Harvard University

Library of
The Medical School
and
The School of Public Health

VE RI TAS

The Gift of
CHESTER NORTH FRAZIER
Edward Wigglesworth Professor of
Dermatology
HARVARD SCHOOL OF MEDICINE

Harvard Medical Library
in the Francis A. Countway
Library of Medicine ~ *Boston*

VERITATEM PER MEDICINAM QUÆRAMUS

LIBRARY
OF
CHESTER N. FRAZIER

DE MORBIS
VENEREIS
LIBRI NOVEM

TOMUS I.

Artem Experientia fecit,
Exemplo monſtrante viam . . . .
Et quæcunque ſagax tentando repperit uſus,
In commune bonum *MEDICI* comperta dedere.

Manil. *Aſtronomic.* I. 61. — 83.

DE MORBIS VENEREIS LIBRI NOVEM

IN QUIBUS DISSERITUR TUM DE ORIGINE, Propagatione & Contagione horumce affectuum in genere : tùm de ſingulorum Naturâ, Ætiologiâ & Therapeiâ, cum brevi Analyſi & Epicriſi Operum plerorumque, quæ de eodem argumento ſcripta ſunt.

Auctore JOHANNE ASTRUC, *Regi à Conſiliis Medicis; Archiatro Auguſti II. glorioſæ memoriæ, Poloniarum Regis, S. R. I. Electoris, & Ducis Saxoniæ; Medico Ordinario Seren. Principis, Ducis Aurelianenſis; & in Regio Franciæ Collegio Profeſſore Medico.*

EDITIO ALTERA,

Auctior & emendatior, in quâ additæ ſunt duæ Diſſertationes novæ.

TOMUS I.

LUTETIÆ PARISIORUM.

Apud GUILLELMUM CAVELIER, viâ Jacobeâ, ſub ſigno Lilii Aurei.

M. DCC. XL.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

http://www.archive.org/details/demorbisvenereis01astr

PRÆFATIO.

CONSTARE paſſim video pleriſque in Libris, qui de Morbis Venereis ſcripti exſtant, vitia occurrere non pauca; (venia ſit dicto, à quo omnis invidia abeſt longiſſimè,) ſed quæ nec eadem, nec ejuſdem generis ſint in ſingulis. In antiquioribus, quo nomine eos intelligo, qui ante annum 1600 editi ſunt, deſiderari videntur diligentior ſymptomatum venereorum tractatio, ſanioris Phyſicæ ac Medicinæ notitia, uberior cauſarum expoſitio, & quod eſt multò majoris momenti, certior morbi diagnoſis, prognoſiſque, & efficacior therapeia, in quâ Guaiaco, Saſſafras, Sarſæ-parillæ, radici Chinæ, cæteriſque id genus hidroticis remediis minùs deferatur, plus efficaciæ attribuatur Mercurio, ſua aſſeratur Hydrargyroſi excellentia, ac demùm recta adhibendi Mercurii methodus enucleatè proponatur. Sed hæc omnia, non tam Auctorum, quàm ætatis, quâ vivebant, vitia fuiſſe videntur, eò quidem ignoſcenda faciliùs, quòd tunc temporis nondùm ſatis perſpecta erat morbi medicina, quòd crimini dabatur Veterum exempla deſerere, quòd horror Mercurii, ceu venenati pharmaci, in omnium animis altè inſidebat, quòd Guaiaci effectus magnificis præconiis certatim efferebantur quaſi totidem miracula.

Peccatum eſt aliter, ſed graviùs, in recentioribus Scriptis, quæ noſtro & ſuperiore ſeculo publici juris facta ſunt. In

illis fruſtrà requiras Librum unum aut alterum juſtæ amplitudinis, quo morborum omnium tractatio pro argumenti gravitate exponatur. Multæ quidem occurrunt Diſſertatiunculæ de uno tantùm aut altero morbo venereo, ſed leves, jejunæ, tumultuariæ, in quibus vix ſumma rerum capita obiter perſtringuntur. In pleriſque opinionum commenta reperire eſt antè inaudita, *Hypotheſes* dicunt, quibus palàm eſt ſuperiore ſeculo, poſt excuſſum Antiquorum jugum, plùs æquo capta & delinita fuiſſe Medicorum ingenia, cùm auctoritati parerent minùs, necdùm rationi & experientiæ noſſent parere ſatis. Demùm è tot Scriptoribus ne quidem unus therapeiam mercurialem accuratè deſcribere, varioſque ſcopulos, per quos medios regenda eſt, diligenter detegere curavit; ſed ſuum ſinguli arcanum remedium magnificè venditant, quod tanquam certum, indubium, efficaciſſimum ita enixè collaudant, ut ipſi occultam in laudibus fraudem aperiant, ac planiſſimè deſignent (*a*) *ſe ſui quæſtûs causâ falſas ſuſcitare ſententias*, nec alio conſilio ſuas Diatribas ſcriptitaſſe, niſi ut arcano ſuo lucriferam celebritatem compararent.

Utantur tam præpoſteris artibus Agyrtæ & Circulatores, (*b*) *quorum ſtultitiæ quæſtus impudentia eſt.* Sed ab iiſdem ſedulò ſeſe abſtineant velim, quicunque gloriæ cupidi famæ conſulunt, quicunque veritatis cultores & fraudis inimici concivium incolumitati ſtudent ex animo. Quapropter ægrè fero à Chirurgis non paucis, à Medicis nonnullis exteris, à Medicorum noſtratium uno aut altero, arcana proponi remedia, quorum præparationem de induſtriâ celant, ut inefficaciam non prodant, ſed quibus amant credulos vulgi animos ludificari, non ſine lucri turpiter quæſiti infamiâ.

Abundè indicant, quæ hactenùs præfatus ſum, quanto jure à Medicis artis ſuæ ſtudioſis deſideretur Opus novum, de eodem argumento diligentiùs, fuſiùs, meliore fide conſcriptum: At verò indicant eadem ſimul, quanta ſit Operis illius magnitudo atque difficultas, & quot adſint quantaque à quibus Scriptori cavendum ſit, ſi curaverit peritorum votis facere ſatis.

Profuit mihi hæc omnia priùs *percepiſſe atque animo mecum antè peregiſſe*, quàm ad ſcribendum animum appuli. Inde

(*a*) Cicero, 1. *de Divinat.* 13. ex Ennio.
(*b*) Phædrus, *Lib.* 1. *Fab.* 14.

enim probè intellexi partes meas eſſe, ut quæcunque ad morbi originem, ingreſſum, propagationem; quæcunque ad contagionem, contagionis genera, varioſque modos, quibus ſuſceptum virus modò ſilet, modò ſævit furore vario in ſingulos; quæcunque ad morborum venereorum, tùm localium, tùm univerſalium, cauſas, ſymptomata, ſigna, therapeiam pertinent, ita diligenter expedirem, enuclearem, definirem, ut (a) *vetuſtis novitatem, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ ſuæ omnia darem*, uno verbo, quod à Plinio Domitio Piſoni dictum tribuitur, ut *Theſaurum* facerem *potiùs quàm Librum.*

Haud equidem confido, quæ deſtinaveram, à me præſtita fuiſſe, quæ ſanè nec eâ deſtinaveram fiduciâ, ut à me præſtanda ſperarem; *mecum enim habito*, neque neſcius ſum *quid ferre recuſent, quid valeant humeri.* Sed animum facilè induxi licere mihi laborioſam, difficilem & perobſcuram diſputationem meditanti magna & egregia ſpe concipere, quæ mentem excitarent, erigerent, acuerent, vireſque Operi pares poſſent ſufficere, tantò quidem magis quòd rationem illam, conſuetudinemque noveram laudi plerumque, vitio nunquam datam eſſe, cùm (b) *etiam non aſſecutis voluiſſe abundè pulchrum atque magnificum ſit.*

Hac ergo mente non dubitavi ad uberrimam propoſiti argumenti materiam aggredi, totamque, quantacunque eſt, novem Libris tractandam comprehendere, in quos Opus ordinis gratiâ partiri viſum eſt.

I. Agitur in *Primo* de morbi naſcentis, adulti, ſeneſcentis hiſtoriâ, probaturque id morbi genus Veteribus, Judæis, Græcis, Latinis, Arabibus, incognitum, Orbi noſtro, ut citiſſimè, innotuiſſe exeunte ſeculo decimo quinto, & primam illius originem ad Inſulas Antillas, præſertim verò ad Inſulam *Haiti*, ſeu *Hiſpaniolam*, nunc *Sancti Dominici*, referendam eſſe, unde in Orbem noſtrum malis avibus devectum ſit: Hiſpanos, qui illuc appulerunt annis 1492 & 1493 duce Chriſtophoro Columbo, fœdiſſimæ cum mulieribus indigenis veneris conſuetudine morbum primùm contraxiſſe;

(a) Plinius, *in Præfatione Hiſtoriæ Naturalis.*
(b) Plinius, *ubi ſuprà.*

contractumque in Neapolitanos traduxiſſe, quibus ſuppetias iverunt anno 1494: Ab utriſque Francos, quibuſcum per id tempus bellum erat, celeri contagione infectos & contaminatos fuiſſe: Ab his tribus præcipuis Europæ gentibus ſemel infectis malum in cæteros Europæ, & pleroſque Aſiæ & Africæ populos brevì divagatum fuiſſe gradu giganteo: De Americâ proinde meritò dici poſſe ob graviſſimam peſtem, quæ in Europam inde dimanavit, quod à Romanis olim de Aſiâ dicebatur ob vitia, quæ in Rempublicam illinc confluxerant, nimirùm (a) *devictam Victores ſuos corrupiſſe*: Demùm id teterrimum mali genus hactenùs diverſas vices ſive periodos expertum eſſe, quæ variâ ſymptomatum acceſſione vel deceſſione inſignes fuerint; ac nunc tandem videri paulatim miteſcere, & niſi vana fides, in ſenium tendere in dies, ſed tamen adhuc *pede claudo.*

II. Explicantur in *Secundo* Libro veneni venerei natura, indoles, propagatio, & efficacitas; ac deinde hiſtoricè quæritur quo tempore & quo auctore remedia ſingula, quæ ad Luem faciunt, ut Hydrargyrus, Guaiacum, radix Chinæ, Sarſa-parilla, lignum Saſſafras, Præparata mercurialia, & Suffumigia ex cinnabari, in uſum inducta fuerint, & quantâ animorum contentione de ſingulorum præſtantiâ diù decertatum ſit, donec tandem Mercurio, & inter varias Mercurii adhibendi methodos, Hydrargyroſi ſive methodo illitionum, victoria ceſſerit.

Neceſſum fuit in hac alterâ editione de Anathymiaſi mercuriali, ſeu de uſu ſuffumigiorum mercurialium, paulò fuſiùs diſſerere, quòd Aretalogus quidam pollicitationibus ſuis in nimiam medicationis illius ſpem plerorumque animos induxiſſet. Proinde, quæ ſuffumigia ab Antiquioribus & quâ methodo olim, quæ ſuffumigia ab illo Circumforaneo & quâ methodo nuper adhibita ſint, per ſingula capita priùs perſequutus, deinde penſatis utriuſque methodi compendiis, diſpendiiſque, Anathymiaſim mercurialem mercuriali Hydrargyroſi minùs commodam, tutam, efficacem eſſe, ita evici graviſſimis, ut opinor, rationum & experimentorum momentis, ut quæſtionem ſemel & in perpetuum perſolutam eſſe auſim fermè confidere.

(a) Florus, *Lib. III. Cap.* 12.

III. & IV. Sic expeditis ſemel nodis omnibus hiſtoricis, diſcuſſiſque phyſiologicis & pathologicis tricis, quaſi gradus quidam atque aditus jactus eſſe videtur ad rem ipſam, cujus Medicorum eſt potiſſimùm ſatagere, nempe ad tractationem morborum venereorum omnium, tùm localium, quæ ſunt veluti proluſiones invadentis luis, & de quibus Libro *Tertio*; tùm univerſalium, quæ ſunt confirmatæ luis indicia, & de quibus Libro *Quarto* fusè diſſeritur. Quocirca expoſitis in utroque ſingulorum affectuum naturâ, causâ, ſymptomatis, ſignisque tùm diagnoſticis, tùm prognoſticis, ſpeciales afferuntur curationis methodi, quæ ſingulis morborum generibus, ac diverſis ſingulorum gradibus, adhibendæ ſunt.

Id autem egi omni meo ſtudio, ut hæc univerſa ordine digeſta breviter ac dilucidè explicarentur: Sed de his judicium æquis Lectoribus facilè permitto. At certè, quam laudem propriam peto, quam præcipuam ambio, cuncta propoſui fide quâ potui optimâ, ſuppreſſi nihil quod utile, nihil omiſi quod neceſſarium eſſe videretur; remedia protuli omnia, quæcunque certa, egregia, uſu maximè comprobata novi; de dubiis, incertis, infidis, ſi qua fortè attulerim, cautè monui; ut nihil (*a*) omnino reticui dolo malo, ſic nihil jactantiùs prædicavi vaniloquentiâ. Sed omnia tractavi ubique ingenus, ubique de ægrotantium (ut Medicum & Concivem decet) incolumitate verè ſollicitus. Quamobrem ſpes eſt Librum huncce noſtrum, ſi minùs diligenter elucubratus, atque adeò laude parùm dignus eſſe videatur, tamen quia benevolenti animo conſcriptus eſt, nobis apponendum eſſe gratiæ.

Remediorum formulas protuli, quotcunque uſu vulgò receptæ ſunt, & in multos ex æquo quadrare poſſunt. Cæteras, quas pro morbi naturâ & gradu, aut pro ægrotantium

(*a*) Abſit ut unquam obnoxius ſim Scribonii Largi cenſuræ, quem licet Ethnicus eſſet, tam chriſtianè locutum eſſe agnoſco, ut poſſit *in judicio ſurgere cum* Chriſtianorum non paucis & illos *condemnare*. « Qui experti ſunt, *inquit ille*, remediorum » utilitatem, denegant autem uſum, valdè culpandi ſunt, utpote qui crimine » invidentiæ flag ant, quod malum cùm omnibus animantibus inviſum eſſe debet, » tùm præcipuè Medicis, in quibus niſi plenus miſericordiæ & humanitatis animus eſt ſecundùm ipſius profeſſionis voluntatem, omnibus diis & hominibus » inviſi eſſe debent. » *Scribonius Largus*, in *Præfatione* ad C. Julium Calliſtum.

viribus & ætate variare neceſſum eſt, prudens omiſi, ne junioribus Medicis eſſent offendiculo, à quibus in obviis quibuſcunque ægris nullo diſcrimine plerumque adhiberentur. Sed præcipua & præſentiſſima remedia diligenter recenſui, quæ ad ſingula morborum genera valent, ab infirmioribus ad vehementiora progrediendo, appoſitâ ſingulorum doſi, unde nihil negotii futurum eſt formulas, ſi uſus fuerit, ex re & ex tempore conficere: At monitos velim juniores Medicos, ut *mixturæ & compoſitiones ex paucis* ſemper conflentur (*a*) *remediis, ex causâ non ex conjecturâ aſſumptis.* Indigeſta enim & promiſcua remediorum farrago, quâ nonnulli formulas (*b*) *inexplicabiles* inferciunt, non modò, ut Plinius (*c*) ait, *oſtentatio artis & portentoſæ ſcientiæ venditatio eſt*, quin etiam, ut idem alibi dicit, (*d*) *impudentia*, (*e*) *fraus*, (*f*) *perfidia eſt*, quæ ægrotantibus ferè nunquam non nocet, cùm ſemper nimia & inutilia, ſæpiſſimè propoſito ſcopo contraria rêmedia, eâ ratione inculcentur & oggerantur.

V. & — IX. Videbatur manus extrema Operi jam impoſita, cùm optimum fore judicavi & Chronologicam Auctorum omnium, qui de eodem argumento ſcripſerunt, Bibliothecam ſubjungi, ut uno quaſi intuitu cognoſcere liceret, quid de luis venereæ origine, naturâ, remediis, varii variè ſenſerint diverſis temporibus; quid in promovendâ illius curatione à ſingulis præſtitum ſit; uno verbo ex quibus ambagibus & quorum potiſſimùm ſtudio morborum illorum therapeia, qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur?

Eo itaque conſilio Libros de morbis venereis, eorumve remediis, quotquot nanciſci datum eſt, diligenter evolvi, legi, perlegi: De his, quos in locupletiſſimis Bibliothecis Lutetiæ obvios non habui, Medicos, qui in Europâ nominis celebritate maximè clarent, conſului, ANTONIUM LEPROTUM, Sanctiſſimi Patris Clementis XII. Summi Pontificis, nuperrimè defuncti, JOHANNEM FANTONUM, Regis Sardiniæ, & JOHANNEM HENRICUM HEUCHERUM, Regis Po-

(*a*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib. XXII. Cap.* 24.
(*b*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.
(*c*) Ibid. *Lib. XXIX Cap.* 1.
(*d*) Ibid. *Lib. XXII. Cap.* 24.
(*e*) Ibid. *Lib. IV. Cap.* 1.
(*f*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.

lonię; Archiatros, HANS (*Johannem*) SLOANE, Regiæ Scientiarum Societatis Anglicanæ Præſidem, JOHANNEM BAPTISTAM MORGAGNUM, Profeſſorem Patavinum, THEODORUM TRONCHIN, Amſtelodamenſem, & THOMAM STACK, Londinenſem Medicum, magna profectò nomina, Viroſque in arte verè principes. Quæcunque nova, ſingularia, rara, notatione digna viſa ſunt, ſedulò excerpſi, cuncta membratim digeſſi, ſuis quæque temporibus reddidi, ac in quinque alios Libros diſtribui, quorum *Quintus*, *Sextus*que de Auctoribus agunt, qui ab ingreſſu morbi ad *annum* uſque 1600; *Septimus* verò & *Octavus* de Auctoribus, qui ab anno primo Seculi XVII ad exitum ejuſdem ſeculi; *Nonus* demùm de Auctoribus, qui abhinc ad hanc uſque diem ſpeciales de morbis venereis, vel de morborum venereorum remediis, Libros ediderunt. Cæterùm ne in officio claudicare viderer, partemve ullam ſuſceptæ provinciæ ſciens præterire, multos habui Libros evolvendos planè inficetos, vel à ſemi-barbaris Medicis editos & rudiore ſcriptos ſtylo, vel ab Agyrtis & Circumforaneis vulgatos & putidæ plenos vaniloquentiæ: Verſanda habui fimeta & ſterquilinia non pauca, ex quibus unum aut alterum auri granum colligerem, ut à Virgilio dictum narrant de Libris Ennii. Sed laboris haud parcus ſterquilinia verſavi curiosè, ſed Libros evolvi ſedulò etiam inficetos, & minore ideò faſtidio, quia memor Pliniani dicti, (*a*) *nullum eſſe librum tam malum, ut non aliquâ ex parte proſit.*

Sic emerſit Opus, quod *Tripartitum* videri poſſit: *Hiſtoricum & Criticum* Libro I. in quo morbi origo, progreſſus, forma, formæ varietas, declinatio &c deſcribuntur: *Medicum & Therapeuticum* Libris II, III & IV, in quibus de morborum omnium venereorum naturâ, cauſis, ſymptomatis, diagnoſi & prognoſi ſingulatim dicitur, & quod caput eſt, quæcunque ad medicinam morbis illis faciendam pertinent, enucleatè tractantur: *Literarium & Philologicum* Libris V. VI. VII. VIII & IX, in quibus panditur ſeries & ordo curarum, quæ Medicos anxios habuere ſollicitoſque; & ex quibus intelligitur quantâ conſternatione ſub ingreſſum luis illi obſtupuerint rei novitate mirè perculſi,

(*a*) Plinius junior, *Lib. III. Epiſtol.* 5. *narrat* hæc ab Avunculo dici ſolita.

quàm diffidenter & infeliciter attentaverint initio morbi curationem, quantâ trepidatione exploraverint uſum remediorum, per quotuplices *mortes egerint experimenta*, quo progreſſu tandem, quibuſve periculis cognitionem ceperint ſequentium Theorematum, Dogmatumve, quæ improviſa & inexpectata experientibus adfuere; quæ diù multis dubia viſa ſunt, quia nova; quæ pridem apud omnes in confeſſum venerunt, quia compertiſſima.

I. *Luem veneream morbi ſpeciem eſſe, quæ nec errore diætæ, nec ullo rerum non-naturalium vitio poſſit unquam ſponte generari in Orbe noſtro, ſed ibi vigeat fomite quodam alienigena, at perenni, ſeu potiùs ſemper redivivo*; quod ante notam luem veneream de nullo alio morbi genere unquam affirmatum, imò nec cogitatum priùs fuerat; quod de lue ipsâ venereâ nondùm certò liquebat anno ab ejus ingreſſu ſexageſimo; quod jam pridem compertum eſt certiſſimâ experientiâ; quod tandem nunc opinantur nonnulli & cum Leprâ Arabum, quandiù in Europâ graſſata eſt, olim commune fuiſſe, & etiamnùm commune eſſe cum Peſte Aſiaticâ, quæ Europam identidem depopulatur.

II. *Fomitem hunc alienigenam, quo redivivo viget lues venerea, ab ægris in ſanos non unâ ratione, ſed multiplici viâ traduci poſſe, quoties partes molles, raræ, tepentes, humidæ, contactu intimo & diuturno concaleſiunt; at verò ut frequentiùs, ſic certiùs nunquam transfundi, quàm* ἀφροδισιασμῷ, *in quo requiſitæ proprietates concurrunt omnes pleniſſimè; ita ut ad verbum & citra metaphoram verum ſit, quòd*

(*a*) medio de fonte leporum
Surgat amari aliquid,

imò amariſſimi, mortiſque cauſa ibidem offendatur non raro, unde vitam auſpicari ſolenne fuit; quæ peſtis ratio Priſcis inviſa & inaudita è Pandoræ pyxide nuper excidiſſe videtur, ceu reſiduum craſſamentum in hanc noviſſimam ſeculorum fæcem reſervatum, ut intemperantioris libidinis frænum eſſet, vel flagellum.

III. *Seminium illud morbificum ſive morbi fomitem, quem* vi-

(*a*) Lucretius, *De Naturâ rerum Lib. IV.*

rus venereum *dicunt, licet in Orbe noſtro nullâ unquam ratione generari poſſit, attamen ſi quocunque modo, minimis etiam & inconſpicuis guttulis, in ſanguinem transfundatur, ibidem facilè plerumque augeri, multiplicari, invaleſcere;* quod de veneno venereo exploratiſſimum eſt; quod videtur & de ſeminio Elephantiaco ſive Leproſo verum olim fuiſſe; quod certò conſtat de veneno Hydrophobico; quod de contagio quoque peſtifero & varioloſo haud ineptè conjicitur, quamvis non deſint qui non aſſentiantur.

IV. *Contrà verò virus idem clàm aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine ſine noxâ, quæ manifeſta ſit, atque adeò ſine ullo ſui indicio: Verùmtamen integrum & illibatum ibidem permanere, ita ut ex occaſione facilè poſſit confeſtim erumpere, & eâ quidem plerumque vehementiâ, quæ datas inducias fœnerari videatur;* quod ſanè de hydrophobico contagio Antiquiores jam ſubodorati fuerant, ſed quod de veneno venereo certiùs compertum eſt exemplis frequentiſſimis.

V. *Uſum Mercurii & præparatorum mercurialium ad exſtirpandum luis venereæ ſeminium unicè valere, & modò cautè adhibeatur, ſemper tutum, innocuum & efficacem eſſe;* quem tamen cuiquam adhibere nefas olim fuiſſet ante natam luem veneream; contrà quem primo ſeculo ab ingreſſu luis Medicos nonnullos non puduit temerè niti ex vanâ erga Antiquos credulitate, à quibus Mercurius veneni falsò damnatus fuerat; quem demùm experientia rerum magiſtra monſtravit præſentiſſimum eſſe morbi remedium.

VI. *Illito mercuriali unguento, ſuffito cinnabari corpore, aut exhibitis præparatis mercurialibus ptyaliſmum perinde moveri;* quod novum purgationis genus ab antiquioribus Medicis plenè ignorabatur; quod nunc certiſſima eſt luis venereæ medicina; quod & ad alios morbos non paucos transferre volunt & ſtudent Medicorum nonnulli: Utinam æquè feliciter!

VII. *Hæc omnia, ut plurimùm, præſtari ſolo ſupra cutem illitu unguenti mercurialis, unde patet ſumma utilitas & efficacitas Iatraliptices,* medicationis genere novæ, quam mirari ſubit ad alias remediorum ſpecies præter Mercurium, & ad

ē

alia morborum genera præter veneream luem, nondùm traductam fuiſſe.

VIII. *Curationem luis venereæ pacatiùs, blandiùs, meliùs nunquam procedere, & virus venereum, quod in ſanguine latet, certiùs, tutiùs, efficaciùs nunquam depelli & exterminari, quàm ſi Mercurius inconſpicuis & ſubtiliſſimis guttulis, ſed nativâ formâ, atque adeò purus, ſincerus, impermixtus ſanguini inſtilletur roris inſtar, jugi quidem ſed lento illapſu;* quod ſentio longiſſimè ſemper abſuturum à Chimicorum intelligentiâ, qui in Mercurio menſtruis ſolvendo, igne torrendo, ſalibus, metallis, mineralibus adulterando verſari gloriæ ducunt; quibus fructuoſum eſt Sublimata, Præcipitata, Magiſteria, Arcana, Præparata multigena mercurialia magnificè venditare, ut permagno divendant; ſed qui, ſi rem ipſam æſtimemus, id unum operosè præſtant, ut ex remedio parabili, innocuo, efficaciſſimo, conficiant labore multo remedia paratu difficilia, dubia, periculoſa, deleteria, venenata, vel ut correctiſſima ſint, qualia ſemper non occurrunt, certè magis mochlica, & ad ſanandam luem veneream minùs efficacia.

IX. Demùm *luem veneream, monſtrum morbi, qui nullâ arte nullâque operâ, nec diuturnitate, nec diætâ, nec remediis vulgatioribus, domabilis ſit, illitu mercuriali ſeu Hydrargyroſi citò, tutò, perfectè edomari;* quod demonſtrat miram medicationis illius efficaciam, ut quæ compar ſit debellando morbo herculeo aliàs inſuperabili, & quæ ideò ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ vocari jure debeat; quod eſt, eritque ſemper ſummo honori Medicinæ, ut cujus ea medicationis ratio *inventum ſit*, & quæ idcirco, etiam ſi alia deſint, OPIFERA *dici* mereatur.

Liquet ergo lue vereâ in Orbem noſtrum irrepente humanum quidem genus *magno atque ſolido mulctatum* fuiſſe *infortunio*; at ſimul artem medicam novis Theorematis auctam, noviſque remediis amplificatam fuiſſe; quaſi verò noſtris tantùm periculis diſcere datum eſſet. Sic, ut exemplis rem illuſtrem, nunquam magis promovetur militaris ſcientia, quàm bellis internecinis, quæ ſunt commuis populorum pernicies: Sic nunquam reperiuntur feliciùs, aut diligentiùs adhibentur novæ munitionum formæ, quæ ſint ad

defenſionem urbium opportuniores, niſi cùm uſus invexit arma nova & ad oppugnandum efficaciora.

Cæterùm, ne Tirones Auctorum nomine vel famâ deluſi commentis fidem adjungerent, lubuit de plerorumque Operum pretio, ac opinionum, quæ in iiſdem referuntur, valore judicium interponere, non æquum modò, ſed modeſtum, ut me decebat, imò etiam verecundum, niſi fortè de Circulatoribus & Agyrtis quæſtio inciderit, (*a*) *qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt*, & quorum impudentiam & imperitiam retegi, ac fraudes proferri, tùm rei publicæ, tùm rei medicæ ideò permagni intereſſe cenſeo, quoniam eorum nunc

(b) *plus eſt ferè,*
Quàm olim muſcarum, dùm caletur maximè.

Reſtabat quo ſermone Librum conſcriberem, an latino, an patrio? Placebat aliis quidem iſto, ut à Chirurgis noſtratibus intelligeretur, quorum plerique latinè neſciunt: Aliis verò illo ſcribi, ut & exteris quoque prodeſſe poſſet, quibuſcum latini ſermonis communio eſt. Sed vicit latini ſermonis virtus, ac dubitationem omnem ſuſtulit honeſtatis ratio, quippe puduit de morbis, de partibus, de rebus obſcœnis gallicè dicere. Apud Latinos, ut de Græcis referebat (*c*) olim Celſus, horum omnium *vocabula & tolerabiliùs ſe habent, & accepta jam uſu ſunt, cùm in omni ferè Medicorum volumine atque ſermone jactentur. Apud nos* verò *fœdiora verba ne conſuetudine quidem aliquâ verecundiùs loquentium commendata ſunt, ut difficilis hæc explanatio* futura fuiſſet, *ſimul & pudorem & artis præcepta ſervantibus.*

Intelligo jam ſupereſſe ut Emptoribus prioris Editionis me excuſem de hac alterâ Editione auctiore & emendatiore, quâ præproperè emiſsâ timeo ne ſtudioſa illorum diligentia ludificata videatur. Ipſe ſanè factum doleo, neque tamen video rem aliter fieri potuiſſe, aut me agnoſco ex ullâ parte culpabilem eſſe. Oportebat enim librum iterùm emitti, cùm exemplaria prioris editionis diſtracta eſſent omnia; non oportebat autem emitti non emendatum & non auctum, præſertim cùm auctaria & emendationes præſto eſſent. Inde

(*a*) Plaut. *Trinumm. Act.* 1. *Scena* 2.
(*b*) Plaut. *Truculent. Act.* 1. *Scen.* 1.
(*c*) Lib. 6. Cap. 18.

verò nihil damni Emptoribus prioris editionis illatum puto, nam in iis, quæ ad Medicinam ſpectant in *Libris II. III,* & *IV*, & quæ ſunt præcipua Operis pars, vix tria verba mutata vel nova ſunt, ſi unus excipiatur Articulus *de Ophthalmiâ gonorrhoicâ*, morbi ſpecie rariùs obviâ; ea verò, quæ de Suffumigiorum methodo addita ſunt in *Libro II*, medentibus nequaquam neceſſaria, cùm eò recidant, ut methodus illa damnetur & explodatur, ceu nullius usûs; cætera demùm, quæ multa adjecta ſunt in *Libris primo*, & *quinque* poſtremis, ad Hiſtoriam, Criticen & Philologiam pertinent, quæ Literatis ut grata ſint pervelim, ſed quæ medicinam facientibus nullius utilitatis eſſe palam eſt. Uno verbo, ut multa paucis contraham, in priore editione commiſſum nihil, nihil prætermiſſum eſſe de re medicâ comperi, quod emendari vel ſuppleri opus fuerit: Quamobrem poteſt illa in faciendâ medicinâ, quod rei Caput eſt, perinde prodeſſe, ac altera quæ nunc prodit.

Ex duabus Diſſertationibus, quæ in hac editione additæ ſunt & quæ indicantur in fronte Libri, altera, quæ *de origine, appellatione, naturâ & curatione morborum venereorum inter Sinas*, Tomo I; altera, quæ *de deſideratis ad pleniorem Scriptorum Aphrodiſiacorum notitiam*, Tomo II affixa eſt, ut argumenti vicinitas & materiæ cognatio poſcere viſæ ſunt.

INDEX LIBRORUM ET CAPITUM

TOMI I.

LIBER I. De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT I. *Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuiſſe.* pag. 1

CAPUT II. *Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabiliendâ luis venereæ antiquitate proferuntur.* 7

CAPUT III. *Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis venereæ antiquitatem adduci ſolent.* 13

CAPUT IV. *Explicantur loca aliquot ex Bibliis Sacris potiſſimùm deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venereâ intelligantur.* 21

CAPUT V. *Luem veneream ab anno* 1494 *ad annum* 1496 *Europæ primùm innotuiſſe.* 30

CAPUT VI. *Expenduntur loca aliquot Medicorum anno* 1494 *antiquiorum, quæ allatæ Epochæ videntur contradicere.* 39

CAPUT VII. *Explicantur teſtimonia à Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.* 49

CAPUT VIII. *Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.* 58

CAPUT IX. *Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.* 66

CAPUT X. *Luem veneream in Inſulis Antillis à Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſulâ Hiſpaniolâ, quæ nunc Inſula* Sancti Dominici *appellatur, endemiam antiquitùs fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.* 74

CAPUT XI. *Luem veneream, quæ ex Hiſpaniolâ oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demùm ab his tribus ad cæteros Europæ, imò pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zonâ Torridâ regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.* 79

CAPUT XII. *Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniolâ, cæteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.* 88

CAPUT XIII. *De periodis, quas lues venerea in Europâ in hunc diem habuit.* 94

Caput XIV. *De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.* 103

Caput XV. *De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venereâ laborabant.* 109

LIBER II. De Contagione, Naturâ & Therapeiâ Morborum Venereorum.

Caput I. *Quâ ratione lues venerea contrahatur?* 119

Caput II. *Quid ſit virus venereum, & quale ſit?* 125

Caput III. *Quibus viis virus venereum introducatur, & quâ normâ æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?* 130

Caput IV. *Quâ causâ virus venereum intrò admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?* 134

Caput. V. *Quo pacto virus venereum tam diù aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?* 137

Caput VI. *De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curandâ lue venereâ à primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.* 140

Caput VII. *De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora* 156

Caput VIII. *Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?* 169

Caput IX. *Quâ ratione & quo ſucceſſu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ nuper adhibitæ ſint?* 178

Caput X. *Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?* 208

Caput XI. *De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi Methodo; ac 1°. Utra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio medicina?* 217

Caput XII. *De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi Methodo, ac 2°. Uter præſtabilior, internus, externuſve Mercurii uſus? 3°. Et inter modos Mercurii externè adhibendi quis præſtantiſſimus?* 228

Caput XIII. *De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi Methodo; ac 4°. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria, Anathymiaſis, quæ ſuffitione, an Hydrargyroſis, quæ fit illitione mercuriali?* 236

LIBER III. De Ætiologiâ, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeiâ Morborum Venereorum localium, ſive de Lue Venereâ incipiente.

Caput I. *De Gonorrhœâ virulentâ.* 245

§. I. *Deſcriptio.* 245

§. II. *Sedes, Differentiæ, Cauſa.* 246

§. III. *Symptomata.* 253

§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 257

§. V. *Curatio.* 262

CAPUT II. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitiâ ejuſdem prophylaxi.* 270

§. I. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis.* 270

§. II. *De Commentitiâ Gonorrhœæ Prophylaxi.* 377

CAPUT III. *De duabus aliis Gonorrhœæ ſpeciebus, quæ rariùs occurrunt; & de Ophthalmiâ Gonorrhoicâ, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 282

§. I. *De Gonorrhœâ virulentâ ſiccâ, ſive Dyſuriâ venereâ ſiccâ.* 282

§. II. *De Gonorrhœâ ſpuriâ, ſive de venereo ſtillicidio è balano.* 286

§. III. *De Ophthalmiâ Gonorrhoicâ, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 289

CAPUT IV. *De morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.* 296

§. I. *De tumore Teſtium venereo, ſive Herniâ venereâ.* 296

§. II. *De venereo Perinæi abſceſſu.* 300

§. III. *De ſeminis ſtillicidio, ſive de Gonorrhœâ, quam habitualem dicunt.* 305

§. IV. *De ſtranguriâ contumaci frequentioris Gonorrhœæ pediſequâ.* 309

CAPUT V. *De Bubonibus venereis, vulgò* Poulains. 323

§. I. *Definitio, Deſcriptio & Differentiæ.* 323

§. II. *Cauſæ.* 324

§. III. *Symptomata.* 326

§. VI. *Diagnoſis & Prognoſis.* 328

§. V. *Curatio.* 329

§. VI. *Conſectaria allatæ Bubonum ætiologiæ.* 334

CAPUT VI. *De Morbis, qui Buboni malè curato ſuperveniunt.* 336

§. I. *De Bubone fiſtuloſo.* 336

§. II. *De Bubone Skirrhode.* 340

§. III. *De Bubone Carcinomatode.* 342

CAPUT VII. *De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgò* Chancres. 348

§. I. *Deſcriptio & Differentiæ.* 348

§. II. *Cauſæ.* 349

§. III. *Symptomata.* 352

§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis.* 355

§. V. *Curatio.* 357

CAPUT VIII. *De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.* 360

§. I. *De Tumoribus Præputii & Balani, ubi de Phimoſi, Paraphimoſi & Cryſtallinis.* 360

§. II. *De Phymatis & Tuberculis calloſis, Chordiſve ſkirrhodibus Balani & Præputii.* 371

§. III. *De gangrænâ & ſphacelo genitalium.* 378

CAPUT IX. *De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.* 386
§. I. *Deſcriptio.* 386
§. II. *Cauſæ.* 386
§. III. *Symptomata.* 388
§. IV. *Diagnoſis.* 388
§. V. *Prognoſis.* 389
§. VI. *Curatio.* 389
CAPUT X. *De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadiis Ani.* 391
§. I. *Deſcriptio.* 391
§. II. *Cauſæ.* 392
§. III. *Symptomata.* 393
§. IV. *Diagnoſis.* 394
§. V. *Prognoſis.* 395
§. VI. *Curatio.* 395

LIBER IV. De Ætiolegiâ, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeiâ Morbi Venerei univerſalis, ſive de Lue Venereâ confirmatâ.

CAPUT I. *Deſcriptio Luis Venereæ confirmatæ.* 399
CAPUT II. *Cauſæ Luis Venereæ confirmatæ.* 404
CAPUT III. *Symptomata Luis Venereæ confirmatæ.* 408
§. I. *Morbi genitalium.* 408
§. II. *Vitia Cutis.* 410
§. III *Morbi oris & narium.* 412
§. IV. *Dolores venerei.* 413
§. V. *Morbi oſſium.* 414
§. VI. *Tumores glanduloſi & lymphatici.* 420
§. VII. *Oculorum morbi.* 420
§. VIII. *Morbi aurium.* 422
§. IX. *De læſionibus functionum.* 423
Animalium. 423
Vitalium. 425
Naturalium. 426
Univerſalium. 427
Mulieribus propriarum. 427
CAPUT IV. *Diagnoſis Luis Venereæ confirmatæ.* 429
§. I. *An æger Lue Venereâ verè laboret?* 429
§. II. *Quali Lue Venereâ æger laboret, & an laboret ſolâ lue?* 444
CAPUT V. *Prognoſis Luis Venereæ confirmatæ.* 447
§. I. *Quæ gravior, & quæ graviſſima?* 447
§. II. *Quæ curatu facilior, aut difficilior?* 451
CAPUT VI. *De Præparatione ad Hydrargyroſim.* 456
§. I. *An præſens ægri ſtatus ferendo remedio par ſit?* 457
§. II. *Quæ anni tempeſtas eligenda ſit?* 458

§. III. *Qualis præparatio ad Hydrargyroſim adhibenda ſit?* 459
§. IV. *Quæ ſit compoſitio Unguenti mercurialis ſeu Neapolitani?* 464
CAPUT VII. *De Adminiſtratione Unguenti, ſeu potiùs Linimenti mercurialis, ſive de Hydrargyroſi.* 465
§. I. *De Hydrargyroſi pleniore.* 466
§. II. *De Parciore Hydrargyroſi.* 471
CAPUT VIII. *De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.* 475
§. I. *Infortunia primi ſtadii.* 476
§. II. *Infortunia ſecundi ſtadii.* 480
§. III. *Infortunia tertii ſtadii.* 483
CAPUT IX. *De Infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdùm accidunt, & de eorumdem medicinâ.* 487
§. I. *De infortuniis huic methodo cum præcedente communibus.* 487
§. II. *De infortuniis huic methodo quaſi propriis.* 489
CAPUT. X. *De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.* 495
§. I. Quales ſunt *Gonorrhœa.* 497
§. II. *Porri venerei.* 500
§. III. *Phimoſis & Paraphimoſis habitualis.* 500
§. IV. *Condylomata & Criſtæ.* 502
§. V. *Fiſtula ani, aut Fiſtula lacrymalis.* 502
§. VI. *Dolores Rheumatici & Arthritici.* 503
§. VII. *Herpetes & Lichenes.* 504
§. VIII. *Rhagades manuum.* 504
§. IX. *Ulcera contumacia.* 505
§. X. *Caries oſſium.* 507
§. XI. *Scorbutus.* 509
§. XII. *Strumæ, ſive Scrofulæ.* 510
CAPUT. XI. *De Affectibus penè deſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.* 511
§. I. *Tumores teſtium.* 511
§. II. *Penis diſtortio.* 513
§. III. *Impotentia ad venerem.* 514
§. IV. *Nodi, ganglia, tubercula, gummata.* 515
§. V. *Exoſtoſes.* 515
§. VI. *Dolor oſteocopus.* 516
§. VII. *Carcinomata.* 517
§. VIII. *Ulcus uteri.* 518
§. IX. *Paralyſis.* 520
§. X. *Tremor artuum.* 521
§. XI. *Alopecia.* 521
§. XII. *Depreſſio naſi.* 522
CAPUT XII. *Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclarè faciunt, vel creduntur facere.* 523

ĩ

I. *Panacea* de la Vigne, *ſeu potiùs Mercurius præcipitatus ruber, Solaris, & Lunaris.* 524
II. *Præcipitatus Solaris* Gervaſii Ucay. 525
III. *Æthiopes minerales varii.* 525
IV. *Panacea* de la Brune. 526
V. *Modus ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudorificam.* 527
VI. *Mercurius violaceus diaphoreticus.* 528
VII. *Solutio Mercurii per deliquium.* 528
VIII. *Ptiſana Hidrotico-cathartica, vulgò Ptiſana* de Callac. 529
IX. *Medicamina Anti-chœradica* de Rotrou. 530
Tinctura aurifica. 530
Elixirium aurificum. 530
Pulvis liquans. 531
Pilulæ Alexiteriæ, ſeu potiùs purgantes. 531
Præcedentium remediorum adminiſtratio. 532
X. *Aqua* Rabelii. 533
XI. *Tinctura Ambræ griſeæ cum aquâ* Rabelii. 534
XII. *Aqua Menthæ* Quercetani. 534
XIII. *Lapis medicamentoſus* Crollii. 534
XIV. *Pilulæ de Cretâ* Palmarii 535
XV. *Pulvis aſtringens* de Verny. 535
XVI. *Balſamum, quod* Chalybis *dicitur.* 536
XVII. *Unguentum ad Strumas.* 536
XVIII. *Opiata ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.* 536

DISSERTATIO I. De origine, appellatione, naturâ & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

§. I. *Quæſita, ad Religioſum è Societate Jeſu, Pequinum miſſa anno exeunte* 1737. DXXXIX
§. II. *Reſponſa Pequino ſcripta anno exeunte* 1739 *ad ſingula quæſita.* DXL
§. III. *Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho.* DXLVII
§. IV. *Adnotationes in Theoriam Morborum Venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.* DLIII
§. V. *Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbis Venereis Sinæ adhibent.* DLXI
§. VI. *Therapeiæ noſtræ cum Sinicâ collatio, ut liqueat utra utri in curandâ lue venereâ præſtet efficacitate.* DLXV

INDEX LIBRORUM
ET CAPITUM
TOMI II.

LIBER QUINTUS. Index Chronologicus Auctorum, qui de lue venereâ, vel luis venereæ remediis, ſcripſerunt ab ingreſſu morbi ad annum quinquageſimum ſeculi XVI, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SECULUM DECIMUM QUINTUM.

Proloquium. 537. 539

1475.

Johannes Mullerus, de Regiomonte. 540

1487.

Paulus Almanus, de Middelburgo. 541

1495.

Marcellus Cumanus. 543

1496.

Sebaſtianus Brant, Argentinenſis. 545
Joſephus Grundpeckius, de Burkchauſen. 548

1497.

Nicolaus Leonicenus, Vincentinus. 553
Coradinus Gilinus. 554
Johannes Widman ſive *Weidman*, dictus etiam *Salicetus*, & *Meichinger.* 556
Alexander Benedictus, Veronenſis. 564
Gaſpar Torrella, Valentinus apud Hiſpanos. 568

1498.

Natalis Monteſaurus, Veronenſis. 574
Antonius Scanarolus, Mutinenſis. 575
Franciſcus de Villalobos, Toletanus. 575
Simon Piſtor, Lipſienſis. 576
Sebaſtianus Aquilanus. 578
Jacobus Romerus. 579

1499.

Johannes Geppingenſis. 580
Bartholomæus Montagnana, Patavinus. 580

SECULUM XVI.

1500.

Conradus Schelling, Heidelbergenſis. 584
Petrus Riccius, vulgò *Crinitus*, Florentinus. 584
Franciſcus Circellus. 586

1501.

Martinus Pollichius, Mellerſtadius. 587
Anonymus. 588

1502.

Antonius Benivenius, Florentinus. 591
Wendelinus Hock, de Brackenaw. 592

1505.

Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis. 595
Clementius Clementinus, Amerinus. 598

1506.

Petrus Trapolinus, Patavinus. 599

1507.

Angelus Bologninus, è Plebe Sacci. 601
Johannes Vochs, Colonienſis. 607

1508.

Georgius Vella, Brixienſis. 610

1510.

Johannes Benedictus, Germanus. 611

1512.

Johannes Almenar, Hiſpanus. 614
Johannes Droyn, Ambianus. 616
Jacobus Berengarius, Carpenſis. 617

1514.

Johannes de Vigo, Genuenſis. 620

1516.

Collectio Papienſis, *quæ omnium* Prima. 623
Marinus Brocardus, Venetus. 623

1517.

Nicolaus Poll, Germanus. 623

1518.

Petrus Maynardus, Veronenſis. 626
Leonardus Schmaus, Saliſburgenſis. 627

1519.

Ulrichus de Hutten, Germanus. 628
Johannes Cheradame, Sagienſis. 631

1520.

Johannes Manardus, Ferrarienſis. 631
Johannes le Maire, Belga. 633

1524.

Deſiderius Eraſmus, Roterodamus. 635

1525.

Bartholomæus Sileber. 637

Nicolaus Godin. 637

1527.

Jacobus à Bethencourt, Rothomagenſis. *Ibid.*

1529.

Franciſcus Delgado, vel *Delicado*, Cordubenſis. 641

1530.

Nicolaus Leonicus Thomæus, Venetus. 642

Hieronymus Fracaſtorius, Veronenſis. 643

1532.

Laurentius Phriſius, vel *Friſius*, Germanus. 645

Nicolaus Maſſa, Venetus. 647

Collectio Secunda, *quæ videtur eſſe* Veneta. 652

1534.

Johannes Paſchalis, Sueſſanus. 653

Auguſtinus Niphus, dictus *Eutychus Philotheus*, Jopolitanus Calaber. 655

1535.

Gundiſalvus Hernandez de Oviedo, Madritenſis. 657

Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis. 658

Collectio prima Veneta, *quæ* Tertia. 659

1536.

Collectio Baſileenſis, ſive Quarta. 660

Collectio Lugdunenſis, ſive Quinta. *Ibid.*

Aureolus Philippus Theophraſtus Paracelſus Bombaſt ab Hohenheim, Eremita. 660

Anonymus, Germanus. 667

1537.

Sebaſtianus Montuus, Allobrox. 667

Johannes Antonius Roverellus, Bologninus. 668

Alfonſus Ferrus, vel *Ferrius*, Neapolitanus. 669

Johannes Eychman, dictus *Dryander*, Veteranus Haſſus. 671

Cheiredinus vel *Cheiradinus*, dictus *Barbaroſſa*, Mitylenæus. 671

1538.

Thomas Rangonus, dictus *Philologus*, Ravennas. 674

1539.

Martinus Dorcheſino. 681

Jacobus Sylvius, Ambianus. 683

1540.

Joſephus Struthius, Poſnanienſis Polonus. 687

Dionyſius Fontanonus, Monſpeſſulanus. 690

Nicolaus Michel, Pictavienſis. 690

Antonius Gallus, Pariſinus. 692

1541.

Remaclus Fuchſius, Limburgus. 692

Gualtherus Hermannus Ryff, Argentoratenſis. 693

1542.

Leonarthus Fuchſius, Rhætus. 694

Michaël Angelus Blondus, Italus. 695

1544.

Aloyſius Lobera, Abulanus. 696

1546.

Andreas Veſalius, Bruxellenſis. 697

Benedictus Rinius, Venetus. 702

1548.

Hieronymus Cardanus, Mediolanenſis. 704

1549.

Guillelmus Brunellus. 706

Petrus Deſchamps, Pariſinus. 706

LIBER VI. Index Chronologicus Auctorum, qui de lue venereâ, vel luis venereæ remediis, ſcripſerunt ab anno quinquageſimo ſeculi XVI ad exitum ejuſdem ſeculi, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

1550.

Johannes Baptiſta Montanus, Veronenſis. 708

Vidus Vidius, Florentinus. 710

Bartholomæus Maggius, Bononienſis. 715

Johannes Eliſius, vel *Elyſius*, Neapolitanus. 716

1551.

Benedictus Victorius, Faventinus. 716

Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis. 719

Andreas Lacuna, Segovienſis. 721

Jacobus Cornicius, Embdanus. 724

1552.

Philippus, Luſitanus. 724

Chriſtophorus à Vega, Complutenſis. 725

Theodoricus de Hery, Pariſinus. 726

1553.

Augerius Ferrerius, Toloſas. 728

Hercules Bonacoſſus, Ferrarienſis. 733

Victor Trincavellius, Venetus. *Ibid.*

1554.

Johannes Rodericus Amatus de Caſtello albo, Luſitanus. 735

Johannes Langius, Lembergius. 740

Johannes Haſchardus, vel *Haſſardus*, Inſulanus, *vel* Armenterius, Flander. 741

1555.

Nicolaus Macchellus, Mutinenſis. 743

Michaël Johannes Paſchalis, Valentinus Caſtellonenſis. *Ibid.*

Rodericus Diaz de Iſla, Baëcenſis. 744

Gabriel Falloppius, Mutinenſis. 745

1556.

Johannes Fernelius, Ambianus. 49

Petrus Roſtinius, Italus. 751

1557.

Petrus de Bayro, Taurinenſis. 752
Johannes Sylvius, Inſulanus in Flandriâ. 753
Julius Cæſar Scaliger, Veronenſis. 753

1558.

Petrus Laurus, Italus. 757
Laurentius Hielius, Weſalienſis. 757
Franciſcus Friſimelica, vel *Frigimelica*, Patavinus. 757
Hieronymus Montuus, Allobrox. 758
Franciſcus Renners, Noribergenſis. 759

1560.

Reinerus Solenander, Budericenſis. 760
Petrus, Gallus. 760
Anonymus, Nemauſenſis. 762
Guillelmus Rondeletius, Monſpeſſulanus. 763
Antonius Chalmeteus, Vergeſacus apud Anicienſes. 763

1562.

Dominicus Leonus, Lunenſis de Zuccano. 764

1563.

Bernardinus Tomitanus, Patavinus. 765
Leonardus Botallus, Aſtenſis. 767

1564.

Johannes Heſſus, Noribergenſis. 770
Antonius Fracancianus, Vicentinus. *Ibid.*

1565.

Alexander Trajanus Petronius, Citta-Caſtellanus. 773

1566.

Proſper Borgarucius, Urbinas. 775
Collectio Sexta, ſeu *Veneta* Secunda, & *fortè* Tertia. 777

1567.

Aloyſius Luiſinus, Utinenſis. 781
Petrus Arias de Benavidez, Taurenſis. *Ibid.*

1568.

Georgius Dordonus, Placentinus. 782

1569.

Henricus Brucæus, Aloſtanus. 785
Carolus Battus. 785

1570.

Henricus Goldlius, Tigurinus. 786
Johannes de Fogueda, Hiſpanus. 787
Antonius Saporta, Monſpeſſulanus. 787
Ludovicus Iſla, Luſitanus. 788
Anonymus. *Ibid.*

1572.

Nicolaus de Cormeilles. 789
Jacobus Jovencel, Granopolitanus. 789

1573.

Albertus Belfortis, Rhætus. 789

1574.

Johannes Planerius, Quintianus. 790
Sulpitius Rigault. 792
Johannes Riolanus, Ambianus. 792

1575.

Andreas Alcaçar, vel *Alcazar*, Guadalaxarenſis. 792
Guillelmus Luſſon. 794
Franciſcus Mombel, Pedemontanus. 794
Ambroſius Pareus, Lavallenſis. 794
Willelmus Clowes, Anglus. 796
Georgius Baker, Anglus. 797

1576.

Stephanus Manialdus, Burdigalenſis. 797

1577.

Laurentius Joubertus, Valentinus Delphinas. 797

1578.

Julianus Palmarius, Conſtantienſis Normannus. 798
Thomas Jordanus, à Clauſoburgo. 800

1579.

Victor Giſelinus, Sandfurtenſis. 801
Petrus Paulus Pereda, Setabenſis. 802
Gualtherus Bruele, aliàs *Brant.* 802

1580.

Johannes Schenckius, à Graffenberg. 804
Johannes Wierus, Gravienſis. 805
Johannes Crato à Crafftheim, Vratiſlavienſis. 808
Franciſcus Campus, Lucenſis. 809
Annibal Brigantius, Marrucinus. 812
Cyriacus Lucius, à Claſ. 812

1581.

Alphonſus Lopez, Coreolanus Navarrus. 813
Rembertus Dodonæus, Machlinienſis. 813

1582.

Petrus Monavius, Vratiſlavienſis. 814

1584.

Gotofredus Gjannati, Italus. 816

1586.

Johannes Zecchius, Bononienſis. 818

1587.

Hieronymus Mercurialis, Forolivienſis. 820
Andreas Laurentius, Arelatenſis. 821
Gabriel Beatus, Bononienſis. 823
Gabriel Minutius, Ruthenus. 823

1588.

Franciſcus Diaz, Hiſpanus. 823

Lucas

1589.
Lucas Ghinus, Bononienſis. 824
1590.
Hieronymus Capivaccius vel *Capo di Vacca*, Patavinus. 825
Johannes Vittichius, Vinarienſis. 826
1591.
Felicianus Beterra, Brixianus. 826
Jacobus Marant. 828
Jacobus Couſinot, Pariſinus. *Ibid.*
1592.
Johannes Calvo, Valentinus. 828
1593.
Hieronymus Minettus, Aretinus. 830
Ludovicus Roſellus, Foro-Sempronienſis. 831
1594.
Livonius Rectorius, Senenſis. *Ibid.*
1596.
Petrus Foreſtus, Alcmarianus. 831
Antonius Quiquebœuf. 832
Petrus Paulmier, Conſtantienſis Nortmannus. 832
Petrus Lowe, Scotus Arellianus. 833
Aurelius Minadous, Rhodiginus. 836
1597.
Hercules Saxonia, Patavinus. 837
Guillelmus Arragoſius, Toloſas. 839
1598.
Alexander Maſſarias, Vicentinus. 842
Andreas Chioccus, Veronenſis. 845
Petrus Seguyn. *Ibid.*
Antonius Rabault, Blancius Bituricenſis. 845
1599.
Editio altera Collectionis Venetæ ſecundæ. 846
Andreas Baſtellus, Melphitanus. 846

LIBER VII. Index Chronologicus Auctorum, qui de lue venereâ, vel luis venereæ remediis, ſcripſerunt ab anno primo ad quinquageſimum ſeculi decimi ſeptimi, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SECULUM DECIMUM SEPTIMUM.

Proloquium. 848
1600.
Horatius Augenius, à Monte-Sancto. 850
Johannes Saporta, Monſpeſſulanus. 851

Petrus Torrez, Darocenſis in Aragoniâ. 852

1601.

Johannes Baptiſta Silvaticus, Mediolanenſis. 852

1602.

Sextilius Picolominæus, Romanus. 854
Cynthius Clemens, Corinaltenſis. *Ibid.*
Andreas Cæſalpinus, Aretinus. 855
Demetrius Canevarius, Genuenſis. 858

1603.

Joſephus Quercetanus, Armeniacus. 860
Marſilius Cagnatus, Veronenſis. 861

1604.

Euſtachius Rudius, Bellunenſis. 862
Mundinus Mundinius, Vicentinus. *Ibid.*
Fabius Pacius, Vicentinus. 867
Æmilius Campolongus, Patavinus. 869

1605.

Ludovicus Mercatus, Valliſoletanus. 869
Andreas de Leon, Hiſpanus. 870
Bartholomæus Perdulcis, Helvius, *ſeu* Vivarienſis. 871
Julius Cæſar Claudinus, Bononienſis. 872

1606.

Petrus Pigray, Pariſinus. 874
Johannes de Renou, ſive *Renodæus*, Nortmannus. 877
Georgius Arbaud, Provincialis Alpenſis. 877

1608.

Felix Platerus, Baſileenſis. 877

1609.

Gerhardus Columba, Meſſanenſis. 879

1610.

Johannes Varandæus, Nemauſenſis. 879
Henningus Arniſæus, Halberſtadienſis. 880
Martinus Goski, Lignicenſis Sileſius. *Ibid.*
Sebaſtianus Cortilio, Ariminenſis. *Ibid.*

1611.

Tanequinus Guillaumet, Nemauſenſis. 882
Johannes Hartmannus, Ambergenſis. 882
Johannes Keilius, Breſla-Sileſius. 882

1613.

Horatius Guarguantus, Soncinenſis. 885
Claudius Charles, Pariſinus. 887

1614.

Sigiſmundus Schillingius, Frankenſteina-Sileſius. 888
Ludovicus Septalius, Mediolanenſis. *Ibid.*
Simon Pietre. 891
Nicolaus Rouſſeau, Trecenſis. 891

Georgius Cornuty. 891
Johannes Maunoir, Romorantinus. *Ibid.*
1615.
Victor Manggus, Schrattenthalenſis. 892
Ludovicus Guyon, Dolenſis. 892
1616.
Johannes Macollo, Scotus. 893
Eitel Joachimus Kruppelius. 894
Johannes Gaultier, Montalbanenſis. 894
1617.
Hieronymus Fabricius, ab Aquapendente. 894
Guillelmus Loiſeau, Bergeracenſis. 896
1620.
Franciſcus Ranchinus, Monſpeſſulanus. 898
Daniel Sennertus, Vratiſlavienſis. 900
Matthias Untzerus, Hallenſis. *Ibid.*
Tobias Knoblochius, Marco-Brettanus. 901
1621.
Johannes Colle, Bellunenſis. 901
Epiphanius Ferdinandus, Meſſapienſis. 906
1623.
David de Planiſcampy. 908
1624.
Johannes Junckerus, Germanus. 909
1626.
Ludovicus Hornigck, Germanus. 910
Arnoldus Weickardus, Germanus. 911
1627.
Johannes Neander, Bremanus. 911
1628.
Johannes Baptiſta Sori, Italus. 911
Gregorius Horſtius, Torgenſis. *Ibid.*
Guido Patinus, Houdanenſis Bellovacus. 914
1629.
Zacutus, Luſitanus Olyſipponenſis. 915
Johannes Baptiſta Lalli, Nurſienſis. 917
Claudius Seguin, Pariſinus. *Ibid.*
Jacobus Regnault, Pariſinus. *Ibid.*
1630.
Johannes Antonides Vanderlinden, Enchuſanus. 917
Aldreghettus Aldreghettius, Patavinus. *Ibid.*
Dionyſius Allain. 918
Guillelmus Guerin, Pariſinus. *Ibid.*
1631.
Antonius Boxbarterus, Auguſta-Vindelicus. 918
1632.
Marcus Aurelius Severinus, Tarſienſis. 918

1633.

Bartholomæus Galeſius, Bononienſis. 921

Michael le Long, Provinenſis. 922

1635.

Pius de Marra, Caſſinenſis. 922

1637.

Nicolaus Colletet. 924

Martinus Akakia, Pariſinus. *Ibid.*

1639.

Nicolaus Matthieu. 924

Petrus Bourdelot, Senonicus. *Ibid.*

Petrus Haguenot, Monſpeſſulanus. *Ibid.*

1640.

Paulus von Flemming, Germanus Variſcus *vel* Nariſcus. 925

Thomas Browne, Anglus. 925

Albertus Kyperus, Pruſſo-Regiomontanus. *Ibid.*

1641.

Cyprianus Maroja vel *Maroxa*, Hiſpanus. 926

1642.

Paulus Marquardus Slegelius, Hamburgenſis. 926

Robertus Wright, Anglus. *Ibid.*

Duarte Madeira Arrais, Luſitanus. *Ibid.*

1643.

Johannes Walæus, Lugduno-Batavus. 927

Johannes Scavart, Breda-Brabantius. *Ibid.*

1644.

Johannes Baptiſta Van Helmont, Bruxellenſis. 927

1645.

Petrus Sartorius, Argentinenſis. 933

1649.

Franciſcus Boujonnier. 934

Robertus Patin, Pariſinus. *Ibid.*

LIBER VIII. Index Chronologicus Auctorum, qui de lue venereâ, vel luis venereæ remediis, ſcripſerunt ab anno quinquageſimo decimi-ſeptimi ſeculi ad exitum ejuſdem, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

1650.

Theodorus Turquet de Mayerne, Genevenſis. 935

1652.

Petrus Caſtellus, Romanus. 938

Franciſcus Pona, Veronenſis. *Ibid.*

1653.

Joſephus Galeanus, Panormitanus. 940

1654.

Henricus Ryſendeech, Lugduno-Batavus. 940
Joſephus Schmidts. 940
Johannes Jacobus Vietor. 941

1656.

Johannes Rodolphus Salzmannus, Argentoratenſis. 941
Conradus Klein, Argentinenſis. *Ibid.*
Guernerus Rolfincius, Hamburgenſis. *Ibid.*
Zacharias Nicolaus Gotzius, Cygneus. *Ibid.*
Carolus Baralis. 942
Nicolaus Lienard, Pariſinus. 942

1657.

Andreas Vetranus, Panormitanus. 942
Johannes Lippins, Sluſa-Flander, *Ibid.*

1658.

Antonius Bigorre, Albienſis. 942

1659.

Gaſpardus Feſquet, Monſpeſſulanus. 943
Petrus Benoiſt, Carcaſſonenſis. *Ibid.*
Johannes Vigerius, Caſtrenſis. *Ibid.*

1660.

Simon Pauli, Roſtochienſis. 495
N.....Culpeper, Anglus. *Ibid.*
Johannes Winel, Anglus. 946

1661.

Antonius Everhaërs, ſive *Everhardi*, Medioburgenſis. 947
Tobias Withaker, Anglus. 948

1662.

Richardus Bunworth, Anglus. 949
Albertus Otto Faber. *Ibid.*
Johannes Kauffman, Anglus. *Ibid.*
Johannes Vauloué, Genabicus. *Ibid.*
Melchior Sebizius, Argentoratenſis. 950
Johannes Ulricus Oeler, Lindavienſis. *Ibid.*

1663.

Michaël Heilandus. 950
Georgius Cretzſchmar, Teia-Variſcus. *Ibid.*
Wilhelmus Barbor, Anglo-Britannus. *Ibid.*

1665.

Johannes Bergerus, Amſtelodamenſis. 950
Johannes Arnoldus Fridericus, Altemburgenſis. *Ibid.*
Johannes Georgius Keyſer, Altemburgenſis. 951
Fridericus Monavius, Stettinenſis. 951

1666.

Guernerus Rolfincius, Hamburgenſis. 951
Martinus Willichius, Hamburgenſis. *Ibid.*
Gedeon Harvey, Anglus. *Ibid.*

1668.
Johannes Georgius Trumphius, Goſlarienſis. 952
Bernhardus Chriſtianus Capelle, Dethmoldienſis. *Ibid.*
Paulus Mattot. 954
Claudius Guerin, Pariſinus. *Ibid.*
Edmundus Morphœus, Lymbricenſis, Hibernus. *Ibid.*
Andreas Brunel, Santponenſis, Occitanus. 955
Laurentius Loß, Iſnacenſis. *Ibid.*
1669.
Juſtinus Wigandus. 955
Johannes Baptiſta Sitonus, Mediolanenſis. 955
1670.
Nicolaus Brayer. 956
Claudius Puylon, Pariſinus. *Ibid.*
Anonymus. 957
1672.
Franciſcus de le Boë, *Sylvius*, Hanovienſis. 957
1673.
Everardus Maynwaring, Anglus. 959
Nicolaus de Blegny, Pariſinus. 960
Irenæus Vehr, Francofurtenſis ad Viadrum. 962
Johannes Petrus Albrecht, Hildeshemienſis. *Ibid.*
Johannes Daniel Major, Wratiſlavienſis. *Ibid.*
Johannes Nicolaus Schippel, Smalcaldenſis. *Ibid.*
Johannes Caſparus Sparr. 964
L......S...... Anglus. 964
Claudius Reynaud, Lugdunenſis. 965
1674.
Irenæus Vehr, Francofurtenſis ad Viadrum. 965
Giſelinus van Tol. *Ibid.*
Ludovicus von Hammen, Gedanenſis. 965
1675.
Anonymus. 966
1676.
Richardus Wiſeman, Anglus. 966
Bernardinus Chriſtinus, à Juvellina, Cyrnæus, *hoc eſt*, Corſicenſis. 967
Gualtherus Harris, Anglus. 969
Anonymus. 970
.... *Guide*, Gallus. *Ibid.*
1677.
Antonius Menjotius, Pariſinus. 970
1678.
Carolus Peter, Anglus. 971
1679.
Theophilus Bonetus, Genevenſis. 972
Michael Sennertus, Wittembergenſis. *Ibid.*
Humfredus Ridley, Anglus. *Ibid.*

1680.

Thomas Sydenham, Anglus. 972
Samuel Janſonius, Batavus. 973
Paulus de Sorbait, Hiſpano-Belga. 974

1682.

Johannes Michault, è Villâ Noxâ in Briâ. 975
Georgius Wolfgangus Wedelius, Spremberga-Luſatus. 976
Andreas Low, Sempronienſis Hungarus. *Ibid.*
Henricus Meibomius, Helmſtadienſis. 978
Andreas Wilhelmus Fiſchbeck, Goſlarienſis. 978

1683.

Jacobus Plutacrius. 979
Jeremias Loſſius, Bornenſis Miſnicus. 979
Johannes Georgius Rebentroſt, Drebachio-Miſnicus. *Ibid.*

1684.

David Abercrombyus, Anglus. 981
Carolus Thuillier, Rothomagenſis. 983
Stephanus Blancardus, Batavus. 984
Martinus Fridericus Frieſſ. 988
Johannes Fridericus Ortlob, Olſna-Sileſius. 988

1686.

Johannes Petrus Fiſcher, Coburgo-Francus. 990

1687.

Gulielmus Douglas, Scotus. 990
Carolus Patinus, Pariſinus. *Ibid.*

1688.

Anonymus, Gallus. 991
Willelmus Willis. 992

1689.

L...... Le Monnier. 992
Bernardus Weiſſ, ſive *Albinus*, Deſſavienſis. 993
Georgius Conradus de Horn, Brunſvicenſis. 993
Theodorus Craanen, Batavus. 995
Anonymus. 996

1690.

G. B. de Sainct Romain. 996
Franciſcus Calmette, Ruthenenſis. 996
Georgius Francus de Franckenau, Naumburgenſis. 998
Daniel Hake, K....S.... 998
Andreas Petermannus, Lipſienſis. 999

1691.

Johannes Mauritius Hoffmannus, Altorffinus. 999
Adamus Unzelmannus, Delmenhortenſis. *Ibid.*
Johannes Baptiſta Luſart, Brabantinus. *Ibid.*

1693.

Gervaſius Ucay, Toloſanus. 999
Anonymus. 1001

Joſephus Valliſnerius, Regienſis. 1001

1694.

Heydendryk Overcamp, Batavus. 1003
Martinus Liſter, Eboracenſis. 1004
Nicolaus Maximilianus Wilhelmi, L.... Schwalbacenſis. 1007

1695.

Johannes Fredericus Stædel, Argentoratenſis. 1007
Johannes Vierzigmann, Norimbergenſis. *Ibid.*

1696.

W..... Wal, Anglus. 1008
Guillelmus Riviere, Monſpeſſulanus. 1009

1697.

Michael Aloyſius Sinapius, Hungarus. 1009
Nicolaus Heinſius, Culemborgenſis. 1011
Carolus Muſitanus, Caſtrovillarienſis, Calaber. 1012
Joſephus Muſitanus, Caſtrovillarienſis, Calaber. *Ibid.*

1698.

Carolus Dionyſius de Launay. 1013

1699.

Petrus Garnier, Lugdunenſis. 1013
Guilielmus Vince, Anglus. 1014

LIBER IX. Index Chronologicus Auctorum, qui de lue venereâ, vel luis venereæ remediis, ſcripſerunt ab anno primo ſeculi decimi octavi ad hanc uſque diem, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SECULUM XVIII.

Proloquium. 1015

1700.

Georgius Wolffgangus Wedelius, Spremberga-Luſatus. 1017
Johannes Adolphus Stollius, Zittavia-Luſatus. *Ibid.*
T.... Nedham, Anglus. *Ibid.*
Johannes Zellerus, Tubingenſis. 1018
Georgius Fridericus Gmelinus, Stuttgardienſis. *Ibid.*
Andreas Wright, Anglus. *Ibid.*
Fridericus Hoffmannus, Hallenſis. 1018
Jacobus van den Velde, Hanovienſis. 1019
Matthæus Godofredus Purmannus, Hemipolitanus. *Ibid.*
Henricus Elias Hundermarck, Citzenſis. 1021

1702.

Joſephus Lanzonus, Ferrarienſis. 1021
N. Boirel. 1023

1703.

Anonymus, Batavus. 1023
Anonymus

Anonymus, Germanus. 1024

1704.

Johannes Hadrianus Slevogtius, Jenenſis. 1024
Johannes Jacobus Baierus, Jenenſis. 1024
Johannes Petrus Roſelius, Hersbrucco-Noricus. 1024

1705.

Joſephus Jackson, Anglus. 1024
Anonymus. 1024
Laurentius Roberq. 1025
Georgius Raſt. 1025
Gualtherus Harris, Anglus. 1025

1706.

Conradus Johrenius. 1026
Georgius Erneſtus Stahlius, Hallenſis. 1027
Georgius Daniel Thebeſius, Haynovienſis Sileſius. 1027
Anonymus. 1027
Johannes Linder, Wermlandia-Suecus. 1027

1708.

Hyacinthus Ceſtonus, Anconitanus. 1028
Johannes Marten, Anglus. 1030

1709.

Johannes Sintelaer, Anglus. 1030
Johannes Spinke, Anglus. 1031

1710.

Adrianus Helvetius, Batavus. 1032
Anonymus, Anglus. 1032
Theodorus Zuingerus, Baſileenſis. 1033
Georgius Erneſtus Stahlius, Hallenſis. 1034
Johannes Daniel Iſaac Gorlicenſis, Hexapolitanus. 1034

1711.

Johannes Devaux, Pariſinus. 1034
Johannes Joachimus La Gruë. 1037
Elias Camerarius, Tubingenſis. 1037
Petrus Paxton, Anglus. 1038
Anonymus. 1038
Lullius Hilarius. 1038
Georgius Warren, Cantabrigienſis. 1038

1713.

Henricus Alexander Nieſers, Oranienburgenſis. 1040
Rudolphus Huberus. 1041

1714.

Richardus Boulton, Anglus Ceſtrienſis. 1041
Guillelmus Hallet, Anglo-Britannus. 1042
Archibaldus Pitcarnius, Edimburgenſis. 1042

1715.

Franciſcus de Fonſeca Henriquez, Mirandellenſis Luſitanus. 1046

ũ

1716.

Jacobus Vercellonus, Pedemontanus. 1046
Johannes Georgius Stuſſius. 1047
Johannes Caſpar Gemeinhardt, Lauba-Hexapolitanus. 1047

1717.

Guillelmus Cockburn, Anglus. 1047
Gerardus Goris, Batavus. 1048
Daniel Turner, Anglus. 1051
Ludovicus Willelmus de Knorr. 1053
Johannes Baptiſta Fauſtus Alliot, Pariſinus. 1054
Johannes Franciſcus Leaulté, Pariſinus. 1054
Johannes Buiſſiere, Gallo-Anglus. 1057

1718.

J.... F.... Nicholſon, Anglus. 1057
Franciſcus Chicoyneau, Monſpeſſulanus. 1057
Antonius Peliſſery, Maſſilienſis. 1057
Guillelmus Beckettus, Anglus. 1058

1719.

Philippus Short, Anglo-Britannus. 1059
Anonymus, Anglus. 1059

1720.

Hermannus Ooſterdick Schacht. 1059
Abrahamus van Loon, Roterodamenſis. 1059
Franciſcus Roncallus, Brixienſis. 1059

1721.

Johannes Bernhardus Oelſſen, Wratiſlavia-Sileſius. 1062

1722.

Bartholomæus Boſchetti, Vicentinus. 1062
Jacobus Bouez, dictus *Sigogne*, Corbiniacenſis. 1063

1723.

C...... Willoughby, Anglus. 1064

1724.

Rogerus Dibon. 1065
Michael Alberti, Noribergenſis. 1066
Johannes Havighorſt, Rhena-Weſtphalus. 1066
Antonius Deidier, Monſpeſſulanus. 1066
J..... C.... Anglus. 1067
Antonius Benevolus, Florentinus. 1067
P.... R.... Jouneau, Anglus. 1068

1725.

Petrus Violette du Bois. 1068
Ericus Joachimus Aniſius, Soltquella Marchicus. 1068
Johannes Wilhelmus Sparmann, Dreſdenſis. 1069
N...... Pointet. 1069

1726.

Johannes Gottlobius Segnitz. 1070

1727.

Franciſcus Bailly. 1070
Deſiderius Claudius Fremont, Pariſinus. 1070
Johannes Georgius Rauch, Wiſbadia-Naſſwicus. 1070

1728.

Editio Lugduno-Batava *Collectionis Venetæ* Secundæ. 1070
Hermannus Boerhaave, Voorhoutenſis Batavus. 1072
Georgius Daniel Coſchwitz, Germanus. 1075
Laurentius Heiſterus, Francofurtenſis. 1076
Johannes Jacobus Schmid, Magdeburgenſis. 1076

1729.

Hermannus Kaau, Batavus. 1083
Daniel Turner, Anglus. 1083

1730.

Johannes Baptiſta Thomas Martinenq. 1084
Antonius Nicolaus Guenault, Pariſinus. 1084

1731.

Carolus Barbeirac, Cæſariſtenſis. 1085

1732.

Daniel Turner, Anglus. 1086
Thomas Dover, Anglus. 1086
Polycarpus Gottlieb Schacher, Lipſienſis. 1087
Johannes Georgius Ruppius, Fravenſteinio-Miſnicus. 1087
Johannes Zacharias Platner, Kemnitzius. 1088
Johannes Honoratus Raiberti, Nicienſis. 1089
Auguſtinus Belloſte, Pariſinus. 1091
Franciſcus Balthazar von Lindern, Buxovillanus. 1093
Jacobus Fourneau. 1094
Otto Caſimirus Barfeknecht, Coëſlino-Pomeranus. 1094
J. . . . . S. . . . . Anglus. 1094

1733.

Petrus Deſault, Burdigalenſis. 1095

1734.

Henricus Haguenot, Monſpeſſulanus. 1096
Alexander Camerarius, Tubingenſis. 1099
Julius Fredericus Breyer, Stuttgardienſis. 1099

1735.

Julianus Offrai, dictus *de la Mettrie*, Maclovienſis. 1102
Antonius Maria Zanini, Veronenſis. 1103
Vincentius Breſt, Gallus. 1106

1736.

Nicolaus Robinſon, Anglus. 1109
Daniel Turner, Anglus. 1110

1737.

Willelmus Barrowby, Londinenſis. 1112
Johannes Armſtrong, Scotus. 1113

Johannes Douglas, Scotus, 1114
Johannes Timmius, Bremenſis. 1118
Joſephus Antonius Pujati, Sacilenſis. 1118

1738.

Michaël Peaget. 1118
Carolus Dionis, Pariſinus. 1118
Johannes Rodolfus Im-Hoff, Baſileenſis. 1119
Anonymus, Anglus. 1119

1739.

Fridericus Hoffmannus, Hallenſis. 1119
Julianus Offrai, dictus *de la Mettrie*, Maclovienſis. 1123
Petrus de Rotundis, Italus. 1125
Daniel Turner, Anglus. 1127

1740.

Petrus Guiſard, Occitanus. 1130
Auguſtinus Franciſcus Jault, Sequanus. 1131

DE MORBIS

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER PRIMUS.

De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis, olim notam fuiſſe.

RECTÆ rationi conſentaneam eſſe cenſemus eorum ſententiam, qui luem veneream orbi noſtro Deo providente eo fine inductam fuiſſe exiſtimant, ut tanquam fræno vaga hominum libido coerceretur, vel vindicaretur tanquam flagello. *Neque* enim, quod de re aliâ dicit (*a*) Tullius, *ſine magnâ utilitate conſtitutum eſſe videtur, ut homines caſtigationibus affici ſe in delictis dolerent.* Noluerimus tamen inde concludi hunc morbum, qualis nunc viget, antiquitus viguiſſe, quoniam impuriſſima hominum flagitia vindice pœnâ, quæ coæva eſſet, ſemper indiguêre. Pium quidem eſt Dei conſilia, cùm manifeſta ſunt & certa, ſuſpicere & reve-

(*a*) *Tuſculanarum Quæſtion. Lib. 4.*

renter adorare; ſed nefas eſt eadem, cùm latent, ſcrutari curioſiùs, aut quod pejus eſt, Dei providentiam arctis rationis noſtræ cancellis definire, & infinitam ejuſdem ſapientiam pro ſapientiæ noſtræ modulo metiri. Semotâ igitur tam vanâ temeritate, non quid Deus olim facere debuerit, ſed quid olim fecerit, non utrùm æquum fuerit ut pravas hominum libidines lue venereâ quondam puniret, ſed utrùm quondam punierit inquirere opus eſt.

Luem Veneream nec Græcis, nec Romanis olim cognitam fuiſſe probatur.

Poſitam ſub eo conſpectu quæſtionem dirimere facile eſt, non conjecturis aut indiciis longè quæſitis, ſed ex hiſtoriarum fide, quâ manifeſtiſſimè liquere arbitramur veneream luem Græcis, Romaniſque nec re, nec nomine unquam innotuiſſe, ſed ab utriſque pleniſſimè & perfectiſſimè ignoratam fuiſſe.

Porrò tamen haud æquum foret à nobis, qui negantium partes ſuſtinemus, argumenta affirmantia, aut teſtimonia diſerta expeti, quæ nodum apertè reſecent, & veneream luem Veteribus ignotam fuiſſe directè comprobent. Sufficit negantibus rationibus, quas ſolas fert quæſtionis conditio, rem evinci, ut nos præſtituros eſſe confidimus ſequentibus, quæ ſanè potentiſſimæ & omni exceptione majores eſſe videntur.

I. Silentio Medicorum omnium.

Prima petitur à ſilentio Medicorum, qui ab Hippocratis ævo, hoc eſt à primis Medicinæ incunabulis apud Græcos, Romanoſque floruêre, & in quorum Scriptis ne verbum quidem legere eſt, quod ad luem veneream poſſit ullâ ratione accommodari. Vix ab ortâ juxta nos in Europâ lue venereâ numerantur anni 244, & abhinc tamen editas novimus ultra 300 Diatribas de morbo venereo datâ operâ ſcriptas; quin imò abhinc vix ullum Opus eſt de Medicinâ conſcriptum, in quo expreſſa morbi ejuſdem mentio non habeatur. Sanè tam contraria agendi ratio abundè probat veteres Medicos, quorum cæteroquin diligentia comperta eſt in enumerandis ſingulis tumorum ſpeciebus; in diſtinguendis vel leviſſimis oculorum affectionibus uno verbo in explicandis morbis omnibus, quos cognovêre; de lue venereâ, affectu ſcilicet ita gravi, ita communi, ita ſingulari tam conſtanter omnes tacere non potuiſſe per annos bis mille, ſi affectus ille ipſorum ætate quondam ſæviiſſet, qualis jam ſævit altero abhinc ſæculo.

II. Silentio Hiſtoricorum veterum.

Altera ducitur ex ſilentio Hiſtoricorum veterum, qui neminem morbo ex venere contracto affectum fuiſſe memorant, licet vaga ſtupra & flagitia plurima Imperatorum, Regum & aliorum paſſim referant. Certè vivitur jam caſtiùs, nec tam effrænatè in venerem effuſa ætas noſtra. Nihilominùs tamen conſtat aperto Hiſtoricorum teſtimonio à primo luis venereæ ingreſſu, haud longo ſcilicet temporis intervallo, Principes Viros non paucos eo morbo jam laboraſſe, nempe Carolum V. Imperatorem, qui idcircò decocto tùm Guaiaci, tùm Radicis Chinæ ſæpiùs uſus eſt, teſtibus Andrea Veſalio, Medico Cæſareo, *in Epiſtolâ de Radice Chinæ*, Gabriele Falloppio, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 60, & Antonio Fracanciano, *Lib. de Morbo Gallico*: Franciſcum I. Gallorum Regem, qui luem ab uxore Mercatoris Ferrarii contraxit, unde diù malè habitus ſupremum diem tandem obiit. Mezerai, *Abregé Chronolog. ad ann.* 1538. & Bayle, *Dictionnaire Critique*, in verbo *François I. ad notam D*: Carolum IX. qui carunculâ virgæ ex virulentâ gonorrhœâ ægrotavit, & cathæreticis curationem accepit operâ

Gothofredi Giannati, ut liquet ex Actis Monſpelienſis Computorum Cameræ; Vide Lazarum Riverium, *Obſervat. Medicar. Centur. 2. Obſervatione* 14: Henricum III. qui dùm è Poloniâ in Gallias rediret poſt mortem fratris Caroli IX. à Scorto, quocum Venetiis rem habuit, gonorrhœam virulentam concepit; *Vide Mezerai, Abrégé Chronologique, ad annum* 1574: Demùm, ut exempla à cæteris Europæ Nationibus deſumpta nunc omittam, Carolum à Lotharingiâ, Ducem Meduanenſem, famoſum Caput Fœderatorum, ſeu potiùs perduellium adversùs Henricum III. & Henricum IV, qui & ipſe morbo eodem infectus fuit. *Mezerai Abregé Chronolog. ad ann.* 1589.

Quæ ergo idonea & juſta erit veterum Hiſtoricorum excuſatio, apud quos per bis mille annos nullum proſtat exemplum iſtiuſmodi? An neminem inter tot Græcorum Duces, inter tot Romanorum Imperatores, omnes effrænatæ & impuriſſimæ libidinis, morbo ullo venereo unquam laboraviſſe credemus, de quo mentionem facere potuerint? Sed tam felix, tam diuturna, tam conſtans tot hominum incolumitas, qui in periculis venereis ſine delectu verſabantur, prodigio ſimilis eſſet. An verò Hiſtoricos veteres non auſos fuiſſe turpes & dedecoroſos Ducum aut Imperatorum morbos retegere? Sed profectò qui hæc animo ita concipiunt, antiquos Hiſtoricos malè norunt. Tacitus ſcilicet, qui Imperatorum vitia tam acri ſtylo perſtringit: Suetonius, qui Cæſarum vitas eâdem prorſus licentiâ ſcribit, quâ vixerunt ipſi: cæterique antiquiores Scriptores, qui maximâ cum libertate quoſlibet notant, Principum infamiam & dedecus adulatione peſſimâ de induſtriâ omnes celaverunt? Minimè omnium. Quid reſtat igitur, niſi ut ex ſilentio veterum Hiſtoricorum concludamus quod ex veterum Medicorum ſilentio modò collegimus, luem ſcilicet veneream antiquitus numquam obſervatam fuiſſe?

III. Silentio Poëtarum, cæterorumque Scriptorum antiquorum.

Tertia deſumitur ex ſilentio Poëtarum veterum, tùm Satiricorum, tùm Epigrammaticorum, cæterorumque Auctorum, in quorum Operibus locus nullus exſtat, qui de lue venereâ poſſit intelligi. Sanè parem deſideramus modeſtiam in Poëtis, qui ducentis abhinc annis in Galliis noſtris floruêre, ut nunc de alienigenis ſileamus. Ignorat enim nemo apud Regnerium in Satiris; Marotum, Bayſium, Theophilum, Sigognium, Berthelotum, Sanctum Amandum, Rouſſellum, &c. in Epigrammatis, aut Poëmatiis; Rabelæſium in Satirâ, cui *Geſta Gargantuæ & Pantagruelis* titulum fecit, liberiores jocos in luem veneream, aut lue venereâ infectos paſſim proſtare, quos excuſatos ipſi noluerimus. Quorſum ergo diſcrimen tam manifeſtum veteres inter & recentiores Poëtas, Scriptoreſque alios? Putandum forſan Horatium, Juvenalem, Perſium, qui tam obſcœna ſæpè proferunt, qui tot convitia, tot ſcommata paſſim congerunt, Regnerio Satirico; aut Catullum & Martialem, qui de rebus venereis tot dicteria dicunt in omnes, Maroto, Bayſio, Theophilo, Sigognio, Bertheloto, Sancto Amando, Rouſſello; aut demùm Petronium turpiſſimæ obſcœnitatis Scriptorem, Rabelæſio verecundiores fuiſſe, vel minùs maledicos? Nequaquam profectò; ſed inde colligendum eſt, ut jam ſæpiùs dictum fuit, luem veneream, quæ poſteriorum ætate viguit, incognitam fuiſſe priorum ævo, qui alioquin numquam abſtinere potuiſſent à prurigine multa in libidinoſos jocandi, tùm de naturâ, tùm de causâ morbi, quem nequitiis ſibi comparaviſſent.

Ut ergo Lucretius mundi *novitatem & naturam recentem* rectè probat ſequenti ratiocinio, *De rerum Naturâ, Lib.* 5.

Prætereà, ſi nulla fuit genitalis origo
Terrarum & Cæli, ſemperque æterna fuêre;
Cur ſuperà bellum Thebanum, & funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinêre Poëtæ?

Sic nobis quoque argumento ſimili, neque minùs firmo novitatem luis venereæ confirmare licet; nempe ſi recens non fuit *genitalis origo* hujus luis, ſi impurus ille morbus antiquitus viguit, ut nunc, cur Medici, Hiſtorici, Poëtæ veteres, qui de levioribus & rarioribus morbis multa habent, immanem illum & communiſſimum affectum quaſi ex compacto omnes ſiluiſſent?

IV. Diverſitate & inconſtantiâ appellationum, quibus lues venerea initio deſignata fuit;

Quarta demùm, quæ mihi quidem videtur graviſſima ac firmiſſima, repetitur (*a*) ex diverſitate appellationum, quibus lues venerea deſignata fuit, cùm primùm in orbe noſtro apparuit. Enimverò ſi morbus ille apud Græcos, Latinos, Arabeſve, penes quos ſucceſſivè fuit Medicinæ jus & imperium, olim graſſatus fuiſſet, ut jam graſſatur in Europâ, græcè, latinè, vel ſaltem arabicè ſuo certo ac proprio vocabulo appellatus eſſet, ut & cæteri morbi quicumque Veteribus innotuerunt. At ex contrario lues venerea initio nullum nomen habuit proprium, nullam certam appellationem, quæ inter Europæ Medicos uſu communi uſitata ac trita eſſet, ſed ubique vulgo licentia permiſſa eſt nomina ad arbitrium procudendi, quibus morbus novus, ideòque ἀνώνυμος ſignificaretur.

Inde eſt varietas illa propemodùm infinita vocabulorum, quæ in principio ad nuncupandam luem veneream conſtat adhibita fuiſſe, dùm alii alia imponebant nomina, è diverſis fontibus derivata;

Et quæ deducebantur à ſymptomatibus morbi.

Nempe 1°. A Tuberculis duris & diverſicoloribus, ſeu Puſtulis ulceroſis & colore variis, quibus cutis defœdabatur, & quæ initio ſi non unicum, at certè præcipuum erant morbi ſymptoma. Hinc lues venerea ab Hiſpanis (*b*) *Las Bubas, Buvas, Buas* vel *Boas*; à Genuenſibus (*b*) *Lo male de le Tavelle*; à Tuſcis (*b*) *Il malo delle Bolle*; à Lombardis (*b*) *Lo malo de le Broſule*, quæ ſingula *Puſtulas* ſignificant: à Gallis verò *La Vairole* vel *la Vérole* nuncupata fuit, quo nomine *Puſtulæ colore variæ* deſignantur.

A nominibus Sanctorum, quorum ægri præſidium implorabant.

2°. A diverſis nominibus Sanctorum, quorum implorato auxilio ægri ſe ſalubres futuros eſſe ſperabant. Hinc lues venerea à Germanis (*c*) *Morbus*

(*a*) Morbus Gallicus varia ex ipſis populis ſortitus eſt nomina, adeò ut aliquandiù inter Europæ Medicos differentia fuerit, quo nomine proprio nuncuparent..... Quæ nominum diverſitas ..... ſuſpicari fecit hanc luem numquam ab Antiquis viſam, atque ideò à nullo Medico, vel Græco, vel Arabe inter alia morborum genera tractatam. Leonard. Schmaus, *De morbo Gallico*, *Cap.* 1.

(*b*) Johannes de Vigo, *Practic. Lib. V. Cap.* 1.

(*c*) Errant quicumque cum Fracaſtorio, *De morb. contag. Lib.* 2. *Cap.* 1. Falloppio, *de morbo Gallico*, *Cap.* 2. & Jouberto, *De vairolâ magnâ*, *Cap.* 1. arbitrantur luem veneream *Morbum Mævium* dici à Germanis, quòd *Mævius*, quaſi *Meinius*, ab obſcœno vocabulo *Minnen*, ſignificet *partes pudendas*, quæ morbo contaminantur. Rectiùs qui cum Hutteno, *De morbi Gallici curatione*, *Cap.* 1. cenſent ſic nuncupari à nomine Divi cujuſdam. Mox enim videbimus *Sanctum Mævium* illum Germanorum eumdem eſſe atque *Sanctum Mevennum* vel *Mevennium*, Gallicè *Saint Méen* ſive *Saint Mein*, de quo in ſequenti adnotatione.

Sancti Mævii; à Valentinis, Catalanis & Aragonenſibus (*a*) *Morbus Sancti Sementi*; à nonnullis (*b*) *Morbus Sancti Jobi*, (*c*) *Sanctæ Reginæ*, (*d*) *Sancti Evagrii*, (*d*) *Sancti Rochi* &c. appellata fuit.

3°. Quod frequentiſſimum fuit, à diverſâ natione, unde morbus tranſmiſſus credebatur. Sic à Neapolitanis, cæteriſque Italis Morbus Gallicus, *Mal Franceſe*, quaſi à Gallis importatus fuiſſet in Italiam, cùm in regnum Neapolitanum impetum fecerunt anno 1494: Sic contrà à Gallis Morbus Neapolitanus aut Italicus, *Mal de Naples*, nominatus fuit, quòd ab illis in regno Neapolitano conceptus fuiſſet in expeditione jam dictâ: Sic à Germanis *Frantzoſen*, vel *Frantzoſiſchen Pocken*, hoc eſt *morbus Gallicus*, ſive *Gallicæ variolæ*; & ab Anglis *French Pox*, hoc eſt *Gallica variola* etiamnùm appellatur, quòd à Gallis in ſingulas illas nationes propagatus ſit. Pari quoque ratione, ſimilique de causâ, ne longus fiam, à Belgis, Bataviſque (*e*) *Spaanſe Pocken*, hoc eſt *Hiſpanicæ variolæ*; ab Afris & Mauris (*f*) *Morbus Hiſpanicus*; à Luſitanis (*g*) *Morbus Caſtellanus*; ab Indis Orientalibus, ipſiſque Japoniis (*h*) *Morbus Luſitanorum*; à Turcis, variiſque populis Africæ, qui maris interni ſeu Mediterranei oras accolunt, (*i*) *Morbus Francorum*, hoc eſt ſive *Gallorum*, ſive *Chriſtianorum*; à Perſis (*k*) *Morbus Turcarum*; à Polonis *Morbus Germanorum*; à Ruſſis demùm *Morbus Polonorum* nominatur, quoniam ſinguli de morbo ad ſe tranſlato ex finitimâ vel commercio mixtâ natione expoſtulant.

A diverſis Nationibus, unde morbus tranſmiſſus credebatur.

(*a*) Hæc habet Gaſpar Torrella, in Libro *de Dolore in Pudend.* *Valentini*, *Catalani & Aragonenſes .... ipſum* morbum Sementi *vocarunt ..... Hoc eodem modo Galli Malum mortuum* (cui nempe lues venerea initio congener credita eſt) *morbum* Sancti Sementi *appellant*, *eò quia ejus auxilio implorato plurimi curantur*, *& præſertim ſi ad ejus corpus perveniunt pedes ambulando*, *& eleemoſynam quærendo. Hujus Sancti Corpus in Britanniâ exiſtit in maximâ veneratione. Peregrini hoc morbo* (malo mortuo) *infecti*, *ut ab aliis evitentur*, *duas manus ex panno laneo confectas & magnas portant*, *unam in capite*, *aliam in pectore.* Hactenus Torrella. Liquet autem *Sanctum* illum *Sementum*, ſeu potiùs *Sanctum Mentum*, de quo ille loquitur, eumdem eſſe ac *Sanctam Mevennum* vel *Mevennium*, Gallicè *Saint Méen* vel *Mein*, cujus Corpus quieſcit in Britanniâ minore, in Monaſterio, quod de illius nomine *Sancti Mevennii*, vulgò *Saint Méen de Gaël* dicitur, ad fluvium cognominem in Diœceſi Maclovienſi, & quò quotannis confluunt religionis causâ ægrotantes plurimi ſcabidi, ſeu pſorâ laborantes, hoc eſt ſcabie aſperâ & ſquamosâ, quæ *morbus Sancti Menti* dicitur, ut ſanitatem impetrent. Circa quæ conſule Simonis de Peironet *Catalogum Sanctorum & Sanctarum*, *pagg.* 152. *&* 320. 321: Et *Acta Sanctorum* ad diem 21. menſis Junii. Notari tantum vellim *manuſillas* geminas *ex panno laneo*, quas ait Torrella *à peregrinis* geſtari *in capite & in pectore*, ad nomen Sancti illius alluſiſſe, cujus præſidium implorabant, & quem diximus Gallicè *Saint Mein* vocari.

(*b*) Ulrichus de Hutten, *loco laudato.* Johannes le Maire *dans les trois Comptes de* Cupido & d'Atropos, *Compte ſecond.*

(*c*) Johannes le Maire, *ibidem.*

(*d*) Ulrichus de Hutten, *ubi ſuprà.*

(*e*) Beverovicius, *Idea Medicinæ Veter.* Part. 3. Cap. 8.

(*f*) Johannes Leo. *Deſcription. Africæ.* Lib. 1.

(*g*) Rodericus Diaz de Iſla. *Tratado contra las Bubas*, Cap. 1.

(*h*) Rodericus Diaz de Iſla, *ibidem.* Engelbertus Kempferus, *Hiſtor. Japoniæ.* Lib. 2. Cap. 4.

(*i*) Johannes Leo, *ubi ſuprà.* Leonardus Fioravanti, *Capricci Medicinali.* Lib. 1. Cap. 26.

(*k*) Johan. Gothofred. Hahn. *De Antiquit. Variolarum* in Præfat.

Porrò in tantâ vulgarium denominationum varietate Medici diù ancipites hæſere, quo nomine morbum ipſi appellarent neſcii. Hiſpanorum plerique, quaſi ſe conſcios agnoſcerent, novum illum affectum cum vulgo ut plurimùm nuncupavere *las Bubas*, vel *las Buas*, id eſt *Puſtulas*, omiſsâ ferè perpetuò omni aliâ appellatione in cæteras nationes injurioſâ. Non defuere quoque, qui nomina confinxerint nova ad morbum novum deſignandum. Sic à Gaſpare Torrella *Pudendagra*, à Joſepho Grundpeckio *Mentulagra*, à Wendelino Hock *Mentagra* vocata eſt, vocabulis à nomine Mentagræ deductis, vel ad illius formam fictis, antiqui ſcilicet illius affectûs, qui *Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in Italiam*, (*a*) atteſtante Plinio, & qui à mento, quod defœdabat, nomen habuit. Sic à nonnullis, & potiſſimùm à Johanne Antonio Roverello nuncupata eſt *Paturſa*, cujus nomenclaturæ rationem vix ſatis teneo, niſi lubeat credere (*b*) cum Gabriele Falloppio *hoc nomen proprium eſſe in Indiâ*, vel (*c*) cum Johanne Almenare comminiſci vocem illam ex tribus primis trium vocum ſyllabis coaluiſſe, quaſi diceretur *Paſſio* tur*pis* Sa*turnina*. Sic denique placuit Hieronymo Fracaſtorio in Poëmate ſuo (*d*) ludere, ac novum *Syphilidis* nomen procudere, deflexum à Paſtore *Syphilo*, quem fingit primum morbo illo tentatum fuiſſe ob læſum Deorum numen,

Syphilidemque ab eo labem dixiſſe Colonos.

Cæterùm, ſi paucos illos exceperis, totus Medicorum chorus, non in Italiâ modò, ſed & in Germaniâ, Angliâque non aliter luem veneream appellavit, quàm *Morbum Gallicum*, quæ nominatio uſque adeò invaluerat ex uſu, ut Jacobo à Bethencourt & Dionyſio Fontanono, qui primi inter Gallos de hoc affectu ſcripſerunt, eamdem uſurpare & injuriæ quaſi concedere initio neceſſe fuerit. Contumeliæ quidem popularibus impoſitæ puduit dein Medicos Gallos, qui ſuas partes eſſe arbitrati ſunt, non modò opprobrium, quod temerè objiciebatur, à ſe, ſuiſque propulſare, ſed in ipſos primos morbi auctores rejicere; & hinc eſt quòd morbus ille à Guilelmo Rondeletio *Morbus Italicus*, & ab Antonio Gallo atque Johanne Ferrerio *Lues Hiſpanica* vocitetur. Sed demùm, ne odia gentilitia inanibus jurgiis increbreſcerent, novum *Luis venereæ* nomen fingere, in neminem contumelioſum & ad ſignificandum morbum, qui venere contrahitur, maximè idoneum, Johanni Fernelio viſum eſt, cujus exemplum ſtatim imitati poſteriores Galli, ut Hieronymus Montuus, Antonius Chalmeteus, Leonardus Botallus, Julius Palmarius &c; ac tandem ſequuti ſunt cæteri totius Europæ Medici, ita ut jam dudùm huic morbo non aliud in ſcriptis Medicorum nomen ſit, quàm *Luis Venereæ*.

V. Teſtimonio Medicorum omnium, qui Carolo VIII. ſuppares vixerunt.

V. Tandem poſſumus in probationem adducere auctoritatem Medicorum omnium, qui ſub ingreſſu luis venereæ vixêre, & quorum unanimi teſtimonio conſtat morbum hunc in Europam primùm inductum fuiſſe exeunte ſæculo decimo quinto; cum nullo alio morbo, qui olim cognitus fuerit, aut antiquitus obſervatus, ullo modo convenire; à Regno Neapolitano,

(*a*) Hiſtor. Natural. *Lib.* 26. *Cap.* 1.
(*b*) De Morbo Gallico, *Cap.* 2.
(*c*) De Morbo Gallico, *Cap.* 1.
(*d*) Syphilid. *Lib.* 3.

ubi primùm Gallos & Neapolitanos invaſit, in cæteras Europæ oras contagione longè latèque propagatum eſſe; demùm à militibus Hiſpanis, qui in Indiis ſub Chriſtophoro Columbo meruerant, malam hanc mercem Neapolim traductam fuiſſe: ſed de his ſingulatim & fusè in ſequentibus.

CAPUT II.

Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabiliendâ luis venereæ antiquitate proferuntur.

QUAMQUAM rationes, quas modò propoſuimus, maximum momentum habere videantur, haud deſunt tamen qui in contrarium pugnent argumentis & auctoritatibus: *Argumentis* quidem, ut oſtendant luem veneream ab Antiquis olim cognoſci debuiſſe: *Auctoritatibus* verò, ut probent ab iiſdem olim cognitam fuiſſe. Itaque exigit inſtituti operis ratio, ut utriſque ſatisfaciamus, *argumentis* iſto capite, *auctoritatibus* duobus ſequentibus. Inde ſanè, ubi ſemel manifeſtum fiet quàm futili fundamento objectiones nitantur, nova neque profectò exigua veritati, quam propugnamus, confirmatio acceſſura eſt.

Argumentum primum. Luem veneream eamdem eſſe atque Elephantiaſim Græcorum, ſeu Lepram Arabum.

Primò. Contendunt luem veneream ab Elephantiaſi Græcorum, ſeu Leprâ Arabum nullatenus differre, & ſub Elephantiaſeos aut Lepræ nomine olim notam fuiſſe, adeòque hunc morbum in orbe noſtro non re novum eſſe, cùm jam dudùm vulgatiſſimus fuerit, ſed ſolo nomine; cùm nunc lue venereâ infecti dicantur, qui quondam leproſi aut elephantiaci nuncupabantur. Exiſtimant autem huic opinioni ſuffragari ceſſationem lepræ, quæ in Europâ ſub ingreſſum luis venereæ viſa eſt evaneſcere; unde putant poſſe colligere lepram jam ignorari, quia cum lue venereâ confunditur, ſicut antè lues venerea ignorabatur, quia confundebatur cum leprâ.

Refellitur.

Sed hæc, quamquam Achillea videantur, mox concidunt, ſi attendatur.

I. Luem veneream, etſi illam diceremus eamdem eſſe, quam lepram Arabum & elephantiaſim Græcorum, ut illi contendunt, inde tantò magis vel hoc ipſo nomine in Europâ novam cenſendam eſſe, cùm certum ſit ex Hiſtoricorum & Medicorum fide lepram ipſammet morbum eſſe (*a*) in Syriâ ac in Ægypto endemium, & in Europâ noſtrâ novum & alienigenam, in quâ bis invaluerit; ſemel quidem ante Chriſtum natum, (*b*) advectus ſcilicet ab exercitu Pompeii Magni, cùm poſt ſubactas Syriam & Ægyptum in Italiam regrederetur, ſed qui tunc brevi ceſſavit; iterùm verò ſæculo à Chriſto nato duodecimo, tempore Expeditionum, quæ Religionis causâ ſuſcipiebantur, vulgò *Croiſades*, ut Terra Sancta à Mahummedanorum tyrannide liberaretur; quâ de re pleni ſunt Hiſtoricorum recentiorum Libri.

II. Reverâ tamen temerè nunc objici ab hodiernis Medicis, quibus lepram videre nunquam contigit, luem veneream eamdem eſſe quam lepram;

(*a*) Lucret. *De rerum Naturâ, Lib. 6.* Galenus, *Lib. ad Glauconem 2. Cap. 12.*
(*b*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib. 26. Cap. 1.*

quandoquidem unanimi Medicorum teſtimonio, qui ſub ingreſſum luis venereæ vixêre, & quibus lepra notiſſima tunc fuit, conſtat è contrario lepram à lue venereâ penitus diſcrepaſſe, ut collatis utriuſque morbi ſignis & ſympromatis evidenter olim probavêre, Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, *Lib. de Epidemiâ, quam Itali morbum Gallicum vocant*, anno 1497. Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Gaſpar Torrella, Medicus Alexandri VI. & dein Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardiniâ, *Conſilio* 5. anno 1497. Johannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſtol.* 1. *Lib.* 11. anno 1500. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1505. Petrus Maynardus, Veronenſis, *Tract.* 1. *de Morbo Gallico*, anno 1518. Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, *in Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Cæſareus, *in Lib. de quatuor aulicis Ægritudinibus* Hiſpanicè ſcripto, anno 1544. Johannes-Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, *in Lib. de Morbo Gallico*, anno 1551. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. anno 1560. &c.

III. Quòd ſi oculatorum tot teſtium auctoritate dubitatio non tollatur omnis, quamquam leproſi nunc rarò obvii ſint, quos cum infectis lue venereâ liceat conferre, poſſe tamen à quovis facilè colligi luem veneream à leprâ plurimùm differre, ſi ſigna lepræ omnia, quæ ab Avicennâ, *Lib.* 4. *Fen.* 3. *Tract.* 3. *Cap.* 2. à Gordonio, *Philon. Particul.* 1. *Cap.* 22. à Guidone de Cauliaco, *Magnæ Chirurg. Tract.* 6. *Doctrin.* 1. *Cap.* 2. & à pleriſque antiquioribus Auctoribus paſſim recenſentur, & quæ omnia à Conrado Geſnero *in Examine Leproſorum* accuratiſſimè collecta ſunt, cum notis luis venereæ ſymptomatis comparentur: inde enim patebit ambos affectus in paucis & accidentalibus ſignis convenire; in multis & eſſentialibus apertiſſimè differre.

Sic, exempli gratiâ, juxta Guidonem de Cauliaco, *loco laudato*, ſunt „ ſex univoca lepræ ſigna, nempè “ *Oculorum & aurium rotunditas*; *Depilatio*, „ *& groſſities ſeu tuberoſitas ſuperciliorum*; *Dilatatio & tortura narium ab ex-* „ *tra, cum interiori ſtricturâ*; *Labiorum fœtiditas, vox rauca ac ſi cum na-* „ *ribus loqueretur*; *Fœtor anhelitûs & totius perſonæ*; *Aſpectus fixus & horri-* „ *bilis ad modum Satyri*. Æquivoca verò ſunt ſexdecim: Primum, durities & „ tuberoſitas carnis, ſpecialiter juncturarum & extremorum; Secundum, color „ morpheatus & tenebroſus; Tertium, caſus capillorum & renaſcitio ſub- „ tilium; Quartum, conſumptio muſculorum, præcipuè pollicis; Quintum, „ inſenſibilitas & ſtupor, atque crampa extremorum; Sextum, ſcabies & „ impetigines, gutta roſa & ulcerationes in corpore; Septimum, grana „ ſub linguâ, ſub palpebris & retrò aures; Octavum, ardores & punctura „ acuum, in corpore ſenſibilitas; Nonum, cutis eorum ad aërem ad modum „ anſeris diſplumatæ criſpitudo; Decimum, quando projicitur aqua ſuper „ ipſos, videntur unctuoſi; Undecimum, rarò febricitant; Duodecimum, „ ſunt aſtuti & doloſi, furioſi, & nimis ſe ingerere volunt ſuper populum; „ Decimum tertium, habent ſomnia ponderoſa & gravia; Decimum quar- „ tum, habent pulſum debilem; Decimum quintum, habent nigrum ſan- „ guinem, plumbeum & tenebroſum, cinerulentum, arenoſum & throm- „ boſum;

„ boſum ; Decimum ſextum, habent urinas lividas, albas, ſubtiles & ci-
„ neroſas. „

Inter hæc reperies quidem varias cutis affectiones, quarum proximè ſimiles in Syphiliticis aliquando obſervantur ; ſed reperies nunquam gonorrhœas, ulcuſcula balani, inguinum bubones, exoſtoſes, hyperoſtoſes, &c. quæ in lue venereâ, ſi non eſſentialia, ſaltem frequentiſſima ſunt ; reperies numquam genitales partes præ cæteris malè habitas fuiſſe in leproſis, quod tamen in lue venereâ perpetuum eſt : ſicut viciſſim nec reperies quoque in Syphiliticis ſtuporem illum, aut eam ſensûs amiſſionem in extremis, quæ Elephantiacorum propria ſunt, & unde venit in conſuetudinem proverbii, ut in eos qui ſenſum rerum non habent, objiciatur *ipſos non magis ſentire quàm leproſos*.

IV. Elephantiaſim, luemque veneream, non naturâ modò, ſed etiam causâ & therapeiâ inter ſe diſcrepaviſſe. Illam ſine contagio ullo, ſed ſolo diætæ errore plerumque contractam fuiſſe Medici omnes priſci uno ore teſtati ſunt ; hanc contrà diætæ vitio nunquam produci conſtat, ſed ſolâ contagione propagari. Illam Medici omnes, ſi confirmata eſſet, incurabilem eſſe ſtatuerunt ; hanc contrà etiam confirmatam curari poſſe certum eſt. Illam adhibitis Guaiaco aut mercurialibus * exaſperari & ingraveſcere, curari verò minimè experientiâ compertum fuit ; hanc contrà Guaiaci aut mercurialium uſu ſemper mitigari, ac ſi legitima fuerit mercurii adminiſtratio, radicitus extirpari certo certius eſt, quæ ſanè abundè arguunt cauſam, naturam, indolem planè diſſimilem.

Memini haud diſparem rei ejuſdem probationem afferri ab Andrea Laurentio, *Traité de la Verole*, *Chap.* 1. „ Lepra, *inquit*, ferè ſemper eſt
„ cum ſcabritie cutis, lues venerea ferè ſemper cum lævitate : Lepra nun-
„ quam à pudendis, lues venerea à pudendis ferè perpetuò incipit : in
„ leprâ nulli dolores, dolores atrociſſimi in lue venereâ : Leproſorum cu-
„ tis dura, nigra, calloſa eſt, quæ vitia in ſyphiliticis non occurrunt : Le-
„ proſi fœminarum conſuetudinem appetunt, & ſatyriaſi tentantur, ſyphi-
„ litici fœminarum uſum averſantur, quandiù ægrotant : in leproſis pili axil-
„ larum & inguinum cum capillis decidunt, minimè in ſyphiliticis : verbo
„ lepra incurabilis ex eſſentiâ, curabilis verò lues venerea, etiam invetera-
„ ta, „ unde concludit ille dictatoriè luem veneream & lepram affectus eſſe omnino diverſos, nec pro uno & eodem morbo haberi poſſe ullomodo.

V. Proinde minimè mirum videri, ſi antiquiores illi Medici, qui morbi venerei primordia viderunt, etſi probè noſſent remedia omnia, quæ leproſis conducebant, & quæ in Libris Medicorum Græcorum, Arabumve obvia erant, ita tamen ignoraverint, ut ipſi confitentur, curatoriam methodum, quæ morbo de novo ingruenti competeret, ut quò ſe verterent diù neſcii & ancipites nova auxilia atque pharmaca inveſtigare neceſſum habuerint, à remediis lepræ planè diverſa : quâ de re conſule Gaſparem Torrellam, *Tract. de Dolore in Pudendagrâ*, anno 1499. Wendelinum Hock de Brackenaw, *Oper. de Morb. Gallic. Cap.* 1. anno 1502. Johannem de Vigo, Genuenſem, *Practic. Chirurg. Lib.* 5. *Cap.* 1. anno 1514. Ulrichum

* François Ranchin, *Traité de la Lépre*, *Sect.* 2. *Chap.* 8.

de Hutten, *Tract. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrat. lign. Guaiaci*, anno 1519. Laurentium Phriſium, *Opuſc. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. anno 1532. Gonſalvum Fernandez de Oviedo, *Lib.* 11. *Hiſtor. natural. & general. Indiarum Occidentalium*, Hiſpanicè ſcriptæ, *Cap.* 14. anno 1535. Gabrielem Falloppium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 20. anno 1560.

VI. Inde itaque patere, cur leproſi tanto ſtudio abſtinuerint ab uſu cum iis, qui lue venereâ inficiebantur, teſte Laurentio Phriſio, *loco ſuprà citato*, ubi refert *ingruiſſe tùm miram tumultuationem in plebe, quòd leproſi nolebant habitare cum hoc morbo* (venereo) *infectis*. Unde colligitur leproſos pro perſuaſiſſimo habuiſſe novam hanc affectionem à leprâ, ex quâ ipſi jam ægrotabant, omnino differre, atque adeò poſſe ſe, ſi cum illis contubernio uterentur, novo morbo contaminari. Et ſanè ideò Syphiliticos, cùm Decretis Senatûs Pariſienſis in ipſis luis venereæ primordiis à ſanorum commercio arcebantur, viſum fuit ad ædes ære multo conductas ablegare, non verò ad elephantiacorum noſocomia, vulgò *Maladeries & Leproſeries*, quæ tamen multa præſto aderant, ſcilicet ne leproſis infectione coinquinatis morbus morbo adderetur; quâ de re plura infrà *Cap. XV.*

VII. Demùm nullo fundamento affirmari lepram in Europâ ſub ipſum luis venereæ ingreſſum derepente evanuiſſe, ut inde liceat concludere lepram cum lue venereâ ſeu Gallicâ nomen tunc temporis commutaſſe. Siquidem contrarium liquet ex certiſſimis Medicorum monumentis, quæ teſtantur toto ſæculo decimo ſexto lepram in Europâ frequentem fuiſſe. Fatemur quidem jam ab ipſo ſæculo decimo quinto lepram debiliùs ſæviiſſe, & mitigatâ ſenſim ferociâ ita extenuatam fuiſſe per ſæculum ſextum decimum, ut tandem penitus evanuiſſe videatur, initio præteriti ſæculi. Sed quid tùm? Id nempe commune habuit cum morbis plurimis in Europâ noſtrâ adventitiis, qui ibidem ſenſim hebeſcunt & languent, dùm ceſſent. Sic priùs lepra ipſamet jam ceſſaverat in Italiâ tempore Pompeii Magni, teſte Plinio, *Hiſtor. natural. Lib.* 26. *Cap.* 1. & quidem citiùs, quia tunc paucior fuerat numerus infectorum. Sic (*a*) reſtinctus eſt morbus ille, quem *Gemurſam* appellavêre Priſci, inter digitos pedum naſcens, obliterato etiam nomine. Sic ignis ille ſacer ſancti Antonii, ſive Ardentium morbus, qui olim nono & decimo ſæculo tantâ ſtrage in Galliis graſſatus eſt; ſic ſudatoria febris, quæ Angliam toties vaſtavit, jam pridem evanuêre. Sic luem veneream ipſam tandem aliquando ceſſatum ire confidimus, nec inani forſan conjecturâ, ut probabitur infrà.

Cæterùm quibus de cauſis affectiones novæ nunc irrepant, nunc verò deſinant, difficilis eſt & perobſcura quæſtio, quam pro modulo explicandam aggreſſi ſumus, in Tractatu Gallicè ſcripto, *De l'Origine des Maladies Epidemiques, & principalement de l'origine de la Peſte, où l'on explique les cauſes de la propagation & de la ceſſation de cette maladie*, quem adeat, qui plura volet; hæc enim non ſunt hujus loci.

Argumentum alterum. Luem veneream ſponte oriri

Secundò. Objiciunt luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivagâ & pandemiâ, quoties ſcilicet mulier etiam ſana cum plurimis viris, qui ipſi quoque ſani ſint, promiſcuè concumbit. Inde nempe ſemina diverſa miſceri in utero, ibi pro innatâ partium heterogeneitate, loci calore & uli-

[a] Plinius, *Hiſtor. Natural. Lib.* 26. *Cap.* 1.

gine fermentari, putreſcere, corrumpi & in viroſum liquamen converti, contagii venerei haud diſſimile; imò verò planè idem quod venereum contagium; unde inferunt luem veneream non antiquam modò, ſed mundo ferè coævam eſſe, cùm à mundo ferè condito homines vagis libidinibus ſemper dediti fuerint, cùm fœminæ plurimæ, tentigine vulvæ quaſi œſtro percitæ, plurium virorum amplexibus ſe proſtituerint, ſaltem cùm numquam defecerint ſcorta diobolaria, ex venere vulgivagâ.

Quæ perminxerunt Calones atque Caballi. Horat. Serm. Lib. I. Satira 2.

Sed vaniſſima eſt hæc arguendi ratio. 1°. Id ſibi aſſumunt confidentiſſimè luem veneream natam olim eſſe, & quotidie naſci ac pullulare purâ etiam venere, ſi vaga ſit, hoc eſt ſi plures viri ſani cum eâdem muliere etiam ſanâ corpora miſceant, quaſi ſcilicet experimento certo id didiciſſent, quaſi quotidiano uſu compertum haberent. At hæc nec ullâ ſtant auctoritate idoneâ, nec ullâ experientiâ unquam confirmata fuêre. Ruit ergo concluſio de antiquitate luis venereæ, quæ tam infirmo fundamento tota nititur, & abit in merum ſophiſma, quod Logici dicunt *à petitione principii*, ſeu *ignoratione elenchi.* Refellitur.

2°. Multò potiore jure nobis licet inverſo propoſitionum ordine concluſionem directè contrariam elicere. Fuêre nempe olim fœminæ impuriſſimæ libidinis, quæ licet plurium virorum concubitus pertulerint, laſſari quidem, ſed ſatiari non potuerunt; fuêre lupanaria plurima, ubi mercenariæ ſtipis ancillæ obviis quibuſcumque ſui copiam facerent. Numquam tamen legimus veneream luem olim obſervatam fuiſſe. Ergo colligendum eſt veneream luem vulgivagâ venere, modò pura fuerit, numquam generari, ac proinde fœminam, quæ bene valeat, morbo alio quocumque placuerit, lue verò venereâ numquam poſſe affici, quamquam virorum plurimorum concubitui ſeſe permittat frequentiſſimè, modò ipſi quoque valeant.

3°. Fovit Aurelius Minadoüs, Rhodiginus, opinionem primâ facie ab eâ quam refellimus haud abſimilem, *in Tractatu de virulentiâ vênereâ*, Venetiis edito, anno 1596. ubi tradit *Cap.* 29. hanc virulentiam ex fœdiſſimis impuriſſimarum meretricum uteris primùm erupiſſe, commixtis ibi & putreſcentibus ſeminibus diverſis. *Nam*, inquit ille, *ſicut unus cibus ſano ventriculo ſanitatis eſt cauſa, varietas verò ciborum ventriculum premit, & acores ac nidores, excrementaque peſſima congerit; ita ſemen unum utero familiare & ſanum eſt, & fœcunditatem promovet, contrà multitudo & varietas ſeminum unicum uterum ita afficit, ut prava, imò peſſima excrementa ſui corruptione producat.*

At verò, cùm ille probè intelligeret vagas libidines antiquitus ſemper viguiſſe, attamen luem veneream nunquam obſervatam fuiſſe ante annum 1494. ſententiam ſuam non de quibuſvis mulieribus accipiendam eſſe ipſe monuit, ſed *de Indicis ſolùm, quæ mediantibus cœlo, aëre, aquis & locis illis, ex peculiari victûs formâ, & actionum ſuarum ſordidâ atque impurâ manerie, contrahunt, vel rectiùs ſibi adgenerant hoc venenum, quod deinde ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpſit*: quæ, ut liquet, non in nos, ſed nobiſcum faciunt.

Argumentum tertium, Ductum à morbo canibus familiari.

Tertiò. Tandem opponunt exemplum morbi in canibus frequentis: nempe familiare eſt canibus, cùm ad ſenium vergunt, potiſſimùm in calidioribus provinciis, & æſtivo tempore, ſcabie fœdâ & quæ herpetis miliaris congener eſt, affici, quâ non modò cutis eroditur & exaſperatur, ſed etiam pilorum defluvium ſive alopecia infertur. Solet plerumque unà conjungi multiplex ulcuſculorum progerminatio in genitalibus cum manifeſto tumore, qui phimoſim in maribus refert. Jam autem volunt hunc morbum, qui canibus ſemper infeſtus fuit, à lue venereâ, quæ homines inficit, non differre; quod tantò potiore jure videntur ſibi poſſe aſſumere, quòd mercurialis unguenti illitu pari ſucceſſu curetur ac ipſa lues venerea; unde colligunt luem veneream in hominibus æquè antiquam eſſe, ac memoratum affectum in canibus, adeòque utrumque morbum utrique animalium generi coævum.

Refellitur.

Sed hæc omnia meræ ſunt argutiæ, quandoquidem liquidò conſtat affectiones illas canum, utcumque exaggerentur, cum lue venereâ nullomodò convenire.

Nam 1°. Scabies illa canibus ſponte accidit ex naturali vitio, quod eorum ſanguis, qui naturâ acrior eſt, plerumque concipit, præſertim æſtate, ſine ullo contagio extrinſecùs inducto, ſaltem ſine præviâ cum aliis canibus ſimili morbo affectis copulatione, ut non ſemel obſervavi.

2°. Pari modo progerminatio illa ulcuſculorum in genitalibus cum tumore phimoſim mentiente, in canibus maribus, cæteriſque animalibus affinis generis, frequens eſt ob nativam genitalium conformationem & ſine contagio ullo. Etenim illorum penis longiore vaginâ altè reconditus, & viroſâ limphâ, quæ à numeroſis glandulis jugiter diſtillat, perpetuò madidus, frequenti inflammationi & exulcerationi non patere non poteſt, ſi ea limpha fiat ſolito acrior, ut acriorem plerumque fieri certum eſt, æſtivo & autumnali tempore, præſertim in canibus jam ſenioribus.

3°. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula copulatione non traducuntur; alioquin jam univerſum genus caninum utrâque labe inquinatum foret; cùm canes ita vagâ utantur venere, ut debeant morbos quoſcumque patiuntur, citò invicem inter ſe communicare, ſi eâ ratione cum cæteris communicari poſſint.

4°. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula ſponte plerumque ceſſant ſine remediis, ſolâ tempeſtatis aut nutritionis mutatione, ut experientiâ compertum eſt; quæ ſingula abunde demonſtrant hanc utramque canum affectionem à lue venereâ, quæ homines infeſtos habet, abſolutè diſparem eſſe.

5°. Demùm, neque in contrarium quidquam poteſt argui, vel ex indole ulcerum quæ in genitalibus canum ſcabidorum erumpunt, cùm experientiâ notum ſit, ne in homnibus quidem pudendorum ulcera perpetuò virulenta & venerea eſſe; vel ex curatione morbi illitu mercurialis unguenti, cùm certo certius ſit mercurium mederi plurimis affectibus à lue venereâ planè diverſis, & ſcabiei præſertim contumaciſſimæ, ad quam curandam mercurium adhibere quotidianum eſt.

CAPUT III.

Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis venereæ antiquitatem adduci ſolent.

Explicantur loca in luis venereæ novitatem allata ex Veteribus,

SENTIUNT, qui luem veneream antiquam eſſe defendunt, argumenta quibus pugnant, parùm firma eſſe, neque ad obtinendam cauſam ſatis valere. Quapropter laborant omni induſtriâ, ut conquiſitis undique Veterum auctoritatibus & teſtimoniis ſuppleant, quæ ſuis rationibus deeſſe ipſi intelligunt. Sed quantò plura loca ex Veteribus congerunt, quantò plus eruditionis oſtentant, tantò pejorem ideò cauſam faciunt. Iis enim evenit, verine ignorantiâ, an etiam prudentibus cæco præconceptæ opinionis ſtudio, ut loca quæcumque cumulant, aliena ſint à lue venereâ, & ad alia morbi genera manifeſtè ſpectantia, unde in ſuſpicionem meritò veniunt vidiſſe nullibi in Antiquorum monumentis luem veneream, cùm ſe eam videre temerè jactitent tot in locis, in quibus certiſſimum eſt de hac ægritudine ne cogitatum quidem fuiſſe.

I. Ex Medicis, nempe ex Hippocrate.

I. Proferunt varia Hippocratis loca, potiſſimùm ex *Tertio Epidemiorum*, *Sect.* 3. quibus putant luem veneream graphicè deſcribi, quòd ibi varia recenſeantur ſymptomata, quæ in lue venereâ ſolent obſervari, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, puſtulæ magnæ, ſerpentia ulcera maligna, ſacer ignis cum valdè parvis ulcuſculis, abſceſſus & ſuppurationes, oſſium & nervorum ex decidentiâ magnæ mutilationes, fluxio collecta puri non ſimilis ſed deterior pure, glabrities capitis & menti cum febre vel ſine febre, abſceſſus circa dentes; &c.

Sed 1°. Videntur qui talia adducunt, cauſam ſuam vel ideò prodere, quòd audeant Hippocratis teſtimonio tam captioſè abuti. Nullum enim locum integrum producunt, qui unâ & continente ſerie legatur, & unde veram Hippocratis mentem liceat eruere: ſed ex diſcerptis mutiliſque periodis, hinc & illinc membratim collectis, centonem conſarcinant, ut Hippocratem ad ſuam ſententiam poſſint detorquere. Sanè, ſi ea probentur, de Scriptorum auctoritate actum eſt. Quid eſt enim cur de vero eorumdem ſenſu fruſtra contendatur, ſi liceat eiſdem pro lubitu ſenſum quemlibet affingere?

2°. Quòd ſi remotis præjudiciis conſulantur loca ipſa indicata, liquebit inde luce meridianâ clariùs Hippocratem ne ſomniaſſe quidem de lue venereâ, ſed peſtilentiam deſcripſiſſe. Morbi nempe, de quibus loquitur, acuti, epidemici, cum febre conjuncti, & à tempeſtate humidâ & auſtrinâ inducti fuerunt; cùm è contrà lues venerea chronica & ſporadica ſit, ſine febre invadat, & ſolo veneris uſu propagetur. Adde morbos illos curatos fuiſſe vel ſponte, quod lui venereæ non convenit; vel ſaltem methodo, quæ ad luis venereæ curationem planè inefficax eſſet.

3°. Ideò Galenus ipſemet *Commentario* 3. laudata Hippocratis loca

intelligit de morbis peſtilentibus, vitio aëris epidemicè graſſantibus, quâ de re conſentientes habuit cæteros fere omnes Interpretes, qui ab illius ævo ſive ante luis venereæ ingreſſum in Europam, ſive poſt eumdem ſcripsêre.

4°. Neque ſcrupulus ullus idcircò reſidere poteſt, quòd ab Hippocrate recenſeantur ſymptomata quædam, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, &c. Hæc enim, quamvis primâ fronte luem veneream adumbrare videantur, ad eam tamen nullo modo pertinere evidens eſt, ſi diligentiùs attendantur, ſed deſignari iiſdem vel bubones peſtilentiales, quales ſolent inguina peſte infectorum obſidere, & ſi exulcerentur, depaſci; vel ſaltem abſceſſus aut ulcera in ſphacelum abeuntia, quæ in peſtilentiâ neque nova, neque inaudita tunc erant, cùm jam in peſte illâ Athenienſi, quæ paulò antè contigerat, anno ſecundo belli Peloponneſiaci, morbi vehementia decubuiſſet, teſte Thucydide, *Lib.* 2. in pudenda, ſummas manus, pedeſque extremos, quibus amiſſis & decidentibus, ægrotantium non pauci evaſerunt; quod à Lucretio notatum quoque fuiſſe legimus in peſtis ejuſdem deſcriptione, *Lib. 6. De rerum Naturâ.*

Profluvium porrò qui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat & in partes genitales corporis ipſas,
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili.

II. Ex Hiſtoricis, II. Producunt Hiſtoricos quoſdam, quos putant luis venereæ antiquitati ſuffragari.

nempe Herodoto, 1°. Herodotum, qui *Hiſtoriar. Lib.* 1. *Clio dicto*, refert « Scythas, cùm » in Palæſtinam irrupiſſent, Fanum Veneris Uraniæ, quod erat Aſcalone, » depeculatos fuiſſe...... Unde Deam Templi violatoribus, eorumque » poſteris morbum immiſiſſe fœmineum, Θήλειαν νοῦσον..... eoque morbo » affectos à Scythis vocari ἐναρέας ſive ἐναέλας. »

Suetonio, 2°. Suetonium, qui de Octavio Cæſare Auguſto ſcribit, *Artic.* 80. *corpore ipſum fuiſſe maculoſo, diſperſis per pectus atque alvum genitivis notis in modum & ordinem ac numerum ſtellarum cœleſtis Urſæ, ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementi ſtrigilis uſu plurifariam concretis, ad impetiginis formam.*

Tacito, 3°. Tacitum, qui *Annalium Lib.* 4. inter alias cauſas ſeceſsûs Tiberii, recenſet non defuiſſe quoque, *qui crederent in ſenectute corporis habitum pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta.*

Euſebio, 4°. Euſebium Pamphili, Cæſarienſem Epiſcopum, qui *Hiſtor. Eccleſiaſtic. Lib.* 8. *Cap.* 16. memorat Galerium Maximianum abſumptum fuiſſe *abſceſſu difficili & ulcere fiſtuloſo in mediis occultiorum corporis partium locis,* (credo perinæum deſignari) *utroque inſanabili, & intima viſcera depaſcente, cum incredibili vermium multitudine, & fœtore ita lethali ac intolerando, ut Medicorum alii Imperatoris juſſu capite damnati fuerint, quòd odoris gravitatem ſuſtinere non poſſent, alii quòd neſcirent morbo mederi.*

& Palladio. 5°. Demùm Palladium, Evagrii, diſcipulum, æqualem & amicum Rufini,

Epiſcopum Helenopolitanum, qui *in Hiſtoriâ Lauſiacâ, Vitâ* 32. narrat *Eronem quemdam, cùm gulæ deditus eſſet & ebrietati, incidiſſe in cœnum fœmineæ cupiditatis, & peccaſſe cum mimâ congreſſum, unde divino quodam conſilio enatus eſt ei anthrax in glande, & tempore ſemeſtri uſque adeò ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint & ſuâ ſponte ceciderint; ſed illum, cùm poſtea convaluiſſet, reverſum eſſe ad hoc ut ea ſentiret quæ Dei ſunt, & veniſſe in ſolitudinem hæc omnia confitentem Patribus.*

Ex his autem undique corraſis credunt poſſe evinci *fœmineum morbum Scytharum* apud Herodotum; *maculas, notas & callos Auguſti* apud Suetonium; *ulceroſam faciem Tiberii* apud Tacitum; *ulcus perinæi ſordidum & depaſcens Galerii* apud Euſebium; tandem *anthracem in glande Eronis* apud Palladium, vel ipſam luem veneream fuiſſe, vel præcipua ſaltem luis venereæ ſymptomata, atque adeò morbum illum Veteribus olim notum fuiſſe.

Sed hæc omnia ruinoſo, vel potiùs nullo ſtant fundamento. Nam 1°. Fruſtra urgetur Herodoti locus, quaſi fœmineus ille Scytharum morbus pro gonorrhœâ venereâ deberet accipi; ſiquidem jàm abundè demonſtratum eſt ab Hieronymo Mercuriali, *Variar. Lection. Lib.* 3. *Cap.* 7. fœmininum hunc morbum, quem ideò putant impunè poſſe aliò detorqueri, quòd de ejuſdem naturâ Herodotus ſileat, ab Hippocrate ita enucleatè expoſitum eſſe, *Lib. de aëre, aquis & locis*, ut ignorari non poſſit. *Plurimi Scythæ*, inquit ille, *Eunuchi fiunt, & induti veſtem muliebrem muliebria officia obeunt, inſtarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi* ἀνανδριεῖς, hoc eſt, *effœminati. Et regionis quidem incolæ cauſam ad Deum referunt, coluntque hos ipſos homines & adorant, ſibi ipſis timentes ne quid tale accidat.* Cenſebat autem Hippocrates Scythas ad venerem impotentes reddi, ſeu in fœmininum morbum incidere frequenti ſectione venarum ponè aures, quod an ſatis rectè creditum ſit hîc non quæro, cùm ſufficiat annotaſſe fœmininum illum Scytharum morbum à gonorrhœâ venere contractâ toto cœlo diſcrepaſſe. Cæterùm quæcumque de Scytharum more & uſu ab Herodoto & ab Hippocrate traduntur, vigebant hæc eadem ducentis abhinc annis, vigentque etiamnùm apud pleroſque Americæ populos; unde licet colligere Americanos pleroſque communem cum Scythis originem habuiſſe, quâ de re vide Johannem de Laët, *De origine Gentium Americanarum:* ſed hæc per tranſennam.

2°. Nullâ prorſus ratione aſſequor, unde conjecturæ locus eſſe potuerit ex laudato Suetonii loco, Auguſtum lue venereâ infectum fuiſſe, cùm Suetonius ipſe diſertiſſimis verbis referat *maculas, notaſque*, quibus in *pectore & alvo* inſignitus erat, *genitivas fuiſſe*, nævos ſcilicet totidem ab utero materno: *callos* verò *plurifariam concretos ad impetiginis formam, aſſiduo & vehementi ſtrigilis uſu* inductos fuiſſe inſtar duriorum cicatricum, quæ ſanè nedùm luem veneream ſapiunt, ſed eamdem potiùs excludunt.

3°. Neque minùs, feliciùſve videntur abuti Taciti verbis, ut inde colligant Tiberium lue venereâ laboraviſſe. Notum ſanè ex Suetonio, *Artic.* 68. fuiſſe Tiberium facie quidem haud inelegante, ſed varis ſive ionthis deturpatâ, vel ut ipſe Suetonius ait, *facie honeſtâ, in quâ tamen crebri & ſubtiles tumores.* Haud mirum ergo, ſi ingraveſcente ætate & auctâ humorum acrimoniâ, vari in guttam roſaceam abierint, ſeu in puſtuloſa tuber-

cula, quæ niſi *medicaminibus interſtinguerentur*, in *ulceroſas* puſtulas, ſeù herpetem exulceratum degenerarent, qualis à Tacito deſcribitur. Extat ſanè apud Galenum, *Lib.* 5. *De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera, Cap.* 12. unguenti formula ad Herpetas Tiberii Cæſaris olim præſcripta, quæ poteſt & Suetonio, & Tacito fidem facere. Sed ut ad quæſtionem revertamur, manifeſtum eſt ea, quantacumque ſupponantur, ad luem veneream nullomodò referri poſſe.

4°. Quod ad locum Euſebii ſpectat, fatemur ex illo patere Galerium Maximianum mortuum eſſe ex abſceſſu & ulcere perinæi, ſordido, maligno, cacoëthe, fiſtuloſo, imò ut videtur, carcinomatode, quod ſenſim introrſum penetraverit cum fœtore maximo. Sed quid inde? Ulcus venereum fuiſſe? Minimè, neque enim ea conſecutio adeò temerè admittenda eſt, cùm abſceſſus, ulcera & carcinomata citra omnem luis ſuſpicionem, & olim genita ſint in pudendis, & etiamnùm frequenter gignantur. Conſtat nempe morbos iſtiuſmodi à Veteribus deſcribi, qui tamen luem veneream pleniſſimè ignorabant; conſtat quoque morbos eoſdem, licet hac noſtrâ ætate, quâ lues venerea in Europâ infeſtos pleroſque habet, ſoleant à veneno venereo ſæpè dependere, interdùm tamen produci à cauſa ſimplici, vel in ipſis genitalibus, haud diſpari ratione quàm in cæteris corporis partibus.

5°. Idem dicendum eſt de morbo, quo Ero ille apud Palladium laboraſſe dicitur, & quem ab ulcere venereo diverſum fuiſſe conſtat; 1°. Quòd Palladius ipſe morbum illum vocet *Anthracem*, ſive Carbunculum, morbi ſcilicet genus notum & antiquum, cui veretri glans obnoxia eſſe poteſt ſine ullo contagio venereo, non minùs quàm reliquæ corporis partes, ut liquet teſtimonio Joannis Gorræi, *Definition. medic. in verbo* Ἄνθραξ. 2°. Quòd videatur Palladius indicare morbum illum, non ſolis naturæ legibus, ſed *divino quodam conſilio* obveniſſe: id ſcilicet de Anthrace, morbi genere in glande rariore, nec quod venere vulgò contraheretur, poterat piè credi; at verò nullâ ratione fingi potuiſſet de ulcere venereo, quod in Scortatoribus frequens & quotidianum olim eſſe debuiſſet, ut nunc eſt, ſi lues venerea olim graſſata fuiſſet, ut nunc graſſatur, & quod proinde à ſpeciali Dei providentiâ arceſſere nimis credulum fuiſſet. 3°. Quòd Palladius referat Eronem illum *poſt ſemeſtre ſpatium convaluiſſe*, quæ quidem optimè quadrant in Anthracem, cujus therapeia olim cognita & efficax erat; neutiquam verò in ulcus venereum, quod crediderit nemo curari potuiſſe, viruſque venereum admiſſum extirpari, eo tempore, quo nec Guaiaci nec Mercurii uſus notus eſſet.

III. Ex Poëtis, nempe Horatio,

III. Conantur in partes trahere nonnullos Poëtas, quos volunt ad luem veneream alluſiſſe.

1°. Horatium, qui *Lib.* 1. *Od.* 37. temeraria Cleopatræ conſilia adversùs Romam deſcribens, ſic ait:

Dùm Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & Imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum.

2°. Horatium

2°. Horatium eumdem, à quo *Lib.* 2. *Satirâ* 5. dùm narrat

Sarmenti ſcurræ pugnam, Meſſique Cicirri,

quorum poſteriori

Fœda cicatrix

Setoſam lævi frontem turpaverat oris,

dicitur inter alias ſcurriles inficetias Sarmentus

Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus.

3°. Juvenalem, qui *Satirâ* 2. ſic in vanum probitatis ſimulatorem invehitur : Juvenalc.

Caſtigas turpia, cùm ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinædos:
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariſcæ.

4°. Denique Martialem, qui paſſim in ficos & ficoſos jocatur; ſed præſertim *Lib.* 1. *Epigramm.* 66. ubi ſic irridet Cæcilianum quemdam. Martialc.

Cùm dixi ficos, rides quaſi barbara verba,
Et dici ficus, Cæciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Hinc ſibi videntur poſſe colligere apud Horatium tùm *morbo, quo turpes erant Cleopatræ aſſeclæ*, tùm *campano morbo*; apud Juvenalem *mariſcis*; demùm apud Martialem *ficis* ipſiſſimam luem veneream, vel præcipua luis venereæ ſymptomata debere intelligi.

Sed 1°. Fruſtra torquent priorem Horatii locum, quaſi luem veneream intellexiſſet ille eo *morbo*, quo Cleopatræ *gregem contaminatum*, & quo *turpes* fuiſſe ait ejuſdem aſſeclas. Egregia ſanè conjectatio, quæ luem videat non in Scortatoribus, non in viris, ſed in eviratis & Eunuchis ! de Eunuchis enim ibi quæſtio eſt, ut fidem facit locus ſimilis, imò ejuſdem argumenti, *Epod.* 9. ubi *Romanis militibus* probro vertitur *rugoſis Cleopatræ Spadonibus ſervire.* Allatis itaque verſibus Poëta ſalsè irridet vanos Reginæ dementis furores, quæ *ruinas Capitolio & Imperio funus* pararet, & quæ tanta facinora moliretur *cum grege contaminato*, hoc eſt, impuro, virorum *morbo turpium*, hoc eſt, virorum morboſorum, ſeu caſtratione mutilorum & Eunuchorum, quales in Aulis Regum frequentes erant in Oriente, quales in comitatu Cleopatræ plurimos fuiſſe certum eſt, *Epod.* 9. ſed qui apud Romanos inviſi ſemper fuêre, & eâ præſertim ætate. Certè nobiſcum facit Commentatorum turba. Demus tamen morbum illum, quo Cleopatræ aſſeclæ turpes erant, non vitium corporis virilium exciſione illatum, ſed morbum fuiſſe propriè dictum; quid inde? An ideò continuò futurum eſt ut morbus ille lues venerea fuerit ? Logi ac meræ nugæ. Quaſi verò Cleopatræ Eunuchi obnoxii non fuerint morbis omnibus, quibus cæteri homines ſubjacent; morbis plurimis ſpurciſſimiſque, qui à mutilatione proveniunt; morbis denique non paucis atque turpiſſimis, qui generari ſolent muliebri patientiâ, Spadonibus olim nimis familiari, qui, teſte Gregorio Nazianzeno *in Epitaphio Baſilii Magni, inter mulieres viri, inter viros mulieres erant.*

2°. Similiter quantumvis vexent poſteriorem locum Horatii, numquam efficient, ut duo verba, quæ de *morbo campano* per ridiculum dicuntur, quorum ſignificatio potuit forſan olim nota eſſe, ſed quæ nunc obſcura, incerta, ambigua ſunt, & tantò quidem magis, quòd nuſquam alibi legantur, antiquitatem luis venereæ evincant, in quam pugnant tot evidentia rationum argumenta. Deſudent, ut lubuerit, Grammatici in eruendo loci ſenſu: credant alii cum Dionyſio Lambino morbum animi ab Horatio exprobrari nimis familiarem Campanis, qui habiti ſunt ore impuro atque inceſto: putent alii cum Lævino Torrentio morbum corporis deſignari in Campaniâ communem, quem lichenem Græci, impetiginem Latini dicebant; ea parùm ipſe curo, modò liceat cum doctiſſimo Dacerio concludere meras eſſe ineptias, ſi locus ille de lue venereâ intelligatur.

3°. Multò minùs anceps eſt ſenſus loci, quem è Juvenale laudant, ſed eapropter tantò certior in adverſarios. Liquet enim vel oſcitanti non ideò à Juvenale Medicum ſubridentem induci, dùm tumidæ mariſcæ cæduntur, quòd luem venereum inde argueret, de quâ ne γρῦ quidem, ſed quòd probè intelligeret mariſcas ægro muliebri patientiâ obortas eſſe, ut ipſa *podicis lævitas* ſatis indicabat. Quocirca Poëta non dedecoroſum morbum, ut illi putant, ſed turpiſſimos mores & improbiſſimæ nequitiæ plenos carmine perſtringit.

4°. Nec alio ſenſu accipienda ſunt Martialis dicteria in ficoſos, quos paſſim inſectatur tanquam pathicos & muliebria pati ſolitos. Hinc ergo profectò concludendum eſt melioribus auctoritatibus omnino deſtitui, qui opinionem tam caſſis conantur defendere.

IV. Ex tribus Auctoribus, qui à D. Calmet in teſtimonium nuper adducti ſunt, Luciano, Auſonio, Et Suetonio.

IV. Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus è Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in eruditis ſuis Commentariis in Biblia, dùm inquirit in morbum Jobi, occaſione datâ diſſerit de venereâ lue, quam eamdem eſſe opinatur atque morbum Jobi. Quocirca contendit luem illam antiquitùs graſſatam fuiſſe, cui opinioni ut fidem faciat, præter loca aliquot antiquorum Scriptorum ex iis quæ jam ipſi recenſuimus, tria adducit alia à nobis prætermiſſa, nempe 1°. Locum ex Luciano, in *Pſeudo-Logiſtâ*, ſive in *Invectivâ in eum, à quo deriſus fuerat, quòd* Apophradis *verbo uſus eſſet*, ubi *de morbo Leſbio*. 2°. Locum ex Auſonio, in *Epigrammate* 71. *in Criſpam, impudicam mulierem*, ubi *de Nolano luxu*. 3°. Locum ex Suetonio, *in vitâ Auguſti*, *Art.* 22. ubi de *inunctionibus*, quas Auguſtus *ad ignem adhibebat*.

Me quidem pudet primum & alterum locum è Luciano & Auſonio exſcribere, quia uterque turpiſſimæ obſcœnitatis. Ne tamen reticentiæ culpam ſuſtineam, quaſi diſſimulatæ difficultatis, en indicata Luciani verba. *Quod etiam miror te, cùm* Apophradem *audiſti, ægrè tuliſſe; nihil verò ob illa nomina indignari. Nam in Syriâ* Rhododaphne *vocatus es; ſed quamobrem? Ita me Minerva amet, pudet dicere: Quare quantum in me eſt, obſcurum illud maneat. In Palæſtinâ verò* Sepes, *ob barbæ ſpinoſitatem opinor, quoniam inter opus pungere ſolebat, nam adhuc ipſam radebas. In Ægypto verò* Angina, *quod per ſe manifeſtum eſt. Nam aiunt te ferè ſuffocatum eſſe, cùm in Nautam ex iis, qui naves tribus velis inſtructas ducunt, incidiſti, qui cùm in te irruiſſet, os tibi obturavit ...... Cùm igitur talibus, tantiſ-*

que nominibus ſis locupletatus, pudet te Apophradis. *Per Deos itaque dic mihi quomodo afficeris, cùm illa quoque dicunt plerique* λεσβιάζειν *&* φοινικίζειν. *Num & hæc, perinde ut* Apophradem, *ignoras, & te ab ipſis laudari putas?*

Ecce ſimiliter Epigramma Auſonii in Criſpam.

Præter legitimi genitalia fœdera cœtûs,
Repperit obſcœnas veneres vitioſa libido;
Herculis hæredi quam Lemnia ſuaſit egeſtas,
Quam toga facundi ſcenis agitavit Afrani,
Et quam Nolanis capitalis luxus *inuſſit.*
Criſpa tamen cunctas exercet corpore in uno,
Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam,
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.

In tertio verò loco, qui Suetonii eſt, ſic legitur. *Verùm tantam infirmitatem* corporis *magnâ curâ tuebatur* Auguſtus, *in primis lavandi raritate.* Ungebatur *etiam ſæpiùs*, ſudabat *ad flammam*, *deinde perfundebatur egelidâ aquâ, vel ſole multo calefactâ.*

Putat autem Domnus Calmet *Morbum* quidem *Leſbium* apud Lucianum, & *Nolanum luxum* apud Auſonium, de lue ipſâ venereâ; *inunctiones* verò & *ſudationes*, quibus Auguſtus utebatur ad ignem, teſte Suetonio, de curatione Iatralipticâ ejuſdem morbi accipienda eſſe.

Veniam equidem facilè dandam puto Viro erudito, qui à rebus medicis plane alienus eſt. Sed næ ille in errore verſatur maximo! Nam 1°. Conſtat à Luciano *Morbio Leſbio*, & ab Auſonio *Nolano luxu*, animi vitia, non corporis; impuriſſimas libidines, non morboſas affectiones intelligi, ut liquet tùm ex ipſis locis, tùm ex unanimi Interpretum ſenſu. Quæ verò, qualeſve ſint impuriſſimæ illæ libidines adductis locis expreſſæ, ab alio diſcant lectores, non à me, cui tam turpia ſtomachum movent. Satis ſit certo certiùs patere nullam hic de lue venereâ quæſtionem eſſe, ne in umbrâ quidem. Unde mirari ſubit loca illa à D. Calmet in ſuæ opinionis confirmationem tam temerè adduci potuiſſe, ſed conjicio fide alienâ laudata fuiſſe, neque unquam ab illo lecta, quod nedùm vitio, ſed laudi potiùs dandum cenſeo Viro religioſo, qui tot egregia religionis & pietatis ſpecimina edidit.

2°. Tantùm abeſt ut *inunctiones, ſudationeſque* ab Auguſto adhibitæ ad Iatralipticam luis venereæ curationem pertinuerint, quam nemo tantæ antiquitatis eſſe dixerit, ut nec ad ullam quidem curationem medicam, ſed ad diæteticam vivendi normam ſpectaverint. Nempe Imperator Auguſtus, cùm per valetudinem naturâ *infirmiorem* non poſſet, pro more ætate ſuâ recepto, balneis & balneariis deliciis quotidie uti, ut horum vicem ſuppleret, *ungebatur*, *& ſudabat ad flammam*, ac deinde *perfundebatur egelidâ*, id eſt, ſubtepidâ *aquâ*; quâ de re vide Lævinum Torrentium in hunc Suetonii locum.

V. Prodierat jam in lucem prior hujuſce Operis editio, cùm aliud quidpiam quæritans caſu incidi in eam paginam *Gloſſarii Græco-Barbari* Johannis Meurſii, ubi profertur vox Græco-Barbara φραντζιάζειν, quâ Meurſius ait ſignificari *Scabie Gallicâ laborare*, adductis in teſtimonium verſibus duo-

V. Ex anonymo quodam Scriptore Græco, cujus

Johannes Meurſius verſus aliquot profert in Gloſſario Græco-barbaro.

bus ſequentibus ex anonymo quodam ſcriptore Græco *de Vulpe & Lupo.*

> Καὶ δὲγ μου λέγεις κοῦτσουνε πουτάνα, καὶ μεθύστρα,
> Καὶ φραντζασμένη, καὶ λοβὴ, καὶ μία κακὴ μαυλίστρα.

Id eſt, ut mihi videtur,

> *Et verò dicis . . . . Meretrix, & ebria,*
> *Et* Morbo Francico *infecta, & pernicies & mea mala lena.*

Unde ſequitur *Morbum Francicum* ſive *Gallicum*, hoc eſt, luem veneream, à ſcriptore illo Græco cognitam fuiſſe, quæ poſſent quidem ſcrupulum incautis injicere, ſed quæ facili operâ diluuntur, ſi attendamus Anonymum illum ſcriptorem Græcum *de Vulpe & Lupo*, quiſquis ille fuerit, certè ætate poſteriorem fuiſſe anno 1494, quo lues venerea primùm apparuit in Italiâ; quod probatur,

1°. Ex ipſo nomine, quo ille appellat luem veneream: Utcunque enim antiquitùs graſſatam illam fuiſſe ultrò concederemus, at certè conſtat inter omnes non priùs *Morbum Francicum*, *Mal Franceſe*, nuncupatam fuiſſe, quàm ipsâ Neapolitanâ expeditione, quæ in annum 1494. incidit, ut quàm citiſſimè.

2°. Ex vocibus Græco-Barbaris, quæ in illis verſibus leguntur, & quarum nonnullæ ſunt infimæ omnino græcitatis, ita ut ne in ipſo quidem Cangii *Lexico mediæ & infimæ Græcitatis* occurrant. Sic Πουτάνα, vox eſt italica *Putana*, gallicè *Putain*, *Meretrix*: Sic Μαυλίστρα nullibi reperitur, niſi in Lexico (*a*) linguæ Græcæ vulgaris P. Alexii de Somaverâ, ubi redditur voce italicâ *Sviatrice*, quæ *Lenam* ſignificat: Idem conjicio de voce κοῦτσουνε, cujus ſenſum nec ipſe aſſequi potui, nec alii quibus eruditione plurimùm cedo & quos conſului. Videtur tamen vox illa convitii quoddam genus eſſe ex voce *Cazzo* derivati, quæ Italicè *veretrum* ſive *penem* valet.

Cæterùm modò liquidò pateat, ut jam patere puto, græcum horumce verſuum auctorem non inter antiquos numerandum eſſe, ſed inter recentiores ſcriptores, qui poſt annum 1494. vixerunt, parùm curo utrùm natione Græcus ille fuerit, aut ex Græcis illis oriundus, qui poſt Conſtantinopolim vi captam à Turcis, anno 1453, in Italiam profugêre; an verò Italus, qui Græcis illis magiſtris uſus fuerit in ediſcendâ græcâ linguâ, ut illis temporibus mos erat ferè omnium, qui in ſtudio humanitatis & literarum verſabantur. Siquidem compertum eſt ab utriſque carmina plurima in Italiâ tunc temporis ſcripta fuiſſe idiomate eodem græco-barbaro, quali nunc utuntur Græci; ut de Græcis quidem profugis colligi poteſt (*b*) ex variis operibus Græco-Barbaris, editis, ineditisve, quæ à Johanne Meurſio in laudato Gloſſario recenſentur; ut de Italis verò teſtificatur Gerardus Johannes Voſſius, *de Poëtis Græcis*, ac nominatim de Leonardo Fortio, Romano, qui *de re militari & inſtrumentis bellicis ſcripſit, anno* 1531, *carmine græco, quali nunc linguâ utuntur Græci.*

[*a*] Teſoro della Lingua Greca vulgare ed Italiana, de Padre Aleſſio da Somavera. *Parigi* 1709.

[*b*] Vide quoque Voſſium, *loco infrà laudato.*

CAPUT IV.

Explicantur loca aliquot ex Bibliis ſacris potiſſimùm deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue vereneâ intelligantur.

PUDET me profanis manibus ſacras paginas attrectare, ſed invitum pertrahunt, quibuſcum litigo de antiquitate luis venereæ, ut qui nihil intentatum omittant, quod ſuæ opinioni ſuffragari videatur; neque vereantur ullo modo ſacra Biblia excutere, dùm ſperant ſe quidpiam inde expiſcaturos, quod ſibi faveat. Sed næ illi intelligendo faciunt ut nihil intelligant, cùm majore eruditione quàm judicio loca objiciunt, quæ ſi eâ, quâ par eſt, diligentiâ & ex ſanioris critices regulis expendantur, non pro illis, ſed potiùs contra illos apertè ſunt.

Sic *primò* contendunt luem veneream hodiernam eamdem eſſe atque lepram Hebræis olim familiarem, quæ in Levitico à Moſe accuratè deſcripta eſt, nomine צרעת, TSARAHATH, & quæ in Judæâ, temporibus Jeſu Chriſti, Domini noſtri, etiamnùm vigebat, quandoquidem divinâ illius virtute leproſos non paucos perfectè ſanatos fuiſſe narrant Evangeliſtæ. Ut autem conceptæ opinioni dent pondus, varia urgent Scripturæ loca, quibus lepra deſcribitur, & unde putant morbi illius, luiſque venereæ ταυτότητα demonſtrari.

I. Opponunt loca Levitici, ubi de Leprâ, quam volunt eſſe eamdem, ac luem veneream.

Sed ut liqueat quàm fallaci ea nitantur fundamento, lubet ipſa Moyſis verba proferre, qualia leguntur Levitici *Capite XIII*, *verſu* 2. *& ſeqq.*

Deſcribitur Lepra Moſaica.

℣. 2. „ Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diverſus color ſive „ puſtula, aut quaſi lucens quidpiam, id eſt, plaga, lepræ, adducetur ad Aa- „ ron Sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejùs.

3. „ Qui cùm viderit lepram in cute & pilos in album mutatos colorem, „ ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliquâ, plaga lepræ „ eſt, & ad arbitrium ejus ſeparabitur.

9. „ Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

10. „ Et videbit eum; cùmque color albus in cute fuerit, & capillo- „ rum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit,

11. „ Lepra vetuſtiſſima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit „ itaque eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt.

44. „ Quicumque ergo maculatus fuerit leprâ & ſeparatus eſt ad ar- „ bitrium ſacerdotis,

45. „ Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, „ contaminatum ac ſordidum ſe clamabit.

46. „ Omni tempore, quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit ex- „ tra caſtra.

Si diligenter examinemus horumce verborum pondera, colligere eſt quatuor ad ſummum lepræ ſigna ſive ſymptomata à Moſe recenſeri: Ium. Cùm *in cute puſtula* effloreſcebat, cùm *lucens quidpiam* aut *diverſus color*, ℣. 2.

Cujus quatuor ſunt ſigna pa-

thognomonica. aut *color albus in cute erat*, ℣. 10. II^um. Cùm *pili in album colorem mutati erant*, ℣. 3. aut quod idem valet, cùm *capillorum aſpectus erat immutatus*, ℣. 10. III^um. Cùm *ſpecies* ſeu *plaga lepræ humilior erat cute & carne reliquâ*, ℣. 3. IV^um. Demùm, quod *vetuſtiſſimæ & cuti inolitæ lepræ* indicium fuit, cùm *caro viva in plagâ lepræ apparebat*, ℣. 10. Porrò *quicumque maculatus* erat *leprâ*, lege Moſaicâ ſancitum fuit, ut *habitaret extra caſtra veſtimentis diſſutis, ore contecto veſte, capite nudus, & ſe contaminatum ac ſordidum eſſe clamitans*, ne quis imprudens propiùs ad illum accederet.

Unde colligitur Lepram Moſaicam non diſtingui ab eâ Vitiliginis ſpecie, quæ Ἄλφος & Λεύκη à Celſo appellatur.

I. Hæc autem lepræ Moſaicæ ſymptomata ſive indicia apprimè conveniunt cum notis ſymptomatis Vitiliginis, qualis à Celſo deſcribitur, *de Medicinâ*, *Lib.* 5. *Cap.* 28. *Artic.* 19. præſertim verò illarum Vitiliginis ſpecierum, quæ Ἄλφος & Λεύκη appellabantur. „ Vitiliginis tres ſunt ſpecies, *inquit ille*, Ἄλφος vocatur, ubi color albus eſt, ferè ſubaſper & non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur. Interdùm etiam latiùs & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger eſt & umbræ ſimilis; cætera eadem ſunt. Λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt & altiùs deſcendit, in eâque albi pili ſunt & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt, ſed in aliis celeriùs, in aliis tardiùs. Alphos & Melas in quibuſdam, variis temporibus, oriuntur & deſinunt. Leuce, quem occupavit, non facilè dimittit. Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam ſaneſcit.

Et quæ à cæteris Medicis antiquis deſcribitur.

Similia legere eſt in ſcriptis Medicorum Græcorum Celſo ætate poſteriorum, qui de iiſdem affectionibus mentionem fecere, ut ſunt (*a*) Galenus, (*b*) Oribaſius, (*c*) Paulus, (*d*) Aëtius, (*e*) Actuarius; vel Medicorum Arabum, qui de *Albaras*, vulgò leprâ Arabum, ſcripſere, ut ſunt (*f*) Avicenna, Hali Abbas &c. Quin imò allata lepræ Hebraicæ ſigna ſatis aptè congruunt cum ſymptomatis lepræ vulgaris ſive Syriacæ, quæ in Europâ diù viguit ab undecimo Æræ Chriſtianæ ſæculo. Siquidem, atteſtante Guidone de Cauliaco, celeberrimo Facultatis Monſpelienſis Medico, quem cæteri omnes Scriptores recentiores ſequuti ſunt, inter præcipua lepræ illius ſymptomata enumerabantur *Durities & Tuberoſitates carnis*, *Color cutis morpheatus & tenebroſus*, *Scabies*, *Impetigo*, *Gutta roſa vel roſacea*, & *ulcerationes in corpore*.

Atque adeò eamdem eſſe, ac Lepram illam à Syriâ in Europam devectam, ubi aliquandiù graſſata eſt.

Quamobrem conſentaneum eſt lepram illam antiquam Hebræorum, à Moſe deſcriptam, eamdem fuiſſe quam lepram olim in Europam è Syriâ invectam ſæculò undecimo, quo tempore frequens interceſſit cum plagis orientalibus commercium belli ſacri causâ, atque adeò nullatenus differre ab Elephantiaſi, Albaras, Leprâ Arabum, ſive morbo Sancti Lazari, de quibus in *præcedente Capite*, quâ de re conſentientes habemus Franciſcum Ranchinum, *Traité de la lepre*, *ſect.* 1. *Chap.* 13. Thomam Bartholinum, *de Morbis Biblicis*; *Cap.* 8. & Johannem Clericum, in ſpeciali Diatribâ,

[*a*] De Cauſis Symptomat. *Lib.* 3. *Cap.* 4. *Et* Method. medendi *Lib.* 14. *Cap.* 17.
[*b*] De morbor. curat. *Lib.* 3. *Cap.* 58. Et Synopſeos, *Lib.* 7. *Cap.* 48.
[*c*] De re medic. *Lib.* 4. *Capp.* 5. & 6.
[*d*] Tetrabiblo 4. *Serm.* 1. *Capp.* 132. 133.
[*e*] Methodi medendi *Lib.* 2. *Cap.* 11. Et *Lib.* 4. *Cap.* 15.
[*f*] *Lib.* 4. *Fen.* 7. *Tract.* 2. *Cap.* 9.

quæ exſtat ad *calcem Tom. III. Commentariorum* in Biblia.

Neque profectò mirum eſſe debet, ſi Hebræi, dùm in Ægypto commorabantur, Lepram ſeu Elephantiaſim olim conceperint, quippe quæ huic regioni inquilina eſſet, ut atteſtantur Lucretius, *de rerum Naturâ, Lib 6.* Plinius, *Hiſtoriæ naturalis Lib. 26. Cap. 1.* Galenus, *Methodi medendi ad Glauconem, Lib. 2. Cap. 12.* Marcellus Empiricus, *Cap. 19.* Neque etiam magis mirum ſi conceptum ſemel hoc morbi genus retinuerint tàm diù in Palæſtinâ, quò ex Ægypto commigravere, cùm morbum illum in eadem Plagâ endemium fuiſſe compertum ſit, unde ad nos olim traductus fuit undecimo & duodecimo ſæculo ab emeritis militibus, qui confectis in bello ſacro ſtipendiis, infecti è Syriâ domum redibant.

Quòd ſi ea pro certis habeantur, ut ſanè habenda videntur, res jam planè confecta. Siquidem probatum fuit *capite ſuperiore* lepram Arabum, qualis in Europâ per aliquot anteacta ſæcula graſſata eſt, luis venereæ, cujus ſævitiam nunc experitur Europa, longè diſſimilem fuiſſe; quapropter ſi revera lepra illa, quæ à Moſe in Levitico deſcripta, & inter Hebræos olim vulgata eſt, eadem fuerit quæ modò dicta Arabum lepra, inde conſequitur Moſaicam illam lepram, quæ Hebræos quondam malè habuit, non minùs quàm lepram Arabum, quam Europa aliquandiù ſenſit, à lue venereâ hodiernâ diſparem fuiſſe. Ac proinde planè diverſam à lue venereâ hodiernâ.

II. At verò ne fortè videamur acriùs urgere convenientiam, quæ antiquiori Hebræorum lepræ cum leprâ Arabum recentiore intercedit, & exinde inconſiderantiùs concludere utramque eamdem eſſe, ut utramque ab hodiernâ lue venereâ perinde differre hinc arguamus, concedamus ultrò de jure noſtro, demuſque lubenter id quod iniquè poſtulant, diverſas fuiſſe. Quid tùm inde conficient? Lepram illam antiquam, qualis deſcribitur in Levitico, cum lue venereâ, quæ nunc viget, convenire? Minimè gentium. Imò contrà inde nihilo ſeciùs palam fiet utrumque morbum diſſimillimum atque diverſiſſimum eſſe. A quâ cæteroquin per ſe toto cælo abeſt.

Nam 1°. *Plaga lepræ* à Moſe deſcripta, morbus erat merè cutaneus, in quo ſuperficiaria quædam cutis loca candicabant, ſubſidebant, carne vivâ luxuriabant, & pilis veſtiebantur albis, qui nativum colorem mutaverant. *Plaga* eadem non ita erat hominum propria, quin (*a*) veſtibus laneis, lineis, pelliceis, imò & ipſis parietibus ædium inhæreret, quæ ſingula de lue venereâ, nec dici poſſunt, nec à quoquam dicta ſunt.

Contrà verò *Plaga* eadem neque gonorrhœam ullam, neque bubonem in inguinibus, neque ulcuſcula in Balano, neque exoſtoſes, neque articulorum cruciatus, neque ullam genitalibus membris labem inferebat, quæ ſingula lui venereæ ita eſſentialia ſunt, ut in omni, ſi non omnia, quod perrarum, at ſaltem pleraque locum habeant.

Hinc ergo liquidò patet lepræ à Moſe deſcriptæ olim conſtanter adfuiſſe ea omnia, quæ nunc à lue venereâ conſtantiſſimè abſunt: Abfuiſſe contrà à leprâ eâdem ea omnia, quæ lui venereæ adſunt perpetuò, ex quibus argumentum deſumitur, quo non alterum certius eſſe poſſit, lepram illam ab hodiernâ lue venereâ toto cælo diſcrepaviſſe.

(*a*) Levitic. *Cap. XIII. & XIV.*

2°. Videtur eadem conſequentia ulteriùs confirmari poſſe ex iis, quæ Moyſes ſubjungit de ritibus, quibus mundari decebat leproſos ſemel ſanatos. Inde enim ſequitur non modò lepram olim interdùm perfectè ſanatam, ſed quod ad rem propiùs facit, à lue venerea planè alienam fuiſſe. Neminem enim ſanæ mentis crediderim, cui veneni venerei malignitas vulgaribus remediis omnibus major explorata ſit, eò adduci poſſe ut aſſeveret Moſis temporibus, quibus necdùm perſpecta erat natura & efficacitas Mercurii ſeu argenti vivi, notave regio, unde Guaiacum aſportaretur, hoc eſt, iis temporibus, quibus gemina & ſola luis venereæ alexipharmaca planiſſimè ignorabantur, lepram, ſi eadem fuiſſet ac lues venerea, ullâ unquam ratione abſolutè ſanari potuiſſe, ſolius naturæ viribus, aut ſolâ remediorum aliorum inefficacium virtute.

Qua de re nobiſcum conſentiunt plerique Medicorum, qui hoc argumentum tractaverunt.

Ex his ergo abundè patere arbitror nullâ arte, argutiis nullis, unquam effici poſſe, ut lepra à Moſe deſcripta, lueſque venerea hodierna idem morbus ſint. Quid aio? Ut lepra illa, lueſque venerea non ſint morbi diverſiſſimi, quâ de re nobiſcum apertiſſimè concordant Medici omnes, quotcumque argumentum illud tractavere, ut Guillelmus Ader, *De ægrotis & morbis in Evangelio, Part.* 3. *Enarrat.* 1. Johannes Freind, *Hiſtoriæ medic. Part. ſecundâ.* Paulus Gottlieb Werlhof, *de Variol. & Anthrac. Cap.* 3. *art.* 9. &c. ſi unum excipias, quem ſciam, Georgium Wolfgangum Wedelium, qui de eodem ſatis frigidè & ſatis jejunè diſſeruit, *Exercitat. Medico-Philologic. Decad.* 4. *Cent* 2. *Exercit.* 9.

Et Theologorum, qui Commentaria in Biblia ſcripſerunt.

Accedunt in eamdem quoque ſententiam Theologorum plerique, qui Commentaria in Biblia ſcripſerunt. Quòd ſi quis forſan aliter ſentiat, ut qui unus inſtar multorum eſſe poteſt, Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus è congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in diſſertatione *de leprâ* Gallicè ſcriptâ, & ſuo in Leviticum Commentario præfixâ, veniam facilè concedendam puto erudito Viro, qui licet ſacrarum & humaniorum literarum cæteroqui peritiſſimus, in Medicinâ peregrinus & hoſpes fuit; ne dicam tironem & rudem, atque adeò perobſcuræ & perdifficili quæſtioni medicæ prudens, certumque judicium interponere non potuit, quale cæteris ſacrarum paginarum nodis diſſolvendis interpoſitum fuiſſe omnes meritò ſuſpiciunt.

II. Opponunt loca Levitici, ubi de viris ſeminifluis.

Secundò. Opponunt, qui pro luis venereæ antiquitate pugnant, loca illa ex *Levitici Capite* 15. ubi Moyſes *de Viris ſeminifluis* ſequentia ſanxit.

℣. 2. „ Si quis patitur fluxum ſeminis, immundus erit.

3. „ Et tunc judicabitur huic vitio ſubjacere, cùm per ſingula momen„ta adhæſerit carni ejus atque concreverit fœdus humor.

4. „ Omne ſtratum, in quo dormierit, immùndus erit, & ubicumque „ ſederit.

5. „ Si quis hominûm tetigerit lectum ejus, lavabit veſtimenta ſua, „ & ipſe lotus aquâ immundus erit uſque ad veſperam.

13. „ Si ſanatus fuerit, qui hujuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit „ ſeptem dies poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore „ in aquis viventibus erit mundus.

14. „ Die autem octavo ſumet duos Turtures, aut duos pullos columbæ, „ & veniet in conſpectum Domini ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, da„ bitque eos ſacerdoti,

15. » Qui faciet unum *pro peccato*, & alterum in holocauſtum, roga-
» bitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu ſeminis ſui.

Ex quibus ſibi perſuadent Illi, 1°. Hunc effluxum ſeminis, quo ex Moſis edicto Viri fiebant immundi, ipſiſſimam fuiſſe Gonorrhœam virulentam ſive veneream, qualis hodie impurâ venere contrahitur, quod liquere putant ex ipſis ſacri Codicis verbis, ubi dicitur *Vir huic vitio ſubjacere, cùm per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.*

Quos putant ex gonorrhœâ venereâ ægrotaſſe.

2°. A Moſe ideò ſeverè vetitum fuiſſe, ne cui commercium ullum cum viris ſeminifluis unquam intercederet, neve liceret ulli rebus iis uti, quas illi attrectaviſſent, niſi priùs mundatis & lotis, ſcilicet ut ſancitæ interdictionis metu Hebræi à probroſo illo morbo ſibi caverent diligentiùs, caſtè vivendo.

3°. Opinioni ſuæ favere egregiè ritus ipſos, quos ad virorum ſeminifluorum emundationem Moſes juſſit adhiberi. Neque enim putant ullam aliam cauſam aſſignari poſſe, cur ex duobus Turturibus ſive Columbæ pullis alterum *pro peccato* Sacerdos offerret, niſi quòd illi viri peccato tenebantur, ut qui morbum, quo mundabantur, venere vulgivagâ, atque adeò ſcelere ſive *peccato*, quæſiiſſent.

Sed qui ita ſentiunt, dùm paucis negotium confectum putant, ea aſſumunt ad concludendum, quorum nihil illis conceditur.

Nam 1°. Nullo jure volunt intelligi de Gonorrhœâ venereâ, morbo novo & priſcis ſæculis incognito, quæ de gonorrhœâ ſimplici intelligenda ſunt, affectu ſcilicet cum humano genere coævo, de quo inter Græcos quidem Hippocrates, *Lib. 6. Epidem. ſect. 8. Text.* 52; Auctor Definition. Medic. in *voce* Γονόῤῥοια; Aretæus, *De ſign. & cauſ. acutor. morbor. Lib. 2. Cap. 5.* & *De morborum diuturnorum curat. Lib. 2. Cap. 5.* Galenus, *De loc. affect. Lib. 6. Cap. 6.* & *De ſymptom. cauſis, Libr. 3. Cap. 11.* Oribaſius, *Synopſeos Lib. 4. Cap. 107.* Aëtius, *Tetrabib. 3. Serm. 3. Capp. 33. & 34.* Alexander Trallianus, *De arte medicâ, Lib. 9. Cap. 9.* Paulus Ægineta, *De re medicâ, Lib. 3. Cap. 55.* Actuarius, method. medendi *Lib. 1. Cap. 22*; inter Latinos verò Celſus, *De re medicâ, Lib. 4. Cap. 21.* Cælius Aurelianus, *Tardar. Paſſion. Lib. 5. Cap. 5.* cæterique omnium ſæculorum Medici, mentionem fecerunt,

Sed probatur id ita ab illis credi nullo planè fundamento.

2°. Neque ſanè deſcriptio fluxûs illius ſeminalis, quæ apud Moſem legitur, cum gonorrhœâ venereâ magis aptè quadrat, quàm cum gonorrhœâ ſimplici; quandoquidem in utrâque perinde ſolenne eſt *fœdum humorem*, ſcilicet ſemen vitioſum, *carni*, hoc eſt ſummo balano ſive præputio, *guttatim omni momento adhærere atque concreſcere.*

3°. Ex vetito verò ſanorum cum viris ſeminifluis commercio malè colligunt effluxum illum ſeminis *peccato* contractum fuiſſe, niſi velint quoque jure eodem *pro peccatis* habere (*a*) conſuetudinem mariti cum uxore ſuâ, (*b*) puerperium, (*c*) menſtruationem mulierum, &c. quæ Lege Moſaicâ inter Hebræos iiſdem interdictionibus ſubjacebant.

4°. Idem dicendum de Turture vel Columborum altero, qui in mundandis ſanatis ſeminifluis offerebatur *pro peccato*. Liquet enim ex laudatis

[*a*] Levitic. *Cap.* 15. *Verſ.* 16. 17. 18.
[*b*] Levitic. *Cap.* 12. *Verſ.* 2. 5.
[*c*] Levitic. *Cap.* 15. *Verſ.* 19. *& ſeqq.*

Levitici capitibus pari quoque modo, quando (*a*) puerperæ & (*b*) menſtruatæ mundabantur, Turturem aut Columbum *pro peccato* oblatum fuiſſe; cùm nemo tamen ſit ſanæ mentis, qui auſit puerperium aut menſtruationem habere *peccati* loco.

Et eos rectiùs ſentire, qui hunc ſeminis effluxum de gonorrhœâ ſimplici intelligunt.

5°. Rectiùs proinde, meâ quidem opinione, ſentiunt, qui cum Commentatoribus ferè omnibus opinantur, 1°. Interdictiones iſtiuſmodi eo tantùm conſilio à Moſe, jubente Deo, præſcriptas fuiſſe, ut Hebræa gens munditiæ corporis ſtuderet attentiùs, quæ ſpiritualis munditiæ animæ ſignum eſſet. 2°. *Peccatum*, pro quo offerebatur Turturum aut Columborum alteruter, intelligi nequaquam poſſe de *peccato* ullo *morali*, quo ſanè vacabant viri ſeminiflui, ſicut & puerperæ aut menſtruatæ mulieres, ſed de *peccato legali* intelligendum eſſe, quo tenebantur ii, qui in immunditiem aliquam lege damnatam incurrebant, quâ de re *Vid. Levitic. Cap.* 5. (*c*) *Verſ.* 2. & 3.

Cæterùm cùm de viris ſeminifluis tàm cautè ſtatuat Moſes, haud inanis inde videtur eſſe cauſa conjiciendi gonorrhœam ſimplicem inter Hebræos olim frequentiùs graſſatam fuiſſe, quàm nunc inter Europæos; Quæ ſi vera ſint, videntur eſſe repetenda ex pravâ victûs ratione, quæ inter Hebræos uſu invaluerat, vel quod veriſimilius, ex ſalacitate nimiâ & immodicâ, in quam conſtat Hebræos proclives fuiſſe. Quamquam nihil obſtet, quominùs leges eædem de rariore affectione ferri perinde potuerint, cùm (*d*) eâdem, quâ Hebræis interdixit ſuillâ & leporinâ carne, quæ vulgaris erat, eâdem quoque diligentiâ vetuerit Moſes veſci animalibus nonnullis, ut *inter volucres* Aquilâ, Gryphe, Milvo, Vulture, Noctuâ, Corvo, Bubone, Veſpertilione, & *inter ea quæ moventur in terrâ*, Muſtelâ, Mure, Chamæleonte, Stellione, Lacertâ, Talpâ, &c. quæ probabile eſt vix unquam in cibos adhiberi potuiſſe, vel ſaltem rariſſimè adhibita fuiſſe.

III. Opponunt loca varia, ubi de Ulcere Jobi, quod volunt à lue venereâ latente productum fuiſſe.

Tertiò. Operam ad id conferunt, ut probent de lue venereâ debere intelligi (*e*) *ulcus illud peſſimum à plantâ pedis uſque ad verticem ejus*, quo Jobus à Satana percuſſus fuit permiſſu Dei; & eapropter ſequentia cumulant loca, in quibus Jobus ipſe morbi ſui ſymptomata graphicè depingit.

Cap. 7. *Verſ.* 5. « Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulve-» ris; cutis mea aruit & contracta eſt.

Cap. 16. *Verſ.* 8. « Nunc autem oppreſſit me dolor meus, & in nihi-» lum redacti ſunt omnes artus mei.

Verſ. 14. « Circumdedit me (*Deus*) lanceis ſuis, convulneravit » lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram viſcera mea. (Hebr. » *Fel meum.*)

(*a*) *Cap.* 12. *Verſ.* 8.
(*b*) *Cap.* 15. *Verſ.* 30.
(*c*) *Verſ.* 2. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, ſive quod occiſum à beſtiâ eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet aliud reptile, & oblita fuerit immunditiæ ſuæ, *rea* eſt & *deliquit.*

Verſ. 3. Et ſi tetigerit quidquam de immunditiâ hominis, juxta omnem impuritatem quâ pollui ſolet, oblitaque cognoverit poſtea, ſubjacebit *delicto.*
(*d*) Levitic. *Cap.* 11.
(*e*) Lib. Jobi, *Cap.* 2. *Verſ.* 7.

Verſ. 15. « Concîdit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me » quaſi gigas.

Verſ. 17. « Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ cali» gaverunt.

Cap. 19. *Verſ.* 17. « Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios » uteri mei. (Hebr. *Vernas in domo meâ natos.*)

Verſ. 20. « Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum, » & derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos.

Cap. 30. *Verſ.* 17. « Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me » comedunt, non dormiunt. (Hebr. *Et venæ meæ non quieſcunt*, hoc eſt, » *febre laboro.*)

Verſ. 27. « Interiora mea efferbuerunt abſque ullâ requie, præ» venerunt me dies afflictionis.

Verſ. 30. « Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea arue» runt præ caumate, (hoc eſt, *præ æſtu* ſive *febre.*)

Sed nullo planè fundamento, quamquam huic opinioni Eruditi Viri non pauci apertè faverint.

Verùm enimverò, quantacumque ea videantur, tanta tamen non ſunt, ut rem evincant. Fatendum eſt quidem *ulcus*, quo Jobus *percuſſus* dicitur, pro lue vencreâ habitum fuiſſe à (*a*) Franciſco Vatablo, & à (*b*) Cypriano, Monacho Ordinis Ciſtercienſis : Eidem opinioni ſuffragatos eſſe & (*c*) Johannem de Pineda, è Societate Jeſu, & (*d*) Jacobum Bolducium, è religioſa Capucinorum familiâ, & (*e*) Domnum Auguſtinum Calmet, Benedictinum è Congregatione SS. Vitoni & Hidulphi : Non defuiſſe etiam, teſte (*f*) Ulricho Huttenio, qui luis venereæ *originem à Jobi ſcabie olim repeterent :* Quin imò ſolenne fuiſſe (*g*) Jobi præſidium à Syphiliticis quondam implorari, quaſi ſpecialis Patroni, qui nec ipſe mali ejuſdem ignarus fuiſſet. Sed mirum hucuſque provectam eſſe credulitatem Antiquorum, nec facilè video quo nomine potuerit ea opinio tantùm invaleſcere apud cordatos viros. Nam præterquàm quòd luce meridianâ clarius eſt luem veneream, exeunte tantùm ſæculo xv, in orbem noſtrum irrupiſſe, nulla certè intercedit affinitas inter morbum Jobi, qualis deſcribitur *locis ſuprà adductis*, luemque veneream, quâ poſſit opinio illa niti. Hinc etenim, quæcumque de morbo Jobi recenſentur, generica ſunt, & cum quovis morbo ulceroſo communia, ut Leprâ, Phthiriaſi, Ulcere Syriaco, Impetigine, Lichene, &c: illinc verò deſunt in illâ ſymptomatum enumeratione omnia ſigna pathognomonica luis venereæ, ut Gonorrhœa, Bubo, Ulcuſcula Balani, Porri, Verrucæ, Criſtæ, Condylomata, teſtium Tumores, Skirrhi, Apoſtemata, cæteraque vitia, quibus virilia in Syphiliticis obſideri ſolent. Quamobrem multo ſatiùs eſt de naturâ ul-

[*a*] In Adnotationibus in *Jobi Librum*, *Cap.* 2. *Verſ.* 7. margini Bibliorum appoſitis.
[*b*] Comment. in *Jobi Cap.* 2.
[*c*] Commentar. in Jobi *Cap.* 2. *Verſ.* 7 & 8.
[*d*] Comment. in Jobi *Cap* 30. *Verſ.* 30.
[*e*] Diſſertation *ſur la Maladie de Job.*
[*f*] De Guaiaci Medicinâ & morbo Gallico, *Cap.* 1.
[*g*] Vid. *infrà Lib. V.* ad annum 1520. ubi *de Johanne le Maire*, *Belgâ.*
Molanus, in *Diario Medicor. Eccleſiaſt.* ad diem 10 Maii, quæ Jobo ſacra eſt.
Baillet, *Vies des Saints de l'Ancien Teſtament*, 10 Mai.

ceris, quo Jobus mulctatus eſt, ſilere cum (*a*) Johanne Mercero; vel cum (*b*) Origene, (*c*) S. Johanne Chryſoſtomo, (*c*) Polychronio, (*c*) Apollinario, & (*d*) S. Auguſtino, ulcus illud ad Lepram ſeu Elephantiaſim referre, quæ in Arabiâ ad Euphratem, ubi degebat (*e*) Jobus, frequens erat, quàm commenta iſtiuſmodi temerè effutire, nullo auctore & auctoritate planè nullâ.

IV. Opponunt multa Pſalmorum loca, in quibus credunt depingi luem veneream, quâ ne ipſum Davidem vacaviſſe volunt.

Quartò. Id agunt omni ſtudio, atque in eo laborant, ut quam à Jobo modò deterſimus labem, eamdem Davidi aſpergant; ac ideò varios convellunt Pſalmorum verſiculos, quos de lue intelligendos eſſe exiſtimant, & in quibus Regius Pſaltes ſic conqueritur:

Pſalmo 6. *Verſ.* 3. « Miſerere mei, Domine, quia infirmus ſum; ſana » me, Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.

Pſalmo 31. *Verſ.* 3. « Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea, dùm » clamarem totâ die.

Pſalmo 37. *Verſ.* 4. « Non eſt ſanitas in carne meâ à facie iræ tuæ, non » eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.

Verſ. 6. « Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie » inſipientiæ meæ.

Verſ. 7. « Miſer factus ſum, & curvatus ſum uſque in finem; » totâ die contriſtatus ingrediebar.

Verſ. 8. « Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & » non eſt ſanitas in carne meâ.

Sed hujus opinionis falſitas apertiſſimè demonſtratur.

Sed 1°. Certum eſt Commentatorum pleriſque perſuaſum eſſe querimonias ejuſcemodi à Davide haberi, non de ægritudine corporis ex morbo, ſed de ægritudine animi ex peccato; adeòque *conturbationem oſſium, putredinem & corruptionem cicatricum, illuſionem lumborum, &c.* non in ſenſu obvio de affectibus corporis infirmi & ægrotantis, ſed de cruciatibus animæ dolentis & pœnitentis, tralatione capienda eſſe; quod videtur David ipſe abundè innuere, dùm ait *non eſſe ſanitatem in carne ſuâ à facie iræ Dei*; *Non eſſe pacem in oſſibus ſuis à facie peccatorum ſuorum*; *Putruiſſe atque corruptas eſſe cicatrices ſuas à facie inſipientiæ ſuæ, &c.* Quòd ſi ea ſententia accipiatur, concidunt actutùm Adverſariorum argumenta; Quocirca opus eſt, ut Illi Commentatorum agmen adoriantur, antequam nobiſcum confligant, neque nos auſint pugnâ aggredi, niſi priùs de Commentatoribus victoriam certam conſecuti fuerint.

2°. Si quid verò lubeat de jure noſtro concedere, ultrò condonemus illis, quod à nobis argumentis nunquam auferre poſſent, nempe Davidem, cum adductos verſiculos ſcribebat, gravi morbo tentatum fuiſſe, atque adeò de morboſa illa ægritudine intelligendas eſſe, quas effundit, querelas. At non ideò ſequitur ut morbus ille lues venerea fuerit; Quod ſanè, etiamſi certò conſtaret luem veneream Davidis ævo graſſatam fuiſſe, ut hodierno tempore, temerè & inconſultè diceretur, cùm ſymptomata, quæ

(*a*) Comment. in Jobi *Cap.* 2. *Verſ.* 7
(*b*) Contra Celſum, *Lib. VI. pag.* 503.
(*c*) In Catenâ Græcorum Patrum in B. Jobum, collectore Niceta.
(*d*) Sermone 32, *ad Fratres in Eremo.*
(*e*) Friderici Spanhemii Hiſtoria Jobi, *Cap.* 3.

à Davide referuntur, notis luis venereæ ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſint ſuſpicioni locum facere: Quod inſuper contra apertam rei veritatem crederetur, etiamſi ſymptomata à Davide recenſita à ſymptomatis luis venereæ minùs abhorrerent, cùm certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omninò ignoratam fuiſſe: Quod demùm, ut utrumque argumentationis membrum conjungamus, tùm diceretur temerè & inconſultè, tàm contra apertam rei veritatem crederetur, cùm & hinc ſymptomata, quæ à Davide referuntur, notis luis ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſint ſuſpicioni locum facere; cùm & illinc certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe.

Quintò. Volunt Auctorem Eccleſiaſtici ad luem veneream alluſiſſe, *Cap.* 19. ℣. 3. cùm ait: *Qui ſe jungit fornicariis, fore nequam, putredinem & vermes illum hæreditaturos eſſe.*

V. Opponunt loca quædam Eccleſiaſtici, quæ credunt intelligenda eſſe de lue venereâ, ſed non ſine errore maximo.

Sed hallucinantur & oſcitantes quidem, quicumque luem veneream ex illo Eccleſiaſtici loco argui poſſe arbitrantur, cùm nihil appareat manifeſtiùs, quàm hîc agi de ignominiâ, probro, paupertate, ægritudine, cæteriſque malis, quæ *fornicarios* & ſcortatores meretriciis amoribus turpiter deditos manere ſolent. Similis extat locus in Proverbiorum Libro, *Cap.* 5. *Verſ.* 8 & *ſeqq.* ubi Sapientia alumnum monens, *Longè fac*, inquit, *fili mi, à Meretrice viam tuam, & ne appropinques foribus domûs ejus; Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli; Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo alienâ; & gemas in noviſſimis, quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum.* Neque rara ſunt apud Auctores etiam profanos monitoria conſilia de re eâdem. Sic apud Plautum, *in Truculento, Act.* II. *Scen.* 7.

Meretrix meum herum miſerum ſuâ blanditiâ impulit in
Pauperiem: privavit bonis, luce, honore atque amicis.

Sextò. Denique proſtant in *Actis Sanctorum* loci duo de lue venereâ, qui poſſent Lectoribus negotium faceſſere, & quibus miror Adverſarios nondùm abuſos eſſe. Alter legitur in Libro Miraculorum Sancti Bennonis, *in Actis Sanctorum Menſis Junii, Tom. III.* ad diem XVI. Junii, ubi refertur, *pag.* 90. ægrotantes nonnullos *morbo gallico* graviter affectos, *voto facto* & implorato Bennonis præſidio, liberatos fuiſſe. Occurrit alter in Vitâ Sanctæ Columbæ, Reatinæ, tertii Ordinis Sancti Dominici, *in Actis Sanctorum Menſis Maii, Tom. V.* ubi narratur pariter, *pag.* 361. Adoleſcentem *quemdam*, nomine *Vincentium*, *qui* morbo francioſo *ita laborabat, ut laberetur in deſperationem, delatum à ſociis in cameram,* in quâ Columba habitaverat, *liberum evaſiſſe.*

VI. Demùm opponunt loca duo ex Actis Sanctorum, quibus luis venereæ mentio fit.

Sed hæc ſpecie tantùm contra nos, reipsâ nobiſcum faciunt. Nam I. Sanctus Benno natus eſt quidem Hildesheimii in Saxoniâ inferiore anno 1010, fuitque Miſnenſis Epiſcopus anno 1066, & ad cæleſtem patriam migravit anno 1106, ac proinde vixit longè ante tempora luis venereæ in Europam invectæ. Sed miracula illa, quæ illius interceſſione edita narrantur, longè recentiora ſunt. Atteſtantur etenim ipſi Actorum Collectores illa *Romæ primùm excuſa anno* 1521, *deſumptaque fuiſſe ex variis proceſſibus informativis tunc temporis inſtitutis*, atque adeò 27 annis ad minus poſt natam, notamque luem veneream.

Sed hæc loca, quæ ſpecie contra nos, re nobiſcum faciunt.

II. Alter verò locus de Sanctâ Columbâ, Reatinâ, ad expediendum multò facilior. Nempe deceſſit illa anno tantùm 1501, 13°. Kalendas Junii, annos nata 33, ejuſque Vita, in quâ *morbi francioſi* mentio fit, quinque poſt obitum ejus annis ſcripta fuit, (ut ab ipſis Collectoribus Actorum probatur) à Magiſtro Sebaſtiano, Peruſino, Ordinis Prædicatorum Theologo, qui ei à confeſſionibus, ſeu, ut vulgò aiunt, qui ejus *Confeſſarius* fuerat: Quocirca tùm Beata, tùm Beatæ Vita recentiora ſunt primo naſcentis luis exordio.

Hinc ergo liquet ægrotantes illos, qui *morbo gallico* ſive *francioſo* liberati dicuntur Sancti Bennonis, aut Beatæ Columbæ patrocinio, lue vencreâ Neapolitanâ verè infectos fuiſſe, ac initio ſæculi decimi ſexti vixiſſe, ut citiſſimè; quæ ſententiam noſtram confirmant; nedùm cum eâdem pugnent ullo modo.

Et ſanè, etiamſi nullo conſtaret teſtimonio de tempore, quo miracula illa edita fuiſſe memorantur, at certè vel ipſa appellatio *gallici* & *francioſi*, quâ morbus deſignatur, rei veritatem abundè patefaceret. Etenim certiſſimum eſt luem veneream, utcumque antiqua ſupponeretur, *morbum gallicum* aut *francioſum* non priùs nuncupatam fuiſſe, quàm tempore belli Neapolitani à Carolo VIII, Francorum Rege ſuſcepti, quod in annos 1494 & 1495 cadit: unde neceſſariò conſequitur miracula illa Sancti Bennonis & Beatæ Columbæ in ſanandis ægrotantibus ex *morbo gallico* aut *morbo francioſo*, poſteriora fuiſſe bello Neapolitano, atque ideò referenda ad primos annos ineuntis ſæculi decimi ſexti, quo tempore morbus ille venereus longè latèque diffuſus, & in Italiâ, ubi Columba vivebat, *morbi francioſi*, *mal franceſe*, & in Germaniâ, ubi miracula Bennonis edita ſunt, *morbi gallici*, *Frantzoſen*, nomine, jam vulgatus eſſet, quæ cum novitate luis venereæ, quam defendimus, mirè conveniunt.

Neque diſſentiunt à nobis Collectores Actorum, qui ſuper locum ex vitâ Beatæ Columbæ adductum *obſervant* ipſi, prolato etiam teſtimonio Alberti cujuſdam Fabri, qui miracula eadem recenſuit, *venereum morbum*, Francicum *dictum fuiſſe ab Italis, quia eumdem recenter ex novo mundo advectum in obſidione Neapolitanâ contrahentes Franci, indeque revertentes, primi ſparſerunt quacumque tranſibant.*

CAPUT V.

Luem veneream ab anno 1494 *ad annum* 1496 *Europæ primùm innotuiſſe.*

Carolus VIII, Francorum Rex, Regnum Neapolitanum armis invaſit anno 1494.

CAROLUS octavus, Francorum Rex, arma movit in Italiam, menſe Auguſto anni 1494, & feliciter peragratis Inſubriâ, Etruriâ, Statuque Eccleſiaſtico, invaſit menſe Februario anni inſequentis Regnum Neapolitanum, quod hæreditario jure ſibi vindicabat. Inde digreſſus ſub finem menſis Maii, & pugnâ ſuperatis ad Forum novum menſe Julio hoſtilibus Venetorum copiis, in Gallias glorioſè rediit menſe Octobri anni

1495. Gilbertus, Dux Montiſpenſerii, è ſtirpe regiâ, qui cum præſidio 6000 militum relictus fuerat, Regnum ſub ditione retinere conatus eſt, quandiù vixit; ſed tandem Galli poſt illius obitum in partes diſtracti, Neapolitanorum perfidiâ proditi, & Aragonenſium copiis, quæ à Siciliâ tranſfretaverant, pulſi, Regno decedere coacti ſunt ad finem anni 1496.

Hac epochâ luem veneream Europæ primùm innotuiſſe conſtans fama eſt, nec inani ſanè fundamento, cùm hac de re conſentientes habeamus Scriptores Medicos omnes, qui vixerunt eo tempore & de primis morbi natalibus ſcripſerunt. Igitur ut difficilis & agitata diù quæſtio certo & æquo judicio tandem dirimatur, ſatis eſſe videtur ſi potiſſima illorum teſtimonia nudè congeramus ex Chronologiæ ordine, ut inde manifeſtè liqueat, 1°. Luem veneream eo tempore in Italiâ primùm apparuiſſe, unde in cæteras Europæ regiones brevi diſſeminata ſit. 2°. Morbum hunc ab antiquis quibuſcumque morbis diſparem, à nemine tunc cognitum fuiſſe. 3°. Imò contrà Medicos morbi novitate perculſos, & remediorum, quæ in ſimilibus affectibus uſui eſſe ſolebant, inefficaciam expertos, quò ſe verterent planè neſciviſſe, & tam diræ luis curationem Circulatoribus & Empiricis aliquandiù permiſiſſe. Quo tempore lues venerea in Europâ primùm innotuit.

I. Joſephus Grundbeckius ſive Grundpeckius, Medicus Germanus, ſcripſit anno 1496. hoc eſt, altero poſt notam luem veneream anno, *Tractatum de Peſtilentiali Scorrâ ſive malâ de Frantzos*, id eſt, de lue venereâ, in quo variis in locis affirmat (*a*) *Scorram* illam *peſtilentialem* « labem eſſe » tam repentè in homines demiſſam, ut plaga cælitùs decuſſa eſſe videa- » tur...... NOVUM eſſe genus morbi Naturæ inviſum, ... quod à Deo- » rum immortalium olim arce in Gallos demiſſum fuit..... Horribile, » terribiliſſimumque portentum, omnibus mortalibus INAUDITUM, INVI- » SUM, atque penitùs INCOGNITUM...... Demùm ægritudinem à Naturâ » fermè alienam, anteàque INVISAM, INCOGNITAM, atque penitùs INAUDITAM. I. Teſtibus Medicis: Joſepho Grundpeckio. 1496.

II. Alexander Benedictus, Veronenſis, qui Medicus interfuit in Veneto exercitu, quem Carolus VIII. Neapoli rediens Foronovanâ pugnâ proſtravit, anno 1495, & qui proinde prima vidit naſcentis morbi initia, atteſtatur (*b*) in Opere, quod *De omnibus morbis* ſcribebat anno 1496, « Ve- » nereo tactu NOVUM, vel ſaltem Medicis IGNOTUM prioribus, ſyderum » peſtifero aſpectu, morbum Gallicum ad nos ex Occidente irrepſiſſe »..... Et alibi « morbum Gallicum, NOVAM mundo peſtem, tempeſtate ſuâ con- » cubitu atque contactu irremediabilem haberi. Alexandro Benedicto. 1496.

III. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, Profeſſor Medicus Ferrarienſis, celeber Medicinæ Græcorum inſtaurator, in Libello *De Morbo Gallico*, quem ad Johannem Franciſcum Mirandulenſem, Concordiæ Comitem, ſcripſit anno 1496. probat ſtatim *novos Italiæ adveniſſe morbos prioribus ſæculis ignoratos* exemplo Lichenum, *quos ante Claudii principatum incognitos fuiſſe teſtatur Plinius, Hiſtoriæ naturalis Lib.* 26. Inde verò ſic pergit: » Simile quoddam hoc noſtro ævo accidit, jam enim INSOLITÆ naturæ » morbus Italiam & multas alias regiones invaſit...... Huic tamen morbo Nicolao Leoniceno. 1497.

(*a*) Vid. infrà *Lib. V. ad ann.* 1496, ubi de Joſepho Grundpeckio.
(*b*) Vid. infrà *Lib. V. ad ann.* 1496, ubi de Alexandro Benedicto.

„ nondùm noſtri temporis Medici verum nomen impoſuêre, ſed vulgato
„ nomine *morbum Gallicum* vocant, quaſi ejus contagio à Gallis in Italiam importato, aut eodem tempore & morbo ipſo & Gallorum armis
„ Italiâ infeſtatâ..... Ego..... cogor exiſtimare (neque mihi poteſt in
„ captum mentis aliter pervenire) natam hanc repentè luem noſtram ita
„ infeciſſe ætatem, ut NULLAM ſuperiorem.

Coradino Gilino. 1497.

IV. Coradinus Gilinus, Artium & Medicinæ Doctor, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod ad Sigiſmundum Ducem Eſtenſem, Herculis I. Ducis Ferrarienſis Filium, ſcribebat, ſic præfatur: " Cùm anno elapſo 1496.
„ morbus quidam ſæviſſimus mortales quamplurimos invaſerit, tam in Italiâ, quàm etiam ultra montes, hunc Itali *morbum Gallicum* appellant,
„ cum Gallos in Italiam apportaſſe aſſerentes: Galli verò *Italicum* ſeu
„ *Neapolitanum morbum* nominant, eo quòd in Italiâ, & maximè Neapoli ſe hac truculentâ peſte affectos eſſe dicant; vel quia iſte morbus
„ tempore tranſitûs Gallorum citra montes in Italiâ viſus eſt. Et quia hic
„ morbus apud Modernos INCOGNITUS eſt, variæque de eo diſceptationes
„ inter Phyſicos (*Medicos*) habitæ fuerunt & habentur, decrevi aliquid de
„ eo pro exiguis ingenioli mei viribus ſcribere, quàm breviſſimè potero.

Bartholomæo Montagnana. 1499.

V. Bartholomæus Montagnana, Junior, Patavinus, in Academiâ patriâ Medicinæ Profeſſor, ſcribebat anno 1499 *Conſilium medicum ad Petrum Zenum, Venetum, pro Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Epiſcopo, & Hungariæ Prorege*, qui morbo Gallico laborabat, in quo diſertè docet hunc morbum " Hippocrati, Galeno, Avicennæ & aliis Medicis antiquis INCOGNITUM
„ fuiſſe, & propterea nos ejus nomine proprio carere. Si etenim Avicenna, *pergit ille*, ipſum cognoviſſet, utique aliquod de eo Capitulum
„ feciſſet, & ipſum nomine proprio appellaſſet, ſicut in cæteris multis fecit. „ Unde concludit ille " morbum Gallicum, qui apparet temporibus
„ noſtris, temporibus Hippocratis, Galeni & Principis (*Avicennæ*) non
„ fuiſſe.

Gaſpare Torrella. 1500.

VI. Gaſpar Torrella, Valentinus apud Hiſpanos, Alexandri VI. ſummi Pontificis, Cæſariſque Borgiæ ejuſdem filii olim Medicus, tunc verò ab annis decem Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardiniâ, ſic loquebatur in Tractatu *De Dolore in Pudendagrâ*, edito anno 1500. " Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maximè Regno Parthenopæo occupato, & ibi
„ commorantibus, hic morbus detectus fuit. Idcircò ab Italis morbus Gallicus cognominatus fuit, arbitrantibus ipſum Gallis connaturalem eſſe.
„ In Galliâ verò, quia in reverſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam, hic
„ morbus apparere incepit, credentes Galli ſe eum ex Neapoli apportaſſe,
„ hanc ob cauſam morbum Neapolitanum vocarunt..... Et cùm noſtris
„ temporibus talis monſtruoſa ægritudo à NULLO fuerit viſa, idcircò à
„ nullo quantumcumque perito, experto, & ſenio confecto canonicè &
„ rectè curari poterat. Addiderunt medius fidius calcaria equo ſponte
„ currenti rudes, pertinaces, illiterati, & ut ita loquar, vulgus, qui totis
„ viribus conabantur publicè publicare & aſſerere ſcientiam Medicinæ
„ eſſe vanam ſeu imperfectam, eo quia huic ægritudini nullus opitulabatur..... Et non ſine causâ hoc divulgabant, eo quia literati ab hac curâ
„ fugiebant, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; quare aromatarii,
„ herbarum

„ herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi & impoſtores „ his temporibus hujus morbi veros & perfectè curatores ſe ipſos eſſe „ profitentur.

VII. Antonius Benivenius, Florentinus, in *Libro de abditis rerum Cauſis*, Florentiæ excuſo, anno 1507, hæc habet deortu luis venereæ: “ NOVUM „ morbi genus, anno ſalutis nonageſimo ſexto ſupra mille quadringentos, à „ Chriſtianâ ſalute, non ſolùm Italiam, ſed ferè totam Europam irrepſit. Hoc „ ab Hiſpaniâ incipiens, per Italiam ipſam primùm, tùm Galliam, cæteraſque Europæ Provincias latè diffuſum mortales quamplurimos occupavit. Antonio Benivenio. 1502.

VIII. Wendelinus Hock, de Brackenaw, Artium & Medicinæ in Gymnaſio Bononienſi Profeſſor, in Opere *De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. hæc habet: „ Sic etiam in Medicinâ contingit, quòd per admirationem alicujus ægritudinis nobis ignotæ pervenire poſſumus ad cognitionem ipſius. Sicut „ evenit hoc tempore, ſcilicet ab anno Domini 1494. uſque ad præſentem „ annum 1502, quo morbus quidam contagioſus, qui Gallicus appellatur, „ ſatis efferbuit..... De hoc morbo, aut de causâ ejus efficiente, formali, „ ac materiali, NEC Antiqui, NEC Moderni certam cognitionem dederunt, nec de nomine & quidditate ejus aliquid veridicè dixerunt aut „ ſcripſerunt..... Et non ſine causâ etiam literati (ſicut iſtis temporibus „ à Doctoribus ſæpè videmus) ab hoc crudeli morbo fugiunt, ſe nihil „ ſcire confidendo. Quare aromatarii, herbarum collectores, cæterique „ mechanici, ac vagabundi, & trufatores (ut ita loquar) hujus morbi „ veros & perfectos curatores ſeipſos eſſe profitentur. „ Wendelino Hock, de Brackenaw 1502.

IX. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, circa annum 1505 conſcripto, *Cap.* 1. ſic narrat luis venereæ ingreſſum. “ Anno virginei partûs 1494, invadente Carolo octavo „ Francorum Rege Regnum Parthenopæum, Alexandro verò ſexto eâ „ tempeſtate ſummum Pontificatum gerente, exortus eſt in Italiâ monſtruoſus morbus, NULLIS antè ſæculis viſus, totoque in orbe terrarum „ INCOGNITUS. Jacobo Cataneo de Lacu Marcino. 1505.

X. Petrus Trapolinus, Patavinus, Philoſophiæ & Medicinæ Profeſſor, fato functus anno 1509. in Tractatu, quem ſcripſit *De Morbo Gallico*, confitetur nullum ex cognitis morborum nominibus in morbum Gallicum quadrare, ex quo “ colligit hujuſmodi morbum Hippocrati, Galeno, „ Avicennæ fuiſſe INCOGNITUM & aliis Medicis antiquis, ac propterea „ nos ejus nomine proprio carere. Si enim Avicenna ipſum cognoviſſet, „ utique de eo Capitulum aliquod ipſe feciſſet, ac nomine proprio appellaviſſet, ſicut in cæteris morbis fecit, quibus propria dicavit Capitula. Petro Trapolino. 1506.

XI. Johannes de Vigo, Genuenſis, ſeu potiùs *Rapalligena*, in ditione Genuenſi, Medicus & Chirurgus Julii II. ſummi Pontificis, in *Practicâ Chirurgicâ* quam *Copioſam* dixit, cui ſcribendæ incubuit ab anno 1503 ad annum uſque 1513, & quæ primùm edita eſt anno 1514. ſic ait *Lib.* 5. *Cap.* 1. “ Anno 1494. de menſe Decembris, quo anno Sereniſſimus ille Carolus Francorum Rex, magnâ comitante catervâ, versùs Italiæ partes iter accepit, ad Regnum Neapolitanum recuperandum, apparuit utique eodem anno quoddam morbi genus quaſi per totam Italiam, „ INCOGNITÆ naturæ, quem variis & diverſis nominibus diverſæ Natio- Johanne de Vigo. 1514.

„ nes appellarunt..... Pro ejus curatione operæ pretium fuit nova auxi-„ lia & pharmaca indagare : & in rei veritate ſi quid ſalutis inventum „ fuerit in iſto morbo , fuit potiùs ex novis experimentis , quàm ex antiquis „ auxiliis ratione & auctoritate multotiens in eorum ſcripturis approbatis.

Petro Maynardo. 1518. XII. Petrus Maynardus, Veronenſis, Tractatus duos *de Morbo Gallico* conſcripſit circa annum 1518. in quorum priore, *Cap.* 1. ſic ait : « Hoc „ noſtro tempore derectus quidam morbus epidemialis ſive fatalis....... „ Apud homines Gallicus appellatur, quoniam de eo NULLA eſt memoria, „ niſi ex quo Carolus, Francorum Rex, cum ſuo exercitu in Italiam ſe con-„ tulit, anno ſcilicet virginei partûs 1496.

Ulricho de Hutten. 1519. XIII. Ulrichus de Hutten, Eques Germanus, cùm lue venereâ infectus, & vulgarem ſui temporis curationem undecies intra novem annos incaſſùm expertus, tandem uſu ligni Guaiaci perfectæ ſanitati reſtitutus eſſet circa annum 1519, eruditum Tractatum *De Morbi Gallici Curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci* conſcripſit hoc eodem anno ad Albertum Brandeburgenſem, S. R. E. Cardinalem, Moguntinum & Magdeburgenſem Archiepiſcopum & Electorem, in quo ſequentia legere eſt, *Cap.* 1. « Viſum Deo eſt & noſtrâ ætate morbos oriri Majoribus, ut exiſtimare „ licet, INCOGNITOS. Annus fuit à Chriſto nato poſt milleſimum & „ quadringenteſimum nonageſimus tertius aut circà, cùm irrepſit peſti-„ ferum malum, non in Galliâ quidem, ſed apud Neapolim primùm : „ Nomen verò inde ſortitum eſt, quòd in Gallorum exercitu, qui illic „ Caroli Regis ſui auſpiciis belligerabat, apparuit priùs quàm uſquam „ alibi...... Medici fugiebant ejus porrò aſpectum, nedùm contactu abſti-„ nebant, ut morbi præterea nullius....... (*Et Cap.* 2.) Hoc præcipuè in „ morbo quantùm noſtrâ ætate laboret Medicina compertum eſt, ſilebant „ ab ejus ortu totum in Germaniâ biennium Medici..... Demùm *Cap.* 4. In „ hac Medicorum conſternatione, his erroribus ingeſſerunt ſe Chirurgici ma-„ num admolientes.

Jacobo à Bethencourt. 1527. XIV. Jacobus à Bethencourt, Rothomagenſis, Artium & Medicinæ Doctor, Lutetiæ Pariſiorum edi curavit anno 1527. Librum de lue venereâ, quem inſcripſit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam, necnon Purgatorium in morbum Gallicum ſive venereum*, & in quo affirmat morbum hunc Antiquis planè IGNOTUM fuiſſe. « Si anteà, *inquit*, morbus ille homines „ fatigarit, (prout quidam ſomniare videntur Medici) veterum tamen „ Medicorum placitis ac decretis minimè declaratur. Profectò, *pergit ille*, „ ſolùm abhinc triginta circiter annos nobis talis viſus eſt morbus. „ Quæ naſcentis morbi epoche, ſi calculus ab anno 1527. retrorſùm ducatur, cadet in annum 1496.

Laurentio Phriſio. 1532. XV. Laurentius Phriſius, Germanus, in Opuſculo *De Morbo Gallico*, quod Baſileæ editum fuit anno 1532, ſic ait *Cap.* 1. « Anno Chriſti Sal-„ vatoris noſtri 1496. efferbuit quidam morbus atrociſſimus, irruens in „ homines ſævo morſu ulcerum, glandularum & duriſſimorum dolorum, adeò „ notabili cruciatu, quòd ſinguli videntes obſtupuêre : nam INCOGNITUS „ & INVISUS erat iſte peſtifer morbus non tantùm vulgo, verùm etiam „ Doctis & in ſacrâ Medicinâ eruditis..... Pauperes hoc malo laborantes „ expellebantur ab hominum converſatione, tanquam purulentum cadaver,

„ derelicti à Medicis, (qui ſe nolebant intromittere in curam tàm ſpeculando & conſulendo, quàm viſitando.) Habitabant in arvis & ſylvis. „ Quùm igitur homines in tantùm diſcederent ab illis miſeris, attamen Sublimis & Glorioſus nolens derelinquere illos, quos ſuo pretioſo ſanguine, „ dirâque morte redemit, miſit ex Galliâ & Neapoli nonnullos Empiricos „ vel Medicos, qui potiùs temerariâ audaciâ, quàm induſtriâ cœperunt curare homines hoc malo laborantes.

XVI. Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, in Opuſculo ſive Dialogo *De Morbo Gallico*, circa annum 1535. conſcripto, aſſerit diſertis verbis, „ Deum memoriâ patrum, ut ineffrænatam mortalium luxuriam debitis „ afficeret pœnis, aut propoſitis contineret ſuppliciis, morbo, qui Gallicus „ vocatur, Italiam bellorum procellis concuſſam confeciſſe, qui poſteà „ contagione vulgatus eſt..... *Et paulò infrà:* Hoc unum ſcias, *inquit*, „ ante Caroli Francorum Regis adventum, nec morbum NOVISSE Italiam, nec nomen AUDIVISSE. Petro Andrea Matthiolo. 1535.

XVII. Alphonſus Ferrus, Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, Medicus Pauli III. ſummi Pontificis, in Tractatu *De Morbo Gallico, & Ligni ſancti naturâ, uſuque multiplici*, Romæ edito anno 1537, ſic diſſerit, *Lib.* 3. *Cap.* 1. “ De morbo, quem Gallicum appellant, NEMINEM „ ex antiquis Scriptoribus aliquid in ſpecie atomâ ſcripſiſſe comperio. In genere verò nonnullos ex Veteribus recentiores autumant aliquid attigiſſe „ conjecturâ quâdam, non quòd res ita ſe habeat..... Sed crucient ſe „ juniores quantumlibet in interpretandâ nominis ſignificatione, ac verbi „ vim, quatenùs pro eis facit, interpretentur, NEMO tamen ſpeciale Capitulum de ejus morbi genere editum demonſtrabit. Alphonſo Ferro. 1537.

XVIII. Hieronymus Fracaſtorius, Veronenſis, *Lib.* 2. *De Morbis contagioſis. Cap.* 1. typis excuſo Venetiis anno 1546, hæc proponit de Syphilide: “ NOVUM & diù orbi noſtro INCOGNITUM morbum inter alia „ miranda noſtra tempeſtas vidit, qui Europam ferè omnem, Aſiæ verò „ atque Africæ partem non parvam occupavit: in Italiâ verò ferè iis temporibus erupit, quibus Galli ſub Rege Carolo Regnum Neapolitanum „ occupavêre, annos circiter decem ante 1500. Hieronymo Fracaſtorio. 1546.

XIX. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, initio *Libri de Morbo Gallico*, qui Venetiis excuſus fuit anno 1553, enarratâ vulgari Hiſtoriâ de ortu luis venereæ, cùm Carolus octavus Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaderet anno 1495. in hæc demùm verba concludit: „ Rei verò ſumma eſt luem hanc TUNC cœpiſſe, cùm Galli Italiam infeſtarunt, & Carolus octavus Francorum Rex Neapolim ſub ditionem poſuit. Antonio Muſa Braſſavolo. 1553.

XX. Johannes Sylvius, Inſulenſis apud Belgas, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem ab ipſo conſcriptum eſſe conſtat anno 1557, confutatis „ variis opinionibus, fatetur “ Saniorem ipſi videri eorum ſententiam, „ qui anno abhinc ſexageſimo ſecundo (*hoc eſt, anno* 1495.) quo tempore Carolus octavus Gallorum Rex, cognomine Gibboſus, Neapolim oppugnaturus in Italiam exercitum introduxit, hunc morbum ſuppullulaſſe „ arbitrati ſunt. ” Johanne Sylvio. 1557.

XXI. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem conſcribebat circa annum 1560, prolatis in *primo capite* exemplis Gabriele Falloppio. 1560.

variis morborum, qui orbi noſtro de novo incubuêre, ſic inde pergit, „Noviſſimum eſt, quod præ manibus habemus, & morbum Gallicum „ ſeu Gallicam ſcabiem appellamus........ Nec dubitandum eſt ſi novus „ ſit necne, quoniam temporibus noſtrorum patrum NONDUM reper- „ tus, NONDUM auditus; tunc temporis Elephantia graſſabatur.......... „ Hæc ſcabies invaſit nos anno 94 ſupra 1400, cùm Carolus, Impera- „ tor ſummæ auctoritatis atque ingenii ardentiſſimi (Imperatorem voco „ exercitûs Ducem) cùm gliſceret animus ejus in bellum, convocato eo „ anno maximo exercitu invaſit Italiam, & ſub ejus imperio ſubacto Me- „ diolanenſi Ducatu, Hetruriâ totâ, & cedentibus Rebuſpublicis Floren- „ tinis, &c. Romam invaſit; inde Neapolim, de jure hæreditario ſibi pu- „ tans competere, cum exercitu maximo octuaginta mille militum aggredi „ tentavit. Tunc temporis apparuit hic morbus. „

Aliiſque numero multis.

Sed quid opus eſt in re manifeſtâ plura cumulare teſtimonia? Poterunt, ſi lubeat, conſuli Leonardus Schmaus, Salisburgenſis, *Tract. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico*, *Tract.* 1. *Cap.* 1. Antonius Gallus, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1. Leonardus Fuchſius, Germanus, *in Appendice ad Lib.* 5. *De curandi ratione.* Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Caroli V. Imperatoris, *Lib. De quatuor aulicis ægritudinibus.* Johannes-Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tract. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Proſperus Borgarutius, Patavinus, *Method. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Macchellus, Mutinenſis, initio *Tractatûs de Morbo Gallico.* Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *Cap.* 1. Demùm Guillelmus Rondeletius, in Scholâ Monſpelienſi Profeſſor regius & Cancellarius, initio *Lib. De Morbo Italico*, qui ab ineunte ſæculo decimo ſexto ad annum 1566. ſcripsêre omnes, ac omnes uno ore referunt luem veneream & NOVUM in Europâ morbum eſſe, & cùm apparuit deſinente decimo quinto ſæculo coætaneis Medicis planè IGNOTUM fuiſſe.

II. Teſtibus Hiſtoricis.

Quod ſi quis Medicorum fidei iniquè diffiſus, quorum tamen hac de re judicium decretorium eſt, requirat fortè Hiſtoricorum teſtimonia, tanquam certiora, en aliquot, quæ inſtar plurium eſſe poſſunt, quippe ab oculatis, coævis, juratiſſimis teſtibus ſumpta.

Marco Antonio Coccio Sabellico. 1506

Primum erit ex Marco Antonio Coccio Sabellico, Viro docto & Hiſtorico celebri, cui quæcumque ad luem veneream attinebant, tanto certiùs comperta fuiſſe videntur, quòd (*a*) *ipſe tabe Gallicâ ex vagâ venere quæſitâ ſeptuagenarius obierit*, *anno* 1506. Hæc autem habet ille, *Rhapſodiæ Hiſtoricæ Ennead.* 10. *Lib.* 9. quod Opus (*b*) primùm Venetiis *in fol. anno* 1502, mox (*c*) Pariſiis *formâ* eâdem, anno 1509, in lucem exiit. « Per „ idem tempus (*anno* 1496) NOVUM morbi genus cœpit totâ Italiâ vul- „ gari, ſub primum Gallorum in ipſam terram deſcenſum priore anno „ (1495) inchoatum, & ob eam rem, ut credere eſt, *Gallicum* nuncu- „ patum; nam unde primùm fluxerit parùm (ut video) conſtat, dira lues „ & quam NULLA ſit ætas ANTEA experta. Poſt varios cruciatus puſtulæ

(*a*) Paulus Jovius, *in Elogiis.*
(*b*) Michaël Maittaire, *Annal. Typographic. Tom.* 2. *Part. priore*, *pag.* 160.
(*c*) Idem, *ibidem*, *pag.* 198.

„ corpus inficiebant, quibus in fœdiſſima ulcera abeuntibus, ſupra quàm „ exprimi poſſit, fœdabantur humana corpora: Non Elephantia, non Le- „ pra huic malo conferri poteſt, & quod omnium calamitoſiſſimum eſt, „ trahebatur morbus in plures annos, infectaque corpora neque vitâ, „ neque fœdâ lue defungebantur. Pauci pro numero ægrotantium extincti, „ ſed multo pauciores à morbo ſervati; nec tantùm Italia eſt eâ clade „ concuſſa, ſed Germania, Dalmatia, omniſque Macedoniæ & Græciæ „ ora. Vigeſima ferè pars hominum id malum eſt experta.

Alterum ex Baptiſta Fulgoſio, Viro inclyto, Genuenſium Duce, (*a*) „ qui à Paulo Fulgoſio, S. R. E. Cardinali, Genuenſi Archiepiſcopo, „ patruo ſuo, principatu dejectus, & Genuâ pulſus anno reſtitutæ ſalutis „ 1483, ut exilii tædium, & animi ægritudinem levaret, totum ſe literis „ dedit, imitatuſque Valerium Maximum ſcripſit vernaculâ linguâ *Factorum, dictorumque memorabilium Libros 9.* variis ſui temporis hiſtoriis refertos, quos Camillus Gilinus, Mediolanenſis, latinos fecit, & edendos curavit (*b*) Mediolani *in fol.* apud Jacobum Ferrarium, anno 1509. Narrat autem Fulgoſius, *Lib.* 1. *Cap.* 4. « biennio, antequam Italiam „ Carolus (*VIII.*) veniret, NOVAM ægritudinem inter mortales dejectam, „ cui nec NOMEN, nec REMEDIA Medici ex veterum auctorum diſciplinâ „ inveniebant, variè ut regiones erant, appellatam fuiſſe: In Galliâ *Nea-* „ *politanum* morbum dictum fuiſſe, ut in Italiâ *Gallicum* appellatum: ab „ aliis autem aliter, nonnullos Job ſancti ægritudinem eſſe dixiſſe; cujus „ vis graviter artuum juncturas torquebat, quibuſdam totum corpus ulce- „ re corripiebat. Id autem, *addit ille*, quod in eâ maximè mirum fuit, „ erat quòd contagionis vires in coitu ſolo exercebat, à genitalibuſque „ membris primordia ſumebat. Id quoque in eâ non leve viſum fuit, quòd „ qui ei curandæ operam dabant, niſi diligenter ſibi vitæ modeſtiâ caviſ- „ ſent, poſteaquam morbum evaſiſſe videbantur, tanquam id ab initio „ pullularet, in id recidebant. In ſenibus quidem ea ægritudo incurabilis „ apparuit, quæ peſtis (ita enim viſa eſt) primò ex Hiſpaniâ in Italiam al- „ lata, ad Hiſpanos ex Æthiopiâ, (*Indiâ occidentali*) brevi totum terra- „ rum orbem comprehendit.

Baptiſtâ Fulgoſio. 1509.

Tertium ex Johanne de Bourdigné, Hiſtorico Gallo, à quo exiit ante ducentos annos & quod excurrit, Hiſtoria *Andegavenſis Provinciæ*, Lutetiæ Pariſiorum excuſa typis *in folio*, anno 1529, cum hac inſcriptione, *Hiſtoire aggregative des Annales & Chronicques d'Anjou*; *Tertiâ* autem hujus Operis *Parte*, & *paginâ* laudatæ Editionis 180. gallicè leguntur ſequentia, quæ latinè reddidimus. * „ Omiſſum nolo, *inquit Hiſtoricus ille*, an- „ no eodem 1495. COEPISSE graſſari in Galliis morbum, qui à Gallis *craſ-*

Johanne de Bourdigné. 1529.

(*a*) Ex Vitâ Baptiſtæ Fulgoſii, ejus operi præfixâ.

(*b*) Michaël Maittaire, *Annales Typographici. Tom. 2. Part. priore, pag.* 170.

* Je ne vueil oublier que en ceſt an [1495] COMMENÇA à regner en France une Maladie, que les François appellerent *Groſſe Verolle & Galle de Naples*, pource que en leur voyage de Naples PREMIEREMENT s'apparuſt cette infection; & les Italiens l'appellerent le *Mal Françoys*, pource qu'elle COMMENÇA en leur pays, lorſque les François y allerent, qui eſt une maladie dangereuſe, qui au commencement n'étoit moins à craindre que Lepre, mais par ſucceſſion de temps, elle a quelque peu mitigé ſa fureur, & n'eſt ſi vehemente, ne contagieuſe, comme elle

„ ſa *Variola*, & *Scabies Neapolitana*, quòd eo in expeditione Neapolitanâ „ PRIMUM tentati fuerint, qui ab Italis *Morbus Gallicus* appellatus eſt, „ quòd in eorum regione tunc PRIMUM viſus ſit, cùm Galli irruptionem „ fecerunt. Id morbi genus periculi plenum, & leprâ per initia nihilo le- „ vius, ſed tractu temporis laxata eſt vis morbi, neque tam grave, aut „ contagioſum nunc eſt, quàm fuit priùs. Conſtat tamen multos, & pri- „ mores quidem morbo illo extinctos eſſe, adverſùs quem nullum initio „ remedium ſatis efficax fuit, ſed nuper reperta eſt in Inſulis, quas Hiſpani „ recèns detexere, Arbor quædam ab Indigenis *Guaiacum* dicta, quæ „ ſummum & præſentiſſimum exhibet morbi remedium.

Franciſco Guicciardino. 1532.

Quartum ex Franciſco Guicciardino, Cive Florentino, qui Italicam ſui temporis Hiſtoriam ab anno 1494 ad annum uſque 1532 conſcripſit, ac fide optimâ ea litteris mandavit, *quæ ipſe miſerrima vidit*, & *quorum pars magna fuit*. Sic autem ille, à Cælio Secundo Curione latinè verſus, verba facit de lue venereâ, *Hiſtor. Lib.* 2. " Galli eâ lue, dùm Neapoli „ agerent, correpti, eam poſt in patriam redeuntes per univerſam Ita- „ liam diffuderunt; qui quidem morbus, ſive NOVUS omninò, ſive in hoc „ noſtro orbe ad hanc uſque ætatem, niſi fortè in quibuſdam remotiſſi- „ mis, extremiſque partibus, IGNORATUS, uſque adeò per multos annos „ fuit horribilis, ut tanquam graviſſima calamitas memoriæ Poſteritatis „ tradendus eſſe videatur. Nam cùm ſeſe vel puſtulis fœdiſſimis, quæ ſæ- „ penumero ulcera agebant, uſque adeò malefica, ut omnem curatio- „ nem reſpuerent: vel doloribus, in ipſis totius corporis articulis & ner- „ vis, acerbiſſimis proderet: nec per Medicos accommodata remedia, „ ſed non raro prorſùs contraria, ac talia, quibus is morbus potiùs irri- „ taretur, adhiberentur, complures mortales, nec ætati, nec ſexui par- „ cens, vitâ privavit: plures aſpectu penitus deformatos, mutilos & cru- „ ciatibus ferè perpetuis obnoxios reliquit: quin & bona eorum pars, qui „ ſanati videbantur, brevi temporis intervallo in eamdem miſeriam reci- „ debant. Poſt autem aliquot annorum curricula, ſive cæleſti ſyderum, „ unde ortum habuerat, diro aſpectu mitigato; ſive longâ experientiâ „ remediis opportunis ad ejus curam inventis, multò mitior eſſe cœpit, „ in plures etiam ſpecies, atque à primâ diverſas ſuapte naturâ commu- „ tatus. De quâ calamitate noſtri ſæculi homines jure queri poſſent, ſi in „ eos citra propriam culpam perveniret: propterea quòd omnium eorum „ conſenſu, qui hujus morbi naturam ſedulò explorarunt, compertum „ eſt, aut numquam omninò, aut perquàm rariſſimè in aliquem, niſi veneris „ contagione, pervenire.

Quibus addi poſſunt teſtimonia deſumpta, 1°. Ex Actis Parlamenti Pariſienſis. 1496.

Quinti teſtimonii loco addi poſſunt, quæ non minùs potentis probationis vim habent, 1°. Acta Senatûs ſeu Parlamenti Pariſienſis, anni 1496 ſeu potiùs anni 1497, de quibus infrà *Capite ultimo hujus Libri*, in quibus legitur " craſſam Variolam (*la groſſe Verole*) Lutetiæ ab annis duobus

ſouloit. Toutesfois elle a eſté cauſe de la mort de pluſieurs grans perſonnages, leſquels ne ſçurent jamais trouver remede, mais puis peu de tems és Iſles eſtranges, que les Eſpaignols ont nouvellement decouvertes, a eſté trouvé ung Arbre, vulgairement appellé *Guaiacum*, qui eſt la ſouveraine & extreme medicine, & remede contre icelle maladie.

„ tunc PRIMUM graſſari " 2°. Commentarii publici Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgò *Manoſque*, in Gallo-provinciâ, in quibus ſcriptum eſt ad annum 1496, " infirmitatem *de las Bubas* (ſic ab Hiſpanis appellata eſt lues „ venerea) INDUCTAM fuiſſe HOC ANNO à certis Armigeris à loco de Romaniâ (*Romans en Dauphiné*) exiſtentibus in ſervitio Regis & Illuſtriſſimi „ Ducis Orleani, apud patriam Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem in- „ firmitate prædictâ, quæ adhuc NON vigebat in Provinciâ; „ ſed de his fuſiùs infrà *Capite VIII.* 3°. Liber Chronicus manuſcriptus, in quo narratur Hiſtoria Civitatis Anicienſis ſive de Podio, apud Velaunos, vulgò *le Pui en Velai*, ab anno 1494 ad annum uſque 1558, qui à Stephano quodam de Medicis, vulgò *Eſteve de Meges*, cive Anicienſi ſcriptus fuit in annos ſingulos, qui aſſervatur in Tabulario Capituli Canonicorum Anicien- „ ſium, & in quo legitur luem veneream (*la groſſe Verole*) in civitate Ani- „ cienſi PRIMUM innotuiſſe, anno 1496.

2°. Ex Commentariis urbis Manuaſcæ. 1496.

3°. Ex Chronico manuſcripto Anicienſi. 1496.

CAPUT VI.

Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494 antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.

CUM loca omnia, quotquot ex variis Auctoribus corradi ſolent, ut probetur luem veneream datâ epochâ antiquiorem eſſe, ſimillima vel potiùs planè eadem ſint, ea ſimul colligere viſum eſt, ut in reſpondendo tautologiæ tædium effugeremus. Inde ſanè nullus dabitur Adverſariis querendi locus, cùm ſi quid auctoritates illæ valeant, inde tantò magis valituræ ſint, luce mutuò collatâ.

Harumce auctoritatum aliæ quidem dudùm notæ ſunt, & apud Scriptores pleroſque, qui luis venereæ antiquitati favent, paſſim obviæ; aliæ verò novæ & à Guillelmo Becketto, Chirurgo Londinenſi, qui nuperrimus eſt ejuſdem opinionis propugnator, recèns objectæ. Ideò ne quid dolo malo confudiſſe vel omiſiſſe videremur, placuit auctoritates illas utriùſque generis ſeparatim, articulatim, diſtinctè proponere, propoſitaſque diluere: priores iſto, poſteriores verò ſequente capite.

I. Opponuntur loca varia ex variis Auctoribus excerpta, qui ante annum 1494. vixerunt.

Multi ſunt vetuſti Scriptores, quos ſolent objicere, quaſi militarent in novitatem luis venereæ. Ab aliis volunt morboſas quaſdam genitalium ægritudines deſcriptas fuiſſe, congeneres venereorum earumdem partium morborum, qui nunc graſſantur ab uſu impuræ veneris, & qui luis plerumque prænuncii ſunt: Ab aliis arbitrantur luem confirmatam graphicè depictam eſſe, cum potiſſimis ſymptomatibus, quæ ſigna ſunt hujus morbi pathognomonica.

Guillelmo de Saliceto 1270.

Primò. Inter *Priores* recenſentur, I. Guillelmus de Saliceto, Placentinus Medicus, *Chirurgiæ Lib.* 1. *Cap.* 42. *De Apoſtemate in inguinibus.*

* Liber ille manuſcriptus laudatur ſæpiùs à Patre Odone de Giſſey, è Societate Jeſu, *Hiſtoire de Notre-Dame du Pui*; Et à Patre Jacobo Echard, Dominicano, *Scriptor. Ordin. Prædicator. Tom.* 2. *pag.* 335. ubi de F. Johanne Granet.

Hæc ægritudo, inquit, *vocatur Bubo, vel Dragoncelli inguinis, vel Apoſtema inguinis, & ut plurimùm ſit ex materiâ frigidâ, quæ ab hepate expellitur ad loca illa, quæ debilia, vacua; & aliquando ex materiâ calidâ; & aliquando cùm accidit homini in virgâ corruptio propter concubitum cum fœdâ muliere, aut ob aliam cauſam. Itaque corruptio multiplicatur & retinetur in virgâ, unde non poteſt natura mundificare virgam aut locum, primò propter multam plicaturam partium illarum & propter ſtrictam viam illius loci, unde redit & regurgitat materia ad locum inguinum, propter habilitatem loci illius ad recipiendum ſuperfluitatem quamlibet, & propter affinitatem, quam habent hæc loca ad virgam.*

Idem agit ibidem, *Cap.* 48. *De Puſtulis albis vel rubeis, & de milio, & de ſciſſuris & de corruptionibus vel hujuſmodi, quæ fiunt in virgâ vel circa præputium, propter coitum cum fœtidâ muliere, aut cum meretrice, aut ab aliâ causâ.*

Lanfranco. 1290. II. Lanfrancus, Mediolanenſis, Medicinæ Doctor, *Practicæ ſeu Artis completæ Chirurgiæ Tract.* 3. *Doctrin.* 2. *Cap.* 11. ait *ſæpè provenire Apoſtema in inguine propter ulcera virgæ & pedum, propterea quòd locus eſt deſcenſus humorum ad illa loca, & tunc non eſt ita timendum, proptereà quòd venire tunc poteſt ſine multâ corporis plenitudine, & abſque eo quòd decurſus humorum maximè ibi fiat.* Ibidem *Tractat.* 3. *Doctrin.* 3. *Cap.* 11. *De ficu & cancro & ulcere in virgâ virili. Ficus*, inquit idem, *eſt quædam excreſcentia, quæ naſcitur ſupra præputium virgæ, & aliquando ſuper caput, quæ quidem aliquando eſt mollis, ut de phlegmaticâ generata materiâ, aliquando dura, ut de melancholicâ, quæ ſi corrumpatur tranſit in cancrum. Cancer fit in virgâ, ſicut in aliis diximus fieri membris. Ulcera veniunt ex puſtulis calidis virgæ ſupervenientibus, quæ poſteà crepantur; vel ex acutis humoribus locum ulcerantibus; vel ex commixtione cum fœdâ muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo coierat.*

Bernardo Gordonio 1300. III. Bernardus Gordonius, in Univerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſor, *Lilii Medicinæ Particul.* 7. *Cap.* 5. *De Paſſionibus virgæ. Paſſiones virgæ*, inquit, *ſunt multæ, ſicut ſunt apoſtemata, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Cauſæ ſunt exteriores aut interiores. Exteriores, ſicut caſus, percuſſio, & jacere cum muliere, cujus matrix eſt immunda, plena ſanie, aut virulentiâ, aut ventoſitate & ſimilibus corruptis. Si autem cauſa fuerit intrinſeca, tunc ſunt ſicut humores corrupti & mali deſcendentes ad virgam & ad partes inferiores, inducentes prædictas paſſiones.*

Joanne de Gaddeſden 1320. IV. Johannes (*a*) de Gaddeſden, vel de Gatiſden, Medicus Anglicus, è Collegio Mertonenſi in Oxonienſi Academiâ, *in Roſâ Anglicâ, Cap. De curâ ulcerum virgæ. Ulcera*, inquit, *virgæ virilis contingunt vel ex coitu cum juvenculâ, vel ex coitu cum menſtruatâ, vel ex retentione urinæ & ſpermatis.*

Guidone de Cauliaco. 1360. V. Guido de Cauliaco, Gabalitanus, Chirurgiæ & Medicinæ Doctor in Univerſitate Monſpelienſi, *in Chirurgiâ magnâ, Tract.* 6. *Doctrin.* 2. *Cap.* 7. §. 9. differit *de calefactione & fœtiditate in virgâ propter decubitum cum muliere fœtidâ.*

* De quo hæc in Hiſtoriâ Univerſitatis Oxonienſis. *Tom.* 2. *pag.* 87. *Johannes de Gatiſden, Doctor in Medicinis, qui fecit* Roſarium Medicinæ, *Claruit* 1320.

VI. Valeſcus

VI. Valeſcus de Taranta, Profeſſor Monſpeſſulanus, *Philonii Lib. 6. Cap. 6. De ulceribus & puſtulis virgæ. Cauſæ*, inquit, *poſſunt eſſe primitivæ, aut antecedentes, aut conjunctæ. Primitivæ, ut eſt vulnus, vel attritio, vel coitus cum fœtidâ, vel immundâ, vel cancrosâ muliere; alia cauſa poteſt eſſe portaſſe femoralia nigra, fœtida & immunda; alia cauſa poteſt eſſe materia ſpermatica vel corrupta retenta inter caput virgæ & præputium, vel mali humores ibidem retenti, qui ibi retenti & non evacuati corrumpunt locum quem tangunt, vel ulcerant.* Et ibidem in fine, *Puſtulæ virgæ fiunt, ſi quis coeat cum fœminâ habente ulcus in matrice; quæ contagioſitate ſuâ inficit virgam & in eâ facit ulcus.* Valeſco de Tarantâ. 1400.

VII. Demùm Petrus de Argelata, Bononienſis, Artium & Medicinæ Doctor, *Chirurgiæ Lib. 2. Tract. 30. Cap. 3. De puſtulis, quæ adveniunt virgæ propter converſationem cum fœdâ muliere, quæ albæ ſunt vel rubeæ. Ex materiâ venenoſâ*, inquit, *quæ retinetur inter præputium & pellem virgæ cauſantur iſtæ puſtulæ tales per hunc modum, quoniam ex retentione illius materiæ, quæ remanet inter pellem & præputium ex actione viri cum fœdâ muliere, quæ non reſpirat, putreſit: deinde ille locus denigratur, & mortificatur ſubſtantia virgæ, quæ reſtaurationem non recipit, niſi corruptione illâ remotâ, & loco abſterſo.* Mox propoſitis ad eas puſtulas lotionibus detergentibus, ſtypticis, erodentibus, &c. ſic ille pergit. *Unum recordor vobis, quòd antequam iſta balnea dicta* (lotiones) *ex vino illo ſtyptico fiant, fiat purgatio: aliter illis bubo ſuperveniret in inguine, quoniam materia quæ venit ad locum illum, retro-pellitur à balneo iſto* (ſeu potiùs lotione) *& inveniens concavitatem inguinis illic moram facit; quare bubo generatur & ad exituram pluries deveniet. Quare purgationem univerſalem facias; & imperiti Medici ſperantes indiſcretè vel incautelâ non faciunt purgationem, quare duplici modo lucrantur, quoniam de virgâ & bubone. Iterùm viri tales debentes materiam venientem ad locum reſolvere, quærunt illam ſaniane* (ſaniare) *ut aliquid lucrentur, & hoc non debet fieri à diſcreto viro & magiſtro.* Petro de Argelatâ. 1470.

Sed qui ea loca ex variis Auctoribus rudioris ætatis tam ſtudioſè conquiſita objiciunt, & de venereis penis ulcuſculis & inguinum bubonibus exiſtimant eſſe intelligenda, næ illi inde arguunt ſe in eorumdem Auctorum lectione & doctrinâ planè hoſpites eſſe, cùm certum ſit Auctores illos de venereis ulcuſculis ſive bubonibus, qualia nunc obſervantur, ne ſomniaſſe quidem laudatis locis, ſed de bubonibus & ulcuſculis à causâ ſimplici oriundis, qualia olim obſervari potuêre, loqui, ut liquet multis, copioſis, variiſque rationibus. Sed ea loca non debent accipi de ulcuſculis, aut bubonibus venereis.

1°. Quòd ea virgæ ulcera, iique bubones inguinum, tam paucis deſcribantur, ut inde nullâ ratione veriſimile ſit laudata loca de ulcuſculis aut de bubonibus venereis accipi poſſe, quæ ſanè non potuiſſent tam perfunctoriè exponi à Medicis, quos in deſcribendis cæteris affectibus multo levioribus diligentes, imò verboſos fuiſſe notum eſt. Ut multis probatur.

2°. Quòd antiquiores illi Medici, ſi bubones aut ulcera, quæ deſcribunt, luis venereæ incipientis vel confirmatæ ſymptomata fuiſſent, ex notis morbi ſignis debuiſſent in morbi notitiam deduci, atque adeò de lue venereâ, à quâ dependerent, fusè & ex profeſſo diſſerere, ut ferebat quæſtionis dignitas ac manifeſta utilitas, de quâ tamen ne verbum quidem unum proſtat in illorum Operibus.

3°. Quòd ea penis ulcera non tantùm veneris uſui cum fœdâ Muliere adſcribantur, ſed etiam cauſis aliis, ut à Lanfranco, *puſtulis calidis virgæ, vel acutis humoribus ulcerantibus*; ut à Gordonio, *caſui vel percuſſioni*; ut à Gaddeſden, *coitui cum juvenculâ aut menſtruatâ, vel retentioni ſeminis & urinæ*; demùm ut à Valeſco de Taranta, *vulneri, attritioni, ſpurcitiei & ſquallori femoralium, materiæ acriori ſub præputio collectæ, pravis humoribus ulcerantibus*, &c. Unde ſequitur venerea ea nequaquam fuiſſe, quippe quæ niſi ab impuro cum infectâ concubitu numquam producantur.

4°. Quòd pari quoque ratione bubo dicatur produci, non modò ab ulceribus virgæ, quod cum bubone venereo quadrare videretur, dato ſemel hæc ulcera venerea fuiſſe, ſed etiam *à materiâ frigidâ aut calidâ, quæ ab hepate expellatur*, juxta Guillelmum de Saliceto; aut *ab ulcere pedum*, juxta Lanfrancum, quod buboni tantùm ſimplici convenire poteſt, atque adeò omnem amovet luis venereæ ſuſpicionem.

5°. Quòd ad curationem ulcerum præſcribantur tantùm ab Auctoribus laudatis ablutio balani cum oxycrato, unguentum album camphoratum, aliaque hujuſcemodi, aut ad ſummum collyrium vulgati collyrii Lanfranci planè congener, ſine ullo medicaminum internorum uſu; unde manifeſtum fit de ulcuſculis venereis minimè agi, quæ ſanè tam facilè ſanari non poſſunt.

6°. Denique quòd ſimiliter propoſita bubonum illorum therapeia tota ſit in procurandâ maturatione, apertione, deterſione tumoris, neglecto penitùs remediorum internorum apparatu; quod evidenter demonſtrat mentionem non eſſe de bubone venereo, quem tam facili methodo radicitùs non curari notiſſimum eſt.

Sed de ulcuſculis, bubonibuſve à cauſis ordinariis & à venereo ſeminio alienis: ut multa aperriſſimè demonſtrant.

Ex his ſequitur 1°. Ea virgæ ulcera, quorum à laudatis Auctoribus habetur mentio, videri cutaneas tantùm aut ſuperficiarias glandis aut præputii excoriationes fuiſſe, quales ſæpiſſimè ſolent accidere ex levi & multiplici causâ, & quæ vulgò *Calefactiones* appellantur, ut ipſe Guido de Cauliaco eaſdem vocat.

2°. Ad ſummum qualiacumque fuerint, ſaltem causâ vencreâ genita non fuiſſe, ſed aliâ quâvis causâ communi; neque enim negaverit quiſquam ulcera penis ſine lue venereâ produci unquam poſſe, cùm non experientiâ modò, ſed ipſo etiam laudatorum Medicorum teſtimonio contrarium comprobetur; ſiquidem Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Bernardus de Gordonio, Johannes de Gaddeſden, Valeſcus de Taranta præter concubitum cum fœdâ muliere, aſſignant ipſi alias cauſas ulcerum & puſtularum virgæ, à concubitu omnino diverſas.

3°. Idcirco nomine fœtidæ mulieris, quâcum concumbendo prædicti Auctores ulcera virgæ contrahi dicunt, non debere intelligi mulierem lue venereâ infectam, de quo morbo ne quidem in ſomnis illi cogitabant, ſed *mulierem, cujus matrix eſſet immunda, plena ſanie, & virulentiâ*, ut ait Gordonius, hoc eſt, cujus uterus ſemine nimio antè admiſſo & morâ corrupto fœteret, vel fluore muliebri acriore, aut ulcere inquinaretur; vel mulierem, *quæ de novo coiviſſet cum homine talem habente morbum*, ut Lanfrancus dicit, hoc eſt, cum homine cujus penis ulceribus exederetur; vel *mulierem menſtruatam*, ut loquitur Gaddeſden; vel demùm *mulierem cancroſam*, ut vult Valeſcus de Tarantâ, hoc eſt, in cujus utero carcinoma lateret;

vel ut idem ait, *fœminam habentem ulcus in matrice, quæ contagioſitate ſuâ inficiat virgam & in eâ faciat ulcus.* Cæterùm minimè mirum eſt à prædictis Auctoribus obſervari ulcera & puſtulas in pene interdùm enaſci ex concubitu cum muliere, cui menſtrua virulenta fluant, aut quæ fluore albo acriore, vel ulcere cancrove uteri laboret, quandoquidem ſimilis obſervatio neque nunc rara eſt in praxi, ſine ullâ tamen luis venereæ ſuſpicione.

4°. Imò probabile eſſe nomine *fœtidæ* mulieris ab Auctoribus illis deſignari quandoque mulierem leproſam, quarum magnus erat ipſorum ætate numerus & nota impuriſſima libido. Id ſanè ſuadere videretur auctoritas Medicorum Arabum, qui referunt non uno loco ulcera in pene ſuboriri conſueviſſe ex concubitu cum muliere, quæ leprâ infecta eſſet; quod à Johanne de Gaddeſden, Medico Anglo, olim notari quoque meminimus, in *Roſâ ſuâ Medicinæ, ſeu Roſâ Anglicâ*, Capite *De concubitu cum muliere leproſâ.* Porrò tamen minimè putandum eſt ſimilibus exemplis poſſe fidem elevari eorum, quæ ſuprà dicta ſunt *Capite ſecundo* de diſcrimine, quod inter lepram & luem veneream intercedit; cùm ſi hoc unum ſymptoma excipiatur, quod tamen in utroque affectu nullatenus idem eſt, ex cæteris omnibus quæ à venere cum leproſis imminebant, nullum fuerit quod ad nota luis venereæ ſymptomata accedat.

5°. Poſſe quæcumque dicta ſunt, confirmari auctoritate Johannis de Vigo, qui ſcripſit initio ſæculi decimi ſexti, lue venereâ jam planè divulgatâ. Ille enim probè diſtinguit *calefactiones & carolos*, ut loquitur, *qui ſolent evenire Juvenibus inter pellem & præputium virgæ*, imò etiam *puſtulas carbunculoſas, quæ ibidem oriri ſolent* ex cauſâ ſimplici, de quibus ſuprà recenſita antiquiorum Medicorum loca intelligenda eſſe cenſemus, à puſtulis ſeu ulcuſculis aliis ejuſdem partis ex cauſâ venereâ, de quibus ne verbum quidem apud Veteres reperire eſt. Aſſerit enim, *Practicæ Lib. 2. Tract. 5. Cap. 9. carolos accidere propter coitum calidæ mulieris & noviter menſtruatæ*: Ibidem verò *Cap. 8. Puſtulas carbunculoſas cauſari in hominibus coitum habentibus cum muliere fœdâ, habente vulvam ulceratam ulcere putrido vel maligno, vel quia fuerit noviter menſtruata*, circa quæ cum Antiquioribus manifeſtè conſentit. At verò dicit *ibidem Lib. 5. Cap. 1. Puſtulas venereas* ex contagioſo concubitu enaſci *in partibus genitalibus, videlicet in vulvâ in mulieribus, & in virgâ in hominibus, & eſſe interdùm lividi coloris, aliquando nigri, nonnumquam ſubalbidi, cum calloſitate eas circumdante.*

6°. Hæc eadem à Falloppio olim animadverſa fuiſſe *in Tractatu de Morbo Gallico*, nec in uno tantùm loco. *Viderant Antiqui ſuis temporibus*, inquit ille *Cap. 7. oriri ulcera circa pudenda, quæ* calefactiones *vocantur: nam ante morbi Gallici ortum, Scriptores, ut Guido, &c. locuti ſunt de his, vel cùm Juvenis non mundat glandem, vel quia habet rem veneream cum muliere menſtruatâ, & tunc oriuntur calefactiones iſtæ.... At ego dicam*, pergit ille, *eſſe maximam differentiam inter cariem* (Gallicam) *& calefactiones. Antiqui Scriptores*, ait idem *Cap. 81, Græci & Arabes, veluti Paulus, Aëtius & Avicenna locuti ſunt de ulceribus depaſcentibus colis: ſed differunt illa à carie* (Gallicâ ſeu ulcuſculis venereis) *Similiter Chirurgici poſteriores loquuntur de his, ſed non ſunt eadem cum his, quorum curationem dare intendimus. Superiores Chirurgici loquentes de depaſcentibus, dicunt duplici de cauſâ fieri, vel*

ex turpitudine albâ vel nigrâ, collectâ inter glandem & præputium: hanc turpitudinem ſordem appellant. Volunt igitur quòd quoties ſordes iſta continetur inter præputium & glandem, bulliens faciat hujuſmodi cariem...... Nos non loquemur, addit ille, *de omnibus his, ſed de veris Gallicis Tarolis dictis, ſive Carolis, qui ſunt ab aliis diſtinguendi; calefactiones, excoriationes, &c. facilè ſanantur ...... ſed non caries ita facilè.*

7°. Pari ratione ea, quæ de Bubone in inguine Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Petrus de Argelata dicta habent, non de venereo, ſed de ſimplici Bubone accipienda eſſe, qualis ſimplici lymphæ vitio accidit, aut ulceribus penis ſolet ſupervenire, quæ à cauſis ordinariis & à lue venereâ planè alienis inferantur. Tunc enim puris guttulæ vaſis lymphaticis, quæ ab ulceratis penis partibus ſoboleſcunt, ad inguinales glandulas quò ipſa tendunt, delatæ, lympham, quâcum permiſcentur, ita inficiunt inſpiſſantque, ut in glandularum cellulis hærere cogatur, ubi Panum, Phygethlon, vel ut vulgò aiunt, Bubonem excitat. Sic obſervamus quotidie ſimili prorſus ratione glandulas lymphaticas collo vel maxillæ inferiori adſitas toties tumefieri, imò verò quandoque ſuppurari, quoties capitis exteriora tineâ aut ulcuſculis defœdantur, factâ ſcilicet materiæ morbificæ metaſtaſi cum lymphâ inde redeunte.

II. Objicitur Conſilium quoddam Hugonis Bencii, in quo luem veneream deſcribi putant.

Secundò. E *poſterioribus* unus tantùm producitur Hugo Bencius, Senenſis, Medicus ætate ſuâ celeber, qui primùm in Academiâ Ferrarienſi, & deinde in Parmenſi floruit, & qui Romæ obiit anno 1448. Præter Opera alia non pauca, reliquit ille *Conſilia medica* aliquot, quæ *correcta & emendata per eximium Artium & Medicinæ Doctorem, Magiſtrum Laurentium de Gozadinis, Medicum Bononienſem*, primùm *impreſſa* ſunt in fol. *per Johannem de Noerdlingen & Henricum de Harlem ſub anno Domini* M. CCCC LXXXII, *die verò tertiâ menſis Octobris*; & quæ poſteà Venetiis anno 1518 *apud hæredes Octaviani Scoti*, in fol. & alibi pluries edita ſunt à variis variè aucta & interpolata. Proſtat inter illa Conſilia, Conſilium quoddam, inſcriptum *De Sciaticâ, infectione cutis Aſſafati, & puſtulis faciei*, quod ſic incipit, *Iſte nobilis Adoleſcens erat, quaſi &c.* quod in Editione Venetâ anni 1518 numeratur XCIII, quod verò in Editione anni 1482 eſt LXXII, ſed ſine appoſitâ numeri notâ, quæ ſingula ideò ſcrupuloſiùs annoto, quòd Conſilium illud à variis variè indicatum ſit pro diversâ Editione, quam manibus verſabant.

Agitur in illo Conſilio « de nobili quodam Adoleſcente, annorum circiter viginti, qui à XX ferè menſibus inceperat primò pati dolorem capitis gravativum per menſem cum dimidio: Eo tempore ſudaverat in nocte ſudore non univerſali, deficiente in inferioribus, fœtido & colorante camiſiam colore ſubrubeo: Et octavâ die menſis Novembris inceperat pati quartanam, & quaſdam puſtulas duras circa ſpatulas (*ſcapulas*) & ſpondylos (*vertebras*) dorſi, quantitatis ciceris vel avellanæ: Et tandem poſt menſem ſupervenerat apoſtema durum in crure, in parte poſteriori, propè pedem, in duas partes diviſum, quod Medici judicaverunt eſſe Sephiros » (hoc eſt, *Skirrhum*, ſic enim Medici illius ævi vocem illam corrumpebant) « Et ita contracta erant membra pedis, præcipuè calcaneus, quòd nullo modo pedem explanare poterat:

„ Et poſteà paſſus erat febres diverſas, quandoque continuas, quando-
„ que interpolatas, & adhibitâ diligenti curâ Medicorum, tantùm eva-
„ cuabantur phlegmata : Et in menſe Martii paſſus erat dolorem vehemen-
„ tem, primò in genâ dextrâ, & oculo, & aure cum alienatione (*delirio* ,
„ ut puto) poſteà in ſiniſtrâ genâ facta fuerat exitura apoſtemata & cu-
„ rata, remanente tamen febre, à quâ fuerat mundatus de menſe Aprilis:
„ Et cùm in æſtate ſequenti febricitaret per intervalla diverſa, quinque vel
„ octo, vel ſimilium dierum, in menſe Augusti poſt unum paroxyſmum
„ valdè acutum ſupervenerant maculæ rubeæ, parvæ aſperitatis, occupan-
„ tes totum à collo quaſi uſque ad coxas excluſivè, & poſteà dolores quan-
„ doque in ſpatulâ ſiniſtrâ, quandoque in ſciâ dextrâ (*Iſchio dextro*) quan-
„ doque in ſiniſtrâ :

„ Et cùm iviſſet ad balnea Sanctæ Mariæ, obſervatis debitis ordinibus,
„ & poſitis ventoſis cum ſcarificatione, receſſerant quaſi de ſe maculæ à
„ ſuâ intensâ rubedine, & dolores : Et poſt menſem inceperat pati dolores
„ in diverſis membris, qui invadebant de ſero, mitigabantur manè : Et in
„ menſe Octobris paſſus fuerat exituram in dextro crure, quæ dùm fuit
„ apoſtemata, neque dolores coſtarum, neque ſciæ infirmum moleſtarunt:
„ Factâ curâ & conſolidato ulcere dolores & maculæ rediverant, & fue-
„ rant in maculis rubor & aſperitas & furfura; & paucificatis poſteà ma-
„ culis illis in ſuperioribus partibus, aliæ ſupervenerant in inferioribus. „
Tunc verò, cùm petebatur conſilium, “ maculæ quaſi evanuerant, ſed
„ *Æger* moleſtabatur à dolore ſciatico ſiniſtro, & ſuperveniebant furunculi
„ in diverſis partibus corporis, & Bothor plurimæ (*Vari plurimi tuber-*
„ *culoſi*) in partibus faciei, præcipuè inter labium & naſum, & infirmus
„ ſentiebat multum deſcenſum materierum à capite.

En laudatum Bencii locum, quem totum tranſcribere ideò placuit, ne quid dolo malo omiſſum poſſet objici, quod ad rem facere videretur. En illam Hiſtoriam, in quâ luis venereæ *naturam exactè delineatam* ii vident, qui quodcumque volunt, ſomniant. Non equidem miror ſic viſum fuiſſe Zacuto Luſitano, *De Medicor. Princip. Hiſtoriâ*, *Hiſtor.* 73. *Quæſt.* 35. quippe qui in eâ fuit opinione luem veneream *morbum eſſe vetuſtiſſimum.* Miror magis ab errore eodem ſibi ſatis non caviſſe Aloyſium Loberam, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. & Johannem de Vigo, *Practic. Lib.* 5. *Cap.* 1. quanquam ambo pro morbi novitate pugnaverint, & aſſeveraverint affirmatiſſimè *Morbum Gallicum ignotum fuiſſe Veteribus*, *nec unquam aliàs*, *ut in præſentiâ*, *notum*.

* Lucretius *Lib.* 1.

Sed qui ſic exiſtimant, * *magnoperè à verâ lapſi ratione videntur.* Et I. quidem næ perſpicaces ii ſunt, imò Lyncæi, qui plus videant in Bencii conſilio, quàm viderit Bencius ipſe in ſuo ægroto. Laborabat ille, ut ex conſilii tùm inſcriptione, tùm verbis liquet, 1°. *Sciaticâ*, id eſt, Dolore Iſchiadico; 2°. *Infectione cutis Aſſafati*, id eſt, eâ cutis infectione, quam Græci Medici Λειχῆνες, quam Latini *Impetiginem* dixêre; 3°. *Puſtulis faciei*, id eſt, Varis calloſis & ulceroſis, quibus facies ſparſa erat. Ut negari non poteſt morbos hoſce ſingulos ab omni memoriâ cognitos fuiſſe, ſic minimè repugnat ægrum, de quo quæſtio eſt, iiſdem ſimul affectum fuiſſe, cùm ab eâdem vel à congenere causâ ſinguli inducantur : at verò in eâ

Sed probatur 1°. in illo conſilio nullos alios morbos deſcribi, præter morbos vulgò cognitos, qui nominatim recenſentur.

morborum ſyndrome luem veneream agnoſcet nemo, qualis nunc in Europâ graſſatur.

2°. Neque ullos alios à Bencio curandos ſuſcipi.

II. Non modò nihil vidit Bencius in ægroto ſuo præter morbos vulgò cognitos, quos recenſet, ſed etiam, quod majoris momenti eſt, nullos alios morbos curare aggreſſus fuit præter morbos hujuſce generis. In hoc enim tota conſilii ſumma conſiſtit, ut præmiſſis cautelis plurimis circa diætam, proponat ad *Sciaticam* ſanguinis miſſionem repetitam *de venâ Baſilicâ, vel ſaltem communi* (medianâ); veſicantia *appoſita ſuper totâ anchâ* (coxendice); cauterium *in parte ſilveſtri* (exteriore) *ſub genu ſiniſtro*, cum uſu iterato clyſterum, purgantium & alterantium: Ad *infectionem cutis Aſſafati*, *balneationem in decocto foliorum Malvæ & radicum Malvaviſci* (Althææ) *Violæ & Blitæ*; Inunctiones cum *unguento ex adipe porcinâ, adipe Gallinæ & cerâ*; Fricationes *cum mantili aſpero, madefacto in lixivio communi*, in quo decocta ſint *Malvaviſcus, Fœnum græcum, Bleta, Melilotus, & Fumus terræ*: Denique ad puſtulas faciei *Sanguiſugas appoſitas circa faciem*; Ablutiones faciei *cum decoctione Scabioſæ & Fumi terræ, aut cum decoctione foliorum Fraſſani* (Fraxini) *in aquâ & aceto*; Emplaſtrum *ex gummi granorum viridium* (Gummi Hederæ, ni fallit conjectura) *aut terebenthinâ lotâ & aluminibus plumæ*; & Inunctionem *cum unguento ex Sapone albo, Sale ammoniaco & Thure*: quæ remedia ætate Bencii in honore erant maximo, quaſi adversùs eas morborum ſpecies efficaciſſima. Itaque qui plura vident in conſilio Bencii, illi profectò ſibi ſomnia fingunt, aut ſaltem vanis captiunculis tricari amant, & ut vulgari fertur parœmiâ, in ſole caligant.

3°. Quòd ſi quis morbus rarior deſcribi videretur, ſuſpicionem in Scorbutum cadere poſſe, cùm ſymptomata aptè conveniant.

III. Si quis tamen pervicaciùs contendat in illo Bencii conſilio morbum aliquem deſcribi rariùs obvium, minùſque cognitum, quàm ſint affectiones illæ, quas Bencius ipſe vidit, quas nominatim appellat, contra quas ſpecifica remedia propónit, viderit ille nùm ea ſuſpicio ad Scorbutum pertinere poſſit, cujus ſymptomata ſymptomatis in conſilio memoratis cognata ſunt atque germana. 1o. *Inceperat* æger Bencii *primò pati dolorem capitis gravativum*: Et Scorbutici quoque *graviſſimis nuchæ doloribus, iiſque tenſivis & prementibus aliquandò afficiuntur*; * Teſte Eugaleno, *De Morbo Scorbuto, Sign.* XIV. 2°. Æger Bencii *ſudaverat in nocte* menſe Octobri: Et ſimiliter in Scorbuticis aliquibus *copioſus ſudor, mediâ etiam hyeme, ſub leviſſimis tegumentis erumpit*. Ibid. *Sign.* XLIV. 3°. Æger Bencii *paſſus erat puſtulas quaſdam duras circa ſpatulas & ſpondylos dorſi, quantitatis ciceris vel avellanæ*: Et pariter *nonnumquam contingit in Scorbuto, ut totum corpus, necnon quælibet corporis partes..... tuberibus cum & ſine exulceratione.... extuberent*. Ibid. *Obſervat.* XX. 4°. Ægro Bencii *ſupervenerat apoſtema durum* & Skirrhodes *in crure, in parte poſteriori prope pedem*: Nec quoque rarum eſt adeſſe in Scorbuticis *tumores duros, magnos & profundos..... in variis glanduloſis partibus, tùm etiam in qualibet corporis parte, ac mediis muſculorum ſpatiis*. Ibid. *Sign.* XVIII. 5°. In ægro Bencii *ita re-*

* De ſcorbuti ſymptomatis teſtem unum tantùm profero, nempe Severinum Eugalenum, Medicum Doccumanum inter Friſios, quia nullum puto proferri poſſe, aut oculatiorem, aut magis idoneum, cùm Ille ex confeſſo *De Scorbuto*, morbo ſibi notiſſimo, & in Friſiâ, ubi medicinam faciebat, perquam familiari, ſcripſerit omnium optimè.

tractus erat Calcaneus, quòd nullo modo pedem explanare poterat: Et pari fermè modo *quibuſdam Scorbuticis talus retrò versùs poplitem trahitur, ne poſteriorem pedis partem terræ affigere queant.* Ibid. *Sign.* xx. 6°. Æger Bencii *paſſus erat* non modò *quartanam*, ſed mox etiam *febres diverſas, quandoque continuas, quandoque interpolatas*, erraticas, *& per intervalla diverſa, quinque, vel octo, vel ſimilium dierum*: Et verò inter ſigna quoque Scorbuti recenſeri ſolent *febres..... aut lentæ, aut continuæ, aut interpolatæ & intermittentes,..... quæ falsò quotidianæ, tertianæ, ac quartanæ febris typo proludunt,.... nullo ordine invadunt,..... etiam poſt tertium ſæpè, quartum, quintum, & ſextum diem.* Ibid. *Signis* VIII, IX, *&* X. 7°. In ægro Bencii *poſt unum* febris *paroxyſmum valdè acutum, ſupervenêre maculæ rubeæ, parvæ aſperitatis, occupantes totum à collo uſque ad coxas excluſivè..... in quibus erant furfura*; *& paucificatis poſteà maculis illis in ſuperioribus partibus, aliæ ſupervenerunt in inferioribus*: Et pari prorſùs ratione in Scorbutico quodam *poſt tertium febris paroxyſmum, ſubindè toto ferè corpore, maximè circa pectus & faciem maculæ purpureæ eruperunt.* Ibid. *Obſervat.* LIX. Nullumque Scorbuti ſignum notius eſt, quàm quod deſumitur ex *maculis parvis vel majoribus, purpureis aut ſublividis, ad violæ purpureæ florem efflorescentibus*, quæ *crura fœdant.* Ibid. *Sign.* II. 8°. Æger Bencii torquebatur *doloribus quandoque in Spatulâ ſiniſtrâ, quandoque in Sciâ dextrâ, quandoque in ſiniſtrâ*: Et eodem modo Scorbuticorum *alii dolore corripiuntur circa brachium,..... alii circa ſcapulas, necnon cervicem, coxendicem & genua.* Ibid. *paſſim*, & maximè *Obſervat.* LXVI. Imò *nonnulli continuo coxendicis dolore..... divexantur.* Ibid. *Sign.* XXX, & *Obſervat* XIX. 9°. Demùm in ægro Bencii *dolores in diverſis membris invadebant de ſerò, & mitigabantur manè*: Et nihilo ſeciùs dolores Scorbuticorum plerumque *exacerbantur poſt veſperam, vel ſub mediam noctem.* Ibid. *Signis* XII. & XIII. & *Obſerv.* XL.

IV. Haud me quidem fugit Scorbutum vix priùs in Europâ pervulgatum fuiſſe, quàm exeunte ſæculo XVI, & in borealibus Europæ plagis, quæ mari Balthico adſident, inquilinum credi. Sed ea vel ſatis vera, vel ſatis firma non ſunt, ut convellere valeant allata probationum momenta, quæ ex ſymptomatum affinitate repetuntur. Etenim 1°. Nego Scorbutum Veteribus ignotum & inviſum fuiſſe. Omitto quidem, ne longus fiam, quæ à Strabone, *Geograph. Lib.* 16. & à Plinio, *Hiſtor. natural. Lib.* 25. *Cap.* 3. narrantur de Stomacace & Scelotyrbe: At res eſt confeſſa apud omnes id morbi genus deſcriptum fuiſſe ab Hippocrate, *Lib.* 2. *Prædictor. Lib. de Affection.* & *Lib. de internis Affection*; à Celſo, *Lib.* 2. *Cap.* 7; à Paulo Æginetâ, *Lib*, 3. *Cap.* 49; à Cælio Aureliano, *Chronicor*, *Lib.* 3. *Cap.* 4; ab Avicenna, *Lib.* 3. *Fen.* 15. *Tract.* 2. *Cap.* 5. &c. 2°. Fateor quidem Scorbutum inter accolas maris Balthici vernaculum eſſe atque endemium; at indè nequaquàm efficitur, ut numquam graſſatus fuerit in regionibus aliis calidioribus. Nonne obvius olim fuit Hippocrati & Paulo in Græciâ, Celſo in Italiâ, Avicennæ in Perſiâ? Nonne conſtat experientiâ hâc ætate noſtrâ in totâ ferè Europâ, atque adeò in Italiâ & ſæpè & graviter ſævire, quanquam rariùs, leviùſque, quàm in plagis quæ Septemtrionibus magis ſubjectæ ſunt? Potuit ergo Adoleſcens ille, de quo Bencius,

4°. Maximè cùm in comperto habeatur Scorbutum & antiquitùs cognitum, & per varias Europæ regiones aliquando graſſatum fuiſſe.

licet in Italiâ degerit, vixeritque ineunte ſæculo XV, Scorbuto tentari *ex malo regimine*, unde Bencius ait morbum ab eo contractum fuiſſe, *multiplicatis humoribus malis non unius modi.* Potuit ergo Bencius ipſe Scorbutum, ex quo ægrotabat ille, ſibi ignotum deſcribere alieno nomine; quemadmodùm teſtatur Sennertus, *Practic. Lib.* 3. *Part.* 5. *Sect.* 3. *Cap.* 2. à Carolo Piſone in Tractatu *De morbis à ſcrosâ colluvione & diluvie ortis*, Scorbutum, ignoratis tamen Scorbuti naturâ, causâ, appellatione, graphicè depictum fuiſſe, *Obſervationibus* 74, 75 *& ſeqq.* dùm morbos explicat, quibus Monachi aliquot Lotharingi malè ſe habebant anno circiter 1596. Quamobrem, ſi quem in Adoleſcente illo Bencii ſuſpicari placeat morbum atrociorem, & rariùs obvium, quàm eſſent illi qui à Bencio nominatim recenſentur, quod tamen vix mihi perſuadeo, nihil obſtat quominùs in Scorbutum ſuſpicio cadat, cujus ſymptomata cum ſymptomatis, quæ in Adoleſcente obſervabantur, apprimè convenire vidimus.

5°. Sed in deſcriptione Bencii nullâ prorſus ratione luem veneream agnoſci poſſe, cùm ſymptomata inter ſe repugnantia ſint.

V. At verò, tametſi daremus luem veneream olim, perinde atque hodie, notam & vagatam fuiſſe in Europâ, quod ſanè nimium eſt, nec à nobis facilè impetrabitur, nihilominùs ſymptomata in Bencii conſilio expoſita, notaque luis venereæ ſymptomata ita repugnarent inter ſe, ut vel inde apertè liqueret luem veneream ſub formâ morbi, qui à Bencio deſcriptus eſt, deliteſcere nullâ ratione potuiſſe. Nam 1°. Adoleſcens ille non ex impurâ, vulgivagâ, ſuſpectâ venere morbum conceperat, quod tamen lui venereæ proprium eſt; ſed teſte Bencio, *ex malo regimine, aut ex diverſitate complexionum naturalium in ſuis membris, unde multiplicati erant humores mali non unius modi, ſed de ſpecie phlegmatis, ſed de ſpecie melancholiæ, ſed de ſpecie choleræ rubeæ, à quibus ſanguis infirmabatur, & fiebat multoties non naturalis.* 2°. Nullo vitio, nullo ulcere laboraverat aut laborabat in genitalibus, unde tamen prima mali labes ortum ducit in lue venereâ, & quò morbi vehementia potiſſimùm ruit. 3°. Plurimis deturpabatur puſtulis, quibus corpus ſparſum erat, cum *Bothor* ſive varis multis in facie efflореſcentibus; Sed puſtulæ nullæ neque capillitium occupabant, neque cingebant frontis confinia, ubi maximè abundant glandulæ ſebaceæ, quas ſedes proprias habent puſtulæ venereæ, & ubi proinde puſtularum iſtiusmodi cohors potiſſima incubat. 4°. Demùm exoſtoſi nullâ, nullâ hyperoſtoſi oſſa in illo extumebant, à quibus corruptelis vix vacua fuiſſent in morbo tàm inveterato, & partes ſolidas tàm altè obſidente, ſi fortè venereus ille fuiſſet. Aberant ergo in ægroto Bencii pleraque ſymptomata, quæ in lue venereâ confirmatâ adſunt ferè perpetuò, atque ideò quæ ſunt veluti totidem pathognomonica ejuſdem ſigna, quorum ſi vel unum abfuiſſet, inde juſta eſſet dubitandi ratio; quorum omnia abeſſe minimè potuerunt, quin in apertiſſimâ luce conſtituatur morbum in Bencii conſilio deſcriptum à lue venereâ, quæ nunc graſſatur, toto cælo diverſum fuiſſe. Cujus conſequentiæ momentum nec Johannem Manardum olim latuit, quippe qui *Epiſtol. Lib.* 7. *Epiſtol.* 2. contendit ex illo Bencii conſilio colligi non poſſe ægrum, de quo quæſtio eſt, lue venereâ tentatum fuiſſe, *cùm caruerit puſtulis, tùm genitalium, tùm capitis inter capillos, quæ tamen ſunt*, pergit ille, *vel primæ, vel maximè hujus morbi propriæ.*

VI. Verùm

VI. Verùm enim videre mihi videor quid fucum fecerit : Scilicet mentio habetur in Bencii conſilio de Puſtulis , quibus æger defœdabatur , & de nocturnâ dolorum , quibus torquebatur , exacerbatione. Hinc abundè deſignari viſa eſt lues venerea iis , qui pro morbi illius antiquitate ferventiùs pugnant , quòd ea ſymptomata lui venereæ ita propria eſſe putaverint , ut nulli morbo alii poſſent convenire. Sed totâ viâ errant , qui ſic opinantur. Nam 1°. Puſtulæ , ſive ulceroſa cutis tubercula , tùm quæ pure manant , tùm quæ arida & cruſtoſa ſunt , nec in ſolâ tantùm lue venereâ obvenire ſolent , ſed in multis quoque morbis aliis , puta in Scorbuto , in Lichenibus , in Herpete , in Scabie , cæteriſque omnibus cutis affectionibus ; nec ab eo tantùm tempore , quo lues venerea in Europam invecta eſt , innotuerunt , ſed ab omni hominum memoriâ deſcriptæ & obſervatæ fuerunt , quod notius eſt , quàm ut probatione opus eſſe videatur. 2°. Idem quoque dicendum de nocturnâ dolorum exacerbatione , quæ venereorum dolorum propria quidem eſt , ſed ita propria , ut cum doloribus etiam ſcorbuticis , ut modò dictùm eſt , & cum doloribus Warenorum , teſte Johanne Wiero , *Obſerv. Medicar. Lib. 2. Cap. 1. §. 6.* communis ſit , imò cum doloribus omnibus , quoſcunque facit lympha in tendinibus , ligamentis , perioſtio , &c. hærens & impacta præ ſpiſſitudine , quippe quæ dùm tepore lecti rareſcit & expanditur , appoſitas ſenſiles fibras validiùs diſtrahit , unde eas acutiùs dolere neceſſe eſt.

6. Demùm nihil in contrarium colligi poſſe , licet in conſilio Bencii mentio fiat puſtularum & nocturnæ exacerbationis dolorum.

Fruſtrà proinde , qui ſeorſùm à nobis ſentiunt de origine luis venereæ , tot veterum Medicorum Libros excutiunt intenſiſſimâ curâ , qui anno 1494 ſuperiores vixerunt , cùm ex omnibus quos inde proferunt locis , ſi æquo animo & ſine præjudicio perpendantur , poſſit nihil prorſùs colligi , quod allatam de novitate luis venereæ ſententiam evertere valeat , aut fidem Hiſtoricorum infirmare , qui morbum hunc orbi noſtro , tempore belli Neapolitani à Carolo VIII. Francorum Rege geſti , inductum fuiſſe uno ore omnes affirmant.

CAPUT VII.

Explicantur teſtimonia à Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.

OPINIONIS de antiquitate luis venereæ patrocinium nuperrimè ſuſcepit Guillelmus Beckettus , Chirurgus Londinenſis , Diſſertationibus tribus , quas edendas curavit in XXX & XXXI Voluminibus Tranſactionum Philoſophicarum , & in quas congeſſit diligentiâ ſummâ quæcumque ex editis , ineditiſve Magnæ Britanniæ monumentis potuit corradere , quæ viderentur opinioni ſuæ ſuffragari.

Beckettus , nuperrimus propugnator opinionis de antiquitate luis venereæ ,

Primò. Contendit in primâ Diſſertatione , quæ proſtat in XXX Volumine Tranſactionum Philoſophicarum , n°. 357. ann. 1718. gonorrhœam veneream ſæculis aliquot ante annum 1494 notam fuiſſe in Angliâ nomine *ardoris* , *arſuræ* , *incendii* &c. anglicè *Burning* ſive *Bren-*

I. Contendit Arſuram genitalium eamdem.

fuiſſe ac gonorrhœam veneream.

ning, de quibus ſanè mentio frequens fit ab Hiſtoricis Magnæ Britanniæ: Et in opinionis confirmationem auctoritates adducit multas, quarum nonnullæ hoc anno 1494 antiquiores ſunt, pleræque anno eodem recentiores.

Quod multis auctoritatibus conatur probare.

Antiquiores excerptæ ſunt 1°. Ex Opere manuſcripto Johannis Ardern, Chirurgi Anglici, ſuâ ætate, hoc eſt, exeunte ſæculo decimo quarto haud incelebris, ubi multa ſunt de *arſurâ*, quam definit ille, ut refert Beckettus, *calorem interiorem cum excoriatione urethræ*, unde ardor.

2°. Ex Collectaneis quibuſdam Medicis circa annum 1390 & 1440 ſcriptis, ut Beckettus arbitratur, in quibus legere eſt formulas quaſdam ad *arſuram* tùm virorum, tùm mulierum.

3°. Ex antiquis ordinationibus Lupanarium Londini olim publicè proſtantium in ſuburbio *Southwark* dicto, quæ circiter anno 1430 conſtitutæ creduntur, quæ manuſcriptæ exſtant, & quarum articulo quodam agitur *de his, qui cuſtodiunt mulieres habentes nefandam infirmitatem*; vetatur verò alio gravi mulctâ, *ne qua in Lupanari proſtet fœmina arſuræ morbo infecta.*

Recentiores depromptæ ſunt 1°. Ex libello, quo certus quidam Simon Fish, novarum in Religione opinionum impotens affectator & Catholicorum oſor acerrimus Henrico VIII. Anglorum Regi ſupplicavit anno 1530, in quo refertur *Preſbyteros in Angliæ Regno omnia vitiare: ipſos à fœminis uri*, hoc eſt arſurâ affici, *ac alias fœminas viciſſim urere: ipſoſque à meretricibus lepram contrahere, quam contractam cum aliis fœminis deinde communicent.*

2°. Ex libro, quem anno 1546 edidit Andreas Boord, Doctor Medicus & Preſbyter, quem inſcripſit *Compendium Sanitatis*, & in quo initio Capitis cujuſdam his verbis præfatur. *Agemus* Capite 19. *De arſurâ proſtibulorum*; additque poſteà, *ſi quis poſt contractam à proſtibulo arſuram, rem habeat eâdem die cum ſanâ muliere, arſuram eamdem cum illâ communicaturum eſſe.*

3°. Ex Epiſtolâ, quam Michaël Wood præpoſuit Orationi *De verâ obedientiâ* à Stephano Gardiner ſcriptæ, & Rothomagi editæ anno 1553, in quâ fit *arſuræ* mentio.

4°. Ex Opere quodam manuſcripto Johannis Balæi, quod eſt penes ipſum Beckettum, & in quo Balæus de Doctore Weſton verba faciens, quem Reginaldus Polus Cardinalis, regnante Mariâ, Decanatu Windſorii abdicavit ob adulterii crimen, ait Canonicum illum *in curandâ arſurâ magis exercitum fuiſſe, quàm ſcortum, quod in ullo Lupanari proſtaret*; adjicitque *mulierem aliquam in Paræciâ Sancti Botolph ab eo nuper uſtam fuiſſe*, id eſt arſurâ affectam.

5°. Ex Tractatu Guillelmi Bulleyn, Doctoris Medici, anno 1562 edito, cujus inſcriptio eſt *The Bulwark &c.* ubi Auctor ille *de meretricum arſurâ* diſſerit.

Explicantur auctoritates à Becketto objectæ.

Ea ſanè numero multa ſunt, ſed re pauca, imò potiùs nulla, cùm ruinoſo fundamento conſiſtant. Omitto jam objecta teſtimonia ex Operibus, Legibus, Tabuliſve ineditis, aut Libris perraris deprompta eſſe, quæ idcircò nec eâ, quâ par eſſet, diligentiâ ſcrutari & excutere, imò ne inſpicere quidem licitum fuit, ut de manuſcriptorum ætate, verborumve inde excerptorum ſententiâ conſtaret. Sed lubenter conceſſero Becketto hac in re, ne vitilitigare videar quaſi cauſæ diffiderem, eique ultrò de-

dero ſingula rectiſſimè ſe habere, quod ſanè maximum eſt; at verò pernego inde ſequi *arſuram* illam, de quâ quæſtio eſt, eamdem fuiſſe quam gonorrhœam veneream, atque adeò gonorrhœam ab impurâ venere oriundam *arſuræ* nomine olim graſſatam fuiſſe. Verùm ut cogitationes meas dilucidè explicem, res paulò altiùs repetenda eſt.

Itaque I. Lepra Arabum, quæ in Angliâ, ſicut in cæterâ Europâ, olim frequens erat, non ſolùm convictu, ſed congreſſu etiam contagioſa fuit; quapropter lege conſtitutum erat, interpoſitâ etiam gravi pœnâ, ut leproſi ſeu elephantiaci deſtinatis locis coerciti conſuetudine cum ſanis interdicerentur.

II. Proinde lepra concubitu, quo non eſt contactus alter intimior, quaſi præſentiſſimâ contagione propagari debuit, ſi quis impudens vel perditiſſimæ libidinis cum leproſis veneri indulgeret. Et ſanè eâ ratione propagatam fuiſſe teſtantur uno ore coætanei ferè omnes Medici, ut Foreſtus, *Obſervationum Chirurgicarum Lib.* 4. *Obſerv.* 8. Palmarius, *De Elephantiaſi*, *Cap.* 2. Paræus, *Operum Lib.* 20. *Cap.* 8. Fernelius, *De partium morbis & ſymptomatis*, *Lib.* 6. *Cap.* 19. Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *Cap.* 39. Gordonius, *Lilii Particulâ* 1. *Cap.* 22. ubi refert *quamdam Comitiſſam veniſſe leproſam in Montempeſſulanum, & fuiſſe in fine in curâ ejus; & quemdam Baccalarium in Medicinâ miniſtraviſſe ei, & jacuiſſe cum eâ, & imprægnaviſſe eam, & perfectiſſimè leproſum factum fuiſſe*, cujus Hiſtoriæ ſimilem alteram profert Philippus Schopffius, *Lib. De Leprâ*, ſcilicet Fabri cujuſdam lignarii, qui ex concubitu cum leprosâ lepram brevi contraxit. Lepram concubitu contagioſam fuiſſe.

III. Quòd ſi quando res meliùs forſan cederet, at ſaltem ex uſu veneris cum leproſis mulieribus, imò etiam cum illis quæ cæteroqui ſanæ cum leproſis paulò antè rem habuiſſent, genitalia plerumque affecta fuerunt, phlogoſi, eryſipelate, exulceratione cenchriade ſive miliari, phlyctænis, &c. unde dyſuria, ſive ut tunc loqui mos erat, ardor, *arſura*, *incendium*, calefactio, anglicè *Brenning*. Saltem ex concubitu cum leproſis genitalia arſurâ affecta fuiſſe.

IV. Poſſunt in confirmationem produci teſtes oculati, & multi, & idonei.

1°. Theodoricus, * Medicus celeber anno 1290, qui *Chirurgiæ Lib.* 6. *Cap.* 55. ait morbo *infici, qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit.

2°. Auctor Tractatûs Chirurgici manuſcripti, *Rogerinæ* dicti, ideòque Rogerio Baconi à quibuſdam adſcripti, ſed qui videtur doctiſſimo Johanne Freind, *Hiſtor. Medicin. Part.* 3. Rogerio Parmenſi potiùs adſcribendus, ubi diſertè explicatur, teſte eodem Freind, *ibidem*, quot quantiſque malis pateret ille, cui contingeret cum muliere ſcortari, quæ à leproſo recèns compreſſa fuiſſet.

3°. Gilbertus, Anglicus, qui in *Compendio Medicinæ, tàm morborum univerſalium, quàm particularium* eadem profert *Cap.* 345, quæ in Rogerinâ legi modò diximus.

* Theodoricus, cujus exſtat Opus *De Chirurgiâ*, Medicus & Catalanus erat, Senexque ad Ordinem Sancti Dominici ſe aggregavit: Licet cognominis cum altero Theodorico, Dominicano, qui Italus erat, ac demùm Epiſcopus Cervienſis creatus eſt, patriâ tamen & profeſſione omninò diverſus fuit, quidquid garriat Bibliographorum vulgus; quâ de re vide R. P. Echard, *De Scriptoribus Ordinis Prædicatorum.*

4°. Bartholomæus, vulgò Glanville dictus, cujus *Breviarium Medicinæ*, quod manuſcriptum exſtat, cum *Compendio Medicinæ* Gilberti Anglici ita convenit, ut idem Opus eſſe videatur. Sanè in *Breviario* illo, *Lib.* 2. *Cap.* 4. verba eadem legere eſt, teſte Freind, de periculis imminentibus *ex coitu cum muliere à leproſo recèns vitiatâ*, quæ proſtant in *Compendio*.

5°. Johannes de Gaddeſden, Medicus Anglicus, qui in *Practicâ Medicinæ ſeu Roſâ Anglicâ* agit capite peculiari *de infectione ex concubitu cum leproſo aut leproſâ*, ubi ait *illum, qui concubuit cum muliere, cum quâ coivit leproſus, puncturas intra carnem & corium*, hoc eſt, inter balanum & præputium, *& aliquando calefactiones in toto corpore ſentire*.

6°. Demùm Johannes Manardus, Ferrarienſis, Medicus ſuâ ætate celeber, *Epiſtolar. Medicinal. Lib.* 7. *Epiſtol.* 2. *datâ anno* 1525, tradit eos *qui mulieri coierint, quæ parùm anteà cum Leproſo, (ſic enim Elephantiacum vocant) rem habuerit, ſemine quidem adhuc in utero manente, elephantiaſim quandoque incurrere, quandoque non, ſed alias oblæſiones, majores minoreſve, prout & ipſi affecti ſunt, & Elephantioſus ille qui mulierem infecit.*

Hinc patere cauſam arſuræ genitalium, quæ olim in Angliâ frequens erat.

V. Hinc ergo facilè explicari poſſunt teſtimonia illa tria à Becketto objecta, quæ anno 1494 antiquiora ſunt. *Arſura* nempe *illa*, 1°. de quâ loquebatur Johannes Ardern circa annum 1370; 2°. adversùs quam exſtant formulæ manuſcriptæ circa annum 1390, & 1440; 3°. de quâ verba fiunt in ordinationibus manuſcriptis Lupanarium Londinenſium circiter anno 1450, eadem planè eſt atque affectio illa, quam probavimus concubitu cum muliere leproſâ, vel quæ leproſo ſui copiam recenter feciſſet, olim contractam fuiſſe. *Nefanda* verò *infirmitas*, cujus mentio eſt in ordinationibus iiſdem, videtur ipſamet lepra fuiſſe.

VI. Porrò nullatenus mirum eſſe debet à leproſis mulieres non raro contaminari olim potuiſſe. Cùm enim inter eos qui leprâ tenebantur, multi inexplorati eſſent, vel malè explorati, & quibus ideò uſu cum ſanis interdictum non erat; cùm inter ſepoſitos multi forent quibuſcum indulgentiùs agebatur, & quibus ideò copia eſſet aliquando divagandi, facile erat iis omnibus libidini, in quam ex morbi naturâ leproſos effrænatos fuiſſe conſtat, ſeſe totos dedere, eo quidem tempore quo Lupanaria publicè proſtabant, & præſertim in populoſis Civitatibus, ubi cuilibet ignoto latere nullo negotio licitum eſt. Mirum eſt tantummodò videri eam morbi ſpeciem in Angliâ olim communiorem fuiſſe, quàm in reliquâ Europâ, & ab Hiſtoricis, Medicisque Anglicis maximè celebratam; ſed inde forſan hoc repetendum eſt, quòd Leges in leproſos ſancitæ in Angliâ leviores olim fuerint, vel remiſſiùs obſervatæ; quâ de re videant, quibus antiqua Angliæ diſciplina notior eſt.

Arſuram illam à gonorrhœâ vereneâ planè diverſam fuiſſe.

VII. Cæterùm arſura illa cum gonorrhœâ venereâ neutiquam confundenda eſt, à quâ planè diverſam fuiſſe liquet multis argumentis.

1°. Quòd etſi manus Becketto daremus, concederemuſque luem veneream multò antiquiorem fuiſſe quàm putamus, nullâ tamen ratione credi poſſet gonorrhœam ſatis antiquam fuiſſe, ut eadem fuerit atque arſura illa, quæ decimo tertio & decimo quarto ſæculo graſſabatur. Compertum

eſt enim ſilentio omnium Auctorum, qui de lue venereâ ſcripsêre ante annum 1545, & diſerto Falloppii teſtimonio, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 23. gonorrhœam veneream, priùs ignotam inter luis ſymptomata, primùm apparuiſſe anno 1545, aut 1546, hoc eſt, quinquaginta annis ab ingreſſu quem lui venereæ aſſignamus, atque adeò multò tardiùs quàm arſura illa; ſed de his fuſiùs infrà *Cap.* 11.

2°. Quòd in gonorrhœâ venereâ, ut vox ipſa innuit, perpetuò cum dyſuriâ adſit, vel eidem brevi ſuccedat effluxus purulenti ſeminis uber & diuturnus; nullus verò olim obſervaretur in antiquâ illâ arſurâ, nullus ſaltem memoretur ab Auctoribus qui de arſurâ ſcripſerunt, quos omnes de tam gravi ſymptomate ſiluiſſe, ſi adfuiſſet, veriſimile non eſt, unde datur colligere arſuram meram fuiſſe glandis & urethræ phlogoſim eryſipelatoden.

3°. Quòd gonorrhœa, quoniam contumacior eſt, curatione plerumque diuturnâ, at certè ſemper difficili opus habeat: contrà verò arſura, quæ fugacior erat, ſanaretur fotu ſolo, vel ad ſummum injectione anodynâ, teſte vel ipſo Becketto, qui in Diſſertatione laudatâ profert ſequentia verba Johannis Ardern. *Contra incendium virgæ virilis interius ex calore & excoriatione fiat talis ſyringa* (id eſt, injectio (*lenitiva*): *Accipe lac mulieris maſculum nutrientis, & parum zuccarium, oleum violæ & ptiſanæ, quibus commixtis, per ſyringam infundatur*; *& ſi prædictis admiſcueris lac amygdalarum, melior erit medicina.* Quod remedii genus congener eſt remedii ad labiorum arſuram & puncturam propoſiti à Rogerio, *Chirurgiæ Lib.* 1, *Cap.* 35, & à Rollando, *Chirurgiæ Lib.* 1, *Cap.* 21.

4°. Quòd mulier, quæ cum Syphilitico venerem exercuit, unde malè habet, gonorrhœam inferat non ſolùm eâdem die, quâ Syphilitico ſui copiam fecit, ſed etiam niſi ſanata ſit, poſt quantumlibet temporis intervallum: non ſolùm illota & ſemine virulento adhuc in utero reſide, ſed etiam probè lota, & poſt excuſſum totum ſemen; At è contrà nullum immineret arſuræ periculum à conſuetudine cum fœminâ, quæ leproſo ſuccubuiſſet, niſi de *novo*, ut ait Lanfrancus, *Practic. Tract.* 3, *Doctrin.* 3, *Cap.* 11; vel *de proximo*, ut ait Valeſcus de Tarantâ, *Philonii Lib.* 7, *Cap.* 39, ſuccubuiſſet; imò niſi ſemen leproſi in utero adhuc reſtitaret, *ſemine adhuc in matrice exiſtente*, juxta Gordonium, *Lilii Particul.* 1, *Cap.* 22, & Valeſcum de Taranta, *ubi ſuprà.* Et inde eſt quòd Johannes de Gaddeſden, in *Roſâ Anglicâ, Capite de infectione ex concubitu cum leproſo vel leproſâ*, hac tamen in re Gordonium ducem ſequutus, *mulierem* ab omni labe *ſecuram* fore affirmet, ſi poſt coitum cum leproſo *ſaltet, deſcendat retrò fortiter per gradus, & ſternutet cum pulvere piperis, vel cum pennâ cum aceto in naribus, ita quòd ſperma priùs receptum deſcendat*, *& tunc lavet ſe in decoctione roſarum vel plantaginis decoctarum in vino & furfure.*

5°. Demùm quòd ex veneris uſu cum muliere leproſâ, vel quam leproſus recens ſtupraverat, multa præter arſuram ſymptomata alia inferrentur, quorum nulla aut cum gonorrhœâ venereâ conjungi, aut in lue venereâ obſervari unquam ſolent. Hâc de re audiendus idem Johannes de Gaddeſden, *ubi ſuprà.* « Ille, *inquit*, qui concubuit cum muliere, cum quâ » coivit leproſus, puncturas intra carnem & corium ſentit, & aliquando

„ calefactiones in toto corpore, & poſteà frigus & inſomnietates, & circa „ faciem quaſi formicas currentes, ſi ſit de causâ calidâ. Color variatur „ de rubedine in album, & è converſo, & frequenter habent calorem len- „ tum interiùs, & prorumpit aliquando exteriùs, quando eſt poſt coitum „ cholerici. Si ſit poſt coitum phlegmatici vel melancholici, tardiùs perci- „ pitur, & facies ſtatim diſcoloratur & ſubtumeſcit, & eſt aggravatio om- „ nium membrorum, quòd vix ſe movere poteſt, & habet frigus ſubcu- „ taneum, cum formicatione faciei poſt, deinde totius corporis. „ Quæ ſingula ipſiſſimis verbis leguntur in *Chirurgiâ Theodorici*, *loco jam laudato*: in *Rogerinâ*: & in *Compendio Medicinæ Gilberti*.

VIII. De arſurâ illâ, quæ à leprâ degener erat, poſſunt intelligi, ſi ita lubeat, cætera teſtimonia à Becketto adducta, quæ anno 1494 recentiora ſunt; quamquam, ut liberè dicam, videntur ea omnia potiùs accipienda eſſe de morbis verè venereis. Omnium enim antiquiſſimum ad annum 1530. pertinet, quo tempore lepra jam rarior fuit, quo verò lues venerea non in Italiâ tantùm & Galliâ, ſed in Angliâ quoque frequens erat & divulgata, ut conſtat ex teſtamento Doctoris Johannis Colet, Decani Eccleſiæ Cathedralis Sancti Pauli Londinenſis (*a*), anno 1518 ſcripto, de quo J. Freind, *Hiſtor. Med. Part.* 3. Neque obſtat ſermonem eſſe in allatis locis de arſurâ genitalium, non de gonorrhœâ, peniſve ulcuſculis. Debuerunt nempe novis illis affectibus nomina accommodari uſu recepta aliarum affectionum naturâ quidem diverſarum, ſed ad quas tamen viderentur quadamtenus alludere, quod & alibi factum ſcimus in denominandâ lue venereâ. Quod exemplo ſimili, quamquam in re diſpari, à Romanis olim factitatum legimus, cùm Pyrrhi Elephantos, Boves Lucæ ſeu Lucanos appellavêre: quod ab omnibus ſemper factitabitur, quandiù homines à notis notarum rerum ideis ad ignotas ignotarum cogentur procedere.

II. Contendit Beckettus luem veneream ipſammet olim cognitam fuiſſe. Quod conatur probare maximè argumentis duobus.

Secundò. In alterâ Diſſertatione, quæ extat in Volumine XXXI *Tranſactionum Philoſophicarum*, n°. 365, ann. 1720, Beckettus totus in eo eſt, ut probet antiquitatem luis ipſius venereæ, & in hunc finem præter ratiunculas nonnullas, quibus jam abundè ſatisfactum eſt in præcedentibus, duo adducit teſtimonia, quæ notatione digna eſſe videntur.

Unum excerptum eſt ex Manuſcripto quodam, quod aſſervatur Oxonii in Collegio Lincolnienſi, ubi ſic loquens inducitur Thomas quidam (*b*) Gaſcoigne, quem Beckettus ait Univerſitatis Oxonienſis Cancellarium tunc fuiſſe. « Novi enim ego Magiſter Thomas Gaſcoigne, licet indignus, „ ſacræ Theologiæ Doctor, qui hæc ſcripſi & collegi, diverſos viros, qui „ mortui fuerant ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & cor- „ poris ſui; quæ corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuit „ per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus. Magnus enim Dux in „ Angliâ, * ſcilicet Johannes de Gaunt, mortuus eſt ex tali putrefactione

(*a*) Obiit ille anno ſequente 1519. *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 106.

(*b*) Socius fuerat Collegii Orialenſis in Academiâ Oxonienſi; Deceſſit anno 1458. *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 61.

* „ Johannes, cognomento Plantageneſt, vulgò *de Gaunt*, à Gandavo Flandriæ „ urbe, loco natali, ita denominatus, Edwardi III, Regis Angliæ, filius quartus,

„ membrorum genitalium & corporis ſui, cauſatâ per frequentationem „ mulierum; magnus enim fornicator fuit, ut in toto Regno Angliæ divulgabatur, & ante mortem ſuam jacens ſic infirmus in lecto, eamdem „ putrefactionem Regi Angliæ Ricardo II. oſtendit, cùm idem Rex eumdem Ducem in ſuâ infirmitate viſitavit; & dixit mihi, qui iſta novit, „ unus fidelis ſacræ Theologiæ Baccalaureus. Willus etiam, longè vir maturæ ætatis & de Civitate Londonii, mortuus eſt ex tali putrefactione „ membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui, cauſatâ per copulam „ carnalem cum mulieribus, ut ipſemet pluries confeſſus eſt ante mortem „ ſuam, cùm manu ſuâ propriâ eleemoſinas diſtribuit, ut ego novi anno „ Domini 1430. „ Hactenùs Thomas ille Gaſcoigne, ex cujus verbis credit Beckettus poſſe colligi tùm Johannem Ducem Lancaſtriæ, quem Angli de *Gandavo* ſeu *Gaunt* vocant, tùm Willum illum Londinenſem lue venereâ laboraſſe ante annum 1430, atque adeò morbum hunc olim obſervatum fuiſſe ante detectas Occidentales Indias.

Alterum verò teſtimonium depromptum eſt ex quibuſdam locis Operum manuſcriptorum Johannis Ardern, Chirurgi in Angliâ celebris circa annum 1370, ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, carunculis urethræ ac bubone; unde videtur Becketto inferendum eſſe ea ſymptomata venerea fuiſſe, ac proinde luem veneream in Angliâ ætate illâ jam graſſatam eſſe.

Sed miror Beckettum opinione ſuâ uſque adeò occupari, ut luem veneream nullibi non videat; videat certè ubi nulla eſt, imò etiam ubi nulla prorſùs adſunt luis indicia, ſi res attentiùs introſpiciatur. (Explicantur argumenta à Becketto oppoſita.)

Nam I. Indicavimus jam ſuprà *Cap.* 3. genitales partes gravibus morbis ſemper obnoxias fuiſſe, non minùs quàm cæteras totius corporis, ut quæ iiſdem cauſis morbificis paterent, nec ullâ donarentur prærogativâ, ut à morbis immunes eſſent. (Genitalia variis morbis ſemper obnoxia fuiſſe.) Conſtat ſanè Medicos ferè omnes à primis Medicinæ temporibus & longè ante notam luem veneream, uberrimè diſſeruiſſe de genitalium abſceſſu, ulcere, carcinomate, putrefactione, gangrænâ; de quibus vide Galenum, *Lib.* 6. *De locis affectis*, *Cap.* 6. & Cornelium Celſum, *Lib.* 2, *Cap.* 1, *Lib.* 5. *Cap.* 20, & *Lib.* 6, *Cap.* 18, ut cæteris nunc parcam: imò verò veteres Hiſtoricos de affectionibus iſtiuſmodi haud raro mentionem facere. Sic narrat Flavius Joſephus, *Lib.* 2. *contra Apionem*, improbum illum Judæorum calumniatorem ulcere penis laboraſſe, quo poſt inciſiones fruſtrà adhibitas putrefactis genitalibus in magnis doloribus exſpiraverit. Sic refert idem, *Hiſtor. Judaicæ Lib.* 17. *Cap.* 8. Herodem Judæorum Regem genitalibus quoque putrefactis, & vermibus ſcatentibus, tabe confectum & ſpaſmo convulſum interiiſſe. Sic conſtat Euſebii teſtimonio,* *Hiſtor. Eccleſiaſt. Lib.* 8. *Cap.* 16. Galerium Maximianum mortem miſerrimam oppetiiſſe ex abſceſſu & ulcere circa media occultio-

„ à Patre Comitis Richmundiæ titulo ornatus, ... Obiit anno regni Regis „ Richardi ſecundi XXI, annoque Chriſti M CCC XCVIII. „ Ex ejus Epitaphio, quod legitur à ſiniſtro latere Chori Eccleſiæ Sancti Pauli Londinenſis. Apud Paul. Hentznerum, J C. in *Itinerario Angliæ*, pagg. 175. 176.

* Euſebio conſentiunt Sextus Aurelius Victor, in *Hiſtor. Auguſt. Epitome*, *Cap.* 40. & Zoſimus, *Hiſtoriar. Lib.* 2. Sed de his vide Joſephum Scaligerum, in Animadverſionibus in Chronologica Euſebii, n°. MMCCCXXVI. *pag. m.* 248.

rum corporis partium loca, nempe, ut arbitror, in perinæo, qui uterque morbus inſanabilis erat, cum incredibili vermium multitudine & fœtore intolerando. Sic notiſſima eſt Novocomenſis illius viri hiſtoria, quam Plinius memorat, *Epiſtolar. Lib. 6*, *Epiſtol.* 24. « Maritus, *inquit*, ex diutino » morbo circa velanda corporis ulceribus putreſcebat; uxor ut inſpiceret » exegit, neque enim quemquam fideliùs judicaturum poſſetne ſanari. » Vidit, ſanari deſperavit, hortata eſt ut moreretur, comeſque ipſa mortis, » dux, imò exemplum & neceſſitas fuit; nam ſe cum marito ligavit, & ab- » jecit in Lacum » Larium. Sic demùm teſtatur Palladius, *in Hiſtor. Lauſiacâ, Vitâ* 32. Eroni cuidam cum Mimâ congreſſo enatum eſſe anthracem in glande, quo ſex menſibus uſque adeò ægrotavit, ut ejus virilia computruerint & ſuâ ſponte ceciderint. Ex his tamen omnibus ſive Medicorum, ſive Hiſtoricorum locis, nemini niſi qui in rebus medicis planè hoſpes fuerit, non in mentem dico, ſed ne in ſuſpicionem quidem venire potuit eas affectionum ſpecies à lue venereâ olim inductas fuiſſe, quæ ne in ætate quidem noſtrâ, quâ dira illa pernicies maximè graſſatur, ab impurâ venere ſemper ortum habeant.

Maximè in ſcortatoribus & mulieroſis.

II. Cenſemus morbos iſtiuſmodi genitalium maximè frequentes fuiſſe in mulieroſis, ſcortatoribus & in venerem effrænibus, cùm enim libidine & ſalacitate conciti meritoriis fœminis maximè uterentur, quæ ſemper impuriſſimæ fuêre; cùm à nullis abſtinerent flagitiis, ſed quaſi admiſſarii promiſcuè concumberent cum mulieribus quibuſvis, & ſæpiùs cum malè habentibus cancro, ulcere, abſceſſu uteri, &c. cum liqueſcentibus fluore albo, acri, virulento, &c. cum leprâ infectis, aut quæ leproſis ſui corporis uſuram recenter permiſiſſent, &c. inde debuerunt procul dubio cæteris frequentiùs arſuras, phlogoſes, inflammationes, abſceſſus, ulcera, carcinomata genitalium experiri.

III. Quin imò, etſi daremus eos qui in venerem proniores erant, ſanis, puriſque tantùm mulieribus uſos eſſe, quod ſanè maximum, debuerunt tamen ex ipſo opere coitionis nimiùm repetitæ in eoſdem morbos frequentiùs incidere, quàm ii qui ſi non caſtè, ſaltem temperanter vivebant. Organis enim genitalibus acriore, ſalſiore, fervidiore ſemine turgentibus; ſæpiùs & diutiùs attrectatis, compreſſis, ſanguine æſtuante, qui influeret, aut qui retineretur, diſtentis; imò quod peſſimum eſt, aphrodiſiacorum remediorum uſu, ut venus acriùs ſollicitaretur, non rarò irritatis, oportuit inde frequentiùs quoque oriri arſuram, phlogoſim & phlyctænas in balano; inflammationem, abſceſſum, tumorem in proſtratis, veſiculis ſeminariis, teſtibus, &c. Ut ergo qui intenſiùs declamant, pulmonibus; qui minutioribus objectis diſpiciendis intenti ſunt, oculis malè habent; ſic eos quoque, qui libidinibus intemperantiùs ſeſe dedebant, genitalibus malè affici conſequens fuit, atque adeò, ut Poëta dicit, ſed alio ſenſu, *artifices arte perire ſuâ.* Quod & à Stoicis probè intellectum fuiſſe videtur, qui teſte (*a*) Cicerone, Epicuro dyſuriam, quâ ſe laborare confeſſus erat, vitio vertebant, quaſi *turpis intemperantiæ morbum.* Sic Petrus Paulus Vergerius, Juſtinopolitanus ſenior, qui Patavii

(*a*) *Epiſtol. ad Familiar. Lib.* 7. *Epiſtola* 27.

floruit

floruit anno 1395, auctor eſt in *Hiſtoriâ Carrarienſis familiæ nondùm publicatâ*, teſte Johanne Rhodio in *Emendationibus & Notis ad Scribonium Largum*, *N°*. CCXXXV. « Ubertinum Carrarienſem, ejus nominis VII, » Urbis III Principem, ob nimium libidinis uſum, diuturno ſecretioris » partis vitio Patavii, die XXIX Martii, anno MCCCXLV interiiſſe.

IV. Itaque licet nolim hîc contendere aut περὶ τῆς γνησιότητος Manuſcripti quod in Collegio Lincolnienſi latere perhibetur, aut de auctoritate Thomæ illius Gaſcoigne, à quo ſcriptum dicitur anno 1430, & qui proinde auditione tantùm acceperat, ut ipſe ultrò fatetur, quæcumque narrat de Johanne de Gandavo, utpote anno 1398 facto functo; nihilominùs tamen niſi certiora afferantur, à nemine cum Becketto putari arbitrer inde ſequi Johannem de Gandavo, aut Willum Londinenſem lue venereâ olim laboraſſe, quòd *illi mortui ſint ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui*; aut quòd *illa corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuerit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus*. Ex prædictis enim abundè liquet corruptiones & putrefactiones iſtiuſmodi genitalium citra omnem contagem veneream, vel ab impurâ venere cum mulieribus quarum uterus gravi malo affectus eſſet, cum leproſis aut leproſorum contubernio contaminatis induci potuiſſe, vel à venere etiam purâ cum ſanis mulieribus, ſed nimiâ & immodicâ accidere olim potuiſſe, ſicut etiamnùm poſſunt eâdem ratione contingere.

Hinc ergo ruit primum Becketti argumentum.

V. Haud meliore jure, neque adeò ſucceſſu feliciore attentavit Beckettus loca illa, quæ ex Chirurgicis Operibus Johannis Ardern affert, & ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, urethræ hyperſarcoſi ſive carunculâ, &c. ut ad ſuam detorqueret ſententiam. Sanè quidem certo certius eſt, quod à nemine negari puto, affectiones illas, ut Græca nomina ſatis indicant, à Græcis Medicis olim cognitas & deſcriptas fuiſſe, ac deinde à Latinis, ab Arabibus & ab iis qui in Europâ Medicinam factitavêre ab Arabum tempore uſque ad renata literarum ſtudia. Præter Galenum & Celſum, quos ſuprà laudavimus, in promptu eſſet, ſi ita videretur, ſexcentos alios laudare, apud quos ſingula enucleatè & diſertè explicantur. At verò affectiones illæ genitalium ab ordinariâ causâ olim dependebant, ut eorumdem Auctorum lectione ſatis liquet, nullatenùs verò à causâ venereâ, hoc eſt, ſeminio venereo; neque adeò ullo modo confundendæ ſunt cum affectionibus venereis ejuſdem ſpeciei, quales hodie graſſantur, ut quæ, licet earumdem congeneres ſint naturâ & læſionis modo, unde ſimilem quoque appellationem ſortitæ ſunt, ab iiſdem tamen causâ & origine toto genere differant.

Neque alterum validius eſt.

Demùm *Tertiò*, Diſſertatio Becketti tertia, quæ exſtat in eodem Volumine *Tranſactionum Philoſophicarum*, N°. 366. verſatur circa lepram Arabum, quam putat ille duplicis generis olim fuiſſe, ceu in præcedente Diſſertatione jam indicaverat; alteram ſcilicet, quæ lepra verè eſſet; alteram verò, quæ falſo nomine lepræ eadem foret, quæ lues venerea hodierna. Sed hæc meræ ſunt fabulæ, quas Beckettus ad libidinem fingit, ut opinioni ſuæ patrocinetur, ſed quæ jam abundè confutatæ ſunt ſuprà *Cap.* 2.

Huc ergo recidit rationum ſumma, quibus Beckettus ſententiam de novitate luis venereæ, quæ nunc ferè omnium eſt, & quæ invaleſcit in dies,

impugnandam aggreſſus eſt; nempe putat rem à ſe pleniſſimè confectam adductis teſtimoniis aliquot, quæ ex obſcuris & plerumque ineditis Scriptis conquiſita, mutila, dubia, æquivoca ſunt; imò etiam quæ ad alios morbos manifeſtè ſpectant. Næ egregia ad tantum molimen argumenta, quæ ſi apud æquos rerum æſtimatores valitura eſſent, ſpondere auſim me haud diſpari methodo probaturum Americam, quartam illam Orbis partem, à Priſcis olim ante Chriſtophori Columbi tempora & cognitam & navigatione petitam fuiſſe, quod tamen falſiſſimum eſſe puto, imò verò probaturum eſſe auctoritatibus pluribus & validioribus, quàm eæ ſint quæ pro luis venereæ antiquitate opponuntur.

CAPUT VIII.

Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.

FORTE jam multis videor nimius eſſe in aſtruendâ luis venereæ novitate. Nondùm tamen confeci, & ut perdifficilis ille nodus expediatur, ſuperſunt infirmanda vel diluenda potiùs aliquot alia argumenta, quæ contrariæ opinioni favere creduntur, quæ ſaltem in probationem contrariæ opinionis premi ſolent.

I. Petitur primum ex Statutis ſequentibus, à Johannâ I. utriuſque Siciliæ Reginâ & Provinciæ Comite, de diſciplinâ Lupanaris publici Avenionenſis anno 1347 ſancitis, & linguâ vernaculâ ſcriptis, qualis tunc in Provinciâ uſu vigebat, & quæ ſane ab hodiernâ parùm diſſidet.

I. Primum argumentum petitur ex Statutis Lupanaris Avenionenſis.

Statuta antiqua Lupanaris Avenionenſis linguâ Provinciali ſcripta.	*Statuta eadem Latinè reddita.*
I.	I.
L'an mil trés cent quaranto & ſét, au hueit dau més d'Avous, Noſtro bono Reino Jano a permés lou Bourdeou dins Avignon; Et vol que toudos las fremos debauchados non ſe tengon dins la Cioutat, mai que ſian fermados din lou Bourdeou, & que per eſtre couneigudos que porton uno agullietto rougeou ſus l'eſpallou de la man eſcairo.	Anno M. CCCXLVII. & die octavâ menſis Auguſti, Optima Regina noſtra Johanna conceſſit ut Lupanar publicum eſſet Avenione; ſed vetuit meritorias mulieres per Civitatem evagari, juſſitque omnes Lupanari concludi, & ab iis, ut cognoſci poſſint, * ligulam rubram ab humero ſiniſtro geſtari.
I I.	I I.
Item. Se qualcuno à fach fauto & volgo continua de mal fairé, lou Clavairé ou Capitané das Sargeans la	Item. Si qua puella, quæ jam culpæ ſuccubuerit, corpus vulgare velit, à Clavigero ſeu Capitaneo

* Sic lege cautum erat ut meretrices, quæ in Toloſano Lupanari proſtabant, ligulâ ab humero dependente inſignes eſſent. Paſquier, *Recherches de la France*, *Liv.* 8. *Chap.* 35.

menara ſoutou lou bras per la Cioutat, lou tambourin batten, embé l'agullieto rougeou ſur l'eſpallo, & la lougeara din lou Bourdeou ambé las autros; ly defendra de non ſi trouba foro per la villo à peno das amarinos la premieiro vegado, & lou foué & bandido la ſecundo fès.

III.

Noſtro bono Reino commando que lou Bourdeou ſiego à la carrieiro dou Pon traucat, proché lous Fraires Augouſtins, juſqu'au Pourtau Peiré; Et qué ſiego une porto d'au meſmo couſta, dou todos las géns intraran, & ſarrado à clau per garda que gis de jouineſſo nou vejeoun las dondos ſenſou la permiſſieou de l'Abadeſſo ou Baylouno, qué ſara toudos lous ans nommado per lous Conſouls. La Baylouno gardara la clau, avertira la jouineſſou de nen fairé gis de rumour, ni d'aiglary eis fillios abandonnados; Autromen la mendro plagno que y ajo, noun ſortiran pas que lous Sargeans noun lous menoun en priſou.

IV.

La Reino vol que toudés lous ſamdés la Baylouno & un Barbier deputat das Conſouls viſitoun todos las fillios debauchados, que ſeran au Bourdeou; Et ſi ſen trobo qualcuno qu'abia mal vengut de paillardiſo, que talos fillios ſian ſeparados & lougeados à part, afin que non las counougoun, per evita lou mal que la jouineſſo pourrié prenre.

V.

Item. Sé ſé trobo qualco fillio, que ſiego iſtado empregnado din lou Bourdeou, la Baylouno nen prendra gardo que l'enfan noun ſe perdo, & n'avertira lous Conſouls per pourveſi à l'enfan.

VI.

Item. Que la Baylouno noun permettra à ges d'amos d'intra dins lou Bourdeou lou jour Vendré & Sandé

Apparitorum brachio prehenſa per Civitatem ducatur ad tympani cantum, ligulâ rubrâ ab humero dependente, & in Lupanari collocetur cum cæteris, denunciatâ, ſi primùm inde exierit in Civitatem, virgarum: ſi iterùm, flagri & exilii pœnâ.

III.

Edicit optima Regina noſtra, ut Lupanar conſtituatur in vico Pontis pertuſi, juxta Conventum Fratrum Auguſtinorum uſque ad portam *Peiré* (Petri). Et in eamdem partem porta pateat, quâ omnibus ingredi liceat, ſed quæ clave reſeretur, ne quis Juvenis mulieres adire poſſit ſine veniâ Abbatiſſæ ſive Baylivæ, quæ quotannis à Conſulibus eligetur. Bayliva clavem ſervet, moneatque Juvenes ne turbas cieant, aut timorem ullum incutiant mulieribus meritoriis; ſin ſecùs, ſi qua fuerit expoſtulationis cauſa, non exituros eſſe, niſi ut ab Apparitoribus in carcerem conjiciantur.

IV.

Jubet Regina Sabbato quolibet à Baylivâ unà cum Barbi-tonſore à Conſulibus præpoſito mulieres meritorias ſingulas luſtrari, quotcumque in Lupanari proſtant; Et ſi qua ſcortatione ægritudinem ullam contraxerit, à cæteris ſeponi ut ſeorſim habitet, ne ſui copiam facere poſſit, ut morbi præcaveantur, qui à Juvenibus poſſent concipi.

V.

Item. Si qua mulierum, quæ in Lupanari proſtant, gravidata fuerit, caveat Bayliva ne quid detrimenti embryoni accidat, moneatque Conſules ut futuro partui provideant.

VI.

Item. Caveat diligenter Bayliva ne quis omnino in Lupanar admittatur diebus Veneris & Sabbati

ſan, ni lou benhoura jour de Paſques, à peno deſtré caſſado & d'avé lou foué.

Hebdomadis ſanctæ, aut beatâ die Paſchatis; ſin aliter faxit, exauctoranda & flagro cædenda.

V I I.

Item. La Reino vol que todos las fillios debauchados, que ſeran au Bourdeou, noun ſian en gés de diſputo & jalouſie; Que noun ſe derauboun, ne battoun, mai que ſian commo ſorés; Qué quand qualco quarello arribo, que la Baylouno las accordé & que caduno ſen ſtié à ce que la Baylouno nen jugeara.

V I I.

Item. Imperat Regina, ut omnes meritoriæ mulieres, quæ in Lupanari proſtabunt, nec rixâ, nec invidiâ invicem contendant; à mutuis furtis & jurgiis abſtineant; & ſororum inſtar amicè inter ſe vivant; Et ſi quid diſſidii intervenerit, ut à Baylivâ controverſia dirimatur, cujus judicio ſtandum erit.

V I I I.

Item. Se qualcuno à rauba, que la Baylouno faſſo rendré lou larrecin à l'amiable; Et ſé la larrouno noun lou fai, que ly ſian dounados las amarinos per un Sargean dins uno cambro, & la ſecondo lou foué per lou Bourreou de la Cioutat.

V I I I.

Item. Si quid furto ſubreptum fuerit, reſtitutio à Baylivâ bonâ gratiâ procuretur. Sin verò quæ rea eſt, refractaria ſit, primùm plectatur virgis ab Apparitore in conclavi; & ſi iterùm eâdem culpâ teneatur, flagro à Carnifice per ſingula Civitatis compita cædatur.

I X.

Item. Que la Baylouno noun dounara intrado à gis de Juſious; Que ſe per fineſſo ſe trobo que qualcun ſie intrat, & ago agu conneiſſencé de calcuno dondo, que ſia empriſounat per avé lou foué per touto la Cioutat.

I X.

Item. Ne Bayliva Judæum ullum in Lupanar receperit. Quòd ſi verò Judæus quidam clam & aſtutiâ introgreſſus cum mulierum quâpiam rem habuerit, in carcerem conjiciatur * flagro per Urbis compita mulctandus.

Quænam ſit illorum Statutorum auctoritas? Dicuntur Statuta illa reperta fuiſſe in veteri quodam Manuſcripto, quod exſcriptum fuerat ex Actis Magiſtri cujuſdam Tamarini, Notarii Avenionenſis & Tabellionis Apoſtolici, anno 1392. Memini certè notationem illam Apographo adſcriptam fuiſſe, quod ab amico acceptum habui. Ipſe quidem in id ſedulò incubui, ut omni ratione in auctoritatem & τὴν γνησιότητα illorum Statutorum inquireretur, ac egregios doctiſſimoſque Viros, tùm Avenione, tùm Aquis Sextiis conſulendos curavi, nùm de Notario illo Tamarino, ipſiſve Statutis reſcirent quidpiam; ſed de neutro nihil hactenus comperire datum fuit. Placuit tamen Statuta illa hîc apponere, tùm quòd aliquam veri ſpeciem præ ſe ferant, tùm maximè ne quid ſciens diſſimulaſſe viderer, quod in meam opinionem torqueri poſſet.

Et quænam Quòd ſi ea Statuta vera ſint & genuina, mirum fortè videbitur Regi-

* Profertur à Petro de Marca *in Appendice Marcæ Hiſpanicæ*, *pag.* 1038. Charta anni 1024, quâ conſtat Hebræum quemdam, nomine Iſaac, bonis mulctatum fuiſſe, quòd *adulterium exercuiſſet cum quâdam Chriſtianâ.*

nam, annos tantùm viginti tres natam, in inſtruendo legibuſque informando Lupanari publico tam ſollicitam fuiſſe, eo potiſſimùm tempore, dùm gravioribus curis diſtineri debuiſſet, ut quæ è Regno ſuo Neapolitano ejecta fuerat à Ludovico Hungariæ Rege, Andreæ fratris ſui ac Johannæ Mariti violentam mortem ulciſcente, cujus ipſa conſcia fuiſſe credebatur, & in Provinciam, quæ ſuæ ditionis erat, profugere coacta fuerat, Clementis VI. ſummi Pontificis Avenione commorantis præſidium imploratura. Hinc probè ſentio Reginam illam venire in ſuſpicionem vitæ diſſolutioris & à modeſtiâ non parùm alienæ, tantò quidem potiori jure quòd Hiſtoricorum teſtimoniis palam ſit illam libidinis nomine malè audiiſſe. Johannæ Reginæ cauſa fuiſſe videatur, illa ſanciendi?

Nihilominùs tamen, ut verè dicam, videtur Johanna non tàm ingenio ſuo, quàm ſui temporis conſuetudini morem geſſiſſe in Lupanari illo Avenione inſtituendo. Conſtat ſimilia proſtibula, non in præcipuis modò (*a*) Italiæ urbibus jam tùm à longo tempore conſtituta fuiſſe, ſed Romæ etiam juxta ipſummet ſummi Pontificis Palatium, unde tributum capiebat Mareſcallus Curiæ Romanæ, quod exemplum Guillelmus Durandi emendati cupiebat in Concilio Viennenſi. Vid. *Tractatum de modo celebrandi Concilii Generalis*, *Part*. 2. *Titul*. 10. Vidimus *præcedente capite* quid in Angliâ conſtitutum fuerit anno 1430, de Lupanari publico ſuburbii Londinenſis *Southwark* dicti. Aderant demùm & in regno Franciæ Lupanaria publica, præſertim in Occitaniâ, quæ Provinciæ confinis eſt, ut liquet ex rationibus Curiæ Computorum Monſpelienſi redditis & quæ in ejuſdem Actis exſtant; & ut maximè confirmatur exemplo Lupanaris publici Toloſæ inſtituti (*b*) jam ante annum 1201, atque privilegiis variis decorati à (*c*) Carolo VI. anno 1389, & à (*d*) Carolo VII. anno 1424, quod ab anno 1500 in deterius paulatim tendens, (*e*) circa annum 1566 penitus dilapſum eſt, nempe quòd ex eo tempore, quo morbi venerei vulgati fuerant, ſumptus faciendi in curanda ſcorta, quæ lue inficiebantur, meretricios quæſtus non æquarent modò, ſed etiam plerumque ſuperarent.

Neque verò putabant Principes, qui Lupanaria iſtiuſmodi olim inſtituebant, aut tuebantur à Majoribus inſtituta, ſe ullius culpæ reos eſſe; imò contrà ſe cùm de Religione, tùm de Republicâ mereri optimè, ut qui eo pacto homines libidine perditos à pejore flagitio revocarent, matronarum virginumque pudicitiæ conſulerent, ac graviora mala malis levioribus præverterent opportunè. Verùm an ſatis rectè Principes illi ſenſerint olim? An ſatis rectè ſentiant etiamnùm, qui in ditione ſuâ Lupanaribus publicis favent, aliis judicandum permitto.

Hinc certè conſequitur Johannæ, qualitercumque morata ipſa fuerit, crimini vertendum non eſſe, quòd pro more ſuâ ætate recepto publicum Lupanar Avenione inſtituerit; ſed laudi potiùs, quòd inſtitutum Lupanar, Ex articulo 4. Statutorum probari non poſ-

(*a*) De Lupanari publico, quod Venetiis ante annum 1300 inſtitutum fuit Senatûs decreto, *vide* Nicolo Doglioni *Lib*. 1. *Delle coſe Maraviglioſe è notabili della Città di Venetia*.

(*b*) Catel, *Memoires de l'Hiſtoire de Languedoc*, *Pag*. 187.

(*c*) Tréſor des Chartres.

(*d*) Catel, *ubi ſuprà*.

(*e*) La Faille, *Annales de Toulouſe*, *Tom*. 1, *ad Ann*. 1424.

ſe morbos venereos olim graſſatos fuiſſe.

præ cæteris omnibus Principibus, * præclariſſimis, æquiſſimis, optimiſque legibus informaverit. Cætera quidem legum illarum ſive Statutorum capita parùm moror, quibus nihil ineſt difficultatis. Hîc expendendum tantùm habeo Articulum quartum, in quo cavetur de morbis venere contagioſis, quem ideò putant Adverſarii de morbis venereis intelligendum eſſe, & unde credunt horumce morborum antiquitatem certò argui.

Verùm ut id conficiant, ipſis probandum priùs incumbit nullos alios morbos olim fuiſſe, præter venereos quales nunc uſu vigent, qui à ſcortis meretricio quæſtu corpus vulgando contrahi, & ab iiſdem uſu rei venereæ in concumbentes propagari potuerint. Sin aliter enim, ſatius eſt de morbis illis olim vulgò obviis objectum Articulum intelligi, quàm contra aperta Auctorum omnium teſtimonia inde concludi venereos morbos olim viguiſſe, ut nunc vigent.

Cùm certò conſtet obvios olim fuiſſe morbos alios, de quibus articulus ille poſſit, debeatque intelligi.

Proinde argumentum, quod inde petitur, fundamento ſtat ruinoſo, niſi priùs probetur morbos venereos, qui nunc vagantur, ſolos eſſe, de quibus accipi poſſit quartus ille Statutorum Articulus, quod Adverſarios numquam præſtituros eſſe certi ſumus. Concidit verò, ruitque funditùs, ſi ſemel probetur præter venereos morbos nunc quidem vulgò obvios, ſed olim planè incognitos, affectus alios quondam fuiſſe, qui promiſcuâ & immoderatâ venere concipi, qui concepti ſemel in ſcortatores manare potuerint; & de quibus proinde Articulus ille intelligi debeat, quod nos ſequentibus teſtimoniis luculentè confecturos eſſe confidimus.

Nempe 1°. Vulvæ rhagadia & vaginæ ulcerationes phlyctænoides in meretricibus, unde ſerpebat in ſcortatores, quibuſcum corpora commiſcebant, labes multigena.

Nempe conſtat 1°. Mulieres, quæ reſupinæ multorum abſorbent ictus etiam ſanorum, vulvæ rhagadiis, aut ſuperficiariis vaginæ ulcerationibus affici: neque enim muliebres loci in venere immoderatâ & promiſcuâ, jugi, concito, valido affrictu diſtrahi, ſuccuti, perfricari poſſunt, niſi ſuo incommodo ac detrimento, in iis fœminis potiſſimùm, quæ juniores aut naturâ debiliores, molliore partium ſolidarum contextu præditæ ſunt; quibus uterus in ſede malè coërcitus versùs vulvam nimiùm deſcendit; quæ cum viris mutoniatis, aut quibus ſemen acrius eſt, rem habent; demùm quæ locos, ubi collecta ſemina fraceſcunt, negligentiùs rariùſque colluunt, &c. Hinc ergo palàm eſt à vulgaribus meretricibus, quæ pleriſque recenſitis periculis maximè objectæ erant, ſimiles pareſque affectiones frequentiſſimè olim contrahi debuiſſe, ſemel contractas cauſæ ejuſdem ſimiliſve iteratione, aut meretriciâ ſocordiâ in dies invaleſcere, ac tandem cum ſcortatoribus communicari per diffuſum in actu venereo tabum, non ſecùs ac ſcabies, herpetes, furunculi, &c. contagione propagantur, unde ſoboleſcebant in viris virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctænæ, ulcuſcula in balani ſuperficie ac coronæ ambitu, qualia ante notam luem veneream à Medicis deſcribi ſuprà vidimus, *Capp. 6 & 7.*

2°. Fluorem muliebrem a-

Conſtat 2°. Mulieres libidinoſas, quæ frequentiùs ſubagitantur, ſi qua

* Sanè quidem videntur ea lupanaris Avenionenſis Statuta, conſideratiùs, prudentiùs, æquiùs condita eſſe, quàm leges lupanaribus Londinenſibus ſuburbii Southwarcenſis indictæ, quæ leguntur apud Johannem Stow, *The Survey of London*, Edition. anni 1633. *Pagg.* 448, 449; Et apud Danielem Turner, *A Diſſertation on the Venereal Diſeaſe*, *Pag.* 13, *& ſeqq.* ſed quas ærarias & ad quæſtum potiùs quàm in commoda publica ſancitas fuiſſe inde liquet, quòd omnis culpæ taxatio intra pecuniam verſaretur.

nativa uteri imbecillitas adfuerit, fluore muliebri uteri, acri, fœtido, imò verò ulcere uteri, aut quod peſſimum eſt, carcinomate inde plerumque laborare. Fiunt nempe in utero, dùm iterato, validoque erethiſmo percellitur ab erotico pathemate, ſtaſes anomalæ tùm ſanguinis, tùm lymphæ, quibus cola uterina relaxari, unde fluor muliebris; uteri ſtamina diſcindi, unde ulcera; demùm lymphaticos decubitus generari neceſſum eſt, unde ſkirrhi, qui in carcinomata plerumque deſinunt. Haud mirum ergo ſi meritoriæ mulieres, quæ publicæ parebant libidini, iiſdem affectibus olim obnoxiæ fuerint, unde effectum ſit ut præ acrimoniâ tabi vel puris ab utero manantis, concumbentibus morbos varios intulerint, ut balani, præputii, virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctænas, ulcuſcula, &c. qualia ab impuris meretricibus concipi narrant Auctores ipſi, qui primo luis venereæ ingreſſu antiquiores vixère, quâ de re vide ſuprà *Capp. 6 & 7.*

crem & fœtidum, uteri ulcus, imò & carcinoma in meretricibus, unde in ſcortatoribus oriebantur virgæ eryſipelata, herpetes, phlyctænæ, ulcuſcula &c.

Conſtat 3°. Ex iis, quæ præcedente capite dicta ſunt, mulieres quæ cum leproſis rem habebant, phlogoſi eryſipelatode vaginæ atque urethræ plerumque affectas fuiſſe, cum gravi & moleſtâ dyſuriâ, quod morbi genus *arſura* ſive *incendium* dicebatur; viroſque ipſos, qui cum iiſdem concumberent ſic infectis, imò etiam ſanis, ſed nondùm lotis poſt admiſſum leproſum, ſimili parique affectione ut plurimùm ægrotaſſe, quaſi per contagionem contractâ. Aderat ergo quandiù lepra viguit, morbus, qui venere à meretricibus contrahi; qui à meretricibus venere cum ſcortatoribus communicari potuit; qui olim quidem frequens eſſe debuit; ſed qui cum abeunte leprâ ipſe quoque jam pridem abiit: Vidimus enim ſuprà *Cap. 6.* cum gonorrhœâ venereâ nullomodo confundi poſſe.

3°. Eryſipelatoden vaginæ & urethræ phlogoſim, quæ *arſura* ſive *incendium* dicebatur, & meretricibus atque ſcortatoribus communis erat.

Conſtat 4°. Ex iis, quæ *eodem capite* adducta ſunt, lepram, ut convictu & contubernio, ſic maximè venereo congreſſu ab infecto in ſanum propagatam fuiſſe. Non eſt ergo dubium quin eâ ratione proſtibula in Lupanaribus lepram ſæpiſſimè contraxerint; quin contractam eamdem afflaverint ſæpiſſimè ſanis pleriſque, quos non pudebat in Lupanaribus libidinari. Proinde antiquitùs adfuit, quandiù lepra viguit, quarta morbi ſpecies, nempe lepra ipſamet, quæ venere concipi à meretricibus, quæ venere in ſcortatores manare potuerit.

4°. Lepram ipſam, quæ à leproſis in ſcorta, & à ſcortis in cæteros ſcortatores ſanos concubitu non raro traducebatur.

Probè quidem novi (*a*) legibus olim cautum fuiſſe, ne leproſi cæterorum hominum conſortio uterentur, ſed nullibi credo leges hujuſcemodi eâ diligentiâ obſervatas fuiſſe, ut leproſi nulli potuerint exleges vagari & in Lupanaria clàm irrepere. Certè conſtat Judæos omnibus ſemper inviſos, & inſigni notâ à cæteris (*b*) diſcretos, quam detrahere vetabantur gravi

[*a*] Voyez La Marre, *Traité de la Police*, *Liv. 4. Titre* 12: Et ſcripta plerorumque Medicorum decimi tertii & decimi quarti ſæculi, ubi *de juridico leproſorum examine.*

„ [*b*] Divus Ludovicus juſſit, anno 1269, *Rotam* de *feutro* ſeu panno croceo à „ Judæis in ſuperiori veſte conſui ante pectus & retrò, cujus rotæ latitudo eſſet in „ circumferentiâ quatuor digitorum, concavitas autem contineret unam palmam. Proſtant Edicta ſimilia de re eâdem Philippi III. dicti Audacis, anno.... Ludovici X. Hutini dicti, anno 1315; Johannis I. annis 1362. & 1365. Vide *les Ordonnances des Rois de France par M. Secouſſe* ad illos annos.

Idem quoque conſtitutum erat in Provinciâ de Judæis ibi degentibus à Carolo II. Provinciæ Comite, anno 1293; à Conciliis Avenionenſibus, annis 1326 & 1327; à Rege Renato, anno 1454. Vide *Memoires de Littérature & d'Hiſtoire, Tome 2. Part. 2. pag.* 362.

mulctâ, in Lupanar ipſum Avenionenſe, quo illis interpoſitâ flagri pœnâ cautiſſimè interdictum erat *Articulo Statutorum ultimo*, ſeſe aliquoties inſinuaſſe, ut in Actis ejuſdem Magiſtri Tamarini narratur de Judæo quodam Carpenctoratenſi, *Doupedo* dicto, qui Avenione flagro cæſus eſt anno 1408, quòd meretricem in Lupanari furtim conſtupraviſſet.

Hinc itaque, ut jam concludam, manifeſtum eſt adfuiſſe olim affectiones & numero plures & genere diverſas, quæ meretricio quæſtu contrahi, & contractæ in ſcortatores à meretricibus propagari potuerint; quin potiùs, ut veriùs dicam, quæ olim meretricio quæſtû contractæ, & in ſcortatores à meretricibus propagatæ fuerint. De illis ergo poteſt, ac etiam debet intelligi Articulus ille quartus Statutorum, qui objicitur; nullomodo verò de venereis morbis, quos in Europâ recentiores eſſe probatur & demonſtratur argumentis omni exceptione majoribus: imò, ut quid afferam quod ad rem propiùs ſpectet, quos in Provinciâ ipsâ ante annum 1496 ignotos fuiſſe conſtat (*a*) ex Actis Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgò *Manoſque*, ubi legitur quemdam nomine dictum Peirache Durez, qui publicis Civitatis furnis præpoſitus erat, à munere motum & ab urbe expulſum fuiſſe, anno quo ſuprà, quòd *pateretur infirmitatem* (*b*) *de las Bubas, quam duxerunt certi Armigeri à loco de Romaniâ anno elapſo, exiſtentes in ſervitio Regis* (Caroli VIII) *& Illuſtriſſimi Ducis Orleani*, (qui deinde fuit Ludovicus XII) *apud præſentem patriam Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem infirmitate prædictâ, quæ adhuc non vigebat in Provinciâ.*

II. Alterum argumentum petitur ex eo quòd epitheto, quod ſolet addi voci gallicæ *vérole*, ut variolæ ſignificentur, videatur argui variolas lue venereâ recentiores eſſe.

II. Altera argumentatio, quæ in nos urgetur, deducitur à denominatione luis venereæ, quæ gallicè dicitur *Variola* ſimpliciter, *la Vérole*, cùm è contrà variolæ, morbus ille puerilis notiſſimus, gallicè dicantur *parva Variola, la petite Vérole*, adjecto epitheto, quo à lue venereâ diſtinguantur: unde videtur poſſe colligi luem veneream variolis antiquiorem eſſe, neque alio fine epithetum additum fuiſſe, niſi ut morbus recentior ab antiquiore diſcerneretur, quocum nomine conveniebat. Porrò, ſi ea vera ſint, patet noſtram de novitate luis venereæ opinionem inde peſſundari; conſequeretur enim Europam noſtram jam ab annis 800 & ultrà, lue venereâ infeſtari, cùm certò conſtet ab illo temporis ſpatio variolas in Europâ frequentes eſſe.

Sed hæc quantumvis ſpecie egregia, re tamen infirma ſunt, & quæ in ipſos Adverſarios, à quibus opponuntur, facilè recidant.

Sed contrà probatur 1°. variolas gallicè olim dictas fuiſſe *vérole* ſeu potiùs *vairole*, ſine ullo epitheto.

Nam 1°. Conſtat variolas antiquitùs non *parvam Variolam*, *la petite Vérole*, ſed *Variolam* ſimpliciter, *la Vérole*, gallicè dictas fuiſſe; quod poteſt certiſſimè evinci Auctorum ipſorummet teſtimoniis, qui circa prima luis venereæ tempora ſcripſerunt. Sic Franciſcus Rabelæſius, in *Pantagruelis Hiſtoriâ*, *Lib.* 4, *Cap.* 52. Nicotius in *Lexico*, in verbo *Vérole*; Ambroſius Paræus, *Operum Chirurgicorum*, *Lib.* 20, variolas gallicè appellant *la Vérole* ſine epitheto, quæ ſanè denominatio variolarum in pleriſque Galliarum Provinciis etiamnùm uſu valet. Sic Laurentius Joubertus expreſſè teſtatur, *De Vairolâ magnâ*, *Cap.* 1. « Variolas olim à Gallis abſo- » lutè dictas fuiſſe *Vairole*, nunc autem dici *Petite Vérole*, ex quo tem-

[*a*] Pitton, *Hiſtoire d'Aix*, *Liv.* 4. *pag.* 246.
[*b*] Vulgatum eſt luem veneream illo nomine ab Hiſpanis appellatam fuiſſe.

pore

„ pore ſcilicet major hæc (*lues venerea*) vigere cœpit in Europâ. „ Hinc, ut obiter moneam, haud inanis ſuſpicio eſt Carolum Thuillier, Doctorem Medicum, ignoratione priſci ſermonis deceptum, perperam omnino ea intellexiſſe, *Obſervations ſur les Maladies Vénériennes, ſeconde Edition, pag.* 10, quæ leguntur in Actis Senatûs Pariſienſis, ad annum 1521, de N. Pouillot inter Magiſtros libellorum ſupplicum admiſſo die 25 Junii anni dicti, deinde in eodem Senatu Præſide, ac tandem mortuo *de la vérole,* quaſi ſcilicet ſignificaretur poſtremis hiſce vocibus dictum Pouillot lue venereâ extinctum eſſe, cùm ſignificetur tantùm variolis illum è vivis fuiſſe ſublatum.

2°. Contrà verò luem veneream initio gallicè nuncupatam fuiſſe *la groſſe vérole* ou *vairole* cum epitheto.

2°. Conſtat è contrario luem veneream initio non *variolam, la vérole* ſimpliciter, ſed *magnam variolam, la groſſe vérole* vocatam fuiſſe à Gallis, in cujus rei teſtimonium ſufficit adduxiſſe, 1°. Senatûs Pariſienſis Decretum anno ipſo 1496 ſancitum de diſciplinâ erga eos obſervandâ, qui lue venereâ infecti forent, quod infrà proferetur *ultimo hujuſce Libri capite,* & ubi morbus ille vocatur *la groſſe vérole:* 2°. Gaſparem Torrellam, qui in *Dialogo de dolore in pudendagrâ,* ſcripto in Galliâ anno 1499, Petrum Angelum Agathum, qui *in adnotatione ad Caput 2 Libri Gabrielis Falloppii de Morbo Gallico,* & Johannem le Maire, Poëtam Gallum, qui in Carmine allegorico, dicto *Compte ſecond de Cupido & d'Atropos,* ſcripto anno 1520, teſtantur disertè luem veneream à Gallis *groſſam variolam, la groſſe vérole* nuncupari: 3°. Denique Laurentium Joubertum, Medicum Monſpelienſem, Theodoricum de Hery, & Ambroſium Paræum, Chirurgos Pariſienſes, qui in Operibus *de lue venereâ* ſcriptis annis 1577, 1552, & 1575, morbum illum nunquam appellant *la vérole*, ſed ſemper *la groſſe vérole.*

3°. Hinc proinde conſequi, ipſo adverſariorum judicio, luem veneream variolis recentiorem eſſe.

3°. Hinc ergo tantùm abeſt, ut lues venerea variolis antiquior cenſenda ſit, ut contrà inde conſequatur vel ipſo Adverſariorum judicio luem veneream, quæ olim *variola magna* ſive *groſſa* dicta fuit, variolis, quæ *variolæ* ſimpliciter appellabantur, recentiorem eſſe, ut à quibus adjecto epitheto diſtingui debuerit, quemadmodum in nobilium familiis ſtirpes, quæ gradu poſteriores ſunt, gentilitiam teſſeram adſcititio quodam ſymbolo coguntur diſtinguere, quod gallicè dicitur *porter des armes briſées,* ut à primogenitis dignoſcantur, quorum plena eſt ac pura teſſera, quod gallicè dicitur *porter des armes pleines & ſans briſure.*

4°. Uſu tamen factum fuiſſe, ut epithetum ad variolas deſignandas jam adhibeatur.

4°. Quòd ſi verò jam ab aliquo tempore uſu receptum ſit luem veneream gallicè vocari *variolam, la vérole* ſimpliciter, ſine appoſito epitheto, ideò factum eſt, quòd cùm ii, qui variolis ægrotabant, aut qui de ægrotis iſtiuſmodi verba faciebant, diligenter caverent, ut adjecto epitheto morbum illum à lue venereâ, turpi ſcilicet & probroſo affectu, diſtinguerent, *parvam variolam, la petite vérole* ſemper dicendo, uſus tandem invaluerit ut variolæ jam non ampliùs *la vérole* ſimpliciter, ſed ſemper *la petite vérole* appellarentur, quocirca lues ipſa venerea, omiſſo jam epitheto quaſi planè otioſo, nuncupata fuit ſimpliciter *variola, la vérole.*

5°. Quæ ſingula con-

5°. Poſſunt allata egregiè confirmari exemplo cæterarum Europæ nationum, quibuſcumque lues venerea cum variolis homonyma eſt perinde

firmantur exemplo cæterarum Europæ nationum.

ac nobis. Sic ab Anglis variolæ *the pocks* ſimpliciter, hoc eſt, *variola*, rarò *the ſmall pocks*, hoc eſt, *parvu variola*, nominantur: contrà verò lues venerea ſemper vocatur *the great pocks* vel *the french pocks*, *magna variola* vel *variola Gallica.* Similiter à Belgis, Germaniſque variolæ appellantur plerumque ſimpliciter *die pocken*, variolæ, vel *die blattern*, puſtulæ, aut ad ſummum ſed rarò *die kinder pocken*, pueriles variolæ: ab iiſdem verò lues venerea nuncupatur ſemper *die frankoſiſche pocken*, variolæ Gallicæ, vel *die groſſen blattern*, magnæ puſtulæ.

III. Tertium argumentum petitur ex eo quòd Græca ſint pleraque nomina, quibus morbi venerei deſignantur.

III. Denique ſunt nonnulli, inter quos numerandus eſt (*a*) Fabius Pacius, Vicentinus, qui credant luis venereæ antiquitatem inde poſſe aſtrui, quòd Græca ſint pleraque nomina, ut gonorrhœa, phimoſis, paraphimoſis, bubo, rhagadia, &c. quibus morbi venerei deſignantur. Sed næ illi in re tùm litterariâ, tùm medicâ planè hoſpites eſſe videntur, qui neſciant gonorrhœam, phimoſim, &c. à Græcis quidem Medicis olim obſervatas & deſcriptas fuiſſe, ſed quæ causâ & origine planè diverſæ, nullomodò venereæ eſſent; inde verò eadem nomina, poſtquàm apparuit lues venerea, tranſlata eſſe ad affectiones ſignificandas genere quidem pares, ſed causâ diſpares, ut quæ à ſeminio venereo, novo & prioribus ſæculis inaudito veneni genere, orirentur. Quidni etenim licuiſſet in medicinâ, quod in aliâ quâvis materiâ ſemper licuit, ſcilicet antiqua nomina & ad res quaſdam deſignandas uſu recepta rebus novis, ſi qua intercederet convenientia, accommodare? Sic *un Régiment*, phalangem; *un mouſquet*, catapultam; *la poudre à Canon*, pulverem pyrium; *la Bouſſole*, pyxidem nauticam; *l'Imprimerie*, Typographiam; &c. Græcis vocibus dicimus, quamvis certo certius ſit hæc omnia à Græcis olim ignorata fuiſſe, ut quæ quàm maximè.

Sed nihil futilius excogitari poteſt. Quaſi verò non licuerit antiqua nomina ad morbos novos ſignificandos accommodare.

CAPUT IX.

Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.

Luem veneream falsò deductam fuiſſe,

UT Medicorum omnium, qui decimo quinto deſinente & ineunte decimo ſexto ſæculo vixerunt, conſtans & unanimis fuit ſententia, novam eſſe luem veneream; ſic eorumdem variæ & diſcordes fuêre opiniones de ejuſdem origine. Pleraſque, cùm fictæ & vanæ eſſent, temporis diuturnitate extabuiſſe videmus: Commenta enim delet dies. E re tamen fore viſum eſt potiſſimas paucis referre ordine chronologico, & refellere paucioribus, ut ſaniori, quam mox proponemus ſequente capite, viam planiorem & faciliorem patefaciamus.

I. A maligno ſiderum influxu.

I. Antiquiores Medici, ut temporum ferebat conditio, ſeu potiùs ſuperſtitio, Aſtrologorum nugis aniliter creduli diræ luis originem à maligno Aſtrorum influxu, aut à maleficâ Planetarum coitione deducendam certa-

[*a*] *In Tractatu de Morbo Gallico.*

tùm credidêre, ſed ut error ſibi malè conſtat, à variis variorum Planetarum coitionibus varii deduxerunt.

Sic anno 1497 Coradinus Gilinus, in Opuſculo *de Morbo Gallico*, 1497.
quod jam ſuprà laudavimus, aſſerebat ortum morbi adſcribendum eſſe « *con-*
» *junctioni Saturni & Martis, quæ fuit die* 16 Januarii 1496 circà meridiem,
» quæ ſignificabat corporum humanorum mortalitates; aut conjunctioni Jo-
» vis & Martis, quæ fuit die 17 Novembris 1494, in ſigno calido & hu-
» mido, vapores à terrâ & aquâ elevando, quas Mars calidus & ſiccus
» inflammat & ignit, quibus poſteà aër immutatur & corrumpitur, humo-
» reſque corruptos & aduſtos generans harum ægritudinum cauſa eſt.

» Sic anno 1500 Gaſpar Torrella aiebat, *Tract. De Pudendagrâ*, hunc 1500.
» morbum evenire à conſtellatione corporum ſuperiorum, eò quòd effec-
» tus univerſalis in cauſas univerſales reſolvi debet; & hoc propter Satur-
» num exiſtentem in Ariete; nam in Ariete & in Piſcibus ſunt quædam ſtellæ
» habentes virtutes generandi monſtra.

Sic anno 1502 Wendelinus Hock de Brackenau, qui, ut ſuprà vi- 1502.
dimus *Capite* V, luis venereæ ingreſſum refert ipſe ad annum 1494, ex præjudicio tamen cum ſeipſo pugnans contendebat *Operis, de Morbo Gallico Cap.* 3, » hunc morbum veriùs cepiſſe exordium anno Domini 1483;
» quia eo anno menſe Octobris fuerunt quatuor Planetæ, videlicet Ju-
» piter, Mars, Sol, & Mercurius in Librâ, in domo ægritudinis; & ſi-
» gnificant ægritudinem ex corruptione ſanguinis & choleræ: Et fuit ibi
» combuſtus Jupiter eodem ſigno: Fuitque ibidem conjunctio Jovis &
» Martis & Mercurii: Et Martis & Veneris, Jovis & Mercurii, & Jovis &
» Veneris de menſe Octobris, die primâ Novembris. » *Fuit prætereà bis eclypſata Luna eo anno, tam in Scorpione in domo ægritudinis, quàm in ejus oppoſito. Fuit prætereà in eodem Scorpione in ipsâ domo ægritudinis combuſtus Saturnus & Mercurius, conjunctus Saturnus & Venus, fuitque conjunctus Saturnus & Mars in ultimâ Novembris, & ſic ſignificaverunt corruptionem ſanguinis & choleræ, & conjunctiones omnium humorum, & abundantiam humoris melancholici tàm in viris, quàm in mulieribus.*

Sic demùm anno 1532 Laurentius Phriſius, Opuſcul. *De Morbo Gal-* 1532.
lico, Cap. 3, putabat *Sciendum eſſe ad cauſæ morbi primitivæ evidentiam, quòd in anno Chriſti* 1483 *fuerunt nonnullæ Planetarum congreſſiones, die videlicet* 15 *menſis Octobris, horâ ſecundâ poſt meridiem. Ut autem clariùs intelligas*, aiebat ille, *ſcito tempore præfato Jovem, Martem, Solem & Mercurium ſimul coiiſſe in Librâ, in octavâ domo, quæ ægritudinis eſt ſignificativa. Fuit quoque humanæ naturæ amicus Jupiter combuſtus...... Prætereà advertendum eſt furioſum fuiſſe hunc annum, quia primâ die Novembris corroboratæ ſunt illæ impreſſiones conjunctionibus ſcilicet Martis & Veneris, Jovis & Veneris in domo ægritudinis præfatâ. Luna quoque duas paſſa eſt eclipſes, unam videlicet in Tauro, alteram in Scorpione.*

Similia legere eſt apud Petrum Maynardum, Veronenſem, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap.* 3, anno 1518; Nicolaum Maſſam, Venetum, *Tract. de Morbo Gallico, Cap.* 6, anno 1532; Ulrichum de Hutten, Equitem Germanum, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap.* 2, anno 1519; Johannem Benedictum, Germanum, *Libell. de Mor-*

bo Gallico, *Cap.* 2, anno 1540; Hieronymum Fracaſtorium, Veronenſem, *Lib.* 2 *de Morbis contagioſis*, *Cap.* 2, anno 1546, *&c.*

Sed ea propoſuiſſe, præſente quali vivimus ætate, abundè refellere eſt. Nunc enim cordatioribus phyſicis certò liquet, 1°. Planetas in corpora noſtra nullo influxu agere, quo poſſint naturalem œconomiam ullatenùs fovere aut pervertere: 2°. Utcumque agere poſſent, nullo niſi cœco fundamento niti diſcrimen, quo diverſos Planetas placuit Aſtrologis diſtinguere in benignos & malignos: 3°. Demùm etiam admiſsâ vanâ eâ diſtinctione nec Planetas, nec Planetarum concurſus ullâ ratione conferre ad morbi generationem, à quo ſibi cavere, quem ſibi accerſere unicuique licet pro lubitu.

II. Ab aëris vitiosâ intemperie. Puduit Medicorum nonnullos vanis Aſtrologorum aſſertionibus nimiùm confidere; unde factum eſſe videtur, ut quidam, neglectis Aſtrologorum judiciis, de quæſtione medicâ juxta certa artis axiomata convenientiùs ſenſerint, morbi novi cauſam ad peculiarem aëris intemperiem referendo.
1497. Sic, verbi gratiâ, anno 1497 Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, in Libello *de Morbo Gallico*, poſtquam expoſuit *hunc morbum aut divinâ irâ, ut Theologi ſentiunt*; *aut vi Aſtrorum, ut Aſtrologi opinantur*; *aut ex certâ aëris intemperie, quemadmodùm Medici arbitrantur*, *evenire*: ita inde pergebat, *Nos Medicos hâc in parte ſequentes, cauſas naturæ proximiores aſſignabimus. Illud ſatis conſtat eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per univerſam Italiam fuiſſe exuberantiam. Teſtis eſt Roma, quæ prima id malum ſenſit, in quâ Tybris ita intumuit, ut tota ſit facta navigabilis...... Non aliter quàm in Romano Tybris, in agro etiam Bononienſi Rhenus, in Ferrarienſi & Mantuano Padus, in Venetiâ Atheſis extra ſolitos limites exundarunt. Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus atque ſtagnantibus, minùs mirandum ſit æſtivum aërem ad illam veniſſe intemperiem calidam ſcilicet & humidam, quam Medici atque Philoſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur...... Scabies verò* Gallica, *ſi ſcabies eſt appellanda, per univerſam* tunc *apparuit Italiam, & adhuc perſtat adeò fœda, ut plerique Medici quâdam decepti ſimilitudine Elephantiaſim eſſe putaverint.*

Cum Leoniceno hac in re conſenſerunt Natalis Monteſaurus, Veronenſis, in *Tractatu de Diſpoſitionibus*, *quas vulgares* Mal Franzoſo *appellant*, edito *anno* 1498, *Capitulo* 4, quanquam ab eodem de cæteris diſſentiat: Antonius Scanarolus, Mutinenſis, in *Diſputatione de Morbo Gallico & opinionis Nic. Leoniceni confirmatione, contra Natal. Monteſaurum, Veronenſem, eamdem opinionem oppugnantem*, quæ typis vulgata fuit anno 1498: Demùm Leonardus Schmaus, Saliſburgenſis, *Tractatûs de Morbo Gallico Cap.* 1, quem ſcribebat anno 1518.

Sed patet hujuſce opinionis vanitas, 1°. Ex eo quòd ſi lues venerea à pluvio cæli ſtatu ortum duxiſſet, debuiſſet jam ante annum 1494 ſæpiùs in orbe noſtro apparere, cùm procul dubio ſæpiùs antè recurrerint tempeſtates æquè humidæ, calidæque: 2°. Ex eo quòd debuiſſet jamdudùm lues venerea evaneſcere, ſi ab allatâ cauſâ unicè dependeret, quæ contrariâ aëris temperie, calidâ nempe & ſiccâ, pridem diſſipata foret, quorum tamen neutrum verum eſt. Sed quid opus pluribus confodere commentum,

quod ſponte ruit? Satius eſt annotare hanc, ſicut & præcedentem opinionem, ex mero præjudicio acceptam videri, nempe cùm morbi naturâ nondùm ſatis perſpectâ, & ægrotantibus modum, quo luem contraxerant, cautè diſſimulantibus, falsò crederetur Morbum Gallicum epidemicum eſſe peſtis inſtar & peſtilentium affectuum, atque adeò à causâ univerſali & communi dependere, quæ ſingulos, niſi nativa temperies obſtaret, poſſet inficere; quod ſanè tùm à Leoniceno, tùm à cæteris quos hactenùs præſenti capite laudavimus, creditum olim fuiſſe ſcriptis liquet. Neque enim putandum eſt ſanos alioqui viros potuiſſe unquam, luem veneream cauſæ communi, aëris ſcilicet vitio aut Planetarum aſpectibus tribuere, ſi compertum habuiſſent hanc morbi ſpeciem non ab aëre duci, ſed contagione tantùm & contagione præſertim venereâ propagari.

III. Sed ubi primùm meliùs innotuit morbi natura, & contagionis ratio, neceſſe fuit cauſas alias comminiſci, quæ morbo iſtiuſmodi producendo aptiores viderentur. Inde ortæ variæ & multiplices fabulæ, prout quiſque ad comminiſcendum fuit ſolertior & ingenioſior. III. Ab aliis cauſis quibuſdam ſpecialioribus.

Sic 1°. Johannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſtolâ* 2. *Lib.* 7, quam ad Michaëlem Sanctannam Chirurgum ſcribebat circa annum 1525, aſſerit *Quoſdam eſſe, & hanc eſſe antiquiorem ſententiam & majoribus fultam teſtimoniis, qui cœpiſſe hunc morbum per id tempus dicunt, quo Carolus Francorum Rex expeditionem Italicam parabat: Cœpiſſe autem in Valentiâ Hiſpaniæ Tarraconenſi inſigni civitate à nobili quodam ſcorto, cujus noctem Elephantioſus quidam ex equeſtri ordine miles quinquaginta aureis emit; & cùm ad mulieris concubitum frequens juventus accurreret, intra paucos dies ſupra quadringentos infectos, è quorum numero nonnulli Carolum Italiam petentem ſequuti, præter alia, quæ adhuc vigent importata mala, & hoc addiderunt inter minima non deputandum.* Similem, ſi non eamdem, hiſtoriam narrat Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, in Opuſculo *de Morbo Gallico*, ſed mutatis tùm perſonâ, tùm ſcenâ, quod dubiam & incertam famam arguit. *Nonnulli*, inquit, *Morbum Gallos, cùm per montem Salvium iter facerent, à fœminis leproſis per coitum primitùs contraxiſſe......... memoriæ prodiderunt.* 1°. A Scorto quodam Valentino, quocum leproſus rem habuerat. 1525.

Sic 2°. Theophraſtus Paracelſus, Eremita Helvetius, *Chirurgiæ magnæ Part.* 1. *Lib.* 1. *Cap.* 7, tradit *Morbum Gallicum originem duxiſſe ex coitu Leproſi Galli cum Scorto impudenti, bubonibus venereis laborante, quod deinde Scortum contagio omnes infecit, qui poſteà in ejus amplexus venerunt, atque ſic ex Leprâ & Bubone venereo*, pergit ille, *Gallica iſta lues orta per contagium totum perreptavit orbem, quemadmodùm ex equi & aſinæ coitu mulorum genus extitit.* 2°. A Scorto bubonibus venereis laborante, quocum Leproſus Gallus coierit. 1536.

Sic 3°. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, Lib. de *Morbo Gallico*, narrat *in Gallorum caſtris ſcortum adfuiſſe nobiliſſimum ac pulcherrimum, in uteri ore putrefactum gerens abſceſſum. Viri*, inquit, *qui cum illâ coibant, adjuvante etiam humiditate ac putredine, dùm membra virilia per uteri collum perfricabant, ob loci etiam putredinem in eorum virilibus membris pravam quamdam affectionem contrahebant, quâ exulcerabantur..... Hæc lues unum primò infecit hominem, poſteà duos & tres & centum, quia illa erat publica meretrix & pulcherrima; & ut procax eſt humana natura in* 3°. A Scorto alio quodam in Gallorum caſtris, cujus in utero abſceſſus lateret. 1551.

coitum, multæ mulieres cum his vitiatis viris coeuntes lue iſtâ infectæ ſunt, quam deinde aliis viris ſunt impartitæ.

4°. A Puteis Hiſpanorum perfidiâ venenatis, aut à gypſo cum farinâ mixto.

1560.

Sic 4°. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, Tract. de *Morbo Gallico*, *Cap.* 1, contendit *Hiſpanos, callidiſſimos atque cautos milites, qui gladiis hoſtes, dolis & arte offendunt* (*nam*, inquit, *dolus, an virtus quis in hoſte requirat?*) *cùm ipſi eſſent pauci, Gallorum verò numerus propemodùm infinitus, noctu egreſſos eſſe relinquentes propria præſidia, & puteos venenaſſe: Nec ſatis hoc fuiſſe, Italos piſtores in exercitu adverſo degentes pretio corrupiſſe, qui gypſum pani admiſcerent.*

5°. A vinis veneno infectis.

1602.

Sic demùm 5°. Andreas Cæſalpinus, Aretinus, Clementis VIII ſummi Pontificis Medicus gloriatur, *Artis Medicæ Lib.* 4. *Cap.* 3, *aliam hiſtoriam ſe habere veriorem, ab iiſmet traditam qui interfuerant, ex milite Aretino qui in eo bello militabat cum Hiſpanis. Is*, inquit, *referebat oppidum in Monte Veſuvio, quod* Somma *dicitur, ubi copia eſt vini generoſi, quod Græcum appellatur, clàm noctu ab Hiſpanis derelictum obſidentibus Gallis, ſed vino infecto ſanguine, quem extraxerant ex iis, qui in Hoſpitali ſancti Lazari laborabant: Ingreſſos igitur Gallos atque eo vino expletos cœpiſſe laborare comparentibus ſæviſſimis ſymptomatis elephantiaſim referentibus.*

Sed hæc gerræ germanæ ſunt, & profectò gerræ maximæ: Nam 1°. Miles ille elephantiacus Manardi, ſcortum Valentinum, & leproſæ mulieres Matthioli Gallos, quibuſcum miſcebantur, non lue venereâ, quâ ipſæ immunes erant, ſed leprâ quâ laborabant, debuerunt inficere. Sicut enim columba columbam, canis canem, ſic morbi contagioſi quilibet, dùm in ſanos propagantur, affectus ſui ſimiles & ejuſdem naturæ progenerant. Adde in dubio nullatenùs eſſe poſſe, quin jam ante Caroli VIII tempora, & poſt eadem, quandiù lepra in Europâ inolevit, leproſi aut leproſæ cum benè valentibus furtivâ aut permiſſâ venere uſi fuerint, neque tamen compertum fuit quid monſtri unquam inde prodiiſſe,

2°. Propoſitam à Manardo hiſtoriam Paracelſus peſſimè contaminavit, & ex falsâ abſurdam fecit. Quid etenim à ſenſu magis alienum, quàm credere *Morbum Gallicum originem duxiſſe ex coitu Leproſi Galli cum Scorto bubonibus venereis laborante*, cùm notum ſit bubones venereos inter pathognomonica morbi gallici ſymptomata atque indicia unum eſſe ex certiſſimis; atque adeò luem veneream, ubicumque occurrunt, innuere & patefacere ceu præſentem, imò ceu confirmatam; ex quibus ſequitur repugnare venereos bubones potuiſſe unquam in Scorto ullo occurrere ante natam luem veneream, à quâ pendent tanquam à causâ, perinde ac repugnat filium ante patrem gigni.

3°. Neque veroſimilius eſt luem veneream natam eſſe ex illâ meretrice Braſſavoli, in cujus utero abſceſſus aut potiùs ulcus latebat. Facilè equidem crediderim puris aut ichoris inde manantis acrimoniâ ſciſſuras, phlyctænas, ulcerationes leviores & facilè curabiles in balano, præputio, totoque pene excitari potuiſſe; at verò luem veneream minimè, affectionem ſcilicet ita peculiarem, quæ à cæteris morbis causâ, ſymptomatis, contagionis modo planè diſpar ſit. Profectò, ut humanum genus in venerem pronum eſt, contigit pluries viros cum mulieribus, quarum uterum ulcus depaſcebatur, rem habuiſſe ſine ullo luis venereæ contrahendæ

periculo, modò ipſæ eſſent talis labis planè expertes.

Sed incidit in animum ſuſpicio, nec vana forſan, Elephantiacum Manardi, Scortum Paracelſi bubonibus venereis laborans, leproſas fœminas Matthioli, meretricem ex ulcere uteri ægrotantem Braſſavoli, luem veneream, quam jam contraxerant, pudore, malitiâ, aut ignorantiâ falſo nomine celaviſſe, ut per morbi initia facillimum erat; quæ ſi ita ſint, haud ſanè mirum erit impurâ hujuſcemodi venere morbum propagatum fuiſſe, ſed mirum erit tantummodò Medicos ſui ævi celeberrimos id nequaquam ſubolfeciſſe.

4°. At ſaltem mirari ſatis non poſſumus aut Falloppium, qui aquâ puteorum ab Hiſpanis venenatâ, vel gypſo à piſtoribus Italis pani addito; aut Cæſalpinum, qui vino, cui ſanguis à leproſis eductus mixtus eſſet, crediderunt luem veneream in Gallorum exercitu excitari potuiſſe. Inde ſanè & graves & lethales affectus induci certo certius eſt: Sic C. Proculeius Auguſti Cæſaris familiaris gypſo poto in maximo ſtomachi dolore mortem ſibi olim conſcivit, teſte Plinio, *Hiſtor. Natural. Lib. 36. Cap.* 24. Sic quondam miſerè periit ferè totus Germanorum exercitus, qui, duce Conrado III, Imperatore Germanico, Iconium obſidebat anno 1148, cùm perfidiâ Emmanuelis, Imperatoris Conſtantinopolitani, farinæ gypſo adulteratæ ſubminiſtrarentur. *Vid.* Funccium *in Chronolog.* Sic anno 1321, regnante in Galliâ Philippo V, qui Longus cognominabatur, leproſi Judæorum ſuaſu & Mahumetanorum, ut fama ferebat, Granatenſis & Tunetani Regum inſtigatione puteos veneno infecêre, unde plurimi Chriſtiani miſerè interiêre. *Vid.* Mezerai *Abbr. Chronolog.* ad ann. 1321. Sed hæc exempla ipſamet, utcumque ratio conticeſceret, abundè probant talium venenorum hauſtu morbum numquam invehi poſſe ſporadicum, novæ indolis & naturæ, cæteris morbis notis diſſimilem, qui impurâ & vulgivagâ venere propagetur, demùm qui eos numquam attingat, qui nullâ vel qui purâ tantùm venere utuntur.

IV. Novam de hujus morbi origine hiſtoriam, & ad ſua uſque tempora planè inauditam Leonardus Fioravanti, famoſus ſuo tempore in Italiâ Empiricus retulit, in Tractatu Italicè ſcripto & anno 1564 edito, cui titulus eſt, *Capricci Medicinali de M. Leonardo Fioravanti.* Hanc, ut omnem mendacii ſuſpicionem amoliretur, ſe accepiſſe ait à quodam Paſchali Gibiloto, ſene Neapolitano, & annos jam nato 98, cujus pater, à quo filius rem tenebat, annonarius præbitor (vulgò *Vivandier*), olim fuerat circa annum 1456 in exercitu Alfonſi V, Regis Aragoniæ, qui de Regno Neapolitano cum Johanne Renati Ducis Andium filio bello contendebat.

IV. Ab humanâ carne in eſcam apparatâ. 1564.

Narrat ergo, cùm diuturno illo bello obſonia tùm Hiſpanis, tùm Gallis defeciſſent, utriuſque exercitûs præbitores lucri causâ, ſed ſcelere peſſimo, humanorum cadaverum carnes clam ſucciſas in varia eſcarum genera apparaſſe, quæ militibus eſurientibus carè divendebantur: Inde brevi quotcumque tàm feralibus eſcis veſci contigit, puſtulis, doloribus, alopeciâ, uno verbo lue vereâ ad unum ferè omnes correptos fuiſſe: Gallos quidem morbo afflictos, cùm ab incepto bello cogerentur deſiſtere & in patriam redire, luem, quam in Regno Neapolitano conceperant, *Neapoli-*

tanam nuncupaſſe: Hiſpanos verò, Italoſque, cùm ignoratâ morbi causâ perſuaſum haberent morbum novum, quem patiebantur, à Gallis devectum & communicatum fuiſſe, *Gallicum* eumdem appellaviſſe, quale nomen etiamnùm retinet non modò in Italiâ, ſed in totâ Africæ orâ, totoque Turcico Imperió, præſertim in cunctis Aſiæ portubus, qui mari adſtant Mediterraneo.

Addit ille dein ſe allatam morbi Gallici originem veram eſſe experimentis compertum habuiſſe: Suem ſcilicet domi aliquandiù nutriviſſe carne porcinâ cæteris cibariis admiſtâ, unde brevi ſus puſtulis obſita, lapſiſque ſetis glabra fuerit: Pariter canem duos menſes caninâ carne aluiſſe, qui ſimili ſucceſſu puſtulis plenus pilos amiſerit: Demùm accipitri cicuri eſcam ex carne avium ejuſdem ſpeciei aliquandiù obtuliſſe, unde citò evaſerit puſtulatus & deplumis. Hinc concludit animalia quævis, ſi carne animalium ſui generis nutriantur, Morbo Gallico, vel qui Gallici planè congener ſit, correptum iri.

Sed hæc credulum, aut vanum & mendacem Fioravanti animum, qualis Empiricum decet, manifeſtè arguunt. Nam 1°. Aſſerit falsò luem Gallicam Italiæ innotuiſſe circa annum 1456, quo quidem tempore Johannes Renati Ducis Andium filius, & Alfonſus V, Aragonum Rex, de Regno Neapolitano bello diuturniore certavêre; cùm, ut ſuprà vidimus, Medici qui deſinente ſæculo decimo quinto in Italiâ floruêre, luem veneream in Italiâ ante annum 1494 pleniſſimè ignoratam fuiſſe omnes uno ore confiteantur.

2°. Temerè credit luem veneream, morbum ſcilicet chronicum, ſporadicum, qui venere contrahitur, qui lentâ tabe corpus vitiat, eſu carnis humanæ & potiſſimùm morticinæ inferri; cùm è contrà acutos tantùm, epidemicos, peſtilentes affectus hinc induci poſſe manifeſtum ſit.

3°. Fallaciter concludit animalia quævis, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur, doloribus & puſtulis brevi corripi, & pilorum defluxu glabreſcere ex lue intereâ; cùm mihi certò conſtet in cane, quem ſex menſibus carne caninâ olim nutrivi, nihil quidquam ſimile unquam obſervatum fuiſſe.

Valeat ergo falſus & fallax fabulator cum ſuo Paſchali Gibilotto, teſte ignoto, teſte unico, teſte tantùm aurito, teſte minùs idoneo, qui de re jam ante centum annos peractâ teſtimonium ferret, teſte qui cum notâ rei veritate apertè pugnat, demùm teſte decrepito & dubio procul deliro.

Mihi profectò dolet quòd Franciſcus Baco de Verulamio, Vir doctiſſimus, & in rebus phyſicis pro ſuâ ætate apprimè verſatus, tam inſulſo commento deceptus fuerit. Nihilominùs tamen non diſſimulandum cenſeo eum ita deceptum eſſe, ut non modò huic fabellæ fidem ipſe adhibuerit, ſed eidem apud alios fidem facere voluerit; eoque conſilio illam operibus ſuis inſerere non dubitaviſſe, ſed priùs quodammodo refectam & interpolatam, ut credibilior eſſet. *Galli*, inquit, *Sylvæ Sylvarum, ſive Hiſtoriæ Naturalis*, *Centur.* 1. *Artic.* 26, *à quibus morbus Neapolitanus denominationem accepit*, *referunt fuiſſe in Neapolitanâ obſidione improbos mercatores, qui carnem hominum recèns occiſorum in Mauritaniâ vaſis conditam*,

conditam, loco thynnorum divenderent; *atque tàm fœdo & gravi nutrimento adſcribi hujus morbi originem. Neque à vero abludit*, ait Ille, *conſtat enim Cannibalos ad Occidentem veſci carne humanâ*; *eaque India, primùm detecta cùm eſſet, plurimùm laboravit hoc morbo.* Quæ ſanè apertiſſimè probant, ut à Cicerone dictum meminimus, *Lib. 2. de Divinatione*, nihil tàm abſurdè dici poſſe, quod non dictum ſit ab aliquo Philoſophorum.

V. Videntur mox adducta Ciceronis verba veriſſimè quadrare in Johannem Baptiſtam Vanhelmontium, qui de origine luis venereæ novam & omnium maximè monſtroſam fabulam narravit, auctoritate quidem nullâ nulloque fundamento nixam, ſed *viſione* tantùm *ſomniali*, ut ipſe ait, Fanatici cujuſdam parùm ſani, imò ne viſione quidem, ſed conjecturâ commentitiâ, quæ ex vanâ & inani viſione deducitur. Nempe narrat (*a*) Helmontius *Laïco cuidam*, quem ille *virum ſanctum* dicit, quem lymphatum veriùs dixiſſet, animo apud ſe *indaganti cur iſta lues præterito ſæculo, & non anteà erupiſſet ..... & unde, ſi non ab Indis, in Europam devenerit, viſum fuiſſe in viſione intellectuali jumentum, quod penè difflueret ulcere fœtido, qui morbus equinæ ſpeciei proprius à noſtratibus* (Belgis) den Worm, *à Gallis verò* le Farcin *vocatur. Unde ille ſuſpicatus eſt, quòd in obſidione Neapolitanâ (quâ primùm dira hæc lues emerſit) nefando aliquis peccato congreſſum cum ejuſmodi jumento habuiſſet ..... unde ſuum fermentum (permittente Deo vindice) in humanam familiam naturaliter tranſplantaverit.* Cui conjecturæ Helmontius aniliter credulus totis viribus ipſe ſuffragatur. Sed pudet otio abuti in iis tractandis quæ turpia, aut confutandis quæ abſurda ſunt. Si quis plura cupiat, adeat *Lib. VI, Cap.* de Helmontio, ad *ann.* 1640.

V.A nefando congreſſu cum jumento ſcabido. 1640.

[*a*] In Tumulo Peſtis, *Artic.* qui inſcribitur *Peregrina lues nova.*

VI. Neque minùs lege eâdem brevitatis teneor, & eamdem ob cauſam, in exponendâ opinione Johannis Linder, Doctoris Medici, cui nuper viſum eſt confidenter aſſeverare, *Exercitat. de Venenis, Capp.* 1 & 10, luem veneream inter Americanos originem habuiſſe *à Sodomiâ homines inter & Cercopithecos magnos, ſive Veterum Satyros aliquando exercitâ*: Quo commento, ut nihil vanius & abſurdius, ſic nihil putidius confingi potuit. Sed de his vide *Lib. VI*, ad *ann.* 1706, *ubi* de Johanne Linder.

VI. A coïtu deteſtabili cum cercopithecis. 1706.

VII. Non adeò ſpurcas, impuraſve imagines exhibet Martinus Liſterus, Medicus Anglus, ſed nihilo veriorem opinionem videtur proponere, *in Exercitatione de Lue Venereâ*, in quâ affirmat, « haud ita abſurdum eſſe » credere luem veneream originem ſuam habuiſſe ex eſu *Ivanæ* ſeu *Iguanæ*, Serpentis ſcilicet ex quadrupedum genere, quo Indi avidè veſcebantur. » Parùm equidem miror illum ita ſentire, ut qui erat paradoxi amans; miror magis ab eo, ut dicta probet, unicè produci auctoritatem Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, quâ jugulatur. Quippe non ait Fernandez, quod utique Liſteri opinioni faveret, carnem Ivanarum comeſtam noxam ullam ſanis unquam inferre, quibus contrà ſaluberrimam eſſe teſtatur; ſed ait *Ivanæ eſu malè ſopitos dolores venereos recrudeſcere*, quod opinioni Liſteri favet *nullomodo.* Neque enim quæritur quid venereos, dolores, quorum ſanatio certa non fuerit, redivivos efficiat; ſed quid luem primùm produxerit olim, quid etiamnùm ſine contagio poſſit illam producere, quorum utrumque de comeſtâ carne Ivanæ negamus, quorum neutrum ab ullo unquam, præter Liſterum, affirmari meminimus. Verùm de his ſatis; Qui plura volet, adeat *Lib. VI.* ad *ann.* 1694. *ubi* de Liſtero.

VII. A carne Ivanæ in cibos adhibitâ. 1694.

CAPUT X.

Luem veneream in Inſulis Antillis à Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſulâ Hiſpaniolâ, quæ nunc Inſula Sancti Dominici *appellatur, endemiam antiquitùs fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.*

Quo tempore Inſulæ Antillæ à Chriſtophoro Columbo detectæ fuerint?

CONSTAT Hiſtoriæ monumentis novum orbem auſpiciis Iſabellæ Reginæ Caſtiliarum & Legionis, conſilio & ductu Chriſtophori Columbi, Genuenſis, detectum fuiſſe ſub finem ſæculi decimi quinti. Hic cum navibus tribus, militibuſque vel nautis numero 120, ſolvit è portu Bæticæ, quem *Palos* nominant, die tertiâ Auguſti, anno 1492. Poſt errores, laboreſque varios appulit die 6 Decembris ejuſdem anni ad Inſulam ab Indigenis * *Quizqueia* & *Haiti* dictam, quam Columbus *Hiſpaniolam*, *Eſpañola*, vocavit, quæ nunc Inſula Sancti Dominici, *San Domingo*, appellatur. Inde, conſtructo priùs propugnaculo, cui *Nativitatis* nomen dedit, & ubi 38 milites reliquit, diſceſſit die 6 Januarii anni 1493, & tempeſtate actus oſtium Tagi in Luſitaniâ invitus ſubiit die 6 Martii ejuſdem anni. Hinc cum 82 ſive militibus, ſive nautis, & novem Indis, quos ſecum adducebat, incolumis rediit die 13 ejuſdem menſis ad eumdem Bæticæ portum, qui Palos dicitur, & inde terreſtri itinere pervenit, die tertiâ menſis Aprilis ſequentis, Barcinonem, ubi Rex & Regina Hiſpaniarum tunc aderant, ſuſceptæ navigationis rationem redditurus.

Quæ fuerit mutui commercii reciprocatio inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam ante annum 1495?

Chriſtophorus renovato apparatu navali à Gadibus vela denuò fecit die 25 Septembris ejuſdem anni 1493, cum navibus ſeptemdecim, militibus voloniburſque 1500, multiſque nautis ac operis, & ad Portum Regium in Inſulâ Hiſpaniolâ, à propugnaculo, quod Nativitatis dictum fuerat, haud longè diſtantem, reverſus eſt die 27 Novembris; unde ineunte anno ſequente 1494, naves quatuor & decem in Hiſpaniam remiſit, quibus ducem præfecit Antonium de Torrez.

Menſe Aprili ejuſdem anni 1494, Bartholomæus Columbus, Chriſtophori frater, Hiſpaniolam adivit cum navibus tribus; & ſub ejuſdem anni finem iiſdem navibus in Hiſpaniam rediêre Pater Buyl, Catalanus, Monachus Benedictinus, & Petrus Margarit, nobilis Catalanus, qui jam lue venereâ graviter ægrotabat.

Anno eodem menſe Auguſto quatuor aliæ naves ab Hiſpaniâ ad Inſulam Hiſpaniolam appulêre, duce eodem Antonio de Torrez, quæ procul dubio citò quoque ad Hiſpaniam remiſſæ ſunt, ut de præcedentibus dictum eſt. Imò tunc, ut menſe quolibet navis una ab Hiſpaniolâ in Hiſ-

* *Quizqueia* Indigenarum ſermone *vaſtam* & *ampliſſimam*, *Haiti* verò *aſperam* & *montuoſam* ſonabat, quod utrumque de inſulâ illâ verum erat, maximè juxta captum incolarum.

paniam, naviſque altera ab Hiſpaniâ in Hiſpaniolam ſolveret reciproci commercii causâ, conſtitutum eſt.

Demùm menſe Octobri anni 1495, Johannes Aguado, Regum Catholicorum Legatus, navibus quatuor in Hiſpaniolam devectus eſt, ut de objectis Chriſtophoro criminibus auctoritate regiâ inquireret; & inde ſubſequente anno cum navibus duabus Gades repetiit, quò appulit die 11 Junii anni 1496 cum Chriſtophoro, & ducentis militibus, qui lue venereâ infirmabantur.

Verſamur ſcrupuloſiùs in enumeratione itinerum, quæ inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam primis annis inſtituta ſunt, ut inde liceat colligere, etſi daremus nulla alia confecta fuiſſe, præter ea quæ ab Hiſtoricis memorantur, frequenti tamen noti commercii reciprocatione Hiſpanorum & Indorum nationes jam mixtas fuiſſe ante annum 1494 aut 1495, adeòque luem veneream potuiſſe facilè ab Hiſpaniolâ in Hiſpaniam jam tùm derivari, ut fert communis opinio, ſi conſtiterit ſemel eam luis ſpeciem Indigenis Hiſpaniolæ antiquitùs propriam fuiſſe & endemiam.

Luem veneream antiquitùs endemiam fuiſſe in Hiſpaniolâ.

Sed controverſiam, ubi ſemel ad eam quæſtionem adducta eſt, ſolutam jure poſſumus dicere, cùm luculentiſſima adſint tùm Medicorum, tùm Hiſtoricorum teſtimonia, qui primo morbi ingreſſui in Europam ſuppares vixêre, unde apertè demonſtratur non modò, 1°. Luem veneream in Inſulâ Hiſpaniolâ ac cæteris vicinis endemiam fuiſſe; 2°. Sed etiam in Hiſpaniam navium commercio inde traductam eſſe; 3°. Ac demùm ex eâdem Inſulâ aut ex vicinis talis morbi genitricibus quæſitum morbo remedium, & Indigenarum exemplo indicatum fuiſſe, cùm nulla iu Europâ ſuppeterent ſatis efficacia.

Probatur teſtimonio Medicorum.

Primò. Inter Medicos, qui poſſunt in teſtimonium adduci, potiſſimi ſunt,

I. Antonii Muſæ Braſſavoli.

I. Antonius Muſa Braſſavolus, qui *in reſponſione ad primam quæſtionem Alexandri Fontanæ*, de ligno indico ſive Guaiaco verba faciens ſic loquitur. „ Cùm Gallicus affectus, vel ſimilis quidam ſit ferè peculiaris in„ colis, qui Indicas nuper repertas Inſulas inhabitant, Luſitani viri inge„ nio perſpicaces, qui frequenter illuc appellunt, homines Indicos viden„ tes tali affectu præditos, talibuſque ſymptomatibus, qualibus in Hiſpaniâ „ ac Luſitaniâ illi afficiuntur, qui lue Gallicâ laborant, quomodo Indi illi „ curarentur ac facilè in ſanitatem reſtituerentur animadverterunt, & „ curandi modum in Luſitaniam ac Hiſpanias attulerunt, & unà ſecum „ lignum hoc indicum comportarunt........ cujus decoctum, *pergit ille* „ ego primus Ferrariæ præbui Illuſtri Æneæ Pio in dulci aquâ 1526, cùm „ omnibus aliis Medicis novum ac inauditum videretur (ut verè erat) „ medicamentum, multique idipſum deridebant, quouſque videre Illuſ„ trem Virum ſanitati reſtitutum eſſe. "

II. Roderici Diaz de Iſlâ.

II. Rodericus Diaz (vulgò Rui-Diaz) de Iſlâ, Medicus Hiſpalenſis, in *Libro ſingulari* hiſpanicè ſcripto *contra las Bubas*, quem Johanni III. Luſitaniæ Regi nuncupavit, & quem ideò ſcriptum fuiſſe neceſſe eſt ante annum 1557, quo Johannes III. mortem obiit, ſequentia habet *Cap.* 1. à Georgio Hieronymo Velſchio ſic latinè reddita *in Annotatione ad Obſervationem* 4. *Marcelli Cumani.* „ In Hiſpaniis morbus ille viſus eſt anno

„ 1493 Barcinonæ, quæ primùm infecta eſt, & ſic deinceps Europa cum
„ reliquo orbe univerſo, cujus partes hodie innotuerunt. Originem traxit
„ in Inſulâ Hiſpaniolâ, quod ſatis longâ certâque experientiâ compertum
„ fuit. Cùm enim à Chriſtophoro Colono (ſive *Columbo*) Thalaſſarchâ
„ reperta & detecta eſſet, militibus cum incolis converſantibus, quòd af-
„ fectus contagioſus eſſet, facilè communicatus eſt, & quàm citiſſimè in
„ exercitu graſſabatur; cùmque dolores ejuſmodi nunquam ab illis conſ-
„ pecti aut cogniti eſſent, cauſam in maris labores & navigationum moleſ-
„ tias referebant, aliaſque occaſiones, ut cuique probabile viſum erat. Et
„ cùm eodem tempore, quo Colonus Stolarcha appulerat, Reges Catho-
„ lici Barcinonæ degerent, quibus itineris rationem reddebat, nuper-
„ que adeò reperta denarrabat, mox tota urbs eodem morbo corripi cœ-
„ pit latiſſimè ſe diffundente....... Sed quia incognitus hactenus, valdè-
„ que formidabilis videbatur, jejunia, religioſæ devotiones aliæ & elee-
„ moſynæ inſtitutæ ſunt, ut Deus illos à morbo tueretur. At ſequente mox
„ anno 1494, cùm Rex Galliarum Chriſtianiſſimus Carolus, qui tùm re-
„ rum potiebatur, ingentem exercitum in Italiam duxiſſet, multi Hiſpa-
„ norum, qui hoſtes illorum erant, ibidem hac lue infecti vivebant, adeò
„ ut mox Regiæ copiæ inficerentur; ignaræ tamen quis qualiſve morbus
„ eſſet, aut quo nomine appellandus, credebant ex ipſo aëre regionis
„ ſubortum. Vocarunt igitur *Malum Neapolitanum*. Itali autem & Neapo-
„ litani, quibus nulla ejus hucuſque notitia, *Gallicum* nominabant. Dein-
„ ceps verò, prout acciderat, quiſque pro lubitu aliud nomen impone-
„ bat inde deſumptum, unde originem ſubnaſci putaret: Caſtellani *Boas*,
„ in Luſitaniâ autem *Malum Caſtellanum*, in Indiâ Luſitanicâ *Morbum*
„ *Luſitanicum*.

III. Johannis Baptiſtæ Montani.

III. Johannes Baptiſta Montanus, *in Tractatu de Morbo Gallico*,
„ A Chriſti, *inquit*, Nativitate 1492, quidam Columbus miles unà cum
„ multis Hiſpanis acceſſit in Indias illas novas, quas *Calicut* appellant,
„ qui quidem morbus (*Gallicus*) quia ibi familiariſſimus eſt, quemad-
„ modum ſcabies apud nos, accidit tunc ut multi ex illis Hiſpanis, dùm
„ ibi morarentur, infecti ſint tali morbo, qui deinde ad ſuas regiones,
„ & ad nos revertentes multos ex noſtris infecêre...... Apud Indias illas
„ novas, *ſubjicit idem*, viget morbus iſte contagioſus, illis tamen fami-
„ liariſſimus; & ideò repertum eſt etiam apud ipſos antidotum ejus, quod
„ lignum Guaicanum dicitur. Morbus itaque iſte illis eſt, ſicuti apud nos
„ ſcabies, familiaris, & acquiritur per contagionem, ſicuti & ſcabies.

IV. Gabrielis Fallopii.

IV. Gabriel Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. „ Inter Ja-
„ nuenſes, *inquit*, nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui Co-
„ lonus à Petro Martyre, diligenti rerum Indicarum Scriptore, vocatur....
„ Huic Ferdinandus & Elizabeth ſubminiſtrarunt liburnicam unam &
„ celoces tres,....... cum quibus Indiam Occidentalem ſalutavit.......
„ Inventum eſt certè pretioſiſſimum metallum, inde delata eſt copia, &
„ ingens margaritarum magnitudo; ſed eſt etiam adjuncta ſpina, atque
„ aloë melli admiſta. Detulit enim Columbus triremes Gallicâ lue refer-
„ tas; ibi mitis eſt morbus & inſtar ſcabiei, ſed ad noſtrum veniens or-
„ bem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, oculos, naſum, palatum,

„ cutim, carnem, oſſa, ligamenta, viſcera tandem omnia infeſtet, inficiat, corrumpat.

Si quis plura Medicorum teſtimonia deſideraverit, conſulat Leonardum Schmaum, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1; Johannem Manardum, *Epiſtol. ad Michaelem Sanctannam*, *Chirurgum*; Alfonſum Ferrum, *in Præfatione Librorum quatuor de Morbo Gallico & ligni ſancti naturâ, uſuque multiplici*; Antonium Gallum, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1; Antonium Fracancianum, *Lib. de Morbo Gallico*; Proſperum Borgarutium, *Method. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1; &c. qui omnes teſtantur veneream luem in Inſulis Antillis, quæ Mexicanum Archipelagus occupant, antiquitùs propriam & endemiam, ac ſpecificis remediis huic regioni peculiaribus curatam fuiſſe, priùſquam Hiſpanis advenis innoteſceret; imò verò Hiſpanis nec morbum, nec morbi remedium innotuiſſe, niſi ab Inſularum indigenis.

Secundò: Paucos ſeligemus ex Hiſtoricis, ſed omni exceptione majores, & qui de primâ luis venereæ origine, tanquam de re ſibi apprimè cognitâ, oculati teſtimonium dicant. Et teſtimonio Hiſtoricorum.

I. Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in Hiſpaniolâ ipsâ, quò à Rege Ferdinando miſſus erat anno 1513, ut metallorum fuſioni præeſſet, diù commoratus eſt, & ſcripſit ibidem circa annum 1535 naturalem & generalem Hiſtoriam Indiarum. „ Narrat autem ille, *hujus Hiſtoriæ* „ *Lib.* 10. *Cap.* 2, morbum hunc, qui dicitur *de las Buas*, (*Hiſpani ſic vo-* „ *cant luem veneream*) eſſe omnibus his regionibus communem, ideòque „ placuiſſe miſerationi divinæ, quòd auxilium item omnibus communice- „ tur, atque pro eo tollendo ubique in promptu ſit. Licet verò, *pergit* „ *ille*, lues iſta alibi etiam graſſetur & vigeat, principio tamen Chriſtianis „ malum hoc cognitum, necnon experimento arboris *Guaiacan* appellatæ „ curari viſum in hac Inſulâ Hiſpanâ dictâ......... Apud Indos haud eſt „ adeò ſævum malum, nec tantum affert diſcrimen, ſicut in Hiſpaniâ & „ frigidioribus climatibus, ſed parvo negotio hujus arboris ope incolæ cu- „ rantur. „ Demùm interjectis quibuſdam verbis fatetur „ In illis regioni- „ bus Indicis paucos eſſe ex Chriſtianis, paucos, *inquit*, admodùm, qui „ congreſſum venereum cum mulieribus indigenis experti ſævum hunc „ morbum effugerint, quoniam profectò eſt hujus ſoli proprius affectus; „ & Indicis hiſce hominibus adeò frequens, ſicut alibi ſunt aliæ communes „ ægritudines. „ Similia legere eſt Generalis ejuſdem *Hiſtoriæ Lib.* 2. *Cap.* 14. ſicut & *Capite* 76. *Summarii*, quod anno 1525 idem Gonſalvus Toleti jam antè conſcripſerat, dùm in Regiâ negotiorum causâ verſabatur; ſed de his fuſiùs capite ſequente. I. Gonſalvi Fernandez.

II. Franciſcum Guicciardinum, Civem Florentinum, qui in Hiſtoriâ ſui temporis Italicè ſcriptâ, ſummâ diligentiâ narrat quæcumque in Italiâ ſuo tempore contigêre, ab anno 1494. ad annum 1532. Is autem in fine *Lib.* 2. poſtquam dixit luem veneream paſſim *Gallicam* appellari, ſic pergit ex „ Verſione Cælii Secundi Curionis. „ Verùm æquum eſt hanc ignominiam „ à Gallico nomine removere: Nam pòſt, eam luem ſcabiemque fœdiſſi- „ mam ex Hiſpaniâ Neapolim importatam fuiſſe conſtitit. Nec tamen ejus „ gentis fuit propria, ſed eò quoque ex illis Inſulis allata, quæ Chriſto- II. Guicciardini.

„ phori Columbi, Genuenſis, navigatione manifeſtari iiſdem ferè annis in „ noſtro orbe cœperunt: quibus tamen in Inſulis hic morbus naturæ benignitate præſentiſſimum habet remedium: quippe tantùm cujuſdam nobiliſſimi atque aliis multis dotibus memorabilis ligni, quod ibi naſcitur, ſucci hauſtu facillimè curatur; *Guaiacum* id vocant. „

III. Franciſci Lopez de Gomara.

III. Franciſcum Lopez de Gomara, Clericum Hiſpalenſem, & Capellanum Ferdinandi Corteſii, à quo Imperium Mexicanum in Provinciam Hiſpanam redactum eſt. In illius *Hiſtoriâ Generali Indiarum*, hiſpanico idiomate ſcriptâ, & Methymnæ Campi editâ *in fol.* anno 1553, hæc leguntur latinè reddita, *Part. prim. Cap.* 29. Editionis indicatæ *fol.* 17. *verſo.* „ * Indigenæ hujus inſulæ Hiſpaniolæ lue vereeâ omnes infecti ſunt, „ ideòque Hiſpani, qui cum mulieribus Indicis rem habebant, morbum „ eumdem brevi contraxerunt, quo non alter magis contagioſus eſt, aut „ doloribus magis diſcruciat. Quapropter cùm ſe torqueri graviſſimè, nec „ ullâ ratione meliùs ſe habere intelligerent, in Hiſpaniam redierunt, „ plurimi ut ſuæ valetudini, nonnulli ut negotiis ſuis conſulerent. A reducibus morbus ille latens in meritorias mulieres plurimas, & ab illis „ mulieribus in eorum non paucos traductus fuit, qui in Italiam profecti ſunt, ut partibus Regis Ferdinandi II. adverſus Gallos in bello faverent. Sic ergo lues venerea in Italiam delata eſt, quæ quoniam Gallos „ invaſit ſub primo in Italiam ingreſſu, ab illis idcirco *Morbus Neapolitanus* nominatus fuit, quòd hunc à Neapolitanis ſe contraxiſſe arbitrarentur: ab Italis verò, qui hunc à Gallis invectum eſſe opinabantur, *Morbus Gallicus* appellatus eſt: Quamquam non defuit, à quo *Scabies Hiſpanica* vocatus fuerit........... Porrò ut morbus, ſic & morbi remedium venit ex Indiis, novo & maximo dicendi argumento inde primam morbi originem ductam fuiſſe. Id autem remedii genus Lignum „ eſt, ſeu Arbor *Guaiacan* dicta, cujus generis arboribus alti montes ibi „ conſiti ſunt. „

IV. Patris du Tertre.

IV. Demùm R. P. Johannem Baptiſtam du Tertre ex Ordine Fratrum Prædicatorum, teſtem quidem recentiorem, ſed veritatis amantem & rerum Phyſicarum gnarum, atque in Inſulis Antillis diù commoratum. Hic autem poſtquam aſſeveravit *Hiſtor. General. Inſular. Sancti Chriſtophori, Guardalupæ, Martinicæ & aliarum*, gallicè ſcriptæ *Parte* 5, *Cap.* 1. §. 11.

* Los de aqueſta Iſla de Eſpañola ſon todos Buboſos, y como los Eſpañoles dormian con las Indias, incheronſe luego de Bubas, enfermedad pegajoſiſſima, y que atormenta con rezios dolores. Sentiendo ſe atormentar, y no mejorando, ſe bolvieron muchos dellos à Eſpaña per ſanar, y otros à negotios: Los quales pegaron ſu encubierta dolencia à muchas mugeres corteſanas, y ellas à muchos hombres, que paſſaron à Italia, à la guerra de Napoles, en favor del Rey Don Fernando, el Segundo, contra Franceſes, y pegaron alla aquel ſu mal, enfin que ſe los pego à los Franceſes. Y como fue à un meſmo tiempo, penſaron ellos que ſe le pego de Italianos, y llamaronle *Mal Neapolitano*; los otros llamaronle *Mal Frances*, creyendo averſelo pegado de Franceſes. Empero tambien uvo quien lo llamo *Sarna Eſpañola*...... Aſſi como vino el mal de las Indias, vino el remedio, que tambien es otra razon para creer que traxo de alla origen. El qual es el palo, y arbol, dicho *Guaiacan*, de cuyo genero a y grandiſſimos montes. Franceſco Lopez de Gomara, *Hiſtoria general de las Indias*, en Medina del Campo, in-fol. 1553. *Parte primera*, *Capitul.* 29. *fol.* 17. *verſo.*

„ Harum Inſularum indigenis turpem eum morbum, quem *Epian* dicunt, & qui ipſiſſima lues venerea eſt, quaſi hæreditarium eſſe, & ab „ iiſdem contrahi non ſolùm venere, ſed etiam ſponte concipi, peſſimo „ vivendi more quo utuntur, praviſque cibariis quibus veſcuntur; mox addit „ ſe noviſſe certiſſimâ ſcientiâ milites Hiſpanos, qui cum Chriſto- „ phoro Columbo in Hiſpaniam inde rediêre primo itinere, ab indigenis „ morbum hunc contraxiſſe, quem Neapolim traduxerunt, unde conta- „ gium ad Gallos propagatum fuit, & hinc in univerſam Europam diſſe- „ minatum. „ Quæ dicta Idem non ſemel repetit in *Generali Hiſtoriâ Antillarum*, *Tom.* 2. *Traité* 7. §. 12.

Eadem vel ſimilia leguntur apud Paulum Jovium, qui ex Medici profeſſione ad Epiſcopatum Nucerinum evectus à Clemente VII, fato functus eſt anno 1552. *Hiſtoriarum Lib.* 4; Apud Johannem Marianam, è Soc. Jeſu, diligentiſſimum rerum Hiſpanicarum ſcriptorem, *Lib.* 26. *Cap.* 10; Apud Franciſcum Eudes de Mezeray, *Abregé Chronologique de l'Hiſtoire de France*, ad annum 1496 &c. Sed ea ſigillatim deſcribere ſupervacaneum eſſe duximus, in re jam ſatis manifeſtâ, & cui lux nova mox acceſſura ſit ſequente capite.

CAPUT XI.

Luem veneream, quæ ex Hiſpaniolâ oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demùm ab his tribus ad cæteros Europæ, imò pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zonâ Torridâ regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.

EXEUNTE decimo quinto ſæculo Ferdinandus & Iſabella communibus auſpiciis Hiſpanias regebant. Hæc erat ſuo nomine Regina Caſtiliarum & Legionis: Ille verò jure paterno potiebatur Regnis Aragoniæ, Valentiæ, imò etiam Siciliæ, quam jure an injuriâ, jam non quæro, ſed peſſimis ſaltem artibus Petrus III, Aragonenſium Rex, olim invaſerat, Gallis ad internecionem cæſis teterrimo & perfidioſo facinore, quod in hiſtoriâ famoſum eſt *Veſperarum Sicularum* nomine.

Carolus VIII. Francorum Rex de invadendo Regno Neapolitano cogitans pacem componit cum Ferdinando Rege Aragonenſium.

Jam à morte Ludovici XI. Ferdinandus ille, Caroluſque Octavus Francorum Rex de Comitatuum Ruſcinonenſis & Cæritaniæ dominio inter ſe decertabant; ſed pacem componere Carolo viſum eſt anno 1492, ne quid obſtaret expeditioni quam in Italiam parabat, ut Neapolitanum Regnum, quod hæreditate Caroli Cenomanenſium Ducis ſibi obvenerat, armis vindicaret. Fœdus itaque Narbone ictum eſt menſe Januario anni 1492, ſeu potiùs 1493, ut hodierna fert computandi ratio, & inter cætera fœderis capita expreſsè ſancitum fuit Ferdinandum in hoſtium numero habiturum quoſcumque Carolus hoſtes ſibi facturus eſſet, quâ con-

ditione Carolus Ferdinando de Comitatibus, de quibus erat controverſia, volens & ultrò deceſſit.

Cujus conditionibus Ferdinandus malè ſtetit.

Sed pacis conditionibus, quamquam ſibi æquiſſimis, Ferdinandus non ſtetit, nec à partibus Regum Neapolitanorum, quibus Carolus bellum inferebat, unquam abſtinuit. Eos quidem Regibus Aragonenſium ſatos, & ipſi conſanguinitate propinquos fuiſſe notum eſt, ſpuriâ tamen origine; ſed potior ratio Ferdinandum movebat. Metuebat ſcilicet ne Galli, ſi Regno Neapolitano quietè ſemel potirentur, Siciliam non minore fortunâ, nec minore jure invaderent, & jure poſtliminii repeterent.

Hæc animo volvens Ferdinandus, ut erat callidiſſimus fraudum artifex, nec Neapolitanos Reges conſiliis & copiis clam juvare, nec Gallorum impetum, hoſtes concitando, ſociosve avocando, ſecretò retundere unquam ceſſavit. Tandem, cùm Carolus fortunâ artibus majore uſus in Neapolitanum Regnum arma victricia illaturus eſſet, juſſit Ferdinandus abjectâ diſſimulatione, ut Antonius de Fonſeca Legatus ſuus injuſtæ, ut aiebat, quam Carolus meditabatur, uſurpationi ſuo nomine intercederet, quod à Legato Velitris haud longè ab urbe Româ, die 29 menſis Januarii anni 1494, ſeu potiùs 1495, pro hodiernâ computandi ratione, tam inſolenti arrogantiâ præſtitum fuit, ut tabulas icti Narbone fœderis, cujus conditiones objiciebantur à Carolo, palam dilacerare non dubitaverit.

Donec tandem aperto marte dimicatum eſt inter Gallos & Hiſpanos.

Abhinc aperto marte dimicatum eſt inter Gallos, Hiſpanoſque. Ferdinandus duce Gonſalvo Hernandez, Cordubenſi, qui deinde *Magnus Capitaneus* cognominatus fuit, copias in Siciliam jam antè miſerat. Huc Ferdinandus II. ſive junior, Regno Neapolitano exutus, ex Iſchiâ Inſulâ, Ænotridum alterâ, ſe receperat paulò ante Caroli diſceſſum, ut cum Gonſalvo conſilia communicaret. Hinc ambo exeunte Maio anni 1495, paucis diebus à diſceſſu Caroli Rhegium invaſerunt cum ſex millibus militum, unde viciniores civitates & provincias occupavêre. Diù ancipiti belli eventu utrimque pugnatum eſt, ſed receptâ per traditionem Neapoli; præſidiariis militibus, qui Caſtella Neapoli circumjecta occupabant, fame ad deditionem coactis; mortuo Duce Montiſpenſerii, quo ſtabat præcipua regni tutela; Gallos de deceſſione paciſci neceſſum fuit ſub finem ſequentis anni 1496, ut dictum eſt *Cap. V.*

Hujuſce belli tempore luem veneream ab Hiſpanis ad Neapolitanos; ab utriſque ad Gallos contagione dimanaſſe.

Merebant in Neapolitano, vel potiùs Hiſpano exercitu, milites non pauci, aut qui primo itinere cum Chriſtophoro Columbo menſe Martio anni 1493, vel ſecundo cum Antonio de Torrez principio anni 1494, vel tertio cum Petro de Margarit exitu ejuſdem anni 1494, ab Indiis reduces, lue venereâ quam in Hiſpaniolâ conceperant adhuc infecti erant, aut ſaltem qui eandem luem, quæ ab aliis in noſtrum orbem traducta fuerat, in Hiſpaniâ jam contraxerant. Igitur minimè mirum eſſe debet labe ſimili Neapolitanos plurimos, quibuſcum ſub iiſdem ſignis militabant, brevi contaminatos fuiſſe, meretricum communione, quæ in caſtris aut præſidiis frequentes eſſe ſolent. Hinc idem contagium ab alterutris vel ab utriſque in Gallos derivari citò debuit eâdem de causâ; cùm enim toto biennio varia & incerta fuerit belli fortuna, ac civitates eædem ab adverſis partibus ſæpiùs & vi captæ & vi receptæ ſint, manifeſtum

eſt

eſt eaſdem meretrices, quæ cum Hiſpanis & Neapolitanis jam conſueverant, cum Gallis quoque conſueviſſe, unde venerei morbi ſeminia ultrò citròque communicata ſunt & diſtracta.

Sed ne quis forſan autumet nos quæcumque dicimus, temerè comminiſci, aut conjecturâ tantùm augurari, Auctorem poſſumus laudare verè idoneum, Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in aulâ Regum Hiſpaniarum adfuit Barcinone anno 1493, cùm Chriſtophorus Columbus ab Inſulâ Hiſpaniolâ, quam detexerat, primùm reverſus eſt; qui amicitiâ vel conſuetudine cum pleriſque Columbi comitibus, cæteriſve qui annis ſequentibus ab Antillis rediêre, junctus fuit; qui ab iiſdem ſæpiùs audivit, ut quæque in primis illis navigationibus geſta eſſent; qui meruit in Neapolitanâ expeditione adversùs Gallos; qui à Ferdinando Hiſpaniarum Rege miſſus eſt in Hiſpaniolam anno 1513, ut fuſionibus auri argentive è terrâ effoſſi præeſſet; qui omnia demùm quæcumque per id tempus in Hiſpaniis, in Regno Neapolitano, vel in Inſulâ Hiſpaniolâ contigêre, præſens ipſe vidit & obſervavit, vel à teſtibus oculatis accepit.

Quâ de re luculentum eſt Gonſalvi Fernandez ab Oviedo teſtimonium.

Is autem in *Summario Naturalis & Generalis Hiſtoriæ Indiarum Occidentalium*, quod ab Hiſpaniolâ, ubi annos 12. jam commoratus fuerat, in Europam reverſus negotiorum causâ hiſpanicè conſcripſit Toleti anno 1525, ſic Carolum V. Imperatorem & Hiſpaniarum Regem, cujus juſſu ſcribebat, alloquitur *Cap.* 76. „ Poteſt, *inquit*, Cæſarea Majeſtas pro certo tenere hunc morbum, qui in orbe noſtro novus eſt, in Inſulis Antillis recèns detectis antiquitùs familiarem fuiſſe, atque etiamnùm ita communem eſſe, ut ab Hiſpanis ibidem contractus fuerit, quotquot ferè cum Indicis mulieribus rem habere non puduit: Inde ergo in Hiſpanias primùm traductum fuiſſe à Chriſtophori comitibus, qui primo vel altero itinere hinc rediêre: Demùm anno 1495 cùm Gonſalvus Fernandus Cordubenſis, magni Capitanei cognomine dein notiſſimus, copias in Italiam trajeciſſet auſpicio & imperio Regûm Catholicorum Ferdinandi & Iſabellæ, ut Ferdinando II. Neapoleos Regi opem ferret adversùs Carolum Gallorum Regem, quem à capitis mole Capitonem vocabant, ſtipendia in eo bello meruiſſe Hiſpanos non paucos eadem labe jam inquinatos, quâ Neapolitanos & Gallos celeri contagione infecêre ex promiſcuâ cum iiſdem meretricibus venere.

Similia ſed fuſiùs refert Auctor idem *Lib.* 2. *Cap.* 14. *Hiſtoriæ Naturalis & Generalis earumdem Indiarum*, quæ Summario jam laudato altero tanto major eſt, & decem poſt annis, hoc eſt anno 1535, hiſpanicè ſcripta. Ibi teſtes nominatim adducit plurimos, eximios, oculatos, qui primis in Inſulam Hiſpaniolam navigationibus interfuerant, & à quibus ſingula quæ tradit ſe accepiſſe profitetur. Potiſſimùm verò nititur auctoritate & teſtimonio Petri Margarit, Catalani, teſtis quidem eâ de re maximè idonei, ut qui cum Chriſtophoro Columbo ſecundo itinere in Hiſpaniolam profectus anno 1493, inde redierit anno ſubſequente 1494 venereâ lue inquinatus, quâ ipſum nondùm perfectè relevatum fuiſſe Auctor ſuſpicabatur, dùm ſcribebat, quoniam doloribus continuò angebatur. Itaque re probe cognitâ laudatus Auctor diſertiſſimè aſſerit luem veneream ab Hiſpaniolâ ab Hiſpanias devectam ante annum 1495, & à militibus Hiſpanis,

qui ſub Gonſalvo Fernando meruêre in Italiâ, ad Gallos & Neapolitanos venere vulgivagâ traductam fuiſſe.

Ab Italis, Hiſpanis & Gallis ad cæteras Europæ Nationes commercio traductam fuiſſe.

Jam porrò, ut è diverticulo in viam redeamus, contaminatis ſemel eâ ratione tribus præcipuis Europæ Nationibns, contagium ad cæteras debuit brevi diſſeminari commercio, quo invicem utuntur Europæ populi. Ad quod acceſſit illius temporis fortuna atque conditio, quo Germani & Belgæ cum Italis & Hiſpanis ejuſdem Caroli V. imperio parebant, quo Galli cum Anglis arctiſſimo fœdere jungebantur, demùm quo à Ludovico XII. cum Ferdinando Catholico, & à Franciſco I. cum Carolo V. terrâ marique pugnabatur diuturno bello, quæ ſingula debuere certè morbi propagationem magnoperè accelerare.

Sic conſtat luem veneream manaſſe à Caſtellanis in confines Luſitanos, à quibus ideò *Morbus Caſtellanus* (*a*) vocatur; & ab iiſdem anno 1496, cùm Johanna Ferdinandi & Iſabellæ filia ad ſponſum Philippum Archiducem deduceretur, in Belgium traductam fuiſſe, ubi *Morbus Hiſpanicus* appellatur, teſte Beverovicio, *Idea Medicin. veterum*, *Parte* 3. *Cap.* 8. Sic conſtat à Galliâ in Angliam, ubi *Morbus Gallicus* ſive *Lues Gallica* nominatur, transfretaſſe, & maximè quidem è Burdigalenſi portu, cùm olim *Morbus Burdigalenſis* ibidem dictus fuerit.

At verò debuit tamen ea lues, quantumvis celeri paſſu propagata videatur, ab Hiſpaniâ, Italiâ & Galliâ, ubi prima fuêre naſcentis morbi incunabula, ad cæteras Europæ oras progreſſu gradario diffundi, atque adeò in variis regionibus, quò à primario morbi fomite remotiores erant, eò tardiùs ſævire. Id ſanè circa annum 1632. de Saxoniâ ſuperiore etiam tùm teſtabatur Daniel Sennertus, qui *Operum Lib.* 6. *Part.* 4. *Cap.* 1. poſtquam retulit Capivaccium in Italiâ è ſolius Gallicæ luis curatione ultra decem & octo millia coronatorum lucratum eſſe...... ingenuè fatetur *ſe à* 34. *annis, quibus Witteberga, nec benedictione divinâ ſine lucro, Medicinam faciebat, non tot coronatos, quot Capivaccius eorum millia, lucratum eſſe ex hujus morbi curatione, ob eorum qui hoc morbo laborent hoc loco penuriam.*

Imò ad omnes Aſiæ & Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent.

Cæterùm, quo tempore morboſum luis venereæ ſeminium ab Hiſpaniâ Italiam & Galliam, & hinc cætera Europæ Regna contagione pervadebat, eodem quoque ab Europâ in Aſiæ & Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent, contagione ſimili prorepiſſe certum eſt, quod geminâ viâ factum credimus.

Primò. Exilio quidem Mahumetanorum & Judæorum, qui temporibus illis Hiſpaniâ cedere juſſi ſunt à Ferdinando & Iſabellâ poſt occupatum Regnum Granatenſe, & qui in Africam quò profugerunt, luem veneream ſecum detulêre, quam in Hiſpaniâ antè contraxerant. Quâ de re luculentum teſtem habemus Johannem Leonis, Mahumetanum & Granatæ natum, qui & ipſe cum cæteris exul Feſſam in Mauritaniâ petiit, ubi litteris Arabicis operam dedit, ſed qui dein à Piratis captus & Leoni X, Pontifici maximo, dono datus Chriſtianam Religionem amplexus eſt. Is autem in Deſcriptione Africæ, quam Romæ arabicè ſcripſit, & quam Johannes Florianus latinè vertit, ſic ait *Lib.* 1. *Hujus mali ne nomen quidem ipſis Africanis, notum erat ante ea tempora, quàm Hiſpaniarum Rex Ferdinandus*

(*a*) Rodericus Diaz de Iſlâ, *Lib. contra las Bubas* hiſpanicè ſcripto, Cap. 1.

Judæos omnes (& Mahumetanos) *ex Hiſpaniâ profligaſſet, qui ubi in patriam jam rediiſſent, cœperunt miſeri quidam ac ſceleratiſſimi Æthiopes, cum illorum mulieribus habere commercium, ac ſic tandem velut per manus peſtis hæc per totam ſe ſparſit regionem, ita ut vix ſit familia, quæ ab hoc malo remanſit libera. Id autem ſibi firmiſſimè atque indubitatè perſuaſerunt ex Hiſpaniâ ad illos tranſmigraſſe; quamobrem & illi morbo ab Hiſpaniâ* Malum Hiſpanicum (*ne nomine deſtitueretur*) *indiderunt. Tuneti verò, quemadmodum & per totam Italiam* Morbus Gallicus *dicitur*; *Idem nomen in Ægypto atque Syriâ adſcribitur, unde malè imprecantis proverbium, te morbus malè perdat Gallicus.*

Secundò. Commercio verò maritimo: Mercatores enim, nautæque, qui ab Italiæ, Galliæ, aut Hiſpaniæ portubus ad Aſiæ aut Africæ portus, quos *Gradus* vocant, merces quotidie ultrò citròque convehebant, mercem peſſimam, luem veneream ſcilicet, unà ſimul convexêre, quæ dein ab oris mari Mediterraneo proximioribus ad interiores tractus ſenſim traducta fuit. Hujus ſanè originis fidem manifeſtam facit ipſa nomenclatura morbi, qui teſtibus Johanne Leonis, *loco jam laudato*, & Leonardo Fioravanti, *Capricci Medicinali*, *Lib.* 1. *Cap.* 26. in Aſiæ & Africæ portubus, ſicut in Italiâ & Hiſpaniâ, (*a*) Gallicus appellatur, Aſiæ ſcilicet & Africæ nationibus novum nomen cum novo morbo ab Europæis ſimul mutuantibus.

Sed neque hic ſubſtitit contages ab Europæis diffuſa, aſt latiùs opinione diſſeminata irrepſit in remotiſſimas Aſiæ plagas, iteratiſque navigationibus ad Indias Orientales ſenſim penetravit. Sanè conſtat à Turcis ad finitimos Perſas contagione dimanaſſe, apud quos morbus *Turcicus* dicitur. Vid. *Johann. Gothofredum Hahn, De Antiq. variolarum, in Præfatione.* Neque repugnat Garcias ab Horto, quamquam velit, *Colloquios dos ſimples, è drogas, he couſas Medicinais de India*, *Lib.* 1. *Cap.* 38. luem veneream à Perſis vocari *Bedefrangi*, hoc eſt *Malum Francorum*, cùm inde etiam conſequens ſit id morbi genus ab Europæis in Perſas propagatum fuiſſe, parvi verò referat utrùm per primarias manus, an per vicarias ad illos uſque contagium ſerpendo traductum fuerit.

Ac demùm ad Turcas, Perſaſque, & ad ipſos etiam Japonios.

Conſtat ſimiliter à Luſitanis, quorum res in Orientalibus tractibus diù floruêre, regiones & urbes ſingulas Indiarum, quas commercii causâ frequentabant, morbis venereis dudùm infectas fuiſſe. Sic 1°. Ab illis luem veneream in Calicutanum regnum, quod in Indiâ eſt Cis-Gangitanâ in orâ Malabariæ, delatam fuiſſe colligitur ex narratione (*b*) Ludovici de Barthema, ſeu ut quibuſdam placet, (*c*) Vartomanni, Bononienſis, qui per Syriam, Ægyptum, Æthiopiam, Arabiam, Perſiam & Indiam peregrinatus eſt, ab anno 1502 ad annum uſque 1508, atque adeò

Qui . . . . *multorum providus urbes,*
Et mores hominum inſpexit. Horat. *Ep.* 2. *Lib.* 2.

(*a*) Forſan in oris Mediterraneis lues venerea appellatur, non *morbus Gallicus*, ſed *morbus Francorum*, hoc eſt, Chriſtianorum, quos omnes Mahumetani *Francos* dicunt nullo diſcrimine.

(*b*) Appellatur *Ludovicus de Bononiâ* à Joſia Simlero, *in Epitome Geſneri.*

(*c*) Auberto Miræo in *Auctario*, *Cap.* 531.

Refert autem ille, (a) *Libro terzo dell'India, Capitulo 36. dell'Itinerario ſuo*, quod proſtat in Tomo 1. *delle Navigationi & Viaggi di Giouan Baptiſta Ramuſio*, ſe in regno Calicutano millia ægrorum multa vidiſſe infectorum morbo Gallico, qui (b) *Pua* illic appellatur: additque morbum hunc Calicutanis graviorem eſſe quàm hìc Europæis; & apud Calicutanos novum eſſe, neque priùs graſſatum, quàm circiter annis antè XVII, quibus apertè indicatur annus 1493 vel 1494, quo nempe tempore potuit morbus ille ab Hiſpanis in Europam jam devectus, à Luſitanis in illas Indiæ oras facilè convehi. Opinor enim, & jure quidem, ut videtur, calculum retrò ducendum eſſe ab anno 1510, quo primùm excuſus eſt Venetiis in 4°. Liber ille Ludovici de Barthema. Parùm enim moror editionem illam, quæ ab Antonio de Leon Pinelo, in *Epitome de la Bibliotheca Oriental y Occidental*; *Nautica y Geographica*, Venetiis prodiiſſe dicitur anno 1508, quippe quam numquam extitiſſe puto, cùm apertè liqueat ex ipſo Ludovici de Barthema Itinerario, *Lib.* 3. *Capp.* 39. & 40, ac potiſſimùm ex *Libro* 7. *dell'Ethiopia*, Scriptorem illum ex Æthiopiâ nondùm exceſſiſſe anno 1507, & Venetias nondùm veniſſe anno 1508.

Sic 2°. Ab iiſdem Luſitanis prima mali ſeminia, non modò in oras Indiarum & Imperii Sinici, atque adeò in urbes Goam & Macaüm, ubi etiamnùm rerum potiuntur, ſed in ipſum etiam Imperium Japonicum, unde jam pridem exulant, importata fuiſſe certum eſt. Teſtatur enim Engelbertus Kæmpferus in *Hiſtoriâ naturali, civili & eccleſiaſticâ Imperii Japonici*, *Lib.* 2. *Cap.* 4. luem veneream, quam in Japoniâ haud infrequentem eſſe paſſim dicit, à Japonenſibus *Nambakaſſan* appellari, hoc eſt *morbum Luſitanorum*, manifeſto ſanè indicio morbum à Luſitanis cum Japonenſibus tranſitione communicatum fuiſſe.

Præter Hiſpaniolam tamen, multos alios fuiſſe luis venereæ focos.

Nihilominùs tamen, quantâcumque celeritate lues venerea Europæorum commercio quoquoverſus ſpargi viſa ſit, multa ſunt quæ perſuadeant, præter Hiſpaniolam Inſulam, ubi morbum venereum endemium fuiſſe diximus, & unde vidimus primùm in Europam prodiiſſe, reperiri loca alia non pauca, quæ infeſtentur morbo eodem, ipſis quidem proprio & inquilino, nec aliunde accepto, quæque adeò ipſa ſint veluti totidem alii luis ejuſdem venereæ foci.

In Regno Peruviano.

I. Sic narrant teſtes oculati, Franciſcus Lopez de Gomarâ, (c) *Hiſtoria*

(a) » Sappiate che di queſta infirmità (*di mal Franzoſo*) io ne ho viſto ammalati di la da Calicut piu di tre mila migliaia, & chiamaſi *Pua*, è dicono che ſono circa XVII. anni ch'ella comminciò, & è aſſai piu cattiva in quelli paeſi, che nelli noſtri. *Ludovico de Barthema*, loco laudato.

(b) Ait pariter Julius Cæſar Scaliger, in Cardanum *Exercitat.* 181, *Art.* 19, Morbum Gallicum *apud Malabaros Puam nominari*; quæ ſine dubio ex Ludovico de Barthema tranſcripſit, ſed ſuppreſſo Auctoris nomine, ut illi in more poſitum erat, quamvis exemplo peſſimo.

(c) *En ipſiſſima verba Franciſci Lopez de Gomara*, *loco laudato.* " Andando aſſi llegaron à Coaque, lugar ben proveydo y rico, donde ſe refreſcaron aſſay cumplidamente . . . . Penas avian ſatisfecho al canſancio y hambre, quando les ſobrevino un nuevo y feo mal, que llamavan *Verrugas*. Aun que ſegun atormentavan y dolian, ERAN BUVAS. Salian aquellas Verrugas o pupas à las Cejas, narizes, orejas, y otras partes de la Cara y cuerpo, tàm grandes como nue-

general de las Indias, Parte primera, Capitul. 110. *fol.* 62. *verſo*; Hieronymus Benzonus, Mediolanenſis, *della Hiſtoria del Mondo nuovo, Lib* 3. in fine; & Petrus de Cieça de Leon, *Chronica del Peru, Parte primera, Capitul.* 46. morbum olim fuiſſe Regno Peruviano peculiarem, tuberculis verrucoſis, porris exulceratis & carcinomatodibus, puſtulis ſordidis & liveſcentibus inſignem, non modò faciem ſed totum corpus plerumque obſidentibus; quem Hiſpani, qui duce Franciſco Pizarro Peruviam armis occupaverunt, contraxêre ex contubernio cum mulieribus indigenis; qui decocto ſarſæ-parillæ ibidem creſcentis ſanabilis erat; demùm qui cum lue venereâ Inſulæ Hiſpaniolæ idem planè fuiſſe videtur.

II. Sic conſtat teſtimonio ſæpiùs laudati Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, *Lib.* 10. *Hiſtoria Naturalis Indiarum, Cap.* 2. luem veneream vulgarem fuiſſe in reliquâ Americæ continente ferè totâ, ut in novâ Hiſpaniâ, & præſertim in illis novæ Hiſpaniæ Provinciis, quæ Nicaragua & Nagrando appellantur. In novâ Hiſpaniâ.

III. Sic refert Jacobus le Moine, cui cognomen de Morgues, in proludio *brevis narrationis eorum, quæ in Floridâ Americæ Provinciâ Gallis acciderunt ſecundâ in illam navigatione, duce Renato de Laudonniere, anno* 1564, hujuſce regionis indigenas lue venereâ antiquitùs laboraviſſe, quod confirmari novimus à Juliano Palmario in *Tractatu* de lue venereâ, anno 1578 edito, *Lib.* 1. *Cap.* 2. ubi memorat *Normannos, qui eam Americæ partem, quam Floridam nuncupant, nuper luſtraverunt, luem veneream illic endemiam eſſe teſtari; quemadmodum exanthemata & ecthymata hîc nobis, tantamque illic eſſe ad hunc morbum proclivitatem affirmare, ut ſi quis cum muliere, cui menſes profluant, jungatur, ſtatim vel venereum bubonem vel veram luem contrahat.* In Floridâ.

IV. Sic aſſerit Thevetus, *Coſmograph. Univerſal. Lib.* 3. *Cap.* 2. quod etiam in Hiſtoriâ Plantarum Lugdunenſi legitur, *Lib.* 18. *Cap.* 132. „ in „ interiore Africâ ad utramque oram fluvii Senega, in Regno Meli, „ quod meridiem, & in Regno Tombouctou, quod ſeptentrionem ſpec„ tat, morbum reperiri endemium, cum lue venereâ ſimillimum, vel „ potiùs planè eumdem, qui Æthiopicè *Borozail* vel *Zail* dicitur, qui „ genitales partes virorum fœminarumque occupat, qui oritur ex nimiâ „ venere, cui medentur indigenæ Medici decocto herbæ cujuſdam *Acha„ nacæ* dictæ, aut fructûs ejuſdem herbæ, quem *Alfard* vocant, eâdem me„ thodo, quâ nos in Europâ decocto ligni Guaiacini „. Huic relationi apertè ſuffragatur Sydenhamius in *Epiſtolâ ſecundâ reſponſoriâ*, ubi teſtatur *ſe ab Anglorum plurimis, iiſque fide dignis, qui Inſulas* Caribes *dictas incolunt, didiciſſe mancipia recèns è Guineâ allata, etiam antequàm in terram deſcenderint, tum alia ibidem degentia, hoc morbo tentari, nullâ copulâ impurâ prægreſſâ, ita ut non raró univerſam aliquam eorum familiam, viros ſcilicet, mulieres, liberoſque malè mulctet. Neque iſta lues*, pergit ille, *quæ afflictiſſimos hoſce ſæpe ſæpiùs invadit, vel hilum à venereâ nobis dictâ, quantùm ego* In interiore & æquinoctiali Africâ.

„ zes, y muy ſangrientas. Como era nueva enfermedad, no ſabian que hazerſe, „ y renegavan de la tierra, y de quien à ella los traxo, viendo ſe tan feos. „ Similia legere eſt apud Hieronymum Benzonum & Petrum de Cieça de Leon, *locis laudatis*.

quidem intelligo, quoad ſymptomata ſcilicet, ulcera; &c. habitâ nempe diverſorum climatum ratione, videtur diſcrepare, licet nomine prorsùs abludat, cùm The Yaws *ab illis dicatur. At nec medendi methodus, quâ utuntur illi, à noſtrâ abhorret; utrobique enim ſalivatio ex hydrargyro utramque facit paginam.*

In Inſulâ Javâ majore.

V. Sic teſtatur Thuanus, *Hiſtoriarum ſui temporis Lib.* 71. *in Javâ majore homines lue venereâ valdè infeſtari, quam eâ ratione curant; à decimâ horâ diei uſque ad ſecundam pomeridianam ardentiſſimo ſoli ſe ægri exponunt, & ita peccantem & malignum habitum deſiccando exhauriunt.* Cum Thuano conſentit Andreas Cleyerus, Batavo-Orientalis Negotiatorum Societatis Proto-Medicus, qui in Epiſtolâ ex Arce Bataviæ in Inſulâ Javâ ſcriptâ anno 1681 ad Chriſtianum Mentzelium, & Ephemeridibus Germanicis inſertâ, *Decur.* 2. *Anno* 2. (*a*) affirmat *luem veneream in Inſulâ Javâ inquilinam eſſe, adeò ut febre quotidianâ ſit vulgatior.*

Mirari ſubit profectò, ut hæc in tranſcurſu moneam, à Cleyero, cui hæc nota eſſent, pro novo, & ante annos 20 circiter, hoc eſt, ante annum 1660, planè inſolente, haberi potuiſſe *horrendum* illum affectum Inſulæ Javæ, in quo narrat *digitos manuum, pedumque conſumi; duris atque horrendis tumoribus, qui poſteà exulcerati in putrida atque cacoëthica ulcera cum carie oſſium degenerant, faciem defœdari; nullis medicamentis vicinas partes ab hac infectione reddi poſſe immunes, niſi membrum infectum exſtirpetur; Pus tam acre & corroſivum eſſe, ut quando tubercula ſponte non aperiuntur, poſteà fuerit animadverſum illud in oſſa ſubjecta ſæviiſſe; in initio morbi, aurium extremitates ſupra modum intumeſcere, calcaneosque omni ſenſu deſtitui, adeò ut ſine dolore acus integra poſſit adigi; illasque partes ut plurimùm exulcerari; in initio lividas apparere maculas, omnis ſenſus expertes; capillitium, barbam, & ſupercilia decidere, quanquam id perpetuò non contingat.*

Quin vidit ille hæc tam dira ſymptomata à lue venereâ dependere, ad luem veneream debere referri, luis venereæ propria eſſe, quâ ſcilicet compertum eſt tubercula in toto corporis habitu creari; ulcera mala, dyſepulota, Chironia, cacoëthea gigni; oſſa tuberculis vel ulceribus ſubjecta carie tentari; cutem totam maculis atro-flavis, atro-purpureis, pullis, liveſcentibus infuſcari & diſtingui; capillos, barbam, ſupercilia defluere; demùm aures, faciem, labra ſparſis tuberibus deturpari. De prioribus nulli dubium eſt: neque adeò opus eſſe puto ea multis confirmare. Poſtremum verò ſymptoma ſi cui minùs certæ fidei videatur, velim ille legat quæ ab Andrea Cæſalpino (*b*) dicta ſunt de *Tuberoſitatibus faciem deturpantibus* in lue venereâ, aut ab Aurelio Severino (*c*) de quodam ex lue venereâ ægrotante, qui *deglabratis ſuperciliis*, tuberculis per faciem conſitis, *depreſſo & rutilante naſi globo, turgentibus labris, mento lichene ſcabro &c. ſatyricam formam aut hircinam ſpeciem induiſſe videbatur*; Ac demùm conferat iconem Syphilitici facie deformis ob enata tubercula, quam Severinus expreſſit in Libro ſuo, *loc. laud.* cum iconibus illis duo-

[*a*] Pag. 7.
[*b*] Artis Medic. *Lib.* 4. *Cap.* 2.
[*c*] De recond. Abſceſſuum naturâ, *Lib.* 4. *Cap.* 23. §. 8.

rum Javanenſium ex novo, ut Cleyerus putabat, morbo ægrotantium, quas ipſe ſuæ adjunxit Epiſtolæ.

VI. Sic conſtat teſtimonio Jacobi Bontii, in Indiis olim inter Batavos Medici, in Tractatu qui inſcribitur, *Methodus medendi, quâ in Indiis Orientalibus oportet uti in curâ morborum illic vulgò ac populariter graſſantium*, *Cap.* 19. „ Endemium ſeu popularem quemdam morbum in Amboynâ & Moluccis Inſulis oriri, quem Batavi *d'Amboynſe pocken* vocant: Symptomatis ſuis admodùm ſimilem morbo venereo: in hoc tamen diverſum, quòd hic ſine congreſſu venereo quoque naſci ſoleat: in hoc morbo erumpere in facie, brachiis ac cruribus tophos ſeu tumores, duros primùm ac skirrhoſos, ac tàm crebros per univerſum corpus, quàm clavi ac verrucæ oriuntur in manibus ac pedibus in patriâ (*in Bataviâ*); ſi verò eos exulcerari contingat, materiam lentam ac gummoſam à ſe reddere, attamen tam acrem ac mordacem, ut profunda ac cava ulcera inde oriantur, cum labiis calloſis ac inverſis: Fœdum ac deforme malum eſſe, & cum lue venereâ conveniens, niſi quòd hìc tanti dolores non adſint, nec caries in oſſibus tam facilè oriatur, niſi per curantis incuriam........ Porrò morbum iiſdem ferè remediis cedere, quibus lues venerea........... Decoctis è Chinæ radice, ſarsâparillâ, Guaiaco, & corticibus ejuſdem...... Et ſi his non cedit, ad chimica & mineralia deveniendum eſſe, ut ſunt mercurius vitæ ſeu butyrum antimonii, turbith minerale, tùm mercurius præcipitatus albus. Unguenta quoque mercurialia ſecundùm artem parata hîc externè adhibenda eſſe.

In Inſulis Moluccis.

VII. Sic demùm refertur à Garcia ab Horto, *Colloquios dos ſimples, è drogas, he couſas medicinais de India*, *Lib.* 1. *Cap.* 38; & à Theveto jam laudato, *Coſmograph. Lib.* 11. *Cap.* 25. „ luem veneream in Sinarum Imperio communem eſſe & curari ſolitam decocto radicis Chinæ. „ Quod totidem ferè verbis legere eſt apud Carolum Muſitanum, *Tractat. de Morbo Venereo*, *Lib.* 3. *Cap.* 1. ubi affirmatur radicem Chinæ, quæ in Europâ morbis venereis efficaciter conducit, & quæ à *Sinâ* ſeù *Chinâ*, unde primùm devecta eſt, nomen traxit, ſpecificum eſſe luis venereæ remedium apud Sinas. Poſſum ipſe eadem certiſſimo confirmare teſtimonio: Nuper enim accepi à Preſbytero è Societate Jeſu, recèns è Sinarum Imperio reduce, ubi jam à triginta annis Chriſti fidem annuntiaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modò notam, ſed etiam haud raram eſſe. Fruſtrà ab eodem quæſivi quid de eâ lue Sinenſes Medici cenſerent? An morbum novum, vel antiquum, an indigenam vel alienigenam crederent? Nùm illum ſolâ contagione propagari cenſerent, an contrà ſponte quandoque generari ſine prævio contagio, ut pleriſque cæteris morbis commune eſt? Ille hæc omnia ſe planiſſimè ignorare profeſſus eſt: Neque ſanè mirum, cùm ab inſtituto tam aliena eſſent.

In Imperio Sinenſi.

Hæc omnia felicior nepotum ætas olim forſan reteget, quæ nos neſcire nunc dolemus; *Multa enim*, ut ait Seneca, *Quæſtion. Natural. Lib.* 6. *Cap.* 31. *ſæculis tunc futuris, cùm memoria noſtri exoleverit, reſervantur.* Interim tamen, ſicuti neque cenſere licet ab Hiſpanis vel ab ullis Europæorum ad Mediterranea Americæ & Africæ loca modò recenſita delatam,

aut cum Javanis communicatam fuiſſe luem veneream, quæ in illis regionibus, ubi primùm occupatæ ſunt, inquilina antiquitùs obſervata fuit; ſic nec facilè quoque credi poteſt affectum eumdem ad Sinas traductum eſſe vel à Luſitanis, qui Macaüm ad Sinæ littora tenent, vel à Japoniis, quos à Luſitanis morbo contaminatos fuiſſe vidimus, cùm nullum vel ſaltem rariſſimum commercium ſemper interfuerit Europæis, Japoniiſque cum Provinciis Imperii Sinici interioribus, potiſſimùm verò cum Pequino, quod Imperii caput eſt, & quod à Macao, quam Luſitani occupant, & à Cantono, quò naves cæterorum Europæorum appellunt, multo diſtat itinere.

Itaque putarem potiùs, ut nunc ad propoſitum revertar, ex collatis penſatiſque teſtimoniis colligendum eſſe præter Inſulam Haiti ſive Hiſpaniolam, ubi fuit notiſſimus & Europæ maximè exitialis luis venereæ focus, morbum eumdem loca alia pleraque, imò forſan omnia, quæ in Americâ, Africâ & Aſiâ Zonæ Torridæ ſubjacent, tanquam peculiares totidem focos, infeſta antiquitùs habuiſſe ex causâ communi, de quâ inferiùs, unde in viciniores regiones graſſari quidem mutuo commercio, ſi quod fortaſſe interceſſit, ſed Europæ noſtræ nunquam innotuiſſe potuerit, quandiù *media terrarum pars, quæ ſolis orbita eſt*, ut cum Plinio loquar, *Hiſtor. Natural. Lib.* 2. *Cap.* 68. & ubi latebant morbi incunabula, *exuſta flammis & cremata cominùs vapore torreri credita eſt, atque adeò inacceſſa fuit.*

CAPUT XII.

Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniolâ, cæteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.

DIFFICILIS & perobſcura quæſtio jam incidit, nempe unde prima fuerit origo luis venereæ in Inſulis Antillis, ac præſertim in Inſulâ Haiti, ſive Hiſpaniolâ, quæ nunc Sancti Dominici dicitur. Utcunque enim certum ſit morbum ab ægroto in ſanum contagione ſerpere, atque eâ ratione in plures diſſeminari, attamen niſi ſucceſſivus ille contagionis progreſſus in infinitum retrogradi crederetur, quod ineptum & abſurdum foret, ad aliquos tandem deveniendum eſt, qui ſine ullo prævio contagio aut labe ullâ extrinſecùs communicatâ, morbum primitùs conceperint peculiari humorum dyſcraſiâ & depravatione, undecumque ea advenerit.

Luem veneream in Inſulas Antillas ex Guineâ deductam non fuiſſe, ut viſum eſt Sydenhamio.

Credidit quidem Sydenhamius, *Epiſtolâ ſecundâ Reſponſoriâ*, luem veneream in ipſis quoque Inſulis Antillis hoſpitem eſſe & alienigenam, & illuc advectam fuiſſe à Nigritis, qui ex Guineâ aut aliis quibuſdam Mediterraneis Africæ provinciis Guineæ conterminis ad novas Americæ Colonias ab Hiſpanis primùm deducti fuerunt, & apud quos morbus ille endemius erat.

Sed 1°. Sydenhamius, licet vera eſſent, quæcunque dicit, inde quæſtionem

tionem ſolveret minimè, ſed ad ſummum verſuram faceret. Supereſſet enim explicandum cur Nigritæ ipſi luem veneream primùm conceperint, quam deinde in Hiſpaniolam deportavere: Neque ille nodus de Nigritis faciliùs expediri poſſet, quàm de Americanis.

2°. Ea Sydenhamii opinio cum veritate Hiſtoricâ apertè pugnat, ſiquidem conſtat Nigritas ad Hiſpaniolam nullos devectos fuiſſe ante annum 1503. At verò compertum eſt jam anno 1493 morbum ab Hiſpanis in Hiſpaniolâ contractum, in Hiſpaniam vel eodem vel ſequente anno traductum, atque inde anno 1494, vel 1495, in Italiam tranſmiſſum eſſe, ubi Neapolitanos & Gallos infecit, à quibus in totam Europam brevi dimanavit.

Itaque poſthabitâ Sydenhamii conjecturâ præſtat credere Gonſalvo Fernandez ab Oviedo hac de re teſti maximè idoneo, ut qui plures annos in Hiſpaniolâ commoratus fuerit, qui cum indigenis domeſticam habuerit conſuetudinem, qui adeò ipſorum morbos vel ab illis diſcere, vel ipſe præſens obſervare potuerit. Is autem conſtanter aſſerit variis in locis *Hiſtoriæ Naturalis & Generalis Indiarum Occidentalium*, quæ ſuprà laudavimus, *Cap. X & XI.* luem veneream in Inſulâ Haiti ſive Hiſpaniolâ, ad quam primùm appulit Chriſtophorus Columbus, indigenis antiquitùs familiarem, ſine prævio ullo contagio, ſponte generari, uno verbo verè endemiam eſſe, quod confirmatur unanimi teſtimonio Medicorum & Hiſtoricorum, qui circa eadem tempora floruêre, aut qui de re eâdem recentiùs ſcripsêrunt.

Sed in illis Inſulis antiquitùs endemiam fuiſſe.

Novimus ſanè exempla non pauca morborum iſtiuſmodi, qui uni cuidam peculari regioni addicti ſint & cujus fines rarò tranſgrediantur. Sic in Europâ Plica Polonis, Scorbutus accolis maris Baltici, Bronchocele ſubalpinis gentibus propria ſunt. Sic in Aſiâ Vena Medinenſis ſive Dracunculus Arabibus, Andron, hoc eſt oſcheo-hydrocele, & Pircal ſeu Perical, hoc eſt ulceroſus tibiarum tumor inter Malabaros endemia ſunt. Sic in Africâ Elephantiaſis *Ægypti* ſemper *peculiare malum* fuit, teſte Plinio, *Hiſtoriæ Natural. Lib. 26. Cap. 1.*

Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in mediâ, neque prætereà uſquam. Lucret. Lib. 6.

Itaque, ſi quæ hactenus dicta ſunt, vera ſint, ut ſanè vera eſſe lubens credo, debet lues quoque venerea in eodem cenſu numerari reſpectu Inſularum Antillarum, ac potiſſimùm Hiſpaniolæ.

Solent autem morbi iſtiuſmodi regioni cuidam peculiariter addicti ſive endemii à causâ quidem, quæ huic regioni peculiaris ſit, induci, ſed ſimul à causâ quæ communis ſit, & quæ indigenarum plurimos poſſit indiſcriminatim afficere. Hujuſce generis tres tantùm cauſas agnoſcimus; 1°. Aërem nempe, qui ſpirando ducitur, ſi æſtu nimio, pluviis immodicis, tetris halitibus peſtifer ſit; 2°. Eſculenta & potulenta, quibus vita ſuſtentari ſolet, ſi qualitate vel condimento peccent; 3°. Demùm antiquos & aſſuetos gentis mores, ſi valetudini quomodocunque noceant. Debet ergo inde colligi veneream luem vel ab unâ aut alterâ ex illis cauſis, vel ab omnibus ſimul in Inſulâ Hiſpaniolâ, ubi endemia erat, olim ſponte genitam fuiſſe.

Adeòque ibidem productam fuiſſe à causâ quâdam communi, quæ illis Inſulis peculiaris eſſet.

At verò cauſam illam ignorari.

Rectè hucuſque; jam verò ultrà pergere difficillimum eſt, cùm cæteræ obſcuritate involuta lateant. Neſcimus enim quid Barbari illi, quid illorum Medici vel potiùs Medicaſtri, quos *Butios* vocabant, de luis venereæ origine aut iteratis obſervationibus compertum habuerint, aut conjecturis perceperint. Imò verò neque naturam aut qualitatem cibariorum, quibus veſcebantur, neque condimentorum rationem, quibus cibaria præparabant, neque mores aut conſuetudines, quibus utebantur, ſatis bene novimus, ut inde liceat, collatis penſatiſque omnibus, primam luis venereæ cauſam augurari. Majorem verò lucem fruſtrà jam ſperaremus ab indigenis, * cùm omnes jam pridem deleti ſint immani Hiſpanorum crudelitate, atque adeò rei notitia, ſi qua forſan quondam fuerit, cum ipſis jam dudùm contumulata ſit.

Hæc olim commodè ſcire potuiſſet Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, ſi veritatis inquirendæ ſategiſſet, ut virum cordatum decebat. Ille enim ab anno 1513. per annos fermè quindecim cum indigenis, quorum plures adhuc ſupererant, commoratus eſt, à quibus proinde de primâ luis venereæ causâ, & ſciſcitari multa & multa doceri potuiſſet. Sed meritò dolemus ſupinam viri cæteroquin haud indiligentis oſcitantiam; teſtatur ipſe luem veneream in Inſulâ Hiſpaniolâ antiquitùs endemiam fuiſſe, & ibidem ſine prævio contagio, ſuo etiam tempore, ſponte generari: Ipſe tamen & cur endemia eſſet, & quâ causâ ſponte generaretur inveſtigare neglexit. Sanè ſuam culpam agnoviſſe videtur, dùm eam in cæteros Hiſpanos conatur conjicere, quos fatetur de religione, uſibus, moribuſque Indigenarum Inſulæ Hiſpaniolæ nihil ferè compertum ideò habuiſſe, quòd de horumce inquiſitione ſeriùs cogitaverint, ſcilicet cùm gentis primores, qui rerum domeſticarum gnari erant, triſti fato jam occubuiſſent, nec ulla poſſet certa cognitio obtineri ab infimâ & cæcâ plebe, quæ pauca ſupererat.

Neque inde repeti poſſe, quòd Antillarum indigenæ carne humanâ veſcerentur.

In eâ tamen caligine, ubi cæteri hæſitant, Leonardus Fioravanti Empiricus Italus nodum à ſe ſolutum eſſe olim credidit, ſed vanitate majori quàm ſucceſſu. Contendebat nempe, hinc quidem veneream luem ſponte concipi ab hominibus etiam ſanis & ſine ullo contagio, ſi humanâ carne veſcantur, ſicut & ab animalibus quibuſcumque, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur: Illinc verò incolas Inſulæ Hiſpaniolæ Anthropophagos fuiſſe & humanâ carne veſci ſolitos; unde colligebat illo victûs genere eoſdem in luem veneream neceſſariò brevi incidiſſe, quæ, licet intrinſeco humorum vitio & ſine contage ullâ primùm orta eſſet, potuerit tamen contagione in alios ibidem diſſeminari, quos proinde & contagioſæ & ſpontaneæ lui venereæ patuiſſe conſequens eſt.

Sed hæc utroque pede claudicant. Nam 1°. Vidimus jam ſuprà, *Capite IX.*

* Novies centena millia, ſecundùm Petrum Martyrem, *Hiſtor. Indiar. Occid.* imò decies centena millia incolarum ſecundùm Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum*, *Lib* 3. *Cap.* 6. numerabantur in Inſulâ Haiti, cùm primùm illuc appulit Chriſtophorus Columbus; ſed hæc hominum multitudo brevi exhauſta eſt, miſerrimis modis, quos vide apud laudatos Auctores. Narrat tamen R. P. de Margat, è Societate Jeſu, *Lettres édifiantes & curieuſes*, *Recueil XX. pag.* 447. aliquot ſed paucas indigenarum familias à Venatoribus fortuitò nuper repertas fuiſſe in ſummis jugis montium *Piñal* dictorum, ubi latuerant.

canem, quem per duos menſes caninâ carne nutriveram, nullis luis venereæ ſymptomatis affectum fuiſſe, unde ſequitur nec in hominibus etiam luem veneream excitari poſſe eſu carnis humanæ. 2°. Conſtat Hiſtoricorum teſtimonio indigenas Inſulæ Haiti ſive Hiſpaniolæ Anthropophagos neutiquam fuiſſe, imò contrà à cæteris pleriſque Americæ gentibus in eo diſſimiles ab humanâ carne abhorruiſſe.

Concidit itaque futilis hæc & commentitia Fioravanti opinio, atque adeò propoſita quæſtio de primâ luis venereæ origine, ſin minùs intractata, ſaltem integra ſupereſt. Quocircà ne difficultate deterriti officio defuiſſe videamur, ejuſdem explicationem tentare cogimur, & ſi non veras proferre, at ſaltem maximè probabiles rei cauſas ſeligere ex triplici cauſarum claſſe ſuprà indicatâ.

Sicut nec à temperie aëris, quem ducerent.

I. Videtur quidem è numero cauſarum expungendus aër, qui in Hiſpaniolâ morbos alios forſan inferre potuit, at verò luem veneream minimè. Utique conſtat Europæos, qui eam Inſulam jam à ducentis annis incolunt, luem veneream ibidem numquam contraxiſſe, niſi contagione: Europæi tamen aërem ibidem ducunt & eumdem, quem olim ducebant Indigenæ, & dubio procul eodem modo temperatum & conſtitutum; neque enim poſſet facilè concipi aëris qualitates in regione eâdem uno aut altero ſæculo ita mutatas fuiſſe, ut qui olim luem veneream Indigenis inferre poterat, jam nullomodo poſſet eamdem Advenis pari ratione inducere.

Imò verò neque à qualitate eſcarum, quibus victitarent.

II. Haud licet idem ſentire de cibariis aut cibariorum condimentis, quibus Indigenæ utebantur. Moris quidem communis fuit, ut veſcerentur patatis ſeu batatis, farinâ tritici Indici quod *Mayz* dicitur, caſſavâ, variiſque fructibus horæis, quos ſilvæ ſuggerunt. Sed ſi illorum penuria eſſet, ut eſſe debuit ſæpiſſimè apud ignavos, pigros, incurioſos, laboris impatientes homines, haud detrectabant vermibus, araneis, ſerpentibus, veſpertilionibus, aliiſque id genus inquinamentis veſci.

Largiter utebantur condimento quodam acriore, quod *Yraca* nominabant, ex radicibus & foliis ari, quod *caulis Caribarum* dicitur, ſurculis patatarum & *mombini*, cum largâ copiâ capſici ſeu piperis Indici, quod *axi* vocabant, confecto, quo cætera cibaria intingebant.

Sæpiſſimè unà conveniebant, ut tabaci fumum haurirent, non quem arte eâdem quâ Europæi, ore acciperent redderentque, ſed quem peculiari inſtrumento in nares fortiter attraherent, donec ſopore gravi obruti & ſemi-mortui humi procumberent.

Demùm in cibo & quidam expetito illis erat lacertus quidam amphibius, inſulæ peculiaris, *Ivana* vel *Iguana* dictus, ſaporis quidem gratiſſimi, ſed quo dolores venereos præſentes augeri, aut malè ſopitos tam vehementer recrudeſcere obſervatum fuit à Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiar. Lib.* 13, *Cap.* 5, ut crediderit inde Liſterus, *Exercitat. de lue venereâ*, luem veneream ab indigenis primitùs ideò conceptam fuiſſe, quòd lacerto, ſeu, ut ille ait, ſerpente illo veſcerentur.

Forſan ea leviora eſſe videbuntur, nec affectui graviſſimo, qualis eſt venerea lues, producendo ſatis comparata. Nihilominùs tamen ſanguinem inde corrumpi & vitiari manifeſtum eſt; ſanguine verò ſemel vitiato in-

M ij

calidioribus hiſce plagis, acria, abnormia, virulenta fermenta generari poſſe certum eſt, quæ à fermentis venereis haud abludant. Sanè nec graviora ſunt, quæ Galenus ipſe profert, *Method. medend. Lib.* 2, *Cap.* 12, ut rationem reddat cur lepra, quæ morbi venerei ita congener eſt, ut à multis eadem eſſe credatur, Alexandriæ frequenter oriretur. *Veſcuntur*, inquit, *Alexandrini pulte, lente, cochleis, ac ſalſamentis multis; quidam etiam carne aſininâ, & aliis ejuſmodi, quæ craſſum & melancholicum ſuccum pariunt.* Sic quoque hodiernò tempore notum eſt ſcorbutum, qui à lue venereâ tam parùm diſcrepat, ut ab eâdem ſæpè non diſtinguatur, ſolo victu pravo ſponte generari.

Sed forſan ex vagâ, immoderatâ & promiſcuâ venere, ac virulentâ menſtruorum acrimoniâ.

III. Sed quantacumque ea ſint, poſſunt multò efficaciora proponi. Solent nempe fœminæ in calidioribus regionibus menſtruis laborare acerrimis & quaſi virulentis, potiſſimùm verò dùm pravo utuntur ciborum genere. Sic Grotius ait in adnotatis *ad Caput XV Levitici*, *in Syriâ & locis vicinis* ἐμμήνια *habere aliquid contagione nocens.* Sic Tavernier, *Voyage des Indes*, *Liv.* 3, *Chap.* 27, refert mulieres apud Cafros, præſertim verò in orâ Melindenſi, tam virulentas eſſe, cùm menſtruantur, ut Europæi, ſi urinæ quam illæ recenter tunc emiſerint, propiores adſtent aliquandiù, non tantùm febre cum cephalæâ, ſed etiam peſte quandoque corripiantur.

Sic demùm, ſi modò vera ſint, videntur de menſtruis mulierum, quæ calidiores regiones incolunt, poſſe ea tantùm intelligi, quæ Plinius ait, *Lib.* 7. *Hiſtor. Naturalis*, *Cap.* 15, cùm notæ menſtruorum naturæ in regionibus magis temperatis tam malè conveniant. « Nihil, *inquit*, facilè » reperiatur mulierum profluvio magis monſtrificum; aceſcunt ſuper» ventu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur » hortorum germina, & fructus arborum, quibus inſedêre, decidunt: » Speculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur » eboriſque nitor, alvei apum emoriuntur, æs etiam ac ferrum rubigo » protinùs corripit, odorque dirus aëra; & in rabiem aguntur guſtato eo » canes, atque inſanabili veneno morſus inficitur: Quin & bituminum » ſequax alioquin ac lenta natura, in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites, » certo tempore anni ſupernatans, nequit ſibi avelli ad omnem contactum » adhærens, præterquàm filo quod tale virus infecerit: Etiam formicis, » animali minimo, ineſſe ſenſum ejus ferunt, abjicique guſtatas fruges, » nec poſteà repeti.

Jam verò ſi tanta ſit menſtrualis ſanguinis virulentia in calidioribus regionibus, minimè tutum eſſe debet ad mulieres ibi accedere, cùm menſtruantur. Sanè conſtat in hac noſtrâ Europâ, quæ magis temperata eſt, ſi cum menſtruatis res habeatur, balanum & præputium leviore phlogoſi aut ſuperficiariis puſtulis, quæ tamen brevi ceſſant, plerumque affici. Quantò graviora ergo iis impendere credendum eſt, quos in calidiore & æſtuante climate miſceri cum fœminis non pudet, dùm illis menſes actu fluunt naturâ acerrimi & quaſi viroſi. Ideò forſan factum eſt, ut Medici Arabes, qui regiones calidiores incolebant, quàm Græci & Latini, & primi & ſæpè diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum *fœdâ muliere*, hoc eſt, cum muliere menſtruatâ. Sicut enim apud Judæos, ſic

apud Arabes etiam, qui jam tùm erant Mahumetani, menſtruata mulier pro immundâ ſeu fœdâ habebatur. Quin imò ideò videtur Judæis Lege vetitum eſſe omne cum menſtruatis commercium & contubernium, ne venere hujuſcemodi, quæ tunc plerumque impura erat, ſe contaminando, graves affectûs inde contraherent; Moſe nempe, aut potiùs Deo Legis Moſaicæ auctore, eo interdicto ſicut aliis pleriſque Iſraëlitarum incolumitati ſollicitè providente.

Multis ergo & graviſſimis morbis indigenæ Inſulæ Haiti affici olim debuerunt, ubi nemo à menſtruatis mulieribus ſe continebat; ubi viri libidine impotentes in venerem obviam belluarum ritu agebantur; ubi mulieres, quæ impudiciſſimæ erant, viros promiſcuè admittebant, ut teſtatur Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum*, *Lib.* 5, *Capite* 3; imò eoſdem & plures & impudentiùs provocabant menſtruationis tempore, cùm tunc incaleſcente utero libidine magis inſanirent, pecudum more. Quid igitur mirum varia, heterogenea, acria multorum virorum ſemina unà confuſa, cum acerrimo & virulento menſtruo ſanguine mixta, intra uterum æſtuantem & olidum ſpurciſſimarum mulierum coercita, morâ, heterogeneitate, calore loci brevi computruiſſe, ac prima morbi venerei ſeminia conſtituiſſe, quæ in alios, ſi qui forſan continentiores erant, contagione dimanavêre?

Propoſitæ conjecturæ favet conſideratio cæterarum regionum Americæ, Africæ & Aſiæ, de quibus præcedente Capite dictum fuit, & ubi ſuſpicio eſt totidem alios luis venereæ focos antiquitùs latuiſſe. Cùm enim ſingulæ intra Zonam Torridam ſitæ ſint, in ſingulis idem fuit aëris fervor & æſtus ac in Hiſpaniolâ: Compar quoque fuit in ſingulis impudicitia, æquè ſpurca & in venerem promiſcuam æquè prona. Jam abundè notum quid de calidioribus Americæ climatis referant Auctores, qui de Americâ primi ſcripſêre. Liquet ſimiliter nec continentiores olim fuiſſe Africanos, qui interiora incolebant, cùm teſtetur Plinius, *Hiſtor. Nat. Lib.* 5, *Cap.* 8, *Garamantas matrimoniorum exortes paſſim cum fœminis degere.* Sic narrat Pomponius Mela, *De ſitu orbis*, *Lib.* 1. *Cap.* 8. *Apud Garamantas .... nulli certam uxorem eſſe*: *Ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcere.* Idem *ibidem* ait *Augilarum fœminis ſolemne eſſe, nocte quâ nubunt, omnium ſtupro patere, qui cum munere advenerint.* Demùm de indigenis, qui plagarum aut Inſularum Orientalium Aſiæ, quæ Zonæ Torridæ ſubjectæ ſunt, judicium ferre licet ab exemplo eorum, qui in Inſulis, *Marianis* dictis, inhabitant, & qui, teſte R. P. le Gobien, *Hiſtoire des Iſles Marianes*, *Liv.* 2, complures, initâ contubernii ſocietate, communi & eâdem muliere uti ſolent. Cùm ergo in omnibus terræ locis, ubi lues venerea antiquitùs endemia fuiſſe videtur, eumdem aëris fervorem cum pari incolarum impudicitiâ conjunctum fuiſſe manifeſtum ſit, haud inanis inde locus eſt colligendi morbum naturâ eumdem, quo regiones longiſſimè diſſitæ, & inter quas nulla fuit commercii communio, ſimili modo infeſtabantur, à ſimili cauſarum earumdem concurſu, in quo tantùm convenirent, generatum olim fuiſſe, & generari etiamnùm, ſi indigenæ iiſdem moribus vivant.

Cui opinioni favet notus vivendi mos cæterarum regionum, in quibus lues venerea creditur endemia fuiſſe.

Neque adverſatur Europæ exemplum, ubi ex ſimilibus moribus ſimile malum nunquam prodiit.

Videbitur forſan allata opinio objectioni patere, nempe quòd debuiſſet in hac hypotheſi lues venerea in Europâ antiquitùs ſponte generari, ſicut in Inſulâ Haiti ſive Hiſpaniolâ, cæteriſque locis modò propoſitis, quandoquidem neque in Europâ novum eſt cum menſtruatis rem habere. Sed eſto; demus in Europâ venerem æquè impuram exerceri; neque enim contrà pugnare placet, quamquam ea tamen nimia videantur. Quid tùm inde? Luem veneream debuiſſe in Europâ perinde generari & æquè antiquam eſſe ac in Hiſpaniolâ? Neutiquam ſanè: Neque enim in Europâ, cùm temperatior ſit, adeſt eadem in virorum ſemine acrimonia, eadem in menſtruo ſanguine virulentia, idem in utero mulierum fervor, quales in Inſulâ Haiti adfuiſſe probatum eſt, unde nec eadem utrobique ſymptomata ſimultaneo cauſarum concurſu ſuboriri unquam potuerunt. Proinde, ut rem paucis comprehendam, de morbis & morborum cauſis dici debent eadem, quæ de animalium ortu, aut plantarum germinatione ſub diverſo cælo. Sicut ergo in Europâ nec leones generant, nec ſimiæ prolem ferunt, nec pſittaci nidificant, nec pleraque plantarum Indicarum aut Americanarum ſemina, etſi ſolo mandentur, è terrâ erumpunt, aut ſaltem adoleſcunt; ſic nec lues venerea potuit unquam in Europâ enaſci ex iiſdem cauſis, quibus olim in Hiſpaniolâ genitam fuiſſe conjicimus, quia unicuique climati ſua ineſt ſingularis proprietas, quia quæ in uno ſponte veniunt, nullâ arte poſſunt in altero provenire, uno verbo, ut cum Poëtâ concludam, quia *non omnis fert omnia tellus.*

CAPUT XIII.

De periodis, quas lues venerea in Europâ in hunc diem habuit.

Varias mutationes, quibus lues venerea ab ingreſſu obnoxia fuit, ad varias periodos revocari poſſe.

QUIBUS venerea lues, poſtquam Europæ primùm incubuit, ſibi ſemper ſimilis eamdem formam & eumdem tenorem conſtanter retinuiſſe videtur, in rerum naturâ ii æquè hoſpites ſunt & peregrini, ac qui regna oppidaque, quæ nunc vident & potentiſſima & opulentiſſima, pari ratione ſemper ſtetiſſe arbitrarentur. Ut enim Hiſtoricorum fide compertum eſt varias olim fuiſſe rerum vices & regnorum converſiones, ſic quoque evidens eſt nudâ collatione deſcriptionum, quæ proſtant inter rerum medicarum monumenta, veneream luem ſymptomatum, quæ intulit, diverſâ vehementiâ & naturâ, ac circuituum, quos habuit, varietate & diſſimilitudine faciem jam * ſæpiùs mutaſſe.

Sed ut ea quæſtio dilucidè atque perſpicuè poſſit enucleari, opus eſt luis veneræ tempora in periodos diſtinguere, quarum unaquæque novâ cujuſdam ſymptomatis acceſſione vel deceſſione, ceu ſuo charactere, conſpicua ſit.

Primam ab

I. Primam quidem periodum ab anno 1494, ubi primus morbi exor-

* Ipſe Guicciardinus teſtatur, *Hiſtor. Lib.* 2. jam ſuo tempore, hoc eſt ante annum 1540, quo diem obiit, morbum *poſt aliquot annorum curricula ..... multò mitiorem eſſe cœpiſſe: in plures etiam ſpecies, atque à primâ diverſas, ſuapte naturâ commutatum.*

tus, ad annum 1514 numeramus. Conſtat autem ſymptomata omnia, quæ à Nicolao Leoniceno ad calcem *Libri de Morbo Gallico*, anno 1497, Gaſpare Torrella, *in conſiliis particularibus adversùs pudendagram*, anno 1500, Jacobo Cataneo, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 3, anno 1505, ac demùm Johanne Almenar, *Libello de Morbo Gallico*, *Cap.* 3, anno 1510, recenſita ſunt, tanquam luis venereæ eo tempore propria, diligenter & accuratè collecta eſſe, & eleganter expreſſa ab Hieronymo Fracaſtorio, *Lib.* 2 *de Morbis contagioſis*, *Cap* 11 *de Morbo Gallico*, ubi ſic ait: « Principio cùm is apud nos apparuiſſet, hæ ferè notæ conſpiciebantur in eo morbo...... Animum triſtitia quædam detinebat, corpus laſſitudo, pallor faciem; tandem quod in majori parte inerat, ulcuſcula quædam circa pudenda oriebantur....... hæc & emori contumacia erant, & victa unâ parte, aliâ regerminabant immortali propagine. Poſthæc cruſtoſæ quædam puſtulæ per cutem erumpebant, in quibuſdam quidem à calvariâ incipientes (quod ut plurimùm erat) in quibuſdam in aliis locis; parvæ primùm eæ apparebant, mox augebantur paulatim ad magnitudinem cooperculi glandis & ſimilitudinem etiam, iis non abſimiles quæ in pueris achores vocantur: Differentiæ earum multæ viſebantur, quibuſdam parvæ & ſicciores, quibuſdam majores & pinguiores, nonnullis lividæ, aliis exalbidæ leviter pallentes, aliis duriores & ſubrubentes. Omnes autem paucis poſt diebus aperiebantur, ac mucore quodam mucilagineo fœtido manabant; nec dici poteſt quantus ille mucor perpetuò efflueret, quanta ſordities. Exulceratæ deinde exedebant more eorum ulcerum, quæ phagædenica appellantur, atque interdùm non ſolas carnes, ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. Quibus autem circa ſuperiora vigebat malum, iis deſtillationes pravæ contingebant, quæ modò palatum, modò gargareonem, modò fauces & tonſillas erodebant: labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, quibuſdam oculi, aliis pudenda tota. Ad hæc autem magnâ ex parte gummoſitates quædam per membra concreſcebant magnâ deformitate; nam ſæpè ovi, ſæpè panis magnitudinem æquabant, quibus apertis mucor ſuberat albus, mucilagineus: Tenax is callus maximè in brachiis & cruribus accidebat, qui interdùm ulcerabatur, interdùm integer uſque ad mortem perſeverabat. Præter prædicta omnia, quaſi parva illa forent, ingentes lacertorum dolores accedebant, ſæpè cum ipſis puſtulis, interdùm antè, nonnumquam poſt, & ipſi quidem diuturni, quibus nihil crudelius aderat. Affligebant præcipuè noctu; dolor autem non propriè in juncturis inerat, ſed circa lacertos ipſos & nervos. Verùm nihilominùs ſine dolore ullo oriebantur puſtulæ, quibuſdam ſine puſtulis dolores, major pars utriſque affligebatur. Intereà languebant membra omnia, macies corpus detinebat, nullum aderat deſiderium cibi, nullus ſomnus, ſed mœror & iracundia aſſidua, & amor decubitùs; facies & crura turgebant; quandoque & febricula quædam concomitabatur, ſed raro; dolebat quibuſdam caput, dolor is erat diuturnus & nullis medicaminibus parens.

anno 1494 ad annum 1514, per quam morbus maximè ſæviit.

II. Periodus altera ab anno 1514, ad annum 1526, annos decem complectitur, quo temporis intervallo videntur memorata ſymptomata, quæ

Secundam ab anno

1514, ad annum 1526, per quam advenêre duo nova ſymptomata, exoſtoſes & verrucæ ſeu porri genitalium.

pari vehementiâ pervigebant, duobus novis ſymptomatis aucta fuiſſe, quorum antè nullibi mentionem factam fuiſſe legimus.

Prius erant exoſtoſes cum oſſis carie plerumque junctæ, quas Johannes de Vigo, anno 1514, primus omnium ſic deſcribebat, *Practicæ Chirurgicæ Lib.* 5, *Cap.* 1. « Similiter quoque cum dictis puſtulis, vel ſaltem poſt » earum ortum inde ad menſem cum dimidio vel circa, patiens laboravit doloribus clamoſis interdùm circa frontem, interdùm in ſpatulis & » humeris & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis & anchiis. A quibus » doloribus aliquando multum poſt tempus, videlicet poſt annum & » ultrà, quædam oriebantur skirrhoſitates ad inſtar oſſium, à quibus ægrotantes doloribus clamoſis vexabantur, præſertim tempore noctis & ſedabantur in die . . . . . . cujus doloris finis ferè ſemper fuit os & almochatin (*almochoati*, id eſt, *medullam*) corrumpere & vitiare, quemadmodùm in ventoſitate ſpinæ accidit.

Poſterius verò fuêre verrucæ & porri circa genitalia progerminantes, de quibus ſequentia legimus apud Petrum Maynardum, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 4, quem circa idem tempus ſcriptum fuiſſe haud inanis eſt conjectura; « Propterea, *inquit*, dicimus quòd ſignum potiſſimum » hujus morbi Gallici, ut experientiâ vidimus, ſunt puſtulæ apparentes » in extremitate mentulæ in viris, & in ore vulvæ in mulieribus ſive in » collo matricis, & pruritus in partibus ſeminis. Quæ puſtulæ ut plurimùm ulcerantur. Et *ut plurimùm* dico, quia nonnullos vidi habentes has » puſtulas induratas, ut ſunt verrucæ, clavi & porri.

Tertiam ab anno 1526, ad annum 1540, per quam morbo quod ad cætera miteſcenti, ſupervenêre de novo bubo in inguine & alopecia.

III. Tertia periodus ab anno 1526, ad annum 1540, luem veneream jam miteſcere incipientem prima vidit, teſte Hieronymo Fracaſtorio, qui in Opere de Morbis contagioſis, anno 1546 Venetiis edito, *Lib.* 2, *Cap.* 11, refert, *tametſi nunc quoque* (ſuo ſcilicet tempore) *ea contagio vigeat, poſt tamen prima illa tempora immutatam videri : abinde enim annis ferè viginti cœpiſſe pauciores videri puſtulas, gummoſitates verò plures, cùm è contrario primis annis fuiſſet : Factas item fuiſſe puſtulas* (*ſi quæ apparebant*) *ſicciores, ac dolores* (*ſi qui accidebant*) *eſſe acerbiores*. De quâ morbi miteſcentis remiſſione Fracaſtorio conſentiunt tùm Johannes de Bourdigné, *Hiſtoire aggrégative des Annales & Chronicques d'Anjou*, ad ann. 1495; tùm Franciſcus Guicciardinus, *Hiſtor. Lib.* 2.

Sed eadem periodus acceſſu duorum novorum ſymptomatum infamata fuit, phymatis ſcilicet aut pani in glandulis inguinalibus, quem *Bubonem* dixêre, & alopeciæ ſeu capillorum defluvii.

De priore quidem audiendus eſt Nicolaus Maſſa, qui ad annum 1532 ſcribebat, *Libro* 1 *de Morbo Gallico*, *Cap.* 7. *Aliquandò*, inquit, *eſt febricula, & ſæpiſſimè apparent ulcera virgæ, quæ ſunt mala cum duritie callosâ, quæ tardè ſanantur ; & puſtulæ fiunt circa pectinem . . . . Et ſequuntur apoſtemata inguinum, quæ ſi ſuppurantur removent ægritudinem, maximè à principio.*

Similia expreſſo bubonis nomine narrat Aloyſius Lobera, qui Medicus Imperatoris Caroli V floruit circa annum 1540. *Interdùm*, inquit, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 2, *in virgâ nonnulla ulcera cum duritie & calloſitate, quæ ſanari exactè nequeunt, perpetitur, quod morbi Gallici certum ſignum*

ſignum eſt, maximè verò cùm in inguine præceſſerit apoſtema, quod Bubonem *dicunt.*

Videtur & ipſe Paracelſus de Bubone venereo mentionem feciſſe circa annum 1536, *in Chirurgiâ magnâ, Part.* 4, *Lib.* 5, *Cap.* 9.

Sed expreſſiùs Antonius Gallus, *Cap.* 1. *Opuſculi de ligno ſancto non permiſcendo*, Lutetiæ editi anno 1540. *Jam verò adlito, affricatoque ad pedem malo nonnunquam uſu venit, ut virulenta colluvies ad inguina vomicæ durioris erumpat imagine, quæ glandia, quas ἀδένας vocant, obſidione velut ambiat & circumvallet: hæc ſi ſuppurat, frequenter bono eſt...... Hoc morbi genus cancroſum vocant* Bubonem, *alii* Pulinum, *dicaci etiamnùm ſcommate notantes velut equuleo inſidentes, quando divaricatis incedunt cruſculis qui eo malo implicantur.*

De poſteriore verò conſulendus Fracaſtorius, qui in *Opere de Morbis contagioſis* Venetiis edito anno 1546, & quod proinde paulò ante confectum fuiſſe credere eſt, *Lib.* 2. *Cap.* 11, hæc habet. *Porrò & annis labentibus, annis jam ferè ſex* (hoc eſt, anno circiter 1538, aut 1539,) *in quibus nunc ſumus, magna rurſus mutatio facta eſt ejus morbi; quippe cùm in valdè paucis puſtulæ jam viſantur, & dolores ferè nulli aut multò leviores, gummoſitates verò multæ; & quod mirum omnibus viſum eſt, capillorum & reliquorum pilorum caſus homines ferè ridiculos facit, aliis ſine barbâ, aliis ſine ſuperciliis, aliis glabro capite in conſpectum venientibus; quod infortunium priùs putabatur ex medicaminibus evenire, præſertim ex argento vivo; mox certiores facti omnes ſciunt ex ipſo morbo immutato procedere; quin imò (& quod pejus eſt) jàm nunc multis videntur labefactari dentes, quibuſdam etiam cadere.*

IV. Quartâ periodo ab anno 1540 ad annum 1550, hinc quidem in dies temperari viſa ſunt pleraque ſymptomata, quæ à morbi exortu affligebant, ut puſtulæ, gummata, dolores, partium eroſiones, &c. illinc verò ſimul acceſſit novum ſymptoma, cæterorum mitigationem compenſaturum, quod vixdùm obſervatum fuerat, quod abhinc in incipiente lue venereâ frequentiſſimum fuit, ſi non perpetuum, gonorrhœam dico virulentam, quam primi deſcripſerunt Braſſavolus *Lib. de Morbo Gallico*, quem anno 1551 ſcriptum publici juris fecit anno 1553, Fernelius anno 1555 *Lib.* 2 *de abditis rerum cauſis*, *Cap.* 14, & *Lib.* 6. *de partium morbis & ſymptomatis*, *Cap.* 20, & Falloppius, *Cap.* 23. *Tractatûs de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560 conſcriptum fuiſſe conjicimus.

Quartam ab anno 1540 ad annum 1550, per quam remittenti morbo novum tamen acceſſit ſymptoma, nempe gonorrhœa.

Nolim tamen inde colligi Gonorrhœam virulentam, quæ impuræ veneris pediſſequa eſt, non antè viſam, cognitamve fuiſſe; Siquidem de illâ mentio jam facta fuerat pluries in *Chirurgiâ magnâ* Paracelſi, quæ edita creditur anno 1536, nempe *Part.* IV. *Lib.* 8. *Cap.* 7: *Parte* V. *Lib.* 4. *Cap.* 10: *Libroque* 6. *Cap.* 7. Quòd ſi verò ea auctoritas ideò minùs valere videatur hac in causâ, quòd compertum ſit Paracelſi ſcripta à multis multifariàm (*a*) interpolata eſſe, & idcirco non pauca ſpuria & ab alienâ manu recentiùs inſerta habere; at ſaltem extra dubium eſt eam gonorrhœæ

* Sic Melchior Adamus narrat in *Vitâ Paracelſi*, *Adamum à Bodenſtein* Paracelſi *Chirurgiam revidiſſe*, *& Maximiliano II. inſcripſiſſe anno* 1564.

ſpeciem graphicè depictam fuiſſe à Jacobo à Bethencourt, in Tractatu de lue venereâ, cui titulum fecit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam*, *&c.* & qui *Pariſiis* editus eſt *anno* 1527. « Conſuluit me quidam Juvenis, » *inquit ille in Capite de Puſtulis*, cujus mentula ſeſquiannum perpetuò » ſanioſum ac virulentum vomebat ſuccum, quod venereo (*ait*) contra- » xerat certamine. Uſus fuerat vel fruſtrà multorum Medicorum ac Chi- » rurgorum conſilio, horum fomentis ac catheteris, illorum victûs ratio- » ne ac vacuatoriis opitulantium. Cùm mentula doloroſè arrigeretur, de » ulcere ſuſpicatus ſum, conſului caveret ab injectionibus, tùm ne phleg- » mone irritaretur, tùm ſi ſeminariis ulcus latitaret vaſis, in mentulæ » utroque làtere ſinuoſè diſpenſatis, tales inutiles penitùs eſſent cathe- » tere..... medicaminibus deſiccatoriis convaluit.

Verumtamen, ſi res attendatur, hæc ipſa antiquiorum Medicorum teſtimonia, cùm numero pauca, imò cùm ſingularia ſint, apertiſſimè arguunt virulentam illam gonorrhϾ ſpeciem ipſorum ætate raro obviam, necdùm artis fuiſſe: ſed ſubinde paulatim increbuiſſe, ac demùm omnino pervulgatam fuiſſe circa annum 1545 aut 1550, ex quo factum eſt ut à Medicis hujus ævi, cujus Scripta ſuperſunt, inter uſitatiſſima & frequentiſſima luis venereæ ſymptomata tunc primùm uno conſenſu connumerata ſit.

Quintam ab anno 1540 ad annum 1610, per quam tinnitus aurium primùm obſervatus dicitur.

V. Quintâ periodo, quæ anno 1610 terminatur, novum luis ejuſdem ſymptoma à Falloppio obſervatum legimus, *Tractatûs ejuſdem Cap.* 23, Tinnitum ſcilicet aurium. *Ultra decem annos*, inquit, *numquam audivi ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu: ego primus obſervavi, jam octavus agitur annus: rari ſunt qui hujuſmodi tinnitum non habeant in valdè confirmato Gallico. Obſervetis*, pergit ille, *diligentiſſimè hoc, cùm ſcriptum non reperiatis ab aliis. Hic tinnitus ſolet ob alia ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico.*

Sextam ab anno 1610, quo apparuerunt veſiculæ cryſtallinæ.

VI. Demùm debet & ſexta periodus, circa annum 1610, præcedentibus forſan addi, in quâ primùm apparuerint lymphaticæ ſive cryſtallinæ veſiculæ in genitalibus, de quibus primùm mentionem fieri memini à Johanne Hartmanno in *Praxi Chimiatricâ*, anno 1630, & quas fuſiùs deſcriptas invenio à Carolo Muſitano, *Tractat. de Morbis venereis*, *Lib.* 3, *Cap.* 10, in quo narratur cryſtallinas hujuſce modi veſiculas in Italiâ frequentes non fuiſſe, niſi poſtquam claſſis Hiſpana ad Neapolim appulit defectionis Meſſanenſis tempore, atque adeò poſt annum 1675. Porrò autem ea in levi habeo, quæ de Cryſtallinâ à Tanequino Guillaumet, Nemauſenſi Chirurgo, anno 1611; à Johanne Colle, Medico Utinenſi, anno 1620; & à Frederico Monavio, Medico Stettinenſi, anno 1665, propoſita ſunt; quandoquidem ſi fortè olim vera fuerint, à cryſtallinis veſiculis, quæ nunc obviæ ſunt, abludunt toto cælo, ut infrà probabitur *Lib. VI*, ad annos mox indicatos. Quod quoque dictum volo de Samuele Haſenreffero, Medico Ulmenſi, qui videtur illa quæ *tradit de Cryſtallo*, (in Opere ſuo, quod inſcripſit Πανδοχεῖον αἰολόδερμον, edisitque anno 1630, *Lib.* 2. *Cap.* 2, ubi de *Lue venereâ*) ex Italis Medicis, quos laudat, ac præſertim ex Johanne Colle tranſcripſiſſe.

Harumce periodo-

Videbor forſan gradarias luis venereæ acceſſiones verbis exaggerare, & leviora quædam ſymptomata ignoratione vel incogitantiâ omiſſa pro

novis venditando morbi periodos nimis amplificare. Sanè nec ipſe, ut ingenuè dicam, ab eâdem ſuſpicione multùm alienus ſim, ſaltem de ſecundâ periodo, in quâ exoſtoſes & verrucas, porroſque primùm obſervata fuiſſe dixi, quippe ea ſymptomata in morbi nondùm ſatis noti deſcriptione vel omitti potuêre, vel nomine gummatum & puſtularum comprehendi. rum diſcrimina magnis Auctoribus niti.

At verò idem judicium nullâ ratione proferre licet, 1°. De bubone venereo, qui tertiâ tantùm periodo prodiit; neque enim credere eſt Medicos, qui ante annum 1533 de lue venereâ ſcripſêre, omnes ad unum tam oſcitantes fuiſſe, ut altè ſilere potuerint de bubone, tam inſigni ſcilicet luis venereæ ſymptomate, de quo Medici eodem anno poſteriores ad unum omnes tam copiosè diſſerunt, ſi bubo jam ante annum 1533 obſervatus fuiſſet.

2°. Saltem nulla poteſt ſubeſſe ſuſpicio circa alopeciam, de cujus novitate conſtat idoneis & oculatis teſtibus.

Sic Fracaſtorius, *Lib.* 2, *Cap.* 1, *Operis de Morbis contagioſis*, quod circa annum 1544 confectum eſſe diximus, diſertè refert *jam à ſex annis*, (hoc eſt anno ipſo 1538) *capillorum & pilorum omnium defluvium accidiſſe, imò quibuſdam labefactatorum dentium caſum.*

Sic Braſſavolus, in Libro *de Morbo Gallico*, qui Venetiis anno 1553 editus eſt, aſſerit jam *à viginti annis citrà*, (hoc eſt, jam ab anno 1533) *alias quaſdam ſpecies ortum habuiſſe, quæ an declinantem morbum ſequantur, an aliquo modo immutatum ſit genus ambigendum eſſet. Quinque ſunt potiſſimùm modi*, pergit ille, *quos referre non pigebit. Unus eſt, qui vulgò* pellarola *vocatur, vel defluvium pilorum, qui modus homines ridiculos reddit, cùm capilli deciderint, barba, cilia, ſupercilia & palpebrarum pili: nullus enim eſt, qui cùm hos videat ita depilatos, non rideat. Alius modus eſt, qui vulgò dicitur* dentarola, *quoniam dentes patienti decidunt. Tertius modus eſt unguium caſus, qui plerumque defluvium pilorum ſequitur ...... vulgus hunc modum vocat* unguiarolam. *Quartus modus, in quo homines oculos amittunt, &* occhiarolam *vulgò nuncupant...... Quintus modus eſt* Gonorrhœa.

Sic omnium diſertiſſimè Falloppius, *Cap.* 23, *Tract. de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560 aut 1561 ſcriptum eſſe liquet ex Capitibus 7 & 23. *Primis illis diebus*, inquit, *per ſpatium* 40 *annorum*, (hoc eſt ante annum 1533,) *non erat defluvium pilorum; agitur jam trigeſimus annus, quo hoc defluvium incepit......* Et paulò infrà; *Jam eſt tranſactus quadrageſimus annus, quo non radimur ob vituperium noſtrum: Anteà non erat defluvium pilorum & radebamur. Hiſpani induxêre tyrannidem in Italiam, Gallicum & barbæ longæ uſum.*

3°. Neque minùs indubia eſt tùm gonorrhœæ venereæ acceſſio, tùm acceſſionis epocha. Teſtatur enim *ibidem* idem Falloppius anno 1560 ſcribens, *non eſſe quindecim annos, quibus obſervata eſt gonorrhœa Gallica. Ex quo colligimus*, pergit idem, *variam eſſe naturam morbi, & poſſumus expectare nova ſymptomata.* Inde liquet ergo calculo ſubducto gonorrhœam veneream circa annum 1545 primùm vulgò obſervatam fuiſſe. Certè Braſſavolus primus fuit omnium, quos ſciam, qui in Tractatu anno 1353 ty-

pis excuſo Venetiis, gonorrhœam inter cætera luis venereæ ſymptomata retulerit, ſed quem Fernelius *locis ſuprà laudatis* brevi temporis intervallo ſequutus fuiſſe videtur.

4°. Quo tempore gonorrhœa venerea vulgatior eſſe cœpit, innotuit eodem circiter tempore illa Stranguriæ & Iſchuriæ ſpecies, quæ poſt gonorrhœas virulentas torquere ſolet miſerum in modum. Norunt enim, qui in veteribus Scriptis Medicorum ſæculi XVI ſtudioſè & multùm volutati ſunt, id mali genus non priùs obſervatum fuiſſe, quàm circa annum 1535, & cùm primùm apparuit Medicos ſuſpenſos diù tenuiſſe de causâ inſolitæ ægritudinis, quæ à notâ Stranguriæ & Iſchuriæ theoriâ abludebat tantoperè. Teſtem producam unum inſtar omnium Johannem Baptiſtam Theodoſium, Medicum Bononienſem, qui in *Epiſtolarum medicinalium XI*, narrat quantâ opinionum diſſenſione Medici aliquot inter Italos celeberrimi conſilium habuerint circa annum 1536, de morbo *Illuſtriſſimi Federici II Gonzagæ, Mantuæ Ducis, qui Stranguriâ & Iſchuriâ laborabat ex gonorrhœâ, cum excoriatione in pene & abſceſſu in oſcheo.* Neque verò minùs hærebant in adhibendâ medicinâ, quid agerent diù incerti, cùm remedia ſibi vulgò nota morbo imbecilliora eſſe experirentur, donec tandem uſu reperta ſunt nova auxiliorum genera, quibus novo morbo mederi datum fuit, quâ de re vide infrà, *Lib. III*, *Cap.* 4, §. 4. Et *Lib. V*, ad annos 1551, 1552. 1584, ubi de Andrea Lacuna, Chriſtophoro à Vega, Gottofredo Gjannasi, &c.

5°. Pariter luculento Falloppii teſtimonio, *ubi ſuprà*, novitas ſymptomatis, quod lui venereæ quintâ periodo acceſſit, tinnitûs nempe aurium, abundè confirmatur. Refert enim ipſiſſimis verbis *ultra decem annos ſe numquam audiviſſe ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu*, quem ipſe primus obſervavit jam *ab octo annis*, (hoc eſt, circiter anno 1552.)

6°. Demùm poſſet ex abundanti teſtis produci Hercules Saxonia, qui in *Lib. de lue venereâ*, qui vulgatus eſt anno 1597, affirmatiſſimè ſcribit, *Cap.* 5, *tria tantùm* morbi ſymptomata *obſervaſſe priores Medicos, qui de hac lue ſcripſerunt, Aquilanum, Leonicenum, Natalem Monteſaurum..... affectus ſcilicet cutaneos ſub formâ impetiginis & puſtularum, Dolores, & Tumores: Paucis poſt annis, alia quinque his tribus connexa eſſe, defluvium capillorum, unguium, dentium, oculorum, & gonorrhœam.*

Inter nova tamen luis veneræ ſymptomata admittenda non puto,

Sequitur ergo me ne cogitaviſſe quidem de numero augendis, exaggerandiſve ullomodo variis luis venereæ periodis, noviſque ſymptomatum ſucceſſionibus, quæ ſubinde acceſsêre. Quin potiùs poſſem, nec immeritò forſan gloriari me non pauca novorum morborum genera, quæ à lue venereâ ſoboleſcere vel reviviſcere multis credita ſunt, prudentem ſilentio prætermiſiſſe, quòd antiqua & alio nomine priùs nota fuiſſe, vel ſi fortè nova, non à lue venereâ, tanquam à conjunctâ & adæquatâ causâ, repetenda eſſe viderentur.

1°. Neque *Formicam* illam *corroſivam* à Wiero deſcriptam.

Sic 1°. Johannes Wierus, Gravienſis Medicus, in Tractatu Germanicè ſcripto *de quibuſdam morbis hactenus incognitis & nondùm deſcriptis*, *Lib.* 3. §. 28. commemorat *in Catalogo accidentium morbi Gallici inauditum & intolerandum malum, quod milites Hiſpani in inferiorem Germaniam...... ultimo ſuo reditu intulerunt. Vocatur Formica*, inquit ille, *eſtque venena-*

tus, malignus, & contumax Herpes ſive Serpigo. Sumit autem initium à verendis, progreditur ab iis per univerſum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu. Nominabo itaque Formicam Gallicam, *Teutonicè* Zitterſchen *ſive* Flechten. Sed hoc morbi genus, quod Wiero *inauditum malum* viſum fuit, minimè puto pro novo luis venereæ ſymptomate haberi potuiſſe, quod tunc ſupervenerit; ſiquidem compertum eſt jam olim nomine eodem *Formicæ corroſivæ* deſcriptas fuiſſe à Marcello Cumano puſtulas balani ulceroſas contagio venereo productas, quâ de re *vide infrà* Libro V, ad annum 1495: Patetque inſuper vel leviter attendenti affectionem illam, de quâ Wierus, ad phagædenicos & depaſcentes Lichenes reducendam eſſe, qui lui venereæ ab ipſis naſcentis primordiis, quemadmodum & hac ætate noſtrâ, familiariſſimi ſemper fuerunt.

2°. Neque Plicam Polonicam, quæ in Poloniâ graſſari cœpit circa annum 1564.

Sic 2°. Opinatur Euſtachius Rudius, Utinenſis Medicus, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *Cap.* 8. Et *Lib.* 2. *Cap.* 3. Plicam Polonicam (*a*) Polonis *Gozdziec*, Lithuanis *Koltun* dictam, quæ primùm graſſari cœpit in Poloniâ anno 1564, ſi fides adhibeatur (*b*) Herculi Saxoniæ, & (*c*) Roderico à Fonſeca, novum delitеſcentis aut degeneris *virulentiæ venereæ* effectum ſive ſymptoma eſſe, *penes formam tantùm* à morbo Gallico *diverſum*, quod ſanè ſuadere videretur ipſe Laurentius Starnigelius, Academiæ Zamoſcienſis Rector in Palatinatu Belzenci, & Eloquentiæ Profeſſor, qui in (*d*) Epiſtolâ ad Academiæ Patavinæ Profeſſores Medicos, ſcriptâ ultimo die Octobris 1599 *de Plicâ Polonicâ*, firmiſſimè aſſeverat Morbum hunc, quem ait non ita pridem in Poloniâ graſſari cœpiſſe, *maximam partem fœminas invadere: Viros etiam, qui Gallicum in morbum propendent, tùm liberos ab his procreatos, qui lue gallicâ fuerunt infecti.* Sed, ut ea comperta eſſent, quod vix credo, inde efficeretur ad ſummum reliquiis veneni venerei malè ſopitis, aut in liberis ſyphiliticorum degeneribus Plicæ Polonicæ fomitem præberi, ut & aliis non paucis affectionibus ſolenne eſt; minimè verò Plicam à veneno iſtiuſmodi, tanquam à causâ adæquatâ, produci, cùm in Poloniâ ex Plicâ ægrotent non pauci, in quos luis venereæ ſuſpicio non cadit; cùm in cæteris Europæ regionibus, ubi lues venerea maximè deſævit, ex Plicâ ægrotet nemo.

3°. Neque Rachitidem, Anglicè *Rickets*, quæ in Angliâ dicitur ortum habuiſſe circa annum 1634 vel 1640.

Sic 3°. Non deſunt, qui putent ex eodem fonte fluxiſſe Rachitidem, anglicè *Rickets*, novam morbi ſpeciem, infantibus infeſtam, quæ *circa annum* 1634 *vel* 1640 *in occidentalibus Angliæ regionibus ortum habuit, & poſteà (ut morbis, maliſque latiùſque ſerpendi mos eſt) per totam ferè Angliam*, atque jam per totam ferè Europam, *infantum cunas agitavit*. Con-

(*a*) *Gozdziec*, *Clavum* polonicè, & *Koltun*, lithuanicè *Paxillum* ſignificant, quæ nomina morbo ideò impoſita ſunt, quòd capilli in plicam contorti *Clavum* vel *Paxillum* referant. Simili de causâ factum eſt, ut Plica à Medicis quibuſdam *Helotis* appelletur græcâ voce ἀπὸ τοῦ ἥλου, qui *Clavum* ſonat.

(*b*) In Libro *de Plicâ*.

(*c*) In Conſultatione *de Plicâ*, quæ exſtat inter medicas illius conſultationes.

(*d*) Conſultationem à Patavinis Medicinæ Profeſſoribus ſuper hac Starnigelii Epiſtolâ habitam XV Calendas Januarii anni 1599 (hoc eſt, die 17 Decembris 1599, ut nunc eſt anni initium) edidit Johannes Thomas Minadous Patavii anno 1600. Hercules verò Saxonia peculiari libro, quem *de Plicâ* inſcripſit, & Patavii vulgavit anno eodem 1600, reſpondit ad ea quæ in eadem epiſtolâ quærebantur.

ſtat ſanè id morbi genus ubique in infantes illos graſſari maximè, *quorum parentes tabi in primis venereæ, & iteratis gonorrhœis multùm obnoxii fuerunt.* Sed qui ita putant, chordâ oberrant ſemper eâdem; ſcilicet probant quidem egregiè virus venereum degener producendæ Rachitidi ſymbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant verò minimè venenum idem eſſe conjunctam & adæquatam cauſam Rachitidis, cùm certum ſit Rachitide ſæpiùs tentari infantes plurimos, quorum parentes omni luis venereæ contagio perfectiſſimè ſemper vacavêre.

Cæterùm, ut ad rem redeam, quantacumque fuerit olim potentia & efficacia luis venereæ naſcentis aut adoleſcentis, dùm virus integrum effervеſcebat impetuoſiùs, nihil tale jam metuendum eſſe cenſeo à morbo effœto, ſeneſcente, cujus vis in fine eſt. Et ſanè ab ultimâ ſex periodorum, quas modò recenſuimus, omnia in melius ſemper abiêre in hunc uſque diem, ſed tardo pede & gradu fermè teſtudineo.

1°. Nulla ſymptomata acceſſerunt de novo ab Hartmanni tempore hoc eſt ab anno 1610: Neque enim nova dicenda cenſeo vel phimoſim, quam accuratiſſimè deſcripſerunt Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico, Capp.* 83, 84 & 85, & Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico, Lib.* 7. *Capp.* 2 & 3; vel ſtranguriam, gonorrhœæ pediſſequam, de quâ idem Petronius, *ibidem, Cap.* 13, & alii non pauci.

2°. Ex ſymptomatis, quæ olim ſæviebant, quædam prorsùs evanuerunt, ùt prolapſus oculorum, dentium, unguium, &c. quæ jam dudùm à nemine contingit ut obſerventur.

3°. Symptomata cætera pleraque jam rariora ſunt & remiſſiora, ut gummata ſteatomatoſa vel atheromatoſa; alopeciæ; puſtulæ cruſtoſæ; caries oſſium; ulcera maligna palati, columellæ, faucium, narium; & dolores nocturni; &c.

4°. In ſummâ ſuperſunt quatuor tantùm ſymptomata, quibus tota lues videtur nunc comprehendi, nempe gonorrhœa, bubo, ulcuſcula cancroſa penis, & porri ſeu verrucæ, cum quibus ſolis lues conſtanter incipit, cum quibus ſolis ſolet non raro terminari.

5°. Imò verò morbus in ſolâ gonorrhœâ ut plurimùm conſiſtit, nec cætera ulla ſymptomata plerumque accidunt, niſi negligatur gonorrhœæ curatio,

6°. Demùm gonorrhœa ipſa jam curatu facilior eſt, ac ſæpè ſine remediis ſponte ſanatur, modò diæta ſervet ur conveniens. Cætera quoque tria ſympromata, etſi operoſiore methodo opus habeant, jam multò remiſſiora ſunt.

CAPUT XIV.

De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.

MORBI novi & in Europam aliunde advecti, cum animalibus alienigenis aut plantis exoticis videntur jure merito conferri poſſe, ut ſuprà indicatum fuit, *Cap. XII.* Ut enim animalium, quæ alienigenæ ſunt, alia in Europâ commodè vivunt & generatione multiplicantur, ut bombyces à Sinarum Imperio oriundi, aut Gallinæ indicæ ab Indiis Occidentalibus delatæ; Alia verò brevi intereunt vel citò degenerant: Ut plantarum aut arborum, quæ ſunt exoticæ, aliæ lætè fruticant vigentque in Europâ, ut hippocaſtanum, vulgò *Marronier d'Inde*, ex Indiâ, aut Acacia ex Ægypto devecta; aliæ verò celeriter pereunt aut mutatâ naturâ degeneres fiunt; ſic quoque morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alii ſunt, qui ab ingreſſu iidem conſtanter permanent, eâdem ſæviunt vehementiâ, ideòque perennes futuri videntur, ut variolæ & morbilli, quos ab Arabibus jam à mille annis acceptos habemus: Alii verò ſunt, qui à priore ferociâ paulò poſt degeneres tandem ſenſim evanuerunt, ut lepra, quæ in Europam bis inducta, ut ſuprà vidimus, *Cap. II*, bis in eâdem ſponte ceſſavit.

Morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alios conſtanter permanere, ſenſim evaneſcere alios.

Itaque, dùm in futuras luis venereæ periodos inquiritur, id unum verſatur in quæſtione, alterutri alienigenarum animalium, aut plantarum exoticarum generi comparanda ſit, utrùm ſcilicet cum animalibus & plantis quibuſdam Europæ climati ita aſſueſcat, ut apud nos propria & perennis fieri videatur, quemadmodùm de variolis futurum eſſe conjicimus? An verò cum animalibus aut plantis aliis, adversâ aëris temperie aut corporum, quibus inſidet, conſtitutione fracta jam ita langueat, ut ſenſim ad interitum vergat tandem aliquando futurum, ut lepræ jam contigiſſe notum eſt.

Proindè ad alterutram claſſem luem veneream pertinere.

Sanè tam difficilis nodus expediri non poteſt, nec conjecturis inanibus & cæcâ quaſi divinatione, ut dùm Fernelius, *Lib.* 2. *de abditis rerum cauſis*, *Cap.* 14. Hieronymus Reuſnerus, *Lib. de Scorbuto*, Carolus Muſitanus, *Tractat. de Morbo Venereo*, *Lib.* 1 *Cap.* 6. temerè præſagiunt luem veneream in perpetuum duraturam eſſe; nec futilibus Aſtrologiæ placitis, quæ non ſunt divinatione minùs fallacia, ut cùm Petrus Maynardus, *Cap.* 3. *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1518 editi, falsò olim tradidit hunc morbum anno 1584 ceſſaturum eſſe; ſed augurio, quod de futuris morbi periodis ex periodis jam præteritis ducatur, & quo nihil certius eſſe poſſe credimus in quæſtione præſenti. Profectò, ſi lues venerea jam à 245 annis, à quibus in Europam introductam fuiſſe probavimus, ſenſim in dies miteſcere viſa ſit, & ſi ætate noſtrâ in dies magis ac magis miteſcat, haud inanis ſpes inde affulgere videtur, fore ut progreſſu ſimili in poſ-

Ad quam tamen pertineat temerè non eſſe pronuntiandum.

terum decreſcens ad interitum tandem aliquando perveniat.

Sed modeſtè augurandum ex ſucceſſione mutationum in melius, quam jam paſſa eſt.

Vidimus quidem ſuprà *in præcedenti capite* teſtimonia multa, unde liqueat primigenia luis venereæ ſymptomata, quæ initio ſæviſſima erant, ſenſim in leniora mutata fuiſſe intra primos ſexaginta annos. Videbimus modò *præſenti capite* teſtimonia alia, quibus evidens erit ſecundaria luis ejuſdem ſymptomata, quæ prioribus ſucceſſerunt, etſi à 130. annis eamdem ferè naturam retineant, attamen ipſa quoque non eâdem ac olim vehementiâ nunc ſævire. Proinde cùm utroque probationum genere perinde manifeſtum ſit veneream luem, aut mutatâ in melius primitivorum ſymptomatum naturâ, aut imminutâ præſentium intenſione, de priſtinâ ferociâ multùm remiſiſſe, videmur jure merito aſſentiri poſſe ſequentibus Medicis, eruditione & famâ celeberrimis, qui à 200. annis, quaſi ſucceſſivâ traditionis catenâ futurum luis venereæ interitum non ſperaverunt modò, verùm etiam, ut ea quæ placent citiùs expectare commune eſt, multò promptiorem ſperaverunt, quàm tarda morbi declinatio aut præſens ejuſdem ſtatus pollicerentur.

Hac methodo multis jam pridem videri luem veneream ad interitum ſenſim tendere.

1546. I. Hieronymus Fracaſtorius, poſtquam fusè expoſuit *Capite* 11. *Libri* 2. *de Morbis contagioſis*, mutationes, quæ jam ſuo tempore ſymptomatis pleriſque luis venereæ acciderant, & quas *ſuprà* indicavimus *præcedente capite*, concludit inde *Cap.* 12. *exiſtimandum eſſe ſenium jam hujus morbi incepiſſe, nec longè poſt futurum ut ne per contagem quidem ſe propaget, quoniam materia in dies frigidior fit & terreſtrior, in quâ & ſeminaria tùm pauciora, tùm & debiliora in dies gignuntur.* Quam eamdem conjecturam jam antè ipſe expreſſerat ſequentibus verſibus, in *Lib.* 1. *Syphilidis* editæ anno 1530.

Namque iterùm, cùm fata dabunt labentibus annis,
Tempus erit, cùm nocte atrâ ſopita jacebit
Interitu data.

1550. II. Vidus Vidius, poſtquam probavit, *Partis ſecundæ* de curatione morborum generatim, *Sect.* 2. *Lib.* 3. ubi de *Morbo Gallico*, *Morbum hunc novum cenſeri debere, in omni memoriâ noſtris regionibus inauditum, quem ab aëre vi aſtrorum affecto incepiſſe videtur veriſimile*, concludit inde *credibile eſſe aliquando ceſſaturum, idque vel ex eo comprobari, quòd in dies lenior efficitur ac mitior.*

1552. III. Antonius Muſa Braſſavolus ex mutationibus luis venereæ, quas ipſe etiam ſedulò annotavit, collegit pari ratione *in Tractatu de Radicis Chinæ uſu*, *Morbum Gallicum eſſe in declinatione univerſali, nam,* inquit, *remitti cœpit, & adeò remittetur, ut penitus abeat, neque ampliùs aliquem vexabit. Satis enim*, pergit ille, *per octuaginta ferè annos vagatus eſt; hoc nimirùm modo morbi omnes novi & qui nonnullis ſolùm temporibus viſi ſunt, deinceps delituerunt & aboliti ſunt.*

1553. IV. Franciſcus Lopez de Gomara, Clericus Hiſpalenſis, in *Hiſtoriâ generali Indiarum*, quam hiſpanicè ſcripſit, & quam edidit Methymnæ Campi *in fol.* anno 1553, teſtatur, *Part. prim. Cap.* 29. „ Luem veneream „ in principio graviorem, fœtidiorem & magis infamem fuiſſe; ſuâ verò „ ætate minore cum ſævitiâ jam graſſari, nec ita infamem eſſe. „ *Era eſte mal à los principios*, inquit ille, *muy rezio, hediondo y infame; agora no tiene tanto rigor, ni tanta infamia.*

V. Gabriel

V. Gabriel Falloppius, *Tractatûs de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. aſſerit hunc 1560.
morbum *ſuo tempore ita mitem, ita familiarem effectum eſſe, ut.... ex toto & maximâ cum facilitate ſuperetur.*

VI. Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 2. poſt ex- 1563.
poſitas luis venereæ mutationes, ſic concludit, *Morbum Gallicum jam ad extremum ſenium perveniſſe, hoc eſt ad occaſum & declinationem tendere, propterea que celerrimè brevique tempore fore, ut non ampliùs per contactum venereoſque complexus propagationem ſuſcipiat, materiâ in dies frigeſcente, & ſeminariis imbecillioribus factis*; paucíſque interpoſitis ait *ex mitigatâ morbi naturâ & placatis ſymptomatis ſe pro certo aſſerere poſſe eum jam proximum eſſe terminationi.*

VII. Levinus Lemnius, *De occultis naturæ miraculis*, *Lib.* 2. *Capit.* 14. 1564.
dicit *Morbum Gallicum* ſuâ ætate *mitiorem eſſe, quàm olim, cùm enim ſuperioribus annis intolerandis modis homines excarnificaret, jam cœpiſſe miteſcere minùſque infeſtum eſſe.*

VIII. Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 22. 1565.
aſſeverat morbum *ab initio graviter ſæviiſſe*, ſed tractu temporis mitigatum eſſe, *& victui, aëri & loco, qui in Europâ ſunt, parere paulatim aſſuefactum*, ... maximè *quia ab uno in alterum ſæpiùs factâ tranſmutatione lues debilitata eſt & ex ferâ mitis evaſit, quemadmodum vinum potens, ſaccâ iterùm atque iterùm (ut antiqui ſolebant) percolatum, viribus infirmum redditur*: Unde concludit ille *Ibid. Cap.* 27. morbum hunc, *ſi quemadmodum ſuâ ætate, continuè magis miteſcere perſeveret, futurum eſſe ut vel omnino ex noſtris oris exulet, vel in morbum aliquem Europæ cognatum ſenſim vertatur, & ſimiliter evaneſcat.* Quæ eadem ipſe repetit *Lib.* 3. *Cap.* 1, in quo fatetur *minui id malum & reddi mitius victu, loco, aëreque mutatis, proportione præſertim ad Indiam Occidentalem, unde primùm ad nos penetravit, habitâ.*

IX. Hieronymus Mercurialis, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 2. con- 1575.
tendit *procul dubio futurum eſſe, ut quandoque peſtis hæc prorſus finiatur: Ad hoc exiſtimandum multis conjecturis ſe impelli: Unam eſſe, quia cæteri morbi, qui tempore majorum apparuerunt, novi, omnes ſunt tandem penitùs extincti: Alteram, quoniam à principio, quo morbus hic cœpit, uſque ad noſtra tempora, valdè imminutus eſt, unde ſi præterita præſentibus comparemus, exiſtimandum eſt in dies eſſe minuendum, ita ut tandem prorſus aboleatur.*

X. Laurentius Joubertus, in Libro *De vairolâ magnâ ſive craſſâ*, *Cap.* 3. 1577.
aſſerit *luem illam finem aliquando eſſe habituram, Deo favente, etſi contradicat Fernelius*, ... *cùm per varia corpora tranſitu facto exoticus affectus jam multò mitior evaſerit, ut tandem inclinans & conſeneſcens ſimplicis ſcabiei (quæ ſimiliter eſt contagioſa)* ...... *ſpeciem ſit adepturus*; quæ eadem verbis totidem jam antè dixerat, *De erroribus popularibus*, *Lib.* 2, *Cap.* 12.

XI. Johannes Varandæus, *De Morbis hepatis*, *Cap.* 2. *de lue venereâ*, 1600.
teſtatur morbi *ferocitatem exoleſcere nunc & quaſi minui, quia longiùs diſtat à primo ſeminario ſeu infectionis principio, & quia cauſæ diſponentes vel concurrentes minùs ſunt diſpoſitæ ad illum fovendum.*

1602. XII. Andreas Cæſalpinus, *Artis medicæ Lib.* 4. in quo agitur de *Morbo Gallico*, refert *formam morbi non eamdem, nec ſævitiem ſemper fuiſſe: Initio viguiſſe Puſtulas, ulcera exedentia, tuberoſitates faciem deturpantes, dolores lacertorum: Poſt annum quadrageſimum* (1540) *omnia mitigata fuiſſe; pauciores Puſtulas, gummoſitates plures, dolores ferè nullos, aut multò leviores; ſed cœpiſſe pilorum defluvia, dentium corruptiones & caſus: Noſtris* (ſuis) *temporibus poſt annum octuageſimum* (1580) *diſtillationem* (gonorrhœam) *magis urgere, & ulcera intra pudendum, unde ſanies continuè emanat; putatur gonorrhœa, & mulieribus fluores albi:* .... *Nunc* (Cæſalpini ætate) *mitiora omnia eſſe quàm annis elapſis, quia vis venefica mitigata eſt & minùs contagioſa.*

1621. XIII. Epiphanius Ferdinandus, *Obſervat. & Hiſtoriar. medicarum Obſervat. XVII.* ſcribit *luem veneream*, quæ initio graviſſima fuit & ferociſſima, *jam immutatam eſſe* à principio, & multò benigniorem eſſe, quam in meliùs mutationem deducendam eſſe arbitratur, potiſſimùm ex eo quòd *magis perſpecta ſit illius curatio.*

1660. XIV. Alexander Deodatus, *Regis Chriſtianiſſimi Medicus*, in *Valetudinario* ſuo, quod Lugduni Batavorum prodiit anno 1660, & quod ipſe ait *triginta ſeptem annorum uſu cum ægris omnigenis* collectum eſſe, morbos venereos jam declinaſſe pariter atteſtatur, ac demùm abituros aliquandò ſpem habet bonam. *Quemadmodum*, inquit, Cap. *de lue venereâ*, *hædos videre eſt ovibus ſuppoſitos, duriores ſuos pilos mollioribus permutare, & fœtus lupinos canum lacte altos plurimùm beneficio illius educationis de innatâ remittere feritate; non abſimili prorſus ratione luem veneream Indicis Occidentalibus vernaculum morbum, ab Americanis in Europæorum corpora incidentem, inſignem temporis progreſſu mutationem ſubiiſſe cernimus. Quæ enim primitùs alopeciâ deformabat, maculis fœdabat, puſtulis & ulceribus deturpabat, oſſium carie dilaniabat, doloribus immanibus excarnificabat, & tandem etiam aliquando enecabat, jam aliquo modo manſuefacta, magnæ illarum pœnarum partis miſeris ægris gratiam facere cœpit. Hoc beneficium, an novo alicui in hæc tempora incidenti aſteriſmo, & Europam benigno vultu aſpicienti, ac in eam indulgenter influenti debeamus, aut ſenſim emorienti illius morbi vi, prout ſunt morbis etiam ſui ortûs & occaſûs fatales termini, doctioribus expendendum relinquo.* Et paucis interjectis ſic pergit, *Exinde clarum fit quantùm illi atrociori lui demptum ſit priſtinarum virium* ...... *Fors fuat etiam ut in poſterum tam longæ & ingratæ in his terris moræ illam ſuppudeat, & tædio tacta ad ſuos, & ſe digniores ſe recipiat Indos.*

Hoc reor, & ſi quid veri mens augurat, opto.

1668. XV. Georgius Hieronymus Velſchius, in *Sylloge Curationum & Obſervationum medicinalium*, annotatione in *Obſervationem CLXXV Hieronymi Reuſneri*, confitetur *ſuis temporibus mitiorem morbum* (Gallicum) *cum Hieronymo Mercuriali pleroſque cenſere, ut aliquando ſponte deſiturum augurentur*, cui tamen *perſuaſioni aut ſpei*, ne quid diſſimulemus, ille *vix fidendum eſſe putat.*

1670. XVI. Johannes Winell, Doctor Medicus Anglus, in Tractatu *De lue venereâ* anglicè ſcripto, affirmat *luem veneream olim, cùm primùm appa-*

ruit in Europâ, multò ſæviorem fuiſſe: Nunc verò (ſuo ſcilicet tempore, circa annum 1670) *mitiorem eſſe & minùs lethiferam*; in cujus mutationis cauſas inquirit, *Cap. 7. Quæſt. 9.* Quin imò ſpem habet luem veneream in orbe noſtro quondam ceſſaturam eſſe, ut in Italiâ Mentagra & Gemurſa, & in Angliâ Peſtis Sudatoria pridem ceſſavere, cujus futuri phænomeni cauſas pro modulo rimatur, *Cap. 10. Quæſt. 3.*

XVII. Thomas Sydenhamius, *Epiſtolâ 2 reſponſoriâ de lue venereâ*, docet *morbum, vegetabilium inſtar, in alienum à patrio ſolum quaſi transplantatum, Europæo noſtro non perinde lætari, ſed languere in dies & mitioribus phænomenis fatiſcere. Novus apud nos hoſpes cùm eſſet*, pergit ille, *ſi quem arripuerat, mox omnem ſanguinis maſſam contaminabat, & diris capitis atque artuum doloribus, tùm etiam ulceribus variis in partibus ſe prodebat. At verò centum retrò annis gonorrhœæ virulentæ ſpecie ſe primùm oſtendebat, oſtenditque adhuc, hac ſibi portâ exitum quærens.* 1680.

XVIII. Johannes Devaux, Chirurgus Pariſienſis, qui Tractatum Caroli Muſitani *de Morbo venereo* è latino gallicum fecit, ac typis edendum curavit Trivultii, anno 1711, in adnotatis ad *Caput 6. Lib. 1.* obſervat ſymptomata luis venereæ in dies Lutetiæ mitiora eſſe à 30 vel 40 annis; gonorrhœas nempe minùs dolorificas; ulcuſcula cancroſa minùs ſæva aut erodentia; Bubones reſolutioni aut ſuppurationi magis comparatos eſſe; dolores venereos, tùm vagos, tùm fixos, minùs cruciare; uno verbo morbum ita remiſſum jam videri, ut ſperare liceat Medicinæ ope tandem aliquando ſuperatum iri. 1711.

XIX. Demùm Ipſe quoque, ut & meum proferam teſtimonium, iteratâ & attentâ obſervatione compertum dudùm habeo luem veneream ſenſim in dies mitigari; & quamvis, ut eſt præſentis ætatis in libidinem intemperantia, haud rariùs, imò contrà frequentiùs forſan etiamnùm graſſetur, debiliùs tamen jam pridem ſævire; tam multa, tam horrenda, curatu tam difficilia ſymptomata non inferre; remediis, ſi cautè adhibeantur, minùs pertinaciter reluctari; uno verbo vetuſtate pedetentim exoleſcere. 1735.

Ex hac ergo teſtium catervâ, qui licet diverſis temporibus & locis vixerint, in idem tamen omnes uno ore conſpirant, liquet luem veneream ad interitum gradatim tendere, licet forſan adhuc pede claudo. Neque ſanè mirum morbum peregrinum & alienigenam, in Europâ præter naturam inſititium, paulatim ſeneſcere, ac tandem aliquando extingui. Spem ratam facere poteſt exemplum ſimile lepræ Arabum, quæ & ipſa apud nos hoſpes & bis in Europam olim traducta, bis in eâdem ſenſim deſiit pari de causâ, etſi fuiſſet inter initia æquè dira & æquè vulgata.

Cæterùm licet morbi interitum certi præſagiamus, de tempore interitûs nihil definimus, quod caliginosâ nocte premit Deus. Citò quidem lues ceſſatura foret, ſi Torrellæ conſilium *in Dialogo de dolore in pudendagrâ*, quod ab Euſtachio Rudio, *in Opere de Morbo Gallico*, renovatum legimus, poſſet adhiberi: Fœminas ſcilicet viroſque omnes, quotquot lue venereâ inficerentur, remediis ſimul ſubjicere, ut ſublato omni morbi ſeminio morbus radicitùs extirparetur. Sed hæc ad Utopiam ableganda.

Satis eſt morbum ad occaſum ſponte vergere, multis de cauſis. 1. Quia virus, quod in Europâ ſponte non gignitur, ſed ex traduce tantùm Quibus de cauſis ſpe-

rare liceat morbum tandem aliquando deſiturum.

propagatur, tranſitione in dies ſenſim debilitatur: 2°. Quia adverſis aëris naturâ, alimentorum qualitate, ſanguinis conſtitutione, apud nos quotidie infringitur: 3°. Quia remediis efficaciſſimis in dies retunditur. Sic conſociatâ cauſarum energiâ res ad optatum ſucceſſum tandem aliquando perducetur; quandonam verò, ipſe prorsùs ignoro; celeriter tamen, ſi 1°. Quemadmodùm nunc uſus viget, ægrotantes miſsâ cunctatione malè pudibundâ ad remedia citò confugiant, dùm virus recens eſt, nec unquam adeò permittant, ut per longas moras invaleſcens ùltimum virulentiæ gradum adipiſcatur. 2°. Si diligens * munditiæ ſtudium adhibeatur, ut nunc moris eſt, ſaltem in Galliis, iteratiſque lotionibus extergantur frequenter pudenda, ne humoris acrioris aut virulenti morâ conſpurcentur.

Gravis objectio adversùs illam opinionem proponitur & diluitur.

Non diſſimulanda tamen objectio, quâ conjecturæ noſtræ premi videntur: Scilicet ſcintillas è focis variis, quos in Zonâ Torridâ admittimus, debere interdùm ad nos agi, quibus incendium jam ferè ſopitum in Europâ denuò exſuſcitetur, vel potiùs, ut ſine metaphorâ dicamus, è variis Zonæ Torridæ regionibus, ubi lues venerea endemia viget, frequentia veneni effluvia in Europam commercio debere traduci, quæ remittentem morbum renovatura ſint, ut Alexander Trajanus Petronius affirmat, *Lib.* 2 *De Morbo Gallico*, *Cap.* 8 *&* *Cap.* 27, *Hiſpanis aliquibus accidere, quando morbus hic ex Indiâ Occiduâ recenter invectus, hos primùm inficere ſolet. . . . . unde in illis etiam hac ætate aliquando ſævus, velut ab initio, reperitur.*

Sed hanc argumentationem multa diluunt. 1°. E regionibus iſtiuſmodi alias, quæ omnium notiſſimæ erant, & unde morbus ad nos olim devectus eſt, jamdudùm vaſtatas & incolis exhauſtas eſſe; atque adeò nihil inde ad nos apportari jam ampliùs poſſe; quod convenit Inſulæ *Haiti* ſeu *Hiſpaniolæ*, cæteriſque continentis Americæ regionibus calidioribus, quarum indigenæ ab Hiſpanis jam pridem internecione deleti ſunt.

2°. Cum nonnullis aliis harumce regionum ita rara nobis intercedere commercia, ſi qua porrò intercedant, ut vix ulla morboſa ſeminia poſſint hinc traduci, quod potiſſimùm verum eſt de interioribus Africæ Provinciis, adeòque de Regnis *Tombouctou & Meli*, ubi luem veneream antiquitùs vigere creditur.

3°. Imò virus rarò concipi in cæteris regionibus hujuſcemodi, in illis etiam cum quibus frequentior eſt ſocietatis uſus & major conſuetudo, ut ſunt Indiarum Orientalium oræ & omnes inſulæ per mare Indicum ſparſæ, quoniam poſtquam ſemel innotuit exemplo luis venereæ, quæ in Europâ graſſatur, venenum concubitu poſſe contrahi, ſolent vel perditiſſimi attentiùs ſibi cavere ab imprudente & veſano uſu veneris cum mulieribus barbaris.

4°. Quòd ſi verò contigerit aliquando quempiam illic contagio primi-

* Fredericus Hoffmannus, *Diſſertat. Phyſico-Medicarum* 3, aſſerit luem veneream Conſtantinopoli non graſſari, additque *ideò non graſſari, quòd fœminæ munditiei apprimè ſtudioſæ poſt opus aquam ſumant, & locos diligenter colluant.* Sed videtur ille in errore verſari gemino, tùm facti, tùm juris; *Facti*, aiendo luem veneream Conſtantinopoli nullam obſervari; *Juris*, lotionum utilitatem nimiùm exaggerando.

genio contaminari, ut Petronius *Hiſpanis aliquando accidere* auctor eſt, & ut interdùm fieri inficias ire nolim, hunc efficaci remediorum auxilio celeriter ſibi proſpicere, atque ideò ſic abrumpi protinùs ſucceſſivam contagionis catenam, quæ poſſet alioquin novas tragœdias forſan excitare. Et ſanè quidem, licet Europæi jam à ducentis annis ferè omnes Aſiæ oras & Inſulas ſedulò luſtraverint, ac inde forſan venenum venereum de novo non ſemel hauſerint, conſtat tamen experientiâ luem veneream pari paſſu per idem tempus in dies mitigatam eſſe, unde ſi frequens cum Aſiaticis conſuetudo, ſi acceptum identidem ab illis venenum hactenùs non obſtiterint ne lues ſenſim in dies remitteretur, conſequens eſſe videtur fore, ut in poſterum cauſæ eædem haud efficaciùs valeant obſtare, cur eadem lues magis ac magis extenuata aliquando tandem penitùs non evaneſcat.

CAPUT XV.

De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venereâ laborabant.

Credebatur lues venerea, cùm primùm in Europâ apparuit, peſtis inſtar ab infectis in ſanos contagione in diſtans ſerpere, alloquio, convictu, uſu vitæ communis, &c. ægris ſcilicet verum contagionis modum initio vel ignorantibus, vel diſſimulantibus. Inde fluxêre leges illæ, quæ in infectos olim latæ ſunt in Galliis, & quibus incolumitati publicæ eâ diligentiâ providebatur, quam videbatur præjudicii ratio poſtulare. Olim creditum fuit luem veneream contagione in diſtans ſerpere peſtis inſtar.

Sic exſtat in Actis Senatûs Pariſienſis, *Regiſtre du Conſeil, commencé le mois de Novembre* 1496, *finiſſant au mois d'Octobre* 1497, *cotté N° XL. Fol.* 74. *recto,* Decretum datum non die 4 Martii, ut refert Fontanonus, *Edicts & Ordonnances des Rois de France, Titre* 28, ſed die 6 Martii anni 1496, quo lue venereâ infectis pœnâ capitali interdictum erat commercio cum ſanis, ſancitumque ut in ſuburbium Sancti Germani ſecederent, in loca deſtinata ſegregandi. Placet ipſiſſima Decreti (*a*) verba gallica exſcribere, ne quid vertendo immutaſſe videar. Ab hoc præjudicio ortæ ſunt Leges latæ in infectos lue venereâ.

Arreſté du Parlement de Paris, portant Reglement ſur le fait des Malades de *la Groſſe Vérole.*

Aujourd'hui ſixieſme Mars, pource que en cette ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie

Decretum Senatûs Pariſienſis de diſciplinâ erga infectos magnâ Variolâ *obſervandâ.*

Hac die (6 Martii) cùm in hac urbe Lutetiâ ægri adſint plurimi, morbo quodam contagioſo affecti, Decreto illo celebri, quod à Senatu Pari-

(*a*) Decretum idem à Domno Alexio Lobineau, Monacho Benedictino, exſcriptum fuit. *Hiſtoire de la Ville de Paris, Tome IV. pag.* 613.

ſienſi datum eſt die 6. Martii anni 1496.

contagieuſe, *nommée* (*b*) la Groſſe Vérole, *qui puis deux ans en ça a eu grant cours en ce Royaume, tant de ceſte ville de Paris, que d'autres lieux, à l'occaſion dequoi eſtoit à craindre que ſur ce printemps elle multipliaſt, a eſté adviſé qu'il étoit expedient y pourveoir.*

Pourquoi ont eſté mandez les Officiers du Roy en Chaſtelet, leſquels venus en la Cour, ont remontré, qu'ils avoient eſté en la maiſon de l'Eveſque de Paris pour y mettre proviſion, mais n'y eſtoit encore adviſé parmi le tout pour les difficultez qui ſe trouvoient.

Si leur a ordonné la Court y pourveoir, & pour aſſiſter avec ledit Eveſque a eſté commis M. Martin de Bellefaye, & moi Greffier (Pierre de Ceriſay) *en ſa compagnie.*

Et aprez ce que en la maiſon dudit Eveſque avont communiqué enſemble, me a eſté enjoint en faire l'Ordonnance, ce que ai fait ſelon les Articles ci-aprez enregiſtrez, laquelle Ordonnance par moi portée en Chaſtelet, & delivrée au Prevoſt de Paris, a eſté miſe à execution, & juſques cy bien gardée.

Pour pourveoir aux inconvenients, qui adviennent chacun jour par la frequentation & communication des malades, qui ſont de preſent en grant nombre en ceſte ville de Paris, de certaine maladie contagieuſe nommée la Groſſe Vérole, *ont eſté adviſez, concluds & deliberez par Reverend Pere en Dieu Monſieur l'Eveſque de Paris, les Officiers du Roi, Prevoſt des Marchands & Eſchevins de Paris & le conſeil & avis de pluſieurs grants & notables Perſonnaiges de tous eſtats, les Points & Articles, qui s'enſuivent.*

qui *Magna* ſeu *craſſa Variola* appellatur, & qui duobus abhinc annis in hoc Regno plurimùm graſſatus eſt, tùm in hac urbe Lutetiâ, tùm alibi, unde timendi locus ſit ne morbus ille hocce vere vehementiùs ingraveſcat, viſum fuit publicæ incolumitati proſpiciendum eſſe.

Quocirca juſſi ſunt accerſiri Præfecti regii in Caſtelleto, à quibus Curiam ingreſſis expoſitum fuit ſe jam in domum Epiſcopi Pariſienſis conveniſſe providendi causâ; negotium tamen nondùm penitùs confectum eſſe, quippe quod difficultatibus multis premeretur.

Atqui juſſit Curia, ut jam tandem proſpicerent; ac M. Martinum de Bellefaye, & me (*Petrum de Ceriſây*) Curiæ Tabularium delegit, qui conſilio habendo unà cum dicto Epiſcopo intereſſemus.

Porrò habitâ in domo dicti Epiſcopi deliberatione, juſſus ſum Decretum facere juxta Capita infrà ſcripta, quod à me delatum ad Caſtelletum, traditumque Pariſienſi Præpoſito, diligenter hucuſque obſervatum eſt.

Ut cautum ſit infortuniis, quæ quotidie contingunt uſu atque conſuetudine cum ægris, qui nunc in urbe Lutetiâ numero plurimi adſunt, morbo quodam contagioſo infecti, *craſsâ* ſive *magnâ Variolâ* vocato, à Reverendo Patre in Deo Domino Epiſcopo Pariſienſi, Præfectis regiis, Præpoſito Mercatorum & Scabinis Pariſienſibus, conſilio multorum præſtantium & inſignium Virorum cujuſcumque ordinis, conſtituta ſunt Capita ſequentia.

(*b*) Gaſpar Torrella, qui aliquandiù in Galliâ commoratus fuit, aſſerit *in Dialogo de Dolore in pudendagrâ*, quem Bleſis ſcripſit anno 1499, *Pudendagram Pariſiis & in aliis magnis civitatibus Franciæ à literatis* Groſſam Variolam *appellari.*

I.

Premierement *ſera fait cry publique de Par le Roi, Que tous malades de ceſte maladie de* Groſſe Vérole *eſtrangiers, tant hommes que femmes, qui n'eſtoient demourans & reſidents en ceſte ville de Paris, alors que ladite maladie les a prins, vingt & quatre heures aprez ledit cry fait, s'envoiſent & partent hors de ceſtedite Ville de Paris és pays & lieux dont ils ſont natifs, ou là où ils faiſoient leur reſidence quand cette maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur ſemblera, ſur peine de la hart; Et à ce que plus facilement ils puiſſent partir, ſe retirent és portes Saint Denys & Saint Jaques, où ils trouveront gens deputez, leſquels leur delivreront à chacun quatre ſols pariſis, en prenant leur nom par eſcript, & leur faiſant defenſes ſur la peine que deſſus, de non rentrer en ceſte ville juſqu'à ce qu'ils ſoient entierement garis de ceſte maladie.*

II.

Item. *Que tous les malades de ceſte maladie, eſtant de ceſte ville, ou qui eſtoient reſidents & demourants en ceſte ville, alors que ladite maladie leur a prins, tant hommes que femmes, qui avont puiſſance de eulx retirer en maiſons, ſe retirent dedans leſdites vingt & quatre heures, ſans plus aller par la ville, de jour ou de nuit, ſur ladite peine de la hart; Et leſquels ainſi retirez en leurſdites maiſons, s'ils ſont povres & indigents, pourront ſe recommander aux Curez & Marregliers des Parroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre recommandez, & ſans ce qu'ils partent de leurſdites maiſons, leur ſera pourveu de vivres convenables.*

III.

Item. *Tous autres povres malades de ceſtedite ville, hommes qui avont prins icelle maladie eulx reſidants,*

I.

Primò. Regis nomine per præconem edicetur interpoſitâ mortis pœnâ, ut alienigenæ, quicumque hoc morbo *Variolâ craſsâ* ſive *magnâ* dicto affecti ſunt, tùm viri, tùm fœminæ, qui in hac urbe Lutetiâ non commorabantur cùm morbo illo correpti ſunt, exeant ex urbe intra viginti quatuor horas à promulgatione, abeantque ocyùs in regiones & urbes ubi nati ſunt, vel quas incolebant quo tempore morbus ille eoſdem invaſit, vel aliò quocumque libuerit: Et ut commodiùs in viam ſe dare poſſint, accedant ad portas ſancti Dionyſii & ſancti Jacobi, quatuor ſolidos Pariſienſes in ſingula capita accepturi à delegatis huic muneri viris, prolato ſcriptoque priùs ſingulorum nomine, pœnâque mortis ſingulis iterùm denunciatâ, ſi in urbem audeant regredi, antequam à morbo illo abſolutè convaluerint.

II.

Item. Ut morbo eodem affecti, quicumque in hac urbe nati ſunt, aut ibidem commorabantur dùm morbus invaſit, viri fœminæque, quibus domus ſuppetit quò ſe recipere poſſint, ſedulò caveant ut ſe domi ſemotos contineant intra viginti quatuor horas, nec ampliùs per urbem noctu aut interdiu audeant divagari, ſin ſecùs capite plectendi: Quòd ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam Parochis, Æditiuiſque ſuarum Parœciarum ſignificent, ut cibaria ſibi, cæteraque quibus opus fuerit, ſubminiſtrentur.

III.

Item. Ut ſub eâdem mortis pœnâ cæteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, quibus morbus obve-

demourants ou ſervants en ceſte ville, qui ne avont puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt & quatre heures aprez le cry fait, ſur ladite peine de la hart ſe retirent à Saint Germain des Prez, pour eſtre & demourer és maiſons & lieux qui leur ſeront baillez & delivrez par les gens & deputez à ce faire, auſquels lieux durant ladite maladie leur ſera pourveu de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires, & auſquels l'on defend ſur ladite peine de la hart de non rentrer en ceſtedite ville de Paris, juſques à ce que ils ſoient entierement garis de ladite maladie.

nerit in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla eſt, quâ ſe contineant, intra viginti quatuor horas concedant in ſuburbium ſancti Germani Pratenſis, commoraturi ibidem in domibus deſtinatis, ſibique indicandis à viris præpoſitis, quò quæcunque ad uſus vitæ neceſſaria futura ſunt, conferentur, denuntiatâ iiſdem mortis pœnâ ſi priùs in urbem regrediantur, quàm à morbo planè convaluerint.

IV.

Item. *Que nul ſoit ſi hardi de prendre leſdits quatre ſols pariſis, s'il n'eſt eſtrangier comme dit eſt, ou qu'il voulſiſt partir de ceſtedite ville ſans plus entrer juſques à ce qu'il ſoit entierement gari.*

I V.

Item. Audeat nemo ſolidos illos quatuor Pariſienſes accipere, niſi alienigena fuerit, velitve ab hac urbe abire numquam rediturus, niſi perfectè curatus.

V.

Item. *Et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de autres maiſons & demourances, eſquelles ils ſeront fournies de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires.*

V.

Item. Fœminis morbo eodem infectis alia parabuntur hoſpitia, quibus ſeorsùm à viris concludantur, & quò ut cibaria, cæteraque ad vitam ſuſtentandam neceſſaria comportentur, curæ futurum eſt.

VI.

Item. *A eſté ordonné que pour ſatisfaire audit cry, leſdits malades, qui eſtoient de cette ville, ou qui eſtoient demourants en cette ville à l'eure qu'ils ont eſté prins de ceſtedite maladie, ſeront mis en la maiſon, qui ja a eſté louée pour ceſte cauſe à Saint Germain des Prez, & où elle ne pourroit fournir, ſeront prins granges & autres lieux eſtant prez d'icelle, afin que plus facilement ils puiſſent eſtre panſez; & en ce cas ſeront ceulx, à qui ſeront leſdites granges & maiſons, remunerez & ſatisfaits de leurs louaiges par ceulx qui ſont commis & deputez à recevoir l'argent cueilli & levé en ceſte ville de Paris*

V I.

Item. Sancitum eſt, ut ſecundùm denunciationem ægri in hac urbe nati aut ibidem commorantes, cùm morbo illo tentati fuerunt, ſecludantur in domo, quæ jam ære conducta eſt hunc in uſum in ſuburbio ſancti Germani Pratenſis, ac ſi tot ægrotis capiendis illa non ſuffecerit, in horreis cæteriſque hoſpitiis proximis, ut commodiùs curari poſſint: Quo quidem in caſu illorum horreorum hoſpitiorumve dominis locationis pretium numerabitur à Quæſtoribus pecuniæ in horumce ægrotantium uſus in hac urbe collectæ juſſu dictorum Epiſcopi, Præfe-

Paris pour leſdits malades par l'Ordonnance deſdits Eveſque & Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands ; & à ce ſouffrir ſeront contraints reaument & de fait.

ctorum regiorum & Præpoſiti Mercatorum : Cogentur verò domini oblato locationis pretio haud gravatè ferre, ut illis hoſpitiis dicti ægrotantes excipiantur.

VII.

Item. *Aprez ledit cry fait ſera pourveu par ceulx, qui ſont commis à recevoir ledit argent, à ce qu'ils mettent deux hommes, c'eſt à ſçavoir ung a la porte Saint Jacques, & l'aultre à la porte Saint Denys, pour en la preſence de ceulx, qui ſeront commis par les Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands, paier leſdits quatre ſols pariſis & prendre les noms par eſcript de ceulx qui les recevront, & leur faiſants les deffenſes deſſuſdites.*

VII.

Item. Poſt promulgatam edictionem, curabitur à dictis collectitiæ pecuniæ Quæſtoribus, ut viri duo deligantur, quorum alter portæ ſancti Jacobi, alter portæ ſancti Dionyſii adſtet, coram delegatis à Præfectis regiis & Mercatorum Præpoſito numeraturi abeuntibus in ſingula capita quatuor illos ſolidos, & ſingulorum quibus numerabuntur, nomina ſcripturi, ſingulíſque pœnas jam ſæpiùs memoratas denuntiaturi.

VIII.

Item. *Sera ordonné par le Prevoſt de Paris aux Examinateurs & Sergents, que és quartiers dont ils ont la charge, ils ne ſouffrent & permettent aucuns d'iceulx malades aller, converſer, ou communiquer parmi la ville ; Et où ils en trouveront aucuns, ils les mettent hors d'icelle ville, ou les envoient ou manent en priſon pour eſtre pugnis corporellement ſelon ladite Ordonnance.*

VIII.

Item. Mandabitur à Præpoſito Pariſienſi Curatoribus, Apparitoribuſque, ut in vicis, quibus ſinguli præſunt, caveant diligenter ne qui morbo illo infecti per urbem divagentur : Et ſi quos obvios fortè habuerint, ut ex urbe ejiciant, vel compellant in carcerem in cute pœnas daturos, ut in Decreto ſancitum eſt.

IX.

Item. *Aprez ledit cry mis à execution ſoient ordonnez gens par leſdits Prevoſt & Echevins, leſquels ſe tiendront aux portes de ceſte ville de Paris, pour garder & deffendre qu'aucuns malades de ceſte maladie ne entrent apertement ou ſecretement en ceſtedite ville de Paris.*

IX.

Item. Re in hunc modum compoſitâ decernant Præpoſitus & Scabini cuſtodias, quæ ad urbis hujuſce portas excubent, vetentque ne ullis morbo illo infectis palàm vel clàm in urbem ingredi licitum ſit.

X.

Item. *Soit pourveu par ceulx qui ſont deputez à recevoir l'argent donné & auſmoſné auſdits malades, à ce que à iceulx retirez eſdites maiſons ſoit pourveu de vivres & autres choſes neceſſaires ſoingneuſement & en diligen-*

X.

Item. Procurabitur à Quæſtoribus pecuniæ collectitiæ & in ſtipem erogatæ, ut ægrotis qui domibus illis concluſi detinebuntur, cibaria cæteraque quibus ad vitam opus eſt, diligenter & abundè ſubminiſtren-

P

ce, car autrement ils ne pourroient obeir auſdites Ordonnances. tur, ut qui alioquin edictioni parere non poſſint.

Seu potiùs anni 1497, ſi habeatur ratio computationis, quæ nunc in uſu eſt:

Videbitur forſan dies huic Decreto adſcriptus haud exiguam difficultatem afferre. Non potuit enim lues venerea in Galliâ citiùs graſſari, quàm poſt reditum Regis Caroli VIII, vel ad ſummum Aulicorum, qui ſub eo meruêre in Italiâ, unde morbum adductum fuiſſe credimus. Sed Carolus, cùm Lugduni aliquandiù ſubſtiterit, Lutetiam non rediit niſi menſe Octobri anni 1495: Aulici verò militeſque, qui citiſſimè, nonniſi menſe Auguſto, ut qui omnes interfuerint prælio ad Forum novum commiſſo die 6 Julii ejuſdem anni, quo Carolus inſignem de Venetis victoriam reportavit. Quânam ergo computandi ratione dici potuit in allato Decreto, facto die 6 Martii anni 1496, veneream luem jam ab annis duobus vulgò in Galliâ graſſari, tùm Lutetiæ, tùm alibi, cùm vix à ſex menſibus nota tunc foret, ſi à reditu Regis ratio ineatur; ſaltem vix ab octo, ſi à reditu Aulicorum militumque?

Sed eas tricas expedire facillimum eſt, modò ad diverſam computandi rationem attendatur, quæ olim in uſu fuit. Antiquitùs enim anni principium ducebatur à Feſto Paſchatis, nec mos ille interverſus eſt, niſi Edicto Caroli IX, dato menſe Januario anni 1563, quo conſtitutum fuit ut deinceps annus initium ſumeret à Feſto Circumciſionis Domini noſtri J. C. Itaque cùm Paſcha anni 1497 incideret in diem 26 Martii, *Vid. Tabellas Chronologicas, quæ exſtant in Gloſſario Dni. Ducange, in verbo* Annus, Senatûsconſultum, de quo agitur, quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, reipsâ datum fuit die 6 Martii anni ſequentis 1497, juxta computandi rationem, quâ nunc utimur.

Sed quorſùm alienis ſuffragiis operosè probamus, quæ vel ex ipſis Senatûs Pariſienſis Actis apertiſſima ſunt. Quippe conſtat in illis annum 1496 Decretis ſingulis apponi per menſes Januarium, Februarium & Martium, ad diem uſque 26 menſis Martii, in quam incidebat hoc anno Feſtum Paſchatis: Inde verò in Decretis cæteris ex ordine ſubſequentibus annum 1497 numerari. Ex his liquet ergo, ut modò dicebamus, Decretum, quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, reverâ referendum eſſe ad diem eamdem, ſed anni 1497, ſi computationis, quæ nunc uſu recepta eſt, ratio habeatur; atque adeò datum eſſe octodecim, imò viginti menſibus poſt primum luis venereæ ingreſſum, unde in Decreto illo jure maximo dici potuit, luem jam ab annis duobus graſſari, cùm nihil uſu vulgatius ſit, quàm annum affectum pro confecto numerari.

Cæteriſque Decretis ad eumdem finem ſpectantibus, quæ exſtant, tùm in Actis Senatûs Pariſienſis,

Cum eâ ſolutione ſequentia omnia mirè concordant. Die Veneris, nempe 5 Maii anni 1497, hoc eſt, duobus menſibus à propoſito Decreto, à Senatu conſtitutum eſt, ut ex multatitiâ pecuniâ ſexaginta libræ Pariſienſes numerarentur in uſus infectorum lue venereâ, ut proſtat in iiſdem Actis, *fol. 124. recto.*

Une amende de ſoixante livres Pariſis, ordonnée pour les malades de la *Groſſe Vérole.*

Sexaginta libræ Pariſienſes à Senatu Pariſienſi in ſtipem erogatæ ægrotis, qui magnâ Variolâ *infecti erant.*

Ce jour (Vendredi 5 May) la Court a ordonné la ſomme de 60. livres Pariſis eſtre baillée & delivrée par M. Nicole Herbelot, Receveur des Exploits & Amendes de la Court de ceans, à Sire Nicoles Potier, & autres commis touchant le faict des Malades de Naples, pour icelle ſomme eſtre employée és affaires & neceſſitez deſdits Malades. Fait le 5. May.

Hac die Veneris, 5 Maii, anno 1497, juſſit Curia libras Pariſienſes (*a*) ſexaginta à M. Nicolao Herbelot, æris multatitii Coactore in Curiâ, numerari D. Nicolao Potier cæteriſque, qui præpoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis ægrotantium Morbo Neapolitano, ut in eorum uſus impendantur. Actum die 5. Maii.

Die Sabbati 27 Maii ejuſdem anni Epiſcopus Pariſienſis à Senatu petivit, ut novâ ſtipe infectis lue venereâ adeſſe vellet, quod facilè exoravit, ut legere eſt in Actis, *fol.* 141, *verſo.*

Remontrances de l'Eveſque de Paris à la Court, pour faire aumoſne aux malades de la *Groſſe Vérole.*

Rogatio Epiſcopi Pariſienſis, ut Curia ſtipem largiri velit ægrotantibus magnâ Variolâ.

Aujourd'hui (Samedi 27 May) l'Eveſque de Paris a remonſtré que des malades de la Groſſe Vérole, *qui par Ordonnance de la Court avoient eſté mis és Fauxbourgs de ceſte Ville, y en avoit de garis en bien grant nombre, mais l'argent étoit failly, & y faiſoit lon de petites aumoſnes pour le preſent; S'il eſtoit le plaiſir de la Court y faire quelque aumoſne en pitié, elle ſeroit bien emploiée: Et pource que des deniers ordonnez par la Court à employer en œuvres piteables, ne eſtoit poſſible en recouvrer aucune choſe, remonſtrant à la Court qu'il y avoit en mon Greffe xv.*

Hac die Sabbati, 27 Maii, anno 1497, Epiſcopus Pariſienſis expoſuit Curiæ ex infectis *magnâ variolâ*, qui Curiæ Decreto in ſuburbio hujuſce Urbis ſecluſi detinebantur, plurimos convaluiſſe, ſed pecuniam deficere, atque eleemoſynas perexiguas jam erogari: Curiam proinde chriſtianè munificam fore, ſi ægrotantibus illis ſtipem largiri velit, vel ideò maximè quòd pecunia, quam pauperum utilitatibus deſtinaverat, nullomodò potuerit exigi. Quocircà rogavit ut juberet Curia nummos (*b*) quindecim vel ſexdecim, qui jam ante annos decem apud

(*a*) Non contemnebatur illis temporibus hæc ſumma, quippe tunc argenti bes, vulgò *le Marc*, apud Gallos libras tantùm undecim Francicas repræſentabat, ac proinde hæ ſexaginta libræ, beſſes 5. ½. proximè reddebant, qui hodie libris 275 æſtimarentur. Vid. Le Blanc, *Traité hiſtorique des Monnoyes de France.*

(*b*) Nummi illi ſolidos 36 tunc valebant, atque adeò ex præcedente computatione redderent hodie ſinguli minimùm libras Francicas octo.

ou xvj. eſcus depuis dix ans avoit, & ne ſavoit lon à qui ils appartenoient, ſi c'eſtoit le plaiſir de la Court ordonner qu'ils fuſſent diſtribuez és povres Malades, les delivrerois; ce qui a eſté ordonné, & iceulx ai baillez à Me Jean Fournier, Chanoine de Noſtre Dame de Paris, lequel s'en eſt chargé.

ſuum Tabularium depoſiti erant; ita ut ad quem pertinerent neſciretur, ægrotantibus illis erogari, quod facilè impetravit; nummique illi M. Joanni Fournier, Canonico Eccleſiæ Cathedralis Pariſienſis B. Mariæ dicatæ, numerati ſunt, in ægrotantium illorum uſus convertendi.

Tùm in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ dicitur *Curia Caſtelleti.*

Die Lunæ, 25 menſis Junii anni 1498, edictum fuit à Præfecto ſeu Præpoſito Pariſienſi, ne quis infectus infectave lue venereâ commoraretur Pariſiis, ſed qui extranei & alienigenæ eſſent, ad ſua remigrarent; qui verò cives, egrederentur ex urbis ac ſuburbiorum pomœrio, ut legere eſt in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ Curia *Caſtelleti* dicitur; *Regiſtre bleu du Chaſtelet de Paris, fol. 111. verſo.*

Ordonnance du Prevoſt de Paris pour les malades de la *Groſſe Vérole.*

Combien que par cy-devant ait eſté publié, crié, & ordonné à ſon de trompe & cry public par les Carrefours de Paris, à ce qu'aucun n'en peut pretendre cauſe d'ignorance, Que touts malades de la Groſſe Vérole *vuidaſſent incontinent hors la ville & s'en allaſſent, les eſtrangiers és lieux dont ils ſont natifs, & les aultres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine de la hart: Neantmoins leſdits malades en contempnant leſdits crys, ſont retournez de toutes parts & converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le peuple & la Seigneurie, qui à preſent eſt à Paris.*

Lon deffend derechef de par le Roi & Monſieur le Prevoſt de Paris à tous leſdits Malades de ladite maladie, tant hommes que femmes, que in-

Edictio Præpoſiti Pariſienſis in illos, qui magnâ Variolâ *infecti ſunt.*

Quamquam jam antè edictum, promulgatum, & denuntiatum fuerit tubâ & præconis voce, ne quis ignorationem cauſari poſſit, ut interpoſitâ capitis pœnâ quicumque *magnâ* ſive *craſsâ Variolâ* ægrotarent, abirent ocyùs ex Urbe, alienigenæ quidem in eas urbes, in quibus nati ſunt; cæteri verò extra urbis pomœrium; Nihilominùs tamen ægrotantes iſtiuſmodi, ſpretâ denuntiatione, undique regreſſi per urbem vagantur, & utuntur cum ſanis, unde maximum impendet periculum tùm Plebi, tùm (*a*) Optimatibus, qui nunc Lutetiæ adſunt.

Quapropter jubentur iterùm nomine Regis & Præpoſiti Pariſienſis quicumque morbo illo infecti ſunt, ut poſt promulgatam hanc alteram

(*a*) Aderant tunc Lutetiæ plerique Galliæ Proceres, Nobileſque primarii Ludovico XII. obſequium præſtituri, qui Regni nuper potitus poſt mortem Caroli VIII. Ambaſiæ fato functi die 7 Aprilis anni 1498, Rhemis jam redux erat, ubi inunctione conſecratus fuerat die 27 Maii anni ejuſdem.

continent aprez ce preſent cry ils vuident & ſe departent de ladite Ville & Forſbourgs de Paris, & s'envoiſent, ſçavoir leſdits forains faire leur reſidence és pais & lieux dont ils ſont natifs; & les aultres hors ladite Ville & Forsbourgs, ſur peine d'eſtre jectez en la Riviere, s'ils y ſont prins le jourd'huy paſſé: Enjoint lon à touts Commiſſaires, Quarteniers & Sergents prendre ou faire prendre ceux qui ſeront trouvez pour en faire execution. Fait le Lundi 25 jour de Juin, l'an mil quatre cens quatre-vingt-dix huit.

edictionem ex Urbe, urbiſque ſuburbiis decedant, abeantque, alienigenæ in urbes ubi nati ſunt, cæterique extra urbis ſuburbia; ſin ſecùs faxint, præcipites in amnem agendi, quoſcumque ab hodiernâ die comprehendi contigerit. Mandatur ſimul Curatoribus, Præfectiſque Vicanis & Apparitoribus, ut quoſcumque obvios habuerint, prehendant vel prehendi jubeant, denuntiatas pœnas daturos. Actum die Lunæ 25 Junii, anno 1498.

Demùm die 22 Auguſti anni 1505, Senatûs-conſulto decretum fuit *ut domus conduceretur, ubi lue venereâ infecti habitarent, & ut locarium numeraretur de pecuniâ multatitiâ.*

Tardiùs Toloſæ proviſum eſt infectis lue venereâ, nec ante annum 1528, quo tempore Guillelmus de Catel narrat, *Mémoires de l'Hiſtoire du Languedoc, pag.* 237, domum quamdam cum adjunctâ æde Sanctæ Catharinæ in ſuburbio Sancti Michaëlis eorum uſui addictam fuiſſe, quæ ideò vulgari idiomate appellata eſt l'*Houſpital das Rougnouſés de la rougno de Naples*, hoc eſt, Noſocomium laborantium ſcabie Neapolitanâ.

Toloſæ infectis lue venereâ tardiùs, ſed eâdem ratione, proviſum eſt.

Tandem verò, poſtquam experientiâ compertum eſt luem veneream, licet attactu idoneo contagioſa ſit, attamen nec congreſſu, aut alloquio in diſtans propagari, imò nec convictu aut contubernio, niſi opus venereum acceſſerit, contactuſve alter intimus & per partes molles & poroſas, cœptum eſt cum ægrotis leniùs agi, & abrogatis ſenſim ſeverioribus Legibus, cuilibet conceſſum eſt ſui juris eſſe & valetudini ex voluntate conſulere. Cavit tantùm Chriſtiana charitas, quæ in omnes effuſa eſt, ne inopes, quos morbus premeret infortunio contractus, imò etiam quæſitus culpâ, triſti miſerâque morte defungerentur ante diem, remediorum aut alimentorum penuriâ: Ideòque in pleriſque urbium ampliorum ſua ſyphiliticis aſſignata ſunt noſocomia propria, ut Romæ (*a*) noſocomium ſancti Jacobi incurabilium; Mediolani (*b*) Hoſpitale Brolium; Utini (*c*) Xenodochium peculiare; Toloſæ Hoſpitale ſanctæ Catharinæ, de quo modò; Lutetiæ diverſa diverſis temporibus noſodochia, nempe (*d*) Hoſpitale Trinitatis in vico ſancti Dionyſii, anno 1536; (*e*) Hoſpitale ſancti Euſtachii in

Leges illæ, vero contagionis modo, quo lues venerea diſſeminatur, meliùs comperto, jam dudùm antiquatæ

(*a*) Thierri de Hery, *Methode Curatoire de la groſſe Verole*, *pag.* 121. Jacobus Vercellonus, *in Præfat. Tractat. de Pudend. morbis.*
(*b*) Ludov. Septalius, *Animadv. & Caution. Lib.* 7. *Cap.* de Morbo Gallico.
(*c*) Euſtach. Rudius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 3. *Cap.* 13.
(*d*) Hiſtoire de Paris par D. Felibien. *Tom. IV. pag.* 682.
(*e*) Ibidem *pag. eadem.*

Parœciâ cognomine, anno 1537; (*f*) Hoſpitale ſancti Nicolai, anno 1541; (*g*) Hoſpitale *de Lourcines* in ſuburbio ſancti Marcelli, anno 1559. In cæteris verò minoribus urbibus, ubi nullum potuit ſyphiliticis proprium noſocomium aſſignari, in quo ſegreges degerent & curarentur, at ſaltem in noſocomiis communibus certa illis deſtinata ſunt conclavia, ubi ſeorſum ſanitati reſtituantur.

Conſectaria, quæ ex præcedentibus videntur poſſe inferri.

Ex his tria videntur poſſe colligi, 1°. Luem veneream novam eſſe. Quorſùm enim Leges novas condere, niſi morbus novus fuiſſet? 2°. Lutetiæ primùm innotuiſſe anno 1495, ut liquet ex primo Decreto dato menſe Martio anni 1497, ubi morbus dicitur à duobus annis graſſari. 3°. A leprâ Arabum planè diverſam fuiſſe. Quid enim cauſæ fuiſſet, cùm duo noſocomia Elephantiacorum, vulgò *maladeries & léproſeries*, Lutetiæ præſto eſſent, alterum in ſuburbio Sancti Dionyſii, ubi nunc eſt Domus Sancti Lazari, alterum in ſuburbio Sancti Germani, ubi nunc eſt Morodochium, vulgò *les Petites Maiſons*. (*Voyez La Marre, Traité de la Police, Liv.* 4, *Tit.* 12, *Chap.* 1) cur ædes alienæ ad ſyphiliticorum uſus conducerentur multo ære, niſi pro certo tunc fuiſſet lepram luemque veneream ita differre inter ſe, ut qui alterutrâ harumce affectionum laborarent, cum infectis alterâ non poſſent unà promiſcuè cohabitare, niſi maximo utrorumque damno, ſcilicet labe mutuâ per contagionem reciprocatâ.

(*f*) Ibidem *pag.* 697.
(*g*) Ibid. *pag.* 788.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER SECUNDUS.

De Contagione, Naturâ & Therapeiâ Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Quâ ratione lues venerea contrahatur?

IGNORABATUR luem veneream, cùm in Europâ primùm apparuit, contagione traduci uſu veneris, ægrotis ſcilicet modum, quo infecti erant, cautè diſſimulantibus, ut flagitia celarent, vel forſan ne ſuſpicantibus quidem poſſe tam gravem morbum ſolâ venere contrahi, utpote quæ contagionis ratio planè inſolens eſſe videretur. Inde adeò factum eſt ut Medici, qui illo tempore florebant, ſummâ conſenſione crediderint, ut jam ſuprà dictum fuit, novum hunc morbum, more cæterorum peſtilentium, epidemicum ſeu popularem eſſe, & induci proinde à causâ externâ & communi, qualem alii eſſe putabant noxium aſtrorum influxum vel planetarum aſpectum; alii verò inſalubrem aëris ſtatum, quem pluviæ vel inundationes attuliſſent.

Initio luem veneream inter morbos epidemicos numeratam fuiſſe.

Gaſpari Torrellæ primo omnium de contagione luis venereæ ſoboluiſſe videtur. Ille ſane, jam anno 1500, diſertè docebat, *Tractatu De Pudendagrâ*, hunc affectum *ut plurimùm evenire per viam contagionis*, ſed tamen præconceptâ opinione ductus, vel ægrotantium mendaciis deluſus cauſam alteram ſimul adjungebat, aſſerens *ibidem* luem veneream *aliter etiam evenire poſſe utendo malo regimine*, quod exemplo Antonii cujuſdam Marci, Catalani, Artium & Medicinæ Doctoris, confirmare conabatur.

In eâdem ſententiâ fuêre Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, *Tractat. De Morbo Gallico*, *Cap.* 3. anno 1505; Georgius Vella, Brixienſis, *in Opuſculo De Morbo Gallico*, *Cap.* 1, anno 1508; Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico*, *Tractatu* 1. *Cap.* 2. anno 1532; qui licet luem veneream contagione potiſſimùm ſerpere faterentur, credebant tamen ſine contagione ullâ, *intrinſecâ*, ut aiebant, *alteratione*, poſſe quoque generari. Quin imò Hieronymus ipſe Fracaſtorius, Veronenſis, celeber ſuâ ætate Medicus, nec indiligens veri inveſtigator, idem ſentiebat anno 1546, dùm ſcriberet *de Morbis contagioſis*. Tametſi enim concedat, *hujus Operis Lib.* 2. *cap.* 12, *maximam mortalium partem è contagione morbum hunc contraxiſſe*, putat tamen *obſervatum fuiſſe innumeros alios ſine ullâ contagione per ſe infectionem eam perpeſſos fuiſſe. Nam*, pergit ille, *impoſſibile alioquin fuiſſet, tam parvo tempore, contagionem, quæ per ſe ſegnis eſt nec concipitur facilè, tantum terrarum peragraſſe ab unâ claſſe ad Hiſpanos primùm delatam, quando conſtat aut eodem tempore, aut ferè eodem, & in Hiſpaniâ & Galliâ & Italiâ & Germaniâ & totâ ferè Scythiâ viſam fuiſſe.* Neque alia erat Benedicti Victorii ſententia, qui in Libro *De Morbo Gallico*, quem Florentiæ edidit *anno* 1551, ait *Cap.* 3. ſe *firmâ fide opinari contagium ipſum non eſſe exquiſitè neceſſarium ad Morbi Gallici proventum, ſed præſentis cœli ſtatum cum humorum ſtatu putreſcentium ſufficere.* Quod ut certo, ut ipſe putat, exemplo confirmet, addit *occurriſſe ſibi quandoque honeſtas & ſanctas Moniales, ſub fortiſſimis Clauſuris obſeratas, ſub arduâ quippe & inviolabili cuſtodiâ, quæ ex præſentis cœli ſtatu, atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium cum ſtatu imbecillium membrorum, ſorte ſuâ malâ in Gallicum ceciderant morbum.*

Sed tandem uſu compertum eſſe propagari tantùm ex traduce.

Sed pervicit tandem nota rei veritas, ac jam dudùm certâ, conſtanti, indubitatâ experientiâ innotuit, & unanimi Medicorum omnium teſtimonio compertum eſt luem veneream non concipi, nec errore diætæ, nec aëris vitio, nec ullo rerum non-naturalium abuſu, nec ſpontaneâ humorum labe; ſed unicâ tantùm ratione propagari, ſi ab ægroto in ſanum communicatione traducatur.

Nempe I. Generatione.

Hæc autem communicatio fit vel generatione, tranſmiſsâ à parentibus labe, dùm tenellulum embryonis corpus concipitur; vel contagione, morbo ab ægroto in ſanum traducto. Lues priore modo concepta, *hæreditaria*, poſteriore verò, *adventitia* dicitur.

Lues hæreditaria creditur ab alterutro parentum in fœtum traduci poſſe, à patre & à matre: A *patre* quidem, quia ſeminales particulæ à patre deciduæ & venereo contagio infectæ, embryonem, quem lambunt, ſimili labe coinquinant; à *matre* verò, quoniam hæc, cùm per novimeſtre geſtationis tempus nutrimentum fœtui ſubminiſtret, morbificum luis ſeminium, quo laborat

laborat ipſa, unà ſimul ſuggerit. Sic compertum eſt ab infectâ matre partus edi ſquallidos, ſemi-putres, ulceroſos, verè Syphiliticos; imò quod mirabilius eſt, à patre Syphilitico generari & enaſci aliquando partus verè Syphiliticos & ulceroſos (*a*) ſanâ matre, vel ſaltem nullis morbi venerei ſymptomatis affectâ, quæ manifeſta ſint, quaſi virus, quod tenellum embryonis corpus malè habet, firmiori materni corporis compagini corrumpendæ impar fuerit.

Sed abſtruſior quæſtio eſt, utrùm à parentum alterutro infecto poſſit embryoni virus infundi venereum, quod totâ quidem pueritiâ tacitum ſileat ſine noxâ, quod deinde verò in adultis ſponte reviviſcat, & ſine novâ ullâ contagione veram & legitimam luem veneream producat, de quo jure dubitatur. Ipſe quidem noluerim eam à parentibus communicationis viam prorſus rejicere, quam ab omnibus fermè Medicis probari novi; fatebor tamen ingenuè mihi meritò ſuſpectam videri, ſi de lue venereâ verè & propriè dictâ quæſtio ſit. Equidem ſæpè vidi Rachitidem aut affectûs Rachitidis congeneres, ſtrumas aut ſtrumoſos glandularum meſeraicarum tumores, atrophiam pulmonarem, oſſium diſtorſionem, unde gibboſitas, alioſque non paucos morbos hujuſcemodi, qui à lue venereâ degenere oriri ſolent, in tenella infantium corpuſcula traductos fuiſſe, vel progreſſu ætatis tacitâ labe ſenſim prorupiſſe: Nunquam tamen luem veneream verè ſic dictam & pathognomonicis ſignis conſpicuam, jure quaſi hæreditario, in infántes tranſmiſſam obſervavi, unde in eam opinionem facilè propenderem hæc à Medicis jam pridem levi fide ideò admiſſa fuiſſe, ut ſi res ita ferat, famæ poſſint ægrotantium conſulere, cauſam probabilem, ſi non veram, luïs prætexendo, quæ ægrotantes culpâ abſolvere videatur.

Sed hæc Lectorum judicio permittantur. Saltem ſi non unica, at verò certiſſima communicationis via eſt contagio, quæ poſt ortum advenit: Quocirca magni intereſt modos omnes, quibus lues venerea tali contagione traducatur, exploratos habere. In genere quidem notum eſt plurimorum morborum exemplo contagionem poſſe diſſeminari triplici ratione: 1°. *In diſtans*, interventu ſcilicet aëris in quem miaſmata morboſa exhalent. 2°. *Per fomitem* qualemcumque, quo effluvia morbifica in ſanos deferantur. 3°. Demùm *contactu immediato*, in quo liberrima eſt veneni tranſmiſſio: Sed ſimul quoque notum eſt modos hoſce ſingulos ad propagandam luem veneream perinde locum non habere. Et II. præſertim contagione.

Sic I. Probatur tùm experientiâ, tùm ratione luem veneream contagione in diſtans propagari non poſſe: *Experientiâ* quidem, cùm nullum proſtet in Medicorum Scriptis teſtimonium contrarium, imò contrà, ut ſcripſit Vidus Vidius, *De Curatione generatim*, *Part.* 2. *Sect.* 2. *Lib.* 3. *Cap.* 3. « contagio Gallici Morbi numquam viſa ſit per medium aërem » obeſſe vicinis, » unde licet jure colligere poſſibilem eum non eſſe contagionis modum, qui jam à ducentis annis & ultrà, nunquam obſervatus fuerit; *Ratione* verò, cùm venenum, quo lues venerea producitur, craſ- Non tamen contagione in diſtans.

(*a*) Vid. Victorem Trincavellium, *De ratione Curand. Particul. hum. corp. affectûs*, *Lib.* 11. *Cap.* 17. Et Amatum, Luſitanum, *Centur.* 1. *Curat.* 50.

ſius, denſius, fixius ſit, ut in aërem, vaporis inſtar, exhalare valeat, atque eâ ratione in diſtans ad certum intervallum diſſeminari.

Imò forſan neque contagione per fomitem.

II. Haud ita perſpicuè liquet de contagione alterâ, quæ per fomitem ſpargitur, jacendo ſcilicet in iiſdem linteis, induendo eaſdem veſtes, bibendo eodem poculo, os & labia extergendo iiſdem mantilibus, quibus infectus jam uſus ſit. Proferuntur quidem exempla aliquot, quæ huic contagionis ſpeciei ſuffragari videntur. Sic refert Nicolaus Maſſa, *Lib. de Morbo Gallico, Tractat.* 1 *Cap.* 2, *ſe curaſſe amicum quemdam ſuum, qui per contactum linteaminum, in quibus dormierat quidam qui habebat ulcus Gallicum in crure, captus fuit, licet in illis per unam noctem tantùm dormiverit.* Sic Antonius Fracancianus, *Lib. de Morbo Gallico*, ait *ſe ſemel vidiſſe luem Gallicam hoc modo contractam à puellâ ſeptem annorum, quæ pelliceam veſtem cujuſdam infectæ mulieris induerat.* Sic Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico, Cap.* 22, dicit *ſe loquutum fuiſſe cum ſene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes poſteriores ulceratas, & aſſerebat ſe infectum ob uſum ejuſdem latrinæ.* Sic Leonardus Botallus, Medicus Aſtenſis, *Lib. de Luis venereæ curandæ ratione, Cap.* 4, teſtatur *amicum & admodùm familiarem quemdam ſuum, virum ſanè integrum ac probum, hac miſeriâ olim malè mulctatum fuiſſe, qui perpetuò ſupremo aſſeveraverit dejurio reputare ſecum minimè poſſe unde eam hauſerit, niſi ex poculis cujuſdam ſibi neceſſarii, qui tunc acriter hac lue divexabatur.* Sic Guillelmus Fabricius Hildanus, *Obſervat. & Epiſtolar. Centur.* 1. *Obſervat.* 100, ſcribit *puellam* 15 *annos natam, cùm Bacchanalia celebraret in conventu Nobilium, atque veſtes cum adoleſcente quodam commutaſſet, contactu caligarum infectarum puſtulas & ulcera venerea in pudendis contraxiſſe.* Sic demùm Gregorius Horſtius, *Obſervation. Medicinalium Parte II. Lib.* 2. *Obſervat.* 3, aſſeverat *Puellam circiter annorum* 18, *quæ penes nobilem Herum lue venereâ laborantem ſerviebat, & cum ejuſdem concubinâ lecto communi utebatur, poſt varia ſymptomata nocturnorum dolorum, anguſtiæ pectoris, & ſimilium, tandem undique puſtulis Gallicis & condylomatibus in partibus obſcœnis infectam fuiſſe.*

Sed hæc meritò dubia videntur, vel ideò quia rara ſunt. Hæc olim forſan obſervari potuêre, primo ingreſſu luis venereæ, cùm vehementiſſima erat morbi malitia; & ea Falloppii ſententia fuiſſe videtur, qui poſtquam retulit, ubi ſuprà, *primis temporibus creditum fuiſſe ex uſu vitrorum atque poculorum poſſe naſci affectionem iſtam*, in hæc tandem verba concludit, *videte quanta morbi iſtius erat rabies, hodie non eſt timendum hoc.* Forſan etiam, quod ſanè probabilius eſt, hæc omnia ab ægrotantibus aſtu conficta fuêre, ut fraude & fallaciâ flagitia celarent. Sanè, ut cum Braſſavolo dicam, *Lib. de Morbo Gallico*, profiteri poſſum *nunquam aliquem vidiſſe, qui morbum per fomitem ſuſceperit, neque quempiam audiviſſe, qui id viderit.*

In ſummâ nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare. Sicut enim certum eſt variolarum fermentum per fomitem traduci apud Turcas, ſi guttulæ aliquot puris goſſypio vel linamento exceptæ ſuperficiariis cutis ſummæ inciſuris inſinuentur; imò verò apud Sinenſes, ſi puſtulæ aliquot à varioloſis deciduæ in nares intrudantur; quidni fermen-

tum venereum poterit quoque per fomitem tranſmitti pari ratione, ſed tamen tardiùs, debiliùs, difficiliùs, quoniam fermentum iſtud altero fermento denſius, craſſius, fixius eſt. Verùm enimverò vellem multò minùs eumdem contagionis modum pro comperto admittere, cùm experimentis, quæ omni exceptione majora ſint, nondùm liqueat; imò contrà probabilis ſuſpicio ſit adultos adultaſve, qui tales morbi cauſas afferunt, meliori jure luem veneream acquiſiviſſe, ſed præ pudore diſſimulare. Sic Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 13, ſalsè irridebat quoſdam, qui ut *defenderent caſtas matronas, dicebant eas fuiſſe aquâ benedictâ infectas, ſed infectio illa*, inquiebat, *habuit originem per unum aſperges, ſcio ego.*

III. Itaque contagio vel ſola vel omnium communiſſima ea eſt, quæ fit contactu immediato ægroti cum ſano penes partem aliquam, quo ſanè conſtat experientiâ, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſimè luem contrahi, præſertim ſi ſequentes conditiones fortè coincidant, nempe ſi partes, quæ contactu junguntur, madeant humore, qui veneni venerei vehiculum ſit; ſi molles, laxæ, veneno facilè permeabiles ſint; ſi naturâ, ſitu vel fricatione calefiant & rareſcant, atque adeò venenum tantò faciliùs imbibant. Sed maximè contagione per contactum.

Hinc cùm varia ſit & multiplex contactûs ſpecies, in quo conditiones illæ ſimul reperiantur, multiplici quoque contactu poteſt lues venerea communicari.

1°. Uſu veneris, ſive mulier ſana ſui copiam faciat viro infecto, cujus balanus ulcuſculis cancroſis obſideatur, cui virulenta fluat gonorrhœa, aut ſaltem cujus ſemen ſeminio venereo inquinetur; ſive contrà vir ſanus concumbat cum impurâ fœminâ, cujus muliebria ulcuſculis erodantur, vel fluente gonorrhœâ conſpurcentur, vel ſaltem ſeminali humore madeant, qui non ſit veneni venerei immunis. Siquidem in priore caſu ichor purulentum, quod à balano ulcerato manat, aut corruptum ſemen quod ejaculatione emittitur, vulvæ, vaginæ, utero venere æſtuantibus adhærent allita, unde luem variaque luis ſymptomata brevi illatura ſunt. In altero verò mentulæ glans, ex ſe quidem ſpongioſa, ſed tunc tenſione dilatata, & amatorio pathemate impenſiùs rarefacta tabum, quod ulcuſculis extergitur, aut ſeminalem humorem veneno venereo prægnantem, quem mulier ejaculatur in vulvam, altè imbibit, unde prima mali labes. 1°. Uſu veneris.

Creditur etiam lues à viro ſano contrahi poſſe cum muliere, quæ & ipſa ſana ſit, ſi paulò priùs illa rem habuerit cum infecto, & ad alterum illota accedat; quandoquidem reliquiæ ſeminis putridi paulò antè excepti, quæ in utero vel vaginâ etiam tùm hærent, balanum viri paulò poſt admiſſi poſſunt pari labe inquinare, quâ virulentum ſemen, quod ab ipsâ muliere emitteretur, ſi infecta eſſet.

Demùm quæcumque de contagione ex uſu naturalis veneris dicta ſunt, debent hæc eadem intelligi de uſu peſſimo veneris præpoſteræ, quâ contingit agentem vel patientem, prout alteruter morbo infectus fuerit, æquè celeriter ac alterâ venere, quæ naturalis eſt, imò graviùs etiam contaminari, ut infrà probabitur.

2°. Lactatu, ſive impura nutrix alumnum ſanum lactet, nam tunc lac vitiatum, quod ſubminiſtratur, tenellum infantis corpuſculum ſimili vitio 2°. Lactatu.

citò contaminat; ſive alumnus impurus lacteat ex nutrice ſanâ, quia tunc morboſa alumni ſaliva laxis mammarum papillis ſuctu inſinuata venereum ſeminium ſecum intrò devehit.

3°. Baſiatione.

3°. Baſiatione, ſi procus infectus cum amaſiâ ſanâ, aut infecta amaſia cum proco ſano columbent labra conſerendo labris, potiſſimùm verò cùm oris aut faucium interiora, ut columella, palatum, tonſillæ, gingivæ, lingua, ulceratione venereâ computreſcunt; quoniam ſaliva infecti vel infectæ, cùm ex ſe jam inquinata ſit & purulentis guttis, quæ ab ulceribus deraduntur, ſimul gravida, debet ſimili vitio inficere tùm labra ſani vel ſanæ, tùm præcipuè linguam, cùm petulanti laſciviâ exerta vibratur. Sic Benedictus Victorius teſtatur, *Lib. 1. De Morbo Gallico, Cap. 2, ſe experientiâ edoctum fuiſſe juvenem ferè inculpabili ſanitate munitum, longo quidem temporis intervallo aſſuetum quàm ſæpiſſimè mulierem Gallico Morbo depravatam ore exoſculari, nullo per Jovem exercitato coitu ..... in morbum Gallicum incidiſſe.* Narrat ſimilem hiſtoriam Carolus Muſitanus, *Tract. de Morbo venereo, Lib. 2. Cap.* 4, de Monialibus Surrentinis, quæ morbum concepiſſe dicuntur puellulam ſuaviando, quæ à nutrice infectâ lactebat.

4°. Cubitu ſolo.

4°. Cubitu ſolo cum inquinato vel inquinatâ, & ſine ullo uſu veneris, jacendo tantùm per aliquot noctes in eodem lecto & in iiſdem linteis, præſertim verò ſi infectus aut infecta morbo quodam cutaneo laboret, qui à contagio venereo ortum ducat, ut ſcabie, puſtulis, lichenibus, &c., vel ſi in lecto affatim ſudet. Tunc enim ichor ab ulceratâ cute manans, aut ſudoris halitus ab infecto prodiens & à ſano accubante excipi, cùm pori cutis calore pateant, exceptaque luem ſimilem communicare facilè poſſunt.

5°. Contrectatione partium ulceratarum.

5°. Denique immiſſione digiti vel manûs in loca, quæ ulcere vel fluxu venereo ſpurca ſint, ulcera, *verbi gratiâ*, venerea digito explorando, vel obſtetricando infectæ mulieri, maximè verò ſi Chirurgi digitus, aut obſtetricantis manus vulnere vel ſciſſurâ ſaucientur, unde venenum faciliùs poſſit imbibi. Sic Antonius Gallus refert, *Lib. de Ligno ſancto non permiſcendo, Cap. 1, ſe obſtetricem noviſſe, quæ dùm mulieris inquinatæ partum exciperet, hoc morbo correpta fuit.* Sic Chirurgus, qui Carolum Muſitanum gallicè loquentem fecit, in notis *ad Caput* 4. *Lib.* 2, geminam iſtiuſmodi hiſtoriam refert, ſed ita liquidè confirmatam, ut utraque videatur omni exceptione major. Sic demùm Jacobus Vercellonus, *Tractatu de pudendorum morbis & lue venereâ, Articul.* 4. §. 1. teſtatur *ſe noviſſe adoleſcentem, qui cum meretrice ſordidâ congredi veritus, ejus pudendum procaci tantùm manu attrectaverat, nihilominùs membro hoc inſolentiſſimè tumuiſſe, puſtulis ubique ſcatuiſſe, inanem porrò delectationem conſtanti morbo expiaturum, ni ad opem medicam confugiſſet.*

Ex ſuprà dictis colligere eſt, 1°. Duos quidem priores contagionis modos certis & frequentibus experimentis ita confirmatos eſſe, ut in dubium venire non poſſint: Tres verò poſteriores, utcumque probabiles ſint, nec certis careant Auctoribus, nondùm tamen ita compertos videri.

2°. Duobus modis prioribus contagem promptam, facilem atque adeò frequentem eſſe, quia veneni tranſmiſſio certa, velox, copioſa eſt: Tribus verò poſterioribus difficillimam, tardiſſimam, rariſſimam ratione contrariâ, quia traductio veneni incerta, lenta, pauca eſt, potiſſimùm verò ſi

in duriorem & integram cutem debeat introduci.

3°. Proinde multò plures lue venereâ infici prioribus duobus modis, quàm tribus poſterioribus; cui aſſerto experientia manifeſtè ſuffragatur, cùm conſtet vix unum alterumve baſiatione, cubitu, attactù contaminari, dùm ſupra mille ſunt, qui eodem temporis intervallo lactatu, ſed potiſſimùm venereo concubitu vitientur.

CAPUT II.

Quid ſit virus venereum, & quale ſit?

VIDIMUS in præcedente capite morbos venereos in Europâ contagione ſolâ propagari. Dimanat ergo ab ægris in ſanos ſeminium ſive miaſma quoddam morbificum, quod paucâ quidem, imò pauciſſimâ quantitate & inconſpicuis viis ſano corpori inſinuatum, dein copiâ, viribus, efficaciâ ſenſim invaleſcens, totam humorum maſſam tardiùs citiùſve inficere valeat atque peſſundare. Hoc autem ſeminium qualecumque ſolet nec ineptè *fermentum*, *venenum*, *virus venereum* nuncupari. Luem veneream propagari morbifico ſeminio, quod *virus venereum* appellatur.

Hæc propagationis ratio ex traduce lui venereæ propria non eſt, ſed cum cæteris quibuſcumque morbis, qui contagione nocent, communis. Sic conſtat variolas pure pauculo è puſtulis extracto & inciſæ cuti inſtillato; peſtem pure ex Bubonibus manante & vulneri animalis cujuſvis inſerto; ſcabiem aut lichenes ichore, quod è cute morboſâ defluit & ſanæ cuti adhæreſcit; hydrophobiam ſalivâ canis rabidi in demorſam partem intromiſſâ; ægritudinem, quam Tarentula infert, humore, quem phalangium hocce puncturâ in cutem introducit, ceu fermentis totidem peculiaribus ſingulatim communicari.

Ut autem diverſis illis fermentis natura diverſa ineſt, quâ ſingula ſingulos morbos inferre valeant, quales ſolent advocare, ſic quoque debet & ipſum virus venereum ſuâ propriâque indole pollere, tantò quidem cæteris magis nociferâ, quantò morbus quem producit cæteris gravior eſt, & quam ideò tantò pluris intereſt notam habere perſpectamque, ut inde certior adhibeatur medicina morbis, quos inducit. Fruſtrà quidem quæreretur de ejuſdem naturâ, ſi ea vel analyſi chimicâ, vel miſturâ cum aliis notis liquoribus definienda foret, quandoquidem experimenta hujuſcemodi nec inſtitui ullâ ratione poſſunt, nec ſi inſtituerentur, ſatis tuta eſſent & omnis fallaciæ immunia; unum ergo Criterium ſupereſt, quod ſit exceptione majus, ex notis ſcilicet veneni venerei effectibus, unde peculiarem ejuſdem naturam & proprietatem haud ineptis conjecturis colligere licet.

Itaque I. Virus venereum partibus, quaſcumque afficit, ruborem, calorem, tenſionem, dolorem, uno verbo phlogoſim vel inflammationem infert. Sic in gonorrhœâ urethram, proſtatas, veſiculas ſeminarias in viris; in fœminis verò vaginam, vulvam, proſtatas & glandulas Cowpe- I. Virus illud venereum phlogiſticum eſſe.

rianas: Sic in ulcuſculis cancroſis, balanum, frænum, præputium in viris; pterygia, carunculas myrtiformes, cæteramque vulvam in mulieribus: Sic in Bubone, inguinales glandulas: Sic in exoſtoſibus, perioſtium: Sic demùm cæteras omnes corporis partes, quaſcumque virus obſidet, inflammari notum eſt. Virus ergo venereum phlogiſticum eſt & inflammatorium, hoc eſt, ita naturâ conformatum, ut membranea partium ſtamina, intra quæ penetrat, denſando, criſpando, adeòque extrema vaſorum capillamenta, quæ iiſdem interjecta ſunt, conſtringendo, cogat devium ſanguinem à conſueto tramite in lateralia vaſa lymphatica divertere, unde phlogoſis & inflammatio.

II. Virus illud venereum corroſivum eſſe.

II. Virus venereum ſibi permiſſum ſenſim rodit, exulcerat, depaſcitur partes, quaſcumque aliquandiù inflammavit. Sic in gonorrhœâ urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; in fœminis verò proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, vagina: Sic in ulcuſculis virilium, balanus, frænum & præputium; muliebrium verò, vulva, variæque vulvæ partes: Sic in Bubone, glandulæ inguinis: Sic in exoſtoſibus, lamellæ oſſeæ & perioſtium: Sic in palati & narium ulceribus, columella ſeu uvula, pariſthmia ſeu tonſillæ, membrana pituitaria, oſſa palati quadrangularia, vomer, lamellæ narium oſſeæ, &c. roduntur & exulcerantur. Virus ergo venereum ita comparatum eſt figuratione, mole, mobilitate partium quibus conſtat, ut obvia partium ſtamina, quæ ſtrinxit, criſpavit, inflammavit, tandem diſcindere, diſrumpere, diſſolvere valeat, unde eroſio & exulceratio.

III. Virus illud venereum coagulans eſſe.

III. Virus venereum in partibus, quaſcumque attingit roditve, skirrhos, tumores skirrhoſos, calloſque producit. Sic in gonorrhœâ in utroque ſexu proſtratas, veſiculas ſeminarias aut glandulas vaginæ: Sic in ulcuſculis genitalium, oras ulcerum: Sic in bubone glandulas inguinum: Sic in puſtulis baſim & peripheriam puſtularum: Sic in exoſtoſibus perioſtium oſſi appoſitum, & perioſtii filamenta lamellis oſſeis interjecta: Sic meſenterii glandulas, hepatis acinos, vaſa pulmonum lymphatica, indureſcere, skirrhoſa fieri, vel callis durioribus obſideri compertum eſt. Virus ergo venereum talis efficaciæ eſſe debet, ut partibus inſtillatum, ſi earumdem ſtamina nequeat diſrumpere & exulcerare, at ſaltem humorem lymphaticum, quo humeſcunt, inſpiſſando, poſſit eadem in callos multiformes indurare.

IV. Virus illud venereum fixum eſſe,

IV. Demùm virus venereum nunquam in diſtans, ſed contactu tantùm immediato propagatur; quin imò nec contagioni compar eſt contactus quilibet, momentaneus, fugax, inter partes duras, calloſas, frigentes, ſed opus eſt contactu diuturniore, qui cum calore & rareſcentiâ inter partes molles & ſpongioſas intercedat, ut liquet ex iis quæ *præcedenti Capite* dicta ſunt de modis, quibus lues venerea ſerpit & propagatur. Virus ergo venereum non conſtat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus, quæ in auras ſpargi poſſint; quæ in diſtans avolent; quæ ſtrictiſſimos poros celerrimè pervadant; ſed craſſis, ponderoſis, fixis, quæ communicari non poſſint, niſi calore exaltentur, niſi partes objectæ raræ ſint & permeabiles, niſi contactus intercedat immediatus & ſatis diuturnus.

Hinc conſequitur 1°. Satis aptè conjici virus venereum acidæ aut acido-ſalſæ, corroſivæ & fixæ naturæ eſſe, quæ ab aquarum ſtygiarum vul-

garium naturâ haud ita multùm abludat. Siquidem hæc una videtur eſſe proprietas, quâ virus poſſit ſimul & tam aptum eſſe ut inflammationem, exulcerationem, indurationem inferat; & tam ineptum ut in diſtans contagione celeri propagetur.

Hinc multa deducuntur conſectaria de naturâ & qualitate ſeminii venerei.

2°. Verùm eam conjecturam urgendam non videri, quaſi reverâ virus venereum aquarum ſtygiarum in omnibus congener eſſet; neque enim credibile eſt poſſe unquam in humano corpore venenum tàm nocens & tàm actuoſum generari; ſed eam ita accipiendam eſſe, quaſi propoſitâ ſimilitudine veneni proprietas non tàm accuratè exprimatur, quàm quodammodo adumbretur.

3°. Nihilominùs tamen virus venereum, quantulacumque ſit ejuſdem efficacia, numquam poſſe in Europâ, eâ ſanguinis aut humorum corruptelâ, quæ à cauſis non-naturalibus & ordinariis inferatur, ſponte generari; cùm hìc lues venerea nunquam ex ſe invadat ſpontaneo vitio, ſed ſemper ſoboleſcat traductione veneni inſititii, quod tragœdiam ducat, atque primitivam labem cæteris humoribus inurat.

4°. Porrò virus venereum, quod à ſano contrahitur, haudquaquam pro novo humore ſeu liquido habendum eſſe intra corpus admiſſo, cæteris naturalibus humoribus ſuperinducto, eoſque inficiente, ut vulgò credi videtur; ſed meram eſſe vitioſam humorum naturalium qualitatem aut dyſcraſiam, quâ degeneres à nativo ſtatu in alienam naturam, hoc eſt, in naturam præternaturaliter ſalſo-acidam, deſciſcant.

5°. Proinde humores omnes vitioſâ illâ qualitate inquinari non modò poſſe; ſed etiam reipsâ inquinari plerumque, cùm ex præcedente Capite liqueat luem veneream communicari lacte, dùm à nutrice in alumnum traducitur; ſalivâ, dùm ſuctu aut ſuaviatione tranſmittitur; ſudore, dùm cubitu contrahitur; demùm ichore lymphatico aut pure, dùm obſtetricatione aut attactu ulceris ſordidi & virulenti concipitur.

6°. Nihilominùs tamen ſemen & ſeminalia fluida quæcumque huic vitio omnium maximè obnoxia eſſe, peculiari quâdam affinitate, quâ ſeminales quivis humores labem iſtiuſmodi & faciliùs contrahant & altiùs imbibant. Sanè conſtat experientiâ luem veneris uſu, adeòque ſeminis aut ſeminalium humorum vehiculo, potiſſimùm propagari. Cujus rei ratio inde videtur repetenda, quòd ſemen & ſeminales cæteri humores, cùm acidam naturam ex ſe habeant, ut in Phyſiologiâ probatur, poſſint ideò tantò faciliùs ad nimiam, adeòque morboſam aciditatem ab inſpirato veneno venereo evehi. Nec deſunt alia ſimilis analogiæ exempla inter certa venena, humoreſque certos; ſic venenum hydrophobicum ſalivæ; venenum varioloſum puri puſtularum; venenum Viperarum humori felleo, qui ad radices dentium uncinatorum latet; venenum Scorpionum, Tarentulæ, &c. humori quem utriculis ad caudam vel ad uncinos oris adſitis concluſum habent, tanquam propriis vehiculis inſident.

Cæterùm haud lubet tempus terere in refutandis eorum commentis, ut (*a*) Auguſti Hauptmanni & (*b*) Chriſtiani Langii, qui arbitrantur virus

Proinde hallucinari eos, qui putant luem

(*a*) In *Epiſtolâ præliminari*, Tractatui *De vivâ mortis imagine* mox edendo *ſacratâ*. Anno 1650.

(*b*) In *Præfatione præfixâ* Scrutinio Peſtis Kircheri ab illo edito *Lipſiæ*, *anno* 1659.

venereum nihil aliud eſſe, præter numeroſam pullitiem animalculorum minutiſſimorum, agillimorum, vivacium, multiplici prole fœtificantium, quæ ſemel admiſſa multâ progenie ſoboleſcant; quæ ad varia corporis loca frequentes colonias deducant; quæ partes, quas incolunt, vellicando, fodicando, mordendo, inflamment, erodant, exulcerent; in ſummâ, quæ ſeclusâ humoris qualiſcumque energiâ, univerſa inferant ſymptomata, quæ in ſyphiliticis conſpicua ſunt; cùm hæc enim meræ fabulæ ſint, ſomniantium viſis ſimillimæ, & ne conjecturis quidem nitantur ullis, nullâ quoque argumentatione opus eſt, ut rejiciantur. Neque enim par eſſe videtur, ut à negante magno molimine everti debeant, quæ ab affirmante nullo ſtabiliuntur fundamento. Satis eſſe debet, ſi ad hoc argumentum transferamus, quæ in re haud diſſimili à (*a*) Tullio dicta novimus, nempe *nihil eſſe minùs, non dicimus* Medici, *ſed hominis, quàm id objicere adverſario, quod ille ſi verbo negarit, longiùs progredi non poſſit, qui objecerit.*

venereum produci à pullitie animalculorum minutiſſimorum & mordacium.

Porrò autem, ſi pro vero ſemel admitteretur luem veneream ab animalculis ſanguini innatantibus produci, idem quoque pari jure ſentiendum eſſet, non modò de peſte, ut olim (*b*) Athanaſio Kirchero è Societate Jeſu, ac nuperrimè (*c*) Johanni Saguens ex Ordine Minimorum viſum eſt, ſed etiam de variolis, hydrophobiâ, ſcabie, lichenibus, cæteriſque affectibus contagioſis, imò verò de morbis omnibus; atque adeò univerſa Medicinæ Theoria peſſum itura foret: cùm nihil quidquam dici poſſit, ut probent luem veneream ab animalculis dependere, quod perinde non pugnet valeatque ad probandum ab animalculis ſimilibus, ſed diverſi generis, cæteros quoque morbos deducendos eſſe, quo tamen nihil abſurdius affirmari poſſe crediderim.

Datâ occaſione narratur hiſtoria de Circulatore quodam, qui aiebat morbos omnes ab animalculis, ſingulos à ſingulis, produci.

Memini quidem, anno 1727, has eaſdem ineptias à Circulatore quodam, cui nomen erat *Boile*, Lutetiæ confidenter propoſitas fuiſſe, ea quidem aſtutiâ, à quâ ſibi cavere primo aditu facile non eſſet, ſed eo tandem ſucceſſu, qui debeat exemplo deterrere. Haud longa futura eſt narratio, nec ab inſtituto aliena, & quæ idcircò excuſationem faciliorem imperrare poſſit. Aſſerebat ille morbos omnes ab animalculis, quæ ſanguini morbosè ineſſent, produci, diverſos à diverſis: Animalculis illis peſtiferis animalia alia hoſtes eſſe capitales, ſingula ſingulis, quibus exagitarentur & delerentur, ut lepores à venaticis canibus, aut ab accipitribus columbæ: Se probè noſſe ſingulorum animalculorum peſtiferorum genera pro morbi cujuſcunque naturâ, noſſe quoque ſingulorum hoſtes acerrimos, qui ægrotantibus opitulari poſſent, & medicinas ſingulas, quæ animalculis illis auxiliariis fœtiſſimæ eſſent: Artem proinde ſe callere morbos quoſcumque radicitùs curandi methodo tutiſſimâ, breviſſimâ, efficaciſſimâ.

Ut autem dictis fidem faceret, præſto erat microſcopium cujus ope gloriabatur poſſe quæcumque diceret oculis ipſis repræſentari. Hoc autem microſcopium mole ſatis magnum, non ex unico tubo recto, ut com-

(*a*) *Philipp.* 2.
(*b*) In *Scrutinio phyſico-medico Peſtis.*
(*c*) In *Syſtemate Phyſico.*

munis

munis fert uſus, ſed ex quinque tubis conſtabat, qui ad datos angulos alternis flexuris obliquè committebantur. Sic enim aiebat objectorum imaginem magis augeri non ſolâ radiorum refractione per vitra interpoſita, ut in vulgaribus microſcopiis; ſed ſimul etiam eorumdem reflexione ſupra ſpecula, quæ ad angulos ſingulos internè appoſita laterent, pari videlicet artificio, quo celeberrimus Newtonus non ita pridem uſus eſt in conficiendis teleſcopiis, quæ licet brevia ſint, ope tamen reflexionis cum refractione conjunctæ, effectum eum præſtant in obſervandis ſideribus, qualem à longioribus teleſcopiis ſperare vix liceret.

Extremo hujuſce microſcopii tubo, qui ab oculo longiſſimè diſtabat, vitra aptabantur plana vel leviter concava, quæ guttulas aliquot continerent ſeri educti à ſanguine recèns emiſſo è venis ægri cujuſlibet. Dein omnia ex arte componebantur ut vitra ad microſcopii focum conſiſterent, atque derepentè intuentium oculis ingens offerebatur animalculorum examen fluido limpidoque humori celerrimè innatantium, quæ, ut ille aiebat, pro aliâ morbi naturâ ſpectabilia fuiſſent aliâ formâ. Poſtquam hæc omnia ab adſtantibus abundè ſpectata erant, vitris iiſdem à microſcopio detractis guttas aliquot inſtillabat humoris alius, fœti, ut ipſe dicebat, animalculis quæ priora venarentur & delerent, & omnibus denuò arte compoſitis, mutatâ ſubitò ſcenâ nihil apparebat ampliùs, quaſi viſa modò animalcula à poſterioribus internecione deleta illicò evanuiſſent.

Minimè mirum eſt ſimilibus præſtigiis fucum & diù & multis factum fuiſſe; ſed tandem ſedulâ & curioſâ inquiſitione palam & apertè patuit quatuor infimos microſcopii tubos viſioni nullomodo conferre, ſed ad fraudem unicè comparatos eſſe: Vitra proinde ſero ſanguinis vel alio quocunque humore madentia, quæ extremo ultimi tubi tanto apparatu aptabantur, ludificationis tantùm causâ apponi, cùm nec liquores quos continerent, nec animalcula, ſi qua iiſdem ineſſent, in conſpectum venire poſſent: Supremo tantùm tubo viſionem fieri, & eo ſolo microſcopium conſiſtere: In hujus extremo vitra artificioſè latuiſſe, quæ liquorem concluderent aliquem animalculis fœtum, quales plurimi noti ſunt: Dùm cæteri tubi videbantur ad viſionis negotium componi, vitra latentia à ſycophanta, vel ad focum ſupremi tubi callidè deducta, vel ab eodem abducta fuiſſe, atque eâ ratione facilè pro lubitu potuiſſe animalcula, quæ liquoribus inerant, vel offerri vel ſubtrahi intuentium conſpectui.

En artes callidi quidem & vaferrimi veteratoris, ſed ſimul etiam verè impudentiſſimi, qui præſenti ſæculo, dùm florent Literæ & rerum Phyſicarum ſtudia, Lutetiæ in urbe ſcilicet doctiſſimis viris refertiſſimâ, ludos iſtiuſmodi facere non dubitaverit! Neſcio quidem quem fallaciarum fructum ſibi ipſe promiſiſſet; ſed certè ſcio quam meritus fuerat, pœnam fugâ prudenter caviſſe; nam ubi primùm ſenſit fraudes retegi, convaſatis ſarcinulis clam abiit, exceſſit, evaſit, erupit. Sic exploſis tandem fabulis commentitiis, Medicina antiquiſſimis legibus reſtituta, & à ludibriis feliciter vindicata eſt.

CAPUT III.

Quibus viis virus venereum introducatur, & quâ normâ æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?

DOCET experientia, quam ſolam in rebus Medicis magiſtram agnoſcimus,

I. Virus venereum intrò penetrare triplici modo.

I. Virus venereum, dùm contagione ſpargitur, triplici viâ in ſanos admitti,

1°. Madore.

1°. Madore ſolo, cùm in obvios & ſuperficiarios poros partis cui adhæreſcit, ſolo fluiditatis, caloris, fricationis motu ſenſim penetrat, ut & cæteris quibuſvis fluidis commune eſt. Sic ulcuſcula cancroſa accidunt in genitalibus in utroque ſexu, ſi concubitu; in ore, linguâ, gingivis, palato, faucibus, ſi ſugendo aut ſuaviando; in mammarum papillis, ſi lactando; in cutis habitu, ſi cùbando; demùm in manibus, digitiſque, ſi obſtetricando, aut ulcera venerea contrectando lues contrahatur,

2°. Halitu.

2°. Halitu, cùm veneni partes calore extenuatæ vaporis inſtar exhalant & vicinioribus partibus inſpirantur. Sic in gonorrhœâ urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; proſtatæ verò, urethra, glandulæ Cowperianæ in fœminis: Sic in alumno ab infectâ nutrice lactente trachæa arteria, bronchia & pulmonum veſiculæ, ſolâ contagii exhalatione inflammantur, eroduntur & exulcerantur.

3°. Traductione per vaſa lymphatica.

3°. Denique traductione per vaſa lymphatica, cùm virùlentæ guttulæ per poros partium in vaſa lymphatica, quæ cutem irrorant, inſinuatæ, unà cum circulante lymphâ in proximiores glandulas conglobatas, quò & ipſa confluit, devehuntur, ubi vires exerunt. Sic concubitui impuro, ulcuſculis cancroſis genitalium, aut gonorrhϾ parciùs fluenti tumores glandularum inguinalium; Sic venereis gingivarum, linguæ, palati aut faucium aphthis vel ulcuſculis in lactentibus, aut in iis qui baſiis morbum concepêre, tumores glandularum maxillarium & parotidum; ſic papillarum rhagadibus, ſciſſuris, ulceribus venereis in nutricibus tumores glandularum axillarium ſolent ſupervenire, devectâ ſcilicet veneni parte à genitalibus in inguinales, ab oris interioribus in parotides vel maxillares, à mammarum papillis in axillares glandulas, juxta circulationis leges quibus lympha paret.

II. Eas corporis partes primas affici, per quas virus admittitur.

II. Proinde eas corporis partes veneno venereo primas omnium affici, quibus contagium admittitur: Genitalia nempe in utroque ſexu, ſi concumbendo; linguam, gingivas, buccas, palatum, fauces in alumno, ſi ſugendo, aut in amaſio vel amaſiâ, ſi ſuaviando; mammarum papillas in nutrice, ſi lactando; corporis habitum, ſi unà cubando; ſummos demùm digitos, ſi obſtetricando aut ulcera contrectando contages concipiatur. Unde facilè eſt fœminarum diſſimulationem ludificare, quæ ut ſeſe excuſent à culpâ, ſolent aliquando falſam & abſurdam morbi originem prætexere, cùm experientiâ compertum ſit & eâ parte, quæ prima affecta fuerit, vi-

rus certiſſimè admiſſum fuiſſe, & virus nunquam admitti, niſi ea pars, quâ admittitur, primùm affecta fuerit.

Fruſtrà in contrarium objiceretur luem ipſo concubitu aliquando concipi ſine præviâ ullâ labe in obſcœnis partibus. Id enim ullo experimento, quod certum ſit, confirmari negamus. Meminimus quidem legiſſe apud Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 1 *Cap.* 13, ſicut & * alibi in unâ aut alterâ obſervatione ægrotantes duos treſve, qui morbum venereum localem nullum unquam experti eſſent, verâ & confirmatâ ſyphilide laboraviſſe, quam quidem in ægrotante Tomitani *imbecillitas univerſa virium, præſertim ventriculi labefactatio*; quam verò in duobus aliis puſtulæ per cutem ſparſæ indicarent.

Explicantur Obſervationes, quæ in contrarium opponi poſſunt.

Sed hæc neque numero, neque momento tanta ſunt, ut unanimi omnium ſententiæ refragari valeant.

1°. Forſan ægrotantes falſi ſunt, dùm ſe à morbo locali vacaſſe affirmarunt; neque deſunt probabiles erroris cauſæ. Sic imperiti porros, qui breves & parùm obvii in rugis fræni latent, ignorare; ſic ulcuſcula venerea ſed benigniora pro fiſſuris cutaneis habere; ſic leviores gonorrhœas, quamvis venereas, potatæ cereviſiæ, equitationi, aut nimio veneris uſui adſcribere non modò poſſunt, ſed etiam frequentiſſimè ſolent. Multos ſanè reperire eſſet venereâ lue ſine præviis morbis localibus infectos, ſi ineptis inexpertorum narrationibus aut præjudiciis temerè fides adhiberetur.

2°. Forſan falſi ſunt Obſervatores ipſimet, dùm ægrotos illos lue laborare judicarunt. Unum tantùm ſignum memorat Tomitanus, ſcilicet *imbecillitatem virium & ventriculi labefactationem*: Pariter Obſervator alter unum tantùm refert, *puſtulas* videlicet *per cutem ſparſas*; ſed horumce ſignorum neutrum ſyphilidi demonſtrandæ ſufficit. *Virium* enim *imbecillitas & labefactatio ventriculi*, ſi luis venereæ ſigna ſint, ſigna ſunt valdè æquivoca, atque adeò valdè incerta: *Puſtulæ* verò *cutis* certiùs quidem luem indicant, ſi venereæ ſint; at puſtulæ omnes venereæ non ſunt, & in diſtinguendis puſtulis, quæ à ſeminio venereo fiunt, haud rarum eſt fucum fieri vel oculatiſſimis. Sanè, ut liberè dicam, & plura & certiora ſigna expectanda fuiſſe viderentur in re tam ancipiti & tam novâ, præſertim cujus obſervationem publici juris facere conſilium eſſet.

3°. Demus tamen rem in illis ægrotantibus ſe habuiſſe, ut narratur, quod ſanè nimium, nimiumque eſt. Quid tùm? Luem veneream aliquando forſan poſſe contrahi ſine prænunciis ullis morbis localibus? Eſto. Sed ſimul ultrò confitendum eſt id, ſi verum ſit, tam raro uſu venire, ut vix inter ægros mille, quid aio? Vix inter decem mille unum numerare liceat, quem lues eo pacto per ſaltum infecerit. Ergone una aut altera obſervatio dubia, incerta, fallax, quæ ſi vera ſit rariſſima eſt, in normam ſtatim ducetur? Neutiquam ſanè. Sed notis & omni exceptione majoribus regulis inſiſtendum eſt; & idcirco de lue venereâ, quoties morbi locales præluſerint, ex levioribus quidem ſignis judicandum eſt: Si

(*a*) Jean Louis Petit, Maitre Chirurgien. *Traité des Maladies des Os. Tom.* 2. *Sect.* 3. *Chap.* 17. Quod opus primâ editione malum & alterâ pejus, tertiâ peſſimum evaſit, & putidæ vanitatis plenum.

verò nulli præceſſerint, neganti opinioni adhæreſcendum eſt, vel ad ſummum, quod reipsâ eòdem recidit, judicium cautè cohibendum, dùm ſigna pathognomonica plura, urgentia, certo certiora rem in apertiſſimâ luce collocent.

Proinde facilè condono, ut de facti veritate ulteriùs *anquiratur*. Neque enim obfuit unquam, profuit verò non ſemel de iis, quæ evidentiſſima eſſe videbantur, quæſtionem moviſſe. Sed interim cordatos Medicos monitos velim, qui veritati & ægrotantium commodis ſervire ſtudent, ne ſine certâ, exploratâ, gravi auctoritate talia effutiant, quæ manifeſtè adverſantur notæ ſeminii veneri fixitati, quâ fit ut illæsâ parte quâ admittitur, non poſſit ultrà pergere: imò quæ pugnant cum evidente cæterorum venenorum naturâ, etiam volatiliorum, quæ licet altiùs penetrare valeant, primas tamen ac potiſſimas vires exerunt in partes, per quas intrò ſubeunt. Sic pus variolarum puſtulas excitat vel ſolùm vel maximè in parte cui admovetur: Sic ſaliva canum rabidorum, dùm hydrophobiam producit, inflammationem maximam infert cum dolore in demorsâ parte: Sic humor, quo ſcabies aut herpes affricatur, eam corporis partem præſertim inficit, cui adhæret agglutinatus; Sic venenum Tarentulæ, dùm tragœdiam edit in ſanguine, dolorem peculiarem excitat in parte vulneratâ.

III. Inde virus paulatim ulteriùs pergere, & ſanguinem inficere.

III. Virus tandem, ſi ſibi permittatur, poſt affecta primùm ea loca, per quæ introgreſſum eſt, in ipſum ſanguinem ſenſim deduci, quod duplici viâ fieri credimus, vel circulatione ſanguinis, qui tranſeundo per confinia virulentas partes guttatim lambat & abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab infectis partibus redux unà ſecum plurimas veneni guttulas devehat in ſanguinem, in quem ipſa perpetim confluit vaſis peculiaribus: Virus autem utrâlibet viâ traducatur, inde ſenſim multiplicari, intendi, invaleſcere, atque demùm multiplicem functionum læſionem inferre, ſed de his ſequenti Capite.

IV. Virus, quocunque modo penetret, ſemper poris admitti tenuiſſimis & numeroſiſſimis.

IV. In ſummâ virus, quocunque modo penetret, vel madore, vel halitu, vel circulatione lymphæ, pari prorsùs ratione guttularum tenuitate, fluiditatis motu, calore quo æſtuat, mutuâ partium quas humectat fricatione, primò ſemper introduci per poros minutiſſimos quidem, ſed fermè innumeros, quibus cutis denſiſſimè pervia eſt & permeabilis, quibus tanquam emiſſariis ſeu ſpiraculis exeunt ἀπόῤῥοιαι, quæ foras effluunt, ut notiſſimum eſt experimentis Sanctorianis; & quibus etiam tanquam immiſſariis ſeu infundibulis introeunt motu contrario ἐπίῤῥοιαι, quæ foris influunt, ut ex utilitate balneorum aquæ tepidæ, embroches aquarum thermalium, frictionum mercurialium, cataplaſmatum, linimentorum, emplaſtrorum, unguentorum quorumcunque manifeſtum eſt.

Proinde ſeminii morboſi intromiſſionem æſtimandam eſſe,

Ex his conſequitur 1°. Ad introducendum virus venereum unà ſimul conferre & infectum, qui agentis; & ſanum, qui patientis partes ſuſtinet; adeòque in æſtimandâ admiſſi veneni quantitate rationem perinde habendam eſſe, tùm conditionum omnium, quæ poſſunt ex parte communicantis ſeu infecti uberiorem veneni copiam intrò pellere; tùm conditionum ſimilium, quæ poſſunt ex parte accipientis ſeu ſani uberiorem veneni introductionem permittere.

2°. Conditiones ex parte infecti ſeu communicantis repetendas eſſe ex capite gemino : 1°. Ex copiâ ſeminii morboſi, unde cæteris paribus debet venenum eò uberiùs introduci, quò copioſiùs abundat. Hinc ſi gonorrhœa ſummè virulenta actu fluat; ſi pudenda ulcuſculis venereis erodantur; ſi citra gonorrhœam & ulcuſcula, ſemen vel ſeminales humores, in quos concumbentes mutuò colliqueſcunt, contagio venereo multo inquinentur, tantò faciliùs inde contagium communicabitur cæteris paribus, potiſſimùm ſi ex ſpurcitie hærentes virulenti humoris guttulæ in illotis partibus computreſcant. 2°. Ex qualitate ejuſdem ſeminii, unde virus cæteris paribus tantò faciliùs promptiùſque debet introgredi, quantò tenuius erit. Hinc ſi virus ſubtile, penetrans, fervidum fuerit ex naturali ſanguinis acrioris vitio, ex immodicâ corporis jactatione & excandeſcentiâ, quæ concubitum præcedat, ex impotenti amore, aut ſalaciore libidine, inde tantò expeditiùs celeriùſque per obvios poros in ſanum introrumpet, atque adeò contagione tantò certiùs nocebit. Modò ex parte infecti ſeu communicantis tantùm.

3°. Pari ratione conditiones ex parte ſani ſeu accipientis deſumendas eſſe ex duobus capitibus : 1°. Nempe ex texturâ partis, quâ virus admittitur, quæ ſi rarior, mollior, magis ſpongioſa, aut eroſa, cuticulâ denudata, ulcere ſaucia ſit, debet ideò cæteris paribus tantò uberius venenum imbibere. Inde eſt quòd lues celerrimè contrahatur, ſi balanus in viris naturâ rarior, defectu ſatis rigidæ erectionis mollior, aut eroſione quâvis ſuperficiariâ ſaucius ſit; ſi in fœminis vaginæ aut vulvæ ſuperficies laxior, rarior, nimis ſpongioſa, aut exulcerata fuerit; ſi in utroque ſexu urethra, proſtratæ, veſiculæ ſeminariæ ex malè curatâ gonorrhœâ ſint adhuc ulceroſæ, fungoſæ, aut fiſtuloſæ, &c. 2°. Ex ſpatio temporis, quo pars veneno ingreſſuro objicitur, nam quò diuturnius fuerit, eò quoque futurum eſt ut cæteris paribus uberior admittatur veneni quantitas. Hinc ideò luis contagio potiſſimùm obnoxii ſunt, qui in venerem ſegnes vel frigidi opus tardè conficiunt, aut qui re peractâ vaſa non eluunt & abſtergunt; præcipuè ſi longiore præputio balanus obtegatur in viris, aut ſi latioribus pterygiis oſtium vaginæ occludatur in mulieribus, atque adeò nidulantes ſuperſtitis contagii guttulæ pertinaciùs retineantur. Modò ex parte ſani ſeu accipientis tantùm.

4°. Quapropter, ſi omnia ſint paria ex parte infecti vel infectæ, pericula contagionis futura eſſe invicem in ratione directâ conditionum, quæ ſunt ex parte ſanorum vel ſanarum; ſi omnia verò paria fuerint ex parte ſani vel ſanæ, pericula eadem futura eſſe inter ſe in ratione directâ conditionum, quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum; demùm ſi cuncta ſint utrimque imparia, contagionis pericula futura eſſe in ratione compoſitâ ex rationibus directis, tùm conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum aut ſanarum, tùm conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum. Modò ex parte amborum.

5°. Hinc ergo explicari commodè cur ſint alii, qui contagium faciliſſimè contrahant vel ex leviſſimâ occaſione, alii verò, qui difficiliùs, licet in diſcrimen ſæpiſſimè ſeſe conjiciant, alii demùm qui difficillimè & ferè nunquam? Cur quidam quibus diù innocuus eſt veneris uſus cum maximè contaminatis, morbum celeriter concipiant, ſi cum aliis leviùs infectis miſceantur? Cur nonnulli, qui cum infectis rem diù habuerunt ſine Hinc patet quanta varietas eſſe debeat in contagionis modo, quâ lues vene-

rea propagatur.

noxâ, dein tamen abſque ullâ novi morbi acceſſione ab iiſdem aliquando vitientur, aliaque hujuſcemodi plurima problemata, ad quorum tamen ſolutionem haud parùm lucis conferent, quæ in ſequenti Capite proponentur, tùm de multiplicatione ſeminii venerei ſemel ſuſcepti, tùm de multiplicationis modo.

CAPUT IV.

Quâ causâ virus venereum intrò admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?

Virus venereum ſemel admiſſum multiplicari in infecto, dùm lues confirmatur.

I. VIRUS venereum, ſuperficie ſatis anguſtâ cutis, poris inconſpicuis & ſtrictiſſimis, brevi temporis ſpatio exceptum, adeòque paucâ quantitate intromiſſum, poſt affectas proximiores partes, ubi morbi locales ſtatim excitantur, niſi ſedulò & tempeſtivè occurratur, quà data porta ſanguinem totum brevi inficit, unde varia ac multiplex læſio tùm in partium ſubſtantiâ, tùm in functionibus, qualis obſervatur in lue confirmatâ. Virus ergo venereum pedetentim in infectis copiâ multiplicatur, dùm viribus invaleſcit.

Multiplicari magis, dùm ab infecto uno plures alii inficiuntur.

II. Virus venereum, quo ſanguinis maſſa contaminatur in lue confirmatâ, ab uno ſolùm, qui vitium & ipſe retinet, in multos, 10, 50, 100, ita traducitur, ut ſinguli ſint, niſi medicina efficax citò adhibeatur, ſimili & æquè confirmatâ lue brevi contaminandi. Virus ergo venereum multiplicatur ex traduce, dùm ab uno in plures contagione propagatur.

Multiplicari maximè, dùm ab infecto uno in plurimos propagatur indefinitè.

III. Virus venereum ſerpit repetitâ tranſmiſſione, cùm unuſquiſque ex decem, vel quinquaginta primùm infectis ſufficiat inficiendis decem vel quinquaginta aliis, qui ſinguli poſſunt totidem alios ipſi quoque inficere. Eo ſanè modo à paucioribus Hiſpanis, qui ab Inſulâ Haiti ſeu Hiſpaniolâ olim redierunt, luem veneream in totam Europam, partemque maximam Aſiæ & Africæ diſſeminatam fuiſſe credimus. Virus ergo venereum gradariè multiplicatur, vireſque acquirit eundo, dùm numeroſâ progenie ſoboleſcens ab uno in vulgus ſpargitur.

Dari exempla ſimilis multiplicationis in cæteris venenis.

Quæcunque de multiplicatione veneni ſeu fermenti venerei afferimus, cum venenis ſeu fermentis cæteris communia ſunt. Sic canis rabidus paucæ ſalivæ vehiculo plures canes rabidos efficit, quorum unuſquiſque poteſt totidem alios ſimili labe de novo coinquinare. Sic ſcabioſus unus pauciſſimo ichore, quod à cute manat, pluribus ſcabiem affricat, qui ſinguli cum aliis totidem poſſunt eamdem communicare. Sic peſte correptus unus obviis plurimis morbum infert afflatu vel effluviis, quorum unuſquiſque ſimili viâ peſte eâdem totidem alios ſolet impertire. Sic demùm æger unus variolis laborans poteſt pus ſufficere, quo plures inficiantur, quorum quilibet totidem aliis inficiendis par futurus eſt.

Imò etiam

Imò etiam eadem multiplicationis ratio in rebus ipſis ſenſu carentibus

obſervatur. Sic libra una fermenti vulgaris panifici plures farinæ libras in paſtam convertit, cujus libra quævis totidem aliis farinæ libris fermentandis & immutandis pariter apta eſt: Sic congius florum cereviſiæ congios plures decocti ex hordeo ſeu *malto* in cereviſiam commutat, cujus cereviſiæ fermentatæ congius quivis ſimilem mutationem afferre poteſt totidem menſuris novi ex malto decocti: Sic pomum putreſcens poma alia circumpoſita in putredinem trahit, quorum ſingula dùm computreſcunt, ſimilem labem totidem pomis aliis juxtà poſitis impertiuntur, donec totus pomorum acervus eâdem pernicie corrumpatur.

in fermentis omnibus.

Patet autem attendenti ad ſingula propoſitam multiplicationis ſpeciem 1°. Non ſuccedere, niſi inter corpora invicem fermenteſcibilia, qualia ſunt omnia in exemplis laudata, hoc eſt, inter corpora quorum partes motu inteſtino actæ ſeſe invicem impetant, eâque luctâ ſingulæ & alterent & alterentur. 2°. Imò etiam inter corpora fermenteſcibilia non ſuccedere, niſi certa interſit naturæ ſimilitudo inter agens, cujus eſt converſionem moliri, patienſque, quod eamdem pati debet. Sic fermentum panificum farinam ſimilaginis, ex quâ conſtat ipſum primitùs, in paſtam convertit, quod nequicquam efficeret in farinâ milii; Sic flores cereviſiæ decoctum malti, unde ipſi prodiêre, in cereviſiam commutant, quod in decocto lentium ſive maizii non præſtarent; Sic etiam in præſenti quæſtione humor virulentus ab unius ſanguine defluens alterius ſanguinem & humores, quorum natura compar eſt, ſimili virulentiâ pervertit, ac in vitii conſortium trahit.

Quænam conditiones requirantur ad eam multiplicationis ſpeciem?

Hinc ergo ſequitur 1°. Vi & energiâ fermenti minutiſſimas particulas fluidi immutandi ita atteri, ſubigi, comminui, conformari, ut mole, figuratione, nexu particulis fermenti ipſius ſimillimæ fiant.

Et quænam conſectaria inde deducenda ſint?

2°. Huic aſſimilationi eò aptiores eſſe particulas immutandi fluidi, quò naturâ propiùs accedunt ad formam, qualem fermenti particulæ olim ipſæ habuêre, adeòque quò poſſunt faciliùs inde ſimili modo deſciſcere in formam, quam eædem fermenti partes jam obtinent.

3°. Inconſpicuas illas mutationes, quibus particulæ fluidi immutandi alterantur & à primigeniâ formâ degenerant, fieri motu fermentativo ſeu inteſtino, ut in panificio & præparatione cereviſiæ evidens eſt, & ut de cæteris haud inani creditur conjecturâ.

4°. Proinde ſanguinis & humorum à ſanguine ſecedentium immutationem, qualis fit ab admixto veneno venereo, produci motu illo inteſtino ſive fermentativo, qui continenter viget in circulante ſanguine, quo chylus, quem alimenta ſuggerunt, in ſanguinem; quo ſanguis in varios humores convertitur; atque adeò virus, quod ſanguini inſpiratum eſt, in ipſo gliſcere & multiplicari mechaniſmo eodem, quo ſanguis ex chylo, quo humores cæteri ex ſanguine renovantur.

Quærant jam umbratici Doctores, quibus dulce eſt inſolubilia ſectari & in phantaſmatis ludere, qualis ſit primitiva moles, figura, diſpoſitio minimarum atomorum corporis immutandi; qualis debeat eſſe nova particularum facies, quam induunt, ut immutentur; quâ vi, quo artificio, quo mechaniſmo à priori formâ in hanc novam poſſint deſciſcere. Haud nobis ſuppetunt oculi ſaltis lyncæi, ut ſcenas, quæ in eâ converſione ex-

Difficile eſſe mechanicam illius multiplicationis cauſam aſſignare.

hibentur, poſſimus perſpicere; & cæcutientibus temerarium videtur in tantâ formarum & mechaniſmorum poſſibilium diverſitate de formis certis & de mechaniſmo peculiari ſolis conjecturis velle divinare. Quocirca mittendam cenſemus quæſtionem obſcuriſſimam, quæ forſan nec ſoluta lucem majorem rebus medicis afferret, cùm experientiâ compertum ſit Medicis practicis, poſthabitâ causâ, ſi altiùs lateat & intricatior ſit, plerumque ſatis eſſe, modò de effectibus certi ſint.

Sed quod medicinæ ſufficit, certò liquere multiplicationem illâ ex duplici capite æſtimandam eſſe.

Et ſanè, ut jam ad quæſtionem regrediamur, qualiſcumque ſit mutationis cauſa & mechaniſmus, manifeſtum eſt,

1°. Multiplicationem ſeminii virulenti in ſano, dùm inficitur, æſtimandam eſſe ex duobus capitibus; 1°. Nempe ex viribus fermenti, quod agentis partes implet, & ſanguinem cæteroſque humores pervertit; 2°. Ex facultate ſanguinis cæterorumque humorum, qui mutationem pati debent & fermenti efficaciæ pervertendos ſe præbent.

1°. Ex viribus ſeminii venerei ipſius, quod fermenti ſeu agentis partes ſuſtinet.

2°. Vires quidem fermenti ſeu contagii venerei ſtatuendas eſſe, 1°. Ex copiâ quâ admiſſum fuerit; virus enim tantò fortiùs & efficaciùs aget cæteris partibus, quantò magis abundaverit; ſed eâ de re conſulatur Caput præcedens. 2°. Ex energiâ quâ pollet; nam virus eò magis efficax & actuoſum futurum eſt cæteris paribus, quò tenuius, acrius, ſubtilius erit, ex nativâ temperie, ut in regionibus calidioribus; ex morbosâ dyſcraſiâ ſanguinis unde prodiit, ut in cachecticis, bilioſis, atrabilariis, febre hecticâ laborantibus; &c. ex diuturnitate temporis ex quo ægrotanti ineſt, ut in iis qui jam dudùm morbis venereis afflictantur.

2°. Ex facultate ſanguinis, qui patientis vices gerit.

3°. Facultatem verò ſanguinis cæterorumque humorum, quâ ſe faciliùs pervertendos præbent, repetendam eſſe, 1°. Ex vitiosâ eorumdem qualitate, quâ venenum & citiùs & altiùs imbibunt; hinc qui cachexiâ vel obſtructionibus laborant, aut qui bilioſam vel atrabilariam temperiem à naturâ habent, faciliùs ſolent cæteris paribus labem inde concipere. 2°. Ex accidentibus variis, quæ veneni multiplicationi favent, ut ſunt febrilis incandeſcentia, error in diætâ, animi pathemata vehementiora, exercitia immodica, crapula, vigiliæ nimiùm protractæ, &c. quæ ſi frequentiùs contingant, gliſcenti veneno ſolent calcar addere.

4°. Proinde multiplicationis modum æſtimandum eſſe ex diversâ facultate ſanguinis & humorum, in quibus debet venenum multiplicari, ſi omnia paria ſint ex parte veneni; ex diverſis verò veneni viribus, ſi omnia paria fuerint ex parte ſanguinis & humorum; demùm ex ratione compoſitâ ex rationibus diverſis tùm virium fermenti, tùm facultatis ſanguinis & humorum, ſi ex utrâque parte omnia imparia ſupponantur.

Unde pro variis individuis varietas ſumma debet eſſe in modo multiplicationis.

5°. Hinc ergo tantò magis patere ſolutionem problematum, quæ præcedente Capite propoſuimus, & aliorum quamplurium quæ in praxi ſæpiùs occurrunt, nempe cur alii à morbis venereis levioribus, & quibus videbatur diligenter occurſum eſſe, in luem veneream confirmatam citiſſimè incidant? Alii contrà à morbis ſimilibus, imò etiam urgentioribus & neglectis vel nullum, vel leve & tardum damnum patiantur? Cur in aliis lues malignior diris ſymptomatis ferociat? In aliis contrà mitis ſit & benigna? Cur celeriter modò, modò verò tardè procedat? &c.

CAPUT

CAPUT V.

Quo pacto virus venereum tam diù aliquando lateat in ſanguine ſine noxâ?

JAM dudùm obſervatione compertum eſt, 1°. Virus venereum cùm profligatum creditur, clàm aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine, ſine ullo ægrotantis damno, quod manifeſtum ſit, atque adeò ſine ullo ſui indicio: 2°. At verò, ubi primùm ex accidente ſanguinis craſis vitio pervertitur, quamquam virus nullum de novo accedat, hydræ inſtar ſponte reviviſcere, celerique progreſſu graviſſima ſymptomata inferre, unde lues confirmata. Utrumque experientiâ compertum eſſe, tùm virus venereum diù aliquando latere ſine noxâ, tùm aliquando derepente reviviſcere.

Sanè utrumque mirum eſt, & poſſe virus ita nocens in medio ſanguine, quocum intimè confunditur, quietè tandiù deliteſcere ſine ullâ noxâ; & poſſe tam paucam veneni quantitatem in ipſo ſanguine, qui continuò renovatur, illibatam tandiù conſervari. Sed tamen neutrum ſeminio venereo proprium eſt; virus enim hydrophobicum, quod acrius eſt potentiuſque, non modò per multos à morſu dies, ſed etiam aliquando per annos plurimos ſopitum latet in corpore, priùſquam vires exerat, & aquæ timorem cæteraque hydrophobiæ ſymptomata advocet. Quin imò, ſi vulgari opinioni credendum ſit, fermentum ſeu virus varioloſum nobis congenitum eſt à materno utero, latetque proinde ſine noxâ longiſſimo tempore, donec oblatâ occaſione ſcenas agat plerumque funeſtiſſimas. Quod utrumque cæteris etiam venenis commune eſt.

Medici, ut hunc nodum reſecent, vulgò exiſtimant virus venereum cæteraque venena iſtiuſmodi, dum innocuè latent, recondi loculamentis quibuſdam, quæ inter medias ſanguinis partes ſulfureas intercedant, vel in glandularum quarumdam receſſibus ſeponi, ubi ſint in tuto, ſed unde datâ occaſione poſſint quaſi ex inſidiis erumpere, & vi atque impreſſione ſanguinem cæteroſque humores, imò verò partes ſolidas peſſundare. Nihilominùs tamen ut hæc phænomena explicentur, neque ſupponenda eſſe in ſanguine loculamenta, quæ virus concludant, neque admittendas in corpore glandulas; in quibus virus latere poſſit.

Sed hæc meræ nugæ ſunt, nec ad veri ſpeciem ſatis aptè confictæ. Quaſi verò in ſanguine, qui fluidus eſt, qui motu circulatorio indeſinenter truditur, cujus partes ſuſque deque multifariam aguntur, loculamenta ulla liceat comminiſci, invia, inacceſſa, quibus veluti totidem pyxidibus partes veneni venerei arctè concludantur ne exhalent, aut ne aliarum partium conſortio tandem immutentur: Aut quaſi receſſus, glandulave ulla ſit in toto corpore, in quibus ſanguinis vel humorum circulatio vel uno momento ceſſet in ſtatu naturali; in quibus contentus humor perenni jugique motu ſanguini non reddatur, ſi lymphaticus; in deſtinata loca non convehatur, ſi recrementitius; vel foras non expellatur, ſi excrementitius ſit; demùm in quibus humor ullus venereo veneno inquinatus poſſit per multos annos pacatè ſubſiſtere illibatâ formâ & indole.

Sed quid figmentis opus eſt, cùm poſſit quæſtionis ſolutio ex certiſſimis Sed hæc fa-

cile explanari poſſe ex diverſo modo, quo ſanguis & humores jugiter renovantur.

œconomiæ animalis principiis deduci? Chylus, qui ex alimentis conficitur, in ſanguinem intra vaſa convertitur fermentatione; ibidem fermentatione ſimili ſanguis inde confectus, in humores ſecundarios ipſe commutatur. Sanguis quidem, quandiù purus eſt, ex chylo probæ notæ ſanguinem purum, & ex ſanguine puro puros humores generat, ut in ſtatu ſano; at verò ſi ſanguis veneno venereo ſemel inquinetur, ſimilem paremque labem debet inurere, niſi ocyùs occurratur, tùm ſanguini quem ex chylo, tùm humoribus omnibus quos ex ſanguine de novo generat, unde virus, quod initio parcè inſinuatum fuit, renovatur & perennat.

Jam verò poteſt ea labes, quæ ſanguini infertur ſeminio venereo, tripliciter gradu & intenſione variare pro diversâ veneni admixti vel ſuperſtitis copiâ, aut diversâ ſanguinis in quem agit, naturâ, qualitate, indole; nimirùm, 1°. Gliſcere in dies atque ſenſim invaleſcere veneno venereo multiplicato; 2°. Contrà minui & extenuari veneno venereo evaneſcente; 3°. Mediâ viâ progredi, & ſtatum modumque eumdem conſtanter retinere, veneno venereo renovato quidem, ſed ſine acceſſione aut deceſſione ullâ.

Eâ nemperatione virus admiſſum aliquãdo gradatim invaleſcere & multiplicari: Aliquando pedetentim extingui & evaneſcere:

I. Quidem ſi labes gliſcat & invaleſcat, ſi virus inde celeri progreſſione augeatur in dies & multiplicetur, univerſa ſanguinis & humorum maſſa brevi corrumpetur, unde lues confirmata; quod accidit ex triplici causâ, ut liquet ex præcedente Capite, 1°. Si virus multùm, acre, ſummè virulentum ſit; 2°. Si ſanguis in quem virus agit, vel naturâ vel per accidens pravus & vitioſus fuerit; 3°. Si, quod peſſimum eſt, omnia hæc eadem ex utrâque parte ſimul coincidant.

II. Contrà ſi labes in dies retundatur & imminuatur, adeòque ſi contagium & viribus extenuetur & decreſcat copiâ, inde tacitâ quidem, ſed certâ progreſſione virus omne ſenſim diſſlabitur, ut in iis qui à bubonibus, ulcuſculis, gonorrhœis gravioribus convaleſcunt ſine remediis, vel cum remediis haud ſatis efficacibus, & qui toto vitæ tempore optimâ fruuntur valetudine, in quibus quin virus venereum aliquantulum & diù latuerit, & optimâ ſanguinis conſtitutione atque felici rerum non-naturalium uſu ſenſim domitum fuerit nullus dubito. Sed tam fauſtum ſucceſſum ſperare nunquam licet, niſi ex causâ triplici, ut colligere eſt ex præcedente Capite lege contrariorum, 1°. Si virus paucum & benignum ſit; 2°. Si ſanguis purus, ritè conſtitutus, & perfectè elaboratus fuerit; 3°. Quod optimum eſt, ſi ex utrâque parte contingat ut hæc omnia unà concurrant.

Demùm aliquando modum ita tenere, ut ad eumdem gradum conſtanter renovetur.

III. Quòd ſi labes medium ſtatum teneat, ac proinde ſi virus jugiter quidem renovetur ut priùs, ſed ſemper eodem tantùm gradu, qualem initio habuerit, adeòque perinde impari ad effectum, tunc quidem virus fiet conſtanter perpetuum, ſed ſimul ita coercitum & refrænatum ut effectu careat, ſeu quod idem eſt, virus latebit quidem in ſanguine, ſed latebit innoxiè, quemadmodum in praxi obvium eſt.

Ut hæc autem ſuccedant, oportet ut virus, quod admittitur vel quod ſuperſtes remanet, modum ita teneat in quantitate & energiâ, & ut ſimul ſanguis ipſe mediocritatem ita ſervet in qualitate & generationis ra-

tione, ut inde permittatur quidem veneni reproductio, ſed conſtans & eadem ſemper permittatur, neque major neque minor. Sin ſecùs contigerit, ſi febre aut alio quovis morbo adventitio, ſi erroribus diætæ, vigiliis immodicis, crapulâ, &c. ſanguinis qualitas vitietur, tunc quâ ratione ſanguis à naturali craſi deſciſcet ipſe, futurum eſt, ut ratione eâdem venenum anteà latens copiâ & viribus promptè invaleſcat, naturali ferociæ reſtituatur, atque inde quaſi apertâ Pandoræ pyxide atra graviſſimorum ſymptomatum cohors derepentè incumbat, unde lues manifeſta.

Poſſumus in confirmationem exemplum notiſſimum adducere, fructuum nempe, qui in arboribus ſylvaticis feri & agreſtes, ac proinde acerbi ſunt, culturâ verò molliuntur & manſueſcunt; non ideò quidem quòd arbores nativam indolem, quæ agreſtior eſt, deponant, ſed ideò tantùm, quòd dulcior ſuccus, quem excultum ſolum ſuggerit, natales arborum ſuccos ita temperet, ut inde fructuum ſapor mitior fiat; quemadmodùm videtur vel inde poſſe argui, quòd fructus iidem ad priſtinam acerbitatem ſubinde redeant, ſi à culturâ aliquandiù ceſſatum fuerit. Quippini ergo pari quoque modo poteſt pauca veneni venerei benignioris copia intra corpus latere quidem innocuè, quandiù ſanguis purior largiorem veneni ſimilis renovationem refrænaturus eſt; ſuæ verò reddi nativæ ferociæ & virulentiæ, ubi primùm depravatâ ſanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.

Una ſupereſt ſolvenda quæſtio, utrùm vir latente morboſo ſeminio infectus poſſit ſanam mulierem, quâcum rem habuerit, lue venereâ inficere, aut vice versâ fœmina virum? Acriter quidem diſputant Medici in utramque partem, dùm affirmant alii, alii negant, ſed cùm experientia utrique opinioni quandoque patrocinetur, pronum eſt inde colligere utramque opinionem perinde veram eſſe, atque adeò virum eumdem, in quo virus clàm lateat, poſſe & non poſſe mulierem, cum quâ concubuerit, lue contaminare, pro diverſo mulieris ſtatu, & vice versâ fœminam virum. *Quæ probè intellecta plurimùm conferunt ad reſolvenda varia problemata de contagione venereâ, quæ in quæſtionem vocari ſolent.*

Sanè quidem, quoniam conſtat ex iis, quæ præcedente Capite dicta ſunt, infectionem non ab uno tantùm, ſed à duobus dependere, ſequitur non in uno tantùm ſed in duobus conſiderandam eſſe, ejuſque propagationis modum non ex uno ſed ex duobus æſtimandum. Idcirco licet certus & conſtans ſupponatur inficientis ſtatus, neceſſe eſt ut effectus tamen diversè variet pro diverſo ſtatu inficiendæ. Vir igitur, in quo virus lateat, poteſt quidem mulierem ſanam lue manifeſtâ inficere, ſi ipſa naturâ, morbo, vivendi ratione, fuerit tali temperie, qualitate, indole, ut veneni venerei vis, quæ in infecti viri ſanguine inefficax, pervertendo ſanguini mulieris compar fiat. Non poteſt verò, ſi mulier robuſtior, ſanior, meliori conſtitutione prædita ſit, atque adeò vim eludat veneni concubitu admiſſi, quod in illâ perinde ac in viro effectu cariturum ſit.

Ex eodem principio deducendum eſt, 1°. Cur mulier eadem, quæ cum viro in quo ſeminium latet, veneris uſum diù habuit ſine damno, dein tamen aliquando ab eodem celeri lue inficiatur? Id enim ſupponit quidpiam ex alterutrâ parte mutatum fuiſſe, unde contagium, quod ab infecto viro

S ij

manat, jam efficacius ſit, vel ſanguis mulieris, qui inficiendus eſt, ad concipiendum venenum jam magis comparatus.

2°. Cur ex pluribus liberis, qui ab iiſdem parentibus ſuſcipiuntur, laboret unus aut alter ſtrumoſis vel rachiticis affectionibus, quæ ſunt degeneris luis ſymptomata, non verò alii? Id enim arguit hunc aut illum nativâ corporis conſtitutione, vel morbis, qui dùm utero geſtantur matrem debilitant, cæteris imbecilliorem eſſe, unde contagio altiùs inficiatur; atque ſic de cæteris omnibus phænomenis, quæ in luis propagatione ſolent obſervari.

CAPUT VI.

De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curandâ lue venereâ à primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.

Medici circa luis venereæ ingreſſum morbi curationem detrectavêre.

I. MEDICI, qui circa luis venereæ ingreſſum in Europâ florebant, morbi novitate & ferociâ ſtupefacti, hæsêre diù ancipites, quid agerent planè neſcii: Nec enim audebant morbi curationem aggredi, cui ſe impares eſſe ſentiebant. Poſſunt in rei teſtimonium adduci Scriptores & & plures & ex diverſis gentibus, qui morbi exordio ſuppares vixerunt.

1°. Sic inter Italos affirmabat anno 1500 Gaſpar Torrella, *in Tractatu de Dolore in pudendagrâ*, *Literatos ab hac curâ fugiſſe, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo*; ..... *cùm enim*, pergit idem, *noſtris temporibus talis monſtruoſa ægritudo à nullo fuerit viſa, idcirco à nullo, quantumcunque perito, experto, & ſenio confecto canonicè & rectè curari poterat.* Quæ eadem totidem verbis legere eſt apud Wendelinum Hock, anno 1502, *Tractat. de Morbo Gallico, Cap.* 1. Sic etiam Jacobus Cataneus à Lacu Marcino aſſerebat anno 1505, *Tractatûs de Morbo Gallico, Cap.* 7. *Apparente hoc novo in Italiâ morbo, plurimos Medicorum inſignes hæſitaviſſe, & à curatione ipſius refugiſſe Jure quidem*, ſubjungit Ille, *in curandis enim morbis prima intentio, ut Galeno placuit, ab eſſentiâ morbi ſumenda eſt, quæ, cùm nulla hujus morbi memoria exſtaret, incognita erat.*

2°. Neque res meliùs cedebat tunc temporis in Hiſpaniâ, unde prima mali labes. Johannes enim Almenar, Hiſpanus, in *Præfatione præfixâ Opuſculo*, quod de Morbo Gallico conſcripſit ante annum 1516, conquerebatur de ſupinâ *Medicorum ignorantiâ in eo affectu curando*: Et Gonſalvus Fernandez de Oviedo narrabat anno 1535, *Lib.* 2. *Cap.* 14. *Hiſtoriæ General. & Natur. Indiarum Occident.* hiſpanicè ſcriptæ, Morbum Gallicum ferocem, curatu dificillimum, pleriſque initio funeſtum fuiſſe, quoniam cùm ignotus eſſet, neque anteà unquam viſus, Medici, quo pacto infectis mederentur, planè ignorabant.

3°. Conſtat neque minùs attonitos fuiſſe Medicos in Germaniâ; refert enim Ulrichus Huttenus, nobilis Germanus, anno 1519. *Lib. de curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Capp.* 1. & 2. *Medicos ab*

ejus morbi ortu totum in Germaniâ biennium ſiluiſſe ..... Et fugiſſe morbi aſpectum, nedùm contactu abſtinuiſſe, ut mali prætereà nullius. Ait verò Laurentius Phriſius, Medicus Metenſis, anno 1532, *in Opuſculo de Morbo Gallico, Cap.* 1, *Pauperes hoc malo laborantes initio expulſos fuiſſe ab hominum converſatione, tanquam purulentum cadaver; derelictoſque à Medicis (qui ſe nolebant intromittere in curam tàm in ſpeculando & conſulendo, quàm viſitando) habitaviſſe in arvis & ſylvis.*

4°. Porrò quâ ratione Medici in Galliâ ſe geſſerint eodem tempore planè ignoro, cùm inter Gallos Auctor nullus exſtet, qui de lue venereâ primis illis temporibus ſcripſerit; & antiquiſſimus omnium, quos noverim, ſit Jacobus à Bethencourt, Rothomagenſis, qui anno 1527 Tractatum de Morbo Gallico ſive Venereo edidit, ſed cujus ætate jam nota erat tùm Mercurii, tùm Guaiaci adminiſtratio & uſu frequenti confirmata. Nullus tamen dubito quin eodem ac cæteri ſtupore perculſi fuerint, ut ex ſcriptis hac de re legibus à Senatu Pariſienſi, quas ſuprà attulimus, *Cap. ultimo Lib. præcedentis*, haud obſcurè videtur colligi.

II. Exin verò morbo latiùs opinione diſſeminato, cùm numerus opem quæritantium in dies magis magiſque creſceret, puduit tandem Medicos officio in re tam gravi penitùs deeſſe. Sic ergo primùm verecundiâ potiùs quàm confidentiâ morbo Medicina fieri cœpta eſt, & mali curatio attentari. Liquet autem ex Operibus Nicolai Leoniceni, Coradini Gilini, Gaſparis Torrellæ, Sebaſtiani Aquilani, Antonii Benivenii, Wendelini Hock, Jacobi Catanei, cæterorumque Medicorum ejuſdem ætatis, in ſequenti Therapeiâ adhibendâ Medicos omnes conſenſiſſe, quam ceu rectæ rationi methodoque ad congeneres affectus receptæ maximè conſonam, *methodicam* ſeu *rationalem* nuncupabant.

Deinde curationem aggreſſi ſunt therapeiâ, quam *methodicam* ſeu *rationalem* appellabant.

1°. Quidem diætam imperabant tenuem, cùm ex Hippocrate, *Aphoriſm.* 9. *Section.* 2, impura corpora, quò plùs nutriuntur, eò magis lædantur; & ſalubrem, ad quam videlicet deligebantur cibi eupepti & euchymi, qui ſanguinis vitio temperando pares eſſent.

2°. Venam incidebant ineunte morbo rariùs vel frequentiùs, pro ægrotantium ætate, viribus, temperie: Morbo verò jam progreſſo à venæ ſectione plerique cavebant, cujus vices malebant ſupplere ſanguiſugis vel cucurbitulis.

3°. Quæ in primis viis congeſta erant, educebant vel clyſteribus *laxativis* ex decocto emolliente, caſſiâ, catholicone, diaphœnico, &c. vel medicinis *minorativis* ex ſennâ, caſſiâ, mannâ, myrobalanis, tamarindis, ſyrupis pomorum Regis Sapor, de cichoreo compoſito, roſarum ſolutivo, &c.

4°. Inde digerebant pravos humores, qui ſanguini inerant, potionibus alterantibus, pro variâ ſanguinis craſi variis; modò blandioribus, ut 1°. Apozematis ex ſuccis depuratis cichorei ſilveſtris, borraginis, bugloſſi, ſcolopendrii, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem ſuccis; 3°. Sero lactis vaccini, cui herbæ eædem incoquebantur: Modò verò efficacioribus, ut 1°. Decoctis radicum apii, petroſelini, fœniculi, aſparagi, polypodii, &c. & foliorum fumariæ, ſcabioſæ, epithymi, praſſii, ſummitatum lupulorum, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem; 3°. Sero lactis iiſdem herbis alterato.

5°. In eumdem finem utebantur balneis in aquâ tepidâ, modò purâ, modò prius decoctâ, vel cum radice althææ & nymphææ; foliis malvæ, brancæ urſinæ; floribus chamæmeli, meliloti; ſemine lini, &c. ad emolliendum & diluendum: Vel cum radice cucumeris aſinini aut ſerpentariæ; foliiſque lapathi acuti, chelidoniæ, ſcabioſæ, praſſii, &c. ad reſolvendum.

6°. Humores ſemel digeſtos dilutoſque purgabant identidem catharticis efficacioribus, modò ſimplicibus, ut agarico, ſennâ, aloë, diagridio, turpetho, infuſis dilutiſve in aquis aut decoctis *appropriatis*; vel ſyrupo aut conſervâ exceptis in opiatam: modò compoſitis, ut electuario lenitivo, diaſennâ Rhaſis, diacatholicone, electuario Indo minore, confectione Hamec, electuario de dactylis, &c. pilulis cochiis, fœtidis, aureis Nicolai, de hierâ Ruffini, &c.

7°. Puſtulas, ſi quæ cutem deturparent, calidè inungebant poſt balneum linimento ex detergentibus & exſiccantibus, ut maſtiche, thure, myrrhâ, fuligine, ſulfure vivo, lithargyrio, tartaro albo, radice ireos, enulæ campanæ, lapathi acuti, &c. tenuiſſimè pulveratis & axungiâ exceptis.

8°. Si qui verò dolores torquerent, affecta loca ſæpiùs illinebant calidiſſimè oleo olivarum antiquo, laurino, chamæmelino, anethino, de ſpicâ, de croco; medullâ cervi, vulpis; adipe humanâ, ſapone veneto, decocto hyoſcyami, &c.

9°. Ad morbum difficiliorem utebantur *ſtuffis*, in quibus blando aquæ ferventis calore, vel thymiamatum fumo ægri ſudore manabant copioſo, quo ſordities, quæcumque cuti adhæreſcebant, abſtergebantur. Pro pauperibus loco ſtuffarum calore furni ſudationem movebant feliciſſimo ſucceſſu, ſi Gaſpari Torellæ credere eſt, qui *in Tractatu de pudendagrâ* ait *inter omnia ſibi experta pro curatione doloris ac etiam puſtularum eſſe, ut patiens intret ad ſudandum in furno calido, aut ſaltem in ſtuffâ, & hoc faciat diebus quinque continuis jejuno ſtomacho.*

10°. Haud deerant, qui ad everrendas morbi reliquias multiplicem viperarum uſum ſuaderent, ut vini, in quo viperæ extinctæ eſſent & aliquandiù infuſæ; juſculorum ex viperis; carnis viperarum elixæ vel aſſatæ; ſyrupi ex decocto viperarum; &c. quæ ſingula fuſiùs explicata invenies apud Sebaſtianum Aquilanum, Jacobum Cataneum à Lacu Marcino, Johannem Benedictum, & Petrum Andream Matthiolum.

11°. Demùm cauterium bregmati, occipiti, brachio, tibiæve inurebant, quo latentes morbi reliquiæ ſenſim exhaurirentur, ut ab Hiſpanis etiamnùm factitari dicitur. Sic ait Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico, cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſurâ coronali maximum ferre juvamentum..... & ſe hoc in pluribus expertum eſſe hanc ægritudinem in gulâ patientibus, qui omnes curati ſunt ad laudem Omnipotentis, qui omnium inferiorum & ſuperiorum cauſa exiſtit.* Similia legere eſt apud Wendelinum Hock, & Benedictum Victorium.

Poterant quidem ea ſingula morbi ferociam mitigare, humorum virulentiam lenire, & ad ſummum viam remediis efficacioribus parare. Pleriſque ſanè, nec ſine ſucceſſu, etiamnùm utimur, quoties ægrum ad inunctiones mercuriales præparatum cupimus. Sed neutiquam poterant hæc univerſa morbum ita ferocem extirpare, & peſtilentiam, quâ tota

humorum maſſa imbuta erat, depellere. Haud ergo mirum ſi Medici eâ methodo oleum & operam ita perdiderint, ut referat Gabriel Falloppius, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 20, *Medicos, qui aderant in principio, deſperaſſe in arte, cùm viderent ſe methodo non potuiſſe invenire rationem curandi*, ideòque *fuiſſe in maximo deſpectu tunc temporis apud omnes, & niſi caſu Chirurgici audaciſſimi* * *inveniſſent hydrargyrum, & niſi Hiſpani illi ſuperveniſſent docti quomodo morbus tractaretur* in Indiis, fore ut *rebellis eſſet morbus & adhuc ſæviret*. Quæ ipſiſſima verba profert etiam Proſperus Borgarutius, *ſuæ Methodi de Morbo Gallico Cap.* 2. ea ſcilicet à Falloppio mutuatus, ſed ſuppreſſo tamen ejus nomine.

III. De Hydrargyro ſive Mercurio pauca quidem hìc proponere animus eſt, cùm hoc argumentum fuſiùs tractaturi ſimus ſequenti Capite. Attamen ut ſibi conſtet narrationis ordo, oportet attendere Medicinam, quæ ex Mercurio ad luem veneream petitur, non caſu inventam, ut cenſebat Falloppius, ſed ex antiquiorum Medicorum praxi analogicè deductam eſſe: Jam ab antiquiſſimis luis venereæ temporibus adhibitam fuiſſe, ſcilicet ante annum 1498, atque adeò ab ipſo morbi ingreſſu: Videri quidem ab Empiricis vel Chirurgis maximè tentatam fuiſſe, at verò ubi ſemel ſucceſſu comprobata fuit, à Medicis celeberrimis non laudatam modò, ſed etiam uſurpatam eſſe: Porrò parcâ, imò parciſſimâ manu initio admotam fuiſſe, atque adeò nullo vel minimo periculo: Factum verò dein aliorum quidem Empiricorum ignorantiâ & præcipitantiâ, ut præproperâ feſtinatione remedii vis plerumque inefficax eſſet, unde Huttenus aſſerit, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſt. ligni Guaiaci*, *Cap.* 4. eâ methodo *vix centeſimum quemque levatum fuiſſe, recidivo ut plurimùm malo*: Aliorum verò temeritate & imprudentiâ, ut Mercurio largiùs illito graviſſima cierentur incommoda, imò verò mors ipſa præcipiti caſu non rarò accerſeretur; unde contendit Gaſpar Torrella, *in Tractatu de dolore in pudendagrâ*, eâ therapeiâ Cardinalem Segobricenſem, (Bartholomæum, ut opinor, Martinum, Valentinum apud Hiſpanos, Epiſcopum Segovienſem, qui creatus Cardinalis ab Alexandro VI. anno 1496, mortuus eſt anno 1500). Alphonſum Borgiam, Alphonſi fratrem, innumeroſque alios miſeram mortem ante diem obiiſſe: Quapropter Medicos non paucos tot infortuniorum teſtes in eam medendi methodum acriter invectos eſſe, non ſolùm tanquam periculoſam, ſed etiam tanquam lethiferam, neque forſan injuriâ, ſi putemus mercurialem therapeiam tunc temporis ut plurimùm adhibitam fuiſſe ab ignariſſimis nebulonibus & in Medicinâ planè hoſpitibus, qui quaſi Andabatarum more in tenebris pugnaviſſent, Mercurium, remedium nempe ferociſſimum, nec arte temperare norant, nec graviſſimis ſymptomatis mederi, quæ ſibi permiſſus Hydrargyrus plerumque advocat.

Viſumque non-nullis ex analogiâ vim hydrargyri experiri, ſed methodo temerariâ, ideòque minùs felici.

IV. Itaque res eò tandem reciderat, ut ambigerent ægrotantes utrum utri præſtaret, an Medicos auſcultando lentâ labe contabeſcere? An verò certis cruciatibus exponi, imò evidens capitis periculum adire Empiricis

Circa annum 1517 in uſum ligni Guaia-

* Hallucinatus eſt Fallopius, cùm voluit *Chirurgicos Hydrargyrum inveniſſe* ad curationem luis venereæ; Quippe conſtat Medicorum inventum eſſe, ut probabitur *Cap. ſequente*.

ci certatim itum eſt.

confidendo? Cùm ecce contigit in Europam deferri ligna ex Indiâ, *Guaiacum & Lignum ſanctum*, quibus luem veneream ſine periculo eradicari contendebant, & quæ ideò miro applauſu excepta ſunt, tanquam humani generis alexicaca.

Refert Franciſcus Delgado, Preſbyter Hiſpanus, qui anno 1526 Venetiis in publicum emiſit Librum italicè ſcriptum *Del modo de adoperare el legno ſancto*, hoc eſt, *de modo adhibendi Lignum ſanctum*, (*a*) Guaiacum, ſive Lignum ſanctum Hiſpaniæ primùm innotuiſſe anno 1508, Italiæ verò anno tantùm 1517, cæteris demùm regionibus Europæ ſubſequentibus annis, quæ ſanè videntur cum rei veritate congruere. Narrat enim Ulrichus de Hutten, qui Tractatum ſcripſit, anno 1519, *De morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, hoc remedii genus (*b*) *ægritudini gallicæ inventum fuiſſe biennio antè*, atque adeò anno 1517; in quo conſentientem habet Leonardum Schmaüm, Saliſburgenſem, qui anno 1518 Opuſculum *de curâ morbi Gallici cum ligno indico* edidit, in quo fatetur hoc lignum recentiſſimè detectum eſſe, & vix dùm in Germaniâ ſolo nomine notum. Si tamen ea, quæ leguntur in *Reſponſis* Antonii Muſæ Braſſavoli *ad quæſtiones Alexandri Fontanæ*, eſſent ad verbum accipienda, Guaiacum in Italiam tardiùs devectum fuiſſet, nec ante annum 1525, cùm *ipſe aſſerat anno* 1551, dùm ſcriberet, *viginti ſex annos agi, quòd in Italiam devectum eſt ejuſcemodi lignum*, ac *ſe primum* fuiſſe, qui hujus ligni *decoctum Ferrariæ præbuerit Illuſtri Æneæ Pio, cùm omnibus aliis Medicis novum ac inuſitatum videretur* (*ut verè erat*) *medicamentum, multique id ipſum deriderent, quouſque viderunt Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe.* Sed hæc, ut opinor, de eo tempore, quo lignum Guaiacum Ferrariæ primùm adhibitum fuit, debent intelligi, potiùs quàm de tempore quo Italiæ primùm innotuit.

Quod remedii genus ab Indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ primùm indicatum eſt, & inde in Europam delatum.

Narrat *ibidem* idem Braſſavolus, quâ ratione & à quo illud remedium in Europam primùm delatum ſit. *Fuit*, inquit, *Conſalvus quidam Hiſpanus morbo Gallico ſæviſſimè infectus, qui rei famâ commotus,* (*nam omnibus ferè aliis expertis præſidiis ſanitati reſtitui non potuerat*) *unà cum aliis ad Inſulas nuper repertas navigavit, ſeque curari fecit ac ſanitati reſtitui. Poſteà in Luſitaniam rediens Medici officio functus eſt, & eodem modo morbo Gallico affectos curare cœpit, quo & ipſe ab Indo quodam Medico curatus fuerat.* Neſcio quo conſilio Johannes Freind, Vir de re medicâ optimè meritus, in Tertiâ *Hiſtoriæ Medicinæ* parte, huic Conſalvo, de quo Braſſavolus, *Ferrandi* ſeu *Fernandi* nomen de ſuo addiderit, quaſi nempe vellet innuere eumdem ac Conſalvum Fernandez de Oviedo vel Ovietenſem fuiſſe, quod tamen à vero alieniſſimum puto, cùm Ovietenſis in Luſitaniâ Medici officio nunquam functus fuerit, ſed ab anno 1513, quo juſſu Ferdinandi Aragonum Regis Indias petiit, ut regio nomine attenderet ad mineras, & mineralium fuſiones, ibidem commoratus ſit ad annum uſque 1525, imò verò 1535, ut ipſe teſtatur in ſuâ Indiarum Occidentalium Hiſtoriâ.

Sunt qui rem paulò aliter narrent, (*c*) nempe *Hiſpano cuidam*, qui

(*a*) Cap. 3. (*b*) Cap. 1.

(*c*) *In notis* ad Hieronymum Benzonum, *editum Francofurti à Theodor. de Bry. ann.* 1594.

luem

luem Indicam ab Indicâ concubinâ contraxerat, & qui diris cruciatibus torquebatur, famulum Indum in Hiſpaniolâ Medicum agentem aquam Guaiaci propinaviſſe, quâ non ſolùm magnis illis cruciatibus liberatus eſt, ſed priſtinæ etiam ſanitati reſtitutus : Hujus exemplo plurimos alios Hiſpanos morbo eodem infectos curatos eſſe : Inde harum curationum famam Hiſpali primùm evulgatam fuiſſe ab iis, qui ex eâ Inſulâ redierunt, & hinc per totam Hiſpaniam ac tandem per totam Europam, quam ea lues jam occupaverat.

Demùm, ſi Ulrichum Huttenum audiamus, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap. 6, Nobilis quidam Hiſpanus, cùm Quæſtor in Provinciâ* (Inſulæ Hiſpaniolæ) *eſſet, ac morbo graviter affligeretur, monſtratâ ab Indigenis medicinâ, uſum ejus in Hiſpaniam attulit primùm anxius ne non trans mare, quales in Inſulâ, eſſent ejus effectus.*

Sed ut ut ſit de modo, quo Guaiacum in notitiam venerit, certiſſimè conſtat unanimi Auctorum omnium coætaneorum conſenſu id remedii genus ab Indis Occidentalibus acceptum, à quibus lues accepta, & ab Hiſpanis in Europam tranſmiſſum eſſe, per quos lues tranſmiſſa fuerat; atque adeò antidotum inde petitum, unde malum petitum erat, quemadmodùm olim de Achillis haſtâ fabulabantur, *quaſi vulneris auxilium tulerit eadem, quæ vulnus inflixerat*, ut apud Plinium legere eſt, *Hiſtor. Natural. Lib.* 35. *Cap.* 5, & *Lib.* 34. *Cap.* 15.

Hæc autem ligna Indica, quæ ad luem veneream uſu valent, duo ſunt, ut jam innuimus: Alterum, (*a*) ſolidum, denſum, reſinoſum, nigricans, conſtans ex fibris variè implexis, ſaporis acris, amaricantis & aromatici, odoris fragrantis, quod ab Americanis *Hiacan* ſeu *Huiacan* vocabatur, unde Europæis *Guaiacum* dictum eſt : Alterum, denſitate, fibrarum implicatione, ſapore, odore, priori ferè proximum, ſed albidius ſeu potiùs ſubflavius, quod ab Indigenis *Hoaxacan* appellatum, ab Europæis *Lignum ſanctum* nuncupatum eſt, propter inſignem uſum & efficaciam. Utriuſque cortex eſt lignoſus, tenuis, durus; ex plurimis lamellis parallelis & ſtrictè denſatis conflatus; extùs ex cinereo rufeſcens, nigricans, maculatus; intùs pallidus & lævigatus; ſaporis acris, amaricantis, odoris ferè nullius. Deſcriptio Guaiaci & ligni ſancti.

Arbores, quæ hæc ligna proferunt, non ætate ſolùm, ut multis & nunc & olim viſum eſt, ſed ſpecie differunt, ut demonſtratum eſt à Johanne Terentio, in notis ad Gonſalvum Fernandez de Oviedo, & à Plukenetio, in Phytographiâ, quamquam ad idem vel ad affine genus pertinere credantur. Prior quidem, quæ ſuppeditat Guaiacum, olim primùm obſervata legitur in Inſulâ *Hiſpaniolâ*, hodie *Sancti Dominici*, ſed maximè in Inſulâ *Beatâ* : Altera verò, à quâ depromitur lignum ſanctum, olim obvia erat in Inſulâ *Borichen*, quæ jam ſancti Johannis *de Portu ricco* ſeu *divite* dicitur. Nunc verò ambæ frequentes ſunt in pleriſque Inſularum Antillarum, & in eâ totâ Americæ parte, quæ Zonæ torridæ ſubjacet.

Initio, quandiù Guaiacum & lignum ſanctum auro contrà cara erant, Quæ olim

(*a*) Paulus *Hermannus, in Cynoſurâ materiæ medicæ.*
Samuël Dale, *in Pharmacologiâ.*

habita ſint pro ſuccedaneis Guaiaci & ligni ſancti?

mos fuit in eorum locum ſufficere ligna varia Europæa, quorum virtus congener vel affinis eſſe cenſebatur, ex (*a*) ebeno, citro, cupreſſo, pinu, terebintho, corno, corylo, buxo, Laburno ſeu Anagyride non fœtidâ, Phillyreâ, ſed plerumque nullo vel minimo ſucceſſu. Unum eſt, quod forſan exceptum velim, lignum videlicet ex junipero, cujus decocto recentem luem curari vel ſaltem mitigari compertum eſſe dicitur non unâ experientiâ: Quâ de re præter Antonium Muſam Braſſavolum, *loco ad libri marginem laudato*, legi velim Johannem Leonis, *Deſcriptionis Africæ Lib.* 1. *in fine*, & Julium Cæſarem Scaligerum, *in Cardanum de Subtilitate*, *Exercit.* 181, *N°.* 19, de uſu ligni juniperini in Africâ ad luis venereæ curationem.

Poſſem quoque in teſtimonium adducere Franciſcum I, Galliarum Regem, qui idem (*b*) ipſe ſentiebat de hujus ligni virtute, & contra quem Guillelmus Rondeletius ſatis temerè pugnavit, nimiùm ſcilicet confidens auctoritati Dioſcoridis, cujus vulgaria exemplaria habebant tunc temporis *ramenta juniperi lethifera eſſe*, ſed neſcius hæc verba Dioſcoridis textui ab alienâ manu inſerta fuiſſe, & quaſi ſpuria ab Auctoris illius exemplaribus abeſſe, quæ melioris notæ erant.

Ratio decoquendi Guaiaci.

Hæc olim fuit Guaiaci decoquendi ratio uſu maximè recepta. Ligni minutim conciſi aut ejus ſcobis lib. j. ſeu ℥ xij. in libris viij. x. aut xij. aquæ infundebant per horas xxiv. in ollâ fictili novâ. Deinde vaſe priùs benè occluſo decoquebant in Diplomate, lento vel continuo igne ad quartæ, tertiæ, vel dimidiæ partis conſumptionem, prout decoctum intenſius, debiliuſve ægri viribus & temperamento, morbive vehementiæ congruere videbatur. Decoctum refrigeratum & colatum in vaſe vitreo obturato ad uſum aſſervabant.

Ligno, quod in ollâ ſupererat, affundebantur denuò totidem libræ aquæ, iterùm ad conſumptionem quartæ partis lento igne decoquendæ. Secundarium illud decoctum ſive *Bochetum* in lagenis vitreis, ſicut & præcedens, colatum recondebatur. Priore utebantur tanquam medicamine, poſteriore verò pro potu ordinario.

Cæterùm an lignum Guaiacum ſine cortice, an cortex Guaiaci ſine ligno, an ambo ſimul? An hæc ſola, an cum aliis lignis, radicibus, plantiſve affinibus? An in vino, an in aquâ, an in decocto vel aquâ ſtillatitiâ plantarum congenerum, decoquenda eſſent, olim inter Medicos controvertebatur, & tantâ quidem contentione ac ſi pro aris focisque dimicaviſſent. Sed quid opus lege certâ rem incertam definire velle? Cùm ægrotantium temperies, ætas, ſtatus, morbique natura, ratio, complicatio, variè varient, res tota Medicorum judicio permittenda eſt, qui ipſi in caſu quo-

(*a*) Ulrichus Huttenus, *Lib. de Morbi Gallici curatione per admin. Guaiaci*, *Cap.* 21.
Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico.*
Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 37.
Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 16.
Proſper Borgarutius, *Method. de Morbo Gallico*, *Cap.* 14.
Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 24.
Augerius Ferrerius, *de Pudendragrâ*, *Lib.* 1. *Capp.* 16. & 20.

(*b*) Guillelmus Rondeletius, *Lib. de Morbo Italico.*

libet ea eligent, quæ maximè profutura eſſe videbuntur.

Et adminiſtrandi decocti.

Paratis ſemel decoctis, æger blando cathartico priùs purgatus & parcioribus cibis ab aliquot diebus enutritus, in cubiculo concludebatur, quod arte vel naturâ teperet & ita munitum eſſet, ut neque aër neque frigus penetrare poſſent. Lecto detentus ſummo diluculo ſumebat cyathum unum prioris decocti calentis, qui capax eſſet ℥ viij. vel x, & operto ſtragulis corpore ſudori ſeſe comparabat per duas vel tres horas. Abſterſo ſemel corpore & quatuor ad minus horis poſt aſſumptum decoctum offerebantur panis biſcocti unciæ duæ vel tres, cum uvis aliquot paſſis, vel amygdalis aut piſtachiis, & decoctum ſecundarium affatim propinabatur. Inde poſt horas alteras quatuor ſumebatur cyathus alter decocti primarii ad ℥ viij. vel x, ſudabatur ut priùs per horas tres, mundatoque dein corpore, & duabus vel tribus panis biſcocti unciis iterùm comeſtis cum uvis paſſis, amygdalis vel piſtachiis, aliquot decocti ſecundarii pocula exhauriebantur. Quòd ſi æger gracilis, attenuatus, tenerioris conſtitutionis, viribus minùs valeret, neque tolerandæ tam ſeveræ inediæ par videretur, concedebatur paulò major panis & paſſularum quantitas, vel panis unus *Martius*, vel etiam juſculum ex pullo Gallinaceo; imò verò poſt dies aliquot quarta vel dimidia pars pulli Gallinacei junioris aſſati, vel in aquâ purâ & ſine ſale elixi.

Servabatur ea methodus per dies quindecim, quo tempore ſi alvus adſtrictior eſſet, enemate emolliente laxabatur altero vel tertio quoque die. Tranſactis quindecim primis diebus æger blando cathartico, *verbi gratiâ*, medullâ caſſiæ, mannâ, tamarindis, &c. purgabatur, & eâ die bibebat tantùm è decocto ſecundario. Inde therapeia eadem iterabatur eâdem ratione uſque ad diem trigeſimum vel quadrageſimum; ſed paulò largiore diætâ ſenſim conceſsâ. Imò poſt diem vigeſimum quintum vel trigeſimum licebat ægro, ſi viribus valeret, lecto identidem ſurgere, & benè veſtito per cubiculum ambulare, dùm ab omni ſudatione liber erat. Demùm ſub curationis finem iterùm purgabatur, ac ei copia tunc erat è cubiculo non quidem in apertum aërem exeundi, ſed in aliud conclave, donec aëri ferendo par eſſe videretur. Neque enim quidquam derepentè innovandum erat, ſed omnibus paulatim adſueſcendum per menſem alterum, quo æger diætæ etiamnùm obſervans & vino abſtinens ſecundario decocto utebatur pro potu ordinario.

Virtus decocti Guaiaci.

Sic ergo meracius Guaiaci decoctum, quod naturâ acre eſt & aromaticum, vel nullis vel pauciſſimis cibariis in ventriculo alteratum, & in vaſa lactea præ inediâ exhauſta & exinanita ubertim exceptum, ſingulas corporis partes liberrimè circulando pervadebat; ſanguinis lymphæque globulos ſeminii virulenti præſentiâ induratos inſpiſſatoſque ſolvebat, attenuabat, liquabat; obvias contagii guttulas vel alterabat corrigebatque, vel diaphoreſi aut diureſi abigebat & eliminabat; ac viſcera omnia, vaſaque ſingula acri illo lixivio per dies quadraginta macerata, ſi obſtructa eſſent, paulatim reſerabat, ſi hærente humore infarcta, gravamine ſenſim liberabat; unde deletâ, eliminatâ, profligatâ contagii venerei virulentiâ ægri priſtinæ reddebantur valetudini.

Utilitas illius.

Multis ſanè ea therapeia profuit & in Hiſpaniolâ & in Hiſpaniâ, nar-

ratque Nicolaus Poll, Caroli V. Imperatoris Medicus, *in Opuſculo de curatione Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, edito anno 1536, *uno quaſi & eodem tempore uſu decocti ex Guaiaco tria hominum millia, de quibus deſperatum erat, ad bonam valetudinem reducta fuiſſe, qui poſt convaleſcentiam ſibi ipſis renaſci videbantur.* Itaque haud mirum, ſi tantam famam derepentè obtinuerit, ut teſte Ulricho Hutteno, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap.* 11, Medici non incelebres *nomine Cæſaris & cujuſdam in Germaniâ Epiſcopi Hiſpanias adierint* ad rectam adminiſtrationis methodum addiſcendam *ab illis, qui in Spagnolâ rem uſu cognoverant.* Facilè tamen crediderim non parùm auctam fuiſſe in totâ Europâ hujuſce remedii celebritatem Opuſculo jam laudato ipſius Hutteni, anno 1519 typis edito, quo Vir ille amicitiis & inimicitiis, quas cum Eraſmo Roterodamo ſucceſſivè exercuit, orbi notiſſimus apertè teſtabatur, *Cap.* 26, ſe Morbo Gallico graviſſimo ab annis novem infectum, doloribus atrocibus, multiplici exoſtoſi, oſſium carie ulcerosâ, ſummâ totius corporis emaciatione, & difficili maraſmo laborantem, undecies ſed incaſsùm mercurialem curationem expertum, poſt torturas, ſupplicia, pericula, quæ vix poterant animo concipi, cùm de ipſius ſalute ab omnibus deſperatum eſſet, ſolo uſu decocti ex Guaiaco per dies triginta propinati juxta methodum, quam modò propoſuimus, perfectæ & integræ valetudini feliciter reſtitutum fuiſſe.

Ejuſdem pericula & incommoda.

Sed nihil eſt vulgo imprudentius in æſtimandis novitatibus. Ut temerè credebatur olim decoctum Guaiaci tutam, certam, innoxiam luis venereæ medicinam eſſe, quâ ſine periculo uti liceret omnibus, ſic etiam omnibus nullo diſcrimine propinabatur. At verò brevi tempore certâ triſtique experientiâ compertum eſt pleroſque, qui tenui eſſent valetudine, aut temperamento acri, bilioſo, fervido; qui naturâ macilenti & exſucci; quibus pulmones, hepar, renes, aut ventriculus retorridi vel jam malè affecti eſſent; denique qui in tabem quomodocumque inclinarent; inediâ nimiâ, acriore decocto, ſudore immodico confectos & extenuatos in marcorem, maraſmum, febrem hecticam, tabem, phthiſim immedicabilem ſæpè decidere. *Obſervavi*, inquiebat Petrus Andreas Matthiolus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod editum eſt anno 1535, *ſiccioris habitudinis homines Morbo Gallico laborantes ligni potatione cùm hecticam febriculam, tùm tabem incurriſſe.*

Viſum quidem fuit, ut ea arcerentur pericula, adminiſtrationis acerbitatem mitigare; ideò permiſſa eſt plenior diæta, decoctum debilius propinatum, datum ſudationi tempus brevius. Quid inde emolumenti collectum? Scilicet ſolutâ verſurâ in contraria peccatum eſt. Vis enim remedii eo modo fracta & debilitata ad curandum morbum jam non ſatis efficax fuit, querebaturque ideò *ibidem* idem Matthiolus *non videri hujuſmodi lignum, ſicut jam priùs, malè habentibus conferre, & pleroſque ejus decoctum aſſumentes non ſanari ob exhibentium incuriam*, qui à legibus ſeverioris diætæ ægrotos imprudenter abſolvebant. Sic ergo Guaiacum, quod initio tanto applauſu exceptum fuerat, minùs commodè audire jam cœperat; cùm ecce allatâ in orbem noſtrum radice Chinæ ægrotantium & medentium mentes in novas ſpes erectæ ſunt.

V. Radix Chinæ (*a*) craſſa, tuberoſa, nodoſa, levis, lignoſa, cariem facilè ſentiens, extùs pallidè rubeſcens, intùs candida, ſaporis farinacei & terreſtris, leviter aſtringentis, odoris verò nullius, creditur eſſe radix ſmilacis cujuſdam aſperæ, *Lampatam* juxta (*b*) Garciam ab Horto, ſeu quod magis ſinicè ſonat, *Pe-fou-lim* juxta (*c*) Georgium Velſchium appellatæ in Chinâ ſive Sinâ, ubi copioſè creſcit, & unde delata nomen *Chinæ* apud nos habuit. Reperitur etiam in Americâ, præſertim (*d*) in novâ Hiſpaniâ & in Peruviâ, radix affinis, magis tamen oblonga, & intùs paulò magis rubeſcens, quæ Radix Chinæ Occidentalis appellatur, ſed quæ virtute cedit Radici Chinæ Orientali, è Chinâ vel Provinciis Chinæ finitimis devectæ.

Radix Chinæ innotuit Europæ circa annum 1535, tanquam alterum ſpecificum.

Ea radix Goam, quod Indiarum emporium Luſitanis paret, anno 1535, ut ſcribit (*e*) Garcias ab Horto, qui tunc in illâ urbe commorabatur, primùm delata fuit à mercatoribus Sinenſibus; & inde paulò poſt à (*f*) Luſitanis tranſvecta Europæ innotuit, auctore (*g*) Theveto, quocum Veſalius ipſe conſentit, ut qui referat *in Epiſtolâ de radice Chinæ, dùm ipſe adhuc Venetiis ſub præceptoribus & præcipuis illìc artem exercentibus Medicis ægros inviſeret, radicem iſtam, non ſine maximâ expectatione ſummiſque laudibus illuc fuiſſe perlatam.* Veſalium enim, cùm natus eſſet anno 1514, conſequens eſt vigeſimo ſecundo vel tertio ætatis anno, adeòque circa annum à Chriſto nato 1536 vel 1537, Medicinæ ſtudio operam navaviſſe, ac artis tyrocinium Venetiis feciſſe, potiſſimùm cùm liqueat auctoritate Valerii Andreæ *in Bibliothecâ Belgicâ* Veſalium, anno 1537, Patavii publicum Anatomes Profeſſorem fuiſſe.

Parabatur decoctum hujus radicis ſequenti methodo; nempe radicis Chinæ recentis & non carioſæ, ac in fruſtula ſeu *talleolas* tenues conciſæ ℥ j. aut ij viginti quatuor horis in aquæ fontanæ lib. vj. aut viij. tepidè macerabant. Inde in ollâ fictili ſatis amplâ & operculo contectâ lento igne decoquebant ad duas tertias, decoctumque colatum in lagenâ vitreâ obturatâ tepidè detinebant ad uſum quotidianum.

Quâ Methodo illius decoctum ægrotantibus exhibitum fuerit?

Porrò autem æger priùs præparatus præmiſſis univerſalioribus, purgatione ſcilicet, imò venæ ſectione ſi ita è re videretur, cyathum unum hujus decocti calidi ad ℥ x. vel xij. ſummo diluculo quotidie exhauriebat, ac in lecto compoſitus & ſtragulis contectus ad ſudorem ſe comparabat per duas vel tres horas. Inde ſudore ſemel abſterſo è lecto ſurgere, & benè veſtito in cubiculo ambulare licitum erat; imò verò poſt decimum vel duodecimum diem, ſi benignior eſſet aëris ſtatus, domo egredi

(*a*) *Paulus Hermannus*, & *Samuel Dale*, ubi ſuprà.
(*b*) Garcias ab Horto, *Hiſtoria ſimplicium & aromatum Indiæ. Lib.* 1. *Cap.* 38.
(*c*) In annotation. in *Obſervation.* 77. *Hieronymi Reuſneri.*
(*d*) Nicolaus Monardes, *de ſimplicibus medicamentis.*, *Lib.* 1. *Cap.* 10.
(*e*) Colloquios dos ſimples, e drogas he couſas medicinais de India. Em Goa, in 4°. 1563. *Lib.* 1. *Cap.* 38.
(*f*) Narrat Amatus, Luſitanus, *Centur* 1. *Obſervat.* 90. quemdam nomine *Vincentium Gilium à Triſtanis*, *rerum maritimarum maximum exploratorem*, & *apud Indos frequentem negotiatorem radicem Chinæ primum in Luſitaniam advexiſſe*, & *hinc mercatores in univerſam Europam brevi traxiſſe*, *quòd maximum quæſtum facerent.*
(*g*) Coſmographiæ Univerſal. *Lib.* 11. *Cap.* 25.

ſub eadem cautione. Diæta quoque liberalior concedebatur, quàm in adminiſtratione decocti ex Guaiaco; poterat enim æger veſci pullis, gallinis, aut caponibus toſtis vel ſine ullo ſale elixis, ſed vino penitùs abſtinendus erat, permiſſo tantùm pro potu ordinario decocto tepido radicis Chinæ. Quotidie hæc eadem ſingula ordine eodem iterabantur per dies 24. aut 25. quibus curatio perfici credebatur, & ſi alvus pigrior eſſet, vel additis decocto quotidiano folliculis ſennæ, vel enemate emolliente alternis diebus poterat ſubduci.

Celerem famam obtinuit,

Celerem huic therapeiæ celebritatem fecit auctoritas Caroli V. Imperatoris, qui jam antè, ut refert Veſalius *in Epiſtolâ de Radice Chinæ, articularis ſui morbi & mali habitûs occaſione decocto Guaiaci uſus*, ſed irrito ſucceſſu, voluit ſuo potiùs marte quàm Medicorum conſilio radicis Chinæ virtutem etiam experiri Bruxellis, à quâ ſi non optimè, at certè meliùs habuit. Hinc ergo factum eſt, ait ille, ut *vicini Germaniæ Medici, quibus ſummum mundi Principem Chinâ uſum eſſe conſtitit, magnificè de hoc remedio & ſenſerint & judicaverint, ſibique multa deficere exiſtimaverint, ſi non & ipſis hujus decocti propinandi ratio comperta haberetur.... Quocirca ſuis principibus iſtius decocti vires ita laudandas duxerint, ut illi apud Cæſarem Medicorum causâ inſtare urgereque non dedignati fuerint, quò ab Aulicis Medicis univerſus decoctum illud adminiſtrandi modus ipſis exponeretur.*

Sed quam retinuit parùm diù.

Sed quàm fluxa eſt ac mutabilis novorum remediorum fortuna! Radix illa Chinæ tantoperè laudata brevi vileſcere viſa eſt. Veſalius ipſemet in *hac eâdem Epiſtolâ* anno 1546 editâ, fatebatur *ſe compertiſſimum habere Chinæ decoctum in oſſium excreſcentiis tumoribuſve, & pravis ulceribus venereis Guaiaci decocto longè inferius eſſe.* Proſtant ſimilia de radice Chinæ teſtimonia apud Hieronymum Cardanum, *in Libro de radice Chinæ ſeu de Decoctis*, anno 1548. Apud Antonium Muſam Braſſavolum, *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*, anno 1551. Apud Antonium Fracantianum, *in Libro de Morbo Gallico*, anno 1564. Apud Julianum Palmarium, *Lib.* 1. *de Lue venereâ*, *Cap.* 14. anno 1578. Sed omnium diſertiſſimè apud Gabrielem Falloppium, in Tractatu *de morbo Gallico*, *Cap.* 60. anno 1560. *Non utator*, inquit, *hac radice in Morbo Gallico, expertus enim ſum ter & quater, & numquam aliquid potui aſſequi.* Sanè jam pridem apud omnes in confeſſo eſt radicem Chinæ podagræ, iſchiadico dolori, tumoribus œdematoſis, ſtrumis, ventriculi imbecillitati, hemicraniæ, renum & veſicæ ulceribus prodeſſe; at verò ad luem parùm utilem eſſe, & ſi quid forſan valeat, ſaltem Guaiaco virtute plurimùm cedere.

Radix ſarſæ-parillæ in Europam delata circa idem tempus, tanquam ſpecificum tertium.

VI. Famam paulò meliùs obtinuit radix altera nomine Sarſæ-parillæ notiſſima, quæ & ipſa eodem circiter tempore magnificè celebrata eſt, ut liquet ex eâdem Veſalii Epiſtolâ. Cedit quidem Guaiaco, at Chinâ virtute multùm ſuperior eſſe creditur communi ſententiâ, imò etiam Guaiaco ipſi præſtare, quotieſcunque poſt adhibitas inunctiones mercuriales, vel adminiſtratum Guaiaci decoctum, ſuperſunt ulcera, rhagades circa anum, tophi, nodi, ganglia, gummata, potiſſimùm verò dolores rheumatici, fixi ſive vagi, ſed ab impurâ venere primùm oriundi, ad quos ſpecifica exiſtimatur.

Illius de-

Devehitur ex pluribus Americæ locis, præſertim ex Peruviâ, Mexico,

Braſiliâ &c. ubi ſpontè, & ubertim dicitur adoleſcere in ſepibus (*a*). Tenuis eſt, craſſitie calami, longa, ſarmentoſa, enodis, foris rugoſa & plicata, ex flavo pallida, intùs candida & farinacea, ſaporis & odoris nullius evidentis. Conſtans opinio eſt radicem eſſe plantæ, quæ cum ſmilace aſperâ eadem ſit, vel ſmilaci maximè affinis. Inde factum ut ab Hiſpanis *ſarſa-parilla*, ſeu *çarça-parilla* dicta ſit, hoc eſt *viticula rubo ſimilis*. Id enim nominis eſt ſmilaci aſperæ apud Hiſpanos, ut auctor eſt Andreas Lacuna, nempe quòd ſmilax ſarmentis, foliis, labruſcis *viticulam*; ſpinis, aculeiſque *rubum* referat: *çarça* enim *rubum*, *parilla viticulam* hiſpanicè ſignificat. Huic opinioni favet & ipſa experientia: Conſtat enim radices ſmilacis aſperæ noſtratis, ut ſarſæ-parillæ formâ proximè ſimiles ſunt, ſic virtute ferè pares eſſe, cùm teſtetur Falloppius, *in Tractatu de Morbo Gallico, Capite 63. ſe radice ſmilacis aſperæ* in Italiâ effoſſæ *uſum eſſe felici cum ſucceſſu, & plurimos à lue Gallicâ liberaviſſe*: ſed de hoc vide Proſperum Alpinum, *De plantis Ægyptiis, Cap.* 43. ſcriptio.

Decoquitur ſarſa-parilla eodem modo quo China, ſcilicet unciæ duæ fruſtatim reſectæ macerantur totâ die in aquæ communis lib. vj. Dein coquuntur igne remiſſo in diplomate, ollâ operculo benè contectâ, donec tertia vel media pars exhalaverit. Manè ſummo ab ægro in lecto jacente exhauritur hujus decocti cyathus unus ad decem uncias capax. Quod ſupereſt per diem bibitur pro potu ordinario, ſic quotidie iterando per dies 20. aut 24. Cæterùm diæta paulò largior permittitur, quàm in uſu decocti Guaiacini, eademque quam modò propoſuimus in adminiſtratione radicis Chinæ. Et adminiſtrandæ ratio.

VII. Allatum eſt circa idem tempus ex variis Americæ tractibus, ſed maximè ex Floridâ, lignum alterum ad luem veneream efficax, à Floridianis *Pabamvve*, teſte Franciſco Coreal, *Voyage aux Indes Occidentales, Chap.* 2, Europæis verò *Saſſafras* dictum, quod (*b*) ſub cortice tenui, foras cinereo, intùs ſanguineo, ex ruffo albicat, lignoſum, leve, rarum eſt, ſaporis acris, ſubdulcis & aromatici; odoriſque fragrantis, unde dici ſolet *lignum fœniculi* ſeu *fœniculatum*. Lignum Saſſafras, ſpecificum quartum.

Parabatur & adhibebatur hujus decoctum eâdem methodo, ac decocta radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ; ſed ut Chinam in abigendis lue venereâ, & luis venereæ ſymptomatis virtute proximè æquat, ſic Guaiaco & Sarſæ-parillæ plurimùm cedit.

VIII. Mos jam pridem obtinuit ligna illa duo, Guaiacum & Saſſafras, radiceſque totidem Chinæ & Sarſæ-parillæ, quorum natura virtuſque ſimilis eſt, unà ſimul decoquere, plerumque ſine ullo purgante, aliquando verò cum folliculis ſennæ, ut jam ab anno 1550 in uſu fuiſſe teſtatur Braſſavolus *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*. Hinc parantur Decocta & Bocheta, quæ modò tantùm diaphoreticâ & diureticâ, modò verò cathartico-diaphoreticâ vi pollent, & quæ notiſſima ſunt nomine *Ptiſanarum ſudoriferarum*, vel *Ptiſanarum è lignis ſudorificis*. Ptiſanæ hidroticæ ſeu ſudoriferæ.

Varia ſolet eſſe ſingulorum doſis, pro diverſis indicationibus quibus

(*a*) *Paulus Hermannus*, & *Samuël Dale*, ubi ſuprà.
(*b*) *Paulus Hermannus*, & *Samuël Dale*, ubi ſuprà.

ſatisfaciendum eſt. In genere unciæ ij. ligni Guaiaci in ſcobem vel in fruſtula redacti, unciæque totidem ligni ſaſſafras in fruſtula pariter diviſi, cum radicum Chinæ & ſarſæ-parillæ minutim inciſarum *ana* unciis totidem, infunduntur tepidè horis 24. in aquæ communis lib. x. vel xij. Inde additis, ſi ita videatur, antimonii crudi craſſiuſculè triti & nodulo laxè concluſi ℥ ij, omnia lento igne in vaſe operculo clauſo decoquuntur ad conſumptionem tertiæ partis. Tunc additur liquiritiæ raſæ uncia j, imò ſi vis purgans in decocto requiratur, folliculorum ſennæ Orientalis ℥ ß. quæ horæ momento coquenda ſunt. Poſtea decoctum, cùm tepuit, colo tranſmittitur, & in lagenis vitreis benè obturatis ſervatur ad uſum.

Solenne eſt hujus decocti tres hauſtus quotidie propinari per duodecim vel quindecim dies, manè jejuno ventriculo, quartâ vel quintâ horâ poſt prandium, & veſperi ante decubitum: vel ſaltem duo, manè ſcilicet & veſperi, omiſſo hauſtu pomeridiano, ſi ita è re videatur. Per id tempus æger ad parciorem diætam addicendus eſt, domique continendus ſi anni tempus aſperius ita exigat.

Tanquam arcana nova & ad morbum quemcunque ſpecifica, ab Agyrtis duobus venditatæ.

Hæc eadem lignorum decocta, quibus nihil notius eſt, vulgatius nihil, Lutetiæ tamen tanquam arcana remedia, & ad morbos quoſvis *panchreſta* venditari non ita pridem vidimus à duobus aretalogis, nec ſine lucro; uſque adeò vulgus, & præſertim vulgus Pariſienſe novitatis amans eſt, aviduinque. Priori, qui Chirurgus fuit, nomen erat *Calat*: Hic cæteris lignis dicebatur adjicere lignum Phillyreæ anguſtifoliæ; egregium ſanè & verè efficax additamentum! Imò etiam prædicabat ſe calcem auri unà incoquere, quod quidem ſine diſpendio fieri potuit, quod tamen factum vix credo, ex quo demùm ſi factum fuerit, efficaciam nullam decocto acceſſiſſe certus ſcio.

Alter, artifex liquandi æris, dictus *Vinache*, ſuperbiebat præparato antimoniali neſcio quo, cujus additione ſuam ptiſanam cæteris præſtare gloriabatur. Habuit hic unum atque alterum Medicum, non conniventem modò, ſed etiam ſuffragantem, quod quidem in artis medicæ opprobrium redundavit aliquandiù, at verò ſimul in multorum perniciem ceſſit, & tandem, ut æquum fuit, in perpetuum ipſorummet approbatorum dedecus.

Remedia varia, luis venereæ olim adhibita, ſed huic curandæ imparia.

IX. Reſtat tandem, ut huc congeramus remedia non pauca, quæ quidem ad luis venereæ curationem planè inefficacia ſunt, ideòque jam dudùm obſoleta, ſed quæ tamen à Medicis, nec incelebribus, olim & laudata & uſurpata fuiſſe certum eſt. Inde ſaltem manifeſtum fiet exemplo alieno quantâ prudentiâ in rebus medicis, anticipatis aut temerè conceptis conjecturis parcendum ſit, quantoque labore ad veritatem pedetentim ſit enitendum.

1°. Lignum *Heſtdeen* vel *Heſteb dehen*.

1°. Lignum *Heſtdeen* vel *Heſteb-dehen*, de quo Avicenna, *Canonis Lib.* 2, *Tract.* 2. *Cap.* 334, & Lignum *Karon* ſive *Kallem*, de quo Idem, *ibid. Cap.* 384, olim ideò (*a*) laudata ſunt, velut ſpecifica adversùs luem veneream, quòd falsò crederetur hoc utrumque ligni genus, cùm ab Avicenna appellaretur *Lignum Indum*, idem eſſe ac *Guaiacum*, nomine *Ligni Indici* tunc vulgò cognitum. Sed jam pridem animadverſum fuit à Petro An-

(*a*) Nicol. Maſſa, *Lib.* 3. *de Morbo Neapolitan. Cap.* 2.

drea

drea Matthiolo, *Dialogo de Morbo Gallico.* Alfonſo Ferro, *Lib.* 1. *De Morbo Gallic. Cap.* 2. Antonio Gallo, *De Ligno ſancto non permiſcendo, in Præfat.* Gabriele Falloppio, *De Morb. Gallic. Cap.* 40. Proſpero Borgarutio, *de Morbo Gallic. Cap.* 14, hoc utrumque Avicennæ lignum, qualecunque fuerit de quo non liquet, ex Indiis Orientalibus petitum fuiſſe, quæ ſolæ patebant ætate Avicennæ; neutrum proinde Guaiacum fuiſſe, quod ex Indiis Occidentalibus tantùm advehitur.

2°. Johannes Leonis, Africanus, *Deſcriptionis Africæ Lib.* 9, & eum ſequutus Julius Cæſar Scaliger, *Exercitat. in Cardanum* 181, *Artic.* 19, laudant lignum quoddam, africano idiomate *Ettalche* appellatum, tanquam adversùs luem veneream egregium. Hujus medulla in diverſis regionibus diverſi coloris eſt, in Numidiâ candida, in Æthiopiâ nigra, in Libyâ purpurea. Medullâ illâ, quæ purpurea eſt, in ſcobem comminutâ (*a*) *Medici Africani in Morbi Gallici curationibus utebantur, unde & Morbi Gallici lignum vulgariter appellabatur.* Patet autem ex Deſcriptione Johannis Leonis, arborem, quæ lignum hoc proferebat, *excelſam, ſpinoſam, Junipero foliis ſimillimam*, uno verbo eamdem fuiſſe ac (*b*) Juniperum majorem baccâ rufeſcente, ſive Oxycedrum. Porrò lignum illud Ettalche à Bernardino Tomitano, *Lib.* 2 *de Morbo Gallic. Cap.* 16, & Antonio Fracantiano, *De Morbo Gallico, Cap.* 10. vocatur, depravato nomine, lignum *Hetechen*, & ab utroque adversùs luem veneream approbatur. Sed quale judicium ferendum ſit in curandâ lue venereâ de ligno Juniperino, Guaiaci ſuccedaneo, videſis ſuprà *Articulum IV* hujuſce Capitis. 2°. Lignum *Ettalche*, ſeu Oxycedrus.

3°. Johannes Fernelius, Medicus Pariſienſis clariſſimus quidem, ſed ab hydrargyri uſu alieniſſimus, quem pernitioſum Empiricorum inventum eſſe putabat, ſine Mercurio & Guaiaco perfectam luis venereæ curationem pollicebatur, ope duarum opiatarum, quarum alteram majorem, minorem alteram vocabat. Componebatur utraque ex vulnerariis & purgantibus variis, ſed neutra ad luem veneream profligandam ſatis efficax erat. Illarum opiatarum formulæ, quas piget hîc exſcribere, obviæ ſunt apud ipſum Fernelium, *De curatione luis Venereæ, Cap.* 15, aut apud Julianum Palmarium, *Lib.* 1 *de Lue venereâ, Cap.* 7, ubi apertiùs proponuntur. 3°. Opiatæ duæ Fernelii.

4°. Julianus ille Palmarius, celeber Fernelii diſcipulus, ſed eâ in re in verba Magiſtri jurare nimiùm paratus, non ſuſtinuit quidem Mercurii uſum cum illo damnare, ut cujus utilitas in dies exploratior eſſet, at verò exiſtimavit cum illo luem debellari poſſe ſolo opiatæ uſu, quam *ibidem* proponit, quâ dicit *neminem hactenùs falſum eſſe*, quam venalem proſtare monet Lutetiæ *in vico Antoniano* apud Pharmacopœum quem nominat, quam fatetur ex duabus modò memoratis Fernelii opiatis compoſitam eſſe, *adjectis etiam*, ut ille ſubjungit, *aliquot aliis medicamentis, quæ adversùs venena valere, & ad ſudores ciendos aptiſſima eſſe compererat;* ſed quam certo certius eſt optato effectui imparem fuiſſe. 4°. Opiata Palmarii.

(*a*) Johann. Leon. *loc. laud.*

(*b*) Liquet ex Avicenna, *Canon. Lib.* 2. *Tract.* 2. *Cap.* 367. Juniperum, arabicè *Harar* nuncupari.

5°. Syrupus Sancti Ambroſii.

5°. Guillelmus Rondeletius, Profeſſor & Cancellarius Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ, aſſerit *in Tractatu de Morbo Italico, ſe in pauperibus uſum eſſe ſyrupo ſancti Ambroſii, qui ex decocto milii paratur & ramentis ligni ficuum.* Proſtat ſimile remedium in Pharmacopœâ Bateanâ ſub titulo *Decocti Ambroſiani*, diciturque *Diaphoreticum nobile.* Refert Nicolaus Cheſneau, *in ordine remediorum alphabetico* ad calcem Obſervationum ſuarum adjecto, tertiam ejuſdem remedii formulam, juxta quam milium cum paſſulis & ficubus decoquitur, aitque decoctum illud laudari *ab Otthone Heurnio tanquam nobile ſudorificum & diureticum.* Sed liquet hoſce ſyrupos ſive decocta, ſi quid ad ſudorem movendum conferant, tamen ad plenam luis venereæ curationem haud quidquam valere.

6°. Varia ſuccedanea Guaiaci.

6°. Multa proponit Augerius Ferrerius, *Lib. de Pudendagrâ*, *Capp.* 15-20, è regno vegetabili petita remedia, quaſi Guaiaci, Chinæ, & Salſæ-parillæ ſuccedanea utilia, ut Radices Cannarum noſtratium, Gentianæ, Aſari, Tormentillæ; quibus ab aliis addi ſolent Radices Smilacis aſperæ, Petaſitidis, Cyclaminis, Iridis, Enulæ Campanæ, ac præſertim (*a*) Myricæ ſeu Tamariſci. Sed hæc ſingula longè inefficaciora erant Guaiaco, quod & ipſum non ſatis efficax fuit.

7°. Decoctum Saponariæ.

7°. Decoctum Saponariæ Officinarum, ſeu Lychnidos Saponariæ dictæ, à Johanne-Baptiſta Zapatâ, Empirico, tanquam Specificum laudatum fuit in Libro, cui titulus eſt *Li Maraviglioſi Secreti*, *Cap.* 9, & quod majoris momenti eſt, tanquam efficax commendatum ab Euſtachio Rudio, *Lib.* 4. *De Morbo Gallico*, *Capp.* 5 & 12, à Ludovico Septalio, *Caution. medicar. Lib.* 7. De Morbo Gallico, & à Daniele Sennerto, *Practicæ Lib.* 6. *Part.* 4. *Cap.* 17; ſed jampridem penitùs obſolevit, ceu nullius pretii.

8°. Radix Bardanæ.

8°. Narrat Samuël Formius, Chirurgus Monſpelienſis, in Obſervationibus cum Lazaro Riverio communicatis, *Obſervat.* 41. « Henricum III, Gallorum Regem, lue venereâ laborantem, cùm à Medicis ordinariis curari non potuiſſet, monitum fuiſſe Penam (*Petrum*) tunc temporis Lutetiæ medicinam facientem multos ab hoc morbo liberare remedio peculiari, quod à quodam Turca didicerat; ideòque juſſiſſe Penam vocari, à quo curatus fuit. » Illud autem peculiare remedium nihil erat præter radicis Bardanæ in talleolas ſectæ decoctum in æqualibus aquæ fontanæ & vini albi partibus, additis ſub decoctionis finem folliculis ſennæ, cujus decocti ſelibra manè jejuno ventriculo propinabatur in lecto per dies 15 vel 20, admotis ad diverſas corporis partes ſilicibus majoribus calidis, & linteo obvolutis, ad ſudorem proliciendum.

Non neſcius ſum quoſdam eſſe, qui affirment Henricum III uſu radicis Bardanæ, quam Petrus Pena adhibuerit, non ex lue venereâ, ſed ex febre quartanâ convaluiſſe. Ita ſanè ſentiunt Tancredus Robin, apud Johan. Jacob. Mangetum, *in Bibliothecâ Pharmaceuticâ*, in verbo *Bardana*, & J. B. Chomel, Doctor Medicus Pariſienſis, *Abbregé de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles.* Sed eos falſos eſſe opinor, & in errorem ideò fortè inductos, quòd minùs attentè legerint Obſervationes Georgii Hieronymi

(*a*) Vide Proſper. Alpinum, *De Plantis Ægyptiis*, *Cap.* 9. & Obſervationes Veſlingii in *hoc Caput.*

Velſchii, ubi narratur eadem hiſtoria. Ille ſcilicet, poſtquam dixit *in Obſervationum Medicinalium Epiſagmate*, Obſervat. 4. *Empiricum quemdam Pariſienſem plurimos quartanarios decocto radicis Lappæ majoris ſeu Bardanæ ex vino albo magno ſucceſſu curare ſolitum fuiſſe*, mox addit *eadem quartanæ & luis venereæ quandoque remedia obſervari. Sic illam*, pergit idem, *cum tibiarum ulceribus hydrargyroſi curatam narrat Guillelmus Ballonius*, *Lib.* 2. Epidem. & Ephemerid. ubi de conſtitutione hyemali anni 1575, *hanc verò in Henrico III, Galliarum Rege, eodem decocto Bardanæ à Petro Pena deletam eſſe teſtatur Samuel Formius apud Lazarum Riverium*, Obſervatione 41. Inde ergo factum fuiſſe videtur, ut præ oſcitantiâ, nec ſatis adversâ pronominum *illam* & *hanc* relatione, creditum ſit luem veneream cum ulceribus tibiarum in ægro Ballonii, hydrargyroſi; quartanam verò in Henrico III. decocto Bardanæ curatam fuiſſe, cùm tamen ex ipſo orationis contextu contrarium manifeſtum ſit.

Itaque tantùm abeſt, ut ex Velſchio auctoritatem Formii elevare jure liceat, ut contrà Velſchius ipſe Formii obſervationem apertè confirmet. Neque in contrarium pugnat ullo modo Pena ipſe, quicquid à non nemine dictum fuerit, cùm nullum exſtet hac de re ejus teſtimonium, quod equidem ſciam. Quapropter credibile eſt virus venereum ab Henrico III olim contractum, dùm è Poloniâ rediens Venetiis gonorrhœam virulentam contraxit, aliquot poſt annis repullulaſſe, quo tempore Petri Penæ conſilio decocto Bardanæ retuſum fuerit, ut refert Formius. *Retuſum* dico, neque enim puto Bardanæ decoctum ad extirpandum virus venereum valere; imò neque cum decocto Guaiaci ullatenùs conferendum eſſe, quicquid de Bardanæ virtute adversùs morbos venereos prædicent tùm Simon Pauli, *Quadripartiti Botanici*, *Cap.* 3, tùm Georgius Baglivius, *Praxeos Lib.* 1. §. *De lue venereâ*; ut nunc omittam ea, quæ de anti-venereâ virtute radicum Bardanæ ab aliis paſſim referuntur.

9°. Demùm Scriptores peregrinationum per oras Americæ magno conſenſu volunt ferè omnes, ad luem veneream egregiè facere carnem Teſtudinum marinarum grandiorum, quæ in Americæ littoribus, inſuliſque frequentes occurrunt. Aiunt nempe, ſi quis Syphiliticus non alio veſcatur cibo præter carnem illam, furunculos plurimos initio in univerſo corpore erumpere, capita facere, largiter ſuppurare; quâ ratione credunt intra menſem virus quodcunque latet in corpore, ex toto expelli, ejici, exturbari; adduntque non alio remedii genere prædones illos maritimos, quos vulgò *Flibuſtiers* vocant, & qui Americæ maria infeſta habent, ſibi mederi, quoties morbo illo ſe teneri ſentiunt ſibi familiariſſimo. Sic memini primis naſcentis morbi temporibus à pleriſque Medicis carnem, decoctum, ſyrupum, &c. viperarum, ceu ſpecifica & præſentia remedia, olim laudata & uſurpata fuiſſe. Sed quæ de his dicta ſunt, de illis quoque dici volo. Poſſum fortaſſe adduci ut credam eſu carnis teſtudineæ ſævitiam luis venereæ aliquantiſper mitigari, & cum ferociente morbo inducias fieri ad aliquod tempus; at verò perfectæ & abſolutæ ſanationis fidem mihi certam nemo faciet, neque enim moror allata vel piratarum experimenta, vel peregrinatorum teſtimonia, quippe quos rerum medicarum æſtimatores eſſe duco, perinde ineptos.

9°. Caro teſtudinum grandiorum in cibos adhibita.

CAPUT VII.

De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora.

GRÆCIS Ὑδράργυρος, Latinis *Aqua argenti* vel *Argentum vivum*, recentioribus Chimicis *Mercurius*, eſt ſubſtantia metallica, mobilis, fluida, ponderoſiſſima, globoſam vel globoſæ proximam figuram affectans, coloris ex cæſio albicantis, auro jungi amans. Duplex habetur, *Naturalis* alter, qui in formâ vivâ è mineris eruitur, & dicitur *Mercurius virgineus:* Alter *Artificialis*, qui ex minerâ cinnabarinâ excoquitur, & *Mercurius cinnabarinus* appellatur. Reperitur uterque in variis Europæ locis, ſed optimus cenſetur, qui ex Hiſpaniâ aut Hungariâ devehitur.

Hydrargyrus ab antiquis damnatus, tanquam deleterius.

Hydrargyrus olim Ariſtoteli notus, *Meteorologicor. Lib.* 4, *Cap.* 8, & Theophraſto ejus diſcipulo, *Libro de Lapidibus*, nomine *Argenti fuſi*, ἀργύρου χυτοῦ, Plinioque, *Hiſtoriæ Naturalis Lib.* 33. *Cap.* 6, nomine *Argenti vivi*, ab uſu medico diù excluſus eſt, ut qui diceretur venenoſus. Sic olim creditus fuit à Dioſcoride, *de Medicinali materiâ Lib.* 5, *Cap.* 110, & *Alexipharm. Cap.* 28, *vim habere pernitialem potus, ſuoque pondere interna exedere.* Sic à Galeno, *de ſimplic. Medicam. Facultate, Lib.* 4, *Cap.* 19, & *Lib.* 5, *Cap.* 19, & *in* 6 *Epidem. Comment.* 6, *Textu* 6, relatus eſt inter deleteria, quamvis hoc Galeni de Mercurio judicium aliorum ſententiâ potiùs quàm ſuâ niti videatur, cùm fateatur ipſe alibi, *De ſimplic. Medic. Facultate, Lib.* 9, *Cap.* 3, *Artic.* 32, *ſe nullum unquam Hydrargyri periculum feciſſe, interimatne internè ſumptus, an externè admotus?* Sic demùm ab universâ Medicorum poſteriorum turbâ, cum Dioſcoride & Galeno conſentiente proſcriptus fuit, ut videre eſt apud Oribaſium, *Medic. Collect. Lib.* 13, *in voce* Ὑδράργυρος; Aëtium, *Tetrabib. I, Sermone* 1, *Cap.* 1, & *Tetrabib.* 4, *Sermone* 1, *Cap.* 79; Paulum Æginetam, *De re Medicâ. Lib.* 5, *Cap.* 62, & *Lib.* 7 *in voce* Ὑδράργυρος: Actuarium, *Lib.* 5 *Methodi medendi, Cap.* 12, &c.

Ab Arabibus medicis in uſus medicos, ſed exteriores, vocatus.

Primi omnium Medici Arabes auſi ſunt, Mercurium exteriùs adhibere: Tùm ad pediculos enecandos, ut conſtat de Rhaſe, *Lib.* 9 *ad Almanſorem*; de Serapione, *Libro de ſimplici Medicinâ, Cap.* 385; de Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2, *Cap.* 47, & de Iſaaco, *Lib.* 4. *Practic. Cap.* 9, ubi proponitur adversùs pediculos unguentum ex argento vivo, plerumque cum additis cineribus filicis & aceto: Tùm ad ſcabiem, herpetem, cæteraſque cutis defœdationes ſanandas, ut liquet ex Avicenna & Serapione, *locis jam laudatis* & ex Meſue, *in Antidotario, diſtinctione* 11, ubi ad ſcabiem, impetiginem & *phlegma groſſum*, ut aiebant, duo adducuntur unguenta, ex multis quidem aliis compoſita, ſed quibus immixtum ineſt argentum vivum ſalivâ extinctum.

In quo ſec-

In utroque Mercurii uſu Arabes, Medicos ferè omnes Sectatores habue-

ſunt, qui in Europâ ante renata literarum ſtudia claruêre. Sic in pedicu-lorum perniciem unguenta mercurialia à Petro Hiſpano, celebri Medico, qui Summus Pontifex creatus eſt anno 1276, & ſibi nomen Johannis XXI aſſumpſit, præſcribuntur in *Theſauro Pauperum*, *Cap.* 4. *De Pediculis & Lendibus*; à Guillelmo Varignana, qui Genuæ Medicinam cum laude fecit circa annum 1300, *in Secretor. ſublimium Tract.* 3, *Cap.* 9; à Bernardo Gordonio, qui Montiſpeſſuli cum famâ docuit anno 1305, *Lilii particul.* 2, *Cap.* 9; à Guidone de Cauliaco, Summorum Pontificum Clementis VI & Urbani V Capellano & Medico, ab anno 1348 ad annum 1363, *Chirurgiæ magnæ Tractat.* 6. *Doctrin.* 1, *Cap.* 3 *in fine*; à Valeſco de Tarantâ, qui Medicinam Monſpelii profeſſus eſt anno 1418, *Philonii Lib.* 7, *Cap.* 74.

tatores habuerunt ferè omnes Medicos, qui in Europâ vixére à ſæculo undecimo.

Sic etiam unguenta ſimilia contra ſcabiem, variaſque ſcabiei ſpecies, ut *malum mortuum, phlegma ſalſum, aſaphati &c.* adhibita fuerunt à Rogerio Parmenſi, Medico circa annum 1250, *Chirurg. Lib.* 1, *Cap.* 42, *de Morphæâ albâ*; à Rollando Capelluto, Medico, circa annum 1268, *Chirurg. Lib.* 1, *Cap.* 15. *de Rimâ* ſeu *Ruffâ capitis*; à Petro Hiſpano, qui cùm Papa fuit anno 1276, vocatus eſt Johannes XXI, *in Theſauro Pauperum*, *Cap.* 3. *De Puſtulis & ſcabie capitis*, & *Cap.* 76. *De curatione Scabiei*; à Theodorico, Medico celebri circa annum 1280, qui ſenex nomen addixit Ordini Fratrum Prædicatorum, *Chirurgiæ Lib.* 3, *Cap.* 49, *de Malo mortuo*; ab Arnaldo de Villanovâ, circa annum 1300, *Medic. Practic. Lib.* 2, *Cap.* 43. *De ſcabie* ſeu *pruritu*; à Guillelmo de Varignanâ, eodem circiter tempore, *in Secretis ſublimibus*, *Tractat.* 3, *Cap.* 1; à Bernardo Gordonio, anno 1305, *Lilii particul.* 1, *Cap* 24, *Rubric.* 1, & *Cap.* 25; à Guidone de Cauliaco, anno 1363, *Chirurgiæ magnæ Tractat.* 6, *Doctrin.* 1, *Cap.* 3, *Rubric.* 1, 2 & 4; à Valeſco de Taranta, anno 1418, *Philonii Lib.* 7, *Capp.* 35 & 36.

Inter unguenta mercurialia tunc temporis uſu receptiſſima famoſum fuit unguentum Saracenicum, ideò ſic dictum dubio procul quòd ab Arabibus ſeu Saracenis acceptum haberetur. Exſtat ſequens hujus formula apud Guidonem *loco laudato.*

℞ *Euphorb. & Lithargyrii* ana *lib.* ſs.
Staphid. agriæ quartam ſs.
Argenti vivi quartam j.
Axungiæ porci veteris lib. j.
Incorporando in mortario fiat unguentum, de quo æger inungat ſe ſemel in ſeptimanâ.

Debuit unguentum illud cuti illitum, ut quod Mercurio conſtaret ad nonam partem, ſalivationem movere in plurimis; & ſanè conſtat etiam nec Petrum Hiſpanum, nec Theodoricum, nec Guidonem hunc unguenti effectum latuiſſe, nam disertè monent duo poſteriores *hoc linimentum facere educere ſuperfluitates per os balneando*, (bavando) *& per ſubaſcellas reſudando*, additque Guido *argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus atque gingivis*, ideòque varia proponit gargariſmata, quæ ab ore interiore noxam arcerent. Petrus verò Hiſpanus, propoſito unguento ſuo Saracenico, quod argenti vivi partem octavam recipit, quod ille vocat

Unguentum pretioſum ad Scabiem, & cujus *efficaciam expertam eſſe* ait ſic pergit, (*a*) *Hoc unguento ungatur patiens à parte cubitorum poſteriore uſque ad tres digitos versùs manus, & à ſuperiore parte genuum uſque ad tres digitos inferiùs : Ungatur ad ſolem vel ad ignem poſt nonam : Et ſi videris phlegma ad vomitum vel inflaturam ſuperiorum aſcendere, ceſſa ungere : Sin autem, unge uſque ad VII diem.* Illos autem primos omnium fuiſſe opinor, qui ſalivationem obſervaverint, cujus antiquiorem nullum Medicum, niſi forſan Alſaharavium, meminiſſe credimus, & quâ tamen notabile incrementum Medicinæ acceſſit, detectâ nempe novâ & antiquioribus Medicis incognitâ novæ evacuationis viâ.

Unde ad curationem luis venereæ accommodatus ex analogiâ.

Oportuit hæc ſigillatim memorare, quandoquidem conſtat inde olim petitam fuiſſe ex analogiâ methodum illam curatoriam, ſeu therapeiam mercurialem, quæ nunc ad luis venereæ curationem uſu potiſſimùm viget. Cùm ſcirent enim Medici, qui primis luis venereæ temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, ſcabiem, phlegma ſalſum, malum mortuum, cæteraſque cutis defœdationes, tùm ab antiquioribus Medicis jam pridem cum ſucceſſu adhibita fuiſſe, tùm à ſeipſis quotidie feliciter adhiberi, inde pronum ipſis fuit hæc eadem accommodare ad curationem morbi novi, cujus initio præcipua ſymptomata & maximè obvia puſtulæ erant, ac cacoëthea ulcuſcula, quibus cutis deturpabatur, atque adeò qui à ſcabie, herpete, malo mortuo, &c. parùm differre credebatur. In quo Cornelii Celſi conſilium egregiè ſequuti ſunt, qui auctor eſt *in Præfatione*, « ut ſi incidat mali genus aliquod ignotum, non ideò » Medicus de rebus cogitet obſcuris, » hoc eſt, in ignota inquirat remedia ex conjecturâ, « ſed protinùs videat, cui morbo id proximum ſit, » tentetque remedia ſimilia illis, quæ vicino malo ſæpè ſuccurrerint, & » per ejus ſimilitudinem opem reperiat.

Poſſent in teſtimonium adduci Medici multi & celebres, quibus pleriſque luis venereæ exordia videre contigit, ut Gaſpar Torrella, anno 1500, *in Dialogo de Dolore in pudendagrâ*; Wendelinus Hock, anno 1502, *de Morbo Gallico*, *Cap.* 15; Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, anno 1505, *Tractatûs de Morbo Gallico Cap.* 7; Johannes Benedictus, circa annum 1510, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 4; Johannes Manardus, circa annum 1520, *in Epiſtolâ ad Michaëlem Santannam*, *Chirurgum*; Gabriel Falloppius, anno 1560, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 76. Sed unum inſtar omnium eſſe cenſeo Johannem de Vigo, qui Chirurgiam cum laude exercuit, qui ipſi morbi venerei ingreſſui coætaneus vixit, qui Tractatum de eodem affectu circa annum 1514 conſcripſit, ubi ſic expreſſis terminis loquitur, *Practicæ Lib.* 5. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. *Quicquid boni inventum fuit tam de localibus, quàm univerſalibus auxiliis pro curatione hujuſmodi Morbi Gallici*, (*& crede mihi tanquam experto in tali re*) *à Theodorico*, Capitulo de malo mortuo, *& Arnaldo de Villanovâ*, Capitulo de curâ ſcabiei, *accepimus.*

Hydrargy-

Debuit ſanè Mercurius in unguenta ad luem veneream citiſſimè ad-

(*a*) *Theſauri Pauperum Cap.* 76. *De Scabiei curatione.* Locum profero ex editione Lugdunenſi anni 1525, nam recentiores hujus libri editiones minore fide ſunt, quippe ab Editoribus multifariam adulteratæ & interpolatæ.

mitti, & ab ipſo morbi ingreſſu, cùm Johannes Weidmann, in Libro *de Puſtulis, & Morbo, qui vulgato nomine* Mal de Franzos *appellatur*; Coradinus Gilinus, in *Opuſculo de Morbo Gallico*, & Gaſpar Torrella, in *Tractatu de Pudendagrâ*, anno 1497; Sebaſtianus Aquilanus, in *Tractatu de Morbo Gallico*, anno 1498; Antonius Benivenius, in Libro *de abditis morborum cauſis*, & Wendelinus Hock, in Libro *de Mentagrâ*, anno 1502; Jacobus Cataneus, in Tractatu *de Morbo Gallico*, anno 1505; Johannes Vochs, in Tractatu *de Peſtilentiâ anni* MDVII *& ejus curâ*, anno 1508; Johannes Almenar, in *Libello de Morbo Gallico*, anno 1510; ſed omnium diſertiſſimè & enucleatiſſimè Angelus Bologninus, Medicinæ Doctor, & Chirurgiæ Profeſſor in Academiâ Bononienſi, in *Tractatu de Unguentis, Cap*, *6*, anno 1506, unguenta varia mercurialia laudent vel proponant. rus primis luis venereæ temporibus in unguenta admiſſus.

Idcirco vix in eam opinionem adduci poſſum, ut putem Johannem Carpum, ſeu ut vero nomine appellem, Johannem Berengarium, Carpenſem, Medicum & Profeſſorem Chirurgiæ primùm in Ticinenſi, & deinde in Bononienſi Academiâ, qui floruit anno 1520, Mercurii in curandâ lue venereâ adhibendi primum inventorem fuiſſe, aut, ut ait Falloppius, *De Morbo Gallico*, *Cap*. 76, *ſolum coluiſſe ſecretam hanc medicinam.* Sed facilè crediderim & hunc, & Johannem de Vigo huic coætaneum egregios fuiſſe mercurialis therapeiæ promotores, qui eâ methodo ægrotantes quamplurimos curandos ſuſceperint, & perfectè ſanaverint, unde ſibi comparavêre & famam & divitias opimas. Narrat enim Falloppius de Jacobo Carpenſi, *loco laudato, ita opulentum redditum fuiſſe ſolo illo quæſtu, ut moriens teſtatus fuerit numeratam pecuniam* 40000 *ſcutatorum, præter argenteam materiam, quæ omnia Duci Ferrariæ reliquit*; *omnis enim aqua ad mare currit*: Johannes verò de Vigo refert ipſe, *Practicæ Lib*. 5, *Cap*. 2, *ſe ceratum* mercuriale *ſuâ deſcriptione ordinatum millies expertum fuiſſe cum honore & utilitate non parvâ.*

Initio quidem Medici Mercurium in unguentis cautiſſimè adhibuêre, poſt convenientem præparationem & doſi parciſſimâ, ut qui ægrotantibus metuerent à remedio nondùm ſatis explorato. Sic in unguento, quod à Torrellâ proponitur, Mercurius vix cedebat in quadrageſimam partem reliquæ materiei; in decimam quintam vel decimam quartam ad ſummum in unguentis, quæ à Gilino aut Aquilano proferuntur; demùm in unguentis, quæ proſtant apud Wendelinum Hock, ad octavam, quod maximum erat. Parcior ea quidem erat Mercurii quantitas, ſed quæ potuiſſet prudenter deinde augeri duce experientiâ, ut auctam fuiſſe certum eſt, atque eâ ratione pedetentim ad debitam doſim deduci. Sed placuit Empiricis, improbiſſimo & inconſideratiſſimo hominum generi, præcipitantiâ omnia perdere, nullis præmiſſis univerſalioribus remediis Mercurium temerè illinendo: Imò cùm Mercurium à Medicis parciùs illitum ad curandam luem veneream plerumque inefficacem eſſe deprehenderent, in contraria peccando ægrotantes nimiâ & præcipiti hydrargyroſi ita opprimere, ut remedii vehementiâ mortem obirent non pauci, cæteri verò, qui valentiſſimi vel feliciſſimi erant, ptyaliſmo, diarrhœâ, oris ulceribus, maraſmo confecti, macilenti, luridi, ſquallidi, edentati, bal- Sed parciſſimâ doſi, & cautione maximâ.

butientes, ore obligato capiſtrati, poſt miſerias diuturnas & miſerrimas lentè convaleſcerent.

Ea methodus citò infamata fuit Empiricorum imprudentiâ, in quos Medici acriter invecti ſunt.

Hinc factum, ut Medici in Sycophantas tot miſeriarum auctores acriter invecti ſint. *Advertant*, inquiebat Gilinus *loco ſuprà laudato*, *hi qui confidunt in iſtis imperitis, ut barbitonſoribus, ſutoribus, ac cerdonibus, & maximè viatoribus, qui noſtrarum carnium ſunt carnifices, ... qui humorem facientem morbum non evacuant, ſed ſolùm cum localibus has paſſiones curare volunt. Aromatarii*, aiebat Torrella *in dialogo de dolore in pudendagrâ, herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi, & impoſtores his temporibus hujus mali veros & perfectè curatores ſeipſos eſſe profitentur, & quia nihil ſciunt, nihil dubitant, & mirabilia pollicentur; quos ſi audires, mortuos ſuſcitare crederes, & paulò poſt ſpes inanis erit, nam repentina ac inſperata mors intercipit.*

Neque immeritò, ſi Huttenum audiamus.

Neque credes Medicos illos in Empiricos ſui temporis acriùs ſtomachatos fuiſſe, ſi Huttenum audire velis narrantem infortunia ſyphiliticorum, qui Mercurio curabantur, quæ *ipſe miſerrima vidit, & quorum pars magna fuit*, utpote luem veneream per novem annos ipſe paſſus, & undecies unctus. » Linimento, inquit ille *De curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Capite* 4, ex variis remediis præparato unge-
» bant brachiorum & crurum juncturas: Aliqui ſpinam ac cervicem:
» nonnulli tempora etiam, item & umbilicum: Atque iterùm alii uni-
» verſum corpus, quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis, nonnullis ter-
» tio iterùm die, aut quarto. Claudebantur ægri in æſtuario, quod ca-
» lebat aſſiduè atque intenſiſſimè, alii viginti, triginta alii totos dies,
» nonnulli plures. Perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, ap-
» ponebant, ac multâ ſuperinjectâ veſte ſudare cogebant. Ille vix iterùm
» accepto unguento cœpit langueſcere mirum in modum, tanta unguenti
» vis erat, ut intra ſtomachum, quod in ſummo corpore morbi fuiſſet,
» compelleret, inde ſurſum ad cerebrum, unde per gulam & os deflue-
» bat morbus, tantâ tamque violentâ injuriâ, ut dentes deciderent, qui
» non accuratè ori intendiſſent. Omnibus certè exulcerabantur fauces,
» lingua & palatum; intumebant gingivæ; dentes vacillabant; ſputum
» per ora ſine intermiſſione profluebat, omni protinùs fœtore olentius,
» tanto contagio ut quicquid alluiſſet, ſtatim inquinaret ac pollueret.
» Unde & labia ſic contacta ulcus trahebant & intùs buccæ vulnerabantur.
» Fœtebat omnis circà habitatio, atque adeò durum erat hoc curationis
» genus, ut perire morbo complures, quàm ſic levari mallent. Quamquam
» vix centeſimus quiſque levabatur, recidivo ut plurimùm ægro, cùm vix
» paucos ad dies duraret ejus juvamentum.

» Hoc autem in unctione miſerrimum fuit, *pergit Idem paulò poſt*, quòd
» qui ſic medebantur, medicinam ipſi non callebant. Neque enim Chi-
» rurgici hac tantùm utebantur, ſed ut audaciſſimus quiſque, aut in aliis
» viderat, aut ipſe tulerat, ita circuibat medicum agens. Uno quopiam
» ad omnes unguento utebantur; &, ut ait ille, uno calceo omnes
» calceabant, uno collyrio omnes ſanabant. Si quid accideret interim ægro,
» conſilii inopiâ quid ſuaderent non habebant. Ferebanturque latrones,
» ut in publico errore, cùm obmuteſcentibus Medicis experiri omnibus,

quid

„ quid vellent, liberum eſſet. Itaque nullo ordine aut præſcripto, niſi „ quòd æſtu ac vapore cruciabant ſimiliter omnes, nullius neque temporis „ neque corporum qualitatis habitâ ratione curabantur ægri. Neque inſ- „ cii perunctores materiam, quæ morbi cauſa eſſet, ductâ alvo ſubtra- „ hebant, aut circa eſum ac potum temperantiam aut ullum victûs diſ- „ crimen indicebant. Tandem eò incommodi res veniebat, ut dentium „ uſus adimeretur, ipſis vacillantibus. Os alioqui totum uno occupante „ ulcere cibi appetentiam, frigefacto ſtomacho & turbante fœtore, amit- „ terent ægri. Cùmque ſitis eſſet intolerabilis, tamen quod ad ſtomachum „ faceret, potionis genus nullum inveniebatur. Multis ad vertiginem, „ quibuſdam ad inſaniam uſque infeſtabatur cerebrum. Tremebant inde „ non manus tantùm, ſed pedes etiam & univerſum corpus, ac lingua „ balbutiem trahebat, nonnullis immedicabilem. Multos in mediâ cura- „ tione interire vidi, & quemdam novi ſic medentem, qui tres unâ die „ viros agricolas, cùm intrò hypocauſtum plus æquo æſtuans concluſiſſet, „ ac illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe ſperabant, ſtudio patientiùs quàm „ par erat conſiſterent, donec defectis per caloris vehementiam cordi- „ bus mori non ſentirent, miſerè jugulavit. Alios vidi intumeſcente ad „ fauces gutture, cùm exitum non haberet ſanies primùm, quam in ſputo „ dejici oportuit, deinde ipſe etiam ſpiritus, ſuffocari; quoſdam, cùm „ meiere non poſſent, mori. Omnino pauci convaluerunt, atque illi hoc „ periculo, hac amaritudine, his malis.

Haud igitur mirum eſt ſi Guaiacum & lignum ſanctum, anno 1517; ſi radix Chinæ, anno 1535; ſi Sarſa-parilla eodem circiter tempore; ſi Saſſafras paulò poſt in orbem noſtrum illata miro cum applauſu excepta fuerint, tanquam humani generis ſoteria: Credebantur enim miſerrimos ægrotantes & à morbo difficili, & à remedio morbo difficiliore libera- tura. Sed ô ſpes hominum fallaces! Brevi compertum fuit ſpecies luis vene- reæ dari non paucas adeò virulentas, vel inveteratas adeò, ut eluſâ omni remediorum illorum exoticorum efficaciâ ſoli cederent hydragyroſi le- gitimæ. Sic ſtatuebat Alfonſus Ferrus, anno 1538, *Lib. de ligno ſancto, Cap. 6. Ad inunctiones* Mercuriales *veniendum eſſe, poſtquam ex medicinâ ligni ſancti bis terve ſumptâ cognitum fuerit ægrotum non convaleſcere.* Sic Falloppius, *Tractatûs de Morbo Gallico Cap. 76.* referebat anno 1560 *ſe vidiſſe adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia regia* (hoc eſt medicinæ ex Guaiaco, radice Chinæ &c.) *infeliciter experta ſunt, quem Empiri- cus hydrargyro curavit. Quare*, pergit ille, *in rebellibus affectibus & deſperatis uſus ſum, & præcipuè cùm tentarim priùs alias vias per omnia genera medicamentorum.*

Inde factum ut Guaiacum, radix Chinæ, ſarſa parilla, & Saſſafras miro cum applauſu excepta fuerint aliquandiu.

Itaque magis exploratâ ſemel iteratis experientiis Guaiaci & Chinæ vi, meliùſque cognitâ eorumdem inefficaciâ, atque adeò remediis illis in dies vileſcentibus, neceſſe fuit Medicis, ut quibus jam nulla alia efficaciora re- media ſuppeterent, inunctiones mercuriales, aliquandiù ſi non omiſſas, at certè neglectas, ad uſum revocare. Rem totam ingenuè confitetur Antonius Fracantianus, in Libro *de Morbo Gallico*, quem anno 1564 edidit. *Alius*, inquit, *ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrar- gyrum recipientibus, quæ quidem licet quandoque ſanare videantur, tamen*

Sed compertâ lignorum illorum inefficaciâ ad hydrargyroſim redeundum fuit.

tanquam nimis violentum & periculoſum, jam non erat ampliùs in uſu, ſed nunc ſecundus agitur annus, Morbo Gallico rebelli & contumaci maximè facto, quòd multi ſint coacti, & quidem doctiſſimi viri, iterùm ad prædictas inunctiones devenire.

Abhinc Mercurium & omnia Mercurialia præparata ſub medico cenſu retinere, tanquam vera luis venereæ rhizotoma; iis fidere, iiſque uti, ſed eâ prudentiâ, quâ par erat; denique mercuriales inunctiones adhibere, ſed cautiore & tutiore methodo Medicis omnibus in Europâ ſolenne fuit. Uſus verò decoctorum ex Guaiaco, radice Chinæ, Sarsâ-parillâ, & Saſſafras, &c. huc tandem omnis recidit, ut ad morbos venereos, locales, incipientes, leves propinentur, vel ad ſummum, nec unquam niſi præmiſſis Mercurialibus, ad eas luis venereæ ſpecies, quæ cum ſtrumosâ vel ſcorbuticâ conſtitutione implicatæ ſunt, ut ſuo loco videbimus.

Duplex Mercurii uſus, exterior & interior.

Moris fuit Mercurio uti duobus modis, vel foris cuti illito aut quomodocunque admoto, vel intrò ore ſumpto devoratoque.

Primò. Exterior Mercurii uſus ingreſſu luis venereæ antiquior, hujus morbi curationi ex analogiâ tantùm accommodatus eſt, uti modò diximus. Suam in illo adminiſtrando methodum Veteres olim habuêre; ſuam recentiores hodie habent non parùm diſparem.

Mercurius foris adhibetur quadruplici formâ.

I. Mercurius extrinſecùs olim adhibebatur quadruplici formâ, nempe Unguenti ſive Linimenti, Emplaſtri ſive Cerati, Suffumigii, & demùm Lavatorii ſeu Loturæ.

Linimenti ſive unguenti.

1°. Linimenti baſis erat Mercurius extinctus, eâ quantitate ut ſextam vel octavam reliquæ materiei partem conſtitueret. Ne vi frigidâ, quâ pollere putabatur, nervis noceret obſtupefaciendo vel relaxando, adjiciebantur ſexcenta alia è numero calefacientium, attenuantium, diſcutientium, rarefacientium, incidentium, &c. ut axungiæ, adipeſve porci, anſeris, urſi &c; medullæ variæ, butyrumve; oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, rutaceum, maſtichinum, vulpinum, lumbricorum terreſtrium, petrolæum; ciclamen, ariſtolochia, ſtaphys agria; radices zedoariæ, ebuli, enulæ campanæ, bryoniæ, iridis florentinæ; pyrethrum, zingiber; bdellium, euphorbium, ammoniacum, aloë, ſtyrax, maſtiche; lithargyrium, ſulfur vivum, tartarum rubrum, cineres ſarmentorum, theriaca, &c. quæ ſingula diverſo numero & doſi in variis linimentis variâ, in mortario probè comminuta & commiſta in formam linimenti ſubigebantur. Unguento iſtiuſmodi calidè ad ignem illinebant artuum juncturas, & artus uſque ad axillas vel inguina, imò corpus univerſum, cavendo tantùm à partibus, quas *principales* vocabant, nempe ab abdomine, thorace & capite, ſic pluries iterando donec manifeſta imminerent ptyaliſmi indicia.

Cerati ſive emplaſtri.

2°. Materies Cerati ſive Emplaſtri mercurialis eadem erat ac linimenti, hoc uno tantùm diſcrimine quòd parcior eſſet axungiæ quantitas, cera verò ſuppleret quod de axungiæ quantitate decedebat, ut eâ ratione emplaſtro debita firmitas conciliaretur. Jam ab anno 1506 utilitas cerati ex Mercurio laudata, atque ejuſdem præparatio & adminiſtratio propoſita fuerat ab Angelo Bolognino, Medicinæ Doctore, & Chirurgiæ Profeſſore in Academiâ Bononienſi, in *Lib. de Unguentis, Cap. 6.* Sed præcipua auctoritas huic Therapeiæ acceſſiſſe videtur ab eo tempore, quo Johannes de

Vigo deſcripſit, *Practicæ ſuæ copioſæ Lib.* 5, *Cap.* 2, Ceratum ſuum, quod *ſe millies expertum eſſe ait cum honore & utilitate non parvâ*, & quod dicit eſſe *nobiliſſimæ operationis.* Hujus formula obvia eſt in pharmacopœis omnibus nomine *Emplaſtri de Vigo*, ſed in quo componendo ſolet augeri adhibiti Mercurii quantitas, ſeu, ut aiunt, *quadruplicari.* Hoc emplaſtro ſeu cerato ſuper alutam extenſo artuum juncturas, artus ipſos, totumque corporis habitum contegebant, exceptis, ut modò dictum de linimento, ventre, thorace & capite; neque detrahebant, niſi prima apparerent imminentis ptyaliſmi indicia. Sed qui timidiores erant, procedebant cautiùs, & ex propoſito emplaſtro *zonam* parabant, tres quatuorve digitos latam, quâ lumbos ægroti cingebant; vel *armillas*, quibus carpos, cubitos, genua; *ſoleaſve*, quibus plantas pedum circumligabant.

3°. Suffitus ex ſimili parabantur materie, nempe ex Mercurio ſalivâ aut terebinthinâ extincto, vel Cinnabari, quibuſcum admiſcebantur alia, quæ oleosâ & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque, & fumo emittendo paria eſſent. Sed quæſtionem illam hoc in loco non urgebimus, quandoquidem ne id remedii genus, de quo tam mira plerique hodie prædicant, leviùs attigiſſe videremur, optimum eſſe judicavimus, ut rationem illius redderemus copioſiùs Capitibus ſequentibus. Et ſuffumigii.

4°. Primus, à quo de Loturis mercurialibus mentionem fieri memini, Augerius Ferrerius eſt, *Lib.* 1. *De Pudendagrâ*, *Cap.* 13. « Fiebant autem ex ſiccantibus, rarefacientibus, diſcutientibus, & mercurio ſublimato » corroſivo, cujus unciæ duæ diſſolvebantur in libris V vel VI aquarum ſtillatitiarum. Loturis iſtiuſmodi « in loco calido ablui & perfricari » ſolebant omnes corporis partes, exceptis capite, pectore, ſtomacho, » & ſub alis: idque diebus decem, ſemel, bis, ter in die, pro ægrotantis » viribus, & cæteris circumſtantiis, quo tempore è cubiculo exire non » permittebatur. Putreſcebant hinc gingivæ & exulcerabantur, ſicut in præ- » cedentibus, hoc eſt, *in illitione & ſuffitione*; quod curationis finem in- » dicabat...... Poſt ablutionem & perfrictionem ſudor in lecto procu- » rabatur appoſitis juxta pedes calentibus lapidibus, neque enim quod » moliebantur, agebant, qui ſudores non procurabant. » Conſtat abhinc lotiones ejuſmodi à multis & laudatas & adhibitas fuiſſe, ut ab Antonio Gunthero Billichio, *Obſervat. ac Paradox. Chymiatricor. Lib.* 2, *Cap.* 14, *Pag.* 171; à Johanne Hartmanno, *Prax. Chymiatricæ Pag.* 334; à Stephano Blancardo, *Inſtitut. Chirurgic. Part.* 3, *Cap.* 46, *Pag.* 529; à Theodoro Turquet de Mayerne, *Tract. de lue venereâ in Syntagmate ſecundo*, formâ Pedilavii; demùm à Felice Platero, *Prax. Tom.* 3. *Lib.* 1. *Cap.* 4. *Pag.* 452, qui poſtremus non modò, quod pejus eſt, mercurium ſublimatum in parciore aquæ copiâ decoquit; ſed quod peſſimum, qui addit decoctioni ipſum Arſenicum.

II. At verò in illis methodis haud pauca emendata ſunt, & in melius revocata rerum uſu & ævi poſterioris diligentiâ. Quid uſu mutatum ſit in triplici illo Mercurii foris adhibendi modo?

1°. Sic jam pridem obſolevit uſus obtegendi totum corpus emplaſtris ad provocandum ptyaliſmum, tùm quòd inde cutis calens, rubefacta, eryſipelatoſa in puſtulas ſeu ecthymata pruriginoſa exaſperaretur, cum maximo ægri tædio, nec ſine febris periculo; tùm maximè quòd ea methodus tarda

& ad movendum ptyaliſmum parùm efficax eſſet, propter Mercurium à cerâ cæterâque craſſiore emplaſtri materie ſtrictiùs irretitum. Solent tamen emplaſtra eadem certis & peculiaribus locis etiamnùm applicari, ſi tumor durior, skirrhus, ganglion, nodus, exoſtoſis, &c. reſolvenda ſint, aut dolor venereus fixus diſcutiendus.

2°. Sic etiam jam pridem ceſſatum eſt ab uſu ſuffumigiorum, ut quæ ægros peſſimè haberent, ſudoribus incaſſum conficerent, ptyaliſmum plerumque inefficacem moverent, maximè verò capiti & pulmonibus plurimùm nocerent, ſi exciperentur capite intra laconicum incluſo, ut moris erat. Sed de his fuſiùs ſequenti capite.

3°. Sic Loturæ, Lotiones, Lavatoria, Pedilavia ex decoctione mercurii ſublimati corroſivi, aut Arſenici in aquis ſtillatitiis, jam pridem abierunt in deſuetudinem, & neminem nunc eſſe reor, qui remedia iſtiuſmodi audeat experiri. Nec ſanè miror, cùm hinc vix ulla efficacitas in virus venereum præſtari poſſit à paucâ mercurii copiâ, quæ in corpus eâ viâ admittitur; illinc verò maxima impendeant pericula, non modò ne cutis eroſa rimas agat ulceroſas, ſed quod gravius eſt, ne venena cuti ſuperaffuſa intrò ſubeant, & cum ſanguine confuſa agant tragœdiam.

4°. Sic demùm linimentum ſeu unguentum mercuriale, quod ſolum nunc uſu viget ad promovendam ſalivationem, ſimpliciore quàm olim methodo dudùm præparatur: Exclusâ nempe inutili, imò noxiâ illâ calefacientium & incidentium farragine, conficitur ex ſolo Mercurio puriſſimo, &, ſi fieri poſſit, è cinnabari redivivo, ſalivâ ſolâ vel pauciſſimâ terebinthinâ extincto, cum axungiâ porcinâ recente, non ſalitâ, in mortario diù trito, piſto, ſubacto. Poteſt autem Mecurii proportio ad axungiam varia eſſe, ut Medico viſum fuerit: Sed niſi in contrarium imperetur, ſolet ut plurimùm eſſe ut 1 ad 1, ita ut unguentum ex æqualibus Mercurii & axungiæ partibus; vel ut 1 ad 2, ita ut unguentum ex unâ Mercurii & duabus axungiæ partibus componatur.

Quæ cautiones jam adhibeantur in adminiſtrandâ hydrargyroſi?

Conſtans nunc eſt Medicorum ferè omnium ſententia illitionibus mercurialibus rariùs vel frequentiùs, pluribuſque vel paucioribus utendum eſſe pro ægri ætate, temperie, viribus; morbi naturâ, gravitate, inveteratione; affectuum unà implicatorum qualitate aut vehementiâ. Sunt nempe quos oporteat quotidie inungere, ut uber ptyaliſmus proliciatur: ſunt quos altero, tertio aut quarto quoque die, ut ptyaliſmus levior ſit: ſunt demùm quos tantùm octavo quoque die, ut nullus cieatur ptyaliſmus: imò quos identidem purgare expediat, ſi ptyaliſmus apparuerit, ut deturbatâ ad inferiora materiâ, arceatur ſalivatio imminens, vel incipiens ſupprimatur.

Cautiones eædem Antiquioribus olim notæ fuerunt, & à pleriſque laudatæ.

Sed eædem cautiones neque olim ignorabantur à Medicis, qui cordati erant, ut abundè liquet ex Wendelino Hock, 1502, *De Mentagrâ*, *Cap.* 15; Johanne Almenar, 1512, *De Morbo Gallico*, *Capp.* 4 & 6; Petro Maynardo, 1518, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 3; Jacobo à Bethencourt, 1527, in *Novâ pœnitentiali Quadrageſimâ*, *Cap. de curatione in ſpecie*; Nicolao Maſſa, 1532, *Lib.* 4, *de Morbo Gallico*, *Capp.* 2 & 4; Johanne Paſchali, 1534, *Lib. de morbo compoſito*, *Cap.* 6; Aloyſio Lobera, 1544, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 11; Antonio Muſa Braſſavolo, 1551, *De examine om-*

nium Looch , *&c.* ubi *de Morbo Gallico* ; Theodorico de Hery , 1552 , *Méthode Curatoire de la maladie vénérienne*, *Pag. m.* 117 ; Amato, Luſitano , 1556, *Centur. V. Curat.* 22 ; Guillelmo Rondeletio, 1560, *De Morbo Italico*, *Cap. de Unguentis* ; Leonardo Botallo 1563, *De lue venereâ*, *Cap.* 17 ; Georgio Dordono , 1568 , *Lib.* 2. *de Morbo Gallico* , *Cap.* 1 ; Ambroſio Paræo, 1575 , *Oper. Chirurgicor. Lib.* 19 ,ubi *de lue venereâ* , *Cap.* 12 , ; Juliano Palmario , 1578 , *Lib. de Hydrargyro*, *Cap.* 7 ; Johanne Wiero, 1580, *De morbis incognitis*, *Lib.* 3 , ubi *de Morbo Gallico* , §. 18 ; Johanne Zecchio, 1586 , *De Morbo Gallico*, *Cap.* 20 ; Hieronymo Mercuriali, 1587 , *De Morbo Gallico*, *Cap.* 6 ; Luca Ghino, 1589 , *De morbi Neapolitani curandi ratione* ; Petro de Torrez , 1600 , *Lib. de la enfermedad de las Bubas* ; Johanne Hartmanno , 1611 , in *Praxi Chymiatricâ* ; Ludovico Septalio, 1614, *Caution. medicar. Lib.* 7. *Cap. de Morbo Gallico* ; qui jubent omnes & inunctiones fieri tantùm tertio vel quarto quoque die , ne ſalivatio moveatur , & ſalivationem , ſi nimia ſit, imò quandoque ſi appareat, cathartici exhibitione cohiberi ; & quos omnes ſigillatim ideò recenſere viſum eſt, ut ea quæſtio ſemel & in perpetuum diſſolveretur.

Secundò. Paulò tardiùs cœptum eſt Mercurio uti ad interiora : Obſtabat procul dubio Antiquiorum auctoritas, qui ſtatuerant quaſi ex tripode hydrargyrum *potum vim pernitialem habere* , *& interanea ſuo pondere perrodere*. Sed demùm facto periculo, ubi compertum fuit Veteres eâ in re falſos eſſe, mos ſenſim invaluit Mercurium intùs ſumendi multiplici formâ. Uſus Mercurii interior, olim duplex tantùm fuit.

I. Debetur locus antiquiſſimus Mercurio præcipitato rubro , hoc eſt, ſolutione in aquâ ſtygiâ, vaporatione ad ſiccitatem , & candefactione in pulverem rubrum redacto , ſeu , ut loqui amant , præcipitato. Ea quidem præparatio deſcripta proſtat apud Johannem de Vigo circa annum 1514 , in *Antidotario ſeu Lib.* 8. *Practicæ*, *Cap.* 13. Sed Johannes de Vigo, cùm corroſivæ hujuſce præparati acrimoniæ probè gnarus eſſet, pulverem hunc *rubeum* inter phagedænica, quæ fungoſis ulcerum carnibus mederentur , referendum eſſe ipſe fatebatur. *Iſte pulvis* , inquit , *licet inter medicamina corroſiva domeſticæ corroſionis poſſit connumerari* , *quoad ejus effectum inter fortiora corroſiva primi ordinis connumerari poteſt. Et audeo dicere* , pergit ille, *quòd hujuſmodi pulvis inter medicamina corrodentia carnem malam meretur ferre coronam : Et propterea dico quòd eſt ſecretum ſecretorum corrodentium medicamentorum* , *cum quo in tempeſtate noſtrâ multas lucratus ſum pecunias* , *& honores non parvos conſecutus.* Nempe formâ præcipitati rubri, ſeu pulveris rubei Johannis de Vigo.

Mirum inde forſan videbitur, nec immeritò , ut opinor, idipſum remedii genus ab eodem Vigone intùs præſcribi , *Chirurgiæ Compend. Lib.* 5 , adversùs peſtem , tanquam *mirabilem & egregiam Medicinam* ad doſim granorum iij vel iv cum theriacâ : Imò verò proponi *ibidem* & *Copioſ. Lib.* 2 , *Cap.* 20 , ad dolorem colicum, tanquam acceptum *à fide dignâ perſonâ* , ad doſim granor. ij cum ſcrupulo j. Diacymini, vel cum ℥ ß. Philonii Perſici. Nullus equidem dubito quin ea opinio de mercurialis pulveris uſu in dolore colico fluxerit primùm à Paulo Æginetâ, apud quem legere eſt , *Lib.* 7. *de re Medicâ*, argentum quidem vivum ad *medicum uſum non adſumi* , *cùm venenum exiſtat* ; *verùm uſtum & in cineres redactum*, *aliiſque ſpeciebus permiſtum quoſdam colicis & iliacis bibendum dediſſe*.

Sed certiſſimus ſum pulverem ejuſmodi ad famam Mercurio pariendam infeliciſſimè delectum fuiſſe, cùm enim naturâ draſticus ſit, adeòque vehementiſſimæ & periculoſæ operationis, præconceptis præjudiciis fovendis potiùs quàm elevandis comparatus fuiſſe videbatur.

Ignoratur quo ſucceſſu pulvis ille rubeus & in peſte & in dolore colico à Vigone olim adhibitus fuerit, ſi tamen credere eſt adhibitum unquam fuiſſe. At certè conſtat nunquam ab eodem in morbis ullis venereis intrò uſurpatum eſſe, ſed foris tantùm, ſcilicet *Copioſæ Lib.* 5, *Cap.* 1, ad virgæ puſtulas ſeu cancroſa penis ulcuſcula, eodem planè modo, quo ſolenne eſt eodem hodie etiam uti.

Notus fuit ejuſdem pulveris proceſſus Nicolao quoque Maſſæ, circa annum 1532, quem Johanni de Vigo ſe non acceptum debere gloriatur, ſed *à quodam alio viro Alchimiſta ſene* accepiſſe, qui, ut ille ait, *De Morbo Gallico*, *Tractatu 6*, *Cap. 6*, *erat mirabilis experimentator.* Hunc equidem pulverem *angelicum* vocandum cenſet *propter mirabilem ejus operationem*, *& angelicam in Morbo* Gallico...,.. *Huic enim medicamini*, ſubdit ille, *non eſt par*, *quoniam ſi cum ipſo procedes*, *uſque ad perfectam cutis generationem ducit*, *ut ego ſæpè expertus ſum*, *& eſt nobile in virgæ ulceribus malignis.* Sed vel inde liquet Nicolaum Maſſam, ſicut & Johannem de Vigo, Mercurio præcipitato rubro extrinſecùs tantùm uſum fuiſſe.

Primus antiquorum Medicorum, quos noverim, ſi fortè non ſolus, Petrus Andreas Matthiolus fuit, qui in *Opuſculo de Morbo Gallico* circa annum 1535, pulverem illum ad interiorem uſum adducere auſus ſit, ſed quem priùs ideò jubebat probè lavari aquis ſtillatitiis plantaginis & acetoſæ, & aliquandiù ignis torturâ exſiccari, *quoniam*, ut aiebat, *ex pulvere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumentibus ipſum*, *niſi priùs debita facta eſſet præparatio.* Hunc autem pulverem ita præparatum in catapotio præſcribebat ad grana v, & illius uſu aſſerebat fore ut *dolores Gallici brevi eliderentur*, *pituitâ*, ut aiebat, *& atrâ bile vomitu nec non alvi dejectione evaneſcente.* Proponebat etiam uſum ejuſdem medicamenti, tanquam efficaciſſimi, ad peſtem, quartanam contumacem, melancholicum morbum, doloreſque colicos & iliacos.

Sed in his ſectatores nullos inter Medicos Matthiolus olim habuit, cenſores verò multos, ut Hieronymum Fracaſtorium, anno 1546, *Lib.* 3 *de Morbis contagioſis*, *Cap.* 10; Gabrielem Falloppium, anno 1560, *Tractatûs de Morbo Gallico*, *Cap.* 79; Alexandrum Trajanum Petronium, anno 1565, *Lib. 6 de Morbo Gallico*, *Cap.* 23; Michaëlem Johannem Paſchalem, anno 1566, *de Morbo Gallico*; Julianum Palmarium, anno 1578, *Lib. de Hydrargyro*, *Cap. 6*, *&c.*

Et nativâ formâ in pilulis Barbaroſſæ.

II. Præcipitato rubro ſucceſſit Mercurius nativâ formâ, ſeu, ut aiunt, crudus, qui olim adhibitus fuit in famoſis pilulis mercurialibus, Barbaroſſæ ideò, ut opinor, dictis, quòd iis uſus eſſet Chairedinus ille Barbaroſſa, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, Franciſco I Gallorum Regi ſuppar. Et ſanè conſtat teſtimonio Petri de Bayro, Medici Caroli II, Ducis Sâbaudiæ, in *Enchiridio de medendis corporis affectibus*, *Capite de doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, circa annum 1540 ſcripto, *receptam* illarum pilularum *fuiſſe ex Turchiâ apportatam.*

Hæc autem erat ratio pilulas haſce conficiendi juxta Bayrum.

℞ *Argenti vivi* ℥ xxv.
Rhabarb. elect. ℥ x.
Diagrid. ℥ iij.
Moſchi & Ambræ ana ℥ j.
Farinæ frumenti, ℥ ij.

Cum ſucco limonum f. maſſa pilularum, ex quâ formentur pilulæ magnitudine ciceris, & detur una pro vice, omni die per horam ante cœnam.

Refert Bayrus *haſce pilulas contra Morbum Gallicum in aliquibus (ex ulceribus & nodoſitatibus multùm exterminatis) mirabilem feciſſe operationem*; neque tamen diſſimulat *primum, qui inter Chriſtianos his uſus eſt pilulis, cecidiſſe repentè mortuum ſuper pontem Avenionis, cùm ipſe ibi profugus eſſet propter prælia, anno* 1637. Grave quidem infortunium! ſed quod pilularum illarum uſui attribui jure nequaquam potuit, cùm unicuique vix ineſſent quatuor grana Mercurii; quod tamen pilulis illis ex præjudicio attributum fuiſſe non miror, cùm Rondeletius, qui & ipſe pilulas eaſdem, ſub aliâ tamen, ſed parùm diversâ formulâ proponit in *Tractatu de Morbo Italico*, advertat *quòd, ſi poſt decem annos aliquo morbo corriperentur qui hoc remedio uſi eſſent, huic impigeretur ac imputaretur.*

III. At jam pridem quæcumque ad internum Mercurii aut Mercurialium uſum pertinent, in melius relata ſunt, quandoquidem Pharmaciâ inventis Chemiæ locupletatâ multa & efficacia Mercurii præparata nunc ſuppetunt, quibus uti tutò licet, ſi ita è re eſſe Medico videatur. Nunc verò multiplex, cùm pharmacia inventis Chemiæ locupletata ſit.

1°. Mercurius ſublimatus dulcis, ſive Aquila alba, cujus doſis à granis xij ad xx vel xxiv, & cujus uſus, ſi aliquoties repetatur, ſanguinem mundificat, virus oppugnat, alvum ſubducit, ac demùm ptyaliſmum movet.

2°. Panacæa Mercurialis, cujus doſis à granis xv ad xxx, quæ alvum quidem non ſubducit, ſi ritè præparata ſit, ſed quæ repetita ptyaliſmum excitat.

3°. Æthiops mineralis vulgaris cum ſulfure communi tritu, ſeu quod præſtat, igne, paratus. Doſis eſt à granis xv ad xxx; non purgat, imò neque ſalivationem ullam plerumque ciet, præſertim ſi ſolo tritu confectus fuerit, quoniam mercuriales atomi tunc malè colligatæ, ventriculi calore in guttas facilè coeunt, quæ tùm mole tùm gravitate ab ingreſſu in venas lacteas excluduntur.

4°. Æthiopes alii minerales numero multi, qui parantur è Mercurio iterato tritu cum pinguibus, reſinoſis aut gummoſis quibuſcunque corporibus ſubacto & extincto. Solent illi Æthiopes pro diversâ additi remedii facultate diverſis notari nominibus non ſine oſtentationis ſuſpicione, verbi gratiâ, *Mercurii alkaliſati*, ſi cum pulveratis oſtrearum teſtis; *Mercurii anti-phthiſici*, ſi cum baſalmo Peruviano ſicco; *Mercurii anti-ſcorbutici*, ſi cum gummate Guaiacino; *Mercurii vivi dulcis*, ſi cum mannâ calabrinâ; *Mercurii diuretici*, ſi cum gummate juniperino vel ammoniaco; *Mercurii cathartici*, ſi cum ſcammonio aut reſinâ jalappii Mercurius ſubigatur &c. Sed horumce ſingulorum efficacitas opinione plerumque minor eſt, quòd mercuriales atomi laxè coercitæ ſponte reviviſcant in ventriculo in

majores guttas, quarum paucæ, imò forſan nullæ ſanguinem ſubeunt.

5°. Mecurius violaceus, ſeu Mercurius arte ſublimatus ex Æthiope minerali, igne præparato & cum æquali ſalis ammoniaci parte commixto. Hújus doſis à gr. xx ad xxx. Blandior eſt, at verò ſimul penetrantior Æthiope minerali.

6°. Mercurius præcipitatus albus, ex Mercurio aquâ forti vel ſpiritu Nitri ſoluto & affusâ muriâ præcipitato paratus, tepidâque optimè elotus. Remedii quidem genus & efficax & ſatis tutum, quod ſi cum quadruplo ſacchari commiſceatur, & ad doſim vj, ix, vel xij granorum præſcribatur, alvum ſubducit, & plerumque vomitum blandè movet.

7°. Ptiſana ſudorifica vulgaris ex decoctis Guaiaco, Salsâ parillâ, Chinâ, &c. præparata, & ſoluto Mercurio ſublimato dulci vel panacæâ Mercuriali ſaturata ad optatam doſim. Experientiâ enim compertum eſt præparata Mercurialia iſtiuſmodi, in ptiſanâ cæteriſque liquidis aqueis ebullitione ex toto diſſolvi contra vulgarem opinionem, ſi quod primâ vice indiſſolutum ſupereſt, quodque duas tertias partes totius in ſummâ æquat, iterùm iterùmque ſupra porphyriten lævigerur, ac ebullienti liquori iterùm iterùmque infundatur.

8°. Solutio Mercurii per deliquium parata mediante tantùm ſale ammoniaco, & aquæ inſtar pellucida, cujus proceſſus explicabitur infrà *Lib. IV. Cap. ultimo.* Poteſt tutò quidem ea ſolutio ore exhiberi, ut cui nihil omnino inſit, quod facultate, nedum corroſivâ, ſed ne acriore quidem peccet: At verò ſolet nullo vel minimo ſucceſſu plerumque exhiberi, quòd perpaucam Mercurii ſoluti copiam in ſe contineat, quæ nec ipſa fortè tota poteſt in ſanguinem penetrare.

Quantumvis etiam nullo loco habeantur arcana multigena, quæ ab Agyrtis ſatis temerè venditantur.

IV. Haud ſatis novi an inter remedia quæ ad morbos venereos faciunt, connumerari debeant Arcana multigena, quæ ab Agyrtis & Circumforaneis magnificè venditantur, ut ſtolidum vulgus deludant; quippe pleraque vel inefficacia ſunt, atque ideò probati remedii ne nomen quidem merentur, vel quod peſſimum eſt, acriora ſunt & deleteria, atque ideò habent vim veneni. Porrò autem ut varia eſt & multiplex Agyrtarum gens, maximè Lutetiæ, quò velut agmine undique confluunt, ſic etiam varium eſt & multiplex arcanorum genus, quibus ſuperbiunt. Si qua utilia ſint & virtute aliquâ polleant, quod tamen rariſſimum, dudùm nota ſunt, & in Medicorum libris paſſim obvia, ſed quæ de induſtriâ fucare ipſi amant, ne poſſint agnoſci. Cætera meræ quiſquiliæ ſunt, & quod deterrimum, plerumque nec tutæ, nec innocuæ. Poſſunt autem ferè cuncta, quæ ab illo hominum genere propoſita novi, ad ſequentia revocari.

1°. Panaceas mercuriales multiplices, quæ licet proceſſu operoſiore præparentur vel præparari dicantur, vulgari nihilo efficaciores ſunt. Inter cæteras commendantur 1°. Panacea ſolaris & lunaris Michaëlis de la Vigne, Medici Regii Pariſienſis, à Friderico Hoffmanno laudata, *Pharmacopœa Medic. Chimicæ Lib. 3. Cap. 15. §. 22.* 3°. Panacea N. de la Brune â Gervaſio Ucay, D. M. Toloſano, deſcripta, *Traité de la Maladie Vénérienne*, ad libri calcem, & à Johanne Devaux Chirurgo Pariſienſi, *Tome 3. de l'Abbregé de la Medecine pratique de J. Allen.* cujus utriuſque Panaceæ proceſſus infrà proponentur, *Lib. 4. Cap. ultimo.*

2°. Solutionem

2°. Solutionem Cinnabaris vel Præcipitati Mercurii rubri in menſtruo quodam corroſivo ſeu aquâ forti correctâ, qualis eſt ſpiritus ille, qui Lutetiæ *Les Gouttes du General de la Motte* dicitur, unde paratur Tinctura rutilans, purpurea, carbunculo concolor, cujus guttæ aliquot aqueo vehiculo, infuſo *verbi gratiâ* foliorum Theæ, inſtillantur ad uſum quotidianum per menſem unum aut alterum, nullo quidem quod ſciam periculo, ſed nullo quoque ſucceſſu.

3°. Præparata Mercurialia ex acriorum genere, nempe Mercurium præcipitatum rubrum; luteum ſive Turpethum minerale; præcipitatum viridem ſive venereum; Arcanum Corallinum, Herculem * Bovii ſive Aurum vitæ Hartmanni &c. quæ ad debellandam luem veneream nunquam ſufficiunt, periculi verò ſemper plena ſunt, quòd corroſiva, cauſtica, deleteria ſint; atque adeò, niſi cautè & in robuſtis adhibeantur, viſcerum anxietates, inflammationes, eroſiones, hypercatharſes, hyperemetos, cardialgiam, ſpaſmum, ſyncopen lethalem non rarò advocant.

4°. Præcipitatum rubrum ſolarem, per ſe & ſine menſtruo confectum, qualis à Gervaſio Ucay deſcribitur, *Traité de la Maladie Vénérienne, Chap.* 8. & cujus proceſſus infrà proponetur, *Lib.* IV. *Cap. ultimo.* Quod remedii genus, licet paulò blandiùs agat præcipitato rubro vulgari, neque tamen ipſummet ſatis tutum eſt.

5°. Aquas mercuriales, quas illi parant geminâ methodo, 1°. Guttas viij. x. vel xij. ſolutionis ſublimati corroſivi unciis octo decocti hordei vel avenæ infundendo & ægris ore exhibendo per aliquot dies, à quo peſſimo facinore non abſtinent Agyrtæ Londinenſes nonnulli, ſi fides adhibenda ſit Richardo Wiſeman, *Treatiſe of lues venerea, Chapt.* 3. *pag.* 10. & Danieli Turner, *Diſſertation on the venereal Diſeaſe, pag.* 99. 2°. Semunciam, imò unciam unam aut alteram ſolutionis Mercurii in ſpiritu nitri affundendo libris duabus ptiſanæ ſudorificæ, quas manè jejuno ventriculo ægrotantibus propinandas exhibent, quod ſcelus cum præcedente fermè compar refert de Chirurgo quodam Pariſienſi Johannes Devaux, ipſe quoque Pariſienſis Chirurgus, in præceptis generalibus, quæ ſubjunxit ad calcem *Synopſeos univerſæ Medicæ J. Allen*, quam è Latinâ Gallicam fecit anno 1728.

CAPUT VIII.

Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?

Non novum eſt ſuffumigia in medicinam adhiberi ad curationem plurium morborum; compertum eſt enim eam medicationis formam olim laudatam & uſurpatam fuiſſe ab Hippocrate, ad Anginam, *Lib.* 2. *De Morbis*; ad Fluores muliebres, *De Morbis mulierum Lib.* 2. Suffumigia ad complurum morborum cu-

* Sic dictum, ut opinor, à Thoma Bovio, Empirico Veronenſi, qui exeunte ſæculo XVI, librum ſcripſit italicè cum hac inſcriptione, *Il Flagello dei Medici rationali.*

ad varia uteri vitia, *De his, quæ uterum non gerunt*, & *De naturâ muliebri*; ad muliebria educenda, *Aphoriſm.* 28, *Section.* 5; ad futuram conceptionem prænoſcendam, *Aphoriſm.* 59. *Section.* 5: A Cornelio Celſo, ad dolores nervorum, *Lib.* 3. *Cap.* 27. *artic.* 2; ad dolorem vulvæ, *Lib.* 4. *Cap.* 20; ad vulnus à Scorpione inflictum, *Lib.* 5. *Cap.* 27. *artic.* 5; ad ſuffuſionem, *Lib.* 6. *Cap.* 6: A Claudio Galeno, ad Scirrhum, *Lib.* 2. *Method. medendi ad Glauconem*, *Cap.* 6; ad muliebria educenda, *Comment.* 5. *ad Aphoriſm.* 28; ad fœcunditatem dignoſcendam, *Ibid. ad Aphoriſm.* 59; ad Dyſpnœam, *De remediis parabilibus*, *Lib.* 1. *Cap.* 9: Et ab univerſo Medicorum poſteriorum choro, Græcorum, Latinorum, Arabum, & Chriſtianorum quoque, qui ad annum uſque 1480 in Europâ vixerunt.

rationem olim uſurpata,

Curandæ lui venereæ adhibita ſunt, ubi primùm morbus invaluit.

Sed novum eſt ſuffumigia adhiberi lui venereæ curandæ, quia lues illa in orbe noſtro nova eſt. Attamen ut Illitûs, & Illitûs quidem ex hydrargyro uſum habuere primis naſcentis morbi temporibus, ſic ſuffitûs etiam, & ſuffitûs quidem ex hydrargyro nihilò tardiùs in uſu fuerunt, adeò ut hoc utrumque remedii genus inter antiquiſſima luis venereæ auxilia meritò recenſeatur, longè certè antiquiora decocto Guaiaci, remediiſque omnibus, quæ Chemia ex argento vivo conficit ore aſſumenda.

Primi, qui de ſuffumigiis ad curationem luis venereæ mentionem fecerint, ſunt Angelus Bologninus, & Jacobus Cataneus.

Primos omnium, qui ſuffitionum mentionem fecerint ad curationem luis venereæ, & qui inter vetuſtiſſimos de lue venereâ ſcriptores numerantur, fuiſſe reor Angelum Bologninum, Chirurgiæ Profeſſorem in Academiâ Bononienſi, anno 1506, & Jacobum Cataneum de Lacu Marcino, Medicum Genuenſem, qui florebat eodem circiter tempore. Ille quidem, poſtquam explicavit quæcumque ad adminiſtrationem Unguentorum mercurialium ſpectant, » quærit (*a*)...... utrùm invenian- » tur alia medicamina, ſimilem qualitatem habentia, ita quòd ex eorum » approximatione ad membra, inducant talem evacuationem (ſcilicet » *Ptyaliſmum.*) *Reſpondet ipſe* dicendum eſſe quòd ſic, non tamen à na- » turâ præfati medicaminis (*hydrargyri*) denudata valdè, ut ſuffumigia. » Hic verò multò diſertiùs & ſuffumigiorum materiam & ſuffumigandi modum exponit. » Quidam, (*b*) *inquit*, in curatione horum *ex hoc mor-* » *bo* languentium, vice malagmatum ſuffitionibus ex cinnabari, quæ ex » argento vivo & ſulfure conſtat, utuntur, & mirabilia quandoque ope- » rantur.

Sed à nemine enucleatiùs deſcripta, quàm à Nicolao Maſſa.

Ea tamen curationis methodus à nullo enucleatiùs & copioſiùs deſcripta fuit, quàm à Nicolao Maſſa, qui id unum agit in *Libro quinto* Tractatûs ſui *De Morbo Neapolitano*, ut varias tradat ſuffituum formulas, peculiares ſuffitionis modos proponat, mirandas ſuffumigationis virtutes & utilitates extollat. Cæterùm contendit ille & jure quidem *hunc modum curandi Morbum Neapolitanum cum ſuffumigiis ex Cinabrio factis non eſſe à modernis inventum*, ſed à Veteribus per analogiam acceptum, cùm *quidam Antiquorum in ſcabie malâ uterentur ipſo.*

Quamquam ab omnibus

Abhinc vix ullus exſtitit alicujus nominis Auctor, qui de lue venereâ ſpecialem Tractatum ſcripſerit, & à quo expreſſa mentio ſuffituum facta

(*a*) Lib. De Unguentis, *Cap.* 6.
(*b*) De Morbo Gallico, *Cap.* 9.

non ſit. Conſtat ſanè de eâ medicationis methodo ſpeciatim tractaſſe Petrum Andream Matthiolum, *Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535; Hieronymum Fracaſtorium, *De Morbis contagioſis*, *Lib.* 3. *Cap.* 10, anno 1546; Vidum Vidium, *De curatione generatim*, *Part.* 2. *Sect.* 2. *Lib.* 3. *Cap.* 14. anno 1550; Augerium Ferrerium, *De Pudendagrâ*, *Lib.* 1. *Capp.* 10. & 14. anno 1553; Guillelmum Rondeletium, *De Morbo Italico in fine*, & Gabrielem Falloppium, *De Morbo Gallico*, *Capp.* 69-75, anno 1560; Leonardum Botallum, *De lue venereâ Cap.* 24, anno 1563; Alexandrum Trajanum Petronium, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 6. *Capp.* 18-21; anno 1565; Georgium Dordonum, *De Morbi Gallici curatione*, *Tractat.* 3. anno 1568; Hieronymum Mercurialem, *De Morb. Gallic. Cap.* 6. anno 1587; Lucam Ghinum, *De Morbo Neapolitano*, anno 1589; Hieronymum Capivacium, *De lue venereâ*, anno 1590; Aurelium Minadoüm, *De virulentiâ venereâ*, anno 1596; Herculem Saxoniam, *De lue venereâ*, *Cap.* 39, anno 1597; Alexandrum Maſſariam, *Practic. Medic. Lib.* 6. anno 1598; Andream Cæſalpinum, *Art. Medic. Lib.* 4. *Cap.* 8 anno 1602; Euſtachium Rudium, *de Morbo Gallico*, *Cap.* 13. anno 1604; ut cæteros omittam obſcurioris famæ, quos ſigillatim recenſere neque per tempus licet, neque liberet, ſi licitum eſſet. fere propoſita, qui de lue venereâ ſcripſerunt.

In univerſum ſuffimenta erant duplicis generis. Benigna alia, alia maligna pro diverſâ conditione ſpecierum, ex quibus conſtabant. Priora componebantur ex rebus, quæ prunis injectæ oleoſâ & puingui naturâ fumo plurimo emittendo pares eſſent, aut ſuavitate odorum, quos ſpirabant, ad refocillandos ſpiritus valerent egregiè. Alterutro nomine laudatiſſima erant & acceptiſſima, 1°. Ex reſinis & gummatis, Thus, Olibanum, Maſtiche, Aloë, Myrrha, Styrax, Benzuinum, Opopanax, Succinum, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Gummi Anime, Gummi Hederæ, Ladanum, Ammoniacum &c. 2°. Ex Aromatis, Cinnamomum, Nux moſchata, Macis, Caryophylli, Spica Nardi, Gallia moſchata, Schœnanthus, Baccæ Lauri, Juniperi, Folia Sampſuchi ſeu Majoranæ &c. 3°. Ex Lignis pinguioribus, Xyloaloë, Lignum Juniperi, Pini, Buxi, Santala omnia &c. Duplicis erant generis, *Benigna* alia, alia *Maligna*. Suffumigia benigna.

Poſteriora verò à prioribus in eo differebant, quòd præter allatas materies pharmaca alia reciperent, quæ venena erant, ut * Sandaracha Græcorum ſeu Arſenicum rubrum, & Auripigmentum ſeu Riſigallum, vulgò Arſenicum citrinum; vel quæ pro venenis eâ ætate habebantur, ut Cinnabaris factitia. Non me fugit procedente tempore, cùm vulgatiora fuerunt Præparata mercurialia varia, quæ Chemicorum induſtria ſuppeditavit, moris fuiſſe nonnullorum ſuffimentis addere Præcipitatum rubrum, Turpethum minerale, quin imò Sublimatum corroſivum, quorum nota eſt draſtica acrimonia, vel deleteria proprietas; ſed certè perrara fuit tam inconſulta atque demens temeritas. Quod ad cæterum, ut fumus exhalaretur copioſior & fragrantior, ſi non omnes modò memoratæ materies, at ſaltem pinguiores & magis odoratæ admiſcebantur, ut Suffumigia maligna.

* Sic olim Arſenicum & Auripigmentum adhibebantur in ſuffimenta ad purgandas ædes peſtilentes; imò laudantur etiamnùm à plurimis ad hunc uſum. Vide *François Ranchin*, Traicté de la Peſte, *Part.* 3. *Chap.* 16.

Thus, Maſtiche, Aloë hepatica, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Styrax ſicca, Ladanum, Succinum, Nux moſchata &c.

Præparatio Suffumigiorum.

Porrò ſpecies, quas ſeligere viſum fuerat pro morbi vel indicationum modo, in tenuiſſimum pulverem conterebantur ſeparatim, & unà deinde commiſtæ geminâ ratione ſolebant adhiberi, nempe 1°. Formâ pulveris, cujus pugilli aliquot prunis inſpergebantur, quod tamen rarum erat, quoniam pulvis, utpote ſiccior, ignem non nutriret, nec fumaret ſatis diù: 2°. Formâ paſtilli, trochiſci, tabellæ &c. materiebus terebinthinâ vel ſtyrace liquidâ exceptis, & in paſtillos, trochiſcos, tabellaſve conformatis, quorum unus aut alter candentibus carbonibus imponebatur.

Adminiſtratio Suffumigiorum.

Deinde quoties ſuffumigiis locus eſſe videbatur, inciſâ priùs ægrotantis venâ, & præmiſſo alterantium & purgantium uſu ad contemperandos humores, excalfiebat cellula optimè clauſa, ut eſſet Aſſei ſeu ſudatorii loco, in quâ inſtruebatur Conopeum, Tentorium, Laconicum, vel Papilio, vulgò *l'Archet*. Ægrotum ibi, nudum, vel interiore dumtaxat retentâ tunicâ, ſedentem vel ſtantem, concluſo vel exerto capite conſtituebant pro ratione virium. In appoſitum ad pedes crucibulum prunis plenum, per feneſtram ad hunc uſum paratam, aliquot ſuffumigii trochiſchos vel tabellas per vices conjiciebant, ita ut fumo exhalato æger tandiù totus exponeretur, dùm ſudor eliceretur copioſus, niſi forſan immineret deliquii periculum, cui ut occurrerent, jubebant ægrum os applicare foramini in hunc uſum fabrefacto, vel ſpiritum ducere ex fiſtulâ, cujus extremum foris exſtaret, ut aëri frigido & ſincero liber eſſet aditus in pulmones.

Ægrotus ſub conopeo detinebatur magis, minuſve diù, pro morbi gradu, ſymptomatum vehementiâ, virium integritate. Narrat (*a*) Falloppius ſuffitionem ætate ſuâ plerumque protractam fuiſſe *per horam integram, aut dimidiam, aut per quartam vel tertiam horæ partem, prout valebat pati æger.* Sed tam firmam tolerantiam rariſſimam fuiſſe autumo, neque puto poſſe ullâ ratione intelligi de ſuffumigiis, quæ maligna dicebantur. Inde deductus æger collocabatur in cubili calefacto, & ſtragulis bene contegebatur, ut ſudaret affatim per horam unam aut alteram. Poſteà abſterſo priùs ſudore vini hauſtus exhibebatur, & poſt duas horas apponebatur cibus.

Agendi ratio Suffumigiorum

Solebant iſtiuſmodi ſuffitiones adhiberi quotidie, vel tertio tantùm aut quarto quoque die, pro morbi vehementiâ, aut virium firmitate. Iterabantur verò ſexies, ſepties, octies & novies, donec Ptyaliſmus ſubiret vel alvifluxus, aut evaneſcerent omninò morbi ſymptomata. Demùm variam in variis evacuationem præſtabant, ſed triplicem in pleriſque, ut diſerto Falloppii (*b*) teſtimonio confirmatur: nempe 1°. *Solvebant ventrem & deducebant excrementa ad inteſtina, ſicut pharmacum purgans*: 2°. *Evacuabant ferè ſemper per pulmones ac fauces*, ſcilicet ſputatione & ptyaliſmo, *& hoc, ut plurimùm, per ſeptem vel octo dies*, intra quos æger *expuebat*

(*a*) De Morbo Gallico, *Cap.* 71.
(*b*) Ibid. *Cap.* 70.

catinum ſputi per ſingulos dies ad quantitatem librarum 10 *vel* 6: 3°. *Vacuabant per ſudorem inſignem.*

Fatebantur ultrò (*a*) antiquiores Medici, 1°. " Modum illum curationis non eſſe ſine timore nocumenti membrorum principalium; imò ægrotos ſæpe recidivare, & ad malas ægritudines complicatas cum iſtâ devenire, quæ ſunt ut Aſthma, Tuſſis, Hydropiſis, & Maraſmus; quare non adminiſtrandum eſſe niſi in inveteratis & in virtute forti, cum ægritudine malâ, in quâ alia remedia non conferunt, & cum maximâ obſervantiâ aeris & aliarum rerum non naturalium. "

De cautionibus ad uſum ſuffumigiorum adhibendis.

2°. Monebant ideò " cavendum eſſe ab illius uſu in corporibus, quæ Aſthma patiuntur, aut conſumptionem hecticam, aut febrem cum acuitate vel prædominio humoris calidi, aut in his qui debilitatam naturam habent, vel alio quovis modo. "

3°. Quapropter, cùm ea medicatio periculoſa eſſet, jubebant " ideò ſi quis ipsâ pro curâ uti voluerit, ut præpararet in primis ægrum præparationibus iiſdem, quæ præmittuntur unctioni, purgando corpus diligenter & paulatinè, confortandoque ſtomachum, & ſi opus fuerit, phlebotomando, vel apponendo ventoſas, & reliquis utendo quæ cordi opitulantur ad intra & extra, ut ſunt confectiones cum gemmis & epithemata. "

At verò adhibitis illis cautionibus teſtantur ſanatos fuiſſe ſuffumigiis ægrotantes non paucos, quibus non modò Guaiaci Decoctum, ſed ne ipſa quidem Hydrargyroſis profuerat ullo modo.

Laudantur ſuffumigia, tanquam efficacia à Nicolao Maſſa.

Sic (*b*) Nicolaus Maſſa " inter alios cum ſuffumigiis duos curavit, qui nunquam ab aliis medicaminibus curati fuerant, qui inuncti fuerant pluries, ſed nunquam ab ore aliquid miſerant & erant juvenes, & ille cum ſuffumigiis proceſſit uſque ad reſolutionem omnium apoſtematum, habitâ ratione virtutis. " Narrat Idem (*c*) *ibidem*, " ſe non potuiſſe ſæpe aliquos patientes morbum Neapolitanum cum unctionibus ſanare, ... & hoc videntem ultra unctionem dictam ſuffumigia ſuperiùs feciſſe. Inter quos fuit, *pergit ille*, quidam juvenis ætate viginti annorum, nomine Dominicus de Confinio Sancti Petri, qui à multis Empiricis & Barbitonſoribus & mulieribus ſæpiſſimè unctus; nunquam ſanatus fuerat, ſed ad tantam malignitatem iſtius ægritudinis devenerat, quòd tota gulæ pars & palatum ulceribus malis infecta eſſet, neque loqui poterat & vix comedere, & cum maximâ difficultate bibere poterat, brachiiſque & cruribus ſpaſmatis & contractis in lecto jacebat, ita quòd ad beneficium corporis duo ipſum ferebant, & quando comedere volebat, neceſſe erat quòd aliquis ſibi cibum in ore poneret: & ultra hoc ulcera hinc inde per corpus erant, & grumæ ſive apoſtemata dura cum doloribus juncturarum, qui ipſum vel parùm, aut nihil dormire permittebant, cum maximâ conſumptione totius corporis. Profectò caſus maximus erat, quoniam cum iſtis omnibus ſemper febriebat. Et cùm rogaret me ſæpe mater mea, *ſubdit Maſſa*, ut vellem

(*a*) Nicolaus Maſſa, *De Morbo Neapolitano*, *Lib.* 5. *Cap.* 1.
(*b*) De Morbo Neapolitano, *Lib.* 5. *Cap.* 2.
(*c*) Ibid. *Cap.* 3.

„ ipſum ſanare, ſi eſſet poſſibile, ad ipſum acceſſi: ...... Virtute priùs „ confortatâ, cœpi inungere ipſi juncturas crurum & brachiorum, & „ factis tamen multis unctionibus ulcera non conſolidabantur, neque „ apoſtemata reſolvebantur. Quare cum ſuffumigiis decrevi reſiduum ma- „ teriæ reſolvere, & ſic proceſſi, videlicet in ſero ungebam juncturas „ cum unctione, & in mane, ipſo ſub pavione poſito, cum ſuffumi- „ gio ipſum ſuffumigavi, & ſic per multos dies proceſſi, & ulcera erant „ ferè conſolidata: ſed proſtata erat virtus, & ideò dimiſi per menſem „ cum dimidio ipſum cum bonis cibariis, bonoque regimine quieſcere. „ Poſteà iterùm cœpi ipſum inungere & ſuffumigare, ut ſuprà dixi, & „ iſtis factis per quindecim dies continuos liberatus fuit. „

A Guillelmo Rondeletio,

Sic gloriatur (*a*) Guillelmus Rondeletius de ſanato à ſe ope ſuffumigiorum " ulcere narium à morbo Italico, quod non potuerat curari à „ Medicis Italiæ, neque ab Aulicis, neque à cæteris Monſpelienſibus. „ Sic Idem, *ibidem*, ſibi plaudit " de quodam nobili, qui per ſex menſes „ Lugduni à Medicis & Chirurgis tractatus fuerat, neque tamen ullâ „ diætâ, ullove medicamento curari potuerat, & cujus ulcus ipſe qua- „ tuor diebus curavit ſuffumigiis, ita ut priùſquam perveniret domum „ ſuam, quæ quatuor dierum itinere diſtabat, integrè curatus ſit. „

Et à Gabriele Falloppio.

Sic demùm Gabriel Falloppius (*b*) refert ſe in lippitudine venereâ cum inflammatione adnatæ & exulceratione corneæ ſæpiùs " uſum eſſe cau- „ teriis, decoctis & aliis, *ſed fruſtrà*, *cùm* ſymptomata in ſuo robore „ perſiſterent; quamobrem deveniſſe ad ſuffumigia & ſanatos fuiſſe „ ægros. „ Sic Idem, *ibidem*, fatetur candidè inter alios " primum fuiſſe „ Notarium quemdam, qui in aliis multùm illum fatigavit *incaſſùm*, & „ quem poſtea mulier quædam ſuffitibus incolumem reddidit. „

Sed damnantur tanquam periculoſa ab iiſdem Maſſa, Rondeletio, & Falloppio.

Verùm enimverò, cùm ſuffumigia, ut efficacia eſſent, haud exiguam partem reciperent utriuſque Arſenici, tùm rubri, tùm flavi; quin imò cùm non deeſſent inconſiderati vel dementes nonnulli, qui Præcipitati rubri, Turpethi mineralis, vel Sublimati corroſivi partem aliquam auderent ſuperaddere, minimè mirari licet, 1°. Si hoc remedii genus non raro exitiale fuerit, non modò infirmis, cachecticis, pulmonariis, incommodæ valetudinis, ſenibus; ſed etiam adoleſcentibus, robuſtis, validis, optimæ corporis conſtitutionis, quibus viſcera incorrupta, pulmones ſani, cerebrum integrum eſſent.

2°. Si Medici, ipſi etiam quibus ea medicatio probabatur maximè, & qui fauſtos illius ſucceſſus jactabant, haud inficias iverint rem eſſe periculoſam & lubricam, circa quam præcauto opus eſſet. " Cura cum ſuffumigiis, *inquit* (*c*) *Maſſa*, non eſt ita tuta & verax, ..., & non eſt ſine „ timore nocumenti. „ Hoc remedium, (*d*) *ait Rondeletius*, deſiderat vi- „ res robuſtas, quia forte eſt & periculoſum. Rationi curandi per ſuffu- „ migia, *inquit* (*e*) *Falloppius*, ſæpe ac ſæpiùs graviſſima ſuccedunt incom-

(*a*) *De Morbo Italico*, in fine.
(*b*) *De Morbo Gallico*, *Cap.* 69.
(*c*) Ubi *ſuprà*.
(*d*) Ubi *ſuprà*.
(*e*) Ubi *ſuprà*.

„ moda, nec ita tutò procedit talis curatio; quare ſemper probavi, ut ta-
„ lem, quantum fieri poteſt, fugiamus, aliquibus enim peſſima & letha-
„ lis eſt.

3°. Si fermè univerſa cæterorum Scriptorum turba eam Medicinæ rationem palàm multò magis damnaverit & improbaverit. Sic Johannes Benedictus (*a*) affirmatiſſimè ſcribit " Empiricorum ſuffumigia. . . . . eſſe præ- „ ſentiſſima venena, ex quorum fumo vidit ipſe periiſſe quemdam nobi- „ liſſimum Pictorem Bononiæ, & mulierem deveniſſe ad Apoplexiam. „ Sic (*b*) Benedictus Victorius cenſet " à ſuffitibus cavendum eſſe, uti ab „ inimico necem inferente; illis enim ſuffumigiis pravos & venenoſos „ fumos atque vapores inſurgere, qui per os intrantes, attingenteſque „ membra & ſpirationis organa, in hiſque decumbentes, ſuâ vi aſtrictoriâ „ ſpirationem tollunt, & repentè patientem ſtrangulant: Pariter quoque „ per nares ad cerebrum permeant, & organa atque inſtrumenta facul- „ tatis animalis adeò offerciunt, ut in multis pereant ſenſus & motus, „ atque facillimè fiat lapſus in Epilepſiam & Apoplexiam, in tremorem- „ que & paralyſim ac ſpaſmum. „ Sic Augerius Ferrerius (*c*) tradit " Suf- „ fitus eſſe acerbiſſimum remedium, quo prudentes & docti plerique Me- „ dici ad totum corpus uti nunquam auſi ſunt. " Sic Antonius Muſa Braſ- „ ſavolus (*d*) narrat " ſe quempiam vidiſſe, qui ex fumo caput petente in „ Apoplexiam incidit, & ſtatim mortuus in terram corruit, & idcirco lau- „ dat ac jubet ut ægri non ſuffumigentur, niſi capite extra conopeum „ exerto. „ Sic Alexander Trajanus Petronius (*e*) auctor eſt " ne ſuffimenta „ unquam adhibeantur, niſi morbus inveteraverit, niſi nulla ſpes ab aliis „ auxiliis offeratur, & ferè deſperata ſalus ſit, & ubi propter aſſiduos la- „ bores æger vivat, an pereat nihil æſtimat; in hoc enim diſcrimine ſa- „ tius eſt ea ipſa experiri, quàm nihil. „ Sic Epiphanius Ferdinandus (*f*) docet „ viam per ſuffumigia, quibus Empirici debellant hydram galli- „ cam, periculoſam magis eſſe, quam inunctionem, ... adeòque eâ „ rariſſimè utendum eſſe, nec niſi ſummâ urgente neceſſitate, cùm om- „ nis lapis fuerit convolutus, & res è voto non ſucceſſerit. „ Sic demùm Zacutus Luſitanus (*g*) confirmat " ſuffumigia ſuſpecta eſſe, & in „ actuali eorum applicatione plures eſſe emortuos, neque proinde iis „ utendum eſſe, niſi cùm cætera non proſunt, quoniam tunc in concla- „ mato morbo melius eſt uti aliquo remedio, quàm nullo &c.

Et ab univerſâ fermè Medicorum turbâ.

In eâ pugnantium opinionum diverſitate, cùm cauſa capitalis auctoribus ex utrâque parte magnis ageretur, prudentiores Medici id negotii ſibi impendere probè intellexerunt, ut medium quiddam tenerent, neu approbantium elogiis nimiùm confiſi nocuam admitterent, neu improbantium vituperiis malè deterriti ſalutarem medicinam repudiarent.

Ex quo factum eſt, ut viſum fuerit ſuffumigationes adaccuratas

(*a*) De Morbo Gallico, *Cap.* 4.
(*b*) De Morbo Gallico, *Cap.* 7.
(*c*) De Pudendagrâ, *Lib.* 1. *Cap.* 14.
(*d*) Lib. *De Morbo Gallico.*
(*e*) De Morbo Gallico, *Lib.* 6. *Cap.* 20.
(*f*) Centum Hiſtoriar. *Obſervat.* 17.
(*g*) Prax. Hiſtoriar. *Lib.* 2. *Cap.* 1.

therapeiæ leges, revocare.

Quare ritè perpenſis omnibus, ac proſperis & infauſtis remedii ſucceſſibus ſuo momento utrimque ponderatis, ad accuratiſſimas therapeuticæ medicinæ leges attinere viſum eſt, conſenſu quidem magno, ſed cujus gloria Rondeletio debetur potiſſima,

Et in hunc finem 1°. Excludere ex ſuffimentis Arſenicum utrumque.

I. Ex Suffimentis excludi omnino, non modò Sublimatum corroſivum, ſed etiam Arſenicum utrumque, tùm flavum ſeu Auripigmentum, tùm rubrum ſeu Græcorum Sandaracham, quoniam utriuſque explorata erat vis deleteria; quod factum laudo, quamvis eâ in re annotare ſuccurrit Suffitum ex auripigmento ad aſthma, cæteroſque pulmonum affectus proponi & approbari à Galeno, *De remediis parabilibus, Lib.* 1, *Cap.* 9; ab Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2, *Cap.* 49; à Rondeletio, *De medicam. extern. Cap. de Suffitu*; à Theodoro de Mayerne, *Prax. Tractat.* 4, *Cap.* 6; à Medico Nemauſenſi anonymo, cujus obſervationes exſtant ad calcem obſervationum Lazari Riverii, *Obſerv.* 2.

2°. Retinere tantùm Cinnabarim mercurialem,

II. Retineri tantùm Cinnabarim mercurialem, quam omni noxâ vacare, & quam ad morbi venerei curationem efficaciter valere compertum jam erat. Hanc Cinnabaris utilitatem, ſi ſola in ſuffimenta adhiberetur, jam olim perviderant Cataneus & Maſſa.

3°. & 4°. Omittere inconditam remediorum farraginem.

III. Omitti inconditam illam remediorum farraginem, quæ in ſuffimentis addebantur *correctoriorum* nomine, cùm jam in ſuffimentis nihil adeſſet, quod eſſet venenatum.

IV. Proinde cum Cinnabari commiſceri res paucas, quæ ignitæ fumum exhalarent copioſum, & viroſum Cinnabaris nidorem odore grato corrigerent.

5°. Res paucas aſſumere, quæ ignitæ fumum exhalarent gratum.

V. Res iſtiuſmodi non ex conjecturâ aut inani artis oſtentatione, ſed ex causâ aſſumi; nempe ſi ſudores eſſent movendi, Benjuinum, Styracem rubram & calamitam, Nucem moſchatam, Succinum, &c. quæ poros recluderent; ſi ulcera curanda, Myrrham, Maſtichen, Olibanum, Opopanacem, Ladanum, Lignum aloës, Juniperi, &c. quæ ſiccarent & detergerent.

6°. Suffitiones adhibere raras vel frequentes.

VI. In pleriſque ſuffitiones iterari quotidie per dies aliquot pro viribus ægrotantium & morbi contumaciâ, donec fieret excretio per os: At verò ſi ob imbecillitatem, continuè uſum ferre non poſſet æger, non adhiberi niſi ex intervallis, quæ ſimilis intercalatio in adminiſtratione illitionum ex mercurio jam pridem uſu venerat.

7°. Cathartica interponere, ſi ex uſu veniret.

VII. Quin imò ægrotos, qui conſtitutione molliore, aut tenui eſſent valetudine, poſt tertiam unamquamque ſuffitionem cathartico blandè purgari, ut frangeretur ptyaliſmi impetus, & humor in fauces confluxurus versùs inteſtina deturbaretur, quod in hydrargyroſi quoque jam pridem uſum habuiſſe annotavimus.

Sic methodus ſuffitionum tutior fuit, ſed cum illitionum methodo non æquiparanda.

Ἀγαθυμίασις ſive ſuffitionum methodus in hunc modum ad Medicinæ leges revocata, tutior, ideòque acceptior fuit, & ob eam cauſam brevi ita increbuit, ac in tanto honore fuit aliquandiù, ut *Ὑδραργύρωσει* ſive methodo illitionum acceſſerit proxima; ſed proxima tamen longo intervallo, ſtatim atque experientiâ, quâ in explorandis remediorum virtute & efficaciâ non datur criterium alterum certius, compertum fuit,

1°, Multò minùs efficacem eſſe: Cùm ægroti eâ methodo ſanati *ſæpe recidivarent*

recidivarent, teſte Maſſa; & *rariſſimi forent*, teſte Braſſavolo, *qui eſſent per ſuffumigium ab affectu gallico penitùs abſoluti, licet aliqui plus temporis intermitterent, alii minùs à recidivatione, ſed pro majori parte omnes in recidivam inciderent.*

1°. Quia minùs efficax.

2°. Multo minùs univerſalem eſſe: Quippe quæ juvenibus tantùm, robuſtis, validiſque conveniret, quibus pulmones ſani, corpus vegetum, viſcera ſine labe, ætas integra erant; cùm è contrà hydrargyroſis ex artis legibus adminiſtrata, ad omnes ferè ægrotos perinde valeat, cujuſcunque ſexûs, ætatis, indolis.

2°. Quia minùs univerſalis.

3°. Multo minùs tutam eſſe: Quippe in quâ fumus è cinnabari exhalatus plerumque pulmonibus noceret, cerebrum opprimeret, oculos læderet, dentium caſum ſollicitaret, ad minimum ſudationes aut diarrhœas moveret graviſſimas, quæ in hydrargyroſi raro obveniunt.

3°. Quia minùs tuta.

4°. Demùm multo minùs commodam eſſe: Quippe in quâ id onus ſpeciale in ægros incumberet, ut cellulâ impensè calente, ceu ergaſtulo, arctè concluſi æſtu torrefierent, ſpiritum ducerent flammeum, ſudoribus diffluerent, colliqueſcerent perpetuò: Certè nihilo commodiorem eſſe; ut enim notas hydrargyroſeos prærogativas nimis non urgeam, at certè negari non poteſt ex utrâque parte neceſſe eſſe eadem præparationis, curationis, ſputationis, alvi profluvii tædia, faſtidia, incommoda devorare, pares utrobique ærumnas & miſerias perpeti.

4°. Quia minùs commoda.

Quid ergo mirum ſi tenuerit illitionum methodus, methodus verò ſuffitionum expulſa ſit. Prior tuta, efficax, omnibus numeris abſoluta, in dies acceptior, vulgatior, uſitatior evaſit: Quid aio? Una omnium methodorum acceptiſſima, vulgatiſſima, uſitatiſſima eſt, una omnium nunc uſu valet. Poſterior verò neglecta, rariùs ſenſim uſurpata, inefficaciâ, periculo, imò etiam ſolo ergaſtuli pædore infamata, in deſuetudinem ita paulatim abiit, ut cùm prior hujuſce Libri editio exiit in lucem, anno 1736, affirmare auſim vix ab annis 80 ægrotum unum fuiſſe, ſaltem in Galliis, qui ſe ſuffumigiis curandum præbuerit, certè nullum medentium tunc in Galliis extitiſſe, ne unum quidem, qui eâ methodo luem veneream curandam ſuſciperet.

Quibus de cauſis factum eſt, ut ſuffitionum methodus expulſa fuerit, dùm tenuit methodus illitionum.

CAPUT IX.

Quâ ratione, & quo ſucceſſu Suffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ nuper adhibitæ ſint?

A nupero ſuffumigatore fucus factus eſt Vulgo novitatis appetenti & credulo.

OBSOLEVERAT jam dudùm Suffitionum methodus, ut in præcedente Capite dictum fuit, cùm homo quidam, cui nomen *Charbonnier*, & qui priùs fuerat Apparitor Parlamenti Aquiſextani in Gallo-Provinciâ, venit Lutetiam, quò quidquid agyrtarum uſpiam eſt, confluit undique. Non ſatis teneo quo caſu, quove magiſtro ſuffumigiorum, quæ pridem deſueta erant, facultas & uſus huic homini potuerint innoteſcere, cui medicinalis ars ignota erat juxta cum ignariſſimis; ſed conſtat ab illo aliqua remedii hujuſce pericula in Gallo-Provinciâ priùs facta fuiſſe, quamquam non tam proſpero, quàm aiebat, eventu. Ubi primùm advenit in urbem, illico methodum novam curandæ luis venereæ à ſe repertam prædicare, brevem, facilem, efficacem, ſine periculo, ſine incommodo ullo: Sanatorum numerum glorioſiùs jactare, & mirum in modum amplificare: Teſtes ultroneos producere, ſive à ſe ſanati eſſent, ſive potiùs, ut Agyrtæ quotidianum hoc habent, ex compacto præconium illi præberent: Pollicitarionibus cuncta urbis compita implere: *Ambubaiarum Collegia*, *Mendicos*, *Mimos*, *Balatrones*, *id genus omne* in ſuas partes trahere: Demùm ſtupore vulgi, quod ubique, præſertim verò Lutetiæ, ſtultè credulum eſt, & novitatis mirè appetens, permultorum animos permovere, allectare, pellicere.

Jure merito tamen viſum fuit Magiſtratibus ſuffitionum efficaciam periclitari.

Intererat Reipublicæ quid de ſuffitionum viribus & facultate ſentiendum eſſet certò definiri, ne ſi fortè inefficaces aut noxiæ, Circulatoris deliramentis vel facinoribus præter æquum & bonum permitteretur Civium incolumitas; ne contrà ſi proficuæ eſſent, temerè repudiaretur medicina fortuitò quidem oblata, ſed quæ à peritioribus exculta poſſet non mediocrem utilitatem habere. Quapropter viſum eſt Magiſtratibus remedii effectus iteratis periclitationibus explorare palam inſtituendis coram Medicis, quos Facultas Pariſienſis, penes quam jus & norma decidendi, deligere juſſa eſt, ut tentamentorum omnium teſtes adeſſent oculati & idonei, utilitatumque, ſi quæ inde emergerent, Judices æquiſſimi.

Periclitatio habita in regio militum infirmorum Hoſpitio.

Prima omnium periclitatio habita fuit in Regio militum infirmorum Hoſpitio, gallicè *l'Hôtel Royal des Invalides*, in conſpectu tùm Medici, tùm Chirurgi, qui huicce valetudinario præfecti ſunt. Memini quidem proſperos illius periclitationis ſucceſſus à Medico multùm celebrari, quaſi Suffumigiorum præſtantiam demonſtrarent egregiè; at verò memini quoque non pauca à Chirurgo contrà objici, quæ ſucceſſus illos multùm elevarent, nec viderentur poſſe facilè dilui. Ut ut ſit, aiunt Acta rei ibi geſtæ evanuiſſe, vel latere condita, quam ob cauſam utri parti faveant, & ad quem gradum faveant alterutri, dijudicari neque poteſt, neque opus eſt.

Periclitationum cæterarum, quarum exitus notus eſt atque manifeſtus omnibus, *prima* inſtituta fuit in publicâ pauperum domo, ſive Ptochotrophio, quod *Biceſtre* vocatur, coram Medicis à Facultate Pariſienſi legatis, ſed qui bis tantùm interfuerunt, ſemel ut de morbi gradu, initio; iterùmque ut de reſtitutâ valetudine judicium ferrent, abſolutâ curatione; ex quo factum eſt ut de intermediis remediis, & remediorum effectibus, aut de recidivis, quæ poſt ultimam inſpectionem obvenere nonnullis horumce ægrotorum, nihil comperti habere potuerint.

I. Periclitatio in Ptochotrophio dicto *Biceſtre*, in viris XII.

Altera periclitatio in eodem Ptochotrophio habita fuit in viris aliis duodecim, coram pluribus aliis Medicis à Facultate Pariſienſi pariter deſignatis, qui ſæpiùs hebdomade quâlibet ad ægros acceſſerunt, ut ſuffituum adminiſtrationi invigilarent, ac effectuum inde prodeuntium ſeriem explorarent; imò verò, ut res ad liquidum magis perduceretur, juſſerunt ex morbo convaleſcentes à cæterorum conſortio ſegregari per menſes aliquot, ut inde liqueret certiùs an per id tempus à recidivâ valerent immunes.

II. Periclitatio ibidem in aliis viris XII.

Tertia periclitatio ibidem & eodem tempore inſtituta fuit in mulieribus totidem iiſdem cautionibus, ſcilicet ut ſæpiùs inviſerentur per curationis ſtadium, & ut poſt abſolutam curationem per menſes aliquot ſegregatæ ab omnium conſuetudine arcerentur, quò de recidivâ, ſi qua fortè ſuperveniret, conſtare poſſet. Acta rerum omnium, quæ in tribus illis periclitationibus geſtæ ſunt, ſtudioſè evolvi, & ſingula ſummâ fide coarctavi brevitatis causâ in diſcretas Tabulas, quæ hîc ordine apponentur.

III. Periclitatio ibidem in fœminis XII.

Præterea viſum eſt *quarta* periclitationis loco hiſtorias adjungere, quas certò ſcio, ægrotantium aliquot, in quibus vel motu proprio vel alieno inductu ſuffitiones mercuriales ad luis venereæ curationem adhibitæ fuerunt eo, quo narrabitur, ſucceſſu. Sic enim confidimus ut collatis pluribus tentamentis, & re meliùs conſultâ atque exploratâ, tantò certiùs inde liqueat, quo demùm in loco methodus ſuffitionum habenda ſit.

IV. Periclitatio in ægrotantibus aliquot aliis.

Sed priuſquam ad cauſam aggrediamur, non abs re erit advertere rationem ſuffiendi, quæ ab illo Suffumigatore adhibebatur, expeditiſſimam fuiſſe & compendiariam; nempe ægrum veſtibus, ut erat, indutum ſtragulis, quæ præ manibus erant, contegebat, appoſito ad pedes crucibulo prunis pleno, in quas injiciebat pugillos aliquot pulviſculi, ex quo fumus exhalabatur multus. In principio, dùm in Provinciâ fuit, ægrotantium oculos & os acceſſui fumi liberè permittebat, peſſimo conſilio; inde enim accidit non ſemel ut oculi gravi tentarentur ophthalmiâ, & dentium aliquot deciderent. Ideò experientiâ meliora edoctus, Lutetiæ ori oculiſque faſciam, ſtrophiumve ſemper obducebat, ne fumus corneæ, dentibuſve attactu nocere poſſet. Proinde una patebat fumo via ad nares, in quas cum aëre inſpiratione ducebatur, & quarum membranam internam, quæ nervea eſt, tam acriter ſtimulabat in pleriſque, ut valida & crebra ſternutamenta evocaret.

Quâ methodo nuperus ſuffumigator ſuffitiones adhiberet?

Nullis legibus certis illi definitum fuit ſuffumigationis ſpatium, ſed pro ægrorum viribus aut tolerantiâ variè variavit, rarò tamen diuturnius quatuor, & rarò brevius duobus minutis. Moris fuit, ſed non perpetuò, abſolutâ quâvis ſuffitione, ægrotum ſtragulis, ſub quibus latebat, & ſtrophiis quæ ori & oculis obducebantur, evolutum; in lecto calefacto collo-

Quas leges teneret circa diuturnitatem & numerum ſuffitionum.

care, ut ſudor, ſi quis fortè conſequeretur, proliceretur uberiùs. Cæterùm æger, toto curationis tempore, in genere & modo cibi liber erat, nec ullis diætæ legibus tenebatur.

Ut diuturnitas ſuffitionis, ſic ſuffitionum numerus incertus erat. Ægrotorum alios octies tantùm, alios ſexies & decies ſuffiebat, pro morbi, virium, ſymptomatum ratione. Intercalares aliquot dies ab omni remedio vacuos, inter unam & alteram ſuffitionem interponebat perpetuò, plures vel pauciores pro morbi, virium, ſymptomatum modo.

Et quantâ cum curâ pulviſculi, quem in prunas conjiciebat, colorem & naturam occultaret.

Pulviſculi, quem adhibebat, colorem, naturam, præparationem occultabat ſummâ cum curâ, tanquam myſterium, ut pondus & honorem adderet arcano ſuo. Non negabat quidem ex mercùrio confici, ſed arte longâ & difficili, & multiplici aliarum rerum mixturâ. Auſim tamen vel jurejurando affirmare atque præſtare mercurium tantùm fuiſſe, qualicumque partium ſulfurearum additamento, arte facillimâ in pulverem converſum, ſeu, ut aiunt, extinctum, ut eâ formâ in fumos faciliùs avolaret. Tria ſunt ejuſcemodi præparata nemini non nota, nempe Mercurius cum terebinthinâ extinctus in pulverem nigrum; Æthiops mineralis ex mercurio cum ſulfure communi ignitione vel ſolo tritu præparatus; demùm quæ cæteris præſtat tenuitate partium, Cinnabaris ex mercurio cum ſulfure vulgari mixto & ſublimato. Non dubito quin cum mercuriali præparato, qualecunque adhibere viſum ſit, odoramentum quoddam ex reſinis vel gummatis addiderit in ſuffimen, quò ingratior præparati mercurialis nidor emendaretur; miror tantùm quòd odor ille ab adſtantium nemine perceptus fuerit, ſed parùm refert an hæc addita fuerint, necne, cùm anti-venerea ſuffimenti virtus, quæ rei caput eſt, horum acceſſione melior non fieret, aut deceſſione pejor.

Periclitatio I. *Tab.* 1.

Nomina & Ætas Ægrotorum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cùm ad ſuffitiones ſelecti ſunt die 22 Martii, 1737.*
I. Petrus de la Noüe, è Diœceſi Carnutenſi. Annor. 25.	Porri in glande & in ſummo præputio, ſubnati à menſibus octo. Puſtulis aliquot totum corpus reſperſum.
II. Carolus Caillard, è Diœceſi Trecenſi. Annor. 27.	Gonorrhœa actu fluens. Ulcuſcula duo venerea in præputio. Puſtulæ in ſcroto. Levior tumor glandularum inguinalium. Puſtulæ per corpus ſparſæ.
III. Petrus Morliere, è Diœceſi Ambianenſi. Annor. 23.	Criſtæ in balano & in præputio: Dolor Renum. Ægrotat à quatuor menſibus.
IV. Ludovicus Beauvais, Pariſinus. Annor. 21.	Bubo in inguine ſiniſtro. Scabies venerea per totum corporis habitum. Puſtulæ in ano, ſcroto, pene & coxis. Laboravit quinquies Gonorrhœâ.
V. Andreas Monſoujon, è Diœceſi Lingonenſi. Annor. 32.	Ulcus in mediâ & internâ coxæ ſiniſtræ parte. Ulcus in ſupremâ & poſticâ parte tibiæ ejuſdem lateris. Dolores nocturni crurum & genuum. Dolores leviores in brachiis.
VI. Franciſcus Jourdain, è Diœceſi Lemovicenſi. Annor. 29.	Dolores articulorum. Scabies venerea, quæ ſupervenit Gonorrhœæ etiamnùm mananti.
VII. Joannes Grefeldain, è Diœceſi Trevirenſi. Annor. 15.	Criſtæ in podice maximæ. Inguinales glandulæ ſubtumidæ. Ulcus venereum in balano paſſus eſt olim. Ægrotat à quinque menſibus.
VIII. Franciſcus Liennard, è Diœceſi Virodunenſi. Annor. 40.	Glandulæ aliquot ſkirrhodes in utroque inguine. Puſtulæ in ſcroto, ano & cruribus. Ægrotat à tribus menſibus.
IX. Carolus de la Couture, Pariſinus. Annor. 37.	Ulcus in infimo collo, juxta ſcapulam ſiniſtram. Puſtulæ ſcabidæ per corpus raræ. Ægrotavit olim, abhinc annis decem, ex gonorrhœâ.
X. Franciſcus Leonardus Colin, Normannus, è Diœceſi Conſtantienſi. Annor 30.	Herpes ſupra ſternum; Ulcera varia ponè aurem, in collo, ſupra lumbos, ſupra nates, &c. Ægrotavit ex gonorrhœâ jam ab annis ſeptem.
XI. Nicolaus Plebau, Pariſinus. Annor. 37.	Exoſtoſis in oſſe tibiæ, cum doloribus nocturnis ſævis. Ægrotavit olim ex gonorrhœâ abhinc annis tredecim.
XII. Henricus Giraudeau, è Diœceſi Bituricenſi. Annor. 43.	Ulcus contumax in balano & præputio: Tumor corporum cavernoſorum: Bubo in utroque inguine. Ægrotavit ex gonorrhœâ ante annos tredecim.

Periclitatio I. *Tab.* 2.

Nomina Ægrorum.	*Ut ſinguli valebant, cùm poſt adhibitas ſuffitiones recogniti ſunt, die 4 Junii, 1737.*
I. De la Nouë.	Superſunt porri duo, quos Medici jubent reſecari, ut liqueat utrùm in poſterum ſponte repullulaturi ſint. Die 19 Junii, exciſi porri non repullulavere, nec ulli alii aliis in locis excreverunt.
II. Caillard.	Evanuere cætera ſymptomata, præter fluxum gonorrhoicum pauculum.
III. Morliere.	Nulla ſuperſunt ſymptomata, præter ruborem ſcorbuticum gingivarum, & levem oris excoriationem, quæ videtur eamdem cauſam agnoſcere.
IV. Beauvais.	Valet optimè, & impinguatus eſt.
V. Monſoujon.	Obiit.
VI. Jourdain.	Dolores jam nulli, ſed tument gingivæ & ulceroſæ ſunt. Ulcus calloſum adeſt in crure ſiniſtro. Tumet præputium. Brachium ſiniſtrum ſcabidum eſt. Videtur de ſcorbuto ſuſpectus, & ideò jubent Medici, ut aliquandiù utatur juſculis & ſyrupo anti-ſcorbuticis.
VII. Grefeldain.	Sanatus dicitur.
VIII. Liennard.	Sanatus dicitur.
IX. De la Couture.	Evanuere cætera ſymptomata, præter ulcus colli quod videtur ſtrumoſæ indolis.
X. Colin.	Sanatus dicitur.
XI. Plebau.	Supereſt exoſtoſis, ſed minor; Tibia valdè tumet. Affirmat æger dolores nocturnos evanuiſſe.
XII. Giraudeau.	Obiit.

Ex hâc *Primâ* periclitatione conſequens eſt, Conſectaria I. Periclitationis.

I. Ex illis duodecim ægrotis, quorum morbi deſcribuntur, pleroſque lue venereâ levi, & ut ita dicam, primi gradûs infectos fuiſſe, cùm potiſſima ex ſymptomatis recenſitis ſint ulcuſcula venerea balani, criſtæ ad anum, & puſtulæ aliquot per habitum corporis diſperſæ.

II. Ex illo ægrotorum numero quatuor tantùm pro ſanatis habitos fuiſſe à Medicis, ſcilicet IV, VII, VIII & X, de quorum abſolutâ ſanatione non potuit tamen ſatis certò conſtare, cùm nulla eâ de re inquiſitio iterata fuerit poſt inducias aliquot menſium.

III. Tres numerari, III, VI & IX, quorum morbus curationem non admiſit, & quos ideò alio morbi genere quàm lue venereâ laborare ſatis temerè creditum eſt, cùm in principio aliter viſum eſſet.

IV. Tres alios fuiſſe, I, II & XI, in quibus certiſſima ſuperfuêre luis venereæ indicia, quantùmvis initio leviore, ut dictum eſt, morbo tentati fuiſſent.

V. Denique duos, V & XII, mortem obiiſſe in curſu curationis, quamquam in principio leviſſimè ægrotaſſent.

Periclitatio II. *Tab.* 1.

Nomina Ægrorum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cùm ad ſuffitiones delecti ſunt die* 12 *Junii*, 1737.
I. Philippus Franciſcus Prevôt. Annor. 30.	Puſtulæ in fronte atque temporibus. Rubor & excoriatio in ano. Dolores artuum. Cephalæa contumax à tribus menſibus. Ægrotat à menſibus quinque.
II. Robertus Saulnier. Annor. 45.	Puſtulæ per totum corporis habitum diſperſæ, maximè per frontem & pectus. Puſtulæ ulceroſæ in ano. Dolores nocturni articulorum. Manat contumax gonorrhœa. Ægrotat à ſeſquimenſe.
III. Claudius le Jeune. Annor. 24.	Paſſus eſt ulcera cancroſa numero ſex, duobus abhinc annis topicis ſanata. Exoſtoſis adeſt parva in radio brachii ſiniſtri, cum doloribus lumborum, qui tamen non urgent continuò.
IV. Stephanus Cottin. Annor. 18.	Ab anno uno gonorrhœam paſſus eſt dies 15. Inde tumor glandularum inguinalium. Puſtula ulceroſa in præputio. Tumor teſtis & funiculi ſpermatici ſiniſtri lateris. Dolor lumborum. Abhinc biennio lithotomiam expertus eſt, unde ſupereſt ulcus perinæi, ex quo fæces prodeunt. Aphthæ in uvulâ & in Tonſillâ dextrâ.
V. Stephanus Bruzeau. Annor. 22.	Ab octo circiter menſibus bubonem paſſus eſt in inguine ſiniſtro, ſuppurationis expertem, unde nunc puſtulæ ulceroſæ circa anum: Tumores ſuperſtites glandularum inguinalium: Dolores artuum.
VI. Petrus Adrian. Tiſſier. Annor. 26.	Poſt prægreſſas gonorrhœas duas malè curatas, & quarum utraque tumefactis teſtibus ſuppreſſa fuit, adſunt nunc Bubo phlegmonodes in inguine dextro, ulcus cancroſum in balano, tumefactio dolens præputii, dolores tibiarum & capitis.
VII. Claudius Minerval. Annor. 32.	Puſtulæ variæ per corpus ſparſæ; criſta juxta anum; fluxus puris à balano ſubter præputium, quod glandi coaluit, ob cathæreticum remedium perperam adhibitum ad ulcus quoddam curandum; dolor ſcapulæ & capitis. Ægrotat à 4 menſibus.
VIII. Joannes Baptiſta Mouillet. Annor. 33.	Porri quinque in præputio, tres verò in fræno. Dolor artuum & capitis. Exoſtoſis dolens in parietali ſiniſtro. Ægrotat à tribus menſibus ex gonorrhœâ *chordatâ*, cui nulla adhibuit remedia.
IX. Ludovicus Poivret. Annor. 34.	Criſtæ in veretro circa balanum & circa præputium, quæ ſeſquimenſe poſt impurum congreſſum apparuere. Laborat inſuper Herniâ inguinali.
X. Franciſcus Millotot. Annor. 44.	Tumor magnus balani cum ulcere venereo; Phlegmo œdematodes præputii cum puſtulâ; Puſtulæ duræ ſuper ſcrotum, & glandula tumens in ſiniſtro inguine.
XI. Jacobus Simoneau. Annor. 43.	Puſtula herpetodes & duriuſcula in præputio; Puſtula magna & eminens ad radicem penis; Tumor œdematodes præputii; veſtigia ulcerum ad latera fræni. Narrat ſe luem contraxiſſe ab uxore ſuâ, quæ ab alieno puero infecta fuerat.
XII. Ludovicus Sallin. Annor. 27.	Laborat à duobus menſibus gonorrhœâ, quæ jam exareſcit. Succeſſere poſt dies quindecim bubones duo, quorum alter jam ſuppuratus anguſto foramine pus emittit.

Periclitatio II. *Tab.* 2.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 19 *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 22 *Junii*, 1737.
I. Prevôt.	Ter ſuffitus eſt. Puſtulæ minùs rubent. Quod ad cætera nihil immutatum.	Quinquies ſuffitus eſt. Decrevere puſtulæ frontis. Ipſe dolores leniores eſſe ait; ſed juxta anum tres parvæ criſtæ enatæ. Sudavit aliquantulùm.
II. Saulnier.	Ter ſuffitus. Eadem permanent ac in principio. Teſtatur æger dolores mitiores eſſe.	Puſtulæ in melius abire videntur. Aſſerit ſe doloribus nullis jam torqueri. Sudavit, & alvum ſolutam habet. Quinquies ſuffitus fuit.
III. Le Jeune.	Non potuit ob imminens ſuffocationis periculum, ſuffumigii, imò nec ipſius carbonis accenſi fumum pati; quocirca ſine remediis dimiſſus eſt.	
IV. Cottin.	Ter ſuffitus eſt. Teſtis cum funiculo ſpermatico detumuit. Puſtula præputii & oris aphthæ meliùs ſe habent.	Quinquies ſuffitus eſt. Glandulæ inguinales, teſtis & funiculus ſuſpenſorius nullatenus tument. Alvum deponit in die ſexies vel ſepties.
V. Bruzeau.	Ter ſuffitus nullum adhuc levamentum expertus eſt, præter levem dolorum remiſſionem.	Quinquies repetitus fuit ſuffitus. Omnia in melius verſa videntur. Heri ſexies, hodie quinquies & decies dejecit, ſed ſine torminibus.
VI. Tiſſier.	Ter ſuffitus eſt, unde notabile levamen in bubone, tumore præputii, & ulcere balani.	Quinquies ſuffitus eſt. Bubo notabiliter detumuit. Ulcus balani & tumor præputii evanuerunt. Vacat à doloribus.
VII. Minerval.	Bis ſuffumigia admiſit, & leniores dolores ſcapulæ experitur, ut ipſe teſtatur.	Quater tantùm ſuffitum admiſit. Omnia permanent, ut in principio.
VIII. Mouillet.	Ter ſuffitum paſſus eſt. Porri minores; detumuit exoſtoſis parietalis, & minùs dolet.	Quater ſuffitus eſt. Ex Porris, quatuor evanuere, cæteri imminuti ſunt. Exoſtoſis detumuit ferè in totum. Ptyaliſmo tentatur.
IX. Poivret.	Ter ſuffitus eſt, unde criſtæ balani & præputii notabiliter detumuerunt.	Quinquies ſuffitum admiſit. Criſtarum aliæ deciderunt, aliæ detumuerunt. A tribus diebus multùm ſudavit, & pluries purgatus eſt.
X. Millotot.	Illi tres ultimi ad ſuffitiones non fuere delecti, niſi die 17 Junii 1737; ideòque nullam adhuc ſuffitionem experti fuerant die 19 hujus menſis.	Alteram ſuffumigationem admiſit, necdùm ullum levamen expertus eſt.
XI. Simoneau.		Ab altero ſuffitu nullum levamentum hactenùs habuit.
XII. Sallin.		Omnia permanent, ut in principio, poſt ſecundam ſuffitionem.

A a

Periclitatio II. *Tab.* 3.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 25 *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 28 *Junii*, 1737.
I. Prevôt.	Septimum ſuffitum admiſit. Omnia remiſſiora ſunt.	Octies ſuffitus eſt. Os calet, quaſi ab inſtante ptyaliſmo. Omnia ſymptomata evanuerunt.
II. Saulnier.	Sexies ſuffitus eſt. Puſtulæ cicatrice obductæ ſunt. Tument maxillares glandulæ ; adeſt ptyaliſmus blandus.	Septies ſuffitus eſt. Remiſit ptyaliſmus. Vacat ab omni dolore. Puſtulæ cicatricem contraxerunt.
III. Le Jeune.		
IV. Cottin.	Sexies ſuffitus eſt. Omnia in dies in melius tendunt. Frequens alvi dejectio , & copioſa ſputatio.	Septies ſuffitus eſt. Omnia in melius verſa. Puſtula præputii cicatrice obducta eſt. Alvus ſexies in die deponitur.
V. Bruzeau.	Poſt octavum ſuffitum omnia in dies remiſſiora. Alvum dejicit quinquies vel ſexies tantùm.	Decies ſuffitus eſt. Ex tribus ani puſtulis, duæ tantùm conſpicuæ , altera rubore, altera levi duritie.
VI. Tiſſier.	Octies ſuffitus eſt. Omnia ferè diſcuſſa ſunt. Bubo vix conſpicuus. Fumigator illum ſanatum eſſe pronunciat, neque ſuffumigio ampliùs ſubjiciendum.	Levis eſt durities in loco ulceris cancroſi, & exigua glandula in loco Bubonis.
VII. Minerval.	Quinquies ſuffitus eſt. Omnia in dies miteſcunt. Ptyaliſmo detinetur ab aliquot diebus.	Perſeverat ptyaliſmus , & ideò non eſt ſuffitus ulteriùs. Puſtulæ cicatrice obductæ vel imminutæ ſunt.
VIII. Mouillet.	Ulteriorem ſuffitum pati non potuit propter præſentem ptyaliſmum. Porri adhuc magis contracti.	Perſeverat ptyaliſmus, & ideò non eſt ſuffitus. Omnia in eodem ſtatu.
IX. Poivret.	Septies ſuffitus eſt. Remiſſio notabilis, cum aliquantâ ſputatione.	Imminuta eſt ſputatio. Attamen viſum eſt omittere ſuffitum. Eſcharæ leves ſuperſunt, ubi priùs criſtæ aderant.
X. Millotot.	Quintam ſuffitionem expertus eſt, cum notabili levamine. Quinquies & decies alvum dejecit heri.	Septies ſuffitus eſt. Evanuere puſtulæ remanentibus tantùm levibus veſtigiis.
XI. Simoneau.	A quinto ſuffitu nullum vel leviſſimum levamen expertus eſt.	Sudavit per aliquot dies. Symptomata videntur eſſe paulò remiſſiora.
XII. Sallin.	Quinquiès ſuffitus eſt. Bubones minùs tumidi ſunt, ſed æquè duri.	Septies ſuffitus eſt. Bubones mole decreſcunt, ſed non molliuntur.

Periclitatio II. *Tab.* 4.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 1 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 5 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 9 *Julii*, 1737.
I. Prevôt.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Benè valet. Creditur ſanatus à ſuffumigatore.	Ulteriorem ſuffitum neque paſſus eſt, neque pati debet. Creditur ſanatus à ſuffumigatore.	Benè ſe habet.
II. Saulnier.	Die 29 Junii octavò ſuffitus eſt. Benè valet. Creditur ſanatus à ſuffumigatore. Gonorrhœa fluit adhuc.	Os minùs calet, & ſputatio levior; ſtillat gonorrhœa. Creditur tamen ſanatus à ſuffumigatore, nec ampliùs ſuffiendus.	Manat gonorrhœa; Ptyaliſmus ſubſtitit.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Die 29 Junii octavò ſuffitus eſt. Benè valet. Sanatus creditur à ſuffumigatore. Levis tumor in inguine ſiniſtro.	Neque ſuffitus eſt ampliùs, neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus à ſuffumigatore. Tument glandulæ inguinum.	Detument glandulæ inguinum.
V. Bruzeau.	Ulteriorem ſuffitionem non admiſit. Benè valet. Creditur ſanatus à ſuffumigatore. Puſtula cruris ſiniſtri minor & mollior eſt.	Non ampliùs ſuffitus eſt, neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus.	Benè ſe habet.
VI. Tiſſier.	Ulteriorem ſuffitum paſſus non eſt. A ſuffumigatore creditur ſanatus. Ut in examine præcedente.	Creditur ſanatus. Non eſt ſuffitus.	Benè ſe habet.
VII. Minerval.	Sextum ſuffitum paſſus eſt. Imminuta eſt ſalivatio. Affirmat à ſex menſibus ſe febre laboraſſe, quod ideò tacuit, ne à remedio excluderetur.	Non ampliùs ſuffitus eſt. Sputat, meliùs ſe habet.	Ceſſavit ſalivatio: meliùs ſe habet.
VIII. Mouillet.	Die 1ª. Julii, quintò; & die 2ª. ſextò eſt ſuffitus. Superſunt ſuper frænum porri duo valdè exiles.	Die 3ª. Julii ſeptimò & 4ª. octavò ſuffitus eſt. Remanet exiguus porrus. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine.
IX. Poivret.	Die 29 Junii, octavò; die 30, nonò eſt ſuffitus eſt. Parùm ſputat, ſed valdè ſudavit. Eſcharæ leviores ſunt & magis ſuperficiariæ.	Creditur ſanatus: non eſt ſuffitus. Paucula ſuperſunt, ſed levia, ut tubercula, & ulcera leviora.	Tubercula & ulcera cathæreticis eroſa ſunt, quæ eſcharas inuſſerunt.
X. Millotot.	Die 29 Junii octavum ſuffitum paſſus eſt. Stomachi dolore & inappetentiâ laborat. Deleta ſunt puſtularum veſtigia.	Die 2 Julii nonò ſuffitus eſt. Omnia adhuc magis remiſſa.	Meliùs ſe habet.
XI. Simoneau.	Die 29 Junii octavò ſuffitus eſt. Benè valet. Omnia meliùs ſe habent.	Omnia imminuta ſunt. Nonò ſuffitus eſt die 4 Julii.	Oris interiora calent à remedio. Dicitur ſanatus à ſuffumigatore.
XII. Sallin.	Suffitus eſt octavò, die 29 Junii. Bubones magis detumuere, ſed gonorrhœa nondùm ſubſtitit.	Die 3ª. decimò & 4ª undecimò ſuffitus eſt. Bubones adhuc magis detumuerunt.	Bubones ambo mole adhuc minores ſunt.

Periclitatio II. *Tab.* 5.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 12 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 19 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 26 *Julii*, 1737.
I. Prevôt.	Remanent tantùm puſtularum veſtigia.	Nihil novum præter varos geminos in fronte, de quibus nondùm liquet. Creditur ſanatus.	Contendit ſuffumigator varos frontis à ſuo remedio productos eſſe.
II. Saulnier.	Nihil ſupereſt, præter levia veſtigia; ſuppreſſa eſt ſalivatio.	Manat gonorrhœa parumper. Cætera benè ſe habent. Suffumigator ſanatum eſſe affirmat.	Fluit parumper gonorrhœa. Dicitur ſanatus à ſuffumigatore.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Glandulæ inguinales in totum ferè detumuere.	Nullus tumor in glandulis inguinum. A ſuffumigatore ſanatus dicitur.	Abiit tumor glanpularum inguinalium; dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Evanuit durities glandularum inguinalium. Puſtulæ cicatrice obductæ. Dicitur ſanatus.	Rubor in utraque nate. Quod ad cætera ſanus. Dicitur ſanatus.	Remanent ſola veſtigia puſtularum ad anum. Dicitur ſanatus.
VI. Tiſſier.	Benè ſe habet. Creditur ſanatus.	Omnia evanuere omnino. Dicitur ſanatus.	Benè valet. Dicitur ſanatus.
VII. Minerval.	Meliùs ſe habet.	Meliùs ſe habet in dies.	Benè ſe habet. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Benè ſe habet. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanatus.	Benè valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Meliùs ſe habet. Creditur ſanatus.	Leviores aliquot eſcharæ in præputio & in balano, à cathæreticis inuſtæ ad rodenda tubercula. Dicitur à ſuffumigatore ſanatus	Benè valet. Dicitur ſanatus
X. Millotot.	Die 10. Julii decimam ſuffitionem paſſus eſt. Meliùs ſe habet.	Levis durities juxta frænum. Cætera evanuere. Affirmat ſuffumigator ſanatum eſſe.	Benè valet. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Meliùs ſe habet. Creditur ſanatus.		Benè valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Die 10. Julii duodecimò ſuffitus eſt. Bubones magis detumuerunt.	Die 17 Julii decimò tertiò ſuffitus eſt. Bubo inguinis dextri magis & tumet & calet.	Bubo in ſuppuratum verſus eſt.

Periclitatio II. *Tab.* 6.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 7. *Auguſti*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 21 *Auguſti*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 3 *Septembris*, 1737.
I. Prevôt.	Benè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Benè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Impinguatus eſt. Puſtulæ frontis cicatrice obductæ. Superſunt maculæ herpetodes.
II. Saulnier.	Pauciſſimè ſtillat gonorrhœa. Dicitur ſanatus.	Benè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Nullum ſupereſt ſymptoma. Dicitur ſanatus.	Nullum ſymptoma neque antiquum, neque novum. Dicitur ſanatus.	Tonſillæ binæ tumentes & exulceratæ. Macula rubra in mento. Dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Benè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Benè valet. Dicitur ſanatus.
VI. Tiſſier.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè valet. Dicitur ſanatus.
VII. Minerval.	Ut in præcedente examine.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè valet. Dicitur ſanatus.
X. Millotot.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanatus.	Maculæ rubræ, ſed ſuperficiariæ in utroque crure. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Benè valet. Dicitur ſanatus.	Optimè ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optimè valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Bubo apertus eſt anguſto foramine. Non ampliùs ſuffietur, ſed admovebuntur emplaſtra.	Bubo inguinis ſiniſtri dolens, inflammatus, ſuppuratus. Tument glandulæ in inguine dextro. Admovenda emplaſtra.	Bubo magis dolet, & inflammatus ad ſuppuratum magis tendit. Glandulæ in inguine dextro magis tument & dolent.

Periclitatio II. *Tab.* 7.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 12 *Septembris*, 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 27 *Septembris*, 1737.
I. Prevôt.	Unica ſupereſt macula herpetodes planè cutanea. Quod ad cætera benè valet.	
II. Saulnier.	Fluit gonorrhœa; quod ad cætera, benè valet.	
III. Le Jeune.		Cenſet Suffumigator viros omnes decem, qui ſuperſunt ex duodecim ſibi traditis, ſanatos eſſe, ſi unus excipiatur Ludovicus Sallin. Rogat ut cæteri novem aliquandiù coerceantur alicubi.
IV. Cottin.	Tonſillæ meliùs ſe habent.	
V. Bruzeau.	Optimè valet.	
VI. Tiſſier.	Exceſſit fugâ clandeſtinâ, nocte decimâ hujus menſis.	Æquum poſtulanti aſſenſum eſt, ac communibus votis decretum, ut viri illi decem, qui ſuffiti ſunt, ſegreges aliquandiù detineantur, & à Medicis iiſdem identidem recognoſcantur, diligenter exploraturis nùm quid novi forte accidat, & an ſatis certò ſibi conſtet illorum ſanatio, quam Suffumigator iterùm atque iterùm pollicitatur.
VII. Minerval.	Optimè valet.	
VIII. Mouillet.	Optimè valet.	
IX. Poivret.	Benè valet.	
X. Millotot.	Maculæ pallidiores ſunt. Cæteroqui benè valet.	
XI. Simoneau.	Optimè valet.	
XII. Sallin.	Bubones permanent in eodem ſtatu. Rogante ſuffumigatore cenſent Medici admovenda cataplaſmata & emplaſtra emollientia, donec poſſint incidi: Interim ſuffitus iterandos eſſe.	Inciſus eſt bubo inguinis dextri, unde pus copioſum effluxit; ulcus digeſtivo curatum. Admotum alteri buboni baſilicum, & ſuperpoſitum emplaſtrum de Diachylo cum gummi.

Periclitatio II. *Tab.* 8.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 22 Octobris, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 19 Novembris, 1737.*
I. Prevôt.	Bené valet.	Bené valet.
II. Saulnier.	Valet optimè.	Benè valet.
III. Le Jeune.		
IV. Cottin.	Valet optimè.	Bené valet.
V. Bruzeau.	Valet optimè.	Benè valet.
VI. Tiſſier.		
VII. Minerval	Vari aliquot furfuracei circa os, & ſecundùm longitudinem penis. Tumores rubri dolentes ſupra ſcrotum. Juxta anum levis tumor ruber, & puſtulæ non diſſimilis.	Vari farinacei per totum corpus, cum pruritu importuno. Dolent ſcapulæ. Tres, quatuorve puſtulæ propè anum. Una puſtula ſuper ſcrotum. Puſtulæ plurimæ in præputio & in glande. Ægrotat ex lue venereâ. Iterabitur ſuffitus.
VIII. Mouillet.	Benè valet.	Benè valet.
IX. Poivret.	Optimè valet.	Benè valet.
X. Millotot.	Optimè valet.	Benè valet, ſed adeſt pruritus in ſcroto, ſine rubore tamen.
XI. Simoneau.	Optimè valet.	Benè valet.
XII. Sallin.	Bubo dexter malè ſe habet. Siniſter ſuppuratus eſt. Teſtis & ſcroti pars ejuſdem lateris tument & inflammantur. Cæterùm æger minùs valet, exſuccus eſt, pallidus, macilentus, neque ullo modo ſanatus, quod ipſe ſuffumigator confitetur, cujus permiſſu ex ptochodochio dimittitur.	Seſe exhibuit ut inſpiceretur. Faſſus eſt ab exitu ſuo ſuffumigia ſibi ter adhibita fuiſſe, & bubonibus cataplaſmata & emplaſtra appoſita. Bubones meliùs ſe habent. Teſtis ſiniſter cum funiculo ejuſdem lateris detumuit. Paulo minùs macilentus eſt.

Periclitatio I I. *Tab. ult.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 7 Januarii, 1738.*	*Diſſectio Cadaveris Claudii Minerval, qui obiit die 14. Januarii, 1738.*
I. Prevôt.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt. Adeſt varus cum callo in genâ dextrâ, ſed ſine rubore. Cenſent Medici varum malignum non eſſe.	
I I. Saulnier.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
I I I. Le Jeune.		
I V. Cottin.	Nulla ſymptomata antiqua. Uvula rubet, forſan à catarrho, quo laborat ille. Puſtula poſt adhibita ſuffumigia in nate ſiniſtrâ enata, non longè ab ano, quam Medici veneream eſſe cenſent.	
V. Bruzeau.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
V I. Tiſſier.		
V I I. Minerval.	Decies ſuffumigatus eſt apud ſuffumigatorem. Omnia ſymptomata evanuerunt.	Cadaver diſſectum fuit die 15 ſequente. In Abdomine, omnia ſana erant. In Pectore, lobus dexter pulmonum inflammatus, pure plenus, Pleuræ, Mediaſtino, & Diaphragmati variis in locis adhæreſcebat. In Capite, vaſa turgida ſanguine in durâ & piâ matre: ſerum paulò nimium in ventriculis anterioribus. In latere ſiniſtro Cerebelli inflammatio, cum extravaſatione ſanguinis grumoſi. Affirmant Medici febre malignâ peremptum eſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum. Chirurgus primarius abiit clanculùm inſalutatis Medicis. Chirurgus alter relationi ſubſcribere detrectat.
V I I I. Mouillet.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
I X. Poivret.	Nulla ſymptomata antiqua. Optimè valet.	
X. Millotot.	Nulla ſymptomata antiqua. Callus in ſede ulceris cancroſi; rubores in præputio & juxta coronam glandis, ad quos Medici cenſent non eſſe attendendum, ſed à quibus Chirurgus diſſentit.	
X I. Simoneau.	Nulla ſymptomata antiqua. Optimè valet.	
X I I. Sallin.	De illo nihil quidquam ampliùs comperti habeo cùm Acta taceant: ſed præcedens valetudinis ſtatus mortis ſuſpicionem facit.	

Ex hac

Ex hac *alterâ* Periclitatione colligitur.

I. Ægrotantes illos duodecim levi lue vereneâ, & quæ vix excederet limites primi gradûs, affectos fuiſſe; quippe quæ indicabatur tantùm Puſtulis, Tumoribus glandularum inguinalium, Porris, Ulcuſculis præputii & balani &c. ſine ulcere narium vel palati, ſine ullâ oſſium carie, ſine hyperoſtoſi ullâ. Conſectaria II. Periclitationis.

II. Ex duodecim unum fuiſſe, nempe III, qui ſuffumigia nullo modo tolerare potuit ob imminens ſuffocationis periculum: In cæteris ſuffitiones iteratas fuiſſe ad minus octies, novies, & decies; imò ſexies & decies in VII & in XII.

III. Curationis ſtadium fuiſſe ad minùs dierum 39, nempe à die 12 menſis Junii 1737, ad diem 20 Julii ſequentis; imò verò diuturniorem in VII & XII.

IV. In pleriſque curationem difficilem & laborioſam fuiſſe, cùm plerique ſudationes, alvi profluvia, ptyaliſmum paſſi ſint.

V. Ex ſuffitis, qui ſegregati fuerunt per menſes circiter quatuor, à die 15 menſis Septembris 1727, ad diem 7 Januarii ſequentis, & qui decem tantùm numerabantur (nam III ſuffumigia tolerare non potuerat, & VI clam aufugerat) quinque dici omnibus morbi ſymptomatis perfunctos fuiſſe, & pro ſanatis habitos, nempe II, V, VIII, IX, & XI.

VI. Unum, qui VII numerabatur, mortem oppetiiſſe, licet juvenis eſſet & validæ conſtitutionis, nec in principio graviter ægrotaſſet, ſed qui ſuffitiones ſedecim toleraverat. Conſtat autem ex cadaveris ſectione illum obiiſſe ex inflammatione & abſceſſu lobi dextri pulmonum cum inflammatione & extravaſatione ſanguinis in latere ſiniſtro cerebelli. Non me fugit Medicis viſum fuiſſe hunc ægrotum febre malignâ peremptum fuiſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum eſſe; At certò quoque ſcio Chirurgos Ptochotrophii, qui præſentes aderant, aliter omnino ſenſiſſe, nec immeritò, meâ quidem ſententiâ. Illa enim febris maligna & lethalis, quæ ex improvisò accidit ægroto ſexies & decies ſuffito, videtur *Deus ex machina* ad expediendum nodum, hoc eſt ne interitus ſuffiti vitio verteretur ſuffumigatori.

VII. Suſpicioni locum eſſe XII quoque, nomine Sallin, in curationis ſtadio mortuum fuiſſe; quippe qui graviter & periculosè ægrotaret ex recognitionibus præcedentibus, quæ diebus 22 Octobris & 19 Novembris, 1737, habitæ ſunt, & de quo nulla mentio facta fuerit in recognitione ultimâ & decretoriâ diei 7 Januarii anni 1738.

VIII. In reliquis I, IV, X, & in XII, ſi non obierit, ſuperfuiſſe manifeſta & pathognomonica luis venereæ ſymptomata, quæ morbi cauſam nullo modo extirpatam eſſe arguebant, quantumvis XII ſexies & decies ſuffitus fuiſſet.

Periclitatio III. *Tab.* 1.

Nomina Ægrarum.	*Ut ægrotabant ſingulæ Fœminæ, cùm ad Suffitiones delectæ ſunt die 6. Junii, 1737.*
I. Franciſca Tavernier. Annor. 25.	Mariſcæ in ano : Tubercula juxta podicem : Veſtigia aliquot puſtularum : Puſtulæ aliquot exulceratæ. Jam ſemel curationem admiſit uſu inunctionum. Laborat ſcabie.
II. Franciſca Darcourt. Annor. 18.	Puſtulæ in ano : Porri ad extremam urethram, & in labiis vulvæ. Laborat ſcabie.
III. Joanna Girault. Annor. 25.	Fici, Mariſcæ, condylomata, tùm in ano, tùm in vulvâ; imò etiam in coxis. Laborat inſuper ſcabie.
IV. Maria Edmond. Annor. 19.	Criſtæ puſtuloſæ in labiis pudendi. Condyloma puſtuloſum in ſummo crure ſiniſtri lateris. Porri & puſtulæ in ano, quæ omnia ſupervenere gonorrhœæ jam à menſibus quinque mananti. Laborat prætereà ſcabie.
V. Eliſabeth Iſidore. Annor. 17.	Quatuor fici decuſſatim poſiti in labio ſiniſtro Cunni. Criſtæ duæ in podice. Ægrotat à menſibus quatuor.
VI. Maria Julien. Annor. 20.	Labia pudendi puſtulis obſita : Condylomata plurima in ano ulceroſa : Tumor in inguine, bubonem redolens : Gonorrhœa.
VII. Ludovica Pujet. Annor. 20.	Mariſca ſemi-lunaris in ano. Puſtulæ in nate dextrâ juxta anum. Puſtula una in labio dextro vulvæ Puſtulæ in crure dextro. Ægra ptyaliſmum paſſa eſt inunctionum uſu jam ab uno menſe per dies viginti & unum.
VIII. Catharina Godart. Annor. 23.	Rhagadia & mariſcæ in ano : Puſtulæ plures in cruribus, in natibus, in cadurdis : Tumores duri & rubri in collo : Ægrotat ex gonorrhœâ virulentâ, ſed quæ non fluxit à diebus quatuor.
IX. Maria de Blache. Annor. 24.	Mariſcæ & porri podicem obſident : Puſtulæ plurimæ nates, crura, tibias, fœdant : Ægrotat ab octo menſibus, & gonorrhœam contraxit à menſibus quinque, quâ adhuc tenetur.
X. Maria Anna Piſſiere. Annor. 31.	Puſtulæ in labio vulvæ ſiniſtro & in crure dextro : Fici in ano : Tubercula cutanea per hypogaſtrium diſperſa : abdomen valdè tumet : ſuppreſſa catamenia à menſibus quinque. Laborat gonorrhœâ, quæ jam ab annis ferè quatuor remedia eludit.
XI. Joanna le Comte. Annor. 22.	Puſtulæ ulceroſæ in labris & pterygiis vulvæ : Fici & mariſcæ in podice.
XII. Simona Gaillard. Annor. 40.	Puſtulæ per corpus ſparſæ, latæ, rubræ, eminentes, & pluribus in locis racematim congeſtæ : Condylomata in ano : Puſtulæ ulceroſæ juxta vulvæ labia. Laborat gonorrhœa, quæ actu fluit.

Periclitatio III. *Tab.* 2.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 17. *Junii*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 19 *Junii*, 1737.
I. Tavernier.	Suffumigia quater paſſa, eadem patitur. Reſectæ mariſcæ requirente ſuffumigatore.	Quater ſuffumigio tantùm expoſita, quòd catamenia paſſa ſit. Gingivæ tument & rubent. Cætera ut in principio.
II. Darcourt.	Quater ſuffumigata, eadem patitur. Abſciſſa eſt verrucalis excreſcentia juxta anum. Parcitum eſt porris juxta urethram.	Quinquies ſuffumigia paſſa eſt. Omnia permanent, ut in principio.
III. Girault.	Suffumigia quater paſſa, iiſdem malis ſubjacet. Mariſcæ in aliud tempus omiſſæ; niſi ſponte decidant tunc reſecandæ.	Quater tantùm ſuffumigia paſſa eſt, quòd os jam exulceratum eſſet. Ulcera jam incruduere. Incipit Ptyaliſmus. Purganda die ſequente.
IV. Edmond.	Suffumigia quater paſſa. Non potuit inſpici, quòd menſtrua actu manarent.	Quintam ſuffumigationem non admiſit. Omnia perſtant, ut in principio.
V. Iſidore.	Suffumigia quater paſſa, ſine ullâ vel cum minimâ ſymptomatum remiſſione.	Quintam ſuffumigationem paſſa eſt. Una tantùm ſupereſt criſta in ano. Diarrhœâ detinetur, ſed oris interiora ſana ſunt.
VI. Julien.	Puerpera à duobus tantùm menſibus mammas habet lacte turgidas, ideòque ſuffumigia nondùm paſſa erat. Cenſent Medici non ideò differenda eſſe ſuffumigia.	Iterùm ſuffumigia experta eſt. Omnia perſtant, ut in principio. Ægra refert ſe ab adhibito remedio minorem cephalæam pati, & faciliorem ſomnum experiri.
VII. Pujet.	Ter ſuffumigia paſſa. Puſtula labii dextri vulvæ paulò meliùs ſe habet. Hac eâdem die catharticum hauſit ob oris ulcuſcula, quæ an ſuffumigiorum, vel inunctionum uſu ab uno menſe adhibitarum ortum habeant, dubitatur.	Quintam ſuffumigationem non admiſit, ob fluxum menſtruorum. Iterùm purgata fuit, unde ſæpiùs dejecit. Superſunt in ore ulcuſcula.
VIII. Godart.	Ter ſuffumigia paſſa, eadem omnino experitur.	Quartum ſuffitum experta eſt. Omnia eadem perſeverant. Attamen tumores colli videntur detumuiſſe. Oris interiora ulceroſa ſunt.
IX. De Blache.	Quater ſuffumigia paſſa eſt, nec quidquam immutatum eſt.	Quartum ſuffitum paſſa eſt tantummodò, ob fluxum catameniorum. Omnia ut in principio.
X. Piſſiere.	Quater ſuffumigia paſſa eſt. Detumuit venter, quoniam ægra ab initio remedii frequentiùs purgata eſt. Cætera eadem permanent.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Os ulceribus obſitum. Ptyaliſmus uber. Diarrhœa pertinax ab exhibito cathartico. Iterùm cras purganda cum Catholicone & Mannâ.
XI. Le Comte.	Quater ſuffumigia paſſa. Puſtulæ labiorum vulvæ & pterygiorum meliùs ſe habent.	Sexies ſuffitæ oris interiora calent. Omnia cæteroqui permanent, ut in principio, ſed mariſcæ ani aliquantulùm detumuere.
XII. Gaillard.	Quater ſuffumigia paſſa. Paulo meliùs ſe habet.	Quintum ſuffitum non experta eſt, quòd os ulceroſum eſſet. Permanent oris ulcera, ſed puſtulæ videntur ſanationem admittere.

Periclitatio III. *Tab.* 3.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 22 Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 25 Junii, 1737.*
I. Tavernier.	Ad quintum ſuffitum non admiſſa, propter menſtrua actu fluentia; & ideò dimiſſa ſine partium inſpectione.	Sexies ſuffita eſt. Exſectæ ani mariſcæ non ſuccrevere. Una tantùm ſupereſt in ano excreſcentia: minora ſunt ani tubercula: Puſtulæ leviores.
II. Darcourt.	Septimum ſuffitum paſſa eſt. Evanuere porri, qui urethræ aſſidebant. Reciſæ criſtæ aliquot, quæ ſupra carunculas vel pterygia ſitæ erant.	Nonum ſuffitum jam paſſa eſt. Puſtulæ, & porri ani leviores ſunt.
III. Girault.	Quintum ſuffitum pati non potuit, quòd ptyaliſmus uber manaret. Reciſi fici & porri, qui anum obſidebant. Parcitum eſt porris vulvæ.	Ulteriorem ſuffitum nondùm permiſit ptyaliſmus, qui perſeverat. Decrevere porri & condylomata.
IV. Edmond.	Sexies ſuffita eſt. Eadem omnia permanent. Reſecti porri, qui anum ambiebant.	Octavam ſuffitionem experta eſt. Omnia in mitius converſa videntur.
V. Iſidore.	Septies ſuffita eſt. Fici quatuor labii ſiniſtri vulvæ pure manant, & ideò detumuere.	Nec ſuffitionem ulteriorem admittere, nec examini ſubjici potuit, quòd menſtrua actu fluerent.
VI. Julien.	Quartum ſuffumigium experta eſt. Symptomata videntur paulò remiſſiora.	Sexies ſuffita eſt, meliùs ſe habet.
VII. Pujet.	Sextum ſuffitum non potuit admittere propter fluxum catameniorum; neque idcircò patuit examini.	Sextum ſuffitum paſſa eſt. Puſtularum aliæ diſcuſſæ, aliæ mitigatæ.
VIII. Godart.	Quinquies ſuffita eſt. Puſtulæ minores ſunt & tubercula molliora ani, mariſcæ forfice deciſæ ſunt.	Sexies ſuffita eſt. Omnia ſymptomata remiſſiora ſunt.
IX. De Blache.	Sexies ſuffita eſt. Notabile levamen in criſtis, porris & puſtulis.	Poſt octavum ſuffitum, quem jam admiſit, omnia mitiora ſunt. Gonorrhœa parcè fluit.
X. Piſſiere.	Novam ſuffitionem non admiſit, quoniam ptyaliſmus ubertim manat. Febricitat. Dubitat nùm prægnans ſit, & nùm motum fœtûs in utero experta fuerit.	Paſſa eſt ſextum ſuffitum. Puſtulæ labri ſiniſtri omninò evanuere, ſuperſtite tantum aliquâ duritie. Criſtæ duæ in ano reſectæ mole ſatis magnæ. Fluit gonorrhœa.
XI. Le Comte.	Septies ſuffita eſt. Puſtulæ vulvæ ſanationi proximæ. Ani mariſcæ ſectione extirpatæ ſunt.	Puſtulæ in cicatricem albam & ſubduram coivere. Mariſcæ ani detumuerunt. Novum ſuffitum non admiſit, ob hæmorrhagiam, quæ conſecuta eſt reſectionem mariſcarum ani.
XII. Gaillard.	Adeſt ptyaliſmus, ideò à ſuffitu abſtinere viſum eſt. Omnia levamen videntur accipere.	Suffita eſt quinquies, omnia videntur in dies remitti.

Periclitatio III. *Tab.* 4.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 28 Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 2 Julii, 1737.*
I. Tavernier.	Septies jam ſuffita, febricitat ab heſternâ die; caput & ventriculus illi dolent; ideò nec ſuffiri, nec inſpici potuit.	Die 29. Junii, octavò; die 30. nonò; & die 1a. Julii decimò ſuffita eſt. Laborat diarrhœâ. Evanuere ſymptomata venerea. Alvum dejecit intra diem unum quinquageſies.
II. Darcourt.	Decimum ſuffitum paſſa eſt die 26. hujus menſis. Puſtulæ ani cicatrice obductæ ſunt. Fumigator ſanatam eam eſſe arbitratur.	Nullum ulterius ſuffumigium adhibitum eſt. Dicitur ſanata à ſuffumigatore. Omnia ſe habent, ut in præcedente examine.
III. Girault.	Omnia permanent ut antè. Ptyaliſmus nondùm finitus, nihilominùs tamen quintum ſuffitum admiſit.	Die 29. Junii ſextò, die 30 ſeptimò; die 1. Julii octavò ſuffita eſt. Inani laborat vomendi conatu, ideò vena ſecta eſt & exhibitum catharticum.
IV. Edmond.	Decies ſuffita eſt. Puſtulæ ſeu potiùs condylomata cruris notabiliter imminuta ſunt.	Die 29. Junii undecimò, & die 30. duodecimò ſuffita eſt. Laborat dolore ſtomachi ab octo diebus. Omnia in melius verſa ſunt.
V. Iſidore.	Reſecti fici, qui labium ſiniſtrum vulvæ obſidebant, atque ideò ſuffumigium pati non potuit.	Die 30. Junii octavò, & die 1a. Julii nonò ſuffita eſt. Stomachus dolet: Alvus adſtricta: tumor durus in ſiniſtro pudendi labro, ubi latebat ſinus. Sinus ille inciſus eſt, & calli reſecti.
VI. Julien.	Septies ſuffita eſt. Manat adhuc gonorrhœa. Cætera in melius vertuntur.	Die 29. Junii, octavò; die 30, nonò ſuffita eſt. Laborat teneſmo cum torminibus ventris. Manat gonorrhœa; cætera in dies mitiora fiunt.
VII. Pujet.	In exulcerato ore apparent indicia imminentis ptyaliſmi, quocirca viſum eſt abſtinere ab ulteriore ſuffitu. Puſtulæ decreſcunt.	Die 30. Junii, ſeptimò, die 1 Julii octavò ſuffita eſt. Inani vomendi conatu plurimùm vexatur. Omnia, ut in præcedente examine.
VIII. Godart.	Octies ſuffita eſt. Levis tumor in labio dextro vulvæ ſine duritie. Cætera in dies remittuntur.	Die 30 Junii nonò, die verò 1 Julii decimò ſuffita eſt. Vacat ab omni dolore. Reſectæ criſtæ numero ſex, quæ ano appoſitæ erant.
IX. De Blache.	Nonum ſuffitum paſſa eſt. Unica ſupereſt in ano criſta, ſed minor. Puſtulæ omnes ad cicatricem tendunt. Stillat gonorrhœa.	Die 30 Junii decimò, die verò 1 Julii undecimò ſuffita eſt. Dolet illi ſtomachus ab octo diebus & alvum habet adſtrictam. Reliqua meliùs ſe habent.
X. Piſſiere.	Septies ſuffita eſt. Reſectæ criſtæ non repullulaverunt. Criſtæ duæ, quæ anum ambiunt, minores ſunt. Stillat gonorrhœa.	Die 29 Junii octavò ſuffita eſt. Laborat diarrhœâ gravi cum torminibus diris: dejecit trigeſies ab horis 24, unde plurimùm debilitatur.
XI. Le Comte.	Propter menſtrua fluentia nonum ſuffitum non potuit admittere, ſed jam octies ſuffita eſt. Fici in ano permanent, ſed imminuti.	Octavò ſuffita eſt die 28 Junii, à quo tempore bene valet. Creditur ſanata à ſuffumigatore. Fici podicis magis detumuerunt.
XII. Gaillard.	Septies ſuffita eſt. Suppreſſa eſt gonorrhœa. Evanuere cætera omnia ſymptomata.	Die 29 Junii, octavò; die 30, nonò ſuffita eſt. Benè valet.

Periclitatio III. *Tab.* 5.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 5 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 9. *Julii*, 1737.
I. Tavernier.	Idem ac in præcedente examine. Decies tantùm ſuffita.	Puſtulæ natium minores ſunt & depreſſiores; non eſt ampliùs ſuffita.
II. Darcourt.	Non ultrà ſuffita eſt. Creditur ſanata à ſuffumigatore. Rubor cum tuberculis in ano: radices porrorum duriuſculæ juxta urethram.	Tubercula & tumores ſunt imminuta.
III. Girault.	Non ultrà ſuffita eſt. Porri labrorum ſuperſunt, quamquam imminuti. Adhuc ſputat.	Perſeverat ſalivatio. Porri diminuti ſunt.
IV. Edmond.	Non eſt ulteriùs ſuffita. Condylomata minora; porrus juxta anum. Gonorrhœa nondùm ſubſtitit.	Puſtulæ & condylomata ani arctiùs contracta. Porri & gonorrhœa permanent.
V. Iſidore.	Non eſt ulteriùs ſuffita. Satis benè ſe habet. Adeſt tamen fluxus puriformis ex vaginâ.	Omnia in meliùs abeunt. Manat tamen à vaginâ purulentus humor. Creditur à ſuffumigatore ſanata.
VI. Julien.	Die 4 Julii decimò ſuffita eſt. Manat gonorrhœa; rubor in vulvâ; tubercula juxta podicem.	Rubor vulvæ & tubercula podicis ſenſim evaneſcunt. Dicitur ſanata. Gonorrhœa tamen manat.
VII. Pujet.	Ulteriorem nullum ſuffitum admiſit. Reſecta criſta ſemilunaris, quæ ano adſtabat.	Omnia ſatis benè ſe habent à tempore operationis diei 5 Julii. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Ulteriorem ſuffitum paſſa non eſt. Puſtulæ vel imminutæ, vel cicatricæ obductæ, ſed rubrâ & duriore.	Gonorrhœa manat, & magna illa natis ſiniſtræ puſtula pus jugiter fundit & dura eſt.
IX. De Blache.	Non eſt ſuffita ultrà. Creditur ſanata à ſuffumigatore. Omnia benè ſe habent.	Ut in præcedente examine. Dicitùr à ſuffumigatore ſanata.
X. Piſſiere.	Ulteriorem ſuffitum non eſt experta.	Reſecta eſt rogante ſuffumigatore criſta, quæ ano aſſidebat.
XI. Le Comte.	Ulteriorem ſuffitum neque paſſa eſt, neque pati debet. Dicitur enim ſanata à ſuffumigatore. Manat tamen à vagina humor purulentus.	Benè ſe habet.
XII. Gaillard.	Non eſt ulteriùs ſuffita. Omnia benè ſe habent. Manat tamen vel potiùs ſtillat gonorrhœa.	Benè ſe habet. Dicitur ſanata à ſuffumigatore.

Periclitatio III. *Tab.* 6.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 12 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 19 *Julii*, 1737.
I. Tavernier.	Tentata eſt Epilepſiâ, cui ab anno ætatis ſeptimo obnoxia eſt: Et ideò non eſt inſpecta.	Non potuit inſpici, quòd menſtruis detineretur. Caput dolet ob ictum inflictum, dùm epileptica decidit in terram.
II. Darcourt.	Apparet de novo ad anum exigua criſta.	Evanuit criſta, quæ ad anum ſita erat. Omnia benè ſe habent. Creditur à ſuffumigatore ſanata.
III. Girault.	Die 10 Julii nonò ſuffita eſt. Porri labrorum molliores quidem, ſed non minores. Ptyaliſmus perſeverat.	Perſiſtit ſalivatio. Porri labrorum vulvæ evanuere. Adſunt porri alii numero tres juxta pterygia.
IV. Edmond.	Die 10. Julii tertiò & decimò ſuffita eſt. Omnia in melius videntur converti.	Puſtulæ & condylomata in totum fermè evanuerunt. Leve tuberculum juxta anum, levis excoriatio juxta carunculas. Gonorrhœa non fluit.
V. Iſidore.	Nullus puris effluxus è vagina. Sinus qui inciſus fuit die 2. Julii, ad cicatricem vergit.	Loco reciſi fici adeſt hyperſarcoſis ejuſdem naturæ. Cæteroqui benè valet. Creditur ſanata à ſuffumigatore.
VI. Julien.	Omnia, ut in præcedente examine. Creditur à ſuffumigatore ſanata.	Manat gonorhœa cum phlogoſi vulvæ. Creditur ſanata à ſuffumigatore.
VII. Pujet.	Meliùs ſe habet quàm in præcedente examine. Creditur à ſuffumigatore ſanata. Gonorrhœa tamen ſtillat.	Manat gonorrhœa; cætera videntur curata. Dicitur ſanata à ſuffumigatore.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa, Puſtula nec ita dura, nec ita purulenta eſt.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ, cruſtoſa eſt; ſed minùs dura.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Tuberculum puſtuloſum in nate ſiniſtrâ. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minùs dura. Ad anum rubor. Creditur ſanata à ſuffumigatore.
X. Piſſiere.	Puſtula cruſtoſa in nate dextrâ; porri aliquot in crure dextro. Affirmat prægnantem ſe eſſe.	Gonorrhœa largiter fluit. Puſtula natis dextræ tumet, ſed non eſt cruſtoſa. Vulvæ pars ſuperior phlogoſi tentatur à fluxu gonorrhoico. Ulceratio ad anum, ubi reſectæ criſtæ duæ.
XI. Le Comte.	Benè ſe habet. Dicitur ſanata.	Omnia ſymptomata evanuere. Creditur ſanata à ſuffumigatore.
XII. Gaillard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Veſtigia puſtularum minùs rubent. Gonorrhœa fluit, ſed parcè. Creditur à ſuffumigatore ſanata.

Periclitatio III. *Tab.* 7.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 26 *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 7 *Auguſti*, 1737.
I. Tavernier.	Manat gonorrhœa. Superſunt leviores aliquot puſtulæ in nate dextrâ. Heſternâ die Epilepſiâ iterum correpta fuit.	Manat gorrhœa; rubores ſuperſunt in ſede puſtularum. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Meliùs adhuc valet. Creditur ſanata à ſuffumigatore.	Gonorrhœa ſtillat, & ad urethram leves exulcerationes. Porri ad anum. In extremo Recto exulceratio. Aliquot tubercula in nate dextrâ. Dicitur ſanata.
III. Girault.	Perſeverat ſalivatio. Porri carunculârum minores ſunt.	Nondùm ſubſtitit ſalivatio, oriſque interiora exulcerata ſunt. In vulvâ porrus ſatis magnus & cauſtico clam ſemi-uſtus. Porri & puſtulæ aliquot in principio vaginæ.
IV. Edmond.	Gonorrhœa fluit; cætera fermè ut in præcedente examine.	Benè ſe habet.
V. Iſidore.	Hyperſarcoſis imminuta eſt. Veſtigia aliquot adhibiti cauſtici. Creditur ſanata.	Omnia evanuere, præter veſtigia à cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.
VI. Julien.	Manat gonorrhœa. Vulva minùs rubet. Creditur ſanata.	Manat gonorrhœa; vulva minùs calet. Dicitur ſanata.
VII. Pujet.	Nihil ſupereſt præter gonorrhœam. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhœa. Apparet de novo puſtula in labio vulvæ dextro. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ meliùs ſe habet. Sed ad anum aliquot exulcerationes & reliquiæ criſtarum.	Ut in præcedente examine. Sed nuper apparet tumor notabilis in inguine dextro. Glandulæ alterius inguinis ſubtument quoque.
IX. De Blache.	Gonorrhœa fluit ſatis largiter. Puſtula natis ſiniſtræ ad cicatricem tendit. Sed ad anum exulceratio nova. Manat pus à podice. Dicitur ſanata.	Manat largiter gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ cicatrice rubrâ obducta eſt. Perſeverat excoriatio ad anum; fluit pus è podice, ac demùm nuperus porrus apparuit juxta anum. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Manat largiter gonorrhœa, & urethræ confinia calent. Perſeverat exulceratio ad anum. Calcitrat embryo; renes dolent, & manat ichor è vagina; quamobrem viſum eſt ſanguinem mitti.	Gonorrhœa largiter fluit, cum clitoridis phlogoſi. Exulceratio ad anum & puſtula natis perſeverant. Præterea pus effluit è podice.
XI. Le Comte.	Benè valet. Creditur ſanata à ſuffumigatore.	Apparent de novo in labio vulvæ ſiniſtro duæ excreſcentiæ. Dicitur ſanata.
XII. Gaillard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cætera benè ſe habet. Dicitur ſanata.

Periclitatio

Periclitatio II. *Tab.* 8.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 21 Auguſti, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 5 Septembris, 1737.*
I. Tavernier.	Pinguior facta eſt. Sedes puſtularum rubra eſt. Rubor quidam apparet juxta anum. Dicitur ſanata. Manat gonorrhœa.	Fluit gonorrhœa. Evanuit rubor juxta anum. Cicatrices puſtularum minùs rubent. Levis inflammatio in oſtio vaginæ. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Gonorrhœa ſtillat. Exulcerationes ad urethram candicant & videntur cauſtico exuſtæ. Levis exulceratio in extremo recti. Tubercula evanuere. Dicitur ſanata.	Gonorrhœa manat; circa vaginæ oſtium porri pullulantes apparent; in recto, ubi aderat excoriatio, leves aliquot porri. Dicitur ſanata.
III. Girault.	Subſtitit ſalivatio; porrus in labio ſiniſtro vulvæ; grana glanduloſa ſubtumida in labiis vulvæ. Eſcharæ in nate dextrâ numero tres, cauſticis inuſtæ. Dicitur ſanata.	Oris interiora ex ptyaliſmo eroſa meliùs ſe habent. Porrus in vulvâ. Grana glanduloſa labiorum vulvæ magis tument. Dicitur ſanata.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanata.	Succreſcunt inter pterygia & labium vulvæ ſiniſtrum, exiguæ aliquot excreſcentiæ, criſtis aut porris ſimiles. Dicitur ſanata.
V. Iſidore.	Licentiam habuit abeundi Magiſtratuum mandato, die 17 Julii. Medici teſtantur ſibi non conſtitiſſe de illius ſanatione.	
VI. Julien.	Fluit gonorrhœa cum rubore & phlogoſi clitoridis & partium adjacentium. Dicitur ſanata.	Patitur menſtruorum fluxum. Dicitur ſanata.
VII. Pujet.	Fluxu menſtruorum tenetur. Dicitur ſanata.	Permanet puſtula in labio vulvæ dextro, nec imminuitur. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Evanuit tumor inguinum. Puſtula natis dextræ minùs cruſtoſa eſt, ſed æquè dura. Imminutæ exulcerationes propè anum. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ æquè dura, ſed minùs cruſtoſa. Pus manat ab ano. In ano tuberculum ſemi-lunare cum criſtâ prominente, quæ cauſtico recenter uſta fuiſſe videntur. Dicitur ſanata.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Exulceratio propè anum minor eſt. Porrus propè anum. Pus fluit ab ano, ſed paucum. Dicitur ſanata.	Non liquet de gonorrhœâ, quòd menſtrua patiatur. Eadem excoriatio ad anum, cum verrucis aliquot. Manat pus ab ano. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Fluit gonorrhœa; cætera ut in præcedente examine. Laborat teneſmo.	Manat gonorrhœa. Juxta urethram creduntur latere ſinus aliquot, pus fundentes. Nonum geſtationis menſem ægra ingreſſa eſt. Dicitur ſanata.
XI. Le Comte.	Excreſcentiæ, quæ in labio vulvæ ſiniſtro apparebant, imminutæ ſunt. Levis adeſt excoriatio, quæ videtur à cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.	Nullum ſymptoma ſupereſt. Dicitur ſanata.
XII. Gaillard.	Fluit gonorrhœa. Dicitur ſanata.	Stillat gonorrhœa. Dicitur ſanata.

Periclitatio III. *Tab.* 9.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 12 *Septembris*, 1737.	*Die* 27. *Septembris*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 8 *Octobris*, 1737.
I. Tavernier.	Non potuit inſpici, tùm quòd fluerent menſtrua, tùm quòd epileptico teneretur inſultu.	Mulieres non fuerunt examini ſubjectæ, quippe quæ jam delatæ erant in Ptochodochium dictum *de la Salpêtriere*, ſed conſtitutum fuit inviſendas eſſe die 8. menſis Octobris ſequentis.	Fluit gonorrhœa. Cæteroqui benè valet.
II. Darcourt.	Permanent loca candicantia vaginæ, quæ porris ſimilia ſunt. Adſunt in recto porri quatuor exigui.		Macula candicans ad urethram; plurimi exigui porri videntur ſuccreſcere ad oſtium vaginæ. Porrus notabilis juxta anum.
III. Girault.	Porrus vulvæ imminutus eſt. Grana glanduloſa labiorum detumuerunt.		Oris ulcera cicatrice obducta ſunt. Grana glanduloſa labiorum vulvæ & minora & pauciora. Porrus ad internam faciem utriuſque labii vulvæ.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine.		In facie internâ labii ſiniſtri vulvæ videntur porri aliquot repullulare. Juxta anum tres eminentiæ verrucales.
V. Iſidore.			
VI. Julien.	Stillat gonorrhœa cum rubore urethræ. Cætera benè ſe habent.		Manat gonorrhœa. Rubent confinia clitoridis & ani, à fluxu humoris gonorrhoici, ut Medici cenſent.
VII. Pujet.	Puſtula labii vulvæ ſiniſtri, tumoris, ruboris & duritiei eſt expers.		Benè valet, impinguata eſt. Adeſt tamen juxta anum rhagadium, de quo Medicis non liquet.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa; puſtula natis dextræ minùs dura. Pus paucum ab ano exprimitur. Tuberculum ſemilunare & criſta recti minora ſunt.		Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minima eſt. Juxta anum adſunt excreſcentiæ duæ, unde ſi premantur, pus exſtillat, ſed paucum.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa: Excoriatio ani & verrucæ minores: Adeſt criſta nova propè clitorida.		Manat gonorrhœa; nulla criſta propè clitorida, ſed ano aſſident excreſcentiæ ſeptem, quarum quatuor verrucarum, tres criſtarum naturam redolent.
X. Piſſiere.	Manat gonorrhœa; unica ſupereſt excoriatio ad anum. Inſtant dolores puerperii à diebus quinque.		Inſpecta fuit in Ptochodochio *de Biceſtre* die 22. menſis Octobris, quo tempore gonorrhœa largiter fluebat. Aderant ad anum criſtæ duæ. Confitetur ſuffumigator ſanatam non eſſe. Nondùm pepererat.
XI. Le Comte.	Nullum ſupereſt ſymptoma.		Benè valet, attamen pus ab ano exprimitur.
XII. Gaillard.	Stillat gonorrhœa, cæteroqui benè ſe habet.		Manat gonorrhœa, cæteroqui benè valet.
	Suffumigator mulieres omnes ſanatas eſſe affirmat, ſi una excipiatur Maria Anna Piſſiere, cui propter prægnationem non potuit remedium ſatis commodè adhiberi. Rogat ut aliquandiù ſegregatæ coerceantur.		Omnes mulieres impinguatæ ſunt.

Periclitatio III. *Tab. ult.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 5 Novembris, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 7 Januarii, 1738.*
I. Tavernier.	Non potuit inſpici propter fluxum menſtruorum.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cætera dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Juxta urethram pullulant porri de novo. Porrus in labio vulvæ dextro, & juxta anum rhagas.	Permanent iidem porri. Adſtat criſta lateri ſiniſtro ani. Ægra impinguata eſt.
III. Girault.	Oris interiora ſanata ſunt. Grana glandulosa labiorum vulvæ evanuere. Attamen in labio ſiniſtro porrus, in labio dextro excreſcentiæ duæ rubræ criſtis ſimiles. In alâ naris ſiniſtræ tumor, & infra narem exulceratio.	
IV. Edmond.	Juxta urethram excreſcentiæ aliquot, quæ naturales non ſunt. Propè anum verruca una, loco trium, de quibus ſuprà.	Permanent excreſcentiæ & verrucæ, ſed depreſſiores & minùs duræ.
V. Iſidore.		
VI. Julien.	Manat gonorrhœa, ideòque rubent tùm clitoridis, tùm ani confinia.	Rubent clitoridis confinia, quod Medici gonorrhœæ attribuunt; at non Chirurgus. Enata eſt criſta in labio ſiniſtro vulvæ. Ægra impinguata eſt.
VII. Pujet.	Benè valet & impinguata eſt. Loco rhagadis, adeſt excreſcentia propè anum ad formam criſtæ.	Manat gonorrhœa, adſtant ano tres criſtæ. Impinguata eſt.
VIII. Godart.	Puſtula natis ſiniſtræ evanuit fermè in totum. Perdurat propè anum excreſcentia gemina, unde pus exprimitur.	Permanent ad anum eædem excreſcentiæ purulentæ. Obortæ in quolibet labio quatuor puſtulæ, & puſtula una enata eſt in nate dextrâ propè anum.
IX. De Blache.	Fluit gonorrhœa; excreſcentiæ eædem anum obſident.	Manat gonorrhœa. Anus ſeptus eſt porris quinque & criſtis tribus.
X. Piſſiere.		
XI. Le Comte.	Benè valet, ſed tamen exprimitur pus ab ano.	Pus exprimitur ab ano, ſed parciùs. Impinguata eſt.
XII. Gaillard.	Fluit gonorrhœa. Cæteroqui benè valet.	Benè valet.

Conſectaria III. Periclitationis.

Ex Periclitatione *Tertiâ* conſequitur;

I. Ægrotas omnes duodecim, quæ ad periclitationem illam ſelectæ fuere, lue venereâ levi & quæ intra primi gradûs limites ſubſtitiſſe videtur, laboraſſe; quippe quibus nulla alia adeſſent ſymptomata, præter Puſtulas, Porros, Mariſcas, Condylomata, Gonorrhœas, Bubones, Rhagadia &c.

II. Si tres excipias, nempe VII, X, & XI, quæ octies tantùm, cæteras omnes novies, & decies, imò IV ter & decies, ſuffitas fuiſſe intra dies 40, ſcilicet à die 6 Junii 1737, ad diem 15 Julii ſequentis, quo à ſuffitionibus ceſſatum fuit.

III. Curationem in omnibus laborioſam fuiſſe atque difficilem, cum ptyaliſmo uberi, magnâ oris exulceratione, gravi ventris profluvio; & quod fœminis non paucis peculiare fuit, cum gravi dolore ventriculi in IV, V, & IX; inani vomendi conatu in III & VII; teneſmo & diris ventris torminibus in VI & X; de quibus vide *Tab.* 4.

IV. Mulieres, quæ ſupererant XI (Quinta licentiam abeundi impetraverat) per menſes circiter quatuor ſeorſum coercitas fuiſſe, à die 15 Septembris 1737, ad diem 7 Januarii ſequentis, quo ultimùm inſpectæ fuerunt.

V. Per id temporis intervallum Porros, Excreſcentias, Criſtas, Mariſcas, quæ anum vel muliebria obſidebant à curationis principio, pluries reſectas fuiſſe, quin etiam clam applicito cauſtico, ſuffumigatoris juſſu, qui bonâ fide non agebat, ſæpiùs exuſtas, ut in V, die 26. Junii; in III, die 7 Auguſti; in II & III, die 21 Auguſti; in VIII, die 3 Septembris, &c. ſed nihilo ſeciùs, eluſâ ſemper ſuffumigiorum efficaciâ, brevi regerminaſſe, pejuſve malum renatum fuiſſe.

VI. Imò verò oborta fuiſſe in ipsâ curatione ſymptomata venerea nova in pleriſque, ut criſtas ad anum in II, die 12 menſis Julii: Porros novos in pterygiis in III, die 19 Julii: Hyperſarcoſes de novo in IV, die eâdem; & aliquot criſtas die 3 Septembris: Exiguam criſtam propè clitorida in IX, die 12 Septembris: Bubonem in inguine dextro in VIII, die 7 Auguſti: Duas excreſcentias in labio ſiniſtro vulvæ in XI, die 7 Auguſti; criſtam in vulvâ in VI, & puſtulas in labiis vulvæ in VIII; porros, criſtaſque ad anum in IX, die 7 Januarii, &c. ita ut pleræque *ægroteſcerent medendo*.

VII. Ex omnibus ſuffitis ad ſummum duas fuiſſe, nempe I & XII, quæ perfectè convaluerunt, ſi tamen eas perfectè convaluiſſe credendum eſt; quippe quibus ab octo menſibus Gonorrhœa manabat, quæ curationem nondùm receperat.

VIII. Cæteras decem lue venereâ, item ut antè, affectas fuiſſe, quam manifeſtam faciebant Porri, Criſtæ, Excreſcentiæ, Puſtulæ &c. quæ ſæpiùs reciſa, & admoto cauſtico exuſta, ab radicibus citò repullulaverunt.

IX. Nihilo tamen minùs ſuffumigatorem toto curationis ſtadio ſibi plauſiſſe, ægrotas omnes ſanatas eſſe clarè prædicaſſe, imò ſingulas Medicis ac ſi ſanatæ forent, audentiùs exhibuiſſe, etiam cùm in ſingulis conſpicua erant ſigna pathognomonica, quibus morbi vis atque potentia apertiſſimè patefiebant, quod argumento maximo eſſe debet, quantâ ex inſcitiâ, vel quantâ ex impudentiâ, aut quod hoc hominum genus quotidianum habet, quantâ ex inſcitiâ & perinde quantâ ex impudentiâ ille laboraverit.

Periclitatio IV. *Tab.* 1.

Æger primus, qui interiit Phthiſi ſuffumigiis contractâ.

I.
Guillelmus Majori ex Occitaniâ inferiore, natus annos 35, firmâ corporis conſtitutione, miles gregarius Centuriæ D. Puches in Legione Augenſi, vulgò *le Regiment d'Eu.*

* Maſſiliæ luem veneream concepit menſe Decembri, anno 1736, quam palam faciebant Bubo in alterutro inguinum; ulcera duo venerea in virgâ, alterum in præputio, in fræno alterum; cephalæa contumax, articulorum dolores, puſtulæ per corpus ſparſæ, agrypnia, &c.

Inductu & perſuaſu commilitonum ſeſe curandum tradidit, menſe Februario, 1737. tribus Empiricis, ſeu Agyrtis, qui infectos quoſcumque non tutiùs quàm commodius à ſe perſanari gloriabantur, & quos conſtat ex inſtitoribus fuiſſe ipſius Charbonnier, de quo *ſuprà*, qui nondùm Lutetiam advenerat.

Dictum, factum, nullâ præmiſsâ præparatione ſuffitus eſt. Suffitiones iteratas paſſus eſt undecim, ſed intercalatis inter ſingulas duobus vel tribus diebus. Poſt tertiam alvus impensè ſoluta eſt, at profluvium ventris intra duos dies deſiit, ubi primùm obortus fuit Ptyaliſmus, qui tamen intra modum ſubſtitit totâ curatione, uberiori ſputationi proximè compar.

Æger, totâ curationis ſerie, nihil incommodi paſſus eſt, præter tuſſiculam importunam, ſiccam, quæ nihil emoliebatur, & quæ poſt unamquamque ſuffitionem invaleſcebat; & præter difficultatem ſummam ducendi ſpiritum, qui veluti interclusus arctiùs meabat.

Poſt quinque vel ſex ſuffumigationes evanuere puſtulæ & ulcuſcula venerea; cephalæa & artuum dolores abſceſſerunt die 25 curationis; Bubo reſolutionem non admiſit, ſed abiit in ſuppuratum, ac tandem ruptâ puſtulâ, vel potiùs foraminulis pluribus pertusâ, pus profudit.

Tandem die 34 curationis ab Agyrtis illis de ægroti ſtatu inquiſitum fuit, Præputium, cujus limbus extremus callo obduruerat, glandem tam arctè concludebat, ut retrahi non poſſet. Bubonis ulcus manabat etiamnùm ſero ſeu ichore pauco. Ægrotus viribus debilis erat, ſed quod ad cætera ſatis benè valebat. Quamobrem Agyrtæ illi haud cunctanter pronunciaverunt perfectè ſanatum eſſe, ac phimoſim, quæ ſupererat, brevi ceſſaturam, ubi primùm viribus refectus eſſet.

Ægrotus, vigeſimo die à finito remedio, quanquam viribus parùm integer, Legionem, quæ in Alſatiam contendebat, proſequutus eſt, ſed cùm malè tuſſiret, nec itineri pedibus conficiendo par eſſet, ſarcinariis curribus receptus eſt. Ægerrimè Veſuntionem pervenit, & cùm longiùs progredi per valetudinem non poſſet, in Noſocomium Sancti Ludovici deductus eſt, ubi inſpecto illius corpore, Chirurgo Noſocomii certò conſtitit,

1°. Extremum præputii marginem ultrà glandem in callum obduruiſſe, qui balanum mole æquabat: 2°. Bubonem in fiſtulam degeneraſſe, unde ichor ſanioſum exibat: 3°. Ulcuſculis minutis, ſed frequentibus fauces depaſci: 4°. Tibiarum alterutram ulcere lato & calloſo obſideri: 5°. Pulmones anheloſos & exſuccos eſſe, vocem raucam, ſputationem nihilo minùs uberem, quàm in ipsâ curatione, non ſine febre lentâ; uno verbo concurrere ſimul ſigna omnia confirmatæ luis venereæ, & febris hecticæ incipientis

Cùm omnia periculo plena eſſent, remediis abſtinere viſum fuit, dùm diætâ analepticâ & quiete vires recrearentur. In uſum adhibita ſunt, non quidem lac, quippe cujus ægri ventriculus patiens non erat, ſed cremores oryzæ, hordei, cæteraque farinacea ejuſdem modi. Ubi paululùm viribus confirmatus fuit miles, rogavit enixiſſimè, ut hydrargyroſim poſſet experiri vulgari methodo.

Obſtabat ſanè manifeſta pectoris imbecillitas: at cùm nulla alia occurreret auxilii ratio, aſſenſum fuit. Sed vix per diem unum aut alterum jacuerat in conclavi, quod curandis ægris iſtius generis dicatum eſt, necdùm ullâ omnino unctione adhibitâ, cùm ptyaliſmum ſponte pro-

* Primam hanc hiſtoriam accepi ab Ægidio Vacher, primario Noſocomii Veſuntionenſis Chirurgo, artiſque ſuæ peritiſſimo: Cæteras duas à Chirurgo alio, fide digniſſimo, & eorum quæ geſta narrat, teſte oculato.

Periclitatio IV. *Tab.* 2.

deuntem paſſus eſt copioſum, & cui ferendo cùm vires impares eſſent, ægrotante in aliud conclave tranſlato, ipſius ſaluti proſpicere neceſſe fuit.

Ex illo fortuito ptyaliſmo hunc fructum quidem cepit æger, quòd præputium ita emollitum & relaxatum fuerit, ut ad dimidium balanum potuerit retrahi, & tunc ſub aſpectum venerunt & ulcuſcula venerea, quæ glandem depaſcebant, & interſperſi porri. At verò ſimul id damni fuit, quòd puſtulæ plurimæ variis in locis effloruerint, ſiccæ, cruſtoſæ, orbiculares, quarum ſingulæ nummum unum minoris formæ amplitudine fermè æquabant.

Veteribus puſtulis novæ ſubinde accreverunt; ac deinceps acceſſerunt atroces artuum dolores, quibus lecto affixus fuit; alopecia, ſeu potiùs univerſale pilorum omnium defluvium; abſceſſus in cubito brachii ſiniſtri, cum œdemate ulnæ; puris exſcreatio & febris hectica, quâ conſumptus obiit die 11. Martii, anno 1738.

In diſſecto Cadavere ſuperior pars utriuſque pulmonum lobi, quæ Tracheæ diviſioni adjacet, ulceroſa & putrida fuit: Pars inferior ſanguine ſpiſſo turgida. Cætera viſcera ad ſenſum ſana omnia.

In cubito capita trium oſſium, quibus conſtat, ſcilicet humeri, cubiti & radii, ad ſex digitos tranſverſos carioſa erant, & fiſtuloſa, quæ digitis leviter preſſa in pulverem extenuarentur. Caro verò circumpoſita, atra & luto ſimilis erat, ſine ullâ fibrarum ſpecie

II. Jacobus Molar, Helvetius Oſtiarius, Ducis Nivernenſis, annos natus 35.

Æger alter, qui convaluit, ſed imperfectè & fallaciter.

Ægrotabat ex lue venereâ, cujus ſigna erant puſtulæ duodecim in fronte, ulcuſcula duo in pene, Puſtulæ quinque juxta anum, cum condylomate.

Primam ſuffitionem admiſit die 9 Julii anni 1737, & deinde ſuffitiones ſimiles per quinque dies continuos iteratæ ſunt quotidie. Apparuit ptyaliſmus die 6a. & intra dies tres adeò invaluit, ut per dies 15 ſequentes, libras quinque vel ſex ſalivæ ſingulis diebus rejecerit; ac per dies alios 9 libras duas quotidie. Geminam inſuper ſuffitionem paſſus eſt ipſo ptyaliſmi tempore, ſcilicet ſeptimam & octavam, quibus addi debent quatuor aliæ, quas per anum admiſit. Ter purgatus fuit ſub finem ptyaliſmi. Curationis ſpatium fuit dierum 30.

Ulcuſcula penis & puſtulæ omnes evanuere in ipsâ curatione, ſed non condyloma. Menſe Decembri ſequente ad anum apparuerunt de novo binæ criſtæ cum binis porris, & rhagadio interjecto.

Menſe Januario anni 1738, ſuadente, imò ſumtus tolerante ipſo ſuffumigatore, ſuffitiones iteravit, unà cum quinque aliis famulis morbo eodem laborantibus, quibus, ſicut & ipſi, fruſtrà fuerunt ſuffitiones jam ſemel ab eodem adminiſtratæ.

Tunc decies ſuffitus fuit intra dies 25. Salivam rejecit ad libras triginta, nihilominùs tamen ſymptomata non diſcuſſa ſunt, nec criſtæ, cæteræve excreſcentiæ, quamquam ſæpiùs reciſæ & cauſtico exuſtæ, curationem admiſerunt.

Menſe Junio in patriam profectus eſt, ſed conſtat amico cuidam ſuo ante profectionem faſſum fuiſſe criſtas aliquot ad anum ſibi denuò ſuccreviſſe.

III. Dionyſius Potel, Rhedarius Ducis ejuſdem Nivernenſis, Annor. 45.

Æger tertius, qui non convaluit.

Lue venereâ infectus erat, ut conſtabat ex ulcuſculis virgæ, cephalæâ contumaci, agrypniâ, doloribus articulorum in brachiis & tibiis, cum laſſitudine ſpontaneâ &c.

Primùm ſuffitus fuit die 20 Julii, anno 1737, ac inde ſemel quotidie per dies ſeptem. A die ſextâ emiſit ſingulis diebus per dies 12 quatuor aut quinque libras ſalivæ, ac deinde per dies 9 ſequentes libras circiter duas quotidie. Duas ſuffitiones alias paſſus eſt in ipsâ curatione, nempe nonam & decimam. Bis purgatus fuit in fine ptyaliſmi. Curationis ſtadium fuit dierum 27.

Fructum nullum percepit ex ſuffitionibus: imò menſe Decembri ſequente pullulaverunt ad anum puſtulæ ſeptem, octove, ex quo inductus eſt ut hydrargyroſim tandem adhiberet, quâ perſanatus eſt.

Ex Periclitatione *quartâ* colligere eſt ;

Conſectaria IV. Periclitationis.

I. Ex tribus illis ægrotantibus nullum omnino fuiſſe, qui graviſſimâ lue venereâ laboraverit, quippe quæ in ſingulis iis tantùm ſymptomatis ſignificabatur, quæ luis venereæ levioris propria ſunt.

II. Curationis ſpatium fuiſſe dierum 34 in I; dierum 30 in II; dierum 27 in III; atque adeò nihilò brevius in unoquoque, quàm in iis quibus hydrargyroſis adminiſtratur, ſi non etiam diuturnius.

III. In II & in III ptyaliſmum æquè uberem & æquè laborioſum adfuiſſe, ac vulgò ſolet adeſſe in hydrargyroſi pleniore.

IV. In tribus illis ægrotantibus luem veneream ſuffitionum efficaciam ita eluſiſſe, ut non modò nihil emolumenti ulli inde acceſſerit, ſed etiam nova unicuique ſymptomata venerea ſupervenerint.

V. Quin imò rem peſſimè ceſſiſſe I, quippe qui ex tabe pulmonum mortuus eſt, quam ex ſuffitionibus contraxerat, & cui nullo modo fuerat antè obnoxius.

Itaque, ſubductis calculis, ſumma omnium Periclitationum ad ſequentia capita recidit.

Summa Conſectariorum omnium.

I. Inter ægrotantes numero XXXVII, in quibus periculum ſuffitionum factum eſt, nullum fuiſſe, qui graviſſimâ, imò nec qui gravi lue venereâ infectus eſſet, ſed in pleriſque cutaneas tantùm adfuiſſe affectiones, ad quas delendas exploratum eſt ſuffumigia efficaciter valere, etiam non eradicatâ morbi cauſâ.

II. Ægrotantium ſingulos curationem per Anathymiaſim expertos fuiſſe æquè diuturnam, æquè difficilem, æquè laborioſam, ac per hydrargyroſim eſſe ſolet, ſi fortè non diuturniorem, difficiliorem, magis laborioſam.

III. Eâ medicationis methodo mortem ſaltem quatuor oppetiiſſe, hoc eſt unum ex novem proximè; duos nempe in Periclitatione I, unum in II, & unum in IV, quamtumvis ſinguli ex morbo leviter ægrotaſſent, & eſſent ætate integrâ & validâ conſtitutione.

IV. Ex illis XXXVII ægrotantibus qui ſuffiti ſunt, viginti duobus ad minùs, hoc eſt plus dimidio, ſuffitiones fruſtrà fuiſſe, cùm inde fructum nullum perceperint, certè cùm nullo modo ſanati fuerint.

V. Ad ſummum ex illis XXXVII, fuiſſe XI, hoc eſt proximè partem tertiam, qui pro ſanatis habiti ſunt; ſed quorum nonnulli brevi temporis intervallo recidivam luem experti ſunt, quamquam ut ſanctiſſimè juraverunt, nullum novæ contagionis admittendæ periculum adierint, & à venere omni cautè abſtinuerint.

Quòd ſi ea nunc cum iis conferantur, quæ in Hydrargyroſi ſolent contingere, affirmare auſim ex eâ methodo curatoriâ, modò legitimè adminiſtretur, eâ nempe ratione quæ in ſequentibus explicabitur, è XXXVII ægrotantibus, quorum morbus, habituſque deſcriptis ſimilis ſit, nullum omnino moriturum: omnes ad unum perfectè ſine recidivæ periculo ſanatum iri, curationis modo nihilò diuturniore, vel magis laborioſo, quin imò breviore, faciliore, commodiore; quâ in re mecum conſen-

Ex quâ liquet methodum ſuffitionum cum illiſtrinnmi methodo nullatenus

comparandam eſſe.

tientes me habiturum confido omnes quibuſcunque ea Therapeiæ ratio nota eſt atque perſpecta. Unde liquet, ſi è ſucceſſu ſuffitionum, quæ à ſuffumigatore ipſo palam adhibitæ ſunt, collato cum ſucceſſu illitionum in re ſimili, judicium de utrâque methodo ferendum ſit, Ἀγαθυμίασιν ſive methodum ſuffitionum, cum Ὑδραργύρωσει ſeu illitionum methodo nullo pacto comparandam eſſe.

CAPUT X.

Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?

Effectus Mercurii in humano corpore.

EXPERIENTIA compertum eſt, quod ſanè ratio nunquam ſuggeſſiſſet, nempe Mercurio, ſeu * intrò ſumatur chimicè præparatus in pulveres tutò potabiles, ſeu extinctus & axungiâ exceptus corpori foris illinatur, varios & multiplices effectus produci;

1°. Sanguinem, ſingulaſque ſanguinis partes atteri, comminui, liquari, atque inde morboſo lentori tùm rubræ, tùm lymphaticæ cruoris partis, efficacem medicinam fieri.

2°. Vaſa quæcumque corporis, ſanguifera, lymphatica, ſecretoria & excretoria, etiam minima & indefinitè parva, adiri, penetrari, excuti; ſi qua infarcta ſint, liberari gravamine; ſi qua obſtructa, reſerari; atque adeò omnia liberè pervia effici.

3°. Cordis & arteriarum pulſum majorem, validiorem, pleniorem reddi; at verò ſimul etiam molliorem, æquabiliorem, magis eurithmum, ita ut diaſtoles, ſyſtoleſque, ſingulæ ſingulis, magnitudine, duratione, celeritate, intervallo &c. perfectè conſonent.

4°. Secretionum, quæ à ſanguine fiunt, ubertatem promoveri, maximè humorum qui ſeroſi ſunt aut lymphatici, ut urinæ, ſudoris, lymphæ ſtomachalis & inteſtinalis, ſalivæ &c.

5°. In ore præcipuam ſcenam eſſe, cujus interiora calent, rubent, dolent, in papulas areaſve eryſipelatodes tument, rimas ulceroſas agunt, phlyctænis phagædenicis dehiſcunt, & ulcuſculis ſerpentibus, quæ in medio candicant, depaſcuntur, unde ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ & albumini ovorum ſimilis uber effluxus, ſeu *Ptyaliſmus*.

6°. Invaleſcente ptyaliſmo ſecretiones cæteras quaſcunque imminui & ſupprimi, exceptis ad ſummum diureſi & diaphoreſi; imò verò ne illis quidem exceptis, quandoquidem conſtat & eas multò uberiores futuras eſſe, ſi ſalivatio vel nulla vel parcior foret.

7°. Aliquando tamen, ſed rarò, nullam, vel perexiguam ſalivationem cieri, & oris interiora nullomodo vel parùm affici, quamvis cæteroqui Mercurius & debitâ doſi & modo debito adhibeatur: Sed tunc plerumque paulò largiores eſſe vel cæteras omnes ſecretiones, vel ſaltem unam alte-

* Noverat quidem Fernelius ſalivationem hydrargyro foris illito moveri, ſed neſciebat intrò ſumpto perinde excitari. *De luis veneræ Curat. Cap.* 7.

ramve; quæ idcirco ſunt velut vicariæ deficientis ſalivationis.

8°. Inde, ſive ſalivatio ſuccedat, ſive deficiat, dummodo legitima fuerit Mercurii adminiſtratio, intra menſem reſolvi partium tumores, ganglia, nodos, tubercula, exoſtoſes, hyperoſtoſes; diſcuti dolores rheumaticos, arthriticos, iſchiadicos, qui ab impurâ venere ortum ducunt; ſanari cutis puſtulas, rhagades, ulcera; cohiberi oſſium caries, & ad callum properare; ac demùm quod in votis eſt, ſanguinem ab omni ſeminii venerei labe purum & immunem præſtari.

Effectus illi ſunt oppidò mirabiles, & in medicinâ non antè viſi, nec qui ab inſulſo & inodoro corpore, qualis eſt hydrargyrus, viderentur expectandi. Eos tamen è notis Mercurii qualitatibus facili mechaniſmo deduci poſſe confidimus, modò diligenter attendatur ad ſequentes Mercurii proprietates, quæ uſu obviæ & experientiâ confirmatæ ſunt. Explicari poſſunt ex notis Mercurii qualitatibus.

Poſtulatum I. Mercurium ſubſtantiam eſſe metallicam, fluidam, mobilem, ponderoſam, à vi premente, conterente, comminuente in guttas indefinitè parvas diviſibilem.

Poſtulatum II. Diſcretas guttas ſingulas globoſam figuram naturâ affectare, eò quidem perfectiùs ſphæricam vel ad ſphæricam propiùs accedentem, quò mole minores ſunt.

Poſtulatum III. Guttulas illas liquoribus ferè nullis, ſanguini verò omnium minimè miſcibiles eſſe, unde fit ut Mercurius dici ſoleat, *Aqua non madefaciens.*

Poſtulatum IV. At verò invicem facillimè jungi, & in majores guttas coire, ſi vel unico puncto ſeſe mutuò intimè contingant, ſed in novas minutias novâ vi denuò facilè reſolubiles eſſe.

Poſtulatum V. Guttulas omnes, ut-ut indefinitè parvæ ſupponantur, pro nativo Mercurii pondere, aquâ, atque adeò ſanguine circiter quater & decies graviores eſſe in ſpecie.

Inde velut ex poſtulatis totidem eruenda ſunt, quæcumque ad explicandam Mercurii efficaciam pertinent. Nimirùm 1°. Quibus viis & quantâ copiâ Mercurius admittatur in ſanguinem. 2°. Quâ virtute ſemel admiſſus vaſorum infarctui & ſanguinis vitio medeatur unà circulando. 3°. Quâ facultate ſanguinem alterando ſumma petat quaſi ex electione, & excitatis in ore fœdis ulcuſculis largam & jugem ſalivationem moveat.

Primò. Ut Mercurius geminâ methodo adhiberi ſolet, foris, cuti videlicet illitus ungenti ſpecie; & intùs, ore ſcilicet hauſtus pulveris aut catapotii formâ, ſic varias geminaſque vias eſſe neceſſe eſt, quæ ingreſſuro præſto ſint.

I. Mercurio quidem, ſi illinatur, haud defuturi ſunt aditus, per quos intrò ſubeat. Vidimus enim ſuprà, *hujus Libri Cap.* III. cutem totam poris innumeris denſiſſimè perviam eſſe, quibus tanquam emiſſariis exeant quidem effluvia, quæ corpore vivente jugiter exhalant, ſed quibus etiam tanquam immiſſariis poſſint motu contrario, ſi vi ſuperiore urgeantur, introire quæcumque corporis habitui admoventur. Guttulis ergo illiti unguenti facilis quoque per eoſdem poros aditus primus intra cutem, unde poſſint à pone ſequentibus ultrà promotæ, vel in vaſa ſanguifera capillaria, quæ per cutem numeroſè ludunt, rectà pergere, vel quod corporis œconomiæ ma- Quibus viis Mercurius foris illitus intrò ſubeat?

gis conſentaneum eſſe videtur, vaſis lymphaticis exceptæ, quæ ab ipſis emiſſariis cutaneis ortum habent, unà cum lymphâ in majores venas convehi.

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac viâ introducitur.

Cùm ea mercurialis linimenti introductio effectus ſit correlativus, qui ſimul dependeat à diſpoſitionibus tùm cutis, quæ Mercurium admiſſura; tùm Mercurii, qui cute admittendus eſt; de conditionibus tùm cutis, tùm Mercurii ex utrâque parte judicium ferendum eſt, ut inde certa ratio iniri poſſit & celeritatis, & copiæ, quâ Mercurius admittendus eſſe videatur.

Ex parte quidem cutis attendendum eſt, 1°. Ad amplitudinem partis, quæ unguento mercuriali oblinitur; quò enim latiùs extenſa eſt, eò plures poros offert ingreſſuro Mercurio.

2°. Ad tenuitatem cutis, quæ quò tenuior, eò pluribus & amplioribus poris pervia eſt.

3°. Ad ejuſdem munditiem; quò enim cutis magis deterſa eſt, eò liberiùs patent illius pori.

4°. Demùm ad calorem partis; pori enim partis eò ampliùs hiant, quò ipſa colore impenſiùs rareſcit.

Sic ergò conditiones omnes, quæ ſe habent ex parte cutis, futuræ ſunt in ratione compoſitâ 1°. Amplitudinis partis, quæ inungitur; 2°. Tenuitatis; 3°. Munditiei; 4°. Et caloris cutis inunctæ.

Ex parte verò Mercurii pari ratione attendendum eſt, 1°. Ad quantitatem tùm Mercurii, qui unguento ineſt; tùm unguenti, quo cutis illinitur. Quò alterutra enim major eſt, eò plures cæteris paribus mercuriales guttulas intromiſſum iri conſequens eſt.

2°. Ad tenuitatem Mercurii latentis in linimento, qui quò purior eſt, quò pauciore plumbagine inquinatus, quò in ſubtiliores guttulas diviſus, eò uberiùs intromitti debet.

3°. Ad gradum motûs, quo intrò pellitur; quò enim fortiùs & diutiùs cuti affricatur, eò debet copioſiùs cute imbibi.

4°. Demùm ad moram, quam trahit in parte inunctâ; eò enim majore copiâ admittendus eſt cæteris paribus, quò majore curâ cavetur ne cutis ſemel illita extergatur.

Sic ergo conditiones alteræ, quæ ſe tenent ex parte Mercurii, futuræ ſunt ſimiliter in ratione compoſitâ, 1°. Quantitatis; 2°. Tenuitatis; 3°. Motûs Mercurii; 4°. Et moræ, quam trahit in parte inunctâ.

Proinde admiſſæ Mercurii quantitates, cùm ab utroque conditionum ordine perinde dependeant, æſtimari debent in diverſis individuis ex ratione compoſitâ tùm rationis compoſitæ *prioris* ex conditionibus, quæ ad cutem; tùm rationis compoſitæ *poſterioris* ex conditionibus, quæ ad Mercurium ſpectant. Haud mirum ergo, ſi totuplici conditionum combinatione totuplicia emergant diſcrimina, atque adeò ſi contingat aliquando magnâ illiti unguenti quantitate nullum effectum præſtari in uno; in altero verò paucâ magnam & inexpectatam ſalivationem moveri; quæ notare vel ideò viſum eſt, ut inde tantò certiùs liqueat, quàm cautè vel expertiſſimis procedendum ſit in adminiſtrando eo remedio, cujus effectus tot ac tam variis de cauſis variare poſſunt.

Quibus viis

II. Mercurio verò, ſi ore ſumatur pulveris vel pilularum formâ, multæ

patent in inteſtinis viæ, quas ingrediatur, nemini non notæ. Vaſa enim chylifera, quibus defæcatior dulciorque coctorum alimentorum liquor, ſive chylus, à primis viis in ſanguinem traducitur, præſto ſunt, quæ mercuriales atomos unâ cum chylo abſorptas communi alveo in ſanguinem convehant.

Mercurius intrò ſumptus ad ſanguinem traducatur?

Quantitas Mercurii hac alterâ ratione introducti pendet, ſicut in præcedente caſu, à geminis diſpoſitionibus, tùm vaſorum quæ admittunt, tùm mercurialium partium quæ admittuntur. Hinc ergo uberior vel parcior futura eſt ex alterâ quidem parte, 1°. Pro numero; 2°. Et amplitudine oſculorum, quibus vaſa illa chylifera hiant in inteſtinorum cavum; 3°. Aut gradu ſyſtoles alternæ vaſorum eorumdem, quæ fortiùs & celeriùs oſcillando appoſita liquida avidiùs exugunt. Ex alterâ verò, 1°. Pro quantitate, 2°. Et Tenuitate partium mercurialium, quæ per inteſtina fluunt; 3°. Aut pro gradu pulſionis, quam à contractis inteſtinorum tunicis experiuntur, & quâ in hiulca vaſa chylifera urgentur.

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac alterâ viâ introducitur.

Itaque ſicut in ſuperiore caſu, ſic & in iſto, introducti Mercurii quantitas æſtimanda eſt in individuis diverſis, in ratione compoſitâ ex rationibus duabus aliis compoſitis; *alterâ* quidem conditionum, quæ à parte vaſorum chyliferorum; *alterâ* verò conditionum, quæ à parte mercurialium atomorum ſe habent.

Paradoxum forſan videbitur, ſi dixero Mercurium ore hauſtum parciùs difficiliùſque in ſanguinem transfundi, quàm ſi cuti illinatur unguenti ſpecie; attamen nihil certius eſt, aut experientiâ magis confirmatum. Neque ratio, ſi res introſpiciatur, in contrarium pugnat: Multa enim officiunt ingreſſui mercurialium partium ab inteſtinorum cavo in vaſa chylifera, quæ obſtant minimè ne Mercurius cuti illitus in obvios cutis poros liberè ſubeat.

Mercurium intrò ſumptum parciùs & difficiliùs in ſanguinem traduci, quàm foris illitum.

1°. Mercurialium partium cum chylo immiſcibilitas, gravitaſque major, quâ præponderant. Cùm enim præcipites ruant ad imam inteſtinorum partem, nec in vaſa chylifera facilè penetrare poſſunt, quæ ſunt in ſuperiore aut laterali facie, ut à quibus deſcenſu abſcedant, nec in ea quæ ſunt in inferiore, ut quæ pondere Mercurii nimio opprimantur & aggraventur. Inde eſt quòd Mercurius crudus, etiam ad aliquot libras intrò ſumptus, ſalivationem nullam unquam moveat; paucam verò & raró Æthiops mineralis, etiam magnâ doſi datus, potiſſimùm ſi ſolo tritu confectus fuerit.

2°. Vis cathartica, quâ plerumque præparata Mercurialia pollent. Cùm enim inteſtinorum tunicas in motus periſtalticos citatiores agant ſtimulando, illa deorſum deturbari neceſſe eſt motu nimis præcipiti, quàm ut poſſint vaſis chyliferis affatim inſinuari. Inde eſt quòd Mercurius ſublimatus dulcis cieat ut plurimùm paucam ſalivationem.

Secundò. Atomi mercuriales ſemel admiſſæ, quàcumque introierint aut undecumque veniant, notâ regione viarum, venis ſcilicet vaſiſve lymphaticis ad cor citò convehuntur, unde repetito circulationis motu actæ partes ſuas paulatim obeunt ſequenti ordine.

Lemma I. Alterno cordis & arteriarum motu jactatæ cum ſanguine promiſcuè ita confunduntur, ut in ſingulas columnas cruoris, qui per

Effectus primarii Mercurii.

magnam arteriam fluit, in ſingulos arteriarum ſurculos, in quos arteria illa diſpertitur, & in ſingulas partes, ad quas minutiſſimi arteriarum ſurculi pertinent, æquali ratione diſtribuantur.

Lemma II. Eliquatis ſanguinis fervore terebinthinæ & axungiæ partibus, ſi quæ tamen Mercurii partes in ipſo ſanguine etiamnùm coerceant, nativa Mercurii forma ſponte reviviſcit in guttulas ſphæricas, læviſſimas, roris inſtar tenuiſſimas. Sic videmus oculis ex unguento mercuriali, quoties levi ignis calore colliqueſcit, Mercurium palam regenerari.

Lemma III. Pari modo pulverulentæ atomi præparatorum Mercurialium, excuſſis ſpiculis ſalinis quibus infixæ horrent, larvam ipſæ quoque deponunt & in nativam Mercurii formam redintegrantur,* difficiliùs tamen, tardiùs, minùſque perfectè, quàm guttæ unguenti mercurialis, ut in quas ſpicula ſalina intimiùs penetrent.

Lemma IV. Mercuriales guttulæ in ſanguine, qui à corde contracto in aortam excluditur, interſperſæ, pari cum eo velocitate feruntur, dùm exeunt. Habent ergo ſingulæ eam motûs quantitatem, quæ ſit ad quantitatem motûs guttarum ſanguinis ejuſdem molis in ratione directâ ponderum reſpectivorum, atque adeò quater & decies majorem quantitatem motûs, quàm guttæ illæ ſanguinis molis ejuſdem, cùm *ex Poſtulato* V. Mercurius ſit quater decies ſpecificè gravior ſanguine.

Lemma V. Iſoperimetræ tùm Mercurii, tùm ſanguinis guttulæ inter circulandum de motu primùm indito deperdunt ſingulæ ſingulis inſtantibus pro modo ſuperficiei, atque adeò ex æquo, cùm ſuperficies æqualis in utriſque ſupponatur. Itaque, ſi ea decrementa æqualia ex quantitatibus motûs inæqualibus utrimque detrahantur, ratio quantitatum motûs ſuperſtitis in mercurialibus guttis, ad quantitates reſpectivas motûs, qui ſupereſt in guttis ſanguinis, major futura eſt ſucceſſivè ſinguliſque inſtantibus. Sic ergo velocitas guttarum Mercurii, quæ primùm eadem fuit, major fiet ſingulis inſtantibus velocitate guttarum ſanguinis æqualium & circumfuſarum.

Lemma VI. Ea diſcriminis ratio inter velocitatem guttarum Mercurii, guttarumque ſanguinis unà interſperſarum, nec unquam major eſſe poteſt, quàm dùm maxima eſt motûs tarditas in guttis ſanguinis; nec ullibi, quàm in tenuiſſimis extremorum vaſorum capillamentis, ubi conſtat ſanguinem lentiſſimo gradu procedere.

* Hinc liquet Mercurium nunquam feliciùs & efficaciùs operam præſtare, quàm cùm inconſpicuæ illius atomi in vaſa ſubeunt pauciſſimo adipis glutine leviter viſcatæ, & nullo negotio reducibiles in ſubtiliſſimas guttulas, perfectè ſphæricas, quæ tenuiſſimi roris inſtar in ſanguine liberrimè fluitent. Viderint ergo Chimici, quo conſilio Mercurii moleculas tot incaſsùm vexent torturis, ſolutione, calcinatione, præcipitatione, ſublimatione &c; tot ſulfurum partibus ligent & irretiant in Cinnabarinis præparatis; tot ſalibus cauſticis & deleteriis configant & imprægnent, in præcipitatis & ſublimatis; cum tot acribus metallorum calcibus copulent & conglutinent, in præcipitatis venereis, ſolaribus &c; ut mercuriales atomos à nativâ formâ, unde vis remedii tota dependet, quæ ſingularis eſt, ne dicam, unica effectuum cauſa, cogant deſciſcere. Eo ſanè pacto, ſi non pharmaca veneno proxima, quod incertum eſt, ſi tamen de pleriſque incertum ſit, at ſaltem medicamina conficiuntur ad curationem luis venereæ longè hebetiora, cùm additamenta iſtiuſmodi non levem nativæ atomorum mercurialium efficacitati remoram faciant.

Lemma VII. Sic igitur momentum guttarum Mercurii, quod primo inſtanti, quandiù velocitas una fuit, ſuperabat momentum guttarum æqualium ſanguinis ratione ſolius gravitatis, quâ mercuriales guttulæ guttulis ſanguinis in ſpecie præſtabant, jam eodem intenſius futurum eſt ratione tùm ponderis majoris, tùm citatioris velocitatis; atque adeò licet abſolutè decreverit à primo gradu eâdem ratione, quâ decrevit primigenia ejuſdem velocitas, nihilominùs tamen reſpectivè majus futurum eſt ſingulis inſtantibus ſucceſſivis. Sic ergo cùm primo inſtanti quater decies majus tantùm ſit in aortæ trunco, momento partium ſanguinis ejuſdem molis, multò majus futurum eſt momento partium earumdem in extremis arteriarum capillarium ramis.

Lemma VIII. Mercuriales guttulæ agunt in obvia inter circulandum inſtar ſolidi corporis, & ideò tantò majori momento, quantò majori mole: Quapropter quò plures in grandiores guttas unâ coierint, eò fortiùs in obvia arietaturæ.

Ex his colligi poſſunt Corollaria ſequentia:

I. Mercuriales guttulas inter circulandum pervia corporis vaſa cujuſcunque generis, etiam tenuiſſima, permeaturas eſſe, cùm præ diviſibilitate poſſint vaſorum quorumcunque anguſtiæ facilè accommodari *ex Poſtulato* I. Effectus ſecundarii.

II. Impete facto penetraturas etiam in obſtructa vaſa, quæ ſanguini invia ſunt, modò oppoſita reſiſtentia minor ſit momento, quo Mercurius ſanguini prævalet, per *Lemmata* IV. & VII.

III. Si quod vas obſtructum reſiſtentiam majorem opponat, collectis ad oſtiolum præ hærentiâ & morâ pluribus Mercurii guttis, quæ in unam coituræ ſunt, *ex Poſtulato* IV. velut agmine facto, atque adeò validiore ariete *per Lemma* VIII. objectum obicem pulſatum iri, dùm fiat via vi.

IV. Sic ergo itu redituque, reſeratis ſenſim, disjectis, perruptis obicibus, vaſa omnia corporis, etiam anguſtiſſima, liberè permeabilia futura eſſe.

V. Liquida omnia corporis, ſanguinem, lympham, humores recrementitios & excrementitios, ſi qua craſſiora viſcidioraque fuerint, momento majore, quo Mercurii guttæ ubique pollent per *Lemmata* IV. & VII. & celeritate majori, quâ moventur in extremis vaſis per *Lemma* VI. atterenda & comminuenda eſſe, atque adeò eliquanda, & ad nativam fluiditatem paulatim omnia revocanda.

VI. Sic ergo tutam, certam, celerem vitioſo ſanguinis, lymphæ, humorum recrementitiorum & excrementitiorum lentori medicinam affore.

VII. Porrò mercuriales guttulas, tunicas quoque vaſorum pro momento & celeritate majori fortiùs impetituras eſſe, atque adeò ad oſcillationis motum efficaciùs ſollicitaturas, unde illorum pulſus major & citatior futurus eſt.

VIII. Sic ergo liquida quævis, ſanguinea, lymphatica, recrementitia & excrementitia jam fluidiora, & ab oſcillantibus vaſis fortiùs propulſa, progreſſura & circulatura eſſe velociùs, faciliùs, liberiùs, atque adeò infarctus quoſvis, quibus vaſa omnigena gravantur, expediendos eſſe.

IX. Sanguinem attritum & comminutum, disjectis in latius ſpatium

moleculis, rarefaciendum eſſe, magis quidem minùſve pro majori minotive mercurialium guttarum efficacitate, aut majori minorive partium ſanguinis ſpiſſitudine.

X. Sic ergo pulſum 1°. Majorem & pleniorem futurum eſſe, quoniam ſanguine impenſiùs rareſcente arteriarum tunicæ & pleniùs replentur & magis dilatantur: 2°. Frequentiorem, æquabiliorem & magis eurithmum, quoniam vaſa omnia liberè pervia, ſolitoque tono oſcillantia facilem, conſtantem, æqualem viam fluxuro cruori permittunt.

XI. Singulas, quæ in toto corpore fiunt, ſecretiones inde largiores fore, multiplici de causâ, 1°. Pro auctâ humorem fluxilitate, *ex Corollar.* 8. 2°. Pro majore vaſorum omnium ſecretoriorum & excretoriorum permeabilitate, *ex Coroll.* 4. 3°. Pro citatiore & frequentiore ſanguinis appulſu *ex Coroll.* 10. & 4°. Pro validiore momento, quo ſanguis appellit *ex Coroll. eodem.*

XII. Sic ergo virus, contagium, ſeminiumve venereum, qualecunque ſit, quantumcunque in corpore ſupponatur, ubicunque lateat in ſanguine, vaſis, glandulis &c. iterato guttularum mercurialium incurſu disjectum, attritum, comminutum, exturbandum, profligandum & ſecretoriis quibuſvis emiſſariis eliminandum eſſe.

XIII. Proinde redditâ fluidis quibuſcunque fluxilitate; reſeratis vaſis, ductibus, poris, emiſſariis; promoto oſcillatorio partium motu; acceleratâ humorum circulatione; attrito, comminuto, eliminato contagio venereo; id eſt, ſublatâ causâ morbi antecedente, conjunctâ, continente, diſcuſſum iri morboſos humorum decubitus, atque adeò dolores rheumaticos, arthriticos, rheumatico-arthriticos; præter-naturales tumores tùm mollium, tùm oſſearum partium, atque adeò ganglia, nodos, phygethla, gummata, melicerides, atheromata, ſteatomata, ſkirrhos, exoſtoſes & hyperoſtoſes; Ulceroſas partium eroſiones, atque adeò ſerpigines, herpetes, puſtulas, ulcera, caries; uno verbo omnia luis venereæ ſymptomata ceſſatura eſſe, aut ad perfectam ſanationem properatura.

Virtutem Mercurii certis limitibus coerceri.

Cæterùm, quæ de Mercurii effectibus diximus, nolim ita accipi, quaſi verò nullis coercerentur limitibus. Certè cùm momentum, quod maximum mercuriales guttulæ in ſanguinem, vaſa, objectoſque obices poſſunt exercere, finitum ſit, finitam quoque fore ejuſdem momenti efficaciam conſequens eſt. Sic ergo Mercurius reſerandis obſtructionibus, diſcutiendis infarctibus, reſolvendis tumoribus ſatis quidem eſt, quoties impacta hærenſque materies mollis adhuc & cerea Mercurii momento cedere apta eſt: Minimè verò, ſi durior firmiorque pertinaciùs eidem reluctetur; & inde eſt quòd ganglia, nodi, ſkirrhi, exoſtoſes & hyperoſtoſes, ſi inveteratione nimis induruerint, poſt inunctiones mercuriales, etiam ex arte adminiſtratas, aliquando ſuperſint, ſeminio tamen venereo planè profligato.

Quo modo Mercurius ſalivationem cieat?

Tertiò. Jam reſtat ut rationem reddamus ſalivationis, purgationis ſcilicet genere novæ, antiquis planè intentatæ, nec in Medicinâ unquam viſæ ante uſum Mercurii, cui ſoli quidem própria eſt, ſed non ſemper. Licet enim à Mercurio ſolo producatur, & producatur ſæpiſſimè, ab illo tamen ſemper non produci experientiâ compertum eſt; cùm ægrotantium nonnulli Mercurii efficacitatem interdùm conſtanter eludant,

quantâcunque arte adhibeatur. Itaque duo explicanda incumbunt, 1°. Cur Mercurius ſalivationem moveat ſæpiſſimè, quod ſanè explicatu difficile eſt; 2°. Cur non ſemper moveat, quod explicatu forſan difficilius.

I. Dicebamus modò uſu Mercurii ſecretiones omnes promoveri, *Vid. Coroll. XI.* unde licet colligere & ipſam ſalivæ ſecretionem uberiorem fore. Inde tamen non putamus ſalivationem arceſſi poſſe, qualis inunctis Mercurio ſolet advenire, cùm augmentum illud paucum ſit, neque ſalivæ præ cæteris humoribus peculiare. At ſaltem cenſemus inde ducendum eſſe ſalivationis primordium, quæ deinde ſequentibus de cauſis intendatur

Itaque 1°. Inter ſecretiones cæteras ſecretio humorum lymphaticorum, ſalivæ nempe & humoris ſtomachalis atque inteſtinalis, debet eo nomine uberrima eſſe, quòd ſanguis, dùm Mercurio atteritur, in lympham, lymphaticumve laticem ferè totus reſolvatur.

2°. Ipſa verò ſalivæ ſecretio præ ſecretione humoris ſtomachalis & inteſtinalis debet ideò largior eſſe, quòd nempe, cùm ſaliva ut in os confluit, ita ſine morâ expuatur, ſecretoria & excretoria glandularum ſalivalium vaſa liberiora inde ſint, atque adeò magis pervia, quàm vaſa ſecretoria & excretoria ventriculi & inteſtinorum, ut quæ à materie ibidem collectâ & ſtagnante, ſive jam antè ſecretâ, ſive aliunde devectâ, premantur & offerciantur.

3°. Sic ergo omnibus ſubductis ſaliva ſecernetur uberiùs ab uſu Mercurii cæteris omnibus humoribus, & in os largiter affluet, unde frequens & importuna ſputatio, quæ primis inunctionis diebus plerumque obſervatur, & quæ legitimæ ſalivationi ſolet præludere.

4°. Porrò ſaliva illa copioſior, quæ in os jugiter confluit, quam Mercurii virtus ab attrito ſanguine vi elicit, quæ in ſyphiliticis quidem virulenta, in iis verò qui perfectè ſani ſunt, acris eſt, ſalſaque, tenuiſſimis oſculis vaſorum muciferorum, quibus os interius conſitum eſt, latenter illapſa, collecto muco vitioſam acrimoniam impertitura eſt, quâ futurum ut ille ſua tacitè rodat conceptacula. Hinc in locis oris, ubi conceptacula iſtiuſmodi mucifera plurima proſtant, in labiis, buccis, gingivis, palato, imis faucibus, ac præſertim lateralibus linguæ partibus, primùm calor, rubor, tumor, ac demùm exulceratio varia, multiplex, ſerpiginoſa, phagedænica.

5°. Doloris autem ſenſus, qui ulceratis partibus perpetuò ineſt, qui ſubinde intenditur acrioris ſalivæ affluxu, linguæ motu, dentium alliſu, potulentorum aut eſculentorum attactu, fortiores citatioreſque motus oſcillatorios in vaſis ſtaminibuſque glandularum ſalivalium, parotidum, maxillarium, raninarum &c. ex notis ſympathiæ legibus ſollicitaturus eſt, unde promotâ uberiore & celeriore ſecretione continuus & largus futurus eſt effluxus, rivi inſtar, ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ. Sic pipere linguæ admoto ſalivam extundi, ſic fumo lacrymas elici notum eſt. Hinc ptyaliſmus legitimus tandiù duraturus, donec oris ulcera, quibus fovetur, ſponte vel arte conſaneſcant.

6°. Invaleſcente in hunc modum ſalivæ fluxu, imminui, imò ſupprimi neceſſe eſt ſecretiones cæteras omnes ferè; ſanguis enim, quò largiùs ſa-

livationi ſufficit, eò parciùs cæteris poteſt ſufficere: Unas tantùm excipimus diureſim & diaphoreſim, quæ tamen ſolent etiam ipſæ haud levem deceſſionem inde pati.

Quâ ratione Mercurius ſalivationem ſemper non moveat?

II. Rarum eſt, ſed tamen indubiâ experientiâ compertum, ut modò dictum fuit, Mercurium effectibus ſuis magnam partem quandoque deſtitui, licet arte, methodo, doſi debitis adminiſtretur; fruſtratâque medentium & ægrotantium ſpe nec ulla inferre ulcera in ore, vel pauca, cutanea, levia; nec ullam ſalivationem excitare, vel perexiguam & ſputationi potiùs quàm ſalivationi ſimilem. Mirum profectò tam quietè intra corpus aliquando adeſſe remedium idem, à quo tantas tempeſtates concitari ſolenne eſt. Si quid autem conjecturis valeo, videtur id totum repetendum eſſe ab unâ aut alterâ cauſarum ſequentium.

1°. Si cutis denſa, compacta, vaſis nimiùm turgidis conſtipata, ingreſſuro Mercurio minùs pervia ſit, quem ideò parcè, parciſſimè admittat.

2°. Si ſanguis naturâ ſiccior, quantumvis à Mercurio atteratur, paucam, pauciſſimam lympham ſuggerat, quæ ſalivationi fovendæ vix ac ne vix quidem ſufficiat.

3°. Si qua alia evacuatio, *verbi gratiâ* per ſudores, ùrinam, alvum, &c. naturâ, caſu, arte, ſolito uberior ſit, unde lymphâ aliò aversâ, quà motus liberior eſt faciliorque, ſalivationem imminui; imò ſupprimi neceſſe ſit.

4°. Si ſalivales glandulæ naturâ vel morbo denſæ, preſſæ, compactæ, duræ, ſkirrhoides, lymphæ ſalivali appellenti difficilem, ideòque tardam viam permittant.

5°. Si naturali vel vitioſâ ſanguinis diatheſi ſaliva, quæ in os confluit, ita craſſa, viſcoſa, pinguis ſit, ut ſalibus ſtrictè irretitis acrimoniæ expers fiat, nec ullam proinde muciferis oris vaſculis noxam inferre apta ſit.

6°. Si anguſtiora vaſorum illorum oſcula virus latens in ſalivâ non imbibant, vel ita parùm imbibant, ut inde vel nulla vel leviſſima labes conceptaculis inferatur.

7°. Si deſit vel æquo debilior ſit ſympathia, quæ inter oris interiora glandulaſque ſalivales ſolet intercedere. Sic enim nec irritatio, nec exulceratio oris ſalivationem ullomodò moturæ ſunt. Quòd ſi mira forſan videatur ea variatio in ſympathiis, qualem hìc admittimus, attendatur, velim, ſympathias certis nullis teneri legibus; ſed in variis varias eſſe; & hinc non rarò cauſam repetendam eſſe cur alii aliis faciliùs difficiliùſve ab emetico vomant, à fumo lacryment, ab errhino ſternuant &c.

Mercurium lui venereæ efficaciter mederi ſine ſalivatione.

Cæterùm experentia omni ratione major Medicos jam pridem docuit Mercurium, etiam dùm nullam ſalivationem ciet, cæteroqui tamen eoſdem effectus in ſanguine præſtare, ac ſi ſalivatio legitima mota foret, modò debitâ copiâ ad ſanguinem penetraverit; & proinde attenuatis liquidis, reſeratis vaſis, reſtituto oſcillatorio partium motu, diſgregatis obicibus, profligato ſeminio morboſo, luem veneream radicitùs perinde extirpare.

CAPUT

CAPUT XI.

De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi Methodo; ac 1°. Utra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio Medicina?

HAud ſatis eſt methodos curatorias recenſuiſſe, quas in curandâ lue venereâ hactenus adhibitas fuiſſe novimus: Operæ pretium eſt expendere inſuper quo loco unaquæque habenda ſit, & penſatis ſingularum emolumentis & incommodis, paucis indicare quæ omnium optima, quæ tutiſſima eſſe videatur.

Jam dictum eſt *ſuprà, Cap.* VI. hujus Libri, methodos illas curatorias tres omnino eſſe, nimirùm 1°. Therapeiam illam methodicam, quâ Medici olim uſi ſunt primis morbi temporibus: 2°. Adminiſtrationem lignorum, radicumque, quæ vi ſudoriferâ pollent: 3°. Uſum Mercurii atque Mercurialium. De primâ mora quidem nulla eſt, neque enim puto quemquam eſſe, qui hodie arbitretur luem veneream, morbum ſanè præ magnitudine herculeum & vulgaribus medicinis planè ſuperiorem, iis remediis debellari poſſe, quæ neque adversùs ſcabiem paulò difficiliorem ſatis valerent.

Id unum ergo in quæſtionem primùm venire poteſt, utra luis venereæ curandæ methodus potior ſit, an adminiſtratio lignorum & radicum, an Mercurii & Mercurialium uſus? Causâ verò Mercurio ſemel addictâ, ulteriùs diſpiciendum erit quænam ex omnibus Mercurii adhibendi rationibus tutiſſima & efficaciſſima ſit, atque adeò præferenda?

I. Non miror uſum Mercurii adminiſtrationi lignorum à pleriſque poſtpoſitum fuiſſe decimo ſexto ſæculo. Vigebant tunc præjudicia in Mercurium pridem concepta, necdùm ſatis nota erat recta illius adhibendi ratio; unde modò parciùs tardiùſque, atque adeò plerumque irrito; modò largiùs celeriùſque adminiſtrabatur, atque adeò plerumque funeſto ſucceſſu. Adde Guaiacum, Chinam, Sarſam-parillam, Saſſafras, nova tunc fuiſſe remedia, ſatis temerè quidem, ſed maximâ tamen æmulatione vulgò laudata; miramque eſſe in pleroſque novitatis illecebram, in omnes publici applausûs poteſtatem.

Uter utri præſtet, an Mercurii, an lignorum ſudoriferorum uſus?

Inde nata probra illa atque maledicta, quibus tùm Mercurium, tùm eos qui Mercurio utebantur, olim vexatos fuiſſe legimus, ut videre eſt apud Gaſparem Torrellam, *in Dialogo de Dolore in pudendagrâ*, anno 1499; Joannem Baptiſtam Montanum, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1550; Benedictum Victorium, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 7. anno 1551; Johannem Fernelium, paſſim in Operibus, ſed præſertim *De luis venereæ Curatione*, *Capp.* 6 & 7. anno 1556. Gabrielem Falloppium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 75. anno 1560; Dominicum Leonem, *Methcd. curandi febres, tumoreſque præter-naturam*, anno 1562; Bernardinum Tomitanum,

Mercurius olim à multis damnatus.

De Morbo Gallico, Lib. 2. *Cap.* 13. anno 1563; Julianum Palmarium, *Lib. de Hydrargyro, Cap.* 6. anno 1578; Johannem Baptiſtam Silvaticum, *Controverſiarum Medicar.* 34. anno 1590; Aurelium Minadoüm, *Lib. de Virulentiâ venereâ, Cap.* 39. anno 1596; &c.

Laudatus à pluribus.

Non defuêre tamen, vel hoc eodem tempore, qui de Mercurii uſu rectiùs ſenſerint, ut Johannes Benedictus, *Lib. de Morbo Gallico, Cap.* 4. anno 1510; Hieronymus Fracaſtorius, *Syphilidos Lib.* 2. *in fine*, anno 1530; Johannes Paſchalis, *Lib. de Morbo Gallico, Cap.* 6. anno 1534; Petrus Ferrus, *De ligno ſancto, Lib.* 1. *Cap.* 6. anno 1537; Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1551; Augerius Ferrerius, *Lib.* 1. *de Pudendagrâ, Cap.* 11. anno 1553; Antonius Fracancianus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1563; Alexander Trajanus Petronius, *de Morbo Gallico, Lib.* 6. *Cap.* 7. anno 1565; Proſper Borgarutius, *Methodi de Morbo Gallico, Cap.* 13. anno 1566; Michaël Johannes Paſchalis, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno eodem; &c.

Sed inter cæteros conſuli potiſſimùm velim Nicolaum Maſſam, qui *De Morbo Gallico Tractat.* 4. *Cap.* 1. anno 1532, affirmat inunctiones cum argento vivo, *etſi multis ingratæ ſint, profectò tamen, ſi cum obſervatione ipsâ, & conditionibus* requiſitis *quis utatur, eſſe infallibilem & ſecuriſſimam viam ſanandi hanc ægritudinem*: Guillelmum Rondeletium, qui anno 1560 Librum *de Morbo Italico* concludit ſequentibus verbis; *Ex ſupradictis*, inquit, *ſatis apparet argentum vivum, antidotum, & maximè accommodatum remedium ad Morbum Italicum eſſe, quia quomodocunque adminiſtretur, morbum curat*: Leonardum Botallum, qui in Tractatu, cui titulus eſt *De ratione luis venereæ curandæ, Cap.* 17. anno 1563, teſtatur *remedia cum hydrargyro arte compoſita curare mirificè humana corpora lue venereâ infecta, ſi arte ſint adminiſtrata, humores è corporibus excludendo ſubtiles & cuti proximos per halitum, viſcidos verò atque intimos per fauces & alvum, ſic ut mirum videatur quàm celeriter bellèque id præſtent*: Antonium Chalmetæum, *Method. Morbi Venerei curandi, Cap.* 5. anno 1564, ubi poſtquàm *affirmavit eos, qui tantoperè Mercurii uſum improbant, aut nunquam, aut non ut decet illius periculum feciſſe*, addit Mercurii uſum *ipſum nunquam fefelliſſe, qui quamplurimos ab hac deteſtandâ lue etiam inveteratâ ...... Dei beneficio liberaverit*: Ambroſium Paræum, qui *Operum Lib.* 19. *Cap.* 9. anno 1575, ait *inunctionum methodum omnium utiliſſimam & tutiſſimam eſſe*, repetitque *Cap.* 10, mox laudata Rondeletii verba, *argentum* nempe *vivum eſſe luis alexipharmacum, propriumque antidotum, quod opportunè exhibitum vires habeat admirandas; curare enim quocumque modo appoſitum partium tenuitate exſiccando & ſudores movendo.*

Omnium tamen diſertiſſimè Mercurii utilitatem prædicavit Epiphanius Ferdinandus, in *Hiſtoriis ſive obſervationibus & caſibus* medicis, quas numero *centum* edidit anno 1621, ubi ſcripſit *Hiſtoriâ* 17. centum & quinquaginta Gallicos omnis ætatis & ſexûs, temperamenti varii, & in variis anni partibus hydrargyri uſu à ſe perſanatos fuiſſe, nullo ſymptomate ſuperſtite: Nominatque ibidem Medicum alterum Johannem Laurentium Protopapam, qui juratus ipſi retulerit ſe pluſquàm mille Gallicos curaſſe feliciſſimo ſucceſſu unguento mercuriali, unde colligit gra-

tes Deo agendas eſſe, à quo ad tantum morbum tam efficacem medicinam detegi permiſſum fuerit.

II. At verò, licet Mercurii cauſa tùm numero, tùm momento ſuffragiorum potior olim fuiſſe videatur, fatendum tamen toto ſæculo decimo ſexto quæſtionem illam magnis utrimque Auctoribus controverſam fuiſſe, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Id ſcilicet condonandum illis temporibus, quibus ne latum quidem unguem ab Antiquorum opinione recedere licebat, & nefas eſſe ducebatur remedio uti, quod ab iis infamatum fuiſſet. Sed tandem diſcuſſis præjudiciis prævaluit ſuperiore ſæculo experientia rerum magiſtra, ac repetitis exemplis apertiſſimè compertum eſt lignorum quidem adminiſtrationem ad curandam luem veneream confirmatam, imparem & inefficacem eſſe; contrà verò uſum Mercurii tutum, certum, efficaciſſimum, modò ritè adhiberetur; unde factum ut univerſus Medicorum chorus, illorum etiam, qui juraverant in verba Veterum, non potuerit, quin veritate adductus, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ Mercurio primas deferret, ejuſque uſum in extirpandâ omni lue vereâ lignorum adminiſtrationi perpetuò præferendum eſſe clarè confiteretur. *Ab omnibus jam dudùm lignorum uſui præfertur, duce experientiâ.*

Huic concluſioni ſuffragatur & ipſa ratio, quæ in rebus Medicis, ſi ſola ſit, parvi quidem; ſi verò experientiæ adſtipuletur, magni ſemper facienda eſt. Nam 1°. Partes integrantes, ſeu potiùs guttulæ decocti lignorum, cùm non agant in ſanguinem gravitate, ut quæ ſanguinis partibus nihilo graviores ſint, non poſſunt in illum agere niſi qualitate alterâ, figuratione nempe ſpecificâ, cujus ope acres, aromaticæ, lixivioſæ, quicquid ſpiſſum, denſum, viſcidum cruori ineſt, ſolvere ac eliquare aptæ natæ, partes ſeminio venereo inquinatas corrigant, imò verò ſeminium ipſummet paulatim deſtruant: Ac ſanè ea eſt una agendi ratio, quam in decocto lignorum ab omnibus admitti certum eſt. At inde multiplex mali labes; partes enim illæ hujus decocti debent ſuâ eâdem figuratione tùm ſolida tacitè deradere & exterere, tùm vitioſam liquidis acrimoniam impertiri: Unde ſumma corporis emaciatio, extenuatio, conſumptio; unde pulmonum calor, irritatio, exulceratio; unde jecinoris, cæterorumque viſcerum æſtus, phlogoſis, inflammatio; unde renum & veſicæ erethiſmus & phlogoſis cum gravi dyſuriâ; unde in fœminis immoderata menſtruorum eruptio; unde demùm, ut paucis contraham, univerſa illa incommoda, quæ lignorum adminiſtrationi ſolent adeſſe vel ſuccedere. *Ratione ipſâ comite.*

2°. Guttulæ eædem illius decocti, cùm momento ſatis debili pellantur, utpote parùm ponderoſæ, nequeunt ſæpè in vaſa aut vaſorum glomeramina ſive glandulas penetrare, quæ ſpiſſiore humore, nimiùmque denſato oppleta ſunt, neque adeò hærentem & vitioſum humorem ibi congeſtum ullomodò corrigere. Hinc ergo labes altera præcedente pejor, ſiquidem humor ille pridem infectus, ſi caſu vel temporis decurſu ſenſim eliquetur & circulationi reddatur, luem veneream alteram non rarò renovat, priore malè extinctâ nihilo mitiorem.

Neutrum verò metuendum eſt à Mercurio; nam 1°. Cùm omnis acrimoniæ expers ſit, agatque ſolò pondere, neque liquidis acredinem, neque eroſionem ſolidis ullam ex ſe inferre poteſt. Certè ſi alterutra læſio ex ejus uſu videatur unquam emergere, ea non Mercurio tanquam ma-

teriali cauſæ accepta referenda eſt, ſed nimiæ humorum ipſorummet acrimoniæ aut virulentiæ, quæ diluentibus & edulcantibus ut priùs temperaretur ſatis diligenter curatum non fuit. In ſummâ duplex tantum à Mercurio periculum imminet, ſi quod imminet, ne partium pondere nimio viſcera molliora aggravet, & momento validiore vaſorum tunicas nimiùm diſtentas diſcindat. Sed utrumque præcavere facile eſt, depletis priùs venæ ſectione vaſis, relaxato emollientium uſu ſolidorum tono, Mercurio parcè & partiter adhibito, &c. ſed de his alibi.

2°. Mercurius, cùm momentum exerceat momento ſanguinis decies & quater validius, vaſa quævis tenuiſſima, quæ occluſa & ſanguini ipſi invia ſunt, aperit, recludit, permeat, atque adeò virus omne undique extundit, profligat ubique, extirpat radicitùs. Quòd ſi qua vaſa in toto corpore impervia ſupereſſe poſſint, quod quidem rarum eſt, ſed quod tamen de vaſis duriorum exoſtoſium, gummatum, nodorum &c. interdùm verum eſt, ea certè tantùm, quæ cùm momento Mercurii ineluctabilia ſint, vi nullâ aliâ debiliore unquam in poſterum reſeranda ſunt, & quæ proinde pro vaſis omnino obliteratis haberi debent, humorque iiſdem impactus pro humore nunquam reſolubili, & à quo nullum recidivæ periculum futurum ſit.

Quâ ratione olim factum ſit, ut Guaiacum in Hiſpaniolâ pro præſenti luis venereæ remedio habitum fuerit.

III. Mirum fortaſſe videbitur nonnullis Guaiacum ipſum nullo diſcrimine cum cæteris lignis confundi, & nullius efficaciæ ad luis venereæ curationem nunc cenſeri remedium idem, quod olim in Inſulâ Hiſpaniolâ tantoperè initio valuit adversùs eumdem morbum.

Sed 1°. non ſatis conſtat de antiquâ illâ Guaiaci virtute. Novi quidem unum eſſe aut alterum Scriptorem, (*a*) qui memoraverint in Inſulâ Hiſpaniolâ Guaiacum ab Indigenis ad luem veneream cum ſucceſſu adhibitum, & Hiſpanis olim indicatum fuiſſe, qui eodem feliciter uſi ſint. Verùm ſuſpicio eſt, neque vana, Scriptores illos morbi mitigationem pro radicali (*b*) curatione habuiſſe, quâ in re à plurimis in Europâ quoque olim peccatum fuiſſe certum eſt.

2°. Eſto tamen. Demus Guaiacum ad curandam luem veneream efficaciter olim valuiſſe: Quid tùm? Nùm potuit Guaiacum recèns exciſum, ideòque ſucci plenum virtute eâ pollere olim in Hiſpaniolâ, quâ deſtituatur in Europâ, ubi exſuccum & evanidum adminiſtratur, quod ſanè videtur ille quoque odoratus eſſe, qui primus Guaiaci uſum in orbem noſtrum induxit. Quâ de re vide Ulrichum Huttenum, *ubi ſuprà*, *Cap. 6.*

3°. Adde luem veneream, licet in Europâ Guaiaco non cedat, potuiſſe tamen in Hiſpaniolâ cedere, cùm ibi naturâ mitior ſit & curatu facilior, teſte Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *loco mox laudato*, & Falloppio, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1, quorum hac de re teſtimonium poteſt exemplis confirmari. Exploratum eſt enim luem veneream in auſtrinis regionibus & leniùs ſævire & faciliùs ſanari, quàm in regionibus ad Septentriones propiùs ſitis.

(*a*) Antonium Muſam Braſſavolum, *in Reſponſ. ad Quæſt. Alexandri Fontanæ.*
Ulricum Huttenum, *De Morbi Gallic. curat. per adminiſtr. ligni Guaiaci, Cap.* 6.
Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, *Hiſt. Nat. Indicar. region. Lib.* 10. *Sect.* 1. *Cap.* 2.

(*b*) Sanè teſtatur Sydenhamius, *in Epiſtolâ Reſponſoriâ* 2. uſum Mercurii uſui Guaiaci jam præferri in ipſis Inſulis Antillis.

4°. Denique quorſùm tam multa ? Sperantne, qui hæc objiciunt, ſe unquam effecturos ut experimentis numero paucis, antiquis, malè compertis, in alieno orbe inſtitutis, quæ ambigua ſunt, fidem elevent experimentorum quæ plurima & certiſſima ſunt, quæ nunc, quæ quotidie, quæ apud nos fiunt, & quæ contra Guaiacum apertiſſimè teſtantur.

IV. Ne tamen Guaiacum ſuis laudibus defraudaſſe videar, lubens conceſſero, 1°. Ejus decoctum, quod de ptiſanâ quoque dictum velim, quæ è Chinâ, Sarsâ-parillâ, Saſſafras &c. præparatur, facere ad morbos venereos locales & incipientes, ut ad gonorrhœam, bubonem, ulcuſcula verea, & porros, in quibus ſeminio morboſo extirpando plerumque ſufficit, cùm & paucum & recens ſit. Cauto tamen opus eſt, ne temerè adhibeatur in macilentis, exſuccis, retorridis, bilioſis, picrocholis, iiſve qui pulmone, renibus, veſicâ jam malè habent. Caſus, ad quos decoctum Guaiaci utile eſt.

2°. Decoctum idem utiliſſimum eſſe, ſed ſub cautione eâdem, ad dolores diſſipandos, ſi qui ab impurâ venere olim oriundi hydrargyroſi ſuperſint, ſive præſcribatur ſolum, ſive addito lacte vaccino ex arte temperetur, pro notâ ſcilicet ægrotantium temperie, humidiore vel ſicciore, ſeroſiore vel ſalſiore.

3°. Denique decoctum illud neceſſariò quandoque exhibendum eſſe poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam, ſi lues venerea cum ſtrumosâ aut ſcorbuticâ cachexiâ ita conjuncta fuerit, ut ſymptomata morboſa ab utrâque causâ dependeant. Mercurius enim, quo virus venereum potenter exterminatur, plerumque ne attingit quidem ſtrumoſum vel ſcorbuticum ſeminium, quod utrumque Guaiaci decocto feliciùs cedit. Sic obſervavi ſyphiliticos nonnullos, qui ſtrumis vel ſcorbuto ſimul laborabant, ab hydrargyroſi legitimâ perfectæ valetudini reſtitui non potuiſſe, niſi poſtquàm per menſem uſi fuerunt decocto meraciore, nunc quidem ſolius Guaiaci, nunc verò Guaiaci cæterorumque lignorum, cum additis plantis quibuſdam anti-ſcrofuloſis, aut anti-ſcorbuticis.

V. Opinor ad prius luis venereæ genus, ſcilicet ad ſtrumoſum, pertinere obſervationem illam, quam protulit, in *Præfatione Editioni Lugduno-Batavæ Aloyſii Luiſini præfixâ*, Vir doctiſſimus Hermannus Boerhaave, ſcriptis ſuis *aureis & perpetuâ ſemper digniſſimis vitâ* de re Medicâ, ſi quis alter, optimè meritus, cujuſdam ſcilicet *ægri, qui incaſsùm optimorum Medicorum conſilia ſequutus, atque fruſtrà hydrargyroſim expertus pro deſperato relictus fuerat, & qui tamen rectè convaluit* uſu decocti Guaiaci ex methodo ab Huttenio deſcriptâ in Libro, cui titulus eſt *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*. Sanè ut ſuſpicer luem eam, de quâ agitur, è ſtrumoſarum genere fuiſſe, id potiſſimùm facit, *quòd*, ut ipſe Boerhaave narrat, *in diverſis corporis locis oſſa eſſent adeò tabefacta, ut in digito manûs articulus unus exciderit, in crure verò plurima loca carioſa ſpectarentur*. Licet enim ea oſſium labes lui venereæ, quæ ſtrumoſa eſt, non ſit *propria*, ut aiunt, *quarto modo*, experientiâ tamen compertum eſt in illâ frequentiùs uſu venire, quàm in aliâ ullâ. Quòd ſi vera conjicio, jam obſervatio à Viro doctiſſimo propoſita ineſſicaciam Mercurii in profligandâ lue venereâ nullomodò probatura eſt, quæ tamen ſola in quæſtione verſatur; ſed probatura ſolùm Mercurii inefficaciam in curandis ſtrumis & ſtrumosâ cachexiâ, de quâ nullatenùs ambigitur. Inter quos connumerandum cenſeo caſum, de quo Hermannus Boerhaave.

Expenditur ſententia Viri doctiſſimi Hermanni Boerhaave de virtute Mercurii parùm efficace variis in caſibus.

VI. Cætera verò argumenta, quæ *in Præfatione eâdem* adversùs vim Mercurii in omni lue venereâ afferuntur, Auctoris nomine magna quidem, re tamen tanta non ſunt, ut à ſententiâ dimovere valeant. « Argen- » tum vivum, *inquit Vir doctiſſimus*, ſolâ vi vitæ actum hoc malum » ſanat, motu expellit. Ideò & ejus medicata poteſtas haud valet cor- » rigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cor- » dis & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploës cranii non ſanat, » ſed in cellulas ejus oſſeas conſumpto pingui vacuas, iners effuſus ſta- » gnat. Inde & oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. » Gonorrhœas in ſolâ cellulosâ penis fabricâ hærentes, per quas vix ullus » circumeuntium humorum impetus, nunquam ſanat, licet luem ſimul » dominantem perfectè eo tempore tollat. Oſſicula tenerrima, ſolis te- » nuibus tecta membranis........ ſervare nequit, ne excidant....., ſed » mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ arteriæ rubræ, flavæ, ſe- » roſæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquida cum idoneâ velocitate » ruunt, argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque illud forti- » ter urgere vitali poteſtate, perfectè ſanari queunt Mercurii virtute. » *Hactenùs Ille.*

Et rejicitur, tùm multis argumentis, quæ contrà pugnant.

Sed 1°. Quandiù in parte corporis quâvis, etiam à corde remotiſſimâ, vita eſt, hoc eſt, quandiù in illâ ſolidorum oſcillatio & liquidorum motio reciproca vigent, quibus vita debetur, tandiù mercuriales atomi liquidis interjectæ & eâdem, quâ ipſa, vi actæ, moventur cum celeritate, quæ major ſit celeritate liquidorum ipſorum, ex *Lemmate V. præced. Capit.* & momentum exercent, quod adhuc multò majus ſit momento æqualium partium liquidorum, ex *Lemmate VII*, ac proinde tandiù aptiſſimæ ſunt ad atterenda, comminuenda, diſſolvenda liquida quævis hærentia, inſpiſſata, impacta in eâ parte; ad ſolidorum oſcillationes promovendas & intendendas; uno verbo ad ſeminium venereùm exturbandum, ſi quod ibi lateat, & ad reparandos ſeminii venerei effectus, ſi qui ibi ſint ullâ arte reparabiles. *Valet* ergo *Mercurii medicata poteſtas*, præ altero quocumque remedio, *corrigere venereum tabum* quâcumque figatur in parte, dummodò ea pars vivat, hoc eſt, dummodò ad illam *actio cordis & arteriarum pertingat.*

2°. Quòd ſi pars corporis quædam, ſufflaminatâ ſolidorum oſcillatione & ſuppreſsâ motione liquidorum, planè emortua ſit, aut carie latenter eroſa, vel abſceſſu ſuffoſſa, tunc ſanè mercuriales atomi, quæ in hærentibus in parte fluidis minutiſſimæ fluitant, pulſionis defectu ſibi applicitæ & pondere deciduæ in guttas conſpicuas unà coituræ ſunt, quemadmodùm in defunctorum cadaveribus obſervatur poſt largam hydrargyroſim. Inde frequens eſt in iis, qui Mercurio inuncti fuerunt, Mercurium colligi intra oſſa, ſi qua carioſa ſint, aut partes quaſcumque, ſi abceſſu vel ulcere ſaucientur: Ut teſtantur Johannes Langius *Epiſtolar. Lib.* 1. *Epiſt.* 43; Johannes Fernelius, *De luis venereæ Curatione*, *Cap.* 7; Gabriel Falloppius, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 76; Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6 *de Morbo Gallico*, *Cap.* 1: Et alii *paſſim.* Itaque jure merito ait Hermannus Boerhaave Mercurium *in cellulas carioſæ diploes, inertem, effuſum ſtagnare.*

3°. Collecto huic Mercurio via cita plerumque paratur, quâ effluat citra noxam, derasâ ſcilicet carie vel aperto abſceſſu. At verò, utcumque aliquandiù retineretur, nihil inde immineret periculi, ut jam pridem docuit experientia, quæ Antiquorum præjudicia de vi argenti vivi venenosâ falſi convicit. Siquidem Mercurius eſt, teſte ipſo Boerhaave *loco laudato*, *omnium fortè cognitorum corporum minimè rodens vel acre*. Ideòque juxta Alexandrum Petronium Trajanum, *de Morbo Gallico*, *Lib.* 6, *Cap.* 3, cujus ſententiæ ſuffragatur experientia, *ſi poſt inunctiones in humano corpore intùs relinquitur*, *propterea tamen*, *ubi ad ſe redierit*, *& alicubi firmus permanſerit*, *non magis obfuturus*, *quàm plumbum*, *ubi fortè in aliquo hominis membro retinetur*.

4°. Porrò minimè poteſt Mercurio vitio verti, ſi *cariem diploës cranii non ſanet*; ſi *oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurget*; ſi *gonorrhœas in ſolâ cellulosâ penis fabricâ hærentes* ..... *nunquam ſanet*. Cùm ea enim ſymptomata à ſeminio venereo dependeant, non tanquam à causâ conjunctâ continente, ſed tanquam à causâ conjunctâ ſimpliciter, poſito quidem ſeminio ipſa poni poſſunt, ſed illo ſublato eadem auferenda eſſe non conſequitur. Nempe opus habent ulteriore curatione & diuturniore tempore, caries oſſium quidem, ut corrupta oſſis facies *exfoliari*; gonorrhœa verò, ut proſtatarum, veſicularum ſeminariarum & celluloſæ penis fabricæ ulcera detergi; ambo demùm ut callus vel cicatrix feliciter coire poſſit. Satis eſt ſi Mercurius *luem dominantem eo tempore perfectè tollat*, ut ab illo tolli teſtatur ipſemet Boerhaave. Si quidem eâ ratione, profligato ſemel ſeminio, à quo ſolidarum partium vitia fovebantur, futurum ut caries & exulcerationes ſuperſtites quæcumque, quæ antè venereæ erant & remediis ſuperiores, in meliorem naturam mutatæ remediis ordinariis jam tandem cedant.

5°. Neque meliori jure objicitur in Mercurium, quòd *oſſicula tenerrima*, *ſolis tenuibus tecta membranis*, putà Vomerem & turbinata oſſicula interiorum narium, *ſervare nequeat*, *ne excidant*. Ea enim oſſicula vel totâ ſubſtantiâ, quod præ tenuitate ferè perpetuum eſt, vel alterutrâ tantùm facie corrupta ſunt & carioſa, quod rariſſimum. Si prius, non magis poteſt integritas ipſis arte reſtitui, ne excidant, quàm vita mortuo: Fruſtrà igitur à Mercurio id exigas, quod à nullo remedio obtinere poſſis, & quod eſt ſupra naturæ vires. Si poſterius, decisâ eâ oſſis facie quæ carioſa eſt, poteſt altera quandoque ſupereſſe, quod ſanè à Mercurio æquè tutò præſtari poteſt, ac ab alio quocumque remedio, atque adeò Mercurii conditio, ſi non melior, ac certè haud pejor inde cenſenda eſt.

VII. Ad ea confirmanda, quæ dicta ſunt, egregiè faciunt ſequentes Hiſtoriæ, quas non ex jactantiâ, à quâ longiſſimè abſum, ſed eo tantùm conſilio refero, ut ſi quos Boerhaavii auctoritas tranſverſos egerit, exemplis illi perducantur ad ſaniorem de Mercurii efficacitate opinionem.

Tùm certis exemplis, qualia præbent binæ ſequentes Hiſtoriæ.

Prima Hiſtoria. Nobilis Hiſpanus luem veneream in Patriâ conceperat; & cùm certiſſima urgerent morbi jam confirmati indicia, hydrargyroſim Barcinone expertus fuerat, adminiſtrante Chirurgo quodam. Anno poſt cùm recrudeſcerent non pauca redivivi morbi ſymptomata, Montem peſſulanum profectus eſt, & ibi auſpicio atque ductu Chirurgi cujuſdam

Altera Ægroti, cui os maxillæ ſuperioris,

quâ parte dentibus molaribus dextri lateri adjacet, carioſum erat.

eamdem medicationis rationem iterùm adhibuit, neque tamen exitu meliore. Ut verùm dicam, videtur utrique Chirurgo res improſperè ideò ceſſiſſe, quòd cariei quæ deinde prodiit, prima rudimenta in oſſe maxillari clam concepta eſſent, nondùm quidem ſatis magna, ut certa ſui præberent indicia, at verò jam nimiùm confirmata, quàm ut remedio ullo corrigi, aut ad vitalem ſtatum arte ullâ aliâ revocari poſſent, quàm corrupti oſſis deſquamatione, ſeu, ut vulgò aiunt, *exfoliatione*.

Ægrotus hoc pacto ſpe bis dejectus, & nihil ſibi non metuens, Lutetiam venit, ut ad ſpem noviſſimam, anno 1737; Medicos hîc plurimos magni nominis conſuluit, & placuit illi quoque meum exquirere conſilium. Marcidus, exſanguis, colore plumbeus, viribus exhauſtus, vix pedibus poterat inſiſtere; cæteròquin animi alacris & vividi. Ut cætera leviora ſymptomata omittam, artuum cruciatus, lapideas exoſtoſes, &c. dolebant illi aſſiduè dentes molares ſuperioris ordinis in dextro latere, ad quorum radices conſpicuus aderat tumor, quo palati pars dextra difformis erat, & qui exiguis foraminulis, quibus fiſtuloſus erat, pauculas ichoris guttulas preſſus exſudabat: fœtebat narium dextra, ac mucus inde puri ſimilis, imò purulentus identidem emungebatur.

Latere ſeminii venerei reliquias nullus dubitavi, ſed mox, immiſſo in fiſtuloſa tumoris foramina ſpecillo, malum multò graviùs innotuit, nempe eam oſſis maxillaris dextri partem, quâ dentium molarium præſepiola ſive alveoli continentur, ſuo denudari perioſtio, ſcabram & aſperam eſſe, uno verbo carie tentari. Hinc oriri dolorem dentium dextri lateris, hinc foveri tumorem palati pertinacem, hinc manare ichoris guttulas, quæ per fiſtuloſa tumoris foramina exſtillabant, hinc ſcaturire mucum purulentum, qui ex emunctâ nare dextrâ educebatur, ſtatim intellexi, ac ægroto ſine cunctatione ſignificavi rem *ad triarios*, quod aiunt, jam rediiſſe, ſcilicet ad hydrargyroſim tertiò, ſed majore diligentiâ, longiore tempore, cautionibus certioribus, adminiſtrandam.

Fateor aquam mihi ſtatim aliquantiſper hæſiſſe, ancipiti curâ diſtracto. Præparationem diuturnam poſtulabat quidem ægrotantis conditio, ſqualliди & ex prægreſſis remediis fermè tabeſcentis: Repugnabat verò caries diutiùs neglecta, & ob ſedem quam occupabat, periculi plena, ſi morâ ſerperet latiùs. Fortuitò accidit, ut æger poſt venam priùs ſectam & alvum, ut moris eſt, ſubductam leni carthartico, balneationi ferendæ impar fuerit. Sic unica via ſuperfuit, cui ſine dubitatione inſiſtere neceſſe erat. Itaque mox illitiones adhibui ex unguento, quod æquales Mercurii extincti & pinguedinis porcinæ non ſalitæ partes recipiebat, doſi minimâ duarum vel trium drachmarum, & longo quinque, ſex, ſeptemve dierum intervallo, ne ptyaliſmus ullus moveretur, à quo mihi maximè cavendum eſſe ducebam, propter ulceroſam oris cariem, quæ adventitiâ phlogoſi & inflammatione potuiſſet ingraveſcere.

Eâ methodo per ſex menſes continuos, à menſe Octobri anni 1737, ad extremum uſque diem menſis Martii anni inſequentis, unciis circiter quinque unguenti mercurialis ægrotum illinivi, nec ei toto illo curationis ſpatio cibum ullum alium conceſſi, præter lac, cui concoquendo ejus ventriculus efficaciſſimè comparatus erat. Vix ille levem ſputationem unquam

quam expertus eſt; ſe tamen cubiculo arte tepido cautè ſemper continuit, nec invitus, cùm vix pedibus ſtare, nedùm in publicum procedere poſſet. De cætero ſurgebat è lecto quotidie, nec carebat grato amicorum colloquio.

Viſum fuit hydrargyroſeos initio dentes, quotquot in dextro latere mobiles erant, eximere, quò ad os carioſum pateret acceſſus facilior. Inciſa quoque fuit eodem conſilio ea gingivarum & palati pars, quæ cariei ſuperſtrata erat. Avulſa deinde ab oſſe maxillari ſchidia non pauca carioſa, quæ dentium exemtorum alveolos conſtituebant, quo iterato toties opus fuit, procedente curatione, quoties fragmentum quoddam oſſeum ab oſſe reliquo divulſum nutare viſum eſt, ſed levi ſemper & ſuſpensâ manu avulſa ſunt, adeò ut nec vis oſſi ſano ulla inferri, nec vaſa diſcindi, nec hæmorrhagiæ occaſio præberi poſſet.

Poſt duos, treſve menſes, detractis pluribus ſchidiis, oſſi quod reliquum erat, gingivarum & palati caro paulatim accreſcere, mucus magis ſincerus paulatim emungi, nares leviùs paulatim putere viſa ſunt. Nihilò-ſeciùs tamen placuit illitionibus pertinaciter inſiſtere, quoniam me infauſta priorum curationum exempla cautiorem faciebant. Sed demùm cùm perbono loco res eſſet, nulla ſupereſſent cariei ſigna, ægerque doloribus vacuus habitior per adhibitam therapeiam evaſiſſet, diuturnæ ſex menſium medicationi finem impoſui, ægroque, detersâ ex more cute, & mercurio iteratis purgationibus è corpore educto, quoad ejus fieri potuit, conceſſi, ſeu potiùs ſuaſi, ut liberiore aëre frueretur, & in quemdam ex proximis Urbi pagis ruſticatum abiret.

Obtemperavit ille, quod ei fuit emolumento; nam vires brevi recollegit villicatione & exercitio. Deficiunt quidem in parte dextrâ maxillæ ſuperioris dentes molares, quos avulſos fuiſſe diximus, & os maxillare, cui hærebant infixi, longâ rimâ dehiſcit in ſinum maxillæ ejuſdem lateris, ex quo fit ut quoties rima pervia eſt, vox ſtatim rauceſcat, & circa nares elidatur; ſed ſi ſpongiolâ tenui occludatur, derepentè vox iterùm reſonat clara atque limpida. Cæterùm viribus valens, vegetus, habitior, alacer, jam ab anno fungitur omnibus muneribus corporis, & integrâ utitur valetudine.

Altera Hiſtoria. Nobilis Adoleſcens luem veneream contraxit in Bataviâ, & poſt errores varios, quibus enarrandis ſuperſedeo, Hermannum Boerhaave adiit conſilii causâ. Urgebant vagi artuum cruciatus; ſuccreverat exoſtoſis dolens in interiore & inferiore cubiti dextri parte; ſed, quod præcipuum fuit, latebat in ſummâ narium parte ulcus telephium & nomodes, cum carie variarum oſſis Ethmoidis appendicum, quarum fragmenta paucula jam deciderant.

Altera alterius ægroti, in quo oſſeæ Ethmoidis appendices, & oſſeus paries inter utramque narem interjectus gravi carie corrumpebantur.

Boerhaavius pro eâ methodo, quam in ſuâ *Præfatione* Editionis tertiæ Aphrodiſiaci propoſuit, decoctum Guaiaci præſcripſit juxta exactiſſimas diætæ leges propinandum. Ægrotus dicto audiens eam therapeiam per tres menſes, Februarium, Martium & Aprilem anni 1738 ſummâ cum diligentiâ adhibuit, donec macilentus, ſquallidus, decolor, vix pedibus ſtare, vix ſpiritum ducere potuit, nec ſe remedio diutiùs tolerando viribus parem eſſe ſenſit. Eâ methodo dolores abierant, decreverat exoſtoſis, nares fœtebant tolerabiliùs, & pauciore pure manabant. Quocirca

re perpensâ cenſuit Boerhaavius ægrotum perfectè ſanatum eſſe, juſſitque ut ad communem vivendi rationem paulatim regrederetur cum regimine.

Menſe Junio ſequente Adoleſcens ille Lutetiam venit, & ſuæ diffiſus valetudini me in conſilium adhibuit menſe Julio. Singula inſpicio & perluſtro diligentiſſimè : Supererat in brachio dextro oſſeum tuberculum, quod ex prægreſſâ exoſtoſi reliquum erat, & compreſſum obtusè dolebat; nares olebant peſſimè; pus non paucum cum muco permiſtum deſtillabat, vel emungebatur ſingulo manè; naſus ruber, tumiduſque indoleſcebat vel leviter tactus; excidebant identidem oſſiculorum fragmenta carioſa, mole & figurâ varia; ſupererat quidem cartilagineum narium interſepimentum, quod inferius eſt, ſed paries oſſeus intergerinus, quem os Ethmoide efficit, & qui ſuperior eſt, carie fruſtatim conſumptus defluxerat, ſummaque narium pars, quæ naturaliter bipartita eſt, & utrimque oppletur Sinubus Ethmoidæis, in vacuam & communem ſpecum abierat.

Quis ergo dubitationi locus in re tam manifeſtâ? Minimè cunctatus Adoleſcentem ægrum lue venereâ etiamnùm affici pronuntiavi; & quod in lue venereâ peſſimum, interiora narium ulcere telephio, & gravi carie tentari; proinde abjectâ omni morâ ad remedium, quod unum, meâ quidem ſententiâ, efficax & decretorium eſſet, nempe ad hydrargyroſin, celerrimè confugiendum eſſe.

Annuit ille ſuæ conditionis non neſcius, & præmiſſâ ſanguinis miſſione & catharſi, viſum eſt per menſem unum & dimidium apozematum diluentium, balneorum, aquarum mineralium uſui per vices inſiſtere, ut ſanguis dilui, partes laxari, vaſa molleſcere, totum corpus humefieri poſſet. Tandem, die 15 menſis Septembris anni 1738, primùm adhibita eſt mercurialis inunctio ex unguento, quod æquali Mercurii & pinguedinis porcinæ quantitate conſtabat, ac deinde per tres menſes continuos, variis intervallis, brevioribus modò, modò longioribus, doſique variâ, duarum, trium, quatuorve drachmarum pondere pro re natâ, ſæpiùs repetita fuit, ſingulas corporis partes pluries inungendo, ſi pectus & abdomen excipiantur, ita ut per id temporis ſpatium unciæ octo unguenti adhibitæ fuerint.

Nolui ptyaliſmum ullum provocare, ne oborta in ore inflammatio naribus, quæ jam malè habebant, ulceroſam phlogoſim ob viciniam, vaſorumque communitatem inferret, quâ malum ingraveſceret; ſed largam & uberem ſputationem toto curationis tempore ſuſtentavi juxta artis leges, ex quâ levibus & ſuperficiariis rhagadibus ſive rimis ulceroſis interiora oris, maximè ad maxillæ utriuſque commiſſuras, perpetuò obſidebantur, ſed ſine phlogoſi, vel certè cum phlogoſi leviſſimâ.

Æger per tres illos menſes continuos ſe cubiculo tepidiſſimo cautè continuit; ſolitas tamen nunquam intermiſit occupationes, ſed pro conſuetudine applicavit ſeſe quotidie ad ſtudium Muſices, ſaltationis &c; non alio cibo victum toleravit per id tempus, quàm offâ vel oryzâ cum jure carnium, ovis ſorbilibus, ſed præſertim lacte vel polentâ cum lacte coctâ. Demùm ex præſcripto curavit ſedulò ut diebus ſingulis decocto vulnerario levi ex Bugulâ, Veronicâ, Virgâ aureâ &c. in nares attracto, ulcus ſemel atque iterùm elueret, mundaret, detergeret.

Poſt menſem unum & dimidium, delapſum eſt ſchidium ſatis magnum oſſis nigri & carioſi, quod ſponte deciduum fuit ſine dolore, ſine hæmorrhagiâ, à quo tempore omnia in melius verti, pus nullum manare, nares minùs fœtere in dies, naſum detumere, nativo colori reſtitui, & ſine ullo doloris ſenſu digitis liberè tractari obſervatum eſt.

Quamquam ea ſigna eſſent omnia ad ſalutem, nihilominùs tamen illis non omnino credulus, nedùm hydrargyroſin intermittendam, ſed contrà potiùs curationis tempus duplicandum ideò cenſui, ut ſi quid mali lateret in abdito oculis inacceſſum, temporis diuturnitate perſanaretur. At verò demùm poſt trimeſtre ſpatium, cùm omnia in tuto eſſe compertum habui, à curatione deſtiti; & ægrotanti priùs benè deterſo, ac ter quaterve purgato ad educendum Mercurium in corpore reliquum, poteſtatem in publicum procedendi paulatim feci ipſo menſe Decembri, ſed veſtibus probè munito, & cautione omni adhibitâ, qualem & præmiſſæ curationis ratio, & præſentis hyemis vis poſtulare videbantur.

Tot indiciis, quamquam omnia perfectæ ſanationis fidem facerent, nolui tamen inconſiderantiùs credere, tùm quòd in receſſibus narium inacceſſis potuiſſet aliquid latere difficilis & nimiùm inveterati mali, tùm maximè quòd in oculis mihi ſemper eſſet exemplum Viri me multò doctioris, quem ſpes jam fruſtrata fuerat. Quapropter adoleſcenti ſuaſor & impulſor fui diuturnioris mecum commorationis, eo nempe fine, ut ſi reipsâ morbus curationem admiſiſſet, ſanationis veritas ad liquidum temporis diuturnitate perduceretur: Sin verò minùs, poſſet ſaltem malum ad ſalutem converti efficaciore aliâ therapeiâ, neque videretur æger temerè dimiſſus ſine redditâ ſanitate. Lubenter aſſenſus manſit ille Lutetiæ tres menſes alios, donec tandem, cùm omnia tuta & ſalutaria experiretur, neque ſupereſſent ulla morbi vel reliqui vel redivivi ſigna, ſuæ valetudini jam omnino confiſus nec immeritò, lætus in patriam profectus eſt.

Ex binis hiſce Hiſtoriis colligitur 1°. Methodo Illitionum ex Mercurio *ritè curari malum*, licet *non palleſcat inſtar mortui æger*, licet *non emacietur prorsùs*, licet *alimentis inter curandum quàm minimè pinguibus non nutriatur*, licet *tandiù non protrahatur curatio, donec univerſi corporis humores, qui ullomodò pingues ſunt, in aquam redigantur, & expellantur de corpore, ſicque ſimul immiſtum his tabum venereum abluatur quàm perfectiſſimè de corpore affecto*, contrà quàm putavit Boerhaavius; cùm dictorum ægrotantium neuter ex hydragyroſi efficaciter adhibitâ *palluerit* aut *emaciatus fuerit*, imò cùm prior habitior in ipſo remedio evaſerit: cùm ambo non alio cibo, totâ curatione, ſuſtentati ſint *quàm lacte*, quod inter *pinguia alimenta* locum habet: cùm in neutro nulla viſa ſit tanta humorum liquefactio, quâ *in aquam redigi* potuerint, certè nulla fuerit catharſis, diureſis, diaphoreſis, ſputatio, uno verbo evacuatio nulla naturali major, quâ *expelli & ablui potuerint quàm perfectiſſimè de corpore affecto*; quæ non modò de duobus illis ægrotis, ſed de mille aliis pari methodo, ſimilique ſucceſſu ſanatis, dicta volumus. Conſectaria ex propoſitis Hiſtoriis colligenda.

2°. Illitiones ex Mercurio cariei *oſſiculorum, quæ tenerrima ſunt, & ſolis tenuibus tecta membranis*, mederi tutiùs & efficaciùs Decocto Guaiaci; &

ſi fortè *oſſicula eadem ſervare nequeant*, *ne excidant*, quod & à Guaiaco quoque fruſtrà expectaveris, quoties ex totâ ſubſtantiâ corrupta ſunt, ut modò diximus; at ſaltem quod eâ in re palmarium eſt, (*a*) *hac methodo ritè excultâ atque obſervatâ oſſicula narium & fragmenta palati, ſeparata* exfoliatione, *cætera ſincera relinquere*, contrà quàm tenuit Boerhaavius; ut conſtat de laminâ oſſis maxillæ ſuperioris in ægrotantium priore, & in poſteriore de appendicibus Ethmoïdæis, & ſpongioſis naſi oſſiculis, quorum (*b*) caries confirmata ſolâ hydrargyroſi efficaciter repreſſa fuit.

Sed quid multa? Licet vel ex ipſius Boerhaavii verbis egregium pro Mercurii præſtantiâ ſuffragium elicere, cui lubenter ſubſcribimus. Ille enim ultrò confitetur *perfectè ſanari poſſe Mercurii virtute mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ* diſtribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquida cum idoneâ velocitate ruunt, argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque illud fortiter urgere vitali poteſtate.* Sed per omnia corporis loca diſtribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ*, aut *pellucidæ*; ſed in ſingulas illas arterias, quandiù vitali motu fruuntur, *liquida ruunt cum idoneâ velocitate*; ſed in ſingulas *argentum vivum* liberè *admittitur*, *ac fortiter urgetur vitali poteſtate.* Conſequens eſt ergo, vel auctore ipſo Boerhaave, *mala venerea poſſe Mercurii virtute perfectè ſanari* in omnibus corporis locis, quandiù ineſt iis vita; ac proinde ſi fortè Mercurius concepras ſpes unquam fruſtretur, ut ſanè fruſtratur aliquando, id inde deducendum eſſe, non quòd extirpandæ lui venereæ impar ſit, ſed quòd minùs ſit comparatus ad virus ſtrumoſum vel ſcorbuticum profligandum, quorum alterutrum cum lue venereâ conjunctum tunc lateat, quorum utrumque ſuis propriiſque remediis opus habeat præter Mercurium, ut extirpetur.

CAPUT XII.

De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi Methodo; ac 2°. Uter præſtabilior, internus, externuſve Mercurii uſus? Et 3°. Inter modos Mercurii externè adhibendi quis præſtantiſſimus?

Uter utro potior ſit an interior, exteriorve Mercurii uſus?

MULTA egimus, dùm primas Mercurio detulimus; ſed non peregimus. Poteſt enim Mercurius ipſe bifariam adminiſtrari; intrò ſcilicet ore hauſtus formâ pilularum aut pulveris; & foris corpori applicitus quomodocunque.

Primò. Hinc ergo exiſtit hoc in loco quæſtio altera, utra utri præſtet adminiſtrationis ratio, quæ præcedente quidem non minùs gravis eſt,

(*a*) Sic loquitur Boerhaavius de Huttenianâ methodo exhibendi decocti è Guaiaco, quæ tamen ad poſterioris ægroti ſanationem ſatis non valuit.

(*b*) Vide de re eâdem Guillelmum Fabricium Hildanum, qui *Centur. 3. Obſerv. 8*, & *Centur. 6. Obſerv. 15*, cariem oſſis maxillaris ſuperioris à ſe inunctionibus mercurialibus feliciſſimè ſanatam fuiſſe memorat, delapsâ priùs carioſi oſſis ſquamâ.

ſed ſolutu facilior, & in quâ dirimendâ interior Mercurii uſus exteriori apud cordatos omnes causâ ceſſurus eſt, multiplici argumento.

I. Quòd præparata Mercurialia deglutita ſpiculis acidis, quibus horrent, ventriculi tunicas pungant, irritent, laceſſant, atque adeò lædant & debilitent. Inde eſt quòd ſtomacho plerumque malè habeant, quicunque Mercurialibus intrò ſumptis diutiùs uſi ſunt.

II. Quòd particulæ præparatorum Mercurialium, pro eâ doſi, quâ aſſumuntur, parcè, quin etiam parciſſimè transfundantur in ſanguinem per venarum lactearum oſcula, *ex Capite præcedente*, atque adeò paucam debilemque vim exerant in ſanguinem, & in virus quod in ſanguinem invaſit.

III. Quòd atomi præparatorum Mercurialium in ſanguinem tandem transfuſæ, cum ſpiculis acidis altè adactis configantur, ægrè, tardè, parcè ad nativam Mercurii formam redeant, *ex Lemmate III Cap. præcedent.* atque adeò minùs efficaciter ſanguinem corrigant & virus debellent, cùm ex laudato Capite tota Mercurii vis ab eâ formâ dependeat, quâ diviſibilis eſt in minutias indefinitè parvas, quarum ſingulæ globoſam figuram liberrimè affectent.

IV. Quòd atomi illæ, quandiù pulveris formam pertinaciter retinent, definitâ & immutatâ gaudeant tùm mole, tùm figurâ, neque adeò poſſint aut in minutias indefinitè parvas reſolvi, ut exiliſſima corporis vaſa pervadant, aut in grandiores guttulas coire, ut majore momento in validiores obices arietent, qui in vaſis amplioribus occurrunt; unde fit ut nequeant virus venereum, ſi quod in intimis lateat receſſibus, aggredi ullomodò; aut ſi quod in latioribus vaſis fortiùs hæreat, ſatis efficaciter aggredi.

V. Quòd mercuriales illæ atomi ſpiculis horridæ, dùm in ſanguine fluitant, itu redituque tenuiſſima molliorum partium vaſa pungant, irritent, ſtimulent, unde calor, irritatio, phlogoſis, erethiſmus multiplex pulmonum, cerebri, ventriculi, jecinoris, renum & veſicæ, atque etiam uteri in mulieribus.

VI Quòd mercuriales eædem atomi, dùm ore manant cum ſalivâ, ſpiculis ſalinis, quibus horrent, ulceroſas partes pungant, fodicentque altiùs, atque adeò graviùs inflamment, unde ptyaliſmus laborioſus, draſticus; oris phlogoſis & inflammatio; altiora & maligniora ulcera; dolor immoderatiùs urens.

Hinc itaque liquet præparatis Mercurialibus intrò ſumptis ventriculum lædi, & multiplicem noxam pulmonibus, cæteriſque viſceribus inferri, atque adeò illorum uſum nunquam planè innoxium eſſe: Inde tamen nec ſanguinem perfectè corrigi, nec virus altiùs repoſtum efficaciter profligari, atque adeò uſum eorumdem lui inveteratæ curandæ imparem eſſe. Quocirca haud mirum ſi interiori Mercurii uſui, ceu minùs tuto & minùs efficaci, præferatur exterior, à quo nihil ſimile metuendum eſt, imò verò à quo contraria omnia expectanda ſunt, utpote quo Mercurius in ſanguinem ſubeat 1°. Intacto ventriculo, 2°. Viâ facili & expeditâ, 3°. Sub nativâ formâ, 4°. Ac omnis acrimoniæ expers, adeòque ingreſſus opem laturus ſit certam, præſentaneam, efficacem & ex ſe planè innocuam.

Faceſſant ergo cum ſuis mendaciis, qui panaceis, præcipitatis, magiſ- Ad quos

caſus valeant præparata Mercurialia?

teriis, pilulis, pulveribus, arcanis, elixiriis, tincturis ſuis mercurialibus ſe luem veneream confirmatam radicitùs curaturos eſſe audent polliceri, ceſſentque demùm Medicinam contaminare & abuſu peſſimo egregia infamare remedia, quæ multis ſaluti fuêre, & quæ multis ſaluti futura ſunt ſi ritè exhibeantur. Neque enim is ego ſum, qui præparata Mercurialia intrò ſumpta ullatenus improbem; quin potiùs ea proficua eſſe cenſeo, quoties iis adhibentur morbis, ad quos valent, & eâ adhibentur methodo, quâ par eſt.

Iis quidem *morbis, ad quos valent*; nempe 1°. Morbis venereis incipientibus & localibus, ut gonorrhϾ, buboni, ulcuſculis, porris &c. quia tunc ſpes eſt, nec inanis, virus, quod paucum eſt & recèns admiſſum, eâ therapeiâ poſſe eradicari.

2°. Confirmatæ etiam & univerſali lui venereæ, non curandæ quidem, ſed ſi nimiùm ſæviat, mitigandæ tantùm, dùm ægroti commodo liceat morbo certiorem medicinam facere; quod ſanè non eſt ſupra notam & exploratam illorum præparatorum vim.

Eâ verò *methodo, quâ par eſt*; ſcilicet 1°. Abſtinendo à præparatis Mercurialibus draſticis mochliciſque, & idcirco à præcipitatis Mercurialibus ferè omnibus, ut quæ vomitiones & catharſes immodicas moveant; ſtomachum pervertant, imò non rarò erodant; convulſivos ſolidorum erethiſmos, & abnormes liquidorum ataxias in variis partibus inducant, quæ nunquam periculo vacant.

2°. Inter cætera ea ſeligendo quæ blandiora & leniora ſunt, ut Mercurium ſublimatum dulcem, Panaceam mercurialem, Æthiopem mineralem igne præparatum, quæ non minori forſan energiâ agunt, quàm vehementiora, ſed minori certè tumultu, atque adeò ſemper minori periculo.

3°. Diligenter cavendo ne hæc ipſa, quamquam blandiora, doſi nimiâ, uſuve diuturniore aut frequentiore pulmonibus, ventriculo, veſicæ, utero &c. noceant; ſed ſingulis modum adhibendo ex artis legibus, pro ægrotantium temperie, ſtatu, viribus; morbique naturâ & gradu.

Cæterùm, quantacumque cautio ſit, ne putes vel in allatis ipſis caſibus interiorem Mercurialium uſum uſui exteriori unquam æquiparandum eſſe; hunc enim ſemper tutiorem, & efficaciorem, atque adeò cæteris paribus præſtabiliorem eſſe tùm ratione manifeſtum eſt, tùm experientiâ exploratum.

Quæ optima ſit Mercurii foris adhibendi ratio, ſuffumigiorum, emplaſtrorum, an linimentorum formâ?

Secundò. Progredientibus ambages novæ. Poteſt Mercurius extrinſecus adhiberi triplici ratione, ſuffumigiorum, ceratorum ſive emplaſtrorum, & linimentorum ſive unguentorum formâ. Conſtituendum itaque quæ omnium facillima, tutiſſima & efficaciſſima, atque adeò quæ ſit optima adhibendi Mercurii methodus.

I. Conſtat quidem apertè ex iis, quæ ſuprà dicta ſunt, *Cap.* VIII. *hujus Libri*, eam ſanè laudem haud deberi ſuffumigiis, quæ ex acribus, venenoſis, deleteriis rebus parantur, puta ex Realgare vel Auripigmento, quippe quæ ab omnibus meritò damnentur, ceu pernicioſa, & quæ à Medicinâ jam pridem exulent. Haud obſcurè verò poteſt colligi eſt ex *Cap.* IX. vix meliori jure probari poſſe ſuffumigia altera blandiora, quæ ex Cinnabari cum Thure, vel Reſinâ, aut Gummate quovis alio innocuo

conficiuntur, cùm periclitationes hac de re palam inſtitutæ tam improſperè ceſſerint. Sed ne rem breviùs perſtrinxiſſe videamur, de quæſtione illâ pleniſſimè diſputabimus *Capite ſequente.*

II. Idem fermè judicium de ceratis ſive emplaſtris mercurialibus ferendum eſt, ex *Cap. VII.* hujus Libri. Licet enim minùs periculi habeant quàm ſuffumigia, attamen neque majore pollent efficaciâ, neque ſalivationem movent feliciorem; quandoquidem atomi mercuriales craſſioribus & unguinoſis emplaſtrorum partibus arctiùs irretitæ, nec frictione ullâ, ſed calore ſolo corporis excitatæ, & parciùs & lentiùs intrò ſubeunt. Adde & ægrotantibus incommoda eſſe, quos inde angi certum eſt calore, prurigine, varis, eryſipelate, imò furunculis, propter nimiam emplaſtrorum acredinem, aut inhibitæ perſpirationis moram. Ideò jam dudùm univerſali eorum uſu deſitum eſt, neque jam ea admoveri unquam ſolent, niſi ad tumores skirrhoſos, exoſtoſes, gummata &c. in parte quâdam particulari reſolvenda.

III. Unus eſt linimentorem ſeu unguentorum uſus, in quo optatam tùm facilitatem, tùm efficaciam unà reperire eſt. Unguenta enim majorem minoremve recipiunt mercurii quantitatem, ut lubet; inunguntur ad doſim, quæ videtur utilis; repetitur inunctio pro uſu; nullam in cute uredinem excitant, ſed ad ſummum levem & fugacem calorem; Mercuriales atomi in unguentis laxè ligantur, extricantur facilè, fricationis motu altè adiguntur &c. Uſus ergo linimentorum mercurialium cæteris omnibus præferendus eſt, ut ſanè conſtat jam dudùm præferri, non modò ad curandam luem veneream, quæ confirmata & univerſalis eſt, ſed etiam ad morbos venereos quoſcunque locales, ſeu ad luem veneream particularem & incipientem.

Proinde jam videretur ea quæſtio & communibus Medicorum ſuffragiis, & quæ præponderare debent, certiſſimis experientiis abundè deciſa, niſi id tribuendum eſſet nomini Richardi Mead, celeberrimi Londinenſis Medici, ut argumenta, quæ in illitiones Mercuriales oppoſuit ὡς ἐν παρόδῳ, in *Mechanicâ Venenorum Expoſitione*, *Tractat.* 3. conemur amicè diluere, & Virum illum, ſcriptis, factiſque egregium, in Hydrargyroſeos methodum æquiorem facere, quod nobilitandæ huic therapeiæ non parùm profuturum confidimus. Ut enim nihil conducit efficaciùs ad aſſerendam remedii cujuſdam præſtantiam, quàm ſi à celebribus Medicis commendetur, ſic etiam nihil magis obeſt illius auctoritati, quàm ſi ab aliquo artis principe minùs commodè audiat. (Diluuntur argumenta à Richardo Mead adversùs Hydrargyroſin propoſita.)

Porrò autem, poſtquam explicavit Ille vim deleteriam Mercurii ſublimati, modoſque varios quibus tam præſens venenum poteſt retundi & hebetari, datâ occaſione pauca diſſerit de uſu interno præparatorum quorumdam mercurialium, additque inde *ſummo jure concludi tutiſſimum eſſe modum ſalivationis excitandæ per interna illa medicamenta, cùm omnia quæ ab his oriuntur mala, ab externo Mercurii uſu, ſed multò majore contingant gradu*, quod ut probet, adducit argumenta duo ſequentia.

1°. « Quia (*a*) globuli minerales, cùm intimè ſalibus combinentur (1°. Quòd)

(*a*) Locum adduco ex interpretatione Joſuæ Nelſon, D. M. quæ Lugduni Batavorum in lucem exiit anno 1737, quamquam ad latini ſermonis integritatem parùm accommodata videatur.

atomi mercuriales reſtitent in ſanguine, & in oſſibus.

„ in variis præparationibus (*Mercurii*) quibus utimur internè, horum „ irritatione facillimè & omnino in ſecretionis organa projicientur, dùm „ ſanguis toto ſuo liberetur pondere; cùm in omnibus inunctionibus „ (*cum*) ungentis merculiaribus nunquam certi ſimus nullas graves par- „ ticulas adhuc relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium inter- „ ſtitiis.

2°. Quòd major ſit in hydrargyroſi mercurii copia quàm in uſu mercurialium.

2°. « Quia cùm ad calculum reducitur Mercurii quantitas, quæ in to- „ tum deſideratur per interna ptyaliſmum promovere, & ejuſdem mi- „ neralis pondus vulgari modo impenſum, quoties idipſum per inunctio- „ nem efficitur, patet quantitatem hoc in caſu, priorem in immenſum „ ſuperare, & per conſequens incommoda inde metuenda eamdem pro- „ portionem gerere.

Sed ut liberè dicamus, videntur ea profectò levia, pertenuia, & ad probandum infirmiſſima.

Verùm probatur contrà 1°. Prodeſſe ſummoperè, ſi ptyaliſmus ſine irritatione cieatur.

Nam 1°. Id Ille præparatis Mercurialibus laudi vertit, quòd à cæteris Medicis omnibus meritò improbari video, nempe quòd dùm ſecretoria organa ſalibus acrioribus, quibus fœta ſunt, irritant, ſpaſmos & erethiſmos plerumque producant; unde fit ut circuitus ſanguinis ſiſtatur modò, modò urgeatur, humorumque ſecretio nunc parciùs, nunc largiùs promoveatur per vices, non ſine gravi phlogoſeos, inflammationis, abſceſsûs &c. periculo, certè abſque ullo ægrotantium emolumento, cùm eâ ratione compertum ſit ſeminium venereum ignaviùs & inefficaciùs attingi, ſubigi, expugnari. Contrà verò ut nihil tale moliri poſſunt crudi Mercurii guttulæ, quæ ſanguini illitionibus ſubminiſtrantur, quia læviſſimæ, ſic nullas hujuſcemodi turbas cient in corpore; ſed dùm vaſa omnia tacitè pervadunt, ſi quid uſpiam veneni lateat, everrunt, atterunt, exterminant efficaciſſimè, & quod eâ in re palmarium eſt, pacatiſſimè. Quocirca, ſi ſalivationum ſpecies, quæ in utrâque diverſâ methodo prodeunt, cum purgationibus alvi, quas diverſa cathartica movent, conferre liceat, videtur ptyaliſmus, quem præparata mercurialia internè aſſumpta provocant, ſimillimus purgationi à mochlico & acriore quodam pharmaco, interiorem inteſtinorum tunicam fodicante, quæ parca, laborioſa, moleſta, teneſmodes eſt, & inflammationis aut exulcerationis periculo nunquam vacat: Ptyaliſmus verò, quem illitiones ex unguento mercuriali cient, ſimillimus purgationi quæ à diluente & blandiore cathartico, leniter, ſine torminibus, ſed ubertim tamen promovetur, cum εὐφορίᾳ, atque manifeſto ægroti levamine.

2°. Nullum omnino periculum imminere à mercurialibus atomis, quæ in ſanguine poſt hydrargyroſin reſtitant.

2°. At objicit Ille *in omnibus inunctionibus* (cum) *unguentis mercurialibus nunquam nos certos eſſe nullas graves particulas adhuc relictas latitare.* Et certè opinor ipſe quoque, imò verò certiſſimè ſcio, abſoluto hydrargyroſeos ſtadio, plurimas Mercurii guttulas in ſanguine ſupereſſe; ideòque Medici prudentis eſſe reor, ſuperſtites illas Mercurii atomos celerrimè per alvum educere repetito cathartico, quoad ejus fieri poterit, ac nihilo ſeciùs ægrotos præmonere ut ab aëre frigidiore perdiù ſibi caveant. Sed dummodò cautiones illæ ex artis legibus adhibitæ ſint, 1°. Nullum inde periculum ſubeſſe puto, cùm nec viderim, nec audiverim unquam ægrotantium ulli quidquam detrimenti importatum fuiſſe ex hydrargyroſi præ-

greſsâ,

greſſâ, ſi ſæpiùs antè purgatus fuerit, & cùm in publicum procedit, dicto audiens ſit. 2°. Si quod inde periculum fortè immineret, ejuſdem & ii quoque conſortes futuri eſſent, quibus præparata mercurialia internè exhibita ſunt, cùm in hac methodo perinde ac in hydrargyroſi, non pauca Mercurii quantitas in ſanguine retineatur per aliquod tempus.

3°. Quod verò adjicitur *Mercurii particulas*, ſeu potiùs guttulas *relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium interſtitiis*, atque adeò *oſſa ſordida & carioſa reddere*, id accidere unquam poſſe pernego, quandiù oſſa ſana fibras & cellulas illæſas habent, quandiù vaſa integra naturali oſcillationum alternatione gaudent, quandiù poſſunt humores per oſſium partiumque cæterarum ſubſtantiam circuitus aſſuetos celebrare. At non diffiteor id frequens eſſe in oſſibus, quoties jam carioſa ſunt, imò in mollioribus etiam partibus, quoties abſceſſu latenter ſuffoſſæ ſunt; ſed hæc in hydrargyroſin non magis militant, quàm in uſum præpatatorum mercurialium. Nempe in utrâque methodo, quando ſanguis vel lympha è diſciſſis vaſis in carioſa oſſa, vel in excavatas partes depluit, Mercurii guttulæ, ſi quæ confuſæ lateant, ut latent plerumque, debent in majores guttas brevi coaleſcere, & novâ aliarum acceſſione mole ſubinde augeri. Quin imò reviviſcens eo pacto Mercurius debet in carioſis oſſibus vel in partibus pure ſuffoſſis pertinaciter hærere innato pondere, dùm quod in humoribus illapſis tenuius eſt, ſubtiliuſque, vel ſenſim exhalatur, vel ab hiantibus vaſis lymphaticis reſorbetur: ſed hæret ibi innocuè, haud diſpari ratione ac globulus plumbeus, ut ipſe Richardus Mead narrat ſe ſuâ didiciſſe experientiâ, cùm *in perinæo cujuſdam de patibulo deſumpti ad ſectionem hominis, molem Mercurii ſatis grandem ſemel deprehenderit, ſine ullis tamen in parte corroſionis indiciis.* Et ſanè obſervatione compertum eſt jam pridem collectum eâ ratione Mercurium tandiù clàm deliteſcere, quandiù æger fata profert, ſi ad ſalutem non poſſit perduci; vel ſi perducatur ad ſalutem, donec deraſâ, deciſâve per exfoliationem lamellâ oſſis carioſi, vel aperto ſuppuratæ partis abſceſſu, Mercurio via fiat cum pure. Verùm in utroque caſu perinde abſurdum eſſet in Mercurium reviviſcentem cariei vel abſceſſûs cauſam refundere, cùm è contrario ex dictis colligatur abſceſſum, cariemve antecedentes Mercurio locum præbuiſſe ut reviviſceret.

3°. Mercurium nunquam colligi in oſſibus, niſi priùs carioſa fuerint; ſed ſi contigerit ut forte colligatur, poſſe in illis latere ſine noxâ.

4°. Quod ad ultimum objectionis caput, videlicet *quantitatem Mercurii* quæ inunctione, *Mercurii quantitatem* quæ interno præparatorum uſu ptyaliſmum movet, *in immenſum ſuperare*, brevia hæc reſponſa habeat.

4°. Demùm haud ita diſpares eſſe mercurii quantitates.

Nimirùm haud ita diſpares eſſe collatas Mercurii in utrâque methodo adhibiti quantitates: Differentiam, ſi qua adſit, nimiùm exaggerari: conſtare potiùs, ſi ea præparata Mercurialia excipiantur, quæ acriora ſunt & draſtica, ut Turpethum minerale, Præcipitatum viride, rubrumve &c. quorum exiguâ doſi ſalivatio plerumque promoveri ſolet, ſed parca, laborioſa, phlogodes, inefficax; non minore plerumque Mercurii copiâ opus eſſe, ut præparatis cæteris blandioribus, *verbi causâ*, panacæâ, mercurio dulci &c. quorum tutior eſt uſus, ptyaliſmus cieatur, quàm ut illito unguento, ſi non & aliquando majore: de hoc tamen nihil ſatis

certi definiri poſſe, quod perpetuum ſit, cùm in utrâque methodo modò pauca Mercurii quantitas ſufficiat excitando ptyaliſmo, modò verò ne magna quidem compar ſit.

Porrò tamen ſi diſpares eſſent, id ad fructum, potiùs quàm ad damnum redundaturum eſſe.

Verùm enimverò, utcunque daretur majorem Mercurii quantitatem in hydrargyroſi requiri ad ptyaliſmum, tantùm abeſſe, ut id illitionibus mercurialibus vitio verti poſſet, ut contrà laudi maximè ducendum eſſe videretur, quod attendi pervelim: nempe quoties morbum venereum perfectiſſimè extirpatum volumus, eam debere eſſe votorum ſummam, ut Mercurii, hoc eſt, ſpecifici remedii, quod contra virus valet efficaciſſimè, maxima copia in ſanguinem transfundatur, damno, periculo, cruciatu, dolore nullo, vel minimo: hoc pacto, ſi quo alio, ſpem eſſe morbi ſeminium radicitùs debellatum iri, viâ omnium certiſſimâ & minimè periculosâ: in hydrargyroſi quidem licere facilè votorum compotes fieri, at verò in quâvis aliâ methodo multò difficiliùs, nec ita tutò; & eapropter illi therapeiæ primas meritò deferendas videri.

Unde concluditur hydrargyroſi primas eſſe deferendas.

IV. Liquet ergo fruſtrà eſſe quæcumque in hydrargyroſin afferuntur argumenta; eamque medendi methodum, tutiſſimam certiſſimamque, ſi ritè adhibeatur, cæteris omnibus præſtare longò intervallo; ac proinde id unicè curandum ſupereſſe, ut præparatio & adminiſtratio unguentorum mercurialium optimè inſtituatur, circa quæ ſequentibus Legibus ſtandum eſt.

Leges in adminiſtrandis inunctionibus obſervandæ.

1°. Eligendus Mercurius purus, à ſordibus & plumbagine quàm maximè defæcatus, & ſi fieri poſſit, è cinnabari redivivus, ut inde in tenuiſſimas atomos tantò faciliùs difflabilis ſit.

2°. Extinguendus ſalivâ ſolâ in mortario æneo, vel ſummùm pauciſſimis terebinthinæ guttis; ut partes laxiùs irretitæ ad priſtinam formam promptiùs redeant.

3°. Admiſcendus cum axungiâ ſuillâ, inſulsâ, recente, quæ nullâ acredine, ut à rancidâ quandoque fit, cutem exurat, aut varos pruriginoſos ad pilorum radices excitet.

4°. Æger illinendus ad ignem, qui flammâ ardeat, & poſt fricationem ſiccam, unde pars rubeſcat, eo fine ut pori ampliùs pateant, & Mercurium magis imbibant.

5°. Illinendus fricatione cum ſpiſſiore unguento, non penicillo pingendus cum liquidiore; ut mercuriales atomi motu & calore fricationis excitatæ altiùs penetrent.

6°. Fricatio quævis tandiù producenda, dùm cutis illita videatur exareſcere fricando, & fricantis manibus minùs lubrica fiat.

7°. Expedit non ab ægro fricationem fieri, ut à quibuſdam ſuaderi audio, ſed à miniſtris, qui ad opus habiliores & alacriores ſunt; manibuſque nudis, non chirothecâ munitis, ut calor major fricationi accedat. Non me fugit miniſtrum ipſum venire in diſcrimen ſalivationis, ſi idem pluribus fricandis in die vacaverit; at nullum periculum eſſe probè novi, ſi uni tantùm ſerviat, præſertim ſi ubi primùm finita eſt fricatio, curet ut manus probè eluat.

8°. Oblita pars calidis tibialibus vel femoralibus contegenda, ne illitum unguentum detergatur: & æger per horam unam à frictione lecto calidè continendus, ut Mercurius vi caloris altiùs introducatur.

9°. Sunt quibus placeat unguentum, quod cuti illitum ſupereſt, de induſtriâ extergere finitâ quâvis frictione, ne odore quem ſpirat prodatur remedii genus, quod occultari opus eſt; & id quidem facilè condonandum, quoties juſtis de cauſis ægro neceſſe eſt adhibitam Medicinam cautiſſimè diſſimulare, ac ſe quotidie coram amicis aut propinquis præſentem ſiſtere. At verò ſimul attendendum eſt 1°. Ut paulò major obliniatur unguenti doſis frictione quâlibet; 2°. Ut doſis oblita paulò diutiùs affricetur, donec unguentum videatur penitùs exareſcere, atque adeò duplici illâ viâ penſetur quicquid de remedii efficaciâ detrahitur præproperâ unguenti deterſione.

Tertiò. Tandem ſupereſt noviſſima quæſtio, ſcilicet an majoribus, crebrioribus, quotidianis inunctionibus uber ptyaliſmus arte proritandus ſit, an contrà parciores & rariores inunctiones de induſtriâ adhibendæ, ut ſalivationis fluxus præcaveatur, vel parcior fiat. Dudùm habuit, habetque etiamnùm opinio utraque auctores ſuos, & utraque quidem egregios. Facillimum tamen litem tantam componere, ſi ad ea, quæ *præcedentibus Capitibus* hujus Libri jam adducta ſunt, æquo animo attendatur. Utrum utro tutius ſit, ſalivationem movere, an nullam excitare?

I. Salivationem, modò de admiſsâ intra corpus debitâ Mercurii quantitate conſtiterit, ad exterminandum morbum abſolutè neceſſariam non eſſe, ut ſuprà probavimus, *Cap. X*; contrà quàm olim à multis creditum fuit, & etiamnùm à nonnullis creditur.

II. Nihilominùs tamen ſalivationem detractionis genus eſſe, quo ceu viâ tutiſſimâ facillimâque virus, quod in ſanguine latet, maximam partem educitur; atque adeò cui, ſi deſit, opus ſit detractiones alias quaſdam quaſi vicarias ſubſtitui, naturâ quidem, per ſudorem vel urinam; arte verò, per alvum, ut virus quà data porta poſſit emitti & exhauriri.

III. Imò verò ſalivationem medentibus cynoſuræ inſtar eſſe, unde poſſint certiùs colligere, tùm quanta Mercurii copia admiſſa ſit, tùm quantam vim Mercurius admiſſus exerat in ſanguinem; atque adeò unde ſciant remedii efficaciam pro natâ morbi naturâ aut inveteratione tutiùs moderari.

IV. Videri proinde utroque nomine ſalivationem proritandam eſſe, ſi cætera conſentiant, tùm ut exiturienti ſeminio morboſo via permittatur facillima, & quam remedii vis ſibi ipſa ſponte facit; tùm ut liceat inde Medico conjicere quid jam actum ſit, quid ultrà agendum eſſe videatur, ne andabatarum more cæcâ nocte cogatur in morbum pugnare.

V. Salivationem potiſſimùm requiri, quoties in gravi, antiquâ, inveteratâ lue virus penetravit altiùs, ac plurimas partes jam invaſit. Tunc enim cùm morbus difficilior ſit, majori quoque operâ enitendum eſt, ut virus altè repoſtum evellatur radicitùs, & evulſum omninò eliminetur, atque adeò, ut vulgari fertur adagio, malo nodo malus cuneus quærendus eſt.

VI. Cautè tamen ſalivationem ſemper temperandam eſſe, & ſi è re eſſe videatur, catharticis coercendam, ita ut & pauca fiant in ore ulcera, nec profunda; & ejectæ quolibet die ſalivæ copia unam aut alteram libram non excedat. Quorsùm enim ægros tædio, ærumnis, vigiliâ, dolore, ſalivatione, temerè nec ſine vitæ periculo torquere, mace-

rare, conficere exhaurire, ſi curari poſſint æquè tutò, & majori compendio?

VII. Quin imò tardâ & parcâ Mercurii adminiſtratione de induſtri declinandam, aut ſi appareat, arte reprimendam eſſe catharticis, ſi æge ad phthiſim inclinet, aut epilepſiâ laboret; ſi gingivæ ſcorbuto malè habeant; ſi collum, collique confinia glandulis ſtrumoſis obſita ſint; ſi mulier uterum gerat; ſi vires infirmæ diuturno ptyaliſmi tædio tolerando impares eſſe videantur &c. Sed de his fuſiùs alibi.

CAPUT XIII.

De eligendâ facillimâ, tutiſſimâ, efficaciſſimâ medendi methodo; ac 4°. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria ſit, Anathymiaſis, quæ ſuffitione, an Hydrargyroſis, quæ fit illitione mercuriali?

Si ex ſucceſſu ſuffitionum judicium feratur, anathymiaſim cum hydrargyroſi comparandam non eſſe.

PROBAVIMUS ſuprà, *Capite IX*, ex ægrotantibus illis XXXVII, quibus ſuffitiones ab ipſo Suffumigatore adhibitæ ſunt, 1°. Singulos curationem æquè diuturnam, æquè difficilem, æquè laborioſam expertos fuiſſe anathymiaſi, quàm hydrargyroſi ſolet eſſe: 2°. Quatuor ad minùs mortem oppetiiſſe, hoc eſt, circiter partem omnium nonam: 3°. Viginti duos, hoc eſt, plures quàm dimidiam partem, ſanationem non admiſiſſe: 4°. Undecim tantùm, hoc eſt, partem circiter tertiam, pro ſanatis habitos fuiſſe, quorum nonnulli nova redivivæ luis venereæ ſymptomata paulò poſt paſſi ſunt, certiſſima ſopiti ſolùm & non debellati mali indicia.

Inde collegimus, neque ſanè, ut opinor, levibus momentis, methodum illam ſuffitionum cum illitionum methodo nullo modo comparandam eſſe, cùm paribus exemplis exploratum ſit adhibitâ juxta artis leges hydrargyroſi ex XXXVII ægrotis, quorum morbus, habituſque ſuprà deſcriptis ſimilis fuerit, nullum omnino mori; omnes ad unum perfectè & ſine recidivæ periculo ſanari; demùm curationis rationem nihilo diuturniorem, difficiliorem, vel magis laborioſam eſſe, quin potiùs breviorem, faciliorem, commodiorem.

Sed fatendum multa peccaviſſe ſuffumigatorem, quæ non debent ſuffitionum methodo vitio verti.

At nolo ea pertinaciùs urgere, ne conditione nimiùm bonâ, quam delicta Suffumigatoris mihi faciunt, videar iniquiùs abuti. Neque enim illa debent methodo ſuffitionum vitio verti, quæ multa peccavit Suffumigator, rerum medicarum planè ignarus, ac verè ἀνιατρολόγητος. Ille ſcilicet nullam præmiſit opportunam præparationem; nullis ægrotantes aſtrinxit diætæ legibus; Suffitiones ſingulas temerè adhibuit, quaſi ea res arbitratu regeretur; Suffitis vagandi licentiam fecit; curationis progreſſum exploratum minimè habuit, ut qui ægrorum pleroſque ſanatos affirmaverit, cùm ſanati erant minimè; ingruentibus ſymptomatis ut occurreret non curavit, nec iis occurrendi rationem novit, ſuffitiones frequentiùs, rariùſve, longiùs vel breviùs, ad doſim magis vel minùs copioſam admovendo &c. quæ

ſingula tanti ſunt momenti, ſi attendantur, ut minimè mirum ſit, ſi de remedii præſtantiâ multùm inde deceſſerit.

Sine dubio efficaciùs, tutiùs, commodiùs ea curatio procederet, ſi à perito Medico adhiberetur, 1°. Qui anathymiaſi præparationem eamdem præmitteret, quæ hydrargyroſi præmitti ſolet, & de quâ inferiùs: 2°. Qui certas diætæ leges ægrotantibus imponeret, pro conſtitutionis modo & morbi aut ſymptomatum vehementiâ: 3°. Qui ægrotos ſuffitionum tempore, non in hypocauſto quidem, ut olim moris fuit, ſed in cubiculo moderatè calido contineret, interclusâ vagandi licentiâ: 4°. Qui ſuffitionum frequentiam & diuturnitatem, qui ſuffumigiorum vim & doſim ex causâ, non ex conjecturâ moderaretur, pro ægrotantium viribus, ætate, conſtitutione, pro morbi gradu & vehementiâ, pro ſymptomatum ingruentium ratione &c. 5°. Qui medicinæ callens ſymptomata morbi, ſi qua obvenirent, vel minùs proſperos curationis exitus, ſi qui acciderent, prævideret, futuris occurreret, vel mederetur præſentibus: 6°. Demùm, qui à ſuffitionum uſu non priùs ceſſaret, quàm antiqua omnia morbi indicia abiiſſent, niſi præſens periculum, vel gravis periculi metus aliter ſuaderent. *Et quæ poſſunt facilè emendari.*

Non diffiteor eâ quidem ratione ſuffitionum methodum tutiorem, efficaciorem, commodiorem futuram eſſe, ac proinde encomiis illis multò digniorem, quibus ad cœlum extollitur, quàm eo quo nunc adminiſtratur modo; nunquam tamen illis verè dignam fore cenſeo. Etenim utcumque omnia optimè & prudentiſſimè à perito & hujuſce curationis apprimè gnaro Medico gererentur, nihilominùs tamen dubium nullum eſſe puto, quin anathymiaſis ſeu ſuffitionum methodus, methodo illitionum ſeu hydrargyroſi multùm concedat: non quidem quòd diverſum ſit auxilii genus; idem enim adhibetur utrobique remedium, nempe Mercurius, ſive Hydrargyrus: non quòd diverſa ſit remedii facultas; compar enim eſt utrobique energia atomorum mercurialium in venereum ſeminium, & humores venereo ſeminio inquinatos: Sed quòd multæ aliæ interſint *Differentiæ* permagni momenti, & ex multiplici capite repetendæ, ex quibus fit ut cùm hydrargyroſis tuta, efficax, certa & morbi abſolutoria ſit, anathymiaſis è contrà neque ſatis tuta, neque ſatis efficax, neque ſatis certa & morbi abſolutoria unquam eſſe poſſit. *Ex quo ea methodus fieret tutior, efficacior, commodior; nunqnam tamen æquiparanda cum hydrargyroſi.*

Differentia prima, ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur. *Differentia I, Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur.*

1°. Mercurius illitus in vaſa penetrat per cutem, quæ denſa, firma, mercurialium partium impetui ſuſtinendo comparata eſt: Mercurius verò ſuffitus in vaſa ſubit per ipſos pulmones, in quos inſpiratione attrahitur, & quorum ſubſtantia mollis, laxa, tenuis eſt, & mercurialium partium incurſui excipiendo parùm idonea. Ergo cæteris paribus major erit vis in pulmones ſuffiti Mercurii, quàm illiti in cutem, prout mollior eſt pulmonum textura, quàm textura cutis.

2°. Mercurius illitus in cutem agit eo velocitatis tantùm gradu, quem ejus moleculæ motu frictionum poſſunt adipiſci, & qui levis eſt: Mercurius verò ſuffitus in pulmonum veſiculas vim facit toto eo velocitatis impetu, quem habent ejus moleculæ ab igne, dùm in ſublime aguntur,

& qui multò major eſt. Ergo cæteris paribus momentum in pulmones ſuffiti Mercurii majus erit momento illiti in cutem, prout velocitas Mercurii ſuffiti, illiti velocitatem, vel ſi Leibnitio & Bernoullio de viribus vivis credendum eſt, prout quadratum velocitatis Mercurii ſuffiti quadratum velocitatis illiti magis ſuperat.

3°. Quamobrem, ſi utriuſque inæqualitatis ineatur ratio, ut æquum eſt, periculum ruptionis, ſciſſuræ vel eroſionis, quod à Mercurio ſuffito pulmonibus imminet, erit ad periculum ejuſdem generis quod imminet cuti ab illito, in ratione compoſitâ 1°. Rationis mollitiei pulmonum ad mollitiem cutis, 2°. Rationis velocitatis atomorum ſuffiti Mercurii ad velocitatem atomorum illiti, ſeu quod majus eſt, quadrati velocitatis atomorum ſuffiti ad quadratum velocitatis illiti, atque adeò multò gravius præſentiuſque.

4°. Haud ergo mirum ſi ſuffitiones plerumque exitiales ſint, non modò Pulmonariis, Aſthmaticis, Cachecticis, Hæmoptoicis, Phthiſicis &c. quibus pulmo antecedente labe vitioſus eſt, & quibus ideò interdicuntur; ſed etiam robuſtis, validiſque, quos conſtat ſuffumigiorum uſu noxam immedicabilem non rarò contraxiſſe, ut conſtat de ægroto VII periclitationis *ſecundæ*, maximè verò de ægroto I periclitationis *quartæ*.

5°. Attendant ergo ac ſeriò cogitent, quorum intereſt, tres ad intromittendum Mercurium vias eſſe; Cutem, ſi illitione; Ventriculum, ſi deglutitione; Pulmones, ſi ſuffitione introducatur: Peccare graviter, quicunque viam ventriculi eligunt, ac præparata mercurialia exhibent devoranda, cùm experientiâ compertum ſit ventriculum inde lædi, labefieri, peſſundari: Peccare graviùs, quicunque audent Mercurium per pulmones ſuffitione introducere, cùm ea pars mollior & rarior ſit, impetui Mercurii ferendo minùs idonea, ſimul verò nobilior & ad ſuſtentandam vitam magis neceſſaria: Proinde ſapere illos, & ſapere quidem ſolos, qui cutem tantùm extimam Mercurio permittunt, cui ab illito vitium nullum timendum eſt, cujus vitium, ſi quod timendum eſſet, periculo vacaret omni.

Differentia II: Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem.

Differentia ſecunda, ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi jam admiſſæ irrumpunt in ſanguinem.

1°. In illitione mercuriales atomi lentiùs in vaſa ſubeunt, quàm in ſuffitione, ex *Artic.* 2. *Differ.* 1. Ergo irrumpunt in ſanguinem minore impetu.

2°. In illitione mercuriales atomi, oſtiola ſubingreſſæ venarum capillarium, quæ per cutem repunt, ſive ſanguinearum, ſive lymphaticarum, in majores ſenſim majoreſque truncos traducuntur, donec ad cor tardè perveniant cum ſanguine paulatim & æquabiliter permixtæ: In ſuffitione verò atomi eædem, majoribus venarum ſanguinearum vel lymphaticarum ramis, qui per pulmones diſtribuuntur, exceptæ, celeriùs in cor rapiuntur inæqualiter & per manipulos cum ſanguine confuſæ.

3°. In illitione, pro re natâ, in facili eſt vel Mercurii impetum frangere detractis linteis Mercurio imbutis, & deterſo unguento cuti illito, quæ ſunt inſtar fomitis, vel Mercurii molimen jugiter adjuvare linteis eiſdem non detractis, nec detersâ cute: In ſuffitione verò nihil tale ſuppetit, in quâ quod factum eſt, infectum fieri nequit, neque licet ullâ ratione gradum unquam revocare.

4°. Itaque, ut omnia breviter jam colligam, 1°. Mercuriales atomi in illitione ſegniùs & minori vi irrumpunt in ſanguinem; celeriùs & majore impetu in ſuffitione, ex *primo Articulo*: 2°. In illitione commiſcentur cum ſanguine lentiùs & æquabiliùs; promptiùs & magis conglobatim in ſuffitione, ex *Articulo ſecundo*: 3°. In illitione, cùm uſus poſcit, vel ferocientis Mercurii impetus frangi, vel elangueſcentis vis juvari poteſt, quod utrumque in ſuffitione denegatur, ex *tertio Articulo.* Ergo futurum eſt perpetuò, & multis quidem de cauſis, ut mercurialium atomorum molitio in ſanguinem pacata ſit in illitione, æquabilis, uniformis, conſtans, unius tenoris, obſequens, quæ ſe regi patiatur: In ſuffitione verò tumultuaria, turbulenta, ſubitaria, inæqualis, ſine tenore, inobſequens, quæ lege nullâ coerceri poſſit, quæ frequentes erethiſmos & ataxias inferat: Ex quo facilè eſt judicare utra utri præſtet medendi ratio, cùm ſi ullâ in re, certè in adhibendo Mercurio, *lentè* ſemper *feſtinandum ſit*, utpote ad quem ſatius eſt calcare, quàm fræno opus eſſe.

5°. Ea verba, quæ poſtremò excidêre, comparationem commodè ſuggerunt, quæ ad rem facit appoſitè, mentiſque ſenſum aptiſſimè ſignificat. Videtur nempe Iatralipta ſimilis eſſe equiti, qui in equo ſedet, valido quidem & acri, ſed docili, gradario, quem calcare blandè admonere, ſi tardiùs incedat, quem fræno poſſit compeſcere, ſi concitatiùs feratur, & à quo proinde nihil periculi ſit illi, niſi claudicet in officio imprudentiâ vel incuriâ: Suffumigator verò ſimilis equiti alii, qui equo invehitur feroci, aſpero, exſultante, effræni, quem regere nullâ arte poteſt, & à quo periculum eſt, ne in avia rapiatur, quantumcunque ſibi caveat.

Ex duabus illis primis Differentiis liquet quantis periculis ſuffitionum methodus objecta ſit, ex quâ ſcilicet perpetuò metus eſt, 1°. Ne noxa gravis pulmonibus inferatur ῥήξει, διαβρώσει, exulceratione, phlogoſi, inflammatione, ſuppuratione, abſceſſu &c. ex *Differentiâ primâ.* 2°. Ne Mercurius impetuoſiùs irrumpens ex *Differentiâ ſecundâ*, ſanguinem in orgaſmum concitet, ſolidorum erethiſmos & liquidorum ataxias inducat, αἱματοστάσεις ſive inflammatorios ſanguinis decubitùs accerſat, febrem accendat &c.

Ex duabus illis primis differentiis liquet methodum ſuffitionum periculoſam eſſe.

Differentia tertia, ex diverſâ efficaciâ, quâcum mercuriales atomi cum ſanguine permixtæ virus venereum impetunt.

Differentia III; Ex diverſâ efficaciâ, quacum atomi mercuriales virus venereum impetunt.

Pendet mercurialium partium efficacia in virus venereum cæteris paribus, tùm ex copiâ, tùm ex energiâ admiſſi intra ſanguinem Mercurii; quocircà ea duo ſunt ſigillatim penſitanda.

I. In ſuffitione mercuriales atomi 1°. Tenuiores ſunt; 2°. Aguntur motu celeriore; 3°. Permeant per pulmonum ſubſtantiam, quæ laxior eſt & magis pervia. Ergo debent ex triplici illo capite cæteris paribus copioſiùs ſubire in ſuffitione, quam in illitione.

At verò contrà 1°. Illitio ad minùs ſexies tantò diuturnior eſt ſuffitione; 2°. Quandiù tenet illitio, tandiù mercuriales atomi continenter in cutem urgentur & adiguntur ſine intermiſſu: At non ita in ſuffitione, in quâ atomi illæ poſſunt tantùm in pulmonum vaſa ingredi, cùm aër attrahitur inſpiratione, non verò cùm expiratione redditur, unde fit ut utile ſuffitionis tempus duplo brevius ſit; 3°. In illitione, quantùm Mercurii unguento ineſt, tantùm cutis poris applicatur, quà ſu-

bire debet : In ſuffitione verò potiſſima Mercurii pars, quam ſuffumigium exhalat, perit ſine fructu, in auras diſperſa nec pulmonibus excepta, ac verè dici poteſt *abire in fumos* ; 4°. Mercurius, qui reliquus eſt in cute vel in linteis poſt frictionem, pedetentim ſed jugiter per poros introducitur : In ſuffitione verò nulla ſpes ſupereſt de Mercurio, qui exhalatus fuit. Ergo debent mercuriales atomi ex quadruplici illo capite plures admitti cæteris paribus in illitione, quàm in ſuffitione.

Jam porrò nec geometricè utrimque penſari commoda & incommoda, nec proinde certâ ullâ ratione definiri poſſe reor ex utrâ methodo major Mercurii copia reipsâ introducatur. Verùm tamen conjecturâ auguror potiorem eſſe eâ in re illitionis conditionem, quippe in quâ plura ſint compendia, quæ ad uberiorem Mercurii admiſſionem egregiè faciunt, atque ideò opinor ex drachmâ unâ aut ſeſqui-drachmâ Mercurii in illitum adhibiti, multò plures mercuriales atomos in ſanguinem traduci, quàm ex eâdem Mercurii doſi in ſuffitum exhalati.

II. Vis & energia Mercurii in ſanguinem, viruſque venereum, quo ſanguis inquinatur, tota dependet, ut probatum eſt ſuperiùs, *Capite X.* 1°. Ex momento, quo ponderoſæ Mercurii guttulæ, circulationis motu abreptæ, obvias ſanguinis guttulas impetunt & atterunt; 2°. Ex globosâ guttularum Mercurii figurâ, ex quâ fit ut cùm guttularum cæterarum omnium æqualis ſuperficiei denſiſſimæ ſint & ponderoſiſſimæ, inde tantò diutiùs inditum ſemel motum retineant, objectaſque cruoris guttulas, quæ lentiùs progrediuntur, tantò fortiùs impetant; 3°. Quod permagni momenti eſt, ex liquiditate guttularum Mercurialium, quæ in ſanguine diſperſæ fluitant, ex quâ fit ut diſſiliant facilè levi illiſu in guttulas plures, ſphæricas, minores, minoreſque, quoties anguſtiſſima vaſa, ubi quid veneni venerei forſan latet, perluſtranda ſunt; coeant verò, dùm hærent, in majores, majoreſque guttas, pariter ſphæricas, quoties impete facto in firmiores obices fortiùs arietandum eſt.

Jam verò, ut ea ad rem, de quâ quæſtio eſt, accommodemus, 1°. Atomi mercuriales, quæ ſanguini ſuffitu, tenuiores ſunt & ſubtiliores, ideòque leviores iis, quæ ſanguini illitu ſubminiſtrantur ; Ergo cæteris paribus debent inde objectas ſanguinis vitioſi guttas, in quas incurrunt, tanto debiliore momento impetere.

2°. Mercurii guttulæ, quæ latent in unguento, ubi primùm illitu vaſa ſubierunt, à conſortio ſulfurearum unguenti partium, quas ſanguinis fervor eliquat, citò liberæ, larvam exuunt, & ad nativam formam celerrimè redeunt ; nec mirùm, cùm exploratum ſit partes eaſdem leviore multò calore in unguento ſpontè reviviſcere ; debet ergo guttulis iſtiuſmodi intra ſanguinem receptis globoſa ſua figura reddi ocyſſimè, adeòque totum efficaciæ momentum, quod ab eâ figurâ dependet. Contrà verò mercuriales atomi, quæ ſuffitu vaſis illabuntur, cinnabarinam formam, ſub quâ latent, retinent pertinaciùs, quippe quæ niſi additâ calce vivâ, vel limati ferri ſcobe, vix unquam deponatur ; Debent ergo atomi iſtiuſmodi non globoſam recuperare, quæ guttularum Mercurii vivi propria eſt, ſed anguloſam retinere figuram atomorum Cinnabaris, ac proinde obvias ſanguinis guttas, per quas moventur, tanto debiliore momento impetere.

3°. Mercurii

3°. Mercurii partes illitu admiſſæ, cùm ſuæ tùm liquiditati, tùm formæ reddantur celerrimè, poſſunt pro re natâ & in guttulas indefinitè minores diſſilire, ut anguſtiſſimos vaſorum receſſus perluſtrent, & in guttas majores coire, ut obices perrumpant firmiores, ſi qui opponantur. Debent ergo vim & efficaciam, quantamcunque à Mercurio expectare licet, integrè exercere: Contrà verò mercuriales atomi ſuffitu introgreſſæ, cùm nativæ nec formæ, nec liquiditati reſtituantur, neutram utilitatem habere poſſunt, neque adeò tantâ pollere efficaciâ.

Liquet ergo, ut omnia paucis contrahamus, 1°. Atomos mercuriales ſuffitione parciùs admitti; 2°. Quæ admittuntur, ſubtiliores eſſe, & leviores; 3°. Globoſam figuram, quæ omnium efficaciſſima eſt, ferè nunquam adipiſci in ſanguine; 4°. Proinde ineptas eſſe defectu liquiditatis, quæ vel in minores guttulas diſſultare, vel in majores guttas coaleſcere unquam poſſint. Debet ergo ex quadruplici illo capite efficacia in ſanguinem, viruſque venereum, quod ineſt ſanguini, minor & debilior exerceri à mercurialibus atomis, quæ ſuffitione admittuntur, quam ab atomis congeneris naturæ, quæ illitione irrepunt.

Ex hac tertiâ Differentiâ patet ſuffitiones, cæteris paribus, plerumque inefficaciores fore illitionibus, ſeu quòd Mercurius in ſanguinem parciùs admittatur ſuffitu, quàm illitu, ex *primo Articulo*; ſeu quòd ſuffitu admiſſus ſegniùs agat, debiliùſque, in ſanguinem & in virus venereum, quàm admiſſus illitu, ex *ſecundo Articulo*. Ex hac differentiâ tertiâ liquet ſuffitiones plerumque inefficaces eſſe.

Differentia quarta & ultima, ex diverſâ facultate, quâ mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutem depaſcentia. *Differentia* IV; Ex diverſâ facultate, quâ mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutis.

1°. In ſuffitione cinnabarinæ atomi, quæ fervidæ exhalantur, cutaneis allapſæ ulcuſculis, tùm mucum quo obſidentur, tùm molliorem carnem, quæ in fundo ſuccreſcit, & conglutinationi obeſt maximè, calore exſiccant & adurunt, ceu leviora pyrotica; vel acrimoniâ erodunt & abſumunt, ceu blanda cathæretica: In illitione verò nihil tale præſtari poteſt ab atomis Mercurii vivi, quæ ulceribus affricantur; quippe, quæ omni calore, & omni acrimoniâ penitùs deſtituantur.

2°. In ſuffitione particulæ rerum, ſeu ſpecierum, quæ cum cinnabari adduntur in ſuffimenta, ut Myrrha, Thus, Maſtiche, Gummi Anime &c. dùm in fumos dilabuntur, virtute detergente, ſarcoticâ & epuloticâ, quâ valent, ulcera emendant, expurgant, ad ſanitatem perducunt: quæ omnia in illitione fruſtrà ſperaveris à ſuillâ pinguedine, quâ Mercurius extinctus excipitur in unguentum, quippe quæ detergendis & conglutinandis ulceribus planè impar eſt.

3°. Debent ergo utroque nomine ſuffitiones ad detergenda, exſiccanda, conglutinanda ulcera quæcumque venerea, ſive manantia, ſive puſtuloſa, multò magis vi pollere, quàm illitiones: quod utique experimento deprehenditur. Conſtat enim ulcuſcula venerea virilium & muliebrium, puſtuláſve, quæ per cutem ſparſæ ſunt, duabus tribuſve ſuffitionibus plerumque evaneſcere, intra dies paucos, ad quæ curanda opus fuiſſet & pluribus illitionibus, & diuturniore temporis intervallo.

4°. Sed hæc ipſa ſpecialis ſuffitionum virtus, quæ multis fucum facit & quæ triumphandi locum non ſemel dedit, tandem in Suffumigatoris

ignominiam & in vituperium ſuffumigiorum redundat ſæpenumero. Credit facilè vulgus, quod ineptum eſt; credit & Suffumigator ipſe, qui vulgo nihilo plus ſapit, cauſam morbi debellatam eſſe, ubi primùm abiiſſe vident aliqua morbi ſymptomata. Hinc illæ mutuæ de valetudine feliciter & commodè reſtitutâ gratulationes; hinc magnifica remedii elogia, quæ paſſim jactantur. Sed ad luctum brevi recidit illa lætitia, ſed inanes illi triumphi in dedecora plerumque commutantur, ut nova prodeunt luis venereæ redivivæ ſymptomata, quæ morbum malè curatum fuiſſe certò indicant.

5°. Haud longè arceſſenda eſt tam irriti ſucceſsûs cauſa. Cinnabaris nempe, quæ ſuffita ulcuſculis venereis cutem depaſcentibus præſentem & efficacem medicinam plerumque facit, ut modò dictum eſt, in vaſa ſemel introgreſſa diſpari planè ratione agit in ſanguinem, & in virus venereum quo ſanguis inquinatur; neque operam in illa præſtat, niſi ſegnem, debilem, inefficacem, ex *Differentiâ ſecundâ*, quæ morbi cauſam retundere & mitigare aliquantiſper poſſit, nequaquam verò debellare omnino & ex toto eliminare: Ex quo minimè mirum videri debet, ſi Suffitorum plurimi, qui de reſtitutâ valetudine gloriabantur, quos velut idoneos teſtes præſtantiæ methodi ſuæ Suffumigator oſtentabat, paulò poſt ſine contagio novo, luem veneream experiantur recidivam, & priore plerumque pejorem, ac tùm demùm, quamquam ſerò, & ſuffumigia & Suffumigatorem, quibus ſe ludificatos eſſe ſentiunt, diris devoveant.

Ex differentia IV, liquet ſuffitiones curationem *palliativam*, plerumque præſtare.

Ex hac ergo Differentiâ quartâ palàm eſt ſuffitiones, quantâcumque vi polleant ad cutanea quædam vitia, quæ à lue venereâ dependent, non ideò veram & abſolutoriam morbi curationem, ſed plerumque fallacem, fucatam, temporariam, &, ut vulgò aiunt, *palliativam* tantùm præſtare, quæ ſine ullâ contagione novâ in luem veneream recidivam frequentiſſimè ſolet erumpere.

Ratiocinia de inefficaciâ ſuffitionum cum experimentis mirum in modum concordant.

Sed de his jam ſatis: Quod enim in quæſtione verſabatur probaviſſe confidimus tantò certiùs, quanto majore conſenſu concordant ratiocinia noſtra, ex ipſâ remedii naturâ & agendi ratione petita, cum experimentis ſuprà relatis. Sequitur 1°. Ex *Differentiâ primâ & ſecundâ*, anathymiaſim, ſive ſuffitionum methodum pulmonibus noxiam, & multis aliis de cauſis periculoſam eſſe: Vidimus autem ſuprà ex ægrotantibus ſuffitis XXXVII, quatuor mortem obiiſſe in ipsâ ſuffituum adminiſtratione, ex phlogoſi, inflammatione, abſceſſu, ulcere pulmonum vel cerebri. Sequitur 2°. Ex *Differentiâ tertiâ* inefficacem, ac morbo debellando plerumque imparem eſſe: Vidimus autem ſuprà ex XXXVII ægrotantibus ſuffitis qui leviter infecti erant, viginti & unum fuiſſe, hoc eſt, partem dimidiam & quod ſupereſt, quorum morbus curationem non recepit. Sequitur 3°. Ex *Differentiâ quartâ* plerumque fallacem & temporariam eſſe, quam morbus recidivus ſubſequatur: Vidimus autem ſuprà in ſuffitis pleriſque, in ipsâ ſuffitionum adminiſtratione, vel brevi poſt adminiſtratas ſuffitiones, nova ſuborta eſſe luis venereæ ſymptomata; imò etiam, quod pejus, non paucos ex illis, qui pro ſanatis habiti fuerant, recidivam luem expertos fuiſſe.

Quapropter ſuffitionum me-

Exulet ergo in poſterum ex medicinâ ea medicationis ratio, nec veniat unquam, apud æquos rerum æſtimatores, in contentionem honoris & uti-

litatis cum hydrargyroſi ſeu illitionum methodo, quæ tuta eſt, quæ efficax, quæ luis venereæ cauſam tollit ſimul & ſymptomata, quæ morbi abſolutoria eſt, modò legitimè adminiſtretur. Quòd ſi fortè tamen ſuffitiones ſub cenſu medico etiamnùm retinendæ videantur, ne ſit querendi locus quidquam arti detrahi, non tanquam catholicum, ſeu univerſale remedium, cujus vicem implere minimè poſſunt, ſed tanquam topicum, cutaneis ſeu localibus tantùm affectionibus adhibeantur, contra quas vulgò creduntur pollere efficaciſſimè.

thodus planè rejicienda eſt.

Nempe I. Puſtulis per faciem diſperſis, quam turpem in modum depaſcuntur; & ulcuſculis venereis virilium aut muliebrium, quæ maligniora ſunt.

Vel ſi retinenda videatur, morbis tantùm cutuneis adhibenda eſt.

II. (*a*) *Lippitudini rebelli, quæ adnatam inflammat membranam, & corneam excoriat*, hoc eſt, Ophthalmiæ gravi, inflammatoriæ, ulceroſæ.

III. Capillorum defluvio (*b*) *in hominibus magnæ auctoritatis*, ut præcaveatur imminens Alopecia, *& purgentur Viri illi à dedecore & infamiâ;* Quod venereum ſymptoma, olim frequenter obvium, jam pridem rariùs occurrit.

IV. Ulceribus calloſis, fœtidis, dyſepulotis oris vel narium, cum oſſium ſubſtratorum carie, quæ ab inveteratâ lue venereâ ortum habent. In his tamen ulceribus, ſi Hermannus (*c*) Boerhaave audiendus eſt, ſuffumigia ex cinnabari, *parvo & ſæpe infortunato ſucceſſu adhibentur.*

V. Artuum doloribus, cùm atrociter excruciant, Gummatis, Gangliis, Exoſtoſibus, Hyperoſtoſibus &c.

In his tamen caſibus diligenter attendat Medicus ad ætatem, conſtitutionem, vires, habitumque ægrotantium, ne quid nimium ſit in adhibendis ſuffitionibus; ac ſequentia potiſſimùm caveat omni ſtudio.

Et cùm adhibetur, ad ſequentes cautiones ſedulò attendendum eſt.

1°. Ut ſuffimentis nullis aliis utatur, quàm cinnabari mercuriali, quacum ad æquales partes miſceantur, ut uſus venerit, vel detergentia, ut Styrax, Olibanum, Ladanum, Gummi Anime &c; vel exſiccantia & epulotica, ut Myrrha, Maſtiche, Succinum, Gummi Juniperinum &c.

2°. Ut ſuffitiones non iteret, ſaltem in principio, niſi interpoſitis induciis, ne quam turbam cieat præpropera feſtinatio; nec ad ſingulas majorem adhibeat ſuffimenti doſim, quàm drachmam unam, mox paulatim, ſi res ita poſcat, progrediendo uſque ad drachmas duas, & ultrà.

3°. Ut ſpatium ſuffitionis cujuſcumque opportunè definiatur ex viribus & conſtitutione ægrotorum, maximè verò ex ſymptomatum naturâ & contumaciâ, ita ut quartâ horæ parte raró diuturnius, & octavâ raró brevius ſit.

4°. Ut ſuffumigii fumum, quem tantùm calere oportet, quantùm æger ferendo par erit, ad affectas partes accommodato infundibulo aptè deducat, cautèque avertat à facie, ab oculis, ab ore, à naribus & à vitalibus organis, niſi fortè malum adfuerit palato, naribus, oculis, quo in caſu lentè feſtinandum erit, parvis doſibus & longis intervallis.

5°. Ut nunquam ſuffitiones in uſum advocet, niſi urgeat grave pericu-

(*a*) Gabriel Fallopius, *De Morbo Gallico, Cap.* 69.
(*b*) Idem, *ibidem.*
(*c*) Operat. Chemic. *Part.* 3. *Proceſſu* 202.

lum, aut inſignis aliqua difformitas, quibus confeſtim occurrendum ſit, certè celeriore aliquâ viâ, quàm ſit hydrargyroſis, quæ paulò pigrior eſt, cùm legitimè adminiſtratur; *v.g.* ſi puſtulæ malignæ faciem dehoneſtent & depaſcant; ſi ulcuſcula venerea balani, fræni, vel præputii, calloſa aut inflammata gravem phimoſim vel paraphimoſim proximè inductura ſint; ſi præſens immineat conjunctivæ vel corneæ ſuppuratio aut gangræna; ſi derepentè ſiſtendum ſit defluvium capillorum, quod dedecori vertitur; ſi periculum ſit ne carioſa oſſium palati vel naſi concameratio morâ longiore corruat; ſi dolores artuum vel exoſtoſium ægros tam dirè excrucient, ut ſomnum adimant, nec ulla habeant intervalla requietis.

6°. Demùm, ut pro certo teneat inſtitutam eâ ratione ſymptomatum venereorum therapeiam, utcunque feliciter proceſſerit, fallacem ſemper eſſe, neque unquam morbi decretoriam; ideòque curet ſedulò, ut quàm primùm legitima adhibeatur hydrargyroſis, quæ morbi cauſam extirpet & exterminet, ægrotos monendo curatione palliativâ iſtiuſmodi, niſi ſibi caverint certiùs, eos in gravius diſcrimen vocari, cùm timendum ſit ne virus venereum ab affectis partibus vi repreſſum, in nobiliora quædam viſcera, quà data porta, aliquando erumpat.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER TERTIUS.

De Ætiologiâ, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeiâ Morborum Venereorum localium,

SIVE

De Lue Venereâ incipiente.

CAPUT PRIMUM.

De GonorrhϾ virulentâ.

§. I. DESCRIPTIO.

I. QUOTIESCUNQUE Gonorrhœa virulenta à concepto ſeminio venereo affutura eſt, toties paucis poſt impurum coitum diebus, 4, 8, 12, primùm diſtillat guttatim per urethram non ſine aliquo voluptatis ſenſu ſerum pingue, lymphaticum, viſcidum, ſed paucum, quo extremæ canalis oræ conglutinantur; ſumma urethræ rima rubet, calet hiatque præter naturam; inaſſueta percipitur in genitalibus titillatio, præſertim inter meiendum, ſine dolore Deſcriptio gonorrhϾ in viris.

quidem, ſed cum aliquo caloris ſenſu, qui ad dolorem in dies propiùs accedit.

II. Deinde gliſcit paulatim morbus; tenditur, rigeſcit, induratur nervus ſine causâ, at non ſine dolore; manant liquidioris ſeminis aut humoris ſeminalis guttæ multæ, ſpiſſæ, denſæ, maximè cùm poſt emiſſam urinam veſica fortiùs exprimitur; creſcit in dies urinæ difficultas cum mordaci acrimoniæ & caloris ſenſu in urethrâ totâ.

III. Poſteà omnia intenſiùs urgent; perinæum tumet, calet, dolet, ſi prematur; ardor urinæ meientem urit, diſcruciat; erectio frequens eſt, involuntaria, dolorifica, cum ſenſu validæ conſtrictionis, imò verò quandoque cum diſtorſione penis incurvati; uber adeſt profluxus ſeminis, aut ſeminalis humoris calentis, diluti, acris, modò colore cinerei & puriformis; modò punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notati; modò graveolentis, flavi, viridis, verè purulenti.

IV. Demùm deferveſcente caloris vi, paulatim miteſcunt & remittuntur omnia; humor gonorrhoicus placatiùs fluit, magis albicat, ſpiſſior eſt; exhauſtâ ſenſim ſcaturigine penitùs exareſcit, ejectis priùs floccis ſeu ramentis pluribus, tenuiſſimis, lymphaticis, ſero innatantibus.

Deſcriptio gonorrhœæ in fœminis.

Quæ de viris diximus, pari fermè modo in mulieribus ſuccedunt. Siquidem I. Initio conceptâ labe madent paucis poſt diebus muliebria inſolito humore, & frequens adeſt in vulvâ pruriginis ſenſus cum calore conjunctus, qui ab urinæ ardore propiùs abeſt in dies.

II. Dein aucto vaginæ calore, ardore, rubore, dolore, vereri admiſſio vix toleratur; urit acrimoniæ ſenſus inter meiendum, plerumque tamen remiſſiùs quàm in viris; profluit copioſus humor ſeminalis, calens, liquidus, acer, puriformis; modò ſanguinolentus; modò flavus, viridis, graveolens, verè purulentus.

III. Inde imminutâ ſenſim vaginæ & appoſitarum partium phlogoſi, ac miteſcente dyſuriâ, perſeverat tamen aliquandiù putris, vel purulenti ſeminis aut ſeminalis humoris effluxus, ſed in dies magis magiſque albicantis, donec pedetentim tandem ceſſet poſt emiſſos floccos lymphaticos, tenueſque, qui urinæ velut ramenta albicantia innatant.

§. II. SEDES, DIFFERENTIÆ, CAUSÆ.

I. Sedes gonorrhœæ in viris.

I. Manat in gonorrhœâ ex urethrâ in viris, è vulvâ in fœminis, ſeminalis humor non modò calens, acer, mordax, ſed etiam multus, uber, copioſus. Inde liquet ergo ſeminaria conceptacula, quæ ſunt primæ ſeminis aut ſeminalium humorum ſcaturigines, unde ſemen aut ſeminales humores in urethram in viris, in vulvam in fœminis profunduntur, vel omnia vel pleraque, vel ex iis unum quodvis malè affici: Siquidem certiſſimum eſt axioma, *Ibi morbi ſedem eſſe, unde profluit humor morbosè vitiatus.*

Hæc autem ſeminis conceptacula in viris quatuor ſunt, 1°. *Veſiculæ ſeminariæ* geminæ, ad latera principii urethræ hinc & inde ſitæ, quæ ſemen prolificum in teſtibus ſecretum in ſuis receſſibus recondunt, ac in urethram gemino, quo patent, oſtiolo juxta caput gallinaginis effun-

dunt cùm opus eſt. 2°. *Gemini proſtatæ*, ſeu potiùs *proſtata unicus*, veſicæ collo ſubſtratus & lateraliter adſitus, unde ſeminale fluidum in ipſo ſecretum & duodecim capſulis coercitum, foraminibus totidem in urethram ejicitur. 3°. Ambæ *glandulæ Cowperianæ* ſub acceleratoribus muſculis propè anum ſitæ, quæ ſeminalem humorem in ſe ipſis ſecretum longo & obliquo utrimque ductu in eumdem urethræ canalem evomunt ad penis radicem, & uno circiter pollice ultra emiſſaria veſicularum ſeminariarum & proſtatarum. 4°. Demùm *cellulæ multiplices*, quibus interna urethræ facies conſita eſt, & quæ ſeminalem humorem vix diſparem ab humore glandularum Cowperianarum ipſæ quoque eructant, maximè in ſacciformi ſeu *naviculari* illâ cavitate, in quam urethra ad balani radicem dilatatur, & in quâ compertum eſt exulcerationes graves plerumque latere in gonorrhœâ. Cæterùm harumce cellularum nomine comprehendi velim glandulam ab Alexio Littre (*a*) deſcriptam, quæ citra proſtratam locata, urethræ adnata, & inter utramque illius tunicam ſita, in hunc canalem multiplici foramine patet, unde jugiter manant guttæ aliquot humoris ſeminalis, qui humoris glandularum Cowperianarum congener eſt.

Totidem ſunt in mulieribus conceptacula, unde ſeminales humores in vulvam poſſunt confluere, ſed alio ſitu diſpoſita. 1°. *Proſtatæ*, vel potiùs *proſtata*, qui in fœminis urethram ambit, & in vulvam ſubter clitoridem dehiſcit duobus oſtiolis, ſive *lacunis*, hinc & inde ad urethræ latera. 2°. *Glandulæ Cowperianæ* in perinæo, ſive interfemineo propè anum ſitæ, quæ juxta caruncularum myrtiformium radices bino ductu pateſcunt in vulvam ad vaginæ principium. 3°. *Glandulæ botryformes* racematim per vaginam conſitæ, quæ ſecretum humorem tenuibus & diſcretis oſculis eructant in vaginam, unde in vulvam loci declivitate defluit. 4°. Denique *cellulæ* per urethræ faciem diſperſæ, quæ in fœminis tamen paucæ ſunt, cùm urethra brevis ſit, atque adeò quæ ſi fortè unquam, certè rariùs quàm in viris gonorrhœam ſolæ producunt. Sedes gonorrhœæ in fœminis.

Inde ſequitur 1°. Gonorrhœam in viris quadruplicem eſſe poſſe ratione ſedis, nempe cellularum urethræ, glandularum Cowperianarum, proſtatarum, & veſicularum ſeminariarum, prout partes illæ ſingulæ ſingulatim afficiuntur. Gonorrhœa multiplex eſt ratione ſedis tùm in viris, tùm in fœminis.

2°. Gonorrhœam in mulieribus pariter totuplicem eſſe poſſe, nimirùm glandularum Cowperianarum, proſtatarum, glandularum botryformium vaginæ, & cellularum quibus urethræ facies interna conſita eſt, ſi tamen hæc ultima ſedes ſola affici, aut affecta gonorrhœam poſſit unquam ſola inferre in mulieribus.

3°. Inde plures emergere in utroque ſexu gonorrhœæ compoſitæ ſpecies, quoties accidit in utroque ſexu, (accidit autem frequentiſſimè in gonorrhœâ) ut ſimultaneâ, vel gradariâ & ſucceſſivâ labe plura ſeminis conceptacula, duo, tria, imò quatuor, adeòque omnia ſimul afficiantur.

4°. Simplices quidem gonorrhœas rarò dari, quoniam rarum eſt ſe-

(*a*) *Mémoires de l'Académie des Sciences*, ann. 1700.

minis conceptacula, cùm ratione officii, naturæ, & humoris quem continent, inter ſe conveniant omnia, & ſimili cauſarum earumdem efficaciæ ſingula pateant, plura à præſente cauſâ ſimul non affici.

5°. Si quando verò dentur, rariſſimè ſimplices perſtare toto morbi decurſu, quoniam cùm propè adſint invicem conceptacula ſeminaria, humoreſque inde deflui in urethrâ inter ſe communicent, rariſſimum eſt labem ab altero in alterum non propagari.

6°. Singulas gonorrhœæ tùm ſimplicis, tùm compoſitæ ſpecies, tametſi ſymptomatis pathognomonicis unà ſemper conveniant, gradu, numero, genere eorumdem ſymptomatum non parùm invicem plerumque diſcrepare.

Quibus argumentis confirmentur, quæ de ſedibus gonorrhœæ dicta ſunt.

Quæcumque hactenùs de gonorrhœæ ſedibus dicta ſunt certiſſimis confirmantur argumentis. Conſtat enim in viris, qui gonorrhœâ virulentâ laborant, perinæum tumere, calere, dolere, quod (*a*) proſtatarum, veſicularum ſeminariarum, aut glandularum Cowperianarum inflammationem arguit. Conſtat in iiſdem malum non raró in teſtes devolvi, qui inde tument, calent, intensè dolent, quod probat malum priùs fuiſſe in veſiculis ſeminariis, quibuſcum arctum teſtibus intercedit commercium per vaſa deferentia ſeu ejaculatoria. Conſtat ſimiliter in fœminis gonorrhœâ ægrotantibus extrema lacunarum oſcula urethræ hinc & inde appoſita manifeſtâ phlogoſi & inflammatione aliquando, imò non raró ulcere affici, ac in vulvam ſeminalem humorem ſemi-putrem infundere, unde liquet (*b*) proſtatas, ad quos lacunæ pertinent, tunc morbo tentari. Conſtat quoque

(*a*) Potiſſimam Gonorrhœæ virulentæ ſedem in viris Proſtatas eſſe, Medicis jam pridem compertum fuit, quippe conſtat Guillelmum Rondeletium, *De dignoſcendis morbis, Capp. 9 & 15 ;* & *Lib. De Morbo Italico*, ſtatuiſſe jam ante annum 1560, *gonorrhœam virulentam ab inflammatione Paraſtatarum produci*, quo nomine intelligitur ab illo non Παραςάτης κιρσοειδὴς, *Paraſtata varicoſus*, hoc eſt, corpus pyramidis inſtar ex vaſorum complexu efformatum, quod ſuperiori teſtis utriuſque apici adjacet, & quod etiamnùm *Paraſtatæ* nomen retinet : Sed Παραςάτης ἀδενοειδὴς, *Paraſtata glanduloſus*, hoc eſt, glanduloſum corpus principio urethræ appoſitum ad collum veſicæ, quod nunc *Proſtata* appellatur. Eadem de ſede gonorrhœæ leguntur apud Julianum Palmarium, anno 1578, *Lib. 2. De lue venereâ, Cap. 9*; Apud Petrum Foreſtum, anno 1597, *Obſervat. Lib. 32. Obſervat.* 2. in ſcholiis, qui laudata Rondeletii verba adducit ; Apud Thomam Bartholinum, anno 1654. *Hiſtoriar. Centur. 2. Hiſtor. 36.* qui refert *ſe in omnibus gonorrhœâ laborantibus in noſodochio diſſectis ulcera reperiiſſe, ſeu callum ulceris præteriti ſignum*, additque Marcum Aurelium *Severinum Neapoli in diſſectis inveniſſe inflammationem & abſceſſum in Paraſtatis* (Proſtatis); Apud Johannem Vigerium, anno 1659. *Chirurg. Lib. 3. Cap.* 60 ; Demùm apud Georgium Hieronymum Velſchium, anno 1668, *in Epiſagmate, Obſervat.* 67. & *in Curation. propriar. Decad.* 8. *Curat.* 7. qui narrat *Johannem Georgium Virſungium in cadaverum ſectione veriores* gonorrhœæ *cauſas inveſtigaſſe, reperiſſeque in omnibus, qui hac proluvie fœdati interierunt, proſtatas haud leviter exulceratos, ichoreſque ſanioſos, virulentos & acres profundentes.*

(*b*) Novit hanc Gonorrhœæ ſpeciem in fœminis Regnerus dè Graaf, quam obſervatione anatomicâ compertam habuit. “ Gonorrhœam, *inquit*, ex glandoſo „ Proſtatarum corpore provenire, & per lacunas circum & in meatûs urinarii exitu „ collocatas erumpere, cadaveris cujuſdam mulieris hoc vitio infecti diſſectio „ palam fecit; nam utero, ejuſque vaginâ innoxiis, corpus glandoſum ſive Proſta- „ tas urethræ circumpoſitos, ſolùm malè affectos oſtendimus. „ *De Mulier. Organ. Cap.* De fluxu menſtruo.

in

in iiſdem vaginam aliquoties calere, dolere, & præternaturaliter madere humore ſeminali purulento, unde palàm eſt morbi ſedem tunc ibi eſſe. Conſtat demùm obſervatione in cadaveribus eorum obviâ, qui gonorrhœâ ægrotabant dùm mortui ſunt, conceptacula ſeminis modò deſcripta in utroque ſexu, malè ſemper ſe habere ex tumore, renitentiâ, rubore, phlogoſi, inflammatione, exulceratione, ſuppuratione vel apoſtemate &c.

Sed ne meâ fide loqui videar, conſuli velim (*a*) Alexium Littre, Doctorem Medicum, qui teſtatur ſe compertum habuiſſe obſervationibus iteratis in cadaveribus eorum inſtitutis, qui, dùm fato functi ſunt, gonorrhœâ actu laborabant;

1°. In gonorrhœâ virulentâ ſeminis conceptacula nunc omnia, nunc pauciora, nunc ſingularia malè affici.

2°. Quæcunque affecta ſunt, tenſa, dura, tumida, rubra, inflammata deprehendi.

3°. Modò quidem humore putri, albo, flavo, viridi referta eſſe, ſed tamen integra & abſque ullo ſuppurationis aut exulcerationis indicio; quod rarum.

4°. Modò verò ſuppurata, abſcedentia, eroſa, multifariàm exulcerata, & purulento humore diverſicolore turgida; quod frequens eſt.

5°. Emiſſaria, quibus conceptacula morboſa in urethram hiant, phlogoſi & inflammatione ſemper, imò non rarò ulcere tentari in extremo fine, qui in urethram abit.

6°. Denique faciem internam urethræ ab emiſſariis illis ad ſummum uſque glandis apicem humore eodem obduci, quo morboſa conceptacula turgent, & rubram eſſe atque phlogodem, imò verò ſæpiùs phlyctænodem & ulceroſam.

Errant proinde 1°. Quicunque credunt (*b*) cum Thoma Sydenhamio *contagionem* veneream in viris *carnoſam virgæ ſubſtantiam primùm adoriri, quam corrumpens, eidemque primò inflammationem, mox ulceroſam diatheſim ſenſim inducens efficiat, ut ſanies, qualis in gonorrhœâ cernitur, in urethram lentè exſtillet*: quod nullâ ratione cum rei veritate ſtare poſſe jam lippis atque tonſoribus notum eſt. Quid à variis in hoc erratum ſit.

2°. Quicunque putant cum (*c*) Nicolao de Blegny gonorrhœæ ſedem in mulieribus uterum eſſe, in quo confundit ille errore manifeſto fluorem album ſive muliebrem & virulentam gonorrhœam, affectus quidem ſpecie ſimiles, ſed tamen re diverſiſſimos, naturâ, cauſâ, ſede & therapeiâ.

3°. Quicunque exiſtimant cum (*d*) Guillelmo Cockburne, Doctore Medico Anglo, gonorrhœæ ſedem, in viris quidem, in urethrâ tantùm eſſe, nunquam in proſtatis, veſiculis ſeminariis, aut glandulis Cowperianis: In fœminis verò in vaginâ tantùm, nunquam in proſtatis glanduliſque Cowperianis, in quo certiſſimis obſervationibus nullo argumento, ſed ex præjudicio tantùm repugnat.

(*a*) *Mémoires de l'Académie des Sciences*, ann. 1711.
(*b*) *In Epiſtolâ de luis venereæ hiſtoriâ & curatione.*
(*c*) *L'Art de guérir les Maladies Vénériennes.* Part. 2. Chapp. 6. & 10.
(*d*) *De virulentæ gonorrhœæ naturâ & cauſis*, Part. 1. Capp. 3. & 4.

II. Cauſæ conjunctæ gonorrhϾ in utroque ſexu.

II. Profluit in gonorrhœâ ſemen aliquando calens, acre, dilutum, puriforme. Prodit ergo tunc è conceptaculis æſtuantibus, irritatis, laceſſitis, motu ſyſtaltico frequenti ſeſe conſtringentibus, uno verbo è conceptaculis phlogoſi vel inflammatione affectis.

Profluit in gonorrhœâ ſemen aliquando calens, acre, puriforme; punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notatum, verè ſanguinolentum. Prodit ergo tunc è conceptaculis, in quæ è variis vaſorum circumrepentium ſciſſuris ſanguis effunditur, hoc eſt, quæ non modò inflammata ſunt, ſed quod gravius eſt, in quæ ſanguis extravaſatur.

Profluit tandem in gonorrhœâ ſemen calens, acre, flaveſcens, virideſcens, graveolens, verè purulentum. Prodit ergo tunc è conceptaculis, quæ non modò inflammata ſunt, & inflammata cum extravaſatione ſanguinis, ſed quæ ſimul eroſa ſunt & ſuppurata.

Gonorrhœa multiplex eſt ratione cauſæ.

Hinc ergo ſequitur 1°. Tres gonorrhϾ ſpecies diſtinguendas eſſe ratione cauſæ: *Primam*, quæ à phlogoſi vel inflammatione ſimplici conceptaculorum ſeminis: *Alteram*, quæ ab eorumdem conceptaculorum inflammatione, ſed graviore, & in quâ ſanguinea vaſa ῥήξει diſcindantur, vel διαβρώσει erodantur; unde ſanguinis extravaſatio: *Tertiam*, denique, quæ ab eorumdem conceptaculorum exulceratione vel ſuppuratione dependeat.

2°. Tres illas diverſas gonorrhϾ ſpecies, cùm ſolo gradu differant, inter ſe ita proximè convenire, ut niſi morbi vehementia citò refrænetur, prima in ſecundam, ſecunda in tertiam facilè convertatur, ingraveſcente tùm cauſarum, tùm ſymptomatum atrocitate.

3°. Singulas illas gonorrhϾ ſpecies ſuos habere varioſque vehementiæ gradus, majores minoreſve, pro extenſione vel intenſione inflammationis; pro numero vel amplitudine vaſorum quæ aperiuntur, & rimarum unde ſanguis manat; tandem pro numero, extenſione, altitudine exulcerationum.

III. Differentiæ gonorrhϾ in utroque ſexu.

III. Phlogoſis & inflammatio cujuſcumque partis quadruplex eſſe ſolet, prout cum cæteris tumorum generibus diverſimodè concurrit; nimirùm *phlegmonodes*, *eryſipelatodes*, *œdematodes*, aut *ſkirrhodes*. Idem ergo ſtatuendum quoque de phlogoſi ſive inflammatione conceptaculorum ſeminis, quâ gonorrhœa infertur, atque adeo & ipſa quoque in totidem ſpecies pari modo diſtinguenda eſt.

Hinc ſequitur 1°. Ratione ſpeciei inflammationis, à quâ gonorrhœa pendere poteſt, quatuor nova gonorrhϾ genera conſtituenda eſſe, nempe gonorrhϾ, 1°. Quæ ab inflammatione *phlegmonode*: 2°. Quæ ab inflammatione *eryſipelatode*: 3°. Quæ ab inflammatione *œdematode*: 4°. Quæ ab inflammatione *ſkirrhode* producitur.

2°. Proinde futurum eſſe, ut ſymptomata, quæ ad ſingula illa gonorrhϾ genera pertinent, multiplici ratione varient; numero, gradu, genere, pro diversâ inflammationis ſpecie, à quâ pendebunt.

Sic ergo, ut paucis contraham quæ diffusè dixi, plura ſunt ſumma gonorrhϾ genera pro diversâ ſede, causâ, ſpecie cauſæ, quæ quidem ſingula ſuas habent differentias, numero multas, ut modò dictum eſt, ſed ex quibus, ſi bina aut terna unà combinentur, multò plures emerſuræ ſunt.

Ne quis autem tot ac tam multiplices differentias gonorrhœæ temerè afferri putet, velim attendat totuplices in morbis quibuſvis inflammatoriis à practicis vulgò admitti.

Quæ dicta ſunt confirmantur exemplis ſimilibus.

Sic 1°. Inflammatio pulmonum in peripneumoniâ diverſum pulmonum lobum, aut diverſa ejuſdem lobi loca: Sic inflammatio inteſtinorum in dyſenteriâ diverſa inteſtina, aut diverſas ejuſdem inteſtini partes occupat, ut modò dicebamus de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quâ gonorrhœa producitur. Et hinc *prima* claſſis differentiarum tùm peripneumoniæ, tùm dyſenteriæ, nimirùm *ex ſede morbi.*

2°. Sic aliquando pulmones levi tantùm phlogoſi tentantur, & tunc ſputa copioſa, calentia, acria, puriformia, attamen merè pituitoſa ſeu lymphatica tuſſiendo ejici, ut in catarrho; quod reſpondet primæ gonorrhœæ ſpeciei ratione cauſæ: Aliquando verò gravior inflammatio extravaſationem infert, & tunc ſputa calentia, acria, puriformia; ſed ſimul punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notata, aut verè ſanguinolenta expectorari, ut in principio peripneumoniæ; quod cum ſecundâ gonorrhœæ ſpecie quadrat: Demùm aliquando inflammatio in ſuppuratum abit, & tunc ſputa calentia, acria, graveolentia, & verè purulenta educi ſolent, ut in peripneumoniâ ſuppuratâ; quod convenit cum tertiâ gonorrhœæ ſpecie.

Idem de inflammatione inteſtinorum dicendum eſt in dyſenteriâ, unde ſi inflammatio ſimplex fuerit, mucus multus, acer, calens, ſed pituitoſus; ut in dyſenteriâ incipiente: ſi inflammatio cum extravaſatione ſanguinis conjungatur, mucus multus, calens, pituitoſus, ſed ſanguine perfuſus; ut in dyſenteriâ confirmatâ: Tandem ſi inflammatio ſuppuretur, aut exulceretur, mucus multus, calens, ſed putris, imò verè purulentus excernitur; ut in dyſenteriâ ſuppuratâ vel ulceroſâ. Et hinc *altera* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex causâ.*

3°. Denique ſic inflammatio, quâ pulmones in peripneumoniâ, & inteſtina in dyſenteriâ tentantur, nunc phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes, aut ſkirrhodes eſt, ut modò dictum fuit de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quæ gonorrhœam creat: Et hinc *tertia* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex ſpecie inflammationis.*

Cauſa antecedens gonorrhœæ eſt virus venereum.

Jam porrò, ut in explicandâ gonorrhœæ ætiologiâ procedamus, modò deſcripta in utroque ſexu ſeminis conceptacula nec phlogoſi, nec inflammatione, nec ſuppuratione aut exulceratione tentari poſſunt poſt impurum concubitum, ut in gonorrhœâ virulentâ, vel omnia vel pleraque tentari certum eſt, niſi acres, phlogiſticæ, corroſivæ particulæ perverterint naturalem indolem ſeminis, fluidorumque ſeminalium, quæ illa continent, quibus jugiter madent, quibus ſolis poſſunt impeti. Fatendum ergo in iis, qui ex impuro concubitu gonorrhœam contrahunt, ſemen cæteraque ſeminalia fluida inquinari ab admiſtis infuſiſque partibus acribus, phlogiſticis, & corroſivis, quæ è virulento alterutrius coeuntium ſemine exhalantes, & cum ſano altero communicatæ *venereum* illud *contagium* conſtituunt tantoperè famoſum, quo ſenſim propagato luem veneream diſſeminari ſuprà diximus, *Lib. II*, *Cap.* 1, & quod unicam cau-

ſam efficientem gonorrhœæ & cæterorum affectuum venereorum eſſe credimus.

Quibus viis virus illud venereum ad conceptacula ſeminis illabatur?

Poteſt autem virus illud cum ſemine ac ſeminalibus fluidis commiſceri viâ geminâ: *Alterâ breviore* & faciliore, quâ in viro quidem à corruptæ fœminæ vaginâ ad genitalia per urethram aſcendit in ſubſtantiâ, vel ſaltem tenuis auræ formâ; in muliere verò ab ejecto & intra vaginam admiſſo corrupti maris ſemine ad vicina ſeminis fœminei conceptacula illabitur vel exhalat: *Longiore alterâ*, quâ corrupti ſeminis guttulæ ſanis genitalibus per coitum applicitæ, ac per multiplices poros ſenſim introgreſſæ, ſanguinem circumfluum primùm, ac inde maſſam ſanguinis totam ita inficiunt, ut ſemini, dùm in ſanguine latet, propter analogiam confuſæ, unà ſimul ad memorata conceptacula deferantur, ubi ſibi permiſſæ vires ſuas exerunt eo, quo jam dictum eſt, modo. Neutram quidem ex his communicationis viis rejectam volumus, cùm neutra aliquâ veri ſpecie deſtituatur, quamquam tamen videatur prior, quæ brevior & certior eſt, cum ſtructurâ partium, de quibus quæſtio eſt, & cum modo, quo gonorrhœa contrahitur in utroque ſexu, magis congruere.

Quomodo nunc diverſa ſeminis conceptacula?

I. Poteſt autem contagium venereum, quod genitalibus illabitur in actu venereo, vel aura morbifica, quæ ab eodem tunc exhalat, diverſa ſeminis conceptacula afficere, nunc plura, nunc pauciora; 1°. Pro uberiore aut parciore copiâ, vel majore aut minore energiâ, ratione quarum vel omnia ſimul vel pauciora tantùm adoriri poteſt: 2°. Pro diverſâ amplitudine oſculorum ſeu emiſſariorum, quibus conceptacula ſingula cum urethrâ in viris, aut cum vulvâ in mulieribus communicant, unde virus venereum auramve morbificam faciliùs uberiùſque admittunt, vel contrà: 3°. Pro diverſo compreſſionis gradu, quo à rigeſcentibus corporibus cavernoſis laudata emiſſaria variè, hoc eſt, aut hæc aut illa, magis minùſve conſtringuntur & coarctantur in actu venereo, dùm miaſmata venerea præſto ſunt in obvia quævis impetum factura: 4°. Tandem pro diverſo conceptaculorum tono, quæ quidem, ſi denſa ſint & ſana, afflato veneno magis repugnant; idem verò, ſi mollia ſint & fungoſa, altiùs faciliùſque imbibunt.

Hinc ergo futurum eſt, ut in viris aliquando gonorrhœa in proſtatis, in veſiculis ſeminariis, in glandulis Cowperianis, imò in cellulis urethræ ſingularem ſedem habeat; aliquando verò pluribus locis ſimul inſideat; quæ de fœminis quoque pari modo debent intelligi mutatis mutandis.

Nunc eadem, ſed diverſimodè?

II. Virus conceptum in actu venereo variis conceptaculis ſeminis, in quæ admittitur, labem variam variè illaturum eſt, 1°. Pro diverſâ copiâ, aut diverſo energiæ gradu, quocum agit in ſingula: 2°. Pro diverſo tono partium in quas agit, nempe ut molliores vel firmiores ſunt; ſenſu pollent acutiore vel obtuſiore; majore vel minore, citatiore vel tardiore oſcillatione exercentur: 3°. Pro diverſâ ſanguinis indole & quantitate, aut diverſo motûs gradu quo truditur, ſcilicet ut acrior eſt aut inſulſior; copiâ magis minùſve abundat; celeriùs vel tardiùs movetur; æſtuat impenſiùs parciùſve &c.

Hinc ergo futurum eſt, ut in utroque ſexu gonorrhœa qualemcunque

ſedem habuerit, modò phlogodes tantùm, aut ſimpliciter inflammatoria; modò inflammatoria cum adjunctâ ſanguinis extravaſatione; modò tandem ulceroſa vel ſuppuratoria ſit.

III. Inflammatio, quâ gonorrhœa producitur, diverſæ ſpeciei futura eſt, 1°. Pro tono partis inflammatæ, ut naturâ mollior erit aut denſior: 2°. Pro naturâ & indole ſanguinis, ut acrior erit ſalſiorque, impenſiùſve rareſcet, aut è contrà: 3°. Pro copiâ ſanguinis, quæ vaſis ineſt, uberiore vel parciore: 4°. Pro motûs gradu quo agetur, & pro momento quo appellet, nempe ut impetu niſuque majore vel minore in affectas partes arietabit. *Nunc demùm eadem & eodem modo, ſed gradu intenſionis diverſo afficiat.*

Hinc ego futura eſt inflammatio conceptaculorum ſeminis, à quâ gonorrhœa pendet, phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes, vel ſkirrhodes.

§. III. SYMPTOMATA.

Gonorrhœæ, ſicut cæterorum morborum, quatuor ſunt periodi, *principium, augmentum, ſtatus* & *declinatio*, unde varia eſt ſymptomatum ratio, gradus, vehementia.

I. Principiò morbi levioris.

I. Initio gonorrhœæ, 1°. Acres & corroſivæ contagii partes recèns admiſſæ conceptacula ſeminis, in quæ inſinuatæ ſunt, ad majores & citatiores contractiones ſollicitant punctiunculis: Unde uberior ſecretio, atque inde *ſtillicidium ſeminalium fluidorum dilutiorum.* Sic & pari prorsùs ratione fumus lacrymas ab oculis, piper ſalivam ab ore elicit. 1. Stillicidium ſeminis.

2°. Stillatitiæ illæ humoris ſeminalis guttulæ, quæ rariore ploratu tacitè depluunt, extremas urethræ oras, ubi hærent ſuſpenſæ, primùm agglutinant, ac deinde vi phlogiſticâ inflant & rubefaciunt, unde *extremæ urethræ calor & rubor.* 2. Extremæ urethræ rubor & calor.

In augmento.

3°. In morbi augmento, invaleſcentibus in dies morſibus à latente ſeminio illatis, internæ conceptaculorum tunicæ in majores majoreſque criſpationes gradatim adiguntur, quibus neceſſum eſt extremos arteriarum fines comprimi, complicari, conſtringi, atque ideò ſanguinem in arteriis capillaribus hærere, ſtagnare, congeri; unde phlogoſis conceptaculorum, in quæ ſeminium venereum introgreſſum eſt, atque adeò unà cum phlogoſi *calor, prurigo, titillatio genitalium.* 3. Titillatio, prurigo, phlogoſis genitalium.

4°. Quin imò diuturnâ cauſarum earumdem præſentiâ conſequens eſt, ut ſingula in dies intendantur; conceptacula fodicentur altiùs; ſtamina, fibræ, membranæ in criſpationes adigantur magis enormes; ſanguis à ſolitis viis penitùs præcludatur, præcluſuſque, quà data porta, in lateralia vaſa lymphatica tandem irrumpat. Hinc ergo *inflammatio* propriè dicta *conceptaculorum ſeminis, cum acuto caloris & acrimoniæ ſenſu.* 4. Inflammatio conceptaculorum ſeminariorum.

5°. Contingit plerumque ut urethra ſimul & eodem modo ipſa quoque inflammetur: Saltem ubi primùm inflammata ſunt ſeminis conceptacula, debet & ipſa, quæ in utroque ſexu illis contigua eſt, citò inflammari. At verò inflammatâ urethrâ debent fibræ nerveæ, quæ urethræ intertextæ ſunt, magis tendi, atque ideò à præterfluente urinâ vividiùs ſuccuti. Hinc ergo inter meiendum acer, mordax, urens doloris & caloris ſenſus in urethrâ, ſive *dyſuria.* 5. Dyſuria.

6. Stranguria. 6°. Acutior doloris ſenſus in urethrâ inter meiendum involuntariam ſphincteris veſicæ conſtrictionem advocat ex noto ſympathiarum mechaniſmo. Hinc ergo ſupprimitur involuntariè urinæ fluxus, ſed qui ſuppreſſus momento temporis denuò permittitur voluntatis imperio, ſimilibus de cauſis iterùm iterùmque deinceps & ſupprimendus, & permittendus alternatione eâdem. Hinc ergo fit, ut urina non æquali tenore & fluxu continuo emittatur in gonorrhœâ, ſed laborioſè, interruptis vicibus, ſubſultim, guttatim, & quaſi per ſtillicidium, hoc eſt, ut *ſtranguria* cum dyſuriâ conjungatur.

7. Frequens & involuntaria erectio in viris. 7°. Calentia & inflammata ſeminis conceptacula ipſa quidem acutiùs ſentiunt; vividiùs verò percelluntur à ſemine aut ſeminali fluido, quo turgent, acriore & calidiore. Hinc ergo liquet multiplicari & intendi utrâque de causâ venereas genitalium titillationes, acceleratores proinde & erectores muſculos ex ſympathiarum legibus in contractiones majores, & frequentiores agendos eſſe, penemque identidem inflandum & tendendum eſſe, unde *frequens & involuntaria erectio.*

8. Vaginæ & clitoridis tentigo in fœminis. 8°. Simili mechanicâ ſponte & ſine præviis veneris illecebris excitatur in mulieribus, quæ gonorrhœâ laborant, frequens & involuntaria contractio fibrarum carnearum vaginæ, tùm longitudinalium, tùm circularium, unde frequens & involuntaria *vaginæ rigeſcentia & clitoridis tentigo*, etiam cùm libidinosè non cogitant.

9. Erectio dolorifica. 9°. Sed dùm penis erigitur, neceſſe eſt urethram diſtrahi, & proſtatas, veſiculas ſeminarias, & glandulas Cowperianas, quæ peni appoſitæ ſunt, comprimi. Illæ verò partes, cùm ex dictis inflammatæ ſint, neque diſtrahi, neque comprimi poſſunt ſine acuto dolore. Ergo neceſſum eſt *erectionem penis*, quæ in gonorrhœâ frequenter ſupervenit, *doloriſicam tunc eſſe.*

10. Vaginæ tentigo dolorifica quoque. 10°. Pari quoque modo in fœminis, dùm riget & tenditur vagina tentigine, interior illius membrana complicatur, premunturque proſtatæ & glandulæ Cowperianæ, quæ vaginæ adjacent. Sed nec membrana illa complicari, nec proſtatæ glandulæque Cowperianæ premi poſſunt citra dolorem ſævum, quippe quæ inflammatione tentantur. Igitur & in fœminis quoque rigidæ *vulvæ & vaginæ tentigo*, *dolorifica* futura eſt in gonorrhœâ.

11. Difficilis uſus rei venereæ in utroque ſexu. 11°. Quandiù inflammatio verendorum actu viget, nec in viro penis erigi, aut erectus intrudi; nec in fœminâ vagina dilatari, aut dilatata ſuccuti poteſt ſine dolore, cujus intenſio intenſioni inflammationis reſpondeat. Non poſſunt ergo, nec vir, nec fœmina, quandiù gonorrhœâ inflammatoriâ laborant, *veneri indulgere ſine dolore.*

12. Copioſus effluxus ſeminis, vel humoris ſeminalis. 12°. Quandiù manet inflammatio conceptaculorum ſeminis, tandiù fluida ſeminalia debent uberiùs ſecerni geminâ de causâ, tùm quòd majoribus & vehementioribus arteriarum oſcillationibus fortiùs exprimantur per colatoria, tùm quòd ab hærente & ſtagnante cruore colatoriis ſuggerantur uberiùs. Hinc ergo *copioſus & perennis effluxus ſeminis aut fluidi ſeminalis*, dilutioris, calidioris, acrioris, cujus jugi diſtillatione omnia ingraveſcunt & exacerbantur.

13. Efflu- 13°. Semen autem, fluidave ſeminalia, quæ in hac gonorrhœæ ſpecie

à genitalibus diſtillant, quamquam diluta, acria, calentia ſint, nativum tamen *colorem* ferè *retinent*, nimirùm *albicantem*, vel ad ſummum ex *albo cinereum*, quoniam ſincera ſunt, nec ullam alieni humoris mixturam experiuntur, quo poſſit nativa facies corrumpi vel inquinari. Sic in peripneumoniâ incipiente vel levi, ubi nulla adeſt extravaſatio aut ſuppuratio, ſputa licet caleant & acria ſint, attamen merè pituitoſa ſunt, atque adeò è cinereo albicantia, quandiù ſunt impermixta.

xus ſeminis vel ſeminalis humoris dilutioris & acrioris, ſed qui colorem nativum retinet.

Ea ſolet eſſe morbi periodus in leviore gonorrhœâ, quæ fit à phlogoſi, vel à ſimplici conceptaculorum ſeminis inflammatione ſine extravaſatione & exulceratione, & quæ maximè in ægrotantibus optimè conſtitutis, & in quibus tùm à ſanguine vitium, tùm ab affectis partibus abeſt antecedens labes, intra menſem unum plerumque ſanatur, modò inflammatio, quæ affectis partibus inducta eſt, provido remediorum uſu & diætæ regimine ſine graviore noxâ reſolvatur.

II. Contrà verò, ſi nimia fuerit admiſſi contagii acrimonia vel copia; ſi inflammationi nullis vel inefficacibus remediis occurratur; ſi error admittatur in diætâ gravis, multiplex; ſi ſanguis in ægrotante peccet acrimoniâ; aut ſi loca affecta labe aliquâ malè priùs habuerint, omnia ſolent inde intendi, in pejus gradatim ruere, & ad eum gradum tandem deduci, qui ſummus eſt morbi ſtatus.

II. In morbo graviore & difficiliore.

Nempe 1°. *Perinæum* quidem in viris, in fœminis verò *vulva & vagina impensè calent, tument, dolent*, quòd in viris ſubſtrata perinæo, in fœminis adſita ſint vulvæ ac vaginæ conceptacula ſeminis, quæ gravi tentantur inflammatione.

1. In viris perinæum, in fœminis vulva & vagina calent & dolent.

2°. Interna conceptaculorum facies, ſeminii morſibus objecta, violentis criſpationibus diſcinditur, vel iteratis punctiunculis tandem eroditur. Tunc ergo rorant ex hiulcis vaſis guttulæ ſanguinis, quibus dilutis, confuſis, intimè commixtis nativus ſeminis, aut ſeminalis fluidi color inficitur. Hinc *crocea, flava*, aut *ſubflava fiunt fluida illa ſeminalia*, quæ in gonorrhœâ gravi diſtillant; haud diſpari ratione ac in peripneumoniâ ſputa flava, ſeu potiùs rubiginoſa tuſſi ejiciuntur, quoties infuſo ſanguine pauco vitiata ſunt.

2. Effluxus humoris, flavi, crocei, ſubflavi.

3°. Ingraveſcentibus ſenſim primis illis ſciſſuris, ulcuſcula in conceptaculis generantur, lata vel exigua, alta vel ſuperficiaria, pauciora vel numeroſiora, pro contagii vi, ſanguinis acrimoniâ, aut partis ipſius mollitie; unde pus ſanieſve jugiter manant, quibus fluida ſeminalia jam flava, viridi, vel ex flavo videſcente colore tinguntur. Hinc *profluvium humoris ſpiſſioris, acrioris, corroſivi, purulenti, viridis aut ex flavo videſcentis*, qui ex ſemine vel ſeminali fluido, pauciſſimis ſanguinis ſtillis & aliquot puris guttis componitur. Sic in peripneumoniâ ſputa ſolent ex flavo vireſcere, quoties latet in pectore ſuppuratio vel exulceratio.

3. Imò viridis, aut ex flavo videſcentis.

4°. Jugi defluxu humoris iſtiuſmodi, uberioris, acrioris, verè purulenti, neceſſum eſt urethram magis ac magis inflammari in dies; imò verò ulcuſculis non paucis interdùm affici, potiſſimùm in extremis emiſſariis, quibus ab inflammatis conceptaculis morboſus humor inſtillatur, & quibus adhæreſcit diutiùs. Hinc ergo futurum eſt, ut vividiùs à præterfluente lotio percellatur inter meiendum, unde non leve *augmentum* accedet *dyſuriæ* & *ſtranguriæ*.

4. Acerbiores dyſuria & ſtranguria.

5. Gonorrhœa chordata.

5°. Urethra graviter inflammata, aut ulcuſculis ſaucia non poteſt in erectione penis vi diſtrahi ſine acerbo doloris ſenſu; quantumcunque verò diſtrahatur, non poteſt unquam peni in erectionem nitenti coextendi. Quamobrem neceſſum eſt penem erigi cum dolore ſummo, & cùm maximè riget deorsùm inflecti & incurvari quaſi chordâ ſubtensâ, unde tunc *gonorrhœa chordata* dicitur.

6. Incurvatio vel diſtorſio penis.

6°. Quandoque verò accidit, ſed raró & in graviſſimâ tantùm gonorrhœâ, ut ligamentum membraneum, quo dorſum penis ad commiſſuram oſſium pubis alligatur, quin imò alterutrum è corporibus cavernoſis, quæ penem conſtituunt, inflammatione afficiantur; quæ ſi eveniant, neceſſum eſt & penem cum dolore diſtendi, & *diſtentum* vel *ſurſum reflecti*, vel *ad alterutrum latus obliquè declinare.*

7. Effluxus ſanguinis poſt erectionem.

7°. Cùm urethra inflammatione vel exulceratione laborat, haud rarum eſt poſt erectionem *guttulas ſtriaſve ſanguinis cum ſemine aut ſeminali fluido*, quæ à genitalibus manant, commiſceri, quæ à diſciſsâ urethrâ diſruptiſve ulcerum labris proveniunt.

8. Senſus conſtrictionis in erectione.

8°. Quòd ſi inflammatio ab urethræ ſuperficie altiùs penetret, & ad celluloſam uſque ſubſtantiam, quâ urethra cingitur, gradatim promoveatur, inde futurum eſt ut membranaceæ illius ſubſtantiæ cellulæ expanſioni validè repugnent, dùm penis tenditur; & ſi fortè cedant, gravem ab expanſione dolorem experiantur. Unde *dolor ille, ſenſuſque validæ conſtrictionis*, quâ penis ſtringi videtur, cùm in erectionem nititur.

9. Dolor ſimilis in vaginâ.

9°. Debent hæc eadem de mulieribus intelligi, quæ ipſæ quoque *acutum doloris & adſtrictionis ſenſum ſolent experiri in vaginâ & in vulvâ*, ſi partes illæ involuntariâ tentigine rigeſcant, quandiù inflammatæ ſunt.

10. Tunc ergo veneris uſus in utroque ſexu valdè dolorificus.

10°. Proinde neque vir neque fœmina *veneris uſu frui poſſunt* in graviore gonorrhœâ, *niſi cum dolore ac labore ſummo*, &, quod plerumque pejus eſt, cum manifeſtâ morbi exacerbatione.

Cùm gonorrhœæ malitia, vi ſeminii morboſi, ægrotantis incuriâ, medentium culpâ, aut alio quòcunque fato eò uſque proceſſit, cautâ ac diligenti therapeia opus eſt, quæ inflammationi & erethiſmo genitalium occurrat, quæ ſymptomatum vehementiam leniat, quæ conceptacula tabo diffluentia detergat, quæ latentes ſeminii reliquias profliget & eliminet, demùm quæ ulcera cicatrici repugnantia conſolidet, ſed hæc ſingula, cùm ſint factu difficilia, multi temporis indigent.

III. In morbi remiſſione. 1. Dolor minor.

III. Si ea ex votis ſuccedant, 1°. Se remittente inflammatione *remittentur* pari paſſu *calor, dolor, erethiſmus genitalium.*

2. Humor ſeminalis, candidior.

2°. Seminalis humor, qui profluit, in dies futurus eſt *ſincerior, ſpiſſior, candidior, minùs acer & mordax*, ſemini aut ſeminali fluido magis analogus, cum ſemine tandem perfectè concolor & congener.

3. Flocci lymphatici in lotio.

3°. Cùm ulcus ad coitionem properat, ferè perpetuum eſt emitti *lymphaticos floccos filorum inſtar ſpiſſos, denſoſque*, qui velut ramenta urinæ innatant, & qui lymphâ nutritiâ conſtant, quæ dùm ulcera reſarcit, in ipſis conceptaculorum canaliculis in floccos inſpiſſata conformatur.

4. Ceſſat ſeminis profluvium.

4°. Denique reſolutâ inflammatione, & ulceribus cicatrice obductis, *ſponte ceſſat ſeminis, ſeminalis fluidi, puriſve profluvium*; & omnia naturalis œconomiæ munia inſtaurantur.

§. IV.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

I. *Diagnoſis* gonorrhœæ virulentæ facilis eſt in viris : In illis enim quidquid ex urethrâ defluit, vel à conceptaculis ſeminariis manat, ut ſemen, ſeminalia fluida, pus &c. in gonorrhœis; vel à veſicâ, uretheribus, renibuſque, ut pus, ſanies, mucus, & mucoſa pituita in variis renum & veſicæ affectibus. Utcunque verò materiæ, quæ ex utroque loco ejiciuntur, conveniant aliquando ſpecie, formâ, indole, quod tamen perpetuum non eſt, certè differunt ſemper modo quo ejiciuntur. Hæ ſiquidem nunquam niſi cum urinâ defluunt, atque adeò nunquam niſi dilatato veſicæ ſphinctere, quòd nempe à loco proveniant ultra ſphincterem poſito; illæ verò ſeorsùm ab urinâ prodeunt ſolæ, etiam cùm ſphincter maximè conſtrictus eſt, quòd à conceptaculis manent citra ſphincterem ſitis. I. Diagnoſis gonorrhœæ in viris.

Hinc ergo obvium eſt diſcrimen, quo gonorrhœæ quævis à variis puris aut muci ſtillicidiis ex veſicâ dignoſcantur. Sed neque operoſius eſt quod ſupereſt conficere, nempe gonorrhœas diverſas diſtinguere; *ſimplices*, quæ inaſſuetæ potationi cereviſiæ; equitationi nimiæ; immoderato uſui veneris, etiam puræ; aut clyſteri calidiùs admiſſo ſuccedunt : Et *virulentas*, quæ uſu impuræ veneris contrahuntur contagione. Priores enim ſine erethiſmo invadunt, ſine dolore fluunt, citò & ſponte ceſſant, nec ullâ ſtipantur malignitate : Poſteriores verò gravem dyſuriam advocant in principio, diuturnæ ſunt difficileſque, ac manifeſta acrimoniæ & virulentiæ indicia præbent totâ ægrotatione.

At verò non ita certa eſt in fœminis gonorrhœæ virulentæ diagnoſis. Quæcunque ad vulvam in iis confluunt, vel à veſicâ per urethram, ut in veſicæ, renumque affectibus modò declaratis; vel ab utero per vaginam, ut in fluore muliebri; vel demùm à proſtatis, glandulis Cowperianis, glanduliſque botryformibus vaginæ defluunt, ut in gonorrhœis cujuſcunque ſpeciei. Quæ modò quidem diximus circa viros, valent hæc eadem in fœminis quoque, tùm ad diſcernenda puris aut muci ſtillicidia, quæ à veſicâ prodeunt, à gonorrhœis quibuſcunque, quæ à conceptaculis ſeminariis manant; tùm ad diſtinguendas diverſas gonorrhœæ ſpecies, nempe ſimplicis aut virulentæ. Verùm ſolet in fœminis gonorrhœa cum fluore albo, qui ab utero per vaginam manat, ſæpiſſimè confundi, ad quem ſanè, ut primùm inflammationis vehementia remiſit, videtur ipſa proximè accedere, & cui errori favent mulieres, quæ morbi cauſas, vel ignorant aliquando bonâ fide, vel datâ operâ plerumque malâ fide diſſimulant. Et in fœminis.

Itaque ſi rei veritas, notitiaque primævæ indolis morbi ex ægrotæ confeſſione elici non poſſit, vel propter ignorantiam, vel propter diſſimulationem peſſimam, tunc una ſupereſt veri indagandi ratio, nimirùm ſi vulva introſpiciatur. Monuimus enim ſuprà tres in mulieribus ſedes eſſe gonorrhœæ, proſtatas, glandulas Cowperianas, & glandulas vaginales. Quamobrem ſi purulenta materies ex proſtatis per lacunas in ſuperiorem vulvæ partem, aut ex glandulis Cowperianis in inferiorem exprimatur, inde palàm futurum eſt fœminam gonorrhœâ laborare, non

fluore albo, quoniam in illo materies putris ab utero per vaginam promanat. Quod adhuc certiùs conſtabit, ſi qua ſimul appareant inflammationis, aut ſaltem phlogoſeos ſigna in iis vulvæ locis, quibus proſtatæ aut glandulæ Cowperianæ adſident, dùm cætera vulvæ loca ab omni labe immunia ſunt.

At ſi gonorrhœa vaginalibus glandulis forſan inſideat, ut inſidet ſæpè, ultrò confitendum eſt ne vulvæ quidem inſpectione à fluxu muliebri ullo pacto diſtingui poſſe, quippe qui & ipſe viam eamdem conſpurcet. Unde tunc futurum eſt ut res in ambiguo ſit, donec aperta confeſſio ægrotæ, mariti aut viri cui conſuevit, verum tandem prodat; vel mali natura conjecturis ſaltem definiatur captis ex diuturnitate & difficultate morbi, aut ex ſymptomatis, quæ pedetentim ſuperveniant, & quæ veneream cauſam atteſtari videantur.

Haud me latet tamen quid à Scriptoribus * nonnullis vulgò afferatur ad inſtituendam, ut ipſi putant, certiſſimam utriuſque morbi diagnoſim. Volunt nempe fluxum gonorrhoicum & virulentum eſſe, quoties permanet conſpicuus, fluentibus etiam catameniis : Contrà verò fluorem muliebrem ſeu album eſſe, quoties evaneſcit, ſeu potiùs videtur evaneſcere, prodeuntibus menſtruis, non rediturus niſi poſtquam menſes ceſſaverint.

Sed hæc, quantâvis proferantur confidentiâ, ad gonorrhœam virulentam à fluore muliebri dignoſcendam nequaquam poſſunt conducere. Neque enim ſatis vera ſunt de fluxu gonorrhoico, qui à proſtatarum aut glandularum Cowperianarum labe dependeat; at verò certiſſimè falſa ſunt de gonorrhoico omni fluxu, qui à vaginalibus glandulis ſcaturiat.

1°. *Non ſatis vera ſunt* de gonorrhoico fluxu, qui à proſtatis fœmineis, glandulisve Cowperianis manat. Licet enim virulentæ materiei ſcaturigo à vaginâ, quæ catameniorum via eſt, nonnihil tunc diſſita ſit, cum iiſdem tamen quandiù profluunt, maximè ſi profluant ubertim, debet ea materies ita commiſceri in vulvâ, atque adeò atro ſeu purpureo colore ita infici, ut plerumque nullâ ratione poſſit jam ampliùs dignoſci in mulieribus, quandiù menſtruantur.

2°. *Certiſſimè falſa ſunt* de gonorrhoico fluxu, quicumque à botryformibus vaginæ glandulis ſcaturit. Cùm etenim materia virulenta, quæ inde defluit, cum menſtruo ſanguine ab utero vel à vaginâ depluente & diù, & per intima ſubacta confundatur in ipsâ etiam vaginâ haud diſpari modo quàm lympha ipſamet, quæ in fluore albo diſtillat ex iiſdem locis, inde neceſſum eſt ut gonorrhoicus fluxus iiſdem planè viciſſitudinibus obnoxius ſit, quibus fluxus ipſe muliebris, atque adeò de utroque perinde verum ſit, quodcunque de alterutro. Quapropter liquet nulla inde erui poſſe ſigna, quæ morbum à morbo dijudicent & diſtinguant, in quo conſentientem habemus experientiam.

II. Diagnoſis ſedis gonorrhœæ.

II. De ſede gonorrhœæ nullis conſtat indiciis certis; neque magnopere opus eſt ad curationem, cùm ubivis gonorrhœa ſedem habuerit, eadem ferè remedia ex uſu futura ſint. Haud inanibus tamen conjecturis poteſt colligi, gonorrhœam inſidere,

* Præſertim à Charletono *in Genealogiâ Rheumatiſmi uterini, ſive fluoris albi Hiſtoriâ.*

1°. *Proſtatæ & veſiculis ſeminariis*, quæ ejuſdem mali conſortes eſſe ſolent propter vicinitatem, nempe quoties materies uber eſt; tumor dolorque perinæum longè latèque occupant, & altiùs ſepulti videntur; teſtes ſine causâ, vel ſaltem levi de causâ in morbi ſocietatem veniunt; denique ſymptomata omnia, dolor, calor, erethiſmus genitalium intensè urgent. Conjicitur autem veſicula alterutra tantùm affici, ſi alteruter tantùm teſtis caleat, doleat, tumeat; utraque, ſi uterque.

2°. *Glandulis Cowperianis*, quæ mole parvæ ſunt & ſitu cutaneæ, quoties tumor & dolor minùs extenſi, magis ſuperficiarii, & ad anum propiùs adpoſiti ſunt; pauca defluit materies; ſymptomata remiſſa ſunt. Conjicitur pari modo utramque glandulam Cowperianam ſimul ægrotare, ſi tumor, calor & dolor, ani confinia occupent ad utrumque latus raphes; alterutram verò, ſi ad alterutrum tantùm.

3°. *Cellulis urethræ*, quoties paucus humor diſtillat, nulluſque in toto perinæo tumor, dolor aut calor percipitur; ut accidit in eâ Gonorrhœæ ſpecie, quæ dependet ab exulceratis cellulis navicularis illius foſſæ, in quam urethra dilatatur ad glandis radicem. Hanc autem manifeſtam faciunt ſedes doloris, callus, renitentia, & phlogoſis illius foſſæ; puris indoles, quod defluit ſpiſſius, parcius, à ſemine putrido omnino diſpar, & verè purulentum. Exceptâ eâ gonorrhœæ ſpecie, vix credo ab affectis ſolis urethræ cellulis gonorrhœam ullam aliam unquam induci, præter Gonorrhœam illam, quæ ſicca dicitur, & de quâ *infrà*.

4°. Demùm *omnibus ſimul partibus* memoratis, quoties omnia memorata indicia unà concurrunt, atque adeò gonorrhœa intenſiſſimo genitalium calore, ardore, erethiſmo ſtipatur.

III. Cauſa triplex, quâ gonorrhœam produci dictum eſt, non tam ex diversâ ſymptomatum naturâ dignoſcitur, quæ plerumque æquivoca videri poſſet, quàm ex colore diverſo humoris diſtillantis, de quo certum eſſe poteſt judicium. III. Diagnoſis cauſæ gonorrhœæ.

Sic 1°. Humor pellucidus, albicans, vel ex albo cinereus, uno verbo coloris retinens, qui ſemini aut ſeminali fluido naturalis eſt, *phlogoſim* aut ſimplicem tantùm *inflammationem*;

2°. Humor idem croceus, flavus aut obſcurè flaveſcens, atque adeò confuſis, dilutis, & intimè commixtis ſanguinis guttulis tinctus, *inflammationem*, quæ *cum extravaſatione* conjuncta ſit;

3°. Denique humor ex flavo vireſcens, viridis aut atro-viridis, adeòque puris admixti præſentiâ contaminatus, *ulceroſam* aut *ſuppuratoriam inflammationem* arguit.

IV. Haud diſpari ratione de ſpecie inflammationis conjiciendum eſt: IV. Diagnoſis differentiarum gonorrhœæ.

Nempe 1°. *Oedematodem eſſe*, ſi copioſa manet materia, ſed ſeroſa, diluta, parùm mordax; ſi dyſuria, calor, erethiſmus genitalium mediocres ſint, cum molli perinæi tumore.

2°. *Phlegmonodem*, ſi materies paulò minùs uber diſtillet, ſed ſpiſſior ac mordacior; ſi dyſuria, calor dolorque genitalium acerbiores ſint, cum manifeſto & firmo perinæi tumore.

3°. *Eryſipelatodem*, ſi dyſuria, calor, dolor & erethiſmus genitalium intenſiſſimè urgeant; ſi fluat materies pauca, ſed acerrima, mordaciſſima

& ſummè flava; neque tamen perinæi tumor ſymptomatum vehementiæ mole reſpondeat.

4°. Ultimò *Skirrhodem*, ſi tumor manifeſtus & renitens perinæum occupet; ſi pauca profluat & ſpiſſa materies; ſi dolor, calor, erethiſmus genitalium moderati ſint; ſi remittente dyſuriâ ſuperſit ſtranguria, propter compreſſionem à skirrhoſis proſtatis aut veſiculis ſeminariis appoſitæ urethræ illatam.

I. Prognoſis gonorrhœæ in genere.

Prognoſis. I. Cùm gonorrhœa morbus ſit inflammatorius, debet & ipſa pro more cæterarum inflammationum, quatuor modis judicari, *reſolutione, ſuppuratione, skirrho, gangrænâ.*

1°. Optimum quidem eſt *reſolvi* inflammationem, quæ gonorrhœam parit: Inde enim cita ac perfecta curatio ſine ullâ labe, quæ in affectis partibus ſuperſit. Sed reſolutio rarò ſuccedit, nec ferè unquam niſi in levioribus gonorrhœis, & in quibus ægri tùm iteratis ſanguinis miſſionibus ultrò acquieſcunt, tùm à regulâ & præſcriptione diætæ ne latum quidem unguem diſcedunt, quod in ægrotantibus perrarum, præſertim cùm (*a*) *propter adoleſcentiam minùs vident, magis impensè cupiunt, conſulunt parùm.*

2°. Gravius eſt inflammationem in *ulcus* vel *ſuppuratum abire*, ut in omni gonorrhœâ, ſi à principio negligatur, ferè perpetuum, & in gravi haud infrequens eſt quantacunque cura adhibeatur. Tunc enim 1°. Curatio tardior eſt diuturniorque, quia ulcus vel apoſtema inde genitum pedetentim & gradario progreſſu detergendum, carnibus opplendum, cicatrice obducendum eſt. 2°. Minùs perfecta, quia, etſi cætera incommoda abeſſent, at certè cicatrix ſuperfutura eſt, quæ ſi nimis dura, aut æquo fungoſior fuerit, urethram perinde anguſtatura eſt, unde ſtranguria, gonorrhœæ pediſſequa.

3°. Idem impendet periculum, ſi inflammatio in *skirrhum convertatur*; nam pars skirrhodes urethram, cui adjacet, ita mole comprimet, ut illa exiturienti urinæ ægrè pervia ſit, unde ſtranguria habitualis in iſchuriam facilè degenerans.

4°. Demùm de ægri ſalute ferè conclamatum eſt, ſi inflammatio *in gangrænam deſinat*, ut cui, cùm in occulto lateat, efficaciter mederi difficillimum ſit. Abſit tamen de gonorrhœâ vix unquam tam malè ominari, niſi fato peſſimo inflammatio urens, deleteria, intenſiſſima ſit; niſi omnia omnino auxilia omittantur; quin imò niſi pars inflammata diuturnâ equitatione, aut coitione immodicâ, compreſſa, contuſa, malè habita fuerit.

II. Prognoſis gonorrhœæ pro diversâ ſede.

II. Cæteris paribus *gonorrhœa levior* eſt, ſi quod tamen rarum, *glandulas Cowperianas tantùm afficiat*; quia cùm parvæ ſint & cuti proximiùs ſubjectæ, inde morbus minor eſt, & topicis remediis non inacceſſus; ſeminis purulenti effluxus parcior; & abſceſſus, ſi fortè accidat, curatu facilior cute inciſâ.

Contrà verò *gravior* eſt *gonorrhœa*, quæ ſedem habet *in proſtatis* aut *veſiculis ſeminariis*; tùm quia cùm majores ſint, inde quoque major eſt & latiùs extenſa inflammatio, uberiuſque ſeminis putridi efflu-

(*a*) *Terent.* Adelph. Act. 5. Scen. 9.

vium; tùm quia ſi loca affecta abſcedant, ſanatio difficiliùs & lentiùs ſucceſſura eſt.

De prognoſi gonorrhœæ, quæ *ſolis urethræ cellulis* inſidet, vix quidquam dicendum occurrit, cùm hujus tractatio, ſi malum lateat in foſsâ naviculari, ad Caput VII, ubi *de Ulceribus cancroſis*; ſi in reliquâ urethrâ ſedem habeat, ad *Articulum II* Capitis ſequentis pertineat, ubi *de gonorrhœâ ſiccâ*.

III. Gonorrhœæ fata, diſcrimina, therapeiæ differunt quoque inter ſe pro diversâ inflammationis ſpecie, à quâ morbus dependet. III. Prognoſis gonorrhœæ pro diverſâ ſpecie inflammationis.

Nimirùm 1°. Si ab *œdematode*, nec acerba ægrotatio, cùm omnia lenia vel ſaltem moderata ſint, nec curatio difficilis futura eſt, cùm plerumque nulla, vel ad ſummum levis tantùm fiat exulceratio. Quamobrem parcior ſit ſanguinis miſſio, rarior diluentium & humectantium exhibitio; contrà verò purgatio frequens, iterata, ſicut & exhibitio decocti diluti ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; alioquin enim metuendum foret, ne per relaxata ſero conceptacula, aut conceptaculorum emiſſaria aquoſius ſemen diſtillaturum ſit, etiam poſt curatam gonorrhœam.

2°. Si à *phlegmonode*, majus imminet periculum futuræ ſuppurationis, ideòque præmiſſis venæ ſectionibus pluribus largiter exhibenda diluentia, demulcentia, anodyna, à quorum uſu non priùs deſiſtendum, quàm genitalium calor & erethiſmus manifeſtè ſe remiſerint.

3°. Si ab *eryſipelatode*, jure metuendum eſt, ne gravis ſuccedat partium affectarum exulceratio, adeòque præmiſſis venæ ſectionibus, non diluentibus modò, demulcentibus & anodynis inſiſtendum eſt, ut in caſu præcedente, ſed etiam narcoticis, quæ acutiorem partium dolentium ſenſum obtundant minuantque.

4°. Tandem ſi à *ſkirrhode*, non omittenda quidem remedia, quæ hactenus indicata ſunt, ſed diligentiſſimè curandum, ut interno uſu præparationum mercurialium, ac potiſſimùm externis perinæi inunctionibus cum unguento mercuriali, materia in affectis conceptaculis hærens & impacta diſcutiatur & reſolvatur.

IV. Cæterùm gonorrhœa qualiſcunque, modò medicina adhibeatur opportuna, periculo vacat, ac feliciter ſanatur, tardiùs citiùſve pro ſymptomatum vehementiâ, contagii venerei acrimoniâ, variâ ſanguinis diatheſi &c. IV. Prognoſis gonorrhœæ pro naturâ ſymptomatum.

2°. Verùmtamen ſi gravior fuerit, ac diutiùs repugnaverit remediis, curatæ ſolet plerumque ſupereſſe involuntarium & habituale ſeminis ſtillicidium, ob eroſa, dilatata, vel relaxata proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſaria.

3°. Gonorrhœa luem veneream nunquam inducit, modò ſemen aut ſeminale fluidum contagio venereo contaminatum ubertim & liberè profluat, quia admiſſum virus exhauritur, potiſſimùm quidem, ſi ſimul ea uſurpentur remedia, quæ eidem ſcopo accommodata ſunt.

4°. At verò ſi virulenti ſeminis aut ſeminalis fluidi effluxus ſupprimatur aut imminuatur, tunc refluxu morboſi ſeminii ſanguinem contaminari neceſſum eſt, atque adeò luem veneream contrahi. Supprimitur

autem, vel imminuitur effluxus ille pluribus de cauſis, 1°. Superventu febris, unde auctâ partium affectarum inflammatione ſeminis emiſſaria obſtruuntur: 2°. Callo vel fungo in exulceratis conceptaculis ſeminariis oborto, quo eadem emiſſaria comprimuntur vel offerciuntur: 3°. Præpoſtero aſtringentium uſu, quibus emiſſaria eadem conſtipantur: 4°. Inflammatorio vel skirrhode teſtium tumore, quo ſemen congeſtum retinetur.

5°. Gonorrhœa, cujuſcunque ſpeciei fuerit, ſolet in fœminis toleratu facilior eſſe, cæteris paribus, quàm in viris, quòd illæ nulli vel ad ſummum levi dyſuriæ obnoxiæ ſint; *nulli* quidem, ſi gonorrhœa ſedem habeat in glandulis vaginalibus vel Cowperianis, cùm urethra hinc longè diſtet; ad ſummum verò *levi*, ſi ipſi proſtatæ inſederit, quamvis enim urethra ab omni inflammatione tunc immunis non ſit, attamen præceps urinæ rivus per urethræ ductum, qui brevior eſt latiorque in fœminis, nullâ vel minimâ noxâ facilè transfluit. Contrà verò in viris, cùm affecta conceptacula omnia cum urethrâ communicent, quæ proinde mali ſemper conſors eſt, fit inde ut in his non modò dyſuria perpetuò adſit, ſed etiam ſemper gravior ſit acerbiorque, quoniam præterfluens urina eò vividiùs urethræ illidit in viris, quò via anguſtior eſt quàm in fœminis, ac illiſus eò pluries repetit, quò via eadem longior eſt.

6°. Pari quoque ratione gonorrhœa, cujuſcunque ſpeciei ſit, minùs gravis eſt in fœminis, quàm in viris, cæteris paribus. In viris enim calor & erethiſmus genitalium, qui dyſuriæ morſu induci, vel ſaltem intendi ſolent, ſuppurationem aut exulcerationam difficilem plerumque advocant. Tùm verò in iiſdem carunculæ, hyperſarcoſes, cicatrices, fungi, aliaque id genus, quæ in ulceroſâ urethrâ, aut in conceptaculorum emiſſariis adnaſcuntur, viam urinæ non rarò præcludunt vel anguſtant, unde habitualis ſtranguria, quæ in iſchuriam ſæpè degener eſt: Quorum malorum neutrum in fœminas videtur poſſe cadere, ex iis quæ præcedenti *Articulo* dicta ſunt, vel quæ ſaltem in illas cadunt rariſſimè.

7°. Tandem gonorrhœa, cujuſcunque ſpeciei ſit, difficiliùs curatur in fœminis, cæteris paribus, quàm in viris; ſive quòd muliebria, quæ naturâ molliora ſunt, & magis atona, & quæ ut de utero vulgò dicitur, ſunt totius corporis veluti ſentina, ſi ſemel venereo ſeminio læſa ſint, nativo tono difficiliùs reſtituantur quàm virilia; ſive potiùs, ut mihi videtur, quòd fœminæ facilè negligant ſtillicidia, quæ malè curatis gonorrhœis ſuperſunt, ut quibus pleriſque naturali vitio familiare ſit vulvam ac vaginam humore perfuſas experiri; cùm è contrà viri remediis non parcant, quandiù vel unica humoris guttula è genitalibus profluit, unde ſciunt nihil quidquam naturaliter prodire.

§. V. CURATIO.

Curatio gonorrhœæ.

Tres ſunt gonorrhœæ periodi in inſtituendâ curatione cautè diſtinguendæ; Prima *incipientis* & *conſiſtentis*, in quâ calor & erethiſmus genitalium intensè urgent cum gravi dyſuriâ: Altera *remittentis*, in quâ urina liberiùs ejicitur & cum minori dolore, ac putre ſemen vel ſeminale fluidum fa-

ciliùs & copioſiùs profluit: Tercia demùm *deſinentis*, in quâ pacato genitalium fervore purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris ſcaturigo incipit exareſcere.

I. In primâ periodo, ſimul ac apparet gonorrhœa, omni ope atque operâ minuenda eſt inflammatio facta vel fiens, & futura præcavenda, temperandus urinæ ardor, demulcenda ſeminis aut ſeminalis humoris acrimonia, &c. I. In primâ periodo.

In hunc finem 1°. Sanguis è brachiorum alterutro ſtatim mittendus eſt, quod perinde ac in inflammatoriis quibuſcunque morbis, debet tunc primis diebus pluries iterari, pro ægrotantium viribus ac temperamento & ſymptomatum vehementiâ. Sic enim depletis vaſis ſanguiferis, & imminuto ſanguinis circulantis momento, minor futura eſt inflammatio & tenſio, adeòque calor & dolor tùm conceptaculorum ſeminis, tùm urethræ ipſius.

2°. Licet operæ pretium ſit in omni gonorrhœâ ſanguinem mittere, largiùs tamen mitti debet in iis gonorrhœæ ſpeciebus, quæ ab inflammatione eryſipelatode ac phlegmonode dependent, ubi ſummus eſt genitalium calor, ardor, erethiſmus, cùm graviſſimâ dyſuriâ, & in quibus proinde haud ſegniùs, parciùſve venam tundendam eſſe opinor, quàm in ipsâ peripneumoniâ vel dyſenteriâ.

3°. Præſcribenda ſimul pro potu ordinario ptiſana ex levi decoctione plantarum aliquot refrigerantium & demulcentium, ut radicum cichorii ſilveſtris, acetoſæ, nymphææ, althææ &c. foliorumque parietariæ, cynogloſſi, lactucæ &c. addendo pro ſingulis decocti libris ſemidrachmam, vel drachmam unam cryſtalli mineralis, ſalis prunellæ vel nitri depurati.

4°. Alvus, ſi naturâ aut uſu priſanæ liquida non ſit, blandè ſubducenda quotidianâ injectione clyſteris ex eodem decocto, quo ptiſana paratur, vel ſincero, vel cum inſtillato pauco aceto, cum ſoluti ſalis prunellæ vel cryſtalli mineralis ʒj, vel ʒij, aut cum dilutâ medullâ caſſiæ recente ad ℥j.

5°. Quòd ſi inflammationis ardor tantus ſit, ut huic mitigando non ſufficiat largus ptiſanæ uſus, tunc exhibendæ bis in die manè ſcilicet & veſperi emulſiones ex contritis in mortario marmoreo ſeminibus melonum, agni caſti, cannabis, papaveris albi, lini &c. *ana* ad ʒ *ß.* vel ʒ j. & dilutis affuſò ad lib j. decocto florum nymphææ, poſt colaturam diluendo ſyrupi de nymphæâ ℥ ij. pro duabus doſibus.

6°. Quin imò, ſi omnia intenſiſſimè urgeant, conducet cuilibet doſi emulſionis, ſed præſertim veſpertinæ narcoticum adjici, quo acutior partium dolentium ſenſus ſopiatur vel ſaltem obtundatur, ut, *verbi gratiâ*, ſyrupi de diacodio unciam ſemiſſem, tincturæ anodynæ guttas xv aut xx, laudani diſſoluti gr. j, pilularum de cynogloſſo diſſolutarum grana v. &c.

7°. At verò, ſi debilior ſtomachus nimium hunc refrigerantium uſum non ferat, ut ſæpiùs accidit, tunc omiſſis emulſionibus ſolâ ptiſanâ utendum erit; imò ſi ptiſana quoque ſtomacho gravis ſit, ſolâ aquâ communi, fontanâ vel fluviatili, affatim hauſtâ, & cui aliquantulùm cryſtalli mine-

ralis vel nitri purificati admixtum fuerit.

8°. Verùm ſi morbus remedia vincat & videatur in dies ingraveſcere, quod tamen nunquam ferè evenit, niſi maximâ ægrotantium intemperantiâ; ſi urethra graviter inflammetur, ut in gonorrhœâ chordatâ; ſi purus putuſque ſanguis ex diſciſſis ruptiſve urethræ vaſis promanet; ſi perinæum caleat, tumeat, doleatque præter modum; ſi dyſuria miſerrimè urat; tunc iteratis pro Medici prudentiâ venæ ſectionibus, ac temperato, quantùm fieri poterit, genitalium æſtu internis remediis, nimirùm emulſionibus & ptiſanâ, ut ſuprà dictum eſt, ad externa quoque ſive topica remedia confugiendum erit. Itaque 1°. Mentula & genitalia lacte tepido fovenda, imò & lacti immerſa continenda ſunt in inſeſſu: 2°. Perinæo admovendum cataplaſma de micâ panis cum lacte & croco; vel de oryzâ cum butyro coctâ & infuſo croco alteratâ: 3°. Decoctum radicis althææ; aqua ſpermatis ranarum diſſolutis aliquot ſacchari Saturnini granis leviſſimè albeſcens; vel lac caprillum decocto radicis althææ dilutum & infuſo croco tinctum &c. in urethram ſiphone identidem injicienda ſunt, impulſu leniſſimo, minimo.

9°. Conducit quoque uſus internus camphoræ & ſacchari Saturnini, quæ anodynâ & anti-phlogiſticâ facultate mirè temperant, & æſtum compeſcunt. Uſurpantur autem formâ pulveris, vel etiam boli, excepta conſervâ florum nymphææ, vel roſarum, *ana* à gr. vj. ad ℈ ß; ſed cautiſſimè adhibeantur velim, doſique minimâ, præſertim ſaccharum Saturninum, cùm ab omni noxâ non vacet. Prodeſt etiam aqua Rabelii, *Capite ultimo Lib.* 4. infrà deſcribenda, ſi ptiſanæ refrigeranti ad gratam aciditatem guttatim inſtilletur.

10°. Quòd ſi fortè conſtans doloris ſedes apertè indicet in ſacciformi ſeu naviculari illâ cavitate, in quam urethra dilatatur ad radicem balani, latere ulcus cancroſum mali moris & inflammatum, quòd à præterfluente lotio laceſſitum acutiſſimè doleat, & intolerandam inferat dyſuriam, gravi & importuno malo mederi promptum erit artificio facili, ſcilicet intromiſsâ in urethram tenui fiſtulâ argenteâ vel plumbeâ, quæ ultra locum ulceroſum pertingat, & per quam expellatur urina inoffenſo ulcere, atque adeò ſine dolore. Imò verò proderit aliquando, ut levamen certius ſit, fiſtulam obvolvere ſubtili telâ filo ligatâ, & nutrito ſeu unguento molliore imbutâ, quod ex oleo ovorum, ſpermate ceti, & aliquot micis ceræ virgineæ unà liquatis & confuſis componatur, & ubi ſemel intromiſſa fuerit, levi manu ita circumrotare, ut telam dimittat, & circumrotando pedetentim ita educere, ut tela urethræ hæreat applicita; cujus extrahendæ, cùm lubuerit, copia erit per appenſum filum, modò altera ſimili artificio reponatur, ſi ita poſcat morbi ratio.

11°. Allato remediorum apparatu gonorrhœa, ſi levior fuerit, intra paucos dies plerumque curatur, reſtitutis ſcilicet ſanguini naturalis circuitûs viis, ac proinde feliciter reſolutâ inflammatione conceptaculorum ſeminis. Tunc evaneſcentibus derepentè dyſuriâ, genitalium fervore, dolore, erethiſmo, ſeminiſque effluxu æger tam perfectè convaleſcit, ut dubitet ipſe nonnunquam an gonorrhœâ virulentâ laboraverit.

12°. Cæterùm toto hoc primo morbi ſtadio, quod brevius aut longius, gravius

gravius aut levius eſſe ſolet pro contagii naturâ & copiâ, aut ægrotantis conſtitutione vel continentiâ, imperanda eſt diæta tenuis & humectans, nimirùm æger ptiſanæ non parcat, ſed vinum & liquores omnes ſpirituoſos ex toto ſibi circumcidat, exercitiis vehementioribus & veneri valedicat, ac cibis utatur eupeptis & euchymis, quales ſunt carnes juniorum animantium, pullorum præſertim, elixæ vel aſſatæ, ſalſis piperatiſque condimentis prorsùs ablegatis.

II. In alterâ gonorrhϾ periodo, cujus initium dignoſcere facile eſt ex inflammationis remiſſione, dyſuriæ mitigatione, raritate ac leniore dolore erectionum, denique liberiore ſeminis aut ſeminalis humoris effluxu, eò debent indicationes omnes ſpectare, ut admiſſi contagii pars maxima facili purulenti ſeminis manatione eliminetur; cætera portio purgantibus aliò avertatur; reliquiæ tandem, ſi quæ fortè ſuperſint, ita profligentur ac corrigantur vi adhibiti Mercurii, ut intra ſanguinem tragœdias agere nunquam poſſint. II. In ſecundâ periodo.

Itaque 1°. Æger identidem purgandus eſt, principio quidem carthartico blandiore, ne remiſſa inflammatio recrudeſcat, *verbi gratiâ*, cum ℥ ij. medullæ caſſiæ in duobus cyathis ptiſanæ vel ſeri lactis depurati dilutæ, pro duabus doſibus intra tres horas manè ſumendis, jejuno ventriculo. Poſteà verò, ſi ita è re eſſe videatur, addi poterunt ad efficaciorem catharſim movendam jalappium vel diagridium ad gr. x. vel xij, aut aquila alba ad gr. xx.

2°. Valuit olim apud omnes, valetque etiam nunc apud nonnullos uſus exhibendi præparata Mercurialia, quæ catharticæ virtutis expertia ſint, ut Panaceam vulgarem, ſive Mercurium ſublimatum dulcem duodecim laboribus exaltatum; Æthiopem mineralem, ſive Mercurium ſulfure fixatum ignitione; Mercurium violaceum, ſive flores ammoniacales Mercurii &c. quorum ſingulorum doſis erat in adultis à gr. xv. ad ℈ j. ſingulis diebus vel alternis tantùm pro Medici prudentiâ; ſed quæ conſervâ vel ſyrupo excipiebantur ſub formâ boli, ne dentes nigrore inficerent illita, imò quod pejus eſt, carie tentarent.

3°. Utendo præparatis Mercurialibus iſtiuſmodi diligenter cavebatur, ne aëris humiditate aut frigore, ventove vehementiore diaphoreſis, quam Mercurialia movebant, cohiberetur, unde fluxiones ac catarrhi graves accidiſſent. Quocirca jubebatur æger, ſi tempeſtas frigidior eſſet, cubiculo ſe continere.

4°. Statim atque continuato Mercurialium uſu prima apparebant ptyaliſmi indicia, purgatio exhibebatur præcedenti ſimilis, vel præcedente paulò validior cum infuſo folliculorum ſennæ, additis ſale vegetali & mannâ; vel cum diagridio ſulfurato & jalappio, ſyrupo aut conſervâ exceptis in formam boli &c; eo fine ut versùs inferiora deturbaretur materies, quæ ad os irruens ptyaliſmum motura fuiſſet.

5°. Eâ methodo alternans præparatorum Mercurialium & purgantium uſus pluries repetebatur, ut morbi gradus & ſymptomatum vehementia poſcere videbantur, donec fluxus gonorrhoicus omnino evaneſceret, vel abiret tandem in ſimplex ſeminis ſtillicidium aliis remediis coercendum.

6°. Verùm frequentior illa & iterata præparatorum Mercurialium exhibitio videtur in dies obſoleſcere ; neque injuriâ, meo quidem judicio. Compertum eſt enim illorum remediorum uſu, non modò ventriculi tonum debilitari, vireſque infringi, quod ſanè magnum eſt, ſed etiam, quod maximum, ſanguinis acrimoniam ita intendi, ut ulcera, quæ in conceptaculis ſeminis latent, auctâ ſanguinis dyſcraſiâ, nedùm ſanentur, ſed maligniora fiant & curatu difficiliora. Certè pluries ipſe expertus ſum, & mecum expertos eſſe Medicos cæteros nullus dubito, uſu Mercurialium cautè etiam exhibitorum dyſuriam jam remittentem, fluxumque gonorrhoicum fatiſcentem recruduiſſe, cum novâ humoris manantis virulentiâ, quam flavus viridiſve color, auctaque acrimonia ſatis indicabant.

7°. Ideò ablegatis, vel ſaltem rariùs uſurpatis præparatis Mercurialibus ore exhibendis, uſu jam receptum eſt frictionibus mercurialibus externè uti, perinæum, genitalia, clunes, inguina in viris; in fœminis verò perinæum, clunes, inguina, pudendi labia, imò niſi graviùs inde doleant, vulvam ipſam unguento ſive linimento mercuriali ad ignem inungendo. Solent frictiones iſtiuſmodi tertio tantùm vel quarto quoque die repeti, adhibitâ dumtaxat unâ vel alterâ unguenti drachmâ, ne illitus frequentior aut cum majore unguenti doſi ptyaliſmum concitet. Demùm ut unguenti reliquiæ cuti adhæreant, nec induſio abſtergantur, inducenda ſunt femoralia, quæ toto curationis tempore geſtentur.

8° Ea ſanè methodus & *efficax* eſt, & *commoda. Efficax* quidem, quia atomi mercuriales in cutis ſpiracula, in vaſa lymphatica à cute oriunda, in ipſum demùm affectarum partium contextum illitu ſenſim inſinuatæ corroſivas contagii venerei particulas, quibus morbus inducitur, efficaciter impetunt, infringunt, deſtruunt: *Commoda* verò, quia eædem mercuriales atomi illitûs ope, viâ breviſſimâ & ſine ullâ ventriculi noxâ, ad partes deducuntur, ubi latet ſeminium venereum, quod neutrum convenit præparatis Mercurialibus internè ſumptis, vel ſaltem minùs convenit.

9°. Quòd ſi ptyaliſmus videatur inde forſan imminere, adhibitâ leni catharſi cum mannâ vel caſſiâ in ſero lactis aut ptiſanâ, ſupprimi debet, antequam invaleſcat; ac poſteà eidem methodo, ſed minore unguenti doſi & longiore frictionum intervallo denuò inſiſtendum eſt per duas aut tres hebdomadas, vel per menſem unum, donec ſeminio venereo penitùs debellato aut eliminato, gonorrhœa tandem perfectè curetur.

10°. Porrò in adhibendâ eâ therapeiâ cavendum eſt, ſi frigidior tempeſtas fuerit, ut æger domi & cubiculo ſeſe contineat, quandiù frictionibus utetur; nam Mercurius, ſanguini per illitum infuſus, diapnoem auget, ut de præparatorum uſu modò dicebamus, quæ ſi frigidioris aëris attactu intempeſtivè reprimeretur, periculum inde foret, ne gravis decubitus aliquò fieret.

11°. Dùm frictiones illæ adhibentur, non omittenda cætera auxiliorum genera, quæ ad reliquias inflammationis conceptaculorum ſeminis reſolvendas, ſi quæ ſuperſint; quæ ad detergenda ulcera; quæ ad demulcendam ſanguinis acrimoniam utilia ſunt; ſed è contrà eò majore diligentiâ ab ægrotante adhibenda, quòd jam ab interno Mercurialium uſu vacet.

12°. Quòd ſi, dùm ea geruntur, recrudeſcat genitalium inflammatio, aut virulenti ſeminis fluxus ſupprimatur, quod utrumque ægrotantium intemperantiâ non rarò accidit, potatione, coitione, aut exercitatione nimiâ; tunc omiſsâ inutili, imò nocivâ therapeiâ, opus ab integro inſtituendum eſt, eamdem telam redordiendo, hoc eſt, ea omnia, quæ primo gonorrhœæ ſtadio conferre diximus, in uſum revocanda ſunt, donec mitigatâ inflammatione ſuppreſſus humor liberè denuò profluat.

13°. Verùm, ſi manifeſtum ſit in naviculari urethræ foſſa, quæ ad balani radicem ádſita eſt, latere ulcus cancroſum mali moris, quod præcipuus ſit morbi fomes, operæ pretium erit malo, ad quod aditus patet, eadem admovere remedia, quæ valent adversùs ulcera cancroſa balani & præputii, & de quibus infrà *Cap. VII.* Quod ut obtineatur, ſubtilis tela remediis illis imbuta, & circùm fiſtulam argenteam plicata, ita introducenda eſt, ut urethræ ambitui applicetur; vel quod expeditius, longiores turundæ, quæ craſſitie æquent urethræ amplitudinem, & quæ iiſdem unguentis oblitæ ſint, in urethram intrudendæ ſunt. Curandum ſolùm ut admota unguenta toties renoventur arte eâdem, quoties contigerit, ut effluentis urinæ impetu deradantur. Conſtat ſanè eâ methodo, ſcilicet admotis topicis medicamentis, quæ malum immediatè attingant, ulcera illa multò certiùs, promptiùſque ad cicatricem venire, quàm medicami nibus ullis, quæ ore exhibeantur, utpote quæ morbum è longinquo impugnent.

14°. Porrò in hac alterâ gonorrhœæ periodo eadem ac in præcedente victûs continentia ſervanda eſt. Poteſt ad ſummum ægrotantibus, ſi ſtomacho langueant, concedi uſus vini oligophori, & multâ aquâ diluti, modò cætera omnia proſperè procedant, nec ulla ſuperſint fervoris indicia, quamquam tamen, (*a*) *quia prodeſt rarò, nocet ſæpiſſimè, melius eſſet non adhibere omnino.*

III. Demùm, ubi primùm ſedato ac reſtincto genitalium æſtu, reſolutâque inflammatione, ægrotans ab erectione involuntariâ, tentigine, dyſuriâ &c. liber eſt, humorque ſeminalis ſpiſſior, lenior, parcior, magiſque albicans diſtillat, tùm tertium adeſt morbi ſtadium, in quo hæ ſunt Medici partes, ut ulcera interna detergat; deterſaque conſolidet; ac tandem acrimoniam, quam ſanguis & ſemen contagii venerei afflatu contraxêre, demulcentium & diluentium uſu temperet & corrigat. III. In tertiâ periodo.

Ad hunc ſcopum conferunt 1°. Balſama & balſamica omnia identidem ore exhibita per tres quatuorve dies continuos, ut Terebinthina Chia vel Veneta à ℥ ß. ad ℥ ij. modò ſola, modò cum Rheo pulverato à ℥ ß. ad ℥ j. aut quæ ſi non re, ſaltem nomine præſtant, Balſamum Copaivanum, vel Balſamum Canadenſe ad guttas ſex, decem, viginti, triginta, hoc eſt, à ℈ ß. ad ℈ ij. Hæc autem triplici ratione poſſunt exhiberi, nempe ovi vitello diluta in liquore quovis diſſolvi; vel ſyrupo cuicunque, *verbi gratiâ*, ſyrupo capilli veneris ſuperaffuſa uno hauſtu ex cochleari exſorberi; vel demùm ſaccharo pulverato obvoluta boli inſtar deglutiri.

2°. Lac aſininum, caprillum, aut vaccinum, purgato priùs corpore manè jejuno ventriculo exhibitum, imò ſi ſtomachus ferat, veſperi etiam ante

(*a*) Cicero. *De Nat. Deorum. Lib.* 3.

decubitum; primum quidem & alterum ſincerum & impermixtum; tertium verò alteratum aquâ ſecundariâ calcis, aut levi decocto radicum Chinæ vel Sarſæ-parillæ in pituitoſis & adipoſis; & levi decocto radicum tormentillæ, conſolidæ majoris, biſtortæ, vel fragariæ in bilioſis, melancholicis & macilentis.

3°. Aquæ minerales, acidulæ, vitriolicæ, ferrugineæ, quales ſunt in Galliis *les Eaux de Camarets*, *de Capverd*, *de Caranſac*, *de Forges*, *de Paſſi*, & aliæ conſimilis facultatis nullibi non obviæ, quibus, ſi per quindecim aut viginti dies epotentur, quidquid acrius ſalſiuſve ſupereſt in ſanguine vel in ſemine, eluitur ſenſim & everritur.

4°. Quòd ſi ea ſiſtendæ gonorrhœæ imparia eſſe videantur, poterunt internè adhiberi aſtringentia, ut corallia rubra præparata, ſuccinum, diaphoreticum minerale, crocus Martis aſtringens, lapis hæmatites, os ſepiæ, ſanguis draconis, terra Japonica, vulgò *Catechu* ſive *Cachou*, alumen rupeum &c. quorum ſingulorum doſis à gr. x. ad gr. xx. vel ℈ j. Ex his numero pluribus vel paucioribus intimè mixtis contritiſque, & conſervâ roſarum rubrarum, vel ſyrupo cydoniorum exceptis paratur bolus per duodecim aut quindecim dies devorandus alternis diebus, ſuperbibendo hauſtum infuſi theiformis foliorum ſiccorum menthæ, vel duo aut tria cochlearia aquæ ſtillatitiæ menthæ à Quercetano deſcriptæ *in Pharmacopœâ*, & à Lazaro Riverio ſæpiùs laudatæ *in ſuis Obſervationibus*, cujus proceſſum infrà proferemus ad calcem Libri IV.

5°. Quin imò, ſi humor qui à genitalibus diutiùs aliquando diſtillat, poſt diſcuſſum æſtum ac fervorem paucus ſit, tenuis, albicans, viſcidus, ſeminis inſtar adhærens, verè ſeminalis, tunc licebit impunè uti injectionibus in urethram in viris, in vaginam in fœminis, non quidem aſtringentibus ſtypticiſve, à quibus ſemper cavendum eſſe arbitror, ſed merè deterſivis, ſcilicet ex levi decocto herbarum vulnerariarum, ut bugulæ, ſaniculæ, marrubii, geranii, alchimillæ &c. cum diſſoluto melle roſaceo; vel ex aquis thermalibus, iis maximè quæ ſulfureæ ſunt, decocto hordei alteratis.

6°. Si quis plura deſideraverit ad exhauriendas contumacioris gonorrhœæ reliquias, adire poterit vel hujuſce Libri *Caput IV*, *Artic.* 3, ubi *de ſeminis ſtillicidio*, quod gonorrhœæ curatæ non raro ſupereſt; vel ſequentis Libri *Caput X*, ubi *de gonorrhœâ*, *quæ poſt hydrargyroſim reliqua eſt*, agitur.

IV. Quid peccari ſoleat in curandâ gonorrhœâ?

IV. Cùm ad perfectam artis notitiam opus ſit, non ſcire modò, quid in curandis morbis agendum, ſed ſimul etiam noſſe quid cavendum ſit, ideò probè notari velim multa in curandâ gonorrhœâ virulentâ plerumque peccari.

1°. Purgantia mochlica temerè præſcribendo, ut præcipitata Mercurialia, rubrum, album, luteum, viride; Colocynthidem vel Trochiſcos alahandal &c. quæ ventriculi tonum ſemper debilitant ac peſſundant, facultatemque pervertunt; quæ ſupervomitiones, ſuperpurgationes, dyſenteriam, hæmoptoem, lipothymiam, aſphyxiam, mortem etiam quandoque inferunt; quæ nunquam tutò, quæ rarò impunè exhibentur; quæ ſi unquam adhiberi poſſint à prudente Medico, in robuſtis tantùm, athleticis, ruſticis, militibus &c. adhibenda ſunt.

2°. Decocta, quæ vulgò *ſudorifica* dicuntur, & quæ parantur ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ, omnibus indiſcriminatim exhibendo. Valent ea quidem ad exſiccanda ulcera in pinguibus & pituitoſis, quibus ſanguis craſſior eſt, aut nimio phlegmate luxuriat: At verò noxia ſunt in macilentis, melancholicis, bilioſis, quibus ſanguis ſiccior eſt & ſalſo-acrior, unde inſolenti orgaſmo, quem cient in ſanguine, renovant genitalium æſtum & inflammationem, atque purulenti ſeminis fluxum augent & acrimoniam intendunt non ſine magno ægrotantium detrimento.

Cæterùm decocta iſtiuſmodi, ſi quando conducere videantur, ſolent ſub ſequenti formulâ præſcribi.

℞ *Lignorum Guaiaci & Saſſafras*, ana ℥ ij.
Radic. Chinæ & Sarſæ-parillæ, ana ℥ j ß.
Antimonii crudi craſſiuſculè triti & nodulo incluſi ℥ j ß.

Ligna & radices incidantur, & infundantur omnia tepidè per noctem in aquæ fontanæ *lib.* viij. Deinde bulliant moderato igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo ſub finem coctionis
Follicul. ſennæ ℥ ß.
Radicis liquiritiæ raſæ ℥ j.
Colatura ſervetur ad uſum, ter in die uſurpanda ad ℥ viij. manè jejuno ventriculo, horâ quintâ vel ſextâ pomeridianâ, & ante decubitum.

3°. Præparatis Mercurialibus internè immoderatiùs utendo, vel abutendo potiùs, iis etiam quæ blandiora ſunt, ut Aquilâ albâ, Panaceâ, Æthiope minerali, Mercurio violaceo &c. Hinc enim non modò gravis noxa ventriculo infertur, ut ſuprà dictum eſt, ſed etiam, maximè in conſtitutione ſalſo-acri, ſanguinis excandeſcentia & ſeminalis humoris acrimonia adeò intenduntur, ut genitalium ulcera, quæ cicatricem proximè tractura videbantur, aliquando recrudeſcant, & coitioni pervivaciùs inde repugnent.

4°. Balſamica, qualia ſunt Terebinthina, Balſamum Copaivanum, Canadenſe, Peruvianum &c. ſumenda dando præpoſterè, vel ſæpiùs inculcando immoderatè. Hinc enim tùm ſanguinis, urinæ, putridi ſeminis fervor, tùm phlogoſis urethræ valdè intenduntur, ex quo utroque capite dyſuria, cæteraque gonorrhœæ ſymptomata, quæ jam abierant, vel remiſerant, ſolent extemplò renovari vel recrudeſcere. Imò quod pejus, accidit ſæpè ut hinc externa ulceris facies, quæ urethræ obverſa eſt, à lotio balſamicis partibus nimiùm gravi, quod odor abundè arguit, ita extergatur, exſiccetur, exareſcat, ut conſtipatis emiſſariis conſuetus putreſcentis ſeminis effluxus inhibeatur, de quo ſolent quidem improvidi vel inexperti ſibi aliquandiù plaudere initio, quaſi de gonorrhœâ miraculo ſanatâ, ſed de quo mox & diù dolent, cùm ſentiunt teſtium alterutrum intumeſcere à retento ſemine putrido, quo infarcitur, & in herniam veneream ſeu ſpermatocelen phlegmonoden indurari, cujus reſolutio res eſt difficilis, diuturna, & periculoſæ plena aleæ.

5°. Denique adhibendo perperàm injectiones aſtringentes in vaginam in fœminis, in urethram in viris, cum lapide medicamentoſo Crollii,

Colcothare, aut pulvere *de Verny* infrà deſcribendo *Lib. IV. Cap. ultimo*, aliiſve id genus pulveribus ſtypticis, vitriolicis, aluminoſis &c. quibus ſolet tùm urethra morbosè conſtringi, unde gravis ſtranguria, quæ gonorrhœæ plerumque pediſſequa eſt, tùm etiam lues venerea inferri, quoties ſemini aut ſeminali humori, cujus fluxus ſupprimitur, vel minima contagii pars adhuc ineſt, quandoquidem ſeminium illud intrò coercitum cogitur ſanguini, in quem refluit, latente vitio ineluctabilem noxam inurere.

CAPUT II.

De Empiricis gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitiâ ejuſdem Prophylaxi.

§. I. DE EMPIRICIS GONORRHOEÆ CURANDÆ METHODIS.

Varii varias adhibent methodos curatorias ad gonorrhœam.

PROPOSUIMUS hactenùs Therapeiam, quam ad curandam gonorrhœam tutiſſimam, efficaciſſimam, experientiâ maximè comprobatam, atque adeò cæteris omnibus jure præferendam eſſe cenſuimus. Ne quid tamen in re ita gravi omiſiſſe videamur, lubet & cæteras methodos curatorias, quæ veluti compendiariæ à nonnullis commendantur, paucis proferre, ac de iiſdem judicium candidè ſimul apponere, ne inani buccinatorum pollicitatione incautioribus fucus fiat. Sed omiſſis antiquioribus therapeiis, quæ primis luis venereæ temporibus olim adhibitæ ſunt, at verò quas dies jam pridem delevit, iis tantùm inſiſtemus, quæ vigent hac ætate noſtrâ, & quibus novimus ægrotantes etiam nunc ſæpiſſimè deludi.

I. Injectiones in urethram cum diſſolutis præparatis Mercurialibus.

I. Carolus Muſitanus (*a*) laudat quaſi ſpecificum remedium, quo intra triduum gonorrhœa ſanetur, & quod ſpem nunquam fruſtretur, injectionem in urethram ſequenti modo præparatam.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ viij, *quibus diſſolve Draconis mitigati*, hoc eſt, Mercurii ſublimati dulcis, *in alkool redacti* ʒ ij.

Agitentur ſimul, & liquoris illius turbidi ac tepidi ℥ j, *ſiphone eburneo in urethram injiciatur ter in die.*

Aſſerit Muſitanus hac injectione ſolâ, citra omnem alium remediorum apparatum, imminentem vel incipientem gonorrhœam ſtatim reprimi ac veluti ſufflaminari, modò abjectâ cunctatione injectio adhibeatur, ubi primùm putridum ſemen fluere incipit; imò verò antequam quidquam diſtillet, & ſtatim atque genitalia poſt ſuſpectum concubitum inſolitâ prurigine titillantur.

Proſtat (*b*) *in altero praxeos Mayernianæ ſyntagmate* haud diſſimilis in-

(*a*) *De Morbis Venereis*, *Lib. 3. Cap. 2.*
(*b*) *Tractat. 4. De lue Venereâ*, *Cap. 3.*

jectionis formula ad gonorrhœam virulentam, quæ ſequentibus verbis exprimitur.

℞. *Aq. calcis* ℥ vj.
Mellis roſati ℥ ij.
Mercurii dulcis in alkool redacti ℥ j.

M. f. inde Injectio in urethram, quâ Mayernius ait *gonorrhœam virulentam certò ſanari præmiſſis præmittendis*, & quâ aſſerit *Equitem* quemdam, nomine *Sir Kenelmum Digby intra quinque dies perfectè curatum fuiſſe ex gonorrhœâ.*

Facilis profectò & expeditus gonorrhœam curandi vel præcavendi modus, ſi veritate niteretur, ſed quem maximo ganeonum infortunio tùm ratio, tùm experientia perinde falſi arguunt. Sed quæ velut inefficaces rejiciuntur.

1°. *Ratio* quidem. Neque enim veriſimile eſt injectiones iſtiuſmodi contagio venereo jam ſuſcepto mederi poſſe, tùm quòd in urethram tantùm penetrent, atque adeò ad virus uſque venereum non pertingant ſeminariis conceptaculis jam inſinuatum, ubi tragœdias incipit agere; tùm quòd etſi forſan eò penetrarent, vix poſſent corroſivas contagii partes tam ſubitò deſtruere, corrigere vel hebetare, ut mutatâ naturâ ab inflammandis ſeminis conceptaculis illicò deſiſterent. Quin potiùs metuendum foret nec inani, ut opinor, fundamento, ne ſalinæ & punctoriæ Mercurii dulcis particulæ, urethræ interiora & conceptaculorum ſeminariorum emiſſaria duriùs vellicando, imminentem aut incipientem phlogoſim ſeu inflammationem præcipitarent vel intenderent.

2°. *Experientia verò.* Experimentum enim ipſimet fieri aliquoties juſſimus ſed ſine ſucceſſu, non quidem in incipientibus aut imminentibus gonorrhœis, circa quas Medicos adiri rarum eſt, ſed in recentibus; non iiſdem quoque formulis, quas modò tradidimus, ſed minore Mercurii dulcis aut panaceæ doſi, eâ ſcilicet prudentiâ, quæ Medicum ſemper decet in experiundo. Nunquam verò vel detrimentum vel emolumentum ullum inſigne inde acceſſiſſe obſervavimus.

Quapropter conjicerem opinionem de efficaciâ illarum injectionum inde conceptam fuiſſe, quòd adhibitæ fuerint in caſu ubi nulla imminebat gonorrhœa, vel ſi gonorrhœa jam inciperet, in caſu ubi gonorrhœa hæc erat è genere leniorum & facilè reſolubilium, unde ſocordiâ aut vaniloquentiâ temerè creditum fuerit, harumce injectionum ope imminentes gonorrhœas præcaveri aut incipientes ſupprimi, cùm reverà tamen laudatæ injectiones nihil ipſæ præſtiterint, aut ad ſummum felicem eventum, qui ſponte futurus erat, non corruperint.

Si cui tamen rem denuò experiri lubuerit, per me quidem facilè licebit, modò periculum fiat non in gonorrhœâ admodùm virulentâ, cùm urethrâ & conceptaculis ſeminis graviter inflammatis dyſuria adeſt urens, mentula velut ſubtensâ chordâ retracta deorsùm incurvatur, abſceſſus in perinæo imminet &c; ſed in leni & incipiente gonorrhœâ, ubi cùm omnia mitiora ſint, delictum levius poſſet minori damno permitti, ſi forſan committeretur experiundo.

II. Thomas Bartholinus (*a*) commendat in gonorrhœâ virulentâ ſequen- II. Uſum internum

(*a*) *Hiſtoriar. Anatomicar. Centur. 4. Epiſtol.* 53. Et *Centur. 5. Hiſtor.* 82.

cantharidum in ſubſtantiâ vel in infuſo.

tem infuſionem, quam ipſe quoque Fridericus Hoffmannus (*a*) approbat.

℞. *Cantharidum pulveratar.* ℈ j.

Infund. in vini Rhenani, vel *ſpiritûs vini* ℥ iij.

Stent in infuſione per aliquot dies, deinde per chartam bibulam filtrentur. Ex colato liquore cochlear unum ſeptem aliis cochlearibus ſeu vini ſeu cereviſiæ admiſce. Ex hoc mixto primo die cochlear unum, altero die duo, & ſic deinceps propinentur.

Martinus Liſterus quoque, *in Exercitatione Medicinali de lue venereâ*, videtur nec ipſe uſum infuſi cantharidum reformidare, quo ſe bis uſum fuiſſe refert in ægrotis ſcilicet 11. & 12. In priore quidem caſu, *drachma una cantharidum digeritur cinere calido cum* multis aliis ſpeciebus *in ſpiritûs vini rectificatiſſimi librâ ſemiſſe;* Infuſum *filtratum per chartam bibulam bis in die præſcribitur ad guttas* xxxx. *in cereviſiâ tepidâ*. In poſteriore verò, *cantharidum drachma una digeritur per diem balneo mariæ cum cochenilîâ in vini Rhenani lib.* j. & hujus infuſi *cochlear unum cum decocto Guaiaci bis quotidie exhibetur.*

Conſtat ſimiliter cantharides in ſubſtantiâ à Paulo Hermanno (*b*) *in Cynoſurâ materiæ medicæ* proponi *ad corrigendam gonorrhœam virulentam, incipiendo à doſi minori, ſcilicet à gr.* ß. *& ſi fiat cum ægri levamine ad gr.* j. *vel* ij. Laudatur etiam ab eodem Infuſum cantharidum, cujus *unciam ſemiſſem* miſcendam cenſet *cum aquarum nymphææ, portulacæ & graminis* ana ℥ ij. *& olei terebinthinæ gutt.* v, quam mixturam *ſucceſſivè exhibendam* eſſe vult, *ceu extremum remedium in gonorrhœâ virulentâ inveteratâ cum ulceribus ſordidis*, imò *etiam per penem injiciendam* eſſe.

Sic etiam Stephanus Blancardus (*c*) ait ſequens remedium, quod cantharides recipit, « in gonorrhœâ ſummoperè conferre:

» ℞. Cantharidum ʒ j,

» Olei terebinthinæ ℈ j,

» Infunde per aliquot dies in Spiritûs vini ℥ v. Doſis ʒ ij. in vehiculo appropriato.

Demùm Michaël Albertus, in Academiâ Hallenſi Profeſſor Medicus, (*d*) laudat ipſe quoque *eſſentiam cantharidum Bartholinianam in ſubjectis robuſtioribus* ad gonorrhœam *valdè contumacem & refractariam, modò cum aliquo moderamine adhibeatur.*

Sed qui reprobatur, tanquam pernicioſus.

Miror equidem à tot tantiſque Viris remedium ad gonorrhœam proponi, non dico tam infidum, ſed tam apertè pernicioſum. Cantharides enim, ſi internè uſurpentur vel doſi minimâ, *verbi gratiâ* quartâ parte grani unius, renes, veſicam, veſicæ collum, aut urethram phlogoſi, inflammatione, exulceratione plerumque afficiunt, vel ipſo (*e*) eorumdem teſtimonio, à quibus tam temerè laudantur ad gonorrhœam. Cantharides

(*a*) *Pharmac. Medic. Chimic. Lib.* 5. *Sect.* 4. §. 76.
(*b*) Part. 2. in verbo *Cantharides.*
(*c*) Chirurg., *Lib.* 3. *Cap.* 35.
(*d*) *Therapeiæ Medic. Sect.* 8. *Cap.* 18.
Et Materiæ Medic. Sectione 2. *Cap.* 1. §. 9.
(*e*) Vide Hoffmann. & Hermannum, *loc. ſuprà laud.*
Et Albertum, *in Praxi extemporaneâ*, *Caſu* 24.

ergo,

ergo, ſive in ſubſtantiâ ſive in infuſo internè exhibeantur, conferre nunquam, nocere ſemper debent in gonorrhœâ virulentâ, in affectione ſcilicet phlogode, inflammatoriâ, ulcerosâ urethræ.

Inquient forſan, qui contrà ſentiunt, cantharides deterſoriâ pollere facultate, atque adeò conducere in gonorrhœâ contumaciore ad detergenda ulcera dyſepulota. Sed eam detergendi facultatem cantharidibus ipſe nunquam conceſſero, qui probè ſciam cantharides ad ulcera tantùm inferenda, ad detergenda verò nunquam externè adhiberi. Eſto tamen: Detergant cantharides. Quid tùm? An ideò utendum erit remedio detergente iſtiuſmodi, quod inflammationem renovare, quod exulcerationem augere, quod ad gangrænam omnia deducere poteſt; quod ſæpè inflammationem renovat, exulcerationem auget, omniaque ad gangrænam deducit? Non certè, ne quidem ſi alia deficerent omnia detergentia; minimè verò, cùm tot alia ſuppetant efficaciſſima & ab omni periculo planè immunia.

Sed obvia, ni fallor, erroris cauſa. Nempe in omni gonorrhœâ adeſt dyſuria gravis, quæ cum ſtranguriâ non rarò conjungitur. Utrique viſum fuit occurrere uſu diureticorum, cæteriſque tutioribus cantharides, ut quæ facultate diureticâ egregiè polleant, præferre placuit, errore ſanè peſſimo, cùm loco diureticorum temperantium & demulcentium, quæ frigida dicuntur, & quæ ſola in inflammatoriâ dyſuriâ ex uſu eſſe poſſunt, adhibitum fuerit diureticum phlogiſticum, corroſivum, deleterium, quo omnia exacerbari, & ingraveſcere neceſſum ſit.

Cæterùm quamvis neſcius non ſim cantharides internè olim exhibitas fuiſſe cùm (*a*) ab Hippocrate, tùm (*b*) à Galeno, haud diffitebor ab interno earumdem uſu cautè ſemper abſtinuiſſe in gonorrhœâ quâvis virulentâ, nec auctorem eſſe velle cuiquam, ut eaſdem internè exhibeat, cùm tot alia remedia ad gonorrhœam præſto ſint opportuna, præſentanea, tuta; internuſque cantharidum uſus gonorrhœâ qualicunque ſemper pejor ſit & periculoſior.

III. Idem Martinus Liſterus *in Exercitatione eâdem*, quam modò laudavimus, tùm ad gonorrhœam, tùm ad affectus alios venereos Cocheniliam adhibet in Obſervationibus *quatuor*, 8, 11, 12, *&* 14. In primâ præſcribit cocheniliam in ſubſtantiâ, & doſi quidem maximâ, ſcilicet ad ℈ iv. *cum oſſis ſepiæ optimè lævigati* ℈ ij. pro doſi quâlibet, niſi forſan error ſit in numeris. In ſecundâ & tertiâ exhibet *infuſum cochenilia*; demùm in quartâ cocheniliam decoquit in *valentiſſimi Guaiaci decocto.* III. Exhibitionem cocheniliæ in ſubſtantiâ vel in infuſo.

Cùm primus ille ſit omnium quos novi, qui cocheniliam ad curationem gonorrhœæ propoſuerit, haud inanis conjecturæ locus eſſe videtur *medicamentum* illud ſpecificum, quod ait in *Præfatione Exercitationibus præfixâ, à ſe editum eſſe in Exercitatione illâ de lue venereâ*, & quo aſſerit *ſe à multis annis cum ſucceſſu uſum fuiſſe ad gonorrhœam comprimendam*, ipſiſſimam eſſe cocheniliam; neque enim reperire eſt in illâ Exercitatione remedium ullum alterum, quod novum ſit, quod jam priùs cognitum non fuerit.

(*a*) *De internis affectionib. Cap.* 38. *Edit. Charter.*
Et de ratione victûs in acutis, Textu 104. *ejuſd. Edition.*
(*b*) *Comment. in loc. Hipp. poſteriorem.*
Et de ſimplic. Medicament. facult. Lib. 11. *Textu* 44. *Edit. ejuſdem.*

Sed quæ conceptam ſpem planè fruſtratur.

Sed multa ſunt quæ ſuadeant Liſterum hac in re lapſum, & de cochenilię efficaciâ in curandâ gonorrhœâ nimia neque ſatis explorata pollicitum fuiſſe. Siquidem compertum eſt cocheniliam nihil eſſe præter animalcula, Tunæ ſive Opuntio majori ſpinoſo innaſcentia in Americâ, ſcarabæis ſimillima, quæ fumo exſiccata, & alis pedibuſque truncata confricatione in globoſa grana conformantur. Debet ergo cochenilia, ut & cætera omnia, quæ ab animalibus, ab inſectis potiſſimùm proveniunt, ſale ſcatere alkalino volatili, quod ſanè inſtituta analyſis teſtatum facit. Hinc deducenda eſt facultas cardiaca, alexiteria, ſudorifica, quâ cochenilia pollet non minore, imò verò efficaciore quàm grana Kermes, quibuſcum colore convenit; ſicut & virtus anti-epileptica, ſi eâ valeat, ut (*a*) Stephano Clerico, Genevenſi Medico, olim viſum fuit. Hinc ergo deducenda quoque vis diuretica, quæ in cocheniliâ non minùs conſpicua eſt, quàm in pleriſque diaphoreticis, & quâ certè aſellos ſive millepedes cochenilia ſuperat.

Primæ quidem illæ cocheniliæ facultates nullius utilitatis ſunt in gonorrhœâ: At verò potuit hæc ultima fucum facere Liſtero, quaſi diuretica cocheniliæ vis ad dyſuriam & ſtranguriam gonorrhoicam valeret. In quo tamen eum errore maximo duci manifeſtum eſt ex ſuprà dictis, quòd dyſuriæ & ſtranguriæ phlogodi, inflammatoriæ, ulceroſæ, qualis in gonorrhœâ perpetuò adeſt, non frigida diuretica, ſed calida, qualis cochenilia eſt, adhibenda cenſuerit, quibus morbi cauſam intendi, atque adeò morbum ipſum ingraveſcere neceſſe eſt.

Nihilominùs tamen, cùm ab exhibitâ cocheniliâ exigua tantùm noxa immineret, viſum eſt rei periculum aliquoties facere, non quidem primo gonorrhœæ ſtadio, cùm omnia fervore ſummo exæſtuant, ſed ſecundo aut tertio, ubi omnia remiſſiora ſunt; neque verò eâ doſi, quam Liſterus proponit, ſed doſi minore, *verbi gratiâ* ad grana xv. pro doſi quâlibet. Hinc autem experientiâ compertum habui, quod animo priùs conjeceram, nempe cocheniliam curandæ gonorrhœæ prodeſſe nihil, ſed nocere potiùs, quòd dyſuriam, genitalium phlogoſim, ac ſeminalis humoris, qui diſtillat, acrimoniam & virulentiam intendat.

IV. Mercurium præcipitatum viridem ore exhibitum.

IV. Carolus Muſitanus laudat (*b*) ubi ſuprà, quaſi ſpecificum ad veteres gonorrhœas Mercurium præcipitatum viridem, quem exhibendum cenſet à gr. ij. ad iv. & quo recentes gonorrhœas unâ doſi, inveteratas quatuor ad ſummum doſibus curari aſſerit.

Cum eo conſentit Paulus Hermannus, (*c*) qui & ipſe ait iiſdem ferè verbis *Mercurium viridem ſpecificum eſſe in gonorrhœâ virulentâ, ratione fortè cupri propter terram vitriolicam, exhibitum à gr.* iij. *ad* v.

Sed qui nunquam ſatis innoxius eſt.

Sanè novi medicaſtros, ſeu potiùs agyrtas non paucos, qui eodem remedio tanquam palmario uti ſoleant ad gonorrhœas extirpandas: Sed quid de illo ſentiendum ſit jam ſuprà abundè indicatum fuit, ubi de uſu purgantium mochlicorum, inter quæ vehementiâ eminet Mercurius ille viridis, cujus vi draſticâ non modò hyperemetos & hypercatharſis, ſed

(*a*) Mangetus Biblioth. Medic. in verbo *Cochenilia.*
(*b*) Tract. De Morbis Venereis, *Lib.* 3. *Cap.* 2.
(*c*) Cynoſura Materiæ Medic. Part. 2. in verbo, *Mercurius viridis.*

quod magis eſt, cujus vi cauſticâ phlyctænæ & ulceroſæ ſciſſuræ ventriculo inferuntur ſæpenumerò. Adde gonorrhœam, ſi eâ ratione ſiſtatur, ut ſæpê ſiſti experientiâ comprobatum eſt, ſiſti tantum violentâ humorum metaſtaſi, quam vomitio vel purgatio nimia concitant: non verâ humoris profligatione, cùm unâ aut alterâ doſi præcipitati viridis ad gr. ij. vel iij. quibus vix unum Mercurii crudi granum continetur, non poſſit ſanguinis maſſa tota pervadi, neque atomi omnes contagii venerei, quæ variis in locis nidulantur, corrigi & eliminari, unde fit ut apparens, non vera ſit gonorrhœæ ſanatio, quæ idcirco vel ſponte recrudeſcit, vel luem veneream tacitè ingenerat.

V. Reſina Guaiaci, quam alii gummi vocant, & quæ *ex corticibus extracta vel ſponte ſuâ manans, arida eſt, friabilis, ſubnigrans, pellucida, ſaporis acris, odoris grati, præſertim ſi igni imponatur, gonorrhœæ ſpecificum* dicitur (*a*) à Paulo Hermanno, ſi à ℈ j ad ℈ ij in ſubſtantiâ exhibeatur. Quin imò non veretur ille ad reſinam Guaiaci præcipitatum viridem adjicere doſi granorum quinque in ſequente formulâ. V. Reſinam Guaiaci, quæ laudatur quaſi ſpecifica.

℞. *Reſinæ Guaiaci* ℈ j.
Mercurii præcipit. viridis gr. v.
Sacchari Saturnini ℈ ß.
Succini præparat. gr. xv.
Terebinth. ſeu balſam. Peruvian. q. ſ.
M. f. Pilula contra gonorrhœam pro j. doſi.

Laudatur quoque uſus ejuſdem reſinæ à Carolo (*b*) Muſitano ad gonorrhœam.

Sed liquet reſinam illam ſeu gummi Guaiaci, nec aliter, nec efficaciùs valere, quàm intenſum decoctum ejuſdem ligni, quo quidquid ligno reſinoſum ineſt, coctura diſſolvitur. Vidimus autem ſuprà decoctum iſtiuſmodi nec ad omnes gonorrhœæ ſpecies, nec in omnibus ægrotis conducere: Imò potiùs quandoque nocere, humorum ſeminalium acrimoniam, & genitalium fervorem intendendo, unde morbi vis, quæ jam remiſſa erat, ſolet recrudeſcere. Quocircà idem quoque ſentiendum eſt de reſinâ Guaiaci, quæ ſanè ideò rari usûs eſt. Sed quæ decocto ligni Guaiaci nec facultate nec uſu præpollet.

VI. Si Fridericus Hoffmannus audiatur, (*c*) *Saccharum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum & leni calore cinerum digeſtum, egregium & ferè divinum præbet in gonorrhœâ remedium, inprimis ſi aliquid addatur camphoræ.* VI. Saturnina remedia.

Extat apud Mayernium (*d*) compar remedium ad gonorrhœam ſequente formulâ.

℞. *Camphor.* ℈ ß.
Sal. Saturnini ℈ j.
Sal. tartar. gr. xij.
Caſſ. fiſtularis ℥ ß.
Terebinth. Venet. ℥ j.
M. f. bolus, qui, ſi in Auctore fides ſit, gonorrhœam curat intra paucos dies.

(*a*) Cynoſura Mat. Medic. *Part.* 1. *in verbo* Cortex Guaiaci.
(*b*) *Ubi ſuprà.*
(*c*) Pharmac. Med. Chim. *Lib.* 3. *Cap* 13. *§.* 158.
(*d*) *In altero ſyntagm. Tract.* 4 *Cap.* 3.

Denique vidimus modò ſaccharum quoque Saturninum à Paulo Hermanno (*a*) internè exhiberi in gonorrhœâ ad ℈ ß. pro unâ doſi.

Quæ utilia eſſe poſſunt, ſi cautè adhibeantur.

Et profectò Saturnina remedia in ultimo morbi ſtadio nequaquam contemnenda ſunt, ut quæ feliciter adhiberi poſſint in gonorrhœâ habituali ſeu contumaciore ſeminis aut ſeminalis humoris ſtillicidio, quod gonorrhœæ virulentæ aliquando ſupereſt; ſed iis nunquam utendum eſſe cenſeo, niſi doſi minimâ, *v. g.* balſamo Saturnino Hoffmanni ad guttas viij vel xij, aut ſaccharo Saturnino ad grana iv vel vj, cautè attendendo nùm ab exhibitis cardialgia, morſus oris ventriculi, nauſea &c. ægrum angant, quæ ſi fortè acciderent, ab ulteriore exhibitione temperandum eſſet, quandoquidem experientiâ exploratum eſt *Saturnina remedia nunquam internè ſatis tuta eſſe*, ut verbis ipſis utar Johannis Boecleri in additionibus ad Cynoſuram Pauli Hermanni, *Parte* 2. in verbo *Plumbum.*

VII. Methodum compendiariam Nicolai Cheſneau.

VII. Nicolaus Cheſneau, Medicus Maſſilienſis haud incelebris ſuo tempore, ſequentem methodum propoſuit (*b*) gonorrhœæ virulentæ, ut ille ait, *ſine caſſiâ, ſine emulſionibus, ſine venæ ſectione* curandæ, quam cæteris omnibus *tutiorem & compendioſiorem* credit.

℞. *Mercurii dulcis* gr. xij.
Diagridii vapore ſulphuris caſtigati gr. iij.
M. cum ſ. q. ſyrup. roſarum purgativi. F. bolus manè devorandus, ſumendo juſculum poſt duas horas.

Die inſequente idem bolus iterandus eſt, ſed auctâ tùm Mercurii, tùm Diagridii doſi duobus granis: Iterandus quoque die tertio, ſed auctâ denuò eorumdem remediorum doſi duobus aliis granis, niſi forſan primâ exhibitione alvus copioſè depoſita fuiſſet.

Poſt triduanam illam purgationem, quæ quò magis ventrem moverit, eò utilior futura eſt, utendum ſequente opiatâ.

℞. *Camphor.* ℈ j.
Cremor. Tartar. ʒ vj.
Sal. Prunellæ ʒ iij.
Terebinth. ℥ ij ß.
M. omnia & dividantur in ſex doſes æquales, per ſex dies continuos manè ſumendas tribus horis ante paſtum, pulverato ſaccharo obvolutas.

Si poſt uſum opiatæ perſeveret adhuc penis dolor cum dyſuriâ & fluxu ſeminis purulenti, ſubflavi, aut virideſcentis, iterandæ purgationes, ut priùs, cum Mercurio dulci, auctâ ejuſdem doſi ad grana xx vel xxiv, non auctâ verò diagridii doſi ultra gr. iv, ſed ſi æger difficiliùs purgetur, addito cochleari uno ſyrupi roſarum ſolutivi.

At verò ubi primùm ſemen profluet albicans & ſincerum, licet aquoſius ſit, potiſſimùm verò ſi jam ceſſaverit dyſuria, ſeriò de ſiſtendâ gonorrhœâ cogitandum, in quem finem Auctor ille plurimùm commendat crocum Martis aſtringentem, ex limaturâ chalybis, cui aqua fortis affuſa ſit, paratum juxta proceſſum Beguini, per triduum doſi ℈ j. quolibet manè exhibendum ſub formâ boli, conſervâ roſarum exceptum.

Sed quæ

Hactenùs Nicolaum Cheſneau diligenter excerpſimus. Jam verò ut in-

(*a*) *Ubi ſuprà.*
(*b*) *Obſervation. Lib.* 5. *Obſerv.* 38.

genuè proferamus quæ ſentimus, videtur propoſita therapeia, 1°. Periculoſa in gonorrhϾ vehementioris principio; neque enim validiora purgantia ſatis tuta ſunt, cùm inflammatio conceptaculorum ſeminis intenſa eſt, cùm genitalia æſtuant, cùm omnia nimio fervore deuruntur & immodico erethiſmo graviter dolent. 2°. Parùm efficax in vetuſtiore gonorrhω, in quâ inflammatio in ſuppuratum degeneravit; cùm teſte experientiâ rarò derepente cedat purgantibus, niſi mochlicis, inter quæ minimè locum habere poteſt bolus ex viginti aut viginti quatuor granis Mercurii dulcis, & ſex granis Diagridii. gonorrhϾ perfectè curandæ impar eſſe videtur.

Si cui tamen magnificis Nicolai Cheſneau promiſſis perſuaſo, ſuo periculo ſapere placeat, monitum illum velim ut ab experiundo abſtineat, dùm prima morbi ferocia venæ ſectione, refrigerantibus & demulcentibus ſe remiſerit; poſteà enim vel nulla vel minor noxa metuenda eſt à præpoſtero huiuſce methodi uſu, niſi forſan nimiâ croci aſtringentis doſi gonorrhϾ fluxus æquo citiùs cohiberetur, ſed ab errore tam manifeſto ſibi cavere difficile non eſt.

VIII. Denique uſu receptum eſt apud Medicos, (*a*) Chirurgoſque non paucos per octiduum ℥ j. exhibere opiatæ ſequentis. VIII. Tandem uſum terebinthinæ cum Mercurio dulci, quod remedii genus tutum eſt, & poteſt interdùm utile eſſe.

℞. *Terebinth. Venetæ* ℥ iv.
Rhei elect. & pulverat. ʒ iij.
Mercurii dulcis ʒ j.
M. ſimul. F. maſſa in octo doſes dividenda.

Quod ſanè remedii genus & tutum eſt & ſalutare, modò tertio vel ad ſummum ſecundo morbi ſtadio exhibeatur, cùm ſe remittente fervore & dyſuriâ opus eſt ut ulcera detergantur, & deterſa obductâ cicatrice ſolidentur. Attamen nullâ ratione præferendum eſſe cenſemus levioribus inunctionibus mercurialibus, quæ externè illiniantur eodem ipſo tempore, quo balſamica ore exhibentur juxta methodum ſuprà propoſitam, unde eadem omnia emolumenta accedunt, quæ ab opiatâ, ſed certiora & efficaciora, minore noxâ, & ſine ullo ventriculi damno.

§. II. De commentitia gonorrhoeæ Prophylaxi.

Jam verò ut de prophylaxi gonorrhϾ, cæterorumque morborum venereorum pauca proferamus, conſtat antiquiores Medicos, ubi primùm exploratum habuêre affectiones omnes iſtiuſmodi ſolo veneris uſu contrahi, in id omni ope atque operâ olim incubuiſſe ut ingreſſuro contagio vias arte præcluderent, atque eâ ratione orituros inde morbos remediis averruncarent. Poteſt in exemplum unus inſtar omnium adduci Gabriel Falloppius, qui Operis ſui *de Morbo Gallico Capite* 89, ſic præfatur. (*b*) *Ego*, inquit, *nihil feciſſe videor, niſi doceo vos quomodo quis videns pulcherrimam Sirenam, & coiens cum eâ, etiam infectâ, à carie & lue Gallicâ* Prophylactica luis venereæ remedia non minore diligentiâ conquiſita ſunt, quàm therapeutica.

(*a*) Devaux, in Annotationibus *ad Lib. III.* Carol. Muſitani *De Morbis Venereis*, *Cap.* 2.

(*b*) Falloppius ideò duriter vapulat judicio Henrici Stephani. *Apologie pour Hérodote*, *Lib.* 1. *Chap.* 12. Sed an jure, an injuriâ infrà videbitur.

præſervetur. Ego enim ſemper fui hujus ſententiæ, quòd adſit ratio præcavendi ne per contagium hujuſmodi ulcuſcula (venerea) *oriantur.* Deinde multis ea remedia proſequitur, quæ ad luis prophylaxim valere putat; laudatque inter cætera linteolum decocto remediorum vulnerariorum, aſtringentium, Guaiacinorum & Mercurialium imbutum, quod balano apponi vel principio urethræ intrudi jubet. Ait autem *ſe feciſſe experimentum in centum & mille hominibus, & Deum teſtatur immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.*

Cum Falloppio conſentit Petrus Angelus Agathus, qui Falloppii Opus Scholiis & Annotationibus auxit anno 1564. Ipſe enim proponit tanquam verè prophylacticum non in viris modò, ſed in mulieribus quoque uſum tùm lintei haud diſſimili decocto imbuti, quo balanus aut vulva obtegantur re confectâ, tùm ſuffumigii mercurialis, quo ſuffiantur loci venerei poſt opus eloti. Sic ergo gratiſſima ſanè incolumitatis ſpes oſtenſa eſt hominibus libidine perditis, quos nota vulvivagæ veneris diſcrimina terrebant, quam ſpem temerè conceptam ut abhinc foverent, ſuiſque pollicitationibus interdùm incenderent, multis ſemper curæ fuit, quos minimè pudet dubia, inania, falſa confingere atque comminiſci, dummodò ex alienâ credulitate quæſtum faciant qualemcunque.

De illis duo quæri poſſunt an dentur? An liceat eadem divulgare, ſi dentur?

Sed ut tandem aliquando fraudibus ac fallaciis finis fiat, operæ pretium futurum eſſe viſum eſt, paucis ſed diligentiâ, quâ poſſumus, ſummâ ſequentia duo capita ſeorsùm expendere, quibus univerſa quæſtio de prophylaxi morborum venereorum circumſcribi & definiri videtur: Nimirùm 1°. An reverà dentur remedia, quibus poſſit contagio in ipſo impuræ vel ſuſpectæ veneris uſu certò præcaveri? 2°. An ſi dentur remedia iſtiuſmodi, Medico liceat, qui probus ſit & religionis amans, illa quærentibus indicare, proponere, imò etiam ſcriptis editis vulgare?

Probatur circa priùs non dari.

Circa *Prius*, 1°. Indubium eſt gonorrhœam, cæteroſque omnes affectus venereos præcaveri non poſſe, niſi remediis iiſdem, quibus curantur: Neque enim ingreſſurum venenum retundi poteſt remediis aliis, quàm quibus conſtat idem jam ingreſſum ac tumultus agens in ſanguine debellari, domari, deſtrui. Itaque in prophylacticorum remediorum numerum ea tantùm venire poſſunt, quæ adversùs virus venereum valere ſuprà diximus: Præparata ſcilicet Mercurialia, vel decocta ſudorifica Guaiaci, Saſſafras, Chinæ & Sarſæ-Parillæ ore exhibita: Inunctiones mercuriales externè illitæ genitalibus, ubi potiſſima ac prima impendentis tragœdiæ ſcena futura eſt: Suffumigia & emplaſtra mercurialia iiſdem partibus admota, aut lintea decoctis vulnerariis & anti-venereis imbuta, qualia à Falloppio laudari modò dicebamus: Tandem injectiones cum decoctis ſudorificis lignorum & radicum, aut cum præparatis Mercurialibus blandioribus, ut aquilâ albâ vel panaceâ in decocto hordei vel radicis althææ, in urethram in viris, in fœminis verò in urethram & vaginam ſiphone immiſſæ, quales à Carolo (*a*) Muſitano proponi ſuprà vidimus, quales eſſe probabile eſt illas, quæ à Guillelmo (*b*) Cockburne tam impensè laudantur.

(*a*) *Ubi ſuprà.*

(*b*) *De gonorrh. virul. ſymptom. natur. causâ & curation.* Part. 2. Cap. 1.

2°. At verò, ut ea remedia optatum effectum præſtare valeant, 1°. Doſi eâdem vel ſaltem doſi ferè proximâ adhibenda ſunt, ac dùm morbus præſens adeſt; quandoquidem non minor in remedio exigitur energia, ut contagio ingreſſum molienti obnitatur, quàm ut medeatur jam admiſſo. 2°. Iiſdem quotidie inſiſtendum eſt ſine intermiſſione, quandiù ſuſpectæ veneris uſus frequens eſt & ferè quotidianus, quandoquidem periculum cæteroquin foret, ne quando oblatum contagium in loca indefenſa ireperet.

3°. Sed eâ methodo non tam præcaveretur malum quod reformidatur, quàm perpetuum induceretur, quoniam ne quando forſan opus futurum eſſet remediis anti-venereis ad gonorrhœam jam contractam, quæ porrò rariùs obvenit; iiſdem utendum foret quotidie, ſine intermiſſione, toto vitæ tempore, vel ſaltem quandiù libido effrænata dominaretur; quæ tamen ſine manifeſto nocumento quotidie adhiberi non poſſunt, & quod foret profectò miſerrimum vitæ genus, in quo videlicet ne ægrotatio ſemel incideret, continuò ægrotandum eſſet.

4°. Adde futurum eſſe ut corpus & humores, qui corpori inſunt, Mercurialibus ſenſim aſſueſcerent; atque adeò, ut purgantia & narcotica frequentiùs exhibita effectum non præſtant niſi auctâ doſi, ſic & Mercurialia quoque fruſtrà fore, niſi doſi in dies majori ac majori exhiberentur, unde ſequeretur quòd ne quando brevi temporis ſpatio & doſi moderatâ Mercurialia forſan eſſent adhibenda, iiſdem toto vitæ curſu uti neceſſe eſſet, & quidem maximâ; hoc eſt, ut exiguum, breve, incertum malum declinaretur, ſeſe præſenti & maximo infortunio mactare quotidie.

5°. Quin imò neque tamen inde, quantâcumque diligentiâ omnia præmunita viderentur, ſatis certa unquam futura eſſet prophylaxis. Cùm enim tam multa loca ſimul munienda eſſent, periculum immineret, ne venenum venereum copiâ vel acrimoniâ prætermodùm invaleſcens impete facto vim aliquâ facturum foret. Sic plerumque ſolent, ut exemplo rem patefaciam, quicunque adſtant propugnando vallo, quod longiùs exporrectum eſt, ab hoſtibus ſi denſo agmine incurrant, proſterni & ſuperari, quòd in plura loca diſperſi & diſtributi collectæ turmæ pares ubique eſſe non poſſint.

6°. Ex his itaque colligendum eſt alexiteria, quæ à gonorrhœâ, cæteriſque morbis venereis incolumes præſtent ſine detrimento, nulla dari, certa, tuta, efficacia: Si qua darentur, morbo ipſo vel ſaltem incerti morbi periculo pejora eſſe; neque adeò ab ullo, qui conſultor providuſque ſit utilitatum & opportunitatum ſuarum, unquam adhibenda: Unde factum ut lintea illa anti-venerea à Gabriele Falloppio tam impensè laudatâ, ſuffumigia Mercurialia à Petro Angelo Agatho probata, injectiones in urethram ſimilis virtutis à Carolo Muſitano, & Guillelmo Cokburne propoſitæ, uno verbo prophylactica omnia remedia, ſi qua unquam à credulis in uſum vocata fuerint, jam pridem in deſuetudinem abierint ceu nullius efficaciæ.

7°. Proinde una tantùm eſt ſibi cavendi ratio, quæ certa ſit, nempe ut vita ſit caſta, temperans, ab impurâ, ſuſpectâ, vulgivagâ venere abſtinens: Quòd ſi verò maleſuada libido ſcortationis pericula adire juſſerit,

dubia, incerta, formidoloſa omnia ſemper futura ſunt, unde emerſuri ſint pauciſſimi, quantâcumque celeritate opus conficiant, ut ſeſe periculo citiùs ſubtrahant; quantâcumque diligentiâ confecto opere virilia vel muliebria aquâ tepidâ vel urinâ ſuâ eluant, & ab inſperſis ſordibus mundent, ut nulli vel pauco contagio pateant.

Audio à perditiſſimis ganeonibus, qui meretricios amores effrænatè ſectantur, adhiberi (*a*) nuper in Angliâ folliculos è tenui & inconſutili pelliculâ in vaginæ formam confictos, & Anglicè *Condum* dictos, quibus congreſſuri obvolutum penem loricant, ut à periculis pugnæ ſemper dubiæ tutos ſe præſtent. Autumant ſcilicet ita cataphractos, haſtiſque eo modo clypeatis, ſe vulgivagæ veneris diſcrimina ſubire impunè poſſe.

Sed errant quidem maximè. Etenim 1°. Perit opera ex toto ſi folliculi pellicula alicubi hiulca aut diſciſſa ſit, vel in opere uſquam hiet aût diſcindatur; ſi tenuior allabenti tabo venereo, quo madet, pervia fiat, dùm fricatione iteratâ maceratur, ac venenum albè imbibit; quæ ſingula debent frequenter uſu evenire. Memini haud inſcitè olim quæri ab Antiquorum quodam, nùm inter mortuos recenſeri deberent, qui alto mari navigant, ut qui à morte tantùm diſtarent ligneâ tabulâ quatuor digitos latâ: Haud minori jure quæri poſſe arbitror, nùm inter infectos connumerari debeant, quicunque ab infectione quotidie non abſunt niſi pelliculâ ſubtili, bibulâ, permeabili, plerumque lacerâ. Illis ſanè non pellicula fragilis, ſed *robur & æs triplex* eſſe deberet *circa* penem, qui partem eam tam facilem ad contagium impuriſſimo meretricum barathro amant *committere*.

2°. Eſto tamen; Perſtet toto opere folliculus & integer & impervius: Nondùm tamen omnia ſatis tuta. Nec pubem enim, nec inguina obveſtit ille: Proſtant ergo loca ea obnoxia attactui illabentis humoris ſpermatici, in quem mulieres colliqueſcunt dùm veneri litant, unde ſi veneno infectus ſit, periculum futurum eſt grave ne (*b*) bubones generentur, atque inde lues venerea, hoc eſt, ne conduplicato fœnore verſura tandem ſolvatur. Quid olim profuit Achilli reliquum corpus vulnerari non poſſe, ſi calcaneum vulneri patuit, unde cecidit? Quid pariter profuturum eſt ganeonibus illis mentulam ingreſſuro contagio imperviam eſſe, ſi contagium idem poſſunt admittere pubes ac inguina, unde ab imbibito veneno bubones, & à bubonibus lues ipſa perinde concipiantur.

3°. Sed quid multa? Age porrò, liceat ſcortatoribus illis, ſi ita lubeat, in obſcœnâ ſuâ ſpurcitie ſibi plaudere. Optabat olim Virgilius ut Mævii amarent carmina, quicunque Bavium non odiſſent: Sic ipſe optandum eſſe puto, ut illis quibuſcunque circa jecur ulceroſum maleſanus amor ſævit, venerem eo tantùm pacto experiri detur, quo venerea voluptas, quæ in intimo contactu reſidet, ita obtunditur & hebetatur, ut concumbentium neuter hymenæum canat, vel canat uterque ferè ſine ſenſu. Certè minoris conſtat caſtè vivere, vel permiſsâ ac ſecurâ venere tantùm uti, quàm ita turpi putidoque invento, nec tamen ſine periculo, tam caſsâ, levi & evanidâ voluptate potiri.

(*a*) Daniel Turner. *Diſſertation on the venereal Diſeaſe*, pag. 107.
(*b*) Vide infrà *Cap. V. hujus Libri.*

Poſteriori

Poſteriori quæſtioni hæc eadem ſatisfaciunt, quæ de priori diximus. Neque enim opus eſt de jure anxiè multùmque quærere, ſcilicet an liceat alexiteria remedia adversùs affectiones venereas indicare, proponere, exhibere, ſi ſemel de facto negativè conſtiterit, nempe nulla dari remedia iſtiuſmodi, quæ cum emolumento certa & efficacia eſſe poſſint.

Probatur circa poſterius, ſi darentur, licere Medico ea divulgare.

1°. Attamen ſi qua fortè darentur, liberè dicam & ingenuè videri non modò licere Medicis, quorum eſt opiferos eſſe, ea exhibere & vulgare, ſed illos etiam ne ea celarent, religione ipsâ obſtringi, cum eâ ratione adversùs contagionis pericula præmuniri poſſent, quod in votis bonorum omnium eſſe debet, tot nutrices impuros ſuſpectoſve infantes lactaturæ, tot alumni ab infectis ſuſpectiſve nutricibus lactandi, tot uxores, quæ ex matrimonii debito cum maritis latente morbo contaminatis tenentur concumbere, quibus omnibus accidit ſæpiùs, ut ſine culpâ in affectus venereos miſerrimè incidant.

2°. Probè tamen novi quid in contrarium vulgò opponatur, nimirùm vulgatis ſemel alexiteriis illis remediis, libidinis fræenos laxari, excuſſo ſalutari morbi metu, quo intemperantia coercetur. Sed quid eſt cur ea, etſi vera forent, reciderent in Medicos, à quibus alexiteria vulgarentur, ſi abusûs nullomodo conſcii ſua remedia ad juſtos tantùm legitimoſque uſus deſtinarent, ſi ſincerè cuperent, ut juſtis legitimiſque tantùm uſibus adhiberentur? Quaſi verò æquum foret inventoribus rerum, quæ ad humani generis utilitatem prodeſſe poſſunt, peſſima eorum imputari conſilia, qui rebus iiſdem in perniciem ſuam, ſuamve infamiam abuterentur.

3°. Verùm tamen, ne quid diſſimulem, neque futurum illud effrænatioris libidinis periculum, quantumvis exaggeretur, ad remedia prophylactica proſcribenda ſufficiens eſſe videtur, niſi ſimul eâdemque operâ proſcribere velint remedia quoque therapeutica, quæ & ipſa libidinis intemperantiæ apertè ideò favent, quòd facilior morbi curatio morbi metum minuat. Certè & caſtiùs & temperantiùs viveretur, ſi experientiâ ſemel compertum foret, venereos morbos remediis nunquam ſuperari, ac infectis ineluctabilem celeremque mortem ſemper impendere.

4°. Sanè nobiſcum ſentire videntur, qui rei publicæ adminiſtrandæ præſunt, cùm ſcortilla triobolaria lue venereâ infecta de medio removeri jubent, ut curentur. Licet enim palam ſit minui eâ ratione pericula, quibus ſcortatores ſubjacent, verentur tamen minimè, ne dùm conſulunt publicæ incolumitati, inſimulentur unquam, quòd depulſo vel imminuto ſalutari luis venereæ metu, civibus ad nequitiam feneſtram patefecerint.

5°. Quocirca invigilent ii, ad quos cura de moribus pertinet, ut cæcos mortalium animos ab impudicitiâ avocent monitis, præceptis, documentis; at verò liceat Medicis, qui corporis valetudini ſerviunt, concives non modò à præſentibus morbis liberare, ſed ſi qua fortè daretur via, ab imminentibus quoque incolumes ſoſpiteſque præſtare.

CAPUT III.

De duabus aliis Gonorrhœæ ſpeciebus, quæ rariùs occurrunt; Et de Ophthalmiâ Gonorrhoicâ, quæ ſuppreſſæ gonorrhœæ quandoque ſupervenit.

§. I. DE GONORRHOEA VIRULENTA SICCA, *ſive* DYSURIA VENEREA SICCA.

Deſcriptio & differentiæ Gonorrhœæ ſiccæ.

PRÆTER gonorrhœam virulentam modò deſcriptam, eſt & alia urethræ affectio venerea, ad gonorrhœam quodammodo pertinens, in quâ dyſuria acris & urens ægrum diſcruciat ſine ullo liquidioris aut purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris fluxu, vel ſaltem cum fluxu pauciſſimo. Hanc vulgò dicunt *dyſuriam veneream ſiccam*, imò etiam quandoque *gonorrhœam ſiccam*, quæ ultima denominatio verè impropria eſt, cùm contradictorium ſit gonorrhœam ſine fluxu eſſe, ſed quam tamen retinere neceſſum eſt, quoniam uſui parendum, *quem penes arbitrium & jus & norma loquendi.*

Cum dyſuriâ urgentiſſimâ, quæ iſtius gonorrhœæ ſignum eſt perpetuum & eſſentiale, conjunguntur ſigna alia, ſed quæ inter ſe variant, imò verò pugnant. Modò enim ſimul adeſt cum dyſuriâ gravi ſtranguria, quam calor, dolor, rubor, tumor perinæi, imò ſæpè etiam totius penis comitantur; modò verò dyſuria ſola urit cum leviore ſtranguriâ, ſine ullo nec perinæi, nec penis tumore aut rubore manifeſto.

Duæ ſunt illius gonorrhœæ ſpecies.

Symptomata. Hinc palam eſt gonorrhœam ſiccam in duas ſpecies diſtinguendam eſſe, quarum prior ab inflammatione ſeu phlegmone proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum dependeat; & illa vehementiores gonorrhœas virulentas vel incipientes præcedit, vel ſuppreſſas ſequitur: Poſterior verò à phlogoſi eryſipelatode urethræ producatur; & hæc poteſt quidem gonorrhœæ virulentæ ſymptomaticè præludere, ſed plerumque eſſentialis eſt, nec ullius alterius morbi comes aut prænuntia.

I. Symptomata prioris. 1. Dyſuria gravis.

I. In *priore* quidem 1°. Urit dyſuria gravis, tùm quòd tenſa & inflammata interior urethræ facies vel leviſſimas urinæ præterfluentis morſiunculas acutiſſimè ſentiat; tùm quòd urina, quæ veſicâ concluditur, æſtu inflammatarum partium calorem & acrimoniam majorem contrahat.

2. Stranguria frequens.

2°. Stranguria frequens affligit, tùm quòd inflammatæ & tumidæ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ viam exiturientis urinæ anguſtent, urethræ ductum comprimendo; tùm quòd dolor acer, quem urina infert exeundo, advocato juxta notas ſympathiæ leges ſpirituum fluxu in ſphincterem veſicæ, convulſivas & involuntarias illius contractiones proritet, quæ mictionem interturbant, imò identidem ſupprimunt.

3. Tumor,

3°. Adſunt tumor, calor, rubor, & dolor perinæi: Hæc enim ſunt

pathognomonica ſigna inflammationis, adeòque in perinæo ea ſupervenire minimè mirum eſt, quando proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ, quæ in perinæo latent, gravi tentantur inflammatione. calor & dolor in perinæo.

4°. Imò verò tumor, calor, rubor & dolor totum penem aliquando occupant, cùm venæ pudendæ externæ & internæ gravi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum tumefactione compreſſæ, difficiliorem ſanguinis regreſſum permittunt, tùm à cavernoſis corporibus penem conſtituentibus, tùm à cutaneis integumentis cavernoſa corpora involventibus. 4. Imò in toto pene.

5°. Demùm nullus eſt putridi ſeminis fluxus, quia proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimiâ harumce partium inflammatione ita conſtipantur, ut viam omnem denegent ſemini pauco, quod intrò admitti vel ibidem ſecerni potuit. Sic pari ratione fermè nulla in peripneumoniâ expectoratio ſperanda eſt, quandiù intenſior eſt pulmonum inflammatio. 5. Nullus ſeminis fluxus.

II. In *poſteriore* verò gonorrhœæ ſiccæ ſpecie 1°. Atrox dyſuria diſcruciat ægrotantem ſicut in priore, & propter eaſdem cauſas. II. Symptomata poſterioris. 1. Atrox dyſuria.

2°. Torquet ſimiliter frequens ſtranguria, non ideò quidem quòd urethræ canalis multùm anguſtetur, cùm phlogoſis eryſipelatodes, à quâ hæc altera gonorrhœæ ſpecies dependet, ſenſibilem nullum tumorem inferat; ſed ideò tantùm quòd dyſuria involuntarias & convulſivas ſphinteris veſicæ contractiones advocet, quibus urinæ fluxus identidem coercetur, voluntatis imperio in contrarium tunc fruſtrà nitente. 2. Frequens ſtranguria.

3°. Nullus eſt tumor, aut rubor nec in pene nec in ipſo perinæo, quia phlogoſis eryſipelatodes, quæ internam urethræ fiſtulam obſidet, ad externa uſque integumenta non protenditur; dolent tamen & calent tùm perinæum, tùm penis, propter viciniam urethræ affectæ, quæ calet ipſa doletque. 3. Sed nullus tumor aut rubor nec in pene, nec in perinæo.

4°. Denique nullus eſt ſeminis fluxus, ſive quòd proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ ab omni labe immunes ſint, ſive quòd, ut veroſimilius aut ſaltem frequentius eſt, ab eryſipelatode urethræ phlogoſi emiſſaria proſtatarum & veſicularum ſeminariarum ita conſtringantur, ut ſemini via non pateat. 4. Neque ullus ſeminis fluxus.

Cauſæ. Cæterùm liquet utramque gonorrhœæ ſiccæ ſpeciem, à contagio venereo ſimiliter produci, quod in objectam partem vim ſuam corroſivam, inflammatoriam, phlogiſticam perinde exerat, cùm utraque ab impuro concubitu perinde inducatur; ſed ab eodem veneno diverſas in diverſo caſu partes affici, cùm diverſa ſit morbi ſedes ex dictis. Videtur autem huius diſcriminis ratio ex triplici fonte repetenda, 1°. Ex diverſâ contagii venerei volatilitate; 2°. Ex diverſâ anguſtiâ emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ hiant in urethram; 3°. Demùm ex diverſo coitionis tempore, quo virus ſuſcipitur. Itaque priorem gonorrhœæ ſpeciem contrahi credimus, ſi virus venereum fixius ſit; ſi ideò cùm tardiùs exhalet, urethræ non inſtilletur niſi poſt peractum ejaculationis opus, dùm vacuæ proſtatarum & veſicularum cellulæ poſſunt venenum altiùs imbibere; demùm ſi ita hiulca ſint & pervia proſtatarum & veſicularum emiſſaria, ut inſpiratum venenum largiter admittant: Contrà verò poſteriorem gonorrhœæ ſpeciem induci, ſi virus acrius & volatilius ſit; ſi ideò celeriùs & ante emiſſum ejaculatione ſemen urethræ inſinuetur, dùm Cauſæ utriuſque.

proſtatæ & veſiculæ ſemine turgent & ingreſſuro veneno magis reluctantur; ſi demùm anguſta & nimiùm conſtricta proſtatarum & veſicularum emiſſaria pauciſſimum venenum poſſint intrò ſuſcipere.

Diagnoſis. *Diagnoſis.* Gonorrhœam virulentam ſiccam dignoſcere facile eſt, quoties accidit ut acris & urens dyſuria cum ſtranguriâ frequente divexet paucis diebus ab impuro vel ſaltem à ſuſpecto concubitu, ſine ullâ aliâ causâ manifeſtâ: Ab utrâ verò causâ gonorrhœa illa dependeat eruere æquè facile eſt ex præſentiâ vel abſentiâ tumoris & ruboris in perinæo & in pene.

Prognoſis. *Prognoſis.* Sicca gonorrhœa gonorrhœâ fluente ſemper periculoſior eſt, tùm quia venenum non fluens, ſed intùs retentum radices agit altiores, tùm quia partes affectas graviùs rodit & labefactat.

Prior gonorrhœæ ſiccæ ſpecies, quæ à phlegmone proſtatarum & veſicularum ſeminariarum dependet, niſi inflammatio brevi reſolvatur, aut provocato ſeminis fluxu mitigetur, in abſceſſum perinæi facilè degenerat, ob proſtatarum aut veſicularum ſuppurationem.

Poſterior verò ſpecies, quæ ab eryſipelate urethræ producitur, niſi citò reſolvatur, in ſphacelum abit, ut inflammatis membranis ſolenne eſt, quod in internâ parte ferè perpetuò lethiferum eſt.

Curatio. *Curatio.* Omni operâ annitendum eſt, ut phlegmone vel eryſipelatodes plogoſis reſolvatur aut mitigetur; edulcetur urinæ acrimonia, & contemperetur affectarum partium æſtus.

1°. Ad hunc finem prodeſt præcipuè ſanguinis miſſio larga & frequens, & initio ſaltem quartâ quâque horâ celebranda; neque enim aliud quidquam præſtantius aut efficacius novimus ad inflammationem minuendam, & hærentis ſanguinis reſolutionem promovendam.

2°. Debent genitalia, penis, ſcrotum, perinæum foveri identidem lacte ſubtepido, vel decocto radicis althææ & ſeminis lini; quin imò ex lacte, vel ex hoc decocto debent ſemicupia ſeu inſeſſus parari.

3°. Cùm ægrotans nec ſemicupio ſemper inſidere poſſit, nec dolentes partes fovere perpetuò, apponenda ſunt cataplaſmata anodyna, ut de micâ panis cum lacte & ovi vitello; vel de lactis cremore recenti & ſubtepido; vel de medullâ caſſiæ &c. quæ affectas partes latè contegant atque comprehendant, & quæ mutentur ſæpiùs in die, ne ſiccitate nimis indurentur.

4°. Alvus ſæpiùs abluenda enemate refrigerante & anodyno, ex decocto radicis althææ & ſeminis lini cum caſſiæ medullâ, addito pauco nitro purificato, vel ſale prunellæ.

5°. Licet mictio dolorifica ſit & difficilis, & ideò non videatur adaugenda urinæ copia, præſtat tamen urinam diluere & temperare, ne ſi acrior eſſet, rodendo morbum intenderet dùm emitteretur. Conducit itaque frequens potatio ptiſanæ refrigerantis, paratæ ex infuſo radicis althææ, ſeminis lini, florum malvæ &c. cujus libris ſingulis grana aliquot nitri depurati vel ſalis prunellæ addi poſſunt.

6° Injicienda in urethram lac vaccinum aquâ dilutum, vel ſerum lactis, vel decoctum radicis althææ ſubtepidum, vel aqua ſpermatis ranarum, modò poſſit injectio inſtitui ſine inſigni doloris augmen-

eo, quod levi & ſuſpensâ manu explorandum eſt.

7°. Demùm narcotica adhibenda ſunt, ut ſyrupus papaveris albi, laudanum, tinctura anodyna &c. doſi conveniente, quæ dolores intolerandos compeſcant, conſtrictiones urethræ convulſivas cohibeant, & liberiorem remediorum uſum permittant.

8°. Hac therapeiâ, ſi cautè & celeriter adhibeatur, morbi ferociâ intra tres quatuorve dies, aut ad ſummum intra ſex mitigatâ, vel optatus ſuccedit ſeminis putridi fluxus, qui partium inflammatarum relaxationem denotat, vel ſine fluxu ullo qui conſpicuus ſit, phlogoſis ſenſim reſolvitur.

9°. At verò, ſi morbus tenorem eumdem, eamdemque vehementiam ultra ſex ſeptemve dies teneat, periculum imminet, ne inflammatio in ſuppuratum, aut phlogoſis in gangrænam degeneret.

10°. Quamobrem tunc, ſi qua appareant ſuppurationis incipientis indicia, perinæo admovenda cataplaſmata maturantia & putrefacientia ex pulpâ radicum liliorum alborum & althææ &c; foliorum acetoſæ, malvæ, betæ &c. cum oleo liliorum, quibus fermentum acrius vel unguentum baſilicum adjici poterunt, ſi ita è re eſſe videatur.

11°. Quamprimùm autem vel leviſſima latentis puris fluctuatio percipietur, pars ritè incidenda, ne pus diutiùs coercitum ſinus agat pericuoſos, ſed de his fuſiùs infrà, *Cap. IV*, §. 2, ubi *De abſceſſu perinæi.*

12°. Quòd ſi in alterâ gonorrhϾ ſiccæ ſpecie, quæ ab eryſipelate urethræ dependet, poſt ſex ſeptemve dies, dyſuria & ſtranguria, quæ anteà urgebant intensè, derepentè ceſſent, & ſi urethræ ductus in perinæo, qui anteà fortiter tenſus dolebat ex leviſſimo attactu, jam magis obſequioſus & minùs dolens ſit, meritò timendum eſt ne præſens mejendi libertas laxitati urethræ à ſphacelo inductæ accepta debeatur, quod periculi plenum eſt.

13°. Quapropter ſimul ac prima nigroris indicia in perinæo obvia fuerint, vel citiùs, ſi graves de latente ſphacelo conjecturæ urgeant, immiſſo in urethram ſulcato cathetere, perinæum ad alterutrum latus raphes incidendum eſt, ſicut in lithotomiâ. Dein vulneris labia levioribus vel profundioribus ſcarificationibus pro rei neceſſitate diſſecanda, ac calidè fovenda decocto ariſtolochiæ rotundæ & fuliginis ſplendentis in vino rubro, cujus libræ cuilibet unciæ tres ſpiritus vini camphorati, totidemque tincturæ myrrhæ adjectæ ſint.

14°. Demùm vulnus tractandum cum digeſtivo ſequente.

℞. *Digeſtivi vulgaris ex Terebinth. lotâ & vitellis ovorum parati* ℥ iv.
Add. *Unguent. de ſtyrace* ℥ ß.
Olei Hyperic. ℥ j.
Tincturar. Aloës & Myrrhæ ana ℥ j.
Miſceantur omnia probè. F. Digeſtivum cum linteo carpto vulneri admovendum.

Hocce digeſtivo utendum eſt, donec obortâ ſuppuratione eſchara à ſubjectâ parte ſecedat, quo tempore adhibendum eſt digeſtivum ſimplex, vel balſamum Arcæi.

15°. Cæterùm probè notandum eſt in gonorrhœâ quâcunque virulentâ

ſiccâ, anti-venerea, quæ ad gonorrhœam virulentam fluentem ſuprà propoſita ſunt, præſertim verò Mercurialia formâ unguenti perinæo illita, quæ cæteris efficaciâ præſtant, cautè ſed diù uſurpanda eſſe, ubi primùm mitigata ſymptomatum vehementia illorum uſum permiſerit. Siquidem cùm in hac gonorrhœæ ſpecie ſuſceptum virus nullomodò effluat, ſed intra corpus totum cohibeatur, inde tantò diligentiùs attendendum eſt, ut ſpecificis remediis corrigatur & ſuperetur.

Fœminæ quoque eidem gonorrhœæ ſunt obnoxiæ.

Quæ de viris diximus, accidunt eadem in fœminis quoque, ſed mutatis mutandis. Nunc enim omnibus gonorrhœæ virulentæ ſymptomatibus tenentur, dyſuriâ & dolore, calore & rubore proſtatarum in ſuperiore, vel glandularum Cowperianarum in inferiore vulvæ angulo, ſine ullo tamen humoris effluvio, vel cum effluvio perpauco; & tunc palam eſt proſtatas vel glandulas Cowperianas verè inflammari, quod cum priore gonorrhœæ ſiccæ ſpecie in viris convenit: Nunc verò illæſis cæteris muliebrium locis, laborant tantùm ex vaginâ, quæ calet, dolet, tentigine perpetuâ rumpitur cum dolore acri & importuno; & tunc liquet internam vaginæ faciem phlogoſi eryſipelatode affici, quod cum alterâ gonorrhœæ ſiccæ ſpecie in viris congruit.

Proinde facile eſt eruere ex ſuprà dictis tùm cauſas atque ſymptomata, quæ utrique illi affectioni venereæ propria ſunt in fœminis, tùm curatorias methodos, quæ ad utramque faciunt.

§.II. DE GONORRHOEA SPURIA, *ſive* DE VENEREO STILLICIDIO E BALANO.

Gonorrhœa ſpuria.

Deſcriptio. Datur & tertia gonorrhœæ ſpecies in viris non rarò obvia, quæ *ſpuria* dicitur, & in quâ non ab urethrâ, ſed à coronâ balani, quæ dolet & inflammatur, promanat humor lymphaticus, ſubviſcidus, purulentus, non ubertim quidem, ſicut in gonorrhœâ vulgari, ſed tamen ſatis copioſè; unde vocari poteſt *venereum ſtillicidium à balano.*

In viris frequenter obvia eſt.

Conſtat illam gonorrhœæ ſpeciem obſervatam fuiſſe, tùm olim à Thomâ Sydenhamio, *in Epiſtolâ ſecundâ Reſponſoriâ*, ubi ſic legitur. *Ipſe vidi virulentam hujuſmodi materiam per ſubſtantiam glandis poroſam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante vel præputium:* Tùm recentiùs à Jacobo Vercellono, *in Tetrabiblio de pudendorum Morbis & Lue venereâ, Capite 3, Articulo 2, §. 2*, ubi ille ſic ait. *Memini ego etiam plurimorum, qui in membro in ejuſmodi latrinis* (pudendo ſcilicet mulierum lue infectarum) *ſolùm leviter intincto, albâ ſanie poſtmodùm plorarunt per ſubſtantiam glandis poroſam, etiam circa* (lego *citra*) *ullum ulcus*: Tùm recentiſſimè à Guillelmo Maſſon, Medico Beterrenſi in Occitaniâ, qui teſtatur *in Commentariis Academiæ Scientiarum.* Ann. 1729. *pag.* 12. ſe in tribus viris hanc gonorrhœæ ſpeciem curaviſſe, in quibus ſingulis, è glandulis quæ coronam balani ambiunt, emanabat humor putris, acer, virulentus, planè congener humoris, qui per urethram defluit in gonorrhœâ vulgatiore. Unde liquet gonorrhœam illam haud raram eſſe; & ſanè illam ipſe pluries curandam habui, modò ſolam & ſeorſum ab omni aliâ labe, modò cum ulcuſculis venereis balani conjunctam.

Conjicio mulieres ipſas quoque huic gonorrhϾ ſpeciei obnoxias eſſe, in quâ humor gonorrhoicus non è proſtatis, vaginâ, glandulisve Cowperianis, ut in vulgari gonorrhœâ, ſed ex ipsâ vulvæ facie ſolâ exſtillat. Certè vidi nuper puellam decem vel undecim annos natam, quæ anno antè à nefario quodam conſtuprata, morboque contaminata, ſed quæ, inacceſsâ propter arctitudinem vaginâ, in vulvâ tantùm vim paſſa fuerat, fluxu gonorrhoico virulento tentari, non à lacunis, vaginâ, aut glandulis Cowperianis, ſed ab ipsâ tantùm vulvæ facie prodeunte, ut facili experimento compertum habui. Vulvâ enim priùs probè deterſâ deprehendi humorem non ex memoratis locis profluere, ſed ex ipsâ vulvæ facie guttatim exudare, ſi pudendi labra molli attactu comprimerentur. *Reperitur etiam in mulieribus.*

Non eſt dubium, quin ea gonorrhϾ ſpecies à venereo contagio originem ducat in utroque ſexu, cùm impuro concubitui ſuperveniat, & anti-venereis remediis curetur. Sedem habet propriam in ſebaceis ſeu odoriferis glandulis, in viris quidem ad radicem ſive coronam balani adſitis, in fœminis verò per totam vulvæ faciem conſitis, quæ acri veneno venereo irritatæ, laceſſitæ, inflammatæ frequenti & iteratâ oſcillatione copioſiorem proventum ſuggerunt humoris illius viſcidi, glutinoſi, ſebacei, ſed qui tunc dilutior eſt liquidiorque, & quocum permiſcentur aliquando nonnullæ puris guttulæ ab erosâ balani vel præputii facie in viris, aut vulvâ in fœminis deciduæ. Sic eodem planè mechaniſmo piper linguæ admotum, ſalivam; fumus oculis exceptus, lacrymas movet: vel potiùs quod ad rem magis facit, ſic inflammatæ & irritatæ in ophthalmiâ glandulæ, quæ palpebrarum oras ambiunt, copioſo viſcidoque humore genas irrorant in lippis. *Sedes illius gonorrhϾ in utroque ſexu.*

Cauſæ. Contrahitur autem hæc gonorrhϾ ſpecies ex causâ triplici; 1°. Si ſebaceæ ſeu odoriferæ glandulæ modò deſcriptæ laxiores fuerint, rariores & nimis hiulcæ conformationis vitio, adeòque virus venereum, quo madeſiunt in impuro concubitu, altiùs & copioſiùs imbibant. 2°. Si præputium nimis longum non abſterſas ichoris virulenti guttulas, quæ coronæ balani poſt coitum hærent, arctiùs conſtringat & intimiùs applicet glandulis ſebaceis. 3°. Demùm ſi cauſæ hæ geminæ unà ſimul concurrant, ac proinde agant ideò tantò efficaciùs. *Cauſæ in viris.*

Nec diſpari ratione poteſt gonorrhœa eadem à fœminis concipi triplici de causâ, 1°. Si ſebaceæ vulvæ glandulæ laxioribus oſculis pateſcant. 2°. Si ſemen ab infecto viro emiſſum vulvâ tantùm excipiatur, de quo iis plerumque cura eſt, quæ à prægnatione ſibi cavent. 3°. Si utraque causa unà forſan coincidat. *Cauſæ in fœminis.*

Falſa hæc gonorrhœa cum fluente & ſiccâ modò conjungi ſolet, modò verò ſola & ſeorsùm accidere. In priore caſu adſunt ſymptomata omnia, quæ ſuprà recenſuimus, & quæ gonorrhœam utramque, fluentem & ſiccam, comitantur: In poſteriore verò deſunt illa omninò, & nihil quidquam obſervatur præter dolorem, tumorem, calorem & levem eroſionem inflammatæ coronæ balani in viris, & vulvæ in fœminis.

Diagnoſis. Facile eſt gonorrhœam ſpuriam dignoſcere & in viris & in *Diagnoſis.*

fœminis, cùm vel ipsâ inſpectione tùm morbus, tùm morbi ſedes innoteſcant.

Prognoſis. *Prognoſis*. Gonorrhœa ſpuria, modò prudens adhibeatur medela, periculo plerumque vacat.

At verò ſi omittantur remedia, ſuperficiariæ glandularum ſebacearum eroſiones, gliſcente celeriter labe, in ulcuſcula cancroſa degenerant, quibus balani corona cingitur in viris, quibus verò in fœminis vulva obſidetur, unde affectus periculoſior.

Imò etiam, ſi calli ulcuſculis undique ſuccreſcentes ſolitum ſanguinis & lymphæ regreſſum inhibeant à balano vel à præputio in viris, aut à nymphis, carunculis myrtiformibus, vel pudendi labris in fœminis, continget non rarò in utroque ſexu phimoſis, paraphimoſis, vel cryſtallina, ut infrà ſuo loco videbitur, unde grave imminebit periculum.

Curatio. *Curatio*. 1°. Venæ ſectio in brachio alterutro ſemel atque iterùm celebranda eſt, pro morbi vehementiâ, ſcilicet ut præſens balani vel vulvæ inflammatio mitigetur, & præcaveatur imminens.

2°. Balanus, & retracto præputio corona balani & interna præputii facies in viris, in fœminis verò vulva ſæpiùs abluenda ſunt decocto hordei, vel foliorum agrimoniæ, vel radicis althææ melle narbonenſi temperato. Poterit quoque, ſi dolor nimius diſcruciet, vel ſerum lactis recens, vel lac ipſum in hunc finem ſatis commodè uſurpari.

3°. Quin imò, ſi dolor acrior urat, facile erit & alia non pauca paregorica remedia adhibere ad acrimoniam & inflammationem mitigandam, *verbi gratiâ*, balanum denudatum præputio in lacte tepido detinere; vel linteo quod lacte perpetuò madeat, contegere; vel cataplaſmate de micâ panis, aut cerato refrigerante Galeni ſupra telam extenſo obvolvere &c.

4°. Poſt dies aliquot pacato inflammationis fervore, anti-venerea omnia, quæ ad gonorrhœam fluentem propoſuimus, eodem ordine in uſum advocanda, quæ virus venereum ſubigant, alterent, corrigant, evacuent.

5°. Hac methodo ſolet ut plurimùm ſponte ſubſiſtere humoris fluxus, qui à glandulis coronæ balani vel vulvæ promanat. Si quid tamen viſcidius inde exſtillaverit, ut naturalis tonus & glandulis & glandularum emiſſariis reſtituatur, utile erit balanum vel vulvam per dies aliquot identidem eluere vel fovere decocto ligni ſancti ſive Guaiaci; vino rubro in quo ferrum candens aliquoties extinctum ſit; vel levi ſalis aut ſacchari Saturnini ſolutione in aquâ plantaginis.

6°. Quòd ſi vel remediorum prætermiſſione, vel morbi vehementiâ, coronæ aut vulvæ inflammatio in ulcuſcula degeneret, quæ phimoſim, paraphimoſim, aut cryſtallinam inferant, tunc remediis utendum erit, qualia infrà proponemus ad illarum affectionum curationem.

§. III.

§. III. DE OPHTHALMIA GONORRHOICA, QUÆ SUPPRESSÆ GONORRHOEÆ QUANDOQUE SUPERVENIT.

Si gonorrhœa venerea errore in diætâ, crapulâ, veneris uſu, vigiliis nimiùm protractis, exercitio immoderato, exhibito acriore cathartico, morbo quodam adventitio, aut caſu quovis alio ſupprimatur, parciùſve manet; imò quamvis liberè manaverit, ſi ſummâ virulentiâ exſuperet, inde accidit aliquando in utroque ſexu, ut alteruter vel uterque oculus gravi & repentinâ tentetur Ophthalmiâ, quæ ſui generis eſt, ex quâ ſummum periculum oculo portenditur, cujus hæc eſt formæ & progreſſionis ratio. Ophthalmia ſui generis ſuppreſſæ gonorrhœæ quandoque ſupervenit.

Deſcriptio. I. Oculus, in quem morbus cadit, ſubrubet, ſubdolet, lacrymatur, ac diſtillat humorem ſolito copioſiorem, unde Ἐπιφορά. Deſcriptio hujus Ophthalmiæ.

II. Tota & univerſa Conjunctivæ ſeu Adnatæ facies brevi intensè dolet, rubet, & extumet ad altitudinem opinione majorem, ita ut corneæ area, quæ labe immunis eſt, orbicularem foveam, ſive hiatum, græcè χήμην, referat, unde morbus ille conjunctivæ Χήμωσις nuncupatur.

III. Conjunctiva in hunc modum tumens & rubens carnis ſpeciem ita exhibet, ut verè carnea eſſe videatur: Innumera tamen extimæ ſuperficiei puncta, ceu oſtiola totidem, rorant guttulis frequentibus lymphæ ſpiſſæ, viſcidæ, ſubflavæ, acris, mordacis, ſimillimæ humori, qui in gonorrhœâ è genitalibus defluit.

IV. Si morbus invaleſcat, anguſta illa oſtiola, quibus conjunctiva acrem lympham exſudat, in ulcuſcula ſive Φλυκταίνας totidem citò degenerant, unde rubor, calor, dolor, tumor conjunctivæ ſolent magnoperè intendi.

V. Cùm protuberans oculi globus ſuperjectis palpebris contegi non poſſit, neceſſe eſt ut maneat perpetuò ſemi-apertus & malè connivens, ut leporibus familiare eſſe dicitur, unde naſcitur id vitii genus, quod eapropter Λαγόφθαλμος appellatur.

VI. Fit conſors ejuſdem labis interna facies utriuſque palpebræ, maximè verò inferioris, quæ ideò non modò dolet & rubet, ſed etiam in tantum extumet, ut palpebram illam extrorsùm invertat, unde Ἐκτρόπιον.

VII. Niſi præſenti malo præſens adhibeatur medicina, cornea noxàm illam brevi concipiet, quæ ipſi propria, ac ſphaceli loco eſt, ſcilicet opaca fiet & albeſcet exteriore facie, ac in tenues lamellas reſolvetur, quæ marcidæ ſingulatim decident.

VIII. Quæ reliquæ ſupererunt pauciores in corneâ lamellæ, à ſuppoſito humore aqueo extrorsùm pulſæ, paulatim explicabuntur, intendentur, in utriculum faſtigiabuntur aciniformem, qui pro vario magnitudinis gradu Μυιοκέφαλου, Σταφυλώματος, & Μήλου nomen obtinebit.

IX. Imò verò continget aliquando ut ſuperſtites lamellæ dehiſcant tandem, ac tenui rimâ non modò humori aqueo, qui proximus ſubeſt, ſed cæteris quoque humoribus viam quandoque patefaciant, unde effluxus humorum, collapſus oculi, & viſûs amiſſio.

Licet hæc ophthalmiæ ſpecies, de quâ hactenùs, gonorrhœæ venereæ Hæc Oph-

thalmiæ ſpecies à nullo Aphrodiſiacorum Scriptorum memorata.

non rarò ſuperveniat, à nullo tamen inter Aphrodiſiacos Scriptores memoratam fuiſſe memini. Scripſit quidem Johannes de Vigo, *Practic. Lib.* 5, *Cap. I, diverſos oculorum morbos à morbo Gallico generari, præſertim Ophthalmiam.* Recenſuit quoque Johannes Manardus, *Epiſtolar. Lib.* 7. *Epiſtol.* 2, *Ophthalmiam inter luis venereæ ſymptomata.* Neuter tamen videtur de Ophthalmiâ modò deſcriptâ intelligendus eſſe, tùm quòd uterque primo gonorrhœæ virulentæ exortu antiquior vixerit, atque adeò neuter de Ophthalmiâ illâ mentionem facere potuerit, quæ ſolius gonorrhœæ ſymptoma eſt; tùm quòd illa, quæ ab utroque de Ophthalmiâ carptim memorantur, ad alias oculorum affectiones, ſpecieſve Ophthalmiæ referenda eſſe videantur, de quibus infrà *Lib. IV*, *Capp.* 1 *&* 3, quæ ab Ophthalmiâ gonorrhoicâ multùm differunt.

A Carolo de *Saint Yves* primùm deſcripta fuit.

Hanc ergo Ophthalmiæ ſpeciem à nemine priùs deſcriptam novi, quàm à Carolo *de Saint Yves*, Chirurgo oculario artis ſuæ benè perito. Ille ſanè primus omnium in Tractatu *de morbis oculorum*, quem gallicè ſcriptum Lutetiæ edidit *anno* 1702, *in*-8, *Ophthalmiæ venereæ* meminit *Lib.* 2, *Cap.* 4, *Artic.* 10, quo nomine Ophthalmiam gonorrhoicam intellexit, ut ſatis conſtat ex brevi deſcriptione quam appoſuit. Ille primus ad operationem, quæ contra hunc morbum prodeſt efficaciſſimè, inſtituit & erudivit alterum *de Saint Yves* juniorem, qui Magiſtri defuncti, ut nomen, ſic & famam egregiè ſuſtinet, & qui mecum gratiam iniit magnam, quòd mihi, dùm certa morbi exempla quærerem cupidè, ægrum unum atque alterum hoc ipſo oculorum vitio, de quo quæſtio eſt, laborantem lubens produxerit atque exhibuerit, in quibus ægritudinis ſpeciem, ſedem, morem rimandi & penitiùs exquirendi copia fuit.

Cauſæ hujus Ophthalmiæ.

Cauſæ. Ex anatomicis compertum eſt Adnatam ſive Conjunctivam, quantumcunque tenuis eſſe videatur, cellulis innumeris, confertiſſimis, diſcretis, inter ſe perviis, extrorsùm hiantibus conformari, quibus ſecernitur humor pinguis, lymphaticus, ſaponaceus, in hunc finem à naturâ, utilitatum noſtrarum providâ conſultrice, deſtinatus, ut ſuper oculum ſtillatim effuſus & lacrymali lymphâ dilutus, adverſas & contiguas oculi & palpebrarum facies læves & lubricas jugiter tueatur.

Ea quidem ex naturæ inſtituto ſe habent, atque adeò illibatè, quandiù tumor ille omni contagii vitio immunis eſt; at verò, ſi quando cum ſeminio venereo, quod ex gonorrhœâ ſuppreſſâ vel parciùs manante in ſanguinem refluit, aut aliâ quâcunque de causâ in vaſis nimiùm redundat, & quocum naturam habet affinem, ut infrà probabitur, *Lib. IV*, *Cap.* 2, connubium ineat, inde futurum eſt ut factâ mali metaſtaſi, cellulæ, quibus Conjunctiva conſtat, tumefactæ & inflammatæ eâdem vel ſimili labe afficiantur, quâ urethra in gonorrhœâ, unde nova & improviſa cohors ſymptomatum incubitura eſt, qualia in deſcriptione modò recenſuimus.

Ad quarum efficaciam faciunt antecedentia oculorum vitia.

Verùm quantacunque ſit affinitas atque cognatio ſeminii venerei cum ſaponaceo conjunctivæ humore, vix puto venereum contagium, à genitalibus repreſſum, in cellulas conjunctivæ impetum unquam facturum ex ſe, niſi præceſſerit causa quædam, quæ futuræ noxæ nonnihil loci dederit. Et ſanè conſtat experimento Ophthalmiam gonorrhoicam ſuppreſſæ gonorrhœæ in illis tantùm ſuccedere, quibus oculi naturâ molles

ſunt & infirmi, aut quibus ictu, affrictu, feſtucæ illapſu fortuito &c. malè habent, hoc eſt, in quibus alterutro vitio, ſive connato, ſive adventitio, aditus exundanti ſeminio venereo liberior patefit.

Porrò autem, ut virus in conjunctivæ cellulas divertit nunquam, niſi vi, aut quod rarius eſt, copiâ arceatur à genitalibus, quò naturâ ducitur, & quà illi viæ compendium eſt; ſic è contrario à conjunctivâ, quò ſemel illapſum eſt, ſolet facili operâ averti & avocari, quoties iter interclu-ſum denuò expeditur, vel aperitur alterum, æquè breve. Sic obſervatione compertum habeo Ophthalmiam gonorrhoicam, in ſummo etiam incremento, vel dicto citiùs remiſſam fuiſſe, vel evanuiſſe derepentè, redintegrato gonorrhœæ fluxu, vel erumpente bubone venereo in inguinum alterutro. Hinc patet 1°, quibus de cauſis virus in oculos aliquando divertat.

Inde pronum eſt colligere cur morbus ille adeò præceps ſit, & ſtadia ſua tam celeriter percurrat, ut breviſſimo temporis intervallo invadat, invaleſcat, oculo labem intentet, certamque perniciem inferat. Quid enim pacati vel benigni ſperes ab effero veneno, quod dùm exæſtuat maximè, ab effluxu præcluditur, & in conjunctivæ cellulas irrumpit confeſtim, quas copiâ inflat immodicè, quas acrimoniâ rodit, quas utrâque ratione inflammat, exulcerat, labefactat & peſſundat. 2°. Cur hæc Ophthalmiæ ſpecies adeò præceps ſit.

Id miri tantùm ſubeſt Ophthalmiam gonorrhoicam, quæ ſuppreſſam gonorrhœam non rarò ſequitur, à latente lue venereâ nunquam produci, cùm tamen ſit utrobique compar ſeminii venerei natura & indoles. Non me quidem fugit lui venereæ familiares eſſe & plures alios oculorum morbos, & plures aliàs Ophthalmiæ ſpecies, de quibus infrà *Lib. IV*, *Capp.* 2 & 3; ſed obſervatio nulla ſuppetit certa, quâ conſtet Ophthalmiam hanc, quæ nunc in quæſtione verſatur, citra gonorrhœam vel actu manantem, vel nuper ſuppreſſam, ab antiquâ lue venereâ inductam fuiſſe. Id autem, ut opinor, inde repetendum eſt, quòd in lue venereâ virus in ſanguine clam latens tacitis ictibus partes adoriatur, neque adeò poſſit impete facto tumultuariam conjunctivæ tumefactionem & inflammationem unquam accerſere, ſine quibus tamen nulla eſſe poteſt Ophthalmia gonorrhoica. Contrà verò virus idem, à genitalibus per vim excluſum in ſuppreſsâ gonorrhœâ, irruat impetuoſiùs, quà data porta, in cellulas conjunctivæ, quas proinde tam ſubitaneo malo impares & graviter inflammari, & multùm tumefieri neceſſum eſt. 3°. Cur à latente lue venereâ nunquam proveniat.

Symptomata. I. Cellulæ tunicæ adnatæ humore ſuo, qui ob admiſſum virus jam ſpiſſior eſt, turgidæ, debent initio ſubtumere, circumflua vaſa comprimere, intertextas nerveas fibras diſtrahere &c. unde conjunctivæ tumor, rubor, calor, dolor. Symptomata Ophthalmiæ gonorrhoicæ.

II. Simul verò cellulæ eædem humore, qui acrior quoque eſt, fortiùs laceſſitæ, debent validiore & frequentiore ſyſtole, in ipſo mali primordio, & copioſiorem humoris ſaponacei ſecretionem, & frequentiorem ſecreti excretionem ſollicitare, unde lacrymatio ſeu uberior humoris acrioris diſtillatio ab affectis oculis, quæ græcè Ἐπιφορὰ nuncupatur.

III. Invaleſcente deinde humoris ejuſdem tùm ſpiſſitudine, tùm acrimoniâ, conſequens eſt cellulas conjunctivæ & dilatari magis, unde tumor ille conjunctivæ, quo depreſſa cornea cingitur; & à dilatatis cellulis ſanguinis curſum per vicina vaſa fortiùs inhiberi, unde inflammatio

conjunctivæ, quæ carnis concolor circulari ambitu corneam complectitur.

IV. E dilatatis, dolentibus, inflammatis conjunctivæ cellulis neceſſe eſt humorem ſaponaceum extrudi uberiorem, acriorem, ſpiſſiorem, mordacem, ſubflavum, humori qui ex genitalibus effluit in gonorrhœâ, calore, conſiſtentiâ, acrimoniâ &c. ſimillimum.

V. Quin imò, ſi malum continuetur, & magis etiam ſi ingraveſcat, futurum ut brevi ſumma cellularum oſtiola jugi acrioris humoris effluxu eroſa in phlyctænas degenerent, ſeu minutiſſima ulcuſcula, ſpiſsè conferta, unde novum accedet augmentum rubori, calori, dolori, tumori conjunctivæ.

VI. Cùm turgidus & prominens oculi globus palpebris, quantacunque vi in contactum nitantur, contegi non poſſit, ſequitur oculum affectum, ſemi-apertum permanſurum eſſe, quandiù duraturus eſt morbi impetus, unde Λαγόφθαλμος.

VII. Tunica utramque palpebrarum internè veſtiens, cùm conjunctivæ portio ſit continua & congener, eodem quoque cellularum apparatu componitur, & eidem vacat uſui. Hinc ergo non mirum, ſi ſimili cauſarum earumdem energiâ ſimiliter extumeſcat, inflammetur, exulceretur, quod tamen in inferiore palpebrâ frequentiùs obſervatur, quòd hæc acris humoris è conjunctivâ depluentis ſtillicidio & magis & diutiùs expoſita ſit.

VIII. Non poteſt autem interna palpebræ inferioris facies nimio plùs tumere, quin præ cute ipsâ, cui adſtat applicita, & quæ vitii expers eſt, magis expandatur & explicetur, atque adeò quin palpebrâ illâ extrorsùm paulatim inversâ, ut in ἐκτρόπιῳ conſpicuam ſeſe exhibeat, tumidam, rubram, inflammatam, ferè carneam.

IX. Conjunctiva præter modum tumens corneam, quam complectitur, ita ſtringit, comprimitque circulari ambitu, ut lympha inde revehi ampliùs non poſſit more ſolito, ex quo fit ut inter corneæ lamellas, quæ maximè extimæ ſunt, & quæ ideò facillimè locum facturæ ſunt, latenter congeſta inaſſuetam corneæ opacitatem & morboſam albedinem inducat.

X. Imò procedente malo, lamellæ ſingulæ, quibus coagmentatur cornea, interjectu lymphæ invicem divulſæ, præſertim quæ omnium maximè extimæ ſunt, debent marcidæ paulatim decidere, unde nativa corneæ denſitas in dies magis ac magis attenuatur.

XI. Hinc futurum, ut pauciores & invalidæ lamellæ, quæ in corneâ ſupererunt, cùm obnitentibus cæteris oculi tunicis contraniti non poſſint, à ſuppoſito humore aqueo extrorsùm pellantur & in utriculum faſtigientur aciniformem, pro cujus magnitudine fiet Μυιοκέφαλον, Σταφύλωμα, vel Μῆλον.

XII. Quin etiam, ſi perſtet earumdem cauſarum efficacia, nimio plùs attenuatæ debent tandem ſæpiùs diſcindi & tenui rimâ dehiſcere, quâ locum facturæ ſint humorum effluxui, unde oculus exinanitus collabaſcit & orbatur lumine.

Diagnoſis. *Diagnoſis.* Ophthalmia gonorrhoica patet vel ipſo oculorum judicio

ex allatâ deſcriptione. Cauſa antecedens, videlicet fluentis gonorrhœæ ſuppreſſio, colligitur ex cognitâ morbi naturâ, vel candidâ ægroti confeſſione plerumque ultrò declaratur.

Operæ pretium eſt diligenter attendere ad morbi gradum & diuturnitatem; ad corneæ colorem, opacitatem, perniciem; ad gonorrhœæ, quæ morbi fomes eſt, virulentiam, vel ſuppreſſæ cauſam &c. quò certior ex his poſſit inſtitui prognoſis. Sed hæc ſingula facilè dignoſcuntur inſpectione partium affectarum, vel cognoſcuntur ægri indicio.

Prognoſis. 1°. Ophthalmia gonorrhoica, ſi levior ſit, ſi benigniori gonorrhœæ ſuperveniat, ſi citò revocetur gonorrhœæ fluxus, cujus ſupreſſione inducta fuit, aut ſi quod aliud venereum malum caſu interveniat, quo virus ſanguinem inquinans ſecedat, poterit aliquando remediis vulgaribus ritè adhibitis mitigari, reprimi, reſolvi ſatis feliciter. Prognoſis.

2°. At verò ſi ſecùs, non alter morbus eſt, qui oculis gravior ſit & magis exitialis, aut in quo curando, ſi vulgaribus tantùm remediis inſiſtas, operam magis luſeris, utpote quorum ſuperatâ efficaciâ in certam oculi perniciem celerrimè feſtinat. Sic vidi olim in Montepeſſulano, dùm Medicinæ ſtudio operam dabam, adoleſcentes duos ex ophthalmiâ iſtiuſmodi oculorum alterutro captos, elusâ omni Medicorum induſtriâ qui curationem adhibebant. Plerumque mala.

3°. Quin etiam ipſe quoque mercurius, ſummus alioqui veneni venerei domitor, nihilo magis auxiliari ſolet, ſive internè, ſive externè adhibeatur, quoniam præceps morbi impetus illius efficaciam anticipat. Et ſanè memini in altero adoleſcentium, de quibus modò, mercuriales inunctiones adhibitas fuiſſe, magnâ etiam doſi & omiſsâ omni præparatione feſtinandi causâ, ſed fruſtra adhibitas fuiſſe in tuendâ oculi integritate; nec mirum, mercurius enim vim ſuam priùs non exerit, ut cùm celerrimè, quàm quarto, quintove die; oculus verò ex illo morbo perit citiùs. Etiam mercurio ex artis legibus, adhibito.

4°. Igitur una tunc ſupereſt Medicina, quæ præſentanea ſit & efficax, nempe operatio mox proponenda. Eâ enim medendi ratione morbus illico reprimitur quaſi miraculo, & ita reprimitur, ut horæ momento omnia tuta fiant, cùm antea omnia periculi plena eſſent; imò ſi quid integri in corneâ perſtet adhuc, id totum operationis illius ope ſalvum ſuperſit & incolume. Niſi operatio inſtituatur mox proponenda.

5°. Porro tamen, quantacumque ſit operationis virtus & efficacia, poteſt illa quidem præſenti noxæ mederi, & imminenti occurrere; at verò nequaquam poteſt jam contractam tollere vel corrigere. Quocirca caveat æger ne morbo indormiat periculoſo, caveat Medicus ne remediis immoretur inefficacibus, interea dùm cornea, oculuſve ipſemet labem concipient inemendabilem.

Curatio. Quandiù Ophthalmia gonorrhoica recens eſt & modum tenet, tandiù vulgaribus remedis inſiſtendum eſt, nec morbo, qui initio quandoque facilis eſt, difficilis medicina temerè adhibenda eſt; vitium enim ubique eſt, quod nimium eſt. Itaque ſanguis pluries mittatur è brachio vel ex malleolo, ut in omni inflammatione ſolenne eſt; admoveantur hirudines temporibus & fronti; temperentur ſanguinis fervor & orgaſmus ptiſanâ diluente, balneo aquæ tepidæ, emulſionibus, jule- Curatio remediis vulgaribus poteſt aliquando obtineri.

pis, ſero lactis &c; coerceatur & reprimatur veneni venerei ferocia præparatis mercurialibus internè exhibitis, vel inunctionibus ex hydrargyro celerrimè adminiſtratis; eluantur oculorum ſordes, & tumor relaxetur ſæpius inſtillatis in oculos decoctionibus vel aquis, quæ inter ophthalmicas & relaxantes ſive μαλακτικὰς præcipuæ ſint, ut decoctione radicum Althææ, infuſione ſeminum Pſyllii, ſero lactis, lacte fœminino, aquis ſtillatitiis roſarum, althææ, plantaginis, Euphragiæ &c. in quibus diſſolvi poteſt mica ſacchari Saturnini, Vitrioli albi, vel lapidis divini.

Aliquando verò fruſtrà ſunt remedia omnia vulgò cognita.

Intra hæc omnis olim fuit morbi medicina; & ea quandoque profuiſſe feliciter non diffitendum, cùm morbus levior vel incipiens fuit, aut cùm veneno venereo exiturienti alia quædam via parari potuit arte vel caſu. At verò experiundo compertum eſt eam medendi rationem penitus inefficacem eſſe, quoties morbus gravior eſt, quoties confirmatus, quoties à veneno producitur, cui omnis alius exitus præcluſus ſit; atque adeò, cum ex his quædam adſunt, & quod magis eſt, cùm omnia ſimul concurrunt, huic pertinaciùs minimè inſiſtendum eſſe, ut quâ ſatis conſtet nihilo magis tunc profici, quàm ſi nihil ageretur.

In his curationis anguſtiis placuit jam pridem id, quod imminenti gangrænæ in cæteris partibus auxiliatur, idem in oculo ad ſphacelum inclinante experiri, nempe conjunctivam, quæ extumebat, ſpiſsè & altè ſcarificare, quò globum oculi, potiſſimùm verò corneam premeret inertiùs: Apparebat enim tam magnam, celeremque perniciem oculo ideò creari, quòd à conjunctivâ prætumidâ arctiùs ſtringeretur. Et revera eâ methodo res viſa fuit proſperiùs procedere: Inde enim vis morbi ita quidem laxata eſt, ut oculus malè affectus & leniùs jam doleret, & in interitum properaret lentiùs; verùm tamen rarò vel nunquam evicta fuit, ſine dubio quòd ſuperſtites conjunctivæ flocci inſuperabilem ſubjecto oculo noxam adhuc inferrent.

Quapropter unica ſuppetit medendi ratio, quæ efficax ſit, nempe conjunctivam ex toto extirpare.

Quid ergo? Una tantùm ſuperfuit medendi via, ſcilicet circularem tumentis conjunctivæ ambitum ex toto exſcindere & exſtirpare, ne qua compreſſionis cauſa reliqua eſſet, unde oculus malè haberet. Hanc ideò tenere viſum fuit, & bonis quidem avibus; cùm ſic morbo difficili præſentiſſima medicina reperta fuerit, quæ nunc uſu valet maximè; nam ubi primùm Ophthalmia iſtiuſmodi occurrit gravior aut confirmatæ proxima, in more poſitum eſt ad operationem confeſtim, tanquam ad ſacram anchoram, confugere, omiſſis cæteris remediis ceu inefficacibus, & abjectâ omni cunctatione, cujus morbus jam patiens non eſt. Expedit ad ſummum venam priùs aliquoties incidere in brachio vel in pede, niſi jam iteratò inciſa fuerit primo morbi inſultu.

Hæc autem eſt operationis illius ἐγχείρησις. Ægro commodè collocato, & palpebris affecti oculi hinc & inde diductis à miniſtro, circularis conjunctivæ ambitus, qui prætumet, in punctis duobus è diametro oppoſitis, horiſontali ductu ita transforatur acu incurvâ, quæ filo inſtructa ſit, ut traductum eâ ratione filum anſæ inſtar eſſe poſſit, quâ tumor ſuſpendatur. Deinde circularis ambitus proximè ad ſclerotiden ſummis forficibus attondetur. Deciſa conjunctiva rorare quidem ſolet aliquot cruoris ſtillis, ſed paucis rariſque, & quæ poſt operationem vel

aquâ communi egelidâ, vel ſubtepidâ decoctione radicis althææ facilè reprimuntur & exterguntur.

Si tumor congener interiorem palpebrarum faciem occupet, maximè inferioris palpebræ, ut in ἐκτρόπιῳ, membrana interior, quæ morbi ſedes eſt, & quæ extrorsùm inversa oculis ſubjicitur, ſummis forficibus pariter detondenda eſt & deglubenda, cavendo tamen ſollicitè ne deleatur communis illa plicatura, quâ conjunctiva & interior palpebræ membrana unà coeunt & continuæ ſunt; quandoquidem inde grave impenderet periculum, ne palpebra cum adnatâ ita coaleſceret agglutinata, ut motari ampliùs non poſſet, cui incommodo obviam ire certum eſt ſi plicatura, quâ invicem diſcernuntur, in imâ ſui parte ſuperſit illibata & integra.

Et membranam, quæ faciem internam inferioris palpebræ obveſtit, pariter detondere.

Vix ullo alio collyrio, remediove opus eſt ad plenam ſanationem, quam aquâ communi, vel decocto levi radicum althææ, quæ oculo ſæpiùs inſtillantur ſubtepida ad eluendas ſordes, puriſve guttulas; diligenter interim curando ut molli & frequenti palpebrarum motatione mutua illarum cum adnatâ cohæſio præcaveatur.

Deciſæ conjunctivæ facies aquâ ſæpius eluenda eſt.

Ad ſummum, ſi oculi ſuperficies lymphâ vel ichore manaverit diutiùs, adhibebitur ſub curationis finem aqua Ophthalmica quævis, quæ ſit leviter exſiccans, & in quâ tantillum vitrioli albi, aut ſalis Rabeliani diſſolutum, vel tantillum Tuthiæ aut Trochiſcorum alborum Rhaſis dilutum ſit, cujus ope oculus brevi ita perfectè conſaneſcit, ut conjunctivæ, licet detonſa fuerit, ſuus tamen reddatur lævor nativus, nitorque ille margaritarum candorem referens, quibus album oculi conſpicuum eſſe ſolet.

Ad ſummum in uſum quandoque advocanda blandè exſiccantia.

Jam haud opus eſſe videtur, meo quidem judicio, monuiſſe ad Ophthalmiam gonorrhoicam pertinere Ophthalmiam illam virulentam, & quaſi inoculatione propagatam, cujus raram ſed certam obſervationem attuli in priori hujus Operis editione ad calcem hujuſce Capitis; res enim luce meridianâ clarior eſt. Adoleſcens quidam dudùm conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urinâ ſuâ calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam ex infortunio gonorrhœam virulentam, à conſueto uſu minimè abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Urina tamen virulentis miaſmatis inquinata labem eamdem cum conjunctivâ & palpebris citò communicavit, quâ genitalium interiora affecta erant; unde ophthalmia gravis & venerea, cum acri & involuntario lacrymarum & lippitudinis fluxu, quæ ambo iiſdem remediis tandem perfectè curata fuerunt, quibus ipſa gonorrhœa.

Obſervatio Ophthalmiæ venereæ, quaſi inoculatione propagatæ.

Si quid autem diſcriminis inter eam Ophthalmiæ venereæ ſpeciem, & Ophthalmiam gonorrhoicam, de quâ modò, interſit, totum in eo poſitum eſt, quòd in hac virus à genitalibus vi præcluſum impetuoſiùs & majori copiâ irrumpat in oculos, atque adeò malum gravius inferat, quod ſine operatione vix unquam medicabile ſit: Contrà verò in illâ virus, cùm nec à genitalium viâ inhiberetur ullomodo, nec oculis inſtillatum eſſet niſi per accidens & fortuitâ inoculatione, parciùs ideò, lentiùſque irruerit in oculos, morbumque induxerit leviorem, & qui unà cum gonorrhœâ curationem facilè admiſit.

CAPUT IV.

De morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.

§. I. DE TUMORE TESTIUM VENEREO, *ſive* HERNIA VENEREA.

Deſcriptio tumoris phlegmonodis teſtium.

CONTINGIT frequenter in iis, qui gonorrhœâ vel lue venereâ laborant, ut teſticulorum alteruter vel uterque tumeat, infletur, diſtendatur, caleat, doleatque, uno verbo verè inflammetur. Hæc autem ſingula ſymptomata, adeòque morbus ipſemet inflammatorius, à quo dependent, variè variant, tùm intenſione, tùm extenſione: *Intenſione* quidem, cùm magis vel minùs urgentia ſint: *Extenſione* verò, cùm modò teſtes ambos, modò unum tantùm; modò totam teſtis ſubſtantiam, modò aliquam dumtaxat teſtis partem occupent.

Gemina eſt tumoris illius cauſa.

Cauſa. Hic autem teſtium tumor phlegmonodes, qualiſcunque ſit, à geminâ causâ producitur, 1°. Quidem à ſuppreſſione vel coercitione putridi & virulenti ſeminis, quod à proſtatis & veſiculis ſeminariis manare debet in gonorrhœâ. 2°. A virulentis & venereis miaſmatis, quæ in ſyphiliticis ſemen, quod inficiunt, inſpiſſant in teſtium vaſculis, & ibi congeſtum detinent.

Nempe gonorrhœa ſuppreſſa,

Itaque 1°. Si fluxus gonorrhœæ quomodocunque ſuppreſſus vel cohibitus fuerit, de quo vide quæ dicta ſunt ſuprà, *Cap.* 1, virulentum ſemen, quod à teſtibus in veſiculas ſeminarias, & à veſiculis in urethram profluebat, cogetur ſubſiſtere; retentum eâ ratione ſemen vaſcula teſtium, quibus coercetur, infarciet, diſtendet & tumefaciet; diſtenta & tumefacta vaſa ſpermatica, arterias venaſque juxtà repentes comprimент; demùm compreſſis venis arteriiſque, ſanguis continuo fluxu appellens in lateralia lymphatica vaſa cogetur arietare, & viâ vi factâ novum iter ſibi cudere; ſic ergo à primo ad ultimum inflammatorius teſtium tumor producetur. Hæc eſt prior morbi cauſa, quæ à gonorrhœâ ſemper dependet, quæ cum eâdem ſæpè conjungitur.

Vel lues venerea latens.

2°. Si virus venereum, quod ut jam dictum, naturâ ſalſo-acidum eſt, lateat in ſanguine, ſemen, quocum ex analogiâ multum commiſcetur, inde plerumque inſpiſſabitur, ut ab acidis quibuſvis ſolenne eſt ſulphureos humores inſpiſſari; ac inſpiſſatum in numeroſiſſimis, ſtrictiſſimis, & glomeris inſtar multifariàm contortis & complicatis vaſis ſpermaticis hærebit & ſubſiſtet; unde nimia illorum vaſorum diſtentio & tumefactio, venarum & arteriarum compreſſio, ſanguinis hærentia & inſolens per lymphatica vaſa circulatio; ac demùm inflammatorius teſtium tumor. Hæc eſt altera morbi cauſa, quæ à latente ſyphilide dependet, ſed quæ ſine præſente gonorrhœâ ſolet accidere.

Symptomata

Symptomata. Liquet inde 1°. *Priorem* quidem tumoris ſpeciem, cùm à ſubitâ ſeminis retentione inferatur, ſeu, ut Antiqui loquebantur, *fluxione* fiat, eſſe magis inflammatoriam. Sympto-mata prioris ſpeciei. 1. Teſtis inflammatio.

2°. Proinde pro more tumorum inflammatoriorum intenſiorem caloris & doloris ſenſum excitare. 2. Intenſior calor & dolor.

3°. Sed ideò quoque feliciùs reſolubilem eſſe; & ſi reſolvatur, perfectiùs reſolvi, ac plerumque ſine ullâ aut ferè ullâ duritie ſuperſtite in teſte, potiſſimùm ſi renovato gonorrhœæ fluxu via fiat inſpiſſato & grumefacto ſpermati. 3. Facilior reſolutio.

4°. Si reſolutio non ſucceſſerit, ſæpiùs in ſuppuratum abire, ruptoque abſceſſu in fiſtuloſum ulcus degenerare. 4. Vel ſaltem ſuppuratio.

5°. Cæterùm hanc tumoris ſpeciem dextrum vel ſiniſtrum teſtem occupare, prout ſemen in veſiculis ſeminariis vel dextri vel ſiniſtri lateris retinetur; utrumque verò, ſi in veſiculis utriuſque lateris ſemen coerceatur. Symptomata poſterioris.

6°. Contrà verò *poſteriorem* tumoris ſpeciem, cùm à tardiore ſeminis hærentiâ producatur, ſeu, ut cum Antiquis loquamur, *congeſtione* fiat, minùs inflammatoriam eſſe. 6. Rarior minorque inflammatio.

7°. Proinde minorem in affecto teſte caloris & doloris ſenſum producere. 7. Obtuſior dolor, & calor remiſſior

8°. Sed eo quoque nomine nec tam facilè reſolubilem eſſe; nec ſi reſolvatur, tam perfectè reſolvi, & duritiem aliquam in teſte plerumque relinquere, cùm nulla ſit ſpes in provocato ſeminis fluxu per gonorrhœam. 8. Tardior & difficilior reſolutio.

9°. Superſtitem duritiem dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus frequenter in skirrhum indurari, qui hydrocelen, pneumatocelen, ſarcocelen, &c. non rarò inducit; imò qui quandoque validioribus arteriarum interrepentium oſcillationibus, fortuito attritu, humorum acrimoniâ &c. lancinante dolore tandem percelli & in carcinoma mutari ſolet. 9. Skirrhus.

10°. Hanc alteram tumoris ſpeciem dextrum ſiniſtrumve teſtem invadere, prout laxior contextus, aut fortuitus alterutrius attritus hærentiæ ſeminis locum dat.

11°. Cæterùm in utroque tumoris genere Epididymides ſive paraſtatas promptiùs affici quàm teſtes, quia vaſa Epididymidum laxiora ſunt, atque adeò ſubſiſtenti ſemini faciliùs cedunt; contrà verò vaſa cætera ſpermatica teſtem componentia, quæ tunicâ albugineâ arctè concluduntur & firmantur, ſemini efficaciùs reſiſtunt. 11. Paraſtatæ, præ cæteris teſtis partibus afficiuntur.

12°. In Epididymidibus verò ſive paraſtatis globum ſeu angulum inferiorem frequentiùs inflari, quàm ſuperiorem, quoniam difficilior eſt ſeminis regreſſus ab inferiore angulo, propter majorem declivitatem. 12 Et in paraſtatis globus inferior præ ſuperiore.

13°. Moleſtum ponderis ſenſum percipi, quia tumefactus teſticulus reipsâ ponderoſior eſt; ſenſum autem illum ad inguina uſque protendi, quia teſticuli pondere funiculus ſpermaticus, qui & ipſe inflammationis particeps eſt, diſtrahitur. 13. Senſus ponderis in teſte.

14°. Demùm febrem accendi, ſive quòd acutus doloris ſenſus, quo æger torquetur, frequentiores cordis contractiones ſympathicè ſollicitet; ſive quòd ſanguis à ſanguiferis teſtis inflammati vaſis præcluſus, citatiùs 14. Aliquando febris.

per cætera vaſa circulet, atque adeò frequentiorem cordis ſyſtolen promoveat.

Diagnoſis. *Diagnoſis* morbi, & gradûs morbi, inſpectione: Cauſarum verò, ægri relatione manifeſta eſt.

Prognoſis. *Prognoſis*. Tumor inflammatorius teſtium nunquam periculo vacat, cùm febrem comitem habeat, ac in graves affectus, abſceſſum, fiſtulam, skirrhum, hydrocelen, ſarcocelen, carcinoma teſtium poſſit degenerare.

Tumor, qui ab inhibitâ gonorrhœâ dependet, acutior eſt, & citiùs proinde ſtadia ſua percurrit: Tumor verò, qui à ſyphilide latente producitur, magis chronicus eſt, & lentiùs movetur, ſed habet uterque ſua ſibique propria pericula, de quibus modò ſatis fusè diximus.

Curatio. *Curatio*. 1°. Venæ ſectio è brachio ſæpiùs iteranda pro ætate, viribus, temperamento ægrotantis; morbi naturâ & intenſione; & febrilis orgaſmi incandeſcentiâ. Sanè nec præſtantius nec promptius ullum aliud eſt auxilii genus, quo inflammatio reſolvi, diſcuti, vel minui & mitigari poſſit.

2°. Largus potus ptiſanæ imperandus eſt, qualem ſuprà ad gonorrhœam propoſuimus, ægerque diætâ tenuiſſimâ, hoc eſt, ſolis juſculis ex pullo & vitulinâ carne confectis nutriendus. Alvus demùm enemate laxanda cum medullâ caſſiæ.

3°. Miſſis remediis internis mochlicis & purgantibus, ſicut externis aſtringentibus & repercutientibus quibuſcunque, anodynis tantùm inſiſtendum ſub formâ lotionum, fomentorum, cataplaſmatum. In hunc finem conducunt decoctum radicis althææ, & ſeminis lini, vel lac ſubtepidum, quibus ſcrotum identidem foveatur; vel cataplaſma anodynum de micâ panis, aut emolliens cataplaſma ex radicibus liliorum, foliiſque hyoſcyami, malvæ, brancæ-urſinæ ad putrilaginem coctis, in quarum pulpam lini farina, oleumque lumbricorum terreſtrium vel liliorum admiſceatur.

4°. Quòd ſi in hac primâ morbi periodo dolor acutiùs diſcruciet, utendum narcoticis, ut ſyrupo de diacodio, de karabe; laudano; tincturâ anodynâ &c. doſi conveniente.

5°. Remittente ſe inflammationis, ac proindè febris & doloris vehementiâ, æger leni carthartico purgandus eſt, *v. g.* diluto decem drachmarum vel unciæ unius & ſemiſſis medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. pro duobus hauſtibus.

6°. Tunc poſſunt ſine periculo admoveti cataplaſmata leviter reſolventia, inter quæ laudatur ſequens, ex quatuor farinis reſolventibus.

℞. *Farin. Hordei.*
Lupinorum.
Fœni græci.
Et Secalis ana ℥ ij.
Seminis Cumin. pulverat. ℥ ß.
Coq. in aquâ comm. ad formam pultis ſpiſſioris; *Admiſce olei lumbricorum* ℥ j. ß. *F. Cataplaſma.*

Laudatur quoque ea terræ Cimoliæ ſpecies, quæ colligitur in ſitulis cul-

tratiorum, & quæ cotis & ferri ramentis conſtat; hac priùs calefactâ linteum ſpiſſe inducitur, & tumenti teſticulo cum ſucceſſu admovetur.

7°. Jam quoque in uſum tutò poſſunt advocari anti-venerea quæcunque internè ſumpta, quæ virus venereum alterando nativam ſemini hærenti fluiditatem poſſint reſtituere. Sed hæc repeti debent ex *Cap. primo*, ubi *de Gonorrhœâ*.

8°. Tandem reſolutâ teſtium inflammatione ſupereſt ut plurimùm durities quædam, major minorve, præſertim in epididymidum angulis, quæ ab indurato inſpiſſatoque ſemine procedit. Huic diſcutiendæ multa poſſunt conducere, 1°. Inunctio ex balſamo ſulfuris ſuccinato, vel ex oleis maſtichino, rutaceo & mentaceo *ana* commixtis, & ſi ita videatur, additâ cerâ paululùm inſpiſſatis in formam unguenti. 2°. Emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſive de ranis cum Mercurio, emplaſtrum de cicutâ, emplaſtrum diabotanum &c. quæ poſſunt vel ſeorsùm, vel unâ ſimul, eâ quâ lubuerit proportione temperata, applicari. 3°. Inunctio ſimplex cum Mercuriali ſeu Neapolitano unguento, identidem repetenda cum debitis cautelis, ne ptyaliſmus advocetur. 4°. Imò verò omiſſis reſolventibus fortioribus, mira quandoque præſtant ſola relaxantia, ut emplaſtrum de mucilaginibus, de ſpermate ceti vel ranarum, &c.

9°. Dùm ea adhibentur medicamina, debent teſticuli ſuſpenſorio cingulo contineri, ne inaſſueto pondere vaſa ſpermatica nimiùm diſtrahant, & extendant, atque adeò ipſi obſtent reſolutioni ſeminis quo turgent.

10°. Quòd ſi adhibitis incaſsùm remediis anodynis, reſolventibus, diſcutientibus, inflammatus teſtis in ſuppuratum vergat, quod patet ex phlegmones diuturnitate & ex ſymptomatum redintegratione, quæ puris confectionem comitari ſolet; tunc iteratis venæ ſectionibus, ſi morbi vehementia ita exigat, continuandus eſt uſus cataplaſmatum emollientium, qualia præſcripſimus ſuprà, *Cap. III*, §. 1. Imò etiam adaugenda eſt maturans eorumdem efficacia, additis unguento baſilico, fermento veteri, vel cochleis terreſtribus teſtâ exemptis & in putrilaginem contuſis.

11°. Deinde ubi primùm levi partis cujuſdam mollitie, vel obſcurâ quâdam fluctuatione, vel ſymptomatum urgentium remiſſione conſtiterit pus jam alicubi confectum latere, via ipſi citò paranda, ne mollem teſtis ſubſtantiam funditùs corrumpat. Solent in hunc finem nonnulli cauterium adhibere potentiale, ſed parùm laudabili conſilio, quoniam deleteriæ cauterii partes, teſtis tunicas admodùm ſenſiles rodendo, graves convulſiones erethiſmo ſæpenumerò excitant. Quapropter ſatius eſt phlebotomo partem incidere, levi quidem manu, ne teſtis ſubſtantia altiùs ſaucietur, & mediocri aperturâ, quæ puris effluxui ſufficiat quidem, teſtis verò ſubſtantiam nimiùm non peſſundet.

12°. Educto pure, abſceſſus cavum bis in die detergendum eſt injecto decocto hordei cum melle roſaceo, ac penicillis molliter replendum, qui levi & anodyno digeſtivo madidi ſint ex terebinthinâ Venetâ, vitello ovi & guttis aliquot olei de hyperico, unà mixtis & ſubactis. Deinde finitâ ſuppuratione, dùm carnes ſuccreſcunt, ulcus eluendum eſt aquis Therma-

libus, Balerucanis, Borbonienſibus, Baregianis, &c. & curandum balſamo Arcæi, cui guttæ aliquot balſami viridis Metenſium poterunt adjici, ut firmior cicatrix inducatur.

13°. Verùm, ſi inflammatus teſtis incipiente gangrænâ corripiatur, ſi ſuppuratione nimiâ funditùs corruptus ſit, aut ſi skirrho jamdudùm affectus carcinomatodes fiat, abjectâ omni cunctatione, abſcindendus erit caſtratione.

14°. Denique ſi fiſtuloſum ulcus in ſuppurato teſte ſuperſit, ſi teſtis totus skirrhodes remaneat, aut ſi notabilis & skirrhodes durities teſtis vel Epididymidis partem aliquam occupet, neceſſariò adhibendæ ſunt inunctiones mercuriales, quæ ſunt in morbis venereis contumacioribus tanquam ſacra anchora. Hac enim methodo ſolâ poteſt ſanguis efficaciter alterari, ſemen craſſius, quod in teſte hæret, atteri, ac demùm corrigi virus venereum, quod vel jam pridem latet in ſanguine, vel cum eodem ſaltem recenter commixtum fuit ob gonorrhœam ſuppreſſam, & à quo ſuperſtites morbi reliquiæ foventur.

§. II. DE VENEREO PERINÆI ABSCESSU.

Quot partes inflammentur in gonorrhœâ?

Cauſæ. Tres partes ſunt quæ in Gonorrhœâ inflammatione afficiuntur modò ſimul, modò ſeorsùm, ut ſuprà vidimus, nimirùm veſiculæ ſeminariæ, proſtatæ, & glandulæ Cowperianæ. Si gravior ergo & nimiùm virulenta gonorrhœa contracta ſit; ſi conveniens gonorrhœæ curatio diutiùs negligatur; ſi omiſſis venæ ſectionibus & anodynis remediis, mochlica, draſtica, vehementiora purgantia præpoſterè adhibeantur; ſi imprudenti veneris uſu, potatione vini meracioris aut liquorum ardentium, equitatione, exercitio nimio &c. morbus exaſperetur; ſi virulenti ſeminis effluvium injectionibus ſtypticis & aſtringentibus temerè cohibeatur; in his ſingulis caſibus grave periculum imminet, ne partes diſtractæ & inflammatæ, ſanguinis hærentis copiâ, arteriarum diſtentarum pulſatione vehementiore, ac collecti ſeminis virulentiâ & acrimoniâ diſcindantur, atque tandem putrefacto ſanguine, qui à diſciſſis effluit & cum virulento ſemine permiſcetur, in verum abſceſſum abeant in perinæo latentem.

Quot loca ſoleant abſcedere in gonorrhœâ & cur abſcedant?

Poſſunt ergo, imò debent hæc omnia inter cauſas abſceſsûs perinæi enumerari, qui ſupervenit gonorrhœæ, maximè quidem ſi in ægrotante accidant, cujus acrior ſit ſanguinis diatheſis, aut qui veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſve Cowperianas prægreſsâ multiplici gonorrhœâ labefactatas habeat.

Attamen experientiâ compertum eſt gonorrhœam quidem, quæ in veſiculis ſeminariis tantùm aut proſtatis ſedem habuerit, rariùs in abſceſſum degenerare; ſive quòd major firmiorque illarum moles dilacerationi, ſine quâ ſuppuratio raro fit, magis reſiſtat; ſive quòd multa, lata, brevia, emiſſaria, quæ ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam hærenti & corrupto ſemini præbeant, unde minore efficaciâ concludentes cellulas debet erodere: Contrà verò gonorrhœam, in quâ glandulæ Cowperianæ affectæ ſunt, in abſceſſum frequentiùs abire, ratione contrariâ, ſive quòd minor & mollior illarum moles faciliùs corrumpatur; ſive quòd

ſemen inibi collectum, cùm longo, obliquo, anguſto ductu in urethram effundatur, diutiùs in ipſis reſtitet, atque adeò ipſarum contextum promptiùs peſſundet.

Symptomata. Cæterùm à quâcunque causâ, & in quâcunque perinæi parte ſuppuratio fiat, 1°. Symptomata omnia, quæ gonorrhœam comitantur, ut dyſuria urens; tumor, calor, dolor, tenſio, rubor perinæi, imò ipſius penis multùm intenduntur; nec mirum, cùm ſuppuratio incipiens ſit ultimus inflammationis gradus. Symptomata. 1. Exacerbatio ſymptomatum gonorrhœæ

2°. Quin imò accidit dolor pulſativus manifeſtus, quoniam arteriæ per partem inflammatam & ſuppurationi proximam diſtributæ, cùm ſtagnante ſanguine turgeant, ab eo qui jugiter appellit quâlibet cordis ſyſtole, & magis & validiùs dilatantur, ac proinde alternatione eâdem dolentes partes vehementiùs & dolorificè quatiunt. 2. Dolor pulſativus.

3°. At verò, factâ ſemel ſuppuratione, remittuntur ſymptomata omnia quæ recruduerant, ceſſatque pulſativus dolor, quia ſolutâ continui unitate, ſauciatæ & diſciſſæ partes jam minùs tenduntur, ac circulanti ſanguini debiliùs obſtant. 3. Factâ ſuppuratione omnia remittuntur.

4°. Pus in abſceſſu latens, pro qualitate magis vel minùs acri, ſinus ſibi cudit varios partium juxtà poſitarum eroſione, vel introrsùm, & tunc ex urethra effluit; vel extrorsum, & tunc à perinæo manat; vel in utramque partem, & tunc utrinque profluit, & ab urethrâ, & à perinæo. Quin etiam vidimus non ſemel cuniculos iſtiuſmodi in urethrâ & in perinæo multiplicari, imò verò pertuſis recti tunicis in podicem aperiri, ita ut urethræ principio & recti extremo cum perinæo per vias latentes communicantibus, urina, pus, fæces alvinæ liquidiores, flatuſque, urethrâ, podice, aut perinæi fiſtulis promiſcuè excernerentur. 4. Cuniculi in varia loca.

5°, Calli varii ſinuum latera citò obſident, quoniam hærentis puris particulæ non paucæ lympham per confinia circulantem ita inſpiſſant, ut inaſſueta durities inde concilietur, quod promptiùs ſolet accidere, ſi urina aut fæces in ſinus illos irrumpant. 5. Calli multi.

6°. Hinc ergo multiplices perinæi fiſtulæ, variè cùm urethrâ, cum recto, inter ſe communicantes; quæ modò paucum, modò multum, modò ſeroſum & tenue, modò viſcidum, modò ſanguinolentum pus profundunt; quæ inflammantur modò, modò inflammationis expertes ſunt, pro diverſis erratis in victu aut in uſu rerum non-naturalium. 6. Fiſtulæ multiplices.

Quæcunque de viris hactenùs dicta ſunt, debent hæc eadem de mulieribus intelligi, ſed mutatis mutandis. Fiunt in illis ex ſuppuratâ gonorrhœâ abſceſſus in proſtatis, quorum pus niſi per lacunas evacuetur, viam ſibi ſenſim cudit vel in urethram, vel in vaginam. Idem accidit in interfœmineo, ſi glandulæ Cowperianæ, quæ ibidem in fœminis latent, ex gonorrhœâ virulentâ inflammentur & ſuppurentur, & tunc abſceſſus vel in vaginam, vel in podicem, vel in utramque partem aperiri ſolet. Quòd ad botryformes vaginæ glandulas, quæ in fœminis tertiam gonorrhœæ ſedem præbent, vix permittit conformationis ac ſitûs ratio, ut in abſceſſum abire poſſint, ſed venerea vaginæ ulcuſcula inducunt, ſi inflammatæ ſuppurentur, ut infrà ſuo loco probabimus. Quæ partes poſſint abſcedere in gonorrhœâ in fœminis?

Diagnoſis. Abſceſſus *fiens* dignoſcitur exacerbatione ſymptomatum om- Diagnoſis

abſceſsûs in perinæo.

nium, quæ inflammationis propria ſunt; *Factus* verò ſymptomatum eorumdem mitigatione, partis inflammatæ mollitie, obſcurâ puris latentis fluctuatione.

Exterior & quaſi ſubcutanea puris fluctuatio ad ani confinia, Cowperianas glandulas; Interior & profundior, veſiculas ſeminarias, aut proſtatas affici demonſtrat; Hos quidem, ſi ano; illas verò, ſi penis radici propior ſit; in dextris ſiniſtriſve partibus, prout in dextro vel in ſiniſtro latere percipitur.

Fiſtuloſa perinæi ulcera externa oculis patent; ſitus, numerus, commercia eorumdem vel ex accidentibus manifeſta ſunt, vel immiſſo ſpecillo explorantur. Interna verò ex frequenti puris effluxu per urethram, ex obſcuro doloris ſenſu in perinæo, ex frequenti urethræ inflammatione cum ſtranguriâ, quæ puris exundatione ceſſat, demùm ex prægreſſis gonorrhœis, & methodo quâ curatæ fuerunt, abundè conjiciuntur.

Prognoſis abſceſsûs in perinæo.

Prognoſis. Abſceſſus quivis in perinæo periculoſus, quia partes glanduloſas afficit, quas ad cicatricem perducere facile non eſt.

Eò periculoſior, quò major & profundior; hinc periculoſiores abſceſſus veſicularum ſeminariarum & proſtatarum, quàm glandularum Cowperianarum.

Periculoſiſſimus, ſi pus concluſum diutiùs lateat, quia hinc multiplex & calloſus ſinus excavatur, quo urethræ principium, podex & perinæum multifariam corrumpuntur.

Ulcus externum & fiſtuloſum perinæi haud facilè; internum, quod in urethram apertum eſt, difficillimè curatur; & neutrum ferè unquam, niſi inciſo perinæo & detectâ morbi ſede.

Multiplicia & fiſtuloſa perinæi ulcera, quæ cum urethrâ & recto communicant, vix debent curanda ſuſcipi, cùm non liceat intimos morbi receſſus perſcrutari, ſine quo tamen luditur opera, vel ſaltem non liceat, niſi cum maximâ partium deperditione, & inciſione multiplici, quod ſemper periculoſum eſt. Proinde ut plurimùm ſatius eſt *palliativam* curationem adhibere, ne infametur operatio, quæ multis ſaluti fuit, quod maximè verum eſt de ægrotis morbo diuturniore exhauſtis & emaciatis, & in quibus ſanguis vitio non vacat.

Curatio abceſsûs in perinæo.

Curatio. Therapeia quadruplex ad quadruplicem morbi ſtatum reperiunda eſt; 1°. Ad ſuppurationem imminentem, quam omni ope atque operâ oportet præcavere, ſi præcaveri poſſit; 2°. Ad abſceſſum in perinæo genitum, unde pus ſemel confectum educi debet quàm ocyſſimè; 3°. Ad cuniculos multos, varios, quos pus diutiùs concluſum egit in varia loca finitima, & quos incidere neceſſe eſt; 4°. Ad mitigationem palliativam morbi, ſi ad curationem deſperati aggredi non liceat.

I. Suppuratio præcavenda.

I. Nihil non tentandum eſt, ut imminens perinæi ſuppuratio præcaveatur. Venæ ſectiones iterandæ frequenter & largiter; diæta tenuis, & corporis quies imperanda; cauſæ externæ, unde inflammatio recruduit, diligenter amovendæ; larga potatio ptiſanæ refrigerantis, de quâ ſuprà, *Cap.* 1, præſcribenda; paranda fomenta & ſemicupia emollientia, temperantia, anodyna, ex decocto althææ, brancæ urſinæ, malvæ, violariæ, aut ex lacte tepido; admovenda cataplaſmata anodyna, relaxantia, de micâ panis, aut

ex emollientibus pulpis radicum althææ, nymphææ, liliorum alborum &c. foliorumque malvæ, brancæ urſinæ, betæ, violariæ &c; injiciendi clyſteres cum decocto emolliente, cum ſero lactis, cum medullâ caſſiæ recenter extractâ ad ℥ j. &c; adhibenda narcotica, ut ſyrupus diacodii, tinctura anodyna, laudanum &c, quæ dolorem leniendo reſolutioni faveant &c.

II. Quòd ſi fruſtrato remediorum ſucceſſu inflammatio in ſuppuratum abierit, puri latenti, ubi primùm certa ſui dederit indicia, via paranda eſt, ne ſinus ſibi cudat, ac varios callos inducat. II. Abceſſus incidendus.

Itaque 1°. Immiſſo in urethram cathetere, locus abſceſsûs aperiendus eſt ſectione, quæ ſit ad raphen parallela, breviore vel longiore, magis minùſve altâ pro ipſius abſceſsûs ſitu, extenſione, altitudine, ſed ab urethrâ, quam catheter indicat, cautè declinando.

2°. Immiſſo in vulnus digito, ſi qui ſinus adſint, incidendi; ſi quæ ligaturæ, diſſecandæ; ac omnia, quantùm fieri poterit, ex arte ita complananda, ut pus nullibi lateat, ut remedia quòcunque penetrent, ut omnia conſpici, vel ſaltem facilè explorari poſſint.

3°. Quin imò, ſi qui calli lateant, exſcindendi, ſi loci ratio permiſerit, vel ſaltem digitis conterendi, aut quod præſtat, ſummo ſcalpello ſcarificandi, ita ut procuratâ ſuppuratione ſponte evaneſcant, neque adeò opus ſit adhibere cathæretica, quæ ulceris oras depaſcendo & ſuppurationem in dies renovando, coitionem impediunt vel morantur.

4°. Vulnus carpto tomento ſicco primùm opplendum; deinde curandum cum vulgari digeſtivo, ſi omnia ſatis ſana eſſe videantur; ſin minùs, cum digeſtivo, cui oleum hyperici, tinctura myrrhæ, aut unguentum Ægyptiacum, admixta ſint, ſi putrefactio nimia in gangrænam videatur vergere.

5°. Procedente ſuppuratione, ulcus mox injectionibus detergentibus, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, & poſteà vulnerariis, ut decocto hyperici, agrimoniæ, ſaniculæ, bugulæ &c. quotidie eluendum eſt; ac demùm adhibito balſamo Arcæi, imò verò balſamo viridi, ſi molliores carnes ſuccreſcant, ad cicatricem deducendum.

6°. In hac autem curatione ea præcipuè cautio adhibenda eſt, ne quis ſinus, utcunque exilis, curantem Chirurgum ſuperſtes fallat; ideòque perpetuò attendendum eſt ad indolem copiamque puris, quod effluit; ad indolem carnium, quæ progerminant; ad laxitatem duritiemve partium quæ ulceri contiguæ ſunt; ut inde ſigna colligi poſſint, quæ ſinum alicubi latentem arguant, vel quæ ab importuno metu tandem liberent medentes.

III. Verùm ſi ægrotantium incuriâ, vel negligentiâ medentium pus diutiùs coercitum cuniculos in finitima loca latenter egerit, tunc non diſſimili, ſed tamen paulò difficiliore operatione opus erit, quam variam pro vario ulcerum fiſtuloſorum ſitu, & vario eorumdem commercio cum vicinis partibus, inſtitui neceſſe eſt. III. Ulcera fiſtuloſa diſſecanda.

Nam 1°. Si ulcus vel ulcera internè cæca, extrorsùm tantùm aperiantur, tunc eâdem planè methodo, quam propoſuimus, operatio inſtituenda eſt, hoc uno tantùm diſcrimine quòd ad cuniculos omnes diſſecandos, & ad callos vel forfice exſcindendos, vel ſuppuratione diſſolvendos,

vel abſumendos cathæreticis tantò cautiùs ac diligentiùs attendendum ſit, quantò plures & frequentiores tùm hi, tùm illi in fiſtuloſis ulceribus adeſſe ſolent.

2°. Si ulcus vel ulcera utrimque pervia, & extrorsùm ad cutem, & introrsùm in urethram ſimul aperta ſint, ab incidendâ urethrâ tunc abſtinere nullomodo licet. Quapropter immiſſo cathetere ſulcato, pars ulcerata urethræ & perinæi longitudinali plagâ, ſecundùm catheteris ſulcum, ſcapello ſeu lithotomo diſſecanda, non ſecùs ac in lithotomiâ. Dein cætera omnia, ut in præcedente caſu peragenda; ſinus & cuniculi omnes incidendi; calli exſcindendi, & ſi qui ſuperſint vel ſuppuratione vel cathæreticis abſumendi; vulnus demùm arte eâdem, iiſdemque remediis curandum. Hæc una eſt diſcriminis ratio, quòd cùm diſſecta ſit urethra, catheter in veſicâ detinendus ſit, quemadmodùm in lithotomiâ ex uſu eſſe conſuevit, ut eâ arte urina ab ulcere, quantùm fieri poteſt, avertatur, cui ſale ſuo ammoniacali multùm noceret, donec tandem coalitio internorum labiorum urethræ catheteris uſum inutilem faciat.

3°. Si ulcus vel ulcera externè occluſa introrsùm tantùm in urethram conniveant, planè eadem operatio inſtituenda eſt, ac cautiones eædem adhibendæ, ut morbus perfectam abſolutamque curationem recipiat. Cæterùm notari velim abſceſſum iſtiuſmodi in perinæo, qui illæsâ cute in urethram tantùm pateat, rarum eſſe, ideòque cum purulento proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum ſtillicidio ab incautis confundi poſſe, à quo tamen videtur ſatis apertè diſtingui, 1°. Quòd puris profluvium uberius ſit; 2°. Quòd tumor mollis adſit in perinæo cum fluctuatione collecti humoris; 3°. Quòd tumor ille creſcat cùm urina emittitur, parte ſcilicet lotii illuc illabente ab urethrâ, quâ difficiliùs decurrit; 4°. Quòd preſſus detumeſcat, pure cum lotio per urethram exundante, quæ ſingula abſcesſûs præſentiam, ejuſdemque cum urethrâ commercium abundè arguunt.

4°. Denique ſi ulcus vel ulcera, quæ extrorsùm pateſcunt, non modò cum urethrâ, ſed cum podice etiam communicent, operatio, ſi fortè tentanda videatur, eodem modo tunc celebranda eſt ac in caſu præcedente, ſed cuniculorum ductum ſequendo ad podicem uſque extendenda eſt, ubi ſectio eadem inſtitui debet, ac in ani fiſtulâ. Cæteroqui cautiones omnes eædem ac in præcedentibus caſibus adhibendæ.

IV. Malum, ſi inſanabile ſit, palliativis remediis mitigandum.

IV. Demùm ſi malum radicalem & abſolutam curationem admittere non videatur, ut cùm ulceribus multis, obliquis, fiſtuloſis, calloſis, ſinuoſis, cum urethrâ & podice hinc & inde communicantibus perinæum totum ſuffoſſum eſt, maximè ſi æger valetudine infirmus & cachecticus ſit, atque febre lentâ quâ contabeſcit valdè extenuatus, palliativam ſaltem therapeiam adhibere neceſſum eſt, quæ morbi augmento obviam eat, vitamque licet miſerrimam poſſit producere: Ad quem finem valent.

1°. Quæcunque muriaticam ſanguinis acrimoniam minuunt, eluunt, vel demulcent; ut diæta tenuis, humectans, refrigerans; abſtinentia à vino, venere, exercitiis, equitatione, pathematis animi vehementioribus; balnea tepida aquæ dulcis; juſcula aut apozemata refrigerantia; lac-

tis

tis uſus etiam pro omni alimento ; iterata cathartica blanda ex diluto ℥ ij. medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. vel ex mannæ calabrinæ ℥ ij in cyatho ptiſanæ diſſolutis, additâ ſalis vegetalis ʒ j. ſi ita è re eſſe videatur.

2°. Quæcunque ulcera detergunt, ut aquæ minerales acidulæ & ferruginei ſaporis; ptiſana vel bochetum ex radicibus & lignis ſudorificis; infuſiones *Traumaticæ* ſeu vulnerariæ, ut infuſio ſaniculæ, bugulæ, alchimillæ; ſalviæ, mentæ &c.

3°. Quæcunque balſamica ſunt, adeòque cava ulcera explent & ad cicatricem deducunt; vel ſaltem compeſcunt, cohibentque ne ſerpant; ut Terebinthina Chia vel Veneta ad ʒ j, Balſama de Copaü, Peruvianum, Canadenſe &c. ad gutt. vj. viij. x. xij. ſaccharo pulverato obvoluta in bolos, vel unà cum ſyrupo capillorum veneris confuſa, ut uno hauſtu exſorbeantur.

4°. Quæcunque partium affectarum tonum firmant, humoreſque ibidem congeſtos liquefaciunt, ac ideò utroque nomine circulationi tùm ſanguinis, tùm lymphæ promovendæ idonea ſunt; ut fotus vel embroche perinæi cum aquis thermalibus, Balerucanis, Baregianis, Borbonienſibus &c; aut inunctiones ſuſpensâ manu identidem repetendæ cum unguento mercuriali.

§. III. DE SEMINIS STILLICIDIO, *ſive* DE GONORRHOEA QUAM HABITUALEM DICUNT.

Deſcriptio. Qui gravi & diuturnâ, vel frequentiore gonorrhœâ laboravêre, ſolent non raro menſibus & interdùm annis aliquot, imò quandoque toto vitæ tempore, involuntarium ſeminis profluvium pati ſine ullo venereæ voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu minimo; modò quidem copiâ paucum ſed perpetuum, quod jugi fluxu diſtillat, cùm ambulant, ſedent, aut alia quævis munia obeunt; modò verò rarius ſed ſimul uberius, quod guttis majoribus exundat, cùm ad egeſtionem etiam parùm difficilem nituntur; cùm libidinosè cogitant; aut cùm tento veretro ad venerem ſeſe comparant. Deſcriptio præternaturalis ſtillicidii ſeminis.

Conſtat autem ex Phyſiologiâ ſemen fermè totum, quod ab urethrâ defluit, è veſiculis ſeminariis aut è proſtatis manare; fœcundum quidem & prolificum ab illis, in quas à teſtibus convehitur per vaſa deferentia; infœcundum verò & merè lymphaticum ab his, ubi ſecernitur. Veſiculæ autem ſeminariæ cum urethræ ductu communicant binis emiſſariis, unaquæque ſuo, inter quæ exigua interjacet prominentia, *Caput Gallinaginis* ſive *Veru-montanum* nuncupata. Proſtatæ verò in urethram hiant oſculis duodecim, numeroſioribus quidem, ſed etiam anguſtioribus, ut ſeroſius tenuiuſque ſemen, quod recondunt, arctiùs concludant. Quomodo ſemen ſuis conceptaculis coerceatur in ſtatu naturali?

Cæterùm hæc ſeminis emiſſaria interjectis fibris muſcularibus, quæ ſphincterum vice funguntur, ut multi putant, vel ſolo circumpoſitarum partium elatere ita occluduntur in ſtatu naturali, ut ne gutta quidem ſeminis exſtillare inde poſſit, niſi veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ validè comprimantur, tùm ſyſtalticâ membranarum circumveſtientium conſtric-

tione, tùm ſimultaneâ muſculorum erectorum & acceleratorum ſuperincumbentium contractione, ut in ejaculationis opere ſolenne eſt.

Quæ ſint ſtillicidii præternaturalis cauſæ?

Cauſæ. Liquet inde ſeminis ſtillicidium præternaturale, de quo agitur, gemino emiſſariorum vitio produci; 1°. Si nimis ampliata & dilatata ſint, atque ſemi-aperta in urethram continenter hient. 2°. Si partium ambientium inertiâ & laxitate debiliùs conſtringantur, unde nimis laxè conniveant, nec ſemen vi conſtrictoriâ coerceant ſatis efficaci. A priore quidem vitio dependet perpetuum & ſtillatitium profluvium ſeminis; à poſteriore verò profluvium alterum, quod identidem recurrit, ſimul ac veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ vel leviter premuntur, ut in egeſtione paulò difficiliore, vel parumper conſtringuntur, ut in primâ venereæ voluptatis promulſide.

Solet autem vitium utrumque emiſſariis conceptaculorum ſeminariorum à gonorrhœâ gravi, diuturnâ, frequente induci, atque adeò nequaquam mirum eſt, ſi alterutrum ſeminis ſtillicidium gonorrhœis iſtiuſmodi ſuperſit. Nam 1°. Semen purulentum debet in gravi aut diuturnâ gonorrhœâ emiſſaria, unde effluit, vel copiâ dilatare, vel acrimoniâ corrodere, ac utroque modò eadem prætermodum ampliare; 2°. Partes, quibus emiſſaria eadem cinguntur, inflammatione adjacentium proſtatarum & veſicularum ſeminariarum tumefactione, continuoque puris copioſi transfluxu diſtractæ & elongatæ ultra tonum, debent inde debiliùs conſtringi, atque adeò emiſſaria ignaviùs occluſa ſeminis ſtillicidium ex leviſſimâ preſſione frequenter permittere.

Quibuſnam cauſis ſtillicidium foveatur?

Hæc utraque cauſa ſtillicidii ſeminis plerumque fovetur, tùm vitio ſeminis ipſius, ſi à veneno venereo aut remediis phlogiſticis tantam acrimoniam contraxerit, ut veſiculas & proſtatas ad frequentiorem & ferè continuam expreſſionem irritando ſollicitet: tùm vitio ipſorum proſtatarum & ipſarum veſicularum, ſi diuturnâ & aſſiduâ phlogoſi affectæ acutiùs ſentiant, ac faciliùs in erethiſmum adigantur, quo collectus humor ad egreſſum perpetim urgeatur. Sic notum eſt lippitudinem, quæ à glandularum palpebras ambientium laxitate dependet, ab earumdem phlogoſi & humoris lemoſi acrimoniâ non parùm intendi.

Symptomata ſtillicidii. 1. Segnities ad venerem.

Symptomata. 1°. Si perpetuum adſit ſeminis ſtillicidium, utcunque paucum, rarior inde futurus eſt ad venerem ſtimulus: quia ſemen in veſiculis ſeminariis & proſtatis parciùs collectum, copiâ, calore, morſiunculis venerem rariùs ſollicitabit.

2. Ad venerem inertia.

2°. Hoc autem maximè verum eſt, ſi veſiculæ ſeminariæ afficiantur; minùs verò, ſi ſoli proſtatæ: quia ſemen, quod veſiculis ſeminariis continetur, magis actuoſum, energicum, efficax eſt, & proinde ad venerem magis facit; contrà verò proſtatarum ſemen vappidius eſt inertiuſque, & ideò ad venerem minùs efficax.

3. Minor aliquando frigiditas ad venerem.

3°. Quòd ſi ſeminis profluvium continuum non ſit, ſed identidem tantùm rariùſque recurrat, haud tanta futura eſt ad venerem frigiditas: quia ſemen in conceptaculis copioſius colligi, ac proinde paulò majori efficaciâ libidinem accendere poterit, præſertim ſi ſemen quod profluit, non à veſiculis ſeminariis, ſed à proſtatis tantùm promanet.

4. Erectio.

4°. Verùm ſi tento veretro in armis aliquandiù ſtandum ſit, ſemine

citiùs quàm par eſſet profluente, atque adeò ſubtracto veneris ſtimulo, languidus penis brevi flacceſcet ante aggreſſum opus, unde manifeſta ſaltem ad venerem minùs parabilem impotentia. tamen neque firma, neque diuturna.

5°. Demùm, ſi copioſum ſit ſeminis profluvium, conſequens eſt exhauſtâ ſenſim balſamicâ & ſpirituosâ ſanguinis parte, marcorem, phthiſim, tabem dorſalem inducenda eſſe, ratione eâdem, eâdemque de causâ ac in iis, qui venere immoderatâ ſeſe extenuant. 5. Marcor & tabes.

Diagnoſis. Morbus, & cauſa morbi primaria, gonorrhœa ſcilicet, indicantur ægrotantis confeſſione. Diagnoſis.

Geminæ morbi ſpecies ex ſe patent, atque inde colligere facile eſt, quonam vitio emiſſaria ſeminis laborent, cùm ſtillatitium profluvium ab emiſſariorum ampliatione, quæ ſemi-hiulca; profluvium verò intermittens ab emiſſariorum laxitate dependeat, quæ inertiùs occluſa ſunt.

Tandem haud arduum eſt dignoſcere utris veſicularum ſeminariarum, proſtatarumve morbus inſideat. Semen enim tenue, ſeroſum, limpidum à proſtatis; ſpiſſum verò, viſcidum, albicans à veſiculis defluit.

Prognoſis. Seminis ſtillicidium rarò periculoſum eſt, nec unquam niſi nimiùm ſit, quod rarum eſt. Prognoſis.

At ſi non periculoſum, ſaltem incommodum eſt, potiſſimùm iis, qui dolent funeratam vel funeri proximam eam partem habere, quâ ſe Achilles eſſe gloriabantur.

Curatu difficilius eſt ſtillicidium ſeminis perpetuum, quàm profluvium identidem recurrens, cùm difficilius ſit latiorum emiſſariorum amplitudinem minuere, quàm partibus inertiâ peccantibus tonum reddere.

Curatio. 1°. Cùm experientia docuerit perpetuum ſeminis ſtillicidium, præter emiſſariorum laxitatem, à levi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum, aut emiſſariorum, quibus in urethram hiant, phlogoſi quandoque foveri, ſicut in lippientibus vitioſam lemarum ſecretionem à ſimili glandularum, quæ palpebras cingunt, affectione dependere diximus, præſtat initio unam aut alteram venæ ſectionem præmittere, quâ methodo vidi non ſemel recens ſeminis profluvium feliciter & celeriter curatum fuiſſe. Curatio.

2°. Simili de causâ, cùm ſeminis acrimonia à veneno venereo vel à remediis contracta ſtillicidium plerumque intendat, demulcentia adhibenda ſunt, ut balnea domeſtica, aquæ minerales acidulæ, juſcula vel apozemata diluentia & temperantia, ſerum lactis chalybeatum & ſucco fumariæ alteratum, lac ipſum ſemel aut bis in die, imò etiam pro omni alimento.

3°. Inde ad vulneraria & balſamica deveniendum eſt, quæ ulceris reliquias, ſi quæ in ſeminis conceptaculis lateant, detergant & ad cicatricem perducant. In hunc finem utilia ſunt infuſa levia ex vulnerariis herbis Helveticis, vel ſola, vel lacte affuſo temperata; infuſa ſimili modo parata cum foliis mentæ vulgaris & millefolii; bocheta aut decocta ex radicibus & lignis ſudorificis jam ſuprà præſcripta, *Cap. de Gonorrhœâ*; Therebinthina Veneta, vel cocta, vel ovi vitello diluta à ℨ ß. ad ℨ j; Balſama varia de Copaü, de Tolu, Peruvianum, Canadenſe &c. à guttis ſex ad duodecim cum ſaccharo pulverato in bolum conformata &c.

4°. Utiliter quoque adhibentur fomenta vel embroches perinæi, aut

injectiones in urethram cum decoctis vulnerariis, vel quod præſentius eſt, cum aquis thermalibus, ut hoc modo vitioſa partium laxitas corrigatur.

5°. Quòd ſi hæc univerſaliora minùs benè ſuccedant, advocanda erunt in uſum ſtyptica & aſtringentia interna, quæ virtute ſpecificâ priſtinum tonum emiſſariis reſtituant. Hac virtute pollent corallia rubra præparata, oculi cancrorum fluviatilium, ſuccinum, diaphoreticum minerale, vel quæ efficaciora ſunt, cornu cervi philoſophicè præparatum, ſpodium, terra ſigillata, creta Briançonenſis, lapis hæmatites, ſanguis draconis, alumen rupeum, crocus Martialis aſtringens &c. ex quorum tribus quatuorve tenuiſſimè tritis, *ana* ad doſim quindecim granorum præſcriptis, & conſervâ roſarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis, boli vel opiatæ parantur, quibus per dies aliquot utendum eſt.

6°. Poſſunt quoque tutò adhiberi injectiones aſtringentes, modò ſemen ab omni ſeminio venereo immune ſit, & proinde poſſit ſine periculo intùs coerceri. Præparantur injectiones iſtiuſmodi ex radicibus biſtortæ, tormentillæ, pimpinellæ, gallis, balauſtiis, malicorio, cupulis glandium &c. in aquâ fabrorum decoctis, unciæ cuilibet decocti addendo grana aliquot ſacchari Saturnini, vel aluminis rupei. Celebris eſt ad eumdem ſcopum injectio, quæ fit cum pulvere dicto *de Verni*, cujus ſemidrachma in unciis octo aquæ ſtillatitiæ plantaginis diſſolvitur. Hujus autem pulveris conficiendi proceſſum infrà proponemus ad Operis calcem, in Mantiſsâ *quarto* libro adjiciendâ. Sed de his omnibus fuſiùs infrà *Lib. IV. Cap.* 10. ubi *De Curatione GonorrhϾ difficilis*, quæ poſt adminiſtratam hydrargyroſim aliquando ſupereſt.

7°. Ut curatio profluvii feliciter ſuccedat, ſervanda eſt diæta tenuis, humectans, refrigerans; æger venere, vino, exercitio vehementiore, equitatione diù ſe abſtineat, vel iiſdem parcè utatur; urinam diutiùs ne contineat, & alvum, ſi tenera non ſit, enemate emolliente frequenter injiciendam curet.

Mulieres quoque ſeminalis humoris ſtillicidio obnoxiæ ſunt aliquando poſt gonorrhœam.

Cæterùm ut in viris, ſic etiam in fœminis, gonorrhœa gravis aut diuturna ſolet inferre profluvium ſtillatitium ſeminalis humoris, qui à proſtatis, glandulis Cowperianis, vel botryformibus vaginæ glandulis exſtillat. Sed ipſæ ſtillicidium iſtiuſmodi parùm curant, quod cum fluore muliebri amant confundere, nec medicam opem expetunt, cùm incommodo muliebrium madori providere ſoleant ipſæ fotu ex decoctione lithargyrii in aquâ fabrornm, vel in aceto. Quòd ſi tamen malum adeò ingraveſcat, ut à Medico opem cogantur petere, methodo eâdem, qualem modò præſcripſimus, curandæ venient.

§. IV. DE STRANGURIA CONTUMACI, FREQUENTIORIS GONORRHOEÆ PEDISEQUA.

Deſcriptio. Gonorrhœam virulentam, diuturnam, frequentiorem ſtranguria contumax, & ut vulgò aiunt, *habitualis*, non raro ſequitur, in quâ non pleno alveo, non fluxu æquabili & continuo, ſed filo tenui, ſæpiùs interrupto, & bifido urina redditur; non motu facili longè proſilit, ſed vix prorumpit conatu maximo; non poteſt in veſicâ commodè diù contineri, ſed inquieti & crebrâ ſtimulatione ad mictitandum ſollicitat.

Deſcriptio ſtranguriæ, quæ gonorrhœæ pediſequa eſt.

Hæc tamen, quandiù modum tenent, tolerabilia ſunt. At ſi baccho, venere, exercitio, equitatione, vigiliis, acriore diætâ, animi pathematis vehementioribus exacerbentur, calere, dolere, reniti perinæum; ſtranguriam in iſchuriam derepente mutari; continuum quidem eſſe micturiendi deſiderium, ſed urinam omninò ſupprimi; & conatu etiam maximo vel nihil, vel pauculum quid mucoſum, pituitoſum, purulentum excerni frequenti obſervatione compertum eſt, unde febris accenditur; tumet, dolet, tenditur veſica ultra modum plena, cum periculo imminentis inflammationis; accidit vomitio urinam redolens, ac tandem cætera omnia ſymptomata ingruunt, quæ ſolent iſchuriâ inferri.

Perſeverat eadem morbi vehementia longiori vel breviori temporis ſpatio, pro cauſarum energiâ, ægrotantis temperaturâ, urethræ & vicinarum urethræ partium labe, remediorum adhibitorum ſucceſſu, donec ſenſim ſe remittente paroxyſmo urina primùm ſtillatim guttis raris & parvis, dein guttis grandioribus & crebrioribus, demùm filo tenui ſed continuo rursùs prodeat. Tunc ubi primùm procedente reſolutione tonus partium relaxatus eſt, ſolet quandoque per ûnum aut alterum diem quid mucoſum, pituitoſum, purulentum, ſanioſum &c. guttatim emitti.

Cæterùm, ſi immiſſo cathetere urethræ ductus cautè exploretur, tûm etiam cùm omnia maximè libera eſſe videntur, via quidem in ipsâ penis longitudine facilè pervia eſſe ſolet, ſed in perinæo, ubi principio urethræ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ adjacent, non unicum, ſed duos, tres, quatuorve obices plerumque reperire eſt, ſucceſſivè &, ut ſic dicam, gradariè diſpoſitos, urethram annularibus ligaturis totidem ſtringentes, magis minùſve duris, magis minùſve latis, faciliùs vel difficiliùs ſuperabilibus, tandem majori vel minori intervallo invicem diſſitis.

Hæc ſtranguriæ ſpecies producitur à variis objicibus, qui urethram obſident.

Cauſa. Inde ergo neceſſariâ conſecutione manifeſtum eſt, ſtranguriam habitualem, quæ à gonorrhœâ ortum habet, memoratis in urethrâ obicibus, ſi urethræ ductum tantùm anguſtent; iſchuriam verò, quæ ſtranguriæ identidem ſuccedit, iiſdem produci, ſi tumefacti urethræ canalem penitùs conſtipent. Docet autem tùm Anatomica ſectio eorum, qui dùm in vivis erant, ſtranguriâ gonorrhœæ pediſequâ laboravêre, tùm natura gonorrhœæ ipſius, à quâ ſtranguria induci ſolet, variorumque ſymptomatum, quæ hunc affectum comitantur, obices iſtiuſmodi in ſex genera diſtinguendos eſſe: 1°. Ulcuſcula calloſa & cacoëthea, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis pertinaciùs inſident: 2°. Callos ſive cicatrices duriores & calloſas, quas ſanata ulcuſcula in

urethrâ relinquunt: 3°. Carunculas, & *excreſcentias* ſive hyperſarcoſes, in quas ulcuſcula fungoſa urethræ abeunt: 4°. Veru-montanum prætumidum, quod in urethram ultra modum prominet: 5°. Proſtatas duros, calloſos, skirrhodes; glandulaſve ſeminarias labe ſimili affectas: 6°. Demùm Proſtatas fungoſos, ſpongioſos, & ad frequentem tumefactionem nimis faciles; quod in veſiculas ſeminarias pariter cadit.

1. Ab ulceribus calloſis urethræ.

I. Ferè quidem perpetuum eſt in gonorrhœâ, ut ſuprà dictum fuit, virulenti ſeminis profluvio ulcera varia produci in variis urethræ partibus, ſed præſertim in extremis proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſariis. Frequenter autem accidit, ſi gonorrhœa negligatur vel malè curetur, ut hæc urethræ ulcuſcula perfectè non ſanentur, ea verò maximè, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis ſita ſunt vel proximè adſtant, quoniam affluxu virulenti ſeminis, quod exinde jugiter ſtillat, continuò irritantur & foventur. Debent ergo ulcera, quæ initio levia, ſuperficiaria, mollia erant, tractu temporis in ulcera cacoëthea, fiſtuloſa, callis obſita degenerare, quibus urethræ ductum variè anguſtari, & urinæ fluxum magis vel minùs inhiberi continget, prout errore qualicunque diætæ, auctâ ſanguinis effervescentiâ vel acrimoniâ, ulcerum labia magis vel minùs intumeſcent.

2. A cicatricibus durioribus.

II. Quòd ſi enata in urethrâ ulcuſcula ad curationem feliciter tandem perduci ſupponamus, ut ſæpiſſimè perduci minimè negamus, at ſaltem ſanata hæc ulcuſcula in cicatrices non rarò coibunt nimiùm duras, quæ in ſe ſtrictiùs conſtipatæ, quàm eſſet anteà illibata cutis ejuſdem loci, circularem urethræ ambitum anguſtabunt corrugando, potiſſimùm verò ſi ulcera profundiora fuerint, & obductæ eis cicatrices calloſæ ſint, ut in illis partibus frequenter accidit, ſufficientis deterſionis defectu. Eo pacto urinæ fluxum ſtranguriâ retardari; imò ſi cicatrices tumefiant, iſchuriâ ſupprimi poſſe manifeſtum eſt. Póſſumus in confirmationem exemplum adducere haud diſſimile, quo conſtat cicatricibus, in quas oris ulcera in ſyphiliticis poſt ptyaliſmum coaleſcunt, manſoriorum muſculorum tendines, quibus ulcera inuſta erant, interdùm ita corrugari, & inferiorem maxillam ita ſurſùm retrahi, ut os vix diduci poſſit, ſed quaſi fræno adſtrictum videatur, quod gallicè dicitur *être bridé*.

3. A carunculis urethræ adnatis.

III. Quin imò, cùm ulcuſcula venerea in urethrâ progerminantia, nedùm detergi poſſint, ſed è contrà jugi ſeminis putridi, & acrioris urinæ illapſu magis in dies ſordeſcant, haud adeò rarum eſſe debet ſuperfluâ carnis luxurie in excreſcentias ſive hyperſarcoſes abire, ſeu, ut vulgò aiunt, *carunculas* calloſas aut fungoſas, magnas aut parvas, ſeſſiles aut penſiles, in his aut illis urethræ locis ſitas, numero plures paucioreſve &c. pro vitio vel copiâ ſucci nutritii, & pro latitudine, numero, ſitu ulcerum, unde liquet urinæ fluxum variè retardatum iri.

Novimus quidem omnimodam caruncularum in urethrâ exiſtentiam à plurimis nunc negari, ſed non alio forſan argumento, ut eſt genus hominum varium & mutabile, ac novitatis ſemper cupidum, quàm quòd non ita pridem antiquiores Medici carunculas urethræ uno ore omnes haberent pro cauſâ unicâ ſtranguriæ, quæ gonorrhœis ſolent ſuccedere. Sed æquè culpabili præcipitantiâ hinc & inde graviter peccatum eſt. Antiquo-

rum ignorantiæ parcendum] non cenſemus, qui cæteras ſtranguriæ venereæ cauſas, & graviores & frequentiores prætermiſere; ſed nec Recentiorum temeritatem excuſatam volumus, qui caruncularum in urethrâ exiſtentiam audent ſine causâ pernegare, cùm analogia ab ulceribus quibuſcunque ſordidis ducta, imò, quod palmarium eſt, cùm ipſa cadaverum ſectio carunculas in ulceribus urethræ quandoque ſuccreſcere demonſtrent, non tam frequenter quidem ac olim ab Antiquis creditum eſt, & ab Agyrtis etiamnùm creditur, ſed ſatis frequenter tamen, ut carunculas inter cæteras ſtranguriæ cauſas recenſere neceſſe ſit.

IV. Saltem veru-montanum ſive caput gallinaginis, quod inter bina veſicularum ſeminariarum emiſſaria medium interjacet, in gravi & contumaci gonorrhœâ ſæpè erodi, tumefieri, inflammari, ac demùm ſi provida inflammationis reſolutio & ulcuſculorum deterſio negligatur, ut in gonorrhœis, qui injectionibus aſtringentibus ſupprimuntur, in verrucam ſeu excreſcentiam degenerare debet, fungoſam, calloſam, skirrhoden, ſuperficie tenùs variè exulceratam, quæ variâ, multiplici de causâ magis minùſve intumeſcet, atque adeò fluenti urinæ obicem opponet perpetuum quidem, ſed variè variantem. 4. A veru-montano skirrhoſo & verrucoſo.

V. Conſtat in omni gonorrhœâ proſtatas vel veſiculas ſeminarias, ſeorsùm aut ſimul inflammatione vel exulceratione affici. Hinc ſi frequentior morbi ejuſdem iteratio eas partes jam labefecerit, aut ſi conveniens omittatur therapeia, conſequens eſt tacito mali progreſſu calloſa & fiſtuloſa ulcera in illis partibus productum iri, unde auctâ proſtatarum & veſicularum ſeminariarum mole, adjacentem urethram comprimi & exiturienti urinæ obicem eâ ratione opponi manifeſtum eſt, ſed pro variâ partium prementium intumeſcentiâ varium. 5. A veſiculis ſeminariis, vel proſtatis, induratis & calloſis.

VI. Demùm è contrario, interiora proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum, ſi altè eroſa carnium ſuccreſcentium luxuriei locum dederint, niſi cautè detergantur, carne citò opplebuntur, molli, rarâ, fungosâ ſpongiæ inſtar, qualis ſordidis & calloſis ulceribus ſolet interdùm innaſci. Hinc ergo tumefient tùm proſtatæ, tùm veſiculæ ſeminariæ, & urethram appoſitam prement, majori vel minori momento, prout fungoſas carnes, quæ proſtratas vel veſiculas replent, magis vel minùs efficaciter dilatari & extumeſcere contigerit. 6. Ab iiſdem veſiculis vel proſtatis, carne molli & ſpongiosâ plenis.

Symptomata. Sequitur ex allatâ ætiologiâ, 1°. Urethræ ductum in ſtranguriâ, de quâ agitur, ab obice qualicunque ex ſextuplici genere modò propoſito anguſtari vel comprimi. Ergo urina non jam pleno alveo ut anteà, ſed tenui tantùm filo profluet, magis vel minùs craſſo pro amplitudine viæ ſuperſtitis, quod de ipſo quoque ſemine, dùm in actu venereo ejicitur, dictum volumus. Symptomata ſtranguriæ. 1. Urina profluit tenui filo.

2°. Quò major reſiſtentia exiturienti urinæ obnititur, eò veſicam efficaciore momento contrahi neceſſum eſſe, ut urina ſuperatâ reſiſtentiâ emittatur. Ergo urina non jam motu facili reddetur ut anteà, ſed niſu valido, qui reſiſtentiæ urethram anguſtanti reſpondeat gradu; quod etiam de ejaculatione ſeminis verum eſt. 2. Nitendum eſt ad meiendum.

3°. Celeritatem urinæ, poſtquam obices urethræ jam prætergreſſa eſt, tanto tardiorem eſſe, quantò magis urethræ via, quà tranſivit, ab obicibus 3. Nec tamen urina

longè proſilit in arcum.

anguſtata fuerit. Conſtat enim ex Phyſicis liquidum quodcunque, dùm ab anguſtiore in latiorem canalem fluit, eò tardiùs in latiore moveri, quò canalis, unde fluit, anguſtior eſt. Ergo urina emiſſa jam non in arcum longè proſiliet, ſed lento reptatu ex urethrâ vix erumpet; idemque de ejaculatione ſeminis dicendum.

4. Plerumque divaricatur in duo fluenta.

4°. Æquabilem urinæ curſum ab obvio in urethrâ obice in duos rivos ſcindi, qui licet unà rursùs coeant, quandiù intra urethræ canalem coercentur, ſinguli tamen ſuam retinent determinationem, quâ ubi primùm ſpatium dabitur, in diverſa loca extra urethram divaricantur. Ergo urina jam non rivo unico & cylindrico, ſed bifido profluet, quod magis vel minùs manifeſtum erit, prout obvius obex in urethram magis vel minùs prominebit.

5. Mictio dolorifica.

5°. Fluentum urinæ in oppoſitum obicem eò validiùs arietare, quo urethræ ductus anguſtior urinæ fluento magis obnititur. Ergo ea urethræ pars ab incurrente urinâ tantò fortiùs ſuccutietur, & ſi inflammata vel ulcerata ſit, atque adeò alterutro nomine ſenſu acutiore prædita, tanto magis dolorificè ſentiet, quantò anguſtior erit urinæ via, unde dyſuria frequens vel perpetua. Simili de causâ ſemen ipſum ſolet emitti cum dolore, in ipſo actu venereo.

6. Stranguria per intervalla intermittens.

6°. Dyſuriâ, ſi inter meiendum acriùs urat, validam colli veſicæ conſtrictionem ſympathicè proritari juxta leges naturalis partium conſenſûs, quæ voluntatis imperio ceſſet quidem, ſed quæ redeat denuò ſimili urinæ appulſu, ut ſuprà explicatum fuit, ubi *de gonorrhœæ ſymptomatis.* Ergo urina jam non fluxu continuo, ſed inæquali & identidem interrupto, profluet. Conſtat ſimili de causâ ſemen inæquali & interruptâ ejaculatione tunc ejici.

7. Micturitio.

7°. Collum veſicæ ſeu urethræ principium, contractâ phlogoſi ab affectâ urethræ parte quæ confinis eſt, acutiùs ſentire, ac proinde vividiùs percelli à calente urinâ, quæ veſicæ ineſt, & ejus morſiunculis magis obvium eſſe. Ergo urina jam diù commodè retineri non poterit, ſed ad mictitandum crebrâ ſtimulatione urgebit.

8. Aliquando ſtillicidium adeſt, deeſt aliquando.

8°. Urethram anguſtari modò quidem carunculis, aut veru-montano, aut cicatricibus duris & calloſis; vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis skirrhodibus, unde nihil manare poſſit; & tunc ab urethrâ nihil quidquam defluet præter urinam, vel defluet tantùm mucoſum quidpiam, quod à veſicæ collo mictitando deradetur: Modò verò urethram anguſtari ulcuſculis manantibus, carunculis aut veru-montano ulceratis, vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis fiſtuloſis, ſpongioſis, ſuppuratis; & tunc ſub mixtionis finem pus aut ſanies excernetur, quæ colore, odore, conſiſtentiâ, copiâ, qualitate variè variant.

9. Omnia ingraveſcunt multis de cauſis.

9°. Hactenùs recenſita ſymptomata intendi omnia & ingraveſcere, ſi acriore aut nimiùm excandeſcente ſanguine ex venere, pravâ diætâ, vigiliis, animi pathematis vehementioribus; ſi ſalſioris lotii acredine ex potatione vini meracioris; ſi fortiore affectarum partium compreſſione ex equitatione vel frequentiore ἀφροδισιασμῷ; ſi puris acrioris præſentiâ, quod ſanguis acrior ſuggerit, obices varii, qui in urethrâ vel urethræ confiniis latent, inflammentur, tumefiant, urinæ fluxum penitùs intercipiant,

10°. Tunc

recta intruſa fuerit, urethræ tamen flexuras omnes facilè peragrabit, ac dùm extrahetur, tortuosâ complicatione omnes meatûs urinarii flexus in viris aptiſſimè exhibebit.

Porrò tandem ne quid ſiniſtri accidat imprudentiâ, incuriâ, præcipitantiâ, priuſquàm propoſita medicatio adhibeatur, ad ſequentes cautiones diligenter attendendum eſt.

Modò attendatur ad cautiones ſequentes.

1°. Ut, ſi indiciis certum, imò verò urgentibus tantùm conjecturis probabile ſit ægrotantem ſeminio venereo infectum eſſe, ſpecifica ad hunc morbum remedia præmittantur, de quibus infrà.

2°. Ut, ſi commodè liceat, eligatur ad ſtranguriæ curationem tempeſtas idonea, verna ſcilicet vel autumnalis, in quâ partium contextus mollior eſt, neque ſanguis ad febrem concipiendam ita comparatus.

3°. Ut præmiſſis univerſalioribus, venæ ſectione videlicet & purgatione, ſanguinis acrimonia juſculis aut apozematis refrigerantibus, ſero lactis, aquis acidulis mineralibus, balneo &c. antè emendetur.

4°. Ut toto curationis tempore ægrotans à vino, venere, exercitatione abſtineât; diætâ ſobriâ, humectante, refrigerante utatur; pro ptiſanâ potet infuſum ſeminis lini & florum malvæ; demùm perinæum relaxet fotu vel inſeſſu emolliente.

5°. Ut virgulæ plumbeæ curioſis oculis perſpiciantur, & reprobentur eæ omnes, in quibus fiſſuræ vel leviſſimæ conſpicuæ ſunt, ne ſi in urethrâ forſan diſſilirent, perinæi inciſione opus eſſet, ut poſſent fragmenta educi.

6°. Ut virgulæ plumbeæ non urgendo, non properando, ſed gradatim & ſuſpensâ manu introducantur, cùm experientiâ notum ſit, ſi ex præcipitantiâ obicibus inferatur violentia, & meatus urinarius duriùs tractetur, ægrum repentino horrore corripi, cui intenſa febris ephemera ſuccedit.

7°. Ut vena illicò tundatur in orgaſmo febrili, ſi eo modo peccatum fuerit, cùm hæc unica ratio ſit vitandæ inflammationis in meatu urinario & adjectis partibus.

8°. Ut ſi gravis urgeat dyſuria aut dolor acrior, anodynæ injectiones identidem fiant in urethram, ad quem finem laudatur decoctum radicis althææ vel nymphææ, cui infuſum ſit ſemen lini; lac vaccinum tepidum decocto hordei dilutum; emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, & ſemine papaveris albi aut hyoſcyami paratæ; aut demùm injectiones ſequentes, quæ ſunt efficaciſſimæ.

℞. *Semin. Lactucæ,*
Papaveris albi,
Lini,
Hyoſcyami albi ana ʒ ij.
Extrahatur mucilago in aquar. Solani,
Plantaginis
Et Roſarum ana ℥ ij.
Add. *Trochiſcor. albi Rhaſis* ʒ j. *M. F. Injectio.*

Vel

℞. *Succorum depurator. Portulacæ,*
Solani
Et ſempervivi ana ℥ ij.
Albumina ovorum n°. iij.
Agitentur diù in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. Ex quâ mixturâ F. Injectio.

9°. Ut exulcerationes, ſi quæ excitentur in urethrâ, aut jam antè adfuerint, unde pus, vel ſanies manet, ex arte detergantur, & deterſæ cicatrice obducantur. Deterguntur autem injecto decocto ſimplici hordei, in quo diſſolvitur mel Narbonenſe, vel ſi impar videatur, decocto ſequente.

℞. *Hord. non excorticat.* pug. iij.
Radic. Ariſtolochiæ rotundæ ℥ j.
Foliorum plantagin. m. j.
Coq. in ſ. q. aquæ.
Colaturæ add. *Mellis roſacei* ℥ ij. *M. F. Injectio.*

Cicatrice verè obducuntur efficaciſſimè, ſi ad uncias duas hujus decocti addatur drachma una ſequentis amalgamatis, & unà ſimul tepidè injiciantur.

℞. *Plumbi* ℥ ij.
Liquefacto plumbo adde *Mercurii* ℥ ij.
F. Amalgama, quod in tenuiſſimum pulverem conteratur & ſervetur ad uſum.

10°. Denique ut curentur morbi reliquiæ, ſi quæ pertinaciùs ſuperſint, uſu lactis aſinini aut vaccini, vel potatione aquarum mineralium tempore opportuno; & ſi quid mucoſum vel ſanioſum efluat, uſu injectionum exſiccantium & aſtringentium, quales ſuprà propoſuimus ad ſeminis ſtillicidium, vel ſaltem ſequente.

℞. *Aquæ ſecundæ calcis lib.* j.
Lithargyrii argent.
Et Ceruſſ. tenuiſſimè pulverat. ana ʒ j.
Camphoræ pulverat. ℈ j.
Miſceantur omnia, ex quibus injiciantur tepidè drachmæ quatuor vel ſex.

CAPUT V,

*De * Bubonibus venereis, vulgò* Poulains.

§. I. DEFINITIO, DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ

BUBONES venerei ſunt tumores glandularum conglobatarum ſive lymphaticarum quæ in inguinibus latent, dolentes, duri, renitentes, ad ſuppurationem lentè tendentes, & ex impuro concubitu oborti mediatè vel immediatè. Deſcriptio Bubonum.

Itaque ſive viro ſive mulieri, quibus ex impuro concubitu ea morbi venerei ſpecies immediatè accidit, in alterutro vel utroque inguine aliquot diebus poſt ſuſpectam coitionem glandulæ modò plures, pauciores modò, leviter dolent inter ambulandum, & ſi digitis palpentur, tumidæ obſervantur. Creſcit ſubinde progreſſu tardiore vel celeriore tumor ille, durus fit, tenſus, renitens; inde pars acutiùs dolet, & præter naturam calet, cute tamen nativum colorem retinente; inceſſus laboroſior redditur; Tandem bubo manifeſtè apparet, magis vel minùs faſtigiatus aut profundus; figurâ varius, orbicularis, oblongus, teres; magnitudine nunc ovi columbini aut gallinacei, nunc pugni molem æquans.

Differentiæ bubonum ex triplici capite repetuntur, 1°. A modo, quo invadunt. Alii enim impuræ copulationi ſoli & immediatè ſuperveniunt, & *morbum eſſentialem*: Alii verò gonorrhœæ virulentæ ſuppreſſæ parciùſve fluentis, aut ulcuſculorum cancroſorum genitalium comites ſunt, & *morbum ſymptomaticum*: Alii demùm citra ullum coitum proximè prægreſſum ſponte contingunt, & *ſignum latentis luis venereæ pathognomonicum* conſtituunt. Differentiæ Bubonum.

2°. A qualitate, quam præ ſe ferunt. Alii enim multùm dolent, calent, pulſant, renituntur, & *phlegmonodes*: Alii verò modicè calent, dolent, pulſant, renituntur, imò potiùs molles prementis digiti veſtigia & admittunt & ſervant, & *œdematodes*: Alii denique doloris, caloris, pulſationis expertes, duri ſunt & validè renituntur, & *ſkirrhodes* nuncupantur.

3°. Ab exitu, quem varium habent. Alii enim vel ſponte vel remediorum, quæ adhibentur, energiâ ſenſim reſolvuntur & evaneſcunt: Alii

* Non abs re fuerit monuiſſe Bubonem Venereum, maximè ſi exulceratus ſit, à Paracelſo *Cambucam* appellari, *De Apoſtematibus*, *Cap* 24. Et *Chirurgiæ magnæ Part. 4. Lib. 3. Cap. 6. Lib. 5. Cap. 9. & Lib. 9. Cap* 6. Quâ de re vide Rochi le Baillif *Dictionariolum vocum, quibus Paracelſus uſus eſt*, quod ad calcem Operum Paracelſi editum eſt. Jam verò utrùm verbum illud *Cambuca* ab idiotiſmo Germanico aut Helvetico deductum ſit, an à Paracelſo fictum, ut in faciendis verbis hujuſcemodi ſexcentis aliis non minùs barbaris audax fuit, viderint ii, qui germanicè aut helveticè ſciunt, & qui *ſolent putare eſſe aliquid nugas* Paracelſi.

verò in ſuppuratum vertuntur, ac pure per aperturam cauterio vel inciſione paratam ſemel educto cicatricem recipiunt: Alii tandem maturantium & emollientium vim eludunt, ac duri & renitentes perdurant.

§. II. CAUSÆ.

Cauſæ Bubonum.

Inguinales glandulæ tumere non poſſunt poſt impurum concubitum & in bubonem indurari, niſi lympha, quæ à vicinioribus partibus illuc convehitur, ceu in diverſorium commune, & quæ per medias illarum cellulas ſive veſiculas debet transfluere, ut aliò deducatur, ibidem hæreat, ſtagnet & cumuletur. Sed lympha in glangulis inguinalibus hærere non poteſt & cumulari, niſi ſolito craſſior, ſpiſſior, viſcidiorque ſit. Sequitur ergo ex impuro concubitu lympham, quæ per glandulas inguinum circulatur, craſſiorem & viſcidiorem effici, atque ideò ibidem cumulatam hærere & bubones venereos inde producere.

Deducendæ à contagio lympham inſpiſſante.

At verò nihil novi corpori accidit ex concubitu impuro, præter ſimplicem contagii venerei admiſſionem. Debet ergo virus illud intra corpus ſuſceptum, ac cum inguinalium glandularum lymphâ commixtum, ſpiſſiorem illam ac craſſiorem efficere, cui quidem effectui producendo ex ſe accommodatiſſimum eſt, cùm ſalſo-acidam naturam obtineat, cujus ad coagulandos ſulfureos humores, qualis eſt lympha, efficacitas nota eſt.

Poteſt autem virus intromiſſum, cum lymphâ glandularum inguinalium commiſceri duplici viâ, longiore alterâ & intricatiore, nimirùm circulatione ſanguinis; breviore alterâ & magis expeditâ, ope videlicet vaſorum lymphaticorum, quæ in glandulas inguinales tendunt. Priorem quidem, ut quæſtioni præſenti reſolvendæ parùm idoneam rejicimus, quoniam eâ ſemel admiſsâ omnes univerſi corporis glandulæ conglobatæ ſive lymphaticæ pari modo deberent affici ac inguinales, cùm lympham ab eodem ſanguine perinde haurirent, quod tamen experientiæ repugnat. Poſteriorem itaque ſolam in re præſenti admittendam eſſe cenſemus.

Verùm, cùm triplex ſit, ut ſuprà diximus, bubonum ſpecies ratione invaſionis, una bubonum, qui coitui impuro citò & immediatè ſuccedunt; altera bubonum, qui ſuppreſſæ vel parciùs fluenti gonorrhœæ, aut cancroſis genitalium ulcuſculis ſuperveniunt; tertia demùm bubonum, qui à latente lue vereneâ accidunt ſine causâ ullâ manifeſtâ, debet diverſitas, quæ inde penes communicationis modum intercedit, paulò fuſiùs explicari.

Quod contagium in glandulas inguinales traducitur.

1. Ex concubitu impuro.

1°. In coitu, externa mulierum pudenda, vulva nimirùm, vulvæ labia, & vagina, ſemine à viro infuſo irrorantur. Igitur ſi ſemen corruptum ſit, debet contagium in ſubſtantiam partium imbibi & cum lymphâ illac circulante commiſceri. Sed illa peculiaribus lymphæ ductibus ad glandulas inguinales tendit. Debet ergo admiſſum contagium venereum ad eaſdem glandulas unà ſimul transferri.

Pari modo viri coeuntis genitalia, glans, mentula, & pubes ipſa madeſiunt viſcido illo & ſeminali humore, quo mulieres inter coeundum

ubertim diffluunt; quamobrem ſi humor ille corruptus fuerit, contagium per genitalium poros inſinuatum lympham illac fluentem pervadet. Hæc autem lympha jugi fluxu ad inguinales glandulas inde contendit. Igitur eòdem quoque contendet contagium ſyphiliticum cum lymphâ permixtum.

2°. In gonorrhœâ ſuppreſsâ parciùſve fluente, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Cowperianæ & teſtes in viris; in fœminis verò proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, & glandulæ botryformes vaginæ putrido atque corrupto ſemine turgent. Debent ergo ſeminis virulenti partes aliquæ inde exhalantes, lymphæ ab iiſdem conceptaculis vel à ſuperſtratis partibus, ſcroto videlicet & perinæo in viris, perinæo verò totâque vulvâ in fœminis refluenti inſpirari, atque unà ad inguinales glandulas deferri, quò ipſamet convehitur, bubones ibi citò producturæ, niſi retento ſemini putrido porta denuò citiſſimè detur. 2 In gonorrhœâ ſuppreſſâ.

3°. Nec diſpari ratione in cancroſis penis aut vulvæ ulcuſculis, lympha quæ inde regreditur, unà ſecum debet revehere in glandulas inguinales, quò ipſa traducitur, non paucas virulenti puris guttulas ab ulceratis partibus hauſtas, quæ lympham inſpiſſando & glandulas, quibus continetur, infarciendo, bubonibus locum frequenter dabunt. 3. In ulcuſculis cancroſis pudendorum.

4°. Tandem in lue venereâ latente, cùm ſemen teſtium, proſtatarum, veſicularum ſeminariarum & glandularum Cowperianarum in viris, in fœminis verò proſtatarum, glandularum botryformium, & Cowperianarum glandularum ſeminio venereo infectum ſit, debet contagioſis miaſmatis hinc exhalantibus lympha tùm conceptaculorum ipſorum, tùm partium conceptaculis ſuperjectarum ita vitiari, ut in glandulas inguinum conglobatas delata, lympham ibi congeſtam pari vitio coinquinando, bubones productura ſit, ſi afflatum contagium ſatis efficax fuerit. 4. In lue venereâ inveteratâ.

Cæterùm à qualicunque causâ, vel impuro concubitu, vel gonorrhæâ ſuppreſsâ parciùſve fluente, vel ulcuſculis cancroſis, vel demùm lue venereâ latente bubo procedat, ſi contigerit ut lympha in utroque inguine ſeminio ſyphilitico æqualiter inficiatur, ac omnia utrimque ad amuſſim æqualia ſint, manifeſtùm eſt fore ut in utroque latere bubo perinde ſubnaſcatur; ſi verò ex alterutrâ parte diſparitas quædam interfuerit, in alterutro tantùm, dextro ſiniſtrove. Unde bubo nunc in utroque inguine,

Deſumitur autem ea diſparitas ex triplici capite. Nunc in alterutro tantùm producitur.

1°. Ex vitio partis, unde virus tranſmittitur. Sic conſtat glandulas dextri ſiniſtrive lateris contagio magis inquinari, prout proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Cowperianæ, teſtis in viro, vel in fœminâ proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, botryformes glandulæ vaginæ alterutrius lateris virulento ſemine magis turgent, quia lympha, quæ inde redux eſt & in glandulas ejuſdem lateris convehitur, magis virulenta futura eſt.

2°. Ex vitio partis, quâcum virus communicatur. Sic conſtat inguinales glandulas alterutrius lateris magis affici, prout ex nativâ conformatione magis aſtrictæ, magis anfractuoſæ, magis celluloſæ, uno verbo minùs perviæ ſunt, atque adeò inſpiſſatâ lymphâ faciliùs infarciuntur.

3°. Ex caſu externo, ut aiunt, merè fortuito. Sic conſtat omnibus cæ-

teroquin paribus, & glandulis utrimque æqualiter ſeminio contaminatis, bubonem in alterutro latere interdùm excitari preſſu vel contuſione inguinis alterutrius, unde lymphæ infectæ congeſtio promoveatur in alterutrâ parte; imò etiam ſolo decubitu in alterutrum latus, unde lymphæ ejuſdem regreſſus difficilior tardiorque fiat ex parte minùs declivi.

§. III. SYMPTOMATA

Symptomata. 1. Tumor exiguus in inguine.

1°. Lympha in glandulas inguinales convecta & ſeminii venerei contagio inſpiſſata debet in illis hærere & retineri propter multiplices & anfractuoſas cellularum invicem communicantium vias, quæ exiturienti obſtant. Inde ergo levis initio morbi *glandularum inguinalium tumor.*

2. Dolor in inguine.

2°. Glandulæ inguinis tumere non poſſunt, quin diſtrahantur; nec diſtrahi quin doleant, magis minùſve pro tumefactionis modo & impetu. Hinc ergo in bubone, præſertim creſcente, *inguinalium glandularum tumor.*

3. Inceſſus laborioſus.

3°. Inceſſus fieri non poteſt, niſi muſculi crus antrorsùm flectentes cum extendentibus alternatim contrahantur. Sed illi muſculi alternatim non poſſunt contrahi, quin ſuprapoſitas inguinis glandulas jam tumefactas premant, ac premendo dolorem excitent. *Inceſſus* ergo *exerceri non poteſt* in bubone venereo, *niſi cum dolore*, atque adeò cum labore.

4. Creſcit in dies tumor in inguine.

4°. Glandulæ inguinis ſemel infarctæ novo lymphæ appellentis aggeſtu magis magiſque in dies debent ſenſim inflari, donec tandem vis, quâ glandulæ ulteriori dilatationi reſiſtunt, æqualis ſit momento quo appellens lympha eamdem molitur. Sic ergo debet *bubo* incipiens in dies *creſcere*, *indurari*, *extrorsùm prominere in faſtigium*, ac obliquè protendi, ſecundùm glandularum inguinalium ſitum, magis tamen minùſve pro diversâ glandularum magnitudine & extenſibilitate, aut vario lymphæ appellentis impetu.

5 Calor in bubone.

5°. Creſcente bubone ſanguifera vaſa, quæ per mediam glandulæ induratæ ſubſtantiam repunt, derepentè comprimi neceſſum eſt. Sed iis derepentè compreſſis ſanguis interfluens tandiù hærere debet & retineri, atque adeò calorem fervidiorem tandiù parti conciliare, dùm novas circulationis vias ſibi ſenſim paraverit. Inde ergo, ſaltem in principio bubonis, intenſior futurus eſt *tumefactæ partis calor.*

6. Bubo phlegmonodes.

6°. Quin imò, ſi celer glandularum tumefactio & per fluxionem facta ſanguinis curſum ſubitò cohibeat, ſi validus ſit arteriarum pulſus ex naturali corporis fabricâ aut febre adventitiâ, demùm ſi ſanguis naturâ calens & æſtuans impensè rareſcat, extremæ guttulæ ſanguinis validiùs pulſi, in lateralia vaſa lymphatica vi irrumpent, unde inſtitutâ novâ ſanguinis devii circulatione *bubo fiet* calore, dolore, pulſu, renitentiâ inſignis, uno verbo *phlegmonodes.*

7. Sine notabili rubore in cute.

7°. Quoniam tamen in ſuperjectâ cute, quæ morbi expers eſt, vaſa ſanguinis nullomodo vel parùm admodùm anguſtantur, ſanguis per ea circuitum ſolitum nihilo difficiliùs perficiet, unde *cutis* non inflammabitur.

imò verò nec *colorem* fermè mutabit, ſed *nativum*, aut à nativo parùm diſparem *retinebit*.

8°. Si verè tumor lentè creſcat, ſi debilis ſit & tardus arteriarum pulſus, ſi cruor naturâ aquoſus ſit & diſſolutus, hinc rivus ſanguinis in vaſa glandulæ infarctæ debiliùs & tardiùs propelletur, & in iiſdem lentiùs, adeòque minori copiâ coercebitur. Non ſtagnabit ergo vel parùm ſtagnabit in vaſis circumfuſis, ac proinde modicum calorem & dolorem, ac debilem arteriarum pulſum inferet; ſed vias per quas fluit, ſenſim ita dilatabit, ut anguſtia extrinſecùs inducta compenſetur; vel alias ſibi pedetentim vias aperiet in lateralia vaſa, in quas derivetur, demiſſis tantùm in tumoris ſubſtantiam, vel ſaltem in tumoris confinia ſeroſis & lymphaticis partibus tenuioribus, quibus abundat. Inde ergo *bubo* in glandulis inguinalibus obortus modicè calebit, dolebit, pulſabit & renitetur, ſed *mollior*, ſaltem ſuperficie tenùs, *prementis digiti veſtigium facilè* admittet & tardè dimittet; uno verbo *œdematodes* futurus eſt. 8. Bubo œdematodes.

9°. Demùm, ſi ſanguis craſſior & ſiccior craſſiorem & ſicciorem lympham ſuggerat, ſi ea lympha lentiſſimo gradu in glandulas inguinales pedetentim congeratur, bubo qui inde ſubnaſcetur, *skirrhodes* erit; durus ſcilicet & renitens, quia fiet ab impactâ ſpiſſiore lymphâ & diuturnitate temporis magis induratâ; caloris verò, doloris & pulsûs expers, quia nulla circùm adeſt ſanguinis hærentia; nam cùm lentè fiat in glandulas congeſtio, quâ proportione viciniora vaſa comprimentur, proportione eâdem alia remotiora, quibuſcum communicant, ſenſim dilatabuntur, unde via compenſabitur. 9. Bubo skirrhodes.

10°. Bubo *phlegmonodes* facilè & perfectè *reſolvitur*. Sanguis enim, cujus ſtagnatione ex parte inducitur, mobilitate nativâ & circulationis reſtitutæ impetu facilè difflabilis eſt: Lympha verò quæ glandulis intùs impacta retinetur, calore intenſiore & validiore arteriarum oſcillatione, quæ buboni huic propria ſunt, & fluiditatem pertinaciùs ſuam tuetur, & ad motum circulatorium fortiùs urgetur, ac proinde utroque nomine ad reſolutionem magis comparata eſt. 10. Bubo phlegmonodes, facilè reſolubilis.

11°. Quòd ſi non reſolvitur, *ſaltem* iiſdem de cauſis *haud ægrè ſuppurat*. Nam ſanguis, cujus hærentiâ ex parte fovetur, inſitâ partium ſuarum vi fermentativum putrefactionis motum concipere aptus natus eſt; lympha verò, quæ glandulas opplet, calore fervidiore, quo agitatur, & fortiore arteriarum pulsu, quo conquaſſatur, ad ſuppurationem efficaciter diſponitur. 11. Si non reſolvitur, facilè ſuppurat.

12°. Bubo œdematodes *facilè* quidem *reſolvitur*, quatenùs ſerum tenuius, quod vaſa tumori circumfuſa inundat, facilè poteſt per lymphaticos ductus ſolitas circulationis vias relegere; *Sed reſolvitur imperfectè*, quia lympha craſſior cellulis glandulæ impacta defectu caloris, quo liqueſcat, & ſufficientis oſcillationis arteriarum, quâ atteratur & ultrà urgeatur, quæ ambo in eâ bubonis ſpecie deſunt, reſolutioni ægrè cedit; unde nucleus durior remanet non facilè reſolubilis. 12. Facilè ſed imperfectè reſolvitur Bubo œdematodes.

13°. Iiſdem de cauſis *difficulter* quoque *ſuppurat*, quia inſpiſſata lympha, tùm naturâ ſuâ ob ſalinarum & actuoſarum partium penuriam, tùm defectu caloris intenſioris, quo diffluat, & validioris arteriarum oſcillatio- 13. At difficulter ſuppurat.

nis, quâ ſubigatur, ſuppurationi concipiendæ parùm idonea eſt.

14. Bubo skirrhodes difficillimè reſolvitur & ſuppurat.

14°. Demùm bubo skirrhodes *nec reſolvitur nec ſuppurat unquam*, niſi difficillimè, ſed plerumque in dies magis induratur, tùm quia lympha, quæ in glandularum cellulis hæret, craſſior, ſpiſſior, viſcoſior eſt; tùm quia deeſt præternaturalis calor & arteriarum oſcillantium quaſſatio, quibus ad reſolutionem vel ad ſuppurationem poſſit comparari.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis bubonis venerei, tùm à cæteris bubonibus;

Diagnoſis. Bubones venerei cum ſimplicibus, peſtilentialibus, ſcorbuticis & ſtrumoſis bubonibus conveniunt ratione ſitûs & figuræ; ſed ab iiſdem diſtinguuntur ſignis peculiaribus: 1°. A ſimplicibus quidem & peſtilentialibus, quia in his cutis rubet & inflammatur, ſecùs quàm in venereis. 2°. A ſtrumoſis verò & ſcorbuticis, quia ex noto priùs ægrotantium ſtatu manifeſta ſtrumarum vel ſcorbuti indicia colliguntur. 3°. Certiùs tandem ab omnibus ægrorum relatione, qui fatentur ſe impuro aut ſuſpecto concubitu uſos eſſe; vel gonorrhœâ aut cancroſis ulcuſculis laborare; aut qui univoca proferunt argumenta, quibus virus in ſanguine latere evidens ſit.

Minor eſt bubonum venereorum cum bubonocele ſive herniâ inguinali convenientia; novimus tamen cum eâdem aliquando confundi; non cum eâ quidem bubonocele, quæ fit ab Omento, & quæ *Epiplocele* dicitur, in quâ tumor mollior eſt, ſed cum illâ, quæ ab inteſtino producitur, & quæ appellatur *Enterocele*, in quâ major adeſt renitentia, ratione cujus cum bubone proximiùs convenit: Neque etiam cum eâ interocele, in quâ inteſtinum per obliquos muſculorum epigaſtricorum annulos delabitur, quoniam locus, quò inteſtinum decidit & ubi tumor excitatur, à glandularum inguinalium, atque adeò bubonum venereorum loco, nimis diſtat; ſed cum illâ enterocele, in quâ inteſtinum per arcuatum peritonæi fornicem, quà vaſa cruralia tranſeunt, in inguen prolabitur, quæ ratione ſitûs quem occupat, à glandularum inguinalium & bubonum in ipſis ſubnaſcentium ſitu parùm vel nihil abludit.

Tùm ab enterocele.

Poteſt tamen facilè bubo diſtingui ab enterocele quâcunque ſignis ſequentibus.

1°. In enterocele tumor ſuperficie lævis & figurâ proximè ſphæricus, licet latam habeat ſuperficiem tenuiore baſi, quæ foramini, unde inteſtinum decidit, æqualis ſit, quaſi pediculo inguini adhæreſcit: Contrà verò bubo ſuperficie inæqualis, & figurâ plerumque oblongus eſt, & latæ ac expanſæ baſi innititur.

2°. In enterocele tumor, ſi prematur, facilè cedit, ſed retracto digito reſtituitur illicò: Contrà verò bubo vel prementi digito renititur, ut bubo phlegmonodes, & skirrhodes; vel ſi cedat, veſtigium retinet, ut bubo œdematodes, & ſuppuratus.

3°. In enterocele patet attactu flatus vel ſolos, vel cum liquidiore materiâ confuſos tumore toto contineri, ex facili compreſſione & reſtitutione celeri: Contrà verò in bubone nihil ineſt flatulenti, imò ſi quid liquidi latere percipiatur obſcurâ fluctuatione, id omne & paucum eſt &

profundum

10°. Tunc quandiù duraverit paroxyſmus, calere, dolere, tumere perinæum; ſtranguriâ in iſchuriam mutatâ, continuo ſed inutili micturiendi conatu nihil quidquam excerni, vel excerni tantùm quid mucoſum vel purulentum, quod ab inflammatis vel ſuppuratis partibus exſtillet; demùm, ut multa paucis contraham, omnia ingruere ſymptomata, quæ iſchuriæ eſſentialia ſunt. 10. Et tunc ſupervenit iſchuria.

11°. Inde verò remittente ſe paroxyſmo, & detumeſcentibus obicibus urethræ viam pedetentim relaxari, & urinæ curſum ſenſim reſtitui gradario progreſſu: Et tunc tandem guttas aliquot ejici, plures paucioreſve humoris mucoſi vel pituitoſi, ſi ab inflammatis tantùm obicibus; purulenti vel ſanioſi, ſi ab obicibus ulceratis & ſuppuratis exprimatur. 11. Quæ paulatim remittitur.

12°. Cæterùm rarum eſt mulieres ex prægreſſis gonorrhœis etiam contumacibus aut pluries repetitis ſtranguriâ unquam vexari, tùm quia in ipſis urethræ canalis brevior eſt latiorque, quàm ut poſſit tam facilè anguſtari vel comprimi ac in viris; tùm potiſſimùm quia conceptacula muliebris ſeminis, ubi gonorrhϾ ſedes eſt, , vel ab urethrâ longè diſtant, ut glandulæ Cowperianæ & glandulæ botryformes vaginæ; vel ſi propè adſtent, urethræ tamen non inhiant, neque adeò poſſunt tam commodè cum eâdem vitia communicare, ut de proſtatis fœmineis verum eſt, qui licet urethræ adnati ſint & circumpoſiti, ductibus tamen ab urethrâ diverſis, quos *lacunas* dicunt, in ſuperiorem vulvæ partem aperiuntur. 12. Quæ mala in fœminis rara quidem;

13°. Obſervavi tamen aliquando mulieres ipſas ſtranguriâ iſtiuſmodi ex gonorrhœâ laboraſſe, vitio ſcilicet proſtatarum, qui tumidi & calloſi urethræ ductum, quem ambiunt, prætermodum anguſtabant. Quin imò ſemel obſervavi in fæminâ ſuppuratos & fiſtuloſos proſtatas lateralibus ſinubus in urethram apertos fuiſſe, unde jugi puris acrioris in urethræ canalem ſtillicidio ſtranguria frequens inducebatur. 13. Sed aliquando tamen viſa & obſervata ſunt.

Diagnoſis. Morbus per ſe obvius eſt ex traditâ deſcriptione. Pronum eſt quoque antecedentem morbi cauſam dignoſcere, cùm ægri relatione liqueat quot & quantis gonorrhœis jam antè laboraverit. Diagnoſis ſtranguriæ.

Verùm, quòd ad cauſas conjunctas, quibus morbus actu foveatur, hoc eſt, quòd ad naturam & qualitatem obicum, qui urethram obſident; cùm hæc in obſcuro lateant, meris conjecturis poſſunt inquiri. Itaque ſi quid purulentum aut ſanioſum ſub mictionis finem effluat, licet conjicere obices eſſe è genere ſuppuratorum, atque adeò vel carunculas ſuppuratas, vel ulcuſcula in urethrâ calloſa, vel abſceſſus & fiſtulas in proſtatis aut veſiculis ſeminariis calloſis, ſpongioſis, ſuppuratis &c. Contrà verò ſi nihil effluat, vel effluat tantùm quid mucoſum, licet inde colligere obices eſſe è genere non ſuppuratorum, atque adeò vel cicatrices duriores, vel carunculas calloſas, vel veru-montanum induratum, vel proſtatas ſkirrhodes. Diagnoſis cauſarum ſtranguriæ.

Quòd ſi pus crebris & grandioribus guttis profluat, adeòque induſia frequenti latâque maculâ inficiat, inde probabile fiet fluxum iſtiuſmodi non à levioribus & ſuperficiariis ulcuſculis urethræ, nec à carunculis exulceratis ſcaturire, quæ pus copioſum non poſſunt ſufficere; ſed à proſtatis ipſis aut veſiculis ſeminariis ulceroſis, ſuppuratis, fiſtuloſis, ut evidenter

patebit ſi ea perinæi regio, ubi proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ latent, paulò tumidior appareat, aut ſaltem obſcurè & profundè doleat, dùm premitur.

Demùm exploratio per catheterem ſuſpensâ & prudenti manu inſtituta, obicum naturam & qualitatem utcunque non demonſtret, tamen aliquando illam indicat ex qualitate humoris, qui catheteri extremo adhæreſcit cùm extractus eſt: At ſaltem certò docet quot numero ſint, quibus urethræ locis adſiti, quâ vi ſtringant urethram, aut quâ mole oppleant, quis major minorve ſit, quam latitudinem quilibet habeat, quo intervallo invicem diſtent &c; quæ ſingula non modò ad prognoſim, ſed etiam ad curandi methodum ſunt admodùm utilia.

Prognoſis. *Prognoſis.* Stranguria, quæ à gonorrhœis ortum habet, contumax eſt, cùm difficile ſit obices quibus inducitur, vel exſtirpare vel retundere; & periculoſa, cùm iſchuriam & periculi plena iſchuriæ ſymptomata non rarò inferat.

Quò difficiliùs urina mingitur, & quò frequentiùs ſupervenit iſchuria, eò periculoſior eſt ſtranguria.

Similiter eò contumacior, quò urethræ obices numero plures latioreſque ſunt, aut urethram magis anguſtant, premuntve fortiùs.

Cæteris paribus, curatu difficilior eſt & periculoſior, quæ fit ab obicibus ſuppuratis vel exulceratis, quàm quæ ab obicibus calloſis. Hæc enim ab unico tantùm morbo, illa verò à gemino dependet.

Similiter, cæteris paribus, periculoſior eſt & curatu difficilior ſtranguria, in quâ proſtatæ ſuppurati, ulcerati, calloſi, fiſtuloſi, skirrhodes ſunt, quod quoque de veſiculis ſeminariis dictum volo, quàm ea in quâ leviora ulcera urethram tantùm infeſtant, tùm quia in priore afficiuntur partes ampliores, tùm quia partes, quæ afficiuntur, ejus conditionis ſunt, ut vix ſanari queant ſine gravi operatione.

Tandem iſchuria, quæ ſtranguriæ ſuccedit, ſi gravis, ſi diuturna ſit, ſummè periculoſa futura eſt, cùm ex urinæ ſuppreſſione, ſuppreſſæ in diverſa loca exundatione, veſicæ plenioris inflammatione, inflammatæ gangrænâ &c. præſens immineat vitæ diſcrimen, niſi naturâ vel arte via citò reſtituatur urinæ.

Curatio. *Curatio.* Cùm geminus ſit morbi ſtatus, gemina quoque proponenda curandi methodus; altera quæ præſenti iſchuriæ, altera quæ ſtranguriæ habituali conducat.

I. Præſentis iſchuriæ. I. In *priore* caſu, qui urgentior eſt, ea omnia in uſum advocanda, quæ ſanguinis motum & copiam minuendo, æſtum temperando, partem relaxando, fibras nimiùm tenſas emolliendo, ſuppurationem promovendo, inflammatoriæ urethræ coarctationi mederi & urinæ fluxum reſtituere valeant.

Idcirco 1°. Vena incidenda eſt in brachio alterutro, & ſanguis largiter educendus horâ quartâ quâlibet, quandiù morbi vehementia poſtulaverit & ægrotantis vires patientur. Quâ in re monitos velim Medicos, ut pro celeritate invaſionis ipſi in aperiendâ venâ celeres quoque ſint, ac præcipiti morbo citam opem providi ferant; niſi enim principiis obſiſtant, ſerò medicina parabitur, & ſi dilatâ venæ ſectione, primis morbi diebus oſci-

tantiùs ſe geſſerint, incaſsùm dein inutili ſanguinis miſſione culpam reparare conabuntur.

2°. Diæta tenuiſſima imperanda eſt ex ſolis juſculis & paucis & dilutis, ut eâ quoque ratione plethorâ ſanguinis magis exhauſtâ, & ejuſdem diatheſi fluidiore factâ, urethræ inflammatio tantò citiùs reſolvi poſſit.

3°. Perinæum jugiter fovendum vel linteis lacte tepido aut decocto althææ & brancæ-urſinæ madidis, vel veſicâ ſuillâ iiſdem liquoribus calentibus plenâ. Quin imò inſeſſus ex iiſdem parandus eſt, in quem tepidum clunes, perinæum, genitalia immergantur.

4°. Clyſteres demulcentes, emollientes, refrigerantes frequenter injiciendi, qui proſtatarum, veſicularum ſeminariarum, urethræ inflammationem temperent; ſed ne inteſtinorum venis lacteis abſorbeantur, ac lotii copiam augeant, caſſia identidem admiſcenda eſt, quæ non modò partes efficaciter laxat, ſed quæ facultate eccoproticâ alvum ad egeſtionem blandè ſimul ſollicitat.

5°. Ambigitur anne liceat largam ptiſanæ refrigerantis & demulcentis potationem ægrotanti ſuadere vel permittere. Scilicet negant alii, quia largiore potu lotium uberius ſuggeritur veſicæ, unde omnia iſchuriæ ſymptomata debent ingraveſcere: Alii contrà affirmant, quia calens, acre, ſalſum, muriaticum lotium, niſi potu diluatur, demulceatur, temperetur, veſicæ & urethræ phlogoſim acrimoniâ adaucturum ſit. Ipſe verò, ſi liceat tantas lites componere, crediderim utrique opinioni aliquid condonandum eſſe, ac proinde mediâ procedendum eſſe viâ, ita quidem ut ptiſanæ potus abſolutè non denegetur, ſed nec etiam largiſſimus concedatur.

6°. Similis eſt de uſu balnei quæſtio, quem hi conducibilem, ut qui poſſit partis fervorem compeſcere, & tenſionem relaxare; illi contrà noxium eſſe credunt, ut qui ſanguinem inſpiſſando & ad interanea repellendo uberiorem promoveat urinæ ſecretionem. Ego verò miſsâ vitiligatione à balneo abſtinendum eſſe cenſerem, vel eo ſolo argumento, quòd ab inſeſſu, cujus uſum ſuaſimus, emolumenta eadem expectanda ſint, quæ à balneo, ſine ullo nocumenti periculo.

7°. Quòd ſi mucoſæ, ſemi-putres, purulentæ aliquot guttulæ ex urethrâ deciduæ internas partes, quæ inflammatæ ſunt, ad ſuppuratum vergere ſignificent, omni operâ annitendum eſt ut ſuppuratio efficaciter promoveatur, quippe quæ meatum urinarium certiſſimè relaxatura ſit. In hunc finem admovenda perinæo cataplaſmata emollentia & maturantia, ex pulpis radicum liliorum alborum, foliorum althææ, malvæ, brancæ-urſinæ, acetoſæ &c. cum oleo liliorum & panis fermento; aut ex contuſis limacibus teſtâ exemptis; aut ex medullâ caſſiæ recenter extractâ confecta, quæ identidem renovari debent, ne ſiccitate indureſcant, & partem lædant ſcabritie.

8°. Si eâ methodo miteſcente inflammationis vehementiâ, urethta incipiat relaxari, & urina jam guttatim profluat, bonum eſt. Tunc enim haud inanis ſpes affulget fore ut eodem remediorum uſu conſtrictoria urethræ aut adjacentium partium inflammatio ſuppuratione, vel quod

præſtabilius eſſet, reſolutione penitùs tandem evaneſcat.

9°. Verùm, ſi morbus diutiùs protrahatur, ſi veſica lotiò diſtenta ultra modum tumeat, ſi urina in ſanguinem reflua ventriculum inundet, & vomitionem concitet, omiſsâ omni cunctatione ope catheteris via urinæ celeriter aperienda eſt. Noluerim quidem hanc operationem primo ſtatim morbi inſultu temerè & præcipitanter tentari, vel ſaltem eâ tentari pertinaciâ, ut vulgò tentari ſolet, quoniam conſtat inutili & imprudenti fodicatione inflammationem non raró graviter intendi, & ad ſuppurationem deduci, quæ forſan ſibi permiſſâ reſolutione feliciter diſſiparetur. Sed noluerim quoque operationem eamdem diutiùs differri, ne veſica ex diſtenſione diuturniore atoniam contrahat, cui mederi facile non eſt; imò verò, quod lethale eſt, ne veſica gangrænâ afficiatur immedicabili.

10°. Catheter ſolerti & cautâ manu immittendus eſt, non cæco impetu, qui vim inferat, ſed prudenti cunctatione quæ viam ſenſim exploret. Utile eſt meatum urinarium priùs lubricaſſe injectione olei recentis amygdalarum dulcium, vel mucaginis è ſemine lini & pſyllii. Demùm ab inſtitutâ operatione deterrere non debent aliquot guttulæ ſanguinis, quæ profundi ſolent, niſi ſimul dolor gravior inferatur; Vix enim poteſt unquam catheter in anguſtatum canalem inſinuari ſine levi cruentatione. Si eâ methodo catheter ad veſicam uſque tandem perducatur, & urina effluat, omnia derepentè remittentur; ſed cavendum ut catheter in veſicâ tandiù detineatur, dùm remediorum uſu urethræ inflammatio reſolutione vel ſuppuratione evanuerit; dùm atonia veſicæ, ſi qua adſit, emendata fuerit; uno verbo, dùm ad meiendum veſica efficax, & urethra libera fuerit.

11°. At ſi catheter in veſicam introduci nullâ prorsùs ratione poſſit, urgeat verò grave gangrænæ periculum, tunc ad alia properandum. Itaque ſulcato cathetere, qualis ad lithotomiam adhibetur, in meatum urinarium, quàm altiſſimè fieri poterit, immiſſo, alterutrum perinæi latus ſectione ad lineam raphes parallelâ ad extremum catheterem lithotomo incidendum, ut in calculi extractione ſolenne eſt. Dein per inflictum vulnus inſinuandus in urethram catheter, non jam flexuoſus ut in viris opus eſt, ſed rectus, quali fœminæ ſolent explorari. Docuit enim frequens experientia eâ ratione catheteris introductionem feliciùs ſuccedere, tùm quòd breviorem catheterem quaquaversùm detorquere & anguſta viarum certiùs inde ſequi liceat, tùm quòd catheter non obliquâ, ut anteà, ſed rectâ impulſione in urethram adigatur, adeòque viam tantò faciliùs ſibi aperiat. Cæterùm, ſi ea pro votis ſucceſſerint, catheter in veſicâ detinendus, donec reſoluta ſit urethræ inflammatio, & reſtitutus veſicæ tonus; extracto demùm cathetere vulnus, quod ſupereſt in perinæo, vulgari methodo ſanandum eſt.

12°. Verùm, ſi catheter nullo pacto poſſit introduci, unica ſupereſt ratio conſulendi ægrotantis ſaluti, ſi nempe fiſtula argentea cava, cuſpide ferreâ quadrangulari & prominente intùs armata, quod inſtrumentum vulgò *Troiſcar* dicitur, per vulnus perinæi rectâ in veſicam demittatur, ſecundùm notam urethræ directionem, ac eductâ dein cuſpide, quæ fiſtulam

opplet, per mediam fiſtulam via urinæ aperiatur. Non diffitemur intruſam in hac operatione fiſtulam à naturali urethræ ductu ſæpiùs aberrare, & diſciſſis ac vulneratis ejuſdem tunicis in veſicam introduci. Sed quid tùm? Si in præſenti mortis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri quàm nullum, licitum eſt à fortiori, cùm cætera deficiunt, auxilia dura quidem, ſed tamen plerumque tuta adhibere; neque enim vulnera urethræ inflicta ejus naturæ ſunt, quæ curationem non poſſint admittere. Cæterùm ut in præcedentibus caſibus, ſic etiam in iſto catheter in veſicâ tandiù detinendus, dùm via urethræ libera, & tonus veſicæ perfectè reſtitutus fuerit; ac demùm educto cathetere vulnera urethræ detergi, carne oppleri, cicatrice obduci debent, juxta artis regulas.

13°. Tandem, quomodocunque iſchuria ceſſerit, ubi primùm liber erit urinæ fluxus, ac febris & inflammatio ceſſaverint vel notabiliter ſe remiſerint, æger identidem purgandus diluto caſſiæ ad ℥ j ß. in ſero lactis, quod ſine ullo erethiſmo blandè eluat ſalſuginoſam ac muriaticam acrimoniam, quam tùm ſanguis, tùm ventriculus ab urinâ retentâ contraxêre.

II. Hactenùs de curatione urgentis iſchuriæ. Supereſt nunc ut de remediis habitualis ſtranguriæ diſſeramus, quæ cùm prima ſit morbi cauſa, recidivam iſchuriam facili negotio denuò poſſet inferre, ſi negligeretur. Medentur autem in genere huic ſtranguriæ omnia quæcunque varios in urethrâ obices, quibus inducitur, poſſunt efficaciter & tutò exſtirpare, abſumere, ad ſuppurationem deducere, delere, comprimere, complanare, aut retundere, in quorum uſum quatuor methodos uſurpatas fuiſſe invenio. II. Habitualis ſtranguriæ.

I. Antiquiores, cùm in meatu urinario alios obices non agnoſcerent, præter caranculas, callos & verrucas, in id unicè ſtudebant, ut ea excreſcentiarum genera urinæ fluxum retardantia abſumerent cathæreticis, * quæ ope candelarum cerearum introducebantur, & ulcuſcula quæ in baſi ſupererant, conſolidarent epuloticis eâdem methodo. Multa quidem proſtant apud Auctores Medicos Chirurgoſve machinamentorum genera in hunc finem comparata, & multæ unguentorum aut collyriorum cathæreticorum vel exſiccantium formulæ eidem ſcopo deſtinatæ, circa quæ poſ- *Prima Methodus uſu cathæreticorum.*

* Ea Methodus adhibendi cathæretica ad exſtirpandas urethræ caruncuIas inventa & primùm uſurpata fuit ab Aldereto, Medicinæ Profeſſore Salmanticenſi, Amati Luſitani magiſtro, à quo Amatus ſe eam accepiſſe fatetur, *Centur. 4. Curat* 19. Illam ab Amato didiciſſe dicitur Philippus quidam, Luſitanus, Empiricus, dùm ipſi miniſter adſtabat militem quemdam curanti ex carunculis urethræ graviter ægrotantem. Conſtat ſanè eâ methodo Philippum illum famam ſibi comparaviſſe teſte Andrea Lacuna, *Method. exſtirpandi carunculas urethr. pag.* 6. ac perplures Romæ ſanaviſſe, & inter alios *Ferdinandum à Cardonnâ*, *Almirallum Neapolitanum*, & *Ludovicum Caravajallum.* Demùm Andreas Lacuna, libro edito anno 1551, methodum illam publici juris fecit, quam à Philippo illo *ſibi haud ita pridem communicatam fuiſſe* ait, & cujus Philippum *inventorem eſſe* opinabatur. Sed de his vide *infrà Lib. V.* ad annum 1551, ubi de Andreâ Lacuna; Et ad annum 1552, ubi de Philippo. Porrò Methodo illâ utebantur olim, tùm Empiricus ille, natione Gallus, qui Venetiis florebat circa annum 1555. Vide *infrà Lib. V.* ad annum 1553, ubi de Victore Trincavellio; tùm Gotofredus Gjannati, Empiricus natione Italus, qui carunculas Caroli IX, Galliarum Regis, ſanaſſe dicitur, de quo vide *infrà Lib. V.* ad annum 1584.

ſunt inter cæteros conſuli Andreas Lacuna, *Method. exſtirp. caruncul. urethræ*: Amatus Luſitanus, *Centur.* 4, *Curat.* 19; Daniel Sennertus, *Lib.* 3, *Part.* 8, *Sect.* 1, *Cap.* 9; Ambroſius Paræus, *Lib.* 19, *Cap.* 17, *&c.* Sed hæc ſigillatim referre piget, nec immeritò, cùm jam ea methodus penitùs exoleverit multiplici de causâ.

Rejicitur. 1°. Quia convenit ſolis tantùm carunculis & verrucis meatum urinarium obſidentibus, minimè verò cæteris obicibus eumdem canalem anguſtantibus, à quibus tamen ſtranguriam gonorrhϾ pediſequam, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſimè produci jam apud omnes in confeſſo eſt.

2°. Quia nunquam tuta eſt; nam cathæretica, quæ carunculas abſumunt, debent unà ſimul ſanam urethræ partem inflammare, erodere, exulcerare. Novimus quidem huic incommodo antiquiores obviam ire conatos fuiſſe multiplici inſtrumentorum & remediorum apparatu, ſed novimus quoque cautiones omnes plerumque fruſtraneas fuiſſe, cùm apud ipſos non rara exempla reperire ſit, eorum qui hac methodo virgæ inflammatione, abſceſſibus perinæi, imò gangrænâ correpti ſunt.

3°. Demùm, quia plerumque ita nocet, ut ſtranguria inde gravior fiat, ſive quòd ulcuſcula, quæ in meatu urinario cathæreticis excitantur, malè deterſa in novas hyperſarcoſes ſeu carunculas ſuccreſcant; ſive potiùs quòd coeant in duriores & ſtrictiores cicatrices, quibus fiſtula urinaria in arctum cogitur; ſive tandem quòd membrana urethræ ductum internè ſuccingens, quantò fortiùs ab appoſitis cathæreticis fodicatur & eroditur, tantò arctiùs ideò conſtringatur, denſatis criſpatiſque villis, quod & cæterarum quoque membranarum nervearum proprium eſt, quod in ſpeciali de veſicâ urinariâ compertum eſt experientiâ, ac proinde arctiùs conſtricta urethræ meatum tantò magis in anguſtum adducat.

Secunda; ſectione urethræ, in perinæo inſtitutâ. II. Huic methodo, quæ jam dudùm infamata eſt, & ab Agyrtis ignaris nunc tantùm uſurpatur, ſucceſſit alia,* quæ & ipſa brevi abrogata eſt, quamvis primo intuitu multò utilior eſſe videretur. Explorato videlicet obicum ſitu, qui meatui urinario inerant, & notato perinæi loco ſuperjecto, ſulcatus catheter quàm altiſſimè in urethram immittebatur, ad cujus extremum alterutrum perinæi latus, ſecundùm raphes rectitudinem, incidebatur lithotomo, ut fieri ſolet ad extractionem calculi; ac inde cathetere viam indicante inciſio versùs anum producebatur. Hoc ergo modo obices omnes, qui locum obſidebant, oculis ipſis jam obvii, facilè poterant pro diversâ naturâ diverſis & ſpecificis remediis curari; cathæreticis quidem, ſi carunculæ, calli, excreſcentiæ aderant; detergentibus verò & mundificantibus, ſi ulcuſcula ſordida urethram depaſcebantur. Tandem cùm omnia perfectè ſuppurata, deterſa, cicatrice obducta erant, nec quidquam omnino ſupererat morboſum, perinæi inciſio arte eâdem ſanabatur ac in lithotomiâ.

Improbatur. Ea ſanè ingenioſè videbantur excogitata & miris encomiis laudari olim memini, ſed experientia rerum magiſtra jam pridem docuit ea omnia fruſtranea eſſe. Conſtat enim ægros plurimos talem operationem paſſos,

* Hæc altera Methodus, quod & de ſequente dictum volo, *quaſi herba Solſtitialis pauliſper fuit, repente exorta eſt, repentinò occidit;* ut ad rem præſentem accommodem parœmiam, quam à Plauto adhiberi memini, *Pſeudol. Act.* 1. *Scen.* 1.

& à Chirurgis diù excarnificatos, abſolutâ tandem cicatrice, non meliùs inde valuiſſe, imò verò graviore ſtranguriâ laboraſſe quàm anteà; ideò ſcilicet quòd urethræ pars, quæ cathæreticis, detergentibus, mundificantibus malè habita fuerat, inductâ cicatrice ita conſtringeretur, ut viam multò anguſtiorem urinæ permitteret.

III. Omiſſo igitur tùm corroſivorum, tùm operationis cujuſcunque uſu, viſum eſt ea tantùm adhibere auxilia, quæ facili mechaniſmo & ſolâ mole anguſtatam urethram dilatarent, ac dilatando obices in eâdem depactos retunderent. ** In hunc finem paratur fiſtula argentea, recta, cava, utrimque pervia, quæ in urethram uſque ad obicum principium poſſit commodè introduci. Fiunt ſimul ex telâ linteâ & tenui, quæ cerâ calente, vel unguento *de Vigo* quadruplicato Mercurio inuncta ſit, & inter duos aſſeres lævigatos & calidos ſtrictiſſimè convoluta, turundæ cylindricæ, duræ & firmæ, craſſitie & longitudine variæ, quarum ſingulis filum craſſum & longum aſſuitur.

Tertia, introductione turundarum lintearum in urethram.

Eligitur initio turunda exiliſſima & breviſſima, quæ cavo fiſtulæ in meatum urinarium jam immiſſæ inſinuata, ſtylo antrorsùm propellitur, donec fiſtulæ extremum prætergreſſa in anguſtatam urethræ partem ſenſim adigatur. Dein retractâ fiſtulâ, turunda in meatu urinario quàm diutiſſimè retinetur, dùm collecta urina ad mingendum ſollicitaverit, quo tempore facilè poteſt educi per filum aſſutum, quod extrorsùm propendet. Hæc turunda, dùm in urethrâ horis aliquot hæret, humore qui undiquaque depluit multùm intumeſcit, & intumeſcens urethræ canalem pari gradu dilatat, unde via longiori & craſſiori turundæ ſenſim paratur, quæ & ipſa, ubi ſemel introducta fuerit, ratione eâdem tertiæ longiori & craſſiori locum faciet, atque ſic deinceps ſimili artificio, donec ampliata ſenſim urethra liberè pervia ſit, & urinam pleno alveo emittat.

Compertum quidem eſt iteratâ experientiâ propoſitam methodum utiliſſimam eſſe, & facili tutâque ratione ſtrangurias etiam contumaciſſimas pedetentim quidem, ſed efficaciter tandem mitigare. Videtur tamen, ut liberè dicam, gemino peccare vitio,

Sua patitur incommoda.

1°. Quòd turunda in meatum urinarium introducta, cùm urethram longitudine non æquet, eam quoque æqualiter non explicet, ſed eum tantùm locum dilatet, quem ipſa replet, conſtrictis eodem tempore hinc & inde extremis partibus ad quas terminatur, & eò fortiùs quidem conſtrictis, quò validiùs pars intermedia dilatatur, ut in ductibus quibuſlibet extenſilibus ſolenne eſt, ſi in unâ tantùm parte diſtrahantur.

2°. Quòd operoſior ſit apparatus, ut turunda in meatum urinarium introducatur, adeòque non poſſit commodè ægrotans huic operationi ipſe ſolus vacare, ſed Chirurgi operâ ſemper egeat, quod in diuturnâ & habituali therapeiâ, qualis eſt iſta, permoleſtum eſt. Inde factum ut ea methodus faciliori, expeditiori, efficaciori locum tandem ceſſerit, ad quam explicandam ſupereſt ut aggrediamur.

** Methodus huic affinis, & me judice multo utilior, ab Hieronymo Fabricio ab Aquapendente olim propoſita & deſcripta fuit, *Operation. Chirurgic. Cap.* 67. Quâ de re vide *infrà* Librum VI, ad ann. 1617, ubi de *Fabricio*; ſed illa Methodus brevi cecidit, neque melioribus auſpiciis nuper renaſci viſa eſt.

Quarta; operâ virgularum plumbearum, quæ in urethram adiguntur.

IV. Parentur * ex plumbo ductili decem aut duodecim virgulæ cylindricæ per inæqualia foramina laminæ multiforis, gallicè *une filiere*, vi trajectæ. Singulæ quidem novem aut decem pollices longæ ſint, ſed craſſitie ita inæquales, ut cùm craſſiſſima calamo ſcriptorio ſit paulò major, cæteræ gradatim decreſcant. Si æger ad operationem paratus ſit, vacuatâ priùs veſicâ, eligatur virgula omnium tenuiſſima, quæ oleo recenti amygdalarum dulcium, vel butyro illita in urethram immittatur, & recto tramite ad obices uſque perducatur, intra quos, quàm altiſſimè ſine dolore gravi licuerit, adigenda eſt. Si eo pacto in veſicam primo die devenerit, optimum; ſed minimè malum eſt, quamvis citrà cogatur ſubſiſtere intra medios obices, ut plerumque accidit. Oportet tantùm diebus ſequentibus opus ita urgere, virgulam plumbeam ulteriùs pedetentim promovendo, ut ad veſicam tandem perveniat. Quolibet autem die virgula tres vel quatuor horas in ſitu detinenda, donec collecta urina ad meiendum ſollicitaverit; & eadem operatio quotidie iteranda eſt, uſque adeò donec virgula & liberè introduci poſſit & liberè eximi ſine dolore.

Tunc virgula alia paulò craſſior eligenda eſt, quæ ſub eâdem cautione per dilatatam urethram in veſicam ſenſim immittatur, atque ſic pari prorsùs ordine ſucceſſivè adhibendæ virgulæ ſingulæ, gradatim ad majores aſcendendo, donec omnium craſſiſſima ſuo ordine adhibita fuerit, quæ ſi ipſa facilè introducatur, meatum urinarium dilatatum & ampliatum; obices repreſſos, complanatos & retuſos; viamque urinæ perviam eſſe certo argumento erit.

Cæterùm, quamquam contigerit ut urina reddatur pleno alveo, curationi nequaquam confidendum eſt, cùm experientiâ certum ſit compreſſos obices brevi regerminare, complanatos reſurgere, & dilatatam urethræ fiſtulam reſtringi, ſi ſemel ab immiſſione frequenti virgularum ceſſatum fuerit. Quocirca diutiſſimè operi inſiſtendum eſt, primùm quidem quotidie per unam alteramve horam, dein bis aut ter in hebdomade, ac demùm ter vel quater in menſe. Neque enim auſim perfectam, & ut aiunt, *curativam* iſtius ſtranguriæ medicinam unquam polliceri, ſed merè *palliativam*.

Quæ videtur eſſe omnium maximè commoda & compendioſa.

At ſaltem in allatâ methodo id commodi ineſt, quòd ægrotans poſſit ipſe ſibi medicari ſequenti ratione; jacens in lecto ſupinus, complicatis & divaricatis cruribus, virgulam quam elegerit, oleo aut butyro inunctam dextrâ manu immittat in penem, quem ſiniſtrâ continet. Facile quidem eſt hanc recto tramite ad radicem mentulæ deducere, ſed tunc perinæum leviter identidem intrò comprimendum, ut apex flexibilis virgæ complicatus viarum anfractui ſeſe accommodet, lento paſſu eodem modo pergendo, donec ad veſicam ſenſim perventum ſit. Hac methodo virgula, licet

* Medicus Nemauſenſis Anonymus, qui vivebat circiter anno 1560, primus eſt omnium, quos novi, qui ad ſtranguriam gonorrhœæ pediſequam, & inductam ab urethræ coarctatione, ſeu, ut olim vulgò credebatur, *à virgæ carunculis*, adhibuerit virgulas plumbeas diverſæ & gradariæ craſſitudinis, quæ in urethram arte immiſſæ extuberantes carunculas reprimerent ſine eroſione ullâ, ſeu potiùs urethræ ductum ampliarent. Vide *infrà Lib. V.* ad annum 1560, ubi de Medico illo Nemauſenſi.

recta

profundum, & medium tantùm tumorem occupat, ut in bubone ſuppurato.

4°. Enterocele gravia ſecum infert ſymptomata, febrem, dolorem colicum, ſuppreſſionem dejectionis, fæcum alvinarum per ſuperiora vomitionem, iliacam paſſionem &c. quæ omnia in bubone ſemper abſunt.

Adde rarum eſſe, ut impurus vel ſuſpectus concubitus, quo bubo, cum lapſu ab alto, ictu in ventrem, aut vehementiore motu, quibus enterocele poſſit induci, tam aptè ſimul coincidant, ut attendenti dubitare liceat, utra ſit tumoris in inguine oborti natura, & utri cauſæ adſcribenda videatur.

Porrò, ubi ſemel conſtat bubonem venereum adeſſe, facile eſt differentias, quibus diſtinguitur, ex ſignis in deſcriptione propoſitis dignoſcere. Nam ſi tumor intensè caleat, doleat, pulſet & renitatur, *phlegmonodem*; ſi moderatiùs caleat, doleat, pulſet & renitatur, imò verò mollior prementis digiti veſtigium retineat, *œdematodem*; ſi tandem caloris, doloris, pulsûs fermè expers, durus ſit, & validè renitens, *skirrhodem* bubonem eſſe manifeſtum eſt.

Demùm cauſæ bubonum venereorum erui debent, vel ex ægri relatione vel ex antecedentium notitiâ, unde liqueat an ſeminium venereum impuro concubitu? An gonorrhœâ ſuppreſsâ, parciùſve fluente, aut cancroſis genitalium ulcuſculis? An latente ſyphilide, cum glandulis inguinalibus communicatum ſit.

Prognoſis. Bubo venereus, modò cautè curetur, periculo vacat, ſed tamen affectus gravis eſt, cùm operoſam therapeiam ſemper exigat, & ſæpè etiam Chirurgicam ſectionem. Prognoſis.

Poteſt nihilominùs bubo eo nomine periculoſus cenſeri, quòd luem veneream ſæpiſſimè inferat, niſi virus ſuſceptum diuturnâ ſuppuratione, aut iteratis purgationibus educatur, ac reliquiæ, ſi quæ ſuperſint in ſanguine, diligenter ſpecificis remediis corrigantur.

Minus tamen luis periculum imminet à bubone, qui impuro concubitui, aut ſuppreſſæ parciùſve fluenti gonorrhœæ, aut genitalium ulcuſculis, quàm à bubone qui ſine causâ præſente ſupervenit. Nam prior à ſeminio recenter admiſſo, quod cùm nondùm ſanguinem infecerit, poteſt educi vel corrigi; poſterior verò à ſeminio dependet, quod in ſanguine jam dudùm latet, & quem ideò funditùs contaminavit,

Bubo phlegmonodes curatu facilior eſt bubone œdematode, ac præſertim skirrhode; cùm enim prior reſolvatur, aut in ſuppuratum facilè convertatur, poteſt alterutrâ viâ adhibitis cautionibus convenientibus perfectè citò ſanari: Poſteriores verò in tumorem verè ſkirrhoſum plerumque abeunt, qui remediorum omnium vim diù eludit, ac demùm in carcinomatodem naturam non raró degenerat.

§. V. CURATIO.

Bubo venereus poteſt curandus offerri in triplici caſu, 1°. Si ſine causâ manifeſtâ invaſerit; 2°. Si cum gonorrhœâ virulentâ, vel ulcuſculis can-

croſis genitalium conjunctus ſit; 3°. Demùm ſi impuro concubitui ſolus & immediatè ſuccedat.

Curatio bubonis, ſi à lue venereâ.

In primo caſu, cùm bubo luem veneream latere ſignificet, expedit abjectâ cunctatione ad hydrargyroſim ſtatim properare, quâ tùm bubo, tùm lues, quæ bubonis cauſa eſt, radicitùs curentur. At ſi ægrotanti tam ſanum conſilium ſequi non lubeat liceatve, utendum erit ſpecificis aliis remediis juxta methodos infrà tradendas, ægrum tamen præmonendo, ut ingenuum Medicum decet, eo pacto non ſinceram & efficacem, ſed fucatam tantummodò & mitigatoriam medicinam morbo afferri.

Si à gonorrhœâ, aut ab ulcuſculis cancroſis.

In ſecundo caſu adhibenda ſimiliter eadem remedia juxta eaſdem methodos, ſed cum aliis, quæ gonorrhœæ aut ulcuſculis conveniant, ita commiſcenda, ut penſatis utilitatibus & conſociatâ medicamentorum efficaciâ congeneres illæ affectiones perfectè ſimul curentur.

Si à coitu impuro immediatè proveniat.

Demùm *in tertio caſu*, qui cùm ſimpliciſſimus ſit, cæterorum veluti norma eſſe poteſt, in id unicè incumbendum, ut contagium recèns admiſſum efficaciter deſtruatur aut educatur, & ſi quæ in ſanguine ſuperſint reliquiæ, quæ morbum renovare aut luem inferre poſſent, cautè corrigantur aut eliminentur.

Uſu viget gemina methodus, quâ ea omnia perinde præſtari poſſint; altera quidem, quâ curantur bubones venerei ſine ſuppuratione, aut ullâ maturantium applicatione, ſolo nempe Mercurialium & purgantium uſu, donec reſolutus tumor ſenſim evaneſcat. Altera verò, quæ bubonibus medetur ſuppuratione, quam topicorum maturantium appoſitio promoveat, & quæ cum interno Mercurialium uſu ita conjuncta eſt, ut ſeminium morboſum utrimque ſimul efficaciſſimè oppugnetur.

Prior methodus curatoria, quæ reſolutione.

Prior methodus operatione vacat, brevior eſt, doloris expers, & æquè tuta, ac proinde multorum judicio alteri jam præferenda videtur, ſed id ſimul habet incommodi, quòd æger domi & in cubiculo toto curationis tempore continendus ſit, niſi frigidioris aëris attactu grave periculum velit incurrere. Poſterior quidem plerumque longior, multùm tædioſa, & cùm operationem exigat, dolorifica eſt, ſed cùm ægrum officia implere utplurimùm permittat, nondùm omnium ſuffragiis deſtituitur; quin imò eò nonnumquam res ſponte recidunt ſuppuratione jam incœptâ, ut Medico eamdem vel invito ſequi neceſſum ſit. Quocirca ne quid omiſiſſe videamur, utramque methodum proferre operæ pretium eſt, ſed utramque paucis.

I. Itaque ſecundùm priorem methodum.

1°. Sanguis initio mittendus eſt, ut nimius glandularum infarctus minuatur, & intenſior earumdem inflammatio præcaveatur. Liberaliùs quidem, ſi bubo ſit phlegmonodes, parciùs verò ſi ſit œdematodes vel ſkirrhodes. Hac de re ergo non audiendi Antiquiores, qui ex præjudicio, quod experientia falſi convicit, à ſecandâ venâ abhorrebant in curatione bubonum, quaſi ſcilicet virus inde ad interiora retractum luem veneream inducturum fuiſſet.

2°. Æger deinde purgandus, tùm ut via paretur uſui cæterorum remediorum, tùm ut contagii pars quàm citiſſimè educatur: *Leniore* quidem

& antiphlogiſtico cathartico, ſi bubo inflammatorius ſit, nempe ex medullâ Caſſiæ, decocto Tamarindorum, ſale quodam purgante, cum moderatâ doſi Mercurii dulcis ſive Aquilæ albæ, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Mercurii ſublimat. dulcis optimè præparat.* gr. xv.
Medull. caſſ. recenter extractæ ℥ j.
M. F. Bolus ſumendus jejuno ventriculo.

Vel

℞. *Tamarindor. pinguium* ℥ j ß.
Sal. vegetal. ʒ j.
Bulliant in aq. comm. lib. j ß.
Colatura dividatur in duas doſes ſumendas partitis vicibus & interjecto trium horarum intervallo, devorato priùs bolo ex Mercurii ſublimati dulcis gr. xx. *conſervâ roſarum ſiccâ exceptis.*

Fortiore verò *& draſtico purgante*, ſi bubo œdematodes vel ſkirrhodes fuerit, ſcilicet Jalappio, Diagridio, majore doſi Aquilæ albæ, additis etiam, ſi ita è re eſſe videatur, Trochiſcis alahandal, ſub formulis ſequentibus.

℞. *Aquil. albæ* gr. xx.
Jalappii,
Et Diagrid. ſulfurat. ana *gr.* xij.
M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ. F. Bolus.

Vel.

℞. *Aquil. albæ gr.* xx. *aut* ℈ j.
Diagridii ſulfurat. gr. x.
Trochiſcor. alahandal, gr. iv.
Olei aniſi gutt. iij
M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ. F. Bolus.

3°. Poſthac præſcribenda præparata Mercurialia, quæ nullâ purgandi facultate polleant, atque adeò cum ſanguine diutiùs confundantur, viruſque venereum efficaciùs oppugnent. Iſtiuſmodi ſunt panacea Mercurialis duodecim laboribus ſublimata; Mercurius violaceus, ſive flores antimoniales Mercurii, optimè loti; Æthiops mineralis cum Mercurio & ſulfure triturâ, vel ignitione paratus, vel Æthiops mineralis alter, cum Mercurio & Balſamo Peruviano aut Canadenſe triturâ confectus. Singulorum doſis eſt à gr. xv. ad xx. aut ad xxiv, quæ conſervâ roſarum excepta aſſumuntur bis in die, manè & veſperi, aut ſemel tantùm quâlibet die, aut alternis tantùm diebus, prout celerior eſt aut tardior eorumdem efficacia; huic methodo tandiù inſiſtendo uſque dùm inflentur gingivæ, incaleſcat os & proximus immineat ptyaliſmus.

4°. Tunc autem imminenti ptyaliſmo cautè occurrendum eſt purgatione, qualem modò præſcripſimus, ut per inferiora deturbetur ſeminii morboſi pars, quæ per ſalivales glandulas exitura eſſet. Quod ut feliciùs ſuccedat, ab omni Mercurialium uſu per dies aliquot abſtinendum erit, nec quidquam ultrà movendum, donec omnia quietè denuò compoſita ſint; quin imò, ſi res ita exigat, purgatio eadem iterùm, ſæpiùſque repetenda, ut ſalivatio tantò efficaciùs cohibeatur.

5°. Pacato ſemel ſalivationis motu, ad Mercurialia redeundum ſimili

methodo, atque adeò ptyaliſmus denuò provocandus, qui ut primùm apparuerit, rurſus ut primâ vice coercebitur iteratâ purgatione, ac ceſſatione ab omni Mercurialium uſu; ſic per vices repetendo donec tandem bubo reſolutus ſenſim evanuerit.

6°. Reſolutioni promovendæ conferunt topica emollientia & reſolventia, ut emplaſtrum de ranis cum Mercurio, vel ſine Mercurio; emplaſtrum de mucilaginibus; emplaſtrum de ſpermate ceti; aut quæ longè præſtant, leves inunctiones bubonis & inguinum cum unguento mercuriali à ℈ j ad ʒ ß. quotidie, alternis diebus, aut tertio quoque die, prout uſus poſtulaverit aut permiſerit ptyaliſmi periculum. Conſtat enim eo pacto lympham, quæ in glandulis inguinum hæret præ ſpiſſitudine, efficaciter liquefieri, ac inde faciliùs reſolvi.

7°. Imò jam receptum eſt loco Mercurialium internè aſſumptorum, quæ ſtomachum gravant vel pervertunt, & noxam ſanguini plerumque inferunt, externas inunctiones, quæ innocuæ ſunt, cum unguento mercuriali à ʒ ß. ad ʒ j. adhibere ſupra nates & inguina, modò alternis diebus, modò tertio quolibet die, pro vario gradu morbi, & diversâ indole effectuum, qui inde conſequuntur. Sed ubi prima ſalivationis indicia apparuerint, non modò à frictionum uſu cautè abſtinendum erit, ſed etiam ægrotans per inferiora ſtatim purgandus, ut materia per os exituriens aliò divertatur, quemadmodum ſuprà monuimus. Inde verò pacato orgaſmo frictiones iterùm renovandæ, ac imminens ptyaliſmus denuò cohibendus ſimili artificio, donec bubo perfectè reſolvatur.

8°. Nullum autem periculum eſt, ne eâ methodo contagium venereum in ſanguinem cum lymphâ reſolutâ refluens per lymphaticos ductus, veneream luem inducturum ſit; tùm quia virus, quod ſanguini remiſcetur, Mercurialium energiâ cicuratum & correctum eſt, atque adeò jam inefficax; tùm quia, etſi virulentum foret, ſanguinem non poſſet morâ inficere, cùm eâdem proportione purgantibus eliminetur, quâ in ſanguinem refunditur.

9°. Cæterùm, toto curationis iſtius ſtadio, æger domi & in cubiculo temperato continendus eſt; alioquin enim periculum impenderet, ne cutaneis & ſalivalibus glandulis frigidiore aëre derepente conſtrictis, adeòque ſubitò ſuppreſſis tùm diaphoreſi, tùm ptyaliſmo, quæ à remediis concitantur, difficilis decubitus fieret in pectus vel cerebrum.

10°. Diæta quoque imperanda eſt tenuis, diluens, humectans, ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, gelatinis, juſculis & ad ſummum ovis ſorbilibus, interdicto vel parcè admodum permiſſo uſu carnium, etiam eupeptarum, ut pullorum aut gallinarum juniorum. Tandem curandum ut æger venere, exercitio, animi contentione, ac præſertim vino abſtineat, ac largo ptiſanæ potu utatur, ut Mercurii guttulæ & liberiùs cum ſanguine circulante commiſceantur, & in lentorem lymphæ à morboſo ſeminio inductum efficaciùs arietent.

Methodus poſterior, quæ ſuppuratione obtinetur.

11. Hactenus de priore methodo. Quòd ſi altera ægrotanti magis arrideat, ut qui à negotiis tandiù abeſſe non poſſit, aut ſi dùm Medicus advocatur, bubonis materies jam ad ſuppurationem ita proximè inclinet, ut eò deducenda ſit, poterit ea poſterior methodus ſequenti proceſſu adminiſtrari.

1°. Præmittentur univerſaliora, venæ ſectio ſcilicet & purgatio, cum iiſdem cautionibus, quas ſuprà propoſuimus.

2°. Adhibebuntur inde totâ curatione præparata Mercurialia, quæ purgandi facultatis expertia ſunt, minori quidem doſi & intervallis longioribus, quàm in præcedente methodo, ſed tamen doſi quæ ſufficiat ad virus venereum profligandum. Quòd ſi verò ptyaliſmus inde forſan immineret, cathartico cautè averruncandus eſſet, ut ſuprà dictum eſt.

3°. Topica ſimul buboni applicabuntur, quibus tumoris materia emolleſcat & ad ſuppurationem perducatur, in quem finem conferunt ſequentia cataplaſmata.

℞. *Cepæ coctæ ſub cineribus* ℥ ij.
Saponis nigri,
Et unguenti Diachylon. cum gummi, ana ℥ j ß.
Baſiliconis ℥ j.
Conterantur omnia in mortario marmoreo ad formam pultis. F. Cataplaſma.

Vel

℞. *Radic. Althææ,*
Bryoniæ,
Et Liliorum alborum, ana ℥ j.
Incidantur omnia & coquantur.
Add. *Foliorum malv.*
Et branc. urſinæ, ana *m.* j.
Coquantur omnia ad putrilaginem, contundantur in mortario & ſetaceo trajiciantur;
Pulpæ trajectæ adde *fermenti veteris,*
Et unguenti Baſilicon. ana ℥ ß. *aut* ℥ j.
Cepam albam ſub cineribus coctam in mortario contuſam n. j.
Olei liliorum q. ſ.
F. Cataplaſma parti admovendum & identidem renovandum.

4°. Cataplaſmatum loco poterunt admoveri emplaſtra maturantia, quæ parti adhærent, & ideò commodiùs geſtantur. Inter hæc primas tenent Diachylum ſimplex; Diachylum cum gummi, hoc eſt, quocum Galbanum, Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax commixta ſunt; Diachylum oleo Galbani & Ammoniaci dilutum; Diachylum cum anaticâ parte Saponis nigri; Pix navalis cum pice Burgundicâ, æquatis partibus, mixta &c.

5°. Licet certa ſe prodant latentis puris indicia, bubo præcipitantiùs non aperiendus eſt, ſed expectandum aliquandiù, donec protractâ ſuppuratoriâ fermentatione potiſſima bubonis pars ſenſim computruerit, ut eâ ratione abſumptis ſponte callis bubonis curatio & citiùs & feliciùs perficiatur.

6°. Poteſt bubo ſuppuratus duplici ratione aperiri, vel ſcapello, vel cauterio potentiali. Si *priore*, bubo altè incidendus eſt; minor unicâ quidem plagâ, quæ inguinis plicaturam ſequatur; major verò geminâ ad angulos rectos & in crucis formam ductâ, cujus anguli forfice exſcindantur. Si *poſteriore*, appoſitâ tumori, ope emplaſtri feneſtrati, lapidum cauſticorum catenâ pro bubonis mole longâ & latâ, eſchara altè inurenda eſt, quæ ſi ad abſceſſum non penetraverit, vel novâ appoſitione cauteriorum promo-

vebitur, vel, quod ſupereſt, inciſione peragetur.

7°. Conſtet in aperiendo bubone cauteriorum uſum ſectioni plurimùm præſtare, tùm quòd cauteria latiorem plagam inferant, unde interiora bubonis perſpicere & curare faciliùs licet; tùm potiſſimùm quòd cauteria cathæreticâ facultate callos, durioreſque glandularum partes abſumant, vel putrefaciant, unde ulceris ſuppuratio, deterſio & glutinatio feliciùs ſuccedunt.

8°. Educto pure, aperti bubonis ſinus linteo carpto ſicco ſtatim replebitur, quo poſtridie detracto adhibebitur Digeſtivum vulgare ex Terebinthinâ cum ovi vitello & oleo hyperici, quocum ſi ulceris ſordities ita poſtulet, admiſceri poterit Ægyptiacum, imò Tinctura Myrrhæ & Aloës. Demùm procedente ſuppuratione ulcus curabitur cum Balſamo Arcæi.

9°. Porrò, ubi primùm phlogoſis ſuppuratione relaxabitur, ulceris cavum cautè explorandum eſt, & ſi qui lateant ſinus, ſectione vel aperiendi ſi liceat, vel ſaltem ita dilatandi, ut & detergi & curari commodè poſſint. Si qui verò calli ſuperſint, ut ferè ſemper ſolenne eſt, corroſivis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet cauteriali, pulveris inſtar plumaceolis inſperſo, aut præcipitato Mercuriali rubro cum unguento baſilicone mixto.

10°. Tandem durior bubonis baſis iterato unguenti mercurialis illitu emollienda & relaxanda; carnium, quibus ulcus completur, firmitas concilianda uſu Balſami viridis Metenſium; ac, ſi nimis luxuriaverint, carpto linteo tenuiore & ſicco, vel calcinato alumine reprimendæ; demùm laxatis ac detumeſcentibus glandulis ulcus ad optatam coitionem deducendum.

11°. Cæterùm toto curationis hujuſce ſtadio æger à conſueto vivendi more cogitur minùs recedere, quàm in præcedente methodo, niſi forſan ſuppurationis tempore febris invaſerit, cujus ratione neceſſe ſit ægrum cibis interdici per dies aliquot. Nihilominùs tamen expedit ut vino, venere, exercitio, cibis ſalſis, piperatis, dyſpeptis aut ſucci pravi ſe abſtineat; imò aëri inclementiori ſeſe raro & cautè offerat, præſertim quandiù præparata Mercurialia internè adhibebuntur.

§. VI. CONSECTARIA ALLATÆ BUBONUM ÆTIOLOGIÆ.

Reſolvuntur aliquot problemata.

Ex modò dictis haud arduum eſt ſequentia Problemata reſolvere.

1. An bubones alibi enaſcantur, quàm in inguinibus?

1°. An bubones ulli venerei alibi ſubnaſcantur, quàm in inguinibus?

Conſtat experientiâ & in axillis, & in jugulo, & ad latera maxillæ inferioris venereos bubones aliquandò enaſci, vel ſaltem tumores *buboniformes*, bubonibus inguinalibus ſimillimos, qui eodem modo invadant, morem eumdem teneant, iiſdemque curentur remediis. Quâ de re vide Zacutum Luſitanum, *De Medicor. Princip. Hiſtor. Lib.* 1, *Quæſt.* 38, *Obſervat.* 50.

2. Cur alibi enaſcantur?

2°. Quânam de causâ bubones venerei illis in locis aliquando enaſcantur?

Nempe geminâ de causâ, ut de inguinalibus modò dictum eſt; 1°. Contagio venereo jam antiquo, quod in lue venereâ lympham infi-

cit & inſpiſſat, unde facilis ejuſdem decubitus in has illaſve glandulas, ubi primum frigus externum, vel ictus, attritus, preſſuſve fortuitus idoneam dederint occaſionem. 2°. Contagio venereo recèns admiſſo, quod certis partibus exceptum in illas glandulas unà cum reduce lymphâ circulatione traducitur. Sic nutrices, quæ ab alumno inficiuntur, bubones ſæpiùs habent vel in glandulis conglobatis mammarum baſi ſuppoſitis, quò primùm, vel in glandulis axillaribus, quò poſteà confluit lympha, quæ revehitur à papillis, in quas prima mali ſeminia inſinuantur ſuctu. Sic alumni, qui à nutrice contaminantur; aut amaſia, quæ à proco; procuſve qui ab amaſiâ columbando virus concipit, bubonibus obnoxii ſunt in maxillaribus vel jugularibus glandulis, quò convehitur lympha quæ redit à buccis, linguâ, gingivis, ac ore interno, in quæ prima penetrant contagii miaſmata, cum lacte vel cum ſalivâ permixta.

3°. Quomodo curentur bubones venerei iſtiuſmodi? *3. Quâ ratione curentur bubones illi alibi oborti?*

Eâdem planè therapeiâ, quâ bubones ipſi inguinales, quibuſcum in omnibus ita conſentiunt, ut gutta guttæ ſimilior non ſit. Ideòque adhibitis venæ ſectionibus, purgationibus, inunctionibus mercurialibus, ad reſolutionem omni ope atque operâ adigendi, quæ ſi ex voto non ceſſerit, ad ſuppurationem deducendi, incidendi, detergendi, cicatrice obducendi ex artis legibus, quas ſuprà propoſuimus.

4°. Nùm in internis glandulis lymphaticis bubones venerei aliquando ſuccreſcant? *4. Nùm bubones venerei in internis glandulis enaſcantur?*

Certè nec ipſe ullos obſervavi bubones venereos internè genitos, nec ullos unquam ab ullo obſervatos legiſſe memini; ſed pervulgatum eſt in Syphiliticis oboriri & tubercula dura ac ſkirrodea in pulmonibus, & infarctus duros ac ſkirrhodes in glandulis Meſenterii, quæ ſi à bubonibus exitu fortè abludant, at verò cum iiſdem causâ conveniunt.

5°. Unde ea diſcriminis ratio, cùm è contrario ſeminium morbificum cum toto ſanguine, atque totâ lymphâ perinde confuſum in lue venereâ, parem ſimilemque labem ſingulis glandulis illaturum eſſe videatur? *5. Quænam ſit diſcriminis illius ratio?*

Ideò forſan, quòd in internis glandulis lymphaticis, cùm in locis lateant calore perpetuo æſtuantibus, nativa lymphæ liquiditas pertinaciùs foveatur, unde hærentia lymphæ rarior, & ſi fortè accidat, minor, tardior, & ad reſolutionem facilior, quàm in externis glandulis, quæ frigus experiri ſolent. Adde interiores glandulas ab ictu, attritu, preſſu tutas eſſe, quibus è contrà vidimus lymphæ decubitum non raro promoveri in exteriores glandulas.

6°. Denique utrùm in cinædis pathicíſque bubones venerei generentur unquam uſu veneris impuræ; & ſi eâ ratione generentur, ubinam tunc enaſci ſoleant? *6. Utrùm in cinædis bubones generentur, & ſi generantur, ubinam appareant?*

Circa prius quidem, nec ipſe vidi, nec ab aliis puto unquam viſos eſſe bubones in cinædis, quos certò conſtiterit contagio uſu impuriſſimæ veneris recèns contracto obortos fuiſſe. Neque enim exiſtimo cinædos ullos dari, qui muliebria ita pati ament, ut virilia nunquam omnino agant: Partes autem viri vel ſemel egiſſe ſatis eſt, ut jure ambigatur de primâ bubonis origine, ſi quis fortè poſthac ſupervenerit.

Circa poſterius verò, vix credo fore ut bubones in cinædis, ſi ab impurâ venere unquam proveniant, in glandulis inguinalibus generentur, quò lympha ab extremo recto aniqueconfiniis vel nulla vel pauciſſima defertur; ſed opinio eſt generandos eſſe in glandulis illis lymphaticis, quæ in abdomine juxta Aortæ deſcendentis divortium adſident, in quas lympha convehitur ab illis partibus; & inde forſan efficitur ut bubones iſtiuſmodi nunquam vel rariſſimè producantur, quòd cùm illæ glandulæ lateant in abdomine, calor vicinarum partium, quo æſtuant, lymphæ inſpiſſationi & hærentiæ repugnet, ut modò dictum eſt. Sed ne ſibi ideò gratulentur, qui tam turpi parent nequitiæ, ſeu veriùs, infamiæ; ſiquidem præter morbos peculiares non paucos graviſſimoſque, quos ſibi flagitio pariunt & de quibus infrà, *Cap. X*, habent etiam & bubones proprios, abortivos quidem, ſed inguinalibus nihilo leviores, ſi non & pejores. Nempe iis accidit, ut lympha, quæ ab extremo recto anique confiniis regreditur, miaſmatis à virulento ſemine exhalatis inſpiſſata, glandulas lymphaticas mole quidem parvas, numero verò multas, podici adſitas & in adipe ſepultas, in quas primo paſſu illabitur, inflet, diſtendat, tumefaciat; unde gignitur ſpecies quædam bubonis annularis, quo podex circulariter cingitur cum calore, rubore, renitentiâ, ac dolore maximo, præſertim quoties alvus deponenda eſt; qui remediis iiſdem, eâdemque methodo curandus eſt, ac bubones venerei inguinales.

CAPUT VI.

De Morbis, qui Buboni malè curato ſuperveniunt.

§. I. DE BUBONE FISTULOSO.

Bubonis fiſtuloſi definitio.

BUBO ſemel apertus, ſi negligatur, deterſis & coaleſcentibus labris ac conſtricto orificio in fiſtulam degenerat, hoc eſt, in ulcus ſinuoſum & calloſum; hæc enim duo fiſtula eſſentialiter complectitur.

Differentiæ.

Multiplex eſt fiſtulæ iſtiuſmodi differentia.

1°. Ratione aperturæ, quæ modò latior eſt, & ideò perpetuò hiat; modò anguſtior, adeòque vel cruſtâ vel tenui pelliculâ interdùm obducitur.

2°. Ratione ſinuum, qui intùs latent, latiorum vel anguſtiorum, plurium vel pauciorum, cutaneorum vel profundiorum, rectorum vel flexuoſorum &c.

3°. Ratione humoris, qui inde profluit, paucioris vel copioſioris; purulenti, ſanioſi vel ſimpliciter ichoroſi.

4°. Demùm ratione callorum, qui ſinuum latera obſident, & magnitudine, numero, duritie plurimùm variant.

Cauſæ.

Cauſæ. Poteſt quidem apertus bubo in ulcus ſordidum, chironium, dyſepulotum

ſepulotum abire vitioſâ ſanguinis dyſcraſiâ, potiſſimùm verò ſeminii venerei in ſanguine latentis præſentiâ, unde pus acrius ſuggeritur; in fiſtulam verò nunquam, niſi ſupinâ Chirurgi inſcitiâ multis modis peccatum ſit.

1°. Scilicet ſi bubonem ſuppuratum anguſtiore foramine imperitus aperuerit ſive ſcalpello ſive cauterio. Inde enim educto pure, cùm ulceris ſuperſtitis fundus nec oculis nec remediis ſatis obvius ſit, facile non eſt aut ea quæ intùs geruntur perſpicere, aut iiſdem mederi. Quamobrem ulceris interiora ſordida remanent, dùm labra quæ remediorum viribus magis patent, meliùs deterſa ad coalitionem properant, unde fiſtulam generari neceſſum eſt.

2°. Si ulcus, utcunque latâ plagâ aperuerit, ad cicatricem citiùs tendere incautus permittat, nondùm perfectè ſuppuratâ glandulâ quæ exulceratur, vel infimâ ſaltem ejuſdem portione, quæ ulceris centrum occupat; variiſque membranis, quibuſcum adhæreſcit, & quæ ſunt inſtar pediculi, ſuppuratione nondùm delapſis. Experientiâ ſiquidem notum eſt nec ulcus perfectè unquam curari, niſi fundus probè detergatur; nec fundum probè unquam detergi, quandiù ſuppuratæ glandulæ fruſtulum quodvis, aut adhæreſcentium membranarum lacinia intùs remanſerint, ſuppuratione nondùm decidua.

3°. Si malè providus non advertat pus ex ſuppuratâ alterâ viciniore glandulâ, aut ex interjectâ inter viciniores glandulas intercapedine in ulceris fundum latenter inſtillari, cui jugi puris ſcaturigini niſi citò occurratur dilatatâ viâ ſcalpello vel cauterio, perfecta ulceris coalitio nunquam ſperanda eſt, utcunque labra ad cicatricem tendere videantur, ſed ulcus in fiſtulam neceſſariò deſiturum eſt.

Symptomata. Qualicunque ex propoſitis modo Chirurgus peccaverit, ſequitur inde 1°. Fundum ulcerati bubonis, ſi remediis non detergatur, ſi putridis glandulæ aut membranarum laciniis obſideatur, ſi pure jugiter illabente madeat, nec mundificari, nec probâ carne repleri, nec ad coitionem properare poſſe, ſed chironiâ exulceratione indeſinenter eroſum in cavitatem vacuam, majorem minoremve, abiturum eſſe. Symptomata 1. Ulcus Chironium

2°. Labra verò ulceris, quæ cùm remediorum energiæ obvia & cæteris vitiis immunia ſint, perfectè elui, detergi, ſuccreſcente carne augeri poſſunt, ulceris oram mutuo acceſſu ita ſenſim coarctatura, ut aditus in cavitatem pateat exiguus, qui magis minùſve hiulcus vel perpetuò pervius ſit, vel identidem cruſtâ aut pelliculâ obducatur. 2. Quod nullâ vel parùm firmâ cicatrice obducitur.

3°. Intereà pus ulceris cavo coercitum adjectas partes latenter impeturum, & earumdem ſtamina comprimendo, fibras diſtendendo, circumfluam lympham inſpiſſando, duriuſculos callos brevi circumquaque generaturum, qui numero, mole, duritie variè variant pro diverſâ puris energiâ, fibrillarum eroſarum firmitate & denſitate, aut circulantis lymphæ ſpiſſitudine. 3. Sed callis multis cingitur.

4°. Imò verò, ſi diutiùs retineatur & naturâ acrius ſit, promotâ ſenſim eroſione cuniculos novos in varia loca brevi ſuffoſſurum, numero quidem plures paucioreſve, & amplitudine latiores vel anguſtiores pro acrimoniæ gradu; rectos verò vel flexuoſos, profundos vel cutaneos prout 4. Et ſinus agit quaquaverſùm.

objectæ partes puris efficaciam magis vel minùs retundunt, aut eidem variè reluctantur.

5. Humoremque profundit ichoroſum vel ſanioſum.

5°. Cæterùm humorem inde profluxurum naturâ varium; ichoroſum quidem, ſi lympha ſola ex eroſis lymphaticis ductibus depluat; ſanioſum, ſi cum lymphâ ſanguis è vaſis ſanguiferis ſauciatis in cavum fiſtulæ inſtilletur; purulentum, ſi morâ lympha & ſanguis puris formam adipiſcantur; demùm copioſum vel paucum, pro diversâ humoris confluentis copiâ.

Diagnoſis.

Diagnoſis. Fiſtulæ, in quam bubo ulceratus degeneravit, præſentia & ſtatus oculis patent; ſinus quos recondit, ſpecillo explorantur; calli tactu dignoſcuntur; cauſæ demùm ex notâ antecedente bubonis therapeâ facilè eruuntur.

Prognoſis.

Prognoſis. Fiſtula in inguine ex bubone orta, gravis eſt, neque unquam contemnenda, cùm plerumque luem veneream ſupponat, à quâ inducatur aut foveatur; & ex ſe curationem chirurgicam ſemper exigat, longam, difficilem, laborioſam.

Imò verò periculoſa eſt 1°. Si ſinus habeat, qui ad vaſa cruralia aut majores illorum ramos altiùs penetrent. 2°. Si callorum, quos recondit, nonnulli acutè doleant & ad carcinomatis naturam accedant.

Curatio.

Curatio. Si certis, imò ſi urgentibus tantùm indiciis, qualia infrà proponemus, *Lib. IV*, *Cap.* 4, locus ſit conjiciendi fiſtulam, in quam bubo ulceratus degeneravit, conjungi cum lue venereâ quâ foveatur, curationi fiſtulæ hydrargyroſis præmittenda eſt methodo inferiùs tradendâ eodem libro, *Capite* 7. Neque enim ſpes ulla eſt futurum ut effectus perfectè unquam curetur, niſi ſublatâ priùs causâ. Deinde ſub ptyaliſmi finem, cùm ſanguis jam purgatus fuerit, fiſtulæ ex arte curandæ providebitur, ut eo pacto luis venereæ & fiſtulæ curatio pari paſſu procedat, & ad optatum finem ſimul perducatur.

Si verò liqueat è contrà bubonem in fiſtulam degeneraſſe ſolâ Chirurgi imperitiâ, nec ulla latentis ſyphilidis ſuſpicio ſit, tunc modò tempeſtatis ratio permittat, ad fiſtulæ curationem depoſitâ dilatione quâcunque properandum eſt ſequenti methodo.

1°. Æger ad curationem ritè præparabitur, non modò auxiliis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, pro ægrotantium temperie & viribus, morbique naturâ rariùs ſæpiùſve iteratis, verùm etiam juſculis diluentibus & refrigerantibus ex pullo gallinaceo juniore, aut carne vitulinâ cum radicibus & herbis convenientibus; ſero lactis chalybeato; lacte aſinino aut vaccino; imò ſi tempeſtivitas ſuadeat, balneatione in aquâ dulci tepidâ, aut potatione aquarum mineralium acidularum.

2°. Dein exploratis priùs numero, longitudine, directione ſinuum, qui cum fiſtulæ oſtio communicant, ſingulorum apertio inſtituenda erit; ac quidem, ſi cutanei & parùm calloſi ſint, uti licebit ſcalpello vel forfice, quorum introductio ſpecillo ſulcato dirigetur; labraque hinc & inde pendula forfice cautè exſcindenda, ut ſinuum fundus detegatur; & deinde ut ſolenne eſt, plaga ſtatim replebitur ad ſiſtendum ſanguinem carpto linamento, quo poſtridie levi manu detracto ulcus digeſtivo ſimplici aliquandiù, ac poſteà Balſamo Arcæi curabitur.

3°. At verò, ſi ſinus profundiores fuerint aut nimiùm calloſi, ſatius erit cauterio viam ſibi facere, ut jam monuimus *præcedenti Capite*. Itaque appoſito fiſtulæ emplaſtro quolibet ita feneſtrato, ut potiſſima ſinuum pars emplaſtri foramini ſeu feneſtræ ſubjaceat, lapidum cauſticorum catena ſuperimponetur; ut eſchara altè inuratur: quæ ſi ad ſinus uſque non penetraverit, inciſæ ad vivum eſcharæ lapides alii indentur, vel quod brevius eſt, ferro diſcindetur ſemi-putris intercapedo, quâ ſinuum receſſus conteguntur.

4°. Dein eſcharæ lapſus quàm ocyſſimè promovebitur emollientibus & relaxantibus, ut butyro, vitello ovi ſolo, vel cum oleo hyperici, aut baſilicone, aut terebinthinâ conquaſſato & linamentis excepto; lapsâque eſcharâ ulcus cum digeſtivo vulgari curabitur, donec ſuppuratio parcior Balſami Arcæi uſum ſuadeat vel permittat.

5°. Relaxatis ſemel ſuppuratione tùm labris tùm confiniis ulceris, omnia diligenter tactu, oculis, ſpecillo exploranda ſunt, nùm alicubi lateat ſinus, callusve gravior ſuperſit, quibus mederi neceſſum ſit, priùſquam ulcus ad cicatricem coire permittatur, ne error noviſſimus pejor eſſet priore, alteraque fiſtula inde denuò ſoboleſceret.

6°. Igitur, ſi ſinus quiſpiam detegatur, ſed in parte quæ ſectionem permittat ſine periculo, totâ longitudine ſtatim incidendus, ſi liceat; vel ſaltem ejuſdem oſtium intruſo eſcharotico ita ampliandum, ut fundus jam obvius liberè detergi, & intruſis medicaminibus perfectè curari poſſit.

7°. Verùm, ſi ſinus ad vaſa cruralia vel majorem aliquem eorum ramum tam propè accedat, ut inciſio periculo vix careat, cathæreticis ſolùm utendum erit, & blandioribus quidem, quæ moderatè agant & oſtium ſinûs roſione ita gradariâ dilatent, ut de eorumdem effectu judicium ferre quotidie liceat; imò etiam cautè attendendum erit, ut cathæretica ad eam tantùm ſinûs oram admoveantur, quæ à cruralibus vaſis longiùs diſtiterit, & quæ eorumdem efficaciæ poſſit tutiùs objici.

8°. Si duriores calli ſuppurationem eluſerint, cathæreticis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet infernali, lapide cauſtico vulgari, aut præcipitato rubro cum unguento baſilicone permixto, quorum ut efficacior ſit virtus, conducit callos ſummo ſcalpelli apice levibus puncturis ſcarificare.

9°. Sinubus ſemel glutinatis, callis abſumptis & ſuppuratis, ſi ſuccreſcens caro firma, denſa, granoſa, roſea ſit, ulcus ad cicatricem deducendum, cui fini conducunt epulotica, quæ ulceris ſuperficiem exſiccando cicatricem inducunt, ut balſamum viride; pompholyx, plumbum uſtum, ceruſſa; parata ex iiſdem emplaſtra; linamentum carptum ſiccum; alumen uſtum &c; aut colletica, quæ tenui glutine cicatricis rudimenta, donec firmentur, ab aëris erodentis attactu tutantur, inter quæ primas tenent terebinthina pulverata poſtquam coctione induruit, ſarcocolla, thus ſive olibanum, myrrha &c.

10°. Demùm ab ipſo curationis principio diæta conveniens ægrotanti imperanda, tenuis quidem ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, & ad ſummum carne pullorum gallinaceorum, cùm omnia pro votis maximè ſuccedunt; tenuiſſima verò & ex juſculis tantùm levioribus, ſi febris in-

vadat; ſi ſuppuratio copioſa & fœtida ſit; ſi ulceris oræ inflammentur; ſi caro mollior & fungoſa luxuriet &c.

§. II. DE BUBONE SKIRRHODE.

Bubonis skirrhodis deſcriptio.

Deſcriptio & differentia. Accidit aliquando, ut bubo venereus eluſâ remediorum omnium efficaciâ nec reſolvatur nec ſuppuretur, ſed totus vel ferè totus arctiùs ſenſim conſtringatur, denſetur, indureſcat, ac in skirrhum propriè dictum, durum, renitentem convertatur, quæ de bubone œdematode, & skirrhode potiſſimùm vera ſunt.

Differentiæ.

Geniti eo modo skirrhi differunt 1°. Ratione figuræ & molis, circa quas plurimùm variant.

2°. Ratione numeri ſitûſque glandularum, quibus inſident; alii enim unam tantùm, & *conglobati*; alii verò plures, vel racematim vel catenatim diſpoſitas, occupant, & racematim vel catenatim *congeſti* dicuntur.

3°. Ratione mobilitatis, cùm alii quidem ſubjectæ parti laxiùs cohæreant, hac & illac mobiles; alii verò ita immediatè adnaſcantur, ut nullomodò inde dimoveri poſſint.

4°. Denique ratione ſensûs, cùm alii indolentes ſint & verè *skirrhodes*; alii verò dolorem obtuſum inferant, & ad *carcinomatoden* naturam proximè degenerent.

Cauſæ.

Cauſæ. Ideò bubo in skirrhum convertitur, quòd lympha in veſiculis ſive cellulis glandularum inguinalium hærens ſpiſſatur prætermodùm, unde partibus conſtipatis & ad intimiorem contactum ſenſim adductis duritiem veluti caſeoſam adipiſcitur. Lympha verò in hunc modum ſpiſſatur multiplici de causâ.

1°. Vitiosâ craſſitudine, quâ naturâ peccat, unde fit ut deinde à ſuſcepto venereo contagio tantò magis cæteris paribus ſpiſſeſcat.

2°. Nimiâ ſuſcepti venerei copiâ vel energiâ, unde fit ut cæteris paribus lympha, cui inſpiratur, tantò magis coaguletur.

3°. Utrâque memoratâ causâ ſimul concurrente, unde fit ut lympha naturâ craſſior à contagio & nimio & efficaciore in compoſitâ utriuſque cauſæ ratione inſpiſſetur.

4°. Uſu præpoſtero topicorum repercutientium, qualia incipienti buboni interdùm applicantur, ut reprimatur, ſed peſſimo conſilio; cùm auctâ lymphæ ſpiſſitudine inde skirrhodes fiat bubo, qui ſponte reſolubilis fuiſſet.

5°. Abuſu topicorum reſolventium aut maturantium, quæ ſi liquefaciendæ lymphæ hærenti imparia ſint, augent ex accidente ejuſdem craſſitudinem, quatenus diſſipant quodcumque tenuius liquidiuſve inerat.

6°. Tandem abuſu topicorum acriorum, ut ſunt cataplaſmata maturantia, quibus ſemen ſinapi contuſum admiſcetur, quæ irritando ſyſtalticas glanduloſi contextûs conſtrictiones cient, utiles quidem, ſi materia impacta ductilis fuerit & ad reſolutionem comparata; noxias verò, ſi durior ſit & expreſſioni reluctetur, quandoquidem vi excluſis tenuioribus partibus craſſamentum, quod ſupererit, in duriorem maſſam coiturum eſt.

Symptomata.

Symptomata. Inde liquet pro diverſâ lymphæ in diverſas inguinum glan-

dulas appellentis naturâ, indole, contagione, vel pro diversâ diverſarum earumdem glandularum laxitate, texturâ, permeabilitate, modò unam tantùm glandulam, mole, figurâ variam affici, unde bubo, ac proinde skirrhus *conglobatus*, mole & figurâ varius; modò plures ſimul racematim vel catenatim diſpoſitas, unde bubo, ac proinde skirrhus racematim vel catenatim *congeſtus*. 1. Bubo skirrhodes conglobatus vel congeſtus.

2°. Pro diverſo glandis infarctæ ſitu, magis vel minùs profundo, aut pro diversâ tendinearum fibrarum vel membranarum, quibus glandula cum confiniis adhæreſcit, longitudine & mollitie, bubonem atque adeò skirrhum inde natum modò liberè mobilem vacillare, modò contrà ſtabilem cum ſubjectâ parte conglutinari. 2. Mobilis vel adhærens.

3°. Prout lympha in glandulis hærens, vel quieta eſt & ſine motu, vel causâ multiplici infrà recenſendâ, §. *ſequente*, rareſcit & expanditur, concludentes glandularum membranas modò immotas permanere, unde tumor verè indolens & perfectè *skirrhodes*; modò dolorificè diſtrahi, unde tumor incipit obſcurè dolere, atque adeò in *carcinoma* degener eſſe. 3. Indolens vel lancinans.

4°. Demùm in priore quidem caſu, in quo ſanguis & lympha vel vaſa ſua ſenſim jam dilataverunt, vel vias novas in collateralia vaſa ſibi jam fecerunt, cùm ab immotâ indolentis skirrhi materiâ nulla nova inferatur vaſis compreſſio, nihil inde quidquam mutari penes colorem & calorem partis, aut lymphæ decubitum; in poſteriore verò, hæc eadem ſecùs ſe habere, ut infrà videbitur §. *ſequente*. 4. Calens & rubens, vel caloris & ruboris expers.

Diagnoſis. Skirrhi inguinalis tùm præſentia, tùm differentiæ in quas diſtinguitur, oculis & digitis obviæ ſunt: Cauſæ verò quibus productus fuerit, ex præcedente ætiologiâ colligi poſſunt. Diagnoſis.

Prognoſis ſemper mala inſtituenda eſt, cùm bubonem in skirrhum mutatum haud facile ſit vel reſolutione vel ſuppuratione diſſipare. Prognoſis.

Peſſima autem, ſi dolere incipiat, cùm inde manifeſtum ſit ad carcinomatoden naturam ſenſim deſciſcere.

Curatio. Difficillimum eſt, ut modò diximus, bubonem skirrhoden reſolvere vel ſuppurare. Suadent quidem nonnulli cucurbitam ſiccam buboni quotidie applicandam eſſe per horæ quadrantem, ut confluxu ſanguinis impacta in skirrho materia calefiat, & topicorum reſolventium vel ſuppurantium energiæ faciliùs deinde pareat. Sed docuit experientia eam methodum ferè ſemper fruſtraneam eſſe, imò non rarò periculoſam, cùm skirrhus à confluente ſanguine frequentiùs incaleſcens tandem in carcinoma ſæpè degeneret. Curatio.

Alii verò volunt skirrhoden glandulam cathæreticis pedetentim abſumendam eſſe, ſi reſolventium & maturantium efficaciam eludat, vel inciſâ cute ferro extirpandam. Sed nunquam ſuaſerim longas, difficiles, periculi plenas operationes iſtiuſmodi, quandiù skirrhus indolens nullam noxam infert: Quod de cathæreticis præſertim dictum volo, quorum uſu præpoſtero skirrhus in carcinoma ſæpè convertitur.

Itaque ſatius eſt ad hydrargyroſim confugere, à quâ feliciorem ſucceſſum licet expectare. Partes enim Mercurii, quæ eo pacto in ſanguinem infunduntur, cùm efficaciſſimæ ſint cùm ad attenuandam & diſſolvendam hærentem lympham, tùm ad corrigendas ſeminii venerei particulas, quæ

lympham coagulant, poſſunt feliciùs quàm ullum aliud remedium, skirrhoden bubonem ſenſim reſolvere, ut qui lymphâ viſcidiore & contagio venereo nimiùm ſpiſſatâ producatur.

At verò in adhibendâ hydrargyroſi duo cautè notanda. 1°. Ut æger diuturno diluentium & relaxantium uſu præparetur, tùm univerſalium, tùm particularium; univerſalium quidem, quæ ſanguinem & lympham temperent & liquefaciant, ut à Mercurii partibus faciliùs poſſint comminui & extenuari: Particularium verò ſive topicorum, quæ bubonis contextum emolliant & relaxent, ut lymphæ hærenti magis permeabilis fiat.

Priori indicationi conducunt balnea in aquâ fluviatili tepidâ; juſcula aut apozemata refrigerantia; ſerum lactis chalybeatum; lac aſininum; aquæ minerales acidulæ ſive chalybeatæ; &c. Poſteriori verò ſatisfaciunt cataplaſmata de micâ panis, aut ex pulpâ radicum & herbarum emollientium; vel emplaſtra de mucilaginibus, aut ſpermate ceti, quibus diù inſiſtendum eſt.

2°. Ut hydrargyroſis lento paſſu procedat, hoc eſt, ut pauca unguenti mercurialis doſis illinatur quâlibet frictione; ut frictiones fiant longis intervallis; ut protractis frictionibus Mercurius cum ſanguine confuſus diù retineatur &c; eo ſcilicet fine ut Mercurii partes cum ſanguine diutiùs circulantes, lympham, quæ in glandulis inguinalibus hæret impacta, poſſint efficaciùs diſſolvere, & perfectam bubonis skirrhodis reſolutionem procurare.

Hac methodo certum eſt inguinales skirrhos, qui buboni prægreſſo ſuccedunt, ſi perfectè non reſolvantur, quod rariſſimum eſt, ſaltem ita imminui, ut tumor ſuperſtes amygdalæ aut avellanæ molem vix æquet. Noluerim tamen certum & indubitatum effectum ſemper polliceri, quoniam novi skirrhodes bubones ita rebelles interdum eſſe, ut hydrargyroſi ſummâ etiam cautione adhibitæ pertinaciter reſiſtant.

Quòd ſi hæc accidant, modò bubo lapideam duritiem nondùm adeptus ſit, nec ad cancrum occultum propendeat, proderit Thermas Baregianas adire, ut embrochen ſuper bubonem iterando, inguen morboſum ſtillicidio aquæ fluentis ſupponendo, demùm tumori limum, qui in aquæ fundo colligitur, apponendo quotidie, coagulata lympha ſenſim liquefiat & tandem reſolvatur. Neque enim uſquam alibi Thermas ullas novi, quæ vel leniùs agant, vel glandularum infarctus efficaciùs diſcutiant.

Cautò tamen opus eſt, ac ſi bubo inde rareſcere, calefieri, dolere incipiat, Thermarum uſu æger ſtatim abſtineat, ne skirrhus in carcinoma degeneret. Tunc igitur miſſis remediis omnibus res tota naturæ viribus committenda eſt, convenientem diætam imperando, & tumori emplaſtrum imponendo ex æqualibus partibus emplaſtrorum diabotani & de mucilaginibus.

§. III. DE BUBONE CARCINOMATODE.

Bubonis carcinomatodis deſcriptio.

Deſcriptio & differentiæ. Bubo skirrhodes, dùm in carcinomatoden degenerat,

1°. Incaleſcit, obſcurè dolet ſi prematur, intumeſcit, duriùs re-

nititur, identidem lancinat, rarò tamen; & tunc *Carcinoma incipiens* appellatur.

2°. Inde magis calet, dolet, tumet, renititur; frequentiùs & acutiùs lancinat, mutatâ figurâ in apicem faſtigiatur, quem cutis tenſa, lævis, lucens, ſubrubra obtegit; & tunc *Carcinoma confirmatum* quidem, ſed *occultum* dicitur.

3°. Demùm faſtigiatus apex diſciſsâ cute in ulcus dehiſcit, unde ſanguis, ichor, ſanies ſtillatim manant; ulcus incipiens tacitò progreſſu ſenſim ampliatur; cancroſa materia expanditur & extumet; ulceris oræ invertuntur & extrorsùm replicantur; caro ſuccreſcit fungoſa, tabe diffluens; ichor, ſanguis, ſanies ubertim profluunt; dolor atrox, urens, lancinans diſcruciat; tumoris confinia livent, uno verbo *Carcinoma confirmatum & exulceratum* eſt.

Cæterùm, ut de skirrho dictum eſt, ſic quoque carcinoma mobilitatis ratione variat; nam modò vacillat & in ſede mobile eſt, modò contrà ſtabile ſubjectis partibus firmiter adhæreſcit.

Cauſæ. Carcinomatis ætiologia hoc unico principio, hactenùs ignoto, attamen veriſſimo, tota nititur, nimirùm lympham in skirrho impactam rareſcibilem eſſe ſi calefiat, conceptoque ſemel fervore ad expanſionem inſito elaterio niti momento tantò majore, quantò magis denſata & conſtipata fuerit. Id ſanè vel ex eo abundè demonſtratur, quòd skirrhodes tumor, cùm in carcinoma incipit degenerare, intumeſcat citra tamen ſuppurationem ullam; quòd creſcente intumeſcentiâ skirrhi pars ſive angulus in apicem faſtigietur; denique quòd diſruptâ ſemel cute cancroſa materia, quæ intùs latet, ubi primùm liberior expanſioni locus datur, extumeſcens & veluti exundans ulcus incœptum ſenſim diducat, & dùm ſeſe magis magiſque effert, ulceris margines circumquaque extrorsùm invertat. Cauſæ.

Inde ſequitur præternaturalem calorem, quem materia in skirrho impacta concipit, proximam eſſe cauſam, quâ skirrhus in carcinoma convertatur. Conſtat autem calorem hujuſcemodi à skirrhosâ materiâ concipi,

1°. Quotieſcunque ſanguis juxtà fluens fervidior ipſe eſt à febre ardente aut diuturnâ; diætâ acriore, ſalsì, piperatâ; abuſu vini meracioris aut liquorum ardentium; venere, exercitatione, vigiliâ, immoderatis,

2°. Quotieſcunque ſanguis, licet calore non æſtuet, nimiâ tamen copiâ cogitur hærere in skirrhi confiniis, ut accidit ex frequenti cucurbitularum applicatione, aut skirrhi contuſione, contrectatione, compreſſione &c.

3°. Demùm quotieſcunque tumor skirrhodes prætermodùm calefit admotis topicis actu vel potentiâ calidioribus; præpoſterâ aquarum thermalium embroche; imprudenti abuſu eſcharoticorum &c.

Debent ergo hæc omnia inter remotas ſive procatarcticas carcinomatis cauſas ſingula recenſeri.

Symptomata. Ideò ex dictis skirrhus incipit in carcinoma mutari, quòd contenta materia ferveat & rareſcat. Debet ergo skirrhus in carcinoma degenerans paulò magis calere, tumere, reniti. Symptomata. 1. Renitentia major.

2. Dolor. 2°. Tumet materia in ſkirrho degenere. Debent ergo concludentes cellulæ & externa glandulæ ſkirrhoſæ involucra fortiùs inde diſtrahi, atque idcirco dolere.

3. Lancinatio. 3°. Materia eadem validiore niſu identidem rareſcens ab externâ causâ qualicunque vaſa juxtà repentia fortiùs comprimit. Debent ergo arteriæ retento ſanguine magis turgidæ fortiùs inde oſcillare, parteſque appoſitas quatere vehementiùs, unde dolor lancinans.

4. Quæ ſingula ingraveſcunt in dies. 4°. Quâ proportione in skirrho degenere materia gradario augmento magis fervet & impenſiùs rareſcit, proportione eâdem debent calor, dolor, tumor, renitentia, lancinatio magis & magis in dies invaleſcere.

5. Apex faſtigiatus. 5°. Cùm skirrhoſa materia non ſit perfectè homogenea & uniformis, ſed in variis tumoris cellulis ad expanſionem magis minùſve comparata; pari modo cùm nec ipſæ cellulæ, quibus concluditur, expanſivo niſui æqualiter reſiſtant, ſed momento vario & inæquali pro diverſo contextûs modo, debet una aut altera skirrhi degeneris pars alterutrâ vel utrâque de causâ extumere præ cæteris, & mutatâ figurâ in apicem faſtigiatum ſenſim protuberare.

6. Rubor in ſummo apice. 6°. Quò magis unus aut alter tumoris degeneris angulus in apicem faſtigiatur, eò magis neceſſum eſt ſuperextenſam cutem diſtrahi, tendi & explicari. Debet ergo ſummus apex tensâ, lævi, lucente, tenui cute obtegi; imò & ſubrubrâ, quoniam ſanguis vaſa ejuſdem nimiùm diſtracta difficiliùs permeat.

7. Exulceratio. 7°. Cutis diſtractione nimiâ attenuata diſcinditur cum ſubjectâ materiâ degenere. Inde ulcus parvum & ſuperficiarium, ſed quod cauſarum earumdem efficaciâ ſenſim creſcit & dilatatur. Sic in malo granato, vel momordicæ pomo, cùm matura ſunt, vel leviſſima ſciſſura ſolet ſponte in ampliorem dehiſcere ſolo involucrorum elaterio.

8. Suppuratio anomala. 8°. Manat ex ulcerato carcinomate ſanguis, ſi majora vaſa ſanguifera diſcindantur: Lympha ſive ichor, ſi illæſis ſanguineis vaſa lymphatica tantùm diſrumpantur: Purulenta materia, ſi fungoſa caro, quæ ulceris ſuperficiem obducit, computreſcat: Demùm ſanies ſive lympha ſanguine & pure inquinata, ſi memoratæ conditiones unà ſimul concurrant: Nunquam tamen pus verum, ſincerum, laudabile, cùm skirrhoſa materia tùm propter naturam lymphaticam, tùm propter ſpiſſitudinem nimiam perfectæ ſuppurationi impar ſit.

9. Labra ulceris replicantur. 9°. Creſcente cancroſæ materiei expanſione, cùm cutis circumferentia non poſſit pari ratione extendi, conſequens eſt ut ulceris labra extrorsùm revolvantur & contorqueantur fœdiſſimo ſpectaculo.

10. Et venæ circumcircà varicoſæ tument. 10°. Tandem, compreſſis circumquaque venis, ſanguis non modò hæret in tumoris confiniis, ſed depoſito ob moram rubore nativo nigriorem colorem contrahit, unde liventes ac varicoſæ vaſorum propagines, quibus carcinoma cingitur.

Diagnoſis. *Diagnoſis.* Natura, ſtatus, differentiæ bubonis carcinomatodis facilè patent ex deſcriptione. Cauſæ verò erui poſſunt ex antecedente vivendi more.

Prognoſis. *Prognoſis.* Bubo carcinomatodes morbus eſt gravis & periculoſus, qui

raro

rarò curatur, nec unquam niſi ferro & igne: Duro enim nodo durus cuneus apponendus eſt.

Si bubo ſubjectis partibus ſtabiliter adhæreat, cùm neque ferro, neque cathæreticis radicitùs extirpari poſſit, planè incurabilis eſt, & mitigationem tantùm ſeu *palliationem* admittit.

Si verò mobilis ſit & à ſubjectis partibus ſejunctus, poteſt perfectè curari extirpatione, modò à cruralibus vaſis ſatis diſtiterit, ut operatio ſine periculo poſſit inſtitui.

In genere bubo carcinomatodes major minore, acutiùs dolens dolente obtuſiùs, exulceratus occulto gravior eſt.

Curatio Varia eſt, ut modò diximus, pro diverſo tumoris ſtatu; *curatoria* ſcilicet ſi mobilis, *palliativa* tantùm ſi ſtabilis ſit. Therapeia curatoria.

I. In priore caſu hæc præſens urget indicatio, ut tumor cancroſus celerrimè exſcindatur, ne viciniores partes in conſortium trahat, aut mole auctus ſubjectæ parti ſtabiliter agglutinetur.

Itaque 1°. Æger, ut jam ſæpè dictum eſt, ad operationem ſtatim præparandus univerſalioribus remediis, venæ ſectione ſcilicet & purgatione; juſculis aut apozematis alterantibus; lacte aſinino, vaccino, aut ſero lactis; aquis mineralibus; balneatione &c; quæ pro ægrotantis conſtitutione, ſtatu, ætate, annique tempeſtate variè variare debent. Imò etiam hydrargyroſis præmittenda eſt, ſi qua ſit latentis ſyphilidis ſuſpicio, ut ſæpè accidit.

2°. Deinde, ſi nonnulli audiantur, utendum cathæreticis, potiſſimùm verò diverſis Arſenici præparationibus, correctionibus, calcinationibus, quibus aſſerunt glandulam cancroſam totam, ut aiunt, *mortificari*, & ſponte decidere, dùm avellitur. Eâ de re conſulendi Falloppius, *Tractat. de Tumoribus præter naturam*; Sennertus, *Operum Lib.* 4, *Parte* 3, *Sect.* 1, *Cap.* 7, de Pulvere benedicto Antonii Fuchſii; Johannes Vigerius, *in Chirurgiâ magnâ*; Petrus Johannes Faber, *in Myrothecio Spagyrico*, de quintâ eſſentiâ Arſenici; Johannes Baptiſta Alliot, *Traité du Cancer* &c.

3°. Sed eam methodum, quamquam forſan manu parciſſimâ in parvis & cutaneis glandulis tentari poſſit, periculoſam tamen cenſemus & parùm tutam, ſi grandior aut profundior cancer curandus contigerit; 1°. Quia cathæretica magnâ doſi adhibita, irritando, laceſſendo, rodendo, gravem inflammationem excitant cum febre, quæ nunquam periculo vacant. 2°. Quia dolore acutiore, quem inferunt, viciniores partes, quæ ſanæ erant, in cancri naturam mutant, unde creſcit carcinoma & ſubjectis partibus adhæret, à quibus antè ſejungebatur. 3°. Potiſſimùm tandem, quia nunquam tutum crediderim uſum Arſenici, quocunque modo præparetur, calcinetur, corrigatur. Notum eſt enim, nec unicâ experientiâ, ſolo uſu externo Arſenici mortem miſeram ægrotantibus illatam eſſe. Quâ de re vide Fernelium, *Method. medendi Lib.* 16, *Cap.* 18, ubi refert Arſenicum & Mercurium ſublimatum, cancro mammæ impoſita, mulierem diebus ſex de medio ſuſtuliſſe, perinde ac ſi eadem ore hauſta fuiſſent.

4°, Igitur ſatius eſt mobilem cancrum ferro exſcindere radicitùs celeri operatione; Scilicet glandula cancroſa digitis, ligaturâ, forcipe circulari,

aut volſellâ uncinatâ arrepta ſuſpenditur; inde cutis & tumoris baſis, novaculâ, ad dimidiam longitudinis partem linteo obvoluto armatâ, circumquaque ſubtùs circumciditur, donec cancer totus radicitùs extirpetur, ſedulò cavendo ne quid reſiduum remaneat, quod cancroſæ indolis ſuſpectum eſſe videatur. Sanguinis fluxus vel ligaturâ, ſi vaſa unde manat ampliora ſint, vel ſolâ vitriolici fruſtuli applicatione reſtinguitur. Plaga linamento ſicco oppletur & manu aliquandiù comprimitur, donec ſanguis ſubſiſtat. Dein poſterâ tertiâve die, poſtquam linamentum deciderit, ſuperſtes ulcus digeſtivo vulgari, balſamo Arcæi, balſamo viridi ſucceſſivè curabitur, ut artis eſt, & ut feret uſus.

5°. Cæterùm in id unicè Chirurgum intendere neceſſum eſt, 1°. Ut ſi qua puſilla glandula cancroſa vel ad cancri naturam proxima lateat in confiniis, diligenter extirpetur; cancer enim hydra eſt, quæ ſemper reviviſcit, niſi capita omnia reſecta ſint. 2°. Ut carnis optimæ regenerationi cautè provideatur, ulcus curando ſummâ diligentiâ, ne in fiſtulam degeneret, quod de cancroſis ulceribus nimiùm frequens eſt.

6°. Sanato demùm ulcere vel ad cicatricem properante, vitioſa ſanguinis diatheſis, quæ à cancro inducta eſt, vel quæ cancrum ipſa fovebat, remediis corrigenda eſt, ne ſimili vitio novus cancer in parte alterâ repullulet. Ad hunc autem ſcopum faciet methodus modò proponenda ad *palliativam* cancri ſtabilis therapeiam: Quæcunque enim cancro mitigando conducunt, conducunt eadem cancro præcavendo.

Therapeia palliativa. II. In caſu altero, nempe ſi cancroſus tumor vicinis partibus jam adhæſerit, neque adeò poſſit radicitùs ullâ ratione extirpari, ab operatione omni abſtinendum eſt tanquam inutili, imò noxiâ, & *palliativis* tantùm remediis inſiſtendum.

1°. Haud deſunt tamen, qui curationem perfectam etiam in eo caſu polliceantur uſu cathæreticorum, præſertim verò arſenicalium; ſed ægrotantes, ſi magnificis promiſſis iſtiuſmodi confidant, temerariæ credulitatis pœnas citò luent morte miſerâ & crudeliſſimâ. Neque enim ſperare licet utilem fore in ſtabili cancro therapeiam, quam noxiam eſſe in mobili modò demonſtravimus.

2°. Tunc ergo una ſalus ægris eſt nullam ſalutem ſperare, & miſsâ inani & periculosâ fiduciâ unicè providere, ut cancri augmentum præcaveatur; vitioſa ſanguinis diatheſis corrigatur; dolores, qui ægrum miſerrimè torquent, leniantur; demùm vita quàm diutiſſimè & quàm mitiſſimè procraſtinetur, in quibus procurandis therapeia palliativa tota verſatur.

3°. Eapropter æger identidem purgandus eſt, non quidem catharticis draſticis, ut nonnullis temerè videtur, ſed blandioribus, ut mannâ, caſſiâ, rhabarbaro, ſyrupo florum perſicorum &c. quæ congeſtam in primis viis cacochyliam & bilioſam amurcam leniter educant ſine graviore orgaſmo.

4°. Vena quoque in brachio alterutro identidem incidenda eſt, ſi dolor & calor ingraveſcant; eo ſiquidem modo depletis vaſis arteriæ tumori circumjectæ minùs turgebunt, atque adeò debiliùs oſcillando calorem doloremque minorem inferent.

5°. Ægrotanti interdicendum vino, venere, exercitatione nimiâ, animi pathematis vehementioribus, alimentis ſalſis, piperatis, acrioribus, & condimentis quibuſcunque; ac diæta imperanda eſt tenuis, humectans, temperans ex hordeaceis, avenaceis, oryzâ, offâ, juſculis levioribus aut gelatinis, demùm ad ſummum pullis junioribus, gallinis, carne vitulinâ &c.

6°. Uſurpanda identidem juſcula vel apozemata refrigerantia & diluentia; aquæ chalybeatæ minerales è claſſe leviorum; balnea vel ſemicupia in aquâ dulci tepidâ; lac aſininum, aut vaccinum; ſerum lactis &c. imò quod præſtabilius eſt, lac vaccinum pro omni alimento vel continenter, vel frequentiſſimè ſaltem, quod ne ventriculum gravet, poterit doſi matutinæ addi aqua ſecunda calcis ab ℥ j. ad iij. vel decoctum amarum foliorum abſinthii, centaurii, chamædryos &c. ad ℥ iij, iv, aut v, vel ante lactis hauſtum devorari quolibet manè bolus abſorbens ex coralliis rubris, oculis cancrorum, cortice Peruviano, lapide hæmatite, terrâ ſigillatâ, cretâ, aliiſve hujuſce generis, quæ ſingula ad ℈ j. exhiberi poſſunt, ſi duo aut tria tantùm exhibeantur.

7°. Carcinomati, ſi occultum ſit, topica nulla remedia admovenda ſunt, nec calida, acria, reſolventia, quæ calefaciendo morbum aggravant; nec refrigerantia, anodyna, pinguia, demulcentia, quæ cutis poros obſtipando & inſenſilem diapnoem inhibendo tumoris calorem, atque adeò morbi progreſſum intendunt per accidens. Sufficit igitur curare ne tumor frigore conſtringatur, aut humorem extrinſecùs contrahat ab aëre humidiore, quod utrumque cavere haud difficile eſt ratione ſedis, quam tumor occupat.

8°. Contrà, ſi carcinoma exulceratum fuerit, tunc neceſſum eſt ulcus quotidie curare, linamento ſicco molliter extergere, decocto Agrimoniæ aut Geranii Robertiani eluere, & humoris defluentis ferociam retundere vel ſaltem mitigare topicis, quæ virtute anodynâ aut abſorbente polleant, modò oleoſa non ſint. Multigena in hunc finem laudantur remedia, ſed cæteris palmam videntur præripere ſequentia: Nutritum ex ſucco Solani hortenſis ſeu vulgaris, vulgò *Morelle*, recenter expreſſo, & ſaccharo vel potiùs Magiſterio Saturnino, in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo agitando paratum; oleum ovorum recèns in mortario plumbeo conquaſſatum, donec nigreſcat; lamina plumbea attenuata, vel ſola, vel Mercurio illita; caro cochlearum terreſtrium, aut cancrorum fluviatilium elixa & ad putrilaginem in mortario plumbeo contrita; Talleolæ carnis vitulinæ calentis; catelli recèns nati per medium diſſecti, & calentes admoti; oleum è ranis viridibus per deſcenſum diſtillatum, addito exſiccatarum ranarum earumdem, bufonum, aut cancrorum fluviatilium pulvere; remedia omnia ex tuthiâ, pompholyge, Saturno &c. præparata.

9°. Debent narcotica, ut Opium, à gr. j. ad ij. vel iij. iiſdem remediis admiſceri, ſi dolor ſit nimius, acer, mordax, lancinans: Imò verò internè etiam uſurpari debitâ & conveniente doſi, ut inde dolor efficaciùs deliniatur, quod de cancro mobili, ſi acutè doleat, & de occulto dictum quoque volumus.

10°. Demùm oportet identidem blando cathæretico carnium fungoſarum, quæ ſuccreſcunt, luxuriem reprimere, ad quem ſcopum efficaciſſimum eſſe novimus balſamum, quod chalybis vulgò dicunt, & cujus conficiendi modum infrà proponemus ad calcem *Libri IV.* Unguentum enim ſive balſamum iſtiuſmodi rodendo abſumit carnes fungoſas, leniter tamen, quoniam ſpicula corroſiva ſpiritûs Nitri fermentatione attrita, chalybeatis partibus caſtrata, oleo olivarum irretita ſunt. Quin imò, ſi ita videatur, poteſt balſamum illud inſulſius inſulſiuſque fieri, atque adeò minùs minùſque corrodens, ſi repetitâ ſæpiùs ablutione, acida ſpiritûs Nitri ſpicula diligentiùs eluantur.

CAPUT VII.

De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgò Chancres.

§. I. DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Ulcuſculorum venereorum deſcriptio.

ULCUSCULA cancroſa ab impurâ venere, quæ pudendorum cariem conſtituunt, ſunt ulcera exigua, ſuperficiaria, parùm cava, rotunda, calloſa, contumacia, quæ à venereo contagio in pudendis ſuccreſcunt ac repullulant.

Inſident in utroque ſexu variis genitalium locis; in viris quidem frequenter internæ præputii faciei, & dorſo vel lateralibus partibus balani, frequentiſſimè ejuſdem coronæ vel fræno, quandoque etiam extremo urethræ ductui, qui per medium balanum extrorsùm porrigitur: In fœminis verò ſæpè internæ faciei labiorum vulvæ ſeu magnæ fiſſuræ, ſæpiſſimè clitoridi, clitoridis radici, præputio quo clitoris obtegitur, geminæ nympharum ſeu pterygiorum faciei, carunculis myrtiformibus, vaginæ; quin etiam quandoque extremæ urethræ juxta lacunas.

Initio levis extuberat papula miliaris vel miliarem parùm ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim albeſcit & complanatur, ac tandem levi aperturâ dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuatâ dein labrorum eroſione ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis vel minùs duris, denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace ſcatet; & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.

Differentiæ.

Differunt invicem ulcuſcula iſtiuſmodi, 1°. Sede; alia enim ad balanum, ut ea quæ ejuſdem dorſum, vel quod frequentiùs, coronam; alia verò ad præputium, ut ea quæ internam ejuſdem faciem, aut extremum marginem; alia demùm ad utrumque pertinent, ut ea quæ frænum hinc vel inde occupant, quo præputium cum inferiore ſeu ſimâ balani parte connectitur.

2°. Numero; nam modò pauca ſunt & diſcreta, modò numeroſa &

confluentia; modò in unum ſimul collecta, confertaque adjacent areatim diſpoſita; modò verò circulari ambitu vel balani coronam cingunt, vel præputii radices obſident.

3°. Qualitate; nam alia ſunt benigniora, quæ rotunda, ſuperficiaria, parùm calloſa, in fundo albicant, pus laudabile ſuggerunt & labra habent nec rubra, nec extuberantia; alia contrà maligniora, quæ figurâ irregulari & angulosâ; cavitate nigrâ, liveſcente, atro-purpureâ; labris admodùm duris, calloſis, prominentibus, rubris, inflammatis conſpicua ſunt, ichoroſum quid fundunt potiùs quàm pus, & latiùs altiùſque ſerpunt.

4°. Demùm causâ; alia ſiquidem ſuperveniunt impuro concubitui ſine præviâ ullâ labe, & proinde à contagio recèns admiſſo; alia verò ſine concubitu ullo ſuſpecto, ſaltem qui recens fuerit, à lue dudùm latente inferuntur, & proinde à contagio jam pridem accepto & inveterato dependent.

Præter modò deſcripta, contingit & in aliis quibuſdam partibus ulcuſcula ejuſdem generis quandoque obſervari, ſi fortè per illas partes virus venereum admiſſum fuerit. Sic in catamitis, ſi cum ſyphiliticis conſueſcant, ani confinia tam internè quàm externè; ſic in nutricibus, ſi lactent alumnum infectum, mammarum papillæ, & circulares areæ, quæ papillas ambiunt; ſic in alumnis, ſi ab impurâ nutrice lacteant, aut in procis, ſi cum ſyphiliticâ amaſiâ columbentur, labia, buccæ, gingivæ, lingua, ulcuſculis fœdantur cancroſis, quæ à contagio venereo ortum perinde ducunt, & quæ venerea genitalium ulcuſcula ita referunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit. *Ulcuſcula in aliis locis, quàm in pudendis aliquando enaſcuntur.*

§. II. CAUSÆ.

In impuro concubitu non modò balanus præputiumque, quo balanus contegitur, ſed etiam penis totus, imò non raro pubes ipſa ſolent in viris objici virulento humori, quem mulier infecta emittit, dùm venere colliqueſcit, vel quo ſordent illota muliebria. Nec diſpari quoque ratione non ſolùm vagina & vulva, & variæ illarum partium rugæ & carunculæ, ſed externa quoque pudendi facies, totumque interfœmineum ſolent in fœminis perfundi corrupto ſemine, quod vir ejaculatur, vel virulento pure, quod è cancroſis penis ulcuſculis manat. Verùm licet omnes genitalium partes communi offerantur periculo, conſtat tamen ſingulis parem inde labem nequaquam inferri. Ulcuſcula enim venerea, ut modò dicebamus, in viris balano quidem, balani coronæ, fræno & internæ præputii parti inſident, nunquam verò externæ ejuſdem faciei, aut reliquæ cuti, quâ penis veſtitur: In fœminis verò vaginæ quidem aut vulvæ interiora occupant, nunquam verò pudendi exteriora. Hinc ergo conſequens eſt latere quid in illis locis peculiare, unde virus, quod à cæteris partibus lædendis abſtinet, poſſit in illas efficaciùs agere. *Ulcuſcula venerea certa loca pudendorum affectant.*

Obviæ tantùm proſtant cauſæ duæ, à quibus diſcrimen deduci poſſit, ſitus nempe illarum partium, & peculiaris earumdem ſtructura.

Non ratione ſitûs aut declivitatis locorum illorum.

I. Fit quidem ſitu, ut balani & interna præputii facies in viris; in fœminis verò vaginæ & vulvæ interiora ſemine virulento in concubitu magis madefiant; eodem, niſi eluatur, diutiùs perfundantur poſt concubitum; & idcircò illius energiæ & efficaciæ inde magis pateant præ cæteris partibus. Sed hanc priorem cauſam, quamquam ad ulcuſcula in memoratis partibus frequentiùs producenda conferre valeat, ſolam tamen ſufficere minimè credimus, ut in illis tantùm locis producantur.

1°. Quòd cutis penis & externa præputii facies in viris; externa verò pudendi labia & totum interfœmineum in mulieribus, licet virulenti ſeminis contactui non tam forſan pateant in concubitu, nec ſemen vitioſum, quo ſemel madent, tam diù retineant opere confecto, quàm balanus & internum præputium, aut vaginæ & vulvæ interiora; nec ideò poſſint tam frequenter ulcuſculis infeſtari; at ſaltem niſi alia obſtiterit ratio, deberent aliquando ulcuſculis & ipſa affici, cùm certum ſit & ipſa ſeminis virulenti contactui & efficaciæ ſatis diù objici, quod tamen repugnat experientiæ.

2°. Quòd hæc ipſa genitalium loca, ubi ulcuſcula pullulant, modò opere confecto ſtatim eluerentur, vix ullum à ſitu detrimentum pati deberent præ cæteris genitalium partibus, quæ in concubitu virulento ſemini perinde obviæ fuêre. Docet tamen experientia etiam cum eâ cautione, quæ videretur diſcrimen æquatura, ulcuſcula in illis locis non raro, in aliis verò nunquam enaſci, quod proinde videtur non ex ſolo ſitu, ſed ex aliâ penitiore causâ repetendum eſſe.

3°. Quòd, utcunque res ſe habeat in impuro concubitu, & in ulcuſculis quæ concubitu contrahuntur, at ſaltem omnia paria futura ſint, ſi ulcuſcula citra concubitum à ſyphilide latente ſponte progerminent. Conſtat tamen etiam in illo caſu ulcuſcula in certis tantùm genitalium locis enaſci intactis aliis, quod tunc evidens eſt à partium ſitu minimè dependere.

Sed ratione ſtructuræ peculiaris, quæ in illis locis conſpicua eſt.

II. Liquet ergo ex causâ alterâ, ſcilicet peculiari ſtructurâ partium, quæ ſolent ulcuſculis infeſtari, deducendum eſſe, cur certo diſcrimine partes illæ præ cæteris genitalium partibus huic malo ſingulariter obnoxiæ ſint.

Docet autem Anatomia in viris internam præputii, totamque balani faciem, ſed præſertim fræni latera & coronæ peripheriam; in fœminis verò internam faciem vulvæ & caruncularum omnium, quæ in vulvam prominent, ipſumque vaginæ principium & myrtiformes carunculas, quæ vaginæ adſtant, denſiſſimè conſterni vaſculis numeroſis, minutiſſimis, vix ſemi-lineâ profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infimâ parte cæcis, alterâ extrorsùm dehiſcentibus tenui oſculo, quæ à circumfluo ſanguine humorem pinguem, album, ſebaceum, viroſum ſecernunt, ſecretumque ſtillatim evomunt, unde partium lævitas, ſenſus, mollities, lubricitas jugiter foventur, ſed unde, ſi loturæ parcatur, ſordes brevi cumulantur ſubalbidæ, oleoſæ, fœtidi & gravioris odoris. Inde ergo pronum eſt conjicere deſcripta vaſcula venereo ſeminio peculiariter objici; humore ſebaceo quem continent, ſimul ac inſpirato contagio venereo corruptus fue-

rit, dilatari, inflammari, erodi, exulcerari; uno verbo ulcuſculis cancroſis infeſtari, quorum vera ſint & propria ſedes. Sed de his fuſiùs infrà.

Huic autem conjecturæ multa ſuffragantur. 1°. Quòd venerea ulcuſcula in iis tantùm genitalium locis obſerventur, quæ deſcriptis vaſculis ſive potiùs incerniculis conſita ſunt; nulla verò in cæteris eorumdem partibus, quorum diſpar ſtructura. Ut multis probatur.

2°. Quòd ulcuſcula eadem, quæ in aliis quibuſdam corporis partibus quandoque conſpicua ſunt, ſi virus per hæc loca admiſſum fuerit, partes eas tantùm infeſtent, in quibus ſimilis eſt ſimilium incerniculorum ſive vaſculorum fabrica & diſpoſitio; *v. g.* confinia ani, ad quem proſtant ſebaceæ plurimæ glandulæ, unde profluit humor ille ſubpinguis, quo podex oblinitur; mammarum papillas aut papillarum areas, in quibus latent glandulæ conſimiles, quæ humorem fundunt unguinoſum; oris labia, buccas, gingivas, linguam &c. in quibus ſingulis conſtat ſimilem adeſſe ſimilium vaſculorum ſive incerniculorum apparatum.

Ex his ſequitur, ſolâ ſupra cutim adhæſione ſeminis vel ſeminalis humoris viſcidi corruptique à coeuntibus emiſſi, virus exulcerandis genitalium partibus inſpirari, ſeu ut expreſſiùs dicam, in cava vaſculorum modò deſcriptorum guttatim illapſum humori, quem continent, latenter inſtillari.

Inde eſt 1°. Quòd ulcuſcula iis genitalium partibus potiſſimùm inſideant, quæ vitioſi humoris attactui magis obnoxiæ ſunt, & in quibus virulentus humor pertinaciùs hæret: In viris ſcilicet inter præputium & balanum; in fœminis verò inter vaginæ rugas, variaſque vulvæ plicas ſive carunculas.

2°. Quòd in iis viris frequentiùs accidant, quibus longius & amplius præputium balanum, & humorem, quo balanus madet, arctiùs comprehendit; rariùs verò circumciſis & apellis, quibus arte præciſo præputio, aut verpis, quibus præputio naturâ breviore glans detecta eſt, unde faciliùs extergitur.

3°. Quòd idem & in fœminis quoque obſervari videatur, quarum cæteris paribus ulcuſculis illas præſertim infeſtari compertum eſt, quibus ampliora pterygia vaginam ſtrictiùs occludunt, ideòque virulentum ſemen, quod infuſum eſt, pertinaciùs retinent.

4°. Demùm, quòd ulcuſcula rariſſimè affligant, ſi poſt ſuſpectam coitionem genitalia vino, aquâ vel lotio quàm citiſſimè mundentur & eluantur; contrà verò ſæpiſſimè, ſi illota tradantur pædori & ſpurcitiei.

Modò dicta volumus tantùm de illis uſcuſculis intelligi, quæ ſolent coitui impuro immediatè ſuccedere; nam cætera quæ citra concubitum, ſaltem qui ſuſpectus ſit, à lue jam pridem latente ſponte repullulant, ea ſanè produci manifeſtum eſt, non ab alieno ſeminio, quod extrinſecùs adveniat, ſed à ſeminio venereo, quod jam dudùm ſanguini inſit, & quod à vitiato ſanguine humori ſebaceo ſuprà deſcripto circulatione latenter ſubminiſtretur.

Id unum miri ſubeſt à veneno eodem, genitalibus ſimili ratione affricto, affectiones tam diverſas in diverſis, modò gonorrhœam, modò bubo- Explicatur quo modo

contagium idem diverſos diverſimodè afficiat.

nem, modò ulcuſcula cancroſa, modò hæc omnia ſimul inferri. Sed videtur nodus ille expediri poſſe geminâ differentiâ, quæ in veneni efficaciâ intercedit, alterâ penes diverſam vim, quâ pollet virus quod agit; alterâ, penes diverſam partium, in quas agit, conſtitutionem.

1°. *Differentiâ* quidem penes diverſam veneni vim & indolem; nam ſi ita ſpiſſum craſſumque ſit, ut cuti hæreat impactum, nec ulteriùs penetret, in eo caſu poterit ad ſummum ulcuſcula cancroſa producere, in vaſcula ſebacea cuti ſubjecta ſenſim illabendo. Si verò tenuius ſit, ideòque ad humorem ſebaceum coagulandum & ulcuſcula producenda minùs efficax, ſed altiùs ſubiens cum lymphâ ſubter cutem circulante commiſceatur, bubonem quidem excitaturum eſt in glandulis inguinalibus, quò unà cum lymphâ convehitur; nullam tamen gonorrhœam, quoniam præ ſpiſſitudine in vaporoſos halitus reſolvi non poteſt, quibus urethræ interiora & præſertim ſeminis conceptacula impetantur. Demùm, ſi valdè ſubtile fuerit & penetrans, tunc illibatis ſebaceis vaſculis glanduliſque inguinalibus, quia nec humori ſebaceo, nec lymphæ coagulandis præ tenuitate compar eſt, vapore ſubtiliſſimo in quem ferè totum exhalatur & reſolvitur orgaſmo concubitûs, conceptacula ſeminis aggredietur, atque virulentam gonorrhœam inferet. Quòd ſi multigenum fuerit, parteſque habeat penes tenuitatem diverſas, in illo caſu vel tres memoratos affectus, vel binos ſaltem unà ſimul poterit inducere, ut in praxi frequenter obſervatur.

2°. *Differentiâ* verò penes diverſam partium conſtitutionem; nam virus idem in hæc aut illa loca efficaciùs vel inefficaciùs aget, unde ulcuſcula, bubones, gonorrhœam variè illaturum eſt, prout ſebacea genitalium vaſcula, ubi ulcuſcula, magis vel minùs patula aut laxa erunt; inguinales glandulæ, ubi bubones, magis vel minùs denſatæ, compreſſæ, ad infarctum faciles; demùm ſeminaria conceptacula, ubi gonorrhœæ fiunt, magis vel minùs hiulca, aut concipiendæ ulceroſæ inflammationi magis vel minùs comparata erunt; quæ cùm ſexcentis modis & invicem variare, & cum diversâ ſeminii morboſi qualitate & indole poſſint concurrere, inde infinita diverſitas debet emergere, qualis ex eodem concubitu in generandis morbis venereis in variis variè obſervatur.

§. III. SYMPTOMATA.

Ulcuſculorum venereorum ſymptomata. 1. Illapſus contagii venerei in glandulas ſebaceas.

1°. Dùm genitalia madent humore virulento, debent tenuiſſimæ quædam guttulæ per anguſta vaſculorum ſebaceorum oſcula intrò ſubire tacito illapſu in hæc aut illa, in plura vel pauciora, in conjuncta vel diſcreta, prout diverſa diverſorum vaſculorum orificia magis vel minùs hiulca ſunt, aut prout humor copioſior certis locis caſu adhæret, vel ad illa declivitate confluit. Idem dictum volumus de veneno venereo, quod à circumfluo ſanguine ſebaceis vaſculis latenter ſubminiſtratur; cùm ulcuſcula ſine prævio impuro concubitu oboriuntur in genitalibus.

Inſpiſ-

2°. Illapſæ ſenſim guttulæ ſebaceum humorem, qui naturâ oleoſus eſt, vitio

vitio contaminant gemino, tùm acidis aut acido-ſalſis partibus inſpiſſando, tùm ſpiculis corroſivis acrem efficiendo. ſatio humoris ſebacei à contagio illabente

3°. Hinc ergo ſebaceus humor jam viſcidior, cùm è ſolitis oſculis nequeat pro more exſtillare, ſenſim congeritur, & incernicula ſeu vaſcula in quæ coacervatur, paulatim diſtendit, inflat, & in papulam miliarem & acuminatam faſtigiat. 3. Hinc papula miliaris.

4°. Compreſſis inde à dilatato vaſculo extremis arteriarum capillamentis & primis venarum radicibus, quæ juxtà ſerpunt mutuò invicem coaleſcentes, ſanguis interclusâ viâ & in ſuis ductibus hærere, & in appoſita vaſa lymphatica viâ vi factâ irrumpere cogitur, unde rubor, calor, inflammatio papulæ. 4. Cum calore, & rubore.

5°. At ſimul ex alterâ parte ſebaceus idem humor, jam acrior & calore inflammatæ papulæ in motum vehementiorem actus, vaſculi quo concluditur, interiora debet impetere ac ſenſim erodere, unde prima labes apparet in ſummo apice, ut qui tenuior ſit. 5. Quæ ſenſim in apice dehiſcit.

6°. Itaque papulæ faſtigium ſemi-putre, nec ampliùs ſanguine circulante perfundi, ideòque depoſito rubore inflammatorio albeſcet; nec laxatis fibris ſemi-laceris tendi ut antè poterit, ideòque in ſe ſubſidet, unde color albus & complanatio ſummæ papulæ. 6 Et tunc ſubſidit.

7°. Decisâ ſenſim albicante pelliculâ, quæ faſtigium conveſtit, papula anguſto oſtiolo dehiſcet. Sic ergo papula in verum ulcus degenerabit, unde manabunt guttulæ ichoris viſcidi & purulenti ex ſebaceo humore corrupto, detririſque vaſculi laciniis. 7. Et exulceratur.

8°. Continuatâ earumdem cauſarum energiâ tenuiſſimum ulcuſculum creſcet & ampliabitur in omnem loci differentiam, atque adeò latius fiet & profundius. 8. Unde ulcus in genitalibus.

9°. Interim partes contagii acido-fixæ ulceris ambitui inſinuatæ lympham circumfluam inſpiſſabunt & callos producent, qui ſenſim ſuppuratione colliqueſcentes ulcus novâ acceſſione ulteriùs proferent. Sic ergo in pudendis ulcuſcula contumacia, callis obſita, ſenſim ſerpentia progerminabunt. 9. Cum callis multis, quibus cingitur.

10°. Pari ſimilique mechaniſmo venerea ulcuſcula ejuſdem generis & in aliis quoque partibus enaſci ſolent, ſi virus illac admiſſum fuerit, ſimiliſque in illis proſtet vaſculorum ſebaceorum apparatus, ut in ani confiniis, mammarum papillis, areiſque papillas ambientibus, labiis, buccis, linguâ, palato, columellâ, gargareone &c. 10. Quæ pari ratione & in aliis locis accidunt.

11°. Creduntur vulgò purulentâ materiâ, quæ ab uno ulcere exudat, vicinæ partes quibus adhæret, labe eâdem contaminari. Et ſanè, cùm huic materiæ virus inſit, quod ex ſe ad gignenda ulcuſcula aptum natum eſt, haud mirum foret nova inde ulcuſcula in eodem ſubjecto produci, cùm certum ſit experientiâ ab eâdem materiâ ulcuſcula in alio ſubjecto excitari, ſi fortè concubitu communicetur. 11 Creduntur à pure, quod inde exudat, nova ulcuſcula excitari.

12°. Inde vulgari fertur opinione ab unico ulcuſculo, niſi probè mundetur, plura alia quaſi ex traduce areatim aut circulari ambitu juxtà ſuboriri. Sed ea, quanquam forſan vera ſint, non debent pro indubitatis temerè admitti, cùm locus ſit nec inanis conjiciendi ulcuſcula, quæ ſolent aliquando in eâdem parte confeſtim enaſci, ab eodem contagio extrin- 12. De quo jure tamen dubitatur.

ſecùs admiſſo, tanquam à causâ ſingulis communi, potiùs ſoboleſcere; quàm alia ex aliis generando ſuffici.

13. Ulcuſcula orbicularia & muco albo plena in medio.

13°. Cæterùm, ſi virus quod in vaſa ſebacea penetravit, naturâ blandum ſit vel copiâ paucum, 1°. Ulceris ambitum lentiùs rodet; hinc minora & magis ſuperficiaria erunt ulcuſcula, & primævam vaſculornm ſebaceorum figuram orbicularem conſtantiùs retinebunt: 2°. Lympham in ulcere circumfluam ignaviùs inſpiſſabit; hinc calli pauciores, minùs duri, minùs compacti, ideòque labra molliora, minùs protuberantia, quæ lympham ulceribus ſuggerent uberiorem & ſpiſſiorem, unde pus laudabile: 3°. Demùm ſebaceum humorem, qui inſtar muci ſpiſſioris in fundo hæret, minùs alterabit; hinc ergo mucoſa materia, quæ ulceris fundum occupat, colorem album, qui nativus eſt, ſervabit, donec ſanatio certa ſit.

14. Ulcuſcula anguloſa & in centro livida.

14°. Contrà verò, ſi virus copiâ nimium vel naturâ acerrimum fuerit, tunc ratione contrariâ, 1°. Ulcerum oram citiùs & efficaciùs erodet, unde ulcuſcula profundiora & latiora, imò etiam minùs rotunda, quoniam celeriore eroſione ulcerum labra laciniatim diſcerpentur: 2°. Lympham fortiùs denſabit, unde calli plures, craſſiores, duriores, adeòque labra duriora, magis prominentia, è quibus non lympha, quæ puris formam adipiſci poſſit, ſed ſerum tantùm ichoroſum in ulcera exſudabit: 3°. Denique nativum colorem mucoſi ſeu ſebacei humoris, qui in fundo latet, vel pervertet innato vitio, vel infuſis cruoris guttulis, quæ à laceris labris exſtillant, inficiet, unde fundi nigror vel ſaltem livor.

15. Magis aut minùs maligna, pro ſede, quam occupant.

15°. Si cætera paria fuerint, at ſaltem debebit ulcuſculorum indoles ex diversâ ſede quam occupant, diversè æſtimari; nempè 1°. Maligniora ſunt in genere ea ulcuſcula, quæ præputio in viris, quàm quæ balano; quæ clitoridi aut caruncułis myrtiformibus in fœminis, quàm quæ vulvæ labiis aut nymphis: 2°. Maligniora in balano, quæ ejuſdem fræno vel coronæ, quàm quæ dorſo aut lateralibus partibus: 3°. Denique maligniora in præputio, quæ ſummo ejuſdem margini ſive limbo, quàm quæ mediæ vel infimæ ejuſdem parti inſident. Nec ratio diſcriminis obſcura eſſe videtur, ſiquidem priora loca, cùm magis nervea ſint, ideòque ſenſu gaudeant acutiore, debent faciliùs inflammatione corripi ex dolore & erethiſmo, ſi ulcuſculis infeſtentur: contrà verò poſteriora, quæ mollioris & magis ſpongioſæ texturæ ſunt, ac ſenſu pollent obtuſiore, ab inflammationis periculo magis tuta ſunt.

16. Phimoſis, paraphimoſis, cryſtallinæ bullæ.

16°. Demùm, ſi ulcuſcula venerea plura ſint, denſa, conferta & maligni moris, ſolent inde genitalium partes quas depaſcuntur, balanus *v.g.* & præputium in viris, nymphæ ſive pterygia, clitoris, vulvæ labia, inflari, tumere, inflammari, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina, carcinoma balani, gangræna & ſphacelus. Sed de his ſigillatim in ſequentibus.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis circa tria verſatur, naturam, cauſam & differentias ulcuſculorum venereorum. Diagnoſis morbi.

1°. Facilis eſt diagnoſis naturæ morbi ex deſcriptione ſuprà allatâ. Itaque pro venereis habenda ſunt ulcuſcula quæcunque in deſcriptis genitalium locis ſubnaſcuntur, rotunda, orbicularia, calloſa, contumacia, ultra cutem profunda, in fundo plena albicantis vel liveſcentis muci.

Solent quidem in iiſdem partibus citra venereum contagium *excoriationes* interdùm fieri, ſi cum muliere res habeatur, cui menſtrua acriora actu fluant, vel paulò antè fluxerint, aut quæ fluore muliebri mordaciore laboret; imò etiam ſine concubitu, ſi nimia fuerit acrimonia humoris, qui è ſebaceis vaſculis ſcaturit in viris, & ſub præputio in ſordes colligitur, niſi eluatur. Sed excoriationes hujuſcemodi ab ulcuſculis venereis ex eo diſtinguere facile eſt, quòd cutem ſuperficiariè tantùm lambant, quòd latè & irregulariter ſerpant, quòd nullis callis obſideantur, & quòd citò exſiccentur vel ſponte, vel ſolâ lotione cum vino ſolo, aut cum herbis vulnerariis infuſo.

Contigit etiam, quamquam rariùs, in iiſdem locis ulcera generari vulnere, abſceſſu, roſione, perinde ac in cæteris quibuſvis partibus; ſed hæc ulcera ab ulcuſculis venereis in eo evidenter diſcrepant, quòd lata, irregularia, profunda ſint, ſine callis in ambitu, ſine muco in fundo; uno verbo quòd notis cæterarum partium ulceribus ad amuſſim ſimilia ſint, ideòque ulcuſculis venereis tantò magis diſſimilia.

2°. Quod ad cauſam, abundè liquet ulcuſcula venerea contagio venereo produci: Ambigitur tantùm utrùm contagio recenter admiſſo impuro concubitu, an verò lue dudùm latente producantur; ſed ea quæſtio ex ægrotantium confeſſione dirimenda eſt. Diagnoſis cauſarum morbi.

Quòd ſi ægrotantes, ut culpam celent, malint lui jam pridem conceptæ morbum adſcribi, quàm recentiori ſtupro, quod crimine non vacaret, ut familiare eſt mulieribus, quæ jam viduæ ſunt; imò etiam viris, qui ex nupero vitæ inſtituto caſtitatem voverunt; poterit tamen etiam in eo caſu rei veritas ſi non certè, at ſaltem ex conjecturâ colligi. Itaque ſi ulcuſcula in viris frænum, in fœminis caruncnlas myrtiformes, nymphas aut clitoridem occupent; ſi multa, maligna & conferta ſint; ſi ſtadia percurrant cum celeritate, hinc probabile eſt recenti concubitu contracta fuiſſe, cùm ea, quæ à latente lue dependent, præputii frænum, aut vulvæ & vaginæ caruncnlas non affectent præ cæteris pudendorum partibus; pauca, diſcreta benigna plerumque ſint; ac tardè ut plurimùm judicentur.

3°. Demùm ulcuſculorum differentiæ obviæ ſunt, & inſpectione ſolâ patet an multa vel pauca; diſcreta vel conferta; areatim diſpoſita vel circulari ambitu diſtributa; multùm vel parùm calloſa; rotunda vel angulosa; in fundo àlbicantia vel liventia; uno verbo benigna vel maligna ſint? Diagnoſis differentiarum morbi.

Paulò difficilius eſt ulcuſcula dignoſcere, quæ internum extremæ ure-

thræ ductum occupant, & quæ oculis obvia non ſunt. Et ſanè ideò contingit non raró ut cum gonorrhœâ confundantur, cùm in utroque affectu ſimilia ſymptomata, dyſuria, dolor in erectione, puris effluxus &c. perinde urgeant. Errorem tamen licebit effugere, ſi attendatur, 1°. In ulcuſculis internis extremæ urethræ pus parciùs effluere, quàm in gonorrhœâ; 2°. Dolorem tunc non in perinæo, ut in gonorrhœâ, perſentiri in erectione, ſed in extremo cole; 3°. Doloris & proinde morbi ſedem ab ipſo ægroto plerumque indicari ad radicem glandis; 4°. Imò poſſe commodè ulcus ipſum explorari vel ſolo tactu ſi calloſum ſit, vel ſaltem ſpecillo aut candelâ cereâ in urethram immiſsâ.

Prognoſis ulcuſculorum venereorum.

Prognoſis. 1°. Ulcuſcula venerea benigna, utcunque contumacia ſint, ex ſe tamen periculo vacant, cùm ea labes, quam partibus inferunt, & exigua ſit, & remediis ſponte obvia.

2°. At verò gravia & periculoſa ſunt, quoties plura, conferta, maligna, phagædenica ſunt, potiſſimùm ſi præternaturales præputii aut balani in viris; in fœminis verò earum pudendi partium, quas obſident, tumefactiones inferant, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina &c. de quibus *Capite ſequente*, § §. 1. & 2.

3°. Tandem pro deploratis habenda, ſi ex tumefactione nimiâ, aut acrioris contagii venerei roſione prima appareant incipientis gangrænæ ſigna in partibus tumentibus aut exulceratis, cùm huic morbo mederi nullâ arte liceat, niſi periculoſâ exſtirpatione, ut videbitur *Cap. ſequente*, §. 1.

3°. Cæterùm ulcuſcula omnia, utcunque mitiſſima videantur, id proprium habent, quòd luem vel præſentem atteſtentur, vel futuram prænuntient. Præſentem quidem atteſtantur, ſi ſine ſuſpecto concubitu appareant, quoniam à latente veneno ea tunc produci neceſſum eſt. Futuram verò prænuntiant, ſi ab impuro concubitu immediatè producantur, quoniam intrò admiſſum virus arguunt, quod à ſanguine ſemel exceptum, nec parciore pure ab ulcuſculis manante ſatis unquam exhauſtum, luem veneream tandem aliquando tardiùs citiùſve illaturum ſit.

5°. Nihilominus tamen ultró confitendum compertum eſſe experientiâ nonnullos, qui venereis ulcuſculis olim laboravêre, vitam deinde omnem tranſigere à quocumque luis ſymptomate planè immunem, ſive quòd ſuſcepta veneni quantitas remediis forſan olim diſcuſſa ſit, ſive quòd optimâ, quâ illi valent, conſtitutione ſenſim in ſanguine domita fuerit atque ſuperata, ut ſuprà vidimus *Cap.* 5 *Libri* II.

6°. Quapropter, etſi ulcuſcula venerea, ſi olim prægreſſa ſint, latentis luis venereæ ſuſpicionem jure importare videantur, haud tamen licet hoc unico argumento ægrum inunctionibus præcipitantiùs damnare, niſi ſimul acceſſerit adminiculi inſtar pathognomonicum quoddam ſymptoma, vel æquivocorum ſymptomatum talis ſyndrome, quæ pathognomonico ſigno æquipolleat, unde poſſit latentis luis veritas certiùs colligi, ut infrà videbitur, *Lib* IV. *Cap.* 4.

§. V. CURATIO.

Si ulcuſcula, quæ cariem pudendi conſtituunt, à latente lue dependeant, infectis una ſalus eſt, morbum quàm ocyſſimè inunctionibus eradicare juxta methodum infrà tradendam. Fruſtratio enim, non curatio eſſet virus levioribus remediis oppugnare, quod inde mitigationem nullam, quæ diuturna ſit, admittit, & quod ſi aliquando ſopiri videatur, ſolet inde brevi ferociùs recrudeſcere. Curatio ulcuſculorum

Imò verò ad ipſa ulcuſcula, quæ à recenti concubitu producuntur, tutiſſimum foret eamdem methodum ſtatim experiri, cùm eo tantùm modo virus, quodcunque ſanguini ineſt, perfectè educi aut exſtingui poſſit ſine ullo recidivæ periculo, quod ab aliis methodis haud ita certò expectare liceat.

Attamen, quoniam ægrotantes ab operoſiore illitionum methodo plerumque abhorrent, quippe qui leviuſculo malo ſe affectos eſſe arbitrantur, cogimur ut plurimùm breviore viâ curationem aggredi juxta therapeiam modò tradendam, quæ licet ad ulcuſcula, quæ ab inveteratâ lue dependent, parùm utilis ſit, plerumque ſufficit curandis aliis ulcuſculis, quæ à recentiore causâ producuntur.

Porrò autem juxta eam methodum tribus indicationibus ſatisfaciendum eſt: *Primæ*; ut phlogoſis pudendorum, qualem uber ulcuſculorum progerminatio inducit, cautè temperetur & compeſcatur, ne balanus aut præputium in viris, vagina aut vulva in fœminis in conſortium inflammationis trahantur: *Alteri*; ut virus, quod in ſanguinem fortè transfuſum eſt, celeriter alteretur & corrigatur, vel eliminetur, ne morâ invaleſcens ſanguinem labe inficiat: *Tertiæ* demùm; ut externa genitalium ulcera probè detergantur & mundentur, atque emollitis & diſcuſſis callis cicatrice feliciter obducantur.

I. Primæ quidem indicationi multa conducunt, 1°. Venæ ſectio, quâ præſentius nullum eſt remedium ad inflammationem præcavendam, & quæ ideò, ſpreto inani Antiquorum præjudicio, debet in eo caſu pluries iterari ex alterutro brachio, pro ægrotantis viribus, ætate, temperie &c. & pro morbi vehementiâ, gradu, periculo &c. I. Therapeia ad primam indicationem, hoc eſt, ad compeſcendam phlogoſim.

2°. Frequens pudendorum, quæ malè afficiuntur, ablutio, deterſio, fotus, cum decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminis lini, florum malvæ, aut cum lacte tepido.

3°. Admotio topicorum, quæ anodyna ſint, de quibus fusè infrà, ubi de inflammatorio præputii aut balani tumore: Quæcunque enim præſenti inflammationi medentur, poſſunt hæc eadem tantò faciliùs imminenti occurrere.

II. Ad alteram indicationem, 1°. Utilis eſt Mercurialium uſus, qualem ſuprà propoſuimus ad curationem gonorrhœæ *Cap.* 1. ſive internè aſſumantur præparata ex Mercurio, ut Panacea, Æthiops mineralis, Mercurius violaceus &c. ſive externè tantùm adhibeantur leviores inunctiones cum unguento mercuriali identidem repetitæ. II. Therapeia ad indicationem alteram, hoc eſt, ad virus debellandum.

2°. Propoſito Mercurialium uſui, qualiſcunque fuerit, eatenùs inſiſ-

tendum, donec prima appareant imminentis ptyaliſmi indicia, quæ ut cohibeantur, æger ſtatim purgandus eſt. Iterandus deinde Mercurialium uſus, & ſuo quoque tempore iteranda purgatio: Sic pluries alternando pro morbi naturâ ac Medici prudentiâ.

3°. Verùm per id tempus cavendum eſt, ut ſuprà monuimus, ne liberior aër frigore aut humore motam à Mercurialibus perſpirationem coerceat. Hinc enim rheumatiſmi, catarrhi, imò & periculoſæ ad interanea fluxiones inducerentur.

4°. Poſt ſufficientem Mercurialium uſum, modò adipoſa ægri conſtitutio permittat, aut ſuadeat pituitoſa temperies, ptiſana ſudorifica, de quâ ſuprà, ex radicibus Chinæ & Sarſæ-parillæ, ligniſque Guaiaci & Saſſafras, & pulverato antimonio decoctione parata, utilis erit ad exſiccanda ulcera & reliquias contagii everrendas. Cavendum tamen, ne cum Chirurgorum vulgo acrior illa ptiſana ægrotis quibuſvis ſine delectu præſcribatur. Jam enim monuimus *pag.* 269. hac in re judicio opus eſſe.

III. Therapeia ad tertiam indicationem, hoc eſt, ad detergenda & conſolidanda ulcera.

III. Tertia indicatio tria intendit, 1°. Ut ulcera probè detergantur; 2°. Ut calli, ſi qui poſt deterſionem ſuperſint, diſcutiantur & reſolvantur; 3°. Denique ut cicatrix firma obducatur.

1°. In eo conſiſtit optata deterſio, ut mucoſa ſeu ſebacea materies, quæ ulceris fundo impacta inhæret, avellatur, & interna ulceris facies ita renovetur vel ſaltem mundetur, ut roſeo colore ſuffundatur, qui carnis probæ notæ, ſuccreſcentis & ad cicatricem properantis, indicium eſt.

2°. Si mucor paucus ſit, lævis, albus, mollis & rarus, poterit exſtirpari levioribus cathæreticis, ut ſolutione ſimplici vitrioli Cyprii; collyrio vulgari Lanfranci; aquâ, quæ collyrii Lanfranci vicaria eſt, & quæ ad pudendorum cariem paratur ex aluminis rupei *partibus* iij. & æruginis *parte* j. in ſ. q. vini rubri decoctis; vel unguento ſequente, quod à multis laudatur,

℞. *Lapidis calaminaris,* ℥ ß.
Sulfuris
Et argenti vivi, ana ʒ j
Terebinthinæ q. ſ.
M. In formam unguenti, add. *tantillùm axungiæ ſuillæ non ſalitæ.*

3°. Plerumque tamen ad cathæretica fortiora confugiendum eſt, ut denſus & compactus mucor, qui ulceris fundum pertinaciùs occupat, radicitùs evellatur. Iſtiuſmodi ſunt lapis cauſticus vulgaris, vel lapis infernalis ex ſolutione argenti paratus, quibus ulcera levi & ſuſpenſâ manu attinguntur; vel quæ cæteris palmam præripiunt, præparata varia Mercurialia, quibus ulcera inſperguntur, ut præcipitatum rubrum, vel flavum, iteratâ ſpiritûs vini deflagratione priùs mitigatum, & cum æquali ceruſſæ pulveratæ parte commixtum; imò verò præcipitatum album, non modò pari artificio edulcatum, ſed etiam quoniam acrius eſt, cum ovi vitello igne indurato, & pauco melle narbonenſi ad unguenti formam in mortario marmoreo piſtum & ſubactum.

4°. Phlogoſis, quam admota ea remedia rodendo inferunt, temperanda, ſi gravior ſit, lacte tepido; decocto radicum althææ & nymphææ;

aut mucagine ſeminum pſyllii & lini, aquâ roſarum extractâ &c. *fovendo*; vel cremore lactis recentis; vitello ovi aut ſolo, aut cum oleo liliorum ſubacto; albo Rhaſis, cataplaſmate de micâ panis &c. *apponendo.* Hæc autem ſæpiùs iteranda, ut pars calens perpetuò & madeat & relaxetur.

5°. Delapſus eſcharæ, ſi lentiùs procedat, promovendus butyro recenti, vitello ovi, digeſtivo ſimplici, vel unguento baſilicone cum oleo ovorum temperato. Eidem quoque fini conducunt cætera omnia remedia ex anodynorum familiâ, quæ primo articulo enumerata ſunt, ut quæ emolliendo ſuppurationi faveant, atque adeò eſcharæ putreſcentis ſejunctioni à ſubjectâ carne.

6°. At quanticumque à nonnullis fiant hactenus laudata remedia, uſu communi cæteris omnibus præfertur unguentum εὐπόριστον ſequens, ex præcipitati rubri probè loti *parte* j. & unguenti baſiliconis *partibus* vj. vel viij, in mortario marmoreo piſtis & unà ſubactis, quod cæteris efficacius & tutius eſt; nam ferocia Mercurialium & corroſivarum partium balſamicis unguenti baſiliconis partibus ita temperatur, ut blandâ eroſione ſuperficiariam tantùm eſcharam inurant ſine phlogoſi ullâ, & ſimul eroſa pars à baſilicone ita emollitur, ut inuſta eſchara levior fruſtulatim citò decidat, ſine notabili ulceris incremento.

7°. Vitanda ſemper & cautè & diligenter eſcharotica fortiora, ut arſenicalia præparata omnia: Mercurius ſublimatus corroſivus; oleum glaciale vitrioli; aquæ ſtygiæ ſive fortes ex nitro, vitriolo, alumine, ſale marino ignis reverberii torturâ diſtillando prolicitæ; aqua *mortua* ſive ſecunda aurificum, quâ jam ſolutum fuerit argentum, & dein injecto cupro præcipitatum; aliaque hujuſce generis multa, quæ eſcharam profundiorem inurunt, & graviorem inflammationem excitant.

8°. Si qui leviores calli in ulcere deterſo & mundificato ſuperſint, præſtabilius eſt eos levi unguenti mercurialis ſeu Neapolitani inunctione per dies aliquot iteratâ ſenſim reſolvere & diſcutere, quàm nimio fortiorum cathæreticorum uſui pertinaciùs inſiſtere, ut conſumantur; cùm inde & æger inani dolore torqueatur, & parti notabile detrimentum accedat ulceris amplificatione.

9°. Ubi primùm totus ulceris ambitus, remoto mucore & emollitis callis, mollis, lævis, roſeus videbitur, à cathæreticis cautè abſtinendum, quæ rodendo ulcus perennarent, imò dilatarent; ſed traumaticis ſive vulnerariis tantùm inſiſtendum, quæ carnium ſuccreſcentium progerminationi faveant, ut balſamo Arcæi, vel unguento ſimplici baſilicone.

10°. Ulcus ſuccreſcente carne ſemel complanatum in cicatricem facilè coibit eorumdem remediorum uſu. Si tamen è re ita videbitur, poterit inſpergi pulvere tuthiæ, pompholygis, ceruſſæ, terebinthinæ ad duritiem coctæ & pulveratæ; vel foveri elyxirio proprietatum Paracelſi, cujus efficaciam nonnulli ad hanc rem miris laudibus prædicant.

11°. Quod ſi morbus ægri negligentiâ aut incuriâ, nimiâ remediorum quæ adhibentur, ferociâ, errore diætæ, uſu rerum venerearum, aut aliâ quâcunque de causâ ingraveſcat, & inflammato præputio vel balano in viris, aut pterygiis, carunculis vel clitoride in fœminis, urgentiora accidant ſymptomata; tunc ab eſcharoticorum uſu deſiſtendum, & intermiſ-

ſâ curatoriâ therapeiâ ſolis palliativis aliquandiù utendum eſt, ut videbitur *ſequente Capite*

12°. Debent ſimili methodo curari ulcera venerea, quæ ad urethræ finem ſolent aliquando internè enaſci, ſcilicet remedia eadem eodem ordine, eâdemque cautione in urethram guttatim inſtillando, vel ſiphone breviore immittendo, vel penicillo introducendo, quæ toties in die iterari debent, quoties vel loci declivitate vel lotii emiſſione partem abſtergi contigerit. Cavendum enim ne ad continenda unguenta urethræ ductus turundâ obturetur, ùt à Chirurgis interdùm peccari novimus, magno profectò ægrorum infortunio, cùm virulenta materies, quæ ab ulceribus exſtillat, introrsùm eâ ratione coerceatur, & rodendo quæ ſana ſunt, morbum ſenſim augeat.

13°. Cæterùm toto curationis ſtadio, mentula circumligato cingulo linteo ſupina ſuſpendenda eſt, ut viæ declivitate motus liberior ſit ſanguini regreſſuro, quàm ex pronâ ſive pendulâ, adeòque levius immineat inflammationis aut tumefactionis periculum. Quòd ad diætam verò, ſufficit temperantem, humectantem & mediocrem imperare, niſi fortè febris, inflammatio aut aliud quodcunque gravius ſymptoma tenuiorem ſuadeant.

CAPUT VIII.

De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.

§. I. DE TUMORIBUS PRÆPUTII ET BALANI, UBI DE PHIMOSI, PARAPHIMOSI ET CRYSTALLINA.

Deſcriptio. SI ulcuſcula, quæ internam præputii faciem frænumve, aut ipſum balani dorſum coronamve obſident, multa, conferta, maligna, dolorifica ſint, aut fortiorum eſcharoticorum abuſu nimis irritentur, contigit inde gliſcente labe, ut vel præputium, vel balanus, vel utraque pars ſimul brevi inſletur, craſſeſcat, tumeat.

I. Tumoris præputii & balani. I. Præputium autem balanuſque, cùm inſlantur, 1°. Modò calent, dolent, rubent, prementi digito ægrè cedunt, ſed ſublatâ preſſione promptè reſtituuntur; atque tumor ille *inflammatorius* ſive *phlegmonodes*:

2°. Modò verò caloris, doloris, ruboris expertia, videntur quaſi pellucere ſero turgida, & prementi digito ita cedunt, ut impreſſum veſtigium diù retineant; atque tumor ille *ſeroſus* ſeu *œdematodes*:

3°. Denique modò caloris, doloris & ruboris expertia quidem ſunt, ſimul ita renitentia ac dura, ut digiti preſſionem eludant; atque

atque tumor ille *durus* ſeu *ſkirrhodes* appellatur.

II. Porro præputium, quâcunque ratione intumeſcat, modò in extremo limbo coarctatum glandi tam ſtrictè obvolvitur, ut ad poſteriora deduci non poſſit; & ille ſtatus græco nomine *phimoſis* dicitur, hoc eſt, *ligatura*: modò verò ponè balani coronam retractum ita corrugatur & conſtringitur, ut ad anteriora adduci nullâ arte queat; & ſtatus ille præcedenti contrarius, *paraphimoſis* appellatur, hoc eſt, *circum-ligatura*. II. Phimoſeos & Paraphimoſeos.

III. Pari ratione, qualiſcunque fuerit balani tumor, ſolent non raro, ſi infarctus gravior & diuturnior ſit, ex ejuſdem facie, quæ in paraphimoſi denudata eſt, vel ex margine præputii, quo contegitur in phimoſi, hydatides emergere ſeu *bullæ aquoſæ & cryſtallinæ*, quæ plenæ lymphâ tenui vel craſsâ, limpidâ vel ſubrufâ, opacâ vel diaphanâ, ſolâ vel cum aëre permixtâ; numero, magnitudine, prominentiâ variæ, modò ſummum glandis apicem, modò coronam, modò dorſum, modò latera occupant; quin imò efflorescunt quandoque in phimoſi & paraphimoſi ex ipſo præputio, præputiive fræno. III. Et bullarum cryſtallinarum.

Hæc autem ſingula non virorum tantùm propria ſunt, ſed mutatis mutandis mulieribus quoque communia ex eâdem causâ. Pares ſimileſque affectiones obſervantur, tùm in fœminis.

Nam 1°. Vulvæ labia, nymphæ ſive pterygia, clitoris ac clitoridis præputium, & carunculæ myrtiformes quæ vaginæ oſtium obvallant, ſi ulcuſculis obſideantur malignioribus, tument & inflantur pari modò ac præputium aut glans in viris; tumorque inde obortus ſimili prorsùs ratione *inflammatorius*, *œdematodes* vel *ſkirrhodes* eſt.

2°. Quòd ſi carunculas myrtiformes aut vaginæ oſtium ulcuſculis gravioribus tentari contigerit, inde gravis ſuperveniet vaginæ coarctatio ligaturam referens, quæ *phimoſeos* nomen jure merebitur.

3°. Imò verò prodeunt interdùm ex tumentium partium ſuperficie hydatides ſeu veſiculæ lymphâ plenæ, quæ *cryſtallinas* virorum *bullas* figurâ, qualitate, naturâ referunt.

4°. Simile quid in catamitis pathiciſque obſervatur, ſi in ano ex impurâ venere ulcera cacoëthea contrahant. Inde enim, quandiù ulcera ſæviunt, & gravem extremi recti inflammationem, & morboſam podicis arctitudinem ſeu *phimoſim* experiuntur. Tùm in cinædis.

5°. Demùm, nec diſpar eſt nutricum conditio, quæ lactando virus concipiunt; nam experientiâ compertum eſt mammarum papillas, ſi ulcuſculis venereis baſim depaſcentibus malè habeant, indè multùm tumere in apice, & morbosâ juxta baſim conſtrictione coarctari. Tùm in nutricibus, quæ lactando inficiuntur.

Cauſæ. Arteriæ ad præputium & glandem, ſicut ad cæteras corporis partes, communi alveo geminum humorem, ſanguinem & lympham deferunt, qui invicem ſecedentes, peculiaribus diſtinctiſque vaſis, ſanguis venis, lympha lymphaticis ductibus, inde regrediuntur. Quandiù humores illi avehuntur copiâ eâdem quâ advecti ſunt, tandiù præputium & glans nativam formam & mollitiem retinent; ſed ſi quâcunque de causâ minori copiâ revehantur quàm convecti fuerint, tunc pro hærentis & collecti humoris copiâ præputium & glandem inflari & intumeſcere neceſſe eſt. Tument varia genitalium loca.

Poteſt autem advecta ſanguinis & lymphæ copia copiam revectam exce-

dere cauſâ geminâ, quam utramque præputium & glans cum cæteris quibuſcunque partibus communem habent. 1°. Si parcior ſanguinis aut lymphæ copia à præputio vel glande deducatur, quàm pro more ſolito, non imminutâ eorumdem humorum copiâ quæ adducitur. 2°. Si ſolito uberior eorumdem humorum copia adducatur, non adauctâ copiâ quæ deducitur, vel ſaltem non adauctâ ad eumdem modum.

I. Quia ſanguis & lympha revehuntur parciùs.

I. Ideò quidem ſanguis & lympha parciori copiâ à præputio aut glande recedunt, quàm quâ acceſsêre, quòd vaſa, quibus inde devehi ſolent, anguſtatâ jam amplitudine ſolito ſtrictiorem viam regreſſuris permittant, & idcirco eodem velocitas gradu minorem eorumdem copiam jam deducant. Duas autem cauſas agnoſcimus anguſtatæ amplitudinis vaſorum venoſorum, quibus ſanguis, & lymphaticorum, quibus lympha à præputio vel glande deferuntur.

1. Propter compreſſionem.

1°. Compreſſionem, quam ab appoſitis duris ac renitentibus corporibus vaſa illa patiuntur. Inde fit ut ulcuſcula dura, calloſa, conferta, ſi majores venarum ramos aut lymphæ ductus ambiant vel obſideant, qui à præputio vel glande redeunt, mole, duritie, numero cavitatem eorumdem premendo difficiliorem reddant regreſſum lymphæ aut ſanguinis, ac ideò præternaturali præputii aut balani tumefactioni locum præbeant.

2. Propter conſtrictionem.

2°. Conſtrictionem, quam ſanguifera vaſa aut lymphatici ductus à circumjectis tendineis aut muſculoſis præputii vel balani fibris ſpaſmodicè contractis experiuntur. Inde eſt quòd ulcera eadem, ſi intenſiùs doleant, vel naturâ, vel imprudenti eſcharoticorum abuſu, dùm convulſiva inde cietur ex ſympathiâ conſtrictio fibrarum, interſertos vaſorum ductus nimiùm coarctent, & ſanguinis aut lymphæ decubitum in præputium vel glandem producant.

II. Quia advehuntur uberiùs, nempe quòd à vicinis partibus admitti non poſſint.

II. Ideò verò ſanguis & lympha ſolito uberiùs ad præputium vel ad glandem affluunt, quòd præcluſo ad viciniores partes aditu in vaſa appoſita, quæ ad præputium vel ad glandem tendunt, cogantur copioſiùs divertere. Hæc locum habent quotieſcumque alterutra illarum partium jam antè inflammatur: Cùm enim communes ab arteriâ pudendâ exteriore ramos habeant balanus præputiumque, ſi ſanguis, quem truncus arteriæ continenter devehit, non poſſit ſurculos qui balano proſpiciunt, pervadere, quoniam propter inflammationem ſanguine hærente nimiùm turgent, atque ideò facilè permeabiles non ſunt, cogetur in collaterales, qui ad præputium pertinent, copioſiùs irrumpere, atque adaucto cruoris affluxu præputii phlogoſim vel inflammationem advocare. Sic viciſſim ſi ſanguis trunco communis arteriæ advectus non poſſit in præputium jam inflammatum pro ratâ parte ut antè derivari, totus in balanum congeretur, quem ideò inflammabit. Inde eſt, quòd inflammatio balani cum præputio, aut præputii cum balano mutuò tam facilè communicetur, ut utraque pars ſi non æquè citò, at ſaltem ſimili labe ex æquo plerumque afficiatur.

Quibus de cauſis balanus citiùs, quàm præputium?

Contigit autem balanum citiùs quàm præputium, aut præputium citiùs quàm balanum, aut utrumque ſimul inflammari ex peculiari ulcerum venereorum ſede. Si glandis quidem coronam ambiant, comprimendo peculiaria vaſa quæ ſanguinem à balano revehunt, glandis ſoliùs; ſi verò radices præputii occupent, vaſa alia quæ à præputio redeunt anguſtando

ſoliùs præputii; demùm ſi utrique parti inſideant, ſimultaneam balani & præputii inflammationem advocabunt.

Cæterùm varia futura eſt tumoris ſpecies in præputio aut balano pro variâ reſtagnantis humoris naturâ: 1°. *Phlegmonodes* quidem, ſi venis compreſſis vel conſtrictis niſu validiore, ſanguis ipſe hæreat, & hærens in vaſa lymphatica vi irrumpat; 2°. *Oedematodes* verò, ſi momentum compreſſionis aut conſtrictionis debilius ſit, & vaſa lymphatica, quæ molliora ſunt, anguſtando, lymphæ tantùm coercendæ compar; 3°. Demùm *ſkirrhodes*, ſi lympha, quæ in præputio aut balano retinetur, ſpiſſa, viſcida, glutinoſa ſit, adeòque morâ dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus in callum facilè indureſcat. Quibus de cauſis è contrà præputium citiùs, quàm balanus tumeat?

Symptomata. 1°. Inflatum præputium, ut dictum eſt, modò in extremo limbo coarctatur, & glandem ita comprehendit, ut ad poſteriora reduci non poſſit, unde *phimoſis*; modò contrà ponè coronam corrugatur & glandem ita conſtringit, ut ad anteriora non poſſit deduci, unde *paraphimoſis*. Prius quidem accidit iis, quibus præputium naturâ longius eſt, præſertim in duobus caſibus, 1°. Si ulceribus erodatur vel circa frænum, vel circa extremum marginem, unde ſupremus ejuſdem limbus anguſtior fiat. 2°. Si præputii tumefactio balani tumorem tempore præcedat, atque adeò poſſit tantò faciliùs balanum nondùm tumefactum comprehendere. Poſterius verò verpis & apellis uſu venit, potiſſimùm in contrariis totidem caſibus, 1°. Si ulcera poſteriorem præputii partem juxta radicem infeſtent, unde decurtatum præputium retrorsùm corrugatur; 2°. Si tumor præputii tumefactionem balani tempore ſubſequatur, neque adeò poſſit commodè balanum jam tumentem obvolvere. Symptomata. 1. Phimoſis aut Paraphimoſis.

2°. In phimoſi, cùm urina, dùm mingitur, nequeat è anguſtato præputii ſummo foramine eodem tenore effluere, quo ab urethrâ defluit, neceſſum eſt ut non pauca ejuſdem copia introrsùm regurgitet, & ſubter præputium reſtitans balani & præputii faciem dolorificè irritet & inflammet morâ, acrimoniâ, ſalſugine, unde ulcuſcula latiora, profundiora, maligniora in dies fient. 2. In phimoſi urina ſub præputio interdùm reſtitat.

3°. In paraphimoſi verò, cùm urethra præputio nimiùm conſtricta ægrè pateat urinæ exturienti, neceſſum eſt 1°. Ut mictio guttatim fiat & quaſi ex ſtillicidio, unde *ſtranguria*; 2°. Ut gravi ſtipetur dolore, quem ciet urina, dùm in inflammatam & anguſtatam partem fortiùs incurrit, unde *dyſuria*; 3°. Ut ſpaſmodico erethiſmo, quem dolor inducit, inflammatorius balani & præputii tumor intendatur, unde *ulcuſculorum incrementum*. 3. In paraphimoſi adeſt dyſuria & ſtranguria.

4°. In utroque caſu manifeſtum eſt vaſa ſanguifera & lymphatica præputii & balani ſtagnante humore ultra modum turgere; debet ergo in utroque caſu lympha ſeu ſerum ſanguinis è diſtractis vaſis vi exſudare, & ſubter divulſam cuticulam in unam pluresve hydatides, ſive bullas colligi cryſtallωdes, prominentes quidem vel complanatas, latas vel anguſtas pro lymphæ copiâ; plenas verò ſero limpido vel ſubrufo, tenui vel craſſo, pellucido vel opaco pro qualitate effuſæ limphæ. 4. In utroque ſuperveniunt bullæ cryſtallinæ,

5°. Imò verò, ſi veſiculæ diutiùs integræ duraverint, continget tandem flatu ſemi-plenas obſervari, quia bullulæ aereæ, quæ in limphâ in- 5. Quæ ſucceſſu tem-

poris flatulentæ fiunt.

termixtæ latent, ſicut & in cæteris quibuſcunque liquidis, diutinâ caloris inflammatorii efficaciâ ſenſim extruſæ, ſeroſi humoris, qui pro parte tandem evaneſcit, locum occupant in bullarum ſummo.

6. Et quæ variis inſident pudendorum locis.

6°. Deſcriptæ bullæ multis variiſque genitalium locis inſident: Scilicet in paraphimoſi, denudatæ glandis ſuperficiei aut coronæ, vel rugis frænove corrugati præputii; in phimoſi verò, externæ præputii faciei, ſupremo ejuſdem limbo, aut ſummo balani apici, prout pars unaquæque exiturienti ſero debiliùs renititur.

7. Ac in prædiconibus frequentiſſimæ ſunt.

7°, Docuit experientia phimoſi & paraphimoſi, bulliſque cryſtallinis frequenter laborare mentulatos, & potiſſimùm ſi cum impurâ muliere, quæ junior vel arctior ſit, rem habeant: Frequentiſſimè verò, qui venere abutuntur ſodomiticâ. Et ſanè quò præputium & balanus fortiùs perfricantur, & fricatione magis atteruntur & quaſi contunduntur, eò cæteris paribus inflammationi virulentæ graviùs patent, & exſudanti limphæ cedunt faciliùs.

8. Inflammato præputio vel balano febris ſupervenit.

8°. Quotieſcunque præputii vel balani inflammatio gravior erit, febrem inde accendi toties neceſſe futurum eſt, tùm anomaliâ circulationis ſanguinis, quam inflammatio infert; tùm dolore urente, quo inflammata genitalia torquentur; tùm demùm virulentis miaſmatis in ſanguinem ab ulceratâ parte tacitè exhalatis, quæ ſingula ſuo quæque modo inducendæ febri ſymbolam conferunt.

9. Quæ ſingula mutatis mutandis communia ſunt cum fœminis.

9°. Cæterùm, quæ de viris dicimus, debent quoque mutatis mutandis de fœminis intelligi, ſi eâ phimoſeos ſpecie laborent, cui poſſunt ipſæ obnoxiæ eſſe. Scilicet 1°. Mictio difficilis & dolorifica futura eſt; *difficilis* quidem, quia urethra ab inflammatis partibus coarctabitur; *dolorifica* verò, quia urina dùm effluet, inflammatas aut ulceratas partes diſtrahet aut irritabit. 2°. Inde manifeſtum accedet augmentum inflammationi & exulcerationi affectarum partium, quas lotium irritando duriùs habebit. 3°. Tandem, ſi ea nimia ſint, ſerum à ſtagnante ſanguine ſenſim expreſſum ſubter cuticulam colligetur in cryſtallinas hydatides, bullis, quæ in virorum genitalibus inflammatis emergunt, formâ, qualitate, causâ ſimillimas. Solent autem iſtiuſmodi hydatides in fœminis efflorescere potiſſimùm in vulvæ labiis, nymphis ſive pterygomatis, clitoride, clitoridiſque præputio, & carunculis myrtiformibus, quoniam partes illæ, cùm laxæ ſint & pendulæ, hærente ſanguine faciliùs turgent.

10. Cum catamitis.

10°. Nec diſpar eſt conditio catamitorum, pathicorumque, in quibus ani confinia ulcuſculis venereis & phimoſi tentantur; inde enim fæcum egeſtio parca, difficilis, dolorifica eſt; quin imò creſcente in dies morbi malitiâ ſi negligatur, cryſtallinæ bullæ ad ani marginem non raro prodeunt, bullis modò deſcriptis planè compares.

11. Cum nutricibus.

11°. Tandem nutrices ipſæ, quæ lactando labem concepêre, & quibus contingit ut mammarum papillæ inflammatæ & ulceroſæ phimoſi ſtringantur, 1°. Experiuntur ſimili ſucceſſu lactationem difficilem & dolorificam, quia lac per conſtrictos inflammatæ papillæ ductus manare non poteſt, niſi parciſſimè & ægerrimè: 2°. Habent plerumque papillas variis hydatidibus obſitas, niſi urgenti morbo prompta adhibeatur medela.

Diagnoſis

Diagnoſis. I. Morbi quidem natura evidens eſt, cùm tumor præputii

vel balani in viris; variarum vulvæ partium, aut oſtii vaginæ in mulieribus; marginis ani in catamitis; demùm papillarum in lactantibus, vel ipſis ſenſibus obvius ſit. tumoris balani, vel præputii.

II. Nec difficilius eſt morbi ſpeciem dignoſcere, cùm ſenſuum teſtimonio perinde manifeſtum ſit an tumor ille rubeat, caleat, doleat, & inflammatorius; an mollis, laxus, indolens, & œdematodes; demùm an durus, retinens, indolens, & ſkirrhodes ſit? Ac diverſæ tumoris ſpeciei.

III. Licet pari modo & tactu & viſu diverſum præputii ſitum obſervare, atque adeò phimoſim, in quâ præputium in extremo limbo coarctatum glandem totam contegit, à paraphimoſi diſtinguere, in quâ denudatus balanus à præputio ad glandis radicem retracto conſtringitur. Phimoſeos & paraphimoſeos.

IV. Similiter ſenſuum eorumdem adminiculo facile eſt certò pronuntiare de præſentiâ, numero, qualitate & ſitu bullarum lymphaticarum ſeu hydatidum cryſtallinarum, quæ in pudendis eſſloreſcunt in utroque ſexu. Bullarumque cryſtallinarum.

V. Demùm, nec obſcurum eſſe poteſt judicium de morbi causâ, cùm oculis quidem pateant ulcuſcula, quæ genitalia obſident, & à quibus morbus producitur; aliunde verò manifeſtum ſit ea ulcuſcula ab impurâ venere ortum ducere, tùm ægrotantis confeſſione de impuro vel ſuſpecto concubitu querentis, tùm deſcriptione ulcuſculorum venereorum ſuperiùs traditâ *præcedente Capite*. Singularumque cauſarum, quibus inducuntur.

VI. Proinde haud difficile eſt cavere, ne venereus præputii & balani, aut muliebrium tumor, vel venerea earumdem partium phimoſis vel paraphimoſis, quæ remediis ægrè cedunt & periculo nunquam vacant, temerè confundantur cum tumefactione vel conſtrictione quâvis, quæ iiſdem partibus accidunt quandoque ex leviore phlogoſi & ſine ulcuſculorum præſentiâ, ſcilicet vel petulcâ contrectatione ſæpiùs iteratâ, vel laborioſâ & difficili venere, quantumvis purâ, quâ cum teneriore virgine vir mentulatus ſæpiùs uſus ſit; & quæ proinde periculi immunes ſunt, & ſponte brevi diſcutiuntur, modò ægrotantes à causâ, quâ inductæ ſunt, ſe abſtinere velint.

Prognoſis. Tumor qualiſcunque præputii & balani, qui ab impurâ venere originem ducit, I. Semper gravis eſt, tùm ratione ſymptomatum, cùm dolorem, inflammationem, ſtranguriam &c. comites habeat; tùm ratione cauſæ, quæ contumax & maligna vel altas radices jam egit, vel brevi actura eſt, niſi citò occurratur. Prognoſis in genere.

II. Semper periculoſus eſt, cùm in gangrænam & ſphacelum plerumque deſinat, quibus mederi ferè non licet, niſi circumciſo præputio, imò amputato veretro, ſi labes altiùs penetraverit.

III. Demùm, ſemper curatu difficilis eſt, cùm vitioſo quaſi circulo penis quidem ulcuſcula à præputii & balani tumefactione, tumefactio verò præputii & balani ab ulcuſculis penis viciſſim vires mutuentur; & cùm ambo ſimul ab internâ cauſâ, nempe ſeminio venereo, ita foveantur, ut artem diù eludant & aliquando ſuperent.

IV. Itaque, quamvis prognoſis nunquam fauſta eſſe poſſit, variè tamen varianda eſt, atque adeò magis vel minùs funeſta inſtitui debet. Quæ in particulari varia inſtitui debet.

1°. Pro naturâ quidem & ſpecie tumoris; hinc affectus gravior & pe-

1. Pro tumoris ſpecie.

riculoſior cenſendus eſt, ſi tumor inflammatorius ſit, ut qui graviora inferat ſymptomata, & in gangrænam ſæpiùs celeriùſque deſinat: Contra minùs gravis & minùs periculoſus, ſi œdematodes fuerit, quia mitioribus ſtipatur ſymptomatis, neque tam triſtem exitum intentat: Demùm curatu difficilis & maximè contumax, ſi skirrhodes, quoniam lympha in callos indurata ægriùs diſcutitur, quàm hærens vel devius ſanguis, aut lympha ſtagnans quidem, ſed fluida.

2. Pro tumoris gradu.

2°. Pro ratione & gradu tumoris; ſcilicet eò magis minùſve gravis, periculoſus, contumax futurus eſt tumor qualiſcunque præputii & balani, inflammatorius, œdematodes, skirrhodes, quò inflammatio, œdema, skirrhus, magis minùſve intenſa & gradu majora vel minora futura ſunt.

3. Pro tumoris effectibus.

3°. Demùm, pro effectibus, quos tumor advocat; ſic morbus periculoſæ plenus eſt aleæ, 1°. Si dolor acer, ſtranguria urgens, febris ardens &c. adſint, unde manifeſtum fiat, omnia brevi in pejus ruitura eſſe. 2°. Si in graviore phimoſi inflatum præputium glandem ita contegat, ut ulcuſcula, quæ ſunt prima mali cauſa, nec detergi nec curari poſſint, aut ſi in paraphimoſi intenſiore glans corrugato ad poſteriora præputio tam arctè conſtringatur, ut præcluſo ſanguinis regreſſu inflammatio invaleſcat cum gangrænæ periculo. 3°. Tandem, ſi in præputio aut balano ex inflammationis intenſione & diuturnitate, bullæ ſeu hydatides cryſtallinæ efflореſcant, quæ ſunt veluti prima gangrænæ incipientis indicia.

In curatione tres ſunt indicationes.

Curatio. Tribus indicationibus in genere ſatisfaciendum eſt, quæ ſubſidiario veluti ordine ſibi ſuccedunt: *Prima*, ut pacatis vel temperatis ſanguinis motu, fervore, orgaſmo, partiſque affectæ dolore, tenſione & erethiſmo, fauſta promoveatur inflammationis & intumeſcentiæ reſolutio: *Alteri*, ſi ea ſecùs eveniant, ut ſaltem imminens præcaveatur gangræna, remotâ diligenter causâ, à quâ metuenda videretur: *Tertia* denique ſi morbus artem eluſerit, ut incipiens ſphacelus celeriter reprimatur, ſi ita liceat, vel cæteroqui crudeli ſed neceſſariâ operatione citò exſtirpetur.

Prima, ut inflammationis reſolutio procuretur.

I. Itaque ex legibus primæ indicationis, 1°. Sanguis in principio largiter mittendus eſt ex venis cubiti alterutrius, non modò ter quaterve, ſed etiam, ſi morbi vehementia ita poſtulaverit, quartâ quâque horâ per unum aut alterum diem, ut depletis eâ ratione vaſis, fractoque cordis & arteriarum pulſu nimio, cruoris quidem affluxus ad partem dolentem parcior ſit & debilior, refluxus verò uberior faciliorque.

2°. Ab omni eſcharoticorum & cathæreticorum uſu illico cautè abſtinendum, ne gravi dolore quem cient, fibroſa partium ſtamina convulſivè ita criſpentur, ut ſolitus ſanguinis commeatus difficilior inde fiat.

3°. Imò verò contrà adhibenda ſedulò emollientia, relaxantia, paregorica, quæ dolorem compeſcendo & erethiſmum mitigando cruoris circulationi faveant. Conducibile eſt in hunc finem partem affectam fovere lacte ſubtepido ſolo, vel cui flores & cortex medianus ſambuci incocti fuerint; decocto radicum althææ & nymphææ; infuſo mucaginoſo ſeminum pſyllii & lini in aquâ roſarum &c: vel ſummo peni tepidè admovere cremorem recentem ſeu florem lactis; cataplaſma de micâ panis cum cro-

co & ovi vitello, vel quod efficacius eſt, admixtâ ſaponis albi raſurâ temperatum &c.

4°. Utile eſt in eumdem finem tùm ſomnum, ſi dolore nimio impediatur, narcoticis conciliare, ut Decocto unius alteriuſve capitis papaveris albi, Syrupo de diacodio ab ℥ ß. ad ʒ vj, Opio vel laudano à gr. j. ad ij, Tincturâ anodynâ à gutt. xx. ad xxx, Pilulis de cynogloſſo à gr. v. ad x. &c; tùm alvum quotidie laxare enematis emollientibus, diluentibus, eccoproticis, ex aquâ fluviatili tepidâ, purâ, vel oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle violaceo aut mercuriali, medullâ caſſiæ &c. temperatâ.

5°. Si febris comes adſit, ut ferè perpetuum eſt quotieſcunque tumor inflammatorius gravior eſt, æger à ſolidioribus cibis interdicendus & juſculis tantùm vel dilutis cremoribus nutriendus eſt; largus ſimul potus imperandus eſt tenuioris juſculi ex pullo gallinaceo, vel ptiſanæ ex decoctis radicibus althææ, nymphææ, acetoſæ, cichorii &c. additâ pro librâ quâlibet ſemi-drachmâ cryſtalli mineralis vel ſalis prunellæ. Demùm bis in die propinandæ emulſiones dilutiores ex ſeminibus frigidis, ſemine lini, papaveris albi & cannabis, ut nimius ſanguinis fervor efficaciter contemperetur.

6°. Cæterùm expedit ægrum, ſi morbus urgentior fuerit, in lecto decumbere ſitu corporis ſupino, tùm ut quietus otiosè jaceat, tùm ut remedia commodiùs poſſint & admoveri & contineri, tùm potiſſimùm (*a*) *ut coles ad ventrem deligari poſſit, quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt*, ut ſuprà docuimus *Cap.* 7. §. 5.

7°. Dùm hæc univerſalia in uſum advocantur, topicis ſimul inſiſtendum eſt, quæ partis labem corrigant. Quamobrem ſi phimoſis adſit, glanſque arctiùs contegatur, (*b*) *clyſtere auriculario inter eam, cutemque inſerenda eſt* vel aqua pura tepida; vel ptiſana ex decocto hordei, cui diſſolutum ſit mel roſaceum, aut ex decocto radicis althææ, cui ſemen pſyllii infuſum fuerit; vel aqua calcis dilutiſſima cum admixtis aliquot ſacchari Saturnini granis; ut quicquid ſordium ſub præputio latet, eluatur, ulcera detergantur, phlogoſis temperetur, demùm ut rigidiores fibræ relaxentur & emolliantur.

8°. Si verò glans in paraphimoſi denudata ſit, levi ſuſpensâque manu decoctis iiſdem identidem eluenda & fovenda, ulcera ſingula accuratè ab omni pure abſtergenda, tuthiâ vel ceruſsâ pulveratis inſpergenda, complicati præputii rugæ ſingulatim everrendæ, ut detractâ ſpurcitie poſſit inflammatio tantò faciliùs promptiùſque reſolvi, vel ſaltem remitti.

9°. At ſi vel in ſummo præputii limbo in phimoſi, vel ad balani dorſum aut coronam, præputiive frænum aut rugas in paraphimoſi bulla ſeu hydatis lymphatica emergat, quam vulgò *cryſtallinam* dicunt, locus fovendus eſt decocto hordei cum melle roſaceo, lacte cui flores ſambuci & chamæmeli incocti ſint, aquâ calcis cum ſaccharo Saturnino, vino tepido in quo ferrum ignitum extinctum fuerit, aut aquâ vitæ camphoratâ &c. le-

(*a*) Celſus, *De Medic. Lib.* 6. *Cap.* 18.
(*b*) Celſus, *ibid.*

niora ſcilicet vel fortiora ſeligendo, prout necroſeos periculum magis vel minùs urgere videbitur.

10°. Si urina parcè, laborioſè, dolorificè emittatur, aut ſi cùm emittitur, pars ſubter præputium regurgitet, expedit in utroque caſu cannam argenteam tenuiorem in urethram intrudere, quâ lotium faciliùs exeat, & aptatis funiculis ita continere, ut elabi nullomodo poſſit. Identidem tamen canna de induſtriâ removenda eſt, ut urethræ ſtatus exploretur, & ut ſordes, quæ adhæreſcunt, eluantur.

11°. Ubi primùm partis inflammatio ſe remiſerit, ad uſum blandorum reſolventium properandum eſt, quæ motum ſanguinis & lymphæ urgendo, & ſyſtalticam partium contractionem ſollicitando, affectæ partis contextum priſtinæ laxitati, mollitiei, ductilitati reſtituant. Laudantur ex hoc cenſu lac decoctum cum floribus meliloti, chamæmeli, ſambuci &c; cataplaſma ex micâ panis ſiliginei, decoctâ cum vino rubro; puls ex quatuor farinis reſolventibus, in leni lixivio ſarmentorum cocta, addito pulvere florum chamæmeli & meliloti, oleoque chamæmelino; puls ex farinâ fabarum in decocto foliorum hyoſcyami albi; cataplaſma ex terrâ cimoliâ, quæ in ſamiatorum ſive cultrariorum ſitulis ex ferri & cotis ramentis colligitur; cataplaſma ex pulpâ radicis bryoniæ in aquâ coctæ & foliorum hyoſciami ſub cineribus maceratorum &c.

12°. Si res pro votis ſucceſſerit, laxatum ſemel præputium verſùs glandis radicem leniter reducendum eſt in phimoſi, ut ulcera quæ ſubtùs latent, detergi & mundari poſſint. Id autem feliciùs nunquam obtinetur, quàm ſi balanus ſummis digitis ita comprimatur lateraliter, ut antrorsùm protenſus ultra ſummum arctati præputii marginem ſenſim deducatur vi eâdem, quâ præputium ipſum eodem tempore, ſed motu contrario, retrorsùm reducitur. Detectæ eâ ratione tùm balani, tùm præputii facies eluendæ, detergendæ, everrendæ ſunt decoctis emollientibus, reſolventibus, detergentibus, quæ variè variare oportet pro diverſâ ulcerum conditione. Quòd ſi alicubi præputium glandi forſan coaluerit, levi manu invicem divellenda ſunt, vel diſſecanda ſummo ſcalpello.

13°. Pari conſilio in paraphimoſi corrugatum præputium explicandum & ad anteriora deducendum eſt, ſimul ac reſolutione relaxabitur. Id autem nequaquam tentandum eſt, ut à Chirurgis, artis minùs gnaris, non ſemel tentatum novimus, ſummum glandis apicem impoſito digito retrorsùm pellendo, cùm eâ ratione glans magis expandatur, adeòque latior ſupra annularem præputii ambitum magis extuberet, ſed contrà balani latera ſummis digitis molliter ita comprimenda, ut glans longior inde fiat & exilior; ſimul verò præputium digitis iiſdem ad anteriora blandè deducendum. Quo ſemel confecto oportet explicatas præputii rugas, rugarumque ſulcos ritè fovere, eluere, detergere & relaxare decoctis variis ſuprà propoſitis.

14. Tunc remittente ſe inflammatione, therapeia, qualem ad venerea ulcera propoſuimus *præcedente Capite*, vel redintegranda eſt, ſi jam antè adhibita fuerit, vel jam de novo adhibenda, ut eâ methodo ulcera, quæ latebant, ſuppurata, deterſa, mundata, cicatrice tandem coaleſcant. Verùm ſeligenda ſuppurantia, detergentia, mundificantia leniſſima; imò etiam

etiam anodynis & paregoricis plerumque cautè temperanda, ne inflammationem renovare ullo modo poſſint.

15°. In fine morbi alvus blando cathartico identidem ſubducenda, tùm ut eliminetur cacochylia, quæ in primis viis congeſta eſt ex errore diætæ vel coctionis, tùm verò ut ſubtrahatur pars veneni, quod morbum etiamnùm fovet. Utrumque ſcopum feliciter implet medulla Caſſiæ ab ℥ j. ad ℥ j ß. cum Mercurii dulcis granis xx. alternis diebus iteranda.

16°. Cæterùm, cùm evidens ſit venereas inflammationes præputii & balani vel à contagio dudùm latente produci, quod ſanguinem jam pridem infecerit, vel ſi à recèns admiſſo forſan illatæ ſint, locum ſaltem dediſſe ut haud pauca concepti contagii pars in ſanguinem deduceretur, quandiù inflammationis vehementia debitæ obſtitit puris deterſioni, operæ pretium eſt in utroque caſu, ut curatio feliciùs ſuccedat & perfecta ſit, morbo jam remittente mercuriales inunctiones adhibere, legitimas quidem & ex artis præceptis, quales infrà proponemus *Lib.* IV. *Cap.* 7. ſi certa ſint luis indicia; leviores verò, quales jam ſæpè propoſuimus, ſi haud ita firma fuerit luis ſuſpicio.

17°. Univerſa, quæ de viris hactenus attulimus, perinde conducunt ferè ſingula mulieribus, ſive mammarum papillas, ſive muliebria venereo contagio tumentia, inflammata, contaminata habeant. Hæc eadem quoque paucis mutatis de catamitis vera ſunt, quibus anus tumore inflammatorio obſidetur ex ulcuſculis venereis. In his enim ad ſummum duo ſunt, quæ paulò ſcrupuloſiùs attendenda videantur; prius quidem, ut tenuiſſima diæta ex ſolis juſculis ſtatim imperetur, ne fæces, ſi nimiæ aut duriores eſſent, inflammationem augerent, dùm egererentur; alterum verò, ut alvus enematis quotidie liquetur, quæ ſint ex genere anodynorum & paregoricorum, ſcilicet ex lacte, ex ſero lactis, ex decocto radicum althææ, foliorum verbaſci, cynogloſſi, quatuor ſeminum frigidorum, ſeminis lini, papaveris albi &c. ex juſculo pingui, quibus ſingulis admiſcebitur ovi vitellus, vel ſaccharum album, vel oleum ex amygdalis dulcibus expreſſum; imò etiam præſtabit quandoque oleum amygdalinum ſincerum clyſteris formâ immittere.

II. Si verò arte elusâ vel ſuperatâ inflammatorius præputii aut balani tumor in dies ingraveſcat cum doloris, caloris, tenſionis augmento; imò ſi ita perſiſtat, ut uſu propoſitorum remediorum intra ſex ſeptemve dies ad reſolutionem proximè non tendat, meritò timendum eſt in utroque caſu, ne ſtagnantis ſanguinis copiâ & virulenti humoris morâ in gangrænam deſiturus ſit. Quocirca advocato Chirurgiæ auxilio diſcindenda ſtatim repagula, quibus ſanguinis circulatio inhibetur vel retardatur, & via vi aperienda eſt ſtagnanti cruori, ut poſſit inde inflammatio vel reſolutione celeri, vel tutâ ſuppuratione feliciter terminari, ac proinde juxta ſcopum ſecundæ indicationis imminens præcaveatur gangrænæ periculum. Altera, ut imminens gangræna præcaveatur.

Itaque eo fine, 1°. In phimoſi præputium incidendum eſt, non quidem ſupra balani dorſum, quà grandiora vaſa perreptant, ſed ad alterutrum vel utrumque glandis latus: Igitur intruſo ſenſim inter præputium & glandem alterutro forficum ſcapo, qui ſimus ſit & præpilatus, compre-

henſa cutis altè diſſecanda eſt, & ſi unica ſectio detegendæ glandi non ſufficiat, compar in parte oppoſitâ inſtituenda eſt ſimili cautione. Quòd ſi commodè non poſſit præ anguſtiâ loci ſcapus forficum ſatis altè intrudi, ſpecillum ſulcatum ſeu ſtriatum priùs inſinuandum eſt, cujus ope facilior certiorque via apici ſcapi aperiatur. Sunt quibus videatur præſtabilius loco forficum cultello tenuiore uti ad formam ſcalpelli ſcriptorii, cujus apex vel ſolus, ſed globulo cereo armatus, vel per crenam ſpecilli priùs immiſſi ſubter præputium pedetentim plano ſitu introducitur ad optatam altitudinem, & quo pertuſum ſemel præputium retrahendo diſcinditur. Sed in re iſtiuſmodi, quæ levioris momenti eſt, cuilibet ut ſuo ſapiat ingenio, facilè permittendum cenſeo.

2°. Simili conſilio in paraphimoſi annulares rugæ complicati præputii, quibus glandis corona arctiùs ſtringitur, vulgari ſcalpello, quod *Biſtouri* dicunt, tranſverſim diſſecandæ inciſuris aliquot perpendicularibus, quæ penis rectitudini reſpondeant, adductoque dein præputio ſuper glandem rugæ antè conſtipatæ ſedulò explicandæ ſunt. Oportet autem inciſuras præputii in præſenti caſu, ſicut inciſiones ejuſdem in præcedente, opplere ſtatim linamento ſicco ad hæmorrhagiam reſtinguendam, ac poſteà digeſtivo ſimplici & deinde balſamo Arcæi curare, ut artis eſt.

3°. In priore quidem operatione, revoluto poſt inciſionem præputio, exulcerationes malignæ fœtidæque, quæ ſubtùs latebant; in poſteriore verò explicato præputio, fiſſuræ rhagadeſque omnes, quæ intra ſulcos deliteſcebant, diluentibus, relaxantibus, reſolventibus, vulnerariis, phagædenicis, qualia ſuprà propoſuimus, eluendæ, ſuppurandæ, detergendæ, mundificandæ ſunt, donec ex artis legibus cicatrice tandem obducantur.

4°. Si qua bulla cryſtallina nec reſolutione evaneſcat, nec ſponte diſrupta diffluat, ſummo apice lata plagâ incidenda erit, viaque paranda contentæ lymphæ, ut ſtamina in confinio nimiùm diſtracta relaxentur, atque eâ ratione præcaveatur imminens gangræna, quam humor morâ acrior illaturus eſſet. Deinde, ſi qua appareant incipientis livoris ſigna, baſis bullæ cute tenùs priùs ſcarificata contegenda eſt penicillo ſeu plumaceolo, aquâ vitæ camphoratâ, tincturâ myrrhæ, vel collyrio Lanfranci imbuto, quæ identidem renovabuntur, donec advocatâ ſuppuratione & delapsâ ſideratâ ſuperficie, necroſeos periculum deceſſerit.

5°. Singula, quæ attulimus de inflammatione genitalium in viris, perinde conducunt tùm mulieribus, ſi vulva vel mammarum papillæ; tùm catamitis muliebria paſſis, ſi ani confinia venereâ inflammatione nimiùm tumeant, quæ remediorum efficaciam eludat & in gangrænam brevi abitura videatur. Scilicet partes, quæ dolorificè diſtentæ, cruore turgidæ, ſiderationi proximæ ſunt, ſcarificandæ confertis quidem inciſuris, ſed magis minùſve altis pro contextûs naturâ & ſenſûs conditione. Deinde, poſtquam ſanguis ſtagnans, ichorve putreſcens guttatim exſtillaverint, reſolventia, ſuppurantia, traumatica ſive vulneraria, phagædenica adhibenda ſunt ex artis legibus, dùm partes deturgentes & nativam laxitatem adeptæ cicatrice coeant.

Tertia, ut gangræna

III. Tandem, ſi morbus remediis major ſit, & præciſâ ſpe omni avertendæ gangrænæ, certa jam appareant necroſeos indicia, tunc una ſalus

ſupereſt, ut in tertiâ indicatione propoſuimus, incipientem ſcilicet gangrænam celeriter reprimere, vel ſi jam reprimi non poſſit, amputatione partis affectæ radicitùs exſtirpare; ſed de his infrà, tertio hujuſce capitis articulo, ubi *de genitalium ſphacelo.* incipiens reprimatur, vel exſtirpetur.

§. II. DE PHYMATIS ET TUBERCULIS CALLOSIS,

CHORDISVE SKIRRHODIBUS BALANI ET PRÆPUTII.

Deſcriptio. Diſcuſſis venereis præputii aut balani tumoribus, vel ſanatis ulcuſculis, ſuperſunt interdùm duriores & renitentes calli, numero & mole varii, modò in ipſo partis contextu ſepulti & ſolo tactu dignoſcendi, modò prominentes & viſui quoque obvii, qui ſi nodorum inſtar conglobati ſint, *phymata* ſeu *tubercula* appellantur; *chordæ* verò, ſi inſtar funiculi in longum porrigantur. Deſcriptio phymatum & chordarum.

Solent autem conglobata phymata in quacumque præputii aut balani parte adeſſe: Ea tamen potiſſimùm loca affectant, quibus ulcuſcula venerea profundiora inſederunt. Hinc frequentiſſima in extremo præputii margine, in coronâ balani, in fræno, quo balanus cum præputio committitur.

Sic etiam skirrhodes chordæ, etſi quamlibet præputii aut balani partem ocupare poſſint, frequentiùs tamen obſervantur in extremo præputii circulo, qui anguſtatur in phimoſi; in rugis, in quas præputium complicatur in paraphimoſi; in fræno præputii & in coronâ balani, quæ ulcuſculis gravioribus & catenatim diſpoſitis obſepta fuêre. Dùm skirrhodea ſunt

Quandiù phymata ſeu chordæ hujuſcemodi naturam calli ſeu skirrhi retinent, dolore, utcunque premantur, ac omnimodo ſenſu carent; ſed ad ſummum ſi mole nimiâ tumeant, obſtant ne libera ſit præputii ſuper balanum deductio vel adductio, atque adeò phimoſim vel paraphimoſim habitualem inferunt.

At verò accidit interdùm, ut progreſſu temporis ſenſim intumeſcant, incaleſcant, lancinent & obſcurè doleant, ſi comprimantur, ſi tento & rigente veretro veneri militandum ſit, aut ſi jam iteratò militatum fuerit; & tunc ad carcinomatoden naturam proximè degenerant. Dùm in carcinomata degenerant.

Quòd ſi periculum inde imminens celeriter non præcaveatur, tractis in conſortium vicinioribus partibus, auctâque in dies mole manifeſtè dolent, lancinant, calent, mutatâque figurâ in apicem faſtigiatum extuberant, quem cutis tenſa, lævis, lucens, rubra obtegit; & tunc carcinoma confirmatum eſt, quod pro diverſo ſitu aut diversâ mole phymatum vel chordarum, à quibus initium duxit, modò balanum præputiumve totum, modò partem tantùm balani præputiive occupat. Dùm ſunt carcinomatodea.

Quandiù cutis carcinomati ſuperjecta integra eſt, necdùm diſciſſa, carcinoma latens ſive occultum dicitur; verùm ubi primùm tumoris incremento cutis dilacerata in ulcus abiit, carcinoma mutato nomine jam apertum & exulceratum appellatur.

Carcinomati præputii balanive, ſive occulto, ſive exulcerato, omnia eadem accidunt ſymptomata, quæ bubonis carcinomatodis propria eſſe

ſuprà diximus *Cap.* 6. §. 3. & tantò quidem intenſiora, quantò ſenſus præputii & præſertim balani acutior eſt & magis exquiſitus præ ſenſu glandularum inguinalium.

Deſcriptio earumdem affectionum in fœminis.

Hæc eadem in mulieribus etiam obſervantur ſimili de causâ, in quibus vulvæ labra, pterygomata ſive nymphæ, clitoris clitoridiſque præputium, & myrtiformes carunculæ, phymatis calloſis iſtiuſmodi interdùm conſita ſunt, quæ à prægreſſis ulcuſculis vel inflammationibus venereis ſuperſunt: Imò verò in quibus non rarum eſt vaginæ oſtium chordâ skirrhode annuli inſtar arctatum habituali quaſi phimoſi conſtringi, unde fit ut ſcortilla diobolaria, quæ obviis quibuscunque corpus jam pridem vulgaverunt, poſt contracta venerea ulcuſcula ementitam virginitatem aliquando præ ſe ferant.

Sicut autem in viris, ſic & in fœminis calloſa ea phymata & skirrhodes chordæ ſolent interdùm in tumores carcinomatodes, & vera demùm carcinomata ſenſim abire progreſſu eodem & æquè funeſto ſucceſſu.

Et in catamitis.

Utrumque catamitis etiam familiare eſt, in quibus poſt ulceroſam ani inflammationem venere contractam, tubercula phymataque varia ani marginem interdùm obſident, dura, calloſa & in cancroſam naturam ſæpè degenerantia; & in quibus à causa eâdem tanta eſt aliquando ani arctitudo, ſeu phimoſis quaſi habitualis, ab annullari chordâ skirrhode inducta, ut fæces, niſi priùs ſolutæ & enemate quaſi liquefactæ ſint, nequeant egeri, imò etiam nec eo pacto egerantur unquam ſine dolore.

Phymata & chordæ skirrhodes fiunt à lymphâ;

Cauſæ. Calli omnes tumoreſve calloſi fiunt in parte molli ab humore viſcido præternaturam indurato. Debent igitur tubercula, phymata, chordæ skirrhodes tùm balani, tùm præputii, quæ ſingula ad callos tumoreſque calloſos pertinent, ab humore iſtiuſmodi in præputii balanive contextu ſpiſſeſcente dependere.

Sunt autem in ſummâ duo tantùm humores, qui præputium balanumve alluant, ſanguis nempe & lympha. Sanguis verò, cùm ad ſuppurationem concipiendam naturâ comparatus ſit, dùm in parte quâvis retinetur, vix unquam poteſt in callum indurari, neque adeò inde arceſſenda videtur cauſa phymatum, tuberculorum, chordarumque, quæ in præputio vel balano obſervantur. Supereſt ergo, ut tumores illi repetantur ab induratâ lymphâ; cujus ſanè concluſionis veritatem abundè teſtantur & color phymatum, qui idem eſt ac color lymphæ inſpiſſatæ, nempe albicans; & ſitus phymatum, quæ iis partibus inſident, ubi potiſſima eſt lymphaticorum vaſorum copia.

Quæ ibidem hæret vel congeſtione, vel extravaſatione.

At verò non poteſt lympha in callos unquam indurari, niſi hæreat; tandiù enim inſpiſſationis impatiens eſt, quandiù jugi fluxu indeſinenter renovatur circulando. Hæret autem duabus de cauſis, 1°. Quia ſtagnat copioſiùs collecta intra ductus diſtentos quidem, ſed tamen integros: 2°. Quia extravaſatur è laceris ductibus effuſa inter vaſorum vicinorum interſtitia. Utrique cauſæ locum eſſe in venereis præputii & balani tumoribus & ulcuſculis manifeſtum eſt, in quibus 1°. Vaſa lymphatica comprimuntur & anguſtantur, unde lympha in tenuioribus horumce vaſorum capillamentis cogitur cumulari & ſtagnare; 2°. Exiles lymphaticorum ra-

muli nimiâ copiâ lymphæ congeſtæ diſcerpuntur, unde cogitur collecta lympha guttatim effundi & extravaſari.

Verùm non ſufficit ad callorum geneſim lympham hærere, ſed præterea opus eſt ut hærendo inſpiſſetur, dimiſſis ſtatim tenuioribus partibus, quæ aquoſæ ſunt, deinde ad intimiorem contactum adductis cæteris, quæ craſſiores ſunt & viſcidæ. Dimittuntur quidem partes tenuiores & aquoſiores, tùm quia copiâ & preſſione lymphæ ponè urgentis exſudant, tùm quia calore & æſtu partis exhalantur. Ad intimiorem verò contactum adducuntur partes cæteræ, tùm quia jam exulant partes aquoſiores, quarum interventu ſejungebantur, tùm quia ab admixto contagio venereo acido aut ſalſo acido denſiùs conſtipantur.

Et ibidem ſpiſſeſcit tùm exhalatione partium aquearum, tùm efficaciâ veneni venerei.

Hæc omnia unà ſimul concurrunt in tumoribus, ulceribuſve venereis, ad producenda in præputio aut balano phymata: Siquidem 1°. Vaſa collectâ lymphâ turgent; ergo preſſu debent exſudare partes lymphæ tenuiores: 2°. Calet & æſtuat pars inflammata; ergo debent partes eædem exhalari fervore: 3°. Partes craſſiores lymphæ dimiſſis ſemel tenuioribus in ſe propiùs accedunt; ergo debent ſtrictiùs denſari: 4°. Demùm, inſpiratum lymphæ ineſt contagium venereum, cujus natura acida eſt aut ſalſo-acida; debet ergo lymphæ craſſamentum magis inde conſtipari. Proinde nequaquam mirum eſt, ſi eâ cauſarum ſyndrome phymata calloſa, poſt diuturnos tumores venereos aut graviora ulcera, in præputio & balano tam ſæpè obſerventur.

Cauſæ diſcriminum, quæ in phymatis & chordis obſervantur.

Phymata modò quidem diſcreta, conglobata, orbicularia, chalaziorum inſtar grandinoſa futura ſunt, ſi ſuccedant vel diſcretis ulcuſculis venereis, vel diſcretis congeſtionibus, quæ ſingulares areas ideò affectaverint, quòd ibi forſan major fuerit texturæ inertia, ſeu uberior collectæ lymphæ copia.

Modò verò in skirrhodes chordas porrigentur, ſi ulcera quibus ſuperſunt, unâ ſerie ſibi invicem continua fuerint, vel quod frequentius eſt, ſi peculiari partis conformatione congeſtio in longum extenſa fuerit. Inde eſt, *exempli cauſâ*, quòd in phimoſi extremus præputii margo, qui anguſtatur; in paraphimoſi ejuſdem rugæ, quæ in ſulcos complicantur; in utrâque frænum & corona balani, chordis skirrhodibus ſæpiſſimè obrigeſcant.

Quæ ſingula de mulieribus, & de catamitis debent intelligi.

Quæcunque de phymatis venereis genitalium in viris dicta ſunt, hæc eadem conveniunt phymatis, quæ ex impurâ venere muliebria in fœminis, aut ani confinia in cinædis occupant. Nam & perinde fiunt congeſtione induratæ lymphæ; & peculiares quoque eorumdem differentiæ in diſcreta ſeu orbicularia, & catenata ſeu in chordas porrecta, à ſimilibus cauſis perinde deducendæ ſunt. Notandum tantùm phymata in mulieribus & cinædis plerumque rariora eſſe quàm in viris, quia ex vaſorum ſitu partiumque conformatione fluxus ſanguinis & lymphæ minùs inhibetur in veneris muliebrium aut ani, quàm præputii vel balani inflammationibus & ulceribus.

Symptomata. 1 Abſentia doloris & caloris.

Symptomata. 1°. Quandiù lympha in phymatis chordiſve skirrhodibus indurata nullo cietur motu expanſivo, tandiù nec locus eſt violentæ diſtractioni fibrillarum nervearum juxtà poſitarum, nec compreſſioni vaſorum ſanguiferorum juxtà repentium, nec ſanguinis hærentiæ. Ergo per id

tempus phymata chordæque tùm dolore, tùm calore vacare debent.

2. Phimoſis aut paraphimoſis habitualis.

2°. Verùm, ſi mole ita nimia fiant, ut præputii ambitus anguſtetur, vel augeatur balani craſſitudo, alterutro vitio perinde obſtitura ſunt ne fiat deductio vel adductio præputii ſuper balanum. Inde ergo inducetur habitualis phimoſis vel paraphimoſis.

3. Aliquando phimoſis.

3°. Itaque ſi anguſtatio ſit in extremo præputii margine, vel ſi tumor in balano ſit coronæ finitimus, in utroque caſu præputium ſemel adductum ægrè deducetur, potiſſimùm ſi longius fuerit. Tunc ergo balanus retegi non poterit, vel ægrè retegetur, atque adeò phimoſis habitualis futura eſt.

4. Aliquando paraphimoſis.

4°. Contrà verò, ſi anguſtatio præputii ſit in parte poſteriore, aut ſi balani tumor ejuſdem apicem occupet, deductum ſemel præputium ægrè adducetur, præſertim ſi brevius ſit. Tunc ergo balanus non poterit contegi, vel ægrè contegetur, atque adeò paraphimoſis habitualis futura eſt.

5. Phimoſis vaginæ in fœminis.

5°. Pari modo in fœminis oſtium vaginæ, ſi craſſioribus phymatis vel chordâ skirrhode obſideatur, anguſtiore rimâ patebit. Inde ergo fiet habitualis phimoſis, virginitatem mentiens in corruptis, quæ jam virum ſæpiùs expertæ ſunt.

6. Et ani in cinædis.

6°. Similiter in cinædis, ſi ani confinia aut infima recti pars vel phymatis anguſtentur, vel chordâ skirrhode conſtringantur, tanta ani arctitudo ſeu phimoſis futura eſt, ut fæces alvinæ ægrè egerantur, imò etiam vix egeri poſſint, niſi liquidiores & enemate jam ſolutæ.

7. Lancinatio frequens cum calore.

7°. Quòd ſi tandem acrimoniâ vel fervore ſanguinis, errore diætæ, contrectatione vel fricatione nimiâ &c. phymata irritata vel agitata fortiùs ſubinde rareſcant, tùm niſu expanſivo diſtrahent identidem continentes tunicas fibraſque nerveas intertextas, tùm vaſa circumflua comprimendo ſanguinem retinebunt. Inde igitur frequens lancinatio cum caloris ſenſu, unde ſtatus in carcinoma proximè degener.

8. Ulcera, abſceſſus, fiſtulæ.

8°. Si lympha, quæ in phymata induruit, ſatis mollis ſit ductiliſque, ut in putre liquamen poſſit reſolvi, dùm iiſdem cauſis fortiùs & frequentiùs atteritur, inde ſuppurationem tacitè conceptura eſt, vel in ſummo phymatum apice, unde renovatio ulcerum venereorum; vel in phymatum centro, unde abſceſſus, imò verò quandoque fiſtulæ, præſertim in mulieribus & cinædis, in quibus abſceſſus hujuſcemodi, cùm altiùs lateant, difficiliùs deterguntur.

9. Carcinoma confirmatum.

9°. Contrà verò, ſi lympha eadem ſtrictiùs conſtipata & quaſi cornea ſuppurationi impar ſit, vi earumdem cauſarum ſæpiùs impetentium magis in dies rareſcet citra ſuppurationem. Inde lancinatio, calor, renitentia, tumor intenſiùs in dies urgebunt, quibus viciniores partes in conſortium ſenſim trahentur, unde carcinoma confirmatum, ſed tamen adhuc occultum.

10. Imò carcinoma exulceratum.

10°. Demùm, ſi diſruptâ cute ſummum phymatis faſtigium levi fiſſurâ dehiſcat, hinc neceſſariâ ſucceſſione fiet exulceratio maligna, ichoroſa, fungoſa, phagædenica, in dies creſcens, cum duris, granoſis & replicatis labris, ut ſuprà explicavimus *Cap. 6. §. 3.* atque adeò carcinoma jam non modò confirmatum, ſed etiam exulceratum ſeu apertum erit.

Quâ ratione dignoſcatur præ-

Diagnoſis. 1°. Præſentia, numerus, ſitus &c. phymatum calloſorum & chordarum skirrhodum oculis patent,

2°. Liquet ſimiliter ſenſuum teſtimonio, an phimoſi vel paraphimoſi præputium ſtringatur, & ad qualem gradum in utroque caſu?

3°. Colligitur ex dolore lancinante, ſi recurrat identidem ſed rariùs, phymata ad carcinomatoden naturam latenter deſciſcere; ſi frequentiùs verò & ferè continuò, jam deſciviſſe.

4°. Viſu tactuque dignoſcitur an carcinoma occultum ſit exulceratumve; an magnum, quod balanum aut præputium totum in viris, totam vulvam aut totum vaginæ oſtium in mulieribus, totumve ani ambitum in cinædis; an parvum, quod exiguam tantùm ſingulorum partem occupet; demùm an laxum & mobile, à vicinis partibus ſejunctum ſit, poſſitque proinde radicitùs exſtirpari ſine labe nimiâ; immotumve & ſtabile vicinioribus partibus ita dudùm accreverit, ut nullo modo poſſit exſcindi ſine earumdem amputatione?

ſentia phymatum & chordarum, cùm ſkirrhodea ſunt.

Et cùm in carcinomatoden naturam degenerant.

5°. In viris, & mulieribus nuptis viduiſve, genuina horumce morborum cauſa vel ſitu & indole callorum conjicitur, vel ægrotantium confeſſione manifeſta eſt.

Tùm in viris.

6°. At verò fœminæ, quæ innuptæ ſunt, & quarum ideò refert flagitia ſua celare, raro ſatis ingenuæ ſunt, ut ſe contagio contaminatas eſſe fateantur; imò potiùs audent malo dolo morboſam vaginæ arctitudinem impurâ venere contractam pro virginitate oſtentare. Sed tantam impudentiam falſi arguere facile eſt, in iis ſaltem quæ veneri ſæpiùs litavêre, in quibus labia vulvæ & pterygia, laxa, mollia, pendula ſunt; foſſa navicularis lævis, complanata, diducta; demùm interior vagina ultra primum limen, quod morboſè coarctatur, patula, ampla, attrita eſt, cùm è contrà in integris & virum nondùm expertis anguſta & rugoſa ſit.

Tùm in fœminis.

7°. Pari conſilio cinædi quoque ſimulant non raro præternaturalem podicis arctitudinem, quam impuræ veneri & muliebri patientiæ acceptam debent, à prægreſſis vel præſentibus hæmorrhoidibus dependere. Sed mendacium vel inde manifeſtum eſt, quòd coarctatio iſtiuſmodi ab hæmorrhoidibus vix unquam induci poſſit; potiſſimùm verò quòd ea coarctatio in cinædis, qui morbo corrupti ſunt, perpetuò conjungatur cum ficis, mariſcis, criſtis, aliiſve ani tumoribus, qui veram coarctationis cauſam abundè denotant.

Tùm in cinædis.

Prognoſis. 1°. Phymata calloſa, chordæque ſkirrhodes genitalium, quandiù exigua, mobilia, pauca ſunt, nullius ferè momenti putantur. Contrà verò incommoda ſunt, ſi numero, mole, duritie, præputium aut vaginæ oſtium nimis coarctent & veneris uſui officiant.

Prognoſis.

2°. Malum, ſi phymata chordæve incipiant latenter in carcinomatoden naturam deſciſcere; peſſimum, ſi jam deſciverint, cùm carcinoma confirmatum ferro tantùm & igne reprimi poſſit.

3°. Quandiù phymata carcinomatodea mobilia ſunt & ferro radicitùs exſcindi poſſunt, ſupereſt ſalutis ſpes, magis minùſve certa pro modo & gradu operationis, quâ utendum eſt ut exſtirpentur: Sed ſi ob ſitum vel adhæſionem cum vicinioribus partibus nequeant exſtirpari, tunc miſerâ & ineluctabili morte ſenſim pereundum eſt.

4°. In fœminis & cinædis phymata carcinomatodea rariora quidem ſunt quàm in viris, ut ſuprà vidimus, ſed graviore periculo in iiſdem

ſtipantur, quoniam altiùs recondita operationem difficiliùs admittunt, neque remediis æquè obvia ſunt.

Curatio.

Curatio ad tria debet dirigi pro triplici morbi ſtatu; 1°. Ut phymata perfectè diſcutiantur & reſolvantur, ſi merè calloſa ſint & indolentia. 2°. Ut caveatur, ne in carcinomata degenerent, ſi eò inclinare videantur. 3°. Ut exſtirpentur quàm celerrimè, ſi in carcinomata jam deſciverint.

Quomodo phymata reſolvenda, ſi indolentiâ ſint?

I. Ad procurandam phymatum reſolutionem, 1°. Materiei in callos impactæ mollities, & denſiori callorum contextui laxitas concilianda eſt, ut liquidiorem lympham laxiora ſtamina minùs coerceant. Huic fini conducunt diluentia omnia interna, quæcunque ſuprà attulimus *hujuſce Libri Cap. 6.* §. 2. ubi *de Tumore teſtium venereo*, fomentaque emollientia varia, quæ ibidem propoſita ſunt.

2°. Deinde, ſi qua ſit latentis & malè curatæ luis ſuſpicio, ut accidit non rarò, adhibenda hydrargyroſis conveniente tempore & debitâ methodo, ex artis legibus infrà proponendis, ut eo pacto virus admiſſum edometur, nativa fluiditas lymphæ reſtituatur, atque adeò ſuperſtites calli efficaciter reſolvantur.

3°. Quin imò, etiamſi liqueat nullam latere luem, ſi non hydrargyroſi plenæ, quâ tunc opus non eſt, at ſaltem levioribus inunctionibus unguenti mercurialis inſiſtendum eſt, rarò quidem, nempè ſemel quâlibet hebdomade, ſed diù, per tres quatuorve menſes iterandis. Docuit nempè experientia vix alterum remedium ad promovendam reſolutionem callorum illito Mercurio efficacius eſſe, præſertim verò quoties hærentis lymphæ ſpiſſitudo ab inſpirato ſeminio venereo primùm orta eſt.

4°. Poſſunt etiam eodem conſilio inunctionum loco in uſum advocari emplaſtra varia ex Mercurio cum reſolventibus, vel relaxantibus variè temperato præparata, ut emplaſtrum de Ranis cum Mercurio, ſive de Vigo quadruplicato Mercurio &c. modò ſeorsùm & ſola; modò ad æquales partes cum emplaſtris de mucilaginibus, de ſpermate ceti, aut diabotano mixta & ſubacta. Notari tamen velim emplaſtra iſtiuſmodi tùm virtute reſolventium acriorum, quibus ex parte conſtant, tùm glutinoſâ & emplaſticâ facultate, quâ poros cutis conſtipant & perſpirationem inhibent, calorem morboſum parti plerumque conciliare, & idcirco inunctionibus mercurialibus minùs tuta eſſe.

Quomodo cavendum ſit, ne in carcinoma degenerent, ſi eò inclinare videantur?

II. At verò ſi ea remedia fruſtrà ſint, phymataque lancinante dolore identidem corripi contingat, tunc mutato conſilio, 1°. A topicorum uſu cavendum eſt, tùm reſolventium, quæ impactam materiam, attenuando & rarefaciendo, ad carcinomatis naturam præcipitant, tùm relaxantium, præſertim ſi ſint è genere pinguium & oleoſorum, quæ cutis poros oblinendo perſpirationem intùs retinent, motumque, quò materia jam cietur, ex accidente magis augent & accelerant.

2°. Expedit itaque in eo rerum ſtatu vel topicis penitùs abſtinere, & affectam partem tantùm fovere, ut à ſorditie munda moderatè caleat, & ab externo frigore tuta ſit; vel ad ſummum topicis iis uti, quæ merè aquea ſint, ut ſunt decocta radicum althææ, nymphææ &c. vel quæ ad aqueam naturam proximè accedant, ut lac vel ſerum lactis repens.

3°. Si lancinatio & graviùs & frequentiùs urgeat, ſanguis mittendus eſt

ex

ex alterutro brachio ſemel atque iterùm, ut depletæ arteriæ, quæ dolentem partem alluunt, ſegniùs inde oſcillent, atque adeò minore momento in objectos callos arietando hærentem materiam tardiore & inefficaciore motu conquaſſent. Narcotica quoque identidem adhibenda, ut ſyrupus de diacodio vel de ſuccino ad ℥ ß. Laudanum ad gr. j. Tinctura anodyna ad gut. xx. Pilulæ de cynogloſſo ad gr. v, vel vj, ut compages phymatum per ſomnum debiliùs ſuccutiatur & obtuſiùs doleat.

4°. Intereà verò adhibenda remedia omnia, quæ diluere, temperare, humectare valeant, atque adeò ſanguinis fervorem infringere, acrimoniam ejuſdem mitigare, & expanſivum rareſcentium callorum niſum ſufflaminare, ut lac, ſerum lactis chalybeatum, juſcula diluentia ex pullo gallinaceo & plantis refrigerantibus, aquæ acidulæ leviores &c. internè ſumpta; ſemicupia, balnea in aquâ dulci tepidâ &c. externè adhibita; quæ ſingula jam ſæpiùs recenſuimus.

5°. In primis operæ pretium eſt, ut ægrotantes venere ſe abſtineant, ne dolentia phymata, quæ in pudendis latent, tenſione, calore, fricatione, diſtractione agitata carcinomatoden naturam celeriùs inde contrahant. Curandum etiam in cinædis, ne alvum unquam deponant, niſi emolliente enemate priùs liquefacta fuerit.

III. Denique ſi res malè cedat, phymataque duriora, magis dolentia, & in apicem faſtigiata, in carcinomata confirmata, ſive exulcerata ſive occulta, deſciverint, vel proximè deſcitura videantur, tunc abjectâ omni cunctatione ad certiora præſidia properare neceſſum eſt. Denique quomodo exſtirpanda, ſi in carcinoma deſciverint?

1°. Igitur, ſi quod phyma carcinomatodes in præputio in viris, aut in mulieribus in nymphis ſive pterygiis lateat, quod mobile, laxum, ab omni nexu liberum ſit, & à ſubjectis partibus ſejunctum, ſummis ſiniſtræ digitis arreptum cultello exſcindendum eſt, neque præputio in viris, aut affectæ nymphæ in mulieribus parcendum, ut phyma radicitùs exſtirpetur. Deinde vulnus ſuperſtes ex artis legibus primùm digeſtivo unguento, deinde balſamo Arcæi curandum eſt.

2°. Si verò phyma cancroſum in balano in viris, in alterutro vulvæ ſeu pudendi labio in mulieribus, aut in ani margine in cinædis profundiùs quidem ſepultum ſit, ſed ſuis tamen finibus ita circumſcriptum, ut nullâ adhæſione committatur cum partibus ullis aliis, quæ ſectionem reſpuant, pari modo exſtirpandum eſt. Igitur pars affecta à miniſtro diſtenta, & à Chirurgo ſiniſtrâ manu compreſſa, ad phymatis ambitum ſemi-circulari ſectione altè incidetur. Poſteà phyma ſummis ſiniſtræ digitis, vel etiam, ſi ita opus fuerit, uncino aut forcipe arreptum ſtirpitùs exſcindetur cum fibris omnibus, vulnuſque, quod inde ſupereſt, curabitur ut artis eſt.

3°. Si phyma cancroſum, quod in præputio balanove latebat, mole ita creverit, ut communicatâ per adhæſionem labe, contigua corpora cavernoſa, quæ penem conſtituunt, in conſortium ducta ſint, una jam ſupereſt ſalutis ratio, nempe ut penis caput, quantum morbo affectum eſt, totum celeriter amputetur, amputatique vulnus curetur eâ methodo, quam trademus ſequente paragrapho.

4°. Verùm ſi cancroſa phymata in fœminis internam vulvam aut vaginæ oſtium occupent, ſi in cinædis recto altiùs inſideant, ſi in viris ad

penis radicem extendantur, conclamatum eſt, quandoquidem carcinoma nullâ poteſt operâ tunc radicitùs exſtirpari; neque enim magnificis hariolorum promiſſis ullomodo confidimus, qui cathæreticorum uſu ſe carcinomata adhærentia perfectè ſanaturos eſſe pollicentur, quâ de re vide quæ dicta ſunt ſuprà, hujus Libri *Cap.* 6. §. 3.

5°. Tunc ergo ſpes omnis in eo ſita eſt, ut Therapeiâ, quam *palliativam* dicunt, dolor leniatur, morbus ſuſtineatur, humoris ferocia retundatur, ulceris progreſſus retardetur, & miſerabilis ægrotantium vita quàm diutiſſimè procraſtinetur, mitigatis ut maximè fieri poterit ærumnis, vigiliis, doloribuſque, quibus dirum in modum premuntur, quâ de re conſuli poſſunt, quæ ſuprà propoſita ſunt, *Cap.* 6. *Artic.* 3. *de Bubone carcinomatode.*

§. III. DE GANGRÆNA ET SPHACELO GENITALIUM.

Deſcriptio gangrænæ imminentis.

Deſcriptio. Niſi genitalia, genitaliumve partes in utroque ſexu, anive margo in cinædis, quæ ulceribus affecta hærentibus ſanguine & lymphâ impenſiùs turgent, perfectâ celerique reſolutione detumeſcant, aut in pus maturentur, ſolent intra paucos dies gangrænâ corripi, quæ tacito, ſed gradario progreſſu, brevi invaleſcit ordine ſequenti.

1°. Tumor vel tumoris apex, qui antè tenſus, renitens, lævis, lucidus erat & acutè dolebat, flacceſcit, ignaviùs renititur, criſpatur, infuſcatur, obtuſiùs dolet; atque inde urgentia *imminentis* gangrænæ indicia.

Incipientis.

2°. Cutis inertior magis magiſque relaxatur, ſubſidit, prementi digito faciliùs cedit, veſtigium impreſſum magis retinet, liveſcit cum manifeſto doloris, ſenſûs & caloris decremento; & hæc grangrænam *incipientem* ſignificant.

Confirmatæ.

3°. His ſingulis ingraveſcentibus accedunt puſtulæ ſeu veſiculæ ex cute emergentes, ichore ſubflavo vel ſubrubro plenæ, quarum baſis plerumque nigreſcit, numero, ſitu, magnitudine variæ; & tunc gangræna *confirmata* dicitur.

Deploratæ.

4°. Demùm tùm cutis, tùm pars cuti ſubjecta, corruptæ, emortuæ, lividæ, nigræ, fœtidæ; caloris, ſenſûs pulsûſque expertes, in tabum diffluunt graveolens, vel ſi digitis prehendantur, à ſubjectâ carne laciniatim divelluntur; atque hic ultimus eſt necroſeos gradus, qui à Græcis *ſphacelus*, à Latinis *ſideratio* appellatur.

Gangrænâ eæ genitalium aut ani partes tentantur, quæ à ſtagnante ſanguine vel lymphâ malè habent: Frequenter quidem illæ, quæ naturâ molles ſunt & ſpongioſæ, ut balanus in viris, labia vulvæ in mulieribus, ani margo in cinædis; frequentiùs verò, quæ ſunt cutaneæ & magis flaccidæ, ut in viris præputium, in fœminis nymphæ ſive pterygia, in cinædis criſtæ ani. Inde malum altiùs longiùſque ocyſſimè ſerpit, & ab affectis partibus in corpora cavernoſa, totumque penem in viris; in vulvæ clauſtra & vaginæ oſtium in fœminis; & in extremum rectum in cinædis celeri paſſu propagatur.

Gangræna

Cauſæ. Perit in gangrænâ & ſphacelo ſenſus, calor, circulatio ſangui-

nis & lymphæ ; nexus, cohæſio, firmitas partium. Conciduntur ergo in gangrænâ & per minima dividuntur, 1°. Nervi, quibus ſenſus viget ; 2°. Arteriæ, venæ, vaſa lymphatica, quibus ſanguis & lympha circulando calorem nativum fovent ; 3°. Demùm ſtamina omnia tendinea, quibus partis contextus firmitasque conſtat.

inducitur conciſo partis contextu.

Poteſt ea conſequentia ulteriùs confirmari ex notâ efficaciâ cauſarum præcipuarum, quibus gangræna ſolet efficaciſſimè inferri. Sic ignis comburendo; eſcharotica, cauſtica, & cathæretica remedia erodendo; contuſio nimia conterendo ; congelatio, cui partis congelatæ ſolutio citiùs ſuccedit, lacerando ; ſingula ſcilicet ſuo quæque modo partis contextum, vaſaque parti intertexta concidendo, gangrænam & ſphacelum advocant.

Id unum ergo ſupereſt, ut miſſis cæterarum gangrænarum cauſis, quarum jam non ſatagimus, in peculiares cauſas inquiramus, quibus videtur partis contextus deſtrui poſſe in præſenti caſu. Duas autem ad ſummum agnoſcimus, *alteram* quidem in *phlegmone*, nimiam ſcilicet ſanguinis & lymphæ in parte congeſtionem & turgeſcentiam, unde non modò vaſa nimiùm diſtenta, ſed etiam appoſita ſtamina perrumpi & laciniatim diſcindi neceſſe eſt: *Alteram* verò in *œdemate*, nempe ſalſioris & acrioris lymphæ decubitum & ſtagnationem, unde ſero laxata & emollita partis exiliora ſtamina, vaſaque tenuiora, ſalinis particulis tandem minutatim diſſolvi & erodi debent.

Cùm diſcinditur in phlegmone, aut eroditur in œdematote.

Prior cauſa citiùs agit, ſed plerumque magis ſuperficiariè ; poſterior tardiùs, ſed altiùs ; ambæ, ſi jungantur, citiſſimè, efficaciſſimè, altiſſimè.

Symptomata.

Symptomata. 1°. In gangrænâ imminente pauca & exilia ſtamina diſciſſa vel eroſa ſunt. Hinc ergo in affectâ parte parùm relaxatur tonus, tenſio, firmitas ; atque adeò caloris, doloris, lævoris imminutio debet tunc eſſe in moderatiſſimo gradu.

1. Imminutio caloris, doloris & lævoris.

2°. In incipiente verò & plura & craſſiora ſtamina dilacerari vel erodi neceſſum eſt ab invaleſcente cauſarum earumdem efficaciâ. Hinc ergo tunc major partis flacciditas, ſubſidentia, livor, cum manifeſto ſenſûs & caloris decremento.

2. Partis ſubſidentia cum livore.

3°. In confirmatâ tenuior latex ſanguinis & lymphæ, è diſciſſis vel eroſis vaſis exundantium, debet ſenſim per ſemilaceram cutim permeare, atque cuticulam ſeu epidermida, ubicunque ſubjectæ cuti laxiùs adhæret, divellere & in hydatides inflare, ſeu veſiculas ſero plenas, ſubflavo, ſi purum ſit, ſubrubro, ſi admixtis aliquot ſanguinis guttulis inficiatur.

3. Veſiculæ ſero plenæ.

4°. Demùm, in ſphacelo craſſamentum ſanguinis & lymphæ, quod in ruinosâ partis ſtrue ſupereſt, & minuta fruſtula, in quæ fibræ, membranæ, vaſa conciduntur, unà ſimul permixta, confuſa, ſubacta tabum conſtituunt putre, atrum, graveolens, quod quidem liquidius eſt, ſi gangræna ſit in parte molli, ubi vaſa copioſiora; ſi ab œdemate fiat; & ſi nullo, ut in œdemate, vel pauco calore ſtipetur, ut in phlegmone œdematode: quod contrà ſpiſſius eſt, & craſſioribus partibus ſtrictiùs denſatis corneam duritiem interdùm æmulatur, ſi gangræna ab inflammatione vel eryſipelate oriunda partem duriorem & exſanguem occupet, & ſi cum intenſo calore invadat.

4. Pars affecta in tabum diſſolvitur.

5. Celer gangrænæ propagatio.

5°. Partes, quæ gangrænæ vel ſphacelo ſubjectæ aut contiguæ ſunt, participant ipſæ labem eamdem, quâ ſphacelata vel gangrænoſa pars antè laborabat. Debent ergo à virulento tabo, quod à gangrænosâ parte undique defluit & altè imbibitur, in vitii ejuſdem conſortium tantò faciliùs trahi; atque adeò minimè mirum eſt, ſi gangræna ſphaceluſque altè latèque celeriter ſerpant, & partes depaſcantur, quæ confines ſunt.

6. Pulſus debilis & parvus cum horrore.

6°. Vaſa lymphatica à gangrænosâ parte prodeuntia in ſanguinem jugiter traducunt guttas tabi quas inde hauriunt, tantò quidem plures, quantò gangræna latior & profundior eſt, & fœtido tabo magis ſcatet. Sed guttæ tabi iſtiuſmodi, in venas ſemel infuſæ, debent inſitâ proprietate ſanguinem inſpiſſare, & inſpiſſati circuitum retardare. Debent ergo pari quoque proportione nativum ſanguinis calorem imminuere, & cordis motum infringere quoad vehementiam & magnitudinem, unde pulſus in ſphacelo debilis & parvus futurus eſt cum horrore frequente.

Diagnoſis gangrænæ.

Diagnoſis. 1°. Ex ſignis in deſcriptione propoſitis facile eſt, tùm imminentem gangrænam prævidere, tùm incipientem, confirmatam, in ſphacelum degenerem, dignoſcere.

Limitum.

2°. Limites, quibus gangræna circumſcribitur, viſu tactuque patent ut plurimùm; hinc ergo facile judicium quales quantaſve partes occupet, ſcilicet an præputium, balanum, frænumve in viris; an labia vulvæ, pterygia, clitoridem, præputiumve clitoridis in mulieribus; an criſtarum aut ficorum faſtigium, ipſumve ani ambitum in cinædis?

3°. Cavendum tamen, ne ex præputii conditione de ſtatu balani, qui in phimoſi ſubtùs latet, temerè judicium fiat; conſtat enim experientiâ gangrænoſo præputio illibatum balanum interdùm recondi. Quocirca præputium inciſim diſſectum ad poſtica revolvendum eſt, ut de retectâ glande apertiùs certiùſque ſtatuere liceat.

Altitudinis.

4°. Ut æſtimetur gangrænæ altitudo, conjecturis minimè fidendum, ſed pars affecta inciſuris eòuſque ſcarificanda eſt, dùm inciſionum fundus doleat, & floridum ſanguinem emittat. Hinc enim certò conſtat & de vitali ſubjectarum partium ſtatu, & de ſuperjectæ gangrænæ altitudine.

5°. Cautio eadem adhibenda, quoties de gangrænâ partis cujuſdam ambigitur. Si levioribus enim inciſuris punctim ſcarificata doleat & cruorem fluidum atque rutilum emittat, omnia ſalva ſunt; contrà verò, ſi ſecùs.

Et cauſarum gangrænæ.

6°. Demùm, manifeſtum eſt ex prægreſſis à quâ causâ gangræna ortum habuerit; an ab œdemate, an à phlegmone, an complicato vitio ab œdemate phlegmonode?

Prognoſis gangrænæ, tùm in genere, tùm in particulari.

Prognoſis. 1°. Gangræna malum eſt, quo non alterum periculoſius, cùm necroſim inferat, celerique paſſu à parte in partem prorepat.

2°. Poteſt imminens gangræna præcaveri, & incipiens reprimi, ſed confirmata & in ſphacelum degener nullâ arte ſanabilis eſt, niſi exſtirpetur; unde facile eſt ſingularum pericula æſtimare.

3°. Bonum, gangrænam rubro circulo circumſcribi; id enim inter affectam ſanamque partem certum diſcrimen intercedere ſignificat.

4°. Malum contrà, gangrænoſam partem cum ſanâ ita confundi grada-

riâ colorum diminutione, ut certus gangrænæ terminus aſſignari nullus poſſit; id enim denotat gangrænoſum virus & latenter & latè ad confinia ſerpere.

5°. Sphacelus levi, nec difficili exciſione exſtirpatur, ſi præputium in viris, nymphas in fœminis, criſtas ani in cinædis ſolùm afficiat.

6°. Graviorem & periculi plenam operationem exigit, ſi caput penis, alterutrum labiorum vulvæ, aut portio marginis ani morbo teneantur.

7°. Nullam operationem admittit, ſi ad penis radicem, ad vaginæ oſtium aut intra rectum proceſſerit, ſed res tota naturæ viribus committenda, quæ operatur interdùm curationes mirificas.

8°. De ægrotantis ſalute nulla ſpes reliqua eſt, ſi ſphacelo ad interiora prorepente horror, rigor, ſyncope, debilitas parvitaſque pulsûs identidem recurrant; hinc enim lethalem noxam conceptam eſſe evidens eſt

Curatio. Pro triplici gangrænæ ſtatu triplex therapeia adhibenda eſt; 1°. Nempe gangræna, ſi ſit imminens, præcavenda; 2°. Si incipiens, reprimenda; 3°. Si confirmata & in ſphacelum degener, exſtirpanda eſt. Curatio.

I. Ad præcavendam imminentem gangrænam, 1°. Removeantur obices omnes, quibus ſanguinis & lymphæ circulatio retardatur, ideòque, niſi jam antè proviſum fuerit, incidantur quàm celerrimè præputium in phimoſi, & complicatæ præputii rugæ in paraphimoſi, baſiſque pterygiorum in mulieribus crebris inciſuris ſcarificetur, ſi nimis adſtricta ſit. Gangræna imminens præcavenda.

2°. Provideatur celeri operâ nimiæ vaſorum turgeſcentiæ, quâ partis ſtaminibus diſciſſis; & nimiæ lymphæ acrioris ſtagnationi, quâ ſtaminibus eiſdem eroſis periculum eſt ne gangræna inferatur; ideòque pars crebris punctiunculis ſeu inciſuris pertundatur, magis minùſve altis, prout imminet magis vel minùs profunda gangræna.

3°. Simul ac ſanguis ex inciſuris abundè manaverit, atque pars affecta onere levata fuerit, vaſa, quæ prægreſsâ dilatatione atona, vel nimiâ relaxatione flaccida ſunt, reddantur tono, firmitati, elaterio naturalibus, ut recuperato motu oſcillatorio conſuetam ſanguinis & lymphæ circulationem renovent, à quâ jam feriabantur; ideòque pars poſt ſcarificationem foveatur tepidè ſpiritu vini ſive ſolo, ſive camphorato, ſive etiam cum addito ſale ammoniaco; ſpiritu vini theriacali; ſpiritu vini cum æquali parte aquæ calcis &c; linteiſque contecta detineatur, quæ iiſdem liquoribus jugiter madeant, & iis per modum embroches identidem irrorentur. Conſtat enim calore, partium tenuitate, punctione, doloris ſenſu efficaciter inde ſollicitari oſcillatorium vaſorum motum, humorumque ſingulorum circulationem, in quibus conſiſtit partis vita.

4°. Si qua ſit in partis ſuperficie nota ſeu macula paulò nigrior, ideòque gangrænæ magis ſuſpecta, ut plerumque accidit in baſi bullarum cryſtallinarum, penicillus ſeu plumaceolus imponatur, imbutus tincturâ myrrhæ vel ſolâ, vel ad æqualem doſim cum aquâ phagædenicâ permixtâ, quâ gangrænam incipientem efficaciter reprimi certum eſt.

5°. Eadem tandiù admoveantur, donec pars detumeſcat, & ex inciſuris ſeu ſcarificationibus pus erumpat maturum & laudabile, quæ ſunt certiſſima ſigna non remotæ modò cauſæ, à quâ gangrænæ periculum,

ſed etiam planè reſtitutæ in parte *vitalitatis*, quæ ambo expleviſſe in votis erat.

6°. Interim, ne negligantur auxilia cætera, quæ antecedentes gangrænæ cauſas poſſunt retundere vel debellare, ſed dùm topica admoventur, ſimul etiam vena ſemel atque iterùm incidatur, ſi ita ferat morbi ratio, atque ægrotantis conditio permittat; largus imperetur potus ex decoctis herbis temperantibus & diluentibus, ut ex cichorio, borragine, bugloſſo, ſcolopendrio, pimpinellâ, agrimoniâ &c. ſi febrilis æſtus vehemens ſit; ex diaphoreticis verò & cardiacis, ut ex carduo benedicto, ſcabiosâ, ſcorſonerâ, angelicâ, floribus chamæmeli &c. ſi pacatior ſit ſanguinis motus; imò verò, ſi pulſus depreſſior ſit, cochleatim propinetur quolibet bihorio mixtura, hauſtus, ſeu potio ex aquis cardui benedicti, meliſſæ, ſcabioſæ, angelicæ, ſcorſoneræ, ſcordii aut cinnamomi, in quibus diſſolvantur pulveres, electuaria, ſalia volatilia ex attenuantium, diaphoreticorum, cardiacorum familiâ, juxta ſequentem formulam.

℞ *Aquar. cardui benedicti,*
Et meliſſæ ana ℥ ij ß.
Quibus diſſolve diaphoretici mineral. vel *bezoardici jovial.* ʒ j.
Sal. volatil. oleoſ. ʒ ß.
Theriacæ veteris ʒ j ß.
Add. *Aquæ hordeatæ cinnamom.* ℥ j.
M. F. Potio, *cujus ſumantur cochlear* j. vel ij. *quolibet bihorio.*

II.Gangræna incipiens reprimenda.

II. At verò ſi morbus medicamenta vicerit & in apertam gangrænam abeat, miſſis remediis illis, quæ urgentiori malo imparia forent, ad efficaciora properandum.

1°. Antiquiores quidem, ne noxiorum humorum affluxu gangræna ulteriùs ſerperet, partem ſanam munire ſatagebant *defenſivis*, quæ conſtarent remediis è familiâ aſtringentium, *v. g.* emplaſtro rubro; cerato à Vigone deſcripto, *Practic. Lib.* 2. *Cap.* 17. aut cataplaſmate olim uſu receptiſſimo ex bolo armeniâ, terrâ ſigillatâ; pulveribus gallarum, nucum cupreſſi, corticum granatorum, aut myrtillorum; & farinâ hordei unà coctis in oxymelite.

2°. Gangrænoſum deinde locum ſcarificabant, ut ſanguis jam corruptus efflueret, & putridi vapores exhalarentur.

3°. Scarificationes calidè abluebant & fovebant aquâ muriaticâ, urinâ, lixivio forti in quo lupini incocti fuiſſent, oxycrato vel ſolo, vel in quo unguentum Ægyptiacum diſſolutum eſſet.

4°. Inde admovebant fimum caballinum calentem & oxycrato dilutum, vel cataplaſma ex farinis oroborum, lupinorum, lolii, fabarum, &c. coctis in oxymelite, quibus addebant ſuccum abſinthii & marrubii, ſal muriaticum, imò etiam myrrham & aloën pulveratas, ſi intenſiori putredini medendum eſſet.

5°. Si quid jam ſideratum eſſe videretur, abſumebant unguento Ægyptiaco, pulvere uſti calcanthi, vel trochiſcis cathæreticis variis, aut Andronis, vel Polyidæ, vel Muſæ, vel ex aſphodelis, qui in antiquioribus diſpenſariis olim obvii, è recentioribus jam pridem exciderunt.

6°. Hæc olim fuit Antiquorum therapeia ad gangrænam amoliendam,

quam noluerim equidem acerbiùs rejeciſſe, quaſi inefficacem vel noxiam, ne iniquiùs damnare videar methodum, quæ multis emolumento quondam fuit, at certè quam multo minùs auſim vel approbare vel ſuadere, hac præſertim ætate, quâ artem certiorem experientia fecit exemplo monſtrante viam; ſiquidem jam licet exitiali & gravi morbo, quo nòn periculoſior alter, qualis eſt gangræna, potentiorem, efficaciorem, tutiorem medicinam adhibere ſequenti methodo.

7°. Itaque miſſis *defenſivis*, quæ perſpirationem inhibendo nociva meritò cenſentur, pars gangrænoſa ad vivum ſpiſſè ſcarificetur; imò, ſi quid ſideratum ſit, cautè reſecetur & detondeatur, tùm ut tantò magis imminuatur morbi fomes, tùm etiam ut apponenda remedia tantò altiùs faciliùſque penetrare poſſint.

8°. Sanguine priùs largiter educto, ſcarificata pars, ſi gangræna lævis ſit & ſuperficiaria, foveatur decocto ariſtolochiæ rotundæ; tincturâ myrrhæ vel aloës; unguento Ægyptiaco, quod in ſpiritu vini camphorato diſſolutum ſit, aquâ phagædenicâ; vel quæ cæteris præſtat, tincturâ myrrhæ & aquâ phagædenicâ, ad æqualem doſim permixtis, & in quibus diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum. Penicilli ſeu plumaceoli iiſdem liquoribus imbuti admoveantur, locuſque aptè contegatur & deligetur linteis ſpiritu vini camphorato, vel ſolo, vel cum addito ſale ammoniaco, madentibus.

9°. Si verò gangræna gravior ſit & profundior, pars perfundatur ſpiritu acido ſulfuris per campanam educto; vel contegatur linteis madentibus ſolutione Mercurii in aquâ forti ſeu ſtygiâ, aut lapidis cauſtici vulgaris in aquâ communi; vel illinatur oleo glaciali vitrioli, aut butyro antimonii; quæ ſingula pro diverſo gangrænæ gradu vel more parciùs largiùſve affricare decet, & pura adhibere, vel oleorum, unguentorum, *pomatarum* mixturâ variè temperare.

10°. Quin imò, ſi ad mali ferociam & firmiore & celeriore præſidio opus ſit, pars inuratur cauterio actuali, acriùs quidem leniùſve, ferroque magis minùſve candente, prout & morbi ratio poſtulaverit, & permiſerit ſideratæ partis conditio.

11°. Caveatur tamen ab omni uſu arſenici ſeu auripigmenti, & arſenicalium præparatorum, ut ſunt magnes, rubinus, regulus arſenicales; ſublimatum, oleum, butyrum arſenicalia &c. Siquidem, ut ſuprà monuimus *Cap. 6.* §. 3. experientiâ compertum eſt hiſce remediis ſeu potiùs venenis, qualicunque arte adhibeantur, gravia ſymptomata plerumque inferri, ut deliria, ſpaſmos, ſyncopen &c, & deleteriâ, quâ pollent, virtute ſanguinem lethali noxâ infici.

12°. Nota autem & uſu confirmata propoſitorum cauſticorum & cathæreticorum efficacia in amovendâ gangrænâ tota repetenda eſt ex diſcrimine, quod intercedit inter partes, quæ tacitâ labe computreſcunt, parteſque cæteras, quæ putredinem nondùm ſenſêre. Illæ quidem tenuiſſimis cauſticorum particulis, quas præ mollitie altè imbibunt, in liquamen funditùs & actutùm diſſolvuntur: Hæ verò firmitate, tono, motu oſcillatorio, quibus etiamnùm valent, earumdem particularum non modò attactum diutiùs refugiunt, & energiam pertinaciùs eludunt; quin imò

acriùs inde ſtimulatæ in fortiores crebrioreſque oſcillationes agi ſolent, unde faciliori & promptiori ſanguinis & lymphæ circulationi conſulitur. Haud igitur mirum eſt cauſticorum facultate ſemi-putres partes, quæ ad interitum præcipitantur, tam apertè diſcerni ab integris, quæ videntur inde majorem *vitalitatem* adipiſci.

13°. At verò hoc opus, hic labor eſt tam cauto prudentique conſilio cauſticorum vim, ac gangrænæ ferociam & denſitatem conferre & penſare, ut neque imbecilliora cauſtica admoveantur, quæ putredinis partem intactam, & in jugem mali fomitem ceſſuram relinquant; neque acriora, quæ ſanas partes fruſtrà abſumant. Sed in tam præcipiti malo graviùs peccaretur, defectu quàm exceſſu; adeòque ut incolumitati conſulatur, ſatius eſt ſanas partes aliquatenus erodere durâ pietate, quàm gangrænam radicitùs non exſtirpare culpandâ commiſeratione.

14°. Cæterùm, ubi primùm inuſtæ eſcharæ ambitus rubro circulo circumſcriptus obſervabitur, indicium eſt gangrænoſam partem cohibitâ labe à ſubjectis partibus, quæ integræ ſunt, ſejungi, potiſſimùm ſi quæ maturi puris guttæ intermediæ manent. Tunc itaque cruſtæ delapſus quàm citiſſimè procuretur, 1°. Eſcharam ſcarificando, ut emollientia altiùs penetrent, & puri ſubtùs latenti via fiat. 2°. Oleoſa & pinguia adhibendo, quibus cruſta emolliatur & relaxetur, ut butyrum, cremorem lactis, ovi vitellum, adipem ſuillam, digeſtivum vulgare ſimplex, vel ovi vitello temperatum &c. 3°. Si nimia ſit partis mollities, pinguibus admiſcendo ea remedia, quæ ad putredinem valent, ut tincturam vel pulverem myrrhæ aut aloës.

15°. Eſcharâ ſemel delapsâ ulcus ſuperſtes, ſi fœtidum ſit, eluatur & foveatur primis diebus decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, vel foliorum abſinthii, rutæ, ſcordii &c. aquâ calcis, tincturâ myrrhæ vel aloës; pro diverſo putredinis gradu. Detergatur deinde unguento Ægyptiaco vel apoſtolorum, aut digeſtivo vulgari, cui tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloës admixta ſint. Demùm uſu balſami Arcæi, & ſi opus ſit, balſami viridis Metenſium ad perfectam cicatricem deducatur, ut artis eſt.

16°. Cæterùm, ne negligantur interna remedia, ſaltem gangrænæ initio, dùm omnia periculi plena ſunt. Itaque, ſi nimius ſit ſanguinis æſtus, vena tundatur in brachio, largus potus imperetur ex decoctis herbis refrigerantibus & temperantibus ſuprà propoſitis, enemata infundantur emollientia & demulcentia; imò etiam alvus ſubducatur identidem blandiore cathartico, ut medullâ caſſiæ, vel mannâ calabrinâ in ſero lactis vel decocto cichorii.

17°, Contrà verò, ſi contracto arteriarum pulſu horror intercurrat cum periculo ſyncopes, potus præſcribatur ex herbis cardiacis & diaphoreticis, quales ſuprà recenſuimus, ubi de gangrænâ imminente, vireſque refocillentur uſu potionis, mixturæ vel hauſtûs, qualem ibidem propoſuimus, ſed cui tunc addi neceſſe eſt, cùm omnia in pejus ruant, cardiaca efficaciora, ut guttas Anglicanas, ad gutt. xv, vel xx, lilium antimoniale Paracelſi, ad gutt. xxx, vel xl, ſal volatile viperarum, aut ſalis ammoniaci, ad gran. xxx, aut pulverem cochenilIæ tenuiſſimum, ad gran. xv, aut xx, &c.

III.

III. Tandem, ſi ſphacelus confirmatus ſit, neque jam ſpes affulgeat poſſe partem integram ullâ operâ conſervari, neceſſum eſt, ne pars ſincera trahatur, exitiali malo, quod moras non patitur, citam opem ferre exſtirpatione.

III. Gangræna confirmata exſtirpanda.

Igitur 1°. Si præputii pars quædam ſiderata ſit, pars illa ſtatim abſcindenda; ſi præputium totum corruptum ſit, totum quoque circumcidendum: Locus verò inciſionis deinde curandus eſt vel juxta methodum, quam ad imminentem gangrænam, vel juxta illam, quam ad incipientem modò propoſuimus, prout exiget morbi ratio.

2°. Similiter, ſi pterygomatum alterutrum in fœminis, vel quædam in ano criſta in cinædis necroſi tentetur, forfice ad baſim exſcindenda, baſiſque inciſa curanda eſt, ut modò de inciſi præputii vulnere dictum fuit.

3°. Quòd ſi ſphacelo ad cavernoſa uſque corpora jam progreſſo ſpes nulla ſit poſſe mentulam integram ſupereſſe, ne morbus cunctando ulteriùs prorepat, ſiderata pars quàm ocyſſimè amputanda. Itaque mentula manu ſiniſtrâ ſuſpenſa, novaculâ vel ſcalpello reſecetur ad gangrænæ ambitum, ſed tamen in parte ſanâ, ne quid reſidui ſuperſit, quod ſphacelo contaminatum ſit. Deinde leniter expreſſo mentulæ trunco ſanguis, qui manat ab arteriis pudendis interioribus & exterioribus, ſiſtatur vel appoſitione fruſtulorum vitrioli cyprii goſſypio obvolutorum, imò verò, ſi opus fuerit, levi ferri ſemi-candentis attactu, quo eſchara inuratur ſuperficiaria; reliquo vulneri imponatur defenſivum ſtypticum & aſtringens cataplaſmatis formâ ex bolo armeniâ, ſanguine draconis, terrâ ſigillatâ, gypſo, gallis, aloë, maſtiche &c. tenuiſſimè tritis, & ovorum albumine exceptis ad mellis conſiſtentiam. Omnia ex arte deligentur & cooperiantur linteis ſpiritu vini camphorato madentibus, & eodem ſpiritu identidem irrorentur in modum embroches. Altero, tertiove die, detracto primo apparatu, penicilli digeſtivo, cui tinctura myrrhæ admixta ſit, imbuti apponantur, continuatâ eâdem embroche cum ſpiritu vini camphorato, donec manifeſta appareant ſuppurationis indicia. Inde ulceris ſuppuratio digeſtivo eodem vel ſolo, vel cum additis tincturâ aut pulvere myrrhæ; deterſio verò balſamo Arcæi, pariter vel ſolo, vel cum tincturâ aut pulvere iiſdem; demùm cicatrix epuloticis ex artis legibus procuretur.

4°. Simili modò, ſi alterutrum vulvæ labium, vel portio quædam marginis ani ſphacelo afficiatur, ad vivum reſecanda, exſtirpando ſi fieri poſſit quidquid ſideratum eſt. Inde cohibito ſanguine aſtringentibus, ligaturâ, vel cauterio actuali, pars foveatur & irroretur ſpiritu vini camphorato cum ſale ammoniaco; ac ubi primùm ſuppuratio apparuerit, ſuppurantibus, detergentibus, vulnerariis, epuloticis ad cicatricem ex arte deducatur.

5°. Cæterùm, ſi unquam, maximè in caſibus modò propoſitis, interno cardiacorum uſui inſiſtendum eſt, quæ cordis motum, ſanguinis circuitum, ſpirituum influxum tueantur, adeòque horrori, ſyncope, aſphyxiæ efficaciter medeantur, de quibus vide quæ ſuperiùs dicta ſunt.

CAPUT IX.

De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.

§. I. DESCRIPTIO.

Deſcriptio porrorum, verrucarum, & condylomatum.

ACcedit præcedentibus jam deſcriptis quarta morbi venerei ſpecies, verrucoſæ ſcilicet excreſcentiæ in genitalibus, quæ quandoque coitui impuro, ſed plerumque prægreſſis & malè curatis cæteris affectionibus ſyphiliticis, ſolent ſuccedere.

In viris, in toto pene germinant, ſed potiſſimùm in præputio & in balano, ad coronam aut juxta frænum: In fœminis verò, in totâ vulvâ, ſed præſertim in pudendi labiis, in clitoride, clitoridis præputio, & nymphis ſeu pterygiis: Ad ani ambitum efflorëſcunt in iis præſertim, qui muliebria patiendo contaminantur: Demùm in nutricibus, quæ lactando morbum concepere, mammarum papillas, vel papillarum baſim obſident.

Figurâ variant, ſicut & ſitu: Si oblongæ, exiles & teretes ſint, *porri* dicuntur; *verrucæ*, ſi teretes quidem, ſed breviores planioreſque; *condylomata*, ſi complanatiores ſint & in oblongam aream extenſæ; demùm *criſtæ*, ſi mole grandiores, in fimbrias ſeu lacinias latas & foliaceas excreſcant.

Modò ſponte decidunt exareſcendo, ſed ſuperſtite baſi ex quâ repullulant; modò permanent, ſed flaccidæ, molles, & ſenſu ferè orbæ; modò duræ, ſiccæ, rigentes & quaſi corneæ, ſenſu carent & verè calloſæ ſunt; modò verò dolent, ichoris quidpiam ex ſummo apice eructant & naturam carcinomatoden æmulantur.

§. II. CAUSÆ.

Cauſæ porrorum, verrucarum, & condylomatum deducendæ ab excreſcentiâ papillarum cutanearum.

Compertum eſt papillas contextu nerveas, figurâ pyramidales ſeu potiùs cylindricas, modò ſparſim, modò parallelo ordine inſidere extimæ cuti, quæ genitalia in utroque ſexu veſtit, ſicut & cuti reliquæ, quâ cæteræ corporis partes obteguntur; & numeroſas, confertas, prominentes maximè obſervari in balano, fræno, utrâque præputii facie & extremo ejuſdem limbo in viris; in fœminis verò in toto vulvæ ambitu, variiſque prominentiis, quæ in vulvâ conſpicuæ ſunt, ut in nymphis, carunculis myrtiformibus, clitoride clitoridiſque præputio. Proſtant pares ſimileſque papillæ & in ani confiniis, & in mammarum papillis, areiſque papillas cingentibus.

Sicut ergo conſtat verrucas, quibus manus aut cæteræ quævis corporis partes quandoque deturpantur, fieri augmento papillarum iſtiuſmodi cutanearum, quæ præternaturam indurantur, ſic etiam conſequens eſt porros, verrucas, condylomata, criſtas, quæ genitalia in utroque ſexu in-

feſtant à causâ venereâ, ſimili ratione deducenda eſſe ab incremento papillarum ejuſdem generis, quæ elongatæ extra contiguam cutem ſupercreſcunt, quotieſcunque contingit eaſdem uberiùs nutriri.

Patet autem deſcriptas genitalium papillas uberiùs nutriri non poſſe, niſi geminâ de causâ; vel quia lympha nutritia copioſiùs convehitur; vel quia retinetur pertinaciùs. Sed priorem cauſam excludendam cenſemus, ut cui locus eſſe non poſſit, quoties agitur de incremento partis peculiaris. Reſtat igitur, ut præternaturale papillarum incrementum in porros & verrucas ab hærentiâ ſolâ lymphæ nutritiæ repetatur.

Jam verò, ut cæteras cauſas omittamus, quæ papillarum incremento favere ſolent ſine contagii ullius interventu, & quarum in præſenti non ſatagimus, ideò tantùm lympha in papillis pertinaciùs hærere poteſt ex causâ venereâ, quòd papillarum baſis, quæ intra corpus mucoſum ſepulta jacet, occalleſcit energiâ contagii venerei, quo mucoſus humor circumfluus inficitur. Inde enim receſſus lymphæ, ut qui per vaſa lymphatica mollia & ex ſe inertia fieri debeat, difficilior, ideòque parcior futurus eſt ejuſdem acceſſu, ut cui arteriæ ipſæ deſtinentur, quæ tùm elaterio tùm oſcillatione compreſſioni fortiùs renituntur; ac proinde quantuluſcunque ſit lymphæ convectæ exceſſus præ revectâ, conſequens eſt fore ut papillæ tacitâ lymphæ congeſtione in porros aut verrucas ſenſim excreſcant. *Quæ papillæ ideò excreſcunt, quòd earum baſis occalleſcat energiâ contagii venerei.*

Docet autem experientia poſſe mucoſum humorem, qui ſub genitalium cuticulâ latet, ſeminio venereo contaminari geminâ ratione: 1°. Quia tenuior portio virulenti tabi, quo genitalia madent quotieſcunque res eſt cum infectis, per mediam cuticulam in ſubjectum corpus mucoſum latenter imbibitur; & tunc porri venerei citra præcedentem corporis noxam concubitui impuro immediatè ſuccedunt. 2°. Quia portio ſeminii venerei, quod in ſanguinem dudùm penetravit, mucoſo humori inde ſecedenti infunditur; & tunc porri ſine ullo recente concubitu, qui ſuſpectus ſit, à lue venereâ pridem latente dependent. *Vel recèns concubitu admiſſi, vel à ſanguine dudùm infecto ſubminiſtrati.*

Cæterùm virus venereum mucoſo humori quomodocunque infuſum, modò unicam cutis papillam, vel exiliorem papillarum manipulum ſingulatim afficit, ſed validè, & *porros*; modò verò papillas plures, juxtà adſitas intra circularem aream, ſed debiliter, & *verrucas*; modò papillas plurimas contiguas, & in aream oblongam & faſciolæ ſimilem diſpoſitas inficit, ſed debiliter, & *condylomata*; modò demùm papillas plurimas, ſed validè, & *criſtas* producit. *Unde pro numero papillarum, quæ afficiuntur, aut pro gradu quo occalleſcunt, diverſa emergit excreſcentiarum facies.*

Diſcriminis hujus ratio ex diversâ causâ repetenda eſt, prout diverſa ſupponitur prima contagii venerei ſcaturigo: Nempe, 1°. Si virus illud ſit portio tabi illius virulenti genitalibus affuſi in actu venereo, Ex loci declivitate, quâ tabum huc vel illuc copioſiùs confluit, hæretque ibidem pertinaciùs: Ex vitio cuticulæ ſuperjectæ, quæ ſi ſit alicubi ſaucia, abraſa, hiulca, ſuperaffuſum tabum faciliùs intromittit: Ex qualitate tabi venerei, quod eſt magis minùſve acre & energicum &c. 2°. Si verò virus idem ſcaturiat ab ipſo ſanguine pridem inquinato, Ex diversâ laxitate cellularum corporis mucoſi, quæ virus faciliùs copioſiùſve admittunt: Ex diversâ papillarum mollitie, quæ virus in finitimis cellulis latitans altiùs citiùſque imbibunt: Ex diversâ contagii naturâ, unde major minorve efficacia &c.

§. III. SYMPTOMATA.

1. Excreſcentia longior vel brevior.

1°. Si è graviore obice lympha uberiùs retineatur in unâ vel pluribus papillis, verrucoſa excreſcentia in longum producta cuti multùm ſupereminebit: Contrà verò, ſi à leviore obice parciùs hæreat, excreſcentia depreſſior ſupra cutim minùs exſtabit.

2. Mollis vel skirrhodes.

2°. Si lympha, quæ in papillis retinetur, tenuis, aquoſa, diluta ſit, excreſcentia mollis: Si verò viſcida, ſpiſſa, tenax fuerit, excreſcentia dura, calloſa, skirrhodes futura eſt.

3. Interdùm decidua, ſed viviradix.

3°. Si porrus longus, mollis, exilis, partis cui inhæret, calore, vel indumentorum affrictu ſenſim exareſcat, ſponte quandoque decidet, ſed ex ſuperſtite baſi citò denuò progerminabit.

4. Non rarò inflammatur, imò & abſcedit.

4°. Si excreſcentia mollis & laxa, vel à fricatione nimiâ, vel ab acriore medicamento doleat, advocato inde conſtrictorio partis erethiſmo ſolitus ſanguinis commeatus intercipietur, unde inflammatio, imò & abſceſſus.

5. Quin imò accedit ad carcinoma.

5°. Si excreſcentia skirrhodes fricatione nimiâ, vel præpoſtero cathæreticorum uſu, identidem irritetur, calore quem dolor advocat, indurata lympha ſenſim rareſcet, unde dolor, calor, lancinatio, uno verbo carcinoma incipiens.

6. Ac in carcinoma degenerat.

6°. Tandem, ſi excreſcentia eadem duriùs aliquandiù tractata in dies pejùs habeat, & in ſummo apice dehiſcens ichoroſum quid profundat, fiet inde carcinoma, leve quidem & ſuperficiarium, ſed jam confirmatum & apertum, & proinde nequaquam negligendum.

§. IV. DIAGNOSIS.

Diagnoſis excreſcentiarum. Et cauſarum, à quibus dependent.

1°. Præſentia, ſitus, differentia, conditio porrorum, verrucarum, condylomatum, criſtarum tactu & viſu patent.

2°. An à venereo contagio ortum habeant, conjicere eſt ex numero. Rarum eſt enim genitalia unquam obſideri verrucoſis excreſcentiis, quæ multæ ſint, ſine labe venereâ.

3° Porrorum tamen indoles apertiùs indicatur, ſi ſemel exſtirpati ſponte & ſine causâ repullulent.

4°. Rei veritas certò demùm colligitur ex ægrotantis confeſſione, ut cui facile ſit verrucas, quas in pudendis habuit à teneris unguiculis, diſtinguere à porris, cæteriſve excreſcentiis, quæ poſt ſuſpectum veneris uſum apparuêre.

5°. Similiter ab ægrotante diſcendum eſt an porri aut verrucæ ſucceſſerint impuro concubitui, qui recens eſſet, atque adeò à contagio genitalibus nuper affuſo progerminaverint? An contrà citra concubitum ullum, qui ſuſpectus eſſe poſſit, ſponte prodierint, atque adeò à ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo dependeant, luemque veneream atteſtentur jam confirmatam, imò inveteratam.

§. V. PROGNOSIS.

1°. Venereæ genitalium excreſcentiæ ex ſe quidem leves ſunt, poſſuntque facili negotio radicitùs exſtirpari.

Prognoſis varia inſtitui debet pro gravitate cauſæ, à quâ dependent.

2°. At verò ratione cauſæ graviores eſſe poſſunt, nempe ſi à ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo producantur, quoniam tunc luem veneream confirmatam arguunt, cujus hydrargyroſis unica medicina eſt.

3°. Quin imò, licet conſtiterit eaſdem inferri à tabo genitalibus recenter ſuperaffuſo in impuro concubitu, periculum tamen eſt ne virus, quod ſubter cuticulam jam penetravit, nec inde poteſt ullâ ratione effluere, ulteriùs progreſſum ſanguinem pedetentim inquinet, & luem confirmatam tandem inferat, ſi omittatur anti-venereorum uſus.

4°. Hinc liquet luem confirmatam plerumque argui à porris & verrucis genitalium venereis, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum. Cave tamen, ne cum Chirurgorum vulgo luem veneream in iis omnibus latere temerè concludas, quorum genitalia vel præſentibus obſidentur porris aut verrucis, vel olim obſeſſa ſunt; cùm certâ experientiâ compertum ſit porros & verrucas, qui à contagio dependent recenter admiſſo, radicitùs quandoque curari ſine ullâ noxâ, quæ in ſanguine ſuperſtes ſit.

5°. Porri, verrucæ, condylomata, criſtæ genitalium, ſi inflammata in abſceſſum abeant, aut ſi lancinantia carcinomatoden naturam contrahant, quàm celerrimè exſtirpanda ſunt, ne cunctando finitimæ partes in ejuſdem labis conſortium trahantur.

Et numero aut gradu ſymptomatum, quæ ſuperveniunt.

§. VI. CURATIO.

Porris, verrucis, condylomatis, criſtis duplex medicina facienda eſt; altera *interna*, quæ ſeminio virulento in ſanguinem jam ingreſſo vel proximè ingreſſuro medeatur; *externa* altera, quæ partis vitium deleat & emendet.

I. Circa *internam* quidem medicinam, ſi colligere liceat ex indiciis urgentibus luem veneream latere, 1°. Plenâ hydrargyroſi utendum eſt juxta methodum infrà proponendam, cùm eâ tantùm ratione virus, quod in ſanguinem jam infuſum eſt, certò debelletur.

Interna excreſcentiarum therapeia.

2°. Quòd ſi ægrotans huic methodo, ceu operoſiori, repugnet, at ſaltem adhibendæ ſunt identidem leviores unguenti mercurialis inunctiones ſuper genitalia, inguina, nates &c; vel præſcribenda præparata Mercurialia, quæ diaphoretica ſint & tacitè anti-venerea, interjectis identidem catharticis, quæ humores ad ſalivales glandulas confluentes deorsùm deturbent, juxta methodum, quam ſuprà propoſuimus *Capite* 1. ubi *de gonorrhœâ.*

3°. Si verò nulla fuerit luis ſuſpicio, & excreſcentiæ, quæ impurum concubitum ſequuntur, virus recens, necdùm ultrà morbi ſedem progreſſum ſignificent, plenæ quidem hydrargyroſi licebit tutò parcere; at ſaltem, ut in præcedenti paragrapho dictum eſt, levioribus inunctionibus vel iterato Mercurialium præparatorum uſui ſatis diù inſiſtendum erit, donec

virus ſubter cuticulam illapſum perfectè profligatum eſſe videatur.

Externa excreſcentiarum therapeia.

II. Jam verò, quod ad *externam* porrorum, verrucarum, condylomatum curationem, variant jam pridem ſententiæ.

1°. Antiquiores Medici excreſcentias omnes filo vel ſetâ equinâ comprehenſas arctè ligabant, donec exſiccatæ ſponte deciderent. Sed ea methodus jam damnatur, nec immeritò, cùm dolorem acrem ſemper, gravem inflammationem plerumque inferat arctiore ligaturâ; cùm excreſcentiis calloſis, potiſſimùm verò ſi complanatæ ſint & parùm exſtent, impar ſit, ut quas colligare non liceat; cùm, deciſo tantùm exſtantium faſtigio, nullâ medicina adhibeatur baſi, ſive ſedi, à quâ ſuperſtite novæ excreſcentiæ brevi repullulant.

2°. Satius eſt proinde excreſcentias ſummis ſiniſtræ digitis prehenſas forfice ad cutim proximè reſecare, & deinde, modò nullus ad baſim callus ſubſit, levius quod ſupereſt ulcuſculum cicatrice quàm celerrimè obducere, quod plerumque facillimum eſt.

3°. Si quid verò calloſi lateat, operæ pretium eſt, ut priuſquam coeat cicatrix, callus vel ſuppuratione reſolvatur, vel uſu cathæreticorum abſumatur, ne inde nova ſuccreſcat porrorum luxuries, vel quod pejus eſt, ne derelicti calli in phymata radicentur.

4°. Ea ſanè methodus utiliſſima, quoties porris longioribus, qui duri & calloſi ſint, vel criſtis grandioribus & in plures lacinias diviſis medendum eſt, quoniam eo pacto levi facilique inciſione horæ momento obtinere eſt, quod alioqui repetito acriorum cathæreticorum uſu vix forſan intra plures dies conficeretur, cum ſummâ ægrotantis moleſtiâ, nec ſine gravi inflammationis periculo. Porrò, detruncatis ſemel excreſcentiis, baſi cautè proſpiciendum eſt, neque permittendum unquam ut præmaturè coeat, nondùm reſolutis, ſuppuratis, emollitis, vel abſumptis callis omnibus.

5°. Sed methodus eadem ſatis commoda nequaquam videtur, quotieſcunque excreſcentiæ humiles brevioreſque, nec digitis ſuſpendi, nec radicitùs exſcindi poſſunt; quamobrem præſtat ad cathæreticorum uſum confugere, quæ porris, verrucis, condylomatis illita vel admota, non modò excreſcentiarum faſtigia, quæ prominent, detruncant, ſed earumdem radices funditùs exſtirpant; & quibus adeò nec certius nec efficacius quidquam novimus.

6°. Inter cætera minoris notæ uſu probatiſſima ſunt & receptiſſima pulvis ex duabus ſabinæ pulveratæ partibus & unâ ochræ; pulvis vitrioli cyprii; pulvis ex æqualibus Mercurii rubri præcipitati, aluminis uſti, & ſabinæ pulveratæ partibus; pulvis Mercurii præcipitati rubri, ſolus, vel cum æquali parte præcipitati Mercurii albi &c. quæ ſingula porris & verrucis ſalivâ priùs madefactis inſperguntur, vel butyro aut unguento baſilicone excepta cum linamento iiſdem admoventur, donec exſiccatæ excreſcentiæ ſponte decidant.

7°. Si porri & verrucæ nimiùm calloſæ horumce remediorum vim eludant, poſſunt in uſum vocari ſequentia, quæ potentiora ſunt, nempe aqua aluminoſa magiſtralis Falloppii; aqua phagædenica, quæ cum aquâ calcis & ſublimato corroſivo paratur; aut oleum viridis æris per deliquium, quod ex ærugine cum nitro calcinatâ & in cellâ deliqueſcente

conficitur. Hæc autem ſingula porris, verrucis, condylomatis vel guttatim inſtillantur, vel linamento imbibita iiſdem apponuntur, cavendo ne vicinæ partes lædantur.

8°. Imò verò, ſi efficaciſſimis opus fuerit, quod tamen perrarum eſt, licebit uti lapide vulgari cauſtico, lapide infernali ſeu lunâ corneâ, oleo glaciali vitrioli, butyro antimoniali &c. iiſque excreſcentias leviter attingere, vel etiam deraſa paucula lapidum ramenta, aut unam vel alteram olei butyrive guttulam goſſypio vel linamento exceptam iiſdem cautè applicare, ſed confinibus partibus emplaſtro defenſivo probè priùs munitis.

9°. Cavendum tamen, ne arſenicalia unquam adhibeantur, aut corroſiva ulla ex arſenicalium familiâ, quoniam quantâcunque arte præparentur, cicurationis neſcia naturam ſemper retinent, adeòque acriùs deurendo dolores intolerandos, inflammationes, ſpaſmos, lipothymias &c. plerumque advocant; quin etiam lethalem quandoque noxam ſanguini inurunt, ut jam non ſemel monuimus.

10°. Baſis ulcerata, quæ ſupereſt poſt porros, verrucas, condylomata decidua, curanda eſt vulgari methodo cum balſamo Arcæi, cui grana aliquot Mercurii præcipitati rubri admixta ſint, donec callis perfectè reſolutis feliciter coeat, novos porros nunquam productura.

CAPUT X.

De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadiis Ani.

§. I. DESCRIPTIO.

MORBORUM localium, qui à ſeminio venereo recenter admiſſo producuntur, agmen claudunt affectus varii, qui ſolent in ano vel juxta anum oboriri, ut criſtæ, mora, fraga, fici, mariſcæ, rhagadia &c. quæ ſingula paucis jam exponenda ſunt.

I. Criſtæ ſunt elongatæ cutis appendices, ſitu & magnitudine variæ; modò pendulæ, molles, flaccidæ, reliquæ cuti concolores, paleis, quæ à gallinarum mento dependent ſimillimæ; modò contrà duræ, rigentes, calloſæ & skirrhodes, criſtis ſimiles, quæ ſummo gallinarum capiti innaſcuntur. Si fricatione, contrectatione, diſtractione, uſu acriorum remediorum nimis irritentur, inflammantur, & niſi inflammatio citò reſolvatur, in ſuppuratum abeunt, ſi molles fuerint; ſi verò skirrhodes, in carcinomatoden naturam degenerant. Deſcriptio I. Criſtarum ani.

II. Adnaſcuntur ano excreſcentiæ aliæ denſiores, ſphæricæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui pediculo cuti adhæreſcentes, quæ ſi mole minores ſint, *thymi*, *fraga*, vel *mora*; ſi majores, *fici* vel *mariſcæ* dici ſolent ex ſimilitudine. Modò molles, pulpoſæ, læves ſunt; modò verò duræ, aſperæ, skirrhodes. Ex ſe inflammationis quidem expertes ſunt, indolentes, cuti concolores; ſed ſi vitio ſanguinis, diſtractione, contuſione, uſu acrioris topici inflammentur, vel in abſceſſum abeunt, ſi molles ſint, II. Thymorum, fragorum, mororum, ficorum, & mariſcarum.

unde non rarò ani fiſtulæ ; vel ſi duræ fuerint , citra ſuppurationem calent , dolent , lancinant, uno verbo carcinomatodes fiunt.

III. Rhagadum ſive rhagadiorum.

III. In fundo ſulcorum, qui radiatim anum ambiunt, fiſſuræ fiunt, Græcis *Rhagades* vel *Rhagadia* dictæ , quæ ſi ſuperficiariæ, ac labris mollibus atque complanatis ſeptæ ſint, parùm doleant, pure ſpiſſo, albo, maturo manent, boni moris; ſi verò profundæ, phagædenicæ, labris calloſis, duris, extrorsùm replicatis obvallatæ ſint, identidem lancinent, & loco puris ichore diffluant , mali moris eſſe conſueverunt.

§. II. CAUSÆ.

I. Criſtæ ani à plicis excreſcentibus.

I. Prima criſtarum rudimenta in ano apparent , quoties ultra tonum anus vi ſæpiùs diſtrahitur vel aversâ venere, vel violentâ duriorum fæcum egeſtione ; dùm enim diducta cutis ſibi denuò permittitur, laxata in ſeſe concidit & in plicas pendulas corrugatur. Leviores illæ plicæ ſeſe in dies paulatim promittunt in criſtas , quoniam ſtagnante lymphâ uberiùs nutriuntur. Stagnat autem in iiſdem lympha causâ geminâ , 1°. *Viſciditate*, quam habet ſeu ab admixto contagio venereo , ſeu ab aliâ quacunque causâ, unde fit ut ægriùs progrediatur ; 2°. *Nimiâ* partis ipſius *mollitie* , unde fit ut debiliùs propellatur.

Hinc ergo liquet criſtas legitimas luem veneream & muliebrem patientiam frequenter quidem , ſed non ſemper arguere.

II. Thymi, mora, fraga, fici, mariſcæ ab ani lacunis extumentibus.

II. Proſtant ad ani ambitum veſiculæ, vel ſi mavis, lacunæ multæ , quæ naturà vacant ſecernendo humori pingui , viſcido , ſebaceo, ad podicem lubricandum à naturâ comparato. Ab hiſce veſiculis, ſi mole tumeant , oriri ſolent in eâ cutis parte, quam occupant, excreſcentiæ variæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, quæ ano adnaſcuntur; minores quidem & *fragis* ſeu *moris* pares, ſi veſiculæ & pauciores & minùs extumeant; majores verò , & *ficis* ſeu *mariſcis* ſimiles, ſi veſiculæ plures aut magis excreſcant.

Illæ verò veſiculæ ideò tument & excreſcunt , quia humor quem recondunt , contagii venerei illapſu ita inſpiſſatur , ut intra ſua conceptacula hærere, eadem ſenſim dilatare , & lymphæ circumfluæ regreſſum retardare vel ſupprimere neceſſum habeat, unde veſicularum tumefactio, accretio, ac demùm ſupra cutim finitimam extuberatio.

Poteſt autem humor ille contagio venereo infici, vel à *ſanguine* ipſo pridem infecto, cujus vitia participat humor ſebaceus , qui inde ſecedit; vel à *virulento ſemine* , quo ab ano ſtillatim manante podicis confinia non rarò madent, in iis qui aliorum libidini flagitioſiſſimè ſerviunt.

Hinc liquet mora, fraga, ficos, mariſcas luem quidem veneream ſemper , at non ſemper flagitioſam venerem atteſtari.

III. Rhagades demùm ab interſtitiis rugarum ani diſciſſis vel eroſis.

III. Rhagades fiunt vel diſtractione, quâ diſcinduntur; vel roſione, quâ ulcerantur rugarum interſtitia in ano : *Diſtractione* quidem, vel à violentâ duriorum fæcum egeſtione , vel à flagitioſâ cinædorum patientiâ : *Roſione* verò, vel à virulentiâ humoris ſeminalis, qui ab ano defluit in cinædis, vel ab acrimoniâ ſuccorum, qui à fluentibus vel ſuppuratis hæmorrhoidibus, aut ab inteſtinorum cavo, in dyſenteriâ , diarrhœâ , hypercatharſi &c. depluunt, & qui hærent impacti inter ani plicas.

Hinc

Hinc liquet rhagades à lue quidem venereâ aut ab impuriſſimâ venere quandoque; frequenter verò à neutrâ causâ, ſed à vitio leviore produci.

Pudet ſanè turpia tam ſæpè refricare, ſed exigebat inſtituti operis finis cauſam minimè reticeri, quam maximo humani generis opprobrio experientia docet morborum venereorum cauſam eſſe & nimis veram & nimis frequentem. Imò verò poſcere viſa eſt ipſa honeſtatis ratio eamdem cauſam ſæpiùs inculcari, ut ii quibus circa jecur ulcerofum tam malè-ſana libido ſævit, moniti aliquando ſapiant, & ſi neque naturæ ſenſu revocari, neque deterreri valeant Dei judicio, at ſaltem certâ malorum hinc impendentium notitiâ à tam turpi flagitio tandem avertantur.

§. III. SYMPTOMATA.

1°. Si criſtæ lymphâ tenui, parcè congeſtâ, nullo vel pauco ſeminio venereo infectâ excreſcant, laxæ & pendulæ; contrà verò rigentes & calloſæ futuræ ſunt, ſi lymphâ craſsâ, ubertim aggeſtâ, & ſeminio venereo multùm inquinatâ nutriantur. 1. Criſtæ molles, vel calloſæ.

2°. Similiter mariſcæ molles & pulpoſæ futuræ ſunt, ſi lymphâ fluxili, paucâ, purâ nutriantur; contrà verò, ſi lymphâ viſcidâ, uberi, virulentâ, renitentes & skirrhodes. 2. Mariſcæ pulpoſæ, vel skirrhodes.

3°. Pari quoque modo ex diversâ lymphæ copiâ & qualitate repetenda eſt diverſa labiorum conditio in rhagadibus, quæ quidem dura & calloſa, ſi lympha viſcida, copioſa, contagio venereo gravida fuerit; contrà verò mollia & laxa futura ſunt, ſi lympha tenuior, parcior, purior ſit. 3. Rhagades duræ, vel laxæ.

4°. Criſtæ, mariſcæ, rhagades, ſi diſtractione, contuſione, preſſione, contrectatione; uſu cathæreticorum; fæcum alvinarum duriorum aſperitie, vel earumdem liquidiorum acrimoniâ nimiùm irritentur, coercito præ dolore ſanguinis circuitu inflammabuntur magis vel minus intensè, prout ſanguis ipſe naturâ fervidior erit vel temperatior. 4. Aliquando criſtæ & mariſcæ inflammantur.

5°. Niſi verò inflammatio celeri reſolutione evaneſcat, inde criſtæ & mariſcæ, ſi molles ſint, in ſuppuratum abituræ ſunt, unde abſceſſus, apoſtema, fiſtula; vel in necroſim, unde ſphacelus: Si verò duræ & skirrhodes ſint, expanſivam rareſcentiam ſenſim concepturæ, unde dolor acer, lancinans, uno verbo carcinomatodes. 5. Aliquando abſcedunt, vel abeunt in carcinomata.

6°. Nec diſpari ratione rhagades ipſæ ſemel inflammatæ, ſi molles fuerint, ſuppuratione cuniculos fiſtuloſos ſubter cutem agent in podicem; vel necroſi in ſphacelum deſciſcent: Si verò calloſæ, expanſivo calore in carcinoma degenerabunt. 6. Et rhagades in abſceſſus vel in gangrænam.

7°. Quandiù criſtæ, mariſcæ, rhagades inflammatione vacant, vel merè skirrhodes ſunt, ambulationi, ſeſſioni, equitationi, fæcum egeſtioni officiunt quidem, ſed officiunt parùm: Contrà verò, ſi inflammatæ, ſuppuratæ, exulceratæ, carcinomatodes fiant, obſtant ne eadem munia niſi cum dolore exerceantur. 7. Seſſioni, equitationi, egeſtioni variè officiunt.

8°. Ut ut excreſcentiæ omni malo vacuæ ſint atque periculo, at ſaltem rhagades, quæ ſemper; mariſcæ, quæ plerumque; criſtæ, quæ interdùm ulceroſæ ſunt, pure, quo ſtillant, fœtent perpetuò & permoleſtæ ſunt. 8. Fœtore permoleſtæ ſunt.

§. IV. DIAGNOSIS.

Diagnoſis rhagadum. 1°. Rhagades quidem viſu ſolo facilè dignoſcuntur ex deſcriptione ſuperiùs traditâ, cùm ſuam ſibique propriam naturam habeant, quæ cum nullo alio ani affectu communis ſit. At verò criſtæ & mariſcæ ſolent non rarò cum hæmorrhoidibus confundi.

Criſtarum. 2°. Criſtæ tamen, ſi legitimæ ſint, poſſunt ab hæmorrhoidibus ideò diſtingui, quòd ipſæ tenues ſint & merè cutaneæ, nihilque intermedium comprehendant: Contrà verò hæmorrhoides, utcumque ſubtiles ſint & *criſtiformes*, craſſiores eſſe ſoleant, & quid molle ac pulpoſum in medio ſemper complectantur, cincinnos ſcilicet ad minus, capreoloſve arteriarum anevriſmalium, venarumve varicoſarum, quarum dilatatione producuntur.

Et mariſcarum. 3°. Mora verò, fraga, fici & mariſcæ ab hæmorrhoidibus in eo differunt, quòd excreſcentiæ hujuſcemodi globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui teretique pediculo podicis margini adhæreſcant; contrà verò hæmorrhoides cuſpidatæ, anguloſæ, ſuperficie læviores ſint, & plerumque latiore baſi ab ano vel ani margine dependeant.

Diagnoſis differentiarum, quibus affectiones illæ ſingulæ diſtinguntur. 4°. Facile eſt conditionem ſtatumve criſtarum, mororum, mariſcarum, rhagadumve dignoſcere viſu tactuque, vel ad ſummum ſpecillo: *Viſu* nempe, *tactuve*, an molles, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint? *Specillo* verò, an cavæ; & ſi cavæ fuerint, an per baſim foraminulentam fiſtuloſos cuniculos altè egerint, necne, & in quam egerint loci differentiam?

Diagnoſis cauſarum, à quibus dependent. 5°. Difficiliùs eſt certò eruere an criſtæ, mora, mariſcæ, rhagadeſque ab aversâ probroſâque venere ortum habeant, necne; ſed nec juvat in tanta flagitia curioſiùs inquirere, decetque Medicum æqui conſcium conjecturis parcere, tantò quidem magis, quòd inde nulla accedat utilitas neque ad morbi prognoſim, neque ad curationem inſtituendam.

6°. Pluris intereſt ſtatuere an affectiones hujuſcemodi luem veneream præſentem indicent, necne, vel tanquam cauſam, à quâ ipſæ ſoboleſcant; vel tanquam coeffectum cauſæ ejuſdem, à quâ & ipſæ dependeant, contagii ſcilicet illius, quod recèns admiſſum, & labem parti inuſſerit, cui primùm affrictum fuit, & ſimul etiam ſanguinem latenter vitiaverit. Id verò licet tantùm colligere ex conditione & ſyndrome ſignorum, quæ luem ſignificant, & de quibus infrà *Libro IV. Cap.* 4. quorum quidem unum aut alterum ex urgentioribus requiritur, ſi criſtæ aut rhagades ſolæ adſint, quoniam priores illæ affectiones, ut ſuprà §. II. dictum eſt, luem ex ſe perpetuò non indicant; unum contrà aut alterum ex levioribus ſufficit, ſi mariſcis vel ficis anus obſideatur, quoniam poſteriores iſtæ affectiones, ut ibidem expoſitum eſt, luem veneream magis ipſæ arguunt. Quòd ſi criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades ſuppuratæ, ulceroſæ, fiſtuloſæ, carcinomatodes ſint, tunc vel leviſſima ſuſpicio prudenti Medico ſatis erit, ut ad hydrargyroſim, ceu ad ſacram anchoram, ocyùs properet, cùm in evidenti periculo ſatius ſit remedium inutile, ſed quod omni nocumento caret, adhibere, quàm omittere neceſſarium.

§. V. PROGNOSIS.

1°. Criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades, affectiones ſunt ex ſe graves, cùm curari non poſſint niſi exſtirpentur, nec exſtirpari niſi urendo & ſecando, hoc eſt, duris, difficilibus, laborioſis operationibus. Criſtæ, mariſcæ, rhagades, eò periculoſiores.

2°. Hinc ergo conſequens eſt eò graviores & curatu difficiliores eſſe, quò numero plures, mole grandiores, duriore, craſſiore, magis calloſâ baſi dependent, ad ani ambitum propiùs adſtant, vel in interiore recto magis radicantur; quoniam poſſunt inde & difficiliùs exſecari, & reſectis graviora, calloſiora, latiora, magis dyſepulotica ulcera ſuperſunt, quorum curatio difficilior. Quò affectiones illæ plures ſunt, aut maligniores.

3°. Cæteris paribus, eò quoque graviores cenſendæ ſunt, quò graviora ſymptomata advocant. Creſcit ergo ſingularum periculum, ſi calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint, cùm ea ſint totidem morborum monſtra, quæ debellare difficillimum ſit. Quò ſymptomata graviora advocant.

4°. Accedit tertia periculi cauſa, ſi cum lue venereâ conjungantur, ſive recente, ſive inveteratâ, ut pote quæ in neutro caſu radicitùs curari poſſint, niſi priùs expugnato ſeminio venereo, à quo tunc excreſcentias iſtiuſmodi produci, vel ſaltem foveri certum eſt; quod tamen nunquam obtineri tutò poteſt, niſi plenâ & legitimâ hydrargyroſi, atque adeò durâ conditione. Quò à graviore causâ dependent.

§. VI. CURATIO.

1°. Ægrotans ad efficacem therapeiam præparabitur tùm remediis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, quæ plethoræ & cacochyliæ medeantur; tùm alterantibus, diluentibus, demulcentibus, attenuantibus, quæ ſanguinis fervorem, acrimoniam, viſciditatem corrigant vel temperent, nempe juſculis cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo carnis vitulinæ, & cichorio, ſcolopendrio, agrimoniâ, pimpinellâ &c; ſero lactis; lacte aſinino, caprillo, vaccino; aquis mineralibus acidulis; ſemi-cupio; balneo tepido aquæ dulcis &c; varia ſeligendo pro tempeſtatis modo, aut pravæ diatheſeos ratione. Præmiſsâ idoneâ præparatione.

2°. Deinde, ſi qua legitima ſit latentis luis venereæ ſuſpicio, plena perfectaque hydrargyroſis adhibebitur, ut profligato ſeminio, quantulumcunque ſanguini ineſt, remotâque causâ antecedente, poſſit inde morbus & tutiùs & feliciùs ad optatam curationem deduci.

3°. Præmiſſâ eo modo præparatione, & hydrargyroſi, ſi eâ forſan uti viſum ſit, finitâ vel finiente, ad reſectionem criſtarum, mororum, ficorumve deveniendum, ubi primùm tempeſtas faverit. Neque enim ſperare licet excreſcentias, quæ in hyperſarcoſes accrevêre, poſſe unquam ratione ullâ in arctiorem molem denuò cogi & priſtinæ reddi anguſtiæ.

4°. Olim uſu receptum fuit, criſtas, mora, ficoſve filo cerato vincire & in dies ſtrictiùs & ſtrictiùs colligare, donec ſponte contabeſcerent, deciderentque. Sed ea methodus nunc exploditur, neque immeritò, 1°. Quia plena eſt acris & diuturni doloris; 2°. Quia cohibito ſanguinis regreſſu graves inflammationes in ligatis excreſcentiis plerumque excitat, quæ in ſup- Criſtæ & mariſcæ exſtirpandæ, non ope ligaturæ.

puratum, in gangrænam, in carcinoma degenerant; 3°. Quia ad criſtas ficoſve, qui craſſiore & calloſo pediculo ſuſpenduntur, vix unquam utilis eſt; 4°. Demùm, ut ut cætera omnia optimè procederent, quia baſim excreſcentiarum intactam ſemper relinquit, unde novi fungi citò progerminant.

Nec uſu cathæreticorum.

5°. Nec utilior eſt methodus altera, quâ ſolent ani excreſcentiæ cathæreticis paulatim exedi. Nam 1°. Ea methodus diuturnitate tædioſa eſt, ſi hyperſarcoſes grandiores ſint; imò etiam quandoque inefficax, ſi calloſæ fuerint; 2° Dolore intolerando ægrotantes diſcruciat; 3°. Gravem inflammationem non rarò advocat, quæ ad anum uſque extenditur; 4°. Demùm, abſceſſus & apoſtemata quandoque infert inflammatione, ſi excreſcentiæ molles ſint; cæteras verò, quæ duræ & calloſæ ſunt, ad carcinomatis indolem præcipitat dolore & irritatione. Attamen, ſi excreſcentiæ minutæ, molles, pulpoſæ fuerint, ægro qui ferri aciem nimiùm expaverit, poterit cathæreticorum uſus non gravatè condonari.

Sed ferro exſcindendæ.

6°. Igitur una tantùm therapeia tuta eſt, certa, efficax, ſcilicet excreſcentias ſcalpello reſecare, vel detondere forfice. Sic enim horæ momento & dolore inſtantaneo res conficitur, cæteroquin ultra menſem duratura cum ſummo ægrotantis dolore. In hunc finem æger apto ſitu primò componendus eſt. Itaque genubus inſiſtens & reclinato deorſum capite clunes extrorſùm porrigat; vel quod plerumque commodius eſt, in latus jaceat alterutrum, & capite genubuſque ad lecti interiora reductis nates extrorsùm quàm maximè proferat, natiumque ſuperior à miniſtro quodam ſursùm retrahatur, ut inferior, ubi mali ſedes, Chirurgo magis obvia ſit.

7°. Inde excreſcentiæ, cujuſcunque generis fuerint, ſive criſtæ, ſive mora, ſive mariſcæ, quæcunque magis prominent & apprehendi poſſunt, ſiniſtrâ ſuſpendantur; & ſi latæ, duræ, calloſæ baſi inſideant, novaculâ, vel ſcalpello, vulgò *Biſtouri*, ad vivum reſecentur; forfice verò exſcindantur proximè ad cutim, ſi exili, mollique pediculo dependeant; quæ verò breviores humilioreſque ſunt, extremis forficis ſcapis comprehenſæ ad cutem deradantur. Quòd ſi ſuſpicio ſit, ne qua carcinomatodes vel gangrænodes labes in excreſcentiarum baſi fortaſſe lateat, inciſioni minimè parcendum eſt, ſed ſatis altè excavandum, ut quævis carcinomatis radiculæ exſtirpentur, & deleantur omnia gangrænæ rudimenta. Præſtat enim in re magnâ & gravi carnis ſanæ aliquantulum diripere, quàm vel tantillum corruptæ dimittere.

Deinde ulcus, quod ſupereſt, ex arte curandum.

8°. Poſteà exterſo cruore baſis conditio exploranda eſt, atque 1°. Si mollis fuerit & labis immunis, ab omni inciſione & ſcarificatione temperandum, nec pars jam ſana fruſtra dilanianda eſt. 2°. Si verò grandinoſis & diſcretis callis conſita ſit, ſummo ſcalpelli acumine ſpiſsè ſcarificanda, ut uberior promoveatur ſuppuratio, quâ ſpes eſſe poſſit callos omnes reſolutum iri. 3°. Demùm, ſi in callum uniformem & quaſi corneum indurata, aut favi inſtar foraminulenta ſit, aut ſi carcinomati vel gangrænæ ſubſtrata tacitam labem inde contraxerit, ignito ferro ſive cauterio actuali altè deurenda, quo tollatur efficaciter morbi fomes.

9°. Deinde in duobus primis caſibus, ſanguis fluens linamento ſicco cohibendus; imò ſi opus fuerit, quod tamen rarum eſt, pulveribus aſtringentibus malicorii, balauſtiorum, gallarum, aluminis, gypſi &c. ovi albumine exceptis. Apparatu illo poſterâ die detracto, ſuperſtes plaga curabitur digeſtivo vulgari ex terebinthinâ & ovi vitello, quocum admiſcebitur oleum hyperici, ſi fœtidior videatur vulneris facies; tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloës, ſi quod immineat ſiderationis periculum; præcipitatus Mercurius ruber, ſi calli duriores & reſolutionis neſcii ſuppurationem eludant; ſed ſingula diversâ doſi, majori minorive, nempe quæ variet pro diverſo periculi modo.

10°. Ubi primùm remittetur ſuppuratio, digeſtivi loco utendum erit balſamo Arcæi, ut plaga detergatur & carnis regeneratio ſenſim promoveatur, quocum poterit identidem mercurius præcipitatus ruber admiſceri, ſi ita è re eſſe videatur, ac tandem reſolutis, ſuppuratis, vel exeſis callis omnibus, vulneris coitio in cicatricem permittenda.

11°. In ultimo verò caſu, inuſta eſchara butyro recenti, vel ovi vitello bis de die illinenda eſt, dùm decidat. Deinde utendum digeſtivo vulgari, cum oleo quidem hyperici, vel tincturâ myrrhæ aut aloës, ſi nimius ſit ulceris fœtor; cum præcipitato verò rubro, ſi qui calli ſuperſtites ulceris fundum vel labra occupent. Demùm, ut deterſio & carnis regeneratio feliciùs procedant, balſamum Arcæi vel ſolum, vel cum balſamo viridi, ſi carnes fungoſæ luxuriaverint, adhibendum eſt, donec vulnus perfectè conſaneſcat.

12°. Triplex diſtinguendus eſt ad therapeiam ſtatus rhagadum, cutanearum, profundiorum ſed quæ tamen benignæ ſint, & malignarum. Neque diſpar curatio rhagadibus adhibenda.

Cutaneæ quidem, ſi inflammatæ doleant, foveantur lacte, ſero lactis, decocto verbaſci aut althææ, vel ſolo, vel cum addito ſaccharo Saturnino; ſucco depurato plantaginis, ſempervivi ſeu ſedi, &c. mucagine ex ſeminibus pſyllii, lini, cydoniorum &c. cum aquâ plantaginis extractâ; oleo è vitellis ovorum, vel è ſemine lini, diù in mortario plumbeo ſubacto, dùm nigreſcat. Si verò inflammatione vacent, abluantur ſæpiùs in die aquâ thermali quâvis, Balerucanâ, Borbonienſi, Bagnerienſi, &c. infuſo vel decocto plantarum vulnerariarum, ut Alchimillæ ſive pedis leonis, ſaniculæ, bugulæ, pyrolæ, veronicæ, virgæ aureæ, angelicæ, betonicæ, prunellæ, vincæ pervincæ, piloſellæ, &c; aquâ calcis; vino rubro, cui ferrum ignitum intinctum fuerit; aquâ vulnerariâ ſive traumaticâ vulgari, quæ ex vino albo cum plantis vulnerariis modò dictis infuſo diſtillatione elicitur. Lotis & deterſis illinatur butyrum; ceratum refrigerans Galeni paulò liquidius; album Rhaſis; unguentum de ceruſſâ; unguentum album camphoratum; unguentum diapompholygos &c. quâ methodo brevi conſaneſcunt rhagades, levioreſque ad anum fiſſuræ, quæ cutaneæ ſunt, & à nullo foventur ſanguinis vitio.

13°. Rhagades verò *profundiores*, ſed quæ tamen benignæ ſunt, id eſt, quarum labra mollia ſunt & callorum expertia, ſi acriùs doleant, remediis iiſdem, quæ in præcedenti articulo modò propoſuimus, demulcendæ ſunt; ſi verò inflammationis & intenſioris doloris immunes fuerint, elui debent aquâ phagedænicâ mitiore, vel lapide infernali leviter attingi,

vel unguento Ægyptiaco curari, ut lurida & ſemi-putris ulcerum facies renovetur. Demùm, deterſis & mundatis ulceribus admovenda unguenta demulcentia, quæ ſuprà indicata ſunt, ut mitigatâ ſuccorum affluentium acrimoniâ, cicatrice feliciter obducantur.

14°. Si rhagades *malignæ* ſint, id eſt, labris duris, calloſis, extrorsùm replicatis, obſcurè lancinantibus &c. obvallatæ, ulceroſa facies ſpiſſis inciſuris ſcarificanda; imò labra, ſi duriora ſint, ſummis forficibus altè exſcindenda, quantùm fieri poterit. Inde cohibito ſemel ſanguine ope linamenti ſicci, poſterâ die rhagadum ſulcis admovendum unguentum Ægyptiacum, vel baſilicum cum præcipitato rubro; quin etiam, ſi ea forſan imparia ſint, ulcera lapide infernali, vel lapide cauſtico vulgari contingenda ſunt, donec eſchara inuratur, quæ ad vivum penetret; quâ delapsâ vel baſilico vel balſamo Arcæi, ſolis, aut cum cathæreticis commixtis, ex arte curabuntur.

15°. Quòd ſi rhagades maligniores ad *gangrænam* vel *carcinoma* jam deſciverint, vel deſcituræ proximè videantur, tunc abjectâ omni cunctatione urgentiſſimis malis occurrendum eſt. In hunc finem exciſis deraſiſque forfice partibus, quæ malè affectæ ſunt, ulceri cauterium actuale inurendum eſt, quo morbi reliquiæ potentiſſimè reprimantur. Poſteà delapsâ eſcharâ ſuperſtes ulcus, ut jam ſæpè dictum eſt, ex arte curandum.

16°. Demùm, ſi criſtæ, mora, mariſcæ ſuppuratæ, ſi rhagades ulceroſæ tacitos cuniculos ad podicem, cæteraſve vicinas partes clam egerint, unde multiplex fiſtularum genus, cæcarum vel apertarum; profundè latentium vel cutanearum; rectarum, obliquarum; ſimplicium, compoſitarum &c. ubi primùm ſpecillo res innotuerit, conveniens operatio adhibenda. Sed hæc non ſunt noſtri inſtituti; quocirca adeantur, ſi ita lubeat, Auctores varii, qui eâ de re ex profeſſo ſcripſerunt; vel conſulatur (*a*) Diſſertatio, quam de eodem argumento ipſi olim edidimus.

(*a*) Diſſertatio de Fiſtulâ ani. *Monſpelii*, *anno* 1718. *in* 12.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER QUARTUS

De Ætiologiâ, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeiâ Morbi Venerei univerſalis,

SIVE

De Lue Venereâ confirmatâ.

CAPUT PRIMUM.

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

HACTENUS de morbis venereis topicis ſive localibus, qui contagio recens admiſſo geniti, partes peculiares, unde hauſtum eſt, inſident, atque inde tacito progreſſu ſunt veluti prima incipientis luis rudimenta. Jam de lue eâdem confirmatâ, quâ non una aut altera corporis pars, naturaliſve œconomiæ functiones pauciores lædi, ſed qua ſingula ferè corporis loca infici, ſingulaque munia perverti ſolent. Tam latè patet mali natura, & tantam ſymptomatum diſcrepantium ſyn-

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

ſyndromen complectitur, ut non tam morbus unicus, quàm morborum Ilias eſſe videatur. Quocirca fruſtrà laboraretur in definiendo morbo, qui arctioribus definitionis cancellis comprehendi vix poteſt, multòque latius eſt accuratâ deſcriptione, & recenſione potiſſimorum ſymptomatum, ejuſdem naturam, formam, indolem, & effectuum, quos producit, ſeriem & nexum ſub uno aſpectu ponere. Verùm, ut ſingula ordine quæque ſuo exponerentur, neceſſe fuit ſymptomata, quibus partes, à ſymptomatis, quibus functiones vitiantur, diſtingui; utraque verò revocari ad diverſa propriaque capita, pro diverſitate partium vel functionum, ad quas pertinent.

I. Morbi genitalium.

Itaque I. Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt. 1°. *Recrudeſcunt* quidem & maligniores fiunt, ſi qui forſan præſentes ſint. Hinc in lue venereâ confirmatâ gonorrhœa virulenta, ſi qua ægrotantem affligat, acrior & pertinacior diutiùs fluit, & ſæpiùs ingraveſcit: Hinc generatio plurium callorum in proſtatis, veſiculis ſeminariis, urethrâ: Hinc earumdem partium apoſtemata, ulcera, fiſtulæ frequentiores.

2°. *Renovantur* verò, ſi qui jam antè præceſſerint, ſed dudùm curati. Hinc in lue venereâ confirmatâ accidunt ſine causâ manifeſtâ in genitalibus ulcera cancroſa, porri, verrucæ, condylomata; juxta anum fraga, fici, mariſcæ; in inguinibus pani ſive bubones; in teſticulis tumores multiformes, ſpermatocele, varicocele, ſarcocele, pneumatocele, hydrocele.

3°. Denique *de novo invadunt*, ſi nulli præextiterint. Hinc quotidianum eſt in lue venereâ confirmatâ genitalia affici morbis localibus, quos nondùm ſenſerant, ſi unam excipias gonorrhœam virulentam, quam à ſolâ lue & ſine impuro concubitu produci, nec unquam ipſe obſervavi, nec à quoquam obſervatum fuiſſe memini.

II. Affectiones cutis.

II. Cutis multifariàm afficitur. 1°. Variatur, potiſſimùm in pectore & interſcapulio, maculis ephelidum inſtar planis, non extuberantibus; roſeis, purpureis, flavis, aut liveſcentibus; modò diſcretis, parvis, circularibus, lentiginoſis; modò latiùs diffuſis & expanſis.

2°. Tentatur ſcabie, impetigine, lichene, herpete multiplici, ſicco, fluente, furfuraceo, puſtuloſo, miliari, exedente &c.

3°. Finditur in volis manuum, plantiſque pedum, ſciſſuris ſeu rhagadibus duris, calloſis, prurientibus, ichore tenui manantibus, & hinc ſuffoſſa cuticula ſoluto nexu mutuo à ſubjectâ cute laciniatim ſecedit inſtar exuviæ, unde *la Pelarelle.*

4°. Infeſtatur tuberculis ſeu puſtulis duris, calloſis, circularibus, non faſtigiatis, ſummâ parte ulceroſis, plerùmque ſiccis, & ſine pure, ſed aliquando humidis & manantibus, ſquamoſis, furfuraceis, flavis, quæ frequentes ſunt in commiſſuris labiorum aliſque naſi, præſertim circa frontem & tempora, ponèque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgò *le Chapelet.* Inde totum capillitium, cæteraſque corporis partes ſenſim occupant, maximè ſi piloſæ ſint.

5°. Glabreſcit defluvio tùm capillorum, unde areæ circa crotaphytas & in occipite, Ὀφίασις, Ἀλωπεκία, calvities; tùm etiam pilorum ferè omnium

nium, ita ut ſupercilia, genæ, mentum, inguina, pilis nudentur, unde *la Pelade.*

6°. Demùm, ungues, qui extremæ cutis appendices ſunt, inæquales, craſſi, rugoſi, ſcabri fiunt, & obortis ad radices reduviis, paronychiâ, vulgò *panaricio*, inflammatione, ulcere, ſponte decidunt, unde *l'Onglade.*

III. Malè habent oris, faucium & narium interiora; 1°. Uvula ſive columella, tonſillæ ſive παρίσθμια, totumque lacunar faucium dolent, calent, inflammantur, ulcere depaſcuntur, carieſque inde cum adſitis oſſiculis palatinis communicatur, quâ brevi exeduntur. III. Morbi oris, narium & faucium.

2°. Tubercula & puſtulæ palato innaſcuntur, quæ in ulcera rotunda, cacoëthea, phagedænica degenerant, quibus palati fornix oſſeus carie nonnunquam ad nares uſque perforatur.

3°. Membrana pituitaria ſimili labe infecta vel in polypos fungoſos, ulceroſos, calloſos, carcinomatodes extuberat; vel phlyctænis pluribus, in ozænas ſeu malignas exulcerationes deſinentibus, tentatur, unde ſpongioſa narium oſſa, oſſa bina triangularia naſi, vomerque quo fulciuntur, carie eroſa corruunt cum manifeſtâ naſi depreſſione.

4°. Hinc tam multiplici læſione organorum, quæ loquelæ ſerviunt, vocis immutatio, raucitas, aphonia.

5°. Gingivæ aphthis, parulidibus, ulceribus eroduntur, unde dentes dolent, vacillant, carioſi fiunt, è ſede decidunt.

6°. Inde animæ fœtor corruptis, ulceratis, putreſcentibus locis, quà ſpiritus ducitur, ſcilicet naribus, faucibus & ore.

IV. Dolores frequentes, acuti, atroces, noctu & in lecto præſertim ſæviunt, dùm corpus ſtragulis incaluit; naturâ, gradu, loco diverſi; tenſivi, pungitivi, pulſatorii vel lancinantes; 1°. Ii quidem modò partes muſculoſas membranaceaſque, & *Rheumaticorum*; modò verò ligamenta tendineſque, qui articulos ambiunt, & *Arthriticorum*; modò demùm muſculos, articuloſque ſimul occupant, & *Rheumatico-Arthriticorum* dolorum naturam referunt. IV. Dolores in variis locis.

2°. Inter cætera dolorum venereorum genera peculiari appellatione deſignantur dolores *Iſchiadici*, quibus partes oſſi Iſchio adſitæ, totaque coxendix externa; *Lumbago*, quâ lumbi lumborumque muſculi; dolores ὀστεοκόποι, quibus oſſa ipſamet diſcruciantur, quaſi frangerentur aut terebrâ perfoderentur.

3°. Cæterùm partes doloribus venereis affectæ quandoque dolent & calent citra tumorem & inflammationem; contrà verò quandoque tument & inflammantur in ſuppuratum abituræ, niſi occurratur. Pari quoque inconſtantiâ dolores modò fixi ſunt & permanentes, modò contrà vagi & erratici.

V. Oſſa multiplici quoque noxæ patent: 1°. In mediâ & denſiſſimâ parte in Ἐξόστωσις extument majores minoreſve, modò ſubmolles & quaſi ſemi-pulpoſas, modò renitentes & verè oſſeas, quæ nunc atrociter, nunc leviùs & tolerabiliùs dolent, imò verò quandoque indolentes ſunt. V. Morbi oſſium.

2°. Oſſa ad extremos fines, ubi ſpongioſa ſunt & minùs denſata, tacitâ accretione ſeu Ὑπερόστωσι ſenſim dilatantur & intumeſcunt, totâ quidem mole, ſed inæquali tamen modo pro inæquali compagis denſitate, unde

articulorum, ad quos illa oſſium capita pertinent, tumor, dolor, ad motum impotentia, Ἀγκύλωσις &c.

3°. Carie tentantur externâ, quæ ſuperficiem; internâ, quæ meditullium; univerſali, quæ totam oſſis compagem labefactat, unde fragilia & ſemi-exeſa leviſſimo ac ferè nullo conatu diſſiliunt & confringuntur.

4°. Imò etiam obſervatione compertum eſt in demortuis medullam ipſammet, quæ oſſium cava replet, nonnunquam inflammatam, ſuppuratam, exulceratam atrociſſimos & verè oſteocopos dolores excitaviſſe, atque abſceſſus, exoſtoſes, carieſve in internâ oſſium cavitate produxiſſe.

5°. Conſtat quoque obſervatione oſſa ſeminio venereo, quo altè imbuuntur, aliquando ita molleſcere in, ὀστεοσάρκωσει ut ceræ inſtar inflecti, comprimi & in anguſtius ſpatium redigi poſſint; quin imò ſemel emollita ſingulis partium mollium affectionibus, phlogoſi, inflammationi, dolori, ſuppurationi, exulcerationi, fiſtulæ, gangrænæ patere.

VI. Vitia lymphæ & glandularum lymphaticarum.

VI. Lympha infecta vitium brevi communicat cum promptuariis, vaſiſque, quibus continetur, & cum partibus, quas uberiùs alit. 1°. Hinc glandulæ lymphaticæ ſive conglobatæ mole auctæ & in callos induratæ tumores varios, duros, mobiles, circumſcriptos, ſtrumoſis tumoribus ſimillimos in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. efformant.

2°. Dilatata, expanſa, craſſefacta lymphatica vaſa, & hærente ſpiſſiore lymphâ turgentia, gummata ſeu tumores molles & membraneâ cyſtide concluſos variis in locis conſtituunt, quæ pro contentæ materiei qualitate, colore, ſpiſſitudine, Ἀθερώματα, Μελικηρίδες, Στεατώματα appellantur.

3°. Hærens & indurata lympha intra villos membranearum, tendinearumve partium quas nutrit, nodos in tendinibus, in nervis ganglia, tophoſque in articulorum ligamentis producit.

VII. Morbi oculorum.

VII. Oculi variis morbis tentari ſolent in ſyphiliticis. 1°. Palpebræ denſæ, aſperæ, rubræ, pruriginoſæ, lippæ ſeu lemoſæ, calloſæ, ulceroſæ, ficoſæ, cancroſæ ſunt, & verrucis, hordeolis ſive Χαλαζίοις, grandinibus obſitæ.

2°. Adnata ſive conjunctiva tenetur ophthalmiâ contumaci, diuturnâ, œdematode, phlogode, inflammatoriâ, ulcerosâ, phlyctænode, quæ comitem habet epiphoram continuam, acrem, ſalſam.

3°. Cornea nubeculis ſeu albuginibus offuſcatur, vel puſtulis, phlyctænis, ulcuſculis eroditur, quæ in Σταφύλωμα deſinunt.

4°. Humores inſpiſſantur; vitreus, unde Γλαύκωμα; cryſtallinus, unde ſuffuſio, barbaris *Cataracta*; aqueus, unde multiplex pilorum villorumque per aerem volitantium ſpecies.

5°. Caruncula lachrymalis, quæ in majori oculi cantho latet, nimiùm excreſcens unguem ſive Πτερύγιον; ulceratus lachrymarum ſaccus fiſtulam lachrymalem ſive Αἰγίλωπα; Iris, pupilla, uvea ſuppurata, Ὑπόπυον inferunt.

VIII. Aurium.

VIII. Neque aures à labe vacant. 1°. Frequenter adeſt ſine causâ ullâ manifeſtâ ſibilus, tinnitus, murmur, Βαρυηκόια ſeu auditûs gravitas, ſurditas.

2°. Aurium interiora, alvearium, cavitas tympani, ſinus maſtoides, ductus hemi-cyclici, cochlea, labyrinthus, dolent, inflammantur, abſce-

dunt, exulcerantur cum dolore atrociſſimo, intolerando.

3°. Carie exeduntur oſſicula, quæ auditioni ſerviunt, malleus, incus, ſtapes, os orbiculare, oſſeuſque aurium fornix.

4°. Lympha, ichor, pus, ſanies defluunt ex alveario & aure interiore, quaſi ex fiſtuloſo ſinu, cum fœtore ſummo & ferè cadaveroſo.

IX. Læſio functionum, 1. Animalium.

IX. Functiones ipſæ ferociam mali brevi ſentiunt, quâ lædi ſolent multiplici vitio, imminutione, abolitione, depravatione. 1°. Functiones animales Καρηβαρεία ſeu capitis gravitate; cephalæâ internâ, externâve; clavo, ovo, hemicraniâ; vertigine ſimplici vel tenebricosâ ſeu Σκοτώματι: epilepſiâ tùm idiopathicâ, tùm ſympathicâ; ſpaſmo, motibuſque ſpaſmodicis; tremore artuum; hemiplegiâ, paraplegiâ, paralyſi particulari; hydrocephalo; agrypniâ contumaci &c.

2. Vitalium.

2°. Functiones vitales dyſpnœâ, aſthmate, orthopnœâ, hæmoptoë ſeu ſanguinis ſputo, tuſſi ſiccâ humidâve, vomicâ, phthiſi à tuberculis vel ab ulceribus pulmonum; cordis tremore & palpitatione, ſyncope, lipothymiâ, aſphyxiâ; pulſuum inæqalitate & intermiſſione &c.

3. Naturalium.

3°. Functiones naturales Ἀνορεξία ſeu inappetentiâ, Ἀπεψία ſeu indigeſtione, affectione hypochondriacâ, ſingultu, frequenti vomitione; diarrhœâ contumaci, biliosâ, ſerosâ, ſtercoraceâ, lientericâ, cœliacâ; obſtructionibus aut skirrhis hepatis, lienis, pancreatis; ictero flavo, nigro; hydrope abdominis ſeu aſcite, hæmorrhoidibus cæcis, fluentibus, calloſis, inflammatis, ſuppuratis, ulceratis, carcinomatodibus.

4. Univerſalium.

4°. Functiones univerſales totius corporis marcore, atrophiâ, maraſmo; virium languore, defectione, imbecillitate; vultûs decoloratione, pallore, livore; febre intermittente, periodicâ, anomalâ, erraticâ; febre continuâ lentâ, hecticâ, colliquativâ, maraſmode.

5. Functionum, quæ fœminarum propriæ ſunt.

5°. Demùm, fœminæ ſuas & ſibi proprias ærumnas experiuntur, cancrum mammarum, ſuppreſſionem vel fluxum menſtruorum immodicum, muliebrem fluorem, paſſionem hyſtericam; inflammationem, abſceſſum, skirrhum, gangrænam, ulcus, carcinoma uteri; ſterilitatem vel frequentem abortum, partum fœtuum eryſipelate univerſali rubentium, ſquallidorum, ſemi-putrium, ulceroſorum.

Cave tamen putes ſymptomata ea omnia unquam unà concurrere, aut in ſubjecto quoquam ſimul obſervari. Singulos ſingula ſingulatim afficiunt, omnia verò neminem. Neque enim venenum, quod conceptum eſt, utcunque in corpore multiplicetur, tot ac tam variis noxis inducendis ſufficiens eſt, neque etiamſi ſufficeret, poſſet unquam hæc omnia ſymptomata ſimul advocare, cùm pleraque inter ſe contraria, imò pugnantia ſint. Sed ex quamplurimis ſyphilide laborantibus, qui ſinguli ſuo quique modo ægrotarent, plurima ſymptomata ſeligere & in unum congerere viſum fuit, ut venerea lues pluribus deſcripta lineamentis accuratiùs depingeretur.

Cave etiam ne exiſtimes recenſita ſymptomata omnia lui venereæ propria eſſe, & ad luem veneream pertinere omnia. Contrà notiſſimum eſt, ut nulla *omni*, ſic pauca *ſoli* lui venereæ convenire. Pleraque cum cæteris quibusvis morbis communia ſunt, pauciſſima verò, imò forſan nulla, luis venereæ ita propria, ut pathognomonica dici optimo jure mereantur. Sed de his fuſiùs infrà, ubi *de Diagnoſi*.

Demùm, cave quoque ne credas ſymptomata luis venereæ deſcriptione ſuprà allatâ exhauſta eſſe, neque plura dari, quàm quæ recenſita ſunt. Potiſſima quidem & frequentiſſima ſelegimus, ſed non omnia; cætero-quin opus fuiſſet non modò morbos omnes, ſed omnes etiam morborum differentias enumerare; ſiquidem experientiâ compertum eſt veneream luem, Protei inſtar mutabilem, & omnes morborum formas induere, & omnes eorumdem ſpecies referre poſſe.

CAPUT II.

Cauſæ Luis Venereæ confirmatæ.

Seminium morbificum contagione admitti in corpus ſanum.

SYMPTOMATA, quæ modò recenſuimus & quæ luem veneream produnt & manifeſtant, neminem unquam adoriuntur, niſi cum infecto vel infectâ concubitu, contactuve, aut affrictu intimiore ſeſe polluerit. Hinc ergo conſequens eſt venerea illa ſymptomata à morboſo ſeminio ſive contagio dependere, quod ab infecto in ſanum latenter ſerpat; cùm eâ tantum ratione concubitus contactuſve ſano vel ſanæ nocere valeant.

Et admiſſum univerſum corpus pervadere.

Sed admiſſum ſemel contagium ſive ſeminium tot & tam longè diſſitas partes afficere, tot & tam varia munia pervertere non poteſt, niſi in univerſas corporis partes diffundatur; nec in univerſas corporis partes diffundi, niſi commiſceatur cum humore quodam, qui univerſas partes alluat, qui per univerſas circulet, qui ad univerſas virus ſecum deferat. Sequitur ergo virus ſemel admiſſum & cum humore quodam admiſceri, qui totum corpus perluat & pervadat, & unà cum humore illo ad omnia corporis loca & organa latenter traduci.

Commiſceri proinde cum ſanguine, vel cum lymphâ, vel cum utroque.

Sunt autem duo tantùm humores, qui perenni & iterato fluxu refluxuque cunctas corporis partes jugiter irrorent, & cunctis infundantur, nempe ſanguis & lympha. Debet ergo venereum ſeminium cum alterutro commiſceri, vel quod eòdem recidit, cum utroque; nam ambo, licet in extremis arteriarum capillamentis ſecedant, inde peculiaribus vaſis versùs cor revehendi, ſanguis quidem venis, lympha verò vaſis ſeu ductibus lymphaticis, unà tamen denuò confunduntur in ſubclaviâ ſiniſtri lateris, & inde cordis & arteriarum ſyſtole ſubacti, attriti, intimè permixti, vitia ſi qua habeant, reciprocè inter ſe communicant.

Jam alibi abundè dictum fuiſſe de intromiſſione, multiplicatione & efficaciâ contagii venerei.

Non quærimus, nec quâ viâ contagium venereum parti cuidam affuſum & inhærens ad ſanguinem aut lympham traducatur; nec quâ ratione guttatim traductum ocyùs ſeriùſve in ſanguine augeatur & multiplicetur; nec tandem quâ vi, indole, efficaciâ ſemel multiplicatum fluida perdat & ſolida labefactet. Hæc omnia fusè explicata ſunt ſuperiùs *Capitibus* 2. 3. & 4. *Lib. II.* ubi demonſtratum fuit 1°. Contagium in ſanguinem traduci viâ geminâ, vel circulatione ſanguinis, qui virulentas guttulas ab infectâ parte lambendo ſecum abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab inquinatâ parte regrediens in ſanguinem, quocum denuò commiſcetur, unà ſecum devehat plurimas tabi virulenti guttas. 2°. Contagium admiſ-

ſum ocyùs ſeriùſve multiplicari in ſanguine ex depravatâ hæmatoſeos œconomiâ, unde naturale ſanguinis opificium pervertitur. Sic ſimili de causâ contagia cætera, hydrophobicum, ſcorbuticum, peſtiferum, ſcabioſum, in ſanguine multiplicari; ſic compari ratione fermenta quævis, panificum, cereviſiarium &c. in operando augeri certum eſt. 3°. Denique contagium venereum eſſe acidæ vel acido-ſalſæ naturæ, corroſivæ & fixæ, quod ideò & ſulfurea fluida, quibuſcum miſcetur, inſpiſſare & coagulare; ſolida, quibus inſtillatur, rodere & exulcerare; & utroque nomine numeroſam ſymptomatum, quæ recenſita ſunt, catervam inducere valeat.

Verùm tamen, quamvis experientiâ compertum ſit humores quoſvis, qui ab infecto ſangine ſecedunt, ſeminio iſtiuſmodi affici poſſe & infici, neque ullum penitus eſſe, qui integritatem ſuam queat perpetuò illibatam tueri, fatendum eſt contagium venereum humores quoſdam potiùs, quàm alios, ex ſe affectare, cum his faciliùs promptiùſque, quàm cum aliis, affinitate conjungi; adeòque partes peculiares, quibus illi deſtinantur, muniaque quibus exercendis vacant, ſpecialiùs & frequentiùs labefactare. Unde fit, ut licet ſymptoma morboſum nullum ſit, quod à lue vereâ dependere, quod cum lue vereâ conjungi non poſſit, ſint tamen aliqua, quæ ad illam luem frequentiùs, & ut ita dicam, eſſentialiùs pertinere videantur. Contagium cum ſanguine confuſum humores quoſdam, potiùs quàm alios affectare.

In genere quidem conſtat virus venereum, cùm naturâ pingue ſit & viſcoſum, cum pinguibus, viſcoſis & inſulſis fluidis facillimè commiſceri, adeòque humores iſtius generis, ut ſibi maximè analogos, citiſſimè & ut plurimùm omnium primos contaminare. Sed cùm eâ in re ex peculiari humorum naturâ & indole, quæ plerumque latet, non pauca diverſitas intercedat, ac propoſita modò regula exceptionibus pluribus inde pateat, operæ pretium viſum eſt ſcalam ſive tabellam harumce affinitatum ex obſervationibus quàm maximè certis conficere, cujus ope uno quaſi intuitu perſpicere liceat, quæ frequentiſſima eſſe ſoleant luis venereæ ſymptomata, atque inde tutiùs præſagire quæ proximè impendeant, & quæ præſentibus ſucceſſura ſint. 1. Semen, humoreſque ſeminales.

Itaque 1°. Semen prolificum, quod in teſtibus virilibus elaboratur, humoreſque ſeminales cæteri, qui in viris quidem in proſtatis, glandulis Cowperianis & lacunis urethræ; in fœminis verò in proſtatis, glandulis Cowperianis, & botryformibus glandulis vaginæ conficiuntur, primum potiſſimumque affinitatis gradum ſibi vindicant; nec immeritò. Virus enim venereum, quod è corrupto ſemine primitùs genitum eſt, originariæ indolis retinens debet cum ſeminalibus fluidis proximè homogeneis facili connubio jungi. Hinc perpetuum eſt in ſyphiliticis ſemen & ſeminales humores contaminari, quâcunque viâ non genitalium modò, concumbendo; ſed etiam mammarum, lactando; oris, ſugendo vel baſiando; cutis, cubando &c. contagium conceptum fuerit, unde tam frequentes ſunt in confirmatâ lue venereâ locales genitalium morbi.

2°. Alterum affinitatis gradum obtinent humores ambo viſcidi & oleoſi, qui ad cutem pertinent, *mucoſus* ſcilicet, qui cellulis reticularis corporis inter cutem & cuticulam intermediis reconditur; & *ſebaceus*, qui 2. Humores ambos cutis, mucoſum ſci-

licet & ſebaceum.

peculiaribus cutis glandulis ſeu potiùs lacunis ſecernitur. Hinc morbi multiplices cutis, cuticulæ, pilorum, capillorum, & unguium in ſyphiliticis adeò frequentes.

3. Mucos, tùm oris, tùm narium.

3°. Tertius locus cedit tribus humoribus mucoſis & pituitoſis, qui faucium nariumque proprii ſunt, nempe 1°. Muco, qui è pariſthmiis ſive tonſillis, & columellâ ſive uvulâ; 2°. Muco, qui è glandulis palatinis, gingivis &c. 3°. Muco, qui è glandulis membranæ pituitariæ eructatur. Hinc tam variæ in ſyphiliticis affectiones faucium, palati, gingivarum & narium.

4. Humores mucilagineos, qui tùm oſſium capita, tùm muſculorum membranas obliniunt.

4°. Quartum locum aſſignandum cenſemus unguinoſis & mucilagineis humoribus, qui ad motus artuum, muſculorumque molliendos comparati ſunt, tùm qui à glandulis juncturarum ad oſſium capita oblinienda, barbaris *ſynovia* dictus, tùm qui à glandulis membranarum muſculos & tendines veſtientium; tùm qui à glandulis perioſtii diſtillat ad perioſtii mollitiem & lævitatem tuendam. Hinc multiplex dolorum venereorum genus, arthriticorum, rheumaticorum, rheumatico-arthriticorum, iſchiadicorum, oſteocoporum, lumbaginoſorum.

5. Medullares oſſium ſuccos.

5°. Proximas tenet pinguis & oleoſus ſuccus oſſium medullaris, tùm qui majoribus oſſium cavitatibus, tùm qui diſcretis extremorum oſſium cellulis, tùm qui multiplicibus lamellarum oſſearum interſtitiis ineſt. Hinc exoſtoſes, ankyloſes, caries oſſium; atque medullæ in oſſibus latentis inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus.

6. Lympham.

6°. Inde in vicem ſuccedit lympha pinguis & ſubviſcida, quæ toti corpori communis eſt, quâ univerſæ partes irrorantur & nutriuntur. Hæc contagio infecta, inſpiſſata, acrior facta glandulas conglobatas, quas pervadit; vaſa lymphatica, quibus revehitur; partes tendineas & membraneas, quas nutrit, in ſtrumas vel tumores ſtrumarum æmulos, gummata varia, nodos, ganglia, tophoſque inflat & tumefacit.

7. Humores lymphaticos oculorum.

7°. Septimus locus debetur humoribus, qui oculorum, partiumve ad oculos pertinentium proprii ſunt, nempe 1°. Humori viſcido & lemoſo, qui manat à palpebrarum margine; 2°. Humori ſebaceo, qui à carunculâ lachrymali majoris canthi exprimitur; 3°. Humori lymphatico & pituitoſo, qui innumeris tenuiſſimiſque oſculis è totâ conjunctivæ facie eructatur; 4°. Humori lachrymali, qui è lachrymali glandulâ ſuper oculi bulbum depluit; 5°. Denique humoribus lymphaticis, qui vitreum, cryſtallinum, aqueum oculorum humorem conſtituunt. Hinc pro diverſâ eorum humorum infectione, ſpiſſitate, acrimoniâ, chalazia ſive hordeola, inflammatio, lippitudo, Τράχωμα, Σύκωσις palpebrarum; carunculæ lachrymalis Πτερύγιον ſive unguis; epiphora, ophthalmia in adnatâ; Λευκώματα ſive nubeculæ, puſtulæ, phlyctænæ, ulcuſcula in corneâ; fiſtula lachrymalis ſeu ægilops, ſuffuſio, abſceſſus, hypopyon, gutta ſerena, unde viſûs imminutio & cæcitas.

8. Cerumen aurium, & ipſam bilem.

8°. Demùm agmen claudunt cerumen aurium & bilis, quæ & ipſa contagii venerei energiam ſentiunt, quamquam ſeriùs, propterea quòd alcalinâ, quâ pollent, acrimoniâ ſeminii venerei vim ſalſo-acidam diutiùs hebetent. Hinc fit ut infectum cerumen ſolito quidem ſpiſſius hærendo phlogoſim, inflammationem, dolorem in meatu auditorio; ſolito

vero acrius rodendo herpetes, rhagades, exulcerationes ibidem producat. Hinc quoque fit, ut bilis vitiata ſolito quidem viſcidior & in emiſſariis reſtitans obſtructiones, infarctus, skirrhos hepatis, & inde icterum, hydropem, hæmorrhoides; ſolito verò mordacior, inteſtina, quò fluit, ſtimulando diarrhœas, dyſenterias, fluxus hepaticos inferat.

Vix ſupereſt quid ultrà eloquamur de cæteris humoribus, ſalivâ, ſtomachali & inteſtinali lymphâ, ſucco pancreatico; tracheali ſeu bronchiali humore, lachrymis, ſudore, urinâ, &c. quoniam conſtat hos omnes, ceu tenuiores & ſeroſiores, recenſitis tardiùs parciùſque inquinari, & inter ſe nullo vel ferè nullo diſcrimine diſtingui.

Cæterùm allatæ affinitatum ſcalæ ſeu tabellæ noli inconſiderantiùs confidere, quaſi omni exceptione major eſſet, neque poſſent ſymptomata, quæ venereo contagio fiunt, à propoſitâ normâ vel tantulùm unquam declinare. In phyſicis enim rebus, medicisque potiſſimùm, conſtantiam tantam plerumque fruſtrà requiras, quoniam varia & mutabilia eſſe neceſſum eſt quæcunque tam multo variarum conditionum concurſu nituntur. Et ſanè in exemplum adduci poteſt quæſtio ipſamet, de quâ agitur: Quantumvis enim Natura, ſi ſibi permittatur & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare apertè videatur, docuit tamen experientia multa ſæpiùs intervenire, quæ ordinem variè pervertant & interturbent.

Nempe 1°. Si nativa vel adventitia ſit in parte quâdam debilitas, vitiumve ullum conformationis, pars illa cæteris paribus citiùs & ante ordinem morbo tentabitur, tùm quòd humores infectos magis retineat ob præcluſam circulationis facilitatem, tùm quòd hærentes debiliùs repellat ob debilitatam facultatem ſyſtalticam. Sic antecedentia vitia oculorum, pulmonum, uteri &c. contagio venereo anſam præbent, ut partes eaſdem & celeriùs & efficaciùs adoriatur, quàm ex prædictâ affinitatum ſcalâ ſive tabellâ expectandum eſſe videretur.

Varias tamen cauſas eſſe, quæ propoſitum ordinem intervertere poſſint.

2°. Si humor quidam acrior, uberior, nimiùm ſollicitatus, motu præcipiti ad deſtinata loca jam antè confluat, virus venereum unà abripi, ad eadem loca copioſiùs deduci, & partes illas peculiares præmaturè labefactare cogetur. Sic diarrhœa diuturna, gravior coryza ſeu catarrhus narium, fluor muliebris in fœminis &c. ad inteſtina, nares, fauces, uterum &c. ſymptomata advocant in ſyphiliticis inexpectata.

3°. Si humor quilibet alieno contagio inquinetur, virus venereum ſuperadditum efficaciam majorem inde contrahet, atque adeò bina venena conſociata partibus, ad quas humor ille pertinet, & graviorem & præproperam noxam inferent. Sic virus ſtrumoſum, quo lympha; aut ſcorbuticum, quo ſaliva inficitur, ſeminio venereo, quod in iiſdem humoribus quietum latet, ita calcar addunt, ut ad ſtrumoſos glandularum conglobatarum tumores producendos, aut ad gingivas exulcerandas ocyùs inde feſtinet.

4°. Si adhibitis remediis topicis partis cujuſdam, & humorum qui partis ejuſdem proprii ſunt, integritati cautò conſultum ſit, pars illa quæ alioqui citiſſimè inficienda eſſet, vel nullomodo inficietur, vel inficietur tardiſſimè & infra ordinem, qui ex ſcalâ competeret. Sic leviores genitalium frictiones cum unguento mercuriali tutò præcavent vel ad minùs

diù retardant venereos earumdem partium morbos, qui cæteroquin ex notis affinitatis legibus ferè omnium primi ſolent apparere.

5°. Denique, ſi caſu quovis fortuito humorum decubitus in partem quamdam accerſatur, inde tantò faciliùs virus venereum in parte eâdem cum humore hærente ſtagnaturum eſt, & eidem labem tantò citiùs allaturum. Sic in ſyphiliticis ſæpè accidit, ut oſſi ictu contuſo exoſtoſis, articulo lapſu diſtorto ankyloſis vel dolor arthriticus, parti, quæ frigoris acerbitatem paſſa fuerit, paralyſis, cuti leviter attritæ herpes &c. ex improviſo ſuboriantur.

Haud inficias iverimus, quin forſan plures aliæ reperiri poſſint exceptiones ſeu anomaliæ iſtiuſmodi, ſed quas ipſi novimus candidè propoſuimus: Cæteras alii impertiant, ſi quid noverint rectius iſtis, vel allatis utantur, æquo animo nobiſcum expectando, dùm experientiâ, quæ in rebus medicis rerum magiſtra eſt, certiora doceamur. Fatendum interim allatis anomaliis regulam, nedùm ullis infirmari, ſed omnibus potiùs confirmari egregiè, cùm vel ex anomaliis ipſiſmet liqueat Naturam ſui conſtantem, normam ſemper affectare, nec ab illâ unquam vel tantillùm diſcedere in anomalias, niſi vi cogatur. Hinc ergo colligere eſt propoſitam affinitatum ſcalam ſive tabellam, quamvis ſatis certa non ſit, ut plenam & perpetuam fidem impetret, at ſaltem ſatis veram videri, ut à Medico artis gnaro ignorari non debeat, cùm poſſint aliquando futura incipientis ſyphilidis ſympromata inde præſagiri, imò etiam feliciter præverti. Placuit ideò & in recenſendis luis venereæ ſymptomatis, & in iiſdem nunc explicandis, huic normæ potiùs inſiſtere, ceu obſervatione certâ probatæ, quàm ordinem ſequi arbitrarium alium quemlibet, & nullo nixum fundamento.

CAPUT III.

Symptomata Luis Venereæ confirmatæ.

§. I. MORBI GENITALIUM.

IN genitalibus quatuor humores peculiariter diſtinguendi ſunt, qui veneno venereo infici, & infecti locales genitalium morbos inferre poſſunt. 1°. Semen prolificum teſtium virilium; 2°. Semen infœcundum utriuſque ſexûs, ſcilicet proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & lacunarum urethræ in viris; in fœminis verò proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & glandularum vaginæ; 3°. Humor ſebaceus glandularum cutanearum, quæ balanum & internum præputium in viris, in fœminis verò vulvam, in utroque ſexu ani confinia obſident; 4°. Humor mucoſus, qui inter tenuiſſimam cuticulam glandis, præputii aut vulvæ, cutemque ſubjectam interjacet, ſicut in reliquâ corporis cute.

1. Gonorrhœa ſi qua — Itaque I. Si gonorrhœa recens antiquæ ſyphilidi ſuperaddatur impuro concubitu, ſemen, tùm quod à teſtibus in veſiculas ſeminarias confluit, tum

tùm quod in proſtatis & glandulis Cowperianis ſecernitur, adventitio vitio jam corruptum, ſimul etiam virus jugiter hauſturum eſt à ſanguine jam pridem infecto. Hinc ergo, gliſcente in dies morbi virulentiâ propter fomitem continuum, gonorrhœa malignior pertinaciorque & diutiùs fluxura eſt, & ſæpiùs renovanda. adſit, malignior & curatu difficilior.

II. Simili de causâ, diuturniore ſeminis vitio, quod à ſanguine fovetur, lympha perluens ſeminis conceptacula in callos inſpiſſanda eſt, qui in dies majores & duriores futuri ſunt, & tandem in apoſtemata, ulcera, fiſtulas non rarò abituri, ut vidimus ſuprà *Capite* 4. §. 2. *Lib. III.* II. Imò, quod pejus, calloſa & ulceroſa.

III. Pari ratione, ſi ulcuſcula cancroſa, bubo, porri, aut verrucæ in genitalibus, fici aut mariſcæ in ano, ſyphilidi jam antè contractæ de novo ſuperveniant impurâ ſed recente venere, major ſingulorum malignitas futura eſt propter fomitem, quem ſanguis perpetim ſuggeret, quàm quæ à ſolo contagio recèns admiſſo expectanda foret. Hinc ergo ulcuſcula acriore pure ſcatentia, magis phagedænica futura ſunt; bubo, porri &c. ſpiſſiore limphâ indurati vel enutriti, contumaciores; imò verò ſingula in callos & duriores & majores plerumque deſitura ſunt. III. Ulcuſcula, bubo, porri, calloſiores & curatu difficiliores.

IV. Quòd ſi ſupponantur ſyphilitici immunes eſſe novi contagii, nihilominùs tamen ſemen habent illi utrumque, tùm fœcundum, tum infœcundum fermento venereo pridem inquinatum, quod à ſanguine transfunditur. Hinc ergo limpha, quæ ſeminis utriuſque promptuaria, teſtes, veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſque Cowperianas perluit, & inde tenuiorem ſeminis partem circulando haurit, idem contagium participatura eſt, quo nimiùm inſpiſſata in glandulis inguinalibus, ad quas confluit, ſubſtitura eſt, panoſque ſeu bubones ibidem productura, de quibus ſuprà *Cap.* 5. *Lib. III.* IV. Pani ſeu bubones in inguinibus.

V. Imò verò, ſi ſemen prolificum nimiam ab admiſſo contagio viſciditatem & ſpiſſitudinem contrahat, nec in teſtibus anfractuoſos & replicatos vaſorum ſpermaticorum gyros peragrare, nec à teſtibus pendulis ad veſiculas ſeminarias surſum aſcendere poterit. Hinc ergo futurum, ut hærentis & reſtitantis copiâ vaſa ſpermatica diſtendantur, unde ſpermatocele; cohibito ſanguinis fluxu, venoſi ſurculi in varices inflentur, unde varicocele; retentâ limphâ pinguiore, quædam teſtium loca in ſarcoſes excreſcant, unde ſarcocele; demùm à ſtagnante ſanguine vel limphâ ſerum aut flatus vi extundantur intra vaginalem tunicam, unde hydrocele vel pneumatocele. V. Spermatocele, varicocele, ſarcocele, hydrocele, vel pneumatocele.

VI. Si à ſemine iſtiuſmodi virulento, quod vel pollutione nocturnâ, vel concubitu etiam cum ſano aut ſanâ, vel per ſtillicidium poſt mictionem emittatur ab ipſo infecto infectâve, balanus præputiumve in viris, aut vulva in fœminis ita madefiant, ut tenuioribus partibus, quæ per mediam cuticulam penetrant, ſubjectus humor mucoſus veneno inquinetur, à muco ſemel inquinato pulpoſæ baſes papillarum cutanearum, quas circumfluit, brevi indurandæ ſunt. Hinc ergo futurum, ut papillæ cutis retentâ limphâ ſpiſſiore, quâ nutriuntur, in porros, verrucas, condylomata ſenſim excreſcant & exporrigantur, de quibus ſuprà egimus *Cap.* 9. *Lib. III.* VI. Porri, verrucæ, condylomata.

VII. Si verò acrior ſeminis pars in hiulcas aliquot glandulas ſebaceas irruperit, quæ in præputio, balano, aut vulvâ frequentes ſunt, humor, VII. Ulcuſcula cancroſa.

qui intùs latet, vitioſam inde tùm ſpiſſitudinem, tùm virulentiam concepturus eſt. Hinc ergo ab hærentiâ ſpiſſioris humoris, glandularum illarum in papulas tumefactio producenda eſt; à virulentiâ verò acrioris, earumdem eroſio in ulcuſcula cancroſa, de quibus ſuprà *Cap.* 7. *Lib. III.*

VIII. Nulla tamen gonorrhœa ſine novo concubitu.

VIII. Nunquam tamen hactenus obſervatum fuit ſemen tantam ab infecto ſanguine, ſine ullo contagio recèns admiſſo, virulentiam poſſe contrahere, ut conceptaculis perfectè ſanis inflammandis aut exulcerandis compar fiat, poſſitque adeò ullâ unquam ratione gonorrhœam virulentam ex ſe de novo inferre ſine contagii acceſſione, quod in concubitu impete facto introrumpat. Poteſt tamen antiquior gonorrhœa, quæ malè curata ſubſtitit, renovari ſolo vitio, quo ſanguis & ſemen jam pridem infecta ſunt, ſed hæc, ut patet, minoris ſunt molis.

IX. In ano naſcuntur fraga, mora, fici, mariſcæ &c.

IX. Si ea, quæ ex corpore egeruntur, virulento inteſtinorum muco oblita ſint, ſebaceum humorem inſpiſſatura ſunt, qui in lacunis ano adſitis reconditur, & naturâ craſſior eſt ſpiſſiorque. Hinc ergo ab humore illo intra ſua conceptacula congeſto, & ea ſenſim dilatante, prodituri ſunt ad anum tumores varii, fraga, mora, ficos figurâ referentes, de quibus ſuprà *Cap.* 10. *Lib. III.*

X. Vel leviores in rugis ſciſſuræ ſeu rhagades.

X. Si mucus ille, aut humor qui ab ano diſtillat vel egeritur, acrior fuerit, rugas ani quibus inſtillatur in fiſſuras eroſurus eſt. Hinc ergo rhagades ani, de quibus ſuprà *Cap.* 10. *Lib. III.*

XI. Cæterùm poſſunt etiam porri, verrucæ, & ulcuſcula cancroſa genitalium, ſicut & fraga, mariſcæ, rhagadeſque ani, commodè deduci ab affinitate ſolâ, quæ inter virus venereum & ſebaceum mucoſumque humorem genitalium & ani intercedit, quâ fiat ut humores illi primariò & per ſe vitioſo contagio à ſanguine immediatè contaminentur, adeòque memorata ſymptomata accerſant, ſine ullo ſeminis interventu.

§. II. VITIA CUTIS.

Duo ſunt humores in cute, qui veneni venerei conſortium facilè admittunt, *mucoſus* nempe, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati cuticulæ immediatè ſuppoſiti intercluditur; & *ſebaceus*, qui è glandulis ſeu potiùs vaſculis, lacuniſve cutaneis ſenſim eructatur. Cæteros duos, qui è cute etiam ſcaturiunt, ſudorem nempe, & inſenſibilem perſpirationem, non moror, quoniam tenuiores ſunt, ſubtiliores, & nimis aquei, ut virus venereum, quod craſſum eſt viſcidumque, aut imbibere, aut retinere poſſint.

I. Scabies, imò etiam Herpes.

Itaque I. Si mucoſus humor connubio veneni venerei inquinetur, majorem inde acrimoniam contrahet, quâ ſummam cutem vellicaturus eſt; hinc pruritus frequens & impetigo: Eroſis deinde fibrillis, quibus cuticula cum cute alligatur, laxatam epidermidem in veſiculas miliares ſero ſalſo plenas inflaturus eſt, quæ in ulcuſcula leviora dehiſcent; hinc ſcabies: Demùm creſcente malo graviores exulcerationes cuti illaturus eſt, quibus eroſa & exſiccata cuticula furfuris inſtar ſponte decidet; hinc herpes ſiccus, ſurfuraceus, puſtuloſus, miliaris, exedens.

II. Rima

II. Cùm cuticula nullibi craſſior ſit denſiorque, quàm in volis manuum

& plantis pedum, mucoſus humor, qui ſubtùs latet, difficiliùs inde efflabitur per cuticulæ ſpiracula. Diutiùs ergo, & ideò copioſiùs, collectus calorem & pruriginem majorem ibidem excitaturus eſt. Hinc arefacta cuticula fatiſcet in rimas ſive rhagades duras, calloſas, prurientes, ichore manantes: Imò etiam latenter ſuffoſſa & à ſubjectâ cute ſponte ſecedens interdùm deponetur exuviæ inſtar.

ſciſſuræ, ſeu rhagades in volis manuum.

III. Si humor idem, ſed benignioris veneni conſortio minùs acer, ſummam tantùm cutis ſuperficiem leviſſimè erodat in certis corporis locis ſeu areis, intactâ & illæsâ cuticulâ, vaſa cutis ſemi-lacera guttis ſeu ſtillis pauculi ſanguinis roratura ſunt, quo nativa humoris mucoſi pelluciditas inquinabitur: Hinc ergo cutis maculæ planæ, non extuberantes, ephelidibus ſimiles, diſcretæ, ſi in diſcretis cutis locis humor mucoſus vitietur; latiùs expanſæ, ſi in pluribus locis continuis; liveſcentes, purpureæ, roſeæ, flavæ &c. pro rorantis ſanguinis copiâ majore vel minore, aut diverſo ejuſdem colore, nigro, rubro, roſeo, flavo &c.

III. Cutis maculæ ephelidibus ſimiles.

IV. Conſtat pilos, capilloſque ſingulos in rotundo vel ovali bulbo cartilagineo intra cutem latente, velut in teſtâ florali, radicari; è pluribus exilibus, mollibus, mucilagineis fibrillis ſive radiculis cum bulbi fundo continuis enaſci; gradariâ, ſed latente, harum radicularum accretione, quam lymphæ pingui & mucoſæ acceptam debent, ſuccreſcere & promitti. Inde conſequens eſt poſſe pilos capilloſque triplici causâ morboſè defluere. 1°. Si limpha, quâ nutriuntur, contractâ ab admixto contagio acrimoniâ, tenuiſſimas capillorum fibrillas tranſverſim ſuccidat, demetatque, illæſis tamen radicibus primis. 2°. Si acrior & magis virulenta primas ipſas pilorum & capillorum radiculas erodat & exſtirpet. 3°. Si ulcuſcula cutis ipſaſmet glandulas ſeu bulbos ovales, unde pili capillive prodeunt, depaſcantur & funditùs peſſundent. Hinc areæ, ophiaſis, alopecia, capitis calvitium, imò etiam Ἀγαφαλαντίασις ſeu glabrities ſuperciliorum, genarum, menti, cæterarumque omnium piloſarum corporis partium; quæ vitia ſunt modò quidem naturâ vel arte reparabilia, ut cùm à primâ causâ dependent; modò verò ex toto immedicabilia, ut cùm à duabus poſtremis inducuntur.

IV. Ophiaſis & alopecia.

V. Similiter compertum eſt ungues, qui extremos digitos ornant armantque, è papillis nerveis tendineiſve cutis ſtrictè invicem unitis coaleſcere, mollibus in origine, pulpoſis, & reticulari cutis corpore circumdatis, donec firmitatem adeptæ ſint: Cæteroquin ungues, ubi induruerint, accretionis planè neſcios ſolâ harumce radicum molliorum nutritione, quæ limphæ viſcidiori debetur, ſenſim extendi & extrorsùm promitti. Igitur ſi viſcidior illa limpha, cujus appoſitione unguium radices creſcunt & explicantur, ſpiſſitate vel acrimoniâ nimiâ peccet, quas à ſeminio venereo contraxerit, molles & pulpoſas radicum fibras diſtractura, tumefactura, corroſura, exulceratura eſt. Hinc unguium ſcabrities, craſſities; hinc ad unguium radices reduviæ, paronychiæ ſive panaritia, inflammationes, ulcera; hinc demùm eroſis radicibus unguium caſus.

V. Unguium vitia & caſus.

VI. Si humor ſebaceus, qui vaſculis ſeu lacunis intra cutem reconditur, ut ſtillatim affuſus epidermida molliat & obliniat, veneno venereo inficiatur, 1°. Inſpiſſabitur, unde conceptacula hærendo dilataturus eſt,

VI Puſtulæ cutaneæ.

& hinc tubercula cutanea, parva, diſcreta, dura, rotunda, parùm faſtigiata. 2°. Acrior fiet, unde ſummum apicem conceptaculorum in tubercula dilatatorum latenter eroſurus eſt, & hinc puſtulæ venereæ ſeu ulcuſcula cutanea, dura, calloſa, circularia, plerumque ſicca & ſine pure, aliquando tamen humida & manantia, ſquamoſa, furfuracea, flava &c. quæ in commiſſuris labiorum, alis naſi, toto capillitio, partibuſque omnibus piloſis frequentia ſunt, ubi magis abundant glandulæ ſeu lacunæ ſebaceæ.

§. III. MORBI ORIS ET NARIUM.

Humores duos in ore agnoſcimus, quibuſcum virus venereum jungi amat; 1°. Mucum ſcilicet viſcoſum, qui in tonſillarum cellulis, glanduliſque columellæ & totius lacunaris faucium ſecernitur; 2°. Sebaceum & unguinoſum humorem, qui è glandulis ſeu lacunis gingivarum & palati exudat, & quo lingua & dentes obduci ſolent, niſi detergeantur. In eodem quoque cenſu numerandus in naribus mucus, qui è glandulis membranæ pituitariæ depluit, & internas nares emollit, ſi abundaverit emungendus.

I. Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum.

Proinde I. Mucus faucium, ſi ſeminii conſortium admittat, tùm inſpiſſabitur, atque adeò hærendo cellulas glandulaſque, quibus continetur, dilataturus eſt, venaſque circumrepentes compreſſurus, unde tonſillarum, columellæ & lacunaris faucium tumor, dolor, phlogoſis, inflammatio, cum difficultate deglutiendi; tùm acrior fiet, atque adeò rodendo partes eaſdem exulceraturus eſt, unde tonſillarum, columellæ, lacunaris faucium ulcera dyſepulotica, maligna, cacoëthea, phagedænica, quibus palatina oſſa appoſita, quæ tenuia ſunt, carie citò tentari & abſumi neceſſe eſt, unde hiatus ad nares.

II. Ulcera palati, cum carie fornicis oſſei.

II. Idem dicendum de ſebaceo humore in palati glandulis ſecreto, qui ſemel infectus, & ſpiſſior inde fiet, unde hærendo & conceptacula dilatando tubercula dura, diſcreta, rotunda, parùm faſtigiata in palati fornice producturus eſt, inflammatoria modò, modò verò inflammationis expertia; & fiet ſimul acrior, unde ſumma tuberculorum faſtigia eroſurus eſt in ulcera rotunda, dyſepulotica, maligna, quibus oſſeus palati fornix ſuperinductus carie ad nares uſque interdùm perforabitur.

III. Ulcera gingivarum & caſus dentium.

III. Eadem quoque humori ſebaceo gingivarum conveniunt, qui contagio venereo inſpiſſatus ſua conceptacula in tumores grandinoſos induraturus eſt, unde gingivarum tubercula; qui ſimul ex contagio eodem virulentus conceptacula indurata corroſurus eſt, unde aphthæ ſive ulcuſula gingivarum, ſuppurationes ulceroſæ in extremis gingivis, parulides ſive abſceſſus inter gingivas & radices dentium, ac demùm pure ad tenuem membranam, quæ inſtar perioſtii dentem intra alveolum conveſtit, ſenſim prorepente, dolor, vacillatio, caries, caſus dentium.

IV. Ulcera narium & naſi depreſſio.

IV. Nec diſpar eſt conditio muci narium, qui ſi contagio admiſſo nimiùm inſpiſſetur, glandulas, quibus ſecernitur, dilataturus hærendo & ſenſim tumefacturus eſt in ſarcomata polypoſa, calloſa, fungoſa, ulceroſa, carcinomatodea pro diverſâ lymphæ nutritiæ qualitate: Si verò nimiam acrimoniam cauſâ eâdem adipiſcatur, eaſdemmet partes rodendo produc-

turus eſt ulcera, phlyctænas & ozænas, ſeu exulcerationes malignas, & hinc caries ſpongioſorum oſſium narium, triangularium duorum oſſium naſi, vomeriſque ipſius cui innituntur, unde corruente naſi concameratione, & depreſſo acrorhinio, ſimi derepente fient, quibus antè naſus aquilinus fuerat

V. Corroſâ columellâ, oſſiculis palatinis, ſpongioſis narium oſſibus & vomere carie exeſis, depreſſo naſi fornice, neceſſum eſt vias quibus defertur aër, qui efflatur, penes amplitudinem variè immutari. Hinc ergo conſequens eſt variandum quoque vocis tonum, ut ex Muſicæ pneumaticæ theoriâ liquet, unde ſonus naſalis, vocis raucitas, aphonia &c. quibus ſingulis ſymbolam quoque non rarò conferunt inflatio, durities, aſperitas, eroſio & exulceratio tùm tracheæ arteriæ, tùm glottidis. V. Sonus naſalis & aphonia.

VI. Neceſſe eſt à ſpiritu, qui è pulmonibus exſpirando educitur, purulenta miaſmata non pauca tranſeundo abripi ex faucibus, gingivis, naribuſve, ſi exulceratæ ſint, atque inde olidiſſimum odorem contrahi. Hinc eſt quòd ſyphilitici, qui ore vel naribus exulceratis laborant, id oleant, VI. Oris fœtor.

(a) *Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,*
Quod preſſâ piger hircus in capellâ,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia Sabbatariorum.

§. IV. DOLORES VENEREI.

Ad contagium venereum, quod irrepit, admittendum ſe facilia præbent tria humorum genera, quæ ut artuum motioni conducant à naturâ comparata ſunt, nempe 1°. Mucago muſcularis, quâ extima muſculorum ſuperficies madet, ut lubrica fiat. 2°. *Synovia*, ſeu articularis mucago, quæ in juncturas inſtillatur, ne oſſium affrictus durior ſit. 3°. Mucago perioſtii, quâ exterior perioſtii facies oblinitur, ut ſuperjecti muſculi liberiùs moveri poſſint. Hinc ergo deducendi dolores omnes venerei, quibus ſyphilitici dirum in modum diſcruciantur.

Nempe I. Si mucago muſcularis venereo ſeminio gravida in conceptaculis hæreat, grandinoſos tumores excitatura eſt, unde cohibito vel retardato ſanguinis fluxu dolor rheumaticus, tenſivus, pulſativus, cum tumore manifeſto & inflammatorio: ſi verò lympha fluat, ſed acrior & virulenta, mordicando & ſtimulando dolorem illatura eſt rheumaticum, acrem, pungitivum, cum calore quidem, ſed ſine inflammatione. Dolores autem iſtiuſmodi, hæc aut illa, plura vel pauciora loca occupant, & vagi vel fixi ſunt, prout muſcularis lympha in his aut illis, pluribuſque vel paucioribus locis afficitur, vitiumve quo peccat, permanens eſt, vel mutabile; quæ ſingula variè variant pro partium conformatione & qualitate, accidentium externorum concurſu, & veneni venerei naturâ & indole. Cæterùm ad rheumaticos dolores iſchiadici, & lumbago, referendi ſunt, ut ſpecies ad genus, cùm ad muſculos ambo pertineant. I. Dolores rheumatici.

II. Simili modo, ſi mucagine articulari ſeu ſynoviâ, quæ virulenta præ ſpiſſitudine hæreat, mucilaginoſæ glandulæ, unde ſcaturit, inflentur, & II. Dolores arthritici.

(a) Martial. *Epigramm*, 4. *Lib.* 4.

coercito ſanguinis circuitu inflammentur, dolor arthriticus advocandus eſt, tenſivus aut pulſativus, cum articuli calore, rubore, inflammatione: Sin verò mucagine eâdem, quæ in juncturas liberè quidem fluat, ſed quæ juſto acrior ſit, ligamenta altè fodicentur, dolor arthriticus inferendus eſt acer & pungitivus, cum calore quidem, at verò plerumque ſine tumore & inflammatione.

III. Dolores rheumatico-arthritici. III. Si verò mucago utraque muſcularis & articularis pari vitio laboraverint, hinc ſimultaneus futurus eſt rheumaticorum & arthriticorum dolorum concurſus, unde dolores rheumatico-arthritici, tenſivi, pulſativi, acres, pungitivi, inflammatorii, vel non inflammatorii ex cauſis prædictis.

IV. Dolores oſteocopi. IV. Dolores oſteocopi, quibes oſſa frangi videntur, triplici de causâ fiunt. 1°. Si perioſtium ab hærente lymphâ, quæ ipſi propria eſt, infletur & præcipiti ſanguinis confluxu inflammetur, unde dolor atrox, tenſivus, aut pulſativus cum calore ſummo. 2°. Si ab effluente lymphâ eâdem, ſed acriore, perioſtium fodicetur & erodatur, unde dolor acer & pungitivus, ſed cum calore minùs urente. 3°. Si ab oſſe ſubtùs in exoſtoſim celeriter ſuccreſcente perioſtium vi diſtendatur & diſtrahatur ut infrà videbimus, unde dolor terebrans.

§. V. MORBI OSSIUM.

Succus medullaris, qui oſſibus peculiaris eſt, tenuiſſimis, exiguis & arachnoidibus veſiculis ſecernitur & ſecretus continetur, quæ ſicut ſedem, ſic formam quoque triplicem obtinent; nempe in majoribus oſſium cavitatibus racematim congeſtæ & communi membranâ veſtitæ in candelas veluti ſebaceas compinguntur; in extremis verò eorumdem capitibus in tenues floccos diſtributæ ſingulas cellulas replent, quibus foraminoſa oſſium cavitas pervia eſt; demùm in denſiſſimâ oſſium ſubſtantiâ in fruſtilla minutiſſima diſgregatæ ſpatiola exiguiſſima inter lamellas ſpiſſè interjecta occupant. Cæteroqui natura ſucci medullaris eadem eſt ubique, nempe oleoſa & unguinoſa; uſus idem, oſſa ſcilicet emolliendi, ne ariditate diſſiliant; eadem quoque cum fermento venereo affinitas, quo ſolet facilè infici, citiùs tamen ſeriùſve prout conceptacula externæ frigoris injuriæ magis minùſve patent: Itaque frequentiſſimè ſuccus, qui in fruſtulis medullaris ſubſtantiæ, lamellis oſſeis interſperſæ, unde exoſtoſes carieſque oſſium duriorum; rariùs, qui in floccis capita oſſium replentibus, unde ankyloſes, carieſque oſſium molliorum; omnium rariſſimè, qui in medullari ſubſtantiâ continetur oſſium majorum cavitates occupante, unde abſceſſus carieſque in internis oſſium cavitatibus.

1. Exoſtoſis. Sic ergo I. *Exoſtoſis*, ut Græca vox ſonat, tumor eſt oſſium, qui circumſcripto tubere ſupra confinium partium libellam extrorsùm prominet.

Exoſtoſium aliæ ſpuriæ ſunt, quæ ſubmolles prementi digito cedunt aliquantulùm, acriterque dolent, imò etiam interdùm lancinant; legitimæ aliæ, quæ duræ & renitentes non cedunt, & nullo vel levi dolore ſtipantur.

1°. Compertum quidem eſt iteratâ obſervatione ſpurias induci ſine ullâ oſſis labe, ſolo tumore perioſtii ex causâ ſuprà propoſitâ, *paragrapho præ-*

cedente, *n.* 4. duri, ſkirrhodis, & quod oſſi ſubjecto ita adhæreat, ut continuum eſſe videatur. Hinc ergo patet ratio, tùm quare exoſtoſes illæ ſubmolles ſint, ut quæ in parte molli fiant; tùm quare acriter doleant, imò verò lancinent & carcinomatodes ſint, ut quæ in parte fiant ſensûs acutiſſimi.

2°. Legitimæ verò ſubdividuntur in duo genera; alterum quidem, in quo os tumens in fornicem cavum arcuatur, ſubter quem numeroſæ latent cavernulæ lamellis oſſeis diſtinctæ, & ſubſtantiâ carneâ, firmâ, durâ, cartilagineâ plenæ: Alterum verò, in quo os tumens intus planè ſolidum eſt, cæteroque oſſe candidius inſtar eboris, neque ullis cellulis, quæ conſpicuæ ſint ſuffoſſum, ſed contrà ſolito durius compactiuſque.

Liquet autem ex notâ oſſium fabricâ prius legitimarum exoſtoſium genus produci à fruſtillis medullaris ſubſtantiæ, quæ inter lamellas oſſeas interjiciuntur, ſi nempe ſucco medullari ſpiſſo, viſcido, virulento, ita pedetentim turgeant, ut anguſta ſpatiola, in quibus recondita ſunt, in ampliores cavernulas dilatent, extimamque oſſis ſuperficiem in fornicem attollant.

Hinc ergo planum eſt 1°. Cellulas, quibus in hoc exoſtoſium genere oſſa tumida multifora ſunt, nihil aliud eſſe præter ſpatiola, quæ interjecta inter lamellas oſſeas, fruſtilla medullaris ſubſtantiæ recondunt, ſed jam plus æquo ampliata, diſtenta, dilatata.

2°. Subſtantiâ carnis æmulâ, imò plerumque carne duriore, quâ cellulæ replentur, fruſtilla ipſamet repræſentari medullaris ſubſtantiæ, ſed præternaturali accretione aucta mole & indurata.

3°. Exoſtoſes hujuſce generis dolere quidem, ut in quibus lædatur pars ſenſu prædita, ſed plerumque dolere leniùs, quàm quæ ſpuriæ ſunt, quoniam pars, quæ læſa eſt, obtuſiore ſenſu pollet, quàm perioſtium.

4°. Contrà verò atrociter quandoque dolere, imò etiam interdùm lancinare, ſi ſubſtantia skirrhodes cartilaginis vel carnis æmula, quâ cellulæ opplentur, in carcinoma occultum abeat, ut poteſt variis de cauſis accidere, quæ repetantur ex *Cap.* 9. §. 3. *Lib. III.*

Alterum exoſtoſium legitimarum genus fit uberiore nutrimento certæ oſſis parti ideò appoſito, quòd ibi lamellæ oſſeæ ſero medullâve aquoſiore emollitæ, vel acriore ſemi-eroſæ, lymphæ nutritiæ appulſui faciliùs cedant. Siquidem notum eſt lymphæ nutritiæ ad partem quamvis acceſſum cæteris paribus in eadem ratione augeri, quâ minuitur partis ipſius reſiſtentia ad ulteriorem dilatationem, ſeu quod idem eſt, quâ creſcit partis mollities. Itaque ſi ſuccus medullaris, qui diſtillat à fruſtillis medullaris ſubſtantiæ oſſibus interſperſæ, acrior ſit & corroſivus in certo loco, aut ſi à perioſtio, in quo lympha ſtagnat, ſerum acrius ſubjecto oſſi infundatur, emollitione, aut tacitâ & latente lamellarum oſſearum eroſione, locus fiet nimiæ earumdem nutritioni à lymphâ uberiùs accedente, adeòque præternaturali accretioni in exoſtoſim verè oſſeam & planè ſolidam.

Hinc facile eſt colligere exoſtoſes iſtius generis dolore vacare, cùm pars ipſa affecta ſenſu careat, perioſtium verò, quod oſſi ſuperextenſum eâdem proportione expandi neceſſum eſt, quâ os ipſum mole excreſcit, ita gradariâ lentiſſimâque expanſione diſtrahatur, ut inde nullus dolor excitari poſſit.

Cæterùm, licet æqualis ſimiliſque ſucci medullaris infectio in oſſibus ſingulis ſupponatur, tamen quædam futura ſunt oſſa, & in iiſdem oſſibus loca quædam, quæ cæteris citiùs tentabuntur exoſtoſi, 1°. Nempe quæcunque frigori externo magis objecta ſunt, & in quibus proinde inſpiſſationi, quam medulla à veneno jam habet, accedit & altera, quæ frigori debetur. Inde eſt, quòd exoſtoſes frequentiſſimæ ſint in dorſo utriuſque tibiæ, & in oſſe frontali ſive coronali, in ulnâ & in extremo cubito, &c. quandoquidem ea oſſium loca ſolâ cute conteguntur. 2°. Quæcunque ictu vel caſu contunduntur, quoniam violento lamellarum oſſearum attritu decubitus medullæ virulentæ in affectâ parte procuratur, unde cita labes inferenda eſt oſſis integritati.

II. Hyperoſtoſis.

II. *Hyperoſtoſis*, ut vox Græcè ſignificat, tumor eſt oſſium ſpongioſorum, quæ ita inflantur, ut pars altera alteram non ſupereminеat, ut in exoſtoſi, ſed omnes tumorem æquè participent.

Ea autem tumoris ſpecies oſſibus accidit in lue venereâ causâ triplici; 1°. Quia cellulæ oſſeæ ſingulæ, quibus oſſa ſpongioſa conſtant, à contentis floccis medullaris ſubſtantiæ, ſtagnante ſucco medullari ſpiſſiore & virulento nimiùm turgentibus, extrorſum impenſiùs dilatantur: 2°. Quia cellulæ ipſæmet ab inſtillato acriore ſucco medullari ſemi-exeſæ, nutrimento, quod accedit, faciliùs inde cedunt, adeòque in craſſiorem molem ſenſim accreſcunt: 3°. Demùm, quia ſimultaneo utriuſque cauſæ concurſu, cellulæ oſſeæ à turgeſcentibus floccis medullaris ſubſtantiæ vi dilatantur, & ab acriore ſucco medullari emollitæ uberiùs ſimul nutriuntur. In primo caſu mole augentur medullaris ſubſtantiæ flocci, & ideò quidem cellulæ ampliantur, parietes verò cellularum exiliores fiunt. In altero neque cellulæ neque flocci majores fiunt, ſed cellularum parietes in craſſitudinem majorem excreſcunt. Demùm in tertio, qui frequentiſſimus occurrit, pari paſſu flocci mole creſcunt, ampliantur cellulæ, & cellularum parietes craſſeſcunt.

Hinc ergo ſequitur 1°. Capita oſſium, quibus articuli conſtant, hyperoſtoſi ſæpenumerò in lue venereâ tumefacienda eſſe, quoniam oſſium capita omnia, ſunt è genere oſſium ſpongioſorum.

2°. Inter cætera oſſa ſpongioſa oſſiumve capita, tùm ea hyperoſtoſi maximè obnoxia eſſe, quæ carne pauciſſimâ contecta citiſſimè frigeſiunt, ut claviculæ, coſtæ, coxendices, & oſſa, quæ pedum, genuum, ulnarum &c. articulos conſtituunt, tùm ea, quorum textura ictu, caſu, contuſione, debilitata fuit.

3°. Oſſa ſpongioſa oſſiumve capita hyperoſtoſi tumefieri non poſſe, quin perioſtium, muſculi & ligamenta, quibus circumdata ſunt, dolorificè diſtrahantur, magis minùſve, prout accretio oſſium celerior tardiorve futura eſt, unde dolores rheumatiſmum vel arthritidem mentientes.

4°. Hyperoſtoſes in totâ capitum oſſeorum mole rarò & vix unquam æquabiles eſſe & uniformes, ſed plerumque variè gibbas & anomalè inæquales, prout inæqualis eſt eorumdem oſſium denſitas, firmitaſque in diverſis locis. Hinc variæ corporis deformationes, artuumve ankyloſes, unde gibboſi, ſcambi, vari, valgi, ſcauri &c.

III. Vitia

III. Medullarem ſubſtantiam, quæ in oſſium majorum meditullio lateret,

tet, iiſdem morbis affici poſſe à veneno venereo, quibus cæteræ partes molles afficiuntur, liquet ex ejuſdem ſtructurâ, quæ cæterarum partium mollium ſtructuræ compar ex veſiculis membraneis, nervis, arteriis, veniſque perinde componitur. Morbis verò iiſdem reipsâ affici liquet experientiâ, (*a*) quâ compertum eſt medullarem oſſium majorum ſubſtantiam ipſam quoque veneno venereo corrumpi; tardiùs quidem, quàm cæteras medullæ portiones, quia intimiùs recondita ab externis injuriis magis tuta eſt, quibus contagii venerei ferocia ſolet intendi; cæteroquin totuplici vitio, modove. Nunc enim veſiculis, quibus componitur, medullari ſucco turgentibus, quem acidius virus in ſebum inſpiſſat, duram inde & skirrhoden firmitatem acquirit, in carcinoma tandem aliquando degeneraturam, niſi virulentiæ occurratur. Nunc verò veſiculis iiſdem ſpiſſiore ſucco plenis & acriore ſtimulatis, unde naturalis ſanguinis circuitus derepente intercipitur, inflammatoriam phlogoſim vel phlegmonem contrahit, niſi reſolvatur in abſceſſum citò abituram. Nunc demùm eroſis ſenſim veſiculis iiſdem à ſucco medullari, qui ſeminii acrioris conſortio corroſivam facultatem nactus eſt, ulcere maligno & eſthiomeno corroditur. varia medullæ oſſium.

Hinc conſequens eſt 1°. Dolores in oſſium meditullio excitandos eſſe quoties medulla corrumpitur, cùm certis conſtet experimentis (*b*) medullarem ſubſtantiam ſenſu pollere; & illos proinde verè oſteocopos fore, tantò quidem graviores vel minùs graves, quantò nerveæ fibrillæ, medullari ſubſtantiæ intextæ, magis minùſve tenſæ erunt, aut contento ſucco validiùs vel ignaviùs ſtimulabuntur.

2°. Ab appoſitâ medullâ malè affectâ ſenſim ita vitiandam eſſe concavam oſſium ſuperficiem, quæ contigua eſt, virulentiâ ſucci, quem inde imbibit, ut, quemadmodum jam explicatum eſt *N°. 1. hujuſce paragraphi*, exoſtoſis hinc inferenda ſit, in interiore quidem oſſis facie ſubſiſtens, ſi vitium leve ſit, ad exteriorem verò extenſa, ſi vitium gravius extrorſum prorepat; modò univerſalis & toti oſſis longitudini æqualis, ſi tota medulla corrumpatur; particularis modò, & quæ ambitu annulari oſſis peripheriam cingat, ſi definita tantùm medullæ pars vitietur.

3°. Ichore, pure aut ſanie, quæ à corruptâ medullâ depluunt, ſi ſemel abſceſſerit aut ulceroſa ſit, inferius oſſis caput, quod ſpongioſum eſt, in ſimilis labis conſortium brevi deducendum eſſe, unde capitis illius hyperoſtoſis, ankyloſis, apoſtema, caries &c.

IV. In ſyphiliticis oſſa carie frequenter infeſtantur, ideò quòd acrior & virulenta lympha medullave, quæ in oſſium ſubſtantiam altè imbibitur in exoſtoſi, hyperoſtoſi, & perioſtii medullæve interioris vitiis, lamellarum oſſearum nexum ita relaxet, ſuperficiem ita rodat, ſoliditatem ita peſſundet, ut oſſa, cribri inſtar foraminulenta, multifariam eroſa, & ſoluto partium nexu ruinoſa, carie tandem corruant & dilabantur. IV. Caries oſſium.

Hinc ſequitur 1°. Oſſium cariem ſeminio venereo inductam dolorem quidem illaturam eſſe acrem & urentem, ſi gemina cauſa concurrat, nempe ſi ſedem habeat in parte oſſis molli & ſpongiosâ, ubi abundet me-

(*a*) Johannes Chriſt. Heyne, *Tentam. Medico-Chirurgic. De præcipuis oſſium morbis* §. 29.
(*b*) Mémoires de l'Académie Royale des Sciences, *Année* 1700.

dullaris ſubſtantia cui ſenſus ineſt, & ſi tanta ſit humoris rodentis virulentia, ut unà cum lamellis oſſeis celeri efficaciâ erodantur fruſtilla medullaria, vaſa quæ ad oſſa penetrant, perioſtii appendices &c. quæ inter lamellas interjecta ſunt, & quæ ſenſu pollent. Contrà ſecùs nullo dolore manifeſtam fore, ſi fiat in parte oſſis duriore & denſiore, ubi partes ſenſu præditæ pauciſſimæ ſunt; aut ſi ab humore ignaviùs, debiliùs, tardiùs erodente producatur.

2°. Oſſa carioſa quandoque manatura eſſe ichore fœtidiſſimo ex concurſu cauſæ geminæ, ſcilicet ſi, quæ carie tentantur, molliora ſint & ſpongioſa, adeòque pluribus vaſis ſanguiferis vel lymphaticis abundent; & ſi ſanguis liquidior ſeroſiorque lympham uberiorem ſuggerat: Contrà verò quandoque ſicca fore cauſæ alterutrius defectu, ſcilicet ſi oſſa, quæ cariem ſentiunt, duriora ſint, in quibus vaſa ſint pauciora; aut ſi ſanguis ſpiſſior ſicciorque lympham parciorem ſuppeditet.

3°. Cæterùm cariem qualemcumque modò univerſalem fore & in toto oſſe, ſi antecedens vitium generale; modò verò particularem & in peculiari oſſis loco, ſi vitium particulare fuerit: Modò externam & ſuperficiariam, ſi externa tantùm pars oſſis ab exoſtoſi exteriore, vel perioſtii inflammatione; modò internam, ſi interior oſſis cavitas ab induratâ vel putreſcente medullâ labefiat; modò demùm internam ſimul & externam & totam oſſis ſoliditatem peſſundaturam, ſi exterior caries cum interiore in eodem loco concurrat, vel quod frequentius eſt, ſi interior ad exteriorem uſque oſſis faciem, aut exterior ad interiorem uſque oſſis cavitatem extendatur: Denique modò aream circularem occupaturam eſſe, ſi exoſtoſi vel ulceri circulari ſuccedat; modò verò annulari ambitu oſſis peripheriam labefacturam, ſi à vitio medullaris ſubſtantiæ dependeat, quod ad contiguam oſſis continentis circumferentiam traducatur.

4°. Tandem in omni oſſium carie lamellarum oſſearum nexum & firmitatem peſſundandam eſſe, tantò quidem magis, quantò altior futura eſt latiorve caries; omnium verò maximè, ſi totam oſſis peripheriam annulari ambitu occupet. Hinc eſt, quòd in ſyphiliticis oſſa carioſa tam fragilia eſſe ſoleant, ut ſæpenumerò in fragmenta diſſiliant & diffringantur ictu minimo aut ſaltem niſu leviſſimo, potiſſimùm ſi caries annularis totam oſſis peripheriam ambiat.

V. Oſteo-ſarcoſis.

V. Oſteoſarcoſis * eſt lenta & tacita oſſium emollitio, quâ cartilagineam, imò etiam carneam naturam adipiſci videntur.

Poteſt ea labes ab aliis etiam cauſis oſſibus induci, quarum hìc non ſatagimus, ſed producitur frequentiſſimè venereâ virulentiâ, ut teſtantur exempla, quæ proſtant apud Scriptores Obſervationum Medicarum, quâ de re conſule Johannem Fernelium, *De abditis rerum cauſis*, *Lib.* 2. *Cap.* 9.

* Johannes Ludovicus Petit, Chirurgus Communitatis Sancti Coſmæ, contendit id morbi genus recèns cognitum eſſe, *Mémoires de l'Academie*, *Ann.* 1722. *Pag* 229. At verò ea quæ offert, probant minimè morbum illum novum eſſe, quippe quem conſtat vel in ipſis ejuſdem Academiæ Commentariis, ut omittam nunc ſexcenta alia teſtimonia, jam pridem indicatum fuiſſe. Vide *Mémoires de l'Académie*, *Ann.* 1700. *Pag.* 36. *de l'Hiſtoire*: Probant tantùm, ſed probant egregiè Chirurgum illum in arte ſuâ novum eſſe, ut cui omnia nova eſſe videantur.

Jacobum Hollerium, *Obſerv. rarar. Obſerv.* 7. Petrum à Caſtro, *in Ephemerid. Acad. Natur. Curioſor. German. Decur.* 1. *Ann.* 1. *Obſervation.* 37. Danielem Prottenium, *Actorum Hafnienſ. Volum.* 3. *Obſervat.* 24. Georgium Hieronymum Velſchium, *in Obſervat. Medic. Epiſagm. Obſervat.* 82. Dominicum Gagliardi, Romæ Profeſſorem Anatomicum, *Anatom. oſſium Part.* 2. *Obſervat.* 3. Petrum Rommelium, *Ephemerid Acad. Natur. Curioſor. German. Decur.* 2. *Ann.* 7. *Obſervat.* 212. Hieronymum Ambroſium Lagenmantelium, *Ibid. Obſervat.* 235. Joannem Joſephum Courtial, Medicum Toloſanum, *Nouvelles Obſervat. ſur les os. Obſervat.* XI. N.... Saviard, Chirurgum Pariſinum, *Obſervat. Chirurgicales. Obſervat.* 62.

Contingit autem oſſa eo pacto emolleſcere, quotieſcunque humor virulentus, quo imbuuntur, ſolito quidem acrior, mitior tamen quàm in carie, tacitè diſſolvit quicquid duri, ſolidi, ac verè oſſei ineſt oſſibus, cæteras verò partes illæſas dimittit, tendineas, membranoſas, veſiculoſas & vaſculoſas, quæ interpoſitæ ſunt; pari modo ac ſolent ferrum & æs ab aquâ ſtygiâ penitùs diſſolvi, quâ tamen mollior cera ne quidem attingitur. Sic enim partes illæ ab injuriâ tutæ & ſui juris jam factæ, jugi ſanguinis illapſu per vaſa integra nutriri; perenni ſpirituum per nervos illibatos influxu viviſcere; mollem diſſolutorum oſſium paſtam depſere, ſtringere, conformare; uno verbo cartilaginis, imò carnis formam inducere & ſpeciem ſatis aptè repræſentare debent.

Hinc ſequitur 1°. Oſteoſarcoſim modò doloris expertem fore, ſi mollioribus partibus, quæ in oſſe latent, & quæ ſolæ ſenſu gaudent, nulla fiat injuria ab humore virulento benigniore; modò verò dolorem comitem habituram eſſe, ſi humor idem malignior & magis corroſivus molliores illas partes acriùs ſtimulet, vellicet, erodat;

2°. Oſſa ſemel emollita tonicæ muſculorum ambientium contractioni, ſuperincumbentis reliqui corporis gravitationi, & cauſarum externarum energiæ facilè ceſſura eſſe, unde multiplices deformationes partium, artuumve decurtationes, qui tunc ſtatumine carent. Sic refert Prottenius ægrotum, de quo loquitur, *loco ſuprà laudato*, annos 26. natum, in quo oſſa cerea erant & flexilia, ad ſtaturam infantis triennis decreviſſe. Sic ipſe olim Toloſæ vidi in noſocomio puellam, cujus oſſa emollita & quaſi cerea ita ſenſim decurtata fuerunt ante obitum, ut corpus longitudine tres pedes vix æquaret.

3°. Oſſa, quæ in carneam naturam deſciverunt, morbis omnibus, qui partium mollium proprii ſunt, obnoxia fore, ac proinde inflammationi, dolori, ſuppurationi, apoſtemati, carcinomati, gangrænæ &c. quâ de re adeas, ſi lubeat, Antonium Benivenium, *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & curationum Cauſis, Cap.* 79. Alexandrum Benedictum, *Anatomices Lib.* 1. *Cap.* 6. Johannem Langium, *Medicinalium Epiſtolarum Lib.* 1. *Epiſtola* 42. Hieronymum Montuum, *Tom.* 3. *Anaſceves, Cap.* 54. Thomam Bartholinum, *Ephemerid. Academiæ Naturæ Curioſor. Germaniæ, Decur.* 1. *ann.* 1. *Obſervation.* 37. Alhardum Hermannum Cummenium, *Ibid. Decuriâ* 1. *ann.* 3. *Obſervat.* 112.

§. VI. TUMORES GLANDULOSI ET LYMPHATICI.

Lympha humor eſt toti corpori communis & alter à ſanguine. A corde in partes defertur ipſiſmet arteriis, ſed ab extremis illarum finibus ſecedit ut partibus infundatur & inſtilletur. Hinc redit venis peculiaribus, numeroſiſſimis, tenuiſſimis, pellucidis, arachnoide tunicâ veſtitis, multiplici valvularum apparatu diſtinctis in brevia internodia, non uno continuoque ductu progredientibus cæterorum vaſorum ritu, ſed per intervalla ſæpiùs repetita in glandulas conglobatas ſive lymphaticas deſinentibus, quò velut in ſucceſſiva diverticula lympham convehunt ad deſtinatos uſus, donec tandem ſuperatis remoris omnibus in ſubclaviam ſiniſtri lateris confluat, cæteroſque majores venarum ramos prope cor, cum ſanguine iterùm commiſcenda. Cæterùm, cùm lympha naturâ ſubpinguis & viſcida ſit, ideò cum ſeminio venereo, quod ſecum devehit in ſyphiliticis, ſatis aptè conſentit, ut debeat conſortii damna frequenter experiri.

I. Tumores variarum glandularum, ſtrumoſi, skirrhoſi, gummatoſi, carcinomatodes &c.

Proinde I. Si lympha ſeminio morboſo contaminetur, ſtagnatura eſt in variis glandulis conglobatis, tùm quia ſpiſſior moras nectet in glandularum anfractibus, tùm quia acrior glandulas validiùs ſtimulando ad ſyſtalticam contractionem adiget, quâ via præcludetur. Hinc ergo futurum eſt, ut glandulæ lymphaticæ in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. ſtagnante & inſpiſſatâ lymphâ turgidæ, indureſcant in tumores circumſcriptos, rotundos, glanduloſos, ſtrumoſos, vel ſtrumoſis ſimillimos, majores minoreſve, racematim vel catenatim congeſtos, duros & adhærentes, vel ſubmolles & mobiles, qui modò in skirrhos & carcinomata, modò verò in abſceſſus & ulcera abituri ſunt, ſi negligantur.

II. Melicerides, atheromata, ſteatomata.

II. Si lympha à ſeminio venereo viſcidior in quibuſdam lymphaticorum vaſorum ramis ſeu ramorum internodiis, iiſdem de cauſis congeratur, futurum ut rami quidem ſeu internodia collectâ lymphâ turgentia in tumores novos & inaſſuetos dilatentur; tunica verò arachnoides, quâ veſtiuntur, ſimul fiat craſſior & in denſam cyſtidem paulatim abeat ob largiùs appoſitam lympham nutritiam, quæ preſſione retinebitur. Hinc ergo gummata, ſive tumores cyſtide concluſi, qui prout collecta materies colore & ſpiſſitudine ad mellis, pultis, aut ſebi conſiſtentiam & ſimilitudinem acceſſerit, melicerides, atheromata, aut ſteatomata dici ſolent.

III Nodi, tophi, ganglia.

III. Quòd ſi pari de causâ lympha virulenta hæreat intra contextum tendinearum partium, quas nutrit, tùm morâ, tùm calore denſiùs corporata & conſtipata productura eſt tubercula varia, globoſa, dura, renitentia, ſupra partis libellam extuberantia. Hinc in perioſtio nodi, in ligamentis artuum tophi, in nervis tendinibuſque ganglia.

§. VII. OCULORUM MORBI.

In oculis partibuſve, quæ ad oculos pertinent, proſtant humores numero multi & uſu varii, quibuſcum virus venereum conſortium multifariam inire ſolet: Nempe 1°. Humor ille viſcidus & ſebaceus, qui à palpebrarum margine exſudat, quo palpebrarum oræ obliniuntur, qui dùm copiâ

aut acrimoniâ peccat, *lippitudo* dicitur: 2°. Humor pinguis & ſebaceus, qui paucus prodit è glandulâ in majore oculi cantho obviâ & falsò *lachrymali* dictâ: 3°. Humor lymphatico-pituitoſus, qui ex externâ totâ conjunctivæ facie guttatim & inconſpicuè exprimitur, ut oculi bulbus jugiter lubrefiat: 4°. Lachrymalis humor, qui à glandulâ lachrymali, in ſuperiore orbitæ parte ſitâ, plerumque raris, aliquando crebris guttis depluit: 5° Demùm humores illi lymphatici naturâ proximè congeneres, quibus vitreus, cryſtallinus & aqueus humores conſtant

Itaque I. Si lemoſus palpebrarum humor veneno venereo acidiore inſpiſſetur, in ſuis lacunis ſtagnaturus eſt, quas in dura, renitentia, rotunda vel ovata tubercula, palpebrarnm margini adſita, dilataturus eſt, & hinc chalazia, grandines, hordeola palpebrarum. Si verò acriore veneno corroſivam facultatem adipiſcatur, emiſſaria rodendo ulcuſcula ſeu puſtulas ulceroſas oræ palpebrarum illaturus eſt, & hinc palpebrarum inflammatio, lippitudo, denſitas, aſperitas, calloſitas, trachoma, ſycoſis &c. — *I. Palpebrarum inflammatio, lippitudo, trachoma, ſycoſis.*

II. Pari modo, ſi ſebaceus humor glandulæ, quæ in majore oculi cantho obvia eſt, ſeminio venereo inficiatur, hinc quidem præ ſpiſſitudine ſtagnando ſua conceptacula dilataturus eſt, unde glandulæ inflatio & phlogoſis: Hinc verò, præ acrimoniâ rodendo varia ulcuſcula ibidem excitaturus eſt, unde glandulæ ejuſdem exulceratio. Utroque nomine ea glandula, ſi malum protrahatur, inſpiſſatâ lymphâ nutritiâ nimiùm excreſcens ad pupillam ſenſim exporrigenda, & præter fœdam deformitatem viſui non parùm nocitura, unde encanthis, unguis ſive pterygium. — *II. Encanthis, unguis ſive pterygium.*

III. Similiter, ſi humor ſubviſcidus & pituitoſus, qui è vaſculoſis conjunctivæ lacunis erumpit, veneno inquinetur, ſpiſſitudine quidem emiſſaria dilataturus eſt in tubercula miliaria, dura, renitentia, conferta, quæ ſanguinis vias anguſtando inflammationi locum datura ſunt, unde Epiphora & Ophthalmia: Acrimoniâ verò ſummum tuberculorum apicem eroſurus in ulcuſcula minutiſſima, phlyctænodea, phagedænica, unde ophthalmia ulceroſa, omnium contumaciſſima — *III. Epiphora, ophthalmia.*

IV. Nec diſpari modo humor viſcidus congener, qui è lacunis corneæ emanat, veneno ſimili infectus, ſi ſpiſſior lentè hæreat, emiſſaria ita oppleturus eſt, ut opacitatem vel tota cornea, vel varia corneæ puncta contractura ſint, unde leucomata, albugines, ſive nubeculæ: Si verò copioſiùs celeriùſque ſtagnet, emiſſaria eadem ita inflaturus, ut ſingula faſtigianda ſint in tubercula minutiſſima, ſeu miliares papulas, cum levi phlogoſi & uredinis ſenſu, unde phlyctænæ corneæ: Demùm, ſi acrior papulas eaſdem ſenſim ulteriùs erodat, puſtulas totidem circulares, cavas, phagedænicas producturus eſt, quæ in ulcera maligna & cacoethea, imò in ſtaphylomata non rarò deſituræ ſunt, niſi medicina citò paretur. — *IV. Albugines, phlyctænæ, ſtaphylomata.*

V. Fatendum ſanè lachrymalem quoque humorem recenſitis palpebrarum, adnatæ & corneæ vitiis ſymbolam nec inefficacem collaturum eſſe, quotieſcunque ſeminio venereo gravidus futurus eſt, ut qui partes illas madefaciat perpetuò, atque adeò noxam eiſdem inferre tantò magis valeat. At verò experientiâ conſtat lachrymalem humorem cæteris humoribus, de quibus hactenus, & tardiùs & minùs infici venereo ſeminio, quoniam cùm tenuior ſit ſeroſiorque, contagii viſcidioris mixturam pertinaciùs reſpuit & refugit.

VI. Fiſtula lachrymalis ſive ægilops.

VI. Si puris acrioris particulæ ab eroſis, ſuppuratis, ulceroſis palpebris, adnatâ, corneâ, decerptæ, unâ cum lachrymali fluido in ſaccum naſalem deferantur, internam ſacci faciem brevi eroſuræ ſunt, unde fiſtula lachrymalis ſive ægilops. Poteſt tamen morbus idem aliis quoque cauſis, & ſine prævio oculorum ulcere, inferri, nempe papulâ venereâ intra ſacci naſalis cavitatem enatâ, quæ ſuppuretur; exoſtoſi oſſium naſi, quæ ſaccum comprimendo lachrymarum ſtagnationi & putreſcentiæ anſam præbeat; carie oſſis unguis à fomite venereo, quæ ſuperjectum ſaccum naſalem exulceret &c.

VII. Hæmalops, inflammatio interna, hypopyon.

VII. Si virus ad humorem vitreum, cryſtallinum aqueumve penetraverit, & acidius ſit, præternaturalem illorum humorum inſpiſſationem inducturum eſt, unde glaucoma, ſuffuſio ſeu barbaris *cataracta*, aut inanis villorum in aëre volitantium ſpecies: Si verò acrius, eorumdem humorum vaſa tunicaſque multifariam exulceraturum, unde ſuggillatio ſive hæmalops, inflammatio ſeu ophthalmia interna, abſceſſus, hypopyon, totius oculi ſuppuratio &c.

VIII. Gutta ſerena, cæcitaſque.

VIII. Demùm in ſyphilide haud rarò accidit viſûs imminutio, cæcitaſque, à nervorum opticorum paralyſi, quæ barbaris *Gutta* ſeu *Fluxio ſerena* ideò dicitur, quòd in oculis ſic affectis nativa perſtet perſpicuitas & pelluciditas. Porrò autem contingit in ſyphilide nervos opticos ideò reſolvi, vel quòd obſtruantur ſpiritibus veneno inſpiſſatis, quod rarius eſt; vel quòd comprimantur arteriolis interſperſis, quæ ſanguine ſpiſſiore turgent; nodis gangliiſve obortis in tunicâ, quâ veſtiuntur; aut exoſtoſibus quæ foramini oſſeo, quà tranſeunt, innaſcuntur; quæ frequentiora ſunt.

§. VIII. MORBI AURIUM.

Cerumen aurium, in alveario ſeu meatu auditorio ſecretum, unicus humor eſt, qui auribus peculiaris ſit. Etſi fulfureum ſit & mellis inſtar viſcidum, quo nomine veneni venerei congener eſſe videtur, ideò tamen rariùs & tardiùs infici ſolet, quàm cætera corporis fluida, quòd acidi venerei conſortium vel refugiat, vel hebetet innato amarore. Inficitur tamen quandoque, & hinc *prior* claſſis morborum venereorum, qui auribus proprii ſunt.

Præterea oſſea interioris auris clauſtra, variaque oſſicula ibi latentia exoſtoſes, hyperoſtoſes & caries à ſyphilide experiuntur, perinde ac cætera oſſa, imò etiam frequentiùs, ſaltem ſi ulcuſcula venerea fauces vel tonſillas infeſtent, propterea quòd expirati aëris pars, tubis Euſtachianis ſeu aquæ-ductibus in cavitates tympani deducta, illuc unà ſecum deferat non pauca virulenta miaſmata, quæ ab ulceroſis locis abripit tranſeundo, & hinc claſſis *altera* morborum venereorum, qui ad aures pertinent.

I. Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio.

Itaque I. Cerumen aurium, ſi quando contagium conceperit, inde quidem ſolito ſpiſſius, ſtagnaturum eſt in ſecretoriis lacunis, tantâ copiâ ut dilatatis conceptaculis, compreſſiſque idcirco venis juxtà repentibus, phlogoſis, inflammatio, dolor in meatu auditorio excitanda ſint, in abſceſſum non rarò abitura: Inde verò ſolito acrius, internam meatûs ejuſdem cavitatem ita eroſurum, ut fiſſuris, rhagadibus, ulcuſculis multifariam corrumpatur in herpetes malignos, imò etiam in ulcera cacoëthea ſæpè degenera-

turis. Hinc ergo alterutro nomine ab auribus fluxura ſunt pus, ichor, ſanies &c.

II. Oſſa internæ auris, præter generales cauſas exoſtoſeos & hyperoſtoſeos, quas cum cæteris corporis oſſibus communes habent, patent etiam cauſis aliis peculiaribus, videlicet tetris halitibus, qui à faucibus ulceroſis per tubas Euſtachianas ſeu aquæ-ductus in aurem internam penetrant inter expirandum, & qui oſſa obvia miaſmatis virulentis, quibus gravidi ſunt, malè afficiunt. Hinc ergo ſyphiliticis ſæpè adfuturæ ſunt exoſtoſes in fornice oſſeo tympani, ſinûs maſtoidis, labyrinthi &c. vel hyperoſtoſes quatuor oſſiculorum auditioni inſervientium, incudis, mallei, ſtapedis & oſſis orbicularis. II. Exoſtoſes vel hyperoſtoſes oſſiculorum auditioni inſervientium.

III. Ea oſſa exoſtoſi vel hyperoſtoſi tumefacta, à virulentâ lymphâ, quâ imbuuntur, ſenſim erodenda ſunt & tacitâ carie exedenda ex cauſis ſuprà allatis §. *V. N. IV.* Hinc ergo futurum eſt, tùm ut pus ſeu potiùs ichor fœtidum & graveolens à carioſis oſſibus defluat in tympanum, & eroſâ membranâ tympani è meatu auditorio ſtillatim ſcaturiat; tùm etiam ut unà cum pure non rarò prodeant oſſicula integra, quæ auditioni conducunt, vel ſaltem eorumdem fragmina, aut varia oſſea ramenta, à fornice internæ auris eroſione decidua. III. Ulcera in aure internâ

IV. Sanguis in ſyphilide ſæpè ſtagnat in encephalo lentore nimio, ut infrà videbimus §. *IX. n°.* 1. ubi de capitis gravitate. Hinc ergo neceſſum eſt ſanguinem, recto itinere retardatum, in laterales arterias divertere, quæ à carotidibus ortæ auri internæ proſpiciunt; ſingulos earum ramos per auris interiora perreptantes & nervis acouſticis appoſitos impenſiùs dilatare; motûſque, quo ſaliunt, vehementiam adeò intendere, ut in nervos acouſticos validè arietando inaſſuetâ ſuccuſſione eamdem in aure impreſſionem producant, quæ à motu aëris tremulo ſolet excitari, cùm ſonus percipitur. Hinc falſa & importuna ſoni auditio, qui pro variâ nervorum tenſione & vibratilitate, aut frequentiore vel rariore arteriarum pulſu, modò continuus & acutus futurus eſt, & *ſibilus*; modò continuus ſed gravis, & *murmur*; modò demùm interruptus & intermittens, & *tinnitus* appellatur. IV. Sibilus, murmur, tinnitus.

V. Denique, baryecoia ſive gravitas auditûs, imò etiam ſurditas, quandoque contingit ex lue venereâ, ſeu quòd oſſicula carie exeſa jam perierint, vel ſaltem hyperoſtoſi tumefacta ſolitis muniis imparia ſint; ſeu quòd acouſtici nervi craſſioribus ſpiritibus obſtruantur, vel comprimantur arteriis nimiùm turgentibus, nodis aut gangliis juxtà enatis, exoſtoſibus oſſium, per quæ tranſeunt &c. quâ de re vide, quæ ſuprà dicta ſunt de cæcitate, *paragrapho præcedente, N°. VIII.* V. Baryecoia & ſurditas.

§. IX. LÆSIONES FUNCTIONUM.

Cætera, quæ ſuperſunt breviùs perſtringemus, & ne totam pathologiam compilaſſe videamur, læſæ cujuſcunque functionis cauſam tantùm indicabimus. Curabimus tamen ne fiamus obſcuri, dùm breves eſſe laborabimus, à quo propoſito ideò confidentiùs ſperamus non aberraturos eſſe, quòd mox dicta dicendis haud parùm lucis afferant, utpote quæ

utraque perinde dependeant à ſimili efficaciâ veneni ejuſdem, quod humores quoſvis lymphaticos & vitioſâ ſpiſſitate, & acrimoniâ corroſivâ ſimul impertiat & pervertat.

I. Læſio functionum animalium, unde?

Itaque I. Functiones animales, ſeu functiones illæ, quæ exercentur ope organorum in capite latentium, lædi poſſunt in lue venereâ multiplici de causâ; 1°. Tumoribus præternaturam genitis, exoſtoſi vel carie alterutrius tabulati oſſium, quæ ſuperiorem vel inferiorem cranii partem componunt; nodis gangliiſve pericranii aut meningum; hydatidibus vel tuberculis plexuum choroidum; ſkirrho glandulæ pituitariæ, quæ inſidet ephippio; apoſtemate vel tumore gummatoſo in encephalo &c. 2°. Hæmoſtaſiâ, ſeu ſanguinis ſtagnatione & hærentiâ, ſive fiat ſolâ ſanguinis ſpiſſitudine, vel à recenſitis obicibus ſanguinis fluxum retardantibus. 3°. Vitioſâ ſpirituum animalium craſſitie, unde & parciùs ſecernuntur & fluunt lentiùs in partes.

1. Capitis gravitas.

Hinc 1°. Capitis gravitas ſive καρηβαρία, ſi ſanguis ſtagnet & hæreat in toto encephalo.

2. Clavus & ovum.

2°. Clavus & ovum, ſi exoſtoſis carieſve partem oſſis cujuſdam occupet; ſi nodus in pericranio, ſi tubercula vel puſtulæ adſint in quâdam meningis parte; ſi quod alicubi lateat apoſtema; ſi ſanguis ſolâ ſpiſſitudine hæreat in loco quodam, aut acriorem lympham dimittat.

3. Hemicrania.

3°. Hemicrania ab iiſdem cauſis, ſed quæ latiorem capitis partem obſideant, ac plerumque dimidiam.

4. Cephalæa.

4°. Cephalæa ſeu cephalalgia, *gravativa* quidem aut *pulſativa*, ſi arteriæ meningum ſanguine hærente turgidæ cerebrum ſubjectum dilatatione premant, vel pulſu validiore membranas quatiant; *pungitiva* verò & *mordicans*, ſi acriore ſero eòdem effuſo meninges dolorificè ſtimulentur.

5. Vertigo.

5°. Vertigo, *ſimplex* quidem, ſi ſanguis à cerebro propter hæmoſtaſiam præcluſus in oculos copioſiùs fluat per arterias collaterales, & arteriolarum retinæ intextarum pulſatorium motum ita intendat, ut inde fibrillæ nerveæ juxtà ſitæ motu tremulo ſuccutiantur; *tenebricoſa* verò, ſi fibrillæ eædem præ compreſſione nimiâ ſpiritibus admittendis impares fiant.

6. Spaſmus.

6°. Spaſmus, ſi quæ arteriæ cerebri ſanguine nimiùm turgidæ validiùs pulſent, ſpirituſque in nervos obvios majore, ſed continuo impetu propellant: *Motus* verò *ſpaſmodici*, ſi ex variabili variarum arteriarum turgeſcentiâ variabilis quoque ſit earumdem arteriarum pulſus, unde ſpiritus ad has illaſve partes variè amandentur.

7. Epilepſia.

7°. Epilepſia, ſi ea accidat hæmoſtaſia in encephalo, quâ fibræ quidem interni ſenſorii compreſſione cerebri relaxentur, unde ἀναισθησία; ſed quâ tamen ſpirituum ſecretio permittatur naturali fermè compar, qui arteriarum turgentium pulſu in nervos præter naturam agantur, unde ſpaſmus vel motus ſpaſmodicus.

8. Paralyſis.

8°. Paralyſis, ſi mollia nervorum principia vel infarciantur lymphâ, cui devehendæ vacant, & quæ ſpiritus animales conſtituit; vel exoſtoſibus, nodis, gangliis, vaſiſve ſanguiferis nimiùm turgentibus ita comprimantur, ut ſpiritus influxuros nequeant admittere. Tertiam enim cauſam, cui paralyſis ſolet interdùm adſcribi, concidentiam ſcilicet nervorum, qui collapſu parietum molliorum impervii fiant, locum in ſyphiliticis nullum habere

habere ideò cenſeo, quòd ea ſit ſeminii venerei indoles, non quæ partes emollire & relaxare poſſit, ſed è contrà quæ eaſdem denſet, aſtringat, induret.

9°. Artuum ſuſpenſorum tremor, quem ſpecie geminum diſtinguendum eſſe arbitror; alterum, in quo pars, quæ tremori obnoxia eſt, viribus ſuis deſtituitur; alterum, in quo pars affecta pollet robore nativo. Fit ille, quoties ſpiritus per nervos allatis de cauſis ſemi-occluſos æquo parciùs influunt, quàm ut adversùs ſuſpenſorum artuum pondus contraniti valeant; ac proinde causâ cæteroqui congener, gradu tantùm differt à paralyſi, quâcum plerumque conjungitur, quoties illa invadit vel deſinit: Hic verò toties producitur, quoties fibrillæ nerveæ aridiores ita tono tenduntur, arteriæque quæ interrepunt, tam fortiter ſimul oſcillant, ut neceſſe ſit pulſu validiore nerveas fibrillas, quæ ſolitò vibratiliores ſunt, ſubinde quaſſari, ſpirituumque influentium momentum alternatim intendi, ex quo efficitur ut artus illi motu tremulo ſuccutiantur, quippe qui niſu tonico, atque adeò vi æquilibri, ſuſpenſi poſſunt leviſſimo momento huc vel illuc impelli. 9. Artuum tremor.

10°. Hydrocephalus, ſi glandula pituitaria, quæ ſellæ Turcicæ ſive ephippio inſidet, ſkirrhodes fiat, & ideò lymphæ, quæ à ventriculis cerebri defluit, viam deneget; aut ſi tumefacta quævis in encephalo loca naturali ſanguinis motui officiant, unde præternaturalis ſeri decubitus. 10. Hydrocephalus.

11°. Agrypnia, ſi æger doloribus acutiſſimis, rheumaticis, arthriticis, oſteocopis &c. diſcrucietur. 11. Agrypnia.

II. Functiones vitales, quæ fiunt ope organorum contentorum in pectore, depravari ſolent in ſyphilide variis de cauſis, 1°. A tuberculis vel gummatis, in pulmonum ſubſtantiâ latentibus, ſive cruda ſint, ſive ſuppurata; 2°. Ab acrimoniâ, quam trachealis humor morbo contrahit; 3°. Ab hæmoſtaſiâ ſanguinis in pulmonibus, ſive ſoli cruoris ſpiſſitudini, ſive oppoſitis in pulmone obicibus debeatur; 4°. A ſarcomatis ſive polypis veris, qui è carneis cordis columellis in ventriculorum cavo ſuccreſcunt; 5°. A lymphaticis concretionibus, ſeu polypis ſpuriis ibidem genitis; 6°. Ab hydrope, abſceſſu vel exulceratione pericardii. II. Læſio functionum vitalium, unde?

Hinc ergo 1°. Dyſpnœa, aſthma, orthopnœa, quæ gradu tantùm differunt; nempe ſi ſanguis in pulmonibus hæreat, vel præ ſpiſſitudine tardiùs fluens, vel objectis obicibus ſive tuberculis retardatus. 1. Aſthma.

2°. Tuſſis, ſi trachealis humor acrior ab admixto morboſo ſeminio, internam bronchiorum tunicam validiùs ſtimulet. 2. Tuſſis.

3°. Hæmoptoë ſeu hæmoptyſis, ſi ſtagnantis ſanguinis copiâ, vel æſtuantis rareſcentiâ vaſa ῥήξει diſcindantur, vel acrimoniâ trachealis humoris διαβρώσει erodantur. 3. Hæmoptoë.

4°. Vomica, ſi qua gummata aut grandiora tubercula in abſceſſum latentem tacitâ ſuppuratione abeant, unde pus diſciſsâ vel erosâ cyſtide tandem erumpat. 4. Vomica.

5°. Phthiſis, ſi vomica aperta, tuberculave ſuppurata, vel eroſio bronchiis à tracheali humore ſenſim illata in ulcus malignum, cacoëthes, dyſepuloticum degenerent, ut in pulmonibus ferè perpetuum eſt. 5. Phthiſis.

6°. Cordis tremor & palpitatio, ſi qua externa repagula comprimendo 6 Cordis

tremor & palpitatio. cordis dilatationi obſtent, ut hydrops, abſceſſus, exulceratio, ſarcoſis pericardii; ſi qua obturamenta interna obſtruendo ſanguinis egreſſum è corde retardent, & cordis contractionem ideò reprimant, ut polypi veri, concretiones polypoſæ, ſarcomata majorum arteriarum, infarctus pulmonum &c; denique, ſi qua convulſio carnearum cordis fibrarum motum earumdem refrænet pervertatve, ut in ſpaſmo aut motu ſpaſmodico, ſive idiopathicus, ſive ſympathicus fuerit.

7. Syncope. 7°. Syncope, lipothymia, aſphyxia ab iiſdem cauſis, ſed quæ potentiùs agant, & cordis ſyſtolen vel diaſtolen quoad ſenſum aliquandiù ſufflaminent.

8. Intermiſſio pulsûs. 8°. Inæqualitas & intermiſſio pulsûs ab iiſdem quoque cauſis, quibus cordis tremor & palpitatio, ſyncope, lipothymia & aſphyxia inferuntur.

III. Læſio functionum naturalium, unde? III. Functiones naturales, quarum exercitium debetur organis in abdomine contentis, perverti poſſunt in lue vereneâ cauſis ſequentibus: 1°. Vitio ſtomachalis & inteſtinalis lymphæ, morboſo fomite inquinatæ; 2°. Vitio ſimili bilis & ſucci pancreatici ab eodem contagio; 3°. Skirrho glandularum conglobatarum, quæ diverſas abdominis partes, potiſſimùm verò meſenterium obſident; 4°. Hæmoſtaſiâ, quæ ſive ſpiſſitate ſolâ ſanguinis, ſive multiplici viſcerum infarctu, inducitur.

1. Anorexia, ſive inappetentia. Hinc 1°. Anorexia ſeu inappetentia, & apepſia ſeu indigeſtio, ſi ſtomachalis lympha ſolito ſpiſſior, vel à naturali craſi ſeu indole degener, nec fami excitandæ, nec fermentandis & coquendis cibariis compar ſit.

2. Vomitio aut ſingultus. 2°. Vomitio aut ſingultus, ſi lympha eadem corroſiva ſimili vitio contaminet chylum quem conficit, unde vellicatâ quidem nerveâ totius ventriculi tunicâ, vomitio; unde verò ſtimulato orificio tantùm ſuperiore ventriculi, ſingultus.

3. Affectio hypochondriaca. 3°. Affectio hypochondriaca, ſi ad ea ſymptomata, quæ vitioſus & acrior chylus poteſt producere, ventriculum & inteſtina pungendo ac irritando, & ſanguinem, in quem transfunditur, inſpiſſando, cæteraſque anxietates quæ à ſeminio venereo producuntur in univerſo corpore, accedat ea mentis diſpoſitio ad melancholicum delirium vergens, quæ ad affectûs hypochondriaci eſſentiam pertinet.

4. Diarrhœa. 4°. Diarrhœa ſive alvi fluxus, ſi chylo qui à ventriculo acrior defluit, aut inteſtinali lymphâ, bile, ſuccove pancreatico, quæ veneno venereo inquinantur, ad motum periſtalticum citatiorem inteſtina ſollicitentur; *ſtercoracea* quidem, ſi ſolæ fæces deturbentur; *ſeroſa*, ſi à glandulis inteſtinalibus ſerum uberius irritatione exprimatur; *illioſa*, ſi causâ eâdem fluxilior & copioſior bilis ab hepate extorqueatur; *lienterica*, ſi alimenta nondùm confecta vel malè confecta è ventriculo exeant; *cœliaca*, ſi chylus à venis lacteis excluſus propter skirrhos glandularum meſenterii in fæcibus retineatur, & unà cum illis egeratur.

5. Obſtructiones jecinoris, lienis, pancreatis. 5°. Obſtructiones & infarctus jecinoris, lienis, pancreatis &c. ſi bilis, lympha lienaris, vel ſuccus pancreaticus ſpiſſitate peccent, & in ſuis hæreant conceptaculis.

6. Icterus. 6°. Icterus, ſi bilis à ſecretione præcluſa in ſanguinem exundet; *flavus* quidem, ſi bilis flava; *niger* verò, ſi nigra ſit.

7. Hydrops. 7°. Hydrops aſcites, ſive abdominis, ſi ſanguis venoſus obſtructione he-

patis, ſplenis & pancreatis retardatus, ſerum quo turget, guttatim dimittat in cavum abdominis.

8°. Hæmorrhoides, ſi compreſſio venæ portarum ab hepate obſtructo vel skirrhode, tanta ſit, ut cùm via vix pateat ſanguini ab hæmorrhoidalibus venis regredienti, extrema illarum capillamenta hærente ſanguine nimiùm diſtenta ad ani ambitum in varices dilatanda ſint. Illæ autem hæmorrhoides, cæcæ, fluentes, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ aut carcinomatodes futuræ ſunt variis de cauſis, quarum diſquiſitio non eſt hujus loci, ſed ex peculiari hujuſce morbi theoriâ repetenda eſt. 8. Hæmorrhoides.

IV. Functionum univerſalium læſio poteſt in ſyphiliticis cauſas ſequentes agnoſcere, 1°. Vitioſam acrimoniam lymphæ nutritiæ, morbo infectæ; 2°. Parciorem & lentiorem ſpirituum influxum per nervos; 3°. Minorem ſanguinis attritionem & fermentationem; 4°. Copiam recrementitiorum aut excrementitiorum humorum, qui in ſanguine propter viſcerum infarctus reſtagnant. IV. Læſio functionum univerſalium, unde?

Hinc igitur 1°. Marcor, atrophia, maraſmus, ſi lympha nutritia acrior & corroſiva partes, nedùm nutriat, ſed potiùs deradendo extenuet & emaciet. 1. Marcor & atrophia

2°. Virium languor, defectio & imbecillitas, ſi ſpiritus ad partes muſculoſque præſertim & parciùs & lentiùs fluant; *parciùs* quidem, quia in cerebro parciùs ſecernuntur; *lentiùs* verò, quia craſſiores ſunt. 2. Virium languor.

3°. Decoloratio, pallor, livor vultûs, unde in fœminis chloroſis, ſi ſanguis craſſior & minùs attritus ignaviùs fermentetur, adeòque colore minùs florido vultum pingat; aut ſi bilis ita redundet, ut mucoſus humor cuticulæ ſubjectus, quocum confunditur, vitioſo colore inficiatur. 3. Vultûs pallor & decoloratio.

4°. Febres intermittentes, ſi cacochylia, à ventriculo primiſque viis in ſanguinem traducta, aut amurca recrementorum quæ in ſanguine retinentur, ſolitam circulationis œconomiam pervertant. 4. Febres intermittentes.

5°. Febres lentæ ab iiſdem cauſis, ſed contumacioribus, vel quod frequentius eſt, à doloribus atrocibus, ab exulcerationibus variarum partium, à gummatis, nodis, aut exoſtoſibus putreſcentibus, ab abſceſſibus internis &c. quæ ſingula in lue venereâ inveteratâ plerumque perpetua ſunt. 5. Febres lentæ.

V. Denique læſio functionum, quæ mulieribus propriæ ſunt, dependere poteſt in lue venereâ, à multis cauſis. 1°. A vitio lymphæ lacteæ ſeu lactis mammarum, quod viſcidius & acrius eſt ab admixto veneno; 2°. A ſimili vitio lymphæ lacteæ ſeu lactis uteri, cui periodicus catameniorum fluxus debetur; 3°. A vitio lymphæ, quâ turgent oviformes veſiculæ ſive ovula, quæ in fœmininis teſtibus ſive ovariis latent, & prima ſunt concepti embryonis incunabula. V. Læſio functionum, quæ mulierum propriæ ſunt, unde?

Hinc igitur 1°. Cancer mammarum, ſi lympha lactea viſcidior in veſiculis mammarum hæreat, & hærendo in skirrhum dolentem induretur, ſive cancrum; *occultum* quidem, quandiù congeſta materies in quiete duratura eſt; *apertum* verò & *exulceratum*, ſi lympha eadem virulenta concepto rareſcentiæ niſu tumorem exulceret. 1. Cancer mammarum.

2°. Suppreſſio menſtruorum, ſi defectu lymphæ lacteæ uteri, quæ præ ſpiſſitudine à ſecretione penitùs arceatur, nec impleri veſiculoſa uteri conceptacula, nec comprimi venæ uterinæ appoſitæ, nec laterales earum 2. Suppreſſio menſtruorum.

appendices dilatari, inflari, extremo fine dehiſcere poſſint, ut ſanguis menſtruus more ſolito effundatur.

3. Fluxus immodicus eorumdem.

3°. Fluxus nimius menſtruorum, ſi vitio lymphæ ejuſdem, quæ ſecernatur quidem, ſed quæ præ ſpiſſitudine non excernatur, veſiculoſa eadem conceptacula ita diſtendantur, venæ appoſitæ ita comprimantur, appendices cæcæ continuò ita dilatentur & hient, ut ſanguis jugi fluxu manaturus ſit. Poteſt quoque affectus uterque, ſuppreſſus ſcilicet & nimius catameniorum fluxus, à gravioribus morbis induci, *ſuppreſſus* quidem à ſkirrho vel carcinomate; *nimius* verò, ab eroſione vel ulcere uteri.

4. Fluor albus.

4°. Fluor albus ſive muliebris, ſi lympha eadem acrior & ideò largiùs ſecreta, è conceptaculis perenni & uberi fluxu ſcaturiat; vel ſi nimiâ & diuturnâ compreſſione, quam vaſa ſanguifera patiuntur à vicinis tumoribus uteri, vel ab uterinis colis ſpiſſiore lacte turgentibus, tenue cruoris ſerum in uteri cavum jugiter & ubertim exſtillet.

5. Inflammatio uteri.

5°. Inflammatio, ſi ex ſubitaneâ colorum uterinorum ab hærente lacteâ lymphâ dilatatione, ita derepente ſufflaminetur ſanguis per venas rectà fluens, ut à viâ præcluſus impete facto in lymphatica vaſa ab extremis arteriis prodeuntia cogatur irrumpere. Ea autem uteri inflammatio in abſceſſum, aut quod pejus eſt, in gangrænam abitura eſt, niſi depletis vaſis & reſolutis obicibus devio ſanguini via citò reſtituatur.

6. Ulcus uteri.

6°. Ulcus uteri, quod poteſt geminâ causâ induci, 1°. Suppuratione & apoſtemate, ſi inflammatio, de quâ modò, in abſceſſum verſa, aut ſi atheroma, ſteatoma, meliceriſve, quæ in ipſis uteri tunicis latent, vel juxtà adnaſcuntur, ſuppurentur, & in uteri cavitatem aperiantur: 2°. Eroſione, ſi ſemen ab infecto viro admiſſum; ſi menſtrua, quæ periodicè prodeunt; ſi fluor albus, quo uterus non raro madet; ſeminio morbifico contaminata, internam uteri faciem exulcerent.

7. Skirrhus uteri.

7°. Skirrhus uteri, ſi lympha lactea lentè congeſta intra ſua cola firmiter indureſcat. Skirrhus autem in carcinoma ſæpè degeneraturus eſt, ſi lympha acrior ad niſum rareſcentiæ concipiendum comparata ſit, unde dolor, lancinatio, exulceratio gradariè ſuccedant.

8. Tophi, ſkirrhi, tumores ovariorum.

8°. Tophi, ſkirrhi, tumores ovariorum, ſi lympha, quâ opplentur veſiculæ pellucidæ, ſphæroides, cellulis ſingulatim coercitæ, quæ inferiorem ovariorum partem diſtingunt, & *ovula fœminina* dicuntur; vel lympha ſimilis, quâ perluitur ac turget ſuperior eorumdem ovariorum pars, mollis, pulpoſa, ſucco plena, unde pendent ovula deſcripta, præter naturam ita craſſeſcat ab inſpirato veneno venereo, ut in tophos, ſkirrhoſve induretur, numero, mole, figurâ, ſitu varios, & in carcinomata quandoque degeneres variis de cauſis ſuprà recenſitis, *Lib. III. Cap. 6. §. 5.*

9. Hydatides, hydrops, abſceſſus ovariorum.

9°. Ovariorum hydatides, hydrops, abſceſſus, ſi tubercula in ovariis genita ex causâ venereâ, ſanguini aut lymphæ regreſſui ita obſtent, ut ſerum latenter dimittatur in varias ovariorum cellulas, aut in ovula variis cellulis concluſa, unde *hydatides*: vel in ipſum ovariorum contextum exundet, unde *hydrops*, quod utrumque malum in abſceſſus anomalos haud rarò degeneraturum eſt.

10. Sterilitas.

10°. Sterilitas, ſi menſtrua ſuppreſſa, nimiave; fluor albus nimius; uterus exulceratus, ſkirrhodes aut carcinomatodes, conceptioni obſtent;

vel ſi citra ullam uteri labem ovaria morboſè tumefiant, aut oviformes veſiculæ indureſcant & fœcundationi ineptæ fiant.

11°. Frequens abortus, ſi conceptus embryo virulentâ acrimoniâ lactis uterini, quo enutritur, citò contabeſcat. 11. Frequens abortus.

12°. Partus fœtuum ſqualidorum, eryſipelate rubentium, ſemi-putrium, ulceroſorum &c. ab eâdem causâ, cùm virulenta materni ſanguinis indoles tenellum embryonis corpuſculum celeri labe perdat, peſſundet, deſtruat. 12. Partus fœtuum ſemi-putrium.

CAPUT IV.

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ.

In diagnoſi duo inquirenda ſunt, An æger lue venereâ verè laboret? Deinde quali laboret, & an laboret ſolâ? Nempe I. An verè laboret, tùm ne magno patientis infortunio, nec parvo medicantis dedecore, umbra pro corpore, larva pro morbo oppugnetur; tùm ut naſcens hydra, ſi forſan lateat, in incunabulis ocyùs opprimatur, antequam adoleſcat: II. Qualis adſit lues & an adſit ſola; ut morbo compar paretur medicina, ſimplici ſimplex, multiplex multiplici; vel ſi remedia repugnantia fuerint, ſaltem ut priùs profligato morborum altero, qui curatu facilior eſſe videbitur, liceat inde alteri, qui pertinacior eſt, tantò faciliùs mederi. Quot inquirenda ſint in Diagnoſi luis venereæ?

§. I. AN ÆGER LUE VENEREA VERE LABORET?

Diagnoſis luis venereæ oppidò facilis eſſet & expedita, ſi fides iis dari poſſet, qui putant ab inſpecto ſanguine, qui ab ægris detrahitur, de latente morbo judicium certum fieri poſſe. Sic Johannes Jeſſenius à Jeſſen, Medicus Hungarus, contendebat anno 1618, (a) *pallorem quemdam & albicantiam ſanguinis, morbum venereum arguere, ubi cutis inſtar reliquæ maſſæ adhæret tenaciſſimus.* Sic tradidit, anno 1728, Georgius Daniel Coſchwitz, Profeſſor Medicus in Hallenſi Academiâ, (b) muceſcentiam, ut ille ait, *veneream, quæ ad ſanguinem uſque penetrat, in ſummè infectis ſe haud raro manifeſtare ſub venæ ſectione, quando illorum ſanguis refrigeratus, non modò ſpecialem lentorem in genere, ſed portiones viſcoſas albidas ſingulariter collectas monſtrat.* Diagnoſis facilis eſſet, ſi inſpecto ſanguine morbus pateret.

Hæc autem opinio in Scriptoribus illis minimè ſingularis eſt, ſed jam pridem vulgaris & pervagata. Paſſim enim videas etiamnùm medentium non paucos, qui luem veneream nunquam certiùs ſignificari cenſeant, Ut vulgò creditur à medentium nonnullis.

(a) De ſanguine venâ ſectâ dimiſſo Judicium. *Pag. m.* 22.

(b) Organiſmus & Mechaniſmus in homine vivo obvius, deſtructus & labefactatus, &c. *Pag. m.* 354.

Vid. etiam Melch. Friccium. *Paradox. de Venenis. Cap.* 24. *pag. m.* 418. Anno 1710.

quàm ſi ſanguis eductus & inſpiſſatus * cruſtâ obtegatur denſâ, firmâ, ſpiſsâ, diverſicolore; maximè verò, quod illi urgentius eſſe autumant, ſi ſit illa in diſcretas & diſcolores areas diſtincta, flavas, ſubluteas, violaceas, nigras, aut ſi corpus ſanguinis in patellas effuſi, crebros ſpiſſatum ſit in grumos, firmos, duros, denſos, piſiformes.

Et ab ægrotantium pleriſque.

Nihil eſt proinde quòd miremur, ſi vulgus vanam illam opinionem tam altè imbiberit, quippe quod aniliter credulum eſt; & ſi imbibitam tam mordicùs etiamnùm retineat, quippe quod ficti pravique tenaciſſimum eſt, ut ſint alii, quibus lue venereâ ſe infici perſuaderi non poſſit, dùm certiſſima & pathognomonica urgent morbi ſymptomata, niſi criterium à colore & conſiſtentiâ ſanguinis petitum accedat: ſint alii verò, qui ſe à lue venereâ liberos eſſe perpetuò diffidant ſine causâ, ſi ex morbo quovis alio famoſa illa colorum varietas, aut inæqualitas conſiſtentiæ in ſanguine è venis educto fortè conſpiciantur.

Sic olim creditum fuit lepram inſpecto ſanguine argui.

Fuit olim vel eadem, vel vel planè ſimilis opinio de ſanguine elephantiacorum inter Medicos tralatitia, à quibus inter certiſſima lepræ ſigna vulgò numerabatur, 1. Si (*a*) *ſanguis* ex elephantiacorum venis detractus *niger eſſet, plumbeus & tenebroſus, cinerulentus, arenoſus, & thromboſus*: 2. (*b*) *Si poſt lotionem illius in panno duplici ligati, caro illa, quæ remanebat in colatorio*, ſive panno (pars ſcilicet lymphatica ſpiſſior ſanguinis, vulgò *pars fibroſa*) *eſſet arenoſa, granuloſa & thromboſa*: 3. (*c*) *Si in ſanguine apparerent grana inſtar avenæ, firma, denſa, conferta.*

Unde repetita videtur opinio, quam de ſanguine ſyphiliticorum nunc aliqui tenent.

Inde fit, ut mihi ſit perſuaſiſſimum ab hac antiquiore opinione de vitiis ſanguinis elephantiacorum, per analogiſmum acceptam fuiſſe deductamque opinionem alteram recentiorem de ſimilibus vitiis in ſanguine ſyphiliticorum; nempe cùm in utriſque eadem vel affinia apparerent ſymptomata, pronum fuit in ſanguine utrorumque eadem vel affinia vitia ſupponi, potiſſimùm primis temporibus, quibus luem veneream ab elephantiaſi, ne à Medicis quidem, ſatis diligenter plerumque diſtinctam fuiſſe certo certius eſt.

Legitima eſt cauſa dubitandi an ſignum ex inſpectione ſanguinis deſumptum validum fuerit in Leproſis.

Porro autem utrùm vitia illa, quæ ab antiquis Auctoribus recenſentur, fuerint olim in elephantiacorum ſanguine reverâ conſpicuâ, non ſatis ipſe teneo, utpote cui elephantiacus nullus obvius fuerit, præter unum, quem olim, dùm medicinæ ſtudio operam dabam, fortuitò vidiſſe memini in Montepeſſulano, quò è Siciliâ, patriâ ſuâ, ſe contulerat valetudinis causâ; ſed ut addubitem facit auctoritas Felicis Plateri, Baſileenſis Medici, (*d*) qui *ſanctè teſtabatur*, circa annum 1608, *ſe ſuperioribus triginta & an-*

* In cauſas cruſtarum iſtiuſmodi, quibus ſanguis eductus ſolet interdùm obtegi, & quæ frequenter obſervantur in Rheumaticis, catarrhoſis & inflammatoriis affectionibus, diligenter inquiſivi in Tractatu *De Hæmatoſcopiâ, ſive de ſignis, quæ ab inſpectione ſanguinis detracti deduci poſſunt*, quem in regio Franciæ Collegio jam pridem dictavi, ſed qui adhuc premitur, ſi non *in nonum*, at certè in *novum* annum.

(*a*) Guidon. de Cauliaco, *Chirurg. Tract. VI. Doctr.* 1. *Cap.* 2.

(*b*) Bernardi Gordon. *Lilii, Partic.* 1. *Cap.* 22. Et *De Phlebotomiâ, Lib.* 1. *Cap.* 13.

(*c*) Valeſci de Taranta, *Philonii Chirurgici, Cap.* 20. Vide etiam *Examen Leproſorum* Auctoris innominati; *& alibi paſſim.*

(*d*) Praxeos *Tom. III, Lib.* 1. *Cap.* 4. *pag. m.* 383.

plùs annis (*e*) *plurimorum hac lue* (leprâ) *infectorum ſanguinem diligenter inſpexiſſe, obſervaviſſe & tentaviſſe; neque ſe, neque ſibi adjunctos Chirurgos, ex ſanguine quidquam certi, quod elephantiaſim denotaret, unquam deprehendere potuiſſe, ſed vel ſanorum ſanguini ſimillimum, vel ſi ab eo receſſiſſet, non plus mutatum, corruptum, aut infectum fuiſſe, quàm in febre aliquâ, vel ictero, aliove morbo accidere ſolet.* Quamquam, ut dicam quod res eſt, non ſatis capio quî Platero locus fuerit tot elephantiacos inſpiciendi exeunte ſæculo XVI. & ineunte XVII. in Baſileenſi tractu, climate ſcilicet frigidiore, ubi Medicinam faciebat, cûm per id tempus vel nulli vel rari occurrerent elephantiaci in calidioribus aliis Europæ plagis, ſaltem in illis Galliarum provinciis, quæ maximè Auſtrales ſunt.

At verò, ut Elephantiacos miſſos faciam, id pro certo & comperto habeo, nihil quidquam ex inſpectione ſanguinis concludi poſſe de lue venereâ — At certè omnino invalidum eſt in ſyphiliticis.

1°. Quia in deploratis ſyphiliticis ſanguis detrahitur, perſæpe purpureus, unicolor, mollis, laxus, uno verbo ſpecie maximè ſincerus.

2°. Quia vitia, ſi qua appareant, ut apparent ſæpiùs, non ſuperant vitia quæ in ſanguine paſſim conſpicua ſunt in morbis aliis vulgatioribus, cùm nulla eſt ſeminii venerei ſuſpicio; atque adeò ab iiſdem ſimilibuſve cauſis repetenda eſſe videantur, non verò à venereo ſeminio.

3°. Quia interdùm uſu venit, ut in ſyphilide confirmatâ ſanguis educatur magis rutilus & ſpecie purior ante hydrargyroſim, dùm ſeminio morboſo maximè inquinatur: contrà verò, ſi qua levior inciderit affectio, craſſiore & verſicolore cruſtâ ſeu areis cruſtoſis obductus poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam, dùm virus planiſſimè exterminatum eſt.

Neque verò ea tantùm in virus ſyphiliticum cadunt, ſed de cæteris quoque venenis vera ſunt, hydrophobico, varioloſo, peſtilentiali, ſcorbutico, &c. Siquidem ſanguis eductus è venis ægrotantium, qui aliquo ex illis venenis infecti ſunt, nihilo magis vitioſus apparet penes colorem & conſiſtentiam, quàm qui in aliis vulgatioribus morbis detrahitur, ubi nulla eſt latentis veneni ſuſpicio; ſi non & minùs. Ex quo liquet manifeſtè ſanguinem totâ ſubſtantiâ perverti poſſe & graviſſimè perverti, illibatis colore & conſiſtentiâ naturalibus, ut de vino conſtat, quod colorem & conſiſtentiam retinet naturalem, cùm vappeſcit, aut in acetum abit, hoc eſt, cum totâ ſubſtantiâ corrumpitur.

Proinde fruſtrà ſperes ab inſpecto ægrotorum ſanguine lucis aliquid in dignoſcendâ lue venereâ, quæ nullo unquam innoteſcit tam manifeſto & obvio indicio; ad quam patefaciendam perpetuò opus eſt abſtruſiore indagatione; & de quâ judicium rarò certum, plerumque anceps, ſemper difficile eſſe debet multis de cauſis. — Proinde judicium de præſentiâ luis venereæ nunquam ita obvium eſſe, ſed perpetuò anceps atque difficile multis de cauſis.

1°. Quòd ſymptomata luis venereæ, quæ ſuprà recenſita ſunt, pleraque cum aliis quoque morbis ita communia ſint, ut ad luem veneream nullo potiori jure, quàm ad morbos alios, pertinere videantur, neque adeò poſſint luem veneream potiùs, quàm morbos alios indicare.

2°. Quòd ſymptomata cætera, numero pauca, quæ lui ita propria

(*e*) Platerus ait ſe annos 43. Elephantiacis inſpiciendis vacaviſſe Superiorum mandato. Vide Plateri *Obſerv. Lib.* 3. *pag.* 714.

ſunt, ut ſoli conveniant, inveteratæ tantùm, ſed rarò incipienti accidant, atque adeò inveteratam quidem demonſtrent, nullius verò usûs eſſe poſſint ad recentem & incipientem deſignandam, quod tamen votorum ſumma eſſet.

3°. Quòd ea ſit luis venereæ indoles, ut ſemel concepta nativæ ægrotantium temperiei plerumque ita ſeſe accommodet, ut morbos eoſdem mentiatur, quibus ægri antè afficiebantur. Si quis *v. g.* pulmone, capite, oculis, hepate &c. antè laboraverit, admiſſo ſemel contagio iiſdem in locis perinde laboraturus eſt, ſed paulò urgentiùs; unde fit ut de novo morbo nulla ſit ſuſpicio, credaturque æger vetere tantùm morbo languere, qui inveteraſcendo invaluerit.

4°. Quòd ægrotantes ſæpè celent morbi partem, ſaltem morbi originem & progreſſum diſſimulent, ne cauſam retegant. Sic verum vix extorqueas ab adoleſcentibus, qui à parente vel magiſtro ſibi timent; ab innuptis fœminis, quas pudet culpam confiteri; imò verò ab adultis ſenibuſve, qui ſui juris ſunt, quos piget nonnunquam anteactam vitam candidè relegere, & juvenilium errorum reminiſci.

In judicando cautè attendendum eſſe ad ſigna omnia.

In eâ rerum ambage una ſupereſt ratio veritatem fugitivam expiſcandi, nempe, ſi Medicus, ſedulus & ſagax veri indagator, ad ſequentia ſigna parallela, quæ in duplicem ordinem digeſſimus, diligenter utrinque attendat; ſingula ſincerè diſcutiat, diſtinguat, æſtimet; & quid de luis venereæ præſentiâ opinandum ſit conetur collatione utrorumque mutuâ colligere, quod à ſingulis, ſi ſeorsùm ſpectarentur, vix poſſet elici. Nam, ut docet Hippocrates, *Prognoſtic. Text.* 37. *Edit. Charter.* „ neceſſe eſt ut „ ille, qui ..... rectè prædicturus ſit, intelligentiâ comprehenſam omnium „ ſignorum doctrinam æſtimet, & eorum vires inter ſe collatas ratione „ expendat „; quod Galenus & hìc multis aſſeruit in *Commentario ſuo* in hunc Hippocratis locum, & alibi *Commentario ſuo* in Textum 55 Libri Hippocratis *de acutorum morborum victu*, *Edition. Charter.* totidem verbis tranſcripſit.

Quorum alia demonſtrativa, alia commemorativa.

Prior ordo ſignorum, quibus innoteſcit lues venerea, eorum eſt, quæ ab effectibus ſeminii venerei deducuntur & quæ præſentem ægri ſtatum demonſtrant, unde ἐπιδεικτικὰ, *ſeu demonſtrativa*; poſterior verò eorum, quæ deſumuntur à cauſis ſeminii ejuſdem, & quæ præteritum ægri ſtatum commemorant, unde ἀναμνηστικὰ ſeu *commemorativa* dicuntur.

Primò Demonſtrativa ſunt, vel univoca, vel æquivoca.

PRIMO. Signa demonſtrativa duplicis generis ſunt; altera quidem lui venereæ ita propria, ut ſoli conveniant vel fermè ſoli, & ideò *pathognomonica & univoca*; altera verò lui cum cæteris morbis ita communia, ut in diverſis morbis perinde obſerventur, & ideò *æquivoca* appellantur. Priora ab effectibus deſumuntur, qui fiunt vitio humorum cum venereo contagio maximè analogorum, & quos ſuprà recenſuimus *Cap. I I.* prioribus articulis ſcalæ affinitatum. Poſteriora verò ab effectibus cæteris, qui fiunt vitio cæterorum humorum minùs affinium, & quos expoſuimus *ibidem* poſterioribus articulis deſcriptionis ejuſdem.

De utriſque cautè advertendum eſt in hoc ordine demonſtrativorum ſignorum, quæ ſingula ab effectibus repetuntur, præſentiâ ſignorum ſyphilidem

philidem quidem argui, quia poſito effectu cauſam poni neceſſum eſt; at vero abſentiâ eorumdem ſyphilidem minimè excludi, quia poſitâ causâ conſequens non eſt effectum ſemper poni, cùm poſſit cauſæ efficacia multiplici modo inhiberi, retundi, aut aliò diverti. Quocirca demonſtrativa ſigna, ſi adſint, luis venereæ exiſtentiam ſingula pro ſuo quæque modulo affirmant; negant verò minimè, licet deſint, ſi ab aliis indicetur.

Signa univoca ſeu pathognomonica, quæ in indicandâ lue venereâ præcipua ſunt & primaria, ex ordine ſigillatim proponemus, breviſſimè tamen, ſed ita ut nulla omittatur cautionum, quarum uſus eſſe debeat in diſtinguendo & æſtimando ſigno quolibet iſtius generis. Deinde verò ſigna æquivoca nudè tantùm referemus brevitatis ſtudio, cùm ex traditâ ætiologiâ abundè perſpicuum ſit, quanti ſingula æſtimanda eſſe videantur. Signa univoca numero decem.

SIGNA UNIVOCA ſeu PATHOGNOMONICA. *Primum.* Infectio cum altero quaſi ex traduce communicata quocunque modo, concubitu, lactatione, ſuctione, baſiatione, cubatione &c. *Primum.* Infectio cum altero ex traduce communicata.

Hoc quidem ſignum eſt indubium & primæ notæ latentis ſyphilidis, cùm, ut vulgari fertur adagio, *nemo det quod non habet*, modò tamen conſtiterit de ſanitate antecedente alterius, quacum res fuit & quæ ſe infectam fuiſſe queritur. Sed in eo negotio tot præſtigiæ, tot offuciæ ſunt, ut naſutum non unum noverim, cui fucus factus fuerit, quaſi ab ipſo acceptus morbus eſſet, qui tamen vel uſu, qui cum illo interceſſerat, antiquior erat, vel ab alio nuper contractus.

Porro ne quis ſe morbo vacuum eſſe ideò reputet, quòd nullam labem veneream diuturnâ veneris conſuetudine affricaverit. Monebamus enim modò ſigna omnia, quæ hìc recenſentur, probationes eſſe potentiſſimas ad affirmandum, infirmas verò & inanes omninò ad negandum: Alibi verò, nempe ſuprà *Lib. II. Cap.* 3. *pag.* 133. probatum fuit poſſe ſanum, ſanamve innocuâ venere uti cum infectâ vel infecto, quod licet in aliis caſibus haud ita rarò eveniat, at frequentiùs contingere certum eſt, quoties in ægrotantibus genitalia nullâ labe locali laboravere, aut tunc ſaltem nullâ laborant, quâ poſſit morbi fomes, ut proximiùs, ſic & certiùs, traduci.

Secundum. Generatio fœtuum abortivorum; vel qui, ſi legitimum tempus attigerint, ſqualidi, emaciati, puſtuloſi, ulceroſi, ſemi-putres, nullomodò vitales pariantur. *Secundum.* Generatio iterata fœtuum abortivorum & ſemi-putrium.

Simplex quidem indicium eſt, ſeu ſignum ſecundæ notæ, ſed urgens, & quod ſi pluries repetatur ſine causâ ullâ manifeſtâ, quæ fœtum maturiùs exturbare, aut in utero materno peſſundare valeat, in ſignum verè pathognomonicum & univocum abiturum eſt. Cùm enim contingit partus plures malè affici quaſi hæreditariâ ſucceſſione, liquet inde parentum alterutrum ad minùs infectum eſſe debere, quod quidem argumentum & in matrem, quæ fœtui alimoniam ſuggerit toto geſtationis tempore; & in patrem, qui in generationis opere primas confert; & in utrumque ſimul, validum eſt, ut qui conſuetudine venereos morbos invicem communicare ſoleant, licet tamen non ſemper.

Tertium. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio, qui ſtrumoſi, rachitici, gibbi, hectici, macilenti, maraſmodes, vel miſeri ante diem obeunt, *Tertium.* Morboſa

iberorum vitalium conſtitutio.

vel ſi ſupetent, ſtaturâ humiles, delumbes, capitones, ſili, vari, vatii, valgi, compernes, deartuati, variè diſtorti ſunt & articulos tuberoſos habent.

Iſtud indicium cum præcedente fermè convenit, & eſt ejuſdem notæ. Validum quidem, ſi in pluribus vel in cunctis liberis repetatur, & ſi neuter parentum ſtrumis aut rachitidi olim obnoxius fuerit, nec inter avos ulli numerentur, qui iiſdem morbis affecti fuerint. Contrà verò, ſi ſecùs, planè infirmum, niſi adjuncta pondus addant.

Quartum. Morbi venerei locales ſuprà recenſiti *Articulo* 1. *Deſcriptionis.*

Quartum. Morbi venerei locales ſuprà memorati *Cap.* 1. §. 1. ut ulcuſcula venerea, phimoſis aut paraphimoſis, porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, bubones &c. ſi in genitalibus, ano, aut inguinibus vel primùm ſponte appareant, vel antè curati renoventur ſine ullo concubitu, aut ſaltem ſine ullo, qui ſuſpectus ſit.

Signum hoc luis venereæ certiſſimum eſt & primariæ notæ, ſi morbi illi venerei appareant vel renoventur ſine ullo concubitu. At verò minùs certum, ſi poſt concubitum quemlibet ſuperveniant, cùm nullus rei venereæ uſus ita tutus ſit, in quem ſuſpicio non cadat; ut enim amor, furti; ſic libido, fraudis amans eſt. Cæterùm ſigna diagnoſtica, quibus poſſunt ulcuſcula genitalium venerea à levioribus cutis fiſſuris; porri & verrucæ venereæ à non venereis; bubones venerei à ſimplicibus vel ſtrumoſis diſtingui, repetenda ſunt ex illis capitibus præcedentis Libri, ubi de eorumdem morborum diagnoſi fusè actum fuit.

Quintum. Morbi venerei recèns contracti, ſi adversùs adhibita remedia diù reluctentur.

Quintum. Morbi venerei locales impuro concubitu recèns contracti, ſi remedia efficaciſſima diutiùs eludant, & nullam, ſaltem non plenam & perfectam, ſanationem admittant, quamvis medicina ex artis legibus adhibeatur.

Hoc quidem luis latentis ſignum eſſe poteſt, ſed ſecundæ tantùm notæ, & in quo æſtimando magnoperè etiam cavendum eſt, ne ſanationem ideò tardam eſſe ducas, quòd ægrotanti videatur tardiſſima, aut latenti virulentiæ temerè tribuas, quòd curantis inſcitiæ & incuriæ, vel ægri erroribus in diætâ acceptum referendum ſit.

Sextum. Vitia omnia cutanea ſuprà memorata *Artic.* 2. *Deſcriptionis.*

Sextum. Vitia omnia ſuprà recenſita *Cap.* 1. *artic.* 2. quibus cutis deturpatur, ſi ſine causâ ullâ manifeſtâ accidant, & remediorum vim & efficaciam diutiùs eludant. Inter hæc primas quidem tenent maculæ venereæ, tubercula & puſtulæ; ordinis verò ſunt inferioris rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium morbi, ſcabies, lichen, herpes &c.

Ut 1. maculæ.

Ut allata ſymptomata ſignorum rationem habere poſſint ad indicandam luem veneream, opus eſt ut ipſamet cautè priùs diſcernantur ab aliis morbis, qui licet affines videantur, nihilominùs tamen à venereo contagio nequaquam dependent.

Sic I. Maculæ venereæ cutis diſtinguendæ ſunt, 1°. A lentiginibus, in eo quòd maculæ venereæ & recentes ſint, & in pectore ac interſcapulio tantùm obſervari ſoleant; lentigines verò faciem, collum & manus, partes ſcilicet corporis nudas, deturpent, & congenitæ ſint vel ad minus antiquæ.

2°. Ab ephelidibus Solis ardore contractis, quòd maculæ venereæ in partibus, quæ à Solis radiis tutæ ſunt, appareant, & difficillimè diſcutiantur, contrà quàm accidit ephelidibus hujuſcemodi.

3°. Ab ephelidibus gravidarum, quòd maculæ venereæ in partibus quas infeſtant, pertinaciùs perſeverent; ephelides verò gravidarum ſoluto utero ſponte evaneſcant. Adde ephelides in gravidis ad faciem & collum pertinere, quæ loca maculæ veneræ non inſident.

4°. Denique à maculis purpureis, flavis vel liventibus ſcorbuticorum, quòd maculæ venereæ adjuncta quidem habeant alia ſymptomata luis venereæ, ſed nulla ſcorbuti; maculæ verò ſcorbuticæ nunquam efloreſcant, niſi priùs gingivis exulceratis & in fungos ſuccreſcentibus, tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ certiſſima ſunt ſcorbuti confirmati indicia.

II. Tubercula verò & puſtulæ, quæ ab impurâ venere fiunt, dignoſcuntur facili operâ à varis ſeu ionthis faciei, quòd non faciem ſolam ut vari, ſed cæteras corporis partes occupent, & in apicem purulentum non abeant, ut varis proprium eſt, ſed duræ, calloſæ, ſiccæ, cruſtoſæ ſint. A cæteris verò cutis vitiis abundè differunt numero, ſede in piloſis partibus, figurâ, callo, colore, nodo tuberoſo quo tubercula renituntur, foſſulis in quas puſtulæ excavantur, inefficaciâ remediorum quæ adhibita ſunt &c. II. Tubercula & puſtulæ.

III. Demùm rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium vitia, ſcabies, lichen, herpes, impetigo &c. ſatis ſuperque liquent ex deſcriptione ſuprà propoſitâ, *Cap.* 1. *artic.* 2. III. Rhagades manuum, &c.

Septimum. Ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, palati, gingivarum, cum oſſium adſitorum carie; ulcera ſimilia internarum narium, cum carie & prolapſu oſſium naſi; ſarcomata, polypi in naribus, &c. qualia ſuprà deſcripta ſunt, *Cap.* 1. *artic.* 3. *Septimum.* Ulcera faucium, palati, gingivarum.

Hæc omnia in lue venereâ inveteratâ ſæpè obſervantur, in recente rariſſimè, ſi unquam. Singula ſuppeditant ſigna totidem primaria, ſi ſarcomata & polypos narium excipias, qui ſunt ordinis tantùm ſecundarii. Verùm cauto opus eſt, ne venerea ulcera iſtiuſmodi confundantur cum ulceribus ſcorbuticis os infeſtantibus, affinibus quidem ſede, feritate, curationis difficultate, ſed quæ tamen differunt multis nominibus.

1°. Quòd ulcera venerea primùm tonſillas, fauces, columellam, inde gingivas, ſed tardiùs rariùſque; contrà verò ſcorbutica primùm gingivas, inde verò fauces, tonſillas, columellam afficiant, ſed rariſſimè & tardiſſimè.

2°. Quòd ulcera venerea nares ſæpè, ſcorbutica verò nares nunquam occupent.

3°. Quòd venerea in ambitu & baſi calloſa ſint; minimè verò ſcorbutica.

4°. Quòd venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantùm locis inſideant; contrà verò ſcorbutica, ſerpentia & irregularia latiùs explicentur, & totam oris cavitatem non raro malè afficiant.

5°. Quòd venerea eroſione excaventur; ſcorbutica verò in fungos & & fungoſas hyperſarcoſes excreſcant.

6°. Quòd venerea in ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint; ſcorbutica verò tota liveant perpetuò.

7°. Quòd venerea ſubjectis oſſibus cariem celerem inferant; ſcorbutica nunquam, vel rarò.

8°. Demùm, quòd ulcera venerea adjuncta habeant ſigna luis venereæ, ſcorbutica verò ſcorbuti ſigna, quæ aliena ſunt.

Octavum. Dolores venerei.

Octavum. Dolores venerei, rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici, oſteocopi &c. ſuprà propoſiti, *Cap.* 1. *articulo* 4. ſi remediis diutiùs reſiſtant, & noctu atrociter ingraveſcant.

Elici poſſunt ex prioribus dolorum generibus indicia tantùm luis venereæ, ſeu ſigna ſecundæ notæ: Ex doloribus verò oſteocopis ſigna verè univoca.

Ut I. Rheumatici, arthritici. rheumatico-arthritici.

Verùm I. Cavendum eſt ne dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici &c. confundantur, 1°. Cum doloribus levioribus, ſed anxiferis, qui totâ tibiâ ſub veſperam oberrando ad irrequietam pedum jactationem vel invitos ſollicitant, gallicè vulgò *des Inquietudes.* Ab his enim in eo illi differunt, quòd calore lecti augeantur & invaleſcant; contrà verò hi in lecto derepente ceſſent & ſopiantur.

2°. Cum rheumatiſmo, arthritide & iſchiade à causâ ſimplici; ſed ab his in eo illi diſcrepant, quòd noctu præſertim ſæviant, alioquin de die ſatis mites, quòd remediis nullis efficaciter leventur, quòd perſtent diutiſſimè inſanabiles, quòd mercurialium uſu mitigentur, ſecùs quàm his ſolemne eſt.

3°. Cum doloribus ſcorbuticis per artus vagantibus; ſed à quibus in eo illi diſſentiunt, quòd ſigna alia congeneris naturæ, hoc eſt, luis venereæ propria adjuncta habeant; hi verò ſignis à lue venereâ planè alienis & ſcorbuto peculiaribus indicentur.

II. Oſteocopi.

II. Dolores verò oſteocopi, à quacunque causâ fiant, ad luem veneream ita peculiariter pertinent, ut quotieſcunque diutiùs, pertinaciùs, atrociùs diſcruciant, toties luem veneream certam, plenam, confirmatam apertiſſimè demonſtrent.

Nonum. Morbi oſſium, de quibus *Artic.* 5. *Deſcriptionis.*

Nonum. Morbi oſſium, quos *Cap.* 1. *artic.* 5. expoſuimus, ut exoſtoſis, hyperoſtoſis, caries, abceſſus interioris medullæ, fractura à leviſſimo niſu & oſteoſarcoſis.

Singula totidem ſunt ſigna primaria luis venereæ, modò cautè diſtinguantur à cæteris morbis, qui ſimilis quidem ſpeciei eſſe poſſunt, ſed qui ad cauſas à lue venereâ alienas referendi ſunt.

Ut I. Exoſtoſis.

I. Exoſtoſis propriè dicta, hoc eſt, extuberatio areæ oſſeæ in tumorem hemiſphæricum, ſi doleat, ſi caleat, aut ſi cute rubrâ, & phlogode obtecta ſit, venerea perpetuò cenſenda eſt, neque tunc ulteriore inquiſitione opus eſt. Sin ſecùs, poterit forſan confundi ad ſummum cum callo, qui oſſi poſt fracturam coalito ſupereſt; cum exoſtoſi, quæ oſſi accidit ictu vel caſu contuſo; & cum vitioſâ oſſis difformitate, quæ congenita ſit; à quibus tamen levi attentione facilè diſtinguetur.

1°. A callo quidem, tùm quòd nota oſſis fractura, notuſque fracturæ locus callum & calli ſitum abundè indicent, tùm quòd callus oſſis peripheriam circulariter ambiat; contrà verò exoſtoſis hemiſphærica ſit, & circularem tantùm aream in oſſe occupet.

2°. Ab exoſtoſi benignâ, quæ fit in oſſe ictu validiore contuſo, quòd hæc

minima ſit, nunquam doluerit, jam dudùm ægro nota ſit, externæ & manifeſtæ cauſæ ſucceſſerit, contrà quàm hæc eadem ſingula in exoſtoſi malignâ ſive venereâ obſervantur.

3°. Denique ab oſſis difformitate congenitâ, quòd tuber connatum nunquam doluerit, jam pridem ab ægrotante obſervatum fuerit, & plerumque compar habeat tuberculum ex oppoſito, vel in oſſe eodem, ſi os unicum ſit, vel in oſſe congenere, ſi duplex; quæ ſanè exoſtoſi venereæ neutiquam conveniunt.

II. Quatuor alia hyperoſtoſium genera præter venereas agnoſcimus, nempe rachiticarum, ſtrumoſarum, ſcorbuticarum & arthriticarum. Totidem ergo diagnoſes inſtituendæ, ut de venereâ hyperoſtoſeos naturâ liqueat. II. Hyperoſtoſis.

1°. Hyperoſtoſes quidem rachiticæ, puerulis propriæ, nec adoleſcentes nec adultos adoriuntur; non unum tantùm alterumve articulum, ſed plures ſimul invadunt; dolore omni vacant, niſi dùm fiunt; ſemel factæ artus variè diſtorquent; quibus ſingulis à venereis abundè diſcrepant.

2°. Hyperoſtoſes ſtrumoſæ non dolent, vel obtuſè tantùm dolent; & iis tantùm accidunt, qui ſtrumis olim à tenerâ ætate laboravêre, & quibus etiamnùm in diverſis corporis locis glandulæ conglobatæ tument & ſkirrhodes ſunt; unde à venereis apertè diſſident, quæ nihil ſimile adjunctum habent.

3°. Hyperoſtoſes ſcorbuticæ raro obſervantur, nec unquam niſi in oſſe ulceri ſcorbutico ſubjecto, in oſſe *v. g.* maxillari cùm ſuperjecta gingiva ulcere eroditur; mole parvæ ſunt; in cariem citiſſimè abeunt; cum maculis ſcorbuticis, violacei aut nigricantis coloris, cum tibiarum pedumque livore, cum ulceroſo gingivarum & palati nigrore, cæteriſque ſcorbuti ſignis conjungi ſolent, quæ in venereis neutiquam obſervantur.

4°. Tandem hyperoſtoſes arthriticæ ſuccedunt arthritidi gravi, diuturnæ, frequentiùs in eodem articulo repetitæ; tophos, tophaceaſve concretiones comites habent; raro majores occupant articulos, ſaltem nunquam niſi priùs minores digitorum juncturas peſſundederint, quæ ſingula contrà ſe habent in hyperoſtoſibus venereis.

III Caries citra cauſam omnem veneream eſſe poteſt, quoties 1°. Hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ ſcorbuticæ aut arthriticæ; 2°. Ulceri maligno aut cacoëthi ad os adſito; 3°. Abſceſſui ſeu apoſtemati ſub perioſtio, vel juxta perioſtium à cauſâ quavis manifeſtâ inducto; 4°. Oſſis fracturæ vel contuſioni nimiæ ſuccedit. III. Caries.

Sed 1°. Liquet cariem hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ, aut arthriticæ ſupervenire ex ſignis modò propoſitis, quibus manifeſtum eſt hyperoſtoſes, quæ in cariem tandem abeunt, rachiticas, ſtrumoſas, ſcorbuticas, arthriticas eſſe.

2°. Liquet ſimiliter cariem ulceri maligno & cacoëthi quod oſſi adſidet, abſceſſui ab externâ causâ ſubter vel juxta perioſtium ſuppurato, fracturæ oſſis, vel contuſioni vi illatæ ſuccedere ex ſignis antecedentibus, quæ ulceris, abſceſſûs, fracturæ, contuſionis naturam, cauſam, diuturnitatem ſignificant.

3°. Si caſus hoſce exceperis, oſſium caries venerea ſemper cenſenda

eſt, præſertim ſi exoſtoſim aut hyperoſtoſim veneream, aut abſceſſum medullaris ſubſtantiæ ſequatur, imò etiam abſceſſum perioſtii, qui ſponte & ſine causâ evidente acciderit.

IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ.

IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ, ſi fiat ab oſſis fracturâ in acutiores ſchidias, quibus medulla laceretur vel pungatur; aut ab externâ carie, quâ altiùs progreſſâ medulla putrefiat; nullam quidem luis venereæ ſuſpicionem movere debet, ut cujus cauſæ pateant, ab omni morboſo ſeminio planè alienæ. Contrà verò virus latens toties apertiſſimè proditurus eſt, quoties ſine ullâ labe, quæ obvia ſit, in oſſium cavo clam producetur.

Rarum eſt abſceſſum hujuſcemodi putreſcente medullâ gigni in oſſium cavo, niſi cùm lues venerea graviſſima eſt & valdè inveterata. Rariſſimum verò poſſe unquam certò explorari, niſi cùm & medulla computruit tota, & oſſis ſubſtantia intimè carioſa eſt, id eſt, cùm de ægri ſalute nulla fermè ſpes ſupereſt. Attamen ad ſingula attendendo ſedulò, quid in occulto fiat poterit haud ineptè conjici, 1°. Si dolor oſteocopus altior, atrox, nullis cedens remediis, eamdem oſſis partem continenter obſideat; 2°. Si levis horror ſub veſperam quotidie redeat, & in febrilem incandeſcentiam terminetur; 3°. Si nullus tumor, rubor, calor in parte dolente obvius ſit; 4°. Denique ſi dolor non intendatur, dùm locus ad quem refertur, confricatur vel premitur

V. Fractura oſſis ab exiguo conamine.

V. Fractura oſſis ab exiguo conamine ſignum eſt luis venereæ evidentiſſimum, ſed ſatis rarum, & quod nunquam niſi in valdè inveteratâ & deploratâ ſyphilide accidat.

VI. Oſteoſarcoſis.

VI. Denique oſteoſarcoſis geminam tantùm cauſam agnoſcit, ſtrumoſam aut veneream, & hanc quidem frequentius quàm illam. Itaque quoties deſunt ſigna, quæ ſtrumas apertè indicent, toties colligere eſt ex oſteoſarcoſi virus latere. Rara tamen ea inductio, quia ſignum rarum eſt, quod ſcilicet de tot ſyphiliticorum millibus vix in uno aut altero reperias, & quod adeò in uſu quotidiano fruſtrà requiras vel expectes.

Decimum. Tumores, qui expoſiti ſunt *Cap.* 1. *Art.* 6.

Decimum. Tumores glanduloſi & lymphatici glandularum conglobatarum, tophi, nodi, ganglia, gummata ſeu tumores cyſtide concluſi, ut atheromata, ſteatomata, melicerides, quæ ſigillatim expoſita ſunt ſuprà *Cap.* 1. *Articulo* 6.

Hæc ſingula, licet eſſe poſſint effectus luis venereæ, ab aliis etiam cauſis ſæpè dependent: Hinc ad judicandum cauto opus eſt, ut cauſæ probè diſtinguantur. Quapropter ſi univoca luis venereæ ſigna cenſenda ſint, at ſaltem non cenſenda eſſe videntur, niſi inferioris ordinis.

Ut I. Tumores glandularum conglobatarum.

Sic I. Tumores venerei glandularum conglobatarum cum ſtrumoſis ita conſentiunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit. Idcircò virus venereum nequeunt certò unquam arguere, niſi conſter ægros nec ullis ſtrumis à tenerâ ætate laboraviſſe, nec ullis aliis ſtrumarum ſymptomatis tunc obnoxios eſſe.

II. Tophi, nodi, ganglia.

II. Tophi, nodi, ganglia non à ſolo veneno venereo fiunt, ſed producuntur etiam contuſione aut diſtractione violentâ nervorum, tendinum, ligamentorum, & diuturnis doloribus arthriticis. Ideò, ſi qua valida partis contuſio, ſi qua juncturæ diſtorſio, ſi quis inſultus arthriticus diuturnior præceſſerit, reprimendum eſt judicium, nec temerè de lue venereâ pro-

nuntiandum ex illis tumoribus, niſi adjuncta alia ſigna pondus addant.

III. Gummata ſeu tumores cyſtide, tanquam folliculo, concluſos, qui in atheromata, ſteatomata, & melicerides diſtinguuntur, à vitio lymphæ ordinario ſæpiùs oriri certum eſt, præſertim in capite, ubi *teſtudines* & *talpæ*, & in gutture, ubi *botia*, ſive *bronchoceles*, vulgò *gouetres*, appellantur. Si tamen contigerit cæteras corporis partes tumoribus iſtiuſmodi pluribus quaſi ex improviſo obſideri illæſis capite & gutture, haud infirmum inde argumentum futurum eſt fomite venereo latente lympham perverti & inſpiſſari. III. Gummata, atheromata, ſteatomata, & melicerides.

SIGNA ÆQUIVOCA in duas claſſes diſtingui debent ſicut univoca, alteram quidem ſignorum *primæ notæ*, quæ licet cum aliis quoque morbis communia ſint, frequentiùs tamen & magis propriè ad luem veneream pertinent, adeòque ad univoca propiùs accedunt: Alteram verò ſignorum *notæ ſecundæ*, quæ nullo potiori jure lui venereæ peculiaria ſunt, ſed quæ in aliis quoque morbis nullo ferè diſcrimine obſervantur, atque adeò ab univocis recedunt longiùs. Signa æquivoca.

Prioris notæ vulgò cenſentur, 1°. Oculorum morbi, ut rubor, prurigo, lippitudo, ulcera, verrucæ, hordeola palpebrarum; ophthalmia phlogodes, ulceroſa, phlyctænodes; corneæ nebulæ ſive albugines, puſtulæ, ulcuſcula, ſtaphyloma, glaucoma, ſuffuſio, pterygium, fiſtula lachrymalis ſive ægilops, hypopyon. Alia ſunt primæ,

2°. Morbi aurium, ut tinnitus, ſibilus, murmur; gravitas auditûs, ſurditas; interioris auris inflammatio, abſceſſus, exulceratio; caries oſſiculorum, & oſſei aurium fornicis, cum effluxu puris fœtidi.

3°. Capitis gravitas, cephalæa; ovum, clavus, hemicrania; vertigo, epilepſia; phthiſis, marcor, atrophia, maraſmus, virium languor; pallor & livor faciei; febris intermittens difficilis, aut lenta; & in fœminis fluor muliebris; inflammatio, abſceſſus; skirrhus, cancer uteri; ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum, ſemi-putrium &c. ſi ea forſan contingant ſine ullâ causâ evidente, quæ effectui producendo compar eſſe videatur.

Inter ſigna verò inferioris notæ numerantur cætera ſymptomata, quæ ſuprà recenſita ſunt *Cap.* 1. in deſcriptione, ut ſpaſmus, motuſque ſpaſmodici, tremor artuum, paralyſis, hydrocephalus, agrypnia; aſthma, dyſpnœa, orthopnœa; hæmoptoë, tuſſis; cordis tremor & palpitatio, ſyncope; pulsûs inæqualitas & intermiſſio; anorexia, apepſia, affectio hypochondriaca, ſingultus, vomitio, diarrhœa; obſtructiones hepatis, lienis, pancreatis; icterus, hydrops, hæmorrhoides; & in fœminis cancer mammarum, ſuppreſſio vel fluxus nimius menſtruorum, paſſio hyſterica &c. Alia verò ſecundæ notæ.

SECUNDO. Signa commemorativa præteriti ſtatûs deſumi debent à morbis venereis topicis ſive localibus, qui lui venereæ ſemper præludunt, & quibus ea corporis loca, unde mali labes contagione concipitur, primùm inficiuntur. Siquidem compertum eſt experientiâ, ut ſuprà vidimus *Cap.* 3. *Lib. II.* virus præ nativâ fixitate intra corpus nunquam admitti, niſi ea pars, per quam admittitur, priùs affecta fuerit, atque adeò luem veneream nunquam contrahi per ſaltum, ut ita dicam, *omiſſo medio*; hoc eſt illæsâ parte quâ contrahitur. *Secundò* Signa commemorativa repetuntur ex morbis venereis localibus, qui præceſſere.

Quorum alii cauſæ, alii verò coeffectûs rationem habent.

Morbi illi locales ſive topici, modò cauſæ rationem habent reſpectu luis venereæ, quam tunc proinde indicant, tanquam cauſa effectum. Sic gonorrhœa virulenta ſuppreſſa, ſic bubo temerè repreſſus luem veneream inferunt, & illatam denotant, tanquam effectum. Modò verò reſpectu luis venereæ rationem habent coëffectûs ab eâdem communique causâ, & luem proinde tunc ſignificant, tanquam effectus coëffectum ejuſdem naturæ. Sic porri & verrucæ, ſic ulcera cancroſa genitalium ſyphilidem deſignant, non tanquam cauſa effectum, cùm ipſa ſyphilidem rariſſimè producant, ſi fortè unquam; ſed tanquam effectus coëffectum unius & ejuſdem cauſæ, quandoquidem tùm vitia illa in genitalibus, tùm ipſa ſyphilis ab eâdem causâ fiunt, nempe à contagio venereo, quod parti adhærens porros, verrucas, ulcera; quod ſanguini infuſum ſyphilidem inferat.

At verò qualitercunque ſigna iſtiuſmodi ſe habeant reſpectu luis venereæ, ſive ut cauſæ, ſive ut coëffectus, cautè perinde advertendum eſt in hoc ſignorum ordine, contrario modo concludendum eſſe, quàm in præcedente; nempe 1°. Si defuerint, hinc luem penitùs excludi, quoniam ſi cauſæ rationem habeant, notum eſt causâ non datâ nec effectum quoque dari; ſi verò coëffectus tantùm ſint ejuſdem cauſæ, conſtat pariter à causâ quâvis effectum graviorem & difficiliorem fruſtrà expectari, quæ alteri effectui ejuſdem naturæ, ſed faciliori & magis obvio, producendo jam impar fuerit. 2°. Si verò præluſerint, inde tantùm probari luem adeſſe poſſe, ſed non probari reverà adeſſe, cùm poſitâ causâ effectus quidem poni poſſit, ſed non perpetuò ponatur. Poſito pariter effectu leviore & magis obvio, poſſit quidem ſimiliter poni coëffectus alter ejuſdem naturæ, quanquam difficilior; at verò nequaquam certum ſit ideò ſemper poni.

Cæterùm, quemadmodum ſuprà demonſtrativa, ſic etiam commemorativa ſigna ordine ſingula jam recenſebimus, additis notis, quæ paucis indicent quanta ſit ſingulorum gravitas, quanti proinde faciendum ſit teſtimonium, quod ex ſingulis ſeorſim elici poteſt, atque adeò quantum luis venereæ periculum ab uno quoque denuntietur in ſingulis caſibus.

Primum ſignum commemorativum. Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata pudendorum.

Itaque I. *Signum commemorativum.* Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata, ſarcoſes, quæ in genitalibus ſuccreſcunt poſt impurum concubitum.

Monuimus ſuprà *Lib. III. Cap.* 9. *&* 10. morbos locales inter venereos nullos alios eſſe, quibus ſyphilis certiùs ſuccedat, cùm virus admiſſum nec effluxu, nec ſuppuratione ullâ tunc evacuetur. Verùm cæteris paribus gravius periculum imminet, ſi excreſcentiæ iſtiuſmodi plures & majores fuerint, ſi acutiùs doluerint, ſi fræno inſederint, ſi increverint celeriùs, ſi omiſſis remediis diutiùs neglectæ ſint &c. contrà verò levius, ſi ſecùs.

Secundum. Ulcuſcula earumdem partium.

II. Ulcuſcula cancroſa & phlyctænodea, quibus genitales partes infeſtantur ab impuro concubitu.

Ulcuſcula venerea grave periculum ſemper denuntiant futuræ ſyphilidis, cùm virus uberiùs acceptum parcâ ſuppuratione educi totum vix poſſit; graviſſimum verò, ſi plura, cava, lata, phagedænica, rebellia fuerint, ſi præputio & præſertim fræno adſtiterint, ſi ægrotantis cunctatione vel ſocordiâ remedia omiſſa ſint, ſi febre ſuperveniente ſuppuratio exaruerit,

rit, ſi callus difficilis poſt curata ulcuſcula ſuperſit.

III. Tumor phlegmonodes vel phlegmono-œdematodes balani & præputii in viris; in fœminis verò vulvæ & oſtii vaginæ, unde phimoſis, paraphimoſis, bullæ cryſtallinæ &c.

Tertium. Phimoſis, paraphimoſis & bullæ cryſtallinæ.

Ut tumor ille cum ulcuſculis causâ, ſic cum iiſdem gravitate quoque conſentit; vel ſi diſcrepet, in eo tantùm diſcrepat quòd gravior ſit, quatenùs ſupprimit ulcuſculorum ſuppurationem, quâ poſſet multa pars contagii educi, & illorum deterſioni obſtat, quâ virulentia contagii miteſceret. Cæterùm periculum debet variè æſtimari pro tumoris intenſione, extenſione, diuturnitate, virulentiâ, phlogoſi, & gradu febris ſymptomaticæ, quæ advenit.

IV. Bubo ſive panus inguinum impuro concubitui ſuperveniens.

Quartum. Bubo ſive panus inguinum.

Hoc ſignum præcedentibus gravitate cedit, ſi bubo ſuppuratus diù fluxerit, aut ſi in repreſſo mercurialia ex arte cautè adhibita fuerint ad virus profligandum. At ſi neutrâ ratione veneni propagationi occurſum fuerit, præcedentibus haud impar eſt, præſertim ſi bubo & glandulas multas & diù malè affecerit, ſi ſuppuratio febre vel phlogoſi ante tempus exaruerit; ſi calli duriores ſuppurantium efficaciam eluſerint &c.

V. Gonorrhœa virulenta, qualis impurum concubitum frequentiſſimè ſequi ſolet.

Quintum. Gonorrhœa virulenta.

Vix licet unquam luem veneream inferre ex prægreſſâ gonorrhœâ, quæ diù, ubertim, ſine intermiſſione fluxerit, cujus juge effluvium remediis non coërcitum fuerit, ſed virulentiâ ſenſim miteſcente ſponte evanuerit &c. quoniam tunc largâ ſuppuratione virus omne, quod introſuſceptum erat, exhauſtum fuiſſe ſpes eſt, nec ut plurimùm vana. At verò ſin ſecùs, conſtat luem frequentiſſimè à gonorrhœâ produci, quoties contingit virulentum humorem in ſanguinem retroceſſiſſe, ut accidit,

1°. Si fluxus inhibitus fuerit conſtipatis veſicularum ſeminariarum & proſtatarum emiſſariis abuſu injectionum aſtringentium in urethram, vel remediorum internorum ejuſdem efficaciæ.

2°. Si fluxus ſuppreſſus fuerit inflammatione partium affectarum, qualis advocatur uſu præpoſtero rerum venerearum, equitatione, potatione, febre ſponte obortâ, erroribus diætæ &c.

3°. Si fluxus coërcitus ſit tumore ſpermatico, inflammatorio, aut œdematode utriuſque vel alterutrius teſtis.

4°. Demùm, ſi fluxus, licet perennis, veneno exhauriendo impar fuerit, ſive quòd venenum nimium ſit & ſolito acrius, ſive quòd ægrotantis ſocordiâ nec mitigatum temperantibus, nec opportunè mercurialibus profligatum ſit.

VI. Porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, ulcuſcula cancroſa &c. quæ ad anum adſtant, quando virus impuriſſimâ corporis uſurâ contrahitur.

Sextum. Porri, verrucæ, fraga, fici, ulcuſcula juxta anum.

Periculum, quod à ſingulis timendum eſt, æſtimari debet ad exemplum periculi, quod à ſimilibus morbis imminet in genitalibus, de quibus modò diximus *ſigno commemorativo* 1. & 2.

VII. Ulcuſcula, phlogoſis, inflammatio, condylomata, excreſcentiæ, quæ in papillis areiſque mammarum, aut bubones, qui in glandulis

Septimum. Ulcuſcula,

phlogoſis, condylomata in papillis mammarum.

axillaribus accidunt, cùm morbus ab infantibus in nutrices lactatione traducitur.

De ſingulis judicium idem inſtituendum eſt ac de affinibus affectibus, qui congreſſui impuro ſuccedunt in genitalibus.

Octavum. Ulcuſcula labiorum, oris, faucium.

VIII. Ulcuſcula phlogodea labiorum, gingivarum, palati, linguæ, columellæ, aut faucium; tumoreſque buboniformes glandularum lymphaticarum, quæ parotidibus aut maxillaribus adſitæ ſunt, ſi infantes contagium à nutrice ſugendo, vel adulti columbatim oſcula jungendo concipiant.

Ut ſingulorum horumce morborum ætiologia eadem eſt ac ætiologia ſimilium affectuum, qui ab impuro concubitu fiunt, ſic eadem eſt quoque ſingulorum prognoſis, idemque periculum futuræ luis à ſingulis impendet.

Nonum. Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis.

IX. Scabies, impetigo, herpes, tubercula, puſtulæ, ulcuſcula cutis, ſi quis unquam cubando cum infecto infectâve, cui cutis ulceroſa ſit; aut qui noctu ſudet, contagio infectus fuerit.

Cùm hæc vitia, ſicut naturam eamdem, ſic eamdem quoque prognoſim habeant, quâcunque causâ producta eſſe ſupponantur, quantum ſyphilidis futuræ periculum à ſingulis impendeat, colligere eſt ex iis, quæ de iiſdem ſuprà diximus.

Tertiò. Canones diagnoſtici collatione ſignorum utriuſque ſpeciei deducendi.

TERTIO. Signa demonſtrativa & commemorativa, quæ hactenus recenſuimus, ſi ſeorſùm ſpectentur, luis venereæ veritatem ſubindicant, magis quàm demonſtrant. Opus eſt ad plenam rei notitiam, ut ſingula cum ſingulis conferantur: Sic enim creſcet collatione ſingulorum valor, ut augetur in arithmeticâ valor cifrarum appoſitione. Hinc ergo, ſi quatuor ſignorum demonſtrativorum ſpecies, ſcilicet univocorum & æquivocorum, tùm primæ, tùm ſecundæ notæ, cum duabus ſpeciebus anamneſticorum, nempe gravium & levium, combinentur, octo Canones ſequentes elici poſſunt, qui totam luis venereæ diagnoſim ſub uno velut intuitu ſatis aptè repræſentant.

Canon primus.

CANON I. *Si unùm aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ, cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, concurrat, certiſſimum de lue venereâ judicium eſto.*

Sic ergo liquet certiſſimè ægrotum lue venereâ laborare, quoties poſt prægreſſos porros, ulcuſcula, bubonem ſuppreſſum & neglectum, aut gonorrhœam arte vel caſu cohibitam, morbos eoſdem denuò ſine novâ causâ experitur, iiſdem alterum inficit, morboſos liberos omnes generat; puſtulis, exoſtoſi, dolori oſteocopo &c. obnoxius eſt &c.

Canon ſecundus.

CANON II. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ, coeat cum uno aut altero ſigno commemorativo leviore, certum de lue venereâ judicium eſto.*

Sic certè liquet ægrum, de quo quæſtio eſt, lue infici, quoties poſt gonorrhœam ritè curatam & quæ ſponte evanuerit, ſuperveniunt ſigna eadem quæ modò recenſuimus, infectio alterius; generatio morboſorum liberorum; puſtulæ, exoſtoſis, dolores oſteocopi, fracturæ oſſium levi de causâ &c.

CANON III. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis inferioris ordinis, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, ſimiliter certum de lue venereâ judicium eſto.* Canon tertius.

Sic etiam certè liquet luem latere, quoties ægrotans, qui jam experitur defluvium capillorum aut caſum unguium, rhagades manuum; ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, narium; dolores rheumaticos aut arthriticos; oſſium caries aut hyperoſtoſes; tophos, nodos, ganglia, gummata &c. confitetur ſe olim laboraviſſe porris, ulcuſculis, bubone neglecto vel malè curato, gonorrhœâ virulentâ injectionibus cohibitâ &c.

CANON IV. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis inferioris notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod levius ſit, urgens tantùm de lue venereâ præſumptio eſto.* Canon quartus.

Sic præſumitur lues venerea, quoties poſt ſuppuratum bubonem, aut gonorrhœam, quæ diù fluxerit, & ſponte ceſſaverit, obveniunt oſſium caries & hyperoſtoſes ſine causâ manifeſtâ, rhagades manuum, ulcera faucium, oris, palati, narium &c.

CANON V. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, coincidat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, urgens etiam de lue venereâ præſumptio eſto.* Canon quintus.

Sic præſumitur lues venerea, ſi cui poſt porros, ulcuſcula, bubonem malè repreſſum, aut gonorrhœam cohibitam ſuperveniant ophthalmia contumax ſine causâ, fiſtula lachrymalis, hypopyon; tinnitus, abſceſſus aurium, ſurditas; vertigo, cephalæa diuturna; phthiſis, maraſmus, faciei pallor, febris intermittens difficilis &c. Et in fœminis fluor muliebris, ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum ſemi-putrium &c.

CANON VI. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, concurrat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine levium, ut in re de quâ non liquet, ampliatio eſto.* Canon ſextus.

Sic ampliandum eſt & ulteriùs inquirendum, quoties ſigna quæ modò recenſuimus, & quæ naturâ æquivoca ſunt, non apparent niſi poſt gonorrhœam benignam, leviorem, quæ diù fluxerit, & curata ſponte tandem exaruerit.

CANON VII. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, ut in re de quâ non liquet, ampliatio eſto.* Canon ſeptimus.

Sic etiam ampliandum eſt, ſi quis poſt porros, ulcuſcula, bubonem malè repreſſum, aut gonorrhœam virulentam cohibitam, motibus ſpaſmodicis, tremore artuum, paralyſi; aſthmate, hæmoptoë, tuſſi, cordis palpitatione; anorexiâ, apepſiâ, vomitione, affectione hypochondriacâ, diarrhœâ, ictero, hydrope &c. laboraverit.

CANON VIII. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ tantùm notæ, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine tantùm levium, plena de lue venereâ abſolutio eſto.* Canon octavus.

Sic æger abſolvendus eſt, ſi uni tantùm aut alteri ſymptomatum mitiorum & æquivocorum, quæ propoſuimus *Canone præcedente*, pateat, nec ullum morbum venereum localem antè expertus fuerit præter gonorrhœam

unam aut alteram, levem, benignam, quæ remediis brevi mitigata & perfectè curata fuerit.

Hinc liquet quo caſu hydrargyroſis imperanda ſit.

Ex dictis manifeſtum eſt 1°. Hydrargyroſim imperandam eſſe, quotieſcunque certò liquet de lue venereâ. Expedit enim morbum quàm ocyſſimè debellare, qui vires acquirit eundo.

Quo caſu ſuadenda tantùm.

2°. Hydrargyroſim ſuadendam eſſe, quotieſcunque gravi de causâ conjicitur luem latere. Neque enim in re, quæ morâ ingraveſcit, opus eſt demonſtratione, quæ ſæpè nunquam advenit, ſaltem quæ ſemper tardè. Planè actum foret de Medicinâ, quæ ars conjecturalis eſt, ſi graves & urgentes conjecturæ conſilio capiendo non ſufficerent.

Demùm quo caſu omittenda.

3°. Hydrargyroſim omittendam eſſe, quotieſcunque ambigitur de lue venereâ, quandoquidem probum Medicum nunquam decet remedium temerè adhibere, quod ut cætera taceam incommoda, vires frangit, temperiem non raro pervertit, atque ſi forſan periculo, certè nunquam damno vacat.

Caſus duo, quibus expedit ab allatâ regulâ diſcedere.

Geminus tamen caſus eſt, in quo licet, imò verò expedit, ab allatâ regulâ diſcedere, hydrargyroſim adhibendo quamvis res in ambiguo ſit. Alter quidem, ſi æger uxorem ducturus ſit. Præſtat enim illum remedio potiùs damnari difficili, tædioſo, forſan inutili, ſed quod eſt periculi immune, quàm uxorem lue, liberoſque rachitide aut ſtrumis contaminari, aliiſve affectibus, qui à lue degeneres, lue ipsâ nihilo mitiores ſunt, nam ut communi fertur adagio, *mali corvi ovum ſemper malum.*

Alter verò, ſi æger difficili morbo detineatur, qui adhibitorum remediorum vim & efficaciam jam diù eludat; tunc enim ſuſpicio eſt, neque temeraria ut plurimùm, virus latere, quo morbus pertinaciter foveatur. Expedit tamen in eo caſu ad plenam & legitimam hydrargyroſim priùs non properare, quàm levioribus inunctionibus, vel interno mercurialium uſu, cautè periculum factum ſit futuri levaminis, unde innoteſcat velut ex ungue leo, quid ſalutis ab inunctionibus legitimè adminiſtratis expectandum ſit.

§. II. QUALI LUE ÆGER LABORET, ET AN LABORET SOLA LUE?

Minùs ineſt difficultatis in reſolvendâ quæſtione alterâ, quæ ſecundam diagnoſeos partem facit, nempe qualis adſit lues venerea & an adſit ſola? Siquidem,

Quibus ſignis pateat qualis ſit lues venerea.

Primò. Palam eſt ex nativâ corporis fabricâ, ex naturali functionum œconomiâ, ex apertâ ægrotantium confeſſione,

1°. An lues venerea humores tantùm infecerit, qui ſunt arte reparabiles? An verò ulteriùs progreſſa ſolidas quoque corporis partes læſerit, quorum vitium ſtabilius eſt, ac minùs mutabile?

2°. Quos & quales humores contaminaverit contagio, an ſeminales, pneumonicos, gaſtricos, uterinos, muciferos qui narium, ſebaceoſne qui cutis proprii ſunt? Quali contaminaverit vitio, an inſpiſſatione, an acrimoniâ, an utrâque? Et quanto, an mediocri, an ſummo?

3°. Quas & quales ſolidarum corporis partium vitiaverit, an molles,

nempe carneas tendineaſve; an verò duras, ſcilicet oſſeas?

4°. Quales è mollibus corporis partibus corruperit, an principes nobileſque, quæ vitæ præſunt, ut cerebrum, pulmonem, hepar, ventriculum, uterum &c. ignobileſne, quæ ad vitam parùm, vel minùs ſaltem neceſſariæ ſunt, ut artus extremos, cutim, carneaſque partes cuti proximè ſubjectas? Quali vitio eaſdem corruperit, an tumore aut skirrho, an ulcere, an utroque? Et quanto, an ad gradum mediocrem, maximumve?

5°. Similiter quibuſnam & qualibus oſſibus labem intulerit, an in capite aut in trunco corporis, unde oſſa exſcindi non poſſunt; an in artubus ſummis, ubi oſſium exciſio facilior, minùſque periculoſa? Qualem illis labem intulerit, an exoſtoſim aut hyperoſtoſim, an cariem, an utramque? Et quantam, an ſuperficiariam, ideòque leviorem, an altiorem & graviorem, quæ ad oſſis meditullium penetret?

6°. Quanta ac quotuplex inde ſoboleſcat ex utroque capite functionum læſio, animalium, vitalium, naturalium, cæterarumque, quæ ad viros, fœminaſve ſpecialiter pertinent?

7°. An morbus recens ſit, aut diuturnus & inveteratus? An remedia nondùm expertus fuerit? An contrà adhibita varia remedia jam eluſerit?

8°. Demùm, an ægrotantes ætate, viribus, habitudine valeant? An contrà ætate pueri ſint aut ſenes, corporis habitu infirmi, viribus exhauſti?

Secundò. Neque difficilius futurum eſt judicium utrùm lues ſola adſit, necne; quandoquidem morbi, quicunque ſolent cum lue venereâ concurrere, ſua habent propriaque ſymptomata, quibus abundè declaratur ſingulorum natura, inveteratio, novitas.

I. *Natura* quidem, ſi præſentia ſint ſymptomata, quæ peculiaribus morbis peculiaria ſunt. Sic ut rem per ſe facilem ad pauciora exempla contrahamus, conſtat 1°. Epilepſiam cum lue venereâ convenire, ſi ſyphiliticus ſui impos præceps in terram identidem ruit, membra quatit, ore ſpumat, variè convellitur, ſenſu orbus eſt.

Quibus ſignis dignoſci poſſint morbi, qui cum lue venereâ conjungi ſolent.

2°. Paralyſim, ſi pars corporis quædam nec ſenſu polleat, nec pareat imperio voluntatis motum jubentis.

3°. Aſthma, ſi æger anhelus & ſuſpirioſus, ſed à febre liber, ſpiritum identidem ducat & crebrum & difficilem.

4°. Phthiſim, ſi à febriente, tuſſiculoſo, maraſmode pus exſpuatur, vel ſputa pure gravida.

5°. Strumas, ſi glandulæ lymphaticæ in collo, ad maxillam utramque, in axillis, in inguinibus, in variis artuum internodiis &c. doleant, caleant, tumeant, indurentur, skirrhodes fiant.

6°. Scorbutum, ſi maculæ, ſtriæ, vibices, areæ in pedibus tibiiſve appareant coloris violacei, atro-purpurei, liveſcentis &c. & ſi gingivæ tumidæ, fungoſæ, ulceroſæ, nigræ, dentes qui in ſedibus mobiles vacillant, ſupereminneant.

7°. Affectionem hypochondriacam, ſi æger meticuloſus, melancholicus, inquies, de valetudine anxiè provideat; ſymptomata quæcunque patitur, etiam leviſſima, verbis exaggeret; & à morte quaſi ſemper immineret, ſibi ſemper timeat.

Quibus ſignis manifeſtum ſit, an morbi illi lue venereâ antiquiores ſint?

II. *Inveteratio* verò, ſi ſymptomata illa ſingulis ſingulatim peculiaria multò antè apparuerint. Sic liquet epilepſiam, paralyſim, aſthma, phthiſim, ſtrumas, ſcorbutum, affectionem hypochondriacam, cæteroſque quoſvis affectus, qui cum lue poſſunt concurrere, luis ingreſſum præceſſiſſe, quoties ſymptomata, quibus deſignantur, antiquiora ſunt impuro concubitu, quo lues admiſſa creditur; & tunc profectò evidens eſt morbos illos eſſentiales eſſe & à lue planè alienos, quâcum nihil commune habeant, vel ſi quid forſan, id unum ad ſummum, quòd ab illâ tanquam à fomite intendantur.

Quibus ſignis liceat colligere an lui venereæ ſupervenerint?

III. Demùm *Novitas*, ſi ſymptomata illa peculiaria recèns obſerventur. Sic ergo, ſi ſymptomata epilepſiæ, paralyſeos, aſthmatis, phthiſeos, ſtrumarum, ſcorbuti, affectionis hypochondriacæ &c. propria, non apparuerint, niſi poſt luis ingreſſum, inde manifeſtum futurum eſt morbos, à quibus fiunt, poſt acceptam tantùm luem veneream adveniſſe. Id unum ambiguum ſupereſſe poſſet an à lue venereâ, an à causâ aliâ quâvis ſimpliciore advenirent? Sed vix dignus eſt vindice nodus ille, cùm in utroque caſu hydrargyroſis perinde adhibenda ſit, ut lues radicitùs deleatur, & eâ ſemel curatâ in aperto futurum ſit, ſi ſymptomata ſimul ceſſaverint, morbos, ad quos pertinebant, ſymptomaticos fuiſſe & à lue oriundos; ſi verò perſeverent, morbos eoſdem eſſentiales eſſe, adeòque poſt curatam luem ſpecificis remediis ex arte oppugnandos eſſe.

Quâ prudentiâ deceat ægrotantes percontari de morbis venereis, qui forſan præceſſere.

Pro coronide juniores Medicos monitos velim, ut ſe modeſtè gerant, ceu ingenuos decet, tùm in ſciſcitando an & quales morbi venerei præceſſerint, tùm in patefaciendo quid de præſentiâ luis venereæ ipſi ſentiant.

Viros, tùm qui adoleſcentes, tùm qui ætate provectiores ſunt.

I. Levis quidem conjectura ſufficit ad adoleſcentes juveneſve interrogandos, ut qui geſtiant morbos venereos, quos jam paſſi ſunt, ultrò narrare, quaſi egregia totidem facinora, quorum juvat meminiſſe. At verò urgentiore præſumptione opus eſt, ſi cum viris maturiorem ætatem jam aſſecutis agatur, potiſſimùm ſi ſeveriorem vitæ rationem ingreſſi ſunt, ut quos, ſi non pudet, pigeat ſaltem antiquos errores relegere. Nihilominùs tamen, ne cunctatio nimia culpæ affinis videatur, propoſitis demùm argumentis ex præſentis morbi ſtatu manifeſtis, quæ auctoritatem quæſtioni addant, liberè quærendum eſt an juventutem labis venereæ ita immunem egerint, ut ſe ab omni ſuſpicione vacuos eſſe jure arbitrari poſſint.

Fœminas, tùm quæ nuptæ, tùm quæ innuptæ ſunt.

II. Quod ad fœminas ſpectat, res quidem ſatis facilis eſt & expedita, ſi de nuptis viduiſve quæſtio ſit. Urgens enim præſumptio, imò verò levior conjectura ſufficit, ut jure percontari liceat, non quid ipſæ forſan egerint, quod ſemper nefas, ſed quid agant egerintve mariti. Uſus enim invaluit viros, ut jure matrimonii liberorum omnium, quos uxor parturit, parentes ſunt, ſic etiam morborum omnium venereorum, quos uxor patitur, auctores eſſe jure vel injuriâ. Sic ergo datâ ſemel occaſione, ut fœminæ naturâ ſuſpicioſæ ſunt & loquaculæ, quæcunque de viris ſuis noverint, quæcunque ipſæ unquam expertæ fuerint illorum contubernio, ſponte effutient, unde judicatu facile futurum eſt quid de luis præſentiâ opinandum ſit. At verò lubrica & perardua res eſt, ſi in quæſtione verſe-

tur ſtatus innuptarum, præſertim quæ famam ſine labe teneant, & ſanctiore ſuperbiant vitæ inſtituto; tunc ſanè niſi inconſideratiſſimæ & dementiſſimæ temeritatis notam parùm cures effugere, neque ſuſpicio priùs aperienda eſt, quàm certò liqueat de lue venereâ; neque tùm verò unquam aperienda, niſi odii mitigandi causâ morbi originem in parentes vel nutrices refundendo. Vidi equidem eo pacto innuptarum pleraſque, quas interrogandas habui, rem ſatis liberè confeſſas eſſe; ſaltem ſi quæ verecundiores fuerint, veri ſibi conſcias nec inficias iviſſe, nec propoſitis remediis difficiles ſeſe præbuiſſe, quod Medico ſatis eſſe debet, ut qui de morbi origine parùm ſollicitus, ſolius curationis debeat ſatagere.

CAPUT V.

Prognoſis Luis venereæ confirmatæ

IN prognoſi duo tantùm debent inquiri, 1°. Quænam lues venereæ cæteris graviores ſint, & quæ omnium graviſſimæ, atque inter lethiferas referendæ? 2°. Quæ curationem faciliorem vel difficiliorem admittant, & cum majore minoreve periculo? Quomodo de gravitate luis venereæ judicandum ſit?

§. I. QUÆ LUES GRAVIOR, QUÆ GRAVISSIMA SIT?

I. Lues omnis venerea in genere gravis & difficilis cenſenda eſt; 1°. Ratione cauſæ; pendet enim à ſeminio corroſivo, quod in partibus omnibus ſolidis corporis altè imbibitur, cum liquidis omnibus intimè confunditur, à corpore difficulter evellitur, & cui evulſo ſupereſt plerumque non una labes partibus inuſta. I. Luem omnem veneream gravem & difficilem eſſe. 1. Ratione cauſæ.

2°. Ratione ſymptomatum; nam veneno venereo, quod in actum exeritur, non modò dolores atroces excitantur, ſed pleraque corporis munia mirum in modum depravantur & pervertuntur. 2. Ratione ſymptomatum.

3°. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ; obſervatur enim veneni venerei acrimoniâ non liquida tantùm corporis infici, ſed partes quoque ſolidas vitiari & erodi, non modò molliores, ut pulmonem, hepar, uterum &c. ſed duriores etiam, ut oſſa. 3. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ.

4°. Ratione remedii quod competit; licet enim id raræ felicitatis eſſe videatur ad hunc morbum certius, & efficacius remedium dari, quàm forſan ad alterum quemquam, minimè tamen diſſimulandum hoc ipſum remedii genus, quantâcunque cautione adhibeatur, haud raro non tædioſum modò, ſed durum, imò quandoque periculi non expers eſſe, præſertim ſi ad morbum nimis inveteratum pleniore hydrargyroſi opus ſit. 4. Ratione remedii.

5°. Demùm ratione recidivæ, quâ morbus, qui profligatus credebatur, iterùm reviviſcit; contingit enim non ſemel medentis culpâ, qui curationi finem imponere præproperè feſtinat, aut qui imparem mercurii doſim adhibuit, virus nec radicitùs evelli nec funditùs deleri; unde mor- 5. Ratione recidivæ, quæ aliquando metuenda eſt.

bus mitigatus quidem, ſed non curatus, poſt fallaces inducias cum priſtinâ ferociâ ſponte redintegratur.

II. Morbi gravitatem variam tamen eſſe.

II. Cave tamen cenſeas eamdem paremve de omni lue venereâ prognoſim inſtituendam eſſe. Conſtat enim morbi gravitatem variè variam eſſe, atque adeò variè in variis caſibus æſtimandam, multiplici causâ.

1. Pro morbi novitate vel inveteratione.

1°. Morbi novitate vel inveteratione. Sic ergo cæteris paribus lues venerea, quò recentior, eò minùs gravis futura eſt, cùm à veneno recenter admiſſo certum ſit liquida corporis minùs corrumpi, ſolida minùs labefactari, muniaque minùs perverti. E contrà verò tantò gravior, quantò magis inveterata, cùm contraria ſint contrariorum conſequentia.

2. Pro ætate ægrotantium.

2°. Ægrotantium ætate. Sic cæteris paribus lues venerea magis periculoſa eſt in infantibus & ſenibus, quàm in adoleſcentibus; in quibus magna veneni pars exercitio expellitur vel edomatur, quod verò reſiduum ſupereſt, citatiore circulatione abreptum, intenſiore fermentatione attritum & ſubactum, validiore partium niſu retuſum, mitiorem tragœdiam agit.

3. Pro ægrotantium ſexu.

3°. Sexu ægrotantis. Licet enim mulieres viris plerumque imbecilliores ſint, & eo nomine efficaciæ contagii venerei ſemel admiſſi magis obnoxiæ videantur, docuit tamen frequens experientia morbum à fœminis cæteris paribus faciliùs tolerari, quàm à viris, quandiu liberè fluunt catamenia, ut quibus contagii pars non pauca ſingulis menſibus exhauriatur; at verò conſtat è contrà omnia in pejus ruere, ſtatim atque fluxus menſtruorum ceſſat ex accidente & ante tempus, vel ex legitimo naturæ ordine circa annum ætatis quadrageſimum quintum aut quinquageſimum.

4. Pro nativo temperamento.

4°. Nativo temperamento. Quandoquidem virus & plures & graviores effectus producturum eſt cæteris paribus, ſi ſanguis, quocum permiſcetur, naturâ ſalſus, craſſus, acer, ad rodendum aptus, infuſi ſeminii virulentiam foveat, imò intendat; quàm ſi tenuis, inſulſus, ritè temperatus, eamdem reprimat corrigatque.

5. Pro naturali partium conſtitutione

5°. Naturali partium conſtitutione. Majus enim à lue venereâ periculum imminet, ſi cerebrum aut præcordia malè affecta, ſi viſcera malè conformata, cæterave organa laxa & & mollia ſint, atque adeò adventitio veneno ſeſe peſſundanda tantò faciliùs permittant; quàm ſi partes eædem firmæ, validæ, integræ, veneni energiæ pertinaciùs & efficaciùs reluctentur.

6. Pro ſymptomatum numero & vehementiâ.

6°. Numero & vehementiâ ſymptomatum, quæ lues invehit. Sic ergo lues tantò gravior cenſenda eſt, quantò plures functiones; quantò ad vitam utiliores, ut vitales & animales; quantò vehementiùs eaſdem lædit & depravat. Hoc enim majorem vel malignitatem in ſeminio, vel infirmitatem in organis læſis ſupponit, quod utrumque ad morbi prognoſim perinde eſt.

7. Pro morbo habituali, quo ægri antè laborabant.

7°. Morbo habituali, quo æger antè laborabat. Lues enim cæteris paribus magis timenda in epileptico, phthiſico, hydropico, arthritico, cachectico &c. quàm in perfectè ſano, quandoquidem, ut antiquus morbus acceſſione recentioris ingraveſcit, ſic novum antiquioris præexiſtentiâ intendi neceſſe eſt.

8. Pro naturâ partium

8°. Naturâ partium affectarum. Nam patet cæteris paribus gravius eſſe à lue periculum, 1°. Si ſolidæ corporis partes corrumpantur, quarum reparatio

paratio difficilior, quàm ſi liquidæ tantùm inficiantur, quæ poſſunt facilius renovari; 2°. Si inter ſolidas partes eæ corrumpantur, quæ internè latent, ſunt è genere nobilium, muniiſque ad vitam neceſſariis deſtinantur, ut pulmo, ventriculus, hepar, uterus &c. quàm ſi fuerint oculis obviæ, & ex ignobilium numero, ut cutis, tunica adipoſa, muſculoſa caro &c. quarum labes & levior eſt & curatu facilior. — tium affectarum.

9°. Tandem gradu læſionis ſolidis partibus illatæ. Morbus enim eò gravior eſt cæteris paribus, quò læſio major aut plaga profundior: Hæc enim & cauſæ morbificæ atrocitatem & perfectæ curationis difficultatem indicant. — 9. Pro gradu læſionis partium ſolidarum.

III. In genere inter omnes ſyphilidis ſpecies, pro graviſſimis ac plerumque lethiferis illæ habendæ ſunt, 1°. In quibus pars ad vitam neceſſaria, quæ inter nobiles locum obtineat, gravi & difficili vitio afficitur: 2°. In quibus pars alia quævis ignobilior, quæ remediis parùm obvia ſit nec ferro exſcindi poſſit, immedicabili labe corrumpitur: 3°. In quibus contagium aliud peſtiferum, ſcrofuloſum nempe, ſcorbuticumve cum veneno venereo admixtum latet. Itaque ad eas claſſes pertinent lues venereæ, quæcunque malè afficiunt, — III. Eas omnes luis veneræ ſpecies graviſſimas eſſe.

1°. Cerebrum, cæteraſque encephali partes cerebro adſitas; ut ſi interius oſſium tabulatum exoſtoſi tumeat, aut latente carie erodatur; ſi gummata, tuberculave duriora piam duramve meningem obſideant; ſi quis cerebri tractus in ſkirrhum induretur, aut latente & anomalo abſceſſu corrumpatur; ſi venoſi ſinus, tùm ſuperiores, ut longitudinalis, laterales, torcular Galeni, tùm inferiores, qui baſi cranii incumbunt, polyposis inſpiſſati ſanguinis concretionibus oppleti ſint; ſi plexus choroides, qui in utroque anteriore ventriculo proſtant, congenereſque ſimilium plexuum laciniæ, quæ anticæ & poſticæ cerebelli parti ſubjacent, multiplici hydatide turgeant; ſi glandula pituitaria, quæ ephippio inſidet, indurata lymphatico latici, qui per infundibulum à ventriculis cerebri confluit, tranſitum deneget in jugulares, ſinuſque, qui jugularibus inſeruntur; ſi ventriculi collectâ lymphâ repleantur & diſtendantur &c. unde cephalæa contumax ſine causâ externâ, motus ſpaſmodici, epilepſia, paralyſis, cæcitas, vertigo, ſcotoma, lethargus, carus, apoplexia &c. — 1. Quæ cerebrum.

2°. Pulmonem, cæteraque præcordia, quæ in pectore latent; ut ſi pulmonaris contextus duris crudiſque tuberculis ita infarciatur, ut è molli, ſpongioſo & dilatabili, firmus, durus, skirrhodes fiat; ſi tacitâ tuberculorum ſuppuratione, abſceſſibus ſeu vomicis multis ſcateat; ſi ab eroſis diſciſſiſve vaſis ſanguis in bronchia, veſiculaſque pulmonares effluat, inde expectorandus; ſi interior bronchiorum aut veſicularum facies latenter corroſa ab ulcere depaſcatur; ſi lympha à venis nimiùm compreſſis exundans thoracis cavum oppleat; ſi in cordis thalamis aut majorum arteriarum orificiis polypoſæ ſarcoſes ſuccreſcant, aut ſanguis craſſior in polypiformes concretiones inſpiſſetur &c. unde aſthma & orthopnœa; hæmoptoë, phthiſis tuberculoſa vel ulceroſa, hydrops pectoris; cordis tremor & palpitatio &c. — 2. Quæ pulmones.

3°. Hepar, vaſaque hepatis propria; ut ſi ductus hepatis ſecretorii & excretorii ſpiſſiore bile ita oppleantur, ut bilis accedens in ſanguinem co- — 3. Quæ hepar.

gatur retrogredi; ſi oppletis ductibus biliferis via ſanguini per hepar tranſeunti præter naturam præcludatur, unde partis phlogoſis; ſi præclusâ circulationis viâ ſanguis, qui per portarum venam in hepar jugiter contendit, in capillaribus venæ ejuſdem principiis cogatur ſubſiſtere, prodeuntibus è cunctis viſceribus, quæ intra abdomen fluitantia ſunt; ſi eroſa aut diſciſſa in hepate ſanguifera vel bilifera vaſa in abſceſſum latentem abeant &c. unde hepatis infarctus, skirrhus, abſceſſus, icterus, hæmorrhoides, vomitio ſanguinis, fluxus hepaticus.

4. Quæ uterum.

4°. Uterum, parteſque utero annexas; ut ſi interiorem uteri faciem ulcus cacoëthes depaſcatur; ſi veſiculoſæ uteri glandulæ lacte uterino ſpiſſiore in skirrhum indurentur; ſi induratæ dolore lancinante percellantur, & in carcinoma degenerent; ſi tacitâ ſuppuratione computreſcant; ſi ſeroſa colluvies in uteri cavum colligatur; ſi ovaria hydatidibus, gummatis, skirrhis intumeſcant; ſi tubæ Fallopianæ iiſdem vel ſimilibus morbis afficiantur &c. unde uteri ulcus, skirrhus, cancer, abſceſſus, ac ovariorum multiplex tumor & ſuppuratio.

5. Quæ proſtatas, & veſiculas ſeminarias.

5°. Proſtatas, veſiculas ſeminarias, ac glandulas Cowperianas in viris, in fœminis verò proſtatas & glandulas Cowperianas; ut ſi duræ & skirrhodes fiant; ſi in carcinomatoden naturam degeneraverint; ſi fiſtuloſis & cavernoſis abſceſſibus perviæ ſint; ſi eroſæ & cuniculis multifariam ſuffoſſæ in labis conſortium traxerint viciniores partes, ut in viris urethram, collum veſicæ, extremum rectum, natium alterutram; in fœminis verò urethram, veſicæ collum, vulvam, vaginam, monticulum veneris, &c. unde dolor, ſtranguria, frequens micturitio, demùm involuntaria urinæ excretio, cum cuniculoſis fiſtulis in finitima quæque loca.

6. Quæ medullam oſſium.

6°. Medullam oſſeam, tùm quæ in cylindrum racematim collecta oſſium grandiorum cavitatem, tùm quæ in lacinias fruſtillatim diſtributa minorum cellulas occupat; ut ſi in ſebum indurata skirrhoden aut carcinomatoden naturam adipiſcatur, cum ſuperjecti oſſis tumore; ſi ſuppurata in tabum diffluat cum oſſis continentis carie; præſertim ſi hæc ſpongioſis oſſium capitibus accidant, quæ artuum juncturas conſtituunt, aut iis oſſibus, quæ nullâ operâ exſcindi poſſunt, ut iſchio, ſacro, vertebris, coſtis, omoplatæ, claviculæ, oſſibus maxillarum, cranii, aurium, narium &c. unde dolores oſteocopi, hyperoſtoſes, exoſtoſes, ankyloſes, caries; ulcera profunda, cacoëthea, pure fœtidiſſimo manantia; febris hectica, maraſmus.

7. Quæ mammas abſceſſibus, ulceribus, carcinomate &c. malè habent.

7°. Partes quaſvis totius corporis, mammas, labia, interiora narium, linguam, ranulas, uterum, penem, teſtem alterutrum, glandulas lymphaticas, quæ in inguinibus, axillis, collo, ponè aures, propter maxillas &c. proſtant; ſi carcinomate occulto vel aperto infeſtentur, præſertim verò ſi partium affectarum ſitus, connexio, natura, uſus &c. exſtirpationem non permittant.

8. Sicut etiam quæ cum rachitide, ſtrumis, ſcor-

8°. Demùm, ejuſdem generis ſunt lues, quæcunque dependent à veneno venereo non puro, ſed quod cum veneno rachitico vel ſtrumoſo, maximè verò cum ſcorbutico ita intimè commixtum ſit, ut coitione bina venena in peſtem alteram novam, quæ hybrida ſit, degeneraverint. Nullum ſanè morbi monſtrum forſan reperire eſt, quod ferocius ſit, quod ægros pluri-

bus modis miſerrimè torqueat, & quod curatu difficilius remediis efficaciſſimis pertinaciùs reſiſtat. buto conjunctæ ſunt.

IV. Ex dictis manifeſtum eſt poſſe luem veneream qualemcunque in tres gradus diſtingui, ut jam pridem fert uſus: *Primum*, quo comprehendatur lues venerea quævis, quæ recens ſit; quæ fluida tantùm infecerit, necdùm attigerit ſolida; quæ pauciores functiones pervertat, & levi vitio pervertat; quæque adeò tutam ac plerumque facilem curationem admittat. IV. Tria eſſe luis genera. *Primum*, Curationis facilis.

Alterum, qui complectatur lues omnes venereas, in quibus virus antiquius vel acrius ſolidas corporis partes, ſed ignobiles tantùm, labe variâ, multiplici, gravi jam corruperit, ſed tamen medicabili, & quarum ideò tuta futura ſit curatio, quanquam paulò difficilior. *Alterum*, Difficilioris.

Tertium denique, ad quem pertineant lues venereæ omnes, quas modò inter graviſſimas ſive lethales recenſuimus, & quarum proinde neque tutam neque facilem curationem polliceri unquam licet. *Tertium*, Difficillimæ.

§. II. QUÆ LUES CURATU FACILIOR AUT DIFFICILIOR?

I. Conſtat lues omnes venereas curari radicitùs, pleraſque etiam ſatis facilè, ope illitûs mercurialis, qui modò ritè adhibeatur, efficaciſſimum eſt contagii venerei rhizotomum. Et ſanè cùm tot ſint gravium morborum genera antiqua & ab orbe condito nota, ut phthiſis, peſtis, epilepſia, hydrophobia &c. in quibus abigendis curandiſque medicina etiamnùm cæſpitat, imò potiùs cæcutit, pro rarâ felicitate computandum eſt ad curationem luis quæ nova eſt, & quæ in Europâ à duobus tribuſve ſæculis primùm apparuit, tam certum & præſentaneum remedium induſtriâ medentium ſagacitate inventum eſſe, quo morbus omnium ferociſſimus profligetur tutò, citò, imò verò jucundè. Quid ſentiendum ſit de curatione luis venereæ? I. In genere luem quamcunque curari poſſe,

1. *Tutò*. E centum enim ægrotantibus nullum, qui Mercurii uſu meliùs non habeat; vix unum reperias, qui perfectè non convaleſcat, modò corpore priùs ritè præparato hydrargyroſis adhibeatur methodo, doſi, ordine, cautione, & dierum numero competenti, quod in cæteris morbis, etiam levioribus haud ita plerumque uſu venit, ut quorum optima ea cenſeatur medicina, quâ inter centum ægros quinquaginta vel ſexaginta perfectè conſanantur. 1. Tutò.

2. *Citò*. Nam curatio numeris omnibus abſoluta eſt intra triginta aut quadraginta dies, vel ad ſummum intra menſes duos, quod vix de ullo alio morbo ſperare licet, quorum plerorumque, ſi graviores fuerint, integra curatio ad annum & ultrà non rarò procraſtinatur. 2. Citò.

3°. Imò verò *jucundè*. Fateor equidem id olim minùs verè dici potuiſſe de antiquâ unguenti mercurialis adminiſtratione, in quâ, cùm immodico & præcipiti inunctionum uſu gingivæ, palatum, & fauces exulcerarentur, uber & diuturnus fœtidiſſimæ ſalivæ ptyaliſmus cieretur, & facies, caput ac lingua plerumque intumeſcerent, ſolebant ægrotantes tædio, agrypniâ, dolore confici, & miſerrimis miſeriis diutiſſimè macerari. Sed hæc jam pridem prudentiore & magis cautâ hydrargyroſeos methodo ita temperata ſunt, ut ſi remedium jucundum dici meritò non poſſit, quod for- 3. Nec inde jucundè.

ſan in nullum verè cadit, at ſaltem haud ita moleſtum ſit ac vulgò creditur. Plerumque nullus proritatur ptyaliſmus vel ad ſummum facilè tolerabilis; nulla fit oris exulceratio, vel ſaltem levis & ſuperficiaria; demùm minùs faſtidii atque moleſtiæ ægro jam exhauriendum eſt, ut ex lue venereâ, ſaltem recente, perfectè convaleſcat, quàm ex febre quartanâ contumaciore.

II. Dari tamen luem veneream, quæ difficiliùs curetur.

II. Minimè tamen diſſimulandum eſt nonnullas eſſe luis venereæ ſpecies, quæ curationem plenam & perfectam cæteris difficiliùs admittant, & quibus etiam poſt accuratiſſimam hydrargyroſim quædam ſuperſint ex ſymptomatis, quæ antè aderant; ſive ideò quòd diutinâ morbi præſentiâ ea labes ſolidis corporis partibus illata ſit, quam corrigere vel delere facile non ſit; ſive etiam, quod tamen rarius, ideò quòd portio quædam ſeminii venerei integra remanſerit formâ illibata, vel necdùm ſatis perfectè deſtructâ. Experientiâ autem compertum eſt in hunc cenſum præcipuè referendas eſſe ſequentes luis venereæ ſpecies;

Ut 1. Quoties adſunt dolores venerei.

1°. Quotieſcunque dolores venerei rheumatici, ſive fixi, ſive vagi, ægros torquent & diſcruciant, præſertim ſi diùturnitate invaluerint. Accidit enim frequenter poſt hydrargyroſim dolores eoſdem pari ferè vehementiâ ſævire ac antè. An quòd nodi, phymata, tuberculave, muſculorum fibris tunicisve etiamnùm impacta, ſanguinis & lymphæ viam anguſtando; an verò quòd vaſa ſanguifera & lymphatica, prægreſſis diſtentionibus in nimias varices dilatata, ſanguinis & lymphæ motum retardando, acrioris ſalſiorisque ſeri decubitui locum præbeant?

2. Quoties arthritis venerea habitualis eſt.

2°. Quotieſcnuque habitualis eſt arthritis à veneno venereo orta. Licet enim inunctionibus ex arte adhibitis ſæpenumerò cedat, ſemper tamen non cedit, potiſſimùm ſi inveterata ſit & crebris inſultibus vires jamdudùm adepta. An quia tunc ea ſunt in articulis vitia, quæ Mercurio corrigi non poſſint, & quæ novos ſimileſque arthritidis inſultus iterùm atque iterùm advocare valeant?

3. Quoties cutis affectibus venereis deturpatur.

3°. Quotieſcunque cutis impetigine, ſcabie, ſed præſertim herpete ſicco, maligno, eſthiomeno ſive erodente deturpatur; ſiquidem haud rarum eſt ab hoc ſymptomate totam Mercurii vim eludi, cui cætera cedunt. An quòd in eâ cutis infectione corpus reticulare ſive mucoſum cutis, contagio venereo alteratum & eroſum, in filtrum perenne abierit, quò jam ubertim confluat quicquid ſalſuginoſi & acris ineſt ſanguini?

4. Quoties æger cephaleâ habituali torquetur.

4°. Quotieſcunque adſunt graves cephalææ, hemicraniæ, aut dolores particulares, qui certam tantùm capitis aream tenent; & *ovum* vel *clavus* dici ſolent, præſertim ſi fiant ſine causâ ullâ externâ; obſervatum eſt enim ſæpiùs dolores iſtiuſmodi poſt adhibitam hydrargyroſim priſtinam ferociam retinuiſſe. An ideò quòd dolores illi pendeant ab exoſtoſi vel carie interioris cranii tabulæ, vel à nodis, phymatis, tuberculiſve in meningibus cerebri, quæ Mercurii illitu reſolvi & diſcuti non potuerint?

5. Quoties oſſa malè afficiuntur.

5°, Quotieſcunque oſſa tument exoſtoſi vel hyperoſtoſi durâ, antiquâ, inveteratâ. Licet enim contingat uſu Mercurii hyperoſtoſim plerumque reſolvi, quæ recens eſt, imò etiam exoſtoſim ipſam, præſertim ſi cavernoſa ſit & producatur ab inflatis medullæ oſſeæ laciniis, lamellas oſſeas in cellulas dilatantibus, docuit tamen experientia ſpem ſimilis ſucceſſûs

rarò ratam fore, quoties hyperoſtoſis aut exoſtoſis temporis diuturnitate induruerint, maximè verò ſi exoſtoſis ſit è genere exoſtoſium verè oſſearum, quæ nec ebori cedant duritie. Inde repetendum eſt quòd ankyloſis venerea profligato morbo ſæpiùs ſuperſit. Anne hæc ita eveniunt, quòd Mercurii efficacia, quæ ſolvendæ materiei oſſeæ molliori & recèns impactæ ſufficit, impar ſit reſolvendæ duriori & in verum os jam ſolidatæ?

6°. Quotieſcunque teſtes ambo, vel teſtium alteruter, tument ab hærente, collecto & inſpiſſato ſemine. Solent enim ſæpenumero tumores iſtiuſmodi, ſi inveterati ſint & lapideam duritiem adepti, ita difficiles eſſe, ut remediis rebelles nulli cedant hydrargyroſi. An ideò quòd Mercurius nec ſemen inſpiſſatum & caſei inſtar grumoſum, quo teſtes turgent, attenuare & diluere; nec laxata vaſcula ſpermatica, quorum glomeratione teſtes conſtant, nativo tono reſtituere valeat, unde geminâ de causâ nulla teſtium reſolutio ſperanda ſit? *6. Quoties teſtes indurati tument.*

7°. Quotieſcunque adeſt gonorrhœa virulenta, ſive recens ſit, ſive antiqua & inveterata. Quamvis enim nec ſemel obſervatum fuerit inunctionum adminiſtratione cum cæteris ſymptomatis gonorhœam quoque perfectè curatam fuiſſe, id tamen perpetuum non eſt, acciditque multoties etiam poſt legitimam hydrargyroſim, gonorhœam, licet jam ampliùs venerea non ſit, fluxu æquè uberi ac anteà ſcaturire. An quia præter veneni vim inunctionibus deletam, longiore temporis intervallo & fortiore ulceratæ partis deterſione opus eſt, ut ulcus in proſtatis ſuperſtes cicatrice coeat? *7. Quoties gonorrhœa virulenta adjuncta eſt.*

8°. Quotieſcunque ſtranguria à prægreſſis gonorrhœis orta ægrotantes torquet, vel continuò, vel per intervalla. Malum enim, licet uſu Mercurii levius plerumque fiat, naturam tamen ita retinet, ut iterùm pari fermè ferociâ ſæviat identidem. An quòd Mercurius impar ſit reſolvendis hyperſarcoſibus, quæ in urethrâ ſuccrevêre; emolliendis durioribus cicatricibus aut ſuturis, quæ in eodem ductu proſtant; aut demùm conſolidandis ulceribus, quibus eroditur; à quibus cauſis ſtranguriam dependere ſuprà vidimus? *8. Quoties ſtranguria prægreſſis gonorrhœis ſucceſſit.*

9°. Denique, quotieſcunque ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio luis venereæ comes eſt individua. Experientiâ enim compertum eſt eas luis venereæ ſpecies uſu mercurialium, ſi ſola ſint, non tam expugnari quàm provocari, atque adeò ſi radicitùs unquam curentur, curari nunquam, niſi anti-chœradica aut anti-ſcorbutica cum anti-venereis & mercurialibus vel unà vel alternè exhibeantur. An quòd ſcrofuloſi vel ſcorbutici ſeminii guttulæ, veneni venerei guttulas aliquot in ſinu ita intimè recondant, ut inacceſſæ fiant & inexpugnabiles; haud diſpari modo ac in amalgamate auri & argenti ſolent auri atomi quædam ab argenti atomis undique ita obvolvi, ut ab aquâ regiâ nequeant ullomodo nec attingi nec diſſolvi. *9. Quoties ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio morbi comes eſt.*

III. Datur & alterum luis venereæ genus præcedente pejus, in quo curationem morbi inſtituere adeò periculoſum eſt, ut ſoleant inde gravia infortunia ſæpenumero obvenire, niſi cautiſſimè procedatur. Iſtiuſmodi ſunt lues venereæ ſequentes; *III. Datur genus alterum luis venereæ, in quo curatio periculoſa ſit.*

1°. Quæcunque inter graviſſimas lethaleſve lues venereas, quas ſuprà

1. Si morbus ſit è numero graviſſimorum.

recenſuimus, locum habent. Jure enim metuendum eſt ne ægrotantes gravi & diutinâ labe jam fracti, antiquove morbo exhauſti, qui inunctionum uſu plerumque exaſperatur ſaltem initio, tædio & vehementiæ adhibiti remedii, atque provocati ptyaliſmi moleſtiæ ſuccumbant.

2. Si conjungatur cum ſcorbuticâ oris exulceratione.

2°. Quæcunque ſcorbutum comitem habent, quo gingivæ & oris interiora fœteant, liveant, putrefiant & tumeant in fungos. Quippe ubi primùm accedit oris phlogoſis & exulceratio, qualis in ptyaliſmo adeſt, ſolent ſemiputres tùm gingivæ, tùm faucium palatique partes, ab ulcere phagedænico & erodente depaſci, quod in gangrænam brevi deſinit, vel proximè deſiturum videtur.

3. Aut cum ſcrofulis gravioribus.

3°. Quæcunque cum ſcrofulis ſtrumiſve adeò gravibus conjunctæ ſunt, ut aures, collum aut maxilla utraque, multis, duris, tumidis, calloſis glandulis obſideantur. Timendum eſt ſcilicet ne ſtrumoſæ glandulæ unà cum ſalivalibus mole augeantur ptyaliſmi tempore, & jugulares venas, ramoſque venoſos, qui in jugulares deſinunt, ita comprimant & anguſtent, ut inde à retento ſanguine, tùm in ore major futura ſit phlogoſis & exulceratio cum periculo gangrænæ, tùm quod gravius eſt, nimia cerebri oppreſſio, non ſine vitæ diſcrimine.

4. Aut cum epilepſiâ, cujus inſultus frequentes ſint

4°. Quæcunque epilepticos adoriuntur, qui frequentibus & gravibus paroxyſmis corripi ſolent. Nam periculum eſt ne ptyaliſmi tempore, dùm glandulæ ſalivales tument, & tumefactione venas jugulares premunt, graviſſimi advocentur inſultus; unde tùm major oris inflammatio & exulceratio à variâ maxillarum diſtorſione & multiplici linguæ morſu, tùm quod pejus eſt, immodica in cerebro hæmoſtaſia, quæ periculo nunquam vacat.

5. Aut cum hypochondriaco affectu gravi.

5°. Quæcunque hypocondriacis accidunt. Cùm enim naturâ & morbo meticuloſi ſint, vanis imaginibus perculſi inani quidem pavore perterrefiunt toto curationis tempore, ac Medicum importunis querelis exagitant; ſed hæc tolerabilia: At verò dùm ptyaliſmus acriùs urget, animum plerumque ita deſpondent ex deſperatione, ut frequenti & gravi deliquio ſubinde deficiant, unde improviſa ſalivæ fluentis ſuppreſſio, tumefactio glandularum ſalivalium, hærentia ſanguinis in ore, capite, cerebro, adeòque harumce partium inflammatio vel oppreſſio, quæ ſingula periculi plena ſunt.

6. Aut cum diarrhœâ habituali.

6°. Quæcunque ad ægrotantes pertinent, qui diarrhœâ laborant habituali. Tunc enim vis tota Mercurii ad inteſtina ruens, quò tendit humorum impetus, vellicat, inflammat, rodit interiorem eorumdem tunicam, & ventris tormina graviſſima, alvi fluxus multicolores cum teneſmo, imò dyſenteriam advocat, & eâ quidem vehementiâ, quæ ulteriorem inunctionum uſum non raro diſſuadeat. Idem planè dicendum, ſi inunctiones ptyaliſmi loco diarrhœam ipſæ moveant, quod aliquando obtingit etiam iis quibus alvus adſtricta eſſe ſolet, ſed nunquam ſine magno ægrotantium detrimento.

7. In mulieribus, quæ uterum gerunt

7°. Quæcunque mulieres malè habent, quæ uterum gerunt. Siquidem periculum eſt ne abortiant, tùm orgaſmo, quem Mercurius ciet in ſanguine, tùm tædio, dolore, agrypniâ, quæ ptyaliſmum conſequuntur, tùm maximè ventris torminibus & niſu deſidendi, ſi alvus diarrhœâ ſolvatur.

8. Aut qui-

8°. Quæcumque curandæ veniunt in fœminis laborantibus ulcere, skir-

rho, carcinomate uteri, ſive à cauſâ venereâ, ſive ab aliâ quâvis. Contingit enim non ſemel ſanguinem nimis attritum & comminutum, in anguſtata, infarcta, conſtricta uteri vaſa arietare ptyaliſmi tempore momento ita valido, ut viam ſibi vi faciat, & hæmorrhagiam ex utero vel lethalem vel periculi plenam advocet. bus uterus ulcere, vel carcinomate affectus eſt.

9°. Tandem, quæcunque infantes, ſeneſve decrepitos invadunt. Cùm viribus enim parùm valeant, quæ in his grandiore ætate fractæ, in illis verò teneriore nondùm confirmatæ ſunt, de utriſque perinde timendum eſt, ne miſerè ſuccumbant, aut graviori caſui, ſi quis forſan ingruat, aut etiam ſoli ptyaliſmi vehementiæ, ſi diuturnior ſit. 9. Tandem in infantibus, & ſenibus.

IV. Cæterùm ſi de ægri ſalute nulla ſpes eſſe videatur, *palliativis* quidem remediis mitiganda eſt morbi ferocia, ſed deſperatis nulla hydrargyroſis adhibenda, ne temerè infamentur ea remedia, quæ multis fuêre ſaluti. At verò ſi qua ſpes affulgeat, quamqam exigua, remediorum alea tentanda eſt, cùm, ut ait Celſus, *in evidenti morbis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri, quàm nullum*, ſed tentanda eſt prudenti cautoque conſilio. IV. Hydrargyroſim cautè adhibendam eſſe.

Itaque 1°. Si lues venerea ſit è genere graviſſimarum & quæ plerumque morte judicantur, poſt debitam præparationem Mercurius longioribus intervallis illinendus eſt & parcâ manu, eâ ſcilicet doſi cui ferendæ vires pares eſſe videantur. Vix quidem ſperare licet eo pacto morbum gravem & inveteratum plenè exſtirpatum iri; at ſaltem ita mitigandum eſſe certum eſt, ut ægro, poſtquam à remedio convaluit, meliuſculè ſit. Tunc ergo redintegratis viribus, mercuriales inunctiones denuò, ſed majori doſi, adhibendæ, quibus ſi morbi vehementia necdùm ceſſerit, inſtauratis rurſùm auctiſque viribus hydrargyroſis tertiò repetenda, ſed tandem, tanquam re ad triarios redactâ, omni operâ eâ ſaltem vice jam enitendum eſt, ut virus omne perfectiſſimè debelletur. 1. Si lues venerea ſit è genere graviſſimarum.

2°. Si lues ſit ex earum numero, quæ curationem cum periculo admittunt, illitus mercuriales ſimili methodo raris quidem intervallis admovendi & paucâ doſi, nempe ne quid mali præcipitantiâ accerſatur, camarinam præproperè commovendo: At verò & pluries & diutiùs iterandi, ſcilicet ut admiſſus eâ ratione Mercurius non modò æquet Mercurii quantitatem, quæ ad plenam curationem neceſſaria eſt, ſed etiam aliquantulùm ſuperet. Quapropter inunctionum adminiſtratio non urgenda ante tempus, ſed potiùs ultra tempus ſuſtinenda eſt, cùm in re tam gravi omnia ſatis citò fieri putanda ſint, modò ſatis benè. 2. Si ſit è numero earum, quæ curationem cum periculo admittunt.

3°. Si lues venerea locum habeat inter eas, quæ Mercurio difficilè cedunt, inunctionibus & paulò majori doſi & paulò longiore temporis ſpatio utendum erit, ut quidquid morboſi ſeminii ineſt ſanguini, vi Mercurii vel ſalivatione omninò everratur, vel extinctionis viâ pleniſſimè debelletur, atque adeò ſi non utrâque ratione, ſaltem alterutrâ, lues omnis venerea radicitùs evellatur. Quòd ſi verò ſuperſint etiamnum poſt abſolutam hydrargyroſim difficiliora quædam ſymptomata, ex eorum numero quæ antè aderant, cùm jam ampliùs à lue venereâ neque dependeant neque foveantur, remediis communioribus corrigenda erunt, ut infrà videbitur. 3. Si ſit ex earum ſpecie, quæ Mercurio difficilè cedunt.

4. Si mulier infecta uterum gerat, partuſque propè adſit.

4°. Si mulieri utero gravidæ, quæ lue venereâ infecta ſit, partus propè inſtet, ab hydrargyroſi tunc quidem abſtinendum eſt, ne in ipſo ptyaliſmo periculoſiùs enixura eſſet. Sed ubi primùm à puerperio refecta fuerit, ex arte ſananda eſt, dùm alumnus pendet etiam tùm ab uberibus, ut unâ eâdemque operâ ſanetur & ipſa, & infans, quocum vitium communicavit. At verò ſi legitimum puerperii tempus longè abſit, cùm periculum in morâ maximum eſſe ſoleat, omiſsâ inani cunctatione inunctiones mercuriales ſtatim adhibendæ ſunt, ſed eo gradu, quem mater & fœtus qui utero geritur, ſine detrimento tolerare poſſint.

5. Si infans inquinatus lacteat.

5°. Si infans, qui lue venereâ inquinatus eſt, lacteat, tenerrimæ quidem ejuſdem ætati parcendum eſt, ſed ipſius loco nutrix hydrargyroſi ſubmittenda, tantò quidem potiore jure, quòd hæc ejuſdem vitii particeps ſit. Sic nutricem ſanando ſanabitur facili operâ & alumnus, lactis ope, quocum mercuriales atomos eâ quantitate hauſturus eſt, quæ curationi ſufficiat. Si infans verò jam à nutrice ſummotus fuerit, ipſemet ſine cunctatione curandus eſt, vel preparatis mercurialibus internè ſumptis, vel quod tutiùs cenſeo, inunctionibus ex Mercurio. Nec obſtat huic therapeiæ ætas tenerior, cùm facile ſit prudentiâ & conſilio infantis incolumitati conſulere.

6. Si æger ſit ſenex decrepitus.

6°. Idem dicendum de ſenibus, qui ſi lue venereâ laboraverint, illitu mercuriali ex arte curandi ſunt, quamquam depontani & decrepiti, ſed eâ methodo curandi, quâ depontanos & decrepitos curare decet & licet.

CAPUT VI.

De Præparatione ad hydrargyroſim.

Satis conſtat ex iis, quæ ſuprà dicta ſunt *Lib. II. Capp.* 11. 12. & 13. virus venereum nullâ methodo certiore, tutiore, efficaciore profligari poſſe, quàm hydrargyroſi. Hìc ergo non de genere medicinæ, quæ confirmato morbo venereo conducat, ſed de medicinæ modo quæritur, hoc eſt, de rectâ inunctionum mercurialium adminiſtratione ſive hydrargyroſi; ſiquidem triſti, ſed nimiùm frequenti experientiâ compertum eſt, hanc ipſam hydrargyroſim, etſi periculo vacet ritè adhibita, gravem eſſe, difficilem, & periculoſæ plenam aleæ, ſi temerè, præpoſterè, inconſideranrè, præproperè adminiſtretur. Quocirca cauto opus eſt, ſedulòque providendum, 1°. Quid antè, 2. Quid per, 3°. Quid poſt hydrargyroſim peragendum ſit.

Ante hydrargyroſim ad quatuor attendendum eſt.

Ante hydrargyroſim prudentis Medici officium eſt ad quatuor attendere: 1°. Ut præſens ægri ſtatus Mercurio ferendo par ſit: 2°. Ut anni tempeſtas remedio ſit opportuna: 3°. Ut diligens adhibeatur præparatio, quâ vitia ſanguinis, ſi qua fuerint, emendari, & noxæ quæ ab uſu Mercurii plerumque imminent, declinari poſſint: 4°. Demùm ut recta ſit unguenti mercurialis, quod illini debet, compoſitio.

§. I.

§. I. AN PRÆSENS ÆGRI STATUS FERENDO REMEDIO PAR SIT?

Circa primum certa eſt & ab omnibus definita lex, ne hydrargyroſis ægrotanti ulli adhibeatur, qui ex morbo quovis periculosè decumbat, aut quem vires, morbo, venere, labore, inediâ nimiùm exhauſtæ, ferè deſtituant. Quorsùm enim conduplicato malo morbum morbo addere, & ægrotum remedio difficili imparem imprudenti therapeiâ excruciare non ſine evidenti vitæ diſcrimine? I. Ut æger ferendo remedio par ſit.

Quocirca hydrargyroſis non adhibenda.

Itaque I. Hydrargyroſi perpetuò ſuperſedendum eſt, quoties ſyphiliticus acuto morbo tentatur, ut febre malignâ, ſynochâ, lipyriâ, cauſone &c. pleuritide, peripneumoniâ, hæmoptoë &c. 1. Nec iis qui acuto;

II. Imò verò quoties morbo chronico detinetur, qui deploratus vel admodum periculoſus ſit, ut hydrope pectoris vel abdominis confirmato; gravi ſkirrho hepatis, lienis, uteri; phthiſi ad tertium gradum perductâ; febre lentâ diuturnâ &c. 2. Nec iis qui chronico morbo deplorato tentantur.

III. Huic tamen legi minimè parendum eſt, ſi certò conſtet vel ſaltem valdè probabile ſit morbos illos chronicos à lue venereâ, tanquam à causâ primariâ, ſymptomaticè dependere. Tunc enim ægro, cùm ſit in præcipiti, ſpes una eſt, nempe ſublatâ ſemel morbi causâ morbum quoque ſublatum iri; atque adeò in evidenti mortis periculo ſatius eſt anceps remedium experiri, quàm nullum. Niſi probabile ſit morbos illos chronicos à lue venereâ pendere.

IV. Cæteri verò morbi chronici, quicunque naturâ vel intenſione minùs urgent, nullomodo obſtant quominùs hydrargyroſis adhibeatur. Neque enim puto quemquam ab hujus remedii uſu deterreri poſſe, quòd æger aſthmate *v. g.* cordis palpitatione, inappetentiâ, bradypepſiâ, cephalæâ habituali, nephritide &c. laboret.

V. Quod ad vires, præſens illarum ſtatus prudenter expendendus eſt, & ex æquo ac bono æſtimandus; & ſi à causâ qualicunque magnoperè exhauſtæ fuerint, hydrargyroſis uſque differenda eſt, dùm temporis diuturnitate, quiete, diætâ analepticâ inſtaurentur, ne debilior æger ptyaliſmi tædiis, doloribus, incommodis miſerè ſuccumbat. 3. Nec iis quibus vires magnoperè exhauſtæ ſunt.

VI. Cæterùm quandoquidem duplex eſt hydrargyroſis, altera *plenior*, quæ inunctionibus majoribus & quotidianis, vel ſaltem frequentioribus, donec ptyaliſmus cieatur; *parcior* altera, quæ minoribus & rarioribus illitibus perficitur, & quâ nulla provocatur ſalivatio vel pauca, diverſam cautionem adhibere neceſſum eſt, prout utram utri præferre viſum fuerit, majorem nempe, ſi pleniore hydrargyroſi ptyaliſmus excitandus eſſe videatur, quia vires inde magis frangi certum eſt: Minorem verò, ſi hydrargyroſi parciore, quæ nullum ptyaliſmum motura ſit, uti placuerit, quoniam conſtat eâ therapeiâ vires non exolvi, vel ſaltem multo minùs exolvi. Præſertim ſi de hydrargyroſi pleniore quæſtio ſit.

VII. Cùm experientia docuerit ſalivationis impetum in mulieribus Mercurio inunctis plerumque ingraveſcere, cùm inſtant catamenia, operæ compendium foret mercurialem therapeiam intermedio tantùm tempore, quod vacuum eſt, in illis inſtituere. Sed cùm hydrargyroſis ultra menſem produci ſoleat, vix ullâ ratione poteſt effici, quin cum purgatione 4. Demùm nec mulieribus, quo tempore inſtant menſtrua.

illâ menſtruali aliquomodo concurrat. At ſaltem diligenter curandum eſt ut in finem therapeiæ incidat, dùm ſalivatio incipit ſponte ſuâ remitti. Quamobrem præmiſſis remediis præparatoriis ante profluvium menſtruum, hydrargyroſis confeſtim adhibenda eſt altero vel tertio die, poſtquam deſierit catameniorum fluxus, eo pacto non antè rediturus quàm poſtremo curationis tempor, ecùm res in vado futura eſt.

§. II. QUÆ ANNI TEMPESTAS ELIGENDA SIT?

II. Ut anni tempeſtas idonea ſit.

De anni tempeſtate ferè nulla quæſtio eſt, nam I. Omnium opinio eſt hydrargyroſim nec hyeme, nec æſtate, adminiſtrandam eſſe, ſi commodè ita liceat; non *hyeme* quidem, ne ſanguis frigore inſpiſſatus tardiùſque circulans Mercurii efficaciam nimiùm eludat; ne corporis pori arctiùs conſtipati perſpirationem parciùs excludant; ne frigore ſubitaneo ſuppreſſa perſpiratio, vel ſalivatio cohibita locum dent gravi catarrho in pectus, aut decubitui in caput: Non *æſtate* verò, contrariis rationum momentis, ne ſanguine calore fervidior, citatiùſque motus nimiam à Mercurio eliquationem experiatur; ne per cutis ſpiracula laxiùs patentia immodica fiat diapnoë, cum notabili virium detrimento; demùm, ne periculoſæ turbæ & febriles orgaſmi in ſanguine excitentur ex leviore cauſâ, non ſine aliquo ægrotantis diſcrimine.

Ideòque nec æſtiva, nec hyemalis.

Sed verna, vel autumnalis.

II. Anni tempeſtates hydrargyroſi maximè opportunas vernam eſſe vel autumnalem, dum aër tepidior Mercurii energiam neque retardat, neque præcipitat, ſed commodè adjuvat, ac diaphoreſi & ptyaliſmo utiliter favet.

Et præſertim verna eligenda eſt.

III. Vernam tamen autumnali eo nomine præferendam videri, quòd veris tempore creſcente in dies aëris ſuavitate ægri remediis jam defuncti reſtituantur celeriùs commodiùſque, quàm in autumno, præſertim extremo, quo aëris inclementia ſenſim ingraveſcit.

Si morbus urgeat, poteſt remedium adhiberi quâvis tempeſtate.

IV. Verùm ſi morbus ſymptomatum gravitate urgeat, & periculum fuerit in morâ, abjectâ anxiâ commodioris temporis expectatione, hydrargyroſim confeſtim adhibendam eſſe vel ipſâ æſtate, aut hyeme mediâ, eâ tamen cautione atque proviſione, ut in cubiculo, in quo æger decumbit, aëris fervor, frigoriſve acerbitas omni arte atque operâ quàm maximè mitigentur.

Sed hyeme tamen commodiùs quàm æſtate.

V. Hyemem cæteris paribus hydrargyroſi minùs inopportunam videri quàm æſtatem, quandoquidem certiora & tutiora ſuppetunt præſidia ad frigorum vim extenuandam, quàm ad ſedandas caloris moleſtias. Adde hyeme Mercurium tardiùs ſegniùſque agere, atque adeò faciliùs regi & cum minore ægri periculo, quàm æſtate.

Cauto ſemper opus eſt, ſi cœlum ſit mutabile.

Cæterùm quâvis anni tempeſtate cauto opus eſt, ſi cœlum dubium & ita varium ſit, ut modò frigeat, quod antè æſtuoſum erat, aut æſtuoſum fiat quod modò frigebat, auſtro & aquilone vices alternantibus. Hinc enim, cùm mercurii vis nunc retineatur, nunc incitetur inopportunè, major in illâ dirigendâ ex normâ, & cautio & diligentia adhibenda eſt.

§. III. QUALIS PRÆPARATIO AD HYDRARGYROSIM ADHIBENDA SIT?

Operæ pretium eſt hydrargyroſi præparatoria ea remedia præmittere, quæ emendatis ſanguinis vitiis, ſi qua adſint, nimiam Mercurii efficaciam moderentur, turbas inde alioquin excitandas compeſcant, atque infortuniis occurrant, ſi qua forſan imminerent. *Iſtuc* enim *eſt ſapere*, ut Comicus (*a*) ait, *non quod ante pedes modò eſt Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt, Proſpicere.* III. Ut diligens præparatio adhibeatur.

Primò. In hunc ergo finem 1°. Minuenda eſt ſanguinis quantitas & vaſa deplenda, ut ſanguini Mercurii vi rarefaciendo ſpatium fiat. Indicationes, quibus ſatisfaciendum eſt.

II. Everrenda cacochylia, quæ in primis viis congeſta latet; imò etiam bilis, cæterique humores vitioſi, qui in ſanguine redundant, evacuandi ſunt, ne ptyaliſmi tempore mota camarina intempeſtivas turbas cieat.

III. Diluendus eſt ſanguis ſpiſſior, & ſi acrimoniâ peccaverit, demulcendus, ut Mercurio atterenti faciliùs inde obſequatur, minorem fervorem contrahat, & humores diureſi, diaphoreſi, catharſi, ptyaliſmo educendos minùs acres ſuggerat.

IV. Demùm, emolliendus eſt partium, & præſertim viſcerum tonus, ut laxiora vaſcula & vaſculorum ſtamina ſanguinis attritionem & circulationem citatiorem, humorum ſecretionem & excretionem uberiorem, & perfectam reſolutionem obicum renitentium, ſi qui forſan impacti hæreant, ſine damno tolerare poſſint.

Secundò. Uſu receptum eſt generalibus illis indicationibus ſequenti methodo ſatisfacere. Vulgaris methodus, quâ iiſdem ſatisfit.

I. Vena tunditur in alterutro brachio, atque ſanguis emittitur ad ℥ xij.

II. Præmiſſo clyſtere emolliente, catharticum ſequente die exhibetur, pro variâ ægrotantis temperie varium, ſed ut plurimùm ex infuſo ʒ ij. folliculorum vel foliorum ſennæ orientalis, & ʒ j. ſalis vegetalis, cum additis mannæ calabrinæ ℥ ij.

III. Deinde balnea aquæ communis tepidæ adhibentur, ſemel tantùm in die, ſi æger imbecillior ſit; ſi verò fortior fuerit, bis, manè jejuno ventriculo, & veſperi poſt confectam prandii concoctionem. In quolibet balneo immorandum eſt ad horam unam, vel ad ſeſquihoram; cæterùm in balneandis mulieribus, quæ uterum gerunt, cauto opus eſt, ne balneis nimiis aut diuturnioribus utero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni. Imò quandoque conſultè agas, ſi balneationes in totum omittas in prægnantibus valetudinariis, quæ utero utuntur difficiliore, ne quantâcunque cautione adhibeantur, facti abortûs cauſa ſint, vel in ſuſpicionem veniant illati. Sed tunc balneorum omiſſio ſupplenda eſt diuturniore exhibitione apozematum diluentium & temperantium, ſeri lactis, imò lactis ipſius, ſi ſtomachus lactis patiens ſit.

IV. Propinatur quolibet mane in balneo vel in lecto hauſtus ſeri lac-

(*a*) Terent. *Adelph. Act.* 3. *Scen.* 3.

tis depurati, chalybeati, & infuſis chamædryos, naſturtii aquatici, chærefolii &c. foliis alterati; vel juſculum ex pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis vitulinæ cum decoctis herbis diluentibus, refrigerantibus, vulnerariis, nempe cichorio ſilveſtri, pimpinellâ, agrimoniâ, ſcolopendrio, capillo veneris, naſturtio aquatico, & ſimilibus.

V. Balneorum numerus certâ lege non definitur, ſed varius eſſe debet, & pro ægrotantium temperie ſicciore, vel humidiore, major, minorve. Rarum tamen eſt balnea citra decem ſubſiſtere, aut aſcendere ultra viginti.

VI. Finito balneorum uſu, vena denuò ſecatur in plethoricis, ac deinde iteratur purgatio. Sin verò nulla adſit plethora, neque alia urgeat mittendi ſanguinis indicatio, omiſsâ venæ ſectione purgans denuò præſcribetur, quale ſuperiùs.

VII. Sunt qui balneum ſemel atque iterùm repetant poſt hanc alteram purgationem, ut fervorem cathartico inductum temperent, quod ipſe nunquam improbo, imò in ægrotantibus bilioſæ temperaturæ & habitûs ſiccioris utile eſſe judico.

VIII. Cæterùm toto præparationis ſtadio imperatur diæta temperans, humectans, refrigerans ex cibis eupeptis & euchymis, moderatè aſſumptis, & in quâ à vino, venere & exercitiis nimiis tùm corporis tùm animi parcatur.

IX. Ex his liquet graviter eos errare, qui putant ægros ad hydrargyroſim præparandos eſſe remediis calefacientibus, juſculis *v. g.* viperinis; decoctis Guaiaci, radicis Chinæ, Sarſæ-parillæ & Saſſafras; præparatis mercurialibus internè ſumptis &c. His enim ſanguinis fervorem, ſiccitatem, acrimoniam augent; his ſolidorum fibras, ſtamina, vaſa durant, criſpantque. Hinc ergo Mercurii vis in ſanguinem magis tumultuoſa, ne dicam incendiaria; hinc excretiones parciores & acriores; hinc demùm frequentiores futuræ ſunt oris & interaneorum phlogoſes eryſipelatodes, ulceroſæ, gangrænodes.

Præparatio operoſior, quæ adhibenda eſt.

Tertiò. Allata remedia ſatis ſunt ſuperque in vulgo ſyphiliticorum, in quibus cæteroquin omnia ſana ſunt. At verò paulo operoſiore præparatione opus eſt, ſi qua labes alia gravis lateat, quæ cum lue venereâ conjuncta ſit, ut liquet exemplis ſequentibus, quæ notiſſimos & maximè obvios caſus exhibent.

1 In pulmonariis.

I. Itaque ſi æger pulmonarius, macilentus, febriculæ obnoxius, anheloſus, tuſſiens, in phthiſim vel tabem inclinaverit, neque ad hydrargyroſim, imò neque ad ullam ante hydrargyroſim præparationem properandum eſt;

1°. Niſi priùs exhibito lacte aſinino, caprillo, vaccino &c. per unum aut alterum menſem, ſemel aut bis in die, imò etiam pro omni alimento, ſi ventriculus lac facilè concoquat.

2°. In ipsâ præparatione blandis catharticis utendum eſt, mannâ ſcilicet vel medullâ caſſiæ; ac balneorum loco ſemi-cupia tantùm adhibenda, ne fortiorum purgantium vi, vel nimiâ aquæ totum corporis habitum ambientis preſſione pectus malè habeat.

2. In cachecticis.

II. Si ægro lurido & cachectico pedes œdematoſi, & viſcera obſtruc-

tionibus infarcta ſint, 1°. Per duodecim vel quindecim dies exhibenda quotidie manè jejuno ventriculo opiata purgans & aperiens ex croco Martis aperiente, pulvere millepedum recente, aloë ſuccotrinâ, ſale tartari, abſinthii, vel ammoniaco &c. ut promotâ diureſi ſerum in corpore ſtagnans evacuetur.

2°. Quarto vel quinto quoque die huic opiatæ addendum eſt jalappium ad gr. xv, vel xx, aut diagridium ad grana ix, vel xii, ut catharſi faciliùs egerantur, quæ ſegniùs tardiùſque diureſi educenda forent.

3°. Demùm in ipsâ præparatione nulla debet ut plurimùm venæ ſectio celebrari, vel ſaltem celebrari debet parciore manu. Balnea quoque minùs multa adhibenda, ne ſolidorum fibris vaſiſque jam morbo laxioribus nimia laxitas concilietur.

III. In ictericis, quibus bilis, & hypochondriacis, quibus ſanguis ſpiſſior eſt ſicciorque, 1°. Utile eſt exhibere per dies aliquot juſcula vel apozemata ex decoctis foliis cichorii, ſcolopendrii, pimpinellæ, agrimoniæ, naſturtii, cum tartaro chalybeato ſolubili ad ℈ j. vel arcano duplicato ad ʒ ß. 3. In ictericis.

2°. Poſſunt, ſi tempeſtatis ratio permiſerit, aquæ minerales chalybeatæ ex earum genere, quæ blandiùs agunt, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Caranſac, de Spa* &c. per hebdomadas aliquot potandæ præſcribi, ad libras ij, vel iij, manè jejuno ventriculo, ſed quæ balneo Mariæ priùs calefiant.

3°. In ipsâ præparatione balneorum uſui diuturniùs inſiſtendum eſt, quibus & bilis ictericorum tenuior, & hypochondriacorum ſanguis dilutior fiat, unde minùs periculi futurum ſit, ne in ipsâ hydrargyroſi turbas dent.

IV. Si æger frequentibus inſultibus epilepticis quati ſoleat, omni ope atque operâ enitendum eſt, ut fractâ priùs morbi vehementiâ nulli vel leviores paroxyſmi adfuturi ſint tempore hydrargyroſeos. 4. In epilepticis.

In hunc finem 1°. Sanguis paulò largiùs mittendus eſt, & mittendus quidem è pede, ut à cerebro quàm longiſſimè avocetur.

2°. Purgatio iterata non ignaviore cathartico movenda eſt, ſed emetico, quo docuit experientia cerebri infarctus qualeſcunque efficaciſſimè diſcuti vel imminui.

3°. Balnea eâ cautione adhibenda, ne noceat capiti nimia ſanguinis copia, quæ ab habitu corporis intrò repellitur aquæ ſuperincumbentis gravitate: Sin ſecùs, omiſſis balneis ſemi-cupiis utendum.

4°. Toto præparationis tempore, imò etiam ante præparationem, in uſum advocanda ſunt remedia, quæ anti-epileptica dicuntur, inter quæ famâ potiſſimùm valent pulveratum cranium hominis violentâ morte perempti; ungula alces; ſalia volatilia viperarum, cranii humani, cornu cervi; pulvis ad guttetam; radix valerianæ ſilveſtris pulverata; martialia; mercurialia, præſertim cinnabaris antimonialis &c. ex quibus variè commixtis confici poſſunt boli vel opiatæ manè jejuno ventriculo deglutiendæ, ſuperbibendo juſculum radice pæoniæ maris alteratum.

V. Si in ægrotante tibiæ maculis violaceis, lividis, nigris variæ ſint; ſi gingivæ molles, fungoſæ, putres fuerint; uno verbo ſi ſcorbutus adſit, 5. In ſcorbuticis.

vel ſtatus ad ſcorbutum manifeſtè inclinans, uno aut altero ante præparationem menſe ſanguinis dyſcraſiæ & gingivarum putredini ſedulò medendum eſt ſequenti methodo.

Utendum eſt 1°. Juſculis, apozematis, ptiſanâ ex decoctis radicibus herbiſque anti-ſcorbuticis; *v. g.* radicibus polypodii, lapathi ſilveſtris, lapathi aquatici, ariſtolochiæ rotundæ, ari, lepidii, raphani ruſticani &c. foliis cochleariæ, armoraciæ, naſturtii aquatici, becabungæ, hederæ terreſtris, lupuli, ſalviæ, argentinæ, erucæ, apii, chamædryos, chamæpityos &c.

2°. Bolis aut opiatis ex remediis ejuſdem ſimiliſve efficaciæ, qualia ſunt cortex Winteranus ſive canella alba, gannanaperis ſive cortex Peruvianus, ſchacarilla, fæcula radicis ari, ſemen naſturtii, crocus Martis aperiens, cæteraque martialia, antimonium diaphoreticum, æthiops mineralis, ſalia volatilia omnia &c.

3°. Aquis mineralibus chalybeatis, quæ ſanguinis muriam eluant, & vitioſam craſſitiem emendent, quales ſunt *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Pougues*, *de Spa*, *de Caranſac*, *de Vals* &c.

4°. Lacte aſinino vel caprillo ſincero, aut vaccino cum addito ad æquas vel ad tertias partes decocto ligni ſancti, ſemel in die, manè ſcilicet jejuno ventriculo; vel bis, nempe mane & ſerò.

5°. Gingivæ putres, reſectis priùs fungis, ſi qui ſint, & ſcarificatâ fungorum baſi, Lanfranci collyrio, vel ſpiritu ſalis leviter imbuendæ ſunt, quò putredini occurratur. Deinde gargarizationibus ſive lotionibus anti-ſcorbuticis abſtergendæ ſunt, quæ parantur ex aquâ vitæ cum additis camphorâ, ſaccharo candido & alumine rupeo; vel ex decoctis radicum ariſtolochiæ rotundæ aut biſtortæ, ſtrobilorum pini, corticis aurantiorum amarorum, foliorum & fructuum ſumach, cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad ſ. q.

6°. Mitigatâ iis remediis morbi ferociâ, quod ad cætera adhibebitur vulgaris præparatio ad hydrargyroſim.

ε. In iis, qui diarrhœâ habituali laborant.

VI. Demùm, ſi ſyphiliticus diarrhœâ detineatur contumaci & habituali, aliquot ante hydrargyroſim menſibus laborandum eſt, ut morbus curetur, vel ſaltem mitigetur.

Eo fine 1°. Æger identidem purgandus eſt cum catholico pro ore ad ℥ j. vel ij. aut ſyrupo magiſtrali ad ℥ j. ß vel ℥ ij.

2°. Pro notâ diarrhœæ causâ remedia adhibenda ſunt varia, nempe aquæ minerales Forgenſes (*de Forges*) pro potu ordinario, ſi à bile acriore; pulvis corticis braſiliani ſive hipecacuanhæ ad gr. xx, xxv, vel xxx, ſi à pituitâ vitreâ, mordicante; pulvis Simaroubæ ad gr. xx, in ſubſtantiâ, vel ad ʒ ß, in decocto, ſi à ſero ſalſo morbus dependeat.

3°. Exhauſto vel mitigato morbi fomite, ad abſorbentia recurrendum, inter quæ potiſſima ſunt corallia rubra præparata, creta Briançonenſis, terra ſigillata, lapis hæmatites, terra Japonica ſive Catechu, crocus Martis aſtringens, cornu cervi uſtum, malicorium, balauſtia, gallæ, conſerva roſarum, miva cydoniorum, theriaca, diaſcordium Fracaſtorii, ſyrupus de roſis ſiccis, corallorum, vel cydoniorum &c. opiatica omnia &c. ex quibus pulveres, opiatas, bolos conficere facile eſt.

4°. Diæta imperanda eſt tenuis ex cibis eupeptis & euchymis, qui ventriculum non gravent, nec in vitioſa liquamina degenerare poſſint.

5°. Denique præparationis tempore balneis paucioribus utendum erit, ne alvus jam laxior nimiùm ſolvatur.

Hactenus de morbis variis, quos plerumque contingit cum lue venereâ concurrere, circa quos velim prudentem Medicum perpetuò memorem eſſe unguentum mercuriale tunc tempocis, ſi unquam aliàs, & parcè & lentè adminiſtrandum eſſe, hoc eſt, raris inunctionibus & doſibus parvis, unde non repentinus & tumultuarius in ſanguinem impetus fiat, ut ab inunctionibus largioribus & frequentioribus, ſed tardus ac ſegnis, quem proinde, ſi res forſan malè cederet, reprimere vel coercere facile futurum ſit.

Quartò. Contrà verò ſunt aliæ morbi venerei facies, quæ nedùm longiorem præparationem expoſcant, ſed ne vulgaris quidem præparationis moras permittunt, ſi nempe os in artuum quodam latenter carioſum levi niſu vel ictu derepente diffractum ſit, unde virulenta tabes circùm diffluat; ſi caries in oſſe quodam altior ad medullam propiùs accedat; ſi exoſtoſis calens, dolens, lancinans in apoſtema videatur proximè degeneratura. Tunc ſanè, cùm periculum ſit in morâ ſummum, omiſsâ penitùs præparatione, vel ad ſummum præmiſsâ venæ ſectione & purgatione ad hydrargyroſim ocyùs properandum eſt, quæ majoribus fiet inunctionibus ſemel atque iterùm, ſi ad retundendam ſymptomatis urgentis vehementiam uberiore mercurii doſi opus eſſe videatur. At verò, mitigato ſemel morbi impetu, tardiore gradu deinceps procedendum erit, tùm ut mercurius in ſanguine diutiùs reſtitans vim majorem exerat, tùm ne præcipitantiâ infortunium quoddam imprudenter advocetur.

Nonnulli ſunt morborum caſus, qui præparationis moras non patiantur.

Si caſus illos excipias numero paucos & reipsâ raros, auctor eſſe nolim ut diligens ægrotantium præparatio ante hydrargyroſim unquam omittatur, quam non modò utilem, ſed etiam neceſſariam eſſe puto, tùm ut vitia à lue venereâ aliena, ſi qua in ſanguine vel in primis viis lateant, emendentur; tùm ut admittendus Mercurius effectus ſuos feliciùs tutiùſque præſtare valeat. Itaque Sydenhamium, virum cæteroqui magni nominis, hac in re minimè audiendum eſſe cenſeo, dùm *in Epiſtolâ reſponſoriâ 2. De Morbis Venereis*, contendit *præludia* iſtiuſmodi tanquam *damnoſa* ſemper *omittenda* eſſe, ac præſtare nihil agere, quàm *venæ ſectione & tenuiore diætâ vires frangere, & importunè ſatagendo nocere.* Quaſi verò periculum eſſet, ne vires ægrotantium miſſione ſanguinis & purgatione unâ aut alterâ intra dies quindecim ita exhaurirentur, ut Mercurio ferendo impares fierent; cùm è contrario manifeſtum ſit cautâ illâ præparatione, 1°. Eliminatâ primarum viarum cacochyliâ, 2°. Imminutâ vaſorum plethorâ, 3°. Relaxato ſolidarum partium erethiſmo, Mercurii in ſanguinem efficaciæ, ſanguinis cæterorumque humorum attritioni, demùm vitioſorum humorum excretioni per oris, inteſtinorum, cutis, renumve cola, viam faciliorem parari.

Sed, ſi caſus illos numero paucos excipias, præparatio aliàs nunquam ſine periculo omitti poteſt.

§. IV. QUÆ SIT COMPOSITIO UNGUENTI MERCURIALIS, *ſive* NEAPOLITANI.

IV. Ut unguentum mercuriale ritè componatur.

Una eſt & admodùm ſimplex ratio unguenti mercurialis ſeu Neapolitani componendi, quæ nunc uſu recepta ſit.

I. Eligendus eſt Mercurius minimè adulteratus, ex cinnabari redivivus, aut ſaltem per corium ſæpiùs trajectus, atque adeò à plumbagine quàm maximè purgatus.

Quæ & quotuplex diligentia in componendo unguento obſervanda ſit?

II. In mortario conterendus eſt additâ pauciſſimâ quidem, ſed tamen ſufficiente terebinthinæ quantitate, donec in fuſcum nigrumve pulverem extinguatur.

III. Cum illo pulvere miſcenda eſt pars æqua axungiæ ſuillæ non ſalitæ, non rancidæ, non liquefactæ, ſed à ſuis membranis purgatæ, & unà tandiù ſubigenda piſtillo, dùm pulvis mercurialis in tenuiſſimas atomos diſtributus ſit, quæ oculi etiam armati aciem ferè effugiant, & per totam unguenti maſſam ex æquo diſpertiantur.

IV. Poteſt etiam, ſi ita videatur, non æqua, ſed dupla axungiæ pars cum pulvere mercuriali miſceri, unde tertiâ parte debilior futura eſt unguenti facultas; ſed hæc medentium judicio permittenda ſunt, quorum officium eſt ex notâ ægroti temperie, morbique curandi inveteratione, unguenti, quo uti placuerit, virtutem metiri ac moderari.

V. Uſum illorum minimè laudo, qui axungiæ loco unguentum mercuriale cum butyro conficiunt; nam eo pacto unguentum colliqueſcit faciliùs, nec inunctæ parti ſatis adhæret. Adde mercuriales atomos minùs diſtractas & interjecto liquidiore butyro laxiùs coercitas in majores guttas faciliùs coire, quæ in cutis poros tantò difficiliùs penetraturæ ſunt.

VI. Cenſeo tamen graviùs peccari, ſi ex antiquiorum Medicorum præjudicio, quibus perſuaſum erat Mercurium frigidæ naturæ eſſe, unguento mercuriali calidiora remedia adjiciantur ad imaginariam illam noxam emendandam, ut oleum laurinum, chamæmelinum, irinum, rutaceum, ſeſaminum, anethinum; unguentum Martiatum, aregon, enulatum; thus, ſtyrax, iris florentina pulverata, cinis ſarmentorum, & alia ejuſdem generis ſexcenta. Etenim ea medicamina nullius utilitatis ſunt, cùm Mercurius frigiditate non peccet, & plerumque ideò nociva, quòd cruori unà cum Mercurio inſtillata febrem aliquando cieant; quòd ſaltem cuti illita, quam acredine irritant & inflammant, exanthemata, phlyctænas, & eryſipelata producant, quibus æger, ſi in periculum non deducitur, at certè mirum in modum moleſtatur.

VII. Accidit interdùm in ægrotantium non paucis, quibus unguentum mercuriale affrictu illinitur more ſolito, ut ad radicem ſingulorum pilorum, quibus partes fricatæ veſtiuntur, papulæ ſubnaſcantur mole parvæ, ſed pruriginoſæ, rubræ, phlogodes, ſuppuratoriæ, eryſipelatodes, vel herpetodes, quæ ægros ſollicitant, angunt, ſomno prohibent. Id præſertim uſu venit & fœminis, quibus vita umbratilis & delicata, cutiſque mollior eſt & tenerior; & viris, qui piloſi ſunt, vel potiùs hirſuti: Videturque cauſa potiſſimùm refundenda aut in terebinthinam,

rebinthinam, quacum mercurius in pulverem extinguitur, aut in axungiam acriorem, vetuſtioremve, quâ mercurius extinctus ligatur in unguentum. Alterutrius enim guttulæ, dùm unguentum fricando illinitur, ad pilorum latera ſubter cuticulam latenter illapſæ formâ inconſpicuâ, cellulis reticularis plexûs, in quas irrepunt, acredine ſuâ ſuffodiendis & in papulas circumcirca faſtigiandis nimiùm aptæ ſunt.

VIII. Si quid ergo in eo genere ex notâ cutis naturâ, vel pilorum luxurie, ægris metuendum eſſe videatur, huic incommodo obviam ire facile futurum eſt adhibito unguento mercuriali, quod in hunc modum confectum ſit.

℞. *Mercurii è Cinnabari redivivi, vel ſaltem optimè purgati, quantum volueris*, v. g. ℥ i j.

Adde *micas aliquot Olei*, ſeu potiùs *Butyri, quod è paſtâ nucleorum Cacao in aquâ bulliente aliquandiù decoctâ colligitur.*

Tere diù, & tritu in pulverem ſubatrum extingue in mortario.

Adjiciantur tunc *Butyri ejuſdem* ℥ i j.

Omnia ſimul accuratiſſimè conterantur & ſubigantur in mortario.

Verùm ne firmius ſit unguentum, admiſce olei ἄπυρυ amygdalarum dulcium, vel quatuor ſeminum frigidorum majorum ℥ j. aut quod præſtat, tantundem olei Balani myrepſicæ, vulgò *nucum de Behen*, quod nunquam rancorem contrahit.

Unguentum eâ ratione præparatum, omnis acrimoniæ expers, blandum, anodynum, cuti fovendæ natum & accommodatum eſt, quod illitum firmiter adhæret nec diffluit, & quo mercurii partes ligantur ſatis quidem, ut ſejunctæ perſtent & ſeorſum ſegregatæ in atomos inconſpicuas; non ſatis verò, ut in ſanguinem commodè & expeditè transfundi non poſſint.

CAPUT VII.

De Adminiſtratione unguenti ſeu potiùs linimenti Mercurialis, ſive de Hydrargyroſi.

GEMINAM eſſe hydrargyroſim non ſemel diximus; alteram, in quâ continuis vel ſaltem frequentibus & magnis inunctionibus ſalivatio cietur uberior; alteram, in quâ rarioribus & minoribus frictionibus lues venerea exſtirpatur, nullâ vel parciore ſalivatione. Utraque ſuas habet utilitates, pro ægrotantium ætate, temperie, ſtatu, aut morbi gradu & inveteratione; ideòque noſtri muneris eſſe reputamus utramque ordine proponere & explicare. Gemina eſt hydrargyroſeos methodus.

§. I. DE HYDRARGYROSI PLENIORE.

I. Plenior, cujus tria ſunt ſtadia.

In hac methodo tria diſtinguuntur ſtadia: Unum, in quo adminiſtratis frictionibus ptyaliſmus proritatur; alterum, in quo motus ſemel ptyaliſmus cautè regitur; tertium, in quo perfectâ morbi curatione ſuperſtiti ptyaliſmo & ptyaliſmi reliquiis medicina adhibetur.

Primum, in quo adhibitis legitimis frictionibus ptyaliſmus movetur,

I. In primo ſtadio, 1°. Tribus primis diebus, atque adeò ſingulo quoque die; vel quod tutius prudentiuſque videtur, intra primos quinque dies, atque adeò diebus tantùm alternis, frictiones tres adhiberi plerumque ſolent. Doſis unguenti ad frictionem quamlibet, ut rarò infra drachmas duas, ſic etiam rarò ſupra unciam ſemiſſem eſſe debet. Prima quidem frictio à pedibus ad tibiarum ſuras, altera verò à ſuris ad crura media, tertia demùm à crurum medio ultra nates ut plurimùm extenditur. Frictionibus perinde opportunæ ſunt tùm ſerotinæ, tùm matutinæ diei horæ, modò manè ante cibum, veſpere perfectâ concoctione adhibeantur.

2°. Frictionis adminiſtrandæ methodus ſemper eadem eſt, nempe ægro ad ignem flammantem ſedente vel ſtante, pars ea corporis, quæ unguento inungi debet, manu ſiccâ ab Iatraliptâ priùs confricatur ad ruborem uſque, ut calore affrictûs pori laxiùs pateſiant. Tunc deſtinata unguenti doſis inter latus utrumque æqualiter diſtribuitur, & nudis manibus ad ignem tandiù illinitur, donec intra cutim ſenſim imbibita exaruerit. Poſtea inunctus locus tibialibus linteis in tibiis, femoralibus in femoribus, vel induſio in reliquo corpore obtegitur, quæ indumenta tandiù geſtari neceſſum eſt, quamquam ſordida ſint, quandiù è re eſſe videbitur, ut inceptus ptyaliſmus ſuſtentetur & prolatetur; cùm enim unguento à cute abraſo ſemel infecta ſunt, emplaſtri mercurialis vices gerunt, quo Mercurii in ſanguinem admiſſi energia continenter promovetur. Denique inunctus æger calefactum lectum confeſtim repetit, ubi per unam aut alteram horam ſeſe continet, donec illitum unguentum altiùs penetraverit.

Et tutò quidem promovetur, modò cautè procedatur.

3°. Die uno poſt frictionem tertiam in oris interiora attentè introſpiciendum eſt, an fortè adſint ulla ſigna futuri ptyaliſmi, qui per id tempus ut plurimùm ingruit. Imò verò quantumvis duce experientiâ compertum ſit ſalivationem rarò moveri ante frictionem tertiam, potiſſimùm parcioribus unguenti doſibus, quales ætate noſtrâ illinuntur, nihilominùs tamen ſapientis eſt ad ſecundam, multòque magis ad tertiam frictionem non priùs procedere, quàm ore inſpecto de Mercurii vi certum augurium ductum ſit. Multa ſunt autem, quæ imminentem ptyaliſmum præſagiant, remotè quidem virium languor, cardialgia, capitis gravitas, pulsûs frequentia &c. Proximè verò parotidum & glandularum maxillarium tumor & dolor, dentium ſtupor, & inflammatio extremorum ductuum ſalivalium tùm ſuperiorum, tùm inferiorum, linguæ & gingivarum rubor & inflatio, oris calor & fœtor, aucta ſalivæ ſecretio, frequentior ſputatio &c.

4°. Quòd ſi die ſeptimo nihil in ore novum, nihil mutatum appareat,

tunc abjectâ cunctatione ad quartam frictionem non modò properandum, quâ lumbi & dorſum à natibus ad collum uſque illinantur, ſed etiam paulò majore unguenti doſi utendum eſt. Imò ſi poſt quartam illam frictionem res in eodem ſtatu perſtiterit, die nono quinta frictio adhibenda, pari ſimilique doſi unguenti, ſuper utraque brachia à ſummis ſcapulis ad pugnos uſque.

5°. Contra verò, ſi die illo ſeptimo præſens gingivarum, linguæ & buccarum ſtatus imminentem ptyaliſmum prænuntient, ne quid temeritati datum videatur, ſubſiſtendum eſt, donec apertè liqueat quò res abitura ſit. Si in plenum & legitimum ptyaliſmum erumpat, benè eſt, & ab ulteriore frictione penitus ceſſandum, motaque ſalivatio ex artis legibus infrà proponendis regenda eſt. Sin verò apparentia ſigna brevi evanida ſpem eludant, poſt dies aliquot quarta frictio celebranda, imò & quinta ſub cautione eâdem, donec tandem optatus appareat ptyaliſmus.

6°. A primâ frictione æger in cubiculo temperatè calido continendus; vino & ſolidioribus cibis interdicendus, ſi gravem diarrhœam, imò dyſenteriam declinare cupias; juſculiſque nutriendus, vel ad ſummum levioribus offis. Pro potu exhibenda ptiſana tepens ex decocto hordeo vel gramine cum liquiritiâ, quæ affatim potanda eſt, tùm ut præcaveatur febrilis incandeſcentia, tùm ut ſufficiens materia ſalivationi ſubminiſtretur.

Et ægri dicto audientes ſint.

II. Moto ſemel ptyaliſmo, qui plenus & legitimus ſit, ſtadium adeſt curationis alterum, de quo nunc paucis.

Alterum; in quo 1. Motus ſemel ptyaliſmus ex artis legibus regitur.

1°. Plenum & legitimum ptyaliſmum illum dicimus, in quo ſaliva lenta, tenax, viſcoſa & pituitoſa fluxu jugi, vel parùm interrupto, ab ore manat ad quatuor, quinque vel ſex libras intra nycthemeri ſpatium, quod tamen neque de incipiente, neque de deſinente ptyaliſmo intelligi velim, ubi ſalivatio necdùm ita uber, vel jam parcior eſt, ſed de ptyaliſmo ad ſtatum deducto, dùm maximè viget, cujuſque legitimos limites à tribus ad ſex libras eſſe puto, quas ultra citraque nequeat rectum conſiſtere. Si enim fluxus infra libras tres ſubſiſtat, æquo minor futurus eſt, & qui debellando morbo ægrè par ſit, niſi per plures dies prorogetur. Sin verò ultra ſex invaleſcat, fortior, nec quem æger facilè tolerare poſſit per ſufficiens dierum ſpatium, ut morbus exſtirpetur. Poteſt autem ſalivationis gradus non modò præſens ex effluentis ſalivæ copiâ æſtimari, ſed etiam futurus ex ulcerum, quæ in ore pullulant, ſitu, numero, gradu ſatis tutò prænoſci, ut explicabitur infrà.

2°. Si ptyaliſmus modum debitum teneat, nec excitandus, nec coërcendus, ſed uno & eodem tenore fovendus eſt per dies 15. 18. 20. 25. prout uberior vel parcior fuerit.

Si verò ptyaliſmus exceſſu peccet & nimius eſſe videatur, compeſcendus eſt & ad debitum modum revocandus, 1°. Detractis tibialibus, femoralibus, induſio, lectique linteis, quæ ab illito Mercurio ſordent: 2°. Deterſis oris ulcuſculis & attactu collyrii Lanfranci coërcitis: 3°. Adhibitis etiam, ſi opus fuerit, catharticis, quæ partem lymphæ & Mercurii ad os impetuoſiùs tendentium verſus inferiora divertant.

E contrà ſi ptyaliſmus defectu peccaverit & æquò parcior ſit, calcar tor-

penti Mercurio adhibendum eſt novis iteratiſque frictionibus, nempe ſextâ, ſeptimâ, octavâ &c. ſed eâ tamen cautione non antè adminiſtrandis, quàm ex obſervato oris ſtatu conſtiterit largiorem ſalivationem non expectandam eſſe, niſi novâ Mercurii additione concitetur.

3°. Sic ergo ex ptyaliſmi modo ac præſente oris ſtatu ſalivatoriæ therapeiæ canon & ordo perpetuò dirigendus eſt, uti ſolet ex inſpectâ pyxide nauticâ curſus navigii. Hinc unicè liquere poteſt ſtandumne in adminiſtrandâ hydrargyroſi, an procedendum vel retrocedendum ſit, atque adeò ea eſt indubia curationis norma, à quâ ſi nec temeritate, nec inconſiderantiâ, quicunque commiſſæ ægrotantium ſaluti providè conſulit, aberraverit unquam, non eſt cur timeat ulla in curationis ſtadio infortunia, vel ſaltem cur gravia timeat, & quæ poſſint ægros in diſcrimen conjicere.

2. Ulcerum ſitus, quæ in ore fiunt, diligenter obſervatur.

4°. Ulcerum, quæ in ore Mercurii efficaciâ fiunt, & quibus ptyaliſmus promovetur, diverſa ratio habenda eſt pro diverſo ſitu, quem in ore tenent. Alia enim inutilia ſunt, imò periculoſa; utilia alia & à periculo omni vacua. Illa quidem omni ope atque operâ quàm celerrimè cohibenda ſunt, & ad cicatricem ducenda, ut quæ nocere poſſint: E contrà vero hæc totâ curationis periodo blandè fovenda, ut à quibus ſalivationis tenor dependeat.

5°. Ad priorem ſpeciem referenda ſunt, 1°. Quæcunque ſine utilitate moleſta ſunt, ut ulcuſcula, quæ labia ſuperiora vel inferiora; palatum; apicem, dorſum vel inferiorem faciem linguæ &c. occupant, unde docuit experientia ægros inani dolore angi & excruciari, ſine promotæ ſalivationis emolumento. 2°. Quæcunque incommoda ſunt cum periculo, ut ulcuſcula quæ columellæ & tonſillis ſive pariſthmiis inſident, unde difficultas deglutiendi; quæ in radice linguæ adſunt, unde inflammatorius linguæ tumor, qui vocis uſum intercipit; quæ ipſis maxillarum commiſſuris internè adnaſcuntur juxta tendines muſculorum manſoriorum, nempe crotaphytis, maſſeteris, pterygoidis interni, unde eroſis convulſiſve illis tendinibus inducitur oris ſtrictura, vulgò *bridure*.

6°. Ad poſteriorem claſſem pertinent, 1°. Quæcunque in genarum medio ad oſtia ductuum ſalivalium ſuperiorum, ſive Stenonianorum, propè adſtant. 2°. Quæcunque fræno linguæ hinc & inde aſſident, extremis oſtiis ductuum ſalivalium inferiorum, ſive Warthonianorum, confinia. 3°. Demùm quæcunque mediæ linguæ margines dentibus molaribus hinc & inde contiguos occupant, utpote quibus omnibus experientiâ compertum ſit irritando, pungendo, lancinando ptyaliſmum ex ſympathiarum legibus alibi explicatis efficaciſſimè & uberrimè prolici.

3. Quæ moleſta & inutilia ſunt, deterguntur, ut ad cicatricem veniant.

7°. Debent ulcuſcula prioris generis, ubi primùm ptyaliſmus apparuerit, ocyſſimè cohiberi, ne morâ nimiùm excreſcant. In hunc finem cum penicillo linteo, imbuto collyrio Lanfranci, quod in officinis proſtat, bis in die detergenda ſunt, donec deraſo albicante muco rubra fiant & ad cicatricem ducendam comparentur. Quòd ſi collyrium viribus impar eſſe videatur, admiſceri poſſunt guttæ aliquot ſpiritûs vitrioli, vel ſpiritûs ſalis; imò in uſum vocari ſpiritus iidem melle addito mitigati, vel etiam ſinceri. Quâlibet vice poſt admotum penicillum collyrio vel ſpiritu acido intinctum dolor aliquandiù ſuſtinendus eſt, ut liquor in ulceris cruſtam pe-

netret; at intra momentum ptiſanâ tepidâ poterit mitigari, à deglutitione cavendo.

8°. Cætera ulcuſcula alterius ſpeciei, quorum certa eſt utilitas, blandè fovenda ſunt ac ſibi permittenda totâ ſalivationis periodo. In ſummâ ſi atrociùs doleant, leniri poſſunt decocto tepido radicis althææ, vel paſſularum & ficuum pinguium; infuſo ſeminum lini & pſyllii; aquâ ſpermatis ranarum, vel quod cæteris præſtat, lacte vaccino vel caprillo tepefacto, ſolo vel cum croco infuſo &c. quibus os identidem colluendum eſt. At verò nunquam temerè cohibenda, niſi ex immoderatâ humoris affluentis acrimoniâ contigerit, ut eadem vel altiùs excaventur, vel latiùs ſerpant, plerumque non ſine notabili vaſorum confinium eroſione, atque adeò cum ſummo hæmorrhagiæ periculo, in quo caſu utile futurum eſt ulcera nimiùm luxuriantia attactu remediorum, quæ præpoſuimus, ita reprimi, ut debitos limites minùs excedant. 3. Foventur reliqua, quæ ad fluxûs ubertatem faciunt ſine moleſtiâ.

9°. Interea, ſi exoſtoſis, dolor, tumor, gummatum, nodus, morbuſve ullus localis peculiarem corporis locum infeſtum habeat, pars illa ſingulâ quâque die, ſi ptyaliſmus moderatus; alternâ aut tertiâ tantùm die, ſi nimius ſit, ex artis legibus inungenda eſt unâ aut alterâ pro vice quâlibet unguenti mercurialis drachmâ, ut eâ ratione, dùm Mercurius in ſanguinem majoribus inunctionibus transfuſus potiſſimas in curando morbo partes implet, ſuperaddita Mercurii doſis, quaſi nova mantiſſà, in ſymbolam veniat, morbumque in parte quâdam peculiari radicatum ſpecialiùs impetat & exſtirpet. Verumtamen cauto opus eſt, ne levioribus illis frictionibus ptyaliſmus jam motus nimiùm intendatur.

10°. Toto illo altero curationis ſtadio æger ſolis juſculis nutriendus eſt; & ſi eſuriat, ova ſorbilia ad ſummum concedenda ſunt, modò febris abſit. Largiſſimus ptiſanæ tepentis potus ingerendus eſt, ut minimum ad libras iv. vel vj. quovis nycthemero. Debet autem os ptiſanâ cautè priùs collui, quotieſcunque juſcula vel ptiſana exhaurienda ſunt, ne pituita acrior viſcidiorque, quæ in ore hæret, abrepta in ventriculum moleſta tormina inferat. 4. Diligens diæta ægro præſcribitur.

11°. Licet ægro, ſi vires valeant, è lecto identidem ſurgere, & ad ignem ſedere intra cubiculum tepidum; ſi verò lectum teneat, debet in illo plerumque aſſidere erecto corporis trunco & capite antrorſùm pendulo, ut ſaliva ſpiſſior ab ore faciliùs effluat. Demùm, quoties præ virium imbecillitate exporrectus cogetur decumbere, jaceat in os pronus, neque in alio corporis ſitu ad ſomnum ſe unquam componat, nempe ut ſaliva perpetim in os affluens ſolâ viæ declivitate ſponte foras manare poſſit & à ventriculo averti. Porrò ne nimio humorum decubitu alterutra pars oris, linguæ, genarumve immoderatiùs tumeat, curæ ſit ut æger, ſi fieri poſſit, in utrumque latus alternatim jaceat. Tandem ſi alvus pigrior ſit, altero vel tertio quoque die enemate ſubducatur.

III. Eâ methodo ptyaliſmus regendus eſt totâ ſtadii ſecundi periodo, hoc eſt per dies xv. xx. xxv. ſi perfecta quæratur morbi curatio. Hinc verò ſalivatione ſponte fatiſcente incipit ſtadium tertium, in quo ptyaliſmi reliquias exhaurire, oris noxas reparare, & exhauſtas ægrotantis vires inſtaurare neceſſe eſt, *Tertium*, in quo ptyaliſmus exhauritur.

Itaque 1°. Lintea omnia, quæ Mercurio ſordida ſunt, ut tibialia, femoralia, induſium, detrahenda ſunt, & mutanda lecti, in quo æger jacet, lintea, ut omnia munda ſint. Summa cutis, quæcunque Mercurii illitu ſpurca eſt, oleo amygdalarum dulcium primùm, inde aquâ vitæ detergenda, ne qua Mercurii portio in cute reliqua ſalivationem æquo diutiùs protrahat. Tunc quoque alvus, quæ plerumque ptyaliſmi tempore pigra, imò adſtricta ſolet eſſe ob humoris confluxum verſus os, primùm enemate eccoprotico, mox purgante laxanda eſt ex decocto foliorum verbaſci & ſeminis lini, additis butyro recente, aut oleo amygdalarum dulcium; vel caſſiâ recenter extractâ ad ℥ j. ß, aut catholicone ad ℥ j.

2°. Die ſequente exhibenda purgatio ex ſennâ, rhabarbaro, ſale vegetali, mannâ, caſſiâ, aliiſque hujuſce generis blandioribus catharticis, quæ ſi ptyaliſmus uberior ſit, alternis diebus iterùm atque iterùm repetenda eſt, donec ptyaliſmus pedetentim exhauriatur.

Oris ulcera curantur.

3°. Oris ulcera, quibus hucuſque parcere viſum fuit, detergenda arte eâdem, quam ad moleſta vel periculoſa adhibendam eſſe modò dicebamus, nempe bis in die intingenda ope penicilli lintei collyrio Lanfranci, vel ſolo, vel quod additis ſpiritûs ſive vitrioli, ſive ſalis guttis aliquot acuatur; imò, ſi collyrium Lanfranci inefficax eſſe videatur, ſpiritu ipſo vitrioli vel ſalis melle temperato. Inde ſæpiùs eluenda aquis thermalibus tepentibus, *v. g.* aquis Balerucanis, vel decocto tepido radicis althææ, aut hordei integri cum melle roſaceo, cui poſt dies aliquot vinum rubrum guttatim debet infundi, ut ulcera ad optatam cicatricem feliciùs citiùſque deducantur. Tandem vinum rubrum purum putumque adhibendum eſt, quo nihil præſtantius ad curationem.

Solidior cibus permittitur.

4°. Paulò ſolidior cibus paulatim exhibendus eſt poſt purgationem, ut offæ, cremores oryzæ, panatellæ ex cruſtâ panis, aut ex carne gallinæ contritâ, ova ſorbilia &c. imò pullorum vel gallinarum caro aſſata aut elixa, modò ulceroſus oris ſtatus ſolidorum ciborum maſticationem & deglutitionem pati poſſit. Cæterùm, cùm ægrotantes, qui ab hydrargyroſi convaleſcunt, fame ſeu potiùs eſurie tentari ſoleant, cavendum ne immodicâ ciborum ingurgitatione morbum novum ſibi accerſant.

5°. Dùm ulcera coeunt, curandum ne linguæ latera margineſve cum internis gingivis, aut cum externis interior genarum facies conglutinentur, ideòque ægrotanti curæ ſit, ut intruſo in os digito linguæ margines, genaſque internas, à gingivis hinc & inde identidem disjungat. Oportet etiam os ſæpiùs diduci & maxillarum commiſſuras diſtrahi quàm maximè, ne ulcera locis illis inuſta in ſeſe contrahantur & complicentur, & arctiore cicatrice coeant, quæ naturalibus maxillæ & buccarum motibus officiat.

6°. Ulcera ſemel repreſſa neque ampliùs gliſcentia naturæ viribus & temporis efficaciæ permittenda ſunt, donec paulatim gradariâ cicatrice obducantur. Periculum enim eſt, ne in duriores & calloſas cicatrices abeant, ſi feſtinatione nimiâ, quæ moræ impatiens ſit, collyrio Lanfranci vel ſpiritu ſalis frequentiùs imbuantur.

Vires demùm inſtaurantur.

7°. Dùm omnia in melius ſenſim abeunt, tunc primùm aër paulò liberiùs in cubiculum admittendus eſt reclusâ portâ vel feneſtrâ, vel quod præſtat, ab illo cubiculo demigrandum; imò verò ægrotantibus magno-

perè conducit rus ſe conferre, ut cœlo puriore uti & auram liberiorem captare poſſint, quæ ad perfectam celeremque virium inſtaurationem non parùm faciunt.

8°. Demùm, ſi ita è re eſſe videatur ex notâ ſicciore, acriore, fervidiore ægri temperie, uſus lactis aſinini, caprilli, vel vaccini per menſem præſcribendus eſt, ſemel aut bis in die, ſcilicet manè & ſerò, quo plerumque nihil efficacius eſt ad prægreſſæ ſalivationis reliquias exhauriendas, ulcera quæ in ore ſuperſunt, ſananda, vireſque remedio & inediâ debilitatas reparandas.

§. II. DE PARCIORE HYDRARGYROSI.

Hæc altera methodus priore facilior, expeditior, commodior eſt; utinam æquè certa & efficax! Cum præcedente convenit præparationis modo, unguenti adhibendi qualitate, ſimilique cautionum naturâ, quæ potiſſima ſunt curationis capita: Ab eadem verò in eo tantùm differt, quòd minoribus unguenti doſibus & longioribus inunctionum intervallis adminiſtretur. II. Hydrargyroſis parcior.

1°. Doſis unguenti mercurialis ad unctionem unamquamque poteſt eſſe à drachmâ unâ ad drachmas duas, quibus methodo eâdem, ſimilique operâ partes ſucceſſivè ad ignem illinendæ ſunt; hoc tantùm diſcrimine, quòd pro unguenti paucitate pars quoque corporis ſuperficie minùs extenſa inungenda ſit, *v. g.* pedes tantùm primâ, tibiæ ad ſuras uſque ſecundâ, genua tertiâ, crura uſque ad nates quartâ, nates & interfemineum quintâ, lumbi ſextâ, dorſum & interſcapulium ſeptimâ, octavâ demùm & nonâ, ſi locum habeant, utrumque brachium ad pugnos uſque. In quâ minoribus unguenti doſibus.

2°. Sunt qui reliquias unguenti, quæ cuti illitæ ſuperſunt, ſoleant deditâ opera abſtergere poſt finitam frictionem, ne linimenti ſuperſtitis odor remedium prodat: Quod quidem facilè condonandum eſſe jam ſuprà monuimus, *Lib. II. Cap.* 12. quoties neceſſe eſt ægrum ſe præſentem ſiſtere quotidie coram amicis, parentibus, conjuge, plurimique refert genus remedii celari, quod clam adhibetur. Verùm enimverò, ut ibidem quoque monuimus, ſimul operæ pretium eſt, ſi fauſtus remedii ſucceſſus curæ fuerit, quidquid inde detrahitur de efficaciâ unguenti adhibiti deterſione præfeſtinâ, abundè compenſari 1°. Diuturniore fricatione, quâ unguenti particulæ & copioſiùs & altiùs penetrent; 2°. Paulò majore unguenti doſi ad frictionem quamlibet, unde mercuriales atomi in ſanguinem transfundantur largiore proventu.

3°. Inter frictiones ſingulas neceſſe eſt ut intercedant tres, quatuor, quinque dies, imò etiam ſex, ſeptemve, ſi æger valetudine vel naturâ infirmior ſit. Ac ne ſoli quidem dierum intervallo, quantumvis longo, ullomodo fidendum eſt, ſed ad ulteriorem inunctionem nunquam procedendum, niſi priùs ex inſpectis buccis, linguâ, gingivis &c. apertè liqueat rem in præcipitem ptyaliſmum proximè emerſuram non eſſe. Et inunctionibus rarioribus.

4°. Itaque lentè feſtinandum totâ curationis periodo levioribus & rarioribus inunctionibus, nempe diligenter cavendo, ne quid infortunii accidat ex moto largiore vel nimiùm præcipite ptyaliſmo; ſed feſtinandum Atque adeò ſalivatione parciore

morbus exſtirpatur.

tamen, & ſi neceſſe ſit, auctâ unguenti doſi, vel contracto inunctionum intervallo, opus paulatim ita urgendum eſt, ut poſt quartam quintamve frictionem ſalivatio cieatur, non quidem præceps; tumultuoſa; ſubitum oris, colli, capitis tumorem inferens; inflammatoria, phlogodes, altè latèque ulceroſa, fræni impatiens, immoderata; in quâ emiſſa ſaliva aſcendat die quâlibet ad libras VIII. IX. X; qualem à pleniore hydrargyroſi induci frequenter dolemus; quâ ægros non paucos ſuffocari, quâ pleroſque in manifeſtum diſcrimen venire notum eſt: Sed è contrario lenta; lenis; facilis regi; nullo capitis tumore ſtipata; leviter aphthodes, vel ad ſummum ſuperficiariè phlyctænodes; moderata; quæ libram unam aut alteram ſalivæ tantùm ſuggerat quovis nycthemero; ſine quâ vix quidem licet unquam ſperare morbum venereum exſtirpari poſſe, maximè ſi inveteratus fuerit, ut infrà probabitur *ſequente Capite*; quâ verò conſtanti experientiâ compertum eſt ægrotantium ſalutem nunquam periclitari.

Sed cavendum, ut ſalivatio foveatur, ſi moderata.

5°. Quandiù ſalivatio eâ ratione mota modum tenet, qualem deſcribimus, tandiù cautè fovenda eſt ex artis legibus, ab ulteriori inunctione abſtinendo. Quòd ſi exhalato ſenſim Mercurio remiſſior fiat & paulatim ita concidat fatiſcatque, ut ceſſaturæ proxima videatur, tunc renovatis eâdem cautione frictionibus toties intendenda vel inſtauranda eſt, quoties morbus gradu, malignitate, inveteratione, ita exigere videbitur ad plenam perfectamque mali curationem, ut eo pacto totâ therapeiæ periodo idem ſalivationis tenor arte ſuſtentetur.

Contineatur, ſi nimia.

6°. Contrà ſi ptyaliſmus derepente erumpat, quod ſanè rarum non eſt poſt inunctiones ter, quater, quinquies adhibitas, præſertim ſi doſi nimiâ aut breviore intervallo adminiſtratæ fuerint, tunc frictionibus ſuperſedendum eſt diebus aliquot, alvus enematis ſolvenda, largus ptiſanæ potus exhibendus, neque priùs inunctio denuò repetenda, quàm temporis morâ, diaphoreſi, diureſi, vel alvi reſolutione impetus materiæ nimium ptyaliſmum molientis retuſus ſit, & ſalivationi immoderatiori fovendæ jam planè impar.

Reprimatur, ſi immoderata.

7°. At verò, ſi ptyaliſmus eâ methodo ſibi aliquandiù permiſſus ſponte non remittatur, ſed contrà ſenſim gliſcens in inflammatoriam aut ulceroſam ſalivationem proximè abiturus videatur, tunc detracto ſanguine, & iteratis purgationibus ex ſennâ, ſale vegetali, mannâ, caſſiâ &c. alvus blandè ſubducenda eſt ſemel atque iterùm, ut turgens materia, quæ in os vim tumultuosè factura foret, ad inferiora divertatur.

Demùm renovetur, ſi ſuppreſſa ſit.

8°. Quòd ſi fortè contigerit, ut ptyaliſmi impetu iteratis purgationibus nimiùm coercito vel repreſſo ſalivæ fluxus inde penitùs ceſſet, vel fiat æquo tardior, lentiorque; poſt inducias dierum aliquot ad frictionum uſum redeundum erit, ſed eâ cautione, ut cùm experientiâ jam liqueat in ægrotante ſanguinem energiæ Mercurii juſto faciliùs obſequi, unguentum ideò minore jam doſi & intervallis longioribus adminiſtretur, ne ſit error noviſſimus pejor priore.

Unguenti quantitas, quæ in hac

6°. Difficile eſt à priori definire, quantam unguenti copiam inungi neceſſe ſit totâ periodo ad perfectam morbi curationem; in hoc ſiquidem multipliciter variari ſolet pro ægrotantium ætate, ſexu, temperamento;

mento; morbi malignitate, gradu, inveteratione; partium affectarum numero, nobilitate, uſu &c. Proinde certum judicium hac de re à poſteriori faciendum eſt ex accepto levamine & ceſſatione ſymptomatum, ut probabimus *Capite ſequente*. Frequenti tamen obſervatione compertum habemus totam illiti unguenti copiam nec infra uncias duas ſubſiſtere, nec ſupra tres quatuorve aſcendere ut plurimùm debere. periodo inungi debet.

10°. Similibus conſiliis tota curationis periodus regi debet, ſalivatione permiſsâ quidem, ſed lentâ, gradariâ, leni, parùm ulceroſâ, ut modò dicebamus. Cæterùm in hac methodo tantò diutiùs curationi immorandum eſt, quantò minoribus doſibus & longioribus intervallis Mercurius adhibetur: Inde enim tardiùs, lentiùs, inefficaciùs agat neceſſe eſt. Quamobrem diuturniore morâ opus eſt, quàm in præcedente methodo, ut quodcunque de remedii vi detractum eſt, tempore compenſetur. Itaque à principio remedii ad finem uſque dies 30. 40. 50. imò etiam plures computandi ſunt pro diverſo tùm morbi gradu, tùm inunctionum adhibitarum numero, hoc eſt, à primâ inunctione ægro tandiù in linteis unguento delibutis ſordeſcendum eſt, niſi malit ſpontaneæ recidivæ aleam experiri. Sicut etiam curationis diuturnitas ex accepto levamine definienda ſunt.

11°. Ubi ſemel viſum fuerit lintea ſordida poſſe ægro detrahi, cætera omnia, ut in priore methodo, ſimili eademque ratione geri debent. Itaque purgatione unâ aut alterâ alvus moveatur; diæta largior ſenſim concedatur; permittatur aër purior, liberior; præſcribatur matutinus lactis uſus, ac demùm æger ſuis muniis reſtituatur.

12°. Verùm ſi accidat unquam, ut Mercurii efficacia caſu, errore, imprudentiâ, eò uſque proceſſerit, unde gradum revocare nullo modo liceat; motaque adeò ſalivatio, eluſo catharticorum uſu, fræni omnis impatiens eſſe videatur, nequaquam contrà enitendum diutiùs fruſtraneo conatu, ſed prudenter obtemperando res eò deducenda potiùs, quò natura vergit. Apertus itaque ptyaliſmus permittendus, regenduſque ex legibus in priore methodo propoſitis, fovendus ſcilicet, ſi moderatus; contrà compeſcendus, ſi nimius fuerit, donec poſt dies 18. 20. 24. præmiſsâ, ut moris eſt, purgatione, oris ulcera detergere, ciborum uſum concedere, & ægrum vitæ priori reddere liceat. Quid agendum ſit, ſi res in manifeſtum ptyaliſmus erumpat?

13°. In iſtâ methodo, modò carnium & vini uſus ex toto circumcidatur, diæta paulò largior eſſe poteſt, adeòque leves offæ, cremores oryzæ, panatellæ &c. permitti poſſunt, imò etiam uſus lactis vaccini ſemel in die, horis nempe matutinis, ſi ita è re eſſe videatur ex notâ ſanguinis diatheſi, quandiù nec ulla ſalivatio, nec ulla aderunt inſtantis ſalivationis indicia; ſin aliter enim, æger ut in priore methodo dictum fuit, ſolis juſculis nutriri deberet. Cæterùm largus ptiſanæ tepentis potus imperandus eſt, ut venerea ſanguinis colluvies eluta per diureſim vel diaphoreſim elabatur; & alvus, ſi contracta ſit, emollientibus enematis ad egeſtionem fæcum identidem ſollicitanda. Quænam diæta conducat in hac methodo?

14°. Ægris licitum eſt è lecto ſingulis, ſolidiſque diebus ſurgere, modò tamen intra conclave temperatè calens ſeſe contineant ab externis aëris injuriis tutos: Neque enim illorum uſum probandum cenſeo, qui in ipsâ therapeiâ ægrotis totâ urbe vagandi copiam faciunt. Certè ſi nimia

OOo

illa indulgentia ſemel forſan atque iterùm non malè ceſſerit, propter tardiorem in ægris quibuſdam mercurii efficaciam, at contrà experientiâ compertum eſt ægros inde in extremum capitis periculum pluries adductos fuiſſe; nec proinde auctor eſſe velim, ut ullus viam tam lubricam & periculoſam unquam inſiſtat.

Generales hydrargyroſeos cujuſvis canones.

Patet hinc ad ſummum in hydrargyroſi quâcunque ad quatuor potiſſimùm attendendum eſſe.

1°. Numerum, doſim, frequentiam unctionum mercurialium nullâ certâ lege definiri poſſe, quâ æquum ſit ægrotantes omnes indiſcriminatim adſtringi, ſed in variis pro temperamento, ætate, viribus, morbi gradu & inveteratione, variè variare: Rem totam proinde medentium prudentiæ permittendam eſſe, quam pro re natâ diverſimodè recturi ſint: Monendos eſſe tantùm, ut cauti ſint, diem unum atque alterum inter frictiones plerumque interponant, ad ulteriorem inunctionem nunquam procedant, niſi priùs inſpectus oris ſtatus apertè permiſerit, uno verbo lentè feſtinent ac curent diligentiſſimè *Ne quid nimis:* Mercurium in ſanguinem iteratis inunctionibus introducere facillimum quidem, ſi forſan deſit; ſemel verò introductum educere, ſi copiâ peccaverit, perquàm difficile eſſe: Quocirca in adhibendo remedio iſtiuſmodi ſatius tutiuſque ſemper fore, ſi calcare, quàm ſi fræno, utendum ſit.

2°. Cauto opus eſſe potiſſimùm, ſi dùm æger inungitur, cœlum flante auſtro æſtuoſius fiat; ſiquidem compertum eſt ob acceleratum cruoris motum & laxatum partium tonum mercuriales atomos, quæ in ſanguine confuſæ latent, ferri majore impetu, ac ptyaliſmum nimis præcipitem plerumque movere, ut jam ſuprà *Capite 6. §. 2.* dictum eſt. Contrà verò minùs eſſe periculi à mercurii energiâ, ſi tempore inunctionum ſpirante aquilone frigus invaleſcat; cùm enim contrariorum contraria ſint conſequentia, tunc ob retardatum cruoris motum & aſtrictum viſcerum tonum futurum eſt, ut ab atomis mercurialibus minores tardioreſque turbæ cieantur.

3°. Pro piaculo vulgò etiamnùm haberi, ſi venter, thorax, caput, mercuriali unguento inungantur: Videri horrorem illum ex antiquo Medicorum præjudicio olim natum, Mercurium nempe venenatæ qualitatis eſſe, neque adeò poſſe vitales nobilioreſque partes illo propiùs illini ſine periculo: Experientiâ quidem jam dudùm compertum fuiſſe Mercurium ex ſe planè eſſe innoxium; necdùm tamen intermiſſum eſſe morem illum parcendi ventri, thoraci, capiti inter inungendum; quin imò, cùm Mercurius perinde agat cuicunque corporis parti affricetur, nec temerè intermittendum videri, ne forſan qui ſecùs fecerit, malè audiat apud imperitos, ſi quid infortunii ex aliâ qualicunque causâ evenerit: At verò ſi nodus, ganglion, exoſtoſis, tumor, ulcus, uno verbo morbus quivis localis, ventrem, thoracem, aut calvariam occupet, tunc inani præjudicio nequaquam obſequendum eſſe; ſed localibus inunctionibus partem affectam illinendam eſſe ex arte, quod non modò ſine ullâ noxâ, ſed etiam cum emolumento maximo fieri poſſe experientiâ non ſemel ipſe didici.

4°. Narcoticorum uſum, præſertim opiaticorum, quæ impermixta &

fortiora ſunt, ægrotis nunquam concedendum eſſe ſalivationis tempore, quantumvis dolor oris ulceroſi, quo torquentur, & agrypnia contumax, quam patiuntur, contrà ſuadere videantur. Timendum enim, ſi ſalivæ fluxus narcoticorum energiâ derepente ſupprimatur vel nimiùm retardetur, ne locus detur tumefactioni glandularum ſalivalium, tùm ſuperiorum, tùm inferiorum, unde ſanguis à regreſſu cohibitus & in cerebro reſtitans veternum inexpugnabile producturus ſit. Adde per ſomnum diſtillantis ſalivæ partem in ſtomachum clam irrepere, quæ pungendo & irritando dolores ventris, tormina, nauſeam, vomitionem, alvi fluxum &c. plerumque induceret, unde, ſi nulla periculi, quod tamen nunquam ſatis certum eſt, at ſaltem non levis eſſet ærumnarum acceſſio. Itaque poteſt ad ſummum, modò febris abſit, permitti modica Theriacæ doſis ad ʒ ß. quæ præſertim conducit, ſi remedii tædio & pertinaciore diarrhœâ æger confectus, tùm viribus, tùm animo deficiat. Imò verò, ſi æger quanquam diarrhœâ vacet, labori tolerando impar eſſe videatur, exhiberi poteſt Tinctura anodyna, ſed cautione eâdem, hoc eſt, doſi parciſſimâ & ita per intervalla repetitâ, ut ægri non dormiant, ſed ſemi-ſomnes conquieſcant, aut quod præſtat, citra ſomnum aliquantam tantùm doloris & moleſtiæ relaxationem experiantur.

CAPUT VIII.

De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.

QUEMADMODUM peregrinantibus prodeſt noſſe non modò ſtratam viam regionis, quà iter eſt, ſed etiam calles ſemitaſque, quibus, ſi forſan aberratum ſit, liceat viæ compendio regredi; ratione eâdem in mercuriali therapeiâ medentibus utile eſt præter methodum, quam in præcedente Capite deſcripſimus, & quæ communiſſima eſt, cæteras quoque methodos jam deſcribendas perſpectas habere, licet uſu rariores ſint. Si certa eſt & explorata illius utilitas, quoties ptyaliſmus ex voto ſuccedit, ſic hæ locum habent perutilem & ſalutarem, quoties infortunium qualecunque in hydrargyroſi advenit. Quocirca, ne qua *nova* morbi *facies*, *inopinave ſurgat*, omnes methodos illas antè *percepiſſe* expedit, cùm omnes perinde pertineant ad artis medicæ complementum, ut quæ non minùs obliqui quod malè, quàm recti quod benè cedit, conſultrix eſſe debeat.

[Margin: Expedit in adhibendâ hydragyroſi methodos ſingulas callere, quibus infortuniis mederi liceat, ſi qua eveniant.]

Infortunia, quæ in hydrargyroſi evenire ſolent, numero multa & naturâ diſſimilia ſunt, quorum nonnulla utrique hydrargyroſeos methodo, pleniori & parciori, communia; pleraque alterutri tantùm propria ſunt. Ut ergo ſingula ordine proponantur, viſum eſt univerſa in duas claſſes diſtribuere, & ea quæ pleniorem in hoc, cætera quæ parciorem hydrargyroſim ſequi ſolent, in ſequente Capite ſigillatim tractare.

[Margin: Infortunia, quæ pleniorem hydargyroſim ſequuntur, in tres claſſes diſ-]

tingui ſolent pro triplici therapeiæ ſtadio.

Solemne eſt in pleniore hydrargyroſi tria ſtadia diſtingui, ut ſuprà dictum eſt, quorum unumquodque ſua habeat infortunia.

§. I. INFORTUNIA PRIMI STADII.

In primo, dùm mercurius ſanguini latenter inſtillatus tumultuatur, exitum ſibi moliturus quà data porta,

I. Subita capitis tumefactio cum calore & dolore.

I. Accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut ſalivales glandulæ, tùm maxillares, tùm parotides, tonſillæque derepente tumeant, caleant, doleant; lingua tumefiat & foras promineat; facies, totumque caput turgeſcant, unde deglutitio & reſpiratio difficilis; vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis; ſopor, veternum, lethargus; febris &c. quæ ſi non omnia ſemper adſint, at ſaltem pleraque ſolent unà concurrere.

Dependent mala hæc omnia à Mercurio nimiis & frequentioribus doſibus adminiſtrato, quo glandulas ſalivales, tonſillaſque, in quas impetuoſiùs ruit, ſubitò dilatari, cohibitoque proinde ſanguinis refluxu à cerebro per appoſitas jugulares venas, cætera omnia conſequi neceſſum eſt.

Una autem ſalus eſt, quoties contingit ut ægri funeſtâ illorum ſymptomatum ſyndrome opprimantur, nempe nimium mercurii impetum ocyſſimè retundere & coercere, vel ſaltem aliorsùm divertere, ut detumeſcentibus ſalivalibus glandulis lethalis in cerebro hæmoſtaſia declinetur.

Itaque 1°. Vena illico incidatur in brachio, vel quod præſtat, in pede, ſanguiſque non ſemel, ſed iterùm atque iterùm mittatur & largo quidem rivo, ſi morbus urgeat, & ægrotantis vires tolerando pares ſint.

2°. Detrahantur extemplò induſia omnia Mercurio intincta, mutenturque lecti lintea; imò ſi commodè fieri poſſit, mercurialis ſordities, quæ cuti inhæreſcit, detergatur, ne Mercurio intùs furenti tacitas ferat ſuppetias.

3°. Immittatur, ſi per tempus liceat, clyſter purgans ex decocto foliorum ſennæ, cum diaphœnico aut hierâ picrâ; imò cum aquâ benedictâ Rullandi turbidâ, ut egeſtis fæcibus, quæ in craſſioribus inteſtinis induratæ hærent, futuræ purgationi via fiat liberior.

4°. Deinceps ſine morâ exhibeatur catharticum, pro morbi gradu & ægrotantis ætate vel viribus varium, ſed plerumque ex infuſo folliculorum ſennæ, radicis rhei, & ſalis vegetalis cum additâ mannâ: Imò ſi grave periculum immineat, cum aquâ benedictâ Rullandi, ſeu vino emetico ad ℥ j. ß. Verùm tamen, ſi ob præcluſum guttur à tonſillarum tumore vomitio difficilior futura eſſe videatur, præſtaret grana aliquot tartari ſtibiati ſolubilis, *v. g.* V. in aquæ libris ij. diſſolvere, & partitis hauſtibus potanda præbere; ſic enim fracta, adeòque vomitioni promovendæ impar deorſum ire perget ſtibii vis, quæ paulò fortior impetum ſurſum factura fuiſſet.

5°. Caveatur ſollicitè, ne lingua tumens & extra os exſerta primoribus dentibus vulneretur, imò etiam, quod pejus eſt, ne præcidatur, ut non

ſemel obſervatum fuit. Itaque lignei cuneoli utrimque altè adigantur inter maxillas, ut dentes nec ſibi invicem allidere, nec linguæ, quæ intermedia eſt, noxam ullomodo inferre valeant.

6°. Repreſſo ſemel ferocientis Mercurii impetu, quo æger in capitis diſcrimen deducebatur, oris interiora, in quæ tota pernicies mox eruptura eſt, ſedulò temperentur, ne phagedænicam exulcerationem contrahant, & in hunc finem foveantur jugiter lacte tepido, ſolo vel cum infuſo croco orientali; decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminum lactucæ, papaveris albi, hyoſcyami albi, melonum &c; infuſo ſeminum lini, pſyllii &c. in aquâ communi; aquâ diſtillatâ ſpermatis ranarum &c. cautè abſtinendo gargariſmatis quibuſcunque acidis, aſtringentibus, & repercutientibus, quæ ſalivam exiturientem retinendo graviſſimos & periculoſos decubitus in glandulas ſalivales poſſent arceſſere.

7°. Ptyaliſmus, ſi vehementior uberiorque ſuccedat, ut ſuccedit plerumque, ex artis legibus prudenter compeſcatur diætâ tenuiſſimâ, largo ptiſanæ potu, uſu clyſterum quotidiano, iteratâ purgantium exhibitione &c. Quòd ſi verò accidat caſu vel fortunâ, ut admiſſi Mercurii vis adhibitis remediis frangatur, & ſalivatio vel nulla, vel votis minor jam cieatur, poterit tunc Mercurii efficacia intendi vel renovari reſtitutis linteis Mercurio ſordidis, quæ detracta ſunt, vel adhibitis denuò frictionibus aliquot, ſed prudenter, parcè ac longioribus intervallis, ne iteratâ culpâ ſuccedat ad eumdem lapidem rurſus offendere.

II. Quandoque citra graviorem ullam perniciem æger febre tentatur poſt tertiam quartamve inunctionem, continuâ vel intermittente, intensâ vel remiſsâ &c. quâ oris interiora impensè calent, ſalivatio ſupprimitur vel remittitur, ſpiritus ægrè ducitur, cæteraque omnia invehuntur ſymptomata, quæ febris propria ſunt, ſed vulgaribus tantò pejora, quòd Mercurius per diverſa loca exitum moliens in ſanguine tumultuetur. II. Febris continua, vel intermittens.

Provenit febris illa à geminâ causâ, 1°. Quòd neglectâ ante hydrargyroſim præparatione, nec primarum viarum cacochylia educta fuerit, nec vitioſa ſanguinis acrimonia emendata: 2°. Quòd Mercurius præcipitantiùs adminiſtratus ſit, atque adeò impete facto turbas nimias in ſanguine cieat.

Cæterùm à quâcunque causâ dependeat, huic mederi ſatis facile eſt, ſi levior ſit, diætâ tenui ex juſculis levioribus, largo ptiſanæ potu, uſu enematum emollientium, ceſſatione ab ulteriore inunctione, detractione linteorum &c; at verò ſi gravior ſit, ſi curatu difficilior diætæ non cedat, imò ſi invaleſcat in dies, ad tutiora & efficaciora recurrendum erit.

Itaque 1°. Vena ſecabitur ſemel iterùmque, ſi morbi vehementia videatur iterationem exigere.

2°. Purgatio inſtituetur ex infuſo folliculorum ſennæ & ſalis vegetalis, cum additâ mannâ vel medullâ caſſiæ, quibus ſi pigrior alvus ſit, aliquot tartari ſtibiati ſolubilis grana adjicientur.

3°. Si febris periodicè intermittat, adhibebitur cortex peruvianus, vulgò *Kinakina*, in ſubſtantiâ vel in decocto, ſemel plurieſve in die, ad ℥ j. vel ij. doſi quâlibet, cujus efficacitas explorata eſt in curandis febribus periodicis, tùm continuis, tùm intermittentibus.

4°. Curatâ ſemel febre, ſi æger infirmior eſſe videatur, mercurialis therapeia in aliud tempus differetur: Si verò viribus ſatis valeat, ſalivatio urgebitur, ſi ob adhibita remedia ſe remiſerit tantùm, vel renovabitur ſi ceſſaverit, quem in finem oportet & lintea reddi, quæ Mercurio ſordidata ſunt, & novas aliquot inunctiones, ſed cautè, iterari, cæteraque omnia regi juxta leges ſuprà explicatas.

III. Gravis diarrhœa in dyſenteriam ſæpe degener.

III. Solet in nonnullis ſecundæ vel tertiæ inunctioni ptyaliſmi loco gravis diarrhœa ſuccedere, quæ ſi negligatur, citò abitura eſt in manifeſtam dyſenteriam, in quâ tormina maxima, teneſmus ferè perpetuus, difficilis excretio paucæ, mucoſæ, ſanguinolentæ materiei, non raro cum febriculâ, quæ identidem recurrit vel ingraveſcit.

Id mali frequens eſt 1°. In iis, qui nullâ ad hydrargyroſim præparatione uſi ſunt, vel negligentiùs uſi. 2°. In iis, qui à primo curationis die regulis diætæ non obtemperant, ſed vinum potant, aut cibis nimiùm ſeſe ingurgitant. 3°. In iis, quibus infirmior eſt inteſtinorum tonus, rariorque glandularum inteſtinalium textura, unde fit ut pro minori reſiſtentiâ Mercurius in corpore tumultuans in hæc loca impetum majorem faciat.

Tunc una curationis ratio eſt, nempe remedia anodyna & paregorica qûalicunque viâ adhibere, quæ humorum defluentium acrimoniam demulcere valeant, & partium ſolidarum erethiſmum compeſcere.

Itaque 1°. Suſtineatur nimius Mercurii impetus ceſſando ab ulteriore inunctione; imò ſi immoderatus videatur, coerceatur detrahendo lintea, quæ morbo fomitem ſuggerunt.

2°. Vena ſecetur in brachio alterutro, unde ſanguis educatur ad ℥ x i j. ſi calore & dolore acri inteſtina urgeantur cum manifeſto phlogoſeos, imò inflammationis periculo,

3°. Oleum amigdalarum dulcium recens & ἄπυρον exhibeatur partitis hauſtibus inter ſingula juſcula ad ℥ ß. vel ℥ j. qualibet doſi; & ptiſana parata ex decoctis radicibus althææ, foliis verbaſci, floribuſve malvæ, aut verbaſci &c. largiter potetur.

4°. Infundantur in alvum alterâ quâque horâ unciæ ſex ſeptemve lactis caprilli cum infuſis floribus croci, vel decocti anodyni omazorum pinguium vituli, foliorum verbaſci, plantaginis, burſæ paſtoris, cynogloſſi &c. ſeminum lini, thalictri, lactucæ, papaveris &c. florum hyperici, tuſſilaginis, roſarum rubrarum &c. cujus libris duabus addatur terebinthinæ Venetæ duobus ovi vitellis ſolutæ ℥ ß. vel ℥ j.

5°. Si morbus graviùs urgeat, diſſolvantur in injectionum unâ aut alterâ, die quâlibet, grana aliquot Philonii Romani, *v. g.* 10. 15. 20. imò exhibeatur ſemel aut bis in die Diaſcordium Fracaſtorii ad ʒ ß. boli inſtar deglutiendum, vel in aliquot juſculi cochlearibus diluendum.

6°. Si morbus difficilior remediis non cedat, in uſum advocetur pulvis radicis braſilianæ, vulgò *Hipecacuanhæ*, à granis xx, ad xxx. quo nihil efficacius eſt ad liquefaciendam & everrendam acriorem pituitam, quâ inteſtina irritantur & ad excretionem continenter ſollicitantur.

7°. Miteſcente alvi profluvio purgatio præſcribatur ex catholici pro ore & mannæ calabrinæ ana ℥ j. in decocto foliorum verbaſci, vel ex ℥ ij. ſyrupi Magiſtralis in eodem decocto diluti, ut fomitis morboſi reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, educantur.

8°. Demùm poſthinc cautè attendatur an per ægri ſtatum liceat in propoſito ſuſceptoque conſilio perſeverare, necne? Si prius, therapeia aliquandiù intermiſſa ex artis legibus inſtauretur: Sin contrà, curatio malis avibus inſtituta in tempus opportunius differatur, dùm ægrotantis vires confirmatæ fuerint.

IV. Uſu venit in ægrotantibus nonnullis, ut poſt inunctiones quinque legitimè adminiſtratas nec ſalivatio ulla, nec ulla etiam ſigna appareant futuræ ſalivationis prænuntia, quaſi Mercurius, cujus in pleriſque nimiam efficacitatem jure reformidamus, in his planè iners ac ſuæ virtutis degener hebeſceret. Phænomenum profectò ſingulare, cujus cauſas, quæ in alto latent, eruere attentavimus ſuprà *Lib. II. Cap.* 10; quo nullus quidem dubito, quin primùm creditum fuerit therapeiam mercurialem peſſum ituram; ſed quo tamen experientiâ jampridem compertum eſt remedii exitum nec hilum infringi aut in deterius perverti, modò ſequens methodus ex arte adhibeatur.

IV. Abſoluta ſalivationis abſentia, quantacumque diligentiâ hydrargyroſis adminiſtretur.

1°. Quoties contingit, ut legitimis unguenti mercurialis inunctionibus quinquies repetitis per dies novem ſalivatio nulla ſuccedat, mora interponenda eſt dierum quatuor vel quinque, ut explorare liceat, nùm per id tempus Mercurius ſat magnâ copiâ jam illitus in apertum ptyaliſmum erupturus ſit. Interea æger parcè nutriatur, ut ſanguis, à chylo purior adeòque fluxilior, humores ſecernendos faciliùs deponat; & largo tepentis ptiſanæ potu eluatur, ut atomi mercuriales latiùs diductæ per intricatiſſimos vaſorum poros liberiùs permeent, obſtructa viſcera efficaciùs reſerent, & ſi quid moturæ ſint, ocyùs moveant.

2°. Poſteà, ſi nullomodo turbatum ſit, per novem dies ſequentes frictiones aliæ quinque iterandæ ſunt, eâdem methodo, pari vel etiam majori unguenti doſi, ſimilique cautionum diligentiâ, alvum quotidie clyſtere eluendo, & os diligenter introſpiciendo, ne quid mali à duplâ unguenti quantitate, quæ adhibetur, ex improviſo ſuperveniat.

3°. Quòd ſi ptyaliſmus tandem obrepat, regendus eſt ex artis legibus ſuprà propoſitis, *Cap. præcedente*, fovendus ſcilicet ſi moderatus, compeſcendus verò ſi nimiùs fuerit; cæterùm ſatis longo dierum ſpatio permittendus, donec morbus exſtirpatus eſſe videatur.

4°. Contrà ſi nullus adveniat ptyaliſmus novem illis alteris diebus, interponenda rursùs mora altera dierum novem vel decem, ut Mercurio ſpatium non deſit vim ſuam exerendi, quibus tranſactis tutò & ſine ullius recidivæ periculo licet ex artis regulis cutem detergere, lintea detrahere, purgationem aliquoties iterare, pleniorem diætam paulatim concedere, ac demùm ægrum priori vitæ reddere.

5°. Interim totâ curationis periodo bonis verbis confirmandi & erigendi ægrotantes, qui deficiente ptyaliſmo quem præſtolabantur, nihil non metuunt, ac vana ſibi fingunt portenta, quibus miſerè animo angi ſolent.

Sunt qui ab omni lue ſe vacuos fuiſſe, & ad remedium ſine causâ damnatos inde arguant, quòd Mercurius nullam ſalivationem valeat movere; quaſi verò hydrargyroſis in ſanis ſemper inefficax ab infectis tantùm ptyaliſmum proliceret, cùm è contrario experientiâ certâ liqueat ſaliva-

tionem cùm in ſanis, tùm in contaminatis venereo contagio, illito mercurio perinde excitari.

Sunt alii, qui anxiè timeant ne quid vel in componendo, vel in adminiſtrando unguento peccatum ſit, unde oriatur ſalivationis abſentia; cùm tamen error in his difficillimè dari poſſit, ſi detur unquam; cùm è contra certiſſimum ſit iteratâ obſervatione inunctionibus etiam legitimis & ſummâ curâ adhibitis ptyaliſmum nullum aliquando ſuccedere.

Plerique demùm de futuro remedii ſucceſſu malè inde augurantur, veriti ne defectu ſalivationis curatio quoque defectura ſit; quaſi ſeminium morboſum profligari non poſſit, niſi foras exterminetur. Sed næ illi errore tenentur maximo: Jam pridem enim palam eſt obſervationibus multis veneream luem ſine ſalivatione ullâ radicitùs non raro exſtirpari. Et ſane cùm morbus ille contrahatur ſine humore ullo conſpicuo qui intrò ſubeat, nequaquam mirum videri debet, ſi perfectam curationem recipere poſſit, ſine manifeſtâ ullius humoris evacuatione. Adde porro defectum ſalivationis plerumque ſuppleri alvi ſuſione, diureſi, ſudatione, vel ſaltem inſenſibili perſpiratione, quæ ſingulæ evacuationes deficientis ſalivationis vicariæ eſſe ſolent.

Igitur tantùm abeſt ut ægrotantibus, quos in hydrargyroſi ptyaliſmus deſtituit, cauſa ulla ſit cur vicem ſuam doleant, modò rectè & ex artis legibus procedatur, ut contrà potiùs ſibi jure merito gratulari debeant, quòd ſibi datum ſit rarâ ſatis felicitate abſque tædio & periculo ſalivationis, atque adeò tutiùſque commodiùſque, à venereo morbo perfectè convaleſcere.

§. II. INFORTUNIA SECUNDI STADII.

In altero curationis ſtadio ſanguis mercurialibus atomis, quas ſecum confuſas vehit, nimiùm attritus & rarefactus, actuſque citatiùs in omnes corporis partes, validiore momento quàm par ſit, ſi qua debiliùs reſiſtat, hac viam ſibi facturus eſt, unde infortunia non pauca ſtadium hoc infeſtum habere ſolent.

I. Exſpuitio ſanguinis ſive hæmoptyſis.

I. Tuſſiculoſi, pulmonarii, hæmoptyſici, ſanguinem ſolent exſpuere, purum modò, liquidum, floridum, ſpumoſum; modò cum pituitâ confuſum, nigrum, grumoſumque. Sed quocunque modo ſanguis exſpuatur, res eſt periculi plena, & quæ cito auxilio opus habeat.

Itaque 1°. Reprimatur omni arte atque operâ nimius Mercurii impetus, abſtinendo ab inunctionibus, induſia detrahendo, ægri cutim detergendo, lintea lecti mutando &c.

2°. Vena ſecetur bis & ter in die, imò verò quartâ quâque horâ, & ſanguis largiter educatur primis potiſſimùm miſſionibus. Nullum enim remedium eſt, quo ſanguinis ad pectus ruentis impetus, & in pulmonaria vaſa arietantis momentum, celeriùs & efficaciùs retundi poſſint.

3°. Pro potu exhibeatur leve decoctum radicis ſymphyti majoris; parentur juſcula ex carne vitulinâ cum radice ejuſdem plantæ, ſemine lini, aut paucâ oryzâ; imò ex piſcibus ſaxatilibus, ſi ad obtundendam cruoris acrimoniam, & procurandam vaſorum diſciſſorum conglutinationem colleticis opus eſſe videatur.

4°. In

4°. In uſum advocentur cætera omnia remedia, quæ ad hæmoptoën valent, ut bolus armenia, terra ſigillata, ſanguis draconis, margaritæ præparatæ, ſpodium, cornu cervi uſtum, vel philoſophicè præparatum, terra Japonica, vulgò *Catechu* ſive *Catchou*, amylum torrefactum, corallia præparata &c. à gr. xv, ad ℈ j; gummi Arabicum, Tragacanthæ &c. à gr. xx, ad xxx; ſucci depurati urticæ, millefolii, plantaginis, vel ſi deficiant ſucci, aquæ ſtillatitiæ earumdem plantarum ab ℥ j. ad i j; ſyrupi de roſis ſiccis, cydoniorum, myrtini, de ſucco portulacæ, aut plantaginis, de ſymphyto Fernelii, corallorum &c. ab ℥ ß. ad ℥ i j; è quibus boli, opiatæ, julepi, mixturæ variè confici poſſunt ex arte, prout morbo conducere viſum fuerit.

5°. Demùm, poſt hæmoptoës curationem, de ægri convaleſcentis ſtatu cautè judicetur; ſi morbus in ipſo curationis ingreſſu invaſerit, ſi æger morbo debilitatus, difficili & diuturniori remedio impar eſſe videatur, hydrargyroſis in aliud tempus differenda: Sin contrà æger ſatis commodè valeat, ac therapeia jam vergat ad exitum, quæ ſuperſunt ex artis legibus regenda ſunt.

II. Frequenter accidit, ut Epileptici in hydrargyroſi mediâ, dùm ſanguis Mercurii vi impenſiùs rareſcit atque æſtuat, inſultu corripiantur, ac in terram præcipites ruant convulſi cum ſtertore, oris ſpumâ, cæteriſque ſymptomatis, quæ in morbo caduco perpetua ſunt. II. Inſultus morbi caduci, ſive Epilepſiæ.

Tunc 1°. Si inſultus levior ſit, nihil prorſus movendum eſt; cavendum tantùm ne æger damnum ſibi afferat dùm convellitur, ac cuneoli lignei inter dentes adigendi, ne maxilla inferior convulſione acta morſu linguam lædat.

2°. Sin verò periculum ſit, ne paroxyſmus diuturnior graviorque in apoplexiam degeneret, ſectâ priùs venâ, depletiſque vaſis cerebri hærente ſanguine nimiùm turgidis, exhibendæ vini emetici ℥ i j. quibus vomitio cieatur, ac ſolvatur inſultus.

3°. Quocunque modo paroxyſmus vel ſponte vel arte diſcuſſus fuerit, ad hydrargyroſim redeundum eſt, ſed cautiùs procedendo, & adhibitis ſemel, imò etiam bis in die remediis, quæ vi anti-epilepticâ valere creduntur, quorum potiſſima ſuprà recenſita ſunt *Cap.* 6. §. 3. *N.* i v. & ex quibus bolos aut opiatas conficere facile eſt.

III. Haud rarum eſt Podagricos, eoſque qui doloribus rheumaticis, iſchiadicis, articularibus obnoxii ſunt, pati in ipsâ hydrargyroſi novas moleſtaſque dolorum exacerbationes; ſed quibus una certa eſt medendi ratio. III. Exacerbatio dolorum arthriticorum, rheumaticorum, iſchiadicorum.

1°. Salivationi largiùs fluenti moderandum quidem eſt, ſed ita tamen ut ex toto non cohibeatur, niſi dolorum acceſſio vehementior febrem advocet.

2°. Doloris morſus mitigandus diætâ tenuiſſimâ, largo potu ptiſanæ lenientis & diureticæ, uſu clyſterum quotidiano ex decocto communi emolliente vel anodyno, nempe foliorum verbaſci, ſeminiſque lini, cum oleo amygdalarum dulcium aut butyro inſulſo, imò cum medullâ caſſiæ, ſi alvus pigrior ſit.

3°. Sanguis jugiter eluendus uſu infuſionis foliorum theæ vel herba-

rum vulnerariaram ex blandiorum genere, quales ſunt ſcolopendrium, urtica, ſalvia, veronica, virga aurea, meliſſa, chamæpitys &c. cujus manè & ſerò poſſunt pocilla aliquot ſorbillari, ut levis mador proliciatur, quo dolores, ſi non diſcutiuntur, ſaltem leniantur & mitigentur.

IV. Eruptio catameniorum.

IV. Solent in mulieribus erumpere catamenia, nunc quidem ſtatâ periodo, quoties ſcilicet in aggrediendo remedio de tempore, quo recurſura eſſent, parùm proviſum fuerit; nunc verò extra ordinem & vi Mercurii ante tempus proritata, atque adeò fruſtratâ cautione, quantacunque de vitando illorum regreſſu adhibita ſit. Sed quâcunque ratione vel periodo contigerit, ut menſtrua hydrargyroſi ſuperveniant,

1°. Tunc ſuſtinendus eſt ſalivationis impetus, ſi fortè vehementior ſit: Ea tamen caviſſe vix unquam opus eſt, cùm experientiâ compertum ſit ptyaliſmum ſponte fatiſcere, quandiù menſtrua uberiùs manant, materiâ ſcilicet, quæ ad os confluebat, deorsùm divertente.

2°. Si catamenia moderatè fluant, bene eſt, reſque tota naturæ viribus committenda, hac unâ cautione ut dùm fluunt, juſcula ſint valentiora, vel additis cremore oryzæ aut ovi vitello firmiora fiant.

3°. Si verò immoderatiùs manaverint, iis utendum remediis, quæ adversùs immodicum menſtruorum fluxum valent, ut ſunt remedia ferè omnia ſuprà recenſita *articulo 1. hujus ſtadii*, ubi *de hæmoptoë*: ſed præſertim decoctum aurantiorum immaturorum; alumen rupeum ſub formâ boli ad ℈ ß, quolibet quadrihorio devoratum; vel bolus ex æquis aluminis rupei, ſanguinis draconis & ſacchari rubri partibus, cujus doſis ad ℈ j. quolibet quadrihorio iteranda eſt ſi morbus urgeat.

V. Abortus in prægnantibus.

V. Mulieres, quæ uterum gerunt, aliquando in ipsâ hydrargyroſi abortiunt, ſive citatiore impetu quo ſanguis agitur à Mercurio tumultuante, ſive irrequietis fœtûs, qui tunc ipſe malè habet, calcitrationibus.

Ubi primùm ex ſanguinis profluvio, ex depreſſione ventris, ex dolore in utero, & ex enixuum præſentiâ manifeſtum eſt abortum inſtare,

1°. Hydrargyroſeos vehementia, quàm maximè fieri poterit, ſuſtinenda eſt ex artis regulis, ut jam ſæpiùs dictum eſt.

2°. Parturienti ex arte obſtetricandum eſt, & excluſus infans, ſi vivus ſit, baptiſmo confeſtim luſtrandus, ne præmaturâ morte occumbat. Cætera verò omnia circa matrem procuranda, ut procurari ſolent in puerperis, quæ morbo immunes ſunt.

3°. Si lochia ritè & moderatè fluant, res tota naturæ permittenda, donec ſponte ceſſent, quo tempore Mercurii efficacitas inſtauranda, ſi nimiùm intermiſſa videatur: Ad minus remedii diuturnitas ad plures dies proroganda, ut quod intenſioni & efficaciæ forſan deeſt, temporis diuturnitate compenſetur.

4°. Si contingat verò, ut lochia ſupprimantur vel parciùs manent, pari prorſus methodo medendum eſt, ac ſi therapeia mercurialis adhibita non fuiſſet, nempe clyſterum uterinorum uſu, venæ ſectione in brachio vel in talo pro ſuppreſſionis modo & gradu, emmenagogis blandis, purgationibus &c. quæ non ſunt hujus loci.

5°. Cæterùm infantem, ſi vivat, à matre lactari neceſſe eſt, ut ſi lue venereâ etiamnùm fortè laboret, ceu laborat plerumque, quoties nondùm

abſolutâ curatione in lucem editur, profligatis uſu lactis materni, quod mercurialibus atomis turgidum eſt, morboſi ſeminii reliquiis integræ reſtituatur valetudini.

VI. Hypochondriaci, qui naturâ meticuloſi ſunt, remedii tædio, diuturnitate, dolore citò fracti, curatione quidem affectâ de ſalute deſperare, confectâ verò de valetudine ſolent diffidere, ac in utroque caſu medentes aſſiduis querimoniis enecare & plerumque ſine causâ. VI. Inania phantaſmata, quibus hypochondriaci percelli ſolent.

Certum eſt cum illis cautiſſimè procedendum eſſe, ut qui morbi impatientes ſint, omnia tuta timeant, ac pro nihilo portenta ſibi fingant, quibus mirificè conſternantur. Itaque bonis verbis erigendi ſunt, quandiù therapeia mercurialis durat, ne animo deſpondeant, quod nunquam periculoſum non eſt; finitâ verò curatione manifeſtis rationum momentis arguendi, ut de valetudine diffiteri nullomodò poſſint. Sed in utroque caſu ſcias velim plurimùm ineſſe difficultatis ac laboris; *In illo*, quòd hypochondriaci ex vividâ phantaſiæ vi, quâ multum valent, morbi ſpecie graviùs affici ſoleant, quàm plerique alii morbo ipſo: *In hoc*, quòd cùm cæteri id verum eſſe facilè putent quod multùm expetunt, ii contrà id ſolum verum eſſe credant, quod maximè ſibi metuunt.

VII. Scorbutici, aut qui ad ſcorbutum inclinant, quibus gingivæ naturâ molles & fungoſæ ſunt, aut in quibus ſanguis, ac proinde gingivarum mucus ammoniacali peccat dyſcraſiâ, gravia in toto ore ulcuſcula pati ſolent, ſerpentia, phagedænica, fœtida, gangrænodea, quæ buccas, gingivas, linguam, palatum fœdè depaſcuntur; quæ ſi tonſillis, columellæ, vel pariſthmiis aſſideant, deglutitioni magnoperè officiunt; & quibus proinde, cùm maximum ſit in morâ periculum, celeriter occurrendum eſt, VII. Ulcera oris phagedænica in ſcorbuticis.

1°. Coercendo vel ſuſtinendo adhibiti Mercurii impetum, ne immoderatiùs invaleſcat.

2°. Ulcera omnia probè detergendo collyrio Lanfranci, & ſi collyrium impar ſit, ſpiritu ſalis marini vel vitrioli additione mellis temperato, imò etiam ſincero, ſi morbi vehementia ita ſuadeat.

3°. Os identidem abluendo decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, biſtortæ, raphani ruſticani &c; foliorum cochleariæ, aquilegiæ, ſalviæ, becabungæ &c; corticis aurantiorum amarorum; balauſtiorum, fructuum ſumach, ſtrobilorum pini &c; cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad q. ſ.

§. III. INFORTUNIA TERTII STADII.

In tertio demùm & ultimo therapeiæ mercurialis ſtadio, dùm attrito, eliminato, profligato morboſo ſeminio opus eſt vela jam contrahere, promotæ ſalivationi finem imponere, & illatam ori noxam emendare, nova ſolet ingruere malorum cohors, quæ plerumque non tam remedii adhibiti virulentiæ, quàm medentium incuriæ vel inconſiderantiæ debent accepta referri.

I. Nonnunquam ulcera numeroſa, profunda, ſordida, depaſcentia, dyſepulota, oris interiora peſſimè habent, unde ptyaliſmus diuturnior, I. Ulcera oris dyſepulota.

quem compeſcere vix licet, nedùm ſiſtere, quo tamen ægrotantes pedetentim marceſcunt & extenuantur.

Id perpetuum eſſe ſolet, 1°. Quoties Mercurius vel uberiùs vel præcipitantiùs adminiſtratus eſt: 2°. Quoties ulcuſculis in ore effloreſcentibus tempeſtivè occurſum non fuit, ſi nimia fuerint, aut in alienis locis inſederint: 3°. Quoties acrior eſt ſalſiorque humorum craſis in ægrotante, unde ulcera cicatrici diutiùs repugnant: 4°. Denique quoties mollior eſt, laxior, nimiſque fungoſa gingivarum & interioris oris caro, qualis in ſcorbuticis, unde ab ulcerum tabo faciliùs eroditur.

Hinc palam eſt Medicos in manifeſtâ culpâ eſſe in prioribus duobus caſibus, ut qui temerè vel inconſultè ſe geſſerint: à culpâ verò planè non vacare in duobus poſterioribus, ut qui ad ægrotantium, qui ſe illorum fidei dedêre, temperiem ſtatumque ſatis cautè non attenderint in adminiſtrando Mercurio.

Porrò à quâlicunque causâ id mali proveniat, unica eſt medendi ratio.

1°. Nempe ſi oris interiora caleant, doleant, rubeantque inflammatoriè vel eryſipelatosè, vena incidenda eſt ſemel atque iterùm, modò vires ægrotantis permittant.

2°. Ulcuſcula tepidè fovenda lacte vaccino vel caprillo, decocto radicum althææ, infuſo ſeminis lini, aquâ ſpermatis ranarum, ſimilibuſque, quæ in ore perpetuò contineri debent identidem renovando.

3°. Bis in die detergenda ſunt decocto hordei cum melle roſaceo, vino rubro aquâ temperato, aquis thermalibus *v. g.* Balerucanis, quæ, ſi ita videatur, temperari poſſunt decocto radicum althææ: Imò ſi ulcera valdè ſordida fuerint, collyrio Lanfranci identidem imbuenda, attamen parcè, ne fibræ acriùs laceſſitæ erethiſmo intenſiore percellantur.

4°. Alvus ſubducenda eſt quotidie enemate emolliente & eccoprotico, & tertiâ quâque die blando cathartico ex ſennâ, mannâ, caſſiâ, ſale vegetali &c. ut humor, qui ad os copioſiùs affluit, versùs inferiora ſenſim divertatur.

5°. Interim æger nutriendus eſt ſolo lacte vaccino, ſi ventriculus hujus nutrimenti patiens ſit; lac ſaltem ſemel aut bis in die exhibendum, manè ſcilicet, & ſerò: De cætero præſcribendæ ſorbitiones, quæ eupeptæ & euchymæ ſint, & quæ ſine maſticatione poſſint exhauriri.

6°. Ægrotanti non modò permittendus, ſed etiam imperandus eſt liberioris aëris uſus, ſi tempeſtatis ratio permittat, ut promotâ uberiore diapnoë, atomiſque mercurialibus copioſiùs ideò exhalantibus ſenſim compeſcatur tumultus, quem in ſanguine faciunt, ac imminuatur nimius humorum confluxus, quem versùs os ſollicitant. Cæterùm modò ulcera videantur cicatricem paulatim contrahere, cura ſuperſtitis ptyaliſmi tempori tota committenda eſt; licet enim tarda ſit illa medicina, quam affert longinquitas & dies, at certè experientiâ compertum eſt & magnam & efficacem eſſe.

7°. Sunt qui ad reprimendum ptyaliſmum largiorem & diuturniorem uti ſoleant gargariſmatis aſtringentibus ex balauſtiis, roſis rubris, myrtillis, ſumach, acaciâ, baccis berberum, gallis, malicorio, alumine rupeo &c. ut laxiora ductuum ſalivalium oſtiola coarctentur. Sunt alii, qui nummos

aureos in ore volutandos præſcribant, pilulaſve, quæ auri ſcobem, calcemve, aut bracteas recipiunt, devorandas exhibeant, ut mercuriales atomi, quæ copiâ nocent, auri ramentis, quibuſcum jungi amant, abſorbeantur & unà ſimul educantur. Sed utrumque jam pridem à gnaris & prudentibus Medicis meritò damnatur. *Prius* quidem ceu periculoſum, neque enim unquam tutum eſt ptyaliſmum, dùm largiùs fluit, aſtringentium vi intempeſtivè coercere: *Poſterius* verò ceu vanum & inutile, non quidem quòd negem quod apertè liquet, ſcilicet auri ramentis mercuriales atomos nonnullas in ore aut in inteſtinis abripi & inde educi, ſed nego ſatis magnâ copiâ eâ ratione unquam deduci, præſertim è ſanguine, ubi potiſſima ſcena eſt, ut ea therapeia in ægrotantium commodum cedere poſſit, niſi efficaciora & tutiora remedia adhibeantur.

II. Dùm ulcerum eſcharæ decidunt, ſuperveniunt non rarò hæmorrhagiæ ab eroſis laceriſve vaſis, quæ ulcera depaſta ſunt. Id mali frequens eſt quoties ulcera profundiora altiùs excavantur, præſertim ſi ab ægro cruſtæ ulceribus inuſtæ præcipitantiùs detrahantur, aut à medentibus citiùs deradantur frequentiore affrictu penicilli collyrio imbuti. II. Hæmorrhagia ab ulceribus oris.

Leve quidem malum eſt, & quod Naturæ committi poteſt, ſi ſanguis paucus exſtillet ex vaſis tenuioribus venoſiſque: At verò gravius, & cui mederi oporteat, ſi ubertim manet ab arterioſis & amplioribus vaſis.

Tunc ergo 1°. Abluto ore locus, unde ſanguis fluit, ſi oculis pateat, ut patet perpetuò dùm hæmorrhagia manat à gingivis, linguâ, buccis aut maxillarum commiſſuris, collyrio Lanfranci, ſolutione aluminis rupei in aquâ plantaginis, aquâ ſtypticâ, aquâ aluminosâ Fernelii, aut qui cæteris præſtat, ſpiritu vitrioli imbuatur. Si hæc ſiſtendo ſanguini paria non ſint, vaſi diſciſſo cauterium actuale, ſed leviter calens, imponatur, atque eſchara eâ ratione inuſta cautè foveatur, ut ſuprà dictum *N°. 2. paragraphi præcedentis*, ne decidat præpoſterè. Intereà verò æger nutriatur juſculis, ſorbitionibus, panatellis, cremoribus oryzæ, ovorumque vitellis, & damnetur ſilentii, ne maſticationis motu, vociſve contentione eſchara ſede dimoveatur & hæmorrhagia renovetur.

2°. Verùm, ſi locus, unde ſanguis manat, in occulto ſit, ut dùm latet in faucibus aut in poſticâ facie lacunaris narium, incidatur vena ſemel iterùmque, ſi morbi vehementia ita exigat, & ægri vires ferendo pares eſſe videantur. Interim os ſæpiùs abluatur decocto aſtringente & ſtyptico balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſumach, gallarum, malicorii, cum additis aquæ Rabelii guttis aliquot; & pro potu ordinario exhibeatur decoctum radicis graminis vel cichorii ſilveſtris aquâ eâdem Rabelii imprægnatum ad gratam aciditatem.

3°. Memini in caſu ſimili profuiſſe in ægrotante quodam narium interiora, quæ faucibus proxima adſtant, unde hæmorrhagiam gravem patiebatur, ferro tenuiore, recurvo & leviter candente, canalis ope in naſum extrinſecùs immiſſo, comburere; duro quidem conſilio; ſed quod durior neceſſitas ſuadebat, & quod felici comprobatum fuit exitu, cùm eâ ratione & hæmorrhagia reſtincta, & æger ab orci faucibus revocatus fuerit.

III. Contingit nonnunquam, ut cùm oris ulcera ad cicatricem ve- III. Con-

glutinatio linguæ cum gingivis, gingivarum cum buccis, uvulæ cum vicinis partibus.

niunt, eroſæ linguæ latera, præſertim circa radicem, cum interioribus gingivis, quæ appoſitæ ſunt; gingivæ exteriores cum adverſis buccis; aut uvula ſive columella cum finitimo lacunaris fornice coaleſcant.

Leve quidem malum & quod omitti poteſt, ſi nullum afferat incommodum. Sin aliter verò, oportet medicinam adhibere & promptam & facilem, nempe dùm cicatrix recens eſt, partes malè coalitæ adacto digito diſſociandæ; ſi verò firmior & antiquior ſit, ſcalpello ex arte diſſecandæ, ac poſteà cavendum ne ſemel diſcretæ denuò invicem agglutinentur, ideòque interjecto penicillo molliore, qui decocto detergente vel vino rubro imbutus ſit, blandè pluries in die fovendæ ſunt, donec cicatrix obducatur.

IV. Oris ſtrictura, ſeu capiſtratio, vulgò *Bridure.*

IV. Tandem ſupereſt aliquando poſt curata ulcera ea oris ſtrictura, vulgò *Bridure*, quâ maxilla inferior ferè immobilis & quaſi capiſtrata nequit à ſuperiore diduci ullâ ratione, vel ſaltem ita parùm diducitur, ut os adſtrictis fortiter dentibus nullo vel anguſto tantùm hiatu pateſcat, unde alimenta ſolidiora in os indi, inditave maſticari, aut vocis ſonus diſtinctè exprimi vix poſſunt.

Solet hoc malum ferè perpetuum eſſe, quotieſcunque tendines muſculorum manſoriorum, qui in maxillarum commiſſuris adſtant, malè affecti ſunt vel ab altioribus ulceribus ea oris loca depaſcentibus, vel ab acrioribus cathæreticis, quæ ad exſtirpanda earum partium ulcera affricantur. Hinc enim elaſtica ſtamina, quibus tendinei funiculi conſtant, puncta, irritata, laceſſita quomodocunque, criſpari & in brevius contrahi neceſſum eſt, haud diſpari ferè modo ac cartha pergamena ad ignem propiùs admota corrugatur. Quapropter minimè mirum, ſi retracti eo modo tendines ac extenſionis priſtinæ jam neſcii inferiorem maxillam ſuperiori tam firmiter applicitam detineant, & oris diductioni tam validè obſtent, ut quantuſcunque niſus in adverſum fiat, renitantur ipſi momento ſuperiore, donec diſcerpantur.

Grave quidem malum eſt, tantoque gravius quòd inemendabile. Sunt qui gargariſmatis emollientibus ex decoctis radicibus althææ, brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibuſque lini, pſyllii &c. contractos tendines tentent relaxare, ſed fruſtrà; neque enim obſervatione hactenus compertum eſt poſſe eos unquam nativæ mollitiei ullò modo reſtitui.

Sunt alii, qui adactis intra dentes cuneolis ligneis maxillam vi diducere, ac manſoriorum tendines ad nativam extenſionem revocare conentur, nec feliciore tamen exitu; nihil enim vel minimùm proficiunt labore maximo, ac ubi primùm ab opere tædioſo ceſſatum eſt, citò perit diuturni laboris utilitas.

Demùm non deſunt, qui duriore ſed æquè inutili conſilio firmiores cicatrices internis maxillarum commiſſuris obductas inciſuris ſcarificent, eo ſcilicet fine ut maxilla inferior faciliùs moveri poſſit; quaſi verò durioribus oris cicatricibus malum induceretur, quod à retractis criſpatiſque muſculorum manſoriorum tendinibus unicè pendet, inciſiſve cicatricibus ſuperficiariis morbus curari poſſet, cui medicina efficax adhiberi nullâ ratione poſſet, niſi ſectione tendinum, quam tentare piaculum foret.

Quorſum ergo ægrotantium animos inani ſpe fruſtrà tam diù lactare,

aut quod pejus, novis miſeriis illorum miſerias quotidie cumulare? Diſcant tandem ſe immedicabili morbo detineri, ac dimiſſâ non fruſtraneâ modo, ſed etiam periculosâ medicinâ, ea ſibi parent levamenta, quæ poſſint conducere, quæ nocere non poſſint. Cùm ſolidiores cibos nec devorare, nec maſticare queant, liquidioribus utantur admiſſis per rimam, quâ patet os, vel per eam quam facit dens unus datâ operâ evulſus; eoque artificio, ſi non delicatè, at ſaltem placidè vitam traducant. De cætero *durum*, ſed immedicabile infortunium forti ferant animo, ut (*a*) *levius fiat patientiâ quicquid corrigere eſt nefas.*

CAPUT IX.

De infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdùm accidunt, & de eorumdem medicinâ.

Jam ſuprà monuimus *Cap.* 7. §. 2. omnia mitiora eſſe & pacatiora in parciore hydrargyroſeos adminiſtratione. Cùm enim Mercurius minore doſi inungatur, tumultus in ſanguine, ſi quis fiat, minor inde futurus eſt; & cùm inunctiones longioribus intervallis repetantur, impendentia mala prævidere, & prævisis ante occurere facilius eſt. Inde tamen putet quiſquam nolim hac methodo in curandâ lue venereâ navigationis curſum teneri quaſi per mare pacificum, quod procellas nullas experiatur, quod nulla viderit unquam naufragia; ſiquidem hæc ipſa methodus ſua quoque patitur infortunia, quorum alia quidem parit ægrotantium imprudèntia, qui Medicis monentibus morem non gerunt; & hæc huic methodo cum præcedente plerumque communia ſunt: Alia verò accidunt Medicorum incuriâ, qui ſeſe ægroſque fruſtrari ſolent, dùm per errorem medicinam imparem morbo adhibent; & ea huic methodo quaſi propria ſunt.

Hydrargyroſis parcior ſua quoque patitur infortunia.

§. I. De infortuniis huic methodo cum præcedente communibus.

I. Ægrotantes, cùm in hac methodo ab exulceratione oris & ſalivatione immunes noxam nullam patiantur, tædet plerumque in cubiculo concluſos tandiù detineri. Conniventibus itaque, vel ſaltem diſſimulantibus Medicis, amant per urbem vagari, ignari malorum quæ ſibi poſſunt parere, cùm Mercurio nulla unquam fides ſit. Vidi equidem, neque ſemel, rem ſatis proſperè, ſaltem ſine damno, ſucceſſiſſe in regione calidiore, qualis eſt Occitania, tempeſtate æſtivâ, in ægrotantibus demùm, in quibus tardior erat & hebetior Mercurii energia: At verò ægrotantes alios & numero plures ibidem vidi, quibus ſimili imprudentiâ graviſſima parta ſunt infortunia, unde in apertum capitis diſcrimen venêre.

I Febris advenit & caput intumeſcit, ſi ægri vagentur, dùm remedia adhibent.

(*a*) Horat. *Od.* 14. *Lib.* 1.

Neque ſanè mirum, quippe ſi dùm interiora calent & æſtuant à Mercurio intùs tumultuante, contingat ut extimus corporis habitus vento, frigore, humiditate derepentè refrigeretur, neceſſe eſt pro conſtipatâ cute & denſatis ſpiramentis, quibus pervia eſt, inſenſibilem perſpirationem ſubitò inhiberi. Hinc particulæ morbificæ, quæ in hac methodo à cæteris emiſſariis præcluſæ, ſaltem tacitè hac exhalabantur; hinc non paucæ mercuriales atomi, quæ circulationis motu abreptæ latenter evaneſcebant viâ eâdem, intra corpus jam retineri, & retentæ tragœdiam agere debent periculi plenam. Modò ſcilicet intra ſanguifera vaſa coercitæ, motum circulantis cruoris intendendo, carneaſque tùm cordis, tùm arteriarum fibras ad oſcillationem frequentiùs ſollicitando, febrem accendere, ut dictum eſt *Cap. præced.* §. 1. *Artic.* 2: Modò verò impete facto in ſalivales glandulas, tùm parotides, tùm maxillares, ſubitum illarum tumorem, calorem, dolorem inferre, cum inſigni linguæ, totiuſque capitis tumefactione, ut *ibidem* dictum eſt §. 1. *Artic.* 1: Modò tandem tùm in vaſa ſanguifera, tùm in ſalivales glandulas vim ſimul exerendo, unâ eâdemque operâ & febrem inducere, & glandularum ſalivalium tumefactioni locum dare.

Sic ergo in hydrargyroſi ipsâmet parciore, ægrotantium imprudentiâ infortunia eadem non rarò accidunt, quibus ſuprà diximus *præcedente Capite*, §. 1. *artic.* 1. & 2. pleniorem hydrargyroſim infeſtam & infamem haberi, ſed quibus eadem quoque medicina facienda eſt, quam idcirco, ne actum agere videamur, repeti volumus ex præcedente Capite.

II. Febris cum diarrhœâ, & dyſenteriâ, ſi ægri cibis ſeſe ingurgitent, aut gulæ indulgeant.

II. Nonnulli, qui naturâ multi cibi ſunt, cùm inediæ impatientes tenuiorem diætam, quæ imperatur, obſervare nolint vel nequeant, non largiorem modò ſibi concedunt, ut famem depellant, quod condonari facilè poſſet, modò offis tantùm, cremoribus, panatellis & ovorum vitellis uterentur; ſed etiam gulæ interdùm ita indulgent, ut cùm oris interiora ab exulceratione libera ad maſticationem & deglutitionem prompta ſint, non dubitent cibis ſe ingurgitare; carne, eduliis, ferculis, cupediis promiſcuè veſci; quin imò vinum adhibere, quaſi in therapeiâ tam lubricâ pergræcari licitum foret.

Sed delictum gravis pœna plerumque ſequitur, neque *pede claudo*. Cùm enim in hydrargyroſi quavis concoctrix ventriculi facultas manifeſtè infringatur copioſiore, ut opinor, muco tunc temporis in ſtomachum confluente, quo tonus ventriculi relaxatur, & hebetatur fermenti chylopœi energia, inde fit ùt ingeſta cibaria & malè confici, & in vitioſam abire ſoleant cacochyliam, acidam, acrem, климbilioſam, quâ quidem, ſi in ſanguinem transfundatur, febrem moveri, qualem ſuprà deſcripſimus, *Cap. præcedente*, §. 1. *Artic.* 2; quâ verò, ſi in inteſtina provolvatur, diarrhœam produci neceſſe eſt in dyſentericum fluxum brevi degenerem, de quâ *ibidem*, *artic.* 3.

Sic ergo in hac etiam methodo ægrotantium intemperantiâ mala ſæpè creantur graviſſima, quæ ut naturâ eadem ſunt ac affectus illi, de quibus ſuprà, qui in pleniore hydrargyroſi eveniunt, ſic cum iiſdem nonnunquam gradu & intenſione ferè paria fiunt, atque adeò iiſdem remediis impugnanda ſunt, de quibus *ſuprà*, *loco laudato*.

III. Huic

III. Huic alteri hydrargyroſi, de quâ nunc quæſtio eſt, ut quæ ad patiendum & tolerandum multò facilior ſit, moris eſt novitii quidem, ſed jam recepti ægrotantes plurimos credere naturâ infirmos, viribus parùm valentes, morbo habituali exhauſtos, ut pulmonarios, tabidos, hæmoptoicos, epilepticos, ſcorbuticos, podagricos, mulieresque uterum gerentes, quibus pleriſque pleniore hydrargyroſi olim interdictum erat. Neque ſanè mutati conſilii pœnitendum eſſe videtur, quo non ſolùm uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, ægrotantium plurimos ab inveterato morbo feliciter convaleſcere, qui tanquam deplorati naturæ viribus, vel ad ſummum mitigatoriis, ſed inefficacibus, quibuſdam auxiliis quondam permittebantur, donec paulatim morbo confecti mortem miſeram occumberent ante diem.

III. Cætera pleraque præcedentis methodi infortunia, ſi hydrargyroſis parcior cachecticis, ac corpore malè conſtitutis adminiſtretur.

At verò cùm nihil occurrat quod ex omni parte à periculo tutum ſit, inde ſimul effectum eſt ut mitior hæc ipſa hydrargyroſeos ſpecies, utcunque naturâ blanda ſit, infortuniis tamen non paucis obnoxia interdùm eſſe ſoleat, quæ cum alterâ communia habet, ut ſputo ſanguinis in hæmoptoicis, inſultibus morbi caduci ſive ſontici in epilepticis, ulceribus oris phagedænicis in ſcorbuticis, paroxyſmis podagricis, abortui, cæteriſque id genus numero ſat multis. Quantumvis enim & parcis doſibus & longis intervallis Mercurius adhibeatur, quantumvis tacitè vim ſuam exerat in profligando ſeminio morboſo, vix unquam fieri poteſt ut nec in liquidis orgaſmum, nec in ſolidis erethiſmum ullum excitet; neutrum verò excitare unquam poteſt in ægrotantibus naturâ infirmis, cachecticis, corpore malè conſtitutis, quin periculum maximum inde immineat, ne therapeia in infortunium quoddam eruptura ſit, varium quidem pro vario ægri ſtatu, ſed nunquam à periculo vacuum.

Sic ergo in parciore quoque hydrargyroſi, ægrotantium infirmitate infortunia eadem interdùm contingunt, ac in pleniore: Plerumque tamen paulò mitiora, quibus proinde medendum eſt auxiliis iiſdem, quæ allata ſunt *Capite ſuperiore*, §. 2.

IV. Rarum eſt oris ulcera altiùs penetrare in hac hydrargyroſeos ſpecie, rariùs ulcera eadem fieri maligna, cacoëthea, dyſepulota. Poteſt tamen utrumque medentium indiligentiâ aliquando contingere; & tunc eadem omnia infortunia timenda ſunt, de quibus *ſuperiore Capite* dictum eſt, §. 3.

IV. Aliquando ulcera oris altiùs penetrant & fiunt maligna medentium negligentiâ.

Sed ut illa infortunia naturâ, causâ, periculo cum iis proximè conveniunt, quæ laudato loco recenſentur, ſic medicina ad illa efficax cum eâ convenit, quæ ibidem propoſita fuit, & ex eodem Capite repetenda eſt.

§. II. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO QUASI PROPRIIS.

Hactenus ſed paucis de infortuniis, quæ hydrargyroſis parcior communia quidem habet cum pleniore, ſed quæ tamen mitiora & rariora patitur: nunc paulò fuſiùs de infortunio illo, quod licet cum utrâque commune ſit, ad parciorem tamen ſpecialiùs & frequentiùs pertinet; nem-

Irritus hydrargyroſeos ſucceſſus.

pe de irrito Mercurii ſucceſſu, gravi ſanè infortunii genere, & ſi ea excipias quæ capitis diſcrimen advocant, omnium graviſſimo, quo fit ut morbus malè exſtirpatus poſt breves inducias ſpontè reviviſcat, agatque tragœdiam alteram priore pejorem.

Qui cum pleniore hydrargyroſi communis eſt, ſed qui in parciore frequentiùs accidit.

Novum quidem non eſt pleniorem hydrargyroſim ipſam quoque omni planè ſucceſſu aliquando deſtitui; ſed id tamen rarum eſt, neque unquam ferè accidit, niſi cùm adhibita therapeia vel nimiâ medentium feſtinatione, vel præſentiâ graviorum infortuniorum, quæ urgent, citiùs quàm par eſſet intermittitur, unde vix poteſt tunc ignorari & erroris admiſſi cauſa, & emendandi ratio. In parciore verò hydrargyroſi id infortunii genus & frequens & pervulgatum eſt, & quod maximè mireris, tùm etiam cùm omnia ex artis legibus ritè adminiſtrata videntur, ac cùm therapeia moram ac ſuſtentationem ſatis diuturnam habuit, ita ut nec ſatis liqueat plerumque in quo peccatum ſit, nec ab admittendâ culpâ cavere, aut admiſſæ mederi facile ſit.

Cauſæ irritæ hydrargyroſeos.

Itaque operæ pretium eſt latentes cauſas curationis in eâ methodo tam ſæpè infectæ retegere, modumque ſimul indicare, quo in poſterum id infortunii cavere liceat. Sic illa curatoria methodus, quæ blandior, tutior, faciliorque ab omnibus cenſetur, notâ inefficaciæ, unde malè audit, ſemel purgata, poterit ab omnibus tutò admitti non parvo therapeiæ compendio, maximoque ægrotantium emolumento. Sed cùm ea quæſtio obſcura ſit & difficiles explicatus habeat, rem paulò altiùs repetere neceſſum eſt.

In causâ efficiente quâcumque requiri & certum gradum intenſionis, & certam temporis moram.

Conſtat cùm ratione, tùm experientiâ, effectum quemcunque cauſam habere certam, quæ ſit certi gradûs, & quæ certo egeat temporis intervallo, ut efficax ſit. Sic, ut exemplis utar vulgaribus & obviis, cera liqueſcit certo tantùm gradu caloris, & eo caloris gradu quem certo temporis ſpatio experta ſit: Sic aqua congelatur certo tantùm gradu frigoris, & eo frigoris gradu, cui per certum tempus objecta fuerit. Nullâ arte, nullâ operâ fieri unquam poteſt ut cera liqueſcat, aut aqua congeletur, niſi cauſæ ſingulæ, à quibus ſinguli illi effectus producuntur, ad certum illum intenſionis gradum evehantur, qui effectui producendo correſpondeat, & in ſubjecta agat per eam temporis moram, quæ ad effectus illos producendos requiritur.

Duo eadem in Mercurio requiri, ut effectum præſtare poſſit.

Sic ergo & pari prorsùs ratione profligatio & exterminatio ſeminii ſyphilitici, qualitercunque fiat, 1°. Certam ac determinatam in Mercurio vim & energiam poſtulat, quâ in virus agat: 2°. Certam ac determinatam requirit temporis diuturnitatem, per quam ea Mercurii quantitas in virus agat. Si alterutrum defecerit, luditur opera, neque unquam ſperandum eſt fore ut virus venereum radicitùs debellari poſſit à causâ, quæ alterutro nomine imbellis, vel potiùs impar eſt.

Jam verò cùm Mercurius homogeneus ſit, & è particulis ſimillimis & ſimpliciſſimis totus componatur, quæ nullam in ſanguine mutationem pati poſſunt, unde mutetur earumdem efficacitas, palam eſt certum illum virtutis & energiæ gradum, qui in adhibito Mercurio deſideratur, ut virus venereum profligari & exterminari poſſit, non diſtingui ab ipsâmet adhibiti Mercurii quantitate, atque adeò ad eradicandum morbi venerei

fomitem neceſſum eſſe, 1°. Certam ac determinatam Mercurii quantitatem ſanguini ſyphiliticorum inſtillari, unde æſtimanda eſt certa adhibiti Mercurii efficacitas: 2°. Semel inſtillatam ſatis diù in eodem morari, unde æſtimanda eſt certa temporis diuturnitas, quæ in agente Mercurio requiritur.

Liquet ergo duas eſſe leges in adhibendo Mercurio perpetuò obſervandas, ſi optato ſucceſſu potiri quis velit; 1°. Ut ea Mercurii quantitas, quæ ad perfectam luis venereæ curationem requiritur, agat in ſanguinem, & agat eo momento, quod producendo effectui aptum ſit; ſin ſecùs enim, nunquam eo niſu illum aggreſſura, impetumve factura eſt ejus gradûs, qui ad effectum neceſſarius eſt: 2°. Ut admiſſa Mercurii quantitas in ſanguinem pari eâdemque vi ſatis diù agat, ac inchoatam in illo mutationem ſatis diuturno temporis ſpatio urgeat, donec totum ſanguinem, vaſa ſingula, receſſus omnes pervaſerit, ne quid inacceſſi uſpiam ſuperſit, ubi morbi fomes abdi, & unde recidiva pari poſſit. Duas proinde leges eſſe in adhibendo Mercurio obſervandas. 1. Ut certâ doſi; 2. Ut certo temporis intervallo adhibeatur.

Peccant in priorem quidem legem, quicunque Mercurium doſibus æquo parcioribus & intervallis juſto longioribus adminiſtrant, unde deeſt in ſanguine ea Mercurii quantitas, quæ ad producendum effectum neceſſaria eſt: In poſteriorem verò, quicunque affectam mercurii adminiſtrationem citiùs, quàm par eſt, intermittunt, ex quo efficitur ut mutatio ſanguini jam inducta ſatis diù non ſuſtineatur ad morbum radicitùs exſtirpandum. Peccare in priorem, qui Mercurium parcioribus doſibus adminiſtrant; & in poſteriorem, qui hydrargyroſin citiùs intermittunt.

Utrumque peccati genus frequens eſt in hydrargyroſi parciore. Hinc in illâ methodo vani illi & irriti ſucceſſus curationum mercurialium, quibus mitigatur quidem ſymptomatum ſævitia, malumque remittitur; ſed quibus non deletur morbi fomes, nec proinde morbus funditùs exſtirpatur. Hinc fallaces illæ morbi therapeiæ, irritis ipſis ſucceſſibus pejores, in quibus evaneſcunt quidem ſymptomata, unde ægrotantes malè providi fauſta omnia ſibi temerè deſpondent, ſed quæ poſt breves inducias in recidivas abeunt priore morbo plerumque difficiliores. Hinc fallaces illæ & malè certæ luis venereæ curationes.

Probè teneo quid illi errent, qui ſolent ad hunc modum Mercurio uti vel abuti potiùs, nec ignarus ſum offuciarum, quas ſibi ipſi faciunt, ut methodum eàm probent Mercurii & parciore quantitate & breviore temporis ſpatio adminiſtrandi. Neque valent argumenta, quæ pro damnatâ methodo afferuntur.

Nempe circa *prius* ſic argutantur. Unciæ tres unguenti mercurialis quatuor frictionibus intra ſeptem dies ægrotanti illitæ luem radicitùs plerumque ſanant intra triginta dies. Ergo unciæ totidem ejuſdem unguenti, frictionibus duodecim, intra dies triginta adminiſtratæ, morbum eumdem pari facilitate, ſimilique efficaciâ eradicaturæ ſunt. Argumentum primum.

Circa *poſterius* verò ſic amant ſibi fucum facere. Conſtat, *inquiunt*, ſanguinem totum per corpus pluries horâ quâlibet circumvehi. Poſſunt ergo mercuriales atomi in ſanguinem celeriter diſtribui, univerſa corporis vaſa pluries horâ quâlibet legere & relegere, & cauſam morbificam, ubicunque lateat, efficaciter impetere; atque adeò debent intra ſpatium temporis opinione brevius morbum penitùs delere. Argumentum alterum.

At verò in *utroque* perinde hallucinantur. Circa *prius* quidem, nec damus tres unguenti uncias ad curationem luis ſemper ſatis eſſe, nec ab omnibus in parciore hydrargyroſi uncias tres unguenti ſemper adhiberi, quod Solvitur argumentum prius.

utrumque gratis aſſumunt. Sic ergo ruentibus præmiſſis concluſionem fundìtùs ruere neceſſum eſt.

Verùm, ut etiam demus duas illas ſumptiones, aſſumptio tamen non dabitur. Certum eſt enim haud leve diſcrimen inter collatos caſus intercedere, 1°. Ex diverſo adminiſtrationis modo: 2°. Ex inæquali intervallo, quod inter frictiones interjicitur: 3°. Ex diversâ morâ, quam Mercurius trahit in ſanguine.

1°. *Ex diverſo* quidem *adminiſtrationis modo.* Cùm enim tres unciæ unguenti mercurialis quatuor frictionibus adhibentur, manifeſtum eſt frictione quâlibet illini drachmas ſex unguenti, ex quibus circiter drachmæ tres Mercurii in ſanguinem transfundi poſſunt. Contrà verò, cùm unciæ totidem frictionibus duodecim illinuntur, unguenti quantitas vice quâlibet adhibiti non aſcendit ſupra drachmas duas, ex quibus ad ſummum circiter drachma una Mercurii in ſanguinem exprimitur. Liquet ergo momentum, quod poteſt à Mercurio exerceri in priore caſu, eſſe ad momentum quod ab eodem exercetur in poſteriore, ut tres drachmæ ſunt ad drachmam unam, ſeu quod idem eſt ut 3. ad 1.

2°. *Ex inæquali temporis intervallo, quod inter frictiones ſingulas interjicitur.* Cùm enim in priore caſu frictiones altero quoque die adminiſtrentur, breviore intervallo quod horas 48. non excedit, parcior quantitas Mercurii ex præcedente inunctione admiſſi debet evaneſcere, unde tantò major futura eſt Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus in ſanguine collecta. Contrà verò, cùm frictiones tertio vel quarto tantùm quoque die fiunt, longiore intervallo, quod horas 72. vel 96. æquat, majus debet eſſe diſpendium Mercurii præcedente inunctione intromiſſi, unde tantò minor futura eſt in ſanguine ſolida Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus reliqua.

3°. *Ex diversâ morâ, quam Mercurii ſumma ducit in ſanguine.* Nam in priore caſu quantitas Mercurii quantacunque adminiſtratur, die ipsâ ſeptimâ tota cum ſanguine confuſa adeſt, adeòque momento, quo maximè pollere poteſt, ſanguinem impetit, ac virus exterminat per dies ad minus viginti, vel viginti tres. Contrà verò in caſu altero quantitas eadem Mercurii, ſi tamen in illo quantitas eadem poſſit unquam ſanguini ſimul ineſſe, quod ſanè ex præcedente articulo nequaquam credibile eſt, non antè collecta erit, quàm die trigeſimo, atque adeò vix per diem unum, poteſt adunato impetu vim integram in ſanguinem exercere.

Sic ergo colligere eſt Mercurium 1°. Parcioribus doſibus illitum: 2°. Longioribus intervallis adminiſtratum: 3°. Tardiùs in corpore adunatum, debilius momentum, cùm in ſanguinem, tùm in virus cum ſanguine permixtum, exercere, quàm ſi majoribus & frequentioribus inunctionibus adhibeatur, utcunque cæteroqui ſupponatur eâdem copiâ adminiſtrari; atque adeò quicunque crediderit poſſe utrâque methodo luem veneream æquè efficaciter profligari, credat idem oportet januam, quæ valido ariete impulſa labat, poſſe perinde perfringi, ſi fruſtulis, in quæ aries ille diſſectus fuerit, ſucceſſivè impetatur; aut murum, qui globo tormentario facilè disjicitur, perinde diruendum eſſe glandibus minoribus, qua-

rum ponderis ſumma pondus æquet globi tormentarii, & quæ ſingulæ vi eâdem, ſed ſucceſſivè, emittantur.

Jam verò circa poſterius 1°. Confitemur quidem ſanguinem per corpus circumvehi pluries intra horam, ſed hæc de majoribus tantùm vaſis vera ſunt. Negamus enim ejuſdem curſum in anguſtiſſimis vaſculis æquè celerem eſſe, atque per illa tam ſæpè iterari. Ergo ſequitur inde Mercurium inunctionibus admiſſum per majora quidem vaſa ſatis promptè diſtribui: At verò ſequetur inde nunquam pari celeritate diſtribuendum eſſe per intricatiſſimos glandularum, viſcerumque ductus, ubi latet potiſſima morbi cauſa. Solvitur poſterius.

2°. Nihilominus ultrò demus Mercurium per omnia corporis vaſa, etiam minima mirâ celeritate diſtribui. Quid tum? An inde efficietur unquam, ut Mercurius pari celeritate optatum effectum præſtet? Minimè gentium. Nempe ad perfectam luis venereæ curationem ſingulæ ſanguinis guttulæ ſubeundæ & à ſeminio venereo expurgandæ; perluſtrandi receſſus omnes intricatiſſimi viſcerum, glandularum & medullæ oſſium; obices demùm, ſi qui ubicunque adſint, atterendi & diſſipandi itu reditùque multiplici; ad quæ ſingula tempus requiritur idoneum, quod experientia docuit diuturnius eſſe plerumque, quàm quis primâ fronte putaverit.

Ex his itaque palam eſt, ut jam redeat oratio, unde primùm digreſſa fuit, efficaciæ Mercurii ad luem veneream exſtirpandam certos fines eſſe, tùm in adminiſtrandi modo, tùm in adminiſtrationis diuturnitate, quos intra Mercurius morbum perfectè curet, curetque minimâ ægrotantium ærumnâ: Quos ultra morbum curet etiam, ſed majore ægrotantium labore, imò ſæpè non ſine periculo: Demùm quos citra ærumnam quidem minimam inferat, ſed ſimul etiam curationem nullam, vel curationem imperfectam præſtet. Palmarium eſſe, ſi certus adminiſtrandi Mercurii modus definiatur, tùm in quantitate Mercurii, tùm in adminiſtrationis diuturnitate.

Quocirca therapeiæ mercurialis cardo in eo totus vertitur, ut certus ſtatuatur modus tùm quantitati adhibendi Mercurii, tùm mercurialis adminiſtrationis diuturnitati, unde emolumentum quidem accedat quàm maximum, curatio ſcilicet omnibus numeris perfectiſſima, damnum verò quàm minimum accerſatur, ſcilicet moleſtia noxaque quàm leviſſima.

Sed *hoc opus, hic labor eſt*, quippe variam eſſe neceſſe eſt, tùm adhibendi Mercurii quantitatem, tùm adminiſtrationis diuturnitatem pro morbi novitate vel inveteratione, diverſo intenſionis gradu, partium affectarum naturâ aut affectionum ſpecie, ſymptomatum numero & ſævitiâ, atque ægrotantium ætate, ſexu, valetudine, quæ

Incerta (a) ſi tu poſtules,
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, ut cum ratione inſanias.

Nihil ergo licet hac de re definire quod certum ſit, ratione ſolâ ſeu ut aiunt, *à priori*, ſed duce tantùm experientiâ & ab effectibus, ſeu ut vulgò dicunt, *à poſteriori*. Quæ autem multiplici & iteratâ obſervatione At neutrum ratione definiri poteſt, ſed experientiâ,

(a Terent. *Eunuch. Act.* 1. *Scen.* 1.

hac in re maximè explorata ipſe hactenus habeam, lubet paucis exponere, ut ſi quis *quid noverit iſtis rectius, candidus impertiat, ſi non his utatur mecum.*

Quâ duce compertum eſt Mercurium eâ quantitate adhibendum eſſe, ut blanda moveatur ſalivatio.

I. Itaque compertum eſt experientiâ Mercurium exſtirpandæ lui venereæ parem eſſe, quoties legitimum ptyaliſmum movet. Quocirca danda eſt opera ut ſalivatio cieatur, non ſubitanea, tumultuaria, immodica, qualis in pleniore hydrargyroſi, unde ſalivales glandulæ tumeant, oris interiora inflammentur, plura & profunda ulcuſcula in ore emergant, ſaliva ad libras octo, novem, decem, defluat intra nycthemerum; ſed placida, moderata, remiſſa, facilè tractabilis, quæ ori inflammationem nullam, vel levem, quæ ulcera pauca & ſuperficiaria inferat, quæ unam aut alteram, vel ad ſummum tres ſalivæ libras intra horas 24. ſuggerat.

Igitur, ſtatim atque ex tribus primis frictionibus innotuerit quid in ægrotantis ſanguinem Mercurius valeat, reliqua in hunc finem ita dirigatur curatio, modò inunctionum doſim, modò crebritatem, modò crebritatem ſimul & doſim intendendo, ut ſalivatio ex votis tandem ſuccedat, quæ ſi moderata, fovenda; ſi parcior, confirmanda novis frictionibus; ſi forſan immoderatior ſit, reprimenda eſt, & ad modum reducenda ex artis legibus. Proinde, ut ex Cynoſuræ aſpectu navigationis curſus, ſic ex ſalivationis præſentiâ & gradu mercurialis therapeia ſemper regenda eſt.

Errant igitur, qui putant ſalivationem in curandâ lue venereâ cane pejus & angue vitandam eſſe, ideòque in eo toti ſunt, ut parciſſimas rariſſimaſque frictiones adhibeant. Sic enim operam ludunt ſuam, ſuosque deludunt ægrotantes.

Nec multò leviùs peccant, qui motam vel imminentem ſalivationem intempeſtivis purgationibus reprimunt vel coercent; atque adeò Mercurium, dum optato inſtat operi, evocant & amovent; ſic enim id unum videntur agere, ut operosè nihil agant.

Haud equidem nego aliquoties ſine ſalivatione luem veneream feliciter exſtirpatam fuiſſe, quæ recens eſſet & levis, & quæ ægrotantes afficeret Mercurio facilè obſequioſos: At verò pernego poſſe inde unquam colligi ſalivationem ſemper omittendam eſſe in curatione luis venereæ cujuſcunque. Quaſi verò, ſi quid ſemel, iterùmve proſperè ſucceſſerit caſu vel fortunâ, debeat illico inde exemplum ſumi, quod in poſterum norma fiat, etiam contra æquum & bonum: Aut quod pejus eſt, quaſi nefas foret ad conſilia tutiùs explenda novis & munitioribus viis uti, quas indefeſſa rerum obſervatio feliciter parturit ad utilitates noſtras. Næ mihi videntur, qui ſic vitiligant, non firmiore causâ niti, quàm ſi quis præfractè ideò contendat navigationis curſum ſine pyxide nauticâ feliciter nunc regi & poſſe & debere, quòd contigerit forſan aliquando, ut in regendâ navi ventis ſecundis actâ pyxis nulli fuerit uſui, vel quòd conſtet Scriptorum teſtimoniis à Veteribus olim pyxide deſtitutis ſatis feliciter aliquoties navigatum fuiſſe.

Et motam ſalivationem tandiù

II. Altera curationis regula eſt, ut promota ſalivatio nullâ ratione priùs cohibeatur, quàm morboſa ſymptomata, quæ à lue venereâ ortum habent, evanuerint. Neque enim licet aliunde criterio ullo, quod certum

ſit, de ſanguinis dyſcraſiâ emendatâ, de profligato luis ſeminio, demùm de causâ morbi funditùs deletâ tutò decernere, quàm ex affectuum, quos morbus produxit, ceſſatione.

fovendam eſſe, dùm morboſa ſymptomata evanuerint.

Errant ergo quicunque, non ex ſymptomatum curatione, ſed ex ſolo dierum numero therapeiam mercurialem metiuntur & circumſcribunt. Etenim cùm morbi gradus, ſanguiniſque conſtitutio nunquam ſibi ſimiles ſint in diverſis ægrotis, nihil ineptius fingi poteſt, quàm methodum eamdem adhibere ſingulis, & ut vulgari fertur adagio, *omnes eodem calopodio calceare*, quod olim à Galeno, *Method. Medend. Lib. 9. Cap. 16.* dictum meminimus in Medicos quoſdam imperitos, qui non habitâ ratione temperamenti diverſi eadem remedia omnibus admovebant.

Porrò tamen noluerim otiosè quiſquam diutiùs expectet dùm omnia ſymptomata evanuerint, quæ à lue venereâ ortum ducunt. Neque enim ſperandum eſt fore ut omnia ſemper evaneſcant, quandoquidem nec eadem eſt omnium natura, nec ſimilis productionis ratio. Quippe alia luis venereæ ſymptomata, ſcilicet ea omnia, quæ inducuntur ſolo humorum ſive fluidorum vitio, aut ad ſummum ſolo erethiſmo ſolidorum & citra labem ullam ulteriorem, pendent à ſeminio venereo tanquam à causâ *continente*, atque adeò inde neceſſariò futurum eſt, ut ſublatâ eâ causâ, hoc eſt, profligato ſeminio venereo, ipſa quoque perpetuò tollantur. Alia verò, nempe ea omnia, quæ à quâlicunque labe ſolidis illatâ naſcuntur, pendent quoque ab eodem ſeminio venereo, ſed tanquam causâ ſimpliciter *conjunctâ*, atque adeò licet poſitâ eâ causâ ipſa poſita fuerint, attamen conſequens non eſt fore ut eâdem ſublatâ, hoc eſt, exterminato ſeminio, ipſa quoque tollantur illico. Quæ dicta abundè indicant ſedulò diſtinguendum eſſe inter diverſa illa ſymptomatum genera, & diligenter cavendum ne remoto omni diſcrimine idem de omnibus judicium temerè interponatur; ſed de his fuſiùs in ſequentibus.

CAPUT X

De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſin reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.

UT nonnulli adſunt, qui ab hydrargyroſi abhorrent ſine causâ, ſic contrà non deſunt, qui eidem nimiùm credant. Illi ſibi nihil non timent à Mercurio, ceu ab infido & malè tuto remedio: Hi nihil non ſperant ab eodem, ceu à certiſſimâ & abſolutoriâ medicinâ; & ſi fortè non putent fore ut inde rejuveneſcant, quod Poetæ olim finxere de Æſone, Jaſonis patre, Medeæ artibus juventæ reddito, at putant certè ſe ab omni morbo liberos integerrimæ valetudini reſtitutum iri, quali olim ante conceptam luem maximè valuere. Sed utrique, dum diverſi abeunt, in contraria peccant: Illi nempe, quòd de Mercurio nimiùm diffidant, cujus uſus legitimus tutus eſt & periculi expers, ut ſuprà probavimus *Lib. II. Capp.*

Peccant, qui ab hydrargyroſi nimium diffidunt, & qui eidem confidunt nimiùm.

11. 12. & 13. Hi verò, quòd eidem confidant nimiùm; quantumvis enim Mercurius remedium ſit & opiferum & efficax, non ideò tamen ſequitur hujus uſu omnia ſymptomata, quæ à lue venereâ inducta ſunt, ſemper deletum iri, ut in ſequentibus probabimus.

Duæ ſunt luis venereæ ſpecies, altera, quæ humores tantùm inficit, altera quæ ſolidas partes lædit.

Jam ſuprà *Cap. V.* §. 1. *hujus Libri* vidimus tres eſſe luis venereæ ſpecies, primam, in quâ virus paucum, benignum, recèns admiſſum humores ſolos corporis, plures pauciores ve, inficit, illæſis ſolidis partibus: Alteram, tertiamque, in quâ virus uber, acre, inveteratione auctum & multiplicatum ad organa varia corporis penetravit, parteſque ſolidas non paucas læſit vitio multiplici, phlogoſi, inflammatione, infarctu, tumore, gummato, ſkirrho, eroſione, exulceratione, carie &c.

Prior plerumque perfectè curatur hydrargyroſi.

Prima quidem luis venereæ ſpecies perfectè curatur hydrargyroſi legitimâ; nec ſanè mirum, cùm enim virus venereum, quod in humoribus latet, ſolidas corporis partes nondùm vitiaverit, conſequens eſt, ut ſi è ſanguine cæteriſque humoribus ſemel exterminetur, nullum illius veſtigium exſtet, nec ullæ maneant morbi reliquiæ: Et ſanè compertum eſt luem veneream eo ſucceſſu toties curari, quoties recens & levis in ſolis humoribus etiamnùm inſidet. Solet quidem ab hydrargyroſi ſanguini cæteriſque humoribus, dùm Mercurio atteruntur & ſubiguntur, acrimoniæ quidpiam non rarò accedere, ſed id plerumque leve eſt, & diætâ humectante ac refrigerante, vel ſi opus fuerit, uſu lactis facilè emendatur.

At poſteriori etiam curatæ ſuperſunt ut plurimùm vitia, quæ ſolidis jam illata ſunt.

At verò rarò, vel potiùs nunquam, accidit ut duæ aliæ luis ſpecies pari felicitate ſanentur. Utcunque enim remedio profligatum ſit virus omne, quod humoribus ineſt, humoreſque inficit, nihilominùs tamen ſuperſunt plerumque vitia illa, quæ ſolidis partibus morbo jam illata ſunt; & quandiù ſuperſunt, tandiù affectiones non paucas ex priſtinarum genere & foveri & perennare neceſſum eſt, unde fit ut irritâ ſpe plerumque doleant, quicunque malè providi nec rerum ſatis gnari perfectam expectabant, numeriſque omnibus abſolutam curationem inveteratæ luis venereæ, parteſque ſolidas jam dudùm inſidentis.

Ex vitiis illis alia ſanabiles, alia inſanabiles affectiones conſtituunt

Ex vitiis autem, quæ in ſolidis partibus poſt exterminatum virus venereum ſupereſſe ſolent, poſſunt alia arte atque remediis emendari, & hinc proveniunt affectiones, ſuperſtites quidem lui venereæ, ſed tamen ſanabiles, de quibus in *hoc*: Alia verò nequeunt nec operâ, nec medicinâ ullâ corrigi, & hinc fiunt affectiones, non modò lui venereæ ſuperſtites, ſed etiam omninò inſanabiles, de quibus in *ſequente Capite* agemus.

Plurimi intereſt utrumque affectionum genus diſtinguere.

Ideò mihi viſum eſt hoc argumentum accuratiùs tractare, quòd exploratum habeam quanti referat in medicinâ ſyphiliticis faciendâ priùs noſſe, quid de ſingulis morbi ſymptomatis ſentiendum ſit atque præſagiendum, quàm hydrargyroſis adhibeatur; nam, ut ait Celſus, *Lib.* 5. *Cap.* 26. *art.* 1. *Ante omnia ſcire Medicus debet quæ inſanabilia ſint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primùm eum, qui ſervari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus ut occiſi, quem ſors ipſius interemit. Deinde ubi gravis metus ſine certâ tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel fefelliſſe videatur. Sed*, rectè ſubdit ille,

ut

ut hæc prudenti viro conveniunt, ſic rurſus hiſtrionis eſt parvam rem attollere, quò plus præſtitiſſe videatur.

Cæterùm in enarrandis affectionibus illis, tùm prioris, tùm poſterioris generis, quæ poſt hydrargyroſim legitimam reliquæ ſolent eſſe, ordine ſingulas ita perſequemur & in iſto & in ſequente Capite, ut primùm quæ frequentiùs, deinceps verò recenſeantur quæ rariùs occurrunt.

§. I. GONORRHOEA.

I. Gonorrhœa, ſive phlogodes fuerit & recente contagione contracta, ſive inveterata & in habituale ſeminis profluvium jam degener, hydrargyroſi etiam legitimæ plerumque ſupereſſe ſolet, non quidem virulenta, qualis fuit ante inunctionum uſum, ſed ſimplex, quam virus nullum jam foveat, & quæ proinde contagione communicari ampliùs non poſſit. Retinet hæc in viris gonorrhœæ nomen, ſed in mulieribus cum fluore albo ſeu muliebri fluxu confundi ſolet, quo nomine amant illæ reliquias malè curatæ gonorrhœæ prætexere.

I. Gonorrhœa, tùm recens, tùm habitualis hydrargyroſi ſupereſt.

Vidimus ſuprà *Lib. III. Cap.* 1. §. 2. virulentam gonorrhœam, quæ recenter contracta eſt, pendere ſemper à phlogoſi vel inflammatione ulceroſâ, in viris urethræ, glandularum celluloſarum in urethram hiantium, glandularum Cowperianarum, proſtatarum, aut veſicularum ſeminalium: In fœminis verò, urethræ, cellularum quæ in urethram patent, proſtatarum, glandularum Cowperianarum, aut glandularum botryformium, quibus vaginæ facies conſtrata eſt. Poteſt autem phlogoſis & exulceratio in unâ aut pluribus enumeratarum partium ſemel inſidens aliquandiù ſupereſſe, etiam poſt ſeminium omne hydrargyroſi diſcuſſum & exterminatum. Haud igitur mirum eſſe debet, ſi poſt hydrargyroſim ritè adminiſtratam gonorrhœa recenter contracta ſuperſit aliquando in utroque ſexu.

Quare quæ recens eſt?

Vidimus pariter, *ibidem*, *Cap.* 3. §. 3. gonorrhœam inveteratam, quæ neglecta abiit in habituale ſeminis ſtillicidium, pendere in viris vel ab auctâ amplitudine, vel à nimiâ laxitate & atoniâ ductuum excretoriorum, quibus cellulæ per urethram ſparſæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Cowperianæ, & proſtatæ in urethram patent: Quod de fœminis quoque verum eſt, ſi pro veſiculis ſeminalibus, quibus carent, intelligas veſiculas ſive glandulas racematim congeſtas, quæ internam vaginam conveſtiunt. At verò poſt curatam luem veneream permanet eadem tùm amplitudo, tùm atonia ductuum illorum, quæ fuit anteà. Ergo conſequens eſt, ut maneat etiam habitualis eadem gonorrhœa in utroque ſexu.

Quare quæ inveterata?

Utraque illa gonorrhœæ ſpecies, licet curationem perfectam non admiſerit, ſenſit tamen vim & energiam Mercurii, cùm priſtinam malitiam depoſuerit. Namque poſt hydrargyroſim neutra nec ſeminio jam fovetur, nec ullum ſeminium ipſa fovet; neutra virulenta eſt; neutra contagione traduci poteſt; ſed ambæ jam ſimplices & ſine fomite ullo, à ſimplicibus partium vitiis pendent, quibus ſanandis ſufficit aliquando mora temporis & legitima diæta; quibus tamen, ne diuturnitate noceant, ſatius eſt adhibere remedia, qualia ſuprà jam propoſuimus, *Lib. III. Cap.* 1. *&* 3.

Utraque tamen Mercurii efficaciam ſenſit.

nempe 1°. Quæ demulceant nativam vel adventitiam ſanguinis & cæterorum humorum acrimoniam. 2°. Quæ affectarum partium ulcera eluant, detergant, mundificent. 3°. Demùm, quæ priſtinum partibus laxioribus tonum reſtituant.

Quæ curatio utrique gonorrhϾ adhibenda ſit?

Itaque 1°. Exhibeatur aliquandiù, vel ſemel in die & manè, vel bis, manè atque ſerò, lac aſininum, caprillum, aut vaccinum: Primum quidem & alterum, purum & ſincerum; tertium verò, vel ſincerum & impermixtum, vel æquâ parte decocti hordei, aut graminis, aut radicis ſymphyti alteratum, prout ægro lubitum fuerit, aut Medico viſum.

2°. Deinde potet æger cum regimine ad libras tres quatuorve manè jejuno ventriculo, per dies quindecim aut viginti, aquas minerales acidulas, vitriolicas, chalybeatas, ut *les Eaux de Forges*, *de Caranſac*, *de Capverd*, *de Paſſy &c.* quales nullibi non ſcaturiunt, & quæ in Galliis noſtris præſertim frequentes ſunt.

3°. In uſum veniant balſamica, quæ latentes in urethrâ exulcerationes detergant & ad cicatricem ducant. Præſtant autem inter cætera balſamum Copaivanum & Canadenſe, cujus alterutrius guttæ ſex, octo, vel duodecim poſſunt alternis diebus per hebdomadam unam aut alteram devorari, cum pulverato ſaccharo in boli ſpeciem conformatæ. Juxta Fridericum Hoffmannum, *in Clavi Pharmac. Schroderianâ*, *Lib. 3. Cap. 15. art.* 158. *Saccharum Saturni in oleo terebinthinæ ſolutum & leni calore cinerum digeſtum, egregium & ferè divinum præbet in gonorrhœâ remedium, inprimis ſi aliquid addatur camphoræ.* Illius doſis eſt ad aliquot guttas in idoneo vehiculo.

4°. Intùs aſſumantur aſtringentia ex blandiorum genere, quæ ulcerata loca exſiccent, & relaxata denſent atque conſtipent, ut 1°. Hauſtus Theiformes ex infuſis foliis menthæ, marrubii, agrimoniæ, plantaginis, roſarum rubrarum, burſæ paſtoris, piloſellæ, ſalviæ, meliſſæ, vitis, capreolis ejuſdem, aut ſummitatibus rubi. 2°. Aqua compoſita menthæ à Joſepho Quercetano deſcripta in *Pharmacopœâ Dogmaticorum reſtitutâ*, & à Lazaro Riverio ſæpiùs laudata ad gonorrhœas contumaces, *Obſerv.* 25. & 36. *Centuriæ primæ*, & *Obſervat.* 30. & 74. *Centuriæ* 2. cujus deſcriptio infrà *Cap. XII.* proponetur: Aut aqua diſtillata ex fructibus bruſci, quam laudat Samuel Formius, Chirurgus Monſpelienſis, 47. *Obſervationum* quas cum Riverio communicavit. Aquæ utriuſque doſis eſt ad cochlearia duo manè jejuno ventriculo per dies aliquot. 3°. Opiatæ ſive boli ex coralliis præparatis, terrâ Japonicâ, vulgò *Catechu* ſive *Cachou*, balauſtiis, malicorio, ſanguine draconis, terrâ ſigillatâ, bolo armeniâ, lapide hæmatite, alumine dulci, cornu cervi uſto, ebore, oſſe ſepiæ, camphorâ, ſucco hypociſtidis inſpiſſato, ſuccino pulverato, pulvere coloris aurei, qui dorſo foliorum Aſplenii ineſt inſperſus, & præſertim croco Martis aſtringente, quorum ſingulorum doſis eſt à gr. x. ad xx. Celebrantur ad eumdem uſum in Pharmacopœâ Bateanâ pilulæ de cretâ Palmarii ad ℈ j. vel ij. pro doſi quâlibet, quarum diſpenſationem infrà vide ad *hujus Libri* calcem. 4°. Conſervæ aſtringentes, ut roſarum rubrarum, cydoniorum, fructuum cynosbati, foliorum menthæ vel rutæ, prunorum ſilveſtrium, & præſertim fructuum bruſci, quarum doſis eſt à ℥ j. ad ij. ſi ſeorsìm præſcribantur.

5°. Prodeſt etiam aqua Rabelii, cujus parandæ ratio infrà proponetur *Cap. XII.* Solet autem hæc aqua ad gratam aciditatem inſtillari guttatim libræ j. aut libris ij ptiſanæ vulgaris, quæ per dies aliquot continuos addito ſyrupo quocunque, *v. g.* capillorum veneris vel violaceo, exſorbendæ offeruntur per intervalla, manè quidem jejuno ventriculo, vel poſt meridiem ſed longiſſimè à paſtu. Poteſt etiam aqua eadem ambrâ griſeâ vel myrrhâ imprægnari ex methodo infrà proponendâ, *Cap. XII.* & ad guttas vj. viij. x. exhiberi quotidie per dies aliquot in bolo aut vehiculo qualicunque; quo remedii genere ab egregio Viro narrari memini gonorrhœam habitualem nuper feliciſſimè curatam fuiſſe, cui reprimendæ cætera remedia imparia fuerant.

6°. In urethram in viris, in fœminis in vaginam immittantur ſyphonis ope injectiones ex infuſo decoctove eorumdem remediorum in aquâ calcis ſecundâ; vel ex diſſolutione lapidis ſtyptici, qui vulgò *de Verny* dicitur, cujus proceſſum infrà deſcribemus ad hujus Libri calcem; aut lapidis medicamentoſi Crollii. Sed ea cautè & parcè adhibeantur velim, ne acrimoniâ phlogoſim excitent, vel repentinâ nimiâque adſtrictione proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimiùm conſtipent.

7°. Denique ſi laxitas in causâ fuerit, cur oſcula ductuum ſeminariorum præter naturam hiantia ſeminalem humorem, quem laxiùs concludunt, ſtillatim profundant, proderit embrochen aut balnea aquarum thermalium, ut ſunt *les Eaux de Balaruc, de Bourbon, de Barege, d'Aix-la-Chapelle* &c. experiri, quæ ad partium tonum firmandum efficaciter valent.

8°. Omiſſum nolim à Petro Garidello, Medico Aquiſextienſi, *Hiſtoire des Plantes d'Aix & de Provence, in verbo* Ciſtus, *pag. m.* 115. proponi quaſi ſpecificum ad gonorrhœas difficiles & contumaces ſequens infuſum, quod à ſe pluries & feliciter expertum fuiſſe affirmat.

℞. *Cantharid. integrar.* ℥ . *Succi hypociſtid. inſpiſſati, gummi aut extracti Guaiaci* ana ℥ j. *Cochenill.* ℥ j. *infundantur per* 24. *horas in M. B. in Spiritûs vini* lib. j.

Colatura ſervetur ad uſum, cujus capiat æger pro ſingulis doſibus ab ℥ ß. ad ℥ j. *bis per diem, manè ſcilicet jejuno ventriculo, & ſerò horâ decubitûs, in cyatho decoctionis Guaiaci.*

Hoc infuſum cum infuſo Liſteri, de quo ſuprà, *pag.* 272. proximè convenit tùm qualitate, tùm numero ſpecierum, ſed ab illo differt, quòd ſpecies eædem parciore doſi infundantur, & infundantur in majore ſpiritûs vini copiâ, quâ geminâ de causâ exurgit inde infuſum mitius, lenius, minùs phlogiſticum.

Vix tamen poſſum quin de infuſo Garidelli judicium idem feram, quod jam tuli de Liſteri infuſo. Si non cautior, quæ ſumma virtus foret, at certè naturâ timidior ſim, quod in rebus Medicis vitio verti non poteſt: Itaque haud diffiteor à remedio iſtiuſmodi, quod naturâ phlogiſticum eſt, malè ſemper metuere, neque hactenus à me impetrare potuiſſe ut illud ulli præſcriberem, cùm tutiora, neque minùs efficacia ſuppeterent. Si quis tamen affirmatiſſimâ Garidelli obſervatione, quem licet in rebus practicis minùs exercitatum, fateor virum fuiſſe probum, ingenuum, veri amantem & veridicum, permotus, confidentior fuerit, nec à faciendo remedii peri-

culo refugerit, per me licebit, modò id fiat Garidelli fide, & iis cautionibus, quæ à cordato medico perpetuò tenendæ ſunt in remediis novis uſu explorandis, ſcilicet ut doſibus parciſſimis & per intervalla interpoſita exhibeantur, quâ methodo remedii efficaciæ certiùs dignoſcendæ, & ſi quid infortunii fortè obvenerit, illi tempeſtivè medendi locus detur, donec tandem facto periculo remedium pleniſſimè adhibere tutò licitum ſit.

§. II. PORRI VENEREI.

II. Porri venerei aliquando non decidunt, & quare?

II. Porri venerei, qui in partibus pudendis inſident, cùm recentes, exiles, molles ſunt, exterminato per hydrargyroſim ſeminio venereo, unde pronati fuere, ſolent aliquando marcere, exareſcere & ſponte decidere. At contrà nonnunquam, præſertim ſi craſſiores, duriores, & altiùs radicati fuerint, etiam poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam integri permanent, quòd nutrimentum pediculo ſuccoſo jugiter in illos illabatur; haud diſpari modò ac in verrucas quarumcunque partium ſolet illabi, quæ luem veneream cauſam non habent.

Quâ ratione curandi ſint, ſi poſt hydrargyroſim remaneant?

De futuro porrorum exitu haud difficile eſt judicium ferre, dùm hydrargyroſis ad finem jam properat, atque adeò naturæ viribus & remedii efficaciæ permittendi, ſi ſponte videantur delapſuri. Sin aliter, 1°. Forfice proximè ad cutim reſecandi ſunt, ac ſi baſis mollis fuerit, utendum emplaſtro confecto ex æquis partibus emplaſtri Vigonis quadruplicato Mercurio, & emplaſtri Diachyli cum gummis, quo promoveatur blanda ſuppuratio & abſoluta callorum reſolutio, ſi qui forſan exigui baſi ſubſtrati ſint, priuſquam reſciſſorum porrorum plagæ cicatrice ſolideſcere permittantur.

2°. At verò ſi baſis durior ſit, & multis, duris, altiſque callis obſita, tunc ut ſuprà dictum eſt *Lib. III. Cap. 9.* leves in confiniis inunctiones mercuriales identidem repetendæ, & reſectis porris ſuperimponendum unguentum baſilicum cum addito præcipitato rubro, ut callis partim eroſione, partim reſolutione ſenſim evaneſcentibus emollita ulcerum ora poſſint ſine periculo recidivæ in cicatricem duci.

3°. Imò verò poſſunt, ſi ita videatur, efficaciora cathæretica in uſum advocari, qualia ſuprà propoſuimus *loco jam laudato*; ſed rarò vel ferè nunquam accidit, ut iis opus ſit poſt hydrargyroſim ritè adminiſtratam, cùm legitimus inunctionum uſus pleriſque callis certam & efficacem medicinam jam attulerit.

§. III. PHIMOSIS ET PARAPHIMOSIS HABITUALIS.

III. Phimoſis & paraphimoſis habitualis in viris.

III. Contingit aliquando in viris, quibus extumuit balanus aut præputium ab ulcuſculis venereis, & qui ideò phimoſim vel paraphimoſim experti ſunt, ut curatis ulcuſculis, imò etiam exterminato morbi ſeminio uſu mercurialium inunctionum, phimoſis tamen aut paraphimoſis habitualis remaneat, unde conſtrictum præputium deduci, aut corrugatum adduci non poteſt. Hoc utrumque infortunii genus frequens eſt, quoties præpu-

tii tumor & diuturnus & ſkirrhodes fuit, in quo ſcilicet conſtrictæ vel corrugatæ præputii fibræ impactâ lymphâ turgent ita induratâ, ut Mercurii efficacia eludatur.

Adeſt & in fœminis quandoque morbus, tùm naturâ, tùm causâ proximè congener, nempe præternaturalis coarctatio muliebrium, maximè oſtii vaginæ, ſeu phimoſis habitualis conſtrictione vel coalitu inducta. Cauſa utraque familiaris eſt fœminis, quarum vulva ac vaginæ principium ulcuſculis venereis multis, ſpiſſis, profundis, calloſis, malè affecta fuerunt; neutra verò adhibito etiam Mercurio ferè unquam cedit. Phimoſis in fœminis.

Id mali in utroque ſexu naturâ leve eſt, & facilè tolerari poteſt, ut quod nec periculum vitæ, nec gravem moleſtiam inferat. Attamen cùm generationis operi officiat, ſi medicinam ideò facere lubeat, ſequenti methodo facienda eſt.

1°. Paretur decoctum mucilagineum & emolliens ex radicibus althææ, nymphææ, liliorum alborum; foliis brancæ urſinæ, malvæ; ſeminibus lini, pſyllii &c. in quo tepente penis totus intingatur per horam unam aut alteram bis in die. Reliquo diei tempore totum penis caput cataplaſmate ex pulpâ radicum, foliorum, ſeminumque decoctorum circumtegatur; aut ſaltem tepidè foveatur linteis decocto illo madidis, ſæpiùſque renovandis. Imò verò in phimoſi decoctum idem ſubter præputium ſyphone infundendum eſt, ac in rimam, quâ præputium dehiſcit, intrudendus penicillus linteus, vel tenuis ſpongia, quæ eodem decocto perfuſa ſint, ut eâ ratione corrugatæ præputii fibræ decoctum altè, perpetuò, undique imbibant, quo tandem molleſcant & relaxentur. Methodus medendi utrique, cùm in viris, tùm in fœminis.

2°. Similiter in fœminis debent muliebria ac vaginæ principium decocto eodem ſæpiùs in die foveri, atque pulpa plantarum, ſeminumque decoctorum linteo obducta in formam peſſarii, aut quod plerumque expeditius eſt, peſſarium linteum, vel ſpongia decocto illo emolliente imbuta in vaginam immitti, ut hac operâ conſtrictæ partes humore emolliente jugiter madeant & humeſcant.

3°. Emollita ſemel loca mechanicâ quâvis arte, cautè tamen, dilatanda ſunt, ut nativæ amplitudini ſenſim reddantur: Nempe in paraphimoſi, ſubter præputium ponè glandis coronam corrugatum, quod manu ſiniſtrâ molliter retinendum eſt, balanus blandè intrò repellendus, præputium antrorſum ſimul adducendo & illius rugas paulatim explicando. In phimoſi verò, rima quâ præputium pervium eſt, paulatim amplianda eſt ſpeculo ani, quod ſummo apice primùm introductum, dein pedetentim explicatur. Demùm in fœminis conſtrictum vaginæ principium, intruſo ani vel matricis ſpeculo, gradatim dilatandum eſt ſimili methodo, quæ ſingula pluries, ſed modicè & cautè repetenda ſunt, donec emollitione & diſtractione alternantibus corrugatæ partes priſtinæ amplitudini ſenſim & ſine ſenſu reſtituantur.

4°. Quòd ſi ea non ſuccedant, ſectione utendum eſt, nempe in paraphimoſi, plicæ corrugati præputii hinc & inde perpendiculari & ſatis altâ plagâ incidendæ, ut laxatum præputium liberè adduci: In phimoſi verò, annulus conſtricti præputii hinc & inde forfice diſſecandus, ut præputium deduci poſſit. Solent autem in utroque caſu penis latera ad ſectionem di-

gi, quòd anatomiâ compertum ſit illa paucioribus & tenuioribus vaſis ſanguiferis perlui, unde minoris hæmorrhagiæ periculum. Cæterùm vulnerata loca ex artis legibus curanda ſunt, primùm digeſtivo, & dein balſamo Arcæi, diligenter cavendo ne cicatrix in anguſtias contracta præputii deductioni & adductioni obeſſe, & morbum renovare poſſit.

5°. In mulieribus ſectioni nullus locus eſt, niſi apertè liqueat phimoſim pendere à coalitu laterum vaginæ vel vulvæ, quæ poſſint proinde ſine periculo ſectione divelli. Sin aliter, à ſectione omni abſtinendum eſt, neque enim licet tunicas vaginæ in annulum corrugatas & conſtrictas temerè medias diſcindere plagâ difficili, & quæ plerumque inutilis futura ſit, cùm cicatrix plagæ inducenda locum denuò coarctatura ſit. Sed quid in his diutiùs moror? quaſi verò mulieres illæ, quæ in venereâ paleſtrâ jampridem meruere, noſtra curarent conſilia, opemque implorarent, & non mallent ementitam illam virginitatem incauto cuidam, ſed ad opus ſtrenuo juveni concedere, cui ſe pertundendas præbeant.

§. IV. CONDYLOMATA ET CRISTÆ.

IV. Condylomata, criſtæ, & excreſcentiæ cæteræ, tùm pudendorum, tùm ani, adversùs hydrargyroſim plerumque contumaces ſunt; & quare?

IV. Spes nulla eſt fore ut condylomata, criſtæ, fraga, mora, fici, mariſcæ, cæteræque id genus excreſcentiæ, quæ ab impurâ venere adnaſcuntur ano vel pudendis, uſu mercurialium inunctionum marcidæ & extenuatæ, ſponte unquam decidant; quippe quòd lato, craſſo, ſuccoſo pediculo radicatæ nutrimentum uberius accipiant. Quocirca abjectâ omni cunctatione, in hydrargyroſi ipsâ, cùm ad exitum vergit, ſi æger viribus ſatis valeat; ſi verò infirmus ſit, poſt inſtauratas vires aliquot dierum induciis, deradendæ & detondendæ ſunt quàm proximè ad cutim; calli, ſi qui in baſi ſubſint, cathæreticis exedendi vel igne adurendi; demùm plaga ſuperſtes ſuppuranda, detergenda, & cicatrice obducenda eſt ex artis legibus, quas ſuprà propoſuimus *Lib. III. Cap.* 10.

§. V. FISTULA ANI, ET LACHRYMALIS.

V. Fiſtula ani contra Mercurium pervicax, ſectione curanda eſt.

V. Idem eſto judicium de Fiſtulâ ani, quæ à lue venereâ ortum habet. Latet aliquando inter ipſos ani ficos mariſcaſve; aliquando verò abſque excreſcentiis ullis tacitos agit cuniculos, ſed ideò in utroque caſu hydrargyroſi cedere perinde neſcia eſt, quòd pus ſanieſve, quæ ſinuum anfractus opplent, cùm purgari & extergi nequeant, vitium perpetuent. Idcirco ſimili quoque methodo, dùm hydrargyroſis ad exitum properat, vel ſaltem poſtquam æger viribus infirmior ab hydrargyroſi aliquantiſper convaluit, ani fiſtula ſinubus omnibus diligenter priùs exploratis incidenda eſt; putrida & ulcerata labra reſecanda; profundiores calli, ſi qui fortè adſint, vel ſummis forficibus ſtatim exſcindendi, vel cathæreticis paulatim abſumendi; denique vulnus emollitum, ſuppuratum, deterſum, mundificatum, ad optatam cicatricem deducendum eſt, quâ de re conſuli velim Auctores, qui de Chirurgicis operationibus nuper ſcripſere, vel ſi lubuerit, Diatribam, quam *de ani fiſtulâ* publici juris olim ipſe feci.

Idem di-

Quæ autem de ani fiſtulâ dicta ſunt modò, debent eadem intelligi de

fiſtulâ lachrymali ſive Ægilope, ſi à lue venereâ ortum ducat, cui curandæ manum priùs admovere nefas eſt, quàm ſeminium venereum, quo fovetur, hydrargyroſi profligatum fuerit.

cendum de fiſtulâ lachrymali.

§. VI. DOLORES RHEUMATICI ET ARTHRITICI.

VI. Dolores rheumatici & arthritici foventur à triplici causâ contra Mercurii efficaciam.

VI. Experientiâ notum eſt dolores rheumaticos, arthriticos, & iſchiadicos, tùm cùm maximè à ſeminio venereo produci creduntur, plerumque tamen legitimæ hydrargyroſi ſupereſſe, dùm cætera luis ſymptomata evaneſcunt: Quod videtur à triplici causâ pendere, 1°. Ab acrimoniâ, quam ſanguis ab admixto contagio venereo contraxit, unde ſalſior, acriorque lympha tendineis fibroſiſque partibus infunditur: 2°. A viſciditate nimiâ ſanguinis & lymphæ, unde tardiùs per anguſta partium vaſa circulantur, & in iiſdem hærent ſtagnantque faciliùs: 3°. Ab atoniâ & laxitate, quæ præcedentibus crebriſque decubitibus acceſſit fibroſis ligamentorum, tendinum, & muſculoſarum tunicarum ſtaminibus, unde futuræ ſalſioris lymphæ ſtagnationi faciliùs patent.

Hinc ergo liquet ad dolores illos, qui curato morbo venereo ſuperſtites ſunt, leniendos, vel quod pluris intereſt, diſcutiendos, vitiis ſanguinis & lymphæ, ac atoniæ tendinearum fibroſarumque partium occurrendum eſſe.

Eorumdem therapeia.

Itaque 1°. Præmiſſis univerſalioribus remediis, conducunt in ſalsâ & & muriaticâ ſanguinis dyſcraſiâ, 1°. Omnia lactis genera, ut aſininum, caprillum, vaccinum; ſemel, bis in die, vel pro omni alimento; per duos, pluresve menſes; modò ventriculus digerendo par ſit: 2°. Juſcula ex pullo gallinaceo juniore, vel fruſtulo carnis vitulinæ cum herbis temperantibus, cichoreo ſilveſtri, borragine, ſcolopendrio, fumariâ, agrimoniâ, pimpinellâ, naſturtio aquatico &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ per plures dies epotæ ad libras ij. vel iij. quatuorve, quâlibet die.

2°. Conferunt in viſcidâ ſanguinis conſtitutione, 1°. Blanda ſudorifica, quæ ſanguinem atterant, & excedentem ſanguinis muriam diureſi vel diaphoreſi excludant, ut decocta & bocheta ex lignis, corticibus, radicibuſque ſudorificis, *v. g.* ex ligno Guaiaco & Saſſafras; cortice Guaiaci; radicibus Chinæ, ſarſæ-parillæ &c. quorum duo vel tres hauſtus abſorbentur in die per hebdomadas duas. 2°. Juſcula ex viperis vel colubris, quæ per dies 14. vel 20. repetuntur cum debito regimine.

3°. Quòd ſi ea ſanguinis vitia, acrimonia nempe atque viſciditas, unà concurrant, tunc neceſſum eſt propoſita quoque remedia conjunctim vel alternatim exhiberi. *Conjunctim* quidem; ut ſi lac decocto ſudorifico alteretur: aut ſi horis ſerotinis juſculum ex viperâ, matutinis lac præbeatur: *Alternatim* verò, ut ſi ſudorifica decocta vel viperina juſcula lacti juſculiſque temperantibus; lac verò juſculaque temperantia decoctis ſudorificis, juſculiſque viperinis per vices ſuccedant.

4°. Dum hæc intrò adhibentur, ut emendentur vitia ſanguinis, extùs faciunt ad firmandum partium dolentium tonum, 1°. Fricationes ſiccæ cum panno laneo molliore ad cutis ruborem: 2. Inunctiones multigenæ cum axungiâ urſi, taxi, viperarum, ſerpentum, humanâ &c. cum oleo

chamæmelino, laurino, anethino, rutaceo, ſcorpionum Matthioli, catellorum, lumbricorum, nuciſtæ, laterum ſive philoſophorum &c; cum ſapone duro & ſpiritu vini vel aquâ vulnerariâ &c; cum balſamo tranquillo, & aliis hujus generis ſexcentis: 3°. Exercitationes jejuno ventriculo ad madorem uſque: 4°. Uſus quotidianus ſubuculæ laneæ, quæ ad cutim proxima ſit &c; quæ ſi irrita ſint aut minùs efficacia, ad embroches, balneaque thermarum, præſertim earum quæ ſunt è ſulfurearum genere, confugiendum eſt, quaſi ad ſacram anchoram.

5°. Cæterùm diligenter inquirendum eſt, nùm dolores illi, qui curatu difficiles ſunt, à ſeminio ſcorbutico fortè proveniant, de quo conjectura erit ex ulcerosâ gingivarum putredine, aut ex rubris, violaceis, nigris tibiarum maculis & vibicibus; quæ ſi appareant, iis remediis potiſſimùm inſiſtendum erit, quæ adversùs ſcorbutum efficaciùs valent, de quibus ſuprà hujuſce Libri *Cap* 6. §. 3. *Art.* 3. *N.* 5. iis tamen non omiſſis, quæ modò propoſuimus.

§. VII. HERPETES ET LICHENES.

VII. Herpetes & lichenes.

VII. Nec diſpari ferè methodo herpetibus, lichenibus, impetigini, cæteriſque cutis vitiis medendum eſt, ſi poſt uſum hydrargyroſeos permaneant, quod non rarum; aut quod frequentius eſt, ſi per intervalla renoventur. Nam cùm utrumque repetendum ſit, ut de doloribus modò dicebamus, 1°. Vel ab acrimoniâ ſanguinis, atque adeò humoris ſebacei & mucoſi, quibus cutis jugiter madeſcit: 2°. Vel à viſciditate eorumdem humorum, præſertim quæ cum acritate conjuncta ſit: 3°. Vel ab ulcerosâ mollitie glandularum corporis reticulati ſeu mucoſi, & ſuperjectæ cuticulæ, quæ vitioſos ſuccos à ſanguine facilè imbibant *filtri* inſtar, conſequens eſt ad affectiones illas cutaneas radicitùs curandas adhibenda eſſe,

Quomodo curandi.

1°. Eadem remedia, quæ modò propoſuimus adversùs eadem ſanguinis vitia, humorumque, qui à ſanguine ſcaturiunt, acrimoniam ſcilicet aut viſciditatem morboſam.

2°. Cum iiſdem jungenda eſſe, quæcunque contra cutis vitia valent, ſi illinantur, ut ſunt ſucci expreſſi è radicibus lapathi acuti, ciclaminis, foliiſque arthemiſiæ & nicotianæ, aqua calcis, aqua ſale marino ſaturata; oleum carthæ, tritici aduſti, tartari per deliquium; lana ſuccida, ad nigrorem in ollâ clausâ torrefacta, pulverata, & in aquâ roſarum diluta; præcipitatum rubrum vel album cum *pomatâ* quâvis permixtum, eâ doſi quæ idonea viſa fuerit; aqua phagedænica &c. quæ quidem, ut gradu varia ſunt, ſic etiam majore vel minore cautione debent admoveri.

§. VIII RHAGADES MANUUM.

VIII. Rhagades manuum.

VIII. Raro & inſolenter accidit in iis, qui ſe corpuſque molliter curant, ut volæ manuum, plantæque pedum ullis unquam deturpentur rhagadibus in lue venereâ, propterea quòd manuum pedumque cutis ſæpè lota,

nec

nec labore attrita, tenuior eſt molliorque, quàm ut in fiſſuras dehiſcat. Contrà verò id mali haud infrequens eſt in iis, quibus manuum volæ, pedumque plantæ ſquallore & labore ita occalleſcunt & exſiccantur, ut rimas ſponte agant, quæ affluxu virulenti humoris in dies ingraveſcunt,

Adversùs rhagades, ſi quæ hydrargyroſi ſuperſint, utilia ſunt remedia omnia, quæ mox contra herpetes propoſita ſunt, quibuſcum videlicet rhagadia naturâ & causâ proximè convenire certum eſt. Inter hæc autem præſentiſſima ſunt præcipitata mercurialia omnia cum pomatâ quâvis admixta, majore vel minore doſi pro diversâ morbi malitiâ.

Curantur iiſdem remediis ac herpetes.

§. IX. ULCERA CONTUMACIA.

IX. Solent ulcera, quæ in diverſis corporis locis fiunt à phymatis, nodis, gangliis, gummatiſve abſcedentibus, & quæ proinde à venereâ causâ certiſſimè proveniunt, poſt adhibitam etiam hydrargyroſim cicatricem tardè trahere, nec ſi ampla fuerint, ſanari plerumque, niſi ſatis longo poſt intervallo.

IX. Ulcera contumacia ex quatuor cauſis.

Modò tamen ulceris confinia mollia neque valdè caleant, neque intensè rubeant, neque inſigniter tumeant; modò caro, quæ ab ulceris fundo ſuccreſcit, firma, denſa, granoſa, roſeique coloris ſit; modò demùm pus, quod ab ulcere manat, paucum, ſpiſſum, læve, album ſit, & lymphæ nutritiæ ſeu rori partium ſimillimum, res ſalva eſt. Hæc enim indicant ulcus ad curationem feliciter quidem tendere, ſed ut coaleſcat, paulò longiore temporis morâ opus eſſe, facilè & tutò concedendâ.

Sin verò hæc, contrà ac dico, eſſent omnia, vel ſaltem pleraque, gravis inde noxa foret, & quæ perdifficilem curationem habitura eſſet. Solent autem ulcera iſtiuſmodi, quæ poſt exterminatum virus chironia & dyſepulota ſunt, quadruplicem cauſam agnoſcere, 1°. Sinus & cuniculos per vicina ulcerum labra latenter ſuffoſſos, unde pus fœtidum jugiter effluit: 2°. Cariem ſubjecti oſſis, unde purulentum ichor perpetim manat: 3°. & 4°. Morbificum in ſanguine ſeminium, ſcorbuticum ſtrumoſumve, quibus inficitur lympha nutritia, quæ ad reparandum ulcus appellit, unde certa pernicies ulceri continuò affertur.

Prima cauſa dignoſcitur tumore, dolore, calore, rubore, renitentiâ partis cujuſdam ulceri confinis; affluxu puris aut purulenti ichoris, dùm pars illa de induſtriâ premitur; denique ſpecillo, quo ſuſpensâ manu per obvium oſtium introducto ſinûs latentis ſitum, altitudinem, directionem explorare facile eſt.

Patet altera, ſi labra neque tumeant, neque doleant, neque renitantur, & ulcus tamen cicatrici repugnet; ſi ulceris fundus, licet deterſus, ſpongioſâ, molli, facilè in putredinem colliqueſcente carne oppleatur, & ichore fœtido perpetuò madeſcat; demùm ſi viſu vel ſpecilli attactu palam ſit os ſubjectum nudatum, ſcabrum, aſperum, inæquabile, foraminulentum, uno verbo carioſum eſſe.

Tandem innoteſcunt tertia & quarta ſignis, quæ ſeminium ſcorbuticum vel ſtrumoſum ſolent indicare: *Scorbuticum*, ſi gingivæ fœteant & putrefiant, aut ſi tibiæ maculis conſperſæ liveſcant: *Strumoſum*, ſi ulcus

in glandulosâ parte inſideat, ſi ulceris baſis skirrhodes ſit, ſi glandulæ aliæ, ſive ulceri confines, ſive in aliis locis ſitæ, ſimili tumore skirrhode laborent.

Quomodo primæ ex illis cauſis medendum ſit.

De tribus ultimis cauſis mox agemus articulis ſequentibus. Nunc de primâ tantum cauſâ ulceris chironii quæſtio eſt, nempe de fiſtuloſis ſinubus.

Certum eſt & indubitatum Chirurgiæ axioma vulnera ulcerave tutiùs, citiùſque nunquam ſanari cæteris paribus, quàm dùm recluſis receſſibus cunctis omnia ſunt in propatulo, & ita obvia ut pus nullibi lateat, ſingulaque loca ſuppurari, detergi, elui & mundari facilè poſſint.

Itaque 1°. Si commodè poſſit fieri, ſinus omnes quanticunque ſint incidendi, forficibus quidem, ſi cutanei; ſcalpello, *biſtouri* dicto, quod ſpecillo ſulcato in ſinus immiſſo regatur, ſi altiores fuerint; labraque pendula hinc & inde reſecanda, ut ad fundum facilior pateat aditus.

2°. Præſtat tamen aliquando, ut ſectioni parcatur, ſi longior ſinus ad oppoſitam partem proximè attingat, ex adverſo aperturam facere, unde gemina pateat via puri exiturienti, faciliſque ſit ultrò citròque commeatus, ut omnia poſſint injectionibus probè elui, & immiſſis medicaminibus facilè detergi.

3°. Quòd ſi ulceris ſitus, partiumve adjacentium natura neutrum permittat, ſaltem neceſſe eſt oſtium ſinûs ita dilatare ſcalpello hinc & inde, vel admotis cathæreticis ita ampliare, ut fundus oculis, digitis, remediis facilè obvius fiat; affectamque partem ita deligare, & in eo ſitu retinere, ſi liceat, ut à fundo ſinûs in plagam via declivis ſit puri effluxuro.

4°. Iis ita comparatis tota ulceris facies ex arte ſuppuranda digeſtivo ſimplici, vel cum oleo hyperici, imò cum tincturâ myrrhæ, ſi odorem ſpiret fœtidum & graveolentem, ac colorem ſublividum præ ſe ferat. Póſteà iteratis injectionibus eluenda, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, decocto agrimoniæ, hyperici, betonicæ, bugulæ &c; & balſamo Arcæi curanda, quocum ſi carnes luxuriaverint, proderit admiſcere balſamum viride Metenſe. Quod ſi carnes molliores & fungoſæ videantur, reprimentur pulvere inſperſo aluminis uſti, vel levi attactu lapidis infernalis; ac demùm cicatrix advocabitur appoſitione linamenti carpti, aut uſu pulveris terebinthinæ coctæ, cæterorumve epuloticorum.

5°. Dùm ea extrà geruntur, intrà adhibenda ſunt quæ ad corrigendam ſanguinis dyſcraſiam faciunt, nempe epiceraſtica ſeu temperantia & edulcantia, ſola ſcilicet, qualia modò propoſuimus *hujus Capitis* §. 6. ſi dyſcraſia ſalſo-muriatica ſit; edulcantia verò, cum diaphoreticis & attenuantibus permixta, qualia protulimus *ibidem*, ſi ex acri oleoſa ſit, viſcidaque.

6°. Profuit aliquando labra, confiniaque ulcerum chironiorum, ſi à ſeminio venereo ortum primùm habuerint, unguento mercuriali identidem illinere, quod callos, ſi qui adſint, reſolvit, quod vitia lymphæ ad ulcus confluentis emendat, ideòque ad labrorum mollitiem & cicatricis progreſſum utiliſſimè confert.

7°. Denique in ulceribus chironiis, quod de doloribus quoque & herpetibus, qui poſt curatam luem veneream ſuperſunt, volumus intelligi,

utile eſt fonticulos occipiti, vel brachiorum, poplitumve alterutri inurere, qui partem acrioris lymphæ educant, vel avertant ſaltem ab affecto loco.

§. X. CARIES OSSIUM.

X. Caries venerea, quâ oſſa tentantur, hydrargyroſi etiam ritè adminiſtratæ rarò ſponte cedit; nec ſanè mirum, cùm ad ejus curationem opus ſit & operoſiore therapeiâ, & diuturniore temporis intervallo. X. Oſſium caries, & diverſæ cariei ſpecies.

Os carie affectum modò carne & perioſtio planè denudatur & oculis ipſis obvium eſt: Modò contrà carne tegitur, ſed molli, fungosâ, ſanguinolentâ, quæ nunc rubicunda eſt, nunc albida, nunc ſublivida, & quæ ſubjecto oſſi non adhæreſcit. Prior manifeſta; poſterior occulta caries dicitur, ſed quam tamen dignoſcere facile eſt ex naturâ carnium, quæ ulceris fundum replent; ex ichore graveolente, quod eòdem confluit; demùm quæ certiſſima exploratio eſt, ope ſpecilli, cujus attactu liquet os ſubjectum detectum & nudum eſſe atque carioſum.

Hoc utrumque cariei genus in duas ſpecies ſubdividendum eſt in praxi, *alteram*, in quâ oſſis ſuperficies ſuo quidem perioſtio nuda eſt, arida, exſucca, ſanguini aut lymphæ nutritiæ admittendis inepta, ſed in quâ nulla apparent manifeſtæ eroſionis ſigna, & illa *oſſis exareſcentia*: *Alteram*, in quâ oſſis ſuperficies ſcabra, inæquabilis, aſpera eſt, imò non rarò variè foraminulenta, atque adeò in quâ conſpicua ſunt eroſionis indicia, & hæc *caries* verè dicitur. Ambæ diuturnitate tantùm differunt invicem; illa enim recentiorem, à quâ levior labes; hæc verò antiquiorem cauſam habet, à quâ labes gravior illata eſt.

1°. In utrâque, ſi caro ſemi-putris carioſum locum contegat, vel ſcalpello ita deradenda eſt, modò commodè poſſit, vel admotis cathæreticis ita abſumenda, ut os nudum oculis uſurpetur & adhibendis remediis obvium ſit. Remedia cariei.

2°. In priore cariei ſpecie ſufficit plerumque, ſingulâ quâque curatione, oſſi imponere penicillum linteum imbutum aquâ vitæ; ſpiritu vini; tincturâ myrhæ, aloës, euphorbii &c; vel inſpergere pulverem radicis ireos Florentinæ, aut pulveratum euphorbium, aut ad ſummum identidem infundere guttas aliquot olei Guaiaci, aut quæ efficacior eſt, diſſolutionis Mercurii in aquâ ſtygiâ.

3°. In poſteriore verò neceſſum eſt cauterium actuale admovere, quo facies oſſis, quæ carioſa eſt, deuratur. Sed cauto opus eſt 1°. Ut labra ulceris linteis aquâ madidis priùs contecta adversùs ignis vim muniantur: 2°. Ut media oſſis carioſi pars, ubi labes maxima, paulò fortiùs, debiliùs verò ejuſdem ambitus comburatur: 3°. Ut uſtionis intenſio, quæ pendet tùm à gradu caloris, tùm à morâ temporis, per quam cauterium admovetur, morbi gradui reſpondeat, ſcilicet major minorve ſit pro diversâ cariei altitudine, pro diversâ cariei ſiccioris vel humidioris naturâ, pro diversâ oſſis qualitate, ut magis vel minùs ſpongioſum eſt.

4°. Lamella oſſis, quæ carioſa eſt, remediis vel igne exſiccata, aliquanto

poſt tempore ab oſſe ſubjecto ſponte ſecedit, ſeu *exfoliatur*; nempe conſtipatis in hunc modum & arefactis illius lamellæ fibris, neceſſum eſt omne ſanguinis ac lymphæ commercium intercipi inter hanc, quæ planè emortua eſt, ſubjectaſque oſſis lamellas, quæ vitâ fruuntur; quapropter cogitur lympha nutritia jugiter appellens, cùm ulteriùs progredi nequeat, ſubter lamellam guttatim colligi, & in carnem ſenſim effloreſcere, firmam, denſam, granoſam, candidam, ab oſſis ſani facie pullulantem, eique firmiter adhæreſcentem, quâ ſuccreſcente os carioſum à ſubjecto ſenſim divellitur, tantò quidem faciliùs quòd lamella illa exſiccatione in brevius ſpatium contracta, locum, quem anteà occupabat, jam laxiùs repleat, atque adeò poſſit è ſede facilè deturbari.

5°. Donec optata carioſi oſſis exfoliatio ſucceſſerit, ulceris labra continenda ſunt, ne fundus importunâ carne oppleatur. Solent in hunc finem admoveri penicilli è linamento ſicco, vel ſi caro nimiùm luxuriet, unguento fuſco imbuti, quod fit ex unguento baſilico cum additâ præcipitati rubri doſi variè variâ, prout uſus fuerit.

6°. Verùm ubi primùm delapſa carioſa lamella locum ceſſerit carni ab oſſe ſano ſuccreſcenti, quæ cum ulceris labris conſociari poſſit, res tota Naturæ viribus permittenda eſt, cavendo tantùm, ut caro, ſi mollior ſit aut præcipitantiùs excreſcat, arte reprimatur, nempe alumine uſto, aquâ calcis, aquâ phagedænicâ, unguento ægyptiaco, balſamo viridi Metenſium, balſamo fuſco de quo modò, cæteriſque ſimilis efficaciæ.

7°. Interea toto curationis ſtadio, 1°. Dyſcraſia, ſi quâ ſanguis forſan peccaverit, iiſdem remediis emendanda eſt, de quibus ſuprà, nec ſemel: 2°. Æger parcè nutriendus, nempe ſolis juſculis aut dilutioribus panatellis, ſi à febre non vacet; oſſis verò, vel quod præſtat, lacte vaccino, ſi febre careat: 3°. Inurendus unus aut alter fonticulus, ut pars peccantis lymphæ abducatur: 4°. Cæteraque omnia auxiliorum genera adhibenda, quæ alimentorum concoctioni, ſanguinis integritati & animi corporiſque quieti poſſunt conducere.

8°. Cæterùm, ſi caries in majoribus artuum oſſibus ad medullam uſque penetraverit, neceſſe eſt non modò affectam oſſis partem terebrâ pluribus in locis perforari, ut extenuetur, ſed etiam intermediam intercapedinem, quæ inter foramina interjicitur, ſcalpro ope mallei plumbei comminui & diſſipari, ut facili & expeditâ viâ poſſint tùm emitti pus & ſanies, quæ intùs latebant; tùm injectiones & unguenta immitti, quibus medullaris oſſis cavitas eluatur, detergatur, mundetur. At verò ſimul curandum eſt, ut dùm oſſis medulla ad ſanationem properat, exfoliatio promoveatur in toto oſſis ambitu, ne quid curationem retardet, & ut conſociatis carnibus, quæ undique ſuccreſcunt, poſſint omnia ad cicatricem pari paſſu tendere, cujus firmitati conſulendum erit iiſdem cautionibus, quas modò recenſuimus.

9°. Porrò tamen, ſi caries ſpongioſum oſſis cujuſdam grandioris caput tam altè occupet, ut nulla ſit exfoliationis ſpes; ſi interiorem oſſis medullam labe afficiat, quæ ſit immedicabilis; vel ſi æger viribus exhauſtus marcore, & febre hecticâ contabeſcat, nefas eſſe puto ad curationem methodicam aggredi, tùm ne ars infametur temeritate, tùm quod pluris eſt,

ne ægrotus doloribus confectus & excarnificatus præmaturâ & crudeliore morte occumbat, ſed arbitror præſtare Naturæ viribus & therapeiæ palliativæ illum committere, eâ ratione & diutiùs victurum, & moriturum placidiùs.

§. XI. SCORBUTUS.

XI. Scorbutus & Strumæ, quæ cum ſyphilide aliquando conjunguntur, hydrargyroſeos efficaciam non ſentiunt, vel ſentiunt parùm; neque enim morbifica ſeminia, quibus inducuntur, Mercurio ceu remedio alieno & minùs idoneo cedere apta ſunt. Permanent ergo poſt hydrargyroſim ambæ illæ affectiones ſuis propriiſque remediis debellandæ, ſed jam mitiores, depoſito ſcilicet connubio, quod cum ſeminio venereo intercedebat. *XI. Scorbutus cum lue venereâ conjunctus hydrargyroſi non exterminatur.*

Uterque morbus naturâ gravis eſt, & difficilem tùm explicationem, tùm curationem habet; ideòque conſuli velim Auctores illos, qui de utroque argumento ſpeciales Tractatus edidere: Neque enim permittit inſtituti operis ratio, ut à propoſito longiùs divagemur, & ſatis futurum eſſe arbitramur, ſi ea paucis afferamus remedia, quæ ad curandos & exſtirpandos morbos illos hactenus maximè comprobantur.

1°. Scorbutus affectus eſt plerumque indelebilis, remediis ſaltem, quibus nunc valet medicina, quem proinde mitigari quidem, depelli verò nunquam perfectè videas, præſertim ſi diuturnitate invaluerit. Jam ſuprà hujus Libri *Capite* 6. §. 3. *n*°. 5. propoſuimus therapeuticam methodum omnium quas novimus efficaciſſimam, ad ſcorbutum reprimendum ante hydrargyroſim, quando contigit ut cum lue vencreâ conjungatur. Hæc eadem perinde conducit leniendo & curando ſcorbuto, ſi qua poſt hydrargyroſim ſui præbeat indicia, atque adeò inde repetatur velim. *Quibus remediis mitigandus ſit, ſi ſanari non poſſit?*

2°. In ſummâ tria ſunt medicinarum genera, quæ in præſente caſu cæteris præſtant. Prima eſt ptiſana hidrotica ex lignis radicibuſque ſudorificis, decoctione, ut artis eſt, parata, ſine ſennâ vel cum ſennâ paucâ, quæ tamen à vulgari in eo differat, quòd iſti radix raphani ruſticani incocta ſit ab ℥ ß. ad ℥ j. pro librâ quâlibet decocti. Huic ptiſanæ, quæ bis in die, manè ſcilicet & ſerò exhibetur, tantò diutiùs inſiſtendum eſt, quòd blandè agat, nec ullam vel ſaltem levem catharſim moveat.

3°. Altera eſt lac vaccinum ſucco depurato cochleariæ vel becabungæ alteratum, bis in die manè & ſerò exhibendum ab ℥ viij. ad lib. j. per plures menſes, imò etiam pro omni alimento, modò ventriculus lactis patiens ſit.

4°. Tertia eſt julepus è ſuccis expreſſis & depuratis foliorum ſcordii, alliariæ, ſcorodoniæ &c. aut ſi ſucci deſint, ex intenſo earumdem plantarum decocto ab ℥ ij. ad ℥iv. aut vj. cum infuſo cortice Winterano vel caſſiâ ligneâ, additoque ſyrupo fumariæ vel de quinque radicibus ad ℥ j. aromatiſatus, & alternis diebus repetendus per dies bis ſeptenos. Opus eſt autem allata remedia, quanquam invicem ſubcontraria eſſe videantur, pluries alternare, donec ſcorbuticum ſeminium vel diaphoreticis attritum, & diapnoë, ſudatione aut diureſi eliminatum; vel uſu lactis irretitum & edulcatum fuerit.

§. XII. STRUMÆ *ſive* SCROFULÆ.

XII. Strumæ hydrargyroſi rarò diſſipantur, ſi cum lue venereâ coincidant.

XII. Strumæ ſive ſcrofulæ ſcorbuto difficultate vix cedunt, cedunt tamen. Pendent à tumore glandularum lymphaticarum ſive conglobatarum skirrhode, vel ſaltem ad skirrhodem proximo, unde palam eſt 1°. A ſpiſſiore lymphâ & in glandularum anfractibus hærente induci; 2°. Efficaciter impugnari non poſſe, niſi remediis diluentibus, liquefacientibus, attenuantibus, incidentibus, aperientibus &c. quæ craſſiori lymphæ nativam fluxilitatem, & ſtagnanti priſtinum motum reſtituant.

Sed ſuis, propriiſque remediis.

Inter illa locum habent, 1°. Juſcula ex plantis aperientibus, nempe radicibus cichorei ſilveſtris, bruſci, anonidis, eryngii, foliiſque ſcrofulariæ, agrimoniæ, naſturtii aquatici, cum ſale admirabili Glauberiano, vel arcano duplicato ab ℈ j. ad ʒ ß. aut ʒ j.

2°. Serum lactis depuratum ad ℥ viij. cum tartaro chalybeato ſolubili à gr. xx. ad ℈ j. aut floribus martis antimonialibus à gr. x. ad xv; cum infuſis aſellis ſive millepedibus vivis, n°. xxx; demùm cum ſucco fumariæ aut ſcrofulariæ ad ℥ ij. alteratum &c.

3°. Aquæ minerales, tùm chalybeatæ, ut *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Pougues, de Spa, de Caranſac, &c.* tùm etiam thermales, ſed ſulfureæ, ut *d'Encauſſe, de Vichy, de la Motthe, de Bourbonne, d'Aix-la-Chapelle &c.*

4°. Præparata varia è mineralibus, quæ aperiendi & incidendi facultate pollent, ut ſunt martialia, mercurialia, antimonialia &c. ex quibus, additis purgantibus, boli, tabellæ, pilulæ confici ſolent.

5°. Laudantur quaſi ſpecifica, 1°. A Gabriele Falloppio radix ruſci pulverata, & ad doſim drachmæ unius in vino epota cum radicis iridis pulveratæ granis x. per dies 40: 2°. Ab Arnaldo Villanovano, *Practicæ Medicinæ Lib.* 2. *Cap.* 5. Radix ſcrofulariæ pulverata & ad doſim ℈ j. exhibita: 3°. A Roberto Boyle, *de utilitate Philoſ. Experim. Part.* 1. *ſect.* 2. Paronychia folio rutaceo, ſeu ſedum tridactylites, in cereviſiâ tenui infuſum & cujus infuſio per aliquot dies potanda: 4°. A Zacuto Luſitano, *Praxeos Medic. admirandæ Lib.* 1. *Obſervat.* 101. Unguentum ex radice bryoniæ, cujus formula proſtat *Cap.* XII. *hujus Libri*: 5°. A Medicorum turbâ decoctum ſpongiæ marinæ ad ℥ iv, vel cinis ejuſdem combuſtæ in ollâ clausâ ad ʒ ß. vel lapis qui in ſpongiâ plerumque latet pulveratus & in vehiculo idoneo exhibitus à ℈ j, ad ʒ ß. per plures dies; ſed horum omnium penes Auctores ſit fides.

6°. Non ita pridem in Galliis increbuit ad curandas ſtrumas quædam antimonii præparatio, quæ ad antimonium diaphoreticum proximè accedit, & quæ ab Empirico neſcio quo, *Rotrou* dicto, à quo primùm uſurpatam fuiſſe narrant, *Pulvis de Rotrou* vulgò appellatur. Proferetur ejuſdem parandi proceſſus ad calcem hujuſce Libri, cum rectâ adminiſtrandi ratione; ſed præmonitum Lectorem velim hoc remedii genus, ut cætera pleraque quæ vulgi præconio temerè celebrantur, famâ magis quàm ſucceſſu plerumque valere, ut ipſe non ſemel expertus ſum.

CAPUT XI.

De Affectibus penè deſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.

QUÆ recenſuimus hactenus, mala omnia, imò peſſima, ſed tamen medicabilia: Quæ mox tractaturi ſumus, multò pejora, cùm ſint pleraque immedicabilia. In confeſſo eſt ea quidem produci ſummâ vi veneni venerei, unde prima mali labes, quippe quo ſolidæ corporis partes irreparabili damno labefactantur: At verò neque minùs conſtat, quantacumque ſupponatur vis ſeminii morbifici, produci eadem nunquam ſine ſupinâ ægrotantium culpâ, qui ſocordiâ locum dant concepto contagio, ut vires acquirat eundo, ac in oſſium medullas penetret, & intima viſcera depaſcatur. Ipſi proinde ægrotantes infortuniorum ſuorum auctores ſunt, ac calamitates maximas ſibi pariunt deſidiâ vel temeritate; *Deſidiâ* quidem, ſi intempeſtivè cunctentur, neque Medicis auſcultent, qui ut hydrargyroſi morbus ocyùs profligetur urgent & inſtant ſummo cum ſtudio: *Temeritate* verò, quoties verbis & promiſſis magnificis deluſi, Circulatoribus, Agyrtis, Empiricis ſeſe credunt, quorum remediis ſeminium morboſum retundi forſan, debellari nunquam poteſt. *Morbi inſanabiles, in quos lues venerea aliquando degenerat deſidiâ vel temeritate ægrotantium.*

§. I. TUMORES TESTIUM.

Inter infortunia hujuſcemodi, quæ curationem non admittunt, numerantur I. Tumores teſtium quicunque ad hernias humorales pertinent, ut ſpermatocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele, kirſocele &c. de quibus ſuprà *Capite III. §. V.* *I. Tumores teſtium.*

Spermatocele, quæ cæterarum herniarum humoralium eſt veluti principium, cauſam habet geminam, nempe 1°. Stagnationem ſeminis, quo ſpermatica teſtium vaſa turgent, ut quoties fluxus gonorrhœæ injectione aſtringente, crapulâ, equitatione, coitione, febre &c. derepente ſupprimitur: 2°. Congeſtionem viſcidioris ſeminis, quo vaſa eadem offerciuntur, ut quoties à latente causâ venereâ ſanguis inficitur, ſemenque ſpiſſitudinem vitioſam inde nanciſcitur.

Prior ſpermatoceles ſpecies, quæ in gonorrhœâ frequens, levior eſt, cùm à ſtagnatione ſolâ fiat; & ubi primùm reſtituitur gonorrhœæ effluxus, datâ ſtagnanti ſemini viâ plerumque ſponte reſolvitur. Poſterior verò, quæ à lue venereâ ortum habet, curatu difficilior eſt, quia ſemen tardè congeſtum, morâ magis indureſcit atque ideò difficiliùs diſcutitur.

De utrâque ferè deſperandum eſt, ſi hydrargyroſis ſpem fruſtrata fuerit, cùm ſit experientiâ compertum tùm ſemen humorum omnium, qui concreſcunt, difficillimè reſolubile eſſe; tùm inveniri vix poſſe remedium alterum, quod ad inſpiſſatos humores eliquandos, ac nativæ fluxilitati reſtituen-

dos magis valeat, quàm Mercurius ipſe, qui jam incaſsùm adhibitus fuit.

Quibus remediis curandi ſint, ſi curari poſſint?

Tunc ergo ſpes, quæ reliqua eſt, in eo tota ſita eſt, 1°. Ut diutiſſimè repetantur inunctiones ex unguento mercuriali ſuper ſcrotum, bis aut ter hebdomade quâlibet, ad doſim ℥ j. quâque vice; vel ſi commodius forſan videatur, ut tumenti teſticulo continenter admoveatur emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſolum vel cum æquâ parte diabotani ſubactum; aut emplaſtrum ſaponaceum & camphoratum *Pauli Barbette*, quæ menſe quolibet, vel etiam quinto decimo quoque die, renovari neceſſum eſt; vel ut apponatur cataplaſma ex pulpis radicum coctarum bryoniæ, cucumeris ſilveſtris & ireos, addito gummi ammoniaco in aceto diſſoluto.

2°. Interim verò, ne pondus teſtem aggravet, ac funiculum, ex quo dependet, nimiùm diſtrahat, unde tùm doloris morſus, tùm novum regreſſuris humoribus impedimentum, opus eſt ægrum uti ſubligaculo *ſuſpenſorio* dicto, cujus ope in appenſo folle ſive marſupio teſtis uterque ſuſtineatur.

3°. Porrò ſedulò cavendum, ne immoderato aut præpoſtero uſu incidentium & reſolventium internorum aut externorum skirrhodes teſtis in abſceſſum abeat, quod ex præſentibus ſuppurationis ſignis palam foret; aut quod pejus eſt, carcinomatodem naturam paulatim contrahat, de quo conjectura eſſet ex repetitâ doloris lancinatione, & varicosâ venarum circumrepentium dilatatione. Proinde ſatius eſt malum, quod quantumcunque ſit, præſenti periculo caret, fortiter pati, quàm impotenti ſanationis deſiderio ea experiri remedia, quibus morbus deſperatus fiat.

4°. Quòd ſi nimia tumoris moles, aut durities quaſi lapidea ſpem omnem præcidant futuræ reſolutionis, ſi teſtis pondere nimio graviſſimam exhibeat moleſtiam, ſi periculum ſit ne malum à teſte ad funiculum ſpermaticum, & inde ad abdomen uſque procurrat, de teſticulo exſcindendo cogitandum eſt, præſertim ſi ſuppuratum aut in carcinoma proximè degener ſit.

5°. Priùs tamen cautè attendendum eſt, utrùm funiculus ſpermaticus, quem arteria venaque ſpermatica, vas deferens, lymphaticæ venæ nonnullæ, nervus versùs teſtem progrediens, & ſuſpenſorius teſtis muſculus componunt, mollis ſit & naturalis ſtatûs retinens: Sin aliter enim, ab operatione prorſus abſtinendum eſſet, cùm palam ſit ex calloſo funiculi tumore morbum in abdomen uſque prorepere, neque adeò reſciſſo teſte poſſe ullâ ratione penitùs exſtirpari.

6°. Nunquam feliciùs ſuccedit hæc operatio, quàm ſi dorſo amputandi teſticuli priùs apponantur fruſtula aliquot lapidis cauterialis ordinatim diſpoſita, quibus tùm ſcrotum, tùm vaginalis tunica teſtis altè erodantur. Hinc enim educto ſero & pure, ſi qua fortè lateant, & contracto teſticulo, quidquid reliquum eſt licet expeditiùs proſequi. Adde eâ ratione certiùs dignoſci ſtatum teſticuli morbidi, quem noſſe permulti refert, cùm acciderit non ſemel in hydrocele, imò & in ſarcocele, ut teſticulus ipſe ſanus eſſet, totumque vitium ipſius tunicis adnatum foret, cui proinde mederi facile fuit citra caſtrationem.

7°. Explorato teſtis morbo, ſi durus, skirrhodes, tumidus, ſuppuratus, ſyderatus ſit, quæ ſingula cunctationem non recipiunt, ligatura fili duplicati ſpermatico funiculo arctè injicienda eſt, quam infrà ad unum pollicem

pollicem appenſus teſticulus exſcindendus eſt, laciniæ exinaniti in ſcroto loculi reſecandæ, vulnuſque ex arte curandum vulgari methodo, nempe digeſtivo dùm ligatura decidat, deinde balſamo Arcæi, ac demùm cùm plaga ad cicatricem tendit, epuloticis, de quibus ſæpiùs dictum eſt.

§. II. PENIS DISTORTIO.

II. Infortunium alterum eſt Penis, dùm rigeſcit, diſtortio in diverſas partes, ſursùm, deorsùm, aut ad latus alterutrum, quæ uſum rei venereæ ſi non interdicit, at certè difficilem & propagandæ ſpeciei plerumque imparem efficit. II. Penis erecti diſtortio.

Id mali provenit à nodo ſive ganglio in præputii fræno, in urethræ parietibus, in ligamento penis ſuſpenſorio, vel in ipſis cavernoſis corporibus ex causâ venereâ enato, unde fit ut penis, qui dùm flaccidus eſt, liberè & rectà propendet, verſus partem affectam detorqueri neceſſum habeat, dùm erigitur, quandoquidem obſtat latens in illâ parte ganglion, ne poſſit illa debitam adipiſci longitudinem. Hinc penem ſursùm, ſi ligamentum penis ſuſpenſorium; deorsùm, ſi frænum præputii aut urethra; ad dextram ſiniſtramve partem revolvi neceſſe eſt, ſi pars ulla dextri ſiniſtrive corporis cavernoſi malè afficiantur.

Incurvati penis remedia eadem ſunt, quæ remedia teſtis ſkirrhodis, cùm in utroque affectu perinde opus ſit impactam materiem diſcutere & reſolvere. Repetantur ergo ex præcedente paragrapho: Quæ ſi irrita ſint, æquo animo feratur malum, immedicabile quidem, ſed planè innoxium. Remedia & exempla.

Memorat Jacobus Hollerius, *Comm. ad Aphoriſm.* 63. *Lib.* 5. ſi non idem, certè haud abſimile penis vitium peculiari artificio à ſe correctum. *Vidi*, inquit, *qui membro ita obtorto non poterat gignere, quòd ſemen ſemper reſtitaret in cervice uteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus vel argenteus, accommodatus craſſitudini ipſius penis; in quem immiſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ciſtellæ, ita ut tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit.* Quæ licet ſatis obſcurè proponantur, inde tamen colligi poteſt quali artificio uſus ſit ille, atque adeò ſi ex uſu fuerit, pronum eſt cuivis ſuo periculo idem experiri.

Non moror quæ Julius Cæſar Arantius, *Libr. de Tumoribus præternaturalibus*, *Cap.* 50. refert de quâdam penis incurvatione, quam cenſet deducendam eſſe à laxitate cellularum in alterutro corpore cavernoſo, unde fiat ut quantùm cellulæ illæ, quæ laxiores ſunt, cæteris magis dilatantur, tantumdem in rigido membro decreſcat longitudo cavernoſi illius corporis, ad quam debuiſſet alioquin extendi, ex quo ſequitur penem versùs illam partem neceſſariò detorquendum eſſe. Ait autem ille *in hanc morbi ſpeciem incidere, qui veneri nimis indulgent, & qui frequenter & diù ut mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali*, utpote in quibus diſtractione nimiâ & diuturniore pars aliqua in cavernoſo alterutro corpore relaxetur; putatque illud malum non emollientibus, ſed aſtringentibus curandum eſſe, quorum formulas aliquot recenſet. Sed hæc ſi veritate nitantur, in quod non lubet nunc inquirere, ſaltem ab inſtituto noſtro planè ſunt aliena, cùm ad luem veneream nullomodo pertineant.

§. III. IMPOTENTIA AD VENEREM.

III. Impotentia ad venerem pendet à causâ multiplici.

III. Impotentia ad venerem morbis venereis frequenter induci ſolet: Nec ſanè admirari ſubit, ſi qui pugnant acriùs in veneris caſtris, ac frequentiora patiuntur vulnera, cæteris citiùs huic militiæ impares fiant.

Species tres impotentiæ iſtiuſmodi obſervamus, *Primam*, in quâ arrigitur quidem nec invalidè, ſed in quâ nullum, vel paucum & ſeroſum ſemen emittitur: Hanc puto pendere ab omnimodâ conſtipatione ductuum emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ cum urethrâ communicant, ideòque præpoſterum nimiumque uſum injectionum fortiùs aſtringentium ſequi, quo nonnulli ad gonorrhœæ curationem abuti ſolent.

Alteram, in quâ è contrario ſine voluptatis ſenſu, vel ſaltem cùm ſenſu pauco, ſolitòque celeriùs ſemen diſtillat, affectâ tantùm necdùm perfectâ erectione, unde præceps & involuntaria reſolutio. Videtur iſta oriri à nimiâ ductuum eorumdem amplitudine, per quæ ſemen è conceptaculis exprimitur faciliùs promptiuſque, atque adeò antequam omnia ad opus comparata ſint. Solet ea impotentiæ ſpecies gonorrhœis diuturnioribus ſuccedere, ſi morbi naturâ aut ægrotorum negligentiâ, contumaciores fuerint.

Tertiam demùm, in quâ penis flaccidus & vietus jacet, neque poteſt arte ullâ exſuſcitari. Et hæc multa variaque vitia ſupponit, latentia 1°. Vel in ipſis ſeminis conceptaculis, ubi potiſſimùm viget rei venereæ ſenſus, nempe in proſtatis, veſiculiſque ſeminariis, ut ſi callis induruerint, aut fungoſis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur ut à collecto ſemine nullatenus, aut ſegniùs titillentur; 2°. Vel in muſculis erectoribus aut acceleratoribus, quorum miniſterio virga rigeſcit & tenditur, ut ſi laxi & inertes ad erectionis negotium inepti vel minùs comparati ſint: Quibus ſingulis noxis haud rarum eſt ſeminis conceptacula, muſculoſque erectioni famulantes, à causâ venereâ patere.

Prima impotentiæ ſpecies nullam videtur curationem admittere; neque ſanè novi quo pacto emiſſaria arctiſſimè conſtipata poſſint iterùm reſerari. Per me tamen cuivis licet operam ludere, ſi lubitum fuerit, injectiones emollientes immittendo in urethram, balnea aut ſemicupia emollientia uſurpando, cataplaſmata malactica perinæo admovendo, aquas minerales, præſertim ſaponaceas, exhibendo &c.

Quomodo medendum ſit cauſis, quæ curationi non repugnant.

Neque remediis faciliùs ceſſura eſt poſtrema impotentiæ ſpecies, præſertim ſi contrà hydrargyroſim jam tenax fuerit. Ne quid tamen reliqui fiat quod ad curationem pertinere poſſit, auctor ſum ut ea tententur remedia, quæ ad callos reſolvendos efficacia ſunt, & quæ ſuprà propoſita fuêre *hujus Capitis* §. 1. ad skirrhum teſtium: Imò ut ſuprà perinæum fiant aquarum thermalium ſtillicida ſeu embroches, quæ adversùs muſculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio eſſe poſſunt.

At verò licet plerumque ſecundæ impotentiæ ſpeciei paulò efficaciùs medicari, ſi perfectè mederi non detur, uſu ſcilicet remediorum omnium, cùm internorum, tùm externorum, quæ adversùs gonorrhœas in-

veteratas valere ſuprà diximus *Capite præcedente*, §. 1. quandoquidem hæc ſingula latioribus emiſſariis conſtipandis & coercendis aptiſſima ſunt. Velim tamen, ne qua noxa poſſit inferri, ut à blandioribus remediis iſtiuſmodi fiat ad fortiora progreſſus, & fortiora, ſi ex uſu ſint, cautè & interjecto ſpatio repetantur.

§. IV. NODI, GANGLIA, TUBERCULA, GUMMATA.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, & gummata medicinam omnem plerumque vincunt, præſertim ſi hydrargyroſis jam fruſtrà adhibita fuerit: Neque enim valentiora reperire eſt remedia, quæ impactam lympham efficaciùs liquent, aut liquefactam potentiùs reſolvant.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata.

Profuit tamen aliquando diù & pertinaciter adhibuiſſe medicamina, quæ ſuprà *præcedente Capite*, §. 12. contra ſtrumas facere dictum fuit; emplaſtrum de Vigone quadruplicato Mercurio, modò ſolum, modò cum diabotano permixtum, vel tenuem lamellam plumbeam hydrargyro quotidie illitam appoſuiſſe, maximè ſi nodi & ganglia molli, ſed iteratâ contrectatione quotidie ita priùs atterantur, ut ſubacta materies remediis ſolventibus faciliùs obſequi poſſit.

Iiſdem remediis curantur, quibus herpetes.

Sed vix auctor eſſe velim, ut torturis iſtiuſmodi quiſquam utatur, niſi cùm nodi, ganglia, gummataque vel mole nocent artuum motui, vel faciei manuumque venuſtatem deturpant. Cæterum quoties neque officiunt ullo modo, imò neque conſpicua ſunt, à remediis temperandum puto, vel ideò maximè quòd non ſemel obſervatum ſit gummata gangliaque remediis, & præſertim fortioribus frictionibus, malè habita in carcinomata degeneraſſe.

§. V. EXOSTOSES.

V. Suprà *Cap.* 3. §. 5. ſtatuimus duo eſſe prima exoſtoſium genera, *alterum* ſpuriarum, quæ à perioſtio in durum ganglion ſive tuberculum craſſefacto; *alterum* legitimarum, quæ ab ipsâ oſſis ſubſtantiâ tumefactâ dependeant: Hoc rurſus in duas ſpecies ſecundariò dividi, prout oſſea ſubſtantia, quæ in exoſtoſim protuberat, vel in plures cellulas concameratione diſtinguitur, quæ ſingulæ cartilagineâ aut fungoſâ carne oppleantur; vel ex toto ſolida eſt, imò reliquo oſſe plerumque durior.

V. Exoſtoſes & earum ſpecies.

Prima exoſtoſium ſpecies hydrargyroſi haud rarò; poſtrema ferè nunquam diſcutitur. Secunda medium tenet, ut quæ diſcuti ſoleat, ſi parva & recens fuerit, ſi ſpongioſâ concameratione conſtet, ſi molliorem carnem concludat; ſin aliter, adversùs ipſum Mercurii uſum ſit ut plurimùm contumax.

1°. Si ſucceſſerit ut exoſtoſium ulla ullibi ſuperſit poſt hydrargyroſim, præſtare puto, quandiù indolens fuerit, omitti ſine remediis, quàm operoſiorem medicinam morbo immedicabili cum nullo vel cum minimo ſucceſſu adhiberi. Sin tamen ægrotanti aliter videatur, adverſari nolim, quin ea tentet remedia, fiduciâ tamen ſuâ, quæ *ſuprà* §. 1. & 4. allata ſunt tanquam efficacia contra teſtium skirrhos, gummataque quarumvis partium.

Curatio exoſtoſium.

2°. At verò ſi exoſtoſis, quæ adversùs hydrargyroſim contumax fuit,

ſponte vel remediis nimiùm vexata acutè doleat, lancinetque cum manifeſto cutis ſuperjectæ calore & rubore, ita urget periculum ne in abſceſſum cum oſſis carie conjunctum, vel quod pejus etiam eſt, in carcinoma degener fiat, ut res cunctationem nullam recipiat. Igitur præmiſſis univerſalioribus, quæ viam cæteris præmuniant, ad operationem quàm ocyſſimè devenire neceſſe eſt, quâ cutis in crucem incidenda; anguli quatuor qui propendent, forfice reſecandi; deraſoque perioſtio exoſtoſis terebrâ variis in locis perforanda, ut attenuetur; deinde ſerrâ vel ſcalpro penitùs exſcindenda, baſiſque cui inſiſtebat, pulveribus myrrhæ, aloës, euphorbii; tincturis ex iiſdem extractis; vel ſi ita poſtulaverit cariei altitudo, ferro ignito ad exfoliationem deducenda; demùm plaga, quæ ſupereſt, eâdem planè methodo curanda, ac ſuprà *Capite præcedente*, §. 10. dictum eſt de ulceribus, quæ cum ſuppoſiti oſſis carie conjuncta ſunt.

§. VI. DOLOR OSTEOCOPUS.

VI. Dolor oſteocopus oſſi inſidens cariem oſſis aut medullæ abſceſſum indicat.

VI. Contingit nonnunquam poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam, ut dolor profundus, fixus, oſteocopus, aſper, perpetuus, & aliquando per intervalla lancinans, certum in oſſe quodam locum occupet & infeſtet, ſine tumore ullo & cum leviſſimâ in cute caloris & coloris mutatione, quod mali genus, ſi contra emollientia, anodyna, paregorica & reſolventia remedia pertinax ſit, haud inanis conjecturæ locus futurus eſt pendere vel à carie latente in oſſe partis dolentis, vel ab exoſtoſi cum carie in internâ oſſis ejuſdem facie, quæ ad medullam ſpectat, vel quod omnium peſſimum eſt, ab abſceſſu medullaris ſubſtantiæ.

Quibus ſolâ operatione mederi licet.

Itaque ſi conjectura in dies urgentior fiat, ſi nulla ſuppetat alia ſalutis ratio, durus & crudelis medendi modus ſupereſt, ſed unicus, nempe cutem loco dolenti ſuperextenſam in crucem incidere; anguloſa ejus labra circùm reſecare; perioſtium deradere; demùm os nudatum terebrâ perforare ad meditullium uſque. Si nihil inde profluat præter paucas ſanguinis ſtillas, res ulteriùs urgenda non eſt, niſi certiora latentis cariei aut abſceſsûs indicia oſtendantur. Sin verò purulenta aut ſanioſa materia inde profundatur, os novis foraminibus tùm infrà, tùm ſuprà pertundendum eſt, ut attenuetur, ac interjectæ intercapedines ſcalpro cum malleo plumbeo ita exſculpendæ ſunt, ut via libera fiat tùm effluxuro puri, tùm immittendis medicamentis. Reliqua omnia curanda ſunt juxtà methodum ſuprà propoſitam *Cap. præcedente* §. 10. donec medullari ſubſtantiâ ſuppuratâ & deterſâ, & carioſi oſſis facie *exfoliatâ*, omnia ad cicatricem pro votis properent.

Cæterùm, ut liberè dicam, cùm Medici naturam & cauſam morbi, qui in oſſe medio latet, tardè conjiciant; cùm tardiùs audeant ex conjecturâ gravem & moleſtam ac periculi plenam operationem decernere; demùm cùm ægrotantes Medicis monentibus & inſtantibus auſcultent tardiſſimè, plerumque antè conclamatum eſt, quàm operatio inſtituatur, ſaltem inſtituitur raRò niſi cùm æger eſt in præcipiti, ex quo efficitur ut vix unquam de illâ benè ſperare liceat.

§. VII. CARCINOMATA.

VII. Compertum eſt carcinomata, quæ à causâ venereâ vel maximè ortum habent, hydrargyroſeos uſu ferinam naturam ſemper non deponere, nec in mitiora ulcera aut apoſtemata perpetuò commutari. Compertum pariter ganglia, tubercula, gummata, imò excreſcentias quaſcunque skirrhodes, & exoſtoſes fornicatas, quæ cellulis cartilagineam carnem continent, ſi hydrargyroſi ſuperſint, in cancros non raiò degenerare abuſu attenuantium & reſolventium acriorum, quæ fortiùs atterant ſine reſolutione, vel ad ſummum cum reſolutione imperfectâ. Quâ verò ratione, aut quibus de cauſis hæc ita eveniant, non juvat hìc inquirere, cùm de hoc argumento abundè diſputatum ſit, *Lib. III. Cap. V.* §. 3. VII. Carcinomata à causâ venereâ.

In utroque caſu præſens carcinoma, ſive inveteratum, ſive recens ſit, manifeſtum eſt cùm ex naturâ & indole tumoris ſuperſtitis, qui durus, renitens, skirrhodes eſt; tùm ex morſu doloris atrocis, perpetui, per intervalla lancinantis, quo tota tumoris moles intimè percellitur & fodicatur: Nam quoties ea duo concurrunt, certum eſt verum adeſſe carcinoma, malum ſcilicet difficile, morâ citò ingraveſcens, contrà quod celeri & efficaci medicinâ opus ſit.

Itaque 1°. Præmiſſis univerſalibus & præparatoriis remediis, quæ dyſcraſiam ſanguinis emendent, tumor carcinomatodes, ſi protuberet ſupra cutem, quâcum tenui vel lato pediculo adhæreſcat, novaculâ vel ſcalpello reſecandus eſt, & ſi quid cancroſi aut skirrhodis in baſi ſubſit, ſummis forficibus exſcindendum, vel cathæreticis abſumendum: Tandem reſolutis cruſtis à vivo, plaga ſi mollis ſit, ſi carne firmâ & granosâ oppleatur, ad cicatricem deducenda eſt, ut artis Chirurgicæ ratio poſtulat, eâque methodo de quâ jam ſæpè. Remedia, quæ carcinomatis iſtiuſmodi poſſunt adhiberi.

2°. Quòd ſi carcinomatodes tumor partibus circumjectis ſepultus ſit, ita tamen ut nec in vaſis majoribus aut nervis, nec in oſſe aut cartilagine ullâ ſit adnatus, ſed ab iiſdem ſejunctus ac liberè mobilis, cautionibus iiſdem parique celeritate exſtirpandus eſt; nempe hinc & inde lunatâ plagâ altè circumcidendus, deinde ſiniſtrâ arreptus ſuſpenſuſque à vicinis ſubjectiſque partibus ſcalpello exſcindendus, & ut ita dicam, enucleandus: Demùm vulnus, quod ſupereſt, primùm linamento ſicco, alterâ verò vel tertiâ die digeſtivo ſimplici, ac deinceps balſamo Arcæi ex arte curandum eſt.

3°. Si exoſtoſis celluloſa in carcinoma ipſa quoque degener fiat, diſſectâ in crucem cute ſuperjectâ, reſciſſis labris anguloſis, deraſoque perioſtio, exoſtoſis vel tenui ſerrâ ſubſecanda, vel ſcalpro cum malleo plumbeo partitis ictibus minutè concidenda ad oſſis reliqui libellam; poſteà baſeos exfoliatio vel tincturâ myrrhæ & aloës, vel pulvere euphorbii, vel ſolutione Mercurii in aqua ſtygiâ, vel tandem cauterio actuali, ſi efficaciore remedio opus fuerit, procuranda eſt, ac denique delapsâ oſſis exfoliati lamellâ, & ſuccreſcente ab oſſis vivi facie carne granosâ & firmâ, cicatrix inducenda eſt ex artis legibus, de quibus ſuprà nec ſemel.

Quòd ſi cancroſi tumoris ſitus vel connexio, aut deploratus ægro-

tantis ſtatus difficilem & periculoſæ plenam aleæ operationem diſſuadeant, tanquam non inutilem modò, ſed & noxiam, palliativis medicinis tunc inſiſtendum erit, quæ morbum leniant, quem curare non licet. De illis abundè dictum eſt ſuprà *Lib. III. Cap. V.* §. 3. *art.* 2. ideòque ne videatur actum agi, inde velim ut repetantur. Cæterùm potiſſima præſentiſſimi levaminis ſpes in opiaticis ſita eſt, qualia ſunt decoctum unius aut alterius capitis papaveris albi; ſyrupus diacodii, vel ſyrupus de karabe ad ℥ ß; laudanum ad gr. j. pilulæ de cynogloſſo ad gr. v j. tinctura anodyna ad gutt. xx. vel xxiv. quorum ſingulorum doſis per gradus paulatim augenda eſt, prout morbus ingraveſcit, vel remediorum virtus hebetatur aſſuetudine.

§. VIII. ULCUS UTERI.

VIII. Ulcera uteri genere multa ſunt.

VIII. Ulcus uteri malum eſt in mulieribus, quæ lue venereâ laboraverunt, haud infrequens: Et profectò quidem debet uteri cavitas præ cæteris totius corporis partibus & graviùs & frequentiùs affici, cùm ſemini corrupto, quod à viro infecto inter concumbendum emittitur, & primùm & potiſſimùm pateat.

Ulcus uteri venereum inducitur causâ geminâ, nempe 1°. Latente eroſione, quam interna uteri facies contrahit ab admiſſo viri ſemine, à menſtruis exſtillantibus, ab humore lymphatico-lacteo, quo madet &c. ſi venereo contagio contaminentur. Hæc ulceris ſpecies initio vix dignoſcibilis eſt, ac principio quidem pus paucum & æquivocum ſuggerit, ſed tacitis progreſſibus paulatim tandem invaleſcit. 2°. Suppuratione, quam ganglion, gummatum, tuberculum, nodus, atheroma, ſteatoma, meliceris &c. in ipsâ uteri ſubſtantiâ genita vel juxtà adnata concipiunt, unde ruptâ in uterum vomicâ ſive abſceſſu pus derepente & ubertim exundat è muliebribus.

Prius ulceris uterini genus poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam non advenit de novo, vel ſi adveniat forſan, ſaltem non à cauſa venereâ, quandoquidem humores, qui in uterum affluunt, nullo peccant ampliùs contagio; ſed ſi fortè præextiterit, ſæpiſſimè eludit vim Mercurii, nempe quòd vitium hujuſcemodi altis defixum radicibus pertinax eſſe ſoleat, præſertim in utero muliebri, qui totius corporis ſentina eſt. Poſterius verò ulceris genus poteſt poſt adhibitam hydrargyroſim ſine novâ ſeminii venerei acceſſione accidere, videlicet ſi ganglia, tubercula, gummata &c. quibus reſolvendis Mercurii efficacia impar fuerit, in abſceſſum veniant vel ſponte, vel præpoſtero reſolventium uſu.

Porrò ulcus uteri ab utrâlibet causâ pendeat, in duo genera perindè ſubdividendum eſt, alterum *ſimplex*, in quo uterus & ipſæ ulceris oræ nativam mollitiem tuentur, nullo vel levi dolore tentantur, & pus album læve, ſpiſſum profundunt: Alterum *cancroſum*, in quo è contrario ulceris confinia, imò & ipſius uteri pars, skirrhodea ſunt, crebrâ & atroci lancinatione fodicantur, ac demùm pus emittunt paucum, ichoroſum, ſanioſum, ſeroſum. Prius ulceris genus raro, poſterius verò nunquam ſanari experientiâ compertum eſt.

At nihilominus tamen, cùm natura morbi, qui in oculto eſt, perfectè non liqueat; cùm etiamſi liqueret, liceat nunquam ægrotantem quaſi deploratam ſine auxiliis ullis deſerere, tentanda eſt remediorum alea, quæ ſi non ſanationem, at certè lenimen allatura ſunt.

Quamvis ſint plerumque inſanabilia, tentanda tamen remediorum alea.

Idcirco 1°. Adhibeantur quæcunque valent ſanguinis dyſcraſiam ſalſam & muriaticam edulcare, atque adeò vitium lymphæ, quæ ad ulceratam partem confluit, emendare: Ut 1°. Ptiſana ex radicibus althææ, conſolidæ majoris, biſtortæ &c. confecta, & ſuperaffuſo plumbo liquefacto alterata: 2°. Juſcula cum pullo gallinaceo, cancris fluviatilibus, foliiſque agrimoniæ, pimpinellæ, ſcolopendrii, cichorii ſilveſtris, fumariæ, naſturtii &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ, ut *les eaux de Forges*, *de Pougues*, *de Spa*, vel ſaponaceæ, ut *les eaux de Plombieres*: 4°. Balnea aut ſemicupia & inſeſſus in aquâ fluviatili tepidâ: 5°. Serum lactis chalybeatum infuſis fumariæ foliis alteratum; lac aſininum aut caprillum ſemel vel bis in die, vel quod præſtabilius eſt, modò ventriculus lactis patiens ſit, lac vaccinum pro omni alimento: 6°. Denique ſi ſanguis ſpiſſior ſit, bocheta leviora ex decoctis radicibus Chinæ & Sarſæ-parillæ, quorum tres hauſtus in die exhibeantur.

2°. Inſtituantur identidem blandæ purgationes cum caſſiæ aut mannæ ℥ j ß. aut ℥ i j. in cyatho ptiſanæ, vel ſeri lactis, eum ad finem ut primarum viarum cachochylia, & bilioſa ſanguinis amurca everrantur. Mittatur pariter ſanguis identidem è brachiorum alterutro ad ℥ v i i j. vel x, ut fracto momento ſanguinis, qui in uterum ruit, locus phlogoſi vel nunquam vel rariùs præbeatur.

3°. Dùm catamenia actu fluunt, ſi nondùm morbo intercepta ſint, alvus quotidie enematis ſubducatur, ex juſculo pingui, vel ex infuſo ſemine lini, vel etiam ex levi decocto foliorum matricariæ & artemiſiæ, & florum chamæmeli, ſi qui affuerint motus hyſterici, addito oleo amygdalarum dulcium: Imò verò ptiſanæ quotidianæ tunc incoquatur caput unum aut alterum papaveris albi, ut eo pacto menſtruorum eruptio ſine phlogoſi & erethiſmo perficiatur.

4°. Per intervallum, quod à menſtruatione vacuum erit, injiciantur in uterum ope metrenchytes decocta pro naturâ aut gradu morbi varia; nimirùm 1°. Malactica & paregorica, ſi dolor & calor urgeant, ut emulſiones ſeminum frigidorum leviter coctæ, ſerum lactis caprilli cum infuſo croco orientali, decocta foliorum plantaginis, ſummitatum malvæ, radicum althææ, nymphææ, capitum papaveris albi &c. 2°. Detergentia, ſi ulcus mundari poſſit ſine periculo, ut decocta hordei integri, lentium, fabarum non excorticatarum, furfuris macri, foliorum agrimoniæ, abſinthii, caprifolii, marrubii; radicum ariſtolochiæ, ireos florentinæ, zedoariæ &c. quibus addi poterit aqua vulneraria, imò collyrium Lanfranci aut unguentum Ægyptiacum, ſi ulcus ſit valdè ſordidum. 3°. Demùm exſiccantia & epulotica, ſi ulcus deterſum & mundificatum cicatrici non repugnet, ut decocta radicum conſolidæ majoris, biſtortæ, foliorum plantaginis, caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ, piloſellæ, millefolii; roſarum rubrarum &c; addendo cuilibet injectioni drachmam ß. unguenti pompholygos, vel de ceruſsâ, aut quæ cæteris præſtant, terebinthinæ

Venetæ vel balſami Copaivani, ovi vitello ſoluti, ſcrupulum ß.

5°. Quòd ſi ulcus cancroſum eſſe videatur, de quo ex dolore lancinante conjectura fiet, infundantur in uterum ſucci depurati plantaginis, portulacæ, ſempervivi; foliorum vel baccarum maturarum ſolani; cancrorum fluviatilium &c; in mortario plumbeo cum piſtillo pariter plumbeo ſubacti & attriti donec nigreſcant, addendo injectioni cuilibet, ſi ita è re eſſe videatur, ſyrupi diacodii ℥ ij. aut olei ex vitellis ovorum, aut mucilaginis ſeminum pſyllii vel lini ℥ ß. aut plumbi uſti ſæpiùs loti, tuthiæ præparatæ, ceruſſæ, ſacchari Saturnini, aut camphoræ ℈ j.

6°. Interim nec omitti debent interna remedia, quæ adversùs internas ſuppurationes valent, inter quæ potiſſimùm laudantur balſamica, ut terebinthina lota cum ſaccharo roſaceo ad ʒ ß; balſamum de Copaïi vel Canadenſe ad ℈ ß; pilulæ balſamicæ Mortoni ad gr vij. quæ pluries repeti poſſunt cum regimine. Imò putaverim tutò etiam uſurpari poſſe tùm opiatam, tùm aquam, quibus Zacutus Luſitanus teſtatur *Obſervat.* 87. & 88. *Lib.* 2. deſperata uteri ulcera à ſe perfectè ſanata fuiſſe, & quarum uſum à Lazaro Riverio laudari novimus, *Prax. Medic. Lib.* 15. *Cap.* 8. *De Ulcere uteri.* Sed nolim tamen diſſimulaviſſe, ne quis imprudens ejuſdem teſtimonio nimiùm confidat, Zacutum illum Aretalogum mihi videri maximum.

7°. Si ulcus in vaginâ, ſeu ut olim loqui amabant, in collo uteri ſedem habeat, præter injectiones modò propoſitas, quæ tamen magno uſui ſemper futuræ ſunt, poterunt ulceri, cùm inacceſſum non ſit, unguenta balſamaque varia apponi, nempe primùm digeſtiva, deinde balſama detergentia, ut balſamum Arcæi, ac demùm varia epulotica, eâdem planè methodo ac cæteris ulceribus omnibus, quæ poſſunt oculis uſurpari.

8°. Miſeris ægrotantibus, ſi noctes ducant irrequietas & inſomnes, ſi dolore torqueantur atroci, ſi cætera remedia irrita fuerint, narcotica exhibenda ſunt, de quibus ſuprà, *paragrapho* 7. *N°.* 4. quæ ſi non medelam, at ſaltem certiſſimum lenimen præbitura ſunt, donec ægræ dolore, febre, tabe confectæ miſerrimam & calamitoſam vitam cum meliore tandem commutent.

§. IX. PARALYSIS.

IX. Paralyſis rarò curationem admittit, ſed idoneis tamen remediis impugnanda eſt.

IX. Vidimus ſuprà *Cap. III.* §. 9. *N°.* 8. Paralyſim veneream geminâ causâ induci, 1°. Obſtructione nervorum ab hærente lymphâ, cui devehendæ inſerviunt, & quæ ſpiritus animales conſtituit: 2°. Compreſſione, quam nervi patiuntur à nodis, gangliis, tuberculis &c. in ipſis genitis, vel juxtà adnatis.

Si paralyſis venerea ſolito contumacior hydrargyroſeos vim eluſerit, vix oſtenditur ſpes ulla fore ut cauſæ, quibus fovetur, quæ jam uſu Mercurii diſcuti non potuerunt, diſcutiantur unquàm ab aliis remediis, quorum efficacitas inferior eſt. Attamen minimè committam, ut quemquam ab eorum remediorum uſu dehorter, quæ ad paralyſim ſolvendam valere creduntur, & quæ ſi non profutura ſint, at certè nocere non poſſunt, qualia ſunt,

1°. Decocta vel bocheta diaphoretica ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Sarſæ-parillæ & Chinæ parata cum antimonio crudo, quorum exhibendorum ratio jam ſæpiùs expoſita eſt.

2°. Juſcula

2°. Juſcula ex decoctis in diploo viperis vel colubris cum gallo veteri, additiſque foliis naſturtii, fumariæ, bugulæ, veronicæ, chamædryos &c. & raſurâ cornu cervi, quæ per dies viginti poſſunt uſurpari cum regimine.

3°. Balnea, embroches, ſtillicidia aquarum thermalium, ſive quæ muriaticæ ſunt, ut *les eaux de Bourbon, de Balaruc* &c. ſive quæ ſulfureæ, ut *les eaux de Bourbonne, Barege, Aix-la-Chapelle* &c.

4°. Ammochoſia, inſeſſus in vinaceis fermentatione calentibus, aut ſi ſuppetat, in fæce tepente olivarum prelo ſuppoſitarum, unde tùm calore, tùm partium tenuitate ſolent obices, qui nervis partibuſve impacti ſpirituum influxui officiunt, ſatis feliciter plerumque reſolvi.

5°. Demùm illitus varii & multiplices cum axungiâ anſeris, ſerpentis, taxi, vulpis; humanâ adipe; oleo vulpino, lumbricorum, rutaceo, chamæmelino, laurino, lateritio ſive philoſophorum, balſamo Guidonis, cæteriſque id genus, quæ uſu receptiſſima ſunt.

§. X. TREMOR ARTUUM.

X. Geminum tremorem artuum agnovimus ſuprà *Cap. III.* §. 9. *N°*. 9. Alterum, in quo pars tremori obnoxia debilis eſt: Alterum, in quo robore ſuo pollet. Utrumque hydrargyroſi ſupereſſe haud rarum eſt, ſed rarum eſt ullum remediis unquàm perfectè ſanari. X. Tremor artuum à causâ venereâ.

Prior quidem, cùm naturâ & causâ ad paralyſim proximè accedat, à quâ ſolo gradu differt, & quâcum, & dùm invadit, & dùm deſinit, plerumque conjungi ſolet, iiſdem remediis impugnandus eſt, quibus ipſam paralyſim impugnari modò diximus. Quâ ratione curandus ſit?

De poſteriore verò, qui tùm à vehementiore arteriarum pulſatione, tùm ab immodicâ fibrillarum nervearum diſtenſione dependet, magis ambigitur. Sanè ſi audiatur Practicorum turba, nefas eſſe crederetur adversùs hanc tremoris ſpeciem alia uſurpare remedia præter volatilia, ſpirituoſa, aromatica &c. quorum numeroſæ formulæ nullibi non proſtant. Sed cùm hæc nervorum tonum & erethiſmum, arteriarumque pulſum magnoperè intendant, conſequens eſt noxam inde illatum iri, nedùm levamen ullum præſtandum eſſe, de quo ſanè experientia nobiſcum apertè conſentit.

Quocirca ſatius eſt methodo planè contrariâ ea adhibere medicamina, quæ nervos arteriaſque relaxent & emolliant, ac circulatorium ſanguinis motum promoveant diluendo & attenuando, atque adeò æquabiliorem efficiant & faciliorem, nempe juſcula diluentia, balnea in aquâ tepidâ, ſerum lactis chalybeatum, aquas minerales acidulas, cæteraque iſtiuſmodi, quæ cum blandioribus aperientibus & incidentibus ex Marte, Mercurio, Antimonio præparatis ſocianda ſunt. Sic enim unâ eâdemque operâ utrique morbi cauſæ ſimul occurritur, atque eâ therapeiâ morbus, ſi non evincatur, quod ſperare vix licet, at ſaltem frangetur & imminuetur, ut mihi non ſemel feliciter experiri contigit.

§. XI. ALOPECIA.

XI. Alopecia, ſi capillitium ſolum infeſtet, leve malum eſt, ex quo XI. Alo-

pecia & ejus cauſæ.

percrebuit uſus comæ adſcititiæ, vulgò *Perruque*, quâ calvities abſconditur: At ſi barbam, ſupercilia, maximè verò cilia adoriatur, non moleſta modò & odioſa eſt, ſed etiam probro verti ſolet.

Statuimus ſuprà *Cap.* 3. §. 2. *N°.* 4. alopeciam triplici causâ induci, nempe 1°. Si tenues fibrillæ, quibus capilli & pili conſtant, præcidantur in mediis glandulis ſive bulbis, illæſis tamen primis radiculis. 2°. Si primæ illæ radiculæ, unde pili & capilli pullulant, eroſione exſtirpentur. 3°. Si glandulæ ſeu bulbi, in quibus radicantur capilli & pili, ab ulceribus cutem depaſcentibus peſſundentur. Harumce cauſarum ſecunda & tertia irremediabiles ſunt, ſiquidem partes organicas ſemel deſtructas remediis reſtitui inauditum eſt, ideòque prima ſola eſt, cui medicinam facere liceat.

Quo modo poſſit capillorum renaſcentium regerminatio promoveri?

Præcipuum omnium quæ noverim hujus alopeciæ remedium eſt, ſi prima renaſcentium pilorum aut capillorum lanugo identidem raſitetur; ut enim ſylva cædua opacior fit, cùm ſæpiùs cæditur, ſic capillitium & barbam denſiora fieri neceſſe eſt, ſi ſæpè tondeantur, quoniam ſcilicet lympha nutritia, dùm in ipſis capillorum pilorumve radiculis tota coercetur frequenti raſione, capillos detonſos, & idcirco breviores, magis nutrit, capilloſque plurimos, qui lanuginoſi ſunt & vix conſpicui, quia nutrimento defraudantur, explicat, & eo pacto unâ eâdemque operâ capillos, tùm craſſiores, tùm denſiores efficit.

Poſſunt tamen, ſi ita lubeat, omnia remediorum genera uſurpari, quæ vulgò creduntur ad pilorum capillorumve regenerationem facere; ut quorum uſus, ſi ſine emolumento ſit, at certiſſimè ſine damno futurus eſt; cujuſmodi ſunt 1°. Decocta foliorum marrubii, abrotani, verbenæ, centaurei, capillorum veneris, vel lupinorum, fabarum &c. quibus pars fovetur.

2°. Lixivia è cineribus teſtarum nucum juglandium, vel nucleorum amygdalarum amararum, echini terreſtris aut marini, apum, muris domeſtici &c. quibus pars glabra abluitur.

3°. Linimenta cum pinguedine urſi, cuniculi, talpæ, cervi &c. vel oleo laurino, juniperino &c. quibus pars illinitur.

§. XII. DEPRESSIO NASI.

XII. Depreſſio naſi, caſus dentium, columellæ amiſſio, jactura oſſium palatinorum.

XII. Tandem uſu venit aliquando, ut malum ægrotantium incuriâ, aut imprudentiâ medentium, altiùs ſeſe inſinuans organicas partes non paucas corrumpat & peſſundet irreparabili labe. Sic modò ſpongioſis narium oſſibus carie exeſis corruit tota naſi concameratio, & deprimitur acrorinium; modò dentes carioſi alveolis excidunt; modò uvula ſive columella ulcerata ſuppuratione abſumitur; modò oſſa palatina, quæ columellæ appoſita ſunt, in mali conſortium veniunt & dilabuntur carie; modò tandem oſſeus palati fornix carie ad nares uſque perforatur &c.

1°. Si narium concameratio conciderit oſſium carie, quantumcunque offenſionis inde accedat in deformitate faciei, forti animo ferendum eſt infortunium, cui mederi jam ampliùs non licet. Cavendum ſolummodò ne quid ulceris in occulto lateat, ideòque narium interiora identidem eluenda ſunt aquâ thermali quâvis, ut Balerucanâ, Baregienſi, Borbonienſi &c. quæ ſpiritu per nares in os adducenda, aut ex ore per nares foras

educenda eſt. Quòd ſi aquarum iſtiuſmodi thermalium copia non ſuppetat, poterit ſubſtitui decoctum hordei, foliorum veronicæ, & agrimoniæ, aut radicum ariſtolochiæ, cum guttis aliquot aquæ vulnerariæ, quæ ex plantis vulnerariis cum vino albo infuſis diſtillatur; aut etiam, ſi morbi natura ita poſcat, tincturæ myrrhæ vel aloës.

2°. Ad dentes firmandos, ſi in alveolis malè hæreant, ea valent remedia, quæ gingivarum putredini medentur, & quæ ſuprà *Cap. VI.* §. 1. & 5. & *Cap. X.* §. 11. ad ſcorbutum propoſita ſunt. Præ cæteris autem probo opiatam quandam, cujus formula *Capite ſequente* proponetur: Hac enim ſæpiùs expertus ſum gingivas putreſcentes efficaciſſimè detergi, mundari, conſaneſcere, ita ut nativo tono redditæ dentes labantes ſtabiliant. Verùm ſi dentes jam ſede moti ſint, id unum reliquum eſt, ut deterſis priùs & ſanatis gingivis, in deciduorum locum adulterini ex arte reſtituantur, non ex ebore, quod nimis citò flaveſcit, ſed ex dentibus Hippopotami, qui candorem tuentur diutiùs.

3°. Columellæ, quæ ulcere eroditur, iiſdem remedis medendum eſt, quibus cæteris oris ulceribus, quâ de re vide præter alia loca, *Caput VIII.* §. 3. *Artic.* 1. Neque verò ſi columella eroſione jam abſumpta fuerit, de amiſſione magnoperè laborandum eſt, modò ſemel cohibitum ſit ulcus ne ſerpat ulteriùs, ſiquidem experientiâ compertum eſt nec deglutitionem, nec loquelam inde offendi.

4°. Cùm oſſa palatina peſſum abiere, aut alterutrum oſſium maxillarium in medio palati fornice ad nares uſque perforatur, non ſatis eſt ſerpenti cariei occurriſſe idoneis remediis, at verò ſimul etiam oportet mederi vitio vocis, quæ tunc raucè, inconditè, ex naſo ideò ſonat, quòd emiſſus ſpiritus in patentia narium penetralia abſorbeatur; quocirca neceſſe eſt partis defectum proſtheſi reparare. Solenne fuit olim in hunc finem obturando foramini tenuem & cameratam lamellam, auream vel argenteam, apponere, & ope ſpongiolæ mollioris dorſo alligatæ, quæ in apertum foramen intrudebatur, admotam detinere, quâ de re conſule Ambroſium Paræum, *Lib.* 33. *Cap.* 4. & Guillelmum Fabricium Hildanum, *Cent.* 2. *Obſervat.* 22. Verùm cùm ſpongia illa muco corrupta fœtorem brevi contrahat maximum, jam pridem placuit aptare laminæ elaterem parvum argenteum, qui foramini inſertus, ſibique permiſſus lamellam ſuſpendat, ut videre eſt apud Cornelium Solingen, *Operat. Chirur. Lib.* 1. *Cap.* 43. & Joannem Muys, *Prax. Chirurg. ration. Decad.* 7. *Obſerv.* 10.

CAPUT XII.

Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclarè faciunt, vel creduntur facere.

HIc plura quidem refero, quàm approbo; quocirca velim ut de ſingulorum utilitate feratur judicium non ex vanis Aretalogorum pollicitationibus, ſed ex notâ rei veritate, vel, ſi ea fortè in ambiguo fue-

rit, ex doctrinâ in hoc Opere traditâ; nullumque ex proponendis remediis in uſum medicum à quoquam vocetur, meâ ſaltem fide & auctoritate, niſi quod ipſe diſertis verbis dixerim proficuum, vel ſaltem tutum eſſe. Siquidem arcanorum inventoribus, fautoribus, diribitoribus, minimè credendum, quorum pleroſque palam eſt inexperientiam & imperitiam ſummam ſummâ cumulare vaniloquentiâ, quoſque putidiſſimorum mendaciorum nullatenus pudet, dummodò remedia ſua, plerumque nullius pretii & valoris, non raro noxia & veneno quaſi delibuta, ſemper temerè & imperitè adhibita, in honorem aliquem adducant, (*a*) *Famamque verboſis ſtrophis* conentur *acquirere*; uno verbo, dummodò malis artibus quid lucelli corradant, cui unicè inhiant Αἰσχροκερδεῖς, & quam (*b*) *rectè non poſſunt*, ſibi *quocunque modo rem faciant.*

I.

(*c*) Ex Pharmacopœâ Medico-Chimicâ Friderici Hoffmanni. *Lib.* 3. *Cap.* 15. §. 22.

Panacea (*c*) de la Vigne, *Medici Regii Pariſienſis*, *ſeu potiùs Mercurius præcipitatus ruber Solaris & Lunaris.*

» Recipe & in amalgama coge ☉ & ☽ *ana* ℥ j. ß. ☿rii vivi ℥ iij. idque indureſcat in maſſam albam. Simul ac conteritur, ut ne granula duriuſcula maneant, (hæc enim adhærent poſtea vitro, & non excuti, nec in pulverem converti poſſunt) ſtatim apparebit materia humidior, & exprimetur per linteum Mercurii currentis bona pars. Poſt probè conteratur amalgama, ut ſubigantur granula omnia, fietque materia ſubfuſca & nigricans. Si ſic relinquetur ſtatim recandeſcet & obdureſcet, ex triturâ verò ſemper madorem & nigrorem contrahit. Additur autem ſemper aliquid novi Mercurii, ita ut cùm initio dupla Mercurii pro ſimplâ ſeu unicâ portione maſſæ Solaris & Lunaris ſit, poſtremò cùm ſæpe conteritur, & exprimitur Mercurius, decem partes Mercurii ad unam partem maſſæ veniant.

» Hæc omnia infunde phialæ, digerantur igne lampadis continuo, & per quinque vel ſex hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus chopinis Pariſienſibus olei per menſem facilè ignis alitur, ut ellychnium unum concinnatum ex quatuor filis continuò ardeat) leviter modò claudatur phiala chartâ, arctiùs ut claudatur, non opus eſt, quia Mercurius non ultra quàm ad medietatem aſcendit, indeque decidit per blandas quaſi ſublimationes, idque circiter decies fit. Ad finem fit pulvis ruber ad omnis generis morbos vel deſperatiſſimos creberrimâ experientiâ probatus.

» Tota operatio novem menſium ſpatio abſolvitur adhibito continuo lampadis igne. Doſis gran. j. vel ij. uſque ad v. vel ℈ ß. in vehiculo appropriato. Uſu illius panaceæ N. *de la Vigne* in morbis deſperatiſſimis quaſi miracula præſtitit. *Hactenus Hoffmannus.*

Peccat ea Mercurii præparatio deleteriâ acrimoniâ, ſicut & cæteræ ejuſdem generis, ideòque ſtomachum graviter ſubvertit cum ſyncope &

(*a*) Phædr. *Lib.* 1. *Fab.* 14.
(*b*) Horat. 1. *Epiſtol. Libr.* 1.

aliquando cum exulcerationis periculo. Quocirca Medici ſibi caveant velim, ne illâ temerè utantur, vel ſi uti viſum ſit, exhibeant nunquam niſi robuſtis ægrotantibus, quibus latera firma ſint, qui tolerando acriori medicamini pares eſſe videantur, & quibus non liceat lubeatve tutiora, ſed tardiora, remedia experiri.

II.

Præcipitatus ſolaris (a) Gervaſii Ucay, *Doctoris Medici Toloſani.*

(a) Traité de la Maladie Venerienne, 3. *édition*, *pag.* 90.

℞. *Auri purificati* part. j.
Mercurii è cinnabari redivivi part. iij.

Fiat *amalgama*, quod in matratio luto diligenter obducto exponatur tres menſes igni ſuppreſſionis, primùm quidem levi, mox per gradus intenſiori, donec amalgama colorem pulveris obſcurè rubri adipiſcatur.

Ea Mercurii præparatio miris effertur laudibus ab Auctore (*b*) laudato, quaſi omnium præſtantiſſima. Attamen cùm draſticè purget ἄνω καὶ κάτω, & deleteriæ acrimoniæ expers non ſit, nemini auctor eſſe velim, ut id præparati genus facilè adhibeat, cùm tot alia ſuppetant mitiora medicamina, quæ periculo vacant. Si cui tamen ſecùs facere viſum fuerit, poterit præparatio illa exhiberi à gran. iij. ad xij. ad quam tamen doſim nunquam aſcendendum, niſi in robuſtiſſimis; & permiſceri cum pilulis polychreſtis aut catholicis, quibus præcipitati vis inferiora versùs ducatur.

(*b*) Ubi *ſuprà.*

III.

Æthiopes Minerales varii.

Mercurius cum pinguibus ac reſinoſis quibuſcunque corporibus tritus convertitur, ſeu ut vulgò loqui amant, *extinguitur* in nigros aut fuſcos pulveres, quibus habitâ tùm coloris, tùm originis ratione, nomen *Æthiopum Mineralium* inditum fuit.

Ut varium eſt ac multiplex materierum genus, quæ cum Mercurio tritu conjungi poſſunt, ſic varia quoque ac multiplex Æthiopum ſpecies.

I. Si Mercurius cum balſamo Peruviano ſicco, aut cum balſamo Copaïvano vel Canadenſi extinguatur, *Æthiops anti-phthiſicus*;

II. Si cum gummate Guaiacino, *Æthiops anti-rheumaticus*, ſive *anti-ſcorbuticus;*

III. Si cum mannâ calabrinâ, aut cum reſinâ jalappii, *Æthiops purgans;*

IV. Si cum gummate juniperino, vel cum ſale ammoniaco, *Æthiops diureticus;*

V. Demùm ſi cum oculis vel pulvere cancrorum fluviatilium, aut teſtis oſtreorum, *Æthiops alkaliſatus* vel *abſorbens* appellatur.

Poſſunt Æthiopes illi varii variè exhiberi debitâ congruâque doſi, prout diverſis ſatisfaciendum eſt indicationibus, ſed tamen Medicos monitos velim, in præparationibus hujuſcemodi guttas Mercurii ſolo tritu

malè coercitas, calore interaneorum facilè denuò coire & reviviſcere, atque ab ingreſſu in chylifera vaſa præcluſas tùm mole, tùm pondere, cum fæcibus ex toto fermè excludi, unde fit, ut præparata iſtiuſmodi, quantiſcunque celebrentur laudibus, conceptam ſpem non rarò fruſtrentur, ac nullam vel minimam efficaciam plerumque præſtent.

I V.

Panacea N.... de la Brune, *quâ uti ſolent in regio Veteranorum, Infirmorumve Militum Hoſpitio*, *vulgò* l'Hôtel Royal des Invalides.

℞. *Mercurii ex cinnabari redivivi* q. v. *ex. grat.* lib. j. Superfunde in matratium, quo continetur, ſpiritûs nitri optimi æquale pondus. Digerantur unà balneo arenæ, donec Mercurius diſſolutus ſit. Fiat tunc balneo eodem, ſed intenſiore, evaporatio ad ſiccitatem uſque.

Maſſa, quæ reſidua eſt, miſceatur cum vitrioli ad alborem calcinati, & ſalis marini decrepitati *ana* lib. j. Omnia unà conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, vel in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo, ac in matratium indita. ſublimentur ex arte balneo arenæ.

Cryſtallina materies, quæ matratii lateribus adhæret ſublimata, è diffracto matratio exempta & cautè ſecreta tùm à fæcibus, quæ infrà, tùm à volatiliore & farinaceo polline, quod eſt ſuprà, denuò ut priùs conteratur cum librâ j. ſalis marini decrepitati, & vitrioli ad alborem calcinati librâ ſemiſſe, mixtaque materies in alterum matratium indatur igne arenæ iterùm ſublimanda.

Tunc fracto rursùs matratio cryſtallina materies à fæcibus & à polline utrimque ſecreta, conteratur cum librâ unâ ſalis marini decrepitati, ſed ſine additione ullius vitrioli, ac deinde fiat ex artis legibus ſublimatio tertia, ſic deinceps pari methodo quater repetendo, toties addito eodem ſalis marini decrepitati pondere, donec materies jam ſepties ſublimata, ſola tandem conteratur & ſublimetur ſola octavâ vice, ſine ullo ſale marino.

Sublimatus Mercurius corroſivus, qui eâ ratione confectus fuerit, in partes duas æquales dividatur. Sit *v.g.* pars una dimidia librarum duarum, quæ in pulverem contrita in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, mixtaque cum librâ unâ reguli antimonialis pariter contriti, diſtilletur ex retortâ igne reverberii, gradatim intendendo, donec prodeat in recipiens aquâ ſemi-plenum Mercurius ex ſublimato redivivus, qui probè eluendus eſt & exſiccandus.

Parti alteri dimidiæ ſublimati corroſivi, quæ ſepoſita ſupereſt, & quæ libras duas, ſive uncias 24. æquat pondere, addantur partes duæ tertiæ Mercurii illius ex ſublimato redivivi, nempe unciæ 16. & omnia ſimul tam accuratè conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, ut Mercurii vivi ne mica quidem ulla ſuperſit conſpicua.

Inde maſſa illa, quæ ex Mercurii vivi & ſublimati corroſivi connubio coaleſcit, ſublimetur ex arte, ſublimataque ſemel materies à fæcibus & à polline priùs ſecreta ac in pulverem contrita ſublimetur iterùm iterùmque novies repetendo.

Demùm materiei ultimò ſublimatæ & tenuiſſimè contritæ ſuperfundatur ad altitudinem trium digitorum ſpiritus vini aromaticus, hoc eſt, quocum aromata, ut cinnamomum, macis, caryophylli &c. infuſa fuerint, ac procuratâ per dies aliquot digeſtione balneo arenæ abſtrahatur & diſtilletur ex cucurbitâ ſpiritus vini, atque maſſa quæ in fundo cucurbitæ ſiccata ſupereſt & quæ panaceam mercurialem conſtituit, ſervetur in vaſe vitreo diligenter obturato.

Ex illâ panaceâ tenuiſſimè lævigatâ fiunt cum gummi Tragacanthæ in aquâ roſarum ſoluto pilulæ, quarum graviſſimæ grana quatuor pondere non ſuperent. Hujuſce panaceæ doſis eſt à gr. xij ad xx. vel xxx. quotidie iterando, dùm ptyaliſmus cieatur, vel proximè inſtet.

Miris laudibus extollitur id panaceæ genus, quaſi adversùs morbos omnes venereos præſtantiſſimum. At verò vix capio quo nomine præferendum ſit panaceæ vulgari, quæ compendioſiore quidem proceſſu præparatur & minùs operoſo, ſed tamen haud ita diſſimili. Quin potiùs vulgarem illam panaceam iſti anteferendam eſſe cenſerem, ideò quòd blandior ſit, utpotè in quâ conficiendâ unciis ſex ſublimati corroſivi permiſceantur unciæ quatuor cum $\frac{1}{2}$. Mercurii vivi, cùm è contrà in iſtâ præparandâ unciis ſex ſublimati corroſivi addantur tantùm unciæ quatuor Mercurii, unde acida & corroſiva ſublimati ſpicula minùs infringi manifeſtum eſt.

V.

Modus ſaturandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam, aut aliam cujuſcunque generis.

Licet Mercurius ſublimatus dulcis, ſeu Aquila alba, & Panacea mercurialis, vulgò credantur in aqueis fluidis indiſſolubiles, certâ tamen experientiâ compertum eſt utramque illam Mercurii præparationem iteratâ ebullitione in ptiſanâ ſudorificâ ex decoctis lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ parillæ; vel in aliâ quâvis ſequenti artificio in totum diſſolvi.

℞. *Sublimati dulcis, vel Panaceæ mercurialis* ℥ j. *v. g.* Lævigetur tenuiſſimè ſupra porphytiten, deinde injiciatur in ollam, in quâ bulliant lib. ij. ptiſanæ ſudorificæ, vel alius cujuſcunque.

Poſtquàm ebullierint per unum horæ quadrantem, olla ab igne removeatur, ut ptiſana tepeſcat, & pars ſublimati dulcis aut panaceæ, quæ ſoluta non eſt, fundum petat. Dein decantatâ ptiſanâ ſublimatus dulcis vel mercurialis panacea, quæ ſuperſunt in fundo, exſiccentur, lævigentur denuò ſupra porphyriten, ac ptiſanæ iterùm ebullienti diſſolvenda committantur, pari methodo deinceps ter quaterve repetendo, donec ne mica quidem præparatorum Mercurialium in fundo ſubſidat.

Poſſunt eâ methodo ptiſanæ quævis, maximè verò hidroticæ, præparatis Mercurialibus ad certum uſque gradum ſaturari, unde facile futurum eſt ut hauſtu ſolo ptiſanæ hujuſcemodi ptyaliſmus ſæpè moveatur. Sed ea ratio medendi lui venereæ cum legitimo inunctionum mercurialium uſu minimè conferenda eſt, quem conſtat certiorem, efficaciorem, explora-

tiorem eſſe, ac minoribus ſimul paucioribuſque periculis obnoxium.

V I.

Mercurius violaceus diaphoreticus, ſive Flores ammoniaco-mercuriales.

℞. *Æthiopis mineralis per deflagrationem parati.* q. v.

Adde *æquale pondus ſalis ammoniaci*, & unà in pulverem contere. Maſſa in matratium vitreum indatur, cujus duæ partes vacuæ ſint. Fiat ſublimatio ex arte balneo arenæ.

Pars violacea à fæcibus, quæ fundum, & à cryſtallis pellucidioribus, quæ ſuperiora occupant, cautè ſeparetur, & ſervetur in vaſe vitreo obturato.

Conſtat illa Mercurii præparatio ex partibus tenuioribus Æthiopis mineralis, quæ unà cum integrantibus nonnullis ſalis ammoniaci atomis ſublimatæ ſunt, unde virtus illius anti-venerea & diaphoretica.

Efficax eſt ille Mercurius, quoties virus venereum corrigendum eſt, liquefacienda lympha ſpiſſior, ac diaphoreſis promovenda ſine ptyaliſmi periculo. Præſcribitur à gr. x. ad gr. xx. in bolis vel pilulis, ut cætera Mercurialia.

V I I.

Solutio Mercurii per deliquium, quæ cum ptiſanis quibuſlibet admiſceri poteſt.

℞. *Sal. ammoniac. q. v.* ex. cauſ. ℥ ij. Conteratur in tenuiſſimum pollen in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo.

Contrito adjice guttatim *Mercurii crudi* ℥ j. tandiù unà ſimul tere, donec Mercurius extinctus & cum ſale ammoniaco intimè ſubactus in pulverem ſubfuſcum abierit.

Pulvis ſuperimpoſitus marmori declivi permittatur ſenſim colliqueſcere in cellâ vinariâ, ſubjectoque vaſe excipiatur liquor in quem convertitur, in cujus fundo conſpicuæ ſunt nonnullæ Mercurii guttæ in priſtinam formam redintegratæ.

Decantato liquore qui ſupernatat, Mercurius in fundo ſuperſtes cum novo ſale ammoniaco denuò conteratur, pulviſque inde confectus deliquio denuò exponatur eâdem methodo, quâ priùs.

Deinde liquore, in quem convertetur, iterùm decantato, Mercurius, ſi quis etiam tùm ſuperfuerit, cum ſale ammoniaco tertiùm conteratur ac tertiùm exponatur deliquio, eadem toties repetendo, donec tota adhibiti Mercurii uncia in liquorem pellucidum unâ cum adhibito ſale ammoniaco abierit.

Poteſt ea Mercurii ſolutio ptiſanis quibuſlibet, *v. g.* ptiſanæ ſudorificæ, affundi doſi idoneâ, atque ore exhiberi ſine noxâ, imò plerumque non ſine emolumento, haud diſpari methodo ac ptiſana eadem præparato quovis Mercuriali per ebullitionem ſaturata, ut ſuprà dictum eſt *Artic. V.* At verò pari quoque ſucceſſu, hoc eſt, nunquam ſatis certo, & ferè nunquam ſatis efficaci, atque adeò qui legitimæ Mercurialium inunctionum adminiſtrationi plurimùm concedat.

VIII.

Ptiſana Hidrotico-cathartica, *vulgò Ptiſana* de Callac, *ſic dicta à Chirurgo quodam Empirico, qui hoc Arcano inclaruit.*
Vide ſuprà, pag. 152.

℞. *Mercurii dulcis in ſubtiliſſimum pulverem triti* ℥ j.
Sennæ orientalis mundatæ, & *in duos nodulos æqualiter diſtributæ* ℥ ij.
Seminis Coriandri nodulo pariter incluſi ʒ j.
Sarſæ-parillæ optimæ, *fruſtulatim conciſæ* lib. j ß.

Nota. 1°. Sarſam-parillam, quæ ex Verâ-Cruce Mexici advehitur, optimam eſſe, quippe craſſam, pinguem, ſucculentam.
2°. Radices Sarſæ-parillæ perinde proficuas eſſe, & in decoctum perinde adhiberi poſſe, ac ipſa flagella.
3°. Sarſæ-parillæ doſim ad uncias aliquot augeri vel imminui poſſe pro temperamento ægrotantis phlegmatico, vel bilioſo.

Indantur omnia in lebetem aurichalceum, qui capax ſit LX. librarum aquæ, & ſuperaffusâ aquâ fluviatili vel fontanâ limpidâ ad libras XLVIII. decoquantur igne puro, uſque dùm ſuperſint ſolùm libræ XXIX. Cavendum autem initio ne aqua bulliens ſupereffundatur, ſpumam, quæ ſumma petit, ſubigendo ſpathulâ ligneâ, & cum reliquo decocto commiſcendo.

Sub finem decoctionis in lebetem projiciantur *Aluminis Romani*, *calcinati* & *nodulo incluſi*, ʒ ij ß. quæ cum reliquis ſpeciebus bulliant per aliquot minuta.

Amoto deinde lebete ab igne, ubi primùm decoctum refrixerit, per ſetaceum coletur; exprimantur fruſta ſarſæ-parillæ in ipſo lebetis fundo, & ſeparatim noduli Sennæ; ſuccuſque expreſſus defundatur in decoctum colatum, quod eſt *Decoctum primum.*

Deinde omnia in lebetem reponuntur, ut primùm, & ſuperaffunduntur iterùm libræ XLVIII. aquæ communis, quæ decoquendæ rurſus igne puro ad libras XXXII. vel XXX. Decoctum illud percolatum & auctum expreſſione tùm ſarſæ-parillæ, tùm ſennæ, dicitur *Decoctum ſecundarium.*

Servatur utrumque Decoctum ad uſum in lagenis fictilibus non obturatis. *Prioris* duo vel tres cyathi exhibentur quotidie, ſcilicet mane jejuno ventriculo; horâ quartâ vel quintâ pomeridianâ; & ſerò ante decubitum. Decoctum verò *ſecundarium* adhibetur in potum ordinarium, ut moris eſt in exhibendâ ptiſanâ quavis ſudorificâ.

Ptiſana hæc olim Lutetiæ in honore fuit, & auctori, ſeu potiùs poſſeſſori, nummos comparavit, quandiù arcana fuit, quod cæteris arcanis quibuſvis uſu venit, quæ nunquam magis florent, quàm cùm in occulto latent, ſed quorum proditio famam minuit, quòd illorum vanitatem manifeſtam faciat.

Nihilo proſperiùs ceſſit Ptiſanæ, de quâ quæſtio eſt, quæ ſtatim viluit, ut innotuit, quoniam compertum eſt neque novam, neque ad curationem luis venereæ efficacem eſſe: 1°. *Non novam*; Quid enim jam pridem notius, quàm ſarſam-parillam decoquere; Vide *ſuprà pagg.* 150.

151. Decocto ſennam incoquere; Vide *ſuprà pagg.* 152. 269. Et decoctionem præparato mercuriali ſaturare; Vide *ſuprà pag.* 527. 2°. *Non efficacem*; conſtat enim illorum etiam teſtimonio, à quibus ſarſa-parilla maximè prædicata fuit, vires illius radicis non æquare Guaiaci vires, quas tamen Mercurio efficaciâ plurimùm concedere in confeſſo eſt.

Verùm tamen, cum varia ſint hominum judicia, veram illius ptiſanæ præparandæ formulam, quæ præ manibus erat, miſſam facere nolui, ne lectores remedio quodam defraudaſſe viderer, quod poſſet aliquando ex uſu eſſe, modò cautè, providè, opportunè adhibeatur, quâ de re vide *ſuprà pag.* 269.

IX.

Medicamina anti-chœradica, quibus utebatur non ita pridem Empiricus quidam nomine Rotrou, *& quæ ejuſdem nomine etiamnùm circumferuntur.*

I.

TINCTURA AURIFICA.

℞. *Nitri fixi* lib. iij. *ſolvendas in aquæ bullientis* lib. iv.
Antimonii optimi & puriſſimi lib. iij.

Antimonio in pulverem contrito, ac in cucurbitam vitream immiſſo ſuperaffundatur ſolutio nitri fixi: Cucurbita occludatur appoſito vaſe vitreo quod occurrat: Digerantur omnia per octiduum balneo arenæ, cujus calor identidem eò uſque intendatur, ut materia ebullitioni proxima fiat. Tranſacto octiduo, recluſiſque vaſis, filtretur tinctura chartâ emporeticâ & ſervetur ad uſum in vaſe vitreo.

Hæc tinctura, quæ à Rotrou *Aurifica* dicebatur, ſummè fœtet, convenitque proximè cum decocto illo ſcoriarum, quæ in conficiendis regulis antimonialibus ſumma petunt, ex quo paratur affuſo aceto *ſulfur auratum antimoniale*.

Hujuſce tincturæ aurificæ doſis eſt à guttis x. ad xxx.

II.

ELIXIRIUM AURIFICUM.

Calci antimonii, quæ in cucurbitâ ſupereſt ex præcedente operatione, ſed priùs exſiccatæ, affundatur ſpiritus vini rectificatiſſimus ad ſupereminentiam quinque vel ſex digitorum. Inde appoſito ad cucurbitam occurſionis vaſe, fiat circulatio balneo arenæ moderato per menſem unum. Poſthinc recluſis vaſis decantetur tinctura in vas vitreum probè obturandum.

Affundatur iterùm ſpiritus vini calci eidem antimonii ad ſupereminentiam quatuor digitorum, fiatque ſimilis materierum digeſtio balneo arenæ, donec nova tinctura elicita fuerit, quæ cum priore pari methodo miſcenda eſt.

Hinc diſtillatione ex cucurbitâ abſtrahatur balneo arenæ pars dimidia vel partes duæ ſpiritûs vini: Quod ſupererit in fundo cucurbitæ erit *Elixirium aurificum* quod quæritur, minùs fœtens quidem quàm tinctura,

at verò minùs quoque efficax. Hujus doſis eſt à guttis xx. ad lx. in vehiculo *appropriato.*

Hocce Elixirium mera eſt tinctura ſulfuris aurati antimonii, ſpiritu vini prolecta.

III.

Pulvis Liquans.

℞. *Reguli antimonii optimè præparati & in pulverem triti,*
Nitri purificati & in pulverem ſeorſum redacti ana lib. j ß.

Mixtis ambobus illis pulveribus fiant ex arte projectiones cochleatim in crucibulum igne candens, finitiſque projectionibus materia ſex horis calcinetur.

Poſtea educta materies in pulverem redigatur dùm calet, & per ſetaceum trajecta contineatur in vaſe vitreo probè obturato, ne concepto humore colliqueſcat.

Libræ cuilibet hujuſce pulveris, ſuppoſito igne tepidè calentis, affundantur guttatim aquæ ſpirituoſæ cinnamomi ℥ vj. ſemper agitando, dùm aqua affuſa penitùs exhalaverit.

Præparatus eâ ratione pulvis ab Antimonio diaphoretico non loto vix differt. Dicebatur à Rotrou *Pulvis* ſuus *liquans*, quocum miſcebat ille pulverem putaminum ovorum probè lævigatum, quem *pulverem alkalinum* appellabat.

Puerulis quidem primis diebus exhibebat pulverem liquantem ad grana iij. bis in die, & pulverem putaminnm ovi ad gr. ij: Adultis verò priorem pulverem ad gr. vj. alterum ad gr. v. in utriſque doſim ſucceſſivè deinceps augendo.

IV.

Pilulæ Alexiteriæ, seu potius purgantes.

℞. *Nucleorum Indicorum, ſive granorum Tilli, à putaminibus mundatorum* lib. j. ß.

Conterantur in paſtam tenuiſſimam in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo, ex quâ paſtâ denſo linteo concluſa oleum, quod ineſt, fortiter exprimatur.

Deinde paſta conteratur iterùm ſuperaffuſis guttis aliquot ſpiritûs ſulfuris per campanam diſtillati, iterùmque ex contritâ exprimatur ſuperſtes oleum, ſic deinceps repetendo donec oleum omne expreſſum eſſe videatur.

Tunc paſta exſiccetur aëre libero, exſiccata in pulverem extenuetur, ac per ſetaceum trajiciatur.

Trajecti pulveris ℥ vj. adjiciantur radicis Viperinæ ſeu Contrayervæ Virginianæ in pulverem redactæ ℥ iv. Tartari albi in pulverem contriti ℥ j: Omnia probè ſimul commixta in vaſe parùm alto ſed oris latioris, quod ſuperextenſâ tenui telâ obducatur, per unum aut alterum menſem exponantur aëri libero, in loco quò ſolares radii non attingant, omnia

ſæpiùs in die ſuccutiendo. Quò diutiùs pulvis ille aëri exponitur, eò mitior fit.

Ex illo pulvere affuſis guttis aliquot vini Hiſpanici diluto fiunt pilulæ ſive boli exigui granorum ij. vel iij. qui in aëre ſiccantur, & in vaſe vitreo clauſo ſervantur ad uſum.

Vis cathartica granorum Tilli reſidet potiſſimùm in oleosâ parte; quamobrem oleo diligenter expreſſo amurca, quæ ſupereſt, multò minùs acris eſt; cautè tamen velim ut adhibeatur, & in illius remedii uſu præ cæteris ſuprà propoſitis ſumma requiritur in Medico prudentia.

Doſis eſt à gr. ij. ad gr. xvj. cum conſervâ quâlibet, aut ſyrupo quovis. Minimâ illâ doſi, à quâ ſemper incipiendum eſt, blandè purgat, & quidem ita blandè, ut remedii efficacia promovenda ſit die eâdem enemate purgante, vel die inſequente cathartico quodam ore exhibito.

Quâcumque die remedium adhibetur, diæta eadem ſervanda eſt, ac ſi catharticum aſſumptum fuiſſet: Scilicet poſt horam tertiam juſculum leve exſorbendum eſt, totâque die tepidè & largiter potandum eſt.

V.

Præcedentium remediorum administratio.

I. Præmittitur præparatio temperamento ægrotantis idonea; nempe ſectâ venâ, purgatoque corpore, iterantur per dies aliquot apozemata temperantia & diluentia cum humectante diætâ.

II. Exhibentur pilulæ purgantes ad gr. j. ij. vel iij. manè jejuno ventriculo, cum ſolito purgantium regimine, ac ſi alvum ſatis copiosè non moveant, enema purgans veſperi injicitur.

III. Exhibitio pilularum iteratur initio quarto vel quinto quoque die, deinde octavo, decimo quinto, imò trigeſimo tantùm.

IV. Doſis pilularum quâlibet exhibitione augetur, ſed cautè & pro ratione effectûs præcedentis exhibitionis.

V. Si pilulæ alvum ſatis non ſubducant, opus erit die ſequente potionem purgantem, ſed blandam, propinare.

VI. Diebus ab exhibitione pilularum vacuis adhibebitur pulvis liquans ad grana iij. cum ij. granis putaminum ovorum pulveratorum in infantibus: Ad grana vj. cum granis v. eorumdem putaminum in pueris duodecim annorum, quæ conſervâ aut ſyrupo quovis, vel pulpâ pomi cocti excipiuntur & in boli formam componuntur.

VII. Pulvis ille uſurpatur bis in die, manè jejuno ventriculo, & quartâ horâ poſt prandium; imò etiam, ſi morbus urgeat, poterit exhiberi tertiùm tribus horis poſt cœnam

VIII. Quoties iterabitur uſus pilularum, de quibus ſuprà, toties doſis pulveris liquantis & pulveris alkalini augenda granis aliquot, pro gradu morbi, aut effectu quem jam præſtiterint.

IX. Poſt devoratum pulverem liquantem exſorbendus vice quâlibet hauſtus priſanæ, vel levis decocti carnis vitulinæ, vel quod præſtat, decocti radicis Chinæ.

X. Diebus iiſdem exhibebitur quotidie bis in die, nempe poſt pran-

dium & poſt cœnam tinctura aurifica ad gutt. xij vel xv. aut elixirium aurificum ad gutt. xx. vel xxv. in cochleari vini, vel levis decocti radicis Chinæ.

XI. Licet remedia illa quocunque tempore intermittere, ſi ita è re eſſe videatur.

XII. Si ſit remediorum ceſſatio, utile eſt pro notâ ægrotantis temperaturâ vel aquas minerales chalybeatas, ut Forgenſes aut Paſſiacas, vel lac aſininum aut caprillum præſcribi.

XIII. Quin imò, ſi ita lubeat, poterit uſus illorum remediorum cum uſu aquarum mineralium aut lactis conjungi, modò eo die, quo pilulæ purgantes exhibentur, remediis aliis interdicatur: Cæteris verò diebus pulvis liquans pomeridianis & veſpertinis tantùm horis exhibeatur, maximè ſi lac uſurpetur.

XIV. Quòd ſi qua fuerit luis venereæ ſuſpicio, nihil obſtat quominùs anti-venerea cum remediis propoſitis copulentur; nempe aquila alba cum pilulis, & panacea mercurialis cum pulvere liquante, eâ, quâ par erit, doſi.

XV. Pari modo, ſi opus eſſe videatur, poſſunt cum pilulis purgantibus, aut liquante pulvere, remedia alia quævis tutò ſociari, ut agaricum trochiſcatum, trochiſci alahandal, ſcammonium, jalappium, rhabarbarum, hipecacuanha &c. eâ doſi, quæ ægrotantis ætati & viribus, morbique naturæ & intenſioni idonea ſit.

XVI. Tandem in glandulas ſtrumoſas, ſi quæ ſint ulceratæ vel fiſtuloſæ, debet tinctura aurifica vel elixirium aurificum ſiphone injici, aut linamento apponi, ut calli reſolvantur, fungoſæ carnes colliqueſcant, renovataque ulceris facies ad cicatricem deducatur.

X.

Aqua Rabelii, ſic ab Empirico quodam dicta, cui Rabel *nomen fuit.*

℞. *Olei vitrioli ritè præparati* p. j.
Spiritûs vini rectificati p. iij.

Oleo vitrioli in matratium infuſo ſuperaffunde ſenſim ſpiritum vini. Inſere recipiens quod occurrat ad circulationem, quæ initio ſolo calore efferveſcentis olei vitrioli, deinde leniſſimo igne arenæ perficitur. Diſtilletur tandem materia igne arenæ, & ſic prolicietur *aqua Rabelii.*

Aqua illa conducit ad hæmorrhagias quaſcunque ſiſtendas, etiam internas, modò ab inflammatione vacent: Utilis eſt quoque in febribus ardentibus. Inſtillatur guttatim vehiculo convenienti ad gratam aciditatem.

Admiſcetur etiam cum ſucceſſu ptiſanis refrigerantibus, quæ initio gonorrhϾ præſcribuntur, maximè ſi dyſuria nimis diſcruciet.

Methodus conficiendæ aquæ Rabelii, ſeu potiùs methodus edulcandi olei vitrioli addito ſpiritu vini & cohobato, jam pridem deſcripta fuerat à Petro Mariâ Canepario, Cremenſi, *Libro de Atramentis cujuſcunque generis, Deſcript. VI. Capp.* 18. *&* 42. Neque methodus illa differt ullomodo à vulgatâ methodo præparandi ſpiritum dulcem ſalis, vel nitri.

X I.

Tinctura Ambræ griſeæ cum aquâ Rabelii, ſeu oleo vitrioli dulcificato.

℞. *Ambræ griſeæ in pollen redactæ* q. v. *v. g.* ʒ ij.

Immitte in matratium oblongioris colli; ſuperaffunde aquæ Rabelii ad ſupereminentiam unius digiti. Fiat digeſtio ſuprà calidos cineres, donec liquor colore ſaturatus ſit.

Tunc decanta, novam affunde aquam Rabelii, affuſam digere cum ambrâ, quæ reliqua eſt, digeſtamque cum priore miſce, ac in vaſe vitreo obturato ad uſum ſerva.

Illa tinctura in gonorrhœâ habituali & contumaci ore exhiberi poteſt bono ac felici exitu ad doſim quatuor, ſex, octo decemve guttarum in vehiculo quovis ſub formâ hauſtûs, vel cum pulvere liquiritiæ & conſervâ roſarum ſiccâ ſub formâ boli, ut mihi conſtat auctoritate & exemplo eruditi & cordati Viri.

Poſſunt arte ſimili, neque diſpari admodùm ſucceſſu, cum aquâ eâdem Rabelii elici tincturæ è myrrhâ, laccâ &c. quæ ad eumdem ſcopum utiles eſſe poſſunt ſimili methodo, dummodò non priùs exhibeantur, quàm cùm licet ulcera gonorrhoica probè ſuppurata & deterſa ad cicatricem tutò deducere.

X I I.

Aqua Menthæ (a) Quercetani ad gonorrhœam fœtidam & virulentam, atque etiam inveteratam, præſtantiſſima.

(a) Pharmacopœa Dogmaticorum reſtituta Joſephi Quercetani. *Cap.* 7. *De aquis.*

℞. *Pulveris Menthæ ſiccæ,*
Dictamni,
Radicis ireos Florentinæ ana ℥ j.
Pulveris ſeminum Agni caſti,
Rutæ,
Lactucæ ana ʒ j.
Terebinthinæ Venetæ ℥ iv.
Vini albi ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in alembicum & per balneum vaporoſum diſtillentur.

De hac aquâ exhibe manè duo cochlearia per aliquot dies præmiſſâ convenienti, ſeu mercuriali aliquâ purgatione. « Hanc centies expertus » ſum, *inquit Quercetanus*; conducit etiam ad ulcera renum.

X I I I.

Lapis medicamentoſus, vulgò Crollii *dictus.*

℞. *Aluminis rupei,*
Lithargyrii auri,
Boli armeniæ,
Ceruſſæ, ana ℥ j.
Colcotharis vitrioli ℥ iv.

In pulverem contrita bulliant in aceto tandiù, dùm ad conſiſtentiam lapidis accedant.

Hujus ℥ ij. liqueſcant in ℥ viij. decocti radicis althææ, vel infuſi ſeminis lini, unde quotidie tepidè fiat injectio ad ℥ j. in urethram vel in vaginam ad reliquias gonorrhœæ habitualis exhauriendas. Cave tamen ne quid virulenti cohibeatur, quod tragœdiam renovare poſſit; quocirca præſtat ferè ſemper à malè tuto remedio abſtinere, tantò quidem magis, quòd injectiones iſtiuſmodi morboſas urethræ criſpationes & anguſtias plerumque pariant, unde morborum Ilias in poſterum.

Proſtant in Diſpenſariis aliæ lapidis illius præparandi formulæ non parùm diverſæ, ſed quæ ideò videntur rejiciendæ, dùm lapidis ſolutio in urethram injicienda eſt, quòd lapis iis methodis præparatus acrior ſit.

XIV.

Pilulæ de (a) Cretâ Palmarii.

(a) *In Pharmacopœâ Bateanâ.*

℞. *Aloës optimæ* ℥ j.
Cretæ albiſſimæ,
Succini albi,
Gentianæ,
Myrrhæ,
Radic. Fraxinellæ ana ʒ j.
Mithridatii ℈ iv.
Terebinth. lotæ ʒ ij.
Syrupi de althæâ q. ſ. ut fiat maſſa.

» Sunt qui addunt Calomelanos ℥ ß. vel ʒ vj. Dentur ad ℈ ij vel ʒ j.
» horâ ſomni omni nocte per dies 15. Ad gonorrhœam curandam ni-
» hil æquale. Idem præſtant in profluvio albo mulierum.

XV.

Pulvis aſtringens, vulgò de Verny *dictus, ab Empirico quodam nomine* Verny.

℞. *Aluminis rupei*,
Ceruſſæ,
Terræ ſigillatæ Bleſenſis,
Cretæ Briançonenſis,
Vitrioli tùm viridis, tùm cærulei, ana partes æquales.

Contrita cochleatim in crucibulum candens projiciantur, calcinentur uſquè dùm ex cæruleo albeſcant. Maſſa in pulverem conteratur in mortario vitreo vel marmoreo, & in vaſe vitreo benè obturato ſervetur ad uſum.

Pulvis ille diluitur in vehiculo conveniente, *v. g.* in aquâ ſtillatitiâ roſarum, plantaginis &c. vel in decocto radicis althææ, nymphææ &c. vel in ſero lactis, aut in emulſione coctâ &c. à gr. xv. ad ℈ j. pro unicâ injectione. Sed de illius uſu dictum volo, quod modò de uſu lapidis medicamentoſi.

X V I.

Balſamum, quod vulgò Chalybis *dicitur.*

℞. *Aquæ Fortis duplicis* ℥ iij.

Aciculas ex puro chalybe confectas, quas ex modo, quo diſſiliunt, dignoſcere facile eſt, aliquot injice, donec ebullitio maxima fiat.

Adde tunc *olei olivarum optimi* ℥ iij. vel iv. Confundantur omnia donec in unguenti vel balſami ſpeciem coeant. Ubi refrixerint aquâ iteratò elue, ut dulceſcant.

Balſamum illud utile eſt ad carnes fungoſas abſumendas in cancroſis ulceribus. Poteſt autem vis illius corrodens infringi, ſi lubuerit, repetitâ pluries ablutione, quâ acida ſpicula aquæ fortis exterguntur.

X V I I.

Unguentum (*a*) *ad Strumas.*

(*a*) Zacutus Luſitanus, *Prax. Medic. admirand. Lib* 1. *Obſervat.* 101.

℞. *Radicis Bryoniæ benè nutritæ* lib. ß.

Seca in talleolas minutiſſimas, frige in *lib. iij. olei. olivarum,* ſi fieri poſſit, inſulſi.

Colaturæ adde *Terebinthinæ* lib. ß.
Ceræ ℥ v.

Vaſe remoto ab igne fiat unguentum, in panno lineo ſtrumis apponendum bis in die.

Laudatur in eumdem finem unguentum Digitalis, cujus præparatio proſtat in pleriſque Diſpenſariis.

X V I I I.

Opiata (*b*) *ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.*

(*b*) Daniel Sennertus, *Operum Lib. III. Part.* 5. *Sect.* 2. *Cap.* 7.

℞. *Pulveris foliorum Aquilegiæ,*
Salviæ criſpæ,
Et Menthæ ana ℨ ij
Nucis moſchatæ,
Myrrhæ,
Et aluminis rupei, ana ℨ ij.
Mellis Narbonenſis lib. ß.

Miſceantur omnia ſimul cum melle igne leni calefacto, atque unà diù agitentur & ſubigantur, ut intimè commiſceantur.

Hæc opiata ſuper vittam linteam diducta fungoſis, ulceratis, putreſcentibus gingivis admovenda, & admota per horas aliquot, imò totâ die continenda, donec ſuppuratæ & deterſæ gingivæ conſaneſcant.

DISSERTATIO I.

De origine, appellatione, naturâ & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

Ubi primùm inaudivi de lue venereâ inter Sinas graſſante.

JAM ab anno M D C C X X X V I, cùm Liber in lucem primùm prodiit, audiveram à Preſbytero Societatis Jeſu, recèns è Sinarum imperio reduce, ubi Chriſtianam fidem triginta annos prædicaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modò notam, ſed etiam haud raram eſſe, ut ſignificavi in priore Operis editione, *Lib. I. Cap. X*, quod in hac alterâ *XI* numeratur. Hinc percepi ſtatim quanti rei medicæ intereſſet expiſcari, quoad ejus fieri poſſet, quid de luis venereæ origine, naturâ, curatione ſentiret Natio illa, quæ Literarum atque adeò Medicinæ cultrix ab omni ævo, quæ longiſſimè ab oris noſtris diſſita, quæ ut alio ſole calens, ſic aliis diſciplinis inſtituta, non mutuatitias, ſed ſuas ſibique proprias teneat opiniones, ſi qua ullibi altera.

Nihil reliqui feci ut compertum haberem, quid de hoc morbo Medicis Sinenſibus videretur.

Nihil ergo mihi antiquius abhinc fuit, quàm modos omnes comminiſci, unde poſſem certo cognoſcere indicio, quid Sinæ, quid eruditiſſimi inter Sinas Medici de recenſitis capitibus cenſerent. At verò facilè intellexi, quoniam nulla eſt cum Sinis nec linguæ, nec commercii ſocietas, unam tantùm viam, rationem unam eſſe conſequendi quod optabam, nempe à R R. P P. Societatis Jeſu, qui Pequini jam pridem commorantur, & commorantur Europæorum ſoli, rem ſciſcitari, ſi quid forte de illâ inaudiiſſent: Sin minùs ab eis prece impetrare, ut ipſi à Sinis Medicis quæſita ſciſcitarentur. Haud me fugiebat quidem Religioſos illos id unum ſtudere omnes, ut Sinas ad Chriſti fidem adducant, quod ut votorum ſumma, ſic illis unicus laborum omnium finis. At verò certò tenebam ſimul ipſos nihilò ſeciùs & literas noſtras humaniores cæteraſque ſcientias naturales colere, ut ſibi Sinarum exiſtimationem parent, à quibus vident eas ſuſpici; & literis Sinenſibus perdiſcendis vacare, ut ſibi Sinarum amicitiam quærant, quibus ſciunt illas charas eſſe; atque adeò ad exemplum D. Pauli,[a] *infirmis infirmos* & Sinis quaſi Sinas fieri, ut Sinas Chriſto *lucrentur* & *ſalvos faciant*.

Eapropter Quæſitorum indicem Pequinum miſi ad Presby-

Quid ergo? Viam illam inivi, quæ ſola aderat, & tribus abhinc annis per Amicum interpoſitum Pequinum miſi Quæſitorum Indicem ad R. P. Petrum Foureau, Presbyterum è Societate Jeſu, Virum doctum, diligentem, officioſum, & magno illum rogavi ſtudio, ut de iis non

(a) I. Ad Corinth. Cap. 9. ℣. 19.——— 22.

terum quemdam Societatis Jeſu;

modò Sinenſes Medicos, quos noſſet doctiſſimos percontaretur, ſed ipſum etiam R. P. Ludovicum Parennin, qui Religioſorum Societatis Jeſu Pequini degentium antiquiſſimus eſt & eruditiſſimus.

II.

A quo reſponſionem nuperrimè accepi;

Amicam ab illo Religioſo reſponſionem nuper accepi, tardiùs quidem quàm ut ſuo loco potuerit inſeri huic Libro, cui nec inſeri facilè potuiſſet ut ut celeriùs data, quippe quæ longior; ſed quæ quæſitis omnibus cumulatè ſatisfacit, ac rem omnem appoſitè enucleat. In hac enim reperire eſt non modò quid ſentiant Medici Sinæ de morbi origine, quibus illum deſignent appellationibus, quot diverſas ejus ſpecies agnoſcant; ſed quod pluris eſt, quales ſint præcipuæ remediorum formulæ, quæ ad curationem inter Sinas receptiſſimæ ſunt.

In quâ narrat reſponſa ſibi à Medico Sinenſi data, quem percontatus fuit:

Narrat ille ſe de re rogatum, quam neſciebat juxtà cum ignariſſimis, Sinenſem Medicum, ſibi notum & amicum, in conſilium adhibuiſſe, doctum & uſu peritum; propoſita dubia & quæſita omnia illi aperuiſſe ſinico idiomate; reſponſa ſingulis Capitibus ſcripto data fide optimâ gallicè interpretatum eſſe, & ne in aliquo erraret imprudens, ſermones cum eo ſæpiùs contuliſſe, quò certiùs ſibi liqueret ſe illius cogitationem aſſecutum fuiſſe: Quorum ut fidem impetret, miſit mihi ſcriptum idiographum Medici Sinenſis, quod penes me aſſervatur, quod unicam in Europâ eſſe puto Diſſertationem Sinicam *de lue venereâ*, & quod parùm abfuit, quin ære cælandum curaverim.

III.

Atque præcipua remedia, quæ morbo adhibentur, non modò recenſet;

Summa fides, quâ voluit Religioſus ille mandata exequi, incommoda importavit duo, ſed quibus medicinam ille reperiit & certam & facilem: *Alterum* quidem, quòd dùm Sinicas remediorum formulas tranſcribit, pondera ſingularum ſpecierum quibus formulæ conſtant, deſignaverit ex ratione ponderandi inter Sinas uſitatâ; At verò ponderum illorum proportionem ad noſtra pondera ſimul indicavit, unde promptum eſt pondera Sinica in formulis expreſſa, ad pondera, quibus in Europâ utimur, reducere: *Alterum* verò, quòd ſpecies illas ferè omnes nominibus tantùm Sinicis expreſſerit, quod aliter fieri non potuit à viro in rebus medicis & botanicis minùs verſato, cui græcæ vel latinæ earum ſpecierum nomenclaturæ non ſuppetebant, imò cui non conſtabat utrùm ſpecies illæ omnes in Europâ obviæ eſſent; At verò ſuppeditavit ipſe facultatem ſupplendi quod ab illo omiſſum fuit, quod omitti debuit, nimirùm ſpecies omnes, quotcunque in formulis recenſentur, collegit, in faſciculos ſingulas ſeorsùm colligavit, nomina adſcripſit Sinica, & capsâ diligenter concluſas in Europam tranſferendas curavit, ut egomet coram ſingulas luſtrarem, ad claſſes ſuas referrem, & ſuis certis ac propriis vocabulis nominarem.

Sed eadem mittit, ut poſſint dignoſci.

In quo feliciter operam præſtitam fuiſſe ſpero.

Rectè quidem factum, nec ſine prudenti conſilio. Capſa feliciter allata eſt, ſpecies quas continebat, recognovi, nominibus ſuis diſtinxi, & ſi quid negotii reperii, ut in multis reperii plus quàm ſatis, viros rei botanicæ & materiæ medicæ peritiſſimos Antonium & Bernardum de Juſſieu conſului. Unde futurum ſpero, ut formulæ, quæ Sinicis nominibus expreſſæ & ad Sinica pondera exactæ, barbaræ eſſe videbantur, jam more noſtro conceptæ uſitatis inter nos ſpecierum nomenclaturis,

& noſtrâ ponderandi ratione, facillimè cuivis pateant, neque lectorem ullum poſſint remorari.

IV.

Sed dùm argumentum accuratiùs tracto, ita crevit materies, ut ne quid obſcuritatis offunderet rerum dicendarum copia, opus eſſe duxerim Diſſertationem hanc in ſex Paragraphos partiri, in quorum I. Quæſita à me Pequinum miſſa: II. Reſponſa Pequino data, quæ ambo, cum gallicè ſcripta eſſent, latina feci: III. Explicatio remediorum & formularum medicarum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho: IV. Adnotationes in Theoriam morborum venereorum, quæ recepta eſt inter Sinas: V. Adnotationes in Therapeiam, quam curandis morbis venereis Sinæ adhibent: VI. Therapeiæ noſtræ cum Sinicâ collatio, ut liqueat utra utri in curandâ lue venereâ præſtet efficacitate. Diviſio hujuſce Diſſertationis.

§. I.

Quæſita ad Religioſum è Societate Jeſu Pequinum miſſa anno exeunte 1737.

I.

An lues venerea, cæterique morbi hujus generis, inter Sinas graſſentur? Index Quæſitorum, quæ Pequinum miſſa ſunt.

II.

Quale ſit illis nomen, & an nomen illud ex ipsâ linguâ ſinicâ deductum ſit, an derivatum ab exterâ quâdam linguâ aut natione?

III.

Quæ medicina morbis illis adhibeatur in regno Sinico? Curenturne plantis quibuſdam indigenis, an uſu hydrargyri?

IV.

Si prius, quænam ſint plantæ illæ ſpecificæ, & quæ adminiſtrandi ratio?

V.

Si poſterius, quâ methodo hydargyrus adhibeatur, & quales effectus habeat?

VI.

An morbi illi à Medicis Sinenſibus habeantur morbi indigenæ, & qui ab omni ævo in regno Sinico graſſati ſint, an contrà novi & advenæ, quorum origo recens ſit & ab exterâ quadam regione ducta?

VII.

Si antiqui ſint & ab omni ævo in Sinico imperio noti, quales ſint characteres Sinici, quibus illorum nomina exhibentur? An deriventur illi à charactere quodam primario, qui morbum in genere denotet, originatione eâdem, ſimilique analogiâ, quâ cæteri characteres, quibus morbi alii ſignificantur?

VIII.

Contrà verò, ſi novi fuerint & alienigenæ, unde, quo tempore, per quos contages illa in Sinicum imperium devecta fuerit, & an apud Sinas morborum horumce ferocia invaleſcat, remittaturne?

IX.

Utrùm morbi venerei contagione tantùm propagentur & præſertim per uſum veneris, ut in Europâ; an ſponte & citra labem ullam contagione contractam generentur vitio ſolo cauſarum non-naturalium, ut inter nos Aſthma, Icterus, Nephritis?

X.

Quot, qualia, quanta ſint præcipua luis venereæ ſymptomata inter Sinas; & quibus nominibus aut characteribus Sinicis ſingula deſignentur?

XI.

Nùm lues venerea vulgatior ſit, imò verò & antiquior fortè in provinciis Sinici imperii, quæ magis auſtrales ſunt, quàm in provinciis, quæ ad ſeptemtriones magis vergunt?

§. II.

Reſponſa Pequino ſcripta anno exeunte 1739 *ad ſingula quæſita.*

I.

Nomina luis venereæ inter Sinas.

Morbi venerei graſſantur in Sinenſi imperio, perinde ac in Europâ.

II.

Multis ibi, variiſque nominibus deſignari ſolent. Appellantur enim

I. 1°. Yang meï Tchouang. Vox illa *Tchouang* ſignificat in genere *plagam*, *ulcus*. *Yang meï* verò nomen eſt fructûs cujuſdam edulis, gratiſſimi ſucci, qui nec Pequini, nec in borealibus Sinici imperii provinciis, ſed in auſtralibus tantùm matureſcit, coloris ex albo purpuraſcentis, figurâ globoſus, nuculam mole æquans, cute aſper & rugoſus. Videtur autem nomen hujuſce fructûs lui venereæ ideò inditum, quòd ulcera vel puſtulæ venereæ fructum illum colore, imò fortè & aſperitate ſatis aptè referant.

Yang 楊 *Meï* 梅 *Tchouang* 瘡

II. 2°. Tien pao Tchouang De voce *Tchouang* jam dictum eſt: (*a*) *Tien pao* verò idem valet ac *grandiorem ampullam* ſive *bullam*, vel ut Sinæ loquuntur, *ampullam* ſive *bullam cœli*, hoc eſt, *ampullam* ſive *bullam magnitudine æqualem cœlo*. Id ergo nominis ſignificat *Ulcus, in quo magnæ ampullæ*, ſive *puſtulæ*. Cenſet tamen R. P. Parennin *Tien pao Tchouang* latinè meliùs reddi *ulcus*, quod à *cœlo puniente pœna eſt*. Hæc

(*a*) Stephanus Fourmont, Regiæ Inſcriptionum & Humaniorum Literarum Academiæ Socius, ac in Regio Franciæ Collegio Linguæ Arabicæ Profeſſor, Vir omni doctrinâ ornatiſſimus, & Sinicæ linguæ ſuprà fidem callens, cenſet nomine illo Sinico *Tien pao Tchouang*, hoc eſt, *Morbo bullarum cœli*, ſignificari *Morbum bullarum*, *in quas ſolet aqua cœleſtis ſeu pluvia ſufflari, dùm ſpiſſè decidit æſtate.* Vult autem luem veneream à Sinis eo nomine appellari, ex metaphorâ populis Orientis familiari, quòd venereæ puſtulæ, quæ cutem depaſcuntur, ut formâ referunt, ſic mole æquant bullulas pluviæ æſtivæ, neque minùs ſint denſæ & conſertæ. Et

ambo priora luis venereæ nomina, omnium quidem vulgatiſſima ſunt & uſu maximè trita; neque tamen ideò omittenda cenſui alia, quæ ſequuntur.

Tien 天 *Pao* 疱 *Tchouang* 瘡

3°. Mien Hoa Tchouang. De voce *Tchouang* abundè liquet. *Mien hoa* verò ſignificat *Goſſypium*. Videtur autem lues Venerea ideò appellari. *Ulcus Goſſypium* vel *Goſſypii*, quòd ut ſubtilia goſſypii ſtamina, ſi veſtibus firmiùs adhæreant, difficillimè excutiis abſterguntur, ſic pari quoque modo neque lues venerea, ſi inveterata fuerit, poſſit facilè remediis exſtirpari. III.

Mien 綿 *Hoa* 花 *Tchouang* 瘡

4°. Kouang tong Tchouang. *Kouang tong* nomen eſt Sinicum Urbis illius, quæ præcipuum Sinenſis imperii emporium eſt, & quæ ab Europæis *Cantonum* vel *Quantonum* appellatur. Itaque *Kouang tong Tchouang* idem ſonat ac *Ulcus Cantoni.* Aiunt autem luem veneream ita nominatam fuiſſe, quòd Cantono in reliquum Sinicum imperium invecta ſit, ſed incertum quo tempore. IV.

Kouang 廣 *Tong* 東 *Tchouang* 瘡

5°. Chi Tchouang. *Chi* ſignificat *tempus*, ac proinde *Chi Tchouang* idem eſt ac *Ulcus temporis.* Potuit autem lues venerea à Sinis ſic vocari, vel quòd ab *omni tempore* ſeu ævo ſævierit in Sinenſi imperio; vel quòd invadat *omni tempore*, hyeme & æſtate. V.

Chi 時 *Tchouang* 瘡

Hæc autem omnia vocabula ex ipsâ linguâ Sinicâ analogicè derivata ſunt, ut liquet, nec ulla ſunt quæ ab alieno fonte cadant.

III.

Curandæ lui venereæ adhiberi ſolent tùm plantæ aliquot indigenæ, tùm Hydrargyrus.

hæc ſanè rectè : Sed prævalere tamen videtur interpretatio à R. P. Parennin propoſita, dummodò notio, quam huic vocabulo *Pao* ſubjicit, non abhorreat à poteſtate illius vocis Sinicæ, à quâ non abhorrere ideò pro certo habeo, quòd probetur illa interpretatio R. P. Ludovico Parennin, qui in omni literaturâ Sinicâ eruditus eſt, ut nemo magis.

IV.

Ponderum Sinicorum ratio ad noſtra.

De plantis, quæ adversùs luem veneream facere creduntur, & de plantarum illarum adminiſtratione liquebit ex formulis ſequentibus; ſed priùs duo notari velim: *Alterum*, me ponderum Sinicorum rationem ſequi; verùm ne quis error inde obrepat, ſatis erit ſemel monuiſſe Libram Sinenſem conſtare XVI *Taëlis* qui pendunt uncias Pariſinas XVIII: Dividi autem *Taëlum* unumquemque in X *Mas*, *Mas* verò quemlibet in X *Fen*, unde expedita eſt doſium Sinicarum ad doſes Europæas reductio: *Alterum*, Plantarum & ſpecierum nomina à me apponi Sinicè tantùm, quòd mihi ſatis non conſtaret de appellationibus græcis, latinis, gallicisve plerarumque; imò ſuſpicio eſſet nonnullas in Europâ ignotas eſſe. Porrò autem, ut ea prætermiſſio ſuppleri poſſet, plantas ſpecieſque ſingulas, quas ſequentes formulæ recipiunt, tranſmittendas curavi, unde facile futurum eſt materiæ medicæ & botanices intelligentibus ſingulas dignoſcere. Potuiſſem fortaſſe, & quidem levi damno ut videtur, nonnullas ſpecies plantaſve omittere, ut *Glycyrrhizam*, *Malum Cotoneum*, *Caprifolium* &c. quas in Europâ, perinde ac in Sinico regno, obvias eſſe noveram, ſed neque illas omiſſas volui, ne qua fortè inter plantas hujus ſpeciei Sinicas & Europæas differentia intereſſet, quæ me fugeret.

Methodi inter Sinas receptæ.

Gemina methodus eſt inter Sinas curandæ luis venereæ: *Altera*, quæ vi morbum adoritur, vel ut Sinæ loqui amant, *obſidet*; *Altera*, quæ venenum tacitè educit per ſudores.

Formula I.

Pilulæ, quæ luem veneream curant priore methodo, morbum vi exterminando.

℞. Ex *Kin fen*, Mas ij.

Hæc ſpecies in tenuiſſimum pulverem conterenda eſt, donec atomi nullæ conſpicuæ ſint, quæ micent.

Ex *Eul tcha*, Mas iij.

Genus eſt lapidis cujuſdam mollioris, qui ad Sinas foris defertur, ſed unde deferatur nondùm compertum habeo. Species illa tenuiſſimè quoque & ſeorsùm conterenda eſt.

Ex *Hoai hoa mi*, Mas V.

Torretur illa ſpecies ſuper batillo, & in pulverem ſubtiliſſimum extenuatur.

Ex *Kouei pan*, Mas V.

Ea ſpecies eſt cortex inferior teſtudinis vulgaris, ſeu cortex quo venter obtegitur, lineam unam circiter craſſus, qui prunis impoſitus leviter torretur, vinum vel acetum guttatim inſtillando, quod plumâ diffunditur in omnem ſuperficiem, ut altiùs penetret. Ubi primùm eâ uſtulatione teſtudo flavum colorem contraxit & fragilis evaſit, in ſubtilem pulverem comminuitur.

Ex Farinâ tritici, *Taëlos* ij.

Miſceantur omnia accuratiſſimè guttatim affundendo aquæ communis q. ſ. & maſſa verſetur atque pinſatur, dùm in paſtam coeat neque duram, neque mollem, ſeu ut

Sinæ aiunt, *neque humidam, neque ſiccam*, ex quâ fiant Pilulæ magnitudinis piſi.

Ægroto exhibentur harumce pilularum *Mas* iij bis in die, manè & ſerò, per dies continuos ſex ſeptemve, ſi morbus levior ſit; ſi verò gravior, ſeu ut Sinæ loquuntur, *ponderoſior* fuerit, per dies undecim vel duodecim, vetando per id temporis ſpatium calidiores cibos, maximè carnem vervecinam. Ab uſu harumce pilularum dentes plerumque dolent, & fluit ab ore ſaliva uber & valdè fœtens, quod celeris curationis ſignum eſt.

Lues venerea eâ methodo vi ſanata plerumque recidiva eſt geminâ de causâ: Nam modò ægroti ipſiuſmet, qui ſanatus eſſe videbatur, fauces morbo iterùm tentantur, nareſque & oris interiora brevi computreſcunt, dolentque nervi & oſſa ipſa, ut loquuntur Sinæ; & tunc morbus appellatur *Kie tou*, hoc eſt, *Venenum adhærens*: Modò morbus latens in liberos vel nepotes tranſmittitur, & tunc morbus vocatur *Y tou*, hoc eſt, *Venenum hæreditarium.*

Multa compoſitionum genera laudantur ad *Kie tou*, ſive *Venenum adhærens*. Omnium uſu receptiſſima eſt ſequens, quæ eâ verborum emphaſi, Sinis familiari in venditandis remediorum compoſitionibus, ut cariùs væneant, nuncupatur *Kin tchan to kia tſieou Fang*. Verbum poſtremum *Fang*, *compoſitionem* quamlibet remedii in genere ſignificat; cætera idem ſonant ac *compoſitionem vini vernationis ſerpentis illius, qui* Kin tchan *appellatur*, ſeu clariùs, *compoſitionem vini, quo ægri perinde reficiuntur & redintegrantur, ac ſerpens* Kin tchan, *qui depoſitâ ſenectâ vernavit.*

Vinum efficax ad curationem luis recidivæ & inveteratæ. Formula II.

℞. *Vini optimi* Libras Sinicas V.

Infunde in catinum, in quem immitte *Bufonem* magnum, validumque; ſuperimpoſito catino altero, commiſſuras argillâ cum ſale marino dilutâ obduce, ſeu *luta*, ne quid exhalari poſſit. Coque balneo Mariæ per horas duas cum mediâ, vel per horas tres, & deinde nocte totâ decoctum refrigeſcat.

Mane ſequente ægro tantùm vini illius medicati leviter calidi, quantùm bibere poterit citra ebrietatem, miniſtrabitur in lecto jacenti, ut ſudet, quâcunque anni tempeſtate ſeu hyemali, ſeu æſtivâ, remedium adhibeatur. Mane altero bibet æger ex eodem vino doſim minorem, & quæ ſit heſternæ pars dimidia, ſudabitque pariter niſi heſterna ſudatio uberrima fuerit. Sic deinceps die quovis doſis ex eodem vino, ſed præcedente dimidio minor, exhibebitur, donec virus exhauſtum ſit, ægrum ſedulò admonendo ut ſibi caveat ab aëre per dies octo, cibos adhibeat leviores per dies quindecim, & à venere ſe abſtineat per dies centum.

Methodus altera medendi lui venereæ, venenum pedetentim expellendo & diſſipando, quæ efficax eſt tùm ad recentem, tùm ad inveteratum morbum, etiamſi æger toto corpore computreſceret, & ner-

vorum oſſiumque doloribus tentaretur, omnis eſt intra uſum Decoctorum aliquot, quæ ſequuntur.

Formula III.

Decoctum probatiſſimum & præſentis operæ.

℞. Ex *Hoa fen*, Mas ij.
Ex *Fang fong*, Mas j.
Ex *Fang ki*, Mas j.
Ex *Tſao kio tchin*, Mas j.
Ex *Pe ſien pi*, Dictamno albo, Mas j.
Ex *Lien kiao*, Mas j.
Ex *Tchouen hiong*, Contrayervâ, Mas j.
Ex *Tang kouei*, Mas j.
Ex *Fong teng*, Mas j.
Ex *Mou koua*, Malo cotoneo, Mas j.
Ex *Kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.
Ex *Tchan toui*, Mas j.
Ex *Y mi gin*, Mas j.
Ex *Kan tſao*, Glycyrrhizâ, Fen V.
Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taëlos ij.
Si morbus partes corporis inferiores occupet, adjice
Ex *Nieou ſi*, Mas j.
Indantur omnia in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffusâ aquâ communi circiter ad *Lib.* jß. ſeu Taëlos xxjv, F. Decoctio ad conſumptionem Taëlorum jv.

Affunde tunc cyathum unum vini optimi, & Decoctum ægroto miniſtra, jejuno quidem ventriculo, ſed permiſsâ poſt duas horas comedendi licentiâ, quotidie iterando per dies 20, ſi morbus gravior ſit; per dies tantùm 10, ſi levior.

Formula IV.

Decoctum aliud, quod facit ad venenum expellendum, ſive recens, ſive inveteratum ſit.

℞. Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taëlos ij.
Ex *Tang kouei*, Mas j. & Fen V.
Ex *Pe tchi*, Mas jß.
Ex *Tſao kio tchin*, ſive *Tſao kio tſe*, nam utrumque nomen idem ſonat. Mas jß.
Ex *Y mi gin*, Mas j. Fen v.
Ex *Mou koua*, Cotoneo malo, Mas j.
Cauto opus eſt, ne cultro vel inſtrumento quovis ferreo ſpecies illa attingatur.
Ex *Pe ſien pi*, Mas j.
Ex *Mou tong*, Mas j.
Ex *Kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.
Ex *Kan tſao*, Glycyrrhizâ, Fen v.
Coque in aquæ communis *Libris* ij. ad quartam partem, id eſt, ad Libram dimidiam, quæ ægroto quotidie mane jejuno ventriculo exhibenda eſt dies continuos undecim vel duodecim.

Emplaſtrum

Emplaſtrum, quod valet adverſus ulcera venerea dyſepulota, ex albo-rubentia, ſive medicina quædam alia, ut par eſt, prius intùs adhibita fuerit, ſive non. Formula V.

℞. Ex *Jou hiang*, Thure, Mas j.
Exprimatur oleum ex thure calefacto, & inter chartas duas craſſiores fortiter compreſſo.
Ex *Mei yo*, Myrrhâ, Mas j.
Ex *Hiong hoang*, Mas j.
Ex *Hive kie*, Mas j.
Ex *Ping pien*, Camphorâ, Fen iij.
Ex *Kin fen*, Mas jv.
Conterantur omnia ſeorsùm in pulverem ſubtiliſſimum.
Adde
Ex *Pe la*, Cerâ albâ, Mas iij.
Ex Adipe ſuillâ, Mas jv vel v.
Liquatis ſimul ceræ & adipi cæteras ſpecies adde, & unà miſce, ſubigendo in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſuprà cartham craſſiorem extenditur vel ſuprà linteum, & ulceroſæ parti admovetur.

V.

Præparatio & adminiſtratio Hydrargyri.

In Sinenſi imperio Hydrargyrus curandæ lui venereæ nunquam adhibetur, niſi præparata. Vocatur tunc *Kin fen*, vel *Tſin fin*, nam utrumque vocabulum uſitatum eſt & tritum. Una tantùm eſt in toto Sinenſi imperio familia in urbe *Sou tcheou fou* provinciæ *Kiang nan*, quæ præparationis illius rationem calleat. Creditur in hunc fermè modum id negotii confici. Hydrargyri ea, quæ lubuerit, quantitas in vas immittitur, quod idoneo operculo contegitur, lutatiſque commiſſuris ne quid Hydrargyri exhalari, vel aëris ſubire poſſit, ignis ſubjicitur dies aliquot: Ex calefactâ Hydrargyro vapor attollitur, qui operculo nivis inſtar adhæret. Hæc eſt materies *Kin fen* dicta, quæ cum ſpeciebus aliis modò recenſitis admittitur in pleraque medicamenta ſuprà memorata, ad auxiliandum contrà luem veneream.

VI.

Creditur lues venerea in Sinico imperio ab omni ævo graſſata fuiſſe.

Cenſent Sinenſes Medici veneream luem ab omni vetuſtate in Sinico imperio graſſatam fuiſſe: Et ſanè Libri de rebus medicis Sinicè ſcripti, quos antiquos eſſe perhibent, de ingreſſu illius morbi altè ſilent, imò in illis luis venereæ mentio fit, ceu morbi jam vetuſtiſſimi hoc ipſo tempore, quo Libri illi ſcribebantur. Proinde neque notum id mali foris invectum fuiſſe, neque veriſimile eſt. Certè nullâ ratione argui poſſe puto ex vocabulis, quibus Sinicè appellatur, & de quibus ſuprà *Reſponſo I.*

VII.

De illâ ſeorsùm agitur in Libris Medicorum.

De lue venereâ non diſſeritur in Libris medicis in eâdem claſſe, in quâ de cæteris morbis, ſed incertum quâ de causâ. Inde eſt fortè quòd in omnibus nominibus, quibus luem veneream ſignificari modò dicebam, ſoli illi characteri, quo exprimitur vox illa *Tchouang*, id eſt, *Ulcus*,

Ping tſe teou

疒

Plaga, ſemper affigatur in principio nota ſeu diagramma illud ſingulare, margini appoſitum, quod ſolum quidem characterem nullum ex ſe conſtituit, ſed quod additur ſemper in compoſitione characterum omnium, quibus deſignantur nomina morborum, & quod eſt illorum nominum veluti nota characteriſtica. Vocatur autem illa nota, *Ping tſe teou*, hoc eſt, *Caput literæ morbos ſignificantis.*

VIII.

Non liquet an lues venerea quidquam de ſuâ ferociâ remiſerit in regno Sinico, necne?

Priori capiti *Quæſiti VIII*, *de novitate aut antiquitate luis venereæ inter Sinas*, abundè ſatisfecit *Reſponſum* ad *Quæſitum VI.* Quod ad caput alterum, utrùm morbus ille apud Sinas videatur quidquam de ſuâ ferociâ jam depoſuiſſe, nondùm potui ullâ ratione comperire an morbus procedente tempore invaleſcat, remittaturne. Neque cauſa ulla eſt cur id ignorari mirum ſit, quippe Medici Sinenſes morborum origines, progreſſus, viciſſitudines, uno verbo morborum hiſtoriam, non ita callent, ut Europæi. Eò recidit potiſſima illorum ſcientia, ut experimenta aliquot norint antiqua, & ut aliquot remediorum formulas ad manum habeant, ſed plerumque vetuſtas. Libri de re medicâ ferè omnes antiqui ſunt; nulli vel pauciſſimi, qui recèns ſcribantur. Quocirca Medici, quæ antiqua ſunt, paulò certiùs norunt plerumque, rerum recentiorum ferè omnino ignari.

IX.

Quot modis lues venerea contrahi credatur?

Docent Libri Medici Sinarum luem veneream concipi poſſe triplici ratione:

1°. Uſu veneris & commercio libidinis cum mulieribus, quæ communiſſima eſt & vulgatiſſima communicationis via, unde fit ut in Scriptis Medicis venerea lues plerumque appelletur *Venenum actionum turpium.*

2°. Reſpiratione, ſi odor peſtifer, quem æger ſpirat, nares & odoratûs organa acriùs percellat. Volunt in hoc utroque caſu morbum contagione ſolâ pari ratione ſerpere; ſævire tamen diſpari modo: In illo inferiorem corporis partem (ſic enim Sinæ loqui amant) ut plurimùm infeſtari, maculis rubris diſtingui, & doloribus atrocibus nervorum & oſſium tentari: In hoc ſuperiorem corporis partem magis affici, potiſſimùm caput & faciem: Cæterùm curandæ lui venereæ, utrolibet modo concepta fuerit, nullo diſcrimine poſſe adhiberi vel remedia vehementia, quæ morbum vi exterminent, vel ſudorifica, quæ venenum tacitè diſſipent.

3°. Tertium eſſe modum incidendi in luem veneream, nempe ſi quis in loco aquoſo & humido, aut in tempeſtate auſtrinâ & pluviosâ, imò verò ſi quis ſudore diffluens madiduſve pluviâ, impensè concaleſcat. Nam, *inquiunt Sinæ*, ſpiritus aquei in corpus, dùm calefit, introgreſſi fermentant, morbumque poſſint producere, quod tamen perpetuum non eſſe agnoſcunt, cùm ſæpiùs icterus tantùm inferatur, vel gravitas totius corporis, vel dolor, dùm urina movetur. Addunt eadem impendere, ſi quis plus potus & uſus largiùs liquore quovis æſtum concipiat maximum, quoniam ſpiritus liquoris tunc per corpus diffundi, & fermentando morbum creare poſſunt pari modo. Cæterùm nolunt in

hoc tertiò luis venereæ genere vehementiora remedia unquam adhiberi, ne radicalis humor exhauriatur & diſperdatur, quod anorexiam, maraſmum, mortem ipſam poſſet accerſere. Unam proinde ſalutis rationem tunc eſſe putant, ſcilicet ſi largus urinæ fluxus omni ope atque operâ promoveatur.

Medicus ille Sinenſis, quem percontatus ſum, *ait R. P. Petrus Foureau*, aſſeveratiſſimè affirmavit hancce tertiam rationem concipiendi luem veneream, in auſtralibus Sinici imperii provinciis ſatis frequentem, quippe in quibus ſolum depreſſius ſit, & aëris temperies humidior & aquoſior; at verò rariùs obviam eſſe in provinciis aliis magis borealibus, in quibus & ſolum excelſius eſt & aër ſiccior. Vulgaris opinio eſt ſine contagio concipi in Provinciis auſtralibus.

X.

In triplici luis venereæ ſpecie, de quâ in *Articulo* præcedente, morbus, ſi levior ſit & recentior, facilè ad ſanitatem venit, neque ulla graviora producit ſymptomata. Verùm ſi antiquior fuerit & inveteraſcendo vires acquiſierit, capillorum defluvium plerumque infert. De nominibus Sinicis luis venereæ nihil addo, de his enim abundè ſuprà *Reſponſo I.* Prognoſis luis venereæ.

XI.

De hocce ultimo *Quæſito* vide quæ dicta ſunt *Reſponſo* ad *Quæſitum IX.* Attamen inficias non ivero conjecturæ locum eſſe luem veneream in auſtralibus Sinenſis imperii provinciis multo priùs graſſatam fuiſſe quàm in borealibus, cùm inter cæteras morbi appellationes una quædam ſit, quâ nuncupatur *Kouang tong Tchouang*, *Ulcus Cantoni*, unde colligere eſt morbum illum vel ex hac urbe originem primam olim duxiſſe, vel in illâ præ aliis Sinicis urbibus vulgatiorem fuiſſe antiquis temporibus. Luem veneream antiquiorem videri in Provinciis auſtralibus.

Omiſſum nolim, *addit R. P. Petrus Foureau*, me accepiſſe à R. P. Parennin & à Fratre Rouſſet, qui Religioſorum omnium Pequini degentium morbos tùm Europæos, tùm Sinicos maximè callent, veneream luem ejuſque ſymptomata leniùs ſævire in Sinenſi imperio, quàm in Europâ: Alioqui vix unquam futurum eſſe, ut ſanationem admitteret à Medicis Sinenſibus, quippe quorum remedia morbo depellendo imparia eſſent, & ita quidem imparia, ut ne morbos quidem leviores, quales curandos habent, radicitùs exſtirpare valeant, niſi perraró. Lues venerea mitior eſt in Sinico regno, quàm in Europâ; & tamen minùs feliciter exſtirpatur.

§. III.

Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho.

I.

Hactenus totidem verbis reddidi, quæ Pequino miſſa ſunt. Nunc antequam ire pergam, lux priùs danda ſubobſcuris aliquot locis præcedentis Paragraphi, ne cui aqua in illis hæreat, & ut Medicina, quam Sinæ morbis venereis faciunt, cum medicinâ, quam nos in Europâ iiſdem adhibemus, poſſit inde faciliùs comparari: Nempe 1°. Ratio ponderum, ad quæ ſingulæ ſpecies in formulis modò propoſitis exiguntur, Tria ſunt exponenda in Reſponſis Pequino datis.

revocanda ad rationem ponderum noſtrorum: 2°. Species ſingulæ, quæ in iiſdem formuli nominibus Sinicis expreſſæ ſunt, uſitatis inter nos nomenclaturis diſtinguendæ: 3°. Denique ſingulæ formulæ, quæ nominibus Sinicis expreſſæ & ad Sinica pondera exactæ ſunt, concipiendæ tùm noſtris nomenclaturis, tùm noſtrâ ponderandi ratione, ut ſingulorum horumce remediorum virtutem & efficacitatem certiùs æſtimare liceat.

II.

I. Pondera Sinica ad noſtra revocanda.

Promptum quidem fuit & in expedito pondera Sinica ad noſtra revocare, ubi ſemel compertum eſt, (Vid. *Artic. IV. §. præced.*) Libram Sinicam conſtare Taëlis XVI, qui pendant Uncias Pariſinas XVIII: Dividi vero Taëlos ſingulos in Mas X, & Mas in Fen X. Hinc enim ſequitur ducto calculo inter Sinica & noſtra pondera ſequens æquipondium dari, nempe

Libram Sinicam I. æquare	Uncias Pariſinas XVIII.
Taëlum I.	Drachmas IX.
Mas I.	Grana LXIV, cum quatuor partibus quintis grani unius.
Fen I.	Grana VI, cum duodecim partibus vigeſimis quintis grani unius.

III.

II. Species ſingulæ Sinicis nominibus expreſſæ, uſitatis inter nos nomenclaturis diſtinguendæ.

Res fuit multò magis operoſa & multò difficilioris indagationis Species Sinicas formularum, quæ Sinicis nominibus expreſſæ erant, ad notas in Europâ nomenclaturas revocare. Capſa quidem, ut ſuprà dictum eſt in Prologo, Pequino tranſmiſſa fuerat ſpeciebus iis omnibus in faſciculos colligatis plena, quæ in formulis propoſitis occurrunt. Imò etiam, cùm ſoleant Pharmacopolæ Sinæ ſpecies, quas populo venditant, teſſellatim & tenuiſſimè concidere, ne fortè ideò ob alteratam faciem difficiliùs à nobis dignoſcerentur, prudens curaverat R. P. Petrus Foureau, Presbyter Societatis Jeſu, qui huic negotio ſuam benignè præſtitit diligentiam, ut plerarumque ſpecierum fruſta integra in capſam ſeorsùm inderentur. Fateor ſanè cautionibus illis viam aliquam patefactam fuiſſe ad dignoſcendas ſpecies illas, cùm eâ ratione oculis fidelibus ſubjectæ fuerint; ſed tamen nec ita facilem, ut à quovis iniri poſſet; nec ita tritam, ut nullæ ſupereſſent ſalebræ, quæ morarentur. Quocirca nolui in diſtinguendis tot ſpeciebus exoticis, alio ſub ſole natis, exſuccis, marcidis, rugoſis, vietis, quarum non paucæ cariem ſenſerant longitudine viæ, mihi præfidere, ſed potiùs in conſilium adhibere viſum eſt Antonium & Bernardum de Juſſieu, Facultatum Pariſinæ & Monſpeſſulanæ Doctores Medicos, nobile par fratrum, in rebus medicis egregiè doctum, in botanicis & pharmaceuticis nulli ſecundum. Recognitas illorum diligentiâ, induſtriâ, mirâ in perſcrutando ſagacitate ſpecies ſingulas in ſequentem Tabellam digeſſi, cujus columna *Prior* Sinica ſpecierum omnium Pequino miſſarum nomina exhibet ordine alphabetico, ut quærentibus faciliùs obvia eſſent: *Altera* verò vocabula Syno-

nyma, quibus ſpecies eædem in Europâ nominantur. Adjectæ ſunt interdùm breves adnotationes, quæ ſpecierum naturam & præparationem indicent, vel ad Auctores alios relegent, qui pleniùs argumentum idem tractaverunt.

Nomina Sinica Specierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina Synonyma Specierum, earumdem, quæ in Europâ uſitata ſunt.*
Eul tcha.	Terra Japonica, vulgò *Cachou brut.* Vide Hiſtoriam Terræ Japonicæ, ſive *Cachou. Memoires de l'Académie Royale des Sciences.* 1720. *Pag.* 340.
Fang fon.	Radix Dauci vulgaris Clus. *Hiſtor.* 2. *Pag.* 198. Tourn. *Inſt. r. h.* 307.
Fang ki.	Radix Ariſtolochiæ longæ veræ C. B. P. 307.
Fong teng	Planta Sarmentoſa, fortè Smilax vel Sarzaparilla.
Hiong hoang.	Auripigmentum, quod abundat ſulfure magis quàm noſtrum, & pauciores continet partes regulinas ſeu arſenicales.
Hive kie.	Sanguis Draconis Indiarum. Sanguis Draconis Valent. *Hiſtor. Simplic. Pagg.* 265. 266. Et *Indiæ Literat. Epiſtol.* VI. *Pag.* 414. Dsjerenang, *id eſt,* Sanguis Draconis ex fructibus Palmæ coniferæ ſpinoſæ elicitus. Kæmpff. *Amœnit. faſc.* 3. *Pag.* 553. *Obſ. VI.* Flacourt, *Hiſtoir. de Madagaſcar. Pag.* 135. 136.
Hoa fen.	Mechoacanna alba Officinarum. Radix Convolvuli *Mechoacan* dicti, Raii *Hiſtor.*
Hoai hoa mi.	Flores Geniſtæ, ſed non liquet cujuſnam ſpeciei.
Jou hiang.	Thus.
Kan tſao	Radix Glycyrrhizæ ſiliquoſæ & germanicæ C. B. P. 352. Et Tourn. *Inſtit. r. h.* 389.
Kin fen	Mercurius ſublimatus dulcis, florum Benzuini ſimillimus, colore niveus, micis lucidis & micantibus interſperſus.
Kin yn hoa	Summitates cum folliculis florum Caprifolii germanici Dodonæi, *Pempt.* 411; Et Tourn. *Inſt. r. h.* 608.
Kouei pan.	Cortex inferior teſtudinis vulgaris, quo venter obtegitur, ex arte uſtulatus.
Lien kiao.	Capſulæ ſeminum cujuſdam ſpeciei Adatodæ.

Nomina Sinica ſpecierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina ſynonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europâ uſitata ſunt.*
Mou koua	Mala Cydoniæ anguſtifoliæ vulgaris Tourn. *Inſt. r. h.* 633.
Mou tong.	Species incognita, ſed quæ videtur eſſe radix plantæ cujuſdam aquaticæ. Andreas Cleyerus, in *Specimine Medicinæ Sinicæ*, inter medicamenta ſimplicia, quæ à Chinenſibus ad uſum medicum adhibentur, recenſet N°. 284. ſpeciem quamdam dictam *Mo tum*, quam ait eſſe *ramos ſeu frutices ſaporis acro-dulcis, temperati, qui intrant cor, hepar, & inteſtina tenuiora, aperitivi ſunt, & necant vermes.* Sed incertum an ſpecies Mŏ tūm Cleyeri ſit eadem, quæ noſtra *Mou tong*; & ut certum eſſet, tamen magis inde non liqueret quid rei eſſet *Mou tong*.
Mei yo.	Myrrha.
Nieou ſi.	Species illa in capsâ defuit, & per imprudentiam videtur omiſſa. Vult Cleyerus, *ibidem*, *Nieu ſie*, quæ recenſetur N°. 10, & quam ſpeciem eamdem puto ac noſtram *Nieou ſi*, *radicem eſſe acido-dulcem, temperatam, quæ intrat renes; reſtaurat ſanguinem; genua, nervos, & oſſa corroborat.* Sed ut conjecturâ non aberrarem, quæ in ſolâ nominum vicinitate tota nititur, tamen nihil inde lucis accederet ad dignoſcendum hoc ſpeciei genus.
Pe la	Cera Sinica.
Pe ſien pi	Radix Fraxinellæ Clus. *Hiſtor.* I. *Pag.* 99; Et Tourn. *Inſtit. r. h.* 430. Dictamni albi vulgò, ſive Fraxinellæ. C. B. P. 222.
Pe tchi	Radix Imperatoriæ majoris C. B. P. 156. Tourn. *Inſtit. r. h.* 317.
Ping pien	Camphora officinarum C. B. P. 500. Arbor, ex quâ ſublimatur, appellatur Laurus Camphorifera Kæmpff. *Japon.* 770. *Fig.* 770. Laurus foliis ovatis, utrimque acuminatis, trinerviis, nitidis, petiolis laxis. *Linnæi. Hort. Cliffort.* 154.
Tang kouei.	Radix Plantæ cujuſdam ex familiâ Umbelliferarum, ſed non liquet cujuſnam. Cleyerus, *ubi ſuprà*, recenſet N°. 39. ſpeciem quamdam appellatam *Tam quei*, quod vocabulum parùm abeſt à noſtro *Tang kouei*, & hanc ſpeciem narrat eſſe *radicem valdè uſitatam, acri-dulcem, tepidam, quæ ingreditur cor, hepar, lienem;* Addit, *quæ for-*

Nomina Sinica Specierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina Synonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europâ uſitata ſunt.*
	tè idem eſt, quod Elleborus. Sed hinc neque conſtat quid ſit *Tam quei* Cleyeri, neque liquet an *Tam quei* Cleyeri idem ſit, quod noſtrum *Tang kouei.*
Tchan toui	Exuviæ Cicadarum.
Tchouen hiong	Radix Contrayervæ Luſonis. *Wan hom* Kæmpff. *Japon.* 901. T. 902. Kæmpfferia Linnæi, *Gen. Pl.* 826 *Hort. Cliffort.* 2. *Tab.* 3. Contrayerva ſeu Doſo Camelli Raii. *App.* 647. *Tom.* 3. & Raii, *Hiſtor. ſtirpium in Luzone naſcentium à R. P. Camello*, p. 32. *Tom.* 3. *App.* Cat sjula Kelengu, *Hort. Malab.* XI. *Pag.* 81. *Tab.* 41.
Tou ſou lin	Radix Chinæ vulgaris officinar. Smilax minus ſpinoſa, fructu rubicundo, radice virtuosâ *Chinæ* dictâ. Kæmpff. *Japon.* 781. *T.* 782. Sankira, vulgò Quaquara Japonenſium. Scribit idem Cleyerus, *loco laudato*, duas eſſe in regno Sinico ſpecies radicis Chinæ: *Alteram* albam, quæ *Pe-ſou-lin*, & de quâ ſuprà *Pag.* 149: Alteram coloris ſubrubei, quæ *Tou-ſou-lin* appellatur, & de quâ hic agitur: Priorem virtute præſtare & ideò cariùs emi.
Tſao kio tſe, *vel* tchin.	Lignum Saſſafras, vel ſpecies ligni Laurini, quod ligni Saſſafras proximè congener eſt.
Y mi gin.	Semina deſquamata Lacrymæ Job Clus. *Hiſtor.* 2. *Pag.* 216. Tourn. *Inſtit. r. h.* 532.

IV.

Poſt expedita duo illa priora Capita nihil negotii fuit propoſitas in præcedente *Paragrapho* formulas, quæ nominibus ſpecierum Sinicis expreſſæ & ad pondera Sinica exactæ ſunt, more noſtro concipere uſitatis inter nos nomenclaturis & noſtrâ ponderandi ratione, ut inde pateret clariùs quid de ſimili medicationis modo & de medicinis in hunc modum compoſitis ſperare liceret. Cæterùm formulas, quas interpretatus ſum, eodem ordine digeſſi, quo in præcedente *Paragrapho*, ut poſſent faciliùs, ſi ita videatur, ſingulæ ſingulis conferri.

III. Formulæ ſingulæ more noſtro concipiendæ.

Pilulæ, quæ Luem Veneream perſanare dicuntur. Formula I.

℞. *Mercurii dulcis* ℥ j. gr. LVII. $\frac{3}{5}$.
Terræ Japonicæ ℥ i j. gr. L. $\frac{2}{5}$.
Florum Geniſtæ torrefactorum

Corticis uſtulati teſtudinis ana ℥ ß. gr. xxxvj.

Conterantur ſeorsùm ſpecies illæ in pulverem tenuiſſimum. Adde

Farinæ tritici ℥ iij ʒiij.

Miſceantur omnia accuratiſſimè, & affusâ aquâ communi pinſantur in paſtam ſubmollem, ex quâ fiant Pilulæ magnitudinis piſi.

Doſis harumce Pilularum ad ʒij. *gr.* L. $\frac{2}{5}$ bis in die manè & ſerò, per dies 6 vel 7; imò ſi morbus gravior ſit, per dies 11 vel 12. Illarum uſu ptyaliſmus plerumque movetur, cum oris fœtore & dolore dentium.

Formula II.

Vinum efficax ad curationem luis venereæ recidivæ & inveteratæ.

℞. *Vini optimi.* Lib. v. ℥ x.

Infunde in catinum, in quem immitte

Bufonem vivum, magnum validumque.

Superimpoſito catino altero, & lutatis commiſſuris coque Balneo Mariæ per horas ij vel iij.

Doſis vini illius eſt ad ſatietatem primâ die, ſed tamen citra ebrietatem: Die ſequente duplo minor, & ſic deinceps ſemper decreſcendo ad dimidias.

Formula III.

Decoctum probatiſſimum, quo morbus paulatim depelli creditur.

℞. *Mechoacannæ albæ* ʒj. gr. LVII. $\frac{3}{5}$.
Radicis Dauci vulgaris,
Ariſtolochiæ longæ,
Ligni Saſſafras, vel certè Laurini cujuſdam,
Radicis Fraxinellæ,
Capſularum ſeminum Adatodæ,
Radicis Contrayervæ Luſonis,
Radicis Plantæ cujuſdam *Umbelliferæ*, de cujus ſpecie non ſatis liquet.
Sarſæ-parilliæ, vel Plantæ maximè affinis,
Mali Cydonii,
Summitatum Caprifolii,
Exuviarum Cicadarum,
Seminum deſquamatorum Lacrimæ Job, ana gr. LXIV. $\frac{4}{5}$.
Radicis Glycyrrhizæ gr. XXXII. $\frac{2}{5}$.
Radicis Chinæ ℥ ij. ʒij.

Si morbus partes corporis inferiores obſideat, adde

Nieou ſi, de quâ nihil compertum habeo, *gr.* LXIV. $\frac{4}{5}$.

Inde in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffusâ aquâ communi ad *Lib.* j. ℥ xj. fiat Decoctio ad conſumptionem ℥ j v ß.

Adde cyathum unum vini optimi. Exhibe Decoctum totum ægroto manè jejuno ventriculo per dies x, ſi morbus levior; per dies xx, ſi gravior ſit.

Decoctum alterum, quod creditur facere contrà venenum, ſive recens, ſive inveteratum. Formula IV.

℞. *Radicis Chinæ* ℥ j ʒ i j.
Radicis Plantæ cujuſdam Umbelliferæ
Radicis Imperatoriæ majoris,
Ligni Saſſafras, vel ligni cujuſdam laurini,
Seminis deſquamati lacrymæ Jobi, ana ʒ j. *gr.* x x v. $\frac{1}{5}$.
Mali Cotonei,
Radicis Fraxinellæ,
Radicis Plantæ, quæ videtur ex *aquaticarum* familiâ,
Summitatum Caprifolii germanici, ana *gr.* L x i v. $\frac{4}{5}$.
Radicis Glycyrrhizæ gr. x x x i i $\frac{2}{5}$.
Coque in aquæ communis *Lib.* i j. ℥ j v ad quartam partem, hoc eſt, ad ℥ j x, quæ ægro manè jejuno ventriculo quotidie exhibeantur per dies continuos 11 vel 12.

Emplaſtrum Mercuriale, quod valet adversùs ulcera venerea dyſepulota. Formula V.

℞. *Thuris*, ex quo oleum expreſſum fuerit.
Myrrhæ,
Auripigmenti,
Sanguinis Draconis, ana *gr.* L x i v $\frac{4}{5}$.
Camphoræ, gr. x i x $\frac{11}{25}$.
Mercurii dulcis, ʒ i i j. gr. x L i i i. $\frac{1}{5}$.
Conterantur omnia ſeorsùm in pulverem ſubtiliſſimum.
Adde
Ceræ ʒ i j. gr. L. $\frac{2}{5}$.
Adipis ſuillæ ʒ i i j. gr. x L i i i $\frac{1}{5}$, *vel* ʒ j v ß.
Liquatis ſimul Ceræ & Adipi cæteras ſpecies commiſce omnia accuratè permiſce & ſubige in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſuprà cartham craſſiorem, vel linteum, vel alutam extenditur, & ulceroſæ parti admovetur.

§. IV.

Adnotationes in Theoriam morborum venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.

I.

I. Luem veneream inter Sinas novam eſſe

Sinæ tenent uno ore luem veneream, morboſque cæteros qui ex lue vénereâ pendent, in Sinenſi Imperio ab omni ævo graſſari. Vide *Reſponſum VI.* Multa tamen concurrunt, neque ſanè levia, rationum momenta, quæ illos falli perſuadeant.

1°. Quòd Lues Venerea tot, tamque variis vocabulis à Sinis nuncupetur. Quinque recenſentur in *Reſponſo I.* ſextumque in *Reſponſo IX.* Argumentum I.

Quid attinet verò tam multis & tam diverſis nominibus morbum unum & eumdem vocari, niſi quòd illi nulla eſſet certa, propriaque appellatio, quæ pateret omnibus, quæ omnibus eſſet obvia, quæ ſingulos liberaret curâ novam aliam fingendi & comminiſcendi? At ſine dubio lui venereæ non defuiſſet appellatio iſtiuſmodi, ſi ab omni ævo in Sinenſi Imperio morbus ille vagatus fuiſſet, quemadmodum non defuit cæteris morbis omnibus antiquis. Ut ergo ex ipsâ vocabulorum varietate, quibus lues venerea in Europâ olim nominabatur, evicimus ſuprà *Pag.* 4 *& ſeqq.* morbum hunc in Europâ novum eſſe; ſic idem videtur poſſe inferri ex causâ ſimili de Sinenſi Imperio. Et ſanè cùm lues venerea poſſit in Europâ inter morbos antiquos jam connumerari, inde quoque factum eſt, ut jam habeat certum & proprium nomen *luis venereæ* in Libris omnibus medicis, qui prodeunt latinè ſcripti. Quòd ſi apud diverſas Europæ nationes, diverſa etiamnùm retineat nomina, ita tamen illa retinet, ut apud ſingulas uno tantùm nomine nunc appelletur.

Argumentum II. 2°. Quòd inter Sinica nomina luis venereæ unum quoddam occurrat, quo morbi novitas videtur ſatis apertè indicari, nempe *Chi Tchouang*, hoc eſt, *Ulcus temporis.* Vide *Reſponſum II.* Ait incaſſùm Religioſus Societatis Jeſu, qui hac in parte Medicorum Sinenſium interpretem agit, luem veneream ideò ita dictam videri, vel quòd ab omni tempore, ſeu ævo ſævierit in Sinenſi Imperio; vel quòd perinde invadat omni tempore anni, tùm æſtate, tùm hyeme. Liquet enim hæc mera eſſe commenta, eo excogitata conſilio ut aliqua ſubjiciatur ratio originationis ſeu etymologiæ vocis ignotæ. Si quid licitum eſt conjecturâ conſequi in linguâ peregrinâ, luem veneream Sinicè dictam fuiſſe opinor *Chi Tchouang*, *Ulcus temporis*, quaſi *Ulcus temporis præſentis*, ſimili idiotiſmo ac dùm nos gallicè appellamus *morbum temporis*, *la maladie du temps*, morbum quemvis, qui vel ſpecie vel frequentiâ quid novi habere videtur.

Argumentum III. 3°. Quòd in Libris medicis Sinarum non diſſeratur de lue venereâ, morbiſque aliis ejuſdem generis, in eâdem claſſe, in quâ de cæteris morbis. Vide *Reſponſum VII.* Undenam, quæſo, diſcrimen iſtiuſmodi, & cur non lui venereæ, morbo gravi, difficili, pervulgato, id datum fuit, quod morbis aliis & levioribus & rariùs obviis? Fatentur Sinæ Medici ſe cauſam neſcire; at ego odorari mihi videor id ideò factum, quòd cùm lues venerea primùm apparuit, Collectio, Hiſtoria, ſeu mavis, Corpus morborum jam diù concluſum, conſtitutum & quaſi obſignatum eſſet, cui quidquam addere religio Sinis fuit, quippe qui & Priſcos & Priſcorum Libros vehementer, ne dicam ſuperſtitiosè, obſervent, veritis ſcilicet ne Antiquitatis parùm reverentes eſſe viderentur, quod piaculum illis foret, ſi ſtatutos à Majoribus Medicinæ terminos auſi eſſent revellere. Abhinc inveteravit conſuetudo diſſerendi ſeorsùm de morbis venereis, ſed appoſitâ tamen illorum vocabulis notâ illâ, quam *Ping tſe teou* dicunt, & quæ Character eſt literarum omnium morbos ſignificantium, ut indicio eſſet luem veneream, licet illius tractatio extrà ordinem vagaretur, tamen ad morborum claſſem pertinere.

II.

II. Ab Auſtra- Negant Sinæ luem veneream ad ſe foris invectam eſſe, voluntque

in Sinenſi Imperio endemiam & indigenam fuiſſe (Vide *Reſponſum VI*) quod putant argui ex Sinicis morbi nominibus. Contrà verò mihi ipſe perſuadeo, & judice quovis evicturum eſſe confido, nomina hæc ipſa haud obſcurè oſtendere 1°. Luem veneream ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales traductam fuiſſe: 2°. Imò verò in ipſaſmet auſtrales provincias ab exteris regionibus delatam videri. libus provinciis in boreales propagatam fuiſſe.

Etenim 1°. Lues venerea vocatur *Yang mei Tchouang*, (Vide *Reſponſum I.*) id eſt, ut interpretatur Religioſus Societatis Jeſu, *Ulcus fructûs Yang mei*, ſive Ulcus, quod colore & aſperitate fructum *Yang mei* quodammodo refert. Optimè quidem; ſed ubinam adoleſcit arbor, quæ fructum illum profert? Ubinam fructus ille provenit? In Auſtralibus tantùm provinciis Imperii Sinenſis, nequaquam in Borealibus. Vide *Reſponſum II.* Id ergo nominis lui venereæ inditum eſt in Auſtralibus, non in Borealibus provinciis; neque enim potuit nomen ex ſimilitudine cum fructu quodam derivatum alibi imponi, quàm ubi fructus ille ita paſſim frequens, obvius, & vulgò notus eſſet, ut alluſionis & nomenclaturæ morbo inditæ ratio omnibus perſpicua eſſet. Boreales ergo Sinenſis Imperii provinciæ, ut morbi nomen ab Auſtralibus provinciis, ſic & morbum ipſum ab illis accepere. Argumentum I.

2°. Lues venerea paſſim nuncupatur à Sinis *Kouang tong Tchouang*, hoc eſt, *Ulcus Cantoni* ſeu *Quantoni*. Vide *Reſponſum II.* Hæc autem morbi appellatio quæſtionem tam evidenter decidit, ut Sinæ, quos vidimus morbi antiquitatem affirmatiſſimè aſſeverare, cogantur ipſi confiteri inde ſequi venereos morbos à *Quan cheu*, vulgò *Quantono* ſive *Cantono*, celebri Emporio provinciæ *Quan tong*, in reliquum imperium traductos & propagatos fuiſſe. Vide *Reſponſa II* & *XI.* At verò ne quid videantur de morbi antiquitate remittere, addunt ſimul incertum quo tempore; ſed mox oſtendam haud ita incertum id videri, ac ipſi putant. Argumentum II.

3°. Conſtat Hydrargyrum à Sinis Medicis non adhiberi curandis morbis venereis, niſi præparatam. Vide *Reſponſum V.* De præparatione jam non quæro, de quâ infrà fusè. Id unum annotare nunc ſuccurrit, ſcilicet præparationis illius modum Sinas omnes, etiam Medicos, altè latere; unam tantùm in univerſo Sinenſi Imperio familiam eſſe urbis *Sou tcheou fou*, in Provincia *Kiang nan*, quæ illius gnara ſit, & à quâ unâ hydrargyrus præparata ſubminiſtratur, quantacunque à Sinis adhibetur; unde inferendum puto & hydrargyri præparandæ modum, & hydrargyri præparatæ uſum inter Sinas perinde novum eſſe, & non ita pridem cognitum. Sin aliter enim, debuiſſet ea præparationis ratio, cùm arcanum iſtiuſmodi, quod ad paucos recidit, nequeat non eſſe quæſtûs compendiique maximi, jam pridem pernotuiſſe, vel ſaltem ad plures clanculùm emanaſſe, niſi Sinæ inertes ſint, ſupini, & utilitatum ſuarum negligentes, ſuprà quàm credibile. Profectò perſuaſiſſimum mihi eſt quantocunque ſtudio arcanum hujuſcemodi tacitum teneretur in Europâ, tanquam myſterium, brevi fore ut palam fieret, vel emiſſititiis vicinorum, amicorum, propinquorum oculis introſpectum, vel proditum ſeu loquacitate famulorum prodigorum arcani, ſeu inopinatis verbis domeſtico- Argumentum III.

rum commiſſa enunciantium, ſeu etiam familiæ ipſius incuriâ, conſortiumve quandoque dormitantium.

III. A Luſitanis in Sinas devectam videri.

III.

Si liceat ulteriùs conjecturis tendere, non modò luem veneream in Sinenſi Imperio novam eſſe auſim affirmare, ſed etiam à Luſitanis Cantonum olim delatam, & cum Sinis contagione communicatam fuiſſe, quod veriſimilia plurima videntur perſuadere.

Argumentum I.

1°. Vidimus *Artic. præcedente* luem veneream Cantono in cæteras Sinenſis Imperii provincias dimanaſſe. Sed vix credibile eſt Quantoni ſponte generari ſolo rerum nonnaturalium vitio, vel pravo uſu. Debuit ergo illuc aliunde transferri. Sed undenam, quæſo, & per quos tranſlatam potiùs credemus, quàm commercio maritimo, cùm Urbs illa celeberrimum Emporium ſit; & per Luſitanos, quos conſtat Europæorum primos illuc appuliſſe, & à quibus compertum eſt idem morbi genus cum Japoniis, qui ultra Sinas ad Orientem jacent, ſimili modo communicatum fuiſſe, ſed tardiùs, quia ad illos tardiùs aditum eſt.

Argumentum II.

2°. Luſitani in Quantoni portum primùm appulerunt anno 1517, quo tempore ſcilicet in Europâ, atque adeò in Luſitaniâ, lues venerea paſſim graſſabatur, quo plerique, potiſſimùm Nautæ, Milites, cæterumque id genus hominum, qui licentiùs vivunt, morbo illo jam divulgato paſſim infecti erant. Narrant quidem (*a*) Hiſtorici Ferdinandum Perez de Andrada, qui Luſitanorum primus cum navibus novem ad portum Quantoni, Inſulaſve quæ præjacent, invectus eſt, ubi menſes decem & quatuor conſedit, prudenter ſeſe geſſiſſe. Eſto, non repugno; Imò verò ultrò concedam illum & illius comites omnes ſe inculpatos præbuiſſe toto illo temporis intervallo, ſine ullo libidinis commercio cum fœminis indigenis, atque adeò ſine ullo periculo communicati ullius morbi, quod ſanè nimium puto de nautis, militibuſque, quibus erat proſtibulorum copia & quorum nota libido ſolutior. At verò negari nequaquam poteſt, quod uno ore (*b*) Hiſtorici omnes ſcriptis prodiderunt, Simonem de Andrada Ferdinandi Perezii fratrem, comiteſque quos ſecum navibus illuc adduxerat paulò poſt fratris diſceſſum, planè diverſam vivendi rationem iniiſſe, & ut cætera omittam militaris licentiæ facinora, fœminas quaſvis quibus manus injicere poterant, vellent nollentve, promiſcuè conſtupraſſe, quod vix factum puto, quin ex meritoriis vel vim paſſis fœminis complures contagio venereo contaminatæ ſint, quod in conterraneos veneris commercio traductum & in urbem Quantonum & finitimas Quantono provincias brevi ſed latenter divagatum eſt, unde in Imperii Sinenſis provincias magis boreales pedetentim irrepſit.

(*a*) Manuel de Faria y Souſa. *Aſia Portugueſa Tom. I. Part. 3. Capitulo 2.*
João de Barros. *Aſia, dos feitos que os Portugueſes fizerao no deſcobrimento & conquiſta dos mares & terras do Oriente. Decada Terceira, Liv. II. Capit.* 7 & 8.
Fray Antonio de San Roman. *Hiſtoria general de la India Oriental. Liv. II. Capitul.* 9 & 15.

(*b*) Manuel de Faria y Souſa. *Tom. I. Part. 3. Capit. 6.*
João de Barros. *Decada Terceira Liv. VI. Cap. 2.*
Fray Antonio de San Roman. *Livro II. Capit. 15.*

3°. Fovent Sinæ opiniones nonnullas, quas videntur ab Europæis, ac proinde à Luſitanis, mutuas olim accepiſſe: Nempe 1°. Luem veneream vel contagione contrahi, vel ſponte concipi rerum non-naturalium, præſertim aëris vitio, ut in ipſo luis venereæ in Europam ingreſſu creditum fuiſſe vidimus *Pag.* 120. 2°. Curandæ lui venereæ adhibenda eſſe vel Mercurium præparatum pilularum formâ, vel Decocta ſudorifica, eâdem ferè methodo, quâ in Europâ initio adhibita fuiſſe notum eſt. Non equidem nego potuiſſe hoc utrumque, ſi res ſummo jure penſitetur, in mentem illis venire, ſicut & Europæis, quippe, ut ait Comicus à Seneca (*a*) laudatus, Argumentum III.

Cuivis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.

At verò, ut res vulgò ſe habent, vix mihi perſuadeo gentem, quæ à nobis moribus, diſciplinâ, inſtitutione, in tantùm diſcrepat, potuiſſe ſine communicatione ullâ nobiſcum tantâ ac tam conſtanti convenientiâ conſentire.

IV.

Haud me fugit objici poſſe in argumentum, quòd Sinæ, quos volumus lue venereâ à Luſitanis contaminatos fuiſſe, de morbo illo ſecum communicato nec queſti ſint ullomodo, nec luem veneream *Luſitanici morbi* nomine appellaverint unquam, contrà quàm feciſſent ſine dubio, ſi vera conjiceremus, ut à Japoniis factum fuiſſe ipſi agnovimus alibi, *Lib.* I. *Cap.* 11. *Pag.* 84. ad quos conſtat luem veneream à Luſitanis contagione tranſmiſſam fuiſſe. IV. Argumenta, quæ in contrarium adduci poſſunt,

Sed facilis eſt & expedita reſponſio, modò attendatur ad diſparem exiſtimationis gradum, quâ olim valuerunt Luſitani apud Sinas, Japoniosve. Apud hos ſcilicet, à quibus benigniſſimè excepti ſunt, eo numero ſtatim conſederunt, & ad eas opes, eamque fortunam brevi emerſerunt, ut Japoniorum plerique, dùm novos hoſpites obſervant, ſpeculantur, ſtupent, non potuerint non intelligere obnoxios illos eſſe morbo cuidam ignoto, qui in eas, quibuſcum conſueſcebant, facilè tranſiret, & quem, ubi primùm divulgari cœpit, *Luſitanicum* appellavere. Contrà vero Sinæ Luſitanos, quos non ita multos Simon de Andrada ſecum adduxerat, cùm procaciùs, obſcœniùs, violentiùs ſe gererent, ita confeſtim impete facto interemerunt vel abegerunt, ceu prædones omni hoſpitio planè indignos, ut nedùm morbos, quos illi proprios habebant, & quibus Sinicas aliquot fœminas fortè infecerant, ſed ne nomen quidem, patriamve ipſorum ſciſcitari penſi habuerint: ex quo evenit, ut nomen novum novi morbi, quo abhinc Sinas laboraviſſe credimus, ab aliâ quâcunque causâ potiùs deductum fuerit, quàm à Luſitanorum commercio, quippe quorum adnavigatio ad provinciam Sinicam Quantoni, ſeu potiùs exſcenſio, ut tumultuaria, ſic quoque ita brevis fuerit, ut vix ulla in tam vaſto Imperio exſtiterit illius memoria. Diluuntur.

Duo olim acciderunt inter nos eventa, omnium ore celebratiſſima, quæ cum luis venereæ ingreſſu in Europam arctè cohærent, & quæ morbi novitatem apertiſſimè teſtificantur: Alterum quidem, Inventio novi Quænam eventa inter nos novitatem luis vene-

(*a*) De Conſolat. ad Martiam. *Cap. IX.*

reæ evidentiorem fecerint?

orbis à Chriſtophoro Columbo anno 1492, ex quo qui redierunt, ſtupendas regionis illius divitias & inexhauſtas auri mineras non magnificentiùs exaggerabant, quàm de novo quodam & acerbo morbo, quem ibidem contraxerant, conquerebantur dolentiùs: Alterum verò, bellum Neapolitanum, quod annis 1494 & 1495 Gallos inter & Italos, Hiſpanoſque geſtum fuit, & in quo tres illæ gentes morbi novi odium, quo ſe infectas eſſe ſentiebant, aliæ in alias, quaſi maledictis certarent, transferebant. Haud defuere tamen qui olim crediderint, nec deſunt qui credant hodie, luem veneream in Europâ ab omni ævo graſſari, ac ſine ullo prævio contagio ſponte ibi generari vulgivagâ & promiſcuâ venere. At ſi ut inter Sinas, ſic inter nos quoque lues venerea clam irrepſiſſet, à graſſatoribus ſeu Piratis pauculis in extremas aliquot Europæ oras latenter devecta, & in pauculas fœminas vel mercenariæ ſtipis, vel ex infimâ populi fæce initio traducta fuiſſet, à quibus ſed tacito & obſcuro progreſſu in plures dimanaſſet, nullus dubito, ut plerique ſolent falſis quàm veris potentiùs moveri, quin magnâ conſenſione conſpirarent ferè omnes ad aſſerendam morbi antiquitatem; ad jactanda ea Priſcorum loca, quæ huic opinioni faverent; & ad explodendos ſibilis diſſentientes, ſi qui tamen in eo rerum ſtatu auderent diſſentire.

Opinionem noſtram de origine luis venereæ in Europâ, perinde ſtare, ſive lues illa inter Sinas nova ſit, ſive antiqua.

Porrò ne quis immerenti ſtudium partium mihi objecerit, notari velim ad me quod attinet, meamque opinionem, eòdem recidere ſive lues venerea in Provinciam Quantoni à Luſitanis invecta ſit anno 1517, ſive in eâ regione ingenita fuerit & endemia. Si prius enim, jam Sinarum & Europæorum eadem futura eſt conditio, quod contendo, & quemadmodum lues illa ex Inſulâ Hiſpaniolâ in Europam per Hiſpanos traducta fuit, ſic in Sinenſe Imperium ab Europâ per Luſitanos delata fuerit. Si poſterius verò, tunc novus luis venereæ focus in Provinciâ Quantoni, & in urbe *Quan cheu*, quæ Provinciæ caput eſt, admittendus erit, quod nedùm noſtræ adverſetur opinioni, ut etiam cum illâ concordet egregiè; ſiquidem agnoſcimus ipſi (Vide *Lib. I. Cap.* 11.) præter notiſſimum focum Hiſpaniolæ, focos alios ejuſdemmodi complures in variis Americæ & Africæ locis, variiſque Aſiæ Inſulis in mari Indico jacentibus, quæ Zonâ torridâ continentur, ac proinde obſtat nihil quominùs novum alium focum pari jure agnoſcamus, ſi res ita ferat, in provinciâ Sinicâ Quantoni, quæ & ipſa intrà Tropicos ſita eſt. Sed de his ſatis, ſuperque: Nunc pergamus ad alia.

V.

De Cauſis luis venereæ juxta Sinas.

Sinæ Medici tres agnoſcunt cauſas luis venereæ, 1° Commercium libidinis cum infectis: 2°. Spiritûs communionem cum ægris: 3°. Temperiem aëris auſtrinam & pluvioſam, ſi quis æſtum nimium per id tempus concipiat. Vide *Reſponſum IX.*

Prima cauſa in dubium venire non poteſt, quippe quam in Europâ, perinde ac in Sinenſi regno, vulgatiſſimam eſſe notum eſt etiam lippis atque tonſoribus. Id autem illius proprium eſt, quòd morbus eâ contagionis viâ conceptus inferiores corporis partes, quibus peccatum eſt, utrobique maximè inſideat. Miror tantùm omiſſos fuiſſe à Sinenſi Medico alios contagionis modos, quibus lactatione à nutrice in alumnum,

aut ſuctione ab alumno in nutricem lues tranſmittitur, & quorum non dubito quin inter Sinas exempla frequentia ſint.

De causâ *alterâ* jure dubitatur. Certè conſtat in Europâ luem veneream nunquam in diſtans propagari interventu aëris, quo nomine contagio quâ diffundi ſolet, contagioni variolarum, morborumque peſtilentium multùm concedit. Sed haud ſcio an morbus ille, qui reſpiratione concipi à Sinis dicitur, ſit revera ipſa lues venerea, nùm verò potiùs affectio quædam alia nobis incognita, quam Sinæ à lue venereâ ſatis diligenter non diſtinguunt & de quâ amplius anquirendum ſit. Altera dubia.

Tertia videtur omnino falſa, ſed diverſo nomine pro diversâ hypotheſi. Tertia videtur falſa.

1°. Si morbus inter Sinas alienigena ſit, ut opinor, perinde ac inter Europæos, cauſa illa præjudicio tantùm nititur, quod olim & in Europâ quoque invaluerat, cùm primis morbi temporibus à Medicorum plurimis crederetur luem non contagione ſolâ induci, ſed vitio quoque aëris vel diætæ produci, quâ de re vide ſuprà *Pag.* 68. Si vera conjicio, mirari ſuccurreret id commenti, quod delevit jam pridem inter nos dies & experientior rerum uſus, nondùm inter Sinas deletum fuiſſe, niſi quòd minimè mirum eſſe poſſit gentem illam tam exiguos in rebus medicis progreſſus habere, quam palam ſit negligentem eſſe, & indagandi veri parùm ſtudioſam. Vide *Reſponſum VIII.*

2°. Contrà, ſi lues venerea in auſtralibus Sinenſis imperii provinciis ſponte concipiatur ſine contagio ex ſolo rerum non-naturalium vitio, ut Sinæ volunt, & quod ipſe vix credo, nequaquam tamen veriſimile eſt poſſe unquam generari pluviâ & auſtrinâ aëris conſtitutione, quantuſcunque corporis æſtus concurrerit, quippe quæ ne in ipſis quidem Americæ regionibus, ubi olim endemia erat, ne in ipſis quidem Africæ provinciis, ubi etiamnùm endemia eſſe creditur, alio modo unquam concepta fuerit, concipiaturve, quàm immoderato uſu veneris, non illic quidem ſemper impuræ & contaminatæ, ſed tamen ſemper ſpurcæ & promiſcuæ, in quâ commixta multorum ſemina in fracido utero computreſcant, & in virus morâ convertantur.

3°. Sed omiſsâ quæſtione an nova, an antiqua ſit lues venerea inter Sinas, de quâ nondùm liquet, haud inanis eſt ſuſpicioni locus cum lue venereâ ab illis confundi morbum, quempiam alium à lue venereâ, ſed lui affinem, qui Scorbuti congener ſit, vel etiam Scorbutus ipſemet; Et hæc conjectura confirmari videtur, tùm quòd Sinæ aiant morbo illo, quem ſponte concipi volunt, ſuperiores corporis partes potiſſimùm affici, ut hìc à Scorbuto: Tùm quòd narrent iidem in paludoſis Sinenſis imperii provinciis, ubi auſtrina eſt aëris conſtitutio, quaſi endemium eſſe, non aliter ac in Europâ regiones ſimilis temperaturæ ſcorbuto infeſtæ eſſe ſolent.

Cæterùm notari velim ὡς ἐν παρέργῳ, ex longis verborum ambagibus, quibus Sinæ conantur rationem reddere cur lues venerea concepto æſtu intenſiore in auſtrinâ aëris conſtitutione ſponte generetur, colligi poſſe commentitias explicationes, veriùs dicam bullatas nugas, non illis minùs placere, quàm Medicis noſtratibus ſeculo præterito, quo plero-

rumque mentes *Hypotheſium* lenocinio delinitæ, ſeu potiùs inviſcatæ, vana ſectabantur phantaſmata, & nubem inanem, ut Poëtæ de Ixione fingebant, Junonis, hoc eſt, veritatis loco amplexabantur.

VI.

De ſymptomatis luis venereæ in Sinenſi imperio.

Subductis & circumſpectis omnibus, non alia in Reſponſis Pequino miſſis recenſentur luis venereæ ſymptomata, præter 1°. Maculas rubras in pudendis, *Reſp. IX*, id eſt, ut opinor, ulcuſcula cancroſa, ſeu cariem pudendorum: 2°. Ulcera cutis, quæ referunt fructum *Yang mei*, *Reſp. V.* hoc eſt, Puſtulas cutis venereas, ut mihi videtur: 3°. Dolores atroces nervorum & oſſium, *Reſpp. IV & IX*: 4°. Putredinoſas exulcerationes faucium, narium & interiorum oris, *Reſp. IV*: 5°. Demùm capillorum defluvium, *Reſp. X.*

Nolim equidem ex taciturnitate Sinæ Medici, quem Religioſus Societatis Jeſu percontatus eſt, & qui de pluribus ſymptomatibus ſilentium tenuit, ſtatim concludi non alia eſſe luis venereæ ſymptomata in Sinenſi regno; ſed vix induci poſſum ut credam à lue venereâ inter Sinas omnia eadem inferri ſymptomata, quæ inter nos. Non moror Bubones, Phimoſes, Paraphimoſes, Porros, Criſtas, Rhagades &c. quæ tamen inter cætera luis ſymptomata egregium locum obtinere videntur. At verò quis credat Gonorrhœam, quâ nihil in Europâ vulgatius eſt, omitti potuiſſe, ut à Medico Sina omiſſa fuit, dùm leviora recenſet & rariùs obvia, ſi ea morbi ſpecies lui venereæ præluderet in Sinenſi imperio, ut aſſolet in Europâ. Porrò diverſa illa ſpecies & indoles ſymptomatum, quibus lues Europæos, Sinasve affligit, mirabilem in modum confirmat, quæ ſuprà *Lib. I. Cap.* 13. *Pag.* 94. dicta ſunt de variis ſymptomatum ſucceſſionibus, quas lues in Europâ olim habuit.

VII.

De Diagnoſi luis venereæ,

Circa Diagnoſim liquet ex *Reſponſis* luem veneream à Sinis diſtingui 1°. In Adventitiam & Hæreditariam, *Reſp. IV*: 2°. In primùm Invadentem & Recidivam, *Reſp. IV*: 3°. In ſponte conceptam vitio aëris, & contractam contagione, *Reſp. IX*. 4°. Demùm in Recentem & Inveteratam, *Reſp. X.*

Et de ejuſdem prognoſi.

Similiter de Prognoſi ſtatuunt Sinæ 1°. Luem veneream recidivam lue venereâ, quæ primùm invadit, pejorem eſſe; *Reſp. IV*: 2°. Contractam contagione, remediis fortioribus; conceptam ſine contagione, lenioribus impugnandam eſſe; *Reſp. IX*: 3°. Recentem & leviorem inveteratâ & graviore faciliùs curari, *Reſp. X*: Quæ ſanè pauca ſunt de Diagnoſi & Prognoſi morbi tam varii & tam difficilis; ſed injurium eſſet de indiligentiâ expoſtulare, quâ Diagnoſtica & Prognoſtica luis venereæ ſigna propoſita ſunt, cùm de illis nihil ſpecialius quæſitum fuerit.

§. V,

§. V.

Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbis Venereis Sinæ adhibent.

I.

Triplex in genere luis venereæ Therapeia inter Sinas, ſicut inter Europæos.

In ſummâ tres tantùm Therapeias curandæ lui venereæ à primo morbi ingreſſu ad hanc uſque diem in Europâ adhibitas novi: *Primam*, per alterantia & purgantia, quæ *Methodica*; *Alteram*, per Decocta tùm lignorum Guaiaci & Saſſafras, tùm Salſæ-parillæ & radicis Chinæ, quæ *Hidrotica* ſeu *Sudatoria*; *Tertiam*, per Hydrargyrum ſive Mercurium foris admotum, vel internè exhibitum, quæ *Mercurialis* appellatur. *Prima* locum habuit per initia morbi naſcentis, cùm Medici vulgaribus remediis nimiùm confiſi, vel potiùs novis diffiſi iniquiùs ſibi cavebant maximè ab illis methodis, quas *Empiricas* vocitabant. *Altera* in uſum primùm inducta anno 1518, quo Guaiacum innotuit Europæ, magis deinceps inclaruit delatis radice Chinæ, Salſa-parillâ & Saſſafras, & in honore fuit ad annum uſque 1560, à quo tempore paulatim viſa eſt obſoleſcere, ſed ita tamen ut ſatis diù aliquos habuerit probatores. *Tertia* primatum ferè ſemper tenuit, tenetque etiamnùm, quamquam nec paucos, nec indoctos adverſarios experta fuerit.

Ab illis tribus Methodis nedùm abludunt Sinenſium Medicorum Therapeiæ, ſed potiùs cum illis proximè conveniunt, & propiùs quidem, quàm facilè credi poſſet de Methodis curatoriis, quæ uſu receptæ ſunt inter Medicos longo terrarum intervallo diſſitos, moribus & inſtitutione diverſiſſimos, & quibus nulla eſt commercii ſocietas, nec ulla doctrinæ communicatio.

II.

I. Prima, quæ Methodica, impletur potiſſimùm exhibito Decocto Bufonis.

I. Pauca quidem ſuppetunt de *Methodicâ* Sinarum Therapeiâ: In iis enim quæ Pequino reſcripta protulimus, fruſtrà quæras remedia vel alterantia, vel purgantia, intra quæ omnis ea curationis ratio olim fuit. Sed opinor medicamenta hujuſcemodi à Sinenſi Medico de induſtriâ omiſſa fuiſſe, quòd univerſalibus indicationibus magis quàm ſpecialibus ſatisfacerent, ſeu potiùs, quòd ut nobis, ſic & Sinenſibus Medicis illorum inefficacia in curandâ lue comperta eſſet. At verò in dubium venire non poteſt, quin ad Methodicam illam Therapeiam pertineat *Formula II*, quâ deſcribitur Decoctum Bufonis in vino, laudaturque tanquam remedium efficax ad curationem luis recidivæ & inveteratæ. Conſtat (*a*) enim olim & primis morbi temporibus curandæ lui venereæ à Medicorum plurimis adhibita fuiſſe in Europâ juſcula ex Viperis vel ex Serpentibus, imò etiam Vinum, (*b*) in quo Vipera ſuffocata fuerat. Si quid autem opis conferunt Viperæ, ſi quid & Serpentes, non minùs opis conferre poteſt ipſe Bufo (*c*) & ſimili quidem ratione. Quocirca cùm illa reme-

(*a*) Vide ſuprà, *Pag.* 142.

(*b*) Andreas Cæſalpinus, *Art. Medic. Lib. IV. Capp.* 6 & 7.

(*c*) Nonnulli recipiunt Bufones vivos, eoſque extingunt in ſpiritu vini vel vino Malvatico, poſteà eximunt, totos in retortam immittunt, & per gradus igne

dia inter ſe virtute planè affinia ſint, ad eamdem indicationem perinde valere cenſenda ſunt.

Quæ tùm à Sinis, tùm ab Europæis proprio marte videtur excogitata.

Porrò tamen, utcunque congener ſit horumce remediorum natura & indoles, vix induci poſſum ut credam vel nobis Sinas, vel nos Sinis in hoc negotio exemplo præluxiſſe : 1°. Non Sinas nobis, cùm certum ſit (*a*) viperarum juſcula à Sebaſtiano Aquilano, Jacobo Cataneo, Johanne Benedicto &c. curandæ lui venereæ in Europâ adhibita fuiſſe longè ante annum 1517, quo primùm Sinenſe imperium ab Europæis navigatione petitum fuit : 2°. Neque nos Sinis, cùm nulla ſatis idonea cauſa adduci poſſet, cur ab illis in locum viperarum vel ſerpentum, quibus non deſtituebantur, bufones ſuffecti eſſent. Igitur longè veroſimilius eſt, ut Viperæ apud nos, ſic Bufones apud Sinas ab omni ævo in medicinas uſurpata fuiſſe, quæ alexipharmacâ virtute venena depellerent, & inde factum eſſe ut utrobique utrumque remedii genus ad venenum venereum profligandum ex analogiâ pari jure traductum fuerit.

III.

II. Altera Therapeia, quæ Hidrotica, Decoctis ſudorificis obtinetur.

II. Therapeiam Hidroticam implent in Europâ Decocta Guaiaci & Saſſafras, Salſæ-parillæ & radicis Chinæ, quibus addi poſſunt Decocta Buxi, Juniperi, Phillyreæ, Saponariæ, Milii, radicum Cyperi, Bardanæ &c. Debent ergo ad illam Therapeiam referri *Formulæ III & IV*, quibus manifeſtum eſt deſcribi Decocta verè hidrotica & ſudorifica, atque adeò energiæ ſimillimæ, quæ ſi non ex Guaiaco, quod in Sinenſi Imperio deeſſe ſuſpicio eſt, at ſaltem perinde conficiuntur ex radice Chinæ, ex Salsâ-parillâ vel ex plantâ congenere, ex ligno Saſſafras vel ex ligno alio quodam laurini generis & ſimilis efficaciæ, imò ex radicibus Dauci vulgaris, Ariſtolochiæ longæ, Fraxinellæ, Contrayervæ Luſonis, Imperatoriæ majoris &c. plantarum ſcilicet è familiis vulnerariarum & ſudorificarum ; quibus vinum infundi ſolet, (vide *Form. III*) ut olim Decoctis noſtris ſudorificis ; quæ per dies 10, 15, 20 continuos exhibentur, non ſecùs ac Decocta noſtra ſudorifica.

Et hæc utrique genti videtur quoque propria & peculiaris fuiſſe.

Cave tamen inde colligas Nationum alterutram alterutri ſudorificas illas medicinas acceptas debere, Europæos Sinis, Sinaſve Europæis. Ut nobis propria erant Decocta ſudorifica ex ligno Guaiaco, quod Inſula Hiſpaniola largiter præbebat, priùſquam Sinæ adirentur ; ſic Sinis ſua erant Decocta alia, ſimilia quidem, ſed ex ſpeciebus quæ ipſis propriæ erant & peculiares, nempe ex radice Chinæ, quæ in Sinenſi Imperio inquilina eſt, unde nomen habuit ; ex Salsâ-parillâ & ligno Saſſafras, quæ ſpecies cum noſtris cognominibus, vel potiùs cum Americanis, non omnino congruunt ; demùm ex multis aliis plantarum generibus, quæ in Sinenſibus provinciis leguntur, & quas fert tellus illa.

IV.

III Tertia, quæ Mer-

III. Solet in Europâ Hydrargyrus in Therapeiâ mercuriali quatuor

aperto pellunt ſal volatile, egregium ſudoriferum & diureticum ; Spiritus verò vini vel vinum, quo extincti fuere Bufones, habetur expertiſſimum & egregium alexipharmacum internè hauſtum. *Johannes Boeclerus*, Cynoſur. Mater. Medic. continuat. *Tom.* 1. *Pag. m.* 788.

(*a*) Vide *Tom. II.* ad annos 1498. 1505. 1510. ubi de Aquilano, Cataneo, Benedicto, *Pagg.* 579. 597. 613.

curialis, quadruplici modo inter Europæos, triplici inter Sinas impletur.

modis adhiberi: 1°. In Pilulis, Bolis, Catapotiis, quæ Mercurium crudum, vel præparatum admittunt: 2°. In Emplaſtris vel Ceratis, quæ cum Mercurio componuntur: 3°. In Suffitionibus cum Cinnabari, Præparatiſve aliis mercurialibus: 4°. In Unguentis mercurialibus, quibus cutis oblinitur; quæ ſingula medicationum genera variè variant doſi & diuturnitate pro diverſo morbi gradu, aut diversâ ægrorum temperie. Liquet autem ex illis quatuor modis, tres tantùm inter Sinas receptos eſſe.

1°. Pilulas mercuriales, quæ *Formulâ I* deſcribuntur. Conſtant illæ ex Mercurio dulci pereleganti & candidiſſimo, Terrâ Japonicâ, floribus Geniſtæ, Cortice uſtulato Teſtudinis, quæ ſudorificâ virtute pollent, ac demùm ex farinâ Tritici multâ; ſolentque per dies aliquot, plures paucioreſve, devorandæ exhiberi pro morbi vehementiâ, dùm ptyaliſmus moveatur.

2°. Emplaſtra mercurialia, quæ proponuntur *Formulâ V.* Illa quidem in Sinenſi regno non laudantur ad curationem univerſalem, ut olim in Europâ, ſed ad ulcera tantùm venerea, quæ cutem depaſcuntur & ſunt dyſepulota. Recipiunt autem non modò Mercurium dulcem, de quo *ſuprà*, ſed etiam Thus, Myrrham, Sanguinem draconis, quæ inter detergentia; & Camphoram, quæ inter reſolventia & anodyna locum habent. Neque ſubeſt cauſa, cur quis exhorreſcat Auripigmentum, quod cum illis materiebus admiſcetur in Emplaſtrum, ſi attendat Auripigmentum noſtras Sinenſi multò venenoſius, quippe quod pauciores partes ſulfureas, atque adeò tantò plures arſenicales ſive regulinas contineat, non modò in Emplaſtrum externè admovendum, ſed in ipſum Collyrium Lanfranci addi, quo ſolent detergi oris ulcera non ſine periculo ne guttæ quædam deglutiantur.

3°. Suffitiones mercuriales. De his quidem ſilet Medicus Sinenſis, quem R. P. Foureau in conſilium adhibuit, ſed illarum expreſsè meminit Medicus alter Sinenſis, nomine *Li che tchin*, in Opere ſuo prægrandi *de Materiâ Medicâ*, quod inter Sinas celebratum eſt quaſi claſſicum, vocaturque (*a*) *Pen tſao cang mou.* In illo enim ſic legitur,

(*a*) Hoc Opus, quod Voluminibus XXXV Sinico more compactis continetur, Imperatoris *Chi Tſong* II, ſive *Kia tching*, qui mortem obiit anno Chriſti 1567, inſtitutum fuit à Doctore Sinico, nomine *Li che tchin*, cùm eſſet *Tchi hien*, hoc eſt, Præfectus Urbis tertii ordinis, & ab illo ad umbilicum ductum regnante Imperatore *Chin Tſong* II, ſive *Van lie*, qui principatum auſpicatus eſt anno 1573. Pleraque ex optimis quibuſque Libris botanicis, & medicis excerpta ſunt tùm antiquis, tùm recentibus; ſed quibus aiunt ab Auctore additas eſſe de ſuo Compoſitiones remediorum novas 374, ita ut in toto Opere numerentur 8160. Vide R. P. *J. B. du Halde.* Deſcription de la Chine. *Tom III. Pag.* 443 *Col.* 2.

Jacobus Franciſcus Vandermonde, Landrecienſis, Doctor Medicus Facultatis Pariſienſis, dùm Macai, in celebri illo Luſitanorum emporio, quod à Cantono non longè abeſt, Medici regii munere fungebatur, à Rege Luſitaniæ legatus, vaſtiſſimæ hujus Materiæ Medicæ Sinicæ partem illam, in quâ diſſeritur *de Mineralibus*, luſitanicè vertendam curavit à viro, qui utriuſque linguæ ſciens erat: Ipſe verò verſionem illam gallicè interpretatus eſt ſummâ fide, cujus interpretationis manuſcriptæ copia mihi facta eſt, & quam nunc ſequor.

℞. *Mercurii* ℈ j v.
Plumbi & Stanni ana *gr.* L.
Hoang tan, quod lithargyrii genus eſt,
Cinnabaris ana *gr.* xx j v.

Singula in pulverem contrita miſceantur, & dividantur in partes æquales duodecim. Ex parte quâlibet in tubi ſpeciem conformatâ fiant velut ellychnia, quæ oleo immerſa accendantur: (*a*) Æger, ſi fumum quem exhalant, in loco clauſo exhauriat, convaleſcet provocatâ ſalivatione.

IV. Præcipuus & efficaciſſimus Therapeiæ mercurialis modus, nempe illitio unguenti mercurialis, Sinis Medicis hactenùs inauditus eſſe videtur, cùm hac de re verbum nullum nullibi fiat quod ſciam, in quo ſanè vicem Sinarum doleo, quòd eâ deſtituantur medicationis ratione, quæ ſi non una eſt quæ ſit tuta & efficax; at certè omnium tutiſſima eſt & efficaciſſima.

Et venit in ſuſpicionem ultrò citròque datam, acceptamve fuiſſe.

De Mercurio miror profectò, quòd id remedii genus, cujus vis & natura anti-venerea nullâ ratione videtur potuiſſe conjici, ab Europæis & à Sinis in curandâ lue perinde probatum ſit, neque poſſum quin inde adducar in ſuſpicionem ultrò citròque datorum vel acceptorum remediorum, maximè cum attendo ad affinitatem & cognationem, quâ inter ſe conveniunt Pilulæ mercuriales Sinenſes, deſcriptæ *Formulâ I.* & Pilulæ noſtræ Barbaroſſæ, vel in eo quòd addatur utriſque haud mediocris farinæ triticeæ copia. Sed probè ſentio commercium iſtiuſmodi non per Luſitanos, qui Europæorum primi in Sinicum Imperium appulerunt, interceſſiſſe, tùm quòd à Sinis hoſpicio amico tardiùs excepti ſint, nec priùs anno 1560; tùm quòd cùm ſermone non uterentur eodem, vix tria verba initio cum Sinis commutare potuerunt, quæ de Medicinâ fuiſſe nemo credat. Opinor potiùs illud Medicinæ commercium, ſi quod occultius interceſſerit, fuiſſe per interpoſitos Arabes, penes quos olim fuit aliquandiù Literarum & Medicinæ imperium. Sanè compertum eſt uſum medicum Mercurii in Europam inductum fuiſſe exemplo & auctoritate Arabum, pilulaſque mercuriales ab (*b*) iiſdem nobiſcum communicatas. Sed incertum an Arabibus aliqua fuerit cum Sinis ſimilis doctrinæ communicatio, incertius verò an Arabes à Sinis, an Sinæ ab Arabibus Mercurii uſum acceptum habeant? Utinam de his aliquando viderint, quibus licet medicos Sinarum Libros legere & evolvere, atque adeò certò definire utrùm inter Sinas uſus Mercurii antiquus fuerit, & ſi fuerit antiquus, utrùm antiquior quàm inter Arabes?

V.

Proceſſus præparandi Mercurii dulcis plures inter Sinas vulgati, contrà quàm affir-

De cætero non ſatis capio cur Medicus Sinenſis, qui quæſitis meis reſponſa dedit, affirmatiſſimè aſſeveret Mercurium dulcem in Sinenſi Imperio ab unâ tantùm familiâ confici, quæ incolit Urbem *Sou tcheou*

(*a*) Haud diſpar ſuffitionis modus propoſitus olim fuit ab Alexandro Trajano Petronio, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 22. Candela, *inquit ille*, ex Minio (*Cinnabari*) & Cerâ conficiatur, cujus accenſæ vapor ægro inſpiratur, vel ulceribus externis admovetur.

(*b*) Vide ſuprà *Pagg.* 672. 673. 751. 759. ubi de Pilulis Mercurialibus Barbaroſſæ.

fou in Provinciâ *Kiang nan*, cùm in amplâ illâ Materiæ Medicæ Collectione, Sinicè ſcriptâ, & quam *Pen tſao Cang mou* appellari modò dicebam, diſertè proferantur plures Proceſſus ſeu Encheireſes Mercurii ſublimati dulcis, à noſtris paululùm diverſæ, ſed quæ propoſito ſatisfaciant. matur in Reſponſis Pequino ſcriptis.

„ Sic præparatur, *inquit Auctor illius Libri*, *Choui yn fen*, ſive *Kin fen*, Proceſſus I.
„ hoc eſt, Mercurius ſublimatus dulcis.

℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
Aluminis ℥ ij.
Salis marini ℥ j.

„ Conterantur hæc in pulverem, donec nullæ micæ ſplendeant, &
„ contrita indantur in vas ferreum, cui ſuperimponatur vas alte-
„ rum ferreum, quod cum priore conveniat. Obductis commiſſuris
„ luto ex cineribus & ſale communi, ignis ſuppenatur per tres
„ horas. Finitâ operatione reperietur, in parte ſuperiore vaſis, *Kin*
„ *fen*, ſeu Mercurius ſublimatus dulcis, candidiſſimus.

„ Sunt qui præferant ſequentes Proceſſus, *pergit ille*. Proceſſus II.
„ ℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Vitrioli viridis* ʒ vij.
„ *Salis marini* ʒ v.
„ Contere & deinde te gere, ut *ſuprà*.

„ Vel ℞. *Vitrioli viridis* ℥ jv. Proceſſus III.
„ *Salis marini* ℥ j.
„ *Nitri purificati* ʒ v.
„ Quæ contrita in pulverem, & unà commixta exponantur igni, donec
„ materies flaveſcat.
„ Ex hac effinge pilulas ſive globos, & deinde
„ ℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Globulorum*, de quibus modò, ℥ ij.
„ *Aluminis* ʒ j.
„ Contere, miſce & te gere ut *ſuprà*.

§. VI.

Therapeiæ noſtræ cum Sinicâ collatio, ut liqueat utra utri in curandâ lue venereâ præſtet efficacitate.

I.

Ex dictis conficitur Sinas nihilò aliter, quàm nos, duas & eaſdem indicationes ſibi proponere in curandâ lue venereâ; *Alteram*, ut virus ſeu ſeminium morbificum, ſanguini infuſum, expellatur ſudatione: *Alteram*, ut ejiciatur ſalivatione. Illi diaphoreticis, hidroticis, ſudoriferis; huic præparatis, vel ſuffumigiis mercurialibus conantur ſatisfacere. Sinæ pari nobiſcum conſilio ad luem veneream curandam aggrediuntur.

At verò ſi pari nobiſcum conſilio ad curandam luem veneream aggrediuntur Sinæ, certè non pari ſucceſſu. Nobis ita proſperè ſuccedit ea curatio, ut maximè optabile foret, ſi cæteris morbis chronicis mederemur non infeliciùs: Sinis verò, qui mitioribus tamen morbis venereis conflictantur, longè ſecùs, ut ſuprà vidimus §. *II. Pag.* DXLVII, quod equi- Sed non curant pari ſucceſſu.

dem facilè credo, cùm nec ſatis ſalutarem, nec ſatis efficacem medicinam ſperare liceat ab iis medicaminibus, quæ Sinæ morbo adhibent.

II.

Inefficacia I. Decocti Bufonis, quod exhibent.

1°. Non à Decocto Bufonis. Quid enim opis eſſe poteſt in Decocto Bufonis, & unius quidem Bufonis, cùm Viperæ, quæ virtute præpollent, plures & pluries in juſculis coctæ, nihil unquam præſtiterint in Europâ admodùm utile.

III.

II. Decoctorum ſudorificorum, quæ præparant.

2°. Non à Decoctis ſudorificis, quia in illis deeſt Guaiacum, cujus virtus præcipua eſt & efficaciſſima; quia exhibentur ſemel tantùm in die, manè ſcilicet; quia non exhibentur, niſi per dies 10, 12, vel ad ſummum 20; cùm decocta noſtra hidrotica, quorum efficacitas major eſt ob additum Guaiacum; quæ ter in die exhibentur manè, poſtmeridianis horis, & veſperi; quæ per menſem integrum exhibentur, ſpem ſemper fruſtrentur in lue inveteratâ & gravi, & raro impleant etiam in levi & recenti.

IV.

III. Pilularum mercurialium quas adhibent.

3°. Non à Pilulis mercurialibus, quibus vix ineſt Mercurii dulcis pars vigeſima tertia, quarum doſes duæ quotidianæ vix æquant *grana* xviij Mercurii dulcis, & quæ per dies tantùm 6 aut 7, vel ad ſummum 11 aut 12 iterantur; cùm pilulæ noſtræ mercuriales confirmatum morbum vix unquam vincant, quæ tamen & majore doſi Mercurii dulcis conſtant, & diuturniùs ſumi ſolent.

V.

IV. Emplaſtrorum mercurialium, quæ admovent.

4°. Non ab Emplaſtris mercurialibus, quæ merè topica ſunt, quæ morbis topicis tantùm, hoc eſt, cutaneis ulceribus, adhibentur, quæ vix quartam Mercurii dulcis partem admittunt; cùm Emplaſtra mercurialia noſtra, quæ latiori corporis ſuperficiei admoventur, & quæ majorem recipiunt Mercurii copiam, jam dudùm obſoleverint propter manifeſtam inefficaciam.

VI.

V. Suffumigii mercurialis, quo utuntur.

5°. Non Suffumigio mercuriali, quippe fumus parcior & tenuior, in quem abit ellychnium Mercurio dulci & Cinnabari infartum, non poteſt virtute eâdem pollere, quâ denſior & copioſior fumus, quem exhalat Cinnabaris in prunas injecta, cùm deflagrat. Quocirca, cùm ſuffitio poſteriore, hoc eſt, noſtrâ methodo adhibita morbo rebelli & pertinaci nunquam medeatur, argumento eſt multò minùs eidem mederi poſſe ſuffitionem alteram, quæ celebratur more Sinico.

VII.

Quocirca ter, quaterque beati ſunt, quòd morbis venereis levioribus conflictentur.

Proinde cauſa ſubeſt, & juſta quidem, cur ſibi gratulentur Sinæ, quòd morbis venereis conflictentur levioribus, contrà quos ſi non perpetuò, at ſaltem plerumque ſatis valent remedia, quæ vulgò adhibent. Sanè ſi morbis tentarentur æquè difficilibus ac in Europâ, vix puto fieri unquam poſſe ut ad ſanitatem venirent, niſi neceſſitate coacti & Europæorum exemplo moniti meliorem viam inſiſterent, & miſſis ineptiis veram & efficacem morbi medicinam, hoc eſt, hydrargyroſin, aliquando tandem amplecterentur.

ADDENDA.

Ad *Pag.* DXLIX. *lin.* 18.

Kin ſen Species illa videtur potiùs eſſe Panacea Mercurialis quàm Mercurius dulcis.

Ut exploraretur præparationis illius natura, materiam omnem, quantulacunque Pequino tranſmiſſa fuerat, Guillelmo Franciſco Rouëlle, Pharmacopœo Pariſienſi, utriuſque Pharmaciæ peritiſſimo, recognoſcendam dedi, in quo negotio diligentem operam ille præſtitit, & ſequentia obſervavit ſedulò,

I. Interſperſas in Sinicâ illâ Panaceâ ſplendere lamellas aliquot, Talci æmulas, tenues, complanatas, Panaceâ leviores, quæ à cæteris Panaceæ atomis facilè poſſent ſummâ acu ſeligi.

II. Inſtitutâ ex arte ſublimatione Panaceæ atomos omnes de more ad ſuperiorem matratioli partem ſublimes avolaſſe, ſuperſtitibus in fundo illis tantùm lamellis, ſed nitore jam depoſito obſcuratis, quod probat à cæteris Panaceæ atomis diverſas eſſe.

III. Poſt ſublimationem conſpicuos fuiſſe in collo matratioli globulos aliquot redivivi Mercurii, unde colligi poteſt Panaceam illam Sinicam ritè præparatam eſſe, & mercurialibus atomis maximè ſaturatam.

IV. Sublimatam Panaceam in aquâ perfectè ſolubilem fuiſſe, lamellas illas minimè; quod arguit magis ac magis diverſam eſſe illarum naturam.

V. Lamellas illas accenſo carboni ſuperimpoſitas in fumos omnino abiiſſe, argumento quidem non fuiſſe Talci bracteas, indicio verò partes fuiſſe potiùs arſenicales, de quo tamen ob paucitatem ſatis compertum non eſt

VI. Solutioni Panaceæ illius Sinicæ, & ſolutioni ſimili Panaceæ more noſtro præparatæ perinde inſtillata fuiſſe Oleum Tartari per deliquium, ſolutionem ſalis volatilis Salis Ammoniaci, aquam calcis, ſolutionem calcis & auripigmenti &c. quibus in utrâque mutationes inductæ ſunt ita ſimiles, ut ovum ovo ſimilius non ſit

Obfuit materiæ paucitas, ne plura inſtituerentur experimenta, quibus Panaceæ illius natura liquidiùs pateſieret. Sed cùm ea præparatio elegans ſit, & uſui eſſe poſſit, modò ab omni arſenicalium partium conſortio libera ſit, curæ mihi erit ut à R R. P P. Societatis Jeſu, Pequini degentibus, majus illius pondus proximè impetrem, quò poſſit illa in partes ſuas analyticè reſolvi, parteſque ſingulæ penitiùs introſpici, & certiùs recognoſci.

INDEX RERUM

Quæ continentur Tomo Primo.

A

*A*Bortus frequens à cauſâ venereâ. *pag.* 429
Abortus tempore hydrargyroſeos. 483
Abſceſſus venereus Perinei. 300 & *ſeqq.*
Vid. *Perinei Abſceſſum venereum.*
Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ oſſium à cauſâ venereâ. 416. 417
Quomodo diſtinguendus? 438
Adminiſtratio unguenti mercurialis. 465
Vid. *Hydrargyroſim.*
Admiſſio veneni venerei, quibus viis fiat? 130 & *ſeqq.*
Unde æſtimanda veniat? 133
Ægilops à lue venereâ. 422
Aëris intemperies luem veneream non adduxit. 68
Æthiopes mercuriales varii. 167
Igne præparatus.
Confectus ſolo tritu.
Vulgaris.
Alkaliſatus.
Anti-phthiſicus.
Anti-ſcorbuticus.
Diureticus.
Catharticus. 167
Æthiops mineralis.
Anti-phthiſicus.
Anti-rheumaticus.
Anti-ſcorbuticus.
Purgans.
Diureticus.
Alkaliſatus. 525
Vide *Mercurialia.*
Affectus varii, qui ab ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuccedunt. 360 & *ſeqq.*
Affectus cum lue venereâ conjuncti, qui poſt hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt. 496 & *ſeqq.*
Gonorrhœa. 497
Porri venerei. 500
Phimoſis & Paraphimoſis. 500
Condylomata & Criſtæ. 502
Fiſtula ani, & lachrymalis. 502
Dolores Arthritici & Rheumatici. 503
Herpetes & Lichenes. 504
Rhagades manuum. 504
Ulcera contumacia. 505
Caries oſſium. 507
Scorbutus. 509
Strumæ ſive Scrofulæ. 510
Affectus penè deſperati, qui poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 511. & *ſeqq.*
Tumores Teſtium. 511
Penis diſtortio. 513
Impotentia ad venerem. 514
Nodi, ganglia, tubercula, gummata. 515
Exoſtoſes. 515
Dolor oſteocopus. 516
Carcinomata. 517
Ulcus uteri. 518
Paralyſis. 520
Tremor artuum. 521
Alopecia. 521
Depreſſio naſi. 522
Deperditio columellæ. 522
Jactura oſſium palatinorum. 522
Affinitatum Scala, juxta quam humores varii à ſeminio venereo tardiùs citiùſve ſolent infici. 405
1°. Humores ſeminales. 405
2°. Humores cutanei. 405. 406
3°. Mucus oris & narium. 406
4° Synovia articulorum. 406
5° Succi medullares. 406
6°. Lympha. 406
7°. Humores oculorum. 406
8° Cerumen aurium, & bilis. 406
Qui ordo aliquando tamen pervertitur & multis de cauſis. 407
Africa An luem veneream endemiam habuerit? 85
Quâ de cauſâ? 93
An inde in Americam traducta, ut Sydenhamio viſum eſt? 88 89

Agrypniæ

Agrypnia à cauſâ venereâ. 245

Agyrtæ & Circulatores non alio ſcriptitant conſilio, quàm ut lucriferam celebritatem arcano ſuo comparent. *Præf.* ij

Albaras. Vide *Leprum Arabum.*

Albugines in oculis à cauſâ venereâ. 421

Alderetus, Profeſſor Medicus Salmanticenſis, primus adhibuit cathæretica ad exſtirpationem caruncularum in urethrâ. 317

Alopecia venerea in tertiâ luis periodo primùm apparuit. 97. 99

Alopecia venerea explicatur. 411

Alopecia venerea, ſi hydrargyroſeos efficaciam vincat, vix ſanatur. 522

Remedia alopeciæ. 522

Alumni lactentes quibuſnam morbis venereis obnoxii ſint? 335. & 349

Ambræ griſeæ tinctura cum aquâ Rabelii. 534

Ambroſii (Syrupus Sancti) laudatur ad curationem luis venereæ. 154

Paratur ex decoctis ficubus cum milio. *Ibid.*

America devicta Victores ſuos corrupit morbo peſſimo, nempe lue venereâ, ut Aſia Romanos olim contaminaverat vitiis. *Præf.* jv

Ἀναφαλαντίασις venerea, ſeu glabrities ſuperciliorum. 411

Anathymiaſis. 169 & *ſeqq.*

Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria ſit, Anathymiaſis, an Hydrargyroſis? 236. & *ſeqq.*

Anathymiaſis hydrargyroſi periculoſior. 239

Inefficacior. 241

Morbi minùs abſolutoria. 242

Proinde planè rejicienda. 243

Vel morbis cutaneis tantùm adhibenda. 243

Cum requiſitis etiam cautionibus, 243

Vid. *Suffumigia* & *Suffumigationes.*

Anathymiaſis, ſeu methodus Suffumigiorum in uſum revocatur ab Aretalogo. quodam *Præf.* jv

Sed compertum fuit minùs commodam, tutam, efficacem eſſe, quàm hydrargyroſim. *Præf.* jv

Andrada (Ferdinandus Perez de) primus Luſitanorum appulit Cantonum anno 1517. ubi prudenter ſe geſſit. DLVI

Andrada (Simon de) Ferdinandi Perezii frater, qui in Cantoni portum invectus eſt poſt fratris diſceſſum, in Sinas graſſatus eſt licentiâ planè militari cum ſuis ſociis nautiſque, à quibus ideò videtur lues venerea in Sinas traducta fuiſſe. DLVI

Andron. Species Oſcheo-hydroceles Malabaris peculiaris. 89

Angli luem veneream à Gallis concepere, unde fit ut ab illis appelletur *Variola Gallica*: maximè vero commercio cum Burdigalenſibus, quamobrem luem veneream olim appellabant *Morbum Burdigalenſem.* 82

Anglica febris. 10

Vid. *Febrem ſudatoriam.*

Animalcula. Non deſunt, qui opinentur luem veneream produci ab animalculis minutiſſimis & mordacibus. 127. 128

Hiſtoria Circulatoris cujuſdam, qui aiebat morbos omnes ab animalculis produci. 128. 129

Ankyloſis venerea. 402

Annus, unde principium olim duxerit ante annum 1564? 114

Anonymus. Verſus duo Græci Anonymi, qui dialogum ſcripſit *de Vulpe & Lupo*, proponuntur & explicantur. 20

Anorexia à lue venereâ. 426

Anthropophagi. Indigenæ Inſulæ *Haiti* ſive Hiſpaniolæ non erant Anthropophagi, ut à quibuſdam ſupponitur. 91

Anti-chœradica medicamenta *de Rotrou*, Empirici. 530

Quâ ratione adminiſtranda? 532

Antillæ à Chriſtophoro Columbo detectæ anno 1492. 74

Lues venerea in illis olim endemia fuit. 75 & *ſeqq.*

Antiquitas luis venereæ, neque ullis argumentis probari poteſt. 7 & *ſeqq.*

Neque ullis Veterum teſtimoniis. 13 & *ſeqq.*

Neque locis aliquot aliis à Domno Calmet nuper productis. 18 & *ſeqq.*

Neque Verſibus græcis duobus, quæ à Meurſio proponùntur in *Gloſſario Græco-Barbaro.* 20

Neque locis ullis, quæ è Bibliis ſacris detorqueri ſolent. 21 & *ſeqq.*

Neque vitis Sancti Bennonis, aut Sanctæ Columbæ. 29 & *ſeqq.*

Neque teſtimoniis à Becketto productis. 49 & *ſeqq.*

Antonii (Ignis ſacer Sancti) qui nono & decimo ſeculo in Galliis graſſatus eſt,

jam pridem evanuit. 10.

Apion, improbus ille Judæorum calumniator, ulcere penis laboravit. 55

Apollinarius ſcripſit morbum Jobi fuiſſe Elephantiaſim. 28

Aqua argenti vivi, Vid. *Hydrargyrum*, vel *Mercurium*.

Aquæ mercuriales corroſivæ. 169

Aquæ mercuriales verè deleteriæ ab imprudentibus Agyrtis ad curationem luis venereæ exhibitæ. 169

Aqua Rabelii, empirici cujuſdam. 533
Menthæ Quercetani. 534

Aqua pendente (Hieronymus Fabricius ab) primus videtur propoſuiſſe introductionem turundarum lintearum in urethram ad ſtranguriam veneream. 319

Arabes. Medici Arabes cur primi & ſæpe differuerint de puſtulis & ulceribus virgæ, ortis ex coitu cum fœdâ vel impurâ, hoc eſt, cum menſtruatâ muliere. 93
Primi omnium auſi ſunt Mercurium foris illitum adhibere. 156 157

Arabes literarum & medicinæ aliquandiu arbitri fuerunt. DLXIV
Illis accepta referenda ſunt, tùm uſus medicus Mercurii, tùm pilulæ mercuriales Barbaroſſæ. DLXIV
Videtur per illos nobiſcum cum Sinis aliquid commercii interceſſiſſe, antequam Sinæ nobis noti eſſent. DLXIV

Arcana multa Agyrtarum ad luem veneream curandam, ſed periculoſa & deleteria. 168

Arcana. An liceat Medico arcana ſua celare ſi efficacia ſint? *Præf.* ij. v.

Arcanum Corallinum. 169

Ardentium morbus, qui in Galliis olim graſſatus eſt, evanuit jam dudùm. 10

Ardern (Johannes) Chirurgus Anglus, de arſurâ ſive incendio locutus eſt. 50
Sed hæc de Gonorrhœâ venereâ non debent intelligi. 52
Quod ait de phimoſi, paraphimoſi, carunculis urethræ & bubone, non de venereis, ſed de ſimplicibus debent quoque intelligi. 55. 57

Ardor. Vide *Arſuram*.

Argelata (Petrus de) An venereas virgæ puſtulas notas habuerit? 41 & *ſeqq.*

Argentum vivum. Vid. *Mercurium*, vel *Hydrargyrum*.

Argumenta diluuntur, quæ pro ſtabiliendâ luis venereæ antiquitate à quibusdam proferuntur. 7. 64

Argumenta pro nimiùm parcâ hydrargyroſi adducuntur. 491
Et diluuntur vel refelluntur. 492
493

Argumenta, quibus probatur luem veneream inter Sinas novam eſſe. DLIII
DLIV
Quibus evincitur à provinciis auſtralibus in boreales propagatam fuiſſe. DLV
Quibus colligitur à Luſitanis in Sinas devectam fuiſſe. DLVI
Quæ in contrarium adduci poſſunt, diluuntur. DLVII
Cur Sinæ luem veneream *Morbum Luſitanicum* non appellavere, ſi à Luſitanis invecta fuerit, ut à Japoniis appellari compertum eſt? DLVII

Arſenicum ſuffumigiis malignis ad luem veneream olim additum, ſicut & ſuffitionibus additur ad purgandas ædes peſtilentes. 171.

Arſenici uſus exterior à multis laudatur ad *mortificandos*, ut aiunt, bubones carcinomatodes. 345
Sed meritò ſuſpectus eſt. *Ibid.*

Arſura. Quid eo nomine Medici, Chirurgique olim intellexerint? 49 & *ſeqq.*
Concubitu cum leproſis inductam fuiſſe. 52
A gonorrhœâ virulentâ abfuiſſe ex toto. 52 & *ſeqq.*

Artuum tremor à causâ venereâ. 425

Artuum tremor à causâ venereâ, ſi hydrargyroſeos efficaciam eluſerit, quâ ratione curandus? 521

Aſthma à lue venereâ. 425

Aſtrorum influxu lues venerea inducta non fuit. 67. 68

Atrophia à lue venereâ. 427

Avenionenſe lupanar. A quo conſtitutum fuerit? 58.
Ejus Statuta. 58 & *ſeqq.*
An genuina ſint? 60
Æquiùs condita, quam Statuta lupanarium Londinenſium. 62
Minimè probant luem veneream olim graſſatam fuiſſe. 61 & *ſeqq.*

Avenionis Pons. Quid acciderit ſuper pontem illum? 167

Auguſtus. An laboraverit lue venereâ? 14. 15. 18. 19

Aurifica tinctura *de Rotrou*. 530

Aurificum elixirium ejuſdem. 530

Auripigmentum addebatur ſuffumigiis ad

luem veneream, ſicut etiamnùm additur ſuffimentis ad purgandas ædes peſtilentes. 171
Additur à Medicis Sinis in Emplaſtrum, quod ulceribus venereis admovetur, ſicut & à nobis in Collyrium Lanfranci. DLXIII
Aurium Tinnitus venereus primùm à Falloppio obſervatus fuit, circa annum 1562. 98
Aurium morbi venerei. 402. 411
Vid. *Morbos aurium*.
Auſonius. Epigramma Auſonii à D. Calmet objectum explicatur. 19

B

B Aco (Franciſcus) de Verulamio, conſentit cum Leonardo Fioravanti de primâ causâ luis venereæ. 72
Balani Tumoris Deſcriptio. 360
Cauſæ. 361
Symptomata. 363
Diagnoſis. 364
Prognoſis. 365
Curatio. 366 & *ſeqq.*
Inflammationis reſolutio. 366
Declinatio gangrænæ. 363
Gangrænæ repreſſio. 370
Balſamum, quod vulgò *chalybis* dicitur. 536
Barbaroſſæ pilulæ ex Mercurio crudo & remediis purgantibus componebantur. 166. 167
Deſcribuntur à Petro de Bayro. *Ibid.*
Bardanæ decoctum. An utile ſit ad luis venereæ curationem? 154
An à Petro Pena exhibitum fuerit Henrico III. lue vereneâ laboranti? 154. 155
Barthema (Ludovicus de) Bononienſis, quo tempore & per quas regiones peregrinatus ſit? 83
Quid narret de origine luis venereæ apud Calicutanos. 84
Bartholinus (Thomas) commendat ad curationem gonorrhϾ infuſionem cantharidum in vino albo. 271
Baryecoia à lue venereâ. 423
Baſiatione poteſt lues venerea traduci. 124
Bateanea Pharmacopœa proponit ſyrupum Sancti Ambroſii, ſeu Decoctum Ambroſianum, tanquam *Diaphoreticum nobile*. 154
Beckettus (Guillelmus) Chirurgus Londinenſis, multa teſtimonia nuper produxit pro antiquitate luis venereæ & gonorrhϾ virulentæ, quæ explicantur & diluuntur. 49 & *ſeqq.*
Bedeſrangi, nomen luis venereæ apud Perſas. 83
Belgæ ab Hiſpanis luem veneream contraxerunt, quam idcirco vocant *Morbum Hiſpanicum*. 82
Bencius (Hugo) Medicus Senenſis, quo tempore floruerit? 44
Refert inter *Conſilia* ſua *Medica* caſum, quo luem veneream depingi contendunt. 44. 45
Sed probatur nullos in illo morbos alios deſcribi, quàm vulgò cognitos, quos ipſe nominatim recenſet. 45. 46
In ſummâ poſſe ſuſpicioni locum eſſe Scorbutum ibidem deſcribi. 46. 47
Nullâ verò ratione agnoſci poſſe in illo caſu luem veneream. 48. 49
Benno (Sanctus) quo tempore vixerit? 29
Ex Libro Miraculorum Sancti Bennonis non poſſe colligi luem veneream cognitam fuiſſe antiquitùs. 29
Bethencourt (Jacobus à) gonorrhœam veneream accuratè deſcripſit anno 1527. 98
Bibliotheca Chronologica Auctorum Aphrodiſiacorum quo conſilio inſtituta fuerit? *Præf.* vj
Quibus auxiliis aucta & amplificata? *Præf.* vj
Blegny (Nicolaus de) in quâ parte credat gonorrhœam ſedem habere in mulieribus? 249
Bocheta ſudorifica. 146
Boerhaave (Hermannus) Quid ſentiat de efficacitate decocti Guaiaci ad curationem luis venereæ? 221 & *ſeqq.*
An ſatis rectè ſentiat? 222 & *ſeqq.*
Boile. Circulator hoc nomine appellatus contendebat non ita pridem Lutetiæ morbos omnes ab animalculis inferri, ſingulos ſingulis. 128. 129
Bolducius (Jacobus) Capucinus, exiſtimabat morbum Jobi eumdem fuiſſe atque luem veneream, in quo falſus eſt. 27
Bolle (*Il Malo delle*) Lues Venerea, ſic nominatur à Tuſcis. 4
Bolognínus (Angelus) hydrargyroſim enucleatiſſimè explicavit jam ab anno 1506. 159
Suffumigiorum quoque mentionem primus fecit. 170

Borgia (Alphonſus) Alexandri VI ex fratre nepos, moritur ex therapeiâ mercuriali. 143
Borozail, nomen luis venereæ apud Æthiopes. 85
Braſſavolus (Antonius Muſa) putavit luis venereæ originem in Europâ deducendam eſſe à ſcorto vulgari, cujus in utero abſceſſus latebat. 69
Confitetur tamen luem veneream in Hiſpaniolâ endemiam olim fuiſſe. 75
Deſcripſit gonorrhœam virulentam anno 1551. 97
Sævitia luis venereæ jam remiſſa erat illius ætate. 104
Bronchocele frequens & communis morbus in regionibus ſubalpinis. 89
Broſule (*Lo malo de le*) Lues Venerea ſic dicta à Lombardis. 4
Bubas, *Buvas*, *Buas*, *Boas*. Lues Venerea ab Hiſpanis ſic vocata fuit. 4
Bubones inguinum ab aliquot Medicis ante annum 1494 deſcriptos, non fuiſſe venereos. 41 & *ſeqq.*
Non obſervatos fuiſſe, niſi in tertiâ periodo luis venereæ. 96
Bubonis venerei, vulgò *Poulain*, Deſcriptio. 323
Differentiæ. 323
Cauſæ. 324
Symptomata. 326
Diagnoſis. 328
Prognoſis. 328
Curatio. 1°. Reſolutione. 329. 330 & *ſeqq.*
2°. Suppuratione. 332 & *ſeqq.*
Conſectaria allatæ bubonum ætiologiæ. 334 & *ſeqq.*
Bubones venerei poſſunt enaſci ponè aures, & in axillis. 334
Quibuſnam in caſibus? *ibid.* & 335
Cur verò nunquam in internis glandulis? 335
Bubonis fiſtuloſi Deſcriptio & Differentiæ. 336
Cauſæ. 336. 337
Symptomata. 337
Diagnoſis & Prognoſis. 338
Curatio. 338
Bubonis Skirrhodis Deſcriptio & Differentiæ. 340
Cauſæ. 340
Symptomata. 340. 341
Diagnoſis & Prognoſis. 341
Curatio. 341
Bubonis carcinomatodis Deſcriptio & Differentiæ. 342
Cauſæ. 343
Symptomata. 343. 344
Diagnoſis & Prognoſis. 344
Curatio radicalis & abſoluta. 345
Palliativa. 346 & *ſeqq.*
Bubo ſive Panus inguinum, IV ſignum commemorativum luis venereæ. 441
Bufonis decoctum in vino laudatur à Sinis contrà luem veneream. DXLIII
Quod remedii genus cum decocto Viperarum conferri poteſt, quo Medici Europæi primo morbi ingreſſu utebantur. DLXI
Neque tamen videtur ab Europæis acceptum ullomodo. DLXII
Bullæ Cryſtallinæ, tardiſſimum luis venereæ ſymptoma, primùm deſcriptæ à Johanne Hartmanno. 98
Videntur differre à Cryſtallinâ Tanequini Guilhaumet, Johannis Colle, & Frederici Monavii. *Ibid.*
Bullarum cryſtallinarum Deſcriptio in viris & in fœminis. 361
Cauſæ. 361. 362
Symptomata. 363
Diagnoſis. 364
Prognoſis. 365
Curatio. 366 & *ſeqq.*
Burning ſive *Brenning*. Quid eâ voce apud Anglos Medicos olim ſignificatum fuerit? 49
Morbus ille concubitu cum leproſis inducebatur. 52
A gonorrhœâ virulentâ omnino diverſus fuit. 52 & *ſeqq.*
Butios. Sic dicti in Hiſpaniolâ Medicaſtri indigenæ. 90

C

Cacao. Butyrum è Cacao eductum utile in componendo unguento mercuriali blandiore & cuti fovendæ accommodato. 465
Cachectici quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 460. 461.
Cachou ſive *Catechu*, vulgò Terra Japonica, utilis vi ſuâ aſtrictoriâ ad gonorrhœam inveteratam. 498
Apellatur *Eul tcha* à Sinis, à quibus curandæ lui venereæ adhibetur. DLXIX.
Cæſalpinus (Andreas) narrat luem veneream primùm inductam fuiſſe ab epotis vinis, quæ ab Hiſpanis Leproſorum ſanguine infecta fuerant. 78

Calat ſive *Callac*, Chirurgus Pariſienſis, venditat diù tanquam arcanum panchreſtum, ptiſanam ſudorificam catharticam. 152
Compoſitio vera ptiſanæ ſudorificæ ab illo venditatæ. 529
Calefactiones & *Carolos inter pellem & præputium virgæ* diſtingui à puſtulis venereis ſeu carie gallicâ. 43
Calicutani luem veneream à Luſitanis contagione concepere. 84
Calmet (Domnus Auguſtinus) è Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, loca quædam nuper produxit, ut probaret luem veneream antiquitùs notam fuiſſe, quæ refelluntur. 18 & *ſeqq.*
Opinatur luem veneream eamdem eſſe, quam Lepram à Moſe deſcriptam, in quo falſus eſt. 24
Arbitratur morbum Jobi à lue venereâ hodiernâ non diſcrepaviſſe, in quo pariter errat. 25
Cambuca. Quid eo nomine Paracelſus intellexerit? 323
Campanus morbus. An idem fuerit ac lues venerea? 17. 18
Cancer mammarum à lue venereâ. 427
Canibus familiaris morbus, à lue venereâ planè diverſus eſt. 12
Canones VIII diagnoſtici luis venereæ. 442
Ex quorum I. II. III. certa eſt demonſtratio luis venereæ. 442. 443
Ex quorum IV. & V. urgens eſt præſumptio de lue venereâ. 443
Ex quorum VI. & VII, ut in re de quâ non liquet, ampliatio concluditur. 443
Ex quorum VIII. plena de lue venereâ abſolutio. 443
Canones generales hydrargyroſeos. 474
Maximè hydrargyroſeos parcioris & intercalatæ. 494. 495
Cantharidum uſus internus commendatur ad gonorrhœam à Bartholino & ab aliis. 271
Sed meritò reprobatur, tanquam pernitioſus. 272
Neque videtur adhiberi unquam poſſe etiam gonorrhœæ inveteratæ, quanquam à Petro Garidello laudetur ad contumacem gonorrhœam, tanquam expertus. 499
Capiſtratio oris, vulgò *Bridure.* 486
Capitis gravitas à lue venereâ. 424
Capitis tumefactio in hydrargyroſi. 476. 487
Capſa Pequino miſſa ſpeciebus plena, quæ à Sinis Medicis lui venereæ curandæ adhibentur. DXXXVIII
Carçaparilla. Vide *Sarſam-parillam.*
Carcinomata venerea, ſi hydrargyroſi legitimæ non cedant, quomodo tractanda ſint? 517
Caries oſſium in ſecundâ tantùm periodo luis venereæ obſervata eſt. 96
Caries oſſium, etiam tenerrimorum, ſi ſit emendabilis, perſanatur hydrargyroſi, contrà quàm Hermanno Boerhaavio viſum fuit. 223 & *ſeqq.*
Caries oſſium venerea. 402. 417. 418
Quomodo diſtinguenda à carie non venereâ? 437. 438
Caries oſſium venerea poſt hydrargyroſim ſupereſt, & quare? 507
Quotuplex ſit, & quæ illius remedia? 507. 508
Caries pudendorum, vulgò gallicè *Chancres.* 348 & *ſeqq.*
Vid. *Ulcuſcula cancroſa pudendorum.*
Caro humana in eſcam apparata, temerè creditur luem veneream primùm invexiſſe. 71
Ut & caro Ivanæ in cibos adhibita. 73
Carolus VIII. Rex Francorum, de regno Neapolitano invadendo cogitat, & ideò pacem componit cum Ferdinando, Rege Aragoniæ, 79
Regnum Neapolitanum armis occupat. 80
Carolus V. Imperator, laboravit lue venereâ. 2
Et uſus eſt inter primos decocto Radicis Chinæ. 150
Carolus IX, Rex Galliarum, laboravit carunculâ in urethrâ ex gonorrhœâ virulentâ. 2
Carolus à Lotharingiâ, Caput fœderatorum, ſeu potiùs perduellium adversùs Henricum III & Henricum IV, Reges Galliarum, ægrotavit ex gonorrhœâ virulentâ. 3
Caroli, Vide *Calefactiones*
Carpus (Jacobus Berengarius) non fuit auctor Mercurii ad curandam luem veneream adhibendi formâ linimenti, contrà quàm à Falloppio narratur. 159
Carunculæ in Urethrâ. 310
An reipſa dentur ullæ? 310. 312

Quomodo curandæ? 317 & *ſeqq.*

Cataracta venerea. 402. 422

Catameniorum eruptio in ipsâ hydrargyroſi. 482

Cataneus (Jacobus) Hydrargyroſim inter primos deſcribit. 150

Sicut & Anathymiaſim. 170

Catechu, Vid. *Cachou.*

Cauliaco (Guido de) An in illius Chirurgiâ mentio fiat morborum venereorum? 40 & *ſeqq.*

Cauſæ gonorrhœæ virulentæ.

Conjunctæ. 205

Antecedentes. 251

Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 283

ſpuriæ. 287

Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 290

Tumoris Teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 296

Abſceſſûs venerei Perinei. 300

Gonorrhœæ habitualis. 306

Stranguriæ venereæ. 309 & *ſeqq.*

Cauſæ Bubonis venerei. 324

Bubonis venerei fiſtuloſi 336. 337

ſkirrhodis. 340

carcinomatodis. 343

Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 349

Tumoris præputii & balani. 361

Phimoſeos & Paraphimoſeos. 361

Bullarum cryſtallinarum. 361

Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 372. 373

Gangrænæ genitalium. 378

Porrorum, verrucarum & condylomatum. 386

Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 392

Luis venereæ confirmatæ. 404 & *ſeqq.*

Cauſæ luis venereæ tres à Sinis recenſentur. DXLVI

Commercium libidinis cum infectis, quod certum eſt. DLVIII

Communio ſpiritûs cum ægris, quod dubium. DLIX

Auſtrina aëris temperies, ſi corpus calefiat, quod falſum. DLIX

Cauterium variis in locis olim inurebatur Syphiliticis, ut nunc ab Hiſpanis factitari dicitur. 142

Cephalæa à lue venereâ. 424

Cercopitheci. Pudet me à Johanne Linder cauſam primam luis venereæ refundi in congreſſum deteſtabilem cum Cercopithecis. 75

Charbonier, nuperus Agyrta Aqui-ſextanus, Suffitionum uſum propoſuit ad curationem luis venereæ. 178

Quâ methodo ſuffitiones adhiberet? 179

Quas leges teneret circa numerum, & diuturnitatem ſuffitionum? *Ibid*

Ejus methodus ſuffitionum cum methodo illitionum nullatenùs comparanda, ut ex Periclitationibus inſtitutis liquet. 207

Chairedinus, Barbaroſſa dictus, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, nomen dedit pilulis mercurialibus. 166. 167

Chalybis Balſamum. 536

Chancres (Les) Ulcuſcula venerea pudendorum. 348 & *ſeqq.*

Vid. *Ulcuſcula cancroſa pudendorum.*

Chapelet (Le) Quid rei ſit? 400. 411. 412

Cheſneau (Nicolaus) proponit uſum mercurii dulcis cum diagridio, quaſi compendiariam curandæ gonorrhœam methodum. 276

Sed quæ videtur & inefficax & damnoſa. *Ibid.*

Chi Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. DXLI

Quo videtur probari luem veneream inter Sinas novam eſſe. DLIV

Chimici operam perdunt, dùm labore multo Mercurium ſolvunt, torrent, adulterant, ut præparata varia conficiant crudo Mercurio minùs efficacia & minùs tuta. *Præf.* x

Chinæ (Radix) Europæ innotuit circa annum 1535. 149

Ejus deſcriptio. *Ibid.*

Quomodo decoquatur, & ejus decoctum exhibeatur? 149

Celerem famam obtinuit. 150

Sed quàm retinuit parum diù. 150

Chordarum ſkirrhodum in pudendis Deſcriptio in Viris. 371

in Fœminis. 372

in Catamitis. 372

Cauſæ. 372. 373

Symptomata. 373. 374

Diagnoſis. 374

Prognoſis. 375

Curatio. 376

Chryſoſtomus (S. Johannes) morbum Jobi à Leprâ non diſtinguit. 28

Cinæ radix, Vid. *Chinæ radicem.*
Circulatores & Agyrtæ eo tantùm conſilio ſcriptitant, ut arcano ſuo comparent celebritatem lucriferam. *Præf.* ij
Circulatorum & Agyrtarum impudentiam & imperitiam retegi intereſt tùm rei publicæ, tùm rei medicæ. *Præf.* xj
Circulatorum & Agyrtarum numerus nunc maximus eſt. *Præf.* xj
Clavus à lue venereâ. 424
Cochenilla à quibuſdam adhibetur curandæ gonorrhϾ virulentæ. 273
Sed plerumque fruſtrato ſucceſſu. 274
Cockburn (Guillelmus) unam gonorrhϾ ſedem admittit in viris, nempe urethram. 249
Columba (Sancta) Reatina, quo tempore vixerit? 30
Ex illius vitâ nihil colligi pro antiquitate luis venereæ. *Ibid.*
Columbus (Chriſtophorus) ad inſulam *Haiti* ſive Hiſpaniolam navem appulit anno 1492. 74
Rediit in Hiſpaniam anno ſequente 1493, menſe Aprili, cum comitibus, quorum plerique ex lue venereâ ægrotabant. 74 & *ſeqq.*
Columellæ deperditio à lue venereâ, malum leve. 522
Commercium remediorum, an aliquod inter Sinas & Europæos olim interceſſerit? DLXIV
Si quod interfuit, non aliâ viâ potuit olim intereſſe, quàm per interpoſitos Arabes, quod ſanè multa probabilia ſuadere videntur. DLXIV
Condum. Folliculi è tenui & inconſutili pelliculâ, quibus ſperant nonnulli ſe tutos fore à contagio. 280
Sed quorum uſus ſemper ſpurciſſimus eſt, & plerumque inutilis. 280
Condylomatum in genitalibus utriuſque ſexûs Deſcriptio. 386
Cauſæ. 386. 387
Symptomata. 388
Diagnoſis. 388
Prognoſis. 389
Curatio. 389
Interna. 389
Externa. 390
Condylomata & criſtæ, quæ poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 502
Quomodo curari poſſunt? *Ibid.*
Conglutinatio linguæ cum gingivis, aut gingivarum cum buccis. 485. 486
Congreſſus nefandus cum Jumento ſcabido luem veneream non produxit. 73
Neque congreſſus deteſtabilis cum Cercopithecis 73
Conjecturæ de cauſis cur lues venerea in Hiſpaniolâ, cæteriſque Antillis, olim fuerit endemia. 88 & *ſeqq.*
Quod repetendum non eſt ex eo quòd Indigenæ veſcerentur humanâ carne. 90
Nec quòd vitioſum ducerent aërem. 91
Nec quòd pravis victitarent cibariis. *Ibid.*
Sed quòd promiſcuâ uterentur venere, nec à menſtruatis mulieribus ſe abſtinerent, quarum catamenia in eâ regione acerrima ſunt. 92 & *ſeqq.*
Quod commune fuit cæteris quoque Americæ, & Africæ locis, ubi lues venerea creditur antiquitùs latuiſſe. 93
Affertur ratio, cur idem in Europâ locum non habuerit? 94
Conſalvus ille, qui à Braſſavolo dicitur primus virtutem Guaiaci exploraviſſe, non debet confundi cum Conſalvo Fernandez ab Oviedo. 144
Conſectaria I. Periclitationis Anathymiaſeos. 183
II. Periclitationis. 193
III. Periclitationis. 204
IV. Periclitationis. 207
Conſectariorum omnium ſumma. 207
Conſectaria colligenda ex duabus Hiſtoriis ægrotorum, in quibus caries oſſiculorum tenuiſſimorum Mercurio perſanata eſt. 227
Conſectaria aliquot ætiologiæ bubonum venereorum. 334 & *ſeqq.*
Conſtantinopolis à lue venereâ immunis eſſe falsò creditur à Friderico Hoffmanno. 108
Contagio luis venereæ à Medicis initio ignorabatur. 119
Suboluit primùm Gaſpari Torrellæ. 120
Diù creditum fuit luem veneream generari interdùm ſolo errore in diætâ. 119
Sed tandem experientiâ compertum eſt propagari tantùm ex traduce. 120
Contagium luis venereæ propagatur generatione. 120. 128

Sed præſertim contagione. 121
Non in diſtans. *Ibid.*
Neque forſan per fomitem. 122
Sed per contactum. 123
Uſu veneris.
Lactatu.
Baſiatione.
Cubitu ſimplici.
Contrectatione partium exulceratarum. 123. 124. 125

Contagium venereum, cur ab aliis quidem faciliùs, ab aliis verò difficiliùs contrahatur? 133
Cur aliquando ab iis, qui innoxiâ jam diù venere utuntur cum infectis, celerimè concipiatur, ſi cum leviùs infectis rem vel ſemel habeant? 133
Cur aliquando contrahatur ab iiſdem infectis, quibuſcum diù res antè habita fuerat ſine noxâ? 133
Contagium venereum. Vid. *Virus venereum.*
Contrectatione partium exulceratarum à veneno venereo, lues aliquando contrahitur. 124
Cordis tremor & palpitatio à causâ venereâ. 425
Coſchvvitz (Georgius Daniel) non ſatis rectè opinatur, cùm credit *ſpeciali* ſanguinis emiſſi *lentore*, & *portionibus viſcoſis ſubalbidis* luem veneream *manifeſtari.* 429
Criſtarum ani Deſcriptio. 391
Cauſæ. 392
Symptomata. 393
Diagnoſis. 394
Prognoſis. 395
Curatio. 395
Criſtæ non ſunt exſtirpandæ ope ligaturæ. 395
Nec uſu cathæreticorum. 396
Sed ferro exſcindendæ. 396
Criſtæ & condylomata, quæ poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 502
Quomodo curari poſſunt? *Ibid.*
Crollii lapis medicamentoſus. 534
Cruſtæ diverſicolores in educto ſanguine frequenter obſervantur in affectionibus Rheumaticis, Catarrhoſis, & Inflammatoriis, ſi non ſemper. 40
Cryſtallinæ veſiculæ recentiſſimum luis venereæ ſymptomata. 98
A quo primùm deſcriptæ? *Ibid.*
Cryſtallinæ nomine videntur Auctores nonnulli quid chimericum deſcripſiſſe. *Ibid.*
Cryſtallinæ Bullæ. 361 & *ſeqq.*
Vide *Bullas Cryſtallinas.*
Cubitu ſimplici lues venerea creditur poſſe concipi. 124
Curatio gonorrhœæ methodica. 262
in primâ periodo. 263
in ſecundâ periodo. 265
in tertiâ periodo. 267
Quid peccari ſoleat in curandâ gonorrhœâ? 268
Curationes variæ empiricæ gonorrhœæ venereæ. 270
Caroli Muſitani, injectione Mercurii dulcis in aquâ plantaginis ſoluti. 270
Thomæ Bartholini, infuſione Cantharidum in vino albo. 271
Martini Liſteri, exhibitione Cochenilliæ. 273
Caroli Muſitani, uſu Præcipitati viridis. 274
Friderici Hoffmanni, Saccharo Saturnino in Oleo terebinthinæ digeſto. 275
Pauli Hermanni, reſinâ ex Guaiaco extractâ. 275
Nicolai Cheſneau, Mercurio dulci cum cathartico mochlico, *v.g.* Diagridio. 276
Curatio gonorrhœæ virulentæ
Siccæ. 284
Spuriæ. 288
Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 293
Tumoris Teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 298
Abſceſſus venerei Perinei. 302
Gonorrhœæ habitualis. 307
Iſchuriæ venereæ. 314
Stranguriæ venereæ. 317
Bubonis venerei. 329 & *ſeqq.*
Curatio bubonis venerei fiſtuloſi. 338
Skirrhodis. 341
Carcinomatodis Curatoria. 345
Palliativa. 346 & *ſeqq.*
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 357
Tumoris balani & præputii. 366
Phimoſeos & Paraphimoſeos. 366
Bullarum Cryſtallinarum. 366
Curatio Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 376
Gangrænæ genitalium. 381
Porrorum, verrucarum & condylomatum. 389
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum

mariſcarum & Rhagadum ani. 395 & ſeqq.
Luis venereæ confirmatæ. 456 & ſeqq.
Cutis affectiones venereæ. 400. 410
Scabies, & Herpes.
Rhagades in volis manuum.
Maculæ & Ephelides.
Ophiaſis & Alopecia.
Caſus & vitia unguium.
Puſtulæ. 410. 411. 412
Cyprianus, Ciſtercienſis. Quid de morbo Jobi opinatus fuerit? 27

D

David. An luem veneream paſſus fuerit? 28 & ſeqq.
Quâ ignominiâ abſolvitur. 28
Decocta noſtra ſudorifica ex Guaiaco, Saſſafras, Salſa-parillâ, radice Chinæ, à Decoctis ſudorificis Sinarum, quæ *Formulis* III & IV deſcripta ſunt, non abludunt. DLXII
Decocta inter Sinas probatiſſima ad curationem luis venereæ. DXLIV. DLII. DLIII
Cum Decoctis noſtris ſudorificis ex Guaiaco, Saſſafras, Salsâ-parillâ & radice Chinæ proximè conveniunt. DLXII
Neque tamen videntur à nobis mutuò accepta. DLXII
Decretum Senatûs Pariſienſis de Diſciplinâ in curandis ſyphiliticis obſervandâ. 109
Sancitum fuit die 6 Martii 1496, hoc eſt, juxta computandi rationem, quâ nunc utimur, die 6 Martii 1497. 114
Definitio bubonis venerei. 323
fiſtuloſi. 336
Delgado (Franciſcus) narrat Guaiacum Hiſpaniæ primùm innotuiſſe anno 1508, Italiæ verò anno 1517. 144
Dentium caſus à lue venereâ. 401. 412
Deſcriptio gonorrhœæ virulentæ
in viris. 245
in fœminis. 246
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 282
ſpuriæ. 286
Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 289
Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 296
Gonorrhœæ habitualis. 305
Stranguriæ venereæ. 309
Deſcriptio bubonis venerei. 323
fiſtuloſi. 336
ſkirrhodis. 340
carcinomatodis. 342
Ulcuſculorum venereorum in pudendis 348
Tumoris præputii & balani. 360
Phimoſeos & Paraphimoſeos. 361
Bullarum cryſtallinarum. 361
Deſcriptio Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque Chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 371
Gangrænæ genitalium. 378
Porrorum, Verrucarum & Condylomatum. 386
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 392
Luis venereæ confirmatæ. 399 & ſeqq.
Luis venereæ. 499
Diæta. Qualis præſcribenda in Hydrargyroſi pleniore? 469
Poſt hydrargyroſim pleniorem? 470
Qualis diæta conducat in hydrargyroſi parciore? 473
Diagnoſis gonorrhœæ virulentæ
in viris. 267
in fœminis. *Ibid.*
Sedis gonorrhœæ. 258
Cauſarum gonorrhœæ. 259
Differentiarum gonorrhœæ. 259. 260
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 284
ſpuriæ. 287
Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 292
Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 298
Diagnoſis Abſceſſus venerei Perinei. 301
Gonorrhœæ habitualis. 307
Stranguriæ venereæ. 313
Bubonis venerei. 328
Bubonis venerei fiſtuloſi. 338
ſkirrhodis. 341
carcinomatodis. 344
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 355
Diagnoſis Tumoris præputii & balani. 360
Phimoſeos & Paraphimoſeos. 371
Bullarum cryſtallinarum. 371
Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque Chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 374
Gangrænæ genitalium. 380
Porrorum, verrucarum & condylomatum. 388

Criſtarum, mororum, ficorum, Mariſcarum & Rhagadum podicis. 394

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ. 429
An adſit? 429
Qualis adſit? 444
An adſit ſola? 444
Quâ prudentiâ deceat ægrotantes de morbis venereis percontari? 446

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ. 429 *& ſeqq.*
Non poteſt unquam elici ab inſpecto ſanguine, qui ægrotanti detrahitur. 429. 430. 431
Semper difficilis eſt, & plerumque anceps multis de cauſis. 431. 432
Debet colligi ex collatione ſignorum demonſtrativorum & commemorativorum. 432
Vide *Signa.*

Diarrhœa à lue vereneâ. 426

Diarrhœâ habituali laborantes, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 462

Diarrhœa in dyſenteriam degener, quæ accidit in hydrargyroſi. 478. 488

Differentiæ Gonorrhœæ virulentæ
Ratione ſedis. 248
Ratione cauſæ. 250
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 282
Bubonis venerei. 323
fiſtuloſi. 336
skirrhodis. 340
carcinomatodis 342

Ulcuſculorum venereorum. 348

Diſſertationes duæ in hac alterâ editione additæ, ubi quærendæ? *Præf.* xij

Diſſertatio ſinicè ſcripta *de lue venereâ*, Pequino miſſa, & cujus autographum penes me eſt. DXXXVIII

Dolores venerei varii. 401. 413. 414
Rheumatici.
Arthritici.
Iſchiadici.
Rheumatico-Arthritici.
Oſteocopi. *Ibid.*
Quomodo diſtinguendi ſint à doloribus ordinariis, vel ſcorbuticis? 436

Dolores venerei, VIII ſignum univocum luis venereæ. 436

Dolores Arthritici & Rheumatici, etiamſi dependeant à causâ venereâ, ſuperſunt tamen plerumque poſt hydrargyroſim. 503
Illorum therapeia. 503. 504

Dolor oſteocopus contumax cariem oſſis, aut medullæ abſceſſum indicat. 516
Quibus ſolâ operatione mederi licet. 516

Dolorum exacerbatio nocturna, non eſt propria ſolius luis venereæ. 49

Dominici (Inſula Sancti). Vide *Hiſpaniolam.*

Dracunculus, ſive *Vena Medinenſis*, apud Arabes endemius morbus. 89

Dyſuria venerea ſicca. 282
Vide *Gonorrhœam virulentam ſiccam.*

E

Eccleſiaſtici locus objectus, an de lue venereâ accipiendus ſit? 29

Editio prior hujusce Libri in faciendâ medicinâ æquè prodeſſe poteſt, ac altera quæ nunc prodit. *Præf.* xij

Elephantiaſis Græcorum, Vide *Lepram Arabum.*

Elephas, morbus in Ægypto endemius. 89

Elixirium aurificum de Rotrou. 530

Empiricæ Gonorrhœæ curationes. 270
Injectionibus mercurialibus in urethram. 270
Uſu interno Cantharidum. 271
Exhibitione Cocheniliæ. 273
Mercurio præcipitato viridi. 274
Reſinâ Guaiaci. 275
Saturninis remediis. 275
Methodo compendiariâ Nicolai Cheſneau. 276
Pilulis ex terebinthinâ cum Mercurio crudo extincto. 277

Emplaſtrum, quod Sinæ adhibent ulceribus venereis. DXLV. DLIII
Noſtris congener eſt, neque verò rejiciendum, quamvis Auripigmentum admittat. DLXIII

Encanthis venerea. 402. 421

Endemii morbi in multis regionibus. 89
Lues venerea in inſulâ Hiſpaniolâ fuit pari modo endemia. 86. *& ſeqq.*
Conjecturæ de cauſis cur ibi endemia fuerit? 90 *& ſeqq.*
Quæ ad cæteros luis venereæ focos antiquos in Americâ, Africâ & Aſiâ pertinere poſſunt. 93

Ephelides à lue venereâ. 411

Epian. Sic appellatur lues venerea ab Africanis mancipiis in Antillis. 79

Epilepſia à lue venereâ. 424

Epilepſia ſuperveniens in ipſâ hydrargyroſi. 481
Epileptici, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 461
Epiphora venerea. 405. 421
Epiſcopus Pariſienſis præerat iis, quibus anno 1497 negotium datum erat, ut Syphiliticis providerent Lutetiæ. 110
Rogat Senatum, ut ſtipem elargiri velit ægrotantibus ex *magnâ variolâ*, quod facilè exorat. 115
Eroni cuidam cum Mimâ congreſſo enatus eſt Anthrax in glande. 56
Ettalche, ſeu *Oxycedrus*, hoc eſt, Juniperus major baccâ rufeſcente. Illius medullâ in ſcobem comminutâ Medici Africani utebantur in curatione morbi gallici. 153
Lignum *Ettalche* à nonnullis depravato nomine appellatum eſt *Hetechen*. 153
Evagrius. Lues Venerea in principio dicta fuit *Morbus Sancti Evagrii*. 5
Eugalenus (Severinus) Medicus Doccumanus inter Friſios, de Scorbuto ſcripſit optimè. 46
Eul tcha. Terra Japonica. DXLIX
Euſebius. Locus Euſebii explicatur, unde amant aliqui colligere luem veneream antiquitùs cognitam fuiſſe. 14. 16
Europa morbis venereis olim immunis fuit. 1 & *ſeqq*.
Nec eoſdem ſenſit, niſi poſt repertas à Columbo Occidentales Indias, unde delati ſunt. 74
Cur venus vulgivaga, etiam fortè cum menſtruatis, veneream luem in Europâ nunquam produxerit, ſicut in pleriſque Americæ, Africæ, & Aſiæ locis? 94
Quas periodos in Europâ lues venerea habuerit in hunc uſque diem? 94 & *ſeqq*.
Exoſtoſes cum carie oſſium ſecundâ luis venereæ periodo apparuere. 96
Exoſtoſis venerea. 401. 414. & *ſeqq*.
Quotuplex ſit, & à quibus cauſis inducatur? 414. 415
Oſſiculorum auditoriorum. 423
Quomodo dignoſcenda ab exoſtoſi diverſi generis? 436
Exoſtoſes venereæ hydrargyroſi aliquando non diſſipantur. 515
Quomodo iis tunc medendum? 515

F

Fabulæ de origine luis venereæ. 66 & *ſeqq*.
Vide *Luem Veneream*.
Falloppius (Gabriel) refert luem veneream ab Indiis occidentalibus in Orbem noſtrum comportatam eſſe. 76
Deſcribit gonorrhœam & tinnitum aurium circa annum 1562, tanquam nova luis venereæ ſymptomata. 97
Affirmat ſuo tempore luem veneream jam mitiorem eſſe. 105
Falloppius hallucinatus eſt, cùm voluit Chirurgos hydrargyrum inveniſſe ad curationem luis venereæ. 143
Fang ſon Radix Dauci. DXLIX
Fang ki. Radix Ariſtolochiæ longæ. DXLIX
Farcin (Le) morbi genus jumentorum. An lues venerea ortum duxerit à nefando congreſſu viri cum jumento, quod eo morbi genere laboraret? 73
Faucium morbi venerei. 401. 412. 413
Vide *Morbos Faucium*.
Febres intermittentes. 405. 427
Lentæ à lue venereâ. 405. 427
Febris ſuperveniens in ipſâ hydrargyroſi. 477. 478. 487. 488
Fen, pondus Sinicum, quod eſt pars decima *Mas*. DXLII
Æquat *gr*. VI proximè. DXLVIII
Ferdinandus, Rex Aragoniæ, malè ſtat conditionibus pacis cum Carolo VIII ſancitæ. 80
Ac demùm cum eodem aperto marte audet dimicare, miſſis in regnum Neapolitanum copiis, quæ ſuppetias ferrent Regi Ferdinando II. *Ibid*.
Fernandez (Gonſalvus), ab Oviedo, affirmat luem veneream ab Hiſpanis in inſulâ Hiſpaniolâ conceptam, & in Hiſpaniam primùm traductam eſſe anno 1492. 81
Deinde ab iiſdem cum Neapolitanis & Gallis contagione communicatam fuiſſe tempore belli Neapolitani. *Ibid*.
Fernelius (Johannes) Mercurio diffidens duas Opiatas anti-venereas impensè laudat, ſed quas effectus non comprobavit. 153
Ficorum ani Deſcriptio. 391
Cauſæ. 392
Symptomata. 393

Diagnoſis. 394
Prognoſis. 395
Curatio. 395

Fioravanti (Leonardus) refert, ſed errore maximo, luem veneream in Gallorum & Hiſpanorum caſtris productam fuiſſe carne humanâ ab annonariis præbitoribus in eſcam militibus apparatâ fraude peſſimâ. 71

Fiſtula ani à causâ vereneâ. 393. 398
Curanda venit poſt hydrargyroſim. 502

Fiſtula lacrymalis à lue venereâ. 422
Plerumque ſupereſt poſt hydrargyroſim 502
Quomodo curanda? *Ibid.*

Flores ammoniaco-mercuriales. 528

Fluor albus à causâ venereâ. 428

Focus luis venereæ celeberrimus, fuit in Inſulâ Hiſpaniolâ. 74 & *ſeqq.*
Sed alii non pauci variis in locis Zonæ torridæ permnltis videntur exſtitiſſe, quamquam minùs cogniti. 84 & *ſeqq.*

Fomes alienigena, quo redivivo viget lues venerea, ab ægris in ſanos multis modis traducitur, ſed potiſſimùm venere. *Theorema II.* *Præf.* viij

Fong ten. Planta Sarmentoſa, fortè Smilax aut Salſa-parilla. DXLIX

Formica corroſiva, à Wiero deſcripta, non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contrà quàm videtur ille crediſſe. 101

Formius (Samuel) Chirurgus Monſpeſſulanus, narrat Henricum III. lue venereâ affectum decocto radicis Bardanæ à Petro Penâ feliciter curatum fuiſſe. 154

Formulæ remediorum ex paucis ſemper conflari debent, *ex causâ, non ex conjecturâ aſſumptis.* *Præf.* vj

Formulæ remediorum, quibus Sinæ lui venereæ medentur, Sinicis nominibus ſpecierum expreſſæ. DXLII & *ſeqq.*
Ad ſynonymas ſpecierum earumdem nomenclaturas revocatæ, quæ in Europâ uſitatæ ſunt. DLI. & *ſeqq.*

Foureau (Petrus) Preſbyter Societatis Jeſu. Quâ diligentiâ & quâ fide Quæſitis meis Pequinum miſſis reſponderit? DXXXVIII

Fourmont (Stephanus) Quomodo unum ex Sinicis luis venereæ nominibus interpretetur? DXL

Fracaſtorius (Hieronymus) deſcripſit eleganter ſymptomata luis venereæ naſcentis. 95
Primus locutus eſt de alopeciâ venereâ circa annum 1536. 96
Ferocia luis venereæ jam remiſſa erat illius ætate. 104

Fractura oſſium ab exiguo conamine arguit luem veneream. 418
Quomodo dignoſcenda? 438

Fraga in ano. Deſcriptio, Cauſæ, Symptomata, Diagnoſis, Prognoſis, & Curatio. 391 & *ſeqq.*
Vide *Ficos ani.*

Franceſe (Il Mal) Nomen luis venereæ apud Italos. 5

Franciſcus I. Galliarum Rex, luem veneream contraxit ab uxore mercatoris ferrarii. 2
De virtute ligni Juniperini rectiùs ſentiebat, quàm Rondeletius. 149

Frantzoſen vel *Frantzoſischen Pocken*, nomen luis venereæ apud Germanos. 5

Freind (Johannes) hallucinatur, dùm innuit Conſalvum illum, qui dicitur à Braſſavolo primus virtutem Guaiaci exploraviſſe, eumdem eſſe atque Gonſalvum Fernandum. 144

Frictiones, Vide *Inunctiones* & *Hydrargyroſim.*

Functionum læſiones variæ à causâ venereâ. 405. 423 & *ſeqq.*
Animalium. 424
Capitis gravitas ſive καρηβαρία.
Clavus & Ovum.
Hemicrania.
Cephalæa.
Vertigo.
Spaſmus.
Epilepſia.
Paralyſis. 424
Artuum tremor.
Hydrocephalus.
Agrypnia. 425
Vitalium. 425
Aſthma.
Tuſſis.
Hæmoptoë.
Vomica.
Phthiſis. 425
Cordis tremor & palpitatio.
Syncope.
Intermiſſio pulſus.
Naturalium. 426
Anorexia ſeu Inappetentia.
Vomitio, Singultus.
Affectio hypochondriaca.

Diarrhœa.
Obſtructiones viſcerum.
Icterus.
Hydrops. 426
Hæmorrhoides.
Univerſalium. 427
Marcor & atrophia.
Virium languor.
Vultûs pallor & decoloratio.
Febres intermittentes.
lentæ.
Quæ mulierum propriæ ſunt. 427
Cancer mammarum.
Suppreſſio menſtruorum. 427
Fluxus immodicus.
Fluor albus.
Uteri inflammatio.
Ulcus.
Skirrhus.
Tophi & Tumores Ovariorum.
Hydatides, & Abſceſſus Ovariorum.
Sterilitas. 428
Abortus.
Partus fœtuum putrium. 429

G

Gaddeſden vel *Gatiſden* (Johannes de) Quo tempore claruerit? 40
An venerea virgæ ulcera ipſe noverit? 40 *& ſeqq.*
Quos, qualeſve morbos contrahi aſſerat concumbendo *cum muliere, cum quâ coivit leproſus?* 52
Galerius Maximianus, mortem oppetiit *ex abſceſſu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca*, nempe, ut videtur, in Perineo. 55. 56
Galli luem ab Hiſpanis & Neapolitanis contraxerunt, quàm deinde cum cæteris Europæ populis communicaverunt. 79 *& ſeqq.*
Gallus (Antonius) bubonem venereum expreſsè deſcribebat circa annum 1540, prolato nomine vulgari gallico *Pulini.* 97
Ganglia venerea contumacia. 515
Gangrænæ genitalium Deſcriptio. 378
Cauſæ. 378
Symptomata. 379
Diagnoſis. 380
Prognoſis. 380
Curatio. 381
imminentis. 381
incipientis. 382
confirmatæ. 385
Gaſcoigne (Thomas) Quis ille fuerit & quo tempore vixerit? 54
Quid narret de putrefactione genitalium in Johanne de Gaunt & in Willo, Cive quodam Londinenſi? *Ibid.*
Gaunt (Johannes de) Johannes Plantagenet, filius Eduardi III, Regis Angliæ. 54
Cur dictus fuerit de *Gaunt? Ibid.*
Gemurſa, morbus antiquus, qui reſtinctus eſt, etiam obliterato nomine. 10
Generatio fœtuum abortivorum, vel ſemiputrium, II ſignum univocum luis venereæ. 433
Generatio. An luis venereæ virus poſſit in generatione à parentibus in liberos traduci, quod in legitimam luem olim erupturum ſit poſt longas inducias, ſine novo contagio? 121
Genitalia variis morbis ſemper obnoxia fuerunt, ſed quos conſtat à morbis venereis omnino diverſos fuiſſe ante annum 1494. 16. 55. 56
Exempla nonnullorum, qui affectionibus variis genitalium olim laboraverunt ante notam luem veneream. 55. 56
Genitalium morbi venerei. 400 408. 409
Gilini (Coradini) ſententia de origine luis venereæ. 67
Glandularum lymphaticarum vitia venerea. 402. 420
Quomodo dignoſcenda? 438. 439
Vide *Tumores glanduloſos.*
Glaucoma venereum. 402. 422
Gomara (Franciſcus Lopez de) ſcripſit luem veneream ab Indiis in Hiſpanias devectam, & ab Hiſpanis in Neapolitanos & Gallos traductam. 78
Gonorrhœa ſimplex ab omni ævo cognita fuit. 25
Gonorrhœa venerea cum Arſurâ ſive *Burning* Anglorum minimè confundenda. 51 *& ſeqq.*
Ante annum 1494 prorſus incognita erat, contrà quàm credit Beckettus. 53
Gonorrhœa venerea primùm innotuit quartâ luis venereæ periodo poſt annum 1540. 97
Priùs tamen deſcripta fuerat à Paracelſo anno 1536: Imò verò &

à Jacobo à Bethencourt anno 1527. 97. 98
Gonorrhœæ virulentæ Deſcriptio
in viris. 245
in fœminis. 246
Sedes in utroque ſexu. 247
Quæ probantur certis obſervationibus 248. 249
Et antiquioribus Medicis comperta fuere. 248
Circa quod tamen à recentioribus nonnullis peccatum eſt. 249
Gonorrhœæ virulentæ Differentiæ ratione ſedis 248
Cauſæ conjunctæ. 250
Cauſæ antecedentes. 251
Symptomata varia. 253
In principio. *Ibid.*
In augmento. 255
In remiſſione. 256
Diagnoſis & Prognoſis. 257
Curatio methodica. 262
Curationes empiricæ. 270 & *ſeqq.*
Gonorrhœæ duæ, quæ rariùs occurrunt, ſicca & ſpuria. 282
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ Deſcriptio & Differentiæ. 282
Symptomata. 282
Cauſæ. 283
Diagnoſis & Prognoſis. 284
Curatio. 284
Gonorrhœæ ſpuriæ deſcriptio. 286
Sedes. 287
Cauſæ. 287
Diagnoſis. 287
Prognoſis. 288
Curatio. 288
Gonorrhœæ habitualis Deſcriptio. 305
Cauſæ. 306
Symptomata. 306
Diagnoſis & Prognoſis. 307
Curatio. 307
Gonorrhœa virulenta recèns contracta, malignior, calloſior, ulceroſior fit ex lue venereâ antiquâ. 408. 409
Inde tamen nunquam generatur, ſine novo concubitu. 410
Poſt hydrargyroſim plerumque ſupereſt, & quare? 497
Quomodo tunc temporis curanda ſit? 498
Gonorrhœa. Remedia ad gonorrhœam habitualem laudatiſſima.
Balſama, ut Copaivanum, Canadenſe, Saturnino-terebinthinatum Hoffmanni.
Aqua menthæ Quercetani.
Aqua ex fructibus bruſci Formii.
Pilulæ de cretâ Palmarii.
Opiatæ aſtringentes. 498
Aqua Rabelii.
Tinctura myrrhæ cum aquâ Rabelii.
Tinctura Cantharidum Garidelli.
Injectiones in urethram. 499
Gonorrhœa virulenta, V ſignum commemorativum luis venereæ. 441
Gonorrhœa venerea à Medico Sinenſi omiſſa eſt inter ſymptomata luis venereæ: Incertum idcirco an Medicis Sinis ignota ſit? DLX
Gonorrhoica Ophthalmia. Vide *Ophthalmiam gonorrhoicam.*
Gordonius (Bernardus) An locus è Lilio depromptus debeat intelligi de morbis venereis? 40 & *ſeqq.*
Gozdziec, hoc eſt, *Clavus*, nomen polonicum Plicæ. 101
Graaf (Regnerus de) ſedem gonorrhœæ in viris obſervatione compertam habuit. 248
Græca nomina, quibus plerique morbi venerei deſignantur, nequaquam arguunt morbos illos antiquos eſſe. 66
Guaiacum Hiſpanis primùm innotuit circa annum 1508, Italis circa annum 1517, cæteris Europæ populis circa annum 1519. 144
Ab indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ indicatum fuit. 144
Deſcriptio Guaiaci. 145
Quæ ligna olim habita fuerint pro ſuccedaneis Guaiaci? 146. 154
Guaiacum. Ratio decoquendi & adminiſtrandi Guaiaci. 146. 147
Decocti Guaiaci virtus & utilitas. 147. 148
Ejuſdem pericula & incommoda. 148
Succedanea illius multa. 154
Guaiaci uſus. Utrùm præſtet uſui Mercurii? 217 & *ſeqq.*
Olim in Hiſpaniolâ pro præſenti luis venereæ medicinâ habitus, & quare? 220
Utilis etiam ad aliquos caſus. 221
Inter quos caſus ille, de quo Hermannus Boerhaave. 221
Sed nunquam Mercurii uſui præferendus. 219. 227. 228
Guaiaci reſina laudatur à Paulo Hermanno, ceu ſpecificum gonorrhœæ. 275
Sed vix unquam præpollet decocto Guaiaci. *Ibid.*

Guicciardinus (Franciſcus) ſcripſit luem veneream allatam fuiſſe ex Inſulis à Chriſtophoro Columbo detectis. 77
Gummata à lue venereâ. 420
Quomodo dignoſcenda? 439
Gummata venerea, quæ hydrargyroſeos efficaciam eludunt. 515
Gutta ſerena à lue venereâ. 422
Gypſum cum farinâ dolo malo permixtum luem veneream non invexit. 70

H

Hæmalops à lue venereâ. 422
Hæmoptoë à causâ venereâ. 425
Hæmoptyſis ſuperveniens tempore hydrargyroſeos. 480
Hæmorrhagia ab ulceribus oris poſt ptyaliſmum. 485
Hæmorrhoides à causâ venereâ. 427
Hæreditaria. Dubitatur an ulla ſit lues hæreditaria, quæ in infantibus nulla ſui præbeat indicia? 121
Hagioxylum. Vide *Guaiacum, ſive Lignum Sanctum.*
Haiti, ſive *Hiſpaniola*, Inſula Americæ, unde lues venerea in Europam devecta fuit. *Præf.* iij
Haiti, Vide *Hiſpaniolam.*
Quid ſignificaverit vox illa Americana? 74
Hartmannus (Johannes) videtur primus deſcripſiſſe bullas cryſtallinas pudendorum. 98
Helmontius (Johannes Baptiſta) ſcripſit anili credulitate luem veneream originem habuiſſe à nefando congreſſu hominis cujuſdam nequam & improbi, cum jumento, quod ulcere fœtido diffluerет. 73
Helotis. Vide *Plicam.*
Hemicrania à lue venereâ. 424
Henricus III. Rex Galliarum & Poloniarum, gonorrhœam virulentam contraxit Venetiis. 3
Convaluit ex lue venereâ, non ex febre quartanâ, decocto radicis Bardanæ à Petro Pena exhibito. 154. 155
Hermannus (Paulus) laudat reſinam Guaiaci, tanquam ſpecificum gonorrhœæ. 275
Hernia venerea. 296 & *ſeqq.*
Vide *Teſtium tumorem venereum.*
Herodes, Judæorum Rex, genitalibus putrefactis interiit. 55
Herodotus. Locus Herodoti explicatur, quem luis venereæ antiquitati favere credunt aliqui. 14. 15
Herpes venereus. 410
Quomodo diſtinguendus? 435
Herpes meatûs auditorii. 422
Herpetes venerei poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi? 504
Heſtdeen, ſive *Heſteb-dehen* Avicennæ, non erat *Guaiacum.* 152. 153
Hetechen, Vide *Ettalche.*
Hiacan, Huiacan, Hoaxacan. Vide *Guaiacum.*
Hildanus (Guillelmus Fabricius) memorat cariem veneream oſſis maxillaris ſuperioris inunctionibus à ſe feliciſſimè ſanatam fuiſſe. 228
Hiong hoang. Auripigmentum. DXLIX
Hippocrates. Explicantur Hippocratis loca illa, quæ pro ſtabiliendâ luis venereæ antiquitate proferri & obtrudi vulgò ſolent. 13. 14
Hiſpani luem veneream contraxerunt in Inſulâ Haiti. 74. 75
Quam deinde cum Neapolitanis & Gallis communicavere, unde in cæteras Europæ, Africæ & Aſiæ nationes propagata eſt. 79 & *ſeqq.*
Hiſpaniola à Chriſtophoro Columbo detecta anno 1492. 74
Lues venerea antiquitùs endemia fuit in hac Inſulâ. 75
Quod multis comprobatur & egregiis auctoribus. 75 & *ſeqq.*
Conjecturæ de cauſis cur lues venerea in hac Inſulâ olim endemia fuerit? 88 & *ſeqq.*
Hiſpaniola. In hac inſulâ numerabantur cùm detecta fuit, 900000 vel 1000000 indigenarum, quæ hominum multitudo brevi exhauſta eſt. 90
Hiſtoriæ duæ. Altera ægroti, cui os maxillæ ſuperioris, quo conſtat palatum, carioſum erat. 223. & *ſeqq.*
Altera ægroti alterius, in quo oſſeæ Ethmoidis appendices, & oſſeus paries inter utramque narem interjectus, carie gravi corrumpebantur. 225 & *ſeqq.*
Quorumque uterque ſanatus eſt hydrargyroſi; unde colligitur contra Boerhaavium Mercurio cariem oſſiculorum tenuiſſimo-

rum perfectè curari. 227
Hiſtoricorum Veterum loca explicantur, quæ pro luis venereæ antiquitate adduci ſolent. 14. 15. 16
Hiſtorici non pauci referunt luem veneream antiquitùs endemiam fuiſſe in inſulâ *Haiti*, ſive Hiſpaniolâ. 77. 78
Hive kie. Sanguis draconis Indiarum. DXLIX
Hoai hoa mi. Flores Geniſtæ. DXLIX
Hoa ſen. Mechoacanna alba. DXLIX
Hock (Wendelinus) Quid de origine luis venereæ ſenſerit? 67
Hoffmannus (Fridericus) Pater, refert Saccharum Saturni in oleo terebinthinæ ſolutum, egregium & ferè divinum remedium præbere in gonorrhœâ. 275
Horatius. An de lue venereâ intelligenda ſint loca ex Horatio adducta, ut nonnullis placet? 16. 17. 18
Humanâ carne in eſcam apparatâ falsò creditur lues venerea invecta fuiſſe. 71
Huttenus (Ulrichus) accuratiſſimè deſcripſit infortunia hydrargyroſeos, quæ ætate ſuâ uſu recepta erat. 160. 161
Hydrargyroſi ſolâ & movetur ptyaliſmus, & exſtirpatur lues venerea, unde patet efficacitas Iatraliptices. *Theorema VII.* *Præf.* jx
Hydrargyroſeos inventio honori eſt Medicinæ, & Medicis. *Præf.* x
Hydrargyroſis in ipſo morbi ingreſſu adhibita. 159
Ac proinde ante ætatem Johannis Carpi. 159
Sed parciſſimâ doſi & cautione maximâ. 159
Empiricorum imprudentiâ citò infamata fuit. 160
Neque immeritò, ſi audiatur Huttenus. 160
Unde factum ut neglecta fuerit poſtquam detecta fuerunt Guaiacum, radix Chinæ, Sarſa-parilla & Saſſafras. 161
Sed compertâ remediorum illorum inefficaciâ in uſum citò revocata fuit. 161
Hydrargyroſis intercalata per inunctiones diſcretas & raras ab ingreſſu morbi adhibita fuit. 164. 165
Etiam interjectis catharticis ad ptyaliſmum declinandum vel compeſcendum. 164. 165
Quibus cautionibus nunc adhiberi ſoleat? 163. 164
Quarum pleræque ab ipſo morbi ingreſſu cognitæ ſunt. 165
Perperam impugnatur à Richardo Mead. 231 & *ſeqq.*
Leges in hydrargyroſi diligenter obſervandæ. 234
Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria, Anathymiaſis, an Hydrargyroſis? 236 & *ſeqq.*
Hydrargyroſis, anathymiaſi præferenda multis nominibus. 237
Differentia I. Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa corporis admittitur. 237
II. Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem. 238
III. Ex diversâ efficaciâ, quâcum atomi mercuriales virus venereum impetunt. 239
IV. Ex diversâ facultate, quâ mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutis. 241
Hydrargyroſis, quibuſnam in caſibus imperanda?
Suadenda?
Omittenda?
Quibuſnam in caſibus ab allatis regulis diſcedendum ſit? 444
Hydrargyroſis. Quibuſnam in caſibus ab hydrargyroſi abſtinendum ſit? 457
Quâ anni tempeſtate potiſſimùm adhibenda? 458
Qualis præparatio hydrargyroſi præmittenda ſit? 459
Vulgaris præparatio. 459
Præparatio operoſior in variis caſibus. 460 & *ſeqq.*
Quibuſnam in caſibus præparatio in totum omittenda? 463
Quos caſus ſi excipias, nunquam poteſt omitti ſine damno. 463
Hydrargyroſis duplex: altera *plenior*, *parcior* altera. 465
Plenioris tria ſunt ſtadia. 466
Primum, in quo ptyaliſmus movetur. 466
Alterum, in quo motus regitur. 467
Tertium, in quo diuturnior exhauritur. 469
Parcioris ſive intercalatæ leges. 471
Hydrargyroſeos Canones generales. 474

Hydrargyroſeos plenioris infortunia. 475
In primo ſtadio. 476
In ſecundo ſtadio. 480
In tertio ſtadio. 483
Hydrargyroſeos parcioris infortunia.
Communia cum præcedente methodo. 487
Huic methodo peculiaria. 489
Hydrargyroſeos parcioris ſucceſſus ſæpe irritus eſt. 489 & *ſeqq.*
Cauſæ irriti illius ſucceſſus. 490
Diluuntur argumenta, quæ in contrarium objici ſolent. 491. 492
Hydrargyroſis, ſeu illitio unguenti mercurialis ad curationem luis venereæ, videtur à Sinis ignorari. DLXIV
Hydrargyrum ab Antiquis damnatum, tanquam deleterium. 156
Ab Arabibus in uſus medicos exteriores adhibitum. 156. 157
Demùm à Medicis ad curationem luis venereæ ex analogiâ accommodatum. 158
Et primis quidem luis venereæ temporibus. 159
Vide *Mercurium.*
Hydrargyrum, quomodo præparetur apud Sinas? DXLV
Præparatum appellatur *Kin ſen* vel *Tſin ſin*, *Ibid.*
Præparatur ab unâ tantùm familiâ in urbe *Sou tcheou ſou.* DXLV
Ex quo, ſi verum ſit, videtur ſequi luem veneream inter Sinas novam eſſe. DLV
Sed cauſa ſubeſt, cur id in dubium vocetur. DLXIV. DLXV
Hydrocele venerea. 409
Hydrocephalus à causâ vanereâ. 425
Hydrops à causâ venereâ. 426
Hyperoſtoſis venerea, in quo differat ab exoſtoſi? 416
A quibus cauſis producatur? 416
Oſſiculorum auditoriorum. 423
Quomodo dignoſcenda ab hyperoſtoſi rachiticâ, ſtrumosâ, ſcorbuticâ, arthriticâ? 437
Hyperſarcoſis in Urethrâ. 310
Quomodo curanda? 317 & *ſeqq.*
Vide *Carunculas.*
Hypochondriaca affectio à lue venereâ. 426
Hypochondriaca affectio ingraveſcens hydrargyroſeos tempore. 483
Hypopyon à lue venereâ. 422
Hypothetica rerum explicationes videntur Sinis Medicis æquè probari, ac Europæorum pleriſque. DLIX. DLX

J

Japonii luem veneream à Luſitanis contagione acceptam habent, quæ priùs illis ne audita quidem fuerat. 84
Et idcirco luem veneream vocant *Nambacaſſam*, hoc eſt, *Morbum Luſitanicum.* DLVII
Cur lues venerea inter Sinas ſimili appellatione non deſignatur, ſi à Luſitanis invecta fuerit? *Ibid.*
Jecinoris obſtructio à lue venereâ. 426
Jeſſenius à Jeſſen (Johannes) temerè credidit *pallorem quemdam & albicantiam ſanguinis, morbum venereum arguere.* 429
Jobus. Morbus Sancti Jobi. Sic in principio dicta fuit lues venerea. 5
Ulcus Jobi de lue venereâ nullâ ratione intelligi poteſt. 26. 27
Quicquid in contrarium ſenſerint aliqui Commentatores. 27
Sed apertè convenit cum Leprâ Arabum, ſeu Elephantiaſi. 28
Johanna I. utriuſque Siciliæ Regina, & Comes Provinciæ, an ſanxerit ſtatuta de diſciplinâ Lupanaris Avenionenſis? 58 & *ſeqq.*
Si fortè ſanxit, certè non pravo conſilio, ſed ex conſuetudine ſui temporis. 61
Joubertus (Laurentius) ſcripſit luem veneream jam mitiorem evaſiſſe, & finem aliquando habituram. 105
Jou hiang. Thus. DXLIX
Judæis non licitum fuit ingredi in Lupanar Avenionenſe. 60
Neque etiam Chriſtianam ullam conſtuprare. *Ibid.*
Olim inſigni rotâ *de feutro* diſcreti erant. 63
Judicium de Auctoribus Aphrodiſiacis modeſtum, imò verecundum à nobis interpoſitum eſt, niſi fortè de Circulatoribus quæſtio inciderit. *Præf.* xj.
Jumentum ſcabidum. Pudet ab Helmontio cauſam primam luis venereæ deduci à congreſſu nefando cum jumento ſcabido. 73
Juniperus. Lignum Juniperi olim loco Guaiaci ad curationem luis venereæ adhibitum fuit. 146

Falſa Rondeletii opinio de hujuſce ligni virtute lethiferâ. 146
Rectiùs de illo ſentiebat Franciſcus I. Galliarum Rex. 146
Major baccâ rufeſcente, ſive *Oxycedrus*, utilis ad curationem luis venereæ. 153
Juſſieu (Antonius & Bernardus de) diligentem, amicam, & ſubſidiariam operam mecum contulerunt in recognoſcendis ſpeciebus Sinicis Pequino miſſis. DXLVIII
Juvenalis. An mentionem fecerit luis venereæ? 17. 18

ICterici, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 461
Icterus à causâ venereâ. 426
Ignis Sancti Antonii jam pridem evanuit in Europâ. 10
Illitione unguenti mercurialis, ſuffitione cum cinnabari, exhibitione mercurialium, ptyaliſmus perinde movetur. *Theorema VI.* *Præf.* jx
Impotentia ad Venerem, quæ hydrargyroſi non curatur. 514
Inappetentia à lue venereâ. 426
Incendium, Vide *Arſuram* vel *Burning*.
Indicæ mulieres libidinoſiſſimæ. 93
Infectio cum altero, alterâve communicata, primum ſignum univocum luis venereæ. 433
Non communicata verò non abſolvit à lue venereâ. *Ibid.*
Infortunia hydrargyroſeos plenioris. 475
In primo ſtadio. 476
Capitis tumefactio. 476
Febris continua. 477
Diarrhœa & Dyſenteria. 478
Abſentia ſalivationis. 479
In ſecundo ſtadio.
Hæmoptyſis. 480
Inſultus Epilepticus. 481
Inſultus Arthriticus. 481
Eruptio catameniorum. 482
Abortus. 482
Pavores vani hypochondriacorum. 483
Ulcera phagedænica oris. 483
In tertio ſtadio.
Ulcera oris dyſepulota. 483
Hæmorrhagia ab ulceribus. 485
Conglutinatio linguæ, gingivarum, columellæ. 486
Oris capiſtratio, quæ vulgò *bridure*. 486
Infortunia Hydrargyroſeos parcioris. 487
Quæ cum pleniore communia ſunt.
Febris & tumefactio capitis. 487
Febris cum diarrhœâ & dyſenteriâ. 488
Pleraque infortunia hydrargyroſeos plenioris in cachecticis, & infirmis. 489
Ulcera oris profundiora ex medentium negligentiâ. 489
Quæ huic methodo magis propria ſunt. 489
Irritus ſucceſſus. 489. 490. 491. 492
Injectiones mercuriales in urethram ad curationem gonorrhœæ virulentæ laudantur à Muſitano & à Mayernio. 270
Sed videntur damnandæ multis de cauſis. 271
Inſula Hiſpaniola, ſive *Haiti*. Vide *Hiſpaniolam*.
Inſultus Arthritidis vel Rheumatiſmi hydrargyroſeos tempore. 481
Intemperies aëris luem veneream non intulit in Europam. 68. 69
Inunctiones mercuriales. Quibus legibus adminiſtrandæ? 164. 234
A multis approbatæ. 218
A nonnullis improbatæ. 217
Intercalatæ à primo morbi ingreſſu adhibitæ ſunt. 164
Etiam interjectis catharticis. 164
Inunctiones mercuriales, continuæ ſunt vel intercalatæ. 465
Quâ methodo continuæ vel pleniores inunctiones debeant adminiſtrari? 234. 466 & *ſeqq.*
Iſabellæ, Reginæ Caſtiliarum & Legionis, auſpiciis India Occidentalis ſive America reperta fuit. 74
Iſchuria, quæ ſtranguriæ contumaci & venereæ ſupervenit.
Deſcriptio. 309
Curatio. 314
Iſla (Rodericus Diaz de) narrat luem veneream ab Hiſpaniolâ, ubi endemia erat, in Hiſpaniam advectam fuiſſe. 75. 76
Ivana vel *Iguana*, lacerti ſpecies inſulæ Hiſpaniolæ peculiaris. 73. 91
Illius carne in cibos adhibitâ lues venerea non fuit inducta, nec potuit induci. 73

K

KAn tſao. Radix Glycyrrhizæ. DXLIX
Καρκιβαρία à lue venereâ. 424
Κεφαλαλία à lue venereâ. Quotuplex ſit? 424
Kyſtici tumores à lue venereâ. 420
Karon ſive *Kallem* Avicennæ, non erat *Guaiacum.* 152. 153
Kin ſen. Mercurius ſublimatus dulcis Sinarum. DLXIX
Vel potiùs Panacea Mercurialis. *in Addend.* DLXVII
Experimenta ad explorandam illius naturam inſtituta. *Ibid.*
Kyn yn hoa. Summitates Caprifolii. DXLIX
Koltun, hoc eſt, *Paxillus*, nomen Lithuanicum Plicæ. 101
Kouang tong Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. DXLI
Quo videtur probari luem veneream Quantono in reliquum Sinicum imperium diſſeminatam fuiſſe. DLV
Imò à Luſitanis illuc foris invectam eſſe. DLVI
Kouei pan. Cortex inferior teſtudinis uſtulatus. DXLIX.

L

LAcerta viridis. Vide Mercurium *præcipitatum viridem.*
Læſiones functionum venereæ. 405. 423 & *ſeqq.*
Vide *Functionum læſiones.*
Lampatam. Nomen Sinicum radicis Chinæ juxta Garciam ab Horto. 149
Lanfrancus de Mediolano. An de morbis venereis locutus ſit? 40 & *ſeqq.*
Lapis medicamentoſus Crollii. 534
Latini ſermonis virtus præ idiomate gallico. *Præf.* xj
Leges in Syphiliticos ſancitæ Lutetiæ à Senatu Pariſienſi. 109
A Præpoſito Pariſienſi. 116
Toloſæ. 117
Lemnius (Lævinus) teſtatur ætate ſuâ luem veneream mitiorem eſſe, quàm initio. 105
Leonicenus (Nicolaus) retulit primam luis venereæ cauſam ad intemperiem aëris. 68
Lepra credebatur olim indicari ab inſpecto ægrotantium ſanguine. 430
Sed dubitatur an ſatis rectè? 430 431
Lepra Arabum à lue venereâ hodiernâ omnino diverſa. 7. 8. 9
Bis invaluit in Europâ. 7
Quibus ſignis demonſtrabatur? 8
Exaſperabatur uſu Guaiaci vel Mercurialium. 9
Cur Alexandriæ frequens eſſet? 92
Sponte in interitum abiit in Europâ. 107
Lepra Hebræorum à Moſe deſcripta, diverſa fuit à lue venereâ. 21 & *ſeqq.*
Signa illius Lepræ ex Levitico. 22
Eadem fuit ac Lepra Arabum. 21. 22
Certè à lue venereâ evidenter diverſa. 23
Lepra, quæ per Europam olim graſſata eſt, non ſolùm convictu, ſed multò magis concubitu contagioſa fuit. 51
Saltem uſu veneris cum mulieribus hac leprâ infectis, vel quæ cum leproſis iſtiuſmodi paulò antè rem habuerant, genitalia gravi dyſuriâ affecta fuerunt, quam *Arſuram*, *Incendium*, anglicè *Brenning*, vocabant. 51
Ut multis teſtimoniis comprobatur. 51 & *ſeqq.*
Lepra falsò creditur à Becketto duplicis generis fuiſſe, altera quæ eadem eſſet ac lues venerea; altera quæ ab eâ differret. 57. 58
Vide *Elephantiaſim.*
Leproſi abſtinebant ab uſu cum iis, qui lue venereâ infecti erant. 10
Arſurâ contaminabant fœminas, quibuſcum rem habebant. 52
In venerem proni erant. 43. 51
Leproſus cum Scorto concumbens luem veneream non produxit. 69
Neque vina ſanguine leproſorum infecta. 70
Vide *Elephantiacos.*
Leſbius Morbus. An apud Lucianum luem veneream ſignificet? 18. 19
Leviticus. Locus ex Levitico, *Cap. XIII* ubi de Leprâ Hebræorum quæſtio eſt, explicatur. 21 & *ſeqq.*
Locus ex Levitico, *Cap* 15 ubi de Viris ſeminifluis, pariter explicatur. 24 & *ſeqq.*

Libra Sinica pendit uncias noſtras Pariſinas XVIII. DXLII. DXLVIII
Libri de morbis venereis ſcripti vitiis ſcatent. *Præf.* j
Aliis quidem antiquiores, qui ante annum 1600 ſcripti ſunt. *Præf.* j
Aliis verò recentiores, qui abhinc prodierunt. *Præf.* ij
Lichenes à causâ venereâ poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi ſint? 504
Lichnis, Saponaria dicta, laudabatur olim ad curationem luis venereæ. 154
Lien kiao. Capſulæ ſeminum Adatodæ. DXLIX
Lienis obſtructio à causâ venereâ. 426
Lignum Guaiaci. Vide *Guaiacum.*
Saſſafras. Vide *Saſſafras.*
Sanctum. Vide *Guaiacum.*
Fœniculatum. Vide *Saſſafras.*
Liſter (Martinus) exiſtimat luem veneream in Inſulâ *Haiti* ortam eſſe eſu lacertorum majorum, qui ibidem occurrunt, & *Iguanæ* ſeu *Ivanæ* appellantur. 73
Cocheniliam adhibet curandæ gonorrhœæ, ceu novum & efficax ſpecificum. 273
Lobera (Aloyſius) bubonem venereum deſcripſit circa annum 1540, expreſſo *Bubonis* nomine. 96
Loca ex Medicis, Hiſtoricis, Poëtis antiquis deſumpta, quaſi antiquitati luis venereæ faverent, explicantur. 13 & *ſeqq.*
A Domno Auguſtino Calmet nuper producta expenduntur. 18 & *ſeqq.*
Ex Bibliis Sacris deſumpta ad probandam luis venereæ antiquitatem, exponuntur. 21 & *ſeqq.*
Lucianus. An de lue venereâ intelligendus ſit? 18. 19
Ludovicus XII. Lutetiam conceſſit anno 1498, poſtquam Rhemis inunctione conſecratus fuit die 27 Maii ejuſdem anni. 116
Lues Venerea Veteribus incognita fuit. *Præf.* iij
Lues Venerea in inſulâ *Haiti* endemia, ab Hiſpanis in Neapolitanos & Francos traducta fuit. *Præf.* iij. jv
Lues Venerea in Orbem noſtrum divagata eſt gradu giganteo. *Præf.* jv
Videtur paulatim miteſcere & ad interitum tendere, ſed adhuc tamen *pede claudo.* *Præf.* jv
Lues Venerea in Europâ ſponte non generatur, ſed viget fomite alienigena, ac ſemper redivivo & perenni. *Theorema I.* *Præf.* viij.
Lues Venerea nullâ aliâ arte aut medicinâ perfectè edomatur, quàm hydrargyroſi. *Theorema IX.* *Præf.* x
Lues Venerea, nec Græcis, nec Romanis olim nota fuit. 1
Ut probatur ſilentio Medicorum. 2
Hiſtoricorum. 2
Et Poëtarum veterum. 3
Atque diverſitate & inconſtantiâ appellationum, quas initio habuit. 4
Lues Venerea, cum primùm in Orbe apparuit, varia nomina obtinuit. 4
A Symptomatis, quæ intulit. 4
A Sanctis, quorum auxilio implorato ſanitas ſperabatur. 4
A diversâ natione, unde morbus tranſmiſſus credebatur. 5
Pro Auctorum arbitrio. 6
Lues Venerea à Leprâ Arabum planè diverſa. 7 & *ſeqq.*
Non oritur à venere vulgivagâ & pandemiâ. 10 & *ſeqq.*
Omnino diverſa eſt ab antiquâ Hebræorum Leprâ. 21 & *ſeqq.*
Et à morbo Jobi. 26 & *ſeqq.*
Lues Venerea ab anno 1494 ad annum 1496 Europæ primùm innotuit. 30 & *ſeqq.*
Quod probatur diſerto teſtimonio XXI Medicorum, qui exeunte XV & ineunte XVI ſeculo vixerunt. *Ibid.*
Et Hiſtoricorum aliquot contemporaneorum. 36 & *ſeqq.*
Nec contra hanc Epocham quidquam faciunt loca quædam deprompta ex Medicis anno 1494 antiquioribus, quippe quæ non debeant de lue venereâ intelligi. 39 & *ſeqq.*
Ut neque caſus deſcriptus in *Conſiliis Medicis* Hugonis Bencii. 44 & *ſeqq.*
Neque teſtimonia à Guillelmo Becketto nuper producta. 49 & *ſeqq.*
Neque ſtatuta lupanaris Avenionenſis. 58 & *ſeqq.*
Lues Venerea ante annum 1496 in Provinciâ ignota erat. 64
Initio à Gallis dicta fuit *Craſſa Variola*, *La Groſſe Vérole.* 65
Sed uſus tandem invaluit, ut *Va-*

riola ſimpliciter diceretur, gallicè *la Vérole.* *Ibid.*

Luis Venereæ antiquitas nullomodo poteſt argui, vel ex eo quòd nunc dicatur gallicè *la Vérole* ſimpliciter, ſine adjecto epitheto. 64, 65

Vel ex eo quòd pleraque nomina morborum venereorum græca ſint. 66

Lues Venerea. Fabulæ de illius origine. 66 & *ſeqq.*

Non à maligno Syderum influxu, nec à Planetarum coitione ortum habuit. 67. 68

Nec à vitiosâ aëris intemperie. 68

Nec à ſcorto quodam, quocum leproſus rem habuerit. 69

Nec à ſcorto, bubonibus venereis laborante, quocum leproſus Gallus coierit. 69

Nec à Scorto, cujus in utero abſceſſus lateret. 69

Nec à puteis venenatis, aut à gypſo cum farinâ mixto. 70

Nec à vinis leproſorum ſanguine infectis. 70

Nec ab humanâ carne in eſcam apparatâ. 71

Nec à nefando congreſſu cum jumento ſcabido. 73

Nec à coitu deteſtabili cum Cercopithecis 73

Nec à carne Ivanæ in cibos adhibitâ. 73

Lues Venerea olim endemia fuit in inſulâ *Haiti*, ſive Hiſpaniolâ. 75 & *ſeqq*

Et inde à Columbi Comitibus in Hiſpaniam traducta, annis 1492. & 1493. *Ibid.*

Quod probatur egregiis teſtimoniis tùm Medicorum, 75 & *ſeqq.*

Tùm Hiſtoricorum. 77 & *ſeqq.*

Deinde ab Hiſpanis in Neapolitanos, ab utriſque in Gallos contagione dimanavit. 79 & *ſeqq.*

Et ab illis in cæteros Europæ, imò pleroſque Aſiæ & Africæ populos propagata eſt. 82 & *ſeqq.*

Apud quos varia nomina ſortita fuit. 82 & *ſeqq.*

Præter celeberrimum, luis venereæ focum in Hiſpaniolâ Inſulâ, extitere & alii non pauci in pleriſque Zonæ torridæ locis. 84 & *ſeqq.*

In Regno Peruviano.

In novâ Hiſpaniâ.

In Floridâ.

In interiore & æquinoctiali Africâ.

In Inſulâ Javâ.

In Inſulis Moluccis.

In Imperio Sinenſi.

Lues Venerea. Conjecturæ de cauſis, cur in Hiſpaniolâ Inſulâ olim endemia fuerit. 88 & *ſeqq.*

Sicut in cæteris focis, in quibus antiquitùs latuit in Americâ, Africâ & Aſiâ. 93

Lues Venerea. Quaſnam periodos habuerit hactenus in Europâ? 94 & *ſeqq.*

Quaſnam in poſterum habitura videatur? 103 & *ſeqq.*

An duratura ſit in perpetuum? 103

Lues Venerea. Inter nova luis venereæ ſymptomata non debet admitti Formica corroſiva quæ à Wiero deſcribitur. 100

Neque Plica Polonica. 101

Neque Rachitis. *Ibid.*

Lues Venerea. Non deſunt, qui conjiciant luem veneream in perpetuum duraturam. 103

Cùm primùm apparuit, vulgò credita fuit ſerpere in diſtans contagione. 109

Lues Venerea ab anno 1610 nullis novis ſymptomatis aucta eſt, ſed contrà jam paucioribus & mitioribus in dies ſtipatur. 102. 104

Videtur multis jam dudùm ad interitum tendere. 104 & *ſeqq.*

Unde poteſt colligi aliquando extinctum iri. 107

Cauſæ cur ad interitum gradariè tendat. 108

Solvitur objectio, quæ in contrarium afferri poteſt. 108

Lues Venerea inter morbos Epidemicos initio numerata fuit. 119

Sed tandem uſu compertum eſt propagari tantùm ex traduce. 120

Nempe generatione. 121

Et præſertim contagione. 121

Non in diſtans. 121

Neque forſan per fomitem. 122

Sed maximè per contactum. 123

Nempe uſu veneris, lactatione, baſiatione, cubitu ſimplici & contrectatione partium exulceratarum. 123. 124. 125

Nunquam contrahitur *per ſaltum*, & ſine præviâ labe in parte, per quam contrahitur. 130. 131. 132

Luis Venereæ confirmatæ Deſcriptio. 399 & *ſeqq.*

Cauſæ. 404 & ſeqq.
Symptomata. 408
Morbi genitalium. 408
Vitia cutis. 410
Morbi oris & narium. 412
Dolores venerei. 413
Morbi oſſium. 414
Tumores glanduloſi & lymphatici. 420
Oculorum morbi. 420
Morbi Aurium. 422
Læſiones functionum. 423
Animalium. 424
Vitalium. 425
Naturalium. 426
Univerſalium. 427
Quæ mulieribus propriæ ſunt. 427
Diagnoſis. 429
Prognoſis. 447
Curatio. 456. & ſeqq.
Lues Venerea. Qualis ſit? 444. 445
An ſola ſit, necne? 445
An adjunctis morbis recentior; an antiquior? 446
Lues Venerea confirmata ſemper gravis eſt & difficilis. 447
Ita tamen ut illius gravitas variare poſſit multis de cauſis. 447. 448
Unde fit, ut quædam graviſſimæ ſint. 449. 450
Nulla tamen eſt, quæ curari non poſſit. 451
Sed aliæ curantur difficiliùs. 452
Aliæ cum majore periculo. 453. 454
Aliæ demùm diligentiſſimâ cautione opus habent. 455
Quæ ſint lues venereæ omnium graviſſimæ? 455. 456
Lues Venerea in genere duplex eſt, Altera, quæ humores ſolos inficit: Altera, quæ partes ſolidas lædit. 496
Poſteriori etiam ſanatæ ſuperſunt aliquando affectiones, quæ ſunt inſanabiles. *Ibid.*
Lues Venerea inter Sinas non modò nota, ſed etiam non rara. DXXXVII
Quas apud illos appellationes habeat? DXL
Creditur ab omni ævo graſſata in Sinico imperio. DXLV
De illâ non diſſeritur in libris Medicis Sinicis in eâdem claſſe, in quâ de cæteris morbis. DXLV
Sed characteri illi *Tchouang* ſemper affigitur nota *Ping tſe teou* dicta, quâ indicantur characteres morbos ſignificantes. DXLVI
Ex quo videtur argui luem veneream inter Sinas novam eſſe. DLIV
An invaleſcat, remittaturne incertum eſt inter Sinas, & quare? DXLVI
Volunt illam concipi tribus modis, uſu veneris, reſpiratione, & pluviâ aëris tempeſtate, ſi corpus tunc calefiat. DXLVI
Quæ cauſæ ſigillatim expenduntur. DLVIII. DLIX
Luis Venereæ inter Sinas nomina. DXL DXLI
Cauſæ. DXLVI. DLVIII. DLIX
Symptomata. DLX
Diagnoſis. DLX
Prognoſis. DXLVII DLX
Therapeia. DXLII & ſeqq. DLI & ſeqq.
Lues Venerea videtur inter Sinas nova eſſe, contrà quàm ipſi putanr. DLIII. DLIV
Videtur ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales propagata. DLV
Videtur à Luſitanis in Sinas devecta. DLVI
Lues Venerea inter Sinas multò levior eſt, & leviora inducit ſymptomata, quàm inter Europæos. DXLVII
Recens facilè curabilis in Sinico imperio, difficillimè inveterata. DXLVII
Videtur multò priùs graſſata fuiſſe in auſtralibus Sinici regni provinciis, quàm in borealibus. DXLVII
Poteſt ab omni ævo in provinciâ Quantoni endemia fuiſſe, cùm illa intra tropicos jaceat. DLVIII
Lupanarium Londinenſium Ordinationes antiquæ, antiquitatem luis venereæ non probant. 50 & ſeqq.
Lupanaris Avenionenſis Statuta antiqua. 58 & ſeqq.
An genuina ſint? 60
Æquiùs condita, quàm Statuta lupanarium Londinenſium. 62
Nihil inde poſſe colligi pro antiquitate luis venereæ. 61 & ſeqq.
Lupanaria in diverſis urbibus olim publicè conſtituta. 61
Rectène, aliis judicium ſit. *Ibid.*
Lupanaria Londinenſia Suburbii Southwarcenſis. 62
Antiqua illorum Statuta. *Ibid.*

Luſitani Sinicum Imperium adierunt anno 1517, & Cantonum appulerunt. DLVI
Luſitani à Caſtellanis luem veneream acceptam habuere, quam ideò dicunt *Morbum Caſtellanum.* 82
Luxus Capitalis Nolanorum. An de lue venereâ apud Auſonium poſſit accipi? 18. 19
Lymphæ vitia venerea. 402. 420
Vide *Tumores lymphaticos.*

M

MAculæ cutis venereæ. 411
Quomodo diſtinguendæ à ſimilibus vitiis cutis? 434. 435
Mævius. Morbus Sancti Mævii, nomen luis venereæ apud Germanos. 4. 5
Mammarum cancer à lue venereâ. 427
Manardus (Johannes) credidit luem veneream ortam eſſe à Scorto quodam Valentino, quocum leproſus rem habuerat. 69
Manuaſcæ, ut & in reliquâ Provinciâ, lues venerea priùs graſſata non fuit, quàm poſt annum 1496. 64
Marcor à lue venereâ. 427
Mariſcæ ani. 391 & *ſeqq.*
Non ſunt exſtirpandæ ope ligaturæ. 395
Neque uſu cathæreticorum. 396
Sed ferro exſcindendæ. 396
Vide *Ficos ani* & *Criſtas ani.*
Martialis. An in Syphiliticos jocatus ſit nomine ficoſorum? 17. 18
Martinus (Bartholomæus) Cardinalis Segobricenſis, moritur ob adhibitam therapeiam mercurialem. 143
Mas, pondus Sinicum, quod eſt pars decima *Taeli.* DXLII
Æquat *gr.* LXIV proximè. DXLVIII
Maſſa (Nicolaus) de bubone venereo pauca quædam dixit anno 1532. 96
Mauritani luem veneream contraxerunt à Judæis ex Hiſpaniâ expulſis. 82. 83
Quam ideò vocant *Malum Hiſpanicum.* *Ibid.*
Mayerne (Theodorus Turquet de) laudat injectiones mercuriales in Urethram ad gonorrhœæ venereæ curationem. 271
Maynardus (Petrus) primus deſcripſit anno circiter 1520 verrucas & porros genitalium. 96
Falsò olim prædixit luem veneream ceſſaturam anno 1584. 103
Mead (Richardus) duo argumenta proponit adverſus Hydrargyroſim. 231
Quæ facilè diluuntur & explicantur. 232. & *ſeqq.*
Medicamina anti-chœradica *de Rotrou.* 530 & *ſeqq.*
Ratio illa adminiſtrandi. 532
Medicorum Veterum loca explicata, unde creditur antiquitas luis venereæ poſſe colligi. 13. 14
Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494 antiquiorum, quæ de morbis venereis à quibuſdam intelliguntur. 39 & *ſeqq.*
Medici complures teſtantur luem veneream endemiam olim fuiſſe in Inſulâ Hiſpaniolâ. 75 & *ſeqq.*
Medici luis venereæ curationem initio detrectabant in Italiâ, Hiſpaniâ, Germaniâ & Galliâ. 140
Medicus Nemauſenſis Anonymus, primus propoſuit uſum virgularum plumbearum gradariæ craſſitudinis ad ſtranguriam veneream. 320
Medicus Sinenſis quidam de lue venereâ interrogatus optimè reſpondet. DXXXVIII
Illius ſcriptum idiographum penes me aſſervatur. DXXXVIII
Medullæ oſſium morbi. 402. 417 & *ſeqq.*
Mei yo. Myrrha. DL
*Meliceride*s venereæ. 402. 420
Menſtrua in calidioribus regionibus acerrima ſunt. 92
Ideò lege vetitum erat Judæis, ne cum menſtruatis ullum haberent contubernium. 93
Ideòque Arabes Medici & primi & ſæpe diſſerunt de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum *fœdâ*, hoc eſt, cum menſtruatâ muliere. *Ibid.*
Inde videtur repetenda potiſſima cauſa, cur lues venerea in Antillis endemia fuerit. *Ibid.*
Menſtruorum ſuppreſſio. 427
Fluxus immodicus à cauſâ venereâ. 428
Menſtruorum eruptio tempore hydrargyroſeos. 482
Mentagra dicta fuit lues venerea à Wendelino Hock. 6
Menthæ Aqua Quercetani. 534
Mentulagra dicta fuit lues venerea à Joſepho Grundpeckio. 6
Mercerus (Johannes) modeſtè ſilet de

naturâ morbi, quo Jobus percuſſus fuit. 28

Mercurialia præparata, ad quos morborum venereorum caſus maximè valeant? 229. 230

Mercuriale unguentum, quomodo nunc præparetur? 464. 465

Vide *Unguentum* & *Neapolitanum*.

Mercurio, & inter varias Mercurii adhibendi methodos, Hydrargyroſi victoria ceſſit in curandâ lue venereâ. *Præf.* j v

Mercurii & mercurialium uſus unicè valet contra luem veneream, & modò cautus ſit, tutus eſt & innocuus. *Theorema V.* *Præf.* jx

Mercurius nunquam tutiùs & efficaciùs luem exſtirpat, quàm ſi purus & ſincerus roris inſtar ſanguini inſtilletur. *Theorema VIII.* *Præf.* x

Mercurius à Græcis & Latinis Medicis damnabatur, tanquam deleterius. 156

Ab Arabibus ad uſus medicos, ſed exteriores, vocatus eſt. 156. 157

Quorum exempla ſequuti ſunt Medici Europæi. 157

Unde factum, ut ad luis venereæ curationem accommodatus ſit ex analogiâ. 158

Et primis quidem morbi temporibus. 159

Initio parciſſimâ doſi & cautione maximâ adhibitus. 159

Sed Empiricorum imprudentiâ brevi infamatus fuit. 160

Unde factum eſt, ut exoleverit poſt detecta Guaiacum, Radicem Chinæ, Sarſam-parillam & Saſſafras. 161

Sed vileſcentibus ob inefficaciam remediis illis, in uſum revocatus eſt. 161. 162

Mercurius adhibetur externè vel internè. 162

Uſus externus quadruplex eſt.

Formâ linimenti vel unguenti. 162

Formâ cerati vel emplaſtri. 162

Formâ ſuffumigii. 163

Formâ lotionis. 163

Quid mutatum fuerit in uſu externo? 163. 164

Uſus internus Mercurii olim tantùm duplex. 165

Formâ Præcipitati rubri. 165

Formâ nativâ Mercurii crudi. 166

Nunc verò Mercurius multiplex internè adhibetur, ut 167

Mercurius ſublimatus dulcis.

Panacea mercurialis.

Æthiops mineralis.

Igne præparatus.

Præparatus tritu.

Vulgaris.

Alkaliſatus.

Anti-phthiſicus.

Anti-ſcorbuticus.

Diureticus.

Catharticus.

Mercurius violaceus.

Præcipitatus albus.

Ptiſana ſudorifica.

Solutio Mercurii per deliquium. 167. 168

Mercurius. Effectus Mercurii in humano corpore. 208

Poſſunt explicari ex notis Mercurii qualitatibus. 209

Quibus viis illitus Mercurius intrò ſubeat? 209

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac priore viâ introducitur. 210

Quibus viis Mercurius ore ſumptus ad ſanguinem traducatur? 211

Ratio æſtimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac alterâ viâ introducitur. 211

Mercurius ore ſumptus parciùs & difficiliùs in ſanguinem traducitur, quàm illitus. 211

Lemmata de effectibus primariis Mercurii 211. 212

Corollaria de effectibus ſecundariis. 213

Mercurius nunquam efficaciùs agit, quàm cùm in ſanguinem traducitur nativâ formâ. 212

Virtus Mercurii certis limitibus coercetur. 214

Quomodo Mercurius ſalivationem cieat? 214. 215

Quâ ratione ſalivationem ſemper non moveat? 216

Lui venereæ efficaciter medetur ſine ſalivatione. 216

Mercurii uſus ad curationem luis venereæ olim à multis damnatus. 217. 218

Laudatus à pluribus. 218

Præfertur uſui lignorum ſudorificorum, duce experientiâ & comite ratione. 219

Etiam in ipſis Inſulis Antillis. 220

Mercurius. Uter præſtabilior, internus, externusve illius uſus? 228 & *ſeqq.*

Quæ

Quæ ſit optima Mercurii foris adhibendi ratio, ſuffumigiorum, emplaſtrorum, an linimentorum formâ? 230
Ratio adhibendi illitu Mercurii cæteris omnibus præſtat. 234
Mercurius, qui poſt hydrargyroſim in ſanguine reliquus eſt, nullam noxam infert. 232
In oſſibus nunquam colligitur, niſi priùs carioſa fuerint, & tunc colligitur ſine noxâ. 233
Utile eſſet ad curationem efficaciorem luis venereæ maximam Mercurii copiam in ſanguinem transfundi, modò ſine periculo. 234
Mercurius. Duo in Mercurio requiruntur, ut luem veneream poſſit efficaciter depellere. 490
Hinc duæ leges obſervandæ in adminiſtrando Mercurio. 491
Quas definire non licet ratione, ſed experientiâ tantùm. 493
Ut blandam & ſatis diuturnam ſalivationem moveat. 494. 495
Mercurius præcipitatus ruber, ſolaris & lunaris *de la Vigne.* 524
Præcipitatus ſolaris Gervaſii Ucay. 525
Violaceus diaphoreticus. 528
Mercurii ſolutio per deliquium. 528
Mercurius ſublimatus dulcis, quibus modis à Sinis præparetur ſecundùm Auctorem Libri, qui *Pen tſao cang mou* inſcribitur. DLXIV. DLXV
Meretrices. Vide *Scorta.*
Methodus rationalis ad luis venereæ curationem. 141. 142
Planè inefficax. 142. 143
Mercurialis deinde adhibita, ſed à plerîſque initio damnata. 143
Methodus adhibendi cathæretica exſtirpandis carunculis in urethrâ, proponitur & rejicitur. 317. 318
A quo primùm inventa, & à quibus potiſſimùm approbata aut commendata? *Ibid.*
Methodus ſecandi urethram propter raphem ad delendas carunculas, proponitur & improbatur. 318
Methodus introducendi turundas linteas ad delendas carunculas, aut ad ſtranguriam veneream ſanandam, proponitur & rejicitur. 319
A quonam primùm adhibita fuerit? 319
Methodus immittendi virgulas plumbeas in ſtranguriâ venereâ, proponitur & laudatur. 320
Modò ad debitas cautiones attendatur. 321
A quonam primùm adhibita fuerit? 320
Methodi curandæ luis venereæ, quæ inter Sinas receptæ ſunt. DXLII & *ſeqq.*
Altera, quæ morbum vi adoritur. *Ibid.*
Altera, quæ pedetentim expellit. DXLIII
Methodi curandæ luis venereæ tres ſunt in ſummâ inter Sinas, ſicut & inter Europæos. DLXI
Methodica, ad quam referendum decoctum bufonis in vino. DLXI
Hidrotica, ad quam pertinent duo decocta ſudorifica. DLXII
Mercurialis, ad quam revocantur pilulæ & emplaſtra ex Mercurio. DLXIII
Methodus illitionum vel inunctionum. Vide *Hydrargyroſim.*
Methodus Suffumigationum vel Suffitionum. Vide *Anathymiaſim*, vel *Suffumigationes.*
Mevennus vel *Mevennius (Sanctus)* colitur in Britanniâ minore. 5
Idem qui *Sanctus Mævius* Germanorum, & *Sanctus Sementus* Valentinorum. *Ibid.*
Meurſius (Johannes) propoſuit in *Gloſſario Græco-Barbaro* verſus duos, unde videtur poſſe colligi antiquitas luis venereæ, ſed perperam, ſi res attendatur. 19. 20
Microſcopium. Quo artificio conſtaret microſcopium Circulatoris cujuſdam, cujus ope ſe in ſero ſanguinis diverſorum ægrotantium, diverſa animalcula repræſentare gloriabatur. 129
Min hoa Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. DXLI
Modus ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudorificam. 527
Monachi Lotharingi, de quibus Piſo in *Obſervationibus*, videntur ſcorbuto affecti fuiſſe. 48
Montanus (Johannes Baptiſta) refert luem veneream in Indiis novis familiarem fuiſſe. 76
Mora ani. 392 & *ſeqq.*
Vide *Ficos ani*, & *Criſtas ani.*
Morbi quidam paulatim evanuerunt, ut Ignis ſacer Sancti Antonii, ſeu Ar-

dentium morbus, Febris ſudatoria &c. 10
Morbus Campanus. 17. 18
Lesbius. 18. 19
Morbi meretricum. 62. 63
Morbi Scortatorum. 16. 55. 56
Maximè ſi rem habeant cum menſtruatis. 92. 93
Potiſſimùm in regionibus calidioribus. 92. 93
Morbi alienigenæ in Europâ, alii ſponte brevi intereunt ut Lepra: Alii perpetui fiunt, ut Variolæ & Morbilli. 103
Ad alterutram claſſem pertineat lues venerea? 103 & *ſeqq.*
Morbi, qui Gonorrhœæ virulentæ ſuccedunt. 296 & *ſeqq.*
Qui buboni malè curato ſuperveniunt. 336 & *ſeqq.*
Qui ab ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt. 360 & *ſeqq.*
Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt ex lue venereâ, ut 400
Ulcuſcula cancroſa.
Porri ſeu verrucæ.
Pani ſeu Bubones.
Condylomata.
Fici, Mariſcæ &c.
Rhagades.
Spermatocele, varicocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele &c. 409. 410
Morbi Oris, narium & faucium, qui venerei ſunt. 401. 412
Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum.
Ulcera palati cum carie fornicis oſſei.
Ulcera gingivarum.
Caſus dentium.
Ulcera narium, & naſi depreſſio.
Sonus naſalis & aphonia.
Oris fœtor. 401. 412. 413
Morbi oſſium venerei. 401. 402. 414. 415 & *ſeqq.*
Exoſtoſis. 414
Hyperoſtoſis. 416
Vitia varia medullæ oſſium. 416
Caries. 417
Oſteoſarcoſis. 418
Morbi Oculorum venerei. 402. 420 & *ſeqq.*
Palpebrarum inflammatio, lippitudo, Trachoma, Sycoſis. 421
Encanthis, unguis, ſive pterygium. 421
Epiphora, Ophthalmia. 421
Albugines, phlyctænæ, ſtaphylomata. 421
Fiſtula lachrymalis, ſive Ægilops. 422
Hæmalops, Hypopyon. 422
Gutta ſerena. 422
Morbi Aurium venerei. 402. 403. 422 & *ſeqq.*
Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio. 422
Exoſtoſes vel Hyperoſtoſes oſſiculorum quæ auditioni inſerviunt. 423
Ulcera in aure internâ. 423
Sibilus, murmur, tinnitus. 423
Baryecoia & ſurditas. 423
Morbi venerei locales in genitalibus, ano, inguinibus ſponte prodeuntes, IV ſignum univocum luis venereæ. 434
Morbi venerei locales recèns contracti, ſi adhibita remedia eludant, V ſignum univocum luis venereæ. 434
Morbi oſſium venerei, IX ſignum univocum luis venereæ. 436
Morbi venerei. Vide *Luem Veneream.*
Morboſa liberorum etiam vitalium conſtitutio, III ſignum univocum luis venereæ. 434
Mou koua. Mala Cotonea. DL
Mou tong. Species incognita. DL
Mulieris fœdæ vel *fœtidæ* nomine à Medicis, qui ante annum 1494 ſcripſerunt, non intelligitur mulier *lue venereâ infecta*, de quâ illis ne ſuſpicio quidem ulla fuit, ſed mulier *menſtruata*, vel *leproſa*, vel *ex ulcere* aut *cancro uteri malè affecta.* 42. 43
Multiplicatur virus venereum ſemel admiſſum. 134 & *ſeqq.*
Quod cum pleriſque venenis commune habet. *Ibid.*
Quænam ſint multiplicationis illius conditiones? 135
Cauſæ & effectus. 135. 136
Munditiei ſtudium in utroque ſexu utile ad præcavendam vel debilitandam luem veneream. 108
Murmur in auribus à lue venereâ. 423
Muſitanus (Carolus) laudat ad curationem gonorrhœæ injectiones ex aquâ plantaginis, in quâ Mercurius dulcis diſſolutus ſit. 270
Approbat quoque uſum internum Mercurii præcipitati viridis. 274

N

Nambakaſſan, Nomen luis venereæ apud Japonios. 84
Naples (Mal de) Nomen luis venereæ apud Gallos. 5
Narium morbi venerei 401. 412. 413
Vide *Morbos narium.*
Naſi depreſſio à lue venereâ. 401. 412. 413
Malum eſt immedicabile. 522
Neapolitani luem veneream conceperunt ab Hiſpanis, quam cum Gallis communicavere. 79 & *ſeqq.*
Neapolitanum bellum Caroli VIII, Gallorum Regis, cum Regibus Neapolitanis, & Ferdinando Aragonenſium Rege, Epocha fuit quâ lues venerea Europæ primùm palàm innotuit, priùs inaudita. 80 & *ſeqq.*
Neapolitanum Unguentum ex quibus olim componeretur? 162
Ex quibus nunc componatur? 464
Quanta diligentia adhibenda ſit in illo componendo? 464
Unguentum alterum blandius & cuti fovendæ magis accommodatum. 465
Nieou ſi. Species, quæ defuit in Capsâ Pequino miſſa. DL
Nigritæ luem veneream endemiam patiuntur. 85. 88
Fallitur tamen Sydenhamius, dùm putat ab illis in Inſulas Antillas devectam fuiſſe. 89
Nodi venerei poſt hydrargyroſim ſuperſtites, quomodo curandi? 515
Nolanus Luxus. An apud Auſonium de lue venereâ debeat intelligi? 18. 19
Nomina varia, quæ lues venerea in Europâ obtinuit initio, cùm primùm apparuit. 4. 5. 6
Nomina Sinica ſpecierum, quæ in formulis Pequino miſſis adhibentur.
Synonyma earumdem ſpecierum, quæ in Europâ uſitatæ ſunt. DXLIX & *ſeqq.*
Nomina Sinica luis venereæ. DXL. DXLVI
Probant luem veneream novam eſſe inter Sinas, contrà quam ipſi putant. DLIII. DLIV
Noſocomia peculiaria Syphiliticis deſtinata in pleriſque Civitatibus. 117
Novitas luis venereæ probatur teſtimonio Medicorum plerorumque, qui exeunte ſeculo XV, & ineunte XVI vixerunt. 31
Novitas luis venereæ probatur inter nos duobus ejuſdem temporis eventis, *Inventione Orbis novi*, & *Bello Neapolitano*, & nihilo minùs tamen negatur à multis. DLVIII
Inter Sinas cum nullo evento conjuncta eſt, nec mirum proinde ſi ab iiſdem illius ingreſſus ignoretur. *Ibid.*
Novocomenſis quidam *circa velanda* corporis ulceribus putreſcebat. 56

O

Obſtetricatione lues venerea ſæpenumerò contracta fuit. 124
Obſtructio Jecinoris,
Lienis,
Pancreatis à causâ venereâ. 426
Oculorum morbi venerei. 402. 420. & *ſeqq.*
Vide *Morbos oculorum.*
Oleum Vitrioli dulcificatum, ſeu Aqua Rabelii. 533
Onglade (L') Lues venerea cum caſu unguium. 401
Ophiaſis venerea. 411
Ophthalmiæ gonorrhoicæ Deſcriptio. 289
Cauſæ. 290
Symptomata. 291
Diagnoſis. 292
Prognoſis. 293
Curatio. 293
Ophthalmia gonorrhoica, quaſi inoculatione propagata. 295
Ophthalmia à lue venereâ. 421
Opiata Fernelii, ſive major, ſive minor, quam ille ad curationem luis venereæ laudabat ceu efficaciſſimam, nullius virtutis erat. 153
Palmarii, ex illis duabus compoſita, haud efficacior fuit. 153
Opiata ad dentes firmandos & gingivas detergendas. 536
Ora maritima Africæ & Aſiæ, mari mediterraneo adſita, luem veneream accepit commercio cum Gallis vel Chriſtianis, quæ ideò ibi vocatur *Morbus Gallicus*, vel *Morbus Francorum.* 83
Origenes refert morbum Jobi ad Ele-

phantiaſim. 28
Origo luis venereæ. Vide *Luem Veneream.*
Fabulæ de origine luis venereæ.
Oris morbi venerei. 410. 412. 413.
Vide *Morbos oris.*
Oris fœtor venereus. 413
Oris ſtrictura ſive capiſtratio, vulgò *bridure.* 486
Oſſa etiam tenerrima, ſi carie affecta ſint emendabili, hydrargyroſi perſanari poſſunt. 223 & *ſeqq.*
Oſſium morbi venerei. 401. 414 & *ſeqq.*
Caries. 402. 417. 418
Vide *Morbos oſſium.*
Oſſium caries venerea poſt hydrargyroſim plerumque ſupereſt. 507
Quotuplex ſit, & quænam ſint illius remedia? 507. 508
Oſſium palatinorum amiſſio. 522
Quomodo reparanda? 523
Oſteocopus dolor contumax cariem oſſium, vel medullæ abſceſſum indicat. 516
Quibus ſolâ operatione mederi licet. 516
Oſteoſarcoſis venerea, à quâ causâ inducatur? 402. 418
An ſit morbus recèns cognitus, ut Johanni Ludovico Petit viſum fuit? 418
Oſſa emollita morbis omnibus obnoxia reddit, quibus partes molles. 419
Quomodo diſtinguenda ab oſteoſarcoſi, quæ ab aliâ causâ poteſt induci? 438
Ovariorum tophi, ſkirrhi, tumores, hydatides, abſceſſus, hydrops à causâ venereâ. 428
Ovum à lue venereâ. 424
Oxycedrus, ſive Juniperus major baccâ ruſeſcente, curandæ lui venereæ olim in Africâ adhibitus. 153

P

PAbamvve, Vide *Saſſafras*, vel *Pavame* in Indice Tom. II.
Palladius. Locus Palladii exponitur, qui creditur facere pro antiquitate luis venereæ. 14. 16
Palmarius (Julianus) ex duabus Fernelii opiatis anti-venereis unicam componebat, quæ Fernelianis nihilò efficacior erat. 153
Palmarii Pilulæ de cretâ. 535
Palpebrarum inflammatio, lippitudo, trachoma, ſycoſis à causâ venereâ. 402. 421.
Palpitatio cordis à causâ venereâ. 403. 425. 426
Panacea mercurialis. 167
Solaris & Lunaris. 168
Michaëlis de la Vigne. 168. 524
N.... de la Brune. 168. 526
Pancreatis obſtructio à lue venereâ. 426
Pandemia(venus) Vide *venerem vulgivagã.*
Panus venereus. Vide *Bubonem venereum.*
Paracelſus (Theophraſtus) de bubone venereo mentionem diſertè fecit anno 1536. 97
Videtur quoque gonorrhϾ mentionem feciſſe anno eodem. 97
Paralyſis à lue venereâ. 424
Paralyſis à causâ venereâ, quæ poſt hydrargyroſim ſupereſt, rarò ſanationem admittit. 520
Remediis tamen omnibus impugnanda eſt. 520
Paraphimoſeos Deſcriptio. 361
Cauſæ. 361. 362
Symptomata. 363
Diagnoſis. 364
Prognoſis. 365
Curatio. 366 & *ſeqq.*
Paraphimoſis habitualis poſt hydrargyroſim in viris. 500
Quomodo curanda? 501
Paraſtata duplex, *glandulоſus*, qui nunc *Proſtata* vocatur; & *varicoſus*, qui Paraſtatæ nomen retinet. 248
Parennin (Ludovicus) Presbyter è Societate Jeſu, in literaturâ Sinicâ eruditiſſimus, quâ ratione unum ex Sinicis luis venereæ nominibus interpretetur? DXL. DXLI
Putat luem veneream leniùs ſævire inter Sinas, quàm inter Europæos, & tamen minùs feliciter ſanari. DXLVII
Partus aliquando in lucem editi ſquallidi & ſemi-putres ex lue venereâ, matre tamen ſanâ. 121
Partus fœtuum ſemi-putrium à causâ venereâ. 492
Pathognomonica ſigna luis. 433
Vide *Signa luis.*
Paturſa dicta fuit lues venerea à Johanne Antonio Roverello. 6
Pe-ſou-lim. Nomen Sinicum radicis Chinæ juxta Georgium Velſchium. 149
Radix Chinæ albidior & carior. DLI

Pe la. Cera Sinica. DL
Pelade (La) Lues venerea cum defluvio capillorum & pilorum. 400. 401
Pelarelle (La) Lues venerea cum rhagadibus volarum manuum. 400
Pen tſao cang mou, vaſtiſſima materiæ medicæ Collectio Sinicè ſcripta. DLXIII
  Pars illius, in quâ *de mineralibus*, gallicè verſa eſt à Vandermonde, D. M Fac. Pariſinæ. DLXIII
Pena (Petrus) dicitur Henricum III. lue venereâ laborantem ſanaſſe decocto radicis Bardanæ. 154. 155
Penis diſtortio, quæ poſt hydrargyroſim ſupereſt. 513
  Ejus remedia & exempla. *Ibid.*
Periclitatio I. Suffitionum in viris duodecim lue venereâ infectis. 181 & *ſeqq.*
  II. In viris aliis duodecim lue venereâ pariter infectis. 184 & *ſeqq.*
  III. In fœminis duodecim lue venereâ infectis. 194 & *ſeqq.*
  IV. In tribus viris lue venereâ infectis. 205 & *ſeqq.*
Periculis tantùm noſtris diſcere nobis datum eſſe videtur. *Præf.* x
Perinei Abſceſſus venereus. Illius Cauſæ. 300
  Sedes. 300
  Symptomata. 301
  Diagnoſis. 301
  Prognoſis. 302
  Curatio. 302
Periodi, quas lues venerea in Europâ in hunc diem habuit. 94 & *ſeqq.*
  Prima ab anno 1494, ad annum 1516, quæ à Fracaſtorio deſcribitur. 95
  Altera ab anno 1516, ad annum 1526, in quâ duo nova acceſſere ſymptomata, exoſtoſis cum carie oſſium, & porri atque verrucæ circa genitalia. 96
  Tertia ab anno 1526, ad annum 1540, in quâ primùm apparuere bubo inguinum & alopecia. 96
  Quarta ab anno 1540, ad annum 1550, quo temporis intervallo apparuit gonorrhœa virulenta. 97
  Quinta ab anno 1550, ad annum 1610, novo ſymptomate aucta, nempe tinnitu aurium. 98
  Sexta ab anno 1610, quo apparuerunt veſiculæ cryſtallinæ. 98
  Quæ ſingulæ periodi luculentis comprobantur teſtimoniis. 99. 100
  Futuræ periodi, quas videtur lues in poſterum habitura. 103 & *ſeqq.* 108
Perſæ luem veneream à Turcis contagione accepere, quam ideò vocant *Morbum Turcicum.* 83
Peſtis juxta nonnullos producitur à vermiculis inconſpicuis, mordacibus & & admodum proliferis. 128
Pi ſien pi. Radix Dictamni albi, ſive Fraxinellæ. DL
Pe tchi. Radix Imperatoriæ majoris DL
Petit (Johannes Ludovicus) Chirurgus, narrat ægrotantes duos treſve à ſe viſos, qui morbum venereum localem nullum experti fuerant, confirmatâ ſyphilide laboraviſſe. 131
  Cujus obſervationis fides auctorem ipſum appellet. 131
  Judicium de Tractatu illius gallicè ſcripto de *morbis oſſium.* 131
Petronius (Alexander Trajanus) fatetur luem veneream *minui* & in dies mitiorem reddi. 105
Phimoſeos Deſcriptio in viris & in fœminis. 361
  Cauſæ. 361. 362
  Symptomata. 363
  Diagnoſis. 364
  Prognoſis. 365
  Curatio. 366 & *ſeqq.*
Phimoſis, Paraphimoſis & Bullæ cryſtallinæ, III ſignum commemorativum luis venereæ. 441
Phimoſis habitualis poſt hydrargyroſim in viris. 500
  In fœminis. 501
  Quomodo in utriſque curanda ſit? 501. 502
Phlyctæna in oculis à causâ venereâ. 421
Phriſius (Laurentius) Quid de origine luis venereæ opinatus ſit? 67
Phthiſis à lue venereâ. 425
Phymata indolentia, quomodo reſolvenda? 376
  Quomodo cavendum, ne in carcinomata degenerent? 376
  Quomodo exſtirpanda, ſi degeneraverint? 377
Phymatum calloſorum in pudendis Deſcriptio in viris. 371
    in fœminis. 372
    in cinædis. 372
  Cauſæ. 372. 373
  Symptomata. 373. 374
  Diagnoſis. 374
  Prognoſis. 375

Curatio. 376

Pilulæ Barbaroſſæ. 166

Pilulæ alexiteriæ ſeu purgantes de Rotrou. 531

de cretâ Palmarii. 535

Pilulæ, quibus Sinæ utuntur adverſus luem veneream. DXLII. DLI

Proximè conveniunt cum Pilulis mercurialibus Barbaroſſæ. DLXIII

Unde videtur colligi quid commercii Sinas inter & Europæos clam olim interceſſiſſe per interpoſitos Arabes. DLXIV

Pineda (Johannes de) è Societate Jeſu, opinatur morbum Jobi cum hodiernâ lue venereâ conſenſiſſe; ſed perperam. 27

Ping pien. Camphora. DL

Ping tſe teou, nota characteriſtica nominum morborum. DXLVI

Pircal ſive *Perical*, ulceroſus tibiarum tumor apud Malabaros endemius. 89

Piſo (Carolus) videtur Scorbutum deſcripſiſſe, *Obſerv*. 74. 75 & *ſeqq*. Tractatûs *de morbis à ſeroſâ colluvie ortis*, quamquam Scorbutum nomine non noverit. 48

Planetarum coitione lues venerea inducta non fuit. 67. 68

Platerus (Felix) inſpiciendis Elephantiacis vacavit annos 43. 431

Negat ſe *ex ſanguine quidquam certi, quod elephantiaſim denotaret, unquam deprehendiſſe.* 431

Plica. Morbus capillorum Polonis proprius. 101

Primùm graſſari cœpit in Poloniâ circa annum 1564. *Ibid.*

Non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contrà quàm videtur indicare Starnigelius. *Ibid.*

Plinii dictum egregium, *nullum librum tam malum eſſe, ut non aliquâ ex parte proſit.* *Præf.* vij

Pluviâ aëris temperie, lues venerea creditur contrahi inter Sinas, maximè in auſtralibus provinciis, quod ſi non falſum, at certè valdè dubium eſſe videtur. DXLVII

Pneumatocele venerea. 409

Poëtarum Veterum loca, quæ pro antiquitate luis venereæ facere creduntur, explicantur. 16 & *ſeqq.*

Pocken (Spaanſe) Nomen luis venereæ apud Belgas. 5

Polychronius cenſet morbum Jobi fuiſſe ſpeciem Elephantiaſeos. 28

Pondera Sinica, ad quæ exactæ erant ſpecies in formulis deſcriptæ, facilè poſſunt ad noſtra reduci. DXXXVIII

Diſtinguntur in Libras, Taëlos, Mas & Fen. DXLII

Ad noſtra pondera revocantur. DXLVIII

Porri genitalium in ſecundâ tantùm periodo luis venereæ primùm apparuere. 96

Porrorum genitalium deſcriptio. 386

Cauſæ. 387

Symptomata. 388

Diagnoſis. 388

Prognoſis. 389

Curatio. 389 & *ſeqq.*

Interna. 389

Externa. 390

Porri venerei genitalium aliquandò poſt hydrargyroſim ſuperſunt. 500

Quâ ratione tunc curandi? 500

Porri, verrucæ, criſtæ, condylomata pudendorum, I ſignum commemorativum luis venereæ 440

Porri, verrucæ, fraga, fici, ulcuſcula juxta anum, VI ſignum commemorativum luis venereæ. 441

Pox (French) Nomen luis venereæ apud Anglos. 5

Præcipitatus ruber deſcribitur à Johanne de Vigo. 165

A quo inter phagedænica numeratur. 165

Deſcribitur quoque à Nicolao Maſſa. 166

A Matthiolo primo omnium in uſum internum adductus eſt, ad curationem luis venereæ. 166

Præcipitatus ruber Solaris & Lunaris. 169

Solaris per ſe Gervaſii Ucay. 169

Præcipitatus viridis à nonnullis adhibetur curandæ gonorrhœæ virulentæ. 274

Sed ferè nunquam innoxiè. 275

Præcipitatus ruber Solaris & Lunaris. 524

Solaris Gervaſii Ucay. 525

Præparata varia mercurialia.

Mercurius præcipitatus ruber,

luteus, ſive Turpethum minerale.

viridis, ſive venereus.

Arcanum Corallinum.

Hercules Bovii.

Aurum vitæ Hartmanni. 169

Ad quos caſus valeant? 229. 230

Præparatio ad hydrargyroſim. 456 & *ſeqq.*

Vulgatior. 459

Operoſior in Pulmonariis.
Cachecticis.
Ictericis.
Epilepticis.
Scorbuticis.
Iiſque, qui diarrhœâ laborant habituali. 459 & ſeqq.
Omitti debet in quibuſdam caſibus. ſed paucis. 463
Quos ſi excipias, nunquam omittitur ſine damno. 463
Præputii Tumoris deſcriptio. 360
Cauſæ. 361
Symptomata. 363
Diagnoſis. 364
Prognoſis. 365
Curatio. 366 & *ſeqq.*
Reſolutio inflammationis. 366
Declinatio gangrænæ. 369
Gangrænæ repreſſio. 370
Problemata aliquot de contagione veneni venerei. 133
Cur alii difficiliùs, faciliùs alii morbum contrahant? 133
Cur quidam, quibus diù innocuus fuit veneris uſus cum maximè contaminatis, morbum celeriter aliquando concipiant, ſi cum aliis leviùs infectis miſceantur? 133
Cur nonnulli, qui cum infectis rem diù habuere ſine noxâ, deinde abſque ullâ morbi acceſſione, ab eiſdem aliquando contaminentur? 133
Problemata de efficaciâ veneni venerei. 136
Cur alii à morbis venereis levioribus in luem veneream citiſſimè incidant; alii contrà non incidant, ne à graviſſimis quidem? 136
Cur in aliis lues mitior, tardiorque; in aliis celerior, maligniorque? 136
Cur vir, qui ſanus eſſe videtur, ſed in quo ſeminium latet, mulierem quâcum rem habuerit, lue aliquando inficiat, aliquando non? 139
Cur ex multis liberis, qui ab infectis parentibus ſuſcipiuntur, unus aut alter rachitide vel ſtrumis laboret, non verò alii? 140
Problemata aliquot circa bubones venereos ſolvuntur. 334 & *ſeqq.*
Prognoſis gonorrhœæ virulentæ. 260
pro diverſâ ſede. 260
pro ſpecie inflammationis. 261
pro naturâ ſymptomatum. 261
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 284
ſpuriæ. 287
Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 293
Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 298
Abſceſſus venerei Perinei. 302
Gonorrhœæ habitualis. 307
Prognoſis ſtranguriæ venereæ. 314
Bubonis venerei. 328
Bubonis venerei fiſtuloſi. 338
ſkirrhodis. 341
carcinomatodis. 344
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 355
Tumoris balani & præputii. 365
Phimoſeos & Paraphimoſeos. 365
Bullarum cryſtallinarum. 365
Prognoſis Phymatum & tuberculorum calloſorum, atque chordarum skirrhodum in genitalibus. 375
Gangrænæ genitalium. 380
Porrorum, verrucarum & condylomatum. 389
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum. 395
Luis venereæ confirmatæ. 447
Quæ gravior, quæ graviſſima ſit? 447
Quæ curatu facilior aut difficilior? 451
Propagatio ex traduce, lui venereæ propria non eſt, ſed cum aliis morbis pluribus communis. 125
Prophylaxis gonorrhœæ à multis diligentiſſimè quæſita. 277 & *ſeqq.*
A nemine reperta, nec reperiunda. 278
Proinde caſtè vivat, qui ſe ſanum cupit. 279
Si qua tamen reperiretur, videtur poſſe divulgari. 281
Pterygium, ſive Unguis à lue vereà. 421
Ptiſana ſudorifica, ſive hidrotica ſimplex. 151
Cathartica ſive Purgans. 152
Ab Agyrtis duobus, tanquam arcanum novum Lutetiæ venditata. *Ibid.*
Ptiſana ſudorifica præparatis mercurialibus ſaturata. 527
Ptiſana hidrotico-cathartica, vulgò Ptiſana *de Callac.* 529
Ptyaliſmus, quomodo excitandus? 466
Quomodo regendus? 467
Deficit aliquando in hydrargyroſi, ſed ſine damno. 489 & *ſeqq.*

Vide *Hydrargyroſim.*
Pua, Nomen luis venereæ apud Calicutanos. 84
Pudendagra dicta fuit lues venerea à Gaſpare Torrella. 6
Pullities animalculorum minutiſſimorum & mordacium luem veneream non producit. 127. 128
Pulmonarii, quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 460
Pulſûs intermiſſio à lue venereâ. 426
Pulvis ruber Johannis de Vigo. 165
Vide *Præcipitatum rubrum*,
Pulvis liquans *de Rotrou.* 431
aſtringens *de Verny.* 435
Puſtulæ genitalium, de quibus ab aliquot Medicis mentio facta eſt, qui ante annum 1494 ſcripſerunt, nullo modo venereæ fuerunt. 41 & *ſeqq.*
Puſtulæ venereæ. 411. 412
Quomodo diſtinguendæ à conſimilibus vitiis cutis? 435
Putei ab Hiſpanis venenati Gallis luem veneream non intulerunt. 70

Q

QUæſita de lue venereâ Pequinum miſſa. DXXXVII. DXXIX
Quæſtiones de diverſâ ratione, quâ lues venerea concipitur, vel non concipitur; concepta ingraveſcit, vel non ingraveſcit, &c. explicantur. 133. 134. 136
Quantoni Provincia. Nihil obſtat, quia lues venerea endemia eſſe potuerit ab omni ævo in illâ Provinciâ, cùm intra Tropicos ſita ſit. DLVIII
Quercetani Aqua Menthæ. 534
Quizqueia. Vide *Hiſpaniolam.*
Quid ſignificet vox illa Indica? 74

R.

RAbelius. Aqua Rabelii, ſeu Oleum Vitrioli edulcatum. 533
Rachitis dicitur in Angliâ, ubi ortum habuit, primùm innotuiſſe circa annum 1634 vel 1640. 101
Non fuit novum luis venereæ ſymptoma, contrà quàm plurimi opinantur. 102
Radix Chinæ. Vide *Chinæ radicem.*
Radix Sarſæ parillæ. Vide *Sarçæ-parillæ radicem.*
Regina. Morbus Sanctæ Reginæ idem ac Lues Venerea. 5
Remedia quædam, quæ contrà virus olim adhibita vel laudata ſunt. 152 & *ſeqq.*
Varia deleteriæ virtutis ab Agyrtis ſatis temerè adhibita. 168. 169
Remedia quædam rariora, quæ ad luem veneream faciunt, vel facere creduntur. 523 & *ſeqq.*
Res non-naturales, ſaltem in Europâ, luem veneream nullâ unquam ratione poſſunt producere. 120
Reſina Guaiaci laudatur ab Hermanno, tanquam ſpecificum gonorrhœæ, ſed vix præpollet illa decocto Guaiaci. 275
Reſpiratione lues venerea dicitur contrahi inter Sinas. DXLVI
Reſponſa Pequino ſcripta. DXXXIX
Explicantur & enucleantur. DXLVII
Rhagadum ani Deſcriptio. 392
Cauſæ. 392
Symptomata. 393
Diagnoſis. 394
Prognoſis. 395
Curatio. 396
Rhagadum cutanearum. 397
profundiorum. 397
malignarum. 398
carcinomatodum. 398
Rhagades venereæ in volis manuum. 411
Quomodo diſtinguendæ? 435
Rhagades manuum à cauſâ venereâ ſuperſunt plerumque poſt hydrargyroſim. 504
Quomodo curandæ ſint? 505
Rochus. Morbus Sancti Rochi, ſic vocabatur initio lues venerea. 5
Rondeletius (Guillelmus) utebatur ſyrupo Sancti Ambroſii in curandâ lue venereâ. 154
Quid ſtatuerit de ſede gonorrhœæ in viris? 248
Rotrou. Medicamina anti-chœradica *de Rotrou.* 530
Tinctura aurifica. 530
Elixirium aurificum. 530
Pulvis liquans. 531
Pilulæ alexiteriæ, ſive purgantes. 531
Ratio adminiſtrandi illa. 532
Rudius (Euſtachius) Quo conſilio luem veneream penitus exſtirpandam eſſe cenſeat? 107

S

Saccharum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum laudatur, ceu egregium remedium in curatione gonorrhœæ antiquæ. 275
Salicetus (Guillelmus) An locus, qui ex ejus Chirurgiâ adducitur, de lue venereâ accipiendus ſit? 39. 40 & *ſeqq.*
Salivatio quomodo à Mercurio moveatur? 214. 215
Cur aliquando non moveatur? 216
Utrum utro tutius ſit, ſalivationem movere, an nullam excitare? 235
Salivationis defectus in hydrargyroſi. 479
Quâ methodo curatio tunc adminiſtranda ſit? 479
Salivatio ad curationem luis venereæ ſemper movenda. 494
Irrita ſunt argumenta omnia, quibus in contrarium aliqui pugnant. 491 & *ſeqq.*
Salſa parilla. Vide *Sarçam-parillam*, vel *Sarſam-parillam.*
Sanguinis detracti in Syphiliticis, neque color albicans, neque lentor, neque cruſta, luis venereæ præſentiam arguunt ullomodo. 429. 430
Imò neque Lepram olim ſatis verè videntur demonſtraſſe. 430. 431
Saponariæ decoctum laudabatur olim ad curationem luis venereæ. 154
Saracenicum unguentum. 157
Sarça-parilla in Europam delata eſt eodem circiter tempore, quo radix Chinæ. 150
Guaiaco cedit, ſed radice Chinæ virtute ſuperior eſt. 150
Deſcribitur, ac ſimul explicatur nominis etymologia. 151
Decoquendæ & adminiſtrandæ modus. 151
Sarcocele venerea. 409
Saſſafras devectum in Europam circa annum 1540. 151
Decoquitur & adminiſtratur eodem modo, quo Guaiacum. 151
Saturnina remedia. An curandæ gonorrhœæ conducant? 275
Scabies venerea. 410
Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis, IX ſignum commemorativum luis venereæ. 442
Scala affinitatum veneni venerei cum variis humoribus, qui à ſanguine ſecedunt, ut 405
Cum humoribus ſeminalibus. 405
Cum humoribus cutis. 405. 406
Cum muco multiplici tùm oris, tùm narium. 406
Cum Synoviâ articulorum. 406
Cum ſuccis medullaribus. 406
Cum lymphâ. 406
Cum humoribus oculorum. 406
Cum cerumine aurium, & bile. 406
Qui ordo aliquando pervertitur, & quare? 407
Scorbutici quomodo ad hydrargyroſim præparandi? 461. 462
Scorbutus videtur à Bencio deſcriptus in illo Conſilio, in quo quidam luem veneream quærunt. 49
Antiquitùs cognitus fuit, & per varias Europæ regiones aliquando graſſatus. 47
Endemius apud accolas maris Balthici. 89
Scorbutus cum lue venereâ conjunctus, ſupereſt poſt hydrargyroſim. 509
Quibus remediis tunc mitigandus, ſi ſanari non poſſit? 509
Scorta diobolaria variis affectibus morboſis obnoxia ſemper fuerunt, etiam antequam lues venerea Orbi noſtro innoteſceret, ſed à lue venereâ alienis. 63
Scorta. Neque Scortum, quocum Leproſus rem habuerit, prima cauſa fuit luis venereæ. 69
Neque Scortum bubonibus venereis laborans, quocum Leproſus Gallus coierit. 69
Neque Scortum, cujus in utero abſceſſus latuerit. 69
Scortatores variis genitalium morbis ſemper patuere. 16. 55. 56
Ut probatur multis exemplis. *Ibid.*
Scribonius Largus, licet Ethnicus, in illos acriter invehitur, qui remedia expertæ virtutis celant. *Præf.* v
Scroſulæ, quæ cum lue venereâ concurrunt hydrargyroſi non cedunt, ſed ſuis propriiſque remediis curandæ ſunt. 510
Unguentum ad ſcrofulas. 536
Sedes gonorrhœæ in viris. 246
in fœminis. 247
Ut probatur multis argumentis. 248
Quod nec ab Antiquioribus ignoratum fuit. *Ibid.*
In quo tamen à variis erratum eſt. 249

Sedes Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 283
ſpuriæ. 287
Abſceſſus venerei Perinei. 300
Ulcuſculorum venereorum in pudendis. 350
Sementus. Morbus Sancti Sementi. Nomen Luis Venereæ apud Valentinos. 5
Quis ſit ille Sanctus Sementus? *Ibid.*
Seminis fluxus à Moſe deſcriptus Levitici *Cap.* 15. erat gonorrhœa ſimplex, ſed non virulenta. 24 & *ſeqq.*
Cur ægrotantibus ex illo morbo vetitum eſſet commercium cum ſanis? 25. 26
Seminium venereum. Vide *Virus venereum.*
Sephiros. Sic Skirrhum vocabant Medici ſemi-barbari. 44
Sibilus in auribus à lue venereâ. 423
Signa luis venereæ, alia ſunt *Demonſtrativa*, alia *Commemorativa.* 432
Demonſtrativa rurſus dividuntur in *Univoca* & *Œquivoca.* 432
Univoca ſunt numero decem. 432 & *ſeqq.*
Æquivoca duplicis generis, altera primæ notæ, altera notæ ſecundæ. 439 & *ſeqq.*
Commemorativa ſunt numero novem. 439 & *ſeqq.*
Sinæ opiniones aliquot fovent de cauſis & de therapeiis luis venereæ, quas videntur ab Europæis mutuas accepiſſe. DLVII
Sinæ conflictantur morbis venereis levioribus, quàm Europæi, & tamen minùs proſperè ſanantur. DXLVII
Unde ſequitur vix ſanatum iri, ſi tentarentur morbis æquè difficilibus. DLXVI
Sinis lues venerea non modò nota, ſed etiam familiaris. DXXXVII
Sinæ lue venereâ conflictantur perinde ac Europæi. DXXXVII
Quibus nominibus luem veneream appellent? DXL
Cenſent illam in Sinico Imperio ab omni ævo graſſatam fuiſſe. DXLV
Sinis nobiſcum nulla poteſt eſſe commercii literarii ſocietas, niſi per R R. P P. Societatis Jeſu, qui Pequini commorantur. DXXXVII
Singultus à cauſâ venereâ. 403. 426
Solutio cinnabaris in menſtruo acido, unde paratur tinctura rubra. 169
Mercurii vivi per deliquium. 168
Mercurii in ſpiritu nitri, cum ptiſanâ ſudorificâ permixta ab Agyrtis propinanda exhibetur. 169
Sublimati corroſivi, ab Agyrtis nonnullis curandæ lui venereæ adhibita. 169
Solutio Mercurii per deliquium. 528
Sparta parilla. Vide *Sarſam-parillam.*
Spaſmus à lue venereâ. 424
Species remediorum, quæ à Medicis Sinis lui curandæ adhibentur, Sinicis ſuis nominibus expreſſæ ſunt in Reſponſis Pequino datis. DXXXVIII. DXLVIII
At verò ſimul ſpecies ipſæ Pequino miſſæ ſunt, ut poſſent dignoſci. DXXXVIII. DXLVIII
Quod ſatis feliciter præſtitum fuit. DXLVIII
Spermatocele venerea. 409
Sphacelus genitalium. 378 & *ſeqq.*
Vide *Gangrænam genitalium.*
Statuta antiqua Lupanaris Avenionenſis. 58 & *ſeqq.*
Dubitatur de eorum auctoritate. 60
Quartus ſtatutorum illorum articulus non debet intelligi de morbis venereis, ſed de variis aliis affectibus, qui contrahebantur olim corpus promiſcuè vulgando. 61. & *ſeqq.*
Prudentiùs & æquiùs condita erant, quàm ſtatuta lupanarium Londinenſium. 62
Staphylomata à lue venereâ. 421
Steatomata venerea. 402. 420
Sterilitas à cauſâ venereâ. 428
Stillicidium ſeminis. 305 & *ſeqq*
Vide *Gonorrhœam habitualem.*
Stranguria contumacis, quæ gonorrhœæ pediſſequa eſt, Deſcriptio. 309
Cauſæ. 309. 310. 311
Symptomata. 311. 312. 313
Diagnoſis. 313
Prognoſis. 314
Curatio Iſchuriæ
Præſentis. 314 & *ſeqq.*
Habitualis ſtranguriæ. 317
Uſu cathæreticorum. 317. 318
Sectione Urethræ. 318
Introductione turundarum lintearum. 319
Operâ virgularum plumbearum, quæ omnium optima methodus. 320. 321. 322
Strictura oris, ſive Capiſtratio poſt hydrargyroſim. 486
Strumæ, ſi cum lue venereâ concurrant,

ſuperſunt poſt hydrargyroſim. 510
Curandæ vel mitigandæ ſuis, propriiſque remediis. *Ibid.*
Stuffæ adhibebantur initio ad curandam luem veneream difficiliorem. 142
Sudatoria febris Anglorum jam dudùm evanuit. 10
Suetonii locus explicatur, quo creditur à quibuſdam antiquitas luis venereæ probari. 14. 15
Locus alter à Domno Calmet prolatus exponitur. 19
Suffitiones mercuriales, omiſſæ à Medico Sinenſi quem R. P. Foureau conſuluit, recenſentur ab alio Medico Sinenſi, in vaſtâ Materiæ Medicæ Collectione, quæ *Pen tſao cang mou* appellatur. DLXIII
Quo artificio adminiſtrentur? *Ibid.*
Conſtat ſimili artificio in Europâ non ſemel olim adminiſtratas fuiſſe. DLXIII. DLXIV
Suffumigationes ex hydrargyro. Quomodo & quo eventu olim adhibitæ fuerint? 169 & *ſeqq.*
Quâ ratione & quo ſucceſſu nuper adhibitæ ſint? 178 & *ſeqq.*
Hac de re Periclitationes IV inſtitutæ. 178
Methodus nuperi ſuffumigatoris. 179
Quam liquet ex inſtitutis periclitationibus cum illitionum methodo nullatenus comparandam eſſe. 207
Suffumigationum methodus methodo illitionum multùm concedit ex differentiis IV. 237
I. Ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur. 237
II. Ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi irrumpunt in ſanguinem. 238
Unde liquet ſuffitionum methodum periculoſam eſſe. 239
III. Ex diversâ efficaciâ, quâcum mercuriales atomi virus venereum impetunt. 239
Unde liquet ſuffitiones plerumque inefficaces eſſe. 241
IV. Ex diversâ facultate, quâ mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent adversùs ulcera venerea cutis. 241
Unde liquet ſuffitiones curationem palliativam tantùm plerumque præſtare. 242
Quæ ſingula experimentis confirmantur. 242
Ex quibus colligitur methodum ſuffumigationum vel planè rejiciendam eſſe, 243
Vel morbis tantùm cutaneis adhibendam. 243
Etiam cum requiſitis cautionibus. 243
Contrà quos valet efficaciùs, quàm illitionum methodus. 241
Suffumigator nuperus, nomine *Charbonnier*. Quis fuerit? 178
Quomodo ſuffitiones ægris adhibuerit? 179
Quas leges tenuerit circa numerum & diuturnitatem ſuffitionum? 179
Ejus methodus periclitationes non ſuſtinuit. 207
Multa peccavit imperitiâ ſuâ. 236
Quæ poſſent facilè emendari. 237
Suffumigia ab Antiquis ad curationem plurium morborum uſurpata. 169
Curandæ lui venereæ à Medicis citò adhibita. 170
Duplicis generis erant, *Benigna* & *Maligna.* 171
Præparatio & adminiſtratio ſuffumigiorum. 172
Cautiones in uſu ſuffumigiorum adhibendæ. 173
Laudantur à multis. 173. 174
Sed improbantur à pluribus. 174. 175
Ad accuratiores therapeiæ leges revocata. 175
Unde tutiora abhinc fuere, ſed cum illitionum methodo non æquiparanda. 176
Quibus de cauſis factum eſt, ut methodus ſuffitionum demùm expulſa fuerit. 177
Sulfur auratum antimoniale. 530
Surditas à lue vereâ. 423
Sydenhamius (Thomas) falsò credidit luem veneream in Antillas ex Guineâ deductam fuiſſe. 88. 89
Cenſet luem veneream languere in dies, & mitioribus phænomenis fatiſcere. 107
Qualem ſedem attribuat gonorrhϾ virulentæ? 249
Non audiendus, cùm damnat præparationem ad hydrargyroſim. 463
Syderum influxus cauſa non fuit luis venereæ. 67. 68
Symptomatum luis venereæ quædam jam

prorſus evanuerunt. 102
Acceſſerunt alia quædam. 102
Nunc in ſummâ quatuor ſunt potiſſima, Gonorrhœa, Bubo, Ulcuſcula cancroſa, & Porri. 102
Symptomata gonorrhœæ virulentæ
in principio. 253
in augmento. 255
in remiſſione. 256
Gonorrhœæ virulentæ ſiccæ. 282
Ophthalmiæ gonorrhoicæ. 291
Tumoris teſtium venerei, ſeu Herniæ venereæ. 297
Abſceſſûs venerei Perinei. 301
Gonorrhœæ habitualis. 306
Stranguriæ venereæ. 311 & *ſeqq.*
Symptomata Bubonis venerei. 311 & *ſeqq.*
Bubonis venerei fiſtuloſi. 337
ſkirrhodis. 340. 341
carcinomatodis. 343. 344
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis. 352. & *ſeqq.*
Tumoris balani & præputii. 363
Phimoſeos & Paraphimoſeos. 363
Bullarum cryſtallinarum. 363
Symptomata Phymatum & Tuberculorum calloſorum, atque chordarum ſkirrhodum in genitalibus. 373. 374
Gangrænæ genitalium. 379
Porrorum, verrucarum, & condylomatum. 388
Criſtarum, mororum, ficorum, mariſcarum & rhagadum ani. 393
Luis venereæ confirmatæ, qualia ſunt, 408 & *ſeqq.*
Morbi genitalium. 408
Vitia cutis. 410
Morbi oris & narium. 412
Dolores venerei. 413
Morbi oſſium. 414
Tumores glanduloſi & lymphatici. 420
Oculorum morbi. 420
Morbi aurium. 422
Læſiones functionum. 423
animalium. 424
vitalium. 425
naturalium. 426
univerſalium. 427
quæ mulieribus propriæ ſunt. 427
Symptomata luis venereæ inter Sinas. DLX
Syncope à causâ venereâ. 426
Syphilis. Vide *Luem veneream.*
Syphiliticis initio interdictum fuit Lutetiæ ab omni cum ſanis vitæ commercio. 111 & *ſeqq.*
Jubebantur alienigenæ in patriam ocyùs regredi. *Ibid.*
Indigenæ domi ſe continere, vel ad deſtinatas domos concedere, ubi ſegreges degerent donec convaluiſſent. 112
Haud tamen viſum fuit eoſdem ad noſocomia Elephantiacorum, quæ præſto erant, deduci, ne leproſos novâ & alienâ lue inficerent. 117
Syrupus Sancti Ambroſii laudatur ad curationem luis venereæ. 154
Quomodo præparetur? 154

T

Tacitus. Locus Taciti, quem aliqui de lue venereâ intelligendum eſſe putant, explicatur. 14. 15. 16
Taël vel *Taëlus*, pars decima ſexta Libræ Sinicæ. DXLII
Æquat Drachmas noſtras novem. DXLVIII
Tang kouei. Radix Sinica, de quâ non ſatis liquet. DL
Taranta (Valeſcus de) An in Philonio quidquam ſcripſerit de venereis virgæ ulceribus vel puſtulis? 41 & *ſeqq.*
Tavelle (*Lo Male de le*) Lues venerea ſic appellata fuit à Genuenſibus. 4
Tchan toui. Exuviæ cicadarum. DLI
Tchouen hiong. Radix Contrayervæ Luſonis. DLI
Tertre (Johannes Baptiſta du) teſtatur ſe noviſſe certiſſimâ ſcientiâ Hiſpanos Columbum ſecutos primo itinere luem veneream contraxiſſe in Inſulis Antillis, atque inde in Hiſpaniam traduxiſſe. 73. 79
Teſtium tumores, qui hydrargyroſi non reſolvuntur, vix curationem admittunt. 511
Quibus remediis curandi, ſi curari poſſint? 512
Teſtium tumoris venerei deſcriptio. 296
Cauſæ. 296
Symptomata. 297
Diagnoſis & Prognoſis. 298
Curatio. 298
Teſtudinum grandiorum caro in cibos adhibita laudatur à Scriptoribus peregrinationum, quaſi contrà luem vene-

ream efficaciſſima, ſed incertum an meritò? 155
Theodoricus, qui de Chirurgiâ ſcripſit, diverſus eſt à Theodorico, Epiſcopo Cervienſi. 51
Ait morbo *infici*, *qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit. 51
Theoremata novem, quibus Medicina aucta eſt ab eo tempore, quo lues venerea Europæ innotuit. *Præf.* viij
Therapeia nulla *initio* à Medicis lui venereæ adhibebatur. 140
Deinde adhibita fuit therapeia, quam *methodicam* dicebant, ſive *rationalem.* 141, 142
Sed quæ propter inefficaciam brevi exolevit. 142. 143
Tertiò therapeia mercurialis, ſed quæ initio à pleriſque damnabatur. 143
Therapeia Bubonis venerei carcinomatodis curatoria. 345
mitigatoria. 346
Therapeiæ, quas Sinæ lui adhibent, minùs efficaces, quàm noſtræ. DLXV
Tien pao Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. DXLI
Tinctura aurifica de *Rotrou.* 530
ambræ griſeæ, quæ cum aquâ Rabelii paratur. 534
Tinnitus aurium à lue venereâ. 423
Tinnitus aurium venereus à Falloppio primùm obſervatus. 98
Tomitanus (Bernardinus) credidit ætate ſuâ luem veneream *ad extremum ſenium* perveniſſe. 105
Refert à ſe viſum fuiſſe ægrotantem lue venereâ infectum ſine prævio morbo ullo locali. 131
Sed illius obſervationes videntur meritò ſuſpectæ. *Ibid.*
Torrellæ (Gaſparis) ſententia de origine luis venereæ. 67
Conſilium ad luem veneream exſtirpandam. 107
Tou fou lin. Radix Chinæ. DLI
Tremor artuum à causâ venereâ. 425
cordis à causâ venereâ. 425
Tremor artuum à causâ venereâ, quâ ratione curandus, ſi non cedat hydrargyroſi? 521
Triſtanis (Vincentius Gilius à) radicem Chinæ dicitur primus advexiſſe in Europam. 149
Tſao kio tſe vel *tchin.* Species affinis ligno Saſſafras. DLI
Tubercula calloſa in pudendis. 371 & *ſeqq.*
Vide *Phymata calloſa.*
Tubercula venerea poſt hydrargyroſim aliquando ſuperſunt. 515
Tumor teſtium venereus. Vide *Teſtium tumorem venereum.*
Tumor balani & præputii. 360 & *ſeqq.*
Quibus de cauſis modò balanus tiùs tumeat quàm præputium, modò contrà præputium citiùs quàm balanus. 362. 363
Vide *Balani tumorem* & *Præputii tumorem.*
Tumores glanduloſi & lymphatici à lue venereâ, ſtrumoſi, skirrhoſi, gummatoſi, carcinomatodes. 402
Meliceride, atheromata, ſteatomata. 402
Nodi, tophi, ganglia. *Ibid.*
Kyſtici venerei. 402. 420
Quomodo dignoſcendi? 439
Tumores glanduloſi & lymphatici, X ſignum luis venereæ. 438
Turcæ, quo nomine appellent luem veneream? 83
A quibus acceptam habeant? *Ibid.*
Tuſſis à causâ venereâ. 425

V

V*Aleſcus de Taranta.* Vide *Taranta* (Valeſcum de)
Varandæus (Johannes) teſtatur ferocitatem luis venereæ ſenſim exoleſcere & minui. 105
Varicocele venerea. 409
Variola, *Vairole*, vel *Verole*, nomen vulgare luis venereæ apud Gallos. 4
Variolæ, gallicè nunc *la petite Vérole*, antiquitùs dicebantur *Vairole* ſimpliciter, ſive *la Vérole*, ante notam luem veneream. 64. 65
Neque uſus invaluit, ut poſthinc dicerentur *parvæ variolæ*, gallicè *la petite Vérole*, niſi ut à lue venereâ diſtinguerentur. 65
Variolæ in Europâ alienigenæ ſunt, ſed tamen videntur perennes futuræ. 103
Variola craſſa. Vide *Luem veneream.*
Vartomannus. Vide *Barthema.*
Vatablus (Franciſcus) Quid de morbo Jobi ſenſerit? 27
Velſchius (Georgius Hieronymus) narrat luem veneream in Henrico III deletam fuiſſe à Petro Pena decocto radicis Bardanæ. 153

Venena pleraque multiplicantur, poſtquam ſemel admiſſa ſunt. 134
Aliquando tamen clàm latent in corpore ſine noxâ per aliquod tempus. 137
Venere lues venerea contrahitur inter Sinas. DXLVI
Veneris uſus frequentiſſimus eſt modus, quo lues venerea contagione ſerpit. 125
Venus vulgivaga luem veneream non produxit in Europâ. 10 & *ſeqq.*
Multarum affectionum cauſa fuit in meretricibus, etiam ante notos morbos venereos. 55. 62. 63
Videtur potiſſima cauſa fuiſſe luis venereæ in inſulis Antillis. 92. 93
Sicut & in cæteris Americæ, Africæ, & Aſiæ locis, ubi antiquitùs viguit. 93
Cur parem effectum in Europâ non produxerit? 94
Vermiculi. An lues venerea à vermiculis? 127. 128
An Peſtis à vermiculis? 128
Vide *Animalcula* & *Pullitiem.*
Verny Empiricus. Pulvis aſtringens *de Verny.* 535
Verrucæ genitalium lui venereæ acceſſerunt in ſecundâ periodo. 96
Verrucarum in genitalibus Deſcriptio, Cauſæ, Symptomata, Diagnoſis Prognoſis & Curatio. 386 & *ſeqq.*
Vertigo à lue venereâ. 424
Veſiculæ cryſtallinæ. Vide *Bullas cryſtallinas.*
Vigne (de la) Medicus Pariſienſis.
Ejus Panacea. 524
Vigo (Johannes de) primus omnium deſcripſit exoſtoſes venereas ante annum 1514. 96
Vinache, artifex liquandi æris, venditavit aliquandiù Lutetiæ, tanquam arcanum panchreſtum, ptiſanam ſudorificam catharticam 152
Vina veneno intincta falſò creduntur luem veneream induxiſſe. 70
Vinum efficax contra luem veneream inveteratam. DXLIII. DLII
Virgilius legendis Ennii libris vacabat, ut ex ſtercore aliquot auri grana colligeret. *Præf.* vij
Viperæ à multis initio laudabantur ad everrendas morbi reliquias, ut juſcula aut caro viperarum. 142
Viperarum decoctum, vel ſyrupus primis morbi temporibus curandæ lui venereæ adhibebantur. DLXI
Quod remedii genus conferri poteſt non ineptè cum decocto Bufonis Sinarum. *Ibid.*
Virſungus (Georgius) veras gonorrhϾ ſedes reperierat in viris. 248
Virium languor à lue venereâ. 427
Virus venereum inconſpicuis guttulis traductum, brevi plerumque augetur, multiplicatur, invaleſcit in ſanguine, in quem transfunditur, citiùs tardiùſve. *Theorema III.* *Præf.* ix
Virus venereum aliquando latet in ſanguine ſine noxâ, ſed datâ occaſione erumpit, deſævitque cum impetu. *Theorema IV.* *Præf.* ix
Virus venereum. Sic appellatur venenum morbificum, quo lues venerea communicatur. 125
Phlogiſticum eſt ſive inflammatorium. 125. 126
Corroſivum. 126
Coagulans. 126
Fixum. 126
Hinc deducuntur conjecturæ quædam de naturâ illius. 127
Virus venereum admittitur intra corpus formâ madoris vel halitûs. 130
Partes, per quas admittitur, primas afficit. 130
Explicantur obſervationes aliquot, quæ in contrarium opponi poſſunt. 131
Accipitur à ſanguine vel lymphâ per partem circulantibus. 132
Æſtimatur admiſſi veneni quantitas, ex parte infecti, ex parte inficientis, vel ex parte utriuſque, 133
Unde varietas maxima in contagionis modo. 133. 134
Virus venereum ſemel admiſſum multiplicatur intra corpus infecti. 134 & *ſeqq.*
Conditiones ad eam multiplicationem requiſitæ? 135
Conjecturæ de causâ multiplicationis illius. 136
Ex quotuplici capite multiplicatio illa æſtimanda ſit? 136
Unde varietas maxima in multiplicationis modo. *Ibid.*
Virus venereum latet aliquando diù in ſanguine ſine noxâ. 137 & *ſeqq.*
Non quòd recondatur in loculamentis, aut in glandulis quibuſdam. 137

Sed quòd intra ſanguinem jugiter renovetur, & ſemper ad eumdem gradum. 138
Unde ſequitur poſſe aliquando retundi & edomari ſine remediis, optimâ ſanguinis conſtitutione, ſi paucum fuerit. 139
Virus venereum: quomodo ad ſeminis conceptacula illabatur, ut gonorrhœam producat? 252
Quomodo diverſa conceptacula afficiat? *Ibid.*
Et afficiat diverſimodè & diverſo gradu? 252. 253
Virus venereum cum ſanguine permixtum humores omnes inde ſcaturientes inficit. 404 & *ſeqq.*
Quoſdam tamen citiùs faciliùsque quàm alios, ordine ſequenti. 405
Humores ſeminales. 405
Humores cutis. 405. 406
Mucos multiplices tùm oris, tùm narium. 406
Synoviam articulorum. 406
Succos medullares. 406
Lympham. 406
Humores oculorum. 406
Cerumen aurium, & bilem. 406
Qui ordo aliquando tamen pervertitur, 407
Vitia multa, ſed varia in Libris, qui de morbis venereis ſcripti ſunt. *Præf.* j
Quænam in antiquioribus ſcriptis ante annum 1600? *Præf.* j
Quænam in recentioribus, quæ abhinc prodiere? *Præf.* i j
Vitia cutis venerea. 410. 411. 412
Vide *Cutis affectiones.*
Vitia lymphæ & glandularum lymphaticarum. 407. 420
Vitia cutis venerea, ſi contumacia ſint, VI ſignum univocum luis venereæ conſtituunt. 434
Vitrioli Oleum dulcificatum dicitur Aqua Rabelii. 533
Vomica pulmonaris à cauſâ venereâ. 425
Vomitio à lue venereâ. 426
Vox naſalis à lue venereâ. 401. 413
Vultûs pallor & decoloratio à lue venereâ. 427

U

Ubertinus Carrarienſis, ob nimium libidinis uſum, diuturno *ſecretioris partis vitio* interiit anno 1344. 56. 57
Ucay (Gervaſius). Præcipitatus ejus ſolaris. 525
Ulcera genitalium à Medicis quibuſdam, qui ante annum 1494 vixerunt, deſcripta, non erant venerea. 41. & *ſeqq.*
Ulcera venerea faucium. 412
Palati. 412
Gingivarum. 412
Narium. 412
Meatûs auditorii. 422
Auris internæ. 423
Quomodo dignoſcenda ab ulceribus ſcorbuticis? 435
Ulcera venerea faucium, palati, gingivarum, VII ſignum univocum luis venereæ. 435
Ulcera, quæ in ore accidunt ſalivationis tempore, diligenter obſervanda & diſtinguenda. 468
Moleſta & inutilia detergenda, ut ad cicatricem veniant. 468
Reliqua fovenda, tanquam utilia ptyaliſmi tempore. 469
Curanda finito ptyaliſmo. 470
Phagedænica in ſcorbuticis. 483
Aliquando dyſepulota poſt ptyaliſmum. 483. 484
Non raro maligna medentium negligentiâ. 489
Ulcera in diverſis partibus plerumque poſt hydrargyroſim contumacia, & quare? 505
Quâ ratione iis tunc medendum ſit? 506
Ulcus Jobi non debet intelligi de lue venereâ. 27
Sed de Leprâ. 28
Ulcus uteri venereum, ſi hydrargyroſi legitimæ non cedat, plerumque inſanabile eſt. 518
Sed cujus tamen ſanatio modis omnibus tentanda. 519
Ulcuſculorum cancroſorum in pudendis, vulgò *Chancres*, Deſcriptio & Differentiæ. 348
Cauſæ. 349
Sedes. 350
Symptomata. 351 & *ſeqq.*
Diagnoſis & Prognoſis. 355
Curatio. 357
Ulcuſcula cancroſa pudendorum, ſunt II ſignum commemorativum luis venereæ. 440

Ulcuſcula, phlogoſis, condylomata in papillis mammarum, VII ſignum commemorativum luis venereæ. 442

Ulcuſcula labiorum, oris, faucium, VIII ſignum commemorativum luis venereæ. 442

Unguenta detergentia & exſiccantia ſine hydrargyro lui venereæ initio adhibebantur. 142

Unguentum Saracenicum. 157

Unguentum Neapolitanum ſeu mercuriale, ex quibus olim componebatur? 162

Ex quibus & quâ methodo componatur hodie? 164. 234. 464

Quanta diligentia in illo componendo obſervanda ſit? 464

Unguentum alterum blandius & cuti fovendæ magis accommodatum 465

Unguentum ad ſtrumas. 536

Unguis ſive Pterygium à lue venereâ. 402. 421

Unguium vitia & uſus à lue. 411

Quomodo diſtinguenda? 435

Uteri inflammatio,
Ulcus,
Skirrhus à cauſâ venereâ. 428

Uteri ulcus venereum, ſi hydrargyroſi non cedat, raró ſanabile. 518

Sed cujus ſanatio modis tamen omnibus tentanda eſt. 519

W

WOrm (den) belgicè ſignificat *le Farcin*. An lues venerea ortum duxerit à congreſſu cum jumento ſcabido, quod eo morbi genere laboraret? 73

Y

YAng mei Tchouang, nomen Sinicum luis venereæ. DXL

Quo videtur probari luem veneream ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales propagatam fuiſſe. DLV

Yavvs. Lues venerea Nigritarum. 86

Y mi gin. Semina deſquamata lachrymæ Jobi. DLI

Yraca, condimenti genus apud indigenas Inſulæ Hiſpaniolæ. 91

Yves (Carolus de Saint) videtur primus deſcripſiſſe ophthalmiam gonorrhoicam. 290

Z

ZAil, nomen luis venereæ apud Æthiopes. 85

Zapata (Johannes Baptiſta) laudabat decoctum Saponariæ, tanquam ſpecificum in lue venereâ. 154

Zona torrida. Pleraque Zonæ torridæ loca luem veneream experiuntur, tanquam endemiam. 84 & *ſeqq.*

Conjecturæ de cauſis, quæ luem veneream ibidem producunt. 93

Finis Indicis Tomi I.

RC
200.A2
A89
1740
V.1

PRO PATRIA
WILLIAM HAMILTON.